THUCYDIDIS

DE

BELLO PELOPONNESIACO

LIBRI OCTO.

AD

OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM,

EX VETERUM NOTATIONIBUS, RECENTIORUM OBSERVATIONIBUS RECENSUIT, ARGUMENTIS ET ADNOTATIONE PERPETUA ILLUSTRAVIT, INDICES ET TABULAS CHRONOLOGICAS

ADIECIT

ATQUE DE VITA AUCTORIS PRAEFATUS EST

FRANCISCUS GOELLER

DR. PHILOS. PROF. GYMN. COLON. AD RHEN. CATHOL.

VOL. I.

LIBRI I — IV.

CUM TABULIS AERI INCISIS SEX.

EDITIO SECUNDA,

AUCTIOR ET EMENDATIOR.

LIPSIAE

IN LIBRARIA CAROLI CNOBLOCH

MDCCCXXXVI.

GUILIELMO ERNESTO WEBERO

VIMARIENSI

DIRECTORI ET PROFESSORI LYCEI BREMANI

D.

EDITOR.

PRAEFATIO.

Quid in altera editione gravissimi rerum scriptoris propositum habuerim, paucis accipe. Novam vitam auctoris composui, in qua locum quendam Marcellini non integrum narrationi Pamphilae apud A. Gellium et auctoritati Pausaniae, diligentissimi scriptoris, posthabendum ratus, a Kruegero non solum in levioribus, sed in ipsa summa, natali anno et obitu Thucydidis ac rebus inde pendentibus recessi. Pag. 5. coniecturam proposui, Hegesipylam post mortem Miltiadis prioris mariti nupsisse civi alicui Halimusio. Hunc avum Thucydidis et ipsum nomen Thucydidis gessisse probabile fit ex iis, quae ad Thuc. 7, 69. super verbis *πατρόθεν ἐπονομάζων* adnotavi. Praeterea dignum est, quod animum advertas, quod Thucydides, Milesiae filius et ipse Cimoni (cuius filio Lacedaemonio adde p. 4. alterum, Thessalum, ex Plutarchi Alcib. c. 22. et al.), affinis fuit, atque aliquis suspicetur, hunc et historicum non solo nomine cognatos fuisse. Porro dixeram p. 6. de aetate, qua Atheniensibus ad loquendum in concione publice prodire licuerit. Schoemanni de Comitt. Athen. p. 105. sententia est, neminem propter aetatem, dum inter viros receptus esset, verba facere vetitum esse, atque ex rebus Alcibiadis argumenta petit, qui aliquot ante trigesimum annis demagogus fuerit et iam Ol. 88, 3. (426.) ad rempublicam accessisse videatur, quo tempore Alcibiades vix sive vicesimum quartum, sive vicesimum expleverit. Addit Xenophontis locum, ubi Glauco Aristonis filius nondum viginti annos natus ad rempublicam accedit, et saepius in comitiis ad dicendum surgit. Quod autem

Aristophanis Scholiastes ad Nub. v. 530. legem fuisse narret, μὴ εἰςελθεῖν τινὰ εἰπεῖν μήπω τεσσαράκοντα ἔτη γεγονότα, ὡς δέ τινες τριάκοντα, utcunque haec accipiantur, sive de scena, sive de comitiis, Schoemannus falsa esse perhibet, non enim novum esse aut sine exemplo, leges ab his Graeculis fingi, quae nunquam fuerunt. Contra Arnoldi opinio est, eam legem fuisse superioris aetatis, quam licet Athenienses non iam tempore belli Peloponnesiaci sequuti sint, luculentum tamen specimen esse morum et institutorum aliis in partibus Graeciae usque obtinentium (in adn. ad Thuc. 5, 43. Vol. 2. p. 296.). — De Archino quae p. 14. B. disserui, ea supplenda sunt ex Westermanni Quaestt. Demosth. 2. p. 34, 20. — P. 28. §. 11. extr. memorare debebam, haud paulo rectius Anonymum in Vit. Thuc. §. 1. scripsisse, Miltiadem et Thucydidem περὶ Κοίλην sepultos esse. Denique p. 57. adn. 6. oblitus eram iis, qui de orationibus Thucydidis egerunt, adiicere Kruegerum ad Dionys. Historiogr. p. XXIX. et Wigand. über das religiöse Princip in der gesch. Darstellung des Thuc. (Berol. 1829. 4.) p. 2. sq.

Marcellini et Anonymi Vitae Thucydidis emendatiores nunc prodeunt, et ubi necesse visum, adnotatione illustratae. Indicem librorum scriptorum post incrementa subsidiorum criticorum, quae hoc proximo decennio accesserunt, supplevi, libris scriptis ad classem quoque suam, a Poppone constitutam, relatis. Nihil antiquius duxi, quam ipsa verba auctoris quam poteram emendatissima et per aptam interpunctionem ad intelligentiam faciliora exhibere. In commentariis, quos totos denuo elaboravi, multa quae superior editio non habuerat, adieci, multa vel minus utilia visa, vel falsa reperta resecui, denique omnia rectius in ordinem red-

egi, ut certo quidque loco reperiretur. In explicatione rerum egregiis scriptis, quae recentissima aetas tulit, usus, ubi satis visum, ad eos libros remisi, ubi rei gravitas postulabat, ipse res uberius et fusius tractare suscepi. Ad explicandos situs locorum et regionum cum utilissimas itinerum descriptiones peregrinatorum Gallorum, Germanorum et imprimis Anglorum, tum praecellentem hoc nomine editionem Arnoldi ita adhibui, ut partem locorum etiam tabulis ante oculos ponerem *). Rationem temporum Dodwellianam correxi partim ex libris eorum, qui hunc locum vel data opera pertractarunt, vel aliud agendo obiter tetigerunt, partim verba ipsa scriptoris ad veram rationem revocando. Etiam in historicis hanc operis legem constitui, ut ne quid eorum, quae illustrando scriptori inservire possunt, omitterem. Saepe etiam ad libros historicos eo consilio relegavi, ut esset unde legentes citius rerum nexum et ordinem discerent. Hic quoque singula quaedam accuratius persequutus sum, velut foedera per Graecos inde a Persicis bellis usque ad Peloponnesiacum inita, ut quae res ad intelligentiam tum rerum in *πεντηκονταετίᾳ* narratarum, tum orationum plurimum conferre videretur. Distinguo equidem *τὸ ξυμμαχικόν* Graecorum, qui contra Persas arma tulerunt (Thuc. 1, 102.

---

*) Vol. 1. p. 293. vers. 7. ab ult. ex tabula Pheae huc pertinente scribe *Penei*, pro Alphei. Collatis inter se Thucydide 2, 25., Xenophonte H. Gr. 6, 2, 31. et Strabone 8. p. 327. A. Alm. apparet, apud Geographum recte, ut in marg. Casaub. est, legi: *εἶτ' ἄκρα Φειά· ἦν δὲ καὶ πολίχνη — εἶτ' ἄλλη ἄκρα εὐθὺς ἐπὶ πολὺ προέχουσα ἐπὶ τὴν δύσιν, καθάπερ ὁ Χελωνάτας* etc., ubi Palmerius minus recte legi vult *εἶτ' ἄλλη ἄκρα Ἰχθὺς ἐπιπολὺ προέχουσα* etc. Repugnat Thucydidis narratio, ut monstratum est in adnotatione p. 294.

coll. adn. ad 1, 67.) — τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδάς (Thuc. 3, 68. coll. 2, 71. 3, 58.) — Atheniensium et Spartanorum σπονδὰς πεντακτεῖς (Thuc. 1, 112. coll. adn. ad 1, 108.) — eorundem σπονδὰς τριακοντούτεις (Thuc. 1, 115.), eas scriptor mere aut σπονδάς aut τὰς ξυνθήκας appellat 1, 35. 40. 78. 140. 144. 145. Adde 1, 67. 4, 21. 7, 18.). Inducias tricennales Andocides de Pac. §. 6. intelligens scribit πέμψαντες εἰς Λακεδαίμονα πρέσβεις δέκα ἄνδρας περὶ εἰρήνης, ὧν ἦν Ἀνδοκίδης ὁ πάππος ὁ ἡμέτερος. Conf. Aeschin. de Fals. Leg. c. 51. et Wesseling. ad Diod. 12, 7. Ruhnk. Hist. cr. Oratt. Gr. p. LXIX. Leogoram pro Andocide maiore nominat Pseudoplutarch. de 10 oratt. p. 182. Duos alios legatos Charetem et Calliam Diod. 12, 7. nominat. Formula induciarum, in columnam inscripta, durabat in Pausaniae (quem v. libr. 5, 23, 3.) usque aetatem iuxta signum Iovis Olympiae. Idem Pausan. ταύτας (inducias tricennales) ἐποιήσαντο, ait, Ἀθηναῖοι παραστησάμενοι τὸ δεύτερον Εὔβοιαν, ἔτει τρίτῳ τῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν Κρίσων Ἱμεραῖος ἐνίκα στάδιον. Wesseling. ex Diodoro supplet τῆς Ὀλυμπιάδος τρίτης πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα, quae sibi necessaria videri dicit, quod alioqui temporis notatio dubia esset. Namque ter Crisonem, et hac Ol. 83. et duabus sequentibus Olympiadibus victorem abiisse. Primo capite harum induciarum sancitum est, eius pacis communionem ad Argivorum civitatem nihil pertinere; privatim tamen illis ut cum Atheniensibus amicitiam iungere liceret. (Pausan. 5, 23, 3.) Reliqua v. in adn. ad Thuc. 1, 115.*) Superest, ut aliquid

*) Non aliter quam in libro de Doribus Od. Muellerum cognoscas sentire in Prolegg. zu einer wiss. Mythol. p. 410 sqq. coll. p. 31.

addam de induciis, quae sunt apud Thuc. 4, 118, ubi quod p. 654. scriptis adieci verba: „Non iam dubito — perspicue dicit Pausanias etc.“ iis non ante in eadem adnotatione dicta mihi nunc improbari significare volebam, sed hoc monstrare, pactum illud et inprimis verba *καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς Ἀθηναίους* etiam ad Methonam pertinuisse, et Spartanos Troezenem per inducias tricennales, at Methonam serius cum Atheniensibus pactos recuperasse. Hoc statuere paene necessarium videtur, quum scriptor, si unam Troezenem Spartanis redditam esse dicere voluisset, non *τὰ ἐν Τροιζῆνι* (*in terra Troezenia*), sed *Τροιζῆνα* dicturus fuisset.

In rebus Grammaticis perpetuo ad libros, quos omnium in studio Graecae linguae versantium, etiam apud exteros, manibus teri constat, remisi, praeterquam ubi vel quaestio critica, vel usus scriptoris peculiaris, vel novitas rei in illis libris grammaticis non tractatae, vel locus aliorum subtiliori cura expositus rem non sola citatione transigere, sed copiosius tradere iussit. Indicem grammaticum ab indice verborum separavi, utrumque multo auctiorem dedi, et quod fuerunt, qui se optare significarent, Dukeri indicem rerum adieci itidem multo locupletiorem ac praesenti formae operis Thucydidei in scribendis nominibus accommodatum. Non desunt in hoc scriptore, de quibus tot fere, quot capita, sensus: eos omnes percensere et plena taedii tum scribenti tum legentibus res erat, nec praescriptus operis modulus ferebat. Est tamen, ubi me id non fecisse propemodum poenitet, velut libr. 3, 31. ita demum *σφίσιν* ex verbis auctoris eiiciendum esse appariturum erat, si omnium interpretum sententiis rite disceptatis nullam satis idoneam explicationem exire patefactum esset. Eo loco Peloponnesii quadraginta

navibus in auxilium Mytilenae missi in cursu maritimo accipiunt urbem captam esse. Teutiaplus Eleus Alcidae nauarcho suadet, ut classem Mytilenam adveheret, spem enim esse fore, ut hostem subito adventu opprimerent. At ille Alcidae non persuadet. Quo facto exules Ioniae et Lesbi consilium dant, ut Ioniam ad deficiendum ab Atheniensibus sollicitaret. Ne hoc quidem probatum est. Interpretationem Peppo, si recte intellexi, hanc olim dedit: *spem vero esse fore, ut Ionia ab Atheniensibus deficiat; se* (Iones et Lesbios) *enim non invitos, non necessitate coactos, sed ultro ad classem Lacedaemoniorum venisse, ubi et Atheniensibus hos maximos reditus ex Ionia eriperent, et sibi ipsis* (αὐτοῖς σφίσιν, Ionibus atque Lesbiis) *terra occupata opes pararent, quas in bellum impenderent.* In hac versione hoc inexplicabile est, qui nexus sit sententiae per *ubi* annexae cum praecedentibus. Nam neque cum verbis ἐλπίδα εἶναι cohaerere potest, quia sic diceretur, spem esse, Ioniam Atheniensibus ereptum iri, si Ioniam iis eripuerint, id quod absurdum est. Neque cum verbis οὐδενὶ (οὐδὲν) — ἀφῖχθαι illa sententia iungi potest, quoniam si Iones et Lesbii ultro, non necessitate coacti venerunt, non ideo magis id necessitate factum est, etiamsi Athenienses Ionia non priventur. Krueg. ad Dionys. p. 352. verba ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι pro parenthesi habet; ad sequentia autem coniunctionem ὅπως e priori membro repetendam statuit, hanc autem cum verbis σφίσι δαπάνη γίγνηται construit, ut verba intermedia τὴν πρόσοδον ταύτην — ἣν ὑφέλωσι καὶ ἅμα ἣν ἐφορμῶσιν αὐτοῖς conditionem indicent, sub qua illud (δαπάνην γίγνεσθαι) fieri possit. Proinde totum locum ita convertit: *suadebant, ut Io-*

nicorum aliquam urbem occuparent vel Cymen Aeolicam, quo Lacedaemonii ex urbe prodeuntes Ioniam ad deficiendum compellant (quod effectum iri spem esse, quum nullis Atheniensium sociis invitis advenerint); ex quo, si his reditibus, qui maximi essent Atheniensium, eos spoliarent, simulque si classem iidem ipsos (Iones) *observantem et obsidentem compararent, pecunias perderent.* Itaque ἐφορμῶσιν ab ἐφορμεῖν derivat et pro coniunctivo accipit. Idem, quoniam hoc postremum de perdenda pecunia ad posteriorem tantum conditionem: *(si classem Athenienses compararent)*, non item ad priorem conditionem: *(si Lacedaemonii Athenienses reditibus ex Ionia privarent)* aptum sit, ad hoc membrum ex verbis δαπάνη γίγνηται supplet: καὶ βλάβη (γίγνηται) τοῖς Ἀθηναίοις. At neque hoc supplemento opus est, quum δαπάνη γίγνηται non significet pecuniam perdendam, sed simpliciter, *ut Athenienses ipsi de suo sumtus facere cogantur*, quippe privati sociorum tributis, nec σφίσιν ulla arte ad Athenienses referri potest. Aptior interpretationi Kruegeri fuerit scriptura extans in uno alterove libro: ἢν ἐφορμῶσι σφίσιν, αὐτοῖς δαπάνη γίγνηται. Sed ea est paucorum, eorumque malorum librorum scriptura. Neque ὅπως facile a legentibus tam longinque arcessitur. Sic de Kruegeri interpretatione Schoem. iudicavit. Venio ad Arnoldum: is quidem legit ἐφορμοῦσιν, quae scriptura reperitur in Scholiis, et mirum esset, si nusquam reperiretur, quum tam pronum sit, in eam sensum loci investigando incidere. Idem optionem dat, utrum αὐτοῖς an αὐτούς, utrum σφίσιν ante, an post δαπάνη legas. Si αὐτοῖς et σφίσιν ante δαπάνη, praeferas, hanc ait constructionem esse ... ἀλ

δαπάνη γίγνηται αὐτοῖς (Atheniensibus) ἐφορμοῦσι σφίσι (Ionibus et Peloponnesiis), et verba πείσειν τε οἴεσθαι etc. facit apodosin esse, ita interpretans: and should they cut off this main source of the Athenian revenue, and also should the Athenians be put to the expence of maintaining a fleet, to watch them on the coast of Ionia, than they thought that they should also prevail upon Pissuthnes to join them in the war. Alteram positionem pronominis σφίσι, quae est post δαπάνη, quamque optimi libri habent, si admittas, sensum hunc dicit esse: should they, the Peloponnesians, (quos Iones a se non discernunt) have to incur an expence by keeping up a fleet to watch for any opportunity of annoying the enemy on the coast of Asia, then they thought etc. Negat, ait, orator Lacedaemonios debuisse timere sumtus: nam si sumtus facere cogerentur, societatem Pissuthnae et amicitiam opesque Persarum omnes sumtus compensaturas esse. His ita respondet Popp. in Commentt. 2. p. 564., Arnoldum audacter ἐφορμῶσιν in ἐφορμοῦσιν mutare; deinde Ioniae occupationem eiusque effectum, qui verbis καὶ τὴν πρόσοδον — ὑφέλωσι indicatur, non recte ita commemorari, quasi secundaria et ideo tantum utilia essent, quod Pissuthnen ad societatem cum Peloponnesiis ineundam adducerent. „In priori, addit, Arnoldi explicatione hoc insuper plane absurdum est, quod Pissuthnen, si Athenienses pecuniam ad obsidendos classe Peloponnesios impendere adacti fuerint, ad foedus cum his iungendum paratum fore promittitur. Denique particula τε post πείσειν in omnibus libris addita docet, πείσειν τε οἴεσθαι καὶ Πισσούθνην ὥστε ξυμπολεμεῖν prorsus per se constare." Itaque hoc quoque interpretationi Arnoldi adversatur, quod parti-

cula τε post πείσειν posita apodosin, haec postrema verba esse non sinit. Atque contra alteram Arnoldi explicationem hoc praeterea monuerim, non potuisse fieri, ut Peloponnesii Athenienses mari praepotentes obsiderent, et in Ioniae oris obsiderent. Qui enim in Ionia? quanam terra Athenienses privatos proxime praecedens sententia καὶ τὴν πρόσοδον — ἣν ἐφέλωσιν indicet? Ἔφορμος igitur tantum Atheniensium cogitari potest. Porro Bloomfieldius legit et ipse ἐφορμοῦσιν et praeterea cum Heilmanno ac Corae emendat αὐτοῦ pro αὐτοῖς, quo quid proficiatur? Bloomf. et Haack. aposiopesin esse statuunt post γίγνηται, ut in verbis 3, 3. καὶ ἣν μὲν ξυμβῇ ἡ πεῖρα, ac Bloomf. in versione sua addit well! Viderat enim, propter τε post πείσειν apodosin in verbis πείσειν etc. inesse non posse. Contra quem Arn. recte dixit, suppressionem talem apodosis, qualem Bloomf. et Haack. volunt, locum non habere posse, nisi ubi duo inter se contraria ponuntur, et ubi, quia quod ex altero membro consequitur, apparet, sufficit indicare, quid ex uno duorum membrorum consequatur. Hic igitur quum duo contraria non ponantur, negat aposiopesin recte statui. Addit Popp. in Commentt. 2. p. 565.: „apodosis ubi omittitur, intelligi oportet, quid omissum sit, unde id repetendum sit, denique quae causa scriptorem impulerit, ut hanc omissionem sibi permitteret. Nam in talibus anantapodotis aut scriptores ob interiectorum enunciatorum longitudinem a coepta scriptura deflectunt, ut 2, 21., aut ubi duae sententiae apertae inter se oppositae sunt, prior apodosis nonnunquam a Graecis reticetur. Ex cuius omissionis exemplis notissima sunt ea, in quibus apud formulam dicendi εἰ (ἢν) μὲν — εἰ δὲ μή, prioris membri apodosis suppressa est, ut

3, 3. Quae omnia non cadunt in hunc locum.“ Locus tamen 2, 21. valde dubius est, sed hoc nihil ad rem, de qua nunc quaerimus. Nam Schoem. Obss. p. 10. totum locum ita convertit: *Alii vero nonnulli ex Ionia exules atque Lesbii, qui Alcidam comitabantur, quandoquidem illud periculum formidaret, aliquam Ioniae urbem, aut Cymen Aeolicam occupare iubebant, ut ex urbe proficiscentes Ioniam ad defectionem pellicerent (id autem sperari posse, nemine enim invito se in has regiones venisse), atque reditus illos, qui maximi essent, ut Atheniensibus eriperent, simulque sibi ipsis, illos bello persequentibus, pecunia ad sumtus tolerandos suppeteret.* Etenim ἤν et εἰ ait saepe non conditionem, sed consilium indicare, docens id p. 8. his exemplis: Aristoph. Ach. 1044. (1031 Dind.)

ἴθ᾽, ἀντιβολῶ σ᾽, ἤν πως κομίσωμαι τὼ βόε et Ran. 175:

ἀνάμεινον, ἐὰν ξυμβῶ τί σοι*). Et εἰ similiter usurpatum addit per ὅπως explicari ab Eustathio ad Hom. Od. ζ, 144. et conferri iubet Matth. Gr. p. 1022. §. 526. Cum Schoemanno facit Blume Script. Scholast. p. 20. 21 sqq. At locis Comici et illis, quos Matth. affert, nihil probatur, partim quia ἤν pro ὅπως scriptor certe ibi ponere non potuit, ubi sensus difficultatem pareret; partim quia haec exempla ne demonstrant quidem, εἰ vel ἤν pro ὅπως usurpata esse, nam omnibus illis locis magis ob (num) significare videntur, quam ὅπως. „Non puto, aiunt Arn. et Popp. (in Commentt. 2. p. 572.), duos locos Aristophanis Schoemanni interpretationem particulae ἤν apud Thu-

*) Ita nunc [illegible] legitur in probis editionibus.

eundem tueri, quum praesertim hic ipsum ὅπως praecedat, quocum ἦν alternare posse non est demonstratum; cui praeterea prosa oratio in simili notione plerumque πως vel ἄρα addit." Gerhard. in libellis philolog. 2. p. 125. contra librorum fidem legit οὐδὲν γὰρ ἀκουσίοις ἀφῖχθαι, *Spartanos non invitis Ionibus in has regiones venisse.* Quod ut dici posse concedatur, tamen Schoem. Obss. p. 5. ait hanc coniecturam reiiciendam esse prae scriptura in plurimis optimisque libris reperta: οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι, quemadmodum etiam Vallam legisse, versione eius fidem fieri: *spem vero esse, nullis se invitis venturos*, quamquam convertere debebat: *nemine* (ex Ionibus) *invito sese* (i. e. ipsos, qui loquuntur, una cum Alcida, quem alloquuntur) *in has regiones venisse*. God. Hermannus totam hanc partem periodi inde a verbis οὐδὲν γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι usque ad δαπάνη γίγνηται refert ad verba ἐλπίδα δ' εἶναι, duas enim afferri rationes, propter quas sperari possit fore, ut Iones ab Atheniensibus deficiant, primum quod non ingratum Ionibus illud sit, propter quod ipsi, exules cum Alcida, advenerint (weil sie nicht wegen einer ungern geschehenen Sache gekommen seien), dein si hos reditus Atheniensibus eriperent, hi autem, dum ipsos aggrederentur, impensas facere cogerentur, quum deficientibus Ioniae tributis omnes belli sumtus de suo illos erogare oporteret. At hanc sententiarum coniunctionem sibi plane perversam reique ipsi contrariam videri profitetur Schoem. p. 6. „Etenim, ait, non si eripuerint Atheniensibus hos reditus, ipsosque impensas facere coegerint, facilius Ionia descivisset, sed contra, si ad defectionem Ioniam compulerint, hos reditus Atheniensibus eripient: neque prius hi reditus eripi possunt, quam

Ionia defecerit.“ Cum Hermanno tamen in hac parte loci explicandi Gerhardus facit. Denique Schneideri Saxonis rationem ita exposuit Popp. in Commentt. 2. p. 572 sq.: „Superest ratio Schneideri, quem secutus Hieron. Muell. totum locum sic transtulit: damit sie Ionien zum Abfall bewögen, (dazu aber sei Hoffnung, denn niemandem sei ihre Ankunft unwillkommen,) und diese Einkünfte, die grössten der Athener, ihnen entzögen, zugleich aber selbst, zögen sie gegen jene, den Kostenaufwand hätten. Sed ut ne dubitationes de δαπάνη γίγνηται ab Hermanno et Arnoldo motas et dicta de ἐφορμᾶν recoquamus, primum ἤν ante ὑφέλωσιν omnibus libris stabilitum in tali loco expungere (quod facit auctor huius explicationis), audacius est. Deinde ἐφορμῶσι si cum Muellero ab ἐφορμᾶν ducimus, non satis bonum sensum praebet, quum Lacedaemonios Ioniae reditibus non tam ad irruendum in Athenienses, impetum in eos faciendum, quam ad bellum ducendum, diutius et acrius continuandum uti posse declarandum sit. Sin autem ἐφορμῶσιν ab ἐφορμεῖν repetimus, vix tantae a Lacedaemoniis iam tum opes maritimae sperari potuerunt, ut ipsi classes Atticas obsiderent, sed hoc verbum longe melius Atheniensibus convenit, quos saepe Λακεδαιμονίοις ἐφορμεῖν, quamquam ob impensas aegre ἐφορμεῖν videmus.“

Moleste tuli, quod non omnium, qui nuperrime in hoc scriptore operam posuerunt, doctos labores in usum huius editionis convertere potui. Popponis Commentariorum Volumen 3., in quo librum 4. et 5. tractat, sero ad me perlatum est, neque Bloomfieldii utroque opere nisi ex parte uti licuit, et Dobrei Adversaria mihi tantum iis, quae Arnoldus inde protulit, innotuerunt. Vale. Scribebam Colopiae ad Rhenum d. 12. Ianuar. 1836.

DE

VITA ET SCRIPTIS

THUCYDIDIS.

I. VITA THUCYDIDIS.

1. DE STIRPE THUCYDIDIS.

Thucydides Atheniensis, natus in pago Halimusio tribus Leontiae, patre Oloro, matre (si fides Marcellino §. 2.) Hegesipyla. Certe Olorus scribitur patris nomen, non Orolus, apud historicum 4, 104. in omnibus libris, neque aliter efferunt Dionys. Hal., Pausan., Plutarch., Aristides, Phot., Tzetzes, Suid., Schol. Dionis Chrysost.[1]) et Anonym. Vit. Thuc. §. 10. Neque nomen Olori inter reges Thraciae, unde in familiam Thucydidis venisse perhibetur[2]), infrequens est[3]). Quin etiam ex emendatione Grauerti probabilissima nunc ubique apud Marcellinum quoque Ὄλορος legitur[4]). Cicero Brut. 10. Thucydidem *summo loco natum* dicit, propterea, ni fallor, quod paternum genus ad Miltiadis stirpem, et per hanc ad Aeacidas referebat[5]). Stemmata haec sunt:

A.

Familia Cypseli,

quae Corinthi tyrannide potita est, secundum Herodotum 5, 92, 2. lapithaea erat, a Caeneo originem ducens. Hinc Od. Muell. Dor. 1. p. 87, 3. affinitatem priscam Cypselidarum et Philaidarum sive Aeacidarum[6]) sic repetit[7]):

1) apud Huds. ad Marcellin. §. 17.
2) Plut. V. Cim. 4. Marcellin. Suid. v. Θουκ.
3) Herodot. 6, 39. 41.
4) V. adnot. ad §. 16.
5) Plut. l. c. Schol. Pind. Nem. 2, 19. Herodot. 6, 35. Pausan. 2, 29, 4. Pherecydes et Hellanic. ap. Marcellin. §. 2 — 17. Anonym. V. Thuc. §. 1. Vid. Sturz. ad Pherec. p. 84.
6) quae obtinebat etiam secundum Herodotum 6, 128., ubi qui nominatur Hippoclides, Tisandri filius, is e posteris Philaei erat.
7) Orchomen. p. 465.
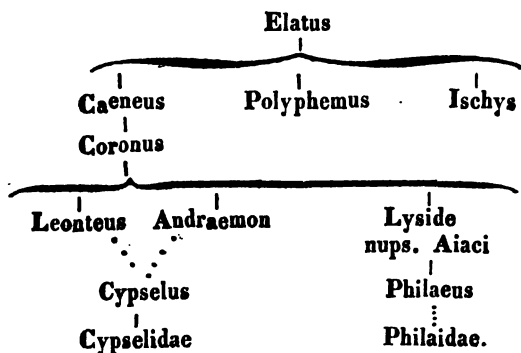
B.

Herodot. 6, 38—41. Plut. V. Cim. 4.

Olorus
rex Thraciae
Hegesipyla
nups. Miltiadi II.
Cimon.
Lacedaemonius. (Thuc. 1, 45. Plut. V. Pericl. 29.)

C.

Herodot. 6, 38. 39.

Uxor

1. Cypseli
Miltiades I.
οἰκιστὴς Χεῤῥονήσου
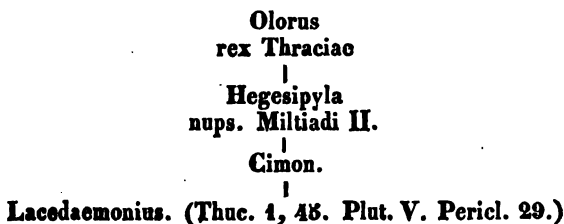
2. Stesagorae I.
Cimon Coalemus
Stesagoras II. Miltiades II.
Metiochus ex matre ignota. Cimon ex Hegesipyla. Lacedaemonius. Elpinice ex matre ignota[8]), nups. Calliae[9]).
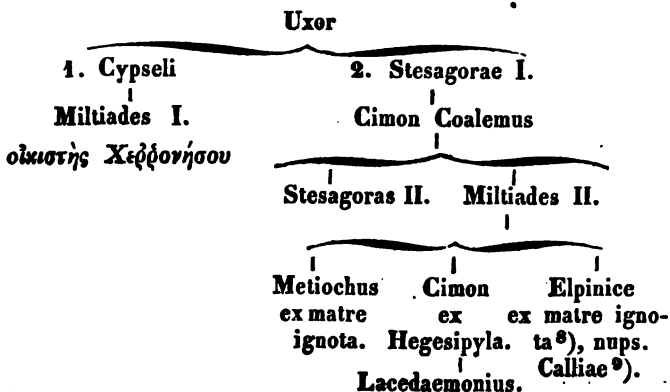
8) Attica tamen, nisi fallit Marcellin. §. 11. Vid. Rutgers. V. L. 2, 19. p. 37—44.
9) Plut. V. Cim. 4.

D.
Hegesipyla,
filia Olori, regis Thraciae,
Uxor

1. Miltiadis II. — Civis alicuius Halimusii (?)
| Olorus
| Thucydides,
historicus.

Haec postrema si admittas, intelligi potest, cur Miltiades Cimonque pagi Laciadarum, diversi autem pagi (Halimuntis) Thucydides esse potuerit.

Filius Thucydidi erat Timotheus, testibus Polemone, aequali Ptolemaei Epiphanis, apud Marcellin. §. 17. et Suida, itemque filia, siquidem erant, qui octavum librum Thucydidis filiam scripsisse dicerent[10]).

2. ALII THUCYDIDAE.

Addito patris nomine Thucydides 4, 104. distinguitur ab aliis viris eiusdem nominis. At initio historiae tantum verba *Θουκυδίδης Ἀθηναῖος* sunt, patris nomine omisso. Etenim solennem illam nuncupationem, qua patris nomen adiicitur, Haack. ad forum potius et publica munera quam ad privatas historicorum scriptiones pertinuisse observavit, quare ubique nomen scriptoris sine patris nomine exhiberi, praeterquam illo loco, ubi de se ut classis duce, non ut historico scriptor loquens patris significatione usus est. Nec magis nomine patris addito Herodotus orsus est[1]).

Ex viris autem cognominibus duos ipse historicus memorat, alterum Milesiae filium, Periclis in administranda republica aemulum (1, 117), alterum Pharsalium (8, 92.), Menonis filium[2]). Tertii Thucydidis, Acherdusii, poetae mentionem iniicit Androtion apud Marcellinum eodem loco, quem Huds. non putat alium fuisse, quam quem Schol. Aristoph. Ach. 703. Vesp. 941. Gargettium appellat[3]).

10) apud Marcellin. §. 43.
1) Schaef. ad Dionys. H. de C. V. p. 323.
2) teste Polemone apud Marcellin. §. 28.
3) At Acherdus tribus Hippothoontidis, Gargettus tribus Aegeidis fuisse putatur, et Thucydidis nomen frequentissimum in Attica fuisse videtur. Statim apud Athenaeum 6. p. 234. C. Stephanus, Thucydidis filius est. v. Boeckh C. I. 1. p. VIII. not. 2. Nec poetarum in Attica proventus ita parvus erat.

Auctor historiae belli Peloponnesiaci interdum cum Milesiae filio confunditur, velut ab Anonymo auctore Vit. Thuc. §. 6., ubi narrat, a Thucydide Pyrilampem nescio quem defensum esse, quum a Pericle in Areopago caedis amati pueri accusatus esset, et Thucydidem, quum vicisset, ducem belli creatum esse et populo praefuisse, sed ob nimiam pecuniae cupiditatem mox reum factum atque ostracismo in decennium expulsum patria in Aeginam secessisse. Atqui non Olori, sed Milesiae filius ostracismo eliminatus est. Neque in historicum cadere videtur aut talis facinoris defensio, aut inimicitia cum viro, quem tam eximiis laudibus praedicavit. Itaque historicus, iuvenis magnitudinem summi in republica viri magis suspexisse, quam impudenter cum eo litigasse putandus est. Neque Thucydidem, Olori filium, aut reipublicae administrandae operam dedisse, aut populi optimatumve ducem fuisse, aut ullum ante ductum bellicum munus obisse probari potest, quum Milesiae filium optimatum ducem et in foro Periclis adversarium fuisse constet [4]. Itaque in filio Milesiae neque aetas, neque cum Pericle nota simultas, neque fama obstat, quo minus Pyrilampis adversus Periclem defensor fuerit.

Praeterea probabile est, Pyrilampem etiam tum iuvenem ad occidendum amatum puerum libidine abreptum esse. Is autem quum iam Ol. 89, 2. (423.) adultum filium, Demum nomine, habuisse referatur [5], accusatio eius fieri debuit tali tempore, quo Thucydides historicus, natus, ut opinor, Ol. 77, 2. (471.) non multum viginti vitae annos expletos habuerit, qua aetate num causarum patronus extare potuerit, aut publice contra Periclem loquens prodire voluerit, valde mihi dubium videtur [6].

Quod autem Thucydides exul in Aeginam concessisse, ibique pecunias foeneratus esse dicitur [7], eum non Olori filium esse potuisse vidit Krueg. Vit. Thuc. p. 48., quia illius aetate Aeginam coloni Atheniensium sortitione facta tenebant, ut proinde exules Attici ea insula exclusi essent. Rectius putari ait Milesiae filium in illam insulam exulem traiecisse.

4) Plut. V. Pericl. 11. Vid. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 63, qui docet, Thucydidem Milesiae filium cum Cimone affinitate iunctum fuisse.

5) ab Aristophane Vesp. 98.

6) Kruegero, auctori huius argumenti (Vit. Thuc. p. 43.), quia Thucydidem Ol. $\frac{80}{81}$ ($45\frac{7}{6}$) natum esse facit, aptius etiam hoc argumento uti licuit. Idem paulo obscurius de Pyrilampis, quos Plato memorat, loquutus est. Etenim Pyrilampes quidam memoratur in Gorg. p. 481. A. Hunc dialogum Ol. 93, 4. (405.) habitum esse, Krueg. colligit ex p. 473. E. Neque proinde hunc Pyrilampem eum fuisse, quem Pericles accusavit, quum praesertim Pyrilampes iste amatus a Callicle puer sit, quo cum Callicle in Gorgia Socrates sermones confert. „Et Pyrilampae, addit, quos Plat. in Parmen. p. 126. B. et Charmid. p. 158. A. memorat, vel non differunt a Pyrilampe, patre Demi, vel etiam aetate superiores sunt.“

7) Marcellin. §. 24. Anonym. §. 7.

Item quod incertus ille scriptor Vitae Thucydidis §. 7. Thucydidem historicum duce Xenocrito Sybarin ante exilium migrasse, (novae, ut videtur, coloniae Thuriis condendae adscriptum) narrat, patet, Thucydidem cum Herodoto confundi. Quamquam aliter sentit Krueg. scribens p. 81., id improbabile esse, quia Anonymus hanc narrationem iungat cum alia, quae ad Herodotum nihil pertineat. Etenim eundem virum, quem dicit in Italiam migrasse, Anonymus ostracismo ciectum esse narraverat; at hoc ipsum mihi comprobare videtur, confusos ab eo Herodotum et Thucydidem esse. Nam qui scriptor Thucydidem historicum cum Milesiae filio confundere potuit, item potuit cum Herodoto, errorem errore cumulans, confundere. Constat autem, Athenienses Ol. 84, 1. (444.) Lampone et Xenocrito ducibus hanc coloniam deduxisse, in qua partem habuere inter alios Herodotus, Lysias, etiamtum puer, cum Polemarcho, fratre natu maiore, et Hippodamus, clarus Periclis architectus[8]). Olorum Thucydidis patrem, ab Herodoto incitatum, et ipsum nomen inter hos colonos dedisse, nihil nisi Kruegeri (p. 80.) coniectura est, nullo certo indicio stabilita.

Denique Timaeus apud Marcellinum §. 25. non solum Thucydidem in Italia exulem egisse, sed apud eundem §. 33. cum aliis scriptoribus tradit in Italia mortuum esse. Alii fidem huic narrationi prorsus abnegant, Popp. 1, 1. p. 27. hoc rursus ex vita Herodoti huc tractum esse arbitratur. Equidem libentius crediderim, non Timaeum hoc postremum de morte Thucydidis in Italia tradidisse, sed Grammaticos ex Timaei scriptis, qui tale quid scripsisse minime putandus est, falso retulisse, reputans socordiam illorum, et videns Herodotum etiam ab aliis cum Thucydide confundi, velut rursus a Suida in v. ὁμαιχμία, ubi quae verba adscripsit sub nomine Herodoti, ea Thucydidis 1, 18. sunt.

Neque vero cum aliis scriptoribus raro permutatio Thucydidis facta est tum a librariis, tum a Grammaticis lexicographisque veteribus, velut nomen Thucydidis legitur pro Ephori apud Harpocrationem v. ἀρχαίως[9]); aliquoties Thucydides locum occupavit Thugenidis poetae[10]). Thucydidis nomen male legitur pro Pherecydis apud Suidam in ἱστορῆσαι[11]), et pro Demosthenis apud Senecam Controv. 4, 24.[12]). Contra Thucydidis memoria

8) v. Od. Muell. s. v. Attica in Erschii et Gruberi Encyclop. Vol. 6. p. 240, 13.
9) v. Marx. ad Ephor. p. 90. sq.
10) v. Porson. Indice ad Photium s. v. Thugenides, Phavorin. et Zonar. in λειβήθριον, ubi vid. Tittm. Polluc. Onomast. 6, 38. coll. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 111. Piers. ad Moer. p. 333. sq.
11) Creuz. ad Fragmm. Hist. Ant. Gr. p. 17.
12) v. Marx. ad Ephor. p. 91.

facta est pro Andocidis apud Moer. p. 332.[13]), et apud Suidam, Zonaram, Etym. M. p. 336, 26. Priscian. 18. p. 1180. Putsch. Apostol. 8. Prov. 20., Phavorin., Anecdd. Bachm. 1. p. 218, 10. in v. Ἐμποδών, ut mihi patere videtur ex Harpocr. s. ead. v. Et fortasse Hellanici mentio pro Thucydidis facta est a Stephano Byz. v. Παρπάρων[14]). Certe Thucydidis et Philochori nomina permutantur a Schol. Arist. Nub. 213. [15]), a Schol. Arist. Pac. 463. [16]). Ac Thucydidis et Xenophontis nomina confunduntur[17]); Niciae epistola apud Thucydidem 7, 11. sqq. ipsi Thucydidi tribuitur a Demetrio De Elocut. §. 237. p. 91. Schn. Post haec non mirum videbitur, si nonnunquam tanquam ex Thucydidis historia verba a veteribus Grammaticis citantur, quae apud eum frustra quaeras[18]).

Praeterea Thucydides epigrammatis in Euripidis, ut fertur,

13) v. adnot. ad Thuc. 2, 13. 6, 46.
14) v. Krueg. Vit. Thuc. p. 58. init.
15) v. adnot. ad Thuc. 1, 114.
16) v. adnot. ad Thuc. 5, 17.
17) ut monui in adnot. ad Thuc. 4, 121.
18) v. Duk. Praef. ad Thucyd. p. XXVI. Beck. Velut senarius adfertur tanquam Thucydidis ab Harpocr. s. v. ἀεί, sic verba ex Sophocle, ut videtur, desumta Thucydidi tribuuntur a Suida in ἀνέσπακε, Θουκυδίδης ἀνεύρηκεν, εἴληφεν, ubi testimonium addit ex Menandro. (Conf. Suid. in ἀνασπᾷ, ἀντὶ τοῦ καταλύει ἢ ἀναιρεῖ, Θουκυδίδης.) Nomen Thucydidis hic interpolatum esse, Popp. 2, 1. p. 90. colligit ex Bekk. Anecdd. 1. p. 399., ubi tota haec glossa excepto nomine Thucydidis legitur. Abr. pro Θουκυδίδης scribit Σοφοκλῆς, quum Soph. Ai. 302. dixerit ἀνασπᾶν λόγους eo sensu, quem Suidae explicatio requirit. Vid. Lob. p. 266. Meinek. ad Menandr. p. 153. Suidas in ἀνασπᾷ addit, Pherecratem dixisse ἀνασπᾶν pro ἀντλεῖν ὕδωρ. Thuc. 4, 97. habet haec ipsa verba ἀνασπᾶν ὕδωρ. — His adde adn. ad Thuc. 2, 15. super v. Καλλιρόη. — Thom. M. in ἀκρατία (coll. Poppone 1, 1. p. 243. Piers. ad Moer. p. 29. Lob. ad Phryn. p. 524.) — Marcellin. §. 52. de vocibus ἁμαρτάς, ἐπιλύγξαι, παγχάλεπος (coll. Poppone p. 241.) — Lecapen. p. 55. in v. ἀπαγορεύειν, p. 57. in v. ἀμείβειν, p. 67. in v. κρατῶ, p. 74. in ποιοῦμαι λόγον. — Etym. M. Leidenf. apud Koen. ad Greg. Cor. p. 503. Schaef. (coll. fortasse Thuc. 3, 49. extr.) — Anecdd. Bekk. 1. p. 469. Bachm. 1. p. 170, 7. in ἀφεῖται. — Zonar. Etym. M. in δεκαδεντήρια, Harpocr. Hesych. in δεκαδεύειν (coll. Poppone 2, 1. p. 91.) — Zonar. in διαλέγου. — Suid. in διαλέγουσαν et λέγω, Phavorin. in διαλέγουσαν (coll. Thuc. 2, 8.) — Zonar. et Suid. in διάφορα (coll. Casaub. ad Theophr. Charact. 10. et Interpp. ad Hesych.) — Phavorin. in δοκῶ. — Suid. in ἐδήουν (coll. Duk. Praef. p. XXVI. Beck.) — Anecdd. Bekk 1. p. 93. in ἐξαναλάβω — A. Schol. Veneto ad Hom. Il. 2, 382. Thucydides in Πολιτείαις citatur, fortasse confusus cum Aristotele vel Heraclide Pontico. — Schol. ad Thuc. 1, 73. de v. καταβόησις. — Suid. in ὄσπριον et χέδροπες. — Dionys. Hal. p. 793 sq. Reisk. de v. περιλογισμός (coll. Kruegero ad ipsum p. 224. — Thom. M. p. 779. in ῥᾴων. — Dionys. Hal. p. 799. de v. ταραχός (coll. Kruegero p. 230. et Poppone 2, 1. p. 87., qui hoc vocabulum docent esse apud Xenophontem, non item apud Thucydidem.) — Anecdd. Bachm. 1. p. 418, 15. in χοῦς et 1. p. 416, 26. in χρῆμα..

cenotaphio positi auctor a nonnullis appellatur. Id legitur in Anthol. Gr. 1. p. 102. Iac. (Palat. 7, 45.) et ab Athenaeo 5, 3. atque Eustathio ad Il. β'. p. 284. Rom. auctori Thucydidi tribuitur:

Μνᾶμα μὲν Ἑλλὰς ἅπασ' Εὐριπίδου· ὀστέα δ' ἴσχει
γῆ Μακεδών· ᾗ γὰρ δέξατο τέρμα βίου.
Πατρὶς δ' Ἑλλάδος Ἑλλὰς Ἀθῆναι· πλεῖστα δὲ Μούσαις
τέρψας ἐκ πολλῶν καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει.

Sunt, qui hic quoque eum errorem obtinere putent, quo pro Thugenide nomen Thucydidis irrepserit, vel ideo historici nomen tanquam auctoris his versiculis praefixum esse, quod similis quaedam sententia in oratione Periclis 2, 41. legatur [19]). Et ne uni quidem omnes, sed alii Timotheo, alii nescio cui Theophilo hoc epigramma tribuunt [20]). Thucydidis poetae hoc epigramma esse, opinio est Kruegeri Vit. Thuc. p. 62., negantis vel ideo historici esse, quia quo tempore Euripides obibat historicus usque exul agebat, „nisi quis statuat, ait, cenotaphium Euripidis aliquanto post mortem eius erectum esse, id quod improbabile esse puto.“ Historico autem ut nobiliori addit tributum esse, poeta cognomine minus inclarescente.

3. NATALIS ANNUS THUCYDIDIS.

Pamphila Graeca, quae Neronis temporibus in Aegypto vixit [1]), de aetate Thucydidis haec memoriae prodidit, referente A. Gellio N. A. 15, 23. *Hellanicus, Herodotus, Thucydides, historici scriptores in iisdem temporibus fere laude ingenti floruerunt et non nimis longe distantibus fuerunt aetatibus. Nam Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque et sexaginta annos videtur, Herodotus tres et quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc libro undecimo Pamphilae.* Itaque, ni fallit haec auctoritas, Herodotus et Thucydides distabant spatio tredecim annorum. Bellum autem Peloponnesiacum initium habuit Ol. 87, 2., archonte Pythodoro, aestate anni 431. sive U. C. 323. [2]) Unde efficitur, annum natalem Thucydidis fuisse Ol. 77, 2. (471.) Eusebius Thucydidem floruisse dicit Ol. 87, 3. (430.) Suidas: *ἤκμαζε κατὰ τὴν πζ'.* (87.) *Ὀλυμπιάδα.* Cicero Brut. 11. *Thucydides paulo aetate posterior, quam Themistocles,* qui aliquot annis post a. 465. obiit. Aphthonius in Pro-

19) Krueg. Vit. Thuc. p. 38 sq.
20) Dorv. ad Charit. p. 272. Lips. Thom. M. in Vit. Eurip., ibique Barnes. Vol. 1. p. 34. Lips.
1) Krueg. Vit. Thuc. p. 7., qui quod de fide Pamphilae derogat, non cogitavit, hominem vel rudem in literis, sed cui libri nunc deperditi suppeterent, recte annum alicuius scriptoris natalem prodere potuisse.
2) A. Gell. N. A. 17, 21.

gymn. apud Beckium ed. Thucyd. Vol. 2. p. 740. ὡς δὲ (Θουκυδίδης) εἰς ἄνδρας ἀφίκετο, ἐζήτει καιρὸν εἰς ἐπίδειξιν ὧν καλῶς προησκήσατο. Καὶ τάχυ παρέσχεν ἡ τύχη τὸν πόλεμον, καὶ τὰ πεπραγμένα πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οἰκείαν αὐτὸς ἐποιήσατο τέχνην καὶ φυλακὴ γέγονεν ὧν ὁ πόλεμος ἤγαγεν. Schol. ad Aristidem pro Quatuor vv. p. 121, 18. συμφοιτητὴς ἦν Περικλέους ὁ Θουκυδίδης, ὡς ἔγνωμεν. διὸ καὶ ἐφίλει αὐτόν. Haec omnia cum Pamphila consentiunt: convenit etiam quod Pericles et Thucydides vulgo discipuli Anaxagorae habebantur [3]). Philostratus quidem Vit. Soph. 1, 9. p. 422. sq. Periclem et Thucydidem aequales dicit, seniorem autem aliquanto Periclem [4]). Minus commode hoc efficitur [5]), et superiora testimonia minus inter sese conveniunt, si statuas cum Kruegero p. 8 sqq., Thucydidem initio belli Pelop. aetatis annum ferme quintum et vicesimum egisse. Sequi se dicit Marcellinum §. 34., qui Thucydidem scribit παύσασθαι τὸν βίον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη, unde tamen nec sequitur, ipsos quinquaginta annos Thucydidem bello exeunte expletos habuisse, et ipse Marcellinus §. 29. Thucydidis aequales fuisse dicit Platonem Comicum, Agathonem Tragicum, Niceratum Epicum, Choerilum, Melannipidem, quod cum aetate, Thucydidi per Pamphilam tributa, convenit [6]). Quod enim Krueg. p. 61. perhibet, Marcellinum dicere poetas modo dictos non Thucydidi historico, sed Thucydidi poetae aequales fuisse, id hoc uno nititur, quod perspici non possit, cur aetas scriptoris historici cum aetate poetae componatur. Quasi haec difficultas gravior sit, quam illa, quod Marcellinus eum, cuius aetatem cum poetis illis componit, mox (§. 30.) δαιμονίως θαυμασθῆναι dicit, quod minime in poetam ignobilem Thucydidem, maxime in scriptorem rerum Graecarum florentissimum Thucydidem cadit. Adde quod Marcellin. Praxiphanem, unde haec hausit, hanc temporis notitiam dedisse ait in libro περὶ ἱστορίας, non in illo, in quo de poetis Praxiphanes egerat, inducens Platonem et Isocratem colloquentes [7]), atque vel in opere de poetis scripto opportunitas comparandae aetatis scriptoris historici evenire poterat, sicut in opere de historicis scripto occasio esse poterat nominandorum poetarum. Verum etiam mentio Archelai, regis Macedoniae, eo loco facta Kruegero probare videtur, Marcellinum loqui de aequalibus Thucydidis poetae. „Archelaus, ait,

3) Pericles certe multus cum Anaxagora versabatur. v. Kutzen. de Pericle p. 137. not. c.

4) Ubi non necesse est, cum Kruegero (Vit. Thuc. p. 10. not. 1.) statuere, Milesiae filium cum historico confusum esse. Pericles obiit a. 429., quum Thuc. annum agebat quadragesimum alterum.

5) Conf. Kutzen. de Pericl. p. 136. not. a.

6) v. Naek. Choeril. p. 30 sq.

7) v. Diogen. Laert. Plat. 8.

tam multos poetas in aulam convocavit; historicum regi innotuisse nusquam apparet, ut non intelligi possit, quomodo Praxiphanes in memoria rerum Archelai de fama historici loqui potuerit. At de Thucydide poeta forsan sic mentionem iniecerit: prius eum ignotum fuisse, ideoque ab Archelao ad se non invitatum esse[8])." At mentio Archelai regis mihi potius comprobare videtur, locum Marcellini de Thucydide historico accipiendum esse, quia verum est, Thucydidem historicum in ora hominum venisse post ipsam eius regis obitus aetatem, ut infra docebitur, atque hoc ipsum e Praxiphane Marcellinus quoque referre putandus est. Quemadmodum autem Krueg. dicit, nimis abrupte a Thucydide poeta transitum verbis *συνεχρόνισε δέ* fieri ad Thucydidem historicum, si statuatur, in sequentibus historici aequales nominari, sic nos dicimus, nimis etiam abrupte transitum a poeta verbis *οἱ μὲν οὖν αὐτὸν ἐκεῖ* etc. fieri, si statuatur, in praecedentibus aequales poetae nominari.

His expositis in eam sententiam inclino, ut non Pamphilae fidem denegandam, sed verba Marcellini §. 34. corrigenda esse putem in hunc modum: *παύσασθαι δὲ τὸν βίον ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη γενόμενον* (nam hoc quoque additamentum opus esse videtur), nec tamen statuo, Thucydidem exeunte bello ipsum sexagesimum annum egisse, sed tantum, ultra sexaginta annos natum obiisse, quod vel propterea magis probandum, quia supra quinquaginta annos vixisse non tam rarum est, ut aetatis valde provectae nota sit: sic tamen sonant verba: *ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη (γενόμενος) βίον ἐπαύσατο.*

Tum Thucydides 5, 26. de se ipso haec profitetur: *ἀεὶ γὰρ ἔγωγε μέμνημαι, καὶ ἀρχομένου τοῦ πολέμου καὶ μέχρι οὗ ἐτελεύτησε, προφερόμενον ὑπὸ πολλῶν, ὅτι τρὶς ἐννέα ἔτη δέοι γενέσθαι αὐτόν. ἐπεβίων δὲ διὰ παντὸς αὐτοῦ, αἰσθανόμενός τε τῇ ἡλικίᾳ καὶ προσέχων τὴν γνώμην, ὅπως ἀκριβές τι εἴσομαι.* Secundum Pamphilam finito bello Thucydides natus erat sexaginta septem annos, quum ineunte bello quadraginta ageret. Quocum verba ista Thucydidis pulchre conveniunt. Quid enim impedit, quo minus qui ineunte bello quadraginta, septem et sexaginta exeunte natus esset, se diceret *τῇ ἡλικίᾳ αἰσθανόμενον διὰ παντὸς τοῦ πολέμου ἐπιβιῶναι* i. e. er habe den ganzen Krieg erlebt, und sei durch sein Alter fähig geblieben, denselben zu beobachten? At Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 90. adnot., opinione ductus, nomen *ἡλικία* aetatem robustam et florentem significare debere, et Marcellinum §. 34. secutus, qui Thucydidem vita excessisse ultra quinquaginta annos natum dicat, statuit scriptorem bello extremo circiter quinquaginta annos natum fuisse, quasi quinquagenario florens aetas tribui possit, et

8) Krueg. Vit. Thuc. p. 61.

quasi ex eo, quod ultra quinquaginta annos vixit, sequatur, cum in ipso fine belli quinquagesimum annum sive expletum habuisse, sive attigisse 9). Quare postea in Vit. Thuc. p. 9. alio modo vocem ἡλικία interpretari coepit: *vermöge seines Alters* hat er die Ereignisse richtig aufzufassen vermocht. Recte! sed addit: „proinde neque ineunte bello rudem adolescentem, neque extremo decrepitum senem fuisse statuere licet. Rudem iuvenem se non fuisse, vix erat cur scriptor affirmaret, quum ipse in superioribus narraverit, se statim ineunte bello propositum habuisse, id describere, et quum iam octavo belli anno dux fuerit; tanto magis se non decrepitum senem extremo bello fuisse declarare debebat, quum hoc ipsum munus bellicum, iam Ol. 89, 1. (424.) administratum, facile suspicionem movere posset, Thucydidem exeunte bello iam nimis provecta aetate fuisse. Haec suspicio ne oriretur, cavere si non totum 10), certe maxima ex parte horum verborum consilium est. Qui si sensus loci est, vix tibi persuadeas, Thucydidem in fine belli Pelop. iam sexaginta septem annos natum fuisse. Quamvis enim vir id aetatis incolumis usque mentis esse possit, vix tamen dicet, robustae se mentis esse *per aetatem*, sed potius, robustum usque se esse, *quanquam aetate adeo provectum*. Non igitur *αἰσθανόμενος τῇ ἡλικίᾳ* Thucydidi dicere licebat, si dicto supra tempore senex annorum sexaginta septem erat, sed fortasse *αἰσθανόμενος τῇ γνώμῃ* sive *τῇ διανοίᾳ*." Num vero aetas quaecunque ad aliquid valida minus digna est, quae ἡλικία vocetur? Num hoc vocabulum uni iuventuti debetur vel aetati virili, an aetatem quamcunque rei cuicunque efficiendae aptam significat? Mihi quidem verborum *αἰσθανόμενος τῇ ἡλικίᾳ* idem sensus esse videtur, ac si scripsisset: *αἰσθανόμενος τῷ ἀριθμῷ ἐνιαυτῶν τῷ ἔτι αἰσθάνεσθαι δυναμένῳ*. Quod quis est, qui viro sexaginta septem annorum non tribuat? An id aetatis vir senex decrepitus habendus est? 11)

9) Letronn. s. v. Xenophon (in Biogr. Universelle de Michaud): „Aucun auteur ancien n'a donné l'époque de la mort de Thucydides; on pourrait la conclure de l'année 471, fixée pour sa naissance d'après Pamphila, si l'on savait combien d'années il a vécu. Son biographe, Marcellin, lui donne, il est vrai, *environ cinquante années de vie*; mais cela est impossible: ou l'auteur se trompe grossièrement, ou son texte est altéré. Dans l'un et l'autre cas, il n'y a rien à en conclure."

10) Totum hoc scriptoris consilium fuisse putans Schol. scripsit: *ἀντὶ τοῦ ἀκμάζων, διὰ τὸ μὴ παρηβηκέναι τὴν ἡλικίαν παρακολουθῶν πᾶσι*. Kr.

11) Didot. Praef. Vol. 1. p. IV. ad not. 2. haec verba ita intelligit: „malgré mon âge avancé j'ai conservé mes forces intellectuelles." At *ἡλικία* vix dici per se potest aetas admodum provecta, ita tamen talis aetas recte dicetur, si ad aliquid valida esse dicenda erit. Nam *ἡλικία* originem habet ab *ἡλίκος*, wie stark, so stark als sive dass etc.

Denique cum ratione Pamphilae conveniunt ea, quae ex vita auctoris infra exponentur.

4. MAGISTRI THUCYDIDIS.

A.
ANTIPHON.

Dicitur Thucydides magistro usus esse Antiphonte Rhamnusio, quem ipse praeclara collaudatione 8, 68. praedicat [1]). De hoc magisterio Krueg. Vit. Thuc. p. 34. ita disputat: „si quis fontem huius narrationis aperit, satis luculenter apparet, rem primo suspicione conceptam paulatim pro re certa exploratatque venditari coepisse. Scriptorum testium antiquissimus est Caecilius Calactinus [2]). Est enim apud scriptorem de X. Rhett. s. v. *Ἀντιφῶν*: *Καικίλιος ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ (Ἀντιφῶντος) συντάγματι Θουκυδίδου τοῦ συγγραφέως διδάσκαλον τεκμαίρεται γεγονέναι ἐξ ὧν ἐπαινεῖται παρ᾽ αὐτῷ ὁ Ἀντιφῶν* [3]). Quid aliud opus erat, ut tam vana suspicio tanquam res certa propagaretur, nisi ut aliquis aetatis posterioris scriptor sic fere scriberet: Caecilius ait Antiphontem magistrum Thucydidis fuisse? Hoc ipsum (quanquam Thucydidem non discipulum, sed magistrum Antiphontis fuisse dicens) Photius cod. 259. p. 486, 4. Bekk. fecit, neque is, ut videtur, primus, qui *Καικίλιος*, ait, *Θουκυδίδου τοῦ συγγραφέως μαθητὴν γεγονέναι φησὶ τὸν ῥήτορα.* Qua ratione quum semel falsa res invaluisset, posteriores scriptores non haesitarunt rem prodere sub nomine Caecilii traditam, cuius iam aetate Quintiliani non parva auctoritas esset. Photius autem ideo Thucydidem magistrum Antiphontis facit, inversa ratione quam actas et locus horum virorum postulabat [4]), quia apud auctorem Vit. X. Rhett. vulgaris lectio est *μαθητὴν τεκμαίρεται γεγονέναι,* eamque etiam Photius ibi invenisse putandus est, atque apud Photium series orationis *μαθητὴν* scribi postulat. At *διδάσκαλον* nonnulli libri Pseudoplutarchi exhibent, idque praeferendum esse affirmat Ruhnk. Dissert. de Antiph. p. 795.“ Errorem Caecilio tribuendum esse, Gottl. ad Plat. Menex. c. 3.

1) Hoc uno consensu testantur Hermog. *π. ἰδ.* 2. p. 496. *Θουκυδίδην Ἀντιφῶντος εἶναι τοῦ Ῥαμνουσίου μαθητὴν ἀκούω πολλῶν λεγόντων.* Adde Schol. Aristid. pr. Quatuor vv. p. 131, 1. Iebb. Marcellin. §. 22. Anonym. V. Thuc. §. 2. Suid. in *Ἀντιφῶν* et *Θουκ.* Schol. Thuc. 4. extr., 8, 68. Themist. Euphr. Or. 26. Ioh. Siceliotes et Tzetzes apud Ruhnk. de Antiph. (in Reisk. Oratt. Gr. Vol. 7. p. 804.)

2) De hoc v. Krueg. Vit. Thuc. p. 34. adnot.

3) De cupiditate Grammaticorum, magnis viris magnos magistros exquirendi conf. Naek. Choeril. p. 21 sqq. Kr.

4) Nam Antiphon Thucydide maior erat paene decem annis, utpote natus Ol. $75\frac{1}{2}$ ($4\frac{80}{79}$), et Thucydidem Grauert. iudicat altiori loco fuisse, quam ut magisterio fungeretur.

iudicat; Grauert. Obss. critt. ad Marcellin. in Nieb. Museo Rhenan. anni 1. fasc. 3. p. 181. [praeeunte Wyttenbachio. v. Westerm. diss. de auctore et auctor. lib. qui inscr. vitae decem oratorum p. 8. 25.] apud Pseudoplutarchum legi vult *καθηγητὴν* pro *μαθητήν*, ut qua voce posterioris aetatis scriptores frequenter de magistris utantur, probante Krueg. p. 34. adn. 2.

„Cicer. Brut. 12., idem p. 34 sq. pergit, eloquentiam Antiphontis memorans et eodem loco Thucydidis usus, unde Caecilio suspicio nata est, testem Thucydidem facit, quem non solum testem locupletem, sed etiam discipulum rhetoris declaraturus fuisset, si magistrum Thucydidis Antiphontem fuisse cognitum habuisset. Neque magis id Aristidi cognitum fuisse videtur, ut qui Thucydidem Antiphontemque amicos appellet in orat. pr. Quatuor vv. p. 131. lebb. *Θουκυδίδης τῶν Ἀντιφῶντος ἑταίρων ἐστίν.*" Thucydidem tamen consuetudinem viri, qualis Antiphon fuit, expetivisse et credibile esse Krueg. existimat et eodem testimonio Aristidis utitur.

B.

LAMPRUS.

Apud Platonem Menex. p. 236. A. haec verba sunt: *ἀλλὰ καὶ ὅστις ἐμοῦ κάκιον ἐπαιδεύθη, μουσικὴν μὲν ὑπὸ Λάμπρου παιδευθεὶς, ῥητορικὴν δὲ ὑπ' Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου, ὅμως καὶ οὗτος οἷός τ' ἂν εἴη Ἀθηναίους γε ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινῶν εὐδοκιμεῖν.* Haec verba iam veteres, et ex recentioribus multi ad Thucydidem retulerunt: quod si recte factum esset, Thucydidis in musica magistrum Lamprum, in arte oratoria Antiphontem haberemus. At Krueg. magna cum probabilitate non ad Thucydidem hunc locum, sed ad Archinum refert[5]). Quare ne Lamprus quidem inter magistros historici ponendus est.

C.

ANAXAGORAS.

In philosophicis Thucydides magistrum habuisse dicitur Anaxagoram Clazomenium[6]) et probabile esse docere vult Wyttenb. in Praef. ad Ecll. Hist., neque improbat Krueg. Vit. Thuc. p. 37. sq., quum Anaxagoras ipsa in iuvenili aetate Thucydidis Athenis vixerit et tam gravem philosophum ab historico audiri neglectum esse credibile non sit. Ex illa autem consuetudine ductum esse putat locum historici 2, 28., ubi solis defectum nisi interlunio fieri posse negatur, nam eadem de re Periclem ab Anaxagora institutum fuisse, Ciceronem de Rep. 1, 16. testari[7]). Indidem repetit explicationem mirabilis phaenomeni 3,

5) Conf. Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 258.
6) Antyllus apud Marcellin. in §. 22. Tzetz. in cod. Pal. apud Popp. 1, 1. p. 321. Vid. Schaubach. De Anaxagora p. 1—56.
7) Add. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2, p. 473. init.

89., „nisi lubricum, ait, esset, tam incertis vestigiis ductum de rebus, quas etiam alio modo explicare liceat, coniecturam facere."

D.
GORGIAS LEONTINUS.

His magistris Thucydidis Philostr. Vit. Soph. 1, 9. p. 422 sq. et Suidas Gorgiam Leontinum addunt: *Γοργίας τοὺς ἐλλογιμωτάτους ἀνηρτήσατο, Κριτίαν μὲν καὶ Ἀλκιβιάδην νέον ὄντα, Θουκυδίδην δὲ καὶ Περικλέα ἤδη γηράσκοντα.* „Non haesites, Krueg. p. 10. adnot. 1. ait, filium Milesiae significari putare, nisi alius locus probabile redderet, certe ipsum Philostratum, si non auctorem eius de historico cogitasse. Nam epist. 13. p. 919. *λέγεται δέ*, ait, *καὶ Ἀσπασία ἡ Μιλησία τὴν τοῦ Περικλέους γλῶτταν κατὰ τὸν Γοργίαν θῆξαι. Κριτίας δὲ καὶ Θουκυδίδης οὐκ ἀγνοοῦνται τὸ μεγαλόγνωμον καὶ τὴν ὀφρὺν παρ' αὐτοῦ κεκτημένοι, μεταποιοῦντες δὲ αὐτὸ εἰς τὸ οἰκεῖον ὁ μὲν ὑπ' εὐγλωττίας, ὁ δὲ ὑπὸ ῥώμης.*" Gorgias Leontinus princeps fuit legationis, a popularibus ad Athenienses missae[8]. Inde autem quod Thucydides eum ne memoravit quidem, ubi huius legationis mentionem fecit, Popp. 2. Commentt. p. 841 sq. colligit, magistrum historici Siculum non fuisse[9]. Idque tanto credibilius, quum Gorgiam in remotissimis et temporibus et locis modo plane fabuloso veteres tum magisterium facere, tum oratorem prodire faciant[10].

5. THUCYDIDIS VITA ANTE EXILIUM.

Secundo anno belli Pel. i. e. Ol. 87, 2. (430.) Athenis pestilentia correptus est, ut ipse refert 2, 48. Quando ad rempublicam accesserit, et num quibus ante ductum bellicum muneribus publicis functus sit, in tam diversis veterum testimoniis incertum manet. Nam Schol. Arist. Vesp. 941. republica eum prorsus, antequam dux classis factus est, abstinuisse dicit: (*Θουκυδίδης*) *ὃς οὐδὲ πάντη γνώριμος ἐγένετο, ἀλλ' οὐδὲ παρὰ τοῖς Κωμικοῖς, διὰ τὸ ἐπ' ὀλίγον στρατείας* (fort. scrib. *στρατηγίας*) *ἀξιωθέντα μετὰ Κλέωνος ἐπὶ Θρᾴκης φυγῇ καταδικασθῆναι.* Itemque Marcellin. §. 23. tradit, Thucydidem nunquam aut ad rempublicam accessisse, aut suggestum conscendisse, sed tantum belli ducem creatum esse. Contra Dionys. Hal. p. 770. Thucydidem plus semel belli ducem fuisse et reliquos quoque honores obtinuisse dicit[1]. Quum vero Dionysii consilium fuerit,

8) v. adnot. ad Thuc. 3, 86.
9) Vid. Westerm. De Epitaph. Demosth. p. 11 sq. Popp.
10) Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 449. 450. Foss. De Gorg. (Hal. 1828.) p. 22.
1) Conf. Cicer. Brut. 11. Kr., qui quod Suidam etiam addit

Thucydidem exhibere ut ingrati erga populares animi virum, facile eum induci potuisse putat Krueg. Vit. Thuc. p. 43., ut quod fortasse ipse crederet, et crederet modo, ut rem extra dubitationem positam proponeret, nisi confundendo Milesiae filium cum historico lapsus est. Nihilominus eidem p. 44. improbabile visum, Thucydidem ductu bellico publicam vitam auspicatum esse, praesertim eo tempore, quo Strategi munus officiorum genere usque tam et grave et obnoxium esset. Quum autem in Thracia et opibus polleret et gratia valeret, credere licet, illum potissimum in illis regionibus classi praefectum esse. Octavo igitur anno belli Pelop. dux Atheniensium classis in regionibus Thraciae factus est. Stationem navium habuit ad Thasum, quum Brasidas dux Lacedaemoniorum Amphipolim, spatio dimidiae diei Thaso navigantibus distantem oppugnare aggressus est. In eo tempore ab Amphipolitanis auxilio vocatus statim adproperavit, sed ante adventum urbs ab hoste capta est. Eionem tamen, quam, si classis Thaso non advenisset, postera nocte Spartani aggressuri erant, adventu suo servavit. Narravit haec ipse 4, 104. Hic malus rerum eventus quum a civibus Thucydidi crimini verteretur, argueretarque sive desidiae, sive ignaviae, sive proditionis[2]), auctore, si fides Marcellino §. 26. 46., Cleone populi duce patrium solum vertere coactus est.

Neque certius habetur, Thucydides timore Atheniensium in voluntarium exilium abierit, an lege et iudicio exilii damnatus sit[3]). Quum autem amissae per proditionem vel negligentiam urbis poena maxima esset[4]), neque Atheniensium esset, claris

propter verba: ἦν πολὺς — ἀκριβείᾳ πραγμάτων καὶ στρατηγίαις καὶ συμβουλίαις καὶ πανηγυρικαῖς ὑποθέσεσιν, corruptus hic locus esse videtur et alio, quam ad munera publica Thucydidis trahendus. Vid. adnot. ad Marcellin. §. 1.

2) Varia enim veteres tradunt. Marcellin. §. 23. τὸ πρῶτον ἀτύχημα ὡς ἁμάρτημα μεταλαβόντες φυγαδεύουσιν αὐτόν. §. 55. ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντα. Anonym. §. 3. αἰτίαν ἔσχε προδοσίας ἐκ βραδυτῆτός τε καὶ ὀλιγωρίας. Conf. Heilm. Krit. Gedank. apud Danovium in Opp. p. 114 sq.

3) Damnatum esse significant Cicer. De Orat. 2, 13. Plin. H. N. 7, 31. et apertissime omnium Schol. Aristoph. Vesp. 941. διὰ τὸ ἐπ' ὀλίγον στρατηγίας ἀξιωθέντα — φυγῇ καταδικασθῆναι. Ambigue Marcellin. §. 23. φυγαδεύεται — φυγαδεύουσιν αὐτόν. §. 46. ἐφυγαδεύθη. Anonymi locus §. 7., quo Krueg. usus est, nihil huc pertinet; is enim de ostracismo loquitur, confundens Milesiae filium. Sed idem §. 4. nihil habet nisi haec: γενόμενος δὲ φυγὰς ὁ Θουκυδίδης —

4) Duces, qui urbem amiserant, per εἰσαγγελίαν accusare licebat proditionis. Demosth. lept. 79. p. 481. μίαν μὲν πόλιν εἰ ἀπώλεσεν ἢ ναῦς δέκα μόνας, περὶ προδοσίας ἂν αὐτὸν εἰσήγγελλον οὗτοι, καὶ εἰ ἑάλω, τὸν ἅπαντ' ἂν ἀπολώλει χρόνον. Psephisma autem Cannoni ap. Xenoph. H. Gr. 1, 7, 21., iubebat, quicunque contra civitatem Atheniensium deliquisset, vinctum coram populo dicere, et damnatum occidi at-

viris parcere, iram in eos mitigare, poenas moderari, Kruegeri Vit. Thuc. p. 46. sententia est, Thucydidem in voluntarium exilium abiisse, negat probabile esse, exulem bona sua servasse, certe non quae in Attica possideret, nisi forte horum pars ei cura amicorum propinquorumque clam servata sit.

6. THUCYDIDIS EXILIUM ET ITINERA.

Otio, quod ei per exilium contigerat, ita usus esse videtur, ut de bello, quod statim ineunte eo conscribendum sibi proposuerat [1]), et Athenienses et Peloponnesios percontaretur, atque omnes res in eo gestas orationesque habitas quam accuratissime cognoscere studeret. Quare multa eum tum Atheniensibus, tum Lacedaemoniis aliisque largitum esse scribit Marcellinus §. 19. sqq., ut res in hoc bello gestas dictaque comperta haberet [2]). Scholiastes ad Thuc. 5, 26. scriptorem ait per viginti annos exulem egisse et plerumque in Peloponneso versatum esse: *ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἴκοσιν ἔτη ἔφυγε τὴν πατρίδα καὶ περὶ Πελοπόννησον διέτριβε.* Haec concinunt cum verbis Thucydidis, ad quae Schol. illa adnotavit: *Ξυνέβη μοι φεύγειν τὴν ἐμαυτοῦ ἔτη εἴκοσι μετὰ τὴν ἐς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν καὶ γενομένῳ παρ᾿ ἀμφοτέροις τοῖς πράγμασι καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς Πελοποννησίοις διὰ τὴν φυγὴν καθ᾿ ἡσυχίαν τι αὐτῶν μᾶλλον αἰσθέσθαι. Plus temporis facile* rebus Peloponnesiorum sese adfuisse testatur, quam Atheniensium, unde eum Krueg. p. 49. colligit, aliquamdiu in Peloponneso vel regionibus adiacentibus, vel ubi Peloponnesii bellum gerebant, commoratum esse. Hoc quodammodo indicari ait etiam locis 1, 9. *λέγουσι δὲ καὶ οἱ τὰ σαφέστατα Πελοποννησίων μνήμῃ παρὰ τῶν πρότερον δεδεγμένοι* etc. et 20. *πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔτι καὶ νῦν ὄντα καὶ οὐ χρόνῳ ἀμνηστούμενα καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐκ ὀρθῶς οἴονται*, ubi deinde de duplici regum Spartanorum suffragio et locho Pitanate vulgare iudicium erroris arguit, non aliter quam quasi melius edoctus per commorationem in Lacedaemone continuatam. Adde quod descriptio rerum Sicularum, qualem dedit, non ab alio sic dari potuit, quam qui ipse terram Siculam oculis pedibusque usurpasset. Inprimis Syracusarum, agrique urbis tam accuratam, perspicuamque etiam in rebus minutioribus cognitionem exhibet, ut vix credere liceat, eum has res ex alienis fontibus hausisse [3]).

que in barathrum proiici, bona publicari, decimamque Minervae sacrari. Kr. p. 46.

1) Thuc. 1, 1.

2) Hoc studium investigandi ipse profitetur 1, 20. 21. 22. 23. 5, 20. 26.

3) Krueg. Vit. Thuc. p. 50. ad Dionys. Hal. Hist. p. 91. adn. Dahlm. Herodot. p. 215. Didot. Praef. Vol. 1. p. LXVIII. adn. 2.

Digressio quoque de hominibus Siciliam incolentibus profecta esse Kruegero videtur investigationibus, quas ipse in insula instituerat; nisi quis Niebuh. H. R. 1 p. 41. 131. ed. pr. sequi malit iudicantis, Thucydidem vetustissima historiae suae et inprimis Sicula duxisse ex scriptis Antiochi, veteris rerum Italiae Siciliaeque scriptoris[4]). Quodsi vero Siciliam adiit, consentaneum est, eum etiam in Italia fuisse, quod confirmatur testimonio Timaei ap. Marcellinum §. 25., qui eum tradit exulem in Italia egisse.

Est apud Marcellinum §. 19. sqq., Thucydidem uxorem duxisse Thressam ex urbe Scaptesula ditissimam, quae metallorum fodinas ibi possideret. De hac possessione ipse loquitur 4, 105. In quam quomodo venerit, non uno modo viri docti iudicant. Nam alii putant, ea metalla dotis nomine per uxorem ei obtigisse[5]), alii iure hereditatis ab maioribus accepta habuisse[6]), est etiam, qui beneficio Cimonis in eum collata existimet[7]). Hereditate accepta ab Hegesipyla illa, regina Thraciae, uxore Miltiadis II., ad quam originem eum retulisse coniecimus, ad Thucydidem pervenire non potuerunt, quia Scaptesula, ubi ea metalla fuisse dicuntur, urbs non Thracia, sed Thasia fuit certo eo tempore, quo Miltiades II. Hegesipylam duxit[8]). „Adde, ait Krueg., quod, si uxor Miltiadi tam largam dotem attulisset, non in carcere mortuus esset, quod solvendo multam sibi impositam impar fuit[9]). Mos etiam, filiabus viros emendi a Thracibus tam alienus fuit, ut filias viris venderent[10]).“ Totam hanc rationem sola suspicione niti putat, talemque efferri a Marcellino: *μέγιστον τεκμήριον* (Thucydidem sc. originem duxisse ab Hegesipyla, Olori regis filia) *νομίζουσι τὴν πολλὴν περιουσίαν καὶ τὰ ἐπὶ Θρᾴκης κτήματα καὶ (τὰ ἐν Σκαπτησύλῃ) μέταλλα (τὰ) χρυσᾶ.* Verum etiam alteram rationem, quod Thucydides illa metalla dotis nomine per uxorem acceperit, Krueg. improbat. Quod enim Boeckh. dicat, Hegesipylae, uxoris Thucydidis, maiores fortasse, pridem in possessione eorum metallorum fuisse, id incertum iudicat. Quum enim Thasii Atheniensibus metallis Scaptesulae cedere cogerentur[11]), non credere licet, Athenienses

4) De hac re nonnulla protuli, legens vestigia Antiochi reliquiarum, in libello De sit. et Orig. Syracus. p. VIII sqq.
5) Marcellin. §. 19. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 335.
6) Marcellin. §. 14. Plut. V. Cim. 4.
7) Krueg. Vit. Thuc. p. 40 sqq.
8) v. Herodot. 6, 46.
9) Bona paterna quoque Miltiadis in Chersoneso tum in manibus hostium erant et demum per victoriam ad Eurymedontem relatam recuperata sunt. v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 57, 61.
10) v. Interpp. ad Xenoph. Annab. 7, 2, 38. Kr.
11) Ol. 78, $\frac{3}{4}$. (465.) Thasii desciverunt ab Atheniensibus et triennio post i. e. Ol. 79, $\frac{1}{4}$ (463.) denuo subiecti sunt. Thuc. 1, 100. 101.

iura privatorum attendisse, sed totum metallorum civitati suae vindicasse. Sic probabile fit, ea metalla, sicut Lauria, privatis, civibus Atticis et ἰσοτέλεσιν a republica venditione in perpetuam possessionem (Erbpacht) addicta esse, non ad tempus locata, emtores pretium semel pro metalli possessione pendisse, ac perpetuo vectigal certae cuiusdam partis metalli ex caminis provenientis [12]). Reiecta igitur hac quoque explicatione Krueg. statuit, Cimonem, qui has possessiones in potestatem Atheniensium redegisset, ea occasione, qua officia reipublicae a se praestita ipse compensaret, uti non neglexisse, et partem lucri metallorum Thasiorum in eam cognationem familiae suae contulisse, unde Thucydides originem haberet [13]).

Matrimonium vero si non ante bellum Pelop., certe primis eius annis initum esse, probabile fit vel eo, quod tum Thucydides iam aetate satis provectus erat, atque Popp. 1, 1. p. 26. inde colligit, quod, quum Brasidas in Thraciam veniebat, Thucydides inter eius incolas iam plurimum valebat auctoritate, eique ius erat, auri metalla ibi exercendi. At hoc argumentum ita tantum probari posset, si certum esset, Thucydidem per uxorem metalli fodinas illas acceptas habuisse.

7. THUCYDIDES QUANDO SIT AB EXILIO REVOCATUS, QUAERITUR.

Post cladem ad Aegospotamos Urbemque a Lysandro captam Lacedaemonii hanc inter alias conditionem tulerunt: *ἐφ' ᾧτε τοὺς φυγάδας κατάξαντας (Ἀθηναίους) τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον νομίζοντας Λακεδαιμονίοις ἕπεσθαι*, ut est apud Xenophontem H. Gr. 2, 2, 20. Itaque quo tempore Lysander *κατέπλει εἰς τὸν Πειραιᾶ*, eodem tempore *καὶ οἱ φυγάδες κατῆεσαν*, ut est apud eundem 2, 2, 23. [1]). Hoc factum est d. 16. Munychionis Ol. 93, 4. (vere anni 404.) [2]) Nec tamen probabile est, omnes exules tum rediisse, sed tantum eos, quos Quadringenti non revocaverant Alcibiadis causa, ne hic et ipse cum reliquis rediret, ut est apud Thucydidem 8, 70. Quanquam non ita multo post [3]) Alcibiades et alii exules revocati sunt per exercitum Atheniensium, qui Sami erat [4]); at neutiquam univer-

Debellavit Thasios Cimon. v. Plut. V. Cim. 14. init. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 334. adn. 50.

12) Boeckh. C. I. Vol. I. p. 288. a.

13) Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 57, 61. Forsan hereditate a Cimone acceperit; at Cimon filium Lacedaemonium habuit.

1) Adde Andocid. De Myster. p. 94. Plut. V. Lysandr. 14.

2) Plut. V. Lys. 15.

3) Ol. 92, 1. (411.)

4) Thuc. 8, 97.

sis exulibus reditus concessus est[5]), sicut ne per pacem quidem Lysandri. Ut autem illi redirent, qui Lacedaemoniorum partibus missis saepius Spartam legationibus studuissent[6]), Lysandrum voluisse probabile est, ut qui exules restitui non Atheniensibus permitteret, sed teste Xenophonte pro conditione pacis ab eis peteret. Inter hos autem exules, qui per Lysandrum revocarentur; Thucydidem non fuisse, constat testimonio Pausaniae 1. 23, 11., qui peculiari Oenobii cuiusdam rogatione Thucydidem in integrum restitutum esse tradit: *Οἰνοβίῳ δὲ ἔργον ἐστὶν ἐς Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου χρηστόν· ψήφισμα γὰρ ἐνίκησεν Οἰνόβιος κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας Θουκυδίδην.* Qui putarent, per pacem Lysandri universos exules revocatos esse, non eos solos, quos revocari Lacedaemoniorum, qui eos revocari postularent, intererat, varias vias excogitarunt, ut explicarent, cur ad revocandum Thucydidem peculiari Oenobii rogatione opus esset. Ac Krueg. quidem Vit. Thuc. p. 53. leviter addubitat fidem Pausaniae, quum Zopyrus, aequalis, (si fides sit Marcellino §. 33.) Thucydidis, de revocatione per Oenobium facta nihil scivisse videatur. At Zopyrum aequalem Thucydidis fuisse, ex loco Marcellini, corrupto illo, non patet[7]). „Suspiceris, addit, cum Dodwello Annal. Thucyd. p. 647. Beck., Pausaniam rogationem Oenobii falso ad filium Olori retulisse, quum apud scriptorem, ex quo hoc petiit, modo nomen Thucydidis fuisset, qui intelligendus erat filius Milesiae fuisse.“ Hoc tamen merito reiiciens Krueg. existimat, Oenobium rogasse universos exules revocandos, Pausaniam vero errantem ita loqui, quasi rogatio in gratiam unius Thucydidis facta sit. At ex narratione Xenophontis constat, petitione Lacedaemoniorum post pugnam apud Aegospotamos exules revocatos esse, non rogatione civis Affini. „Forsan, pergit, exulibus dies dictus fuerit, intra quem redire tenerentur, Thucydides autem in rebus civitatis tam dubiis haesitaverit Athenas intra diem dictum reverti, ut proinde postea opus fuerit peculiari psephismate ad eum restituendum.“ Denique p. 55. in hanc sententiam defertur: „Si quis consideret, Thucydidem, ut probabile est, non a populo exilii damnatum esse, sed legitimam poenam voluntario exilio subterfugisse, patet, pacis conditionem, qua exulibus reditus concessus est, non ipsi quoque reditum procurasse[8]).“ Veram rationem, cur peculiari in gratiam Thucydidis populiscito opus esset, hanc fuisse puto, et non universos exules per Lysandrum restitutos esse, ut supra

5) Ut patet ex Thuc. 8, 70. et 8, 97. Scriptor dicit: *ἐψηφίσαντο καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλους μετ' αὐτοῦ κατιέναι.*

6) v. adnot. ad Thuc. 8, 89. super verbo *ἔπεμπον.*

7) v. adnot. ad h. l.

8) Conf. narrationem de Callixeno ap. Xenophont. H. Gr. 1, 7, 40. Kr.

dixi, et quod exules factionum studiosi (die politischen Verbannten), et ne hi quidem omnes, sed ii tantum, quos revocari Spartanorum intererat, non vero qui proditores sive essent sive haberentur, sicut ne ii quidem, qui fuga legem et iudicium evasissent, lege amnestiae inclusi erant.

Marcellinus §. 32. Didymum et Zopyrum scribit narrasse, *τοὺς Ἀθηναίους κάθοδον δεδωκέναι τοῖς φυγάσι, πλὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν μετὰ τὴν ἧτταν τὴν ἐν Σικελίᾳ*, addens Philochorum et Demetrium in libro de Archontibus idem narrasse. At hoc factum esse non post cladem Siculam, sed post pacem Lysandri modo vidimus, et de hac ipsa pace scriptores locutos esse, quos Marcellinus testes adhibuit, probabile est, quod Kruegero Vit. Thuc. p. 52 sq. etiam hinc apparere videtur, quod cum hac narratione de revocatis exulibus narratio de reversione Thucydidis iuncta sit. Hunc enim non statim post cladem Siculam evenisse, illis scriptoribus ex ipsius Thucydidis historia cognitum esse debuit. Ac quum Thucydides de reversione exulum, per Athenienses statim post cladem Siciliensem concessa sileat, sileantque etiam ceteri scriptores, Meier. De Bon. Damn. 228 sq. sibi improbabile videri profitetur, exules eo tempore reversos esse, addens etiam Pisistratidarum mentionem fabulosam esse. Quam equidem non a Grammaticis confictam, sed ex priori revocatione exulum, quae fiebat, quum bellum Persicum primum immineret [9]), huc translatam puto; tunc enim profecto Atheniensibus erat, cur a Pisistratidis timerent. Hi enim non minime Persicum bellum concitaverant, quare in clausula, quum ceteros exules redire sinerent, Pisistratidas reversione excluserunt.

8. NUM THUCYDIDIS GENUS AD PISISTRATIDAS PERTINUERIT, QUAERITUR.

Marcellinus §. 18. ex Hermippo tradit, Thucydidem *ab Pisistratidis tyrannis* originem duxisse, adversus quam quae aliunde de stirpe Thucydidis novimus. Ac quum Didymum, Zopyrum, Philochorum et Demetrium Marcellin. §. 32. scribat testari, Athenienses exulibus reversionem dedisse praeter Pisistratidas, Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 248. hoc loco utendum ratus, ut comprobaretur, cur peculiari Oenobii rogatione ad revocandum Thucydidem opus esset, propterea dicit ita factum esse, quod scriptor Pisistratides fuerit. Marcellini ea de re testimonia putabat firmari per Scholiastam Thuc. 1, 20. *ταῦτα λέγει ὁ συγγραφεὺς ὡς καὶ αὐτὸς ὢν τοῦ γένους τῶν Πεισιστρατιδῶν καὶ διαβάλλει τοὺς περὶ Ἁρμόδιον.* Haec testimonia

9) v. Meier. De Bon. Damn. p. 228. adn. 245.

nihil valere videns Grauert. p. 179. alia via conatus est demonstrare, Thucydidem vel consanguineum vel affinem Pisistratidarum fuisse, usus Plut. Vita Sol. 10. Herodot. 6, 35. et Pherecyde apud Marcellinum §. 3. Qui, si quidquam, certe non probavit, Thucydidem *a Pisistratidis tyrannis* originem traxisse, sed tantum *e Philaidis* eundemque *gentilem Pisistratidarum* fuisse, quanquam ne hoc quidem probavit. Etenim Plutarch. narrat, a Philaeo, Aiacis filio, (a quo Philaeo secundum Herodotum 6, 35. et Pherecydem apud Marcellinum §. 3. etiam Cimon et Thucydides stirpem repetebant,) *pagum* Philaidarum appellatum esse, et in hoc pago Pisistratum fuisse. Iam Grauert. et Krueg. Vit. Thuc. p. 6. statuunt, per Philaidas *gentem* significari, idque Krueg. hinc maxime effici putat, quod teste Plutarcho Vit. Cimon. 4. Philaeus sedem fixerit in Melite[1]) et ad portam Melitidem etiam posteriori aetate sepulchra familiae Cimonis fuerint, quanquam Cimon erat in pago Laciadarum. Num vero his probatur, etiam Pisistratum, origine Nelidam sive Nestoridam, e *gente* Philaidarum fuisse? „Qui fieri potuit, ait ipse Krueg. p. 6 sq., ut Pisistratus gente idem Nelides et Philaides esset? An forte a matre Philaides erat? At a materna cognatione gentes non appellabantur. An cogitandum de adoptione? At nullum eius rei vestigium extat." Itaque ipse improbabile esse fatetur, Philaidas et Pisistratum propinquos fuisse. Etenim etiam pagus Philaidarum erat, quum in inscriptionibus haud paucis[2]) Philaidae commemorentur, ubi de significatione gentis non cogitandum est, et qui nunc appellatur vicus Philiati iudicio Stuarti [3]) veteri pago Philaidarum respondeat. Ceterum etiam gentem Philaidarum fuisse [4]), Krueg. comprobat ex Etym. M. p. 793, 44. s. v. *Φιλαεῖδαι, γένος Ἀθήνησι*, et teste Metrodoro apud Diogen. Laert. 10, 1. Epicurus, pago Gargettius, gente Philaides erat [5]).

Verum ponamus, Thucydidem gentilem fuisse Pisistratidarum, nonne hoc gentili tyrannorum Athenienses usi erant belli duce? nonne ei naves et insulas terrasque custodiendas permiserant? An forte post exilium Thucydidis quidquam evenit, quo Atheniensibus novus Pisistratidarum terror iniiceretur? Si nihil, quid prius duce Athenienses uterentur, postea autem amnestia excluderent? In hac exclusione Pisistratidarum ita tan-

1) In pago Braurone habitasse primum dicitur ab Od. Muellero s. v. Attica ap. Erschium et Grub. p. 221., unde haustum, nescio.

2) apud Boeckh. C. I. Vol. I. p. 152. 157. 347. Kr.

3) Etiam Od. Muell. l. c. p. 221. sic iudicat et situm eius pagi ponit in Hymetto monte in vicinia pagi Brauronis.

4) Qui factum sit, ut gentium et pagorum non ita raro eadem nomina sint, exponit Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 30.

5) Adde Tabul. Genealog. §. 1. huius Vitae nr. 1. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 211, 13.

tum sana mens inesse putanda est, si Pisistratidae non gentiles, sed tyranni Hippias et Hipparchus ac progenies tyrannorum cogitantur. Itaque Thucydidem necesse est non solum gentilem, sed ex progenie tyrannorum fuisse. Ex qua progenie num eo tempore quisquam superstes fuerit, haud equidem scio. Verum non multum refert, quia non videntur eo usque tempore tyranni illi Atheniensibus terrori fuisse tanto, ut clausula peculiari ab aliis civibus separarent.

9. DE ANNO REVERSIONIS THUCYDIDIS.

Thucydides ipse 5, 26.[1]) restitutionis suae temporis notitiam dedit, scribens *καὶ ξυνέβη μοι φεύγειν τὴν ἐμαυτοῦ ἔτη εἴκοσι μετὰ τὴν ἐς Ἀμφίπολιν στρατηγίαν.* In exilium Thucydides abisse vulgo putatur Ol. 89, 1., principio anni 423, unde sequeretur, eum revocatum esse Ol. 94, 1., principio anni 403, eodem itaque tempore, quo Thrasybulus occupato Piraeo Triginta Tyrannos impugnavit. Thrasybuli tamen opera scriptorem restitutum esse, minus probabile videtur, quum ille eo tempore aliis rebus studuisse cogitandus sit, quam revocandis exulibus. Neque statim post expugnatas per Lysandrum Athenas i. e. vere anni 404. Thucydidis reversionem factam esse, et supra dixi et hinc patet, quod Thucydides eo tempore nondum annos viginti expleverat, sed tantum undeviginti annos et duos tresve menses. Plin. H. N. 7, 31. *Thucydidem imperatorem,* ait, *Athenienses in exilium egere; rerum conditorem revocavere eloquentiam mirati, cuius virtutem damnaverant.* At Thucydidem scriptorem demum post Archelaum innotuisse, infra videbimus, neque ante vitae auctoris exitum historiam eius publici iuris factam esse. Neque magis credere licet, Thucydidem studio Triginta Tyrannorum Athenas arcessitum esse, ut virum imperio paucorum faventem, unde suam potestatem fortiter fultum iri sperarent, (quae est opinio Kruegeri Vit. Thuc. p. 55., qui addit, in promtu esse suspicari, propter hoc ipsum postea Thucydidem per dolum occisum esse). Haec ratio nullo firmo argumento nititur, si quidem Thucydidem nusquam apparet imperio paucorum favisse, neque ab elato eius patriaeque amanti animo exspectari potuit, ut Triginta Tyrannorum amicus vel esset vel haberetur [2]). Nihil restat, nisi ut Thucydidis reversionem decretam esse statuamus demum post liberatas Athenas. „Sed dicat aliquis, ait Krueg. p. 56., sic in communi criminum abolitione et rerum ante actarum oblivione non peculiari Oenobii psephismate opus fuisse, quemadmodum etiam Callixenum exulem, quo auctore belli duces, apud Arginusas victores, damnati

1) Conf. Plin. H. N. 7, 31.
2) v. omino Kutzen De Pericle p. 137. not. d.

erant, eo tempore ausum esse reverti [3]). At hic fortasse propterea ausus est, quod Thrasybuli partibus operam et studium praestiterat. Quanquam enim rerum ante actarum oblivio universos cives complectebatur, exceptis iis, qui ipsi in numero Triginta Tyrannorum fuerant [4]), tamen valde dubium videtur, num etiam qui proditionis reus esset satis secure tum reverti potuerit. Utut est, cogitare licet, Thucydidi tutius visum esse in patriam reverti demum post reversionem populiscito sancitam." Proinde exilium eius longius fuisse existimandum est et demum post Ol. 94, 2. i. e. post Iunium anni 403. finitum esse. Eo enim mense Euclides Archon magistratum iniit, postquam inter cives Urbis et Piraei convenerat *τοῖς νόμοις τοῖς ἀρχαίοις χρῆσθαι καὶ ἀρχὰς καθισταμένους πολιτεύεσθαι* [5]). Sic vero exilium Thucydidis quinque sex mensibus longius viginti annis exit, si, ut vulgo, statuas, eum Ol. 89, 1. sive principio anni 423. exulasse. At quum scriptor dicat, se *post imperium ad Amphipolim gestum* per viginti annos exulem fuisse, puto eum exacto demum imperio, et proinde fortasse compluribus mensibus serius, quam principio anni 423 in exilium abisse: nam magistratus Attici demum post obita munera *ὑπεύθυνοι* fiebant [6]). Thucydidi autem imperium abrogatum esse, nusquam reperitur.

10. DE OBITU THUCYDIDIS.

Pausanias 1, 23, 11. narrat Thucydidem in reditu ab exilio dolo interfectum esse: *ψήφισμα γὰρ ἐνίκησεν Οἰνόβιος κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας· καί οἱ δολοφονηθέντι, ὡς κατῄει, μνῆμά ἐστιν οὐ πόῤῥω πυλῶν Μελιτίδων.* In Thracia autem interfectum esse memorarunt Cratippus, quem aequalem Thucydidis dicit fuisse Dionys. Hal. p. 847., testis proinde maxime idoneus, apud Marcellinum §. 33. et Plut. Vit. Cimon. 4., qui addit, eum Scaptesulae diem supremum obiisse. Quod Letronn. statuit, Thucydidem Athenas redisse, sed postea rei familiaris curandae causa in Thraciam reversum, et quum iterum Athenas rediturus proficisceretur, interfectum esse, id vetant verba Pausaniae, qui ubi de revocato Thucydide loquitur, continuo addit, interfectum esse *ὡς κατῄει.* Zopyrus apud Marcellin. §. 32., (nisi nomen corruptum est,) post reditum Thucydidem occisum esse dixit, itidemque Didymus: *Δίδυμος δ' ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐλθόντα βιαίῳ θανάτῳ φησὶν ἀποθανεῖν. τοῦτο δέ φησι Ζώπυρον ἱστορεῖν* [1]). Quae narratio nescio an Marcellino debeatur, qui

3) v. Xenoph. H. Gr. 1, 7, 40.
4) Andocid. De Myst. 90. p. 12. Kr.
5) Xenoph. H. Gr. 2, 4, 42. 43.
6) v. Meier. et Schoem. Der Att. Proz. p. 216 sqq.
1) Conf. Anonym. §. 10. Krueg. p. 60. idem statuit; mirum enim

apud Didymum non legisset nisi verba ἀπὸ φυγῆς i. e. *post exilium*, et falso hoc interpretaretur: *postquam exilio Athenas rediit*. Quippe poterat post exilium occidi et tamen in Thracia, rogatione scilicet perlata, qua in integrum restitueretur. Sed magis etiam ab his abeuntia super caede historici memorantur, siquidem Apollodorus apud Steph. Byz. v. Παρπάρων [2]) eum narravit occisum esse Parparone in Aeolia, quod adversus diserta testimonia aliorum, fide dignorum, in his Cratippi, aequalis Thucydidis, ita cum Pausaniae narratione conciliare studet Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 250., ut dicat, probabile esse, scriptorem in patriam rediturum Asiae oras, ubi res a se descriptae describendaeve magnam partem gestae erant, sibi perlustrandas duxisse. Ita non esse, quod Ciceronem et Plutarchum erroris insimulemus, referentes Thucydidem libros suos in Thracia composuisse. Felicius hanc difficultatem idem in Vit. Thuc. p. 57 sq. expediit: „Heyn. ad Apollod. 1. p. 406. ed. sec., ait, ab Apollodoro alium quam filium Olori significari suspicatur. Tametsi, si Steph. Byz., qui testimonium Apollodori servavit, alium quam scriptorem a se saepe memoratum significare voluisset, credibile est, id cum additamento facto moniturum fuisse. De historico autem si narrata accipias, tam improbabiliter sonant, ut facile animum inducere possis ad credendum, vera esse. Parparon, ait Steph., ab aliis Perine appellabatur. Atqui adversus Lesbum sita erat Perperene sive Perperena [3]). Dubitare vix licet, quin hoc aliud nomen fuerit pro Parparone. Perperenae autem Hellanicus vita excessisse fertur [4]). Quid si confusione facile facta Thucydidem loco Hellanici nominatum esse putemus? Diversa est suspicio Seidleri. In Thracia adversus Thasum, in vicinia proinde Scaptesulae Perne sita erat [5]). Si forte Apollodorus narrasset, ibi Thucydidem diem supremum obiisse, Steph. facile Pernen et Perinen confundendo induci poterat, ut putaret, Thucydidem Parparone obiisse, quem locum ab aliis, (iure nec ne, in medio positum relinquo,) Perinen putaret appellatum esse.“

Omnium autem maxime mirari subit, quod Timaeus et alii [6]) apud Marcellinum §. 33. tradunt, Thucydidem in Italia obiisse. Atqui Timaeus aliquando Athenis vivebat, ubi certe rem qualis

fuisse, si revocatus ab exilio redire Athenas noluisset. Videlicet hoc eum voluisse, Pausanias dicit.

2) Παρπάρων χώρα ἐν Ἀσίᾳ, ἔνθα ἱστοροῦσι Θουκυδίδην ἀποθανεῖν, ὡς Ἀπολλόδωρος ἐν χρονικῶν δευτέρῳ· τινὲς δὲ Περίνην τοῦτο καλοῦσιν.

3) Strab. 13. p. 121. Tauchn. (p. 904. A. Alm.) Plin. H. N. 5, 31. Suid. in Ἑλλάνικος. Kr.

4) Suid. l. c. ἐτελεύτησεν ἐν Περπερήνῃ κατ᾽ ἀντικρὺ Λέσβου.

5) Steph. Byz. Πέρνη πόλις Θρᾴκης ἀντικρὺ Θάσου. Kr.

6) Hi procul dubio auctore Timaeo. Kr. p. 57.

esset cognoscere ei licuit. „Nec Timaeus, ait Krueg. Vit. Thuc. p. 51 sq., incertae fidei scriptor erat, nisi ubi aut conviciandi libidine a vero abducebatur, aut quaestio obscuritate laborabat.“ Timaeo igitur addit p. 58 sq. notum esse debuisse, utrum historicus ipse Athenis sepultus fuerit, an modo cenotaphium eius in illa urbe extiterit. Et tantum ita ei scribere licuit, Thucydidem in Italia mortuum esse, si ei exploratum erat, cenotaphium Thucydidis Athenis fuisse. Itaque ponit, Thucydidem vere aliquantum temporis Thuriis vixisse[8]), fortasse exulem, quamdiu Scaptesula in potestate Atheniensium fuerit, et cenotaphium eius ibi fuisse, quanquam ibi non mortuus sit. Urbes enim Graecas avidas fuisse gloriae reliquiarum magnorum virorum apud se conditorum, et Thurinis cum quadam specie veritatis fingere licuisse, Thucydidem apud se sepultum esse, cum aliquamdiu apud se vixisset et fortasse ipse Thucydides, cogitans sedem vitae ibi figere, tumulum sibi in illa urbe erigendum curasset. At cenotaphium Thucydidis in Italia statuere, non sinunt verba Marcellini, qui Timaeum refert narrasse, *αὐτὸν* (Thucydidem) *ἐν Ἰταλίᾳ κεῖσθαι.* Denique alio loco (p. 59.) Krueg. ita disputat: „Timaeus se saepe passus est reprehendendi libidine abripi, ut aliis obloqueretur, quanquam hac in re eum erroris arguere lubricum est. Quare licebit suspicari, eum de alio aliquo Thucydide locutum esse, fortasse de filio Milesiae, quem probabile est in exilio obiisse. Hoc leviter probari putes eo, quod Plutarchus alias Timaei uti solitus testimoniis, Thucydidem dicit Scaptesulae mortuum esse, non memorans rem a Timaeo memoriae proditam.“ At Thucydides, Milesiae filius, non in exilio obiit, sed paulo post illud rediisse videtur et dux fuisse in bello ab Atheniensibus contra Samios gesto[9]). Mihi quidem persuasum est, nec Thucydidem in Italia vita excessisse, nec Timaeum id dixisse, sed Grammaticos id falso ex Timaeo retulisse, qui de Herodoto vel alio quocunque scriptore narrasset, quod de Thucydide eum narrasse fecerunt, res Herodoti, ut fieri solet, in Thucydidem transferentes.

Certe Pausaniae narratio firmatur iis, quae Marcellin. §. 31. habet: *οἱ μὲν οὖν αὐτὸν ἐκεῖ λέγουσιν ἀποθανεῖν, ἔνθα καὶ διέτριβε φυγὰς ὤν· καὶ φέρουσι μαρτύριον τοῦ μὴ κεῖσθαι τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς· ἴκριον γὰρ ἐπὶ τοῦ τάφου κεῖσθαι· τοῦ κενοταφίου δὲ τοῦτο γνώρισμα εἶναι ἐπιχώριον καὶ νόμιμον Ἀττικὸν τῶν ἐπὶ τοιαύτῃ δυστυχίᾳ* (mortis extra patriam) *τετελευ-*

7) Plut. de Exil. 14. Polyb. 12, 27, 6.
8) Conf. Didot. Vol. I. Praef. p. LXVIII. adn. 2. Dahlm. Herodot. p. 215. Gött. Gel. Anz. 1822. 2. p. 1047.
9) v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 63. Od. Muell. Vit. Phidiae p. 32. not. k. p. 35. adn.

τηκότων καὶ μὴ ἐν Ἀθήναις ταφέντων [10]). Sic μνῆμα Thucydidis apud Pausaniam κενοτάφιον fuisse existimandum sit cum Marcellino h. l. et §. 55. Et tamen fieri potuit, ut ossa eius ab amicis et sociis itineris in Atticam transportarentur et in sepulchro familiae conderentur, quae est opinio Anonymi Vit. Thuc. scriptoris §. 10. et Verbis disertis testantur Plut. V. Cim. 4., qui et ipse Athenis fuit, et Antyllus ap. Marcellin. §. 55., quanquam hic falso addit, clam eo scriptoris ossa deportata esse, quia non licuisset eum palam sepeliri ut proditionis causa in exilium actum. Atqui scimus, eum legitima rogatione revocatum. Quod si ita est, μνῆμα Thucydidis apud Pausaniam usitatiori sensu accipiendum est, secus ac μνῆμα κενὸν Euripidis apud eundem 1, 2, 2.

Contra illud ἴκριον Krueg. Vit. Thuc. p. 58. dubitationem movet propterea, quod a Marcellino additum sit, signum fuisse cenotaphii in terra Attica usu receptum et mortis extra patriam in exilio. „Nam, ait, in exilio Thucydidem obiisse credere non licet, cum ipse dicat, se per viginti annos exulem fuisse. Ita apertum est eum non loqui potuisse nisi ab exilio iam revocatum. Quod ita factum esse testantur Zopyrus, Plinius, Pausanias.“ At ἴκριον equidem puto usitatum fuisse de iis qui in itinere maritimo obiissent, id quod in Thucydidem cadit, quem Pausanias narrat interiisse, ὡς κατῄει. Ipsa Marcellini narratio probanda est, at interpretatio signi ab eo facta improbanda.

Ceterum omnes fere scriptores, qui de obitu Thucydidis mentionem iniiciunt, in hoc conspirant, ut dicant eum violenta morte periise [11]). Morbo eum obiisse unus dicit Anonym. §. 9. et simile quid legitur apud Marcellinum §. 44.

11. DE SEPULCHRO THUCYDIDIS.

Sepulchrum Thucydidis Athenis spectabant Pausanias (1, 23, 11.) et Plut. V. Cim. 4. inter sepulchra familiae Cimonis [1]) apud portam Melitidem. Marcellinus et Anonymus memorant, haec sepulchra fuisse in Coele, quod non propterea cum Kruegero p. 69. reiecerim, quia improbabile sit, Cimonis familiae sepulchra fuisse in alieno pago, et non potius in pago Laciadarum, qui erat pagus Miltiadis et Cimonis [2]). Nam si in suo quemque pago sepeliri oportebat, quid erat, cur non et ipse Thucydides in suo sepeliretur, Halimusio? Et tamen dicitur in

10) v. adnot. ad h. l.
11) Zopyrus et Didymus apud Marcellinum §. 32. Plut. V. Cim. 4. Pausan. 1, 23, 11.
1) Adde Marcellinum §. 17. 55. Anonym. §. 10. Plutarchus addit, Thucydidem sepultum fuisse iuxta Elpinicen, Cimonis sororem.
2) Plut. V. Cim. 4. Pausan. 1, 37, 1.

sepulchris Cimonis humatus fuisse [3]. „Quippe demi, ait Od. Muell. s. v. Attica ap. Ersch. et Grub. Vol. 6. p. 227., non erant communia seclusa et accurate separata: si ita fuisset, non Miltiadem Philaidam reperiremus inter Laciadas, non Epicurum item Philaidam in pago Gargettio fuisse, quum etiam pagus Philaidae esset; et Socrates ut gente, ita demo Daedalides esse deberet, non Alopecensis.“ Itaque ne in pago quidem quemque suo sepulchra habere lex erat. Imo Marcellini et Anonymi narrationes de Coele ideo improbaverim, quod auctor haud paulo locupletior Herodotus 6, 103. Cimonem Coalemum [4], Miltiadis II. patrem dicit sepultum esse *πρὸ τοῦ ἄστεος Πέρην τῆς Διὰ Κοίλης καλεομένης ὁδοῦ.* Quem errorem Marcellini et Anonymi Krueg. p. 69. et ipse arguit. Melite, pars urbis, spectans inter septentriones et orientem Ceramico contermina erat [5], et forum attingebat [6]. Forum autem pars Ceramici [7]. Ex Melite, parte urbis, via patebat per portam Melitidem, sed non in Coelen, quae est opinio Od. Muelleri s. v. Attica p. 126. 241. Sic enim sepulchra Cimonia, quae iacebant ante portam Melitidem, non *trans*, sed *ad* viam *Διὰ Κοίλης* appellatam iacuisse statuendum esset contra testimonium Herodoti. Imo portam Melitidem in Ceramicum duxisse patet ex Aelian. V. H. 12, 40., qui eadem sepulchra Cimonia, de quibus Herodot., Plutarch., Marcellin. et Anonym., in Ceramico ponit. Unde apparet, Coelen fuisse ab austro portae Melitidis. Herodotus enim propter verbum *πέρην* et seriem orationis cogitandus est, quum haec scribebat, ita in Urbe mente positus fuisse, ut inter ipsum et Ceramicum portamque Melitidem via *Διὰ Κοίλης* appellata pateret. Quod si admittamus, omnes scriptores, qui sepulchra Cimonia memorant, praeter Marcellinum et Anonymum Herodoti locum minus accurate interpretatos, inter se concinent.

12. UBI ET QUANDO THUCYDIDES HISTORIAM CONSCRIPSERIT, QUAERITUR.

A.
UTRUM THUCYDIDES HISTORIAM IN EXILIO AN ATHENIS CONSCRIPSERIT.

Plut. De Exil. 14. et Marcellin. §. 25. 47. scribunt, Thucydidem historiam Scaptesulae in Thracia composuisse. Ciceronis

3) Hoc errore abductus Krueg. p. 69. (conf. p. 86. 95.) portam viamque sacram, ad quas pagus Laciadarum situs erat, admovet ad portam Melitidem, cum ex Plut. V. Syll. 14. constet, portam sacram, per quam via sacra Eleusinem ducebat, prope portam Piraicam fuisse.

4) Plut. V. Cim. 19. sepulchra Cimonis ab Cimone iuniore, Miltiadis II. filio appellata esse dixit. Sed nihil refert.

5) v. Demosth. c. Conon. p. 1258, 20. Reisk.

6) Plat. Parmenid. init.

7) Krueg. Vit. Thuc. p. 87.

de Orat. 2, 13. haec verba sunt: *hos libros tum scripsisse dicitur, quum a republica remotus, atque id, quod optimo cuique Athenis accidere solitum est, in exilium pulsus est.* Thucydidem in exilio historiam composuisse patet etiam ex Plin. H. N. 7, 31. Denique Libanius Epist. 1078. p. 513. Chr. Wolf. scribit: *τούτοις* (Demostheni et Platoni) *οὖν διαλέγου καὶ τὸν πόλεμον, ὃν ὑπέσχου, σύγγραφε, καί σου τὰ παρόντα οὐχ ἅψεται, βλέποντος εἰς ἆθλον οὕτω μέγαν. Τοῦτο καὶ Θουκυδίδῃ τὴν φυγὴν ἐποίησεν ἐλαφράν.* Contra haec aliquis afferat, exilium demum anno belli octavo incepisse, Thucydidem autem ipsum prooemii cap. 1. profiteri, se *ἄρξασθαι ξυγγράψαι πολέμου εὐθὺς καθισταμένου.* „At recte, ait Popp. 1. Commentt. p. 17., cum Scholiasta Thucydidis 1, 13. distinguas *τὴν λέξιν τῆς ἱστορίας* ab ipso argumento. Thucydides quamvis multo serius libros suos digereret et expoliret, tamen ut statim ineunte bello commentarios faceret, necesse erat."

Verum Thucydidem in exilio historiam conscripsisse, neget aliquis etiam propter ea, quae Krueg. Vit. Thuc. p. 60. protulit, colligens Thucydidem in patriam rediisse ex 1, 93., ubi auctor de muro Piraei loquens, *ᾠκοδόμησαν*, ait, *τῇ ἐκείνου (Θεμιστοκλέους) γνώμῃ τὸ πάχος τοῦ τείχους, ὅπερ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι περὶ τὸν Πειραιᾶ.* „Vix, ait, his verbis scriptor usus sit, nisi ipse fundamenta diruti muri spectasset." Quidni? nonne Thucydides, ut tot alia, hoc ab aliis nescire potuit, et ita loqui, ut qui speraret, se mox ipsum illa diruta opera visurum? Ex verbis quoque 5, 26. *καὶ ξυνέβη μοι φεύγειν τὴν ἐμαυτοῦ ἔτη εἴκοσι* Krueg. colligit, Thucydidem eo tempore, quo haec scribebat, non iam extra patriam fuisse; convertit enim: dass ich ausserhalb meines Vaterlandes gelebt habe. Non enim aliter converti licere, quia probabile sit, eum non vere exilii damnatum esse; ita tantum, si exilii damnatus fuisset, verbum *φεύγειν* accipere licere de Thucydide revocato, sed non reverso. At *φεύγειν* mihi videtur non significare *extra patriam vivere,* sed *in exilio esse,* sive quis exilii damnatus fuerit, sive in voluntarium exilium abierit.

Quod autem gravissimum opponatur sententiae de opere in exilio conscripto, Scaptesulae Thucydidem neges propter Athenienses vivere potuisse. Marcellin., qui §. 24.[1]) Thucydidem confundens cum Milesiae filio exulem in Aeginam traiicere facit, §. 25. 46. narrat, eum Aegina in Thraciam profectum Scaptesulae degisse. Porro alii eum Scaptesulae historiam composuisse, diemque supremum obiisse consentiunt. Perpetuo igitur ibi eum vixisse statuunt. At Scaptesula eo tempore in potestate Athe-

1) Conf. Anonym. §. 7. *φεύγων δὲ, ἐν Αἰγίνῃ διέτριβε, κἀκεῖ λέγεται τὰς ἱστορίας αὐτὸν συντάξασθαι.*

niensium erat, sicut Thasus insula ex adverso iacens. Thuc. quidem 4, 108. refert, post captam per Brasidam Amphipolim socios valde inclinasse ad defectionem et eo consilio cum Brasida transegisse, idem narrat 4, 107., Myrcinum, Galepsum atque Oesymen Brasidae se subiecisse, sed de Scaptesula nihil eiusmodi. Minime igitur probabile est, Thucydidem aut possessionem metallorum suorum Thasiorum servasse [2]), aut secure in his regionibus commorari potuisse; minime igitur Scaptesulae Thucydidem exulem egisse aliquis existimet [3]). Defecit quidem Thasus ab Atheniensibus Ol. 92, 1. (412.) [4]). Tum probabile est, etiam Scaptesulam, locum antiquae Thasiorum ditionis, una defecisse, siquidem etiam serius ora Thaso opposita continentis communem cum insula sortem nacta est. Ex eo inde tempore Thasus et adiacens ora continentis Harmostae Spartano parebat, quo intervallo Thucydidem usum Scaptesulae egisse credibile est. At post pugnam ad Cyzicum, in qua Spartani Ol. 92, 3. (410.) victi sunt, Harmosta Spartanorum eiecto rursus haud scio in quam longum tempus insula in Atheniensium potestate fuit [5]). De posterioribus temporibus historici tacent: acquiescemus ergo in testimoniis veterum, qui Scaptesulae Thucydidem et egisse, partimque ibi mortuum esse narrarunt [6]). Certe in exilio historiam conscripsit, id quod fama vulgo invaluisse, et Cicero significat, et constat ex iis, quae Pausaniae auctoritate in loco de obitu Thucydidis dixi.

B.

NUM THUCYDIDES HISTORIAM CONSCRIPSERIT BELLO FINITO, AN DUM BELLUM GEREBATUR, QUAERITUR.

Si audias Dionysium Halicarnassensem p. 867. per totos viginti septem belli annos in illis octo libris, quos solos reliquit, immutandis elaboravit, sursum deorsum volutans singulas elocutionis particulas limavit. Statuit igitur, historicum continuo post rerum eventus descriptionem eorum aggressum esse, statueruntque etiam alii, qui contenderent, prooemium, ut in quo res memorentur, quae inter bellum evenerunt et ipse finis belli, post totum opus adiectum esse [7]). Alii verbis Thucydidis usi sunt,

2) Quae est opinio Meieri De Bon. Damn. p. 179. et quodammodo confirmat Marcellin. §. 19 sqq.
3) Krueg. Vit. Thuc. p. 47. 48.
4) Thuc. 8, 64.
5) V. Mans. Spart. 2. p. 306. not. f.
6) Boeckh. C. I. Vol. I. p. 219. a. pariter ex ipso exilio Thucydidis colligere paratus est, Scaptesulam ea aetate non iam in Atheniensium ditione fuisse.
7) v. Anonym. Vit. Thuc. §. 8.

quibus profitetur, se ἄρξασθαι ξυγγράψαι πολέμου εὐθὺς καθισταμένου. Verba autem ista ne hoc quidem comprobant, auctorem exulem bellum, dum gerebatur, conscripsisse et descriptionem eventuum statim post eventus perfectam esse. „Rerum investigatio, ait Krueg. Vit. Thuc. p. 70., primum historici negotium esse debebat. Res colligebat in futurum usum, ut sensit etiam Marcellinus §. 47., et sic scriptor vere dicere poterat, se bellum statim ineunte bello conscribere coepisse. Neque fieri potest, ut aliter dixerit. Prius enim quam discrimen certaminis aderat, ac totum mente comprehendi poterat, certe descriptionem eius aggredi nolebat. Accedit, quod historicus finito demum bello rerum pervestigationem per partes quidem absolvere et emendatam proponere poterat. Lucianus, qui in componendo de arte historica libello Thucydidem ubique ante oculos habebat, suadet §. 47 sq., ut demum rebus omnibus vel maxima saltem parte earum indagata scriptor deinceps res oratione ornata componat, digerat atque ex artis praeceptis expoliat. Ita Thucydidem quoque egisse, auctor est Marcellin. §. 47., nisi quod rerum exornatam elaborationem non ultra exilium auctoris extendit.“ Ac demum post finem belli opus conscriptum et in eum cultum, quo nunc habemus, expolitum esse, Krueg. p. 71. ex his locis colligit: In prooemio (c. 13. 18.) finis belli memoratur. At, dixerit aliquis, auctor prooemium post opus absolutum adiecit. Argumento aliquis utatur aoristis ξυνέγραψα — προέγραψα (1, 1. 23.), quum auctor, si prooemium prius scripsisset, dicere deberet ξυγγράψω — προγράψω. At non aliter c. 22. οὕτως εἴρηται et 5, 26. γέγραφε legitur [8]). Non aliter Thucydides in medio conspectu rerum πεντηκονταετίας [9]) scripsit: ἔγραψα δὲ αὐτὰ καὶ τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην διὰ τόδε etc. Eodem pertinet formula in fine anni cuiusque repetita: ὃν Θουκ. ἔγραψε.

At Thucydidem cogitet aliquis prooemium post elaboratos septem priores libros scripsisse, hos autem iam in Thracia elaborasse. Hoc quoque difficultatibus laborare, Krueg. p. 72. docet: non enim cogitari licere, Thucydidem de Pisistratidis tam prolixe locuturum fuisse, si iam digressionem, quae est de illis

8) Conf. Popp. 1, 1. p. 28. 157., ubi Aoristus, ait, non significat, absoluta demum historia prooemium scriptum esse, nam ita omnino non extaret, quum illa nunquam ad finem perducta sit, sed ut perfectum in epistolis latinorum eos respicit, qui libros suos lecturi sunt. Adde eundem 1. Commentt. p. 15. Krueg. p. 71. adn. 4.

9) Thuc. 1, 97., ubi Schol. adnotavit: οὐχ ὅτι ἤδη ἔγραψεν, ἀλλ' ὅτι ὅμως γέγραπται, εἰ καὶ μήπω εἴρηται i. e. nicht als ob es schon im Vorhergehenden dargestellt worden, sondern weil es der Leser jetzt, indem er liest, vor sich hat, wiewohl es zur Zeit, da der Schriftsteller dieses ἔγραψα schreibt, noch nicht gesagt ist. Conf. Popp. 1. Commentt. p. 503.

in sexto libro, scriptam praemisisset. Porro muros Athenarum deiectos iam 1, 93. commemorat. Rursus dixerit aliquis, primum librum, qui non est nisi prooemium totius operis[10]), conscriptum esse post sex, qui sequuntur, libros absolutos. Verum hi, qui deinceps sequuntur libri tales locos continent, quibus cogamur, elaboratos hos et ipsos post finitum bellum ponere, velut 2, 13. τοῦ Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι ἦσαν πέντε καὶ τριάκοντα πρὸς τὸν κύκλον τοῦ ἄστεος, quibus verbis indicatur, murum non amplius erectum stetisse, quum auctor haec scribebat. Deinde 2, 65., ubi Periclis ingenium describit, statim comparandi causa de consiliis et Actionibus posterioris aetatis demagogorum, de clade Siciliensi, de belli decursu, de auxilio per Cyrum Spartanis praestito, denique de expugnatis Athenis loquitur. Atque 5, 20. 26. multis verbis meminit finis belli. „Constat igitur, ait Krueg., historicum ὑπομνήματα rerum gestarum habuisse, fortasse etiam singula, ut multas ora tiones, iam prius elaborasse, totum autem opus demum post bellum componere ita aggressum esse, ut a primo libro initium faceret.“

C.
QUAMDIU AUCTOR VITAM ULTRA BELLUM PELOPONNESIACUM PRODUXERIT, QUAERITUR.

Ad hanc quaestionem iam supra in loco de obitu Thucydidis responsum est: hic perquiramus vestigia, ad hanc quaestionem ducentia, si quae forte in ipso eius opere lateant. Popponis 1, 1. p. 28. sententia est, scriptorem multis annis post exitum belli in vivis fuisse. Quin Dodw. putat, apud Marcellinum §. 34. legendum esse π' (i. e. octoginta) pro πεντήκοντα in verbis παύσασθαι (Thucydidem) τὸν βίον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη. Sic vero cum Grauerto quaeras, cur Lucian. de longaev. 22. non Thucydidem quoque, sicut Hellanicum, in longaevis enumeraverit. Certe annum 396 non fieri potest ut Thucydides attigerit, nam 3, 116. in enumerandis Aetnae eruptionibus illam non enumerat, quae auctore Diod. 14, 59. et Orosio 2, 18. evenit Ol. 96, 1. (396.), et tamen dicit, tres *priores* eruptiones a se numeratas evenisse, ex quo Graeci in Sicilia habitaverint, neque ullam aliam praeter illas. Porro si historicus Olympiadibus tribus, (quae est Dodwelli opinio,) bello superstes fuisset, verisimile est, eum historiam ad finem perducturum fuisse. „Ita enim, Krueg. Vit. Thuc. p. 66. ait, non credibile est Thucydidem in elimando opere desudasse, ut Isocrates in Panegyrico, atque etiam improbabilius est, eum sponte sua opus mancum et imperfectum reliquisse, imo in eo perficiendo

10) v. Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 33.

morte interceptus est." Ita sentit etiam Letronn. s. v. Xenophon (in Biogr. Univers. de Michaud), addens, si, ut Dodw. vult, Thucydides a. 391 obiisset, quo tempore Xenophon Scillunte in Elide versabatur, non explicari posse, qui factum sit, ut unus Xenophon historiam Thucydidis cognitam haberet, utque occulte in manus eius veniret. „Thucydidi, ait, post reversionem ab exilio satis otii fuisset ad opus ita perficiendum et divulgandum, ut non deleri posset aut a quoquam tanquam suum vindicari. Conficta enim a Dodwello res est, ad Xenophontem librum Thucydidis ab uxore et liberis perlatum esse, quum ad eum Scilluntem redirent. Prorsus abiicienda esset Diogenis Laertii de Xenophonte, Thucydidis, historiae editore, narratio, si Thucydides demum anno 391 mortuus esset; sin hoc falsum est, narratio illa Diogenis Laertii bene coit cum morte Thucydidis non multo post expugnatas per Lysandrum Athenas consecuta."

Adde quod probari potest, Thucydidem ne annum quidem 400 vita attigisse. Marcellinus enim §. 30. ex Praxiphane, qui de Acropoli scripsit, refert, Thucydidem demum post Archelai, Perdiccae filii, Macedoniae regis, cuius et ipse scriptor 2, 100. mentionem facit, obitum in ora hominum venisse. Ille rex diem supremum obiit Ol. 95, 1. (400.) [11]. Cum hoc coniungenda est alia narratio, quod demum Xenophon post mortem auctoris opus publici iuris fecit, teste Diogene Laertio 2, 59. λέγεται δὲ ὅτι καὶ τὰ Θουκυδίδου βιβλία λανθάνοντα ὑφελέσθαι δυνάμενος αὐτὸς (Ξενοφῶν) εἰς δόξαν ἤγαγεν. Probabile est, Xenophontis in manus historiam Thucydidis anno 402 venisse, quo tempore Xenophon usque Athenis versabatur, neque dum ad Cyri exercitum profectus erat, id quod factum est versus a. 400. Hanc traditionem Krueg. quoque Vit. Thuc. p. 81. pro vera habet propter artum nexum, quo historia Graeca Xenophontis cum Thucydideo opere iuncta est. „Quodsi, ait, Xenophon historiam Thucydidis a se editam videri voluit, consentaneum est, ut magis perfectionem operis, quam diversitatem auctorum respiciens opus continuo ibi continuaret, ubi a Thucydide inveniebat desitum esse, non magis hic quam in ullo alio operum suorum auctorem se profitens. Quin etiam fortasse hoc ipso consilio, ut opus continuaretur, heredes Thucydidis Xenophonti id tradiderunt [12]. Probabile est, hoc paulo post mortem auctoris

11) Diod. 14, 37. coll. Boeckhio C. I. 2. p. 341.

12) „Rien n'empêche de croire que l'ouvrage de Thucydides, non terminé, lui fut confié par l'auteur lui même, en mourant, ou par ses héritiers. Ainsi le dire de Diogène de Laërte, loin d'être invraisemblable, se coordonne au contraire parfaitement avec les circonstances de la vie des deux historiens et avec l'état d'imperfection où était restée l'histoire de la guerre du Peloponnèse. Il n'y a donc plus aucun motif

evenisse, et quum Xenophon usque Athenis erat, unde statim hoc explicatur, qui factum sit, ut opus Thucydidis aliquamdiu occultum lateret. Etenim paulo post Xenophon, et proinde prius quam consilium opus absolvendi et explendi exsequi poterat, in Asiam profectus est, unde demum tempore pugnae ad Coroneam pugnatae in Graeciam reversus est. Ita liqueret, eum demum post illam pugnam, quum iam Scillunte ageret [13]), opus Thucydidis edidisse, fortasse una cum duobus prioribus libris suis Historiae Graecae. Hos enim aliquanto prius conscriptos esse, quam ceteros eius operis libros, postrema verba libri secundi indicant [14]). Ad horum operum coniunctionem credibile est, Xenophontem tanto libentius animum induxisse, si cum opere Thucydidis etiam ὑπομνήματα eius accepisset, quae auctor ipse ad continuandum opus paraverat."

Sin minus placet, Xenophontem opus Thucydidis una cum Historia Graeca edidisse, hoc certe poni potest, editum esse ab eo intra annum 403 et annum 400, quo ad exercitum Cyri profectus est, quae est sententia Letronnii. Cum utraque ratione convenit, quod Praxiphanes Thucydidem scripserat demum post Archelai obitum claruisse. Certe hoc exploratum est, Thucydidem ante Ol. 95, 1. (400.) obiisse. Locum enim, quo Thucydides Archelai mentionem iniicit, non significare regnum huius regis iam transactum, Krueg. Vit. Thuc. p. 63. docuit. „Octo qui supersunt libros, ait p. 68., percommode in decursu unius anni [intra Athenas expugnatas per Lysandrum et liberatas per Thrasybulum] ei elaborare licuit, materia iam, ut videtur maximam partem parata et diligenter perpensa. Quare ponere licet, opus a Thucydide vel versus finem Ol. 94., vel circa mediam hanc Olympiadem (40½) perfectum esse [15]). Denique auctorem paulo post finitum bellum morte oppressum esse, etiam eo firmatur, quod nusquam quaequam res posterior belli fine memoratur, quanquam subinde opportunitas aderat, e rebus, quae serius

d'enlever à Xenophon l'honneur d'avoir été le premier éditeur de Thucydides." Letr.

13) i. e. anno 391.

14) Conf. adnot. ad Marcellin. §. 45.

15) „Si l'on rapproche maintenant ce fait incontestable des paroles de Thucydides dans le cinquième livre, qu'il a écrit l'histoire de la guerre du Peloponnèse jusqu' à la prise d'Athènes dans une durée de vingt-sept ans (5, 26.), on sera naturellement conduit à dire, que Thucydides, revenu de l'exil en 403, après l'expiration de la 27e année de la guerre, continua de rédiger son histoire, dont tous les matériaux avaient été rassemblés et la rédaction commencée pendant les vingt années de son banissement: de plus, que cette redaction était déjà fort avancée lorsqu'il a écrit ces paroles. Dès lors l'auteur, marchant avec confiance au but, et se croyant sûr de l'atteindre, puisque l'achèvement de l'ouvrage ne pouvait lui demander plus d'un an ou deux, a dû s'exprimer comme il l'a fait." Letr.

acciderent, aliquam memorandi [16]). Itaque postremus aetate eventus omnium, quos Thucydidis historia continet, Athenae sunt per Lysandrum captae Ol. 93, 4. (404.)

13. DE OCTAVO LIBRO THUCYDIDIS.

Hinc facile colligitur, verissimam videri rationem eorum, qui Thucydidem in scribendo et continuando opere morte interceptum esse statuunt, ut Popp. 1, 1. p. 29. Sese enim voluisse narrationem usque ad finem belli exsequi, ipse scriptor testatur 5, 26. et alibi. Ultimum librum Thucydidis esse, vix iam a quoquam dubitatur [1]). Fuerunt tamen inter veteres, sed illi, ut videtur, Dionysio Hal. posteriores [2]), qui Thucydidis octavum librum esse negarent. Horum alii filiam eius auctorem esse dicebant, alii Xenophontem, alii Theopompum [3]). Hos duos posteriores propterea, ut videtur, nominaverunt, quia cognitum erat, eos opus Thucydidis continuasse. De Xenophonte inprimis ut cogitarent, eo factum esse apparet, quia historia eius Graeca ipsi Thucydideae historiae annectitur per formulam *μετὰ ταῦτα*. Nullo autem idoneò argumento aut Xenophonti aut Theopompo aut filiae Thucydidis octavum librum tribui, abunde comprobaverunt Popp. 2, 1. p. 7 sqq. et Krueg. Vit. Thuc. p. 74 sq.

Thucydidem auctorem octavi libri esse, certe externis argumentis comprobatur èt quidem veterrimo testimonio ipsius auctoris, qui bis (8, 6. 60.) se auctorem libri nominat. Quanquam, quum filia, quae debet cogitari materiam a patre collatam modo ex mente eius et cum orationis eius imitatione elaborare et digerere voluisse, putaverit, ut videtur, etiam patris nomen illis duobus locis ponendum esse, minus huic quidem argumento Krueg. tribuit. At Cratippus, aequalis et continuator Thucydidis, dixisse fertur, Thucydidem *nullas in posterioribus operis sui partibus orationes inseruisse* [4]). Unde Cratippum quoque apparet octavum librum Thucydidi tribuisse. „Accedit, ait Popp. 2, 1. p. 8., quod et in omnibus Thucydidis codicibus (praeter eos, qui ut H. et Vind., iam prius desinunt,) octavus liber legitur, et a multis veteribus scriptoribus sub nomine Thucydidis sine ulla dubitationis nota quum universe tum ob verba quaedam singula citatur.

Fuerunt, qui diversitatem octavi libri, quem tum ob alia tum ob defectum orationum imperfectiorem esse credebant, hinc

16) velut 5, 50. 8, 8. 80. Vid. Krueg. Vit. Thuc. p. 68 sq.

1) v. Nieb. Kl. Schr. Vol. 1. p. 469 sq. Fr. Schleg. Gesch. d. a. u. n. Literat. Vol. 1. p. 46 sq. coll. Thucydide 8, 45. 46. 76. et 27. 48. al. Popp. 2, 1. p. 9. Adde Popp. 2, 1. p. 7. Cap. I. Krueg. Commentt. Thuc. cap. I.

2) Vid. Krueg. Vit. Thuc. p. 74.

3) Marcellin. §. 43 sqq.

4) Dionys. Hal. p. 847.

repeterent, quod morbus vires auctoris debilitasset, qui morbus postremo mortem historici attulisset [5]). Quos Krueg. animadvertit non reputasse, uno fere omnes veteres ore Thucydidem violenta morte periisse testari. Alii veterum dicebant octavum librum Thucydidis quidem esse, sed illum modo inchoatum, opimum rebus leviter adumbratis, sed nullo artificio factis et elaboratis [6]). Unde aliquis colligat, historicum consilium operis retractandi habuisse. Contra hanc opinionem Krueg. protulit, quod historicus in octavo libro non secus atque in superioribus historiae partibus in fine uniuscuiusque anni repetita formula utitur: ἑνὸς δέον εἰκυστὸν (et εἰκοστὸν) ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τόδε, ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε. Quid hoc adderet, quaerit Krueg. p. 76., in praeparatione operis? Accedit testimonium Cratippi, quem apparet octavum quoque librum ut opus in usum publicum paratum designare. Neque octavi libri aut omnis oratio minus expolita, aut narratio minus diligens est [7]). „Eadem, ait Popp. 2, 1. p. 9 sq., in octavo libro ars cernitur. Idem ubique virtutis amor et sensus a partium studio remotissimus, eadem accuratio in factis comprobandis, (unde etiam foederum formulae adduntur, ut libro 5.), eadem mythornm et inutilium digressionum evitatio. Eadem etiam ars in causis rerum indagandis et ingenio ac moribus celeberrimorum virorum depingendis, (e quibus maxime eminet Alcibiades), eadem diligentia in commemoratione locorum, ubi pugnatur. Item eadem series narrationis, eadem simplex descriptio secundum aestates et hiemes cum solenni formula, idem scriptoris sensus elucet, et eadem, quae in antecedentibus libris, de iisdem rebus feruntur iudicia. Etiam in rebus ipsis aliquoties ad ea, quae in prioribus libris explicata sunt, aperte respicitur. Tum vero etiam sermo Thucydidi consentaneus, sive formam eius omnino, sive singula verba verborumque consociationes spectamus.“

Non facile critici iudicassent, librum octavum ceteris imperfectiorem esse, nisi orationes deessent, quarum defectum operis huius extremi vitium esse existimabant. Cratippus quidem apud Dionysium Hal. p. 847. ideo orationes ab hoc libro abesse putavit, quod partes rhetoricae operis Thucydidei non solum narrationi rerum officiant, sed etiam audientibus molestiam pariant. Quod quum intellexisset, historicum in extrema parte operis orationes omisisse. Haec merito reiiciens Krueg. Vit. Thuc. p. 78. [8]) monstravit, historicum pro eo, quod de orationibus historiae intermisceri solitis sentiebat, in octavo libro nullas adhibere potuisse, „quia consilium, propter quod orationes

5) Marcellin. §. 44. Anonym. §. 9.
6) Marcellin. l. c.
7) v. Krueg. Commentt. Thucyd. p. 253 sq.
8) Conf. Krueg. Comm. Thuc. p. 257 sqq.

in historiam recepit, iam illis assequutus erat, quas in superioribus libris praemiserat, idque etiam cum respectu ad hunc librum, et quia in eventibus rerum, quae in octavo libro narrantur, vere nullae orationes habitae sunt satis graves ac dignae, quae in historiam admitterentur, descriptis praeterea iam ingeniis et moribus populorum belligerentium, statu civitatum et inter se rationibus. Neque de viris, qui in libro octavo prodeunt, praeter Alcibiadem iam superius descriptum quisquam fuit eximie memorabilis: " magis praeterea clandestinis machinationibus, quam eloquentia publice forum moderante Phrynichus, Pisander, Antiphon vires ingenii exserebant. Quare iam septimo libro numerus et ambitus orationum valde exiguus, et aliquae earum habendarum occasiones praetermissae sunt [9]). Adde quod nonnullorum belli extremi oratorum, velut Antiphontis, orationes alia via in publicas manus venisse videntur, et turbata libertate comitiorum [10]) oratoribus non iam impune erat loqui, ut vellent. Quid igitur Thucydides eos viros publice dicentes induceret, quos ex praescripto *ἑταίρων* loqui oportebat, minime licebat ex animi sententia [11]).

Nihilominus postremam partem historiae Thucydidis minus, quam superiores libros, elimatam esse et consentaneum est propter subitam auctoris mortem, et ab aliis accuratius demonstratum [12]). Verum non mera *ὑπομνήματα* octavo libro contineri, Kruegero hinc quoque apparere videtur, quod non etiam de reliquis annis belli commentarii, quantumvis manci et imperfecti supersint. Sed hi fortasse Xenophonti traditi sunt, quos tamen minus ad divulgandum paratos fuisse, facile intelligitur. Qui enim is, qui opus Thucydidis, quale habemus, digessisse cogitandus est, hoc ipso loco, quo rumpitur, filum rumperet? Postquam enim historicus narravit, Tissaphernem post pugnam ad Cynossema consilium cepisse, cum Peloponnesiis in gratiam redeundi, nihil addit nisi haec verba nihil ad illud consilium pertinentia: *καὶ ἀφικόμενος ἐς Ἔφεσον θυσίαν ἐποιήσατο τῇ Ἀρτέμιδι.* „Neminem, ait Krueg., non prorsus insipientem instructorem et conditorem operis hoc fugere poterat, isque vel pugna ad Cynossema vel serius Alcibiadis apud Cyzicum victoria desinere debebat. Quae ab auctore de hac pugna relicta essent quantumvis rudia atque inchoata, ea tamen facile erat in eius-

9) Popp. 2, 1. p. 9.
10) Thuc. 8, 66.
11) Thuc. l. c. *Καὶ οἱ λέγοντες ἐκ πάντων (τῶν ξυνεστώτων) ἦσαν, καὶ τὰ ῥηθησόμενα πρότερον αὐτοῖς (τοῖς ξυνεστῶσι) προὔσκεπτο.* lege turbulentam militum concionem 8, 76. 93., in qua nullam iustam orationem haberi licuisse in aperto est. Libertate amissa Trogus *in Livio et Sallustio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo historiae modum excesserint.* Iustin. 38, 3.
12) V. Krueg. Vit. Thuc. p. 79. Popp. 1, 1. p. 30.

modi narrationem conformare, ut legi possent. Haec difficultas removetur, si sumas, editori operis religioni fuisse communicare, quidquid ab ipso auctore paratum ad divulgandum invenisset."

Suspicetur denique aliquis, historiam ab auctore perfectam, et quae post librum octavum sequebantur, deperdita esse, contra quam opinionem Letronn. ita disputat: „Thucydides, viginti annis exilii in colligenda materia consumtis profitetur 5, 26., se historiae belli Pelop. scriptionem continuasse usque ad captas Athenas per viginti septem annos. At tempus perfectum γέγραφε, quo utitur libro primo et 4, 20. et alibi, non comprobat, eum opus absolvisse. Si te ponas loco scriptoris, in otio opus iam satis provectum componentis, intelliges, tempus illud verbi non posse referri nisi ad unum consilium opus perficiendi, quod Thucydides ceperat, quum haec scribebat, et ad spem, brevi longum laborem terminatum iri, quam animo conceperat. Loquebatur de libro, in quo perficiendo versabatur, ut iam perfecto. Hic locus scriptus est post annum belli septimum et vicesimum, quum Thucydides ardore profligandi operis abreptus se sentiebat in eo esse, ut metam attingeret. Atqui spe deceptus (verum est) nunquam historiam absolvit, quia octavum eundemque ultimum librum constat anno belli uno et vicesimo desinere i. e. anno 411. At dixerit aliquis, eum librum fortasse alios secutos esse complures. Hoc improbandum propter omnia, quae certo cognovimus. Taceo veteres, qui octavum librum deteriorem putarent praecedentibus, taceo doctiores criticorum recentiorum, qui hunc librum putant imperfectiorem esse, quem auctori non licuerit per tempus tanto quasi succo et sanguine perfundere quam reliqua operis, unde patet, tantum abfuisse, ut coeptum opus terminaret, ut ne tempus quidem ei esset ad hunc octavum librum terminandum. A Thucydide historiam non ultra unum et vicesimum belli annum productum esse[13]), hoc extra dubitationem positum est, quod Historia Graeca Xenophontis eo ipso loco incipit, quo octavus liber Thucydidis desinit. Nulla ibi lacuna est, nulla continuatae orationis interruptio. Formula ἀκέφαλος illa: μετὰ ταῦτα ad ipsum factum refertur, quo octavus liber Thucydidis exitum habet. Unde perspicuum fit, Xenophonti de hoc opere non plus cognitum fuisse, quam nobis, id est Thucydidem non plus scriptum reliquisse, nisi quis suspicetur, (et fuerunt, qui suspicarentur[14]), Xenophontem reliquam partem operis Thucydidei suppressisse: quae mira suspicio est," quam iure Popp. 1, 1. p. 29 sq. spernit et reiicit.

13) id quod claris verbis Diod. Sic. 13, 42. et Dionys. Hal. ad Pompei. p. 130. aiunt. Letr.

14) Gail. Philol. 3, 301—310. Letr.

14. DE HERODOTI HISTORIA OLYMPIAE ET ATHENIS RECITATA ET NUM THUCYDIDES HUIC RECITATIONI ADFUERIT, QUAERITUR.

Narrat Lucianus Herodoto s. Aetione Vol. 4. p. 116. Bip.[1]), Herodotum aliquando historiam in solennitate ludorum Olympiae coram coetu Graecorum, qui ad eos spectandos confluxerant, recitasse. Addit Suidas s. v. Θούκυδίδης, Thucydidem puerum cum Oloro patre recitationi isti adfuisse et aemulatione pulcherrimi operis penitus animo commotum illacrymavisse. Etiam Marcellinus §. 54., Suidas in v. ὀργᾶν, Photius cod. 60. p. 19, 36. Bekk., Tzetzes apud Popponem 1, 1. p. 321. et apud Ruhnk. de Antiphonte (Vol. 7. Oratt. Gr. p. 804. Reisk.) hoc factum esse testantur, quamquam omittentes, Olympiae recitationem factam esse. Hi igitur de recitatione narrant Thucydidis nomine, qui puer commotione animi affertus sit, quum Thucydidis in illa praesentis nulla mentio sit apud Lucianum in ullo trium locorum, quibus recitationem commemorat. Illos igitur scriptores Krueg. Vit. Thuc. p. 21. censet ex alio fonte hausisse quam Lucianum, et consentit Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 446. adn. Recitationem illam revera factam esse, primus dubitavit Bred. Praef. ad Heilmanni interpretationem Thucydidis p. 6 sq., quem posthac alii secuti sunt; omnium autem uberrime huius narrationis fidem impugnavit Dahlm. Herodot. p. 12 — 37. Contra quem cum Heyse Quaestt. Herodot. p. 27 sq. disputasset, Krueg. Vit. Thuc. inde a p. 11. denuo quaestionem tractavit. Si de tempore eius recitationis quaeris, nulla prorsus eius nota superesset, nisi Suidas retulisset, Thucydidem *puerum* Herodoto Olympiae in summo Graecorum applausu historiam recitanti adfuisse. Hunc iam dixi unum scriptorem narrare, Olympiae a Thucydide Herodotum auditum esse. Addit Herodotum animadverso studio laudis, quod in puero esset, ad Olorum patrem ὁ σὸς υἱὸς dixisse, ὀργῶσαν ἔχει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ μαθήματα. At intelligi nequit, quomodo Herodotus coram tam ingenti multitudine recitans lacrymas pueri observare et patri gratulari potuerit. Quare Kruegero p. 24. magis probatur narratio Photii, referentis hanc gratulationem factam esse domi apud patrem Thucydidis: λέγεται, ait, ἀναγιγνωσκομένης (Ἡροδότῳ) τῆς ἱστορίας κομιδῇ νέον ὄντα παρὰ τῷ πατρὶ Θουκυδίδην ἀκοῦσαι.

Recitationem Olympiae ponunt factam esse Ol. 81, 1. (456.) Memoratur altera recitatio Herodoti, Athenis in magnis Panathenaeis facta ab Eusebio Chronic. sub Ol. 83, 3. (446.) Ἡρόδοτος ἐτιμήθη παρὰ τῶν Ἀθηναίων βουλῆς ἐπαναγνοὺς αὐτοῖς

1) Adde De Conscr. Hist. c. 16. 42.

τὰς βίβλους. (Hieronymus eius interpres: *Herodotus quum Athenis libros suos in consilio legisset, honoratus est*[2]). Eandem recitationem testatur Diyllus [3]) apud Plutarch. de Malign. Herodot c. 26. Deinde Dio Chrysost. Orat. Corinth. 37. p. 103. Reisk. auctor est, Herodotum etiam Corinthum venisse et scriptas a se historias recitasse[4]). Denique Thebis ab eodem historico historiam praelectam esse, forsan recte colligas ex Plutarch. de Malign. Herodot. c. 31. Itaque si Thucydides Herodotum audivit Olympiae, annos quindecim ex ratione Pamphilae natus erat, Herodotus demum annos viginti octo. „Herodotus, ait Wessel. Praef. ad ipsum p. XXI sq., visis multis regionibus, multis urbibus et hominum moribus in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare ingressus est. Intento autem isti negotio spes urbem patriam Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi affulsit. Expulsus Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas. Sed factiones civitatem miscuerunt, et invidia liberatorem incessit. Tum patria relicta in Graeciam tetendit. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus solenne. Properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse et Graecis, ut illis innotescerent, praelegisse.“ Probat deinde recitationem factam esse Ol. 81, 1. (456.), quod tempus aetati Herodoti egregie congruum sit et quod pueriles Thucydidis anni postulent. Cum eo consentit Ruhnk. Hist. Crit. Oratt. Gr. p. LIX. Contra ea Bred. p. 7. adnotavit: „Quisquis novit veterum notiones virilis robustatis, et quam multum a se ipsi poposcerint, cum publice prodituri essent, quisquis Herodoti libros cognovit, qui non possunt orti esse nisi post multa itinera, multarumque rerum explorationem, non facile credet, Herodotum adolescentem viginti octo annorum publice libros suos recitasse, quin praecox eius ingenium fama celebraretur[5]).“

Hanc difficultatem ut amoveret, Krueg. Vit. Thuc. p. 32. spreta Pamphilae auctoritate Thucydidem ponit natum esse Ol. $\frac{80}{81}$ ($455\frac{1}{6}$), facit eum adfuisse praelectioni Athenis factae Ol. 83, 3. (446.), eumque proinde tum decem ad duodecim annos natum fuisse: „Sic, ait, omnis difficultas sublata est.“ Utinam

2) v. Scalig. ad Euseb. Chronic. p. 104.
3) v. Dahlm. Herodot. p. 32 sq.
4) Wessel. ad Herodot. Praef. p. XXIII.
5) Conf. Dahlm. Herodot. p. 20 sq. Euseb. Chronic. p. 168. etiam prius Herodotum libros suos scripsisse facit, nam sub Ol. 78. (468.) tradit: Ἡρόδοτος Ἁλικαρνασσεὺς ἱστοριογράφος ἐγνωρίζετο. Nimis hoc mature positum.

vero etiam reliqua, quae de Thucydidis vita novimus, conveniant! Utique, si Herodotus paulo ante bella Persica natus est[6]), et, ut vulgo fertur, Ol. 74, 1. (484.), Herodotus non tredecim annis, ut refertur ex Pamphilae libro, sed viginti octo annis maior erat Thucydide, et proinde, cum Athenis illo anno historiam recitabat, annum agebat quadragesimum, proinde, si Bredovium audias, haud paulo ad publicam praelectionem aptior et experientia rerum maturior. Praeter recitationem Athenis factam Krueg. p. 25. concedit Olympiam, sed illam ponit Ol. 84, 1. (444.), biennio post, quam Eusebius ponit praelectionem Athenis habitam. „Ut tempus figas, ait p. 24 sq., praelectioni Olympiae habitae, nihil restat, nisi migratio ab eo Thurios suscepta Ol. 84, 1. (443.) [7]). Quod quanquam probabile, certum non est, quum enim frequens inter Italiam et Graeciam commercium esset, facile credas, Herodotum serius iterum Olympiam venisse, ibique historiam recitasse." At hanc coniecturam statim haec difficultas premit, quod veteres tradunt, Herodotum demum Thuriis, et proinde post Ol. 84, 1. (443.) historiam contexuisse [8]), ac quum recitatio Athenis facta prior sit Olympia, duas habemus Herodoti praelectiones, neque dum opus, quod ab eo praelegeretur. Quin etiam nunc fere sic sentiunt, Herodotum historias demum post Ol. 92, 4. (409.) et proinde post annum aetatis septuagesimum quintum, sive triginta ad quadraginta annis post itinera [9]) composuisse. Quare Krueg. p. 31. cum Wesselingio consentiens arbitratur, Herodotum partem operis iam Sami scriptam attulisse [10]), atque Ol. 83, 3. (446.) vel 84, 1. (444.) iam tantum elaboratum habuisse, ut praelectiones habere posset, quanquam negari nequeat, eum serius opus retractasse, vel certe additamenta fecisse.

Sed videndum prius, num vere praelectio ab Herodoto Olympiae habita sit, id quod praeter Bredovium et Dahlmannum etiam Arn. ad Thucydidem 1, 20. p. 31. et Popp. 1, 1. p. 24. addubitant. Et hic quidem ita scripsit: „Hanc narrationem fabulosam videri, quod Thucydide puero Herodotus modo tredecim annis natu maior libros suos demum multis terris peragratis scri-

6) Ita Krueg. quoque p. 28. not. 2. statuere videtur.

7) Nam haec colonia deducta est exeunte Ol. 83. Vid. Krueg. p. 24. adn. 4. Dahlm. Herodot. p. 33. adnot. 46. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 150, 22.

8) v. Plin. H. N. 12, 4. (8.) et firmatur, ut ipse Krueg. p. 25. censet, loco Herodoti 4, 99., de quo vid. Mitf. H. Gr. 2. p. 356. vers. Germ. et Dahlm. Herodot. p. 50.

9) Dahlm. Herodot. p. 52. tempus itinerum Herodoti ponit intra annos 464 et 444.

10) Sic tradit Suidas s. v. Ἡρόδοτος, Lucianum si sequaris, scripsit historiam in urbe patria, si Plinium, Thuriis. Haec conciliari posse, recte iudicat Dahlm. Herodot. p. 11.

ptos recitare haud facile potuisset, a Bredovio monitum est. Res vero vel per se incredibilis, repugnat enim ingenio Thucydidis, qui vulgi iudicii se contemtorem exhibet, neque ullam unquam Herodoti historiae, ab iis quae ipse in historia spectanda putabat, alienissimae admirationem prodit.“ At nihilominus in iuvenili aetate amare et aemulari potuit eam historiam, quae sensus capiat, aures suavi oratione delectet, immensa rerum varietate alliciat. Gravioribus argumentis vulgarem opinionem de praelectione Herodoti Dahlm. impugnavit. Is posita Luciani ex Aetiono narratione illius praelectionis primum hoc valde improbabile esse arguit, quod Herodotus adeo iuvenis, utpote nondum triginta annos natus diuturna iam illa et longinqua itinera fecisse et opus laboriosissimum ad finem perduxisse dicatur, cuius praesertim ex singulis paginis viri aetate provecti indoles elucescat. Addit p. 20 sq., ab historico ipso 2, 156. Aeschylum unum *τῶν ποιητέων τῶν πρόγενομένων* appellari, qui ex quo obiisset, praelectionis tempore vixdum annum effluxisse. Concedit, operis certe partem perfectam esse potuisse, ut historiam modo bellorum recitasse cogitandus sit, at obstare ipsum Lucianum, qui totum opus praesto, totum recitatum fuisse narret, unde novem eius libri novem Musarum nomen nacti sint. Sed, quod gravissimum est, non potuisse Herodotum tantae multitudini hominum recitantem aut ab omnibus audiri, aut narrationibus prosa oratione conscriptis tantum a Graecis hominibus plausum ferre, aut eorum animos auditioni intentos tenere, qui vel ubi Demosthenae loquerentur, interdum, nisi quid gravissimi momenti incidisset, vagi discurrerent. Ac sibi alterum eiusmodi praelectionis Olympiae quidem habitae exemplum incognitum esse. Neque ullius hominis vocem et latera historiae coram tot millibus hominum recitandae sufficere potuisse. „At quae ineptia recitandi, addit, si cum spiritu quasi quodam oratorio, vel arguto quasi praeconio declamare opus subinde nihil nisi terrarum et locorum descriptiones continens voluisset. Id quod Lucianus sentiens fingit Herodotum opus non praelegisse, sed cecinisse. Atqui tandem cecinisse?“

Accedit, quod media aestate, exeunte Iulio Olympiae recitationem factam esse oportet, ubi neque a solis ictibus, neque ab impetu pluviae adstans pauperculorum Graecorum corona iis, quae postea Romana luxuria excogitavit, inventis defenderetur. „Neque taedii plena, addit, illius aetatis Graecis hominibus non potuit esse praelectio vel per pauculas horas producta, nisi musicae concentu concitatior, et quasi fulta actionis adminiculo.“ Neque Graecis, qui audiebant, praelectum opus placere potuisse, in quo facta Graecorum non laudarentur, sed saepe laudibus praeclarissimorum factorum cum quadam malignitate detraheretur, humana vitia aperirentur, virtus maximorum virorum vituperiis

imminueretur. „Ne dicam, addit, quod qui antiquissimus huius praelectionis testis citatur, Lucianus minima in historicis fide dignus est, ut qui alia quoque ad historiae et veritatis speciem temere conficta protulerit, alia ex vera rerum memoria desumta in iocosas ridiculosasque, sed gratas eo nomine audientibus narratiunculas diffinxerit, multisque locis de multis et rebus et hominibus vanissima prodiderit.“

Addit denique p. 32 sq., Plutarchum de Malign. Herodoti, quum loquatur de praelectione Athenis habita, de Olympia tacere. Neque Dionem Chrysostomum, Plutarchi aequalem, quidquam novisse de praelectione Olympia.

Ex iis, quae adhuc dicta sunt, patet, non posse negari, praelectiones ab Herodoto habitas esse. Neque Olympiam a Luciano totam confictam esse, (quidquid Dahlm. p. 36. obloquitur,) recte dicas, verum illam rebus poetica quadam imaginandi vi inventis exornavit variavitque, atque haec ipsa additamenta Luciani, non Herodoti praelectio argumentis Dahlmanni mihi quidem refelli videntur. Propterea minime existimo [11]), nullam Olympiae praelectionem habitam esse. Luciani colores picturae si detergeas, quod restat, aeque credibile est, ac praelectio Athenis habita, quam ne Dahlm. quidem audet negare habitam esse. Plus sane dubitationis habet narratio de Thucydide in illa recitatione praesente. Huius quidem aetas, qui quindecim annos natus Herodotum audivisse fertur, non obstat, quin narratio Suidae vera sit, verum quod hic et Photius vel auctor Photii eam tantopere variatam reddunt, (quo, ut videtur, credibiliorem redderent,) id vero suspicionem movet, quae augetur eo, quod aetas Herodoti tempori praelectionis ab uno Eusebio probabiliter constituto minime convenit, et confugiendum est ad coniecturas, quales Krueg. proposuit, quo annus aptus et praelectioni et operis conditioni et aetati Herodoti inveniatur. Quare libenter credo, praelectiones ab Herodoto habitas esse, Thucydidem vero praesentem ingenuo laudis studio commotum lacrymas inter auditionem fudisse, una mihi videtur illarum fictionum, quas frequentissimas posterior Graecarum literarum aetas effudit de viris domi militiaeque illustribus.

18. HERODOTUS NUM PER AETATEM THUCYDIDI COGNITUS ESSE POTUERIT, QUAERITUR.

Quousque Herodotus vitam extenderit, non certo scitur [1]). Aetas ac natalis annus eius testimonio Pamphilae cognoscitur,

11) Cum Dahlmanno in hac re consentit Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 446. adn.

1) Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 446. adn. probabiles vitae Herodoti terminos ait esse Ol. 74, 1. (484.) et Ol. 93, 1. (408.)

ex quo principio belli Pelop. annos natus erat quinquaginta quinque, ut primam lucem adspexerit Ol. 74, 1., quatuor ante Xerxis in Graeciam expeditionem annis i. e. anno 484. Unde quum usque ad finem belli Pelop. anni non minus octoginta effluxerint, Wesselingio ad Herodot. Praef. p. XXII. XXIV. Herodotus videtur libros Sami condidisse, eosdem ante Italicum iter semel atque iterum in celebri Graecorum mercatu praelegisse, in Italia vero elimavisse, nonnulla adiecisse, alia fortasse retexuisse. Addidisse autem, ea argumento esse dicit, quae profectione in Magnam Graeciam longe posteriora sunt, quae satis multa Dahlm. Herodot. p. 38 sqq. enumerat, unde effectum vult, Herodotum ante Thucydidem natum esse, sed post hunc extitisse scriptorem. Anno 444 vel 443 coloniae Thuriis condendae socius abiit. Negat p. 48., a quoquam memorari duas Herodoti historiae editiones, alteram ante coloniam, alteram post factam[2]). Quin ei ipsum opus laborem serotinum, rebus externis quibusdam intervenientibus intermissum prodere videtur, cuius rei argumentum reperisse se dicit in 7, 217. extr., ubi historicus se profiteatur narraturum, quae nusquam in sequentibus comparent. Unde colligit, Herodotum res ante collectas Thuriis demum in istam operis conformationem redegisse. Idque confirmatur sane Plinii testimonio, qui eum Thuriis historiam condidisse refert, unde etiam Thurius appellari solitus est, atque verba exordii ab Aristotele ita efferuntur: Ἡροδότου Θουρίου ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε. Eademque duplex scriptura Plutarcho de Exilio c. 13. cognita est. Porro Herodotus 4, 99. Chersonesum Tauricam continentis Scythiae quasi prominentem in mare angulum dicens comparat cum figura australis Atticae extremitatis, „quam qui non circumvectus est, addit, is ex peninsulae Iapygiae forma imaginem Chersonesi capere potest.“ Quae peninsula cum a Thuriis ortum aestivum spectans ob oculos Thurinis iaceret, scriptor ante omnes quidem Graecis universis, quibus ora Attica in conspectu esset, secundo autem loco illis, quorum tunc popularis erat, scripsisse se declarare videtur[3]). Quare si aetate provectus Thuriis opus aggressus, ibique ad finem vitae usque commoratus est, sententia Dahlmanni p. 217. fert, eum exitum belli Pelop. ibi vidisse, maioremque quidem annis Thucydide fuisse, sed serius, quam hunc scriptorem extitisse. Itaque opus ab Herodoto non totum perfectum, sed partes eius, quae perfectae sunt, praesectum ad unguem castigatas esse, ac sero demum et lente per Graeciam innotuisse coniicit, donec in notionem Ctesiae venerit, qui ut latius divulgaretur, auctorem mendacii arguendo

2) Neque id opus est, duas editiones factas esse, sed per partes elaboratam per partes item recitatam esse.

3) Dahlm. Herodot. p. 49 sq.

effecerit. Quod autem vulgo Thucydidis Herodotum nonnullis locis notasse existimetur, vere existimari negat. Ubi enim Thucydides, se non ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν scripsisse dicat 1, 22., sed κτῆμα ἐς ἀεί, id ne sic quidem ad Herodotum referri posse, etiamsi hic illam praelectionem Olympiae habuisset: dici enim a Luciano solum sine concertantibus opus suum recitasse[4]). Quod porro Thucydides errores quosdam historicorum et vulgi exagitet, non idcirco putat Herodotum a Thucydide perstringi, neque virum eum, qui omnem animi corporisque vigorem in rerum investigationes intenderit, contemtim amandari posse arroganti sententia: οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται[5]).

Quid? quod Herodoti historia si Thucydidi cognita fuisset, multa fuisse pergit, quae a Thucydide respicienda, ex eaque commemoranda fuissent. Velut in comparatione belli Persici cum Peloponnesiaco, si Herodoteam descriptionem belli Persici cognitam habuisset, paulo modestius Thucydidem de suo argumento locuturum, tum vero alia respecturum fuisse, vel nominato Herodoto, vel oblique significato, alia in eo reprehensurum fuisse. Velut apud Thucydidem 1, 74. legati Atheniensium gloriantur, ad naves Graecorum universas numero quadringentas populum Atheniensium bis tertiam partem contribuisse, quae summa ducentarum sexaginta, sex navium est. Quodsi iam tum historia Herodoti in manibus hominum fuisset, facile ait Dahlm. legatos inanis iactantiae argui potuisse. Nam ne dimidiam quidem navium partem Athenienses dedisse [5b]), de navibus trecentis octoginta duobus Atticas fuisse centum octoginta. Atqui Thucydidem putat apud Herodotum, si cognitum habuisset, accuratum navium recensum reperturum fuisse. Atque cum Herodotus in narrandis turbis Cylonis a Thucydide recedat, hunc sperare non potuisse fore, ut suae narrationi fides haberetur, si qui ab omni Graecia iam uberrimus rerum suarum auctor haberetur, eius a se discrepantiam Thucydides silentio praeteriisset [6]).

4) At ἀγώνισμα non necessario opus est, quo quis cum alio certet, sed in universum opus ostentandi artificii causa propositum. Vid. adnot. ad Thuc. 1, 22.

5) Dahlm. Forschungen 1. p. 95., Herodot. p. 218 sq. Etiam ex Thuc. 2, 8. Dahlm. Forsch. 1. p. 97. adnot. colligit, Attico scriptori historiam Herodoti non cognitam fuisse. Quinetiam interdum uterque ne dissentiunt quidem, ubi vulgo dissentire putantur. Vid. adnot. ad Thuc. 1, 6. 20. 74. 2, 44. Notari Herodotum putant a Thucydide etiam 2, 97. (coll. Herod. 5, 3., ubi v. Valck.) et rursus 2, 8. (coll. Herodot. 6, 98., ubi v. Wess.) Vid. Creuz. Herod. et Thuc. p. 418. Adde Herodot. 9, 53. (coll. Thuc. 1, 20.) et 6, 57. (Thuc. s. b. ibid.)

5 b) At v. adnot. ad Thuc. 1, 74.

6) Dahlm. Herodot. p. 219 sqq., qui alia addit aeque incerta ad persuadendum.

Krueg. Vit. Thuc. p. 27. post Sturzium ad Hellanicum p. 13 sqq. contendit, Hellanicum quaedam ex historiis Herodoti hausisse. Quod si verum est, colligas, Herodoti opus certe ante annum 411 innotuisse. Verum vitae anni huius quoque scriptoris valde incerti sunt. Sturzius quidem, Pamphilam secutus, Hellanicum ponit natum esse Ol. 71, 1. (496.), ac cum Lucianus De longaev. 22. eum dicat octoginta quinque annos vixisse, sequitur eum obiisse anno 411. Contra ea Krueg. dicit Hellanicum Herodoti opere usum esse, eiusque rei etiamnunc extantia vestigia Sturzium indicare. Itaque censet, Hellanicum natum esse a. 480, secutus auctorem Vit. Eurip. γεννηθῆναι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ Ἑλλάνικον ἐν ᾗ ἐνίκων τὴν περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες. Idque firmari dicit a Scholiasta Arist. Ran. 705, qui rei post pugnam ad Arginusas gestae testem Hellanicum adhibeat: τοὺς συνναυμαχήσαντας δούλους Ἑλλάνικός φησιν ἐλευθερωθῆναι, καὶ ἐγγραφέντας ὡς Πλαταιεῖς συμπολιτεύεσθαι αὐτοῖς. Pugnatum est ad Arginusas Ol. 93, 3. (406.) [7]. Verum pone, secundum Pamphilam et Lucianum Hellanicum anno 411 obiisse, nihil tamen inde consequimur, quod ad propositum conducat. Quo enim nititur, quod Krueg. et Sturz. aiunt, ex Herodoti libris Hellanicum quaedam hausisse? Minime apta sunt ad id probandum verba, quae proferunt Porphyrii apud Eusebium Praep. Evang. 9, 39. p. 466. B. τὰ Βαρβαρικὰ Νόμιμα Ἑλλανίκου ἐκ τῶν Ἡροδότου καὶ Δαμάστου συνῆκται. Hoc Sturz. firmari vult Hellanici fragmentis XXV. et XLI. At ibi nihil nisi barbarorum quaedam instituta leguntur, quae Hellanico aeque bene atque Herodoto ex terris ipsis barbarorum comperta esse potuerunt, quin cum Sturzio et Valckenario statuas, alterum scriptorem altero usum esse. Nam quo tempore plus propria cuique investigatione discendum erat, quam libris disci poterat, profecto intelligi potest, qui factum sit, ut duo pluresque scriptores sua ex uno fonte, non alter ab altero haurirent [8]).

Quaestionem, quam proposui, num Herodoti historia Thucydidi cognita fuerit, ne ex opere quidem Thucydidis solvi posse, supra post Dahlmannum declarari. Nihil restat, nisi ut Herodoti opus pervestigemus, num forte in hoc insint, unde de tempore, quo Herodoti historia edita fuerit, decerni possit. Itaque

7) Conf. quae Dahlm. Herodot. p. 124. contra Boeckhium disputat et Krueg. Vit. Thuc. p. 29. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 149.

8) Consentit Dahlm. Herodot. p. 127. et probat, rursus Hellanico Herodotum non usum esse. Adde p. 131. „Imprudens, ait p. 117., in talibus facile cogitationem nostri librorum commercii in illa tempora transferas.“ Non secus ex Charone sua Herodotum hausisse falso putari docet p. 116 sqq., et ex Xantho p. 120 sqq. Certe bello Pelop. saeviente Hellanicum libros scripsisse, comprobat Atthis eius scriptoris. v. Dahlm. Herodot. p. 127 sq.

ex hoc quidem certo constat, nonnulla auctorem tangere ad bellum Pelop. pertinentia et profectione in Magnam Graeciam longe posteriora. Talis est Thebanorum in Plataeenses invasio [9]) et caedes Eurymachi, principio belli Pelop. facta, apud Herodotum 7, 233. (Conf. Thuc. 2, 2 sqq.) Haec facta sunt Ol. 87, 1. (431.) Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio apud Herodotum 7, 137. (Conf. Thuc. 2, 67.) Haec legatio missa est Ol. 87, 3. (430.) Porro Herodot. 6, 91. memorat Aeginetas insula sua per Athenienses eiectos. (Conf. Thuc. 2, 27.) Hoc factum est Ol. 87, 2. (431.) Huc denique pertinet fuga Zopyri, Megabyzi filii ad Athenienses apud Herodotum 3. cap. ult., quem Ctesias apud Photium Cod. 72. p. 41, 24. non multo ante Artaxerxis obitum [10]) ab rege defecisse atque Athenas abiisse scriptum reliquit. At Dahlm. contendit, longe aetate posteriora apud Herodotum reperiri. Herodot. 1, 130. scribit Medos a Dario descivisse, sed post defectionem denuo subactos esse, proelio superatos: *Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου* (Astyagis) *πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἄνω Ἅλυος ποταμοῦ Ἀσίης, — ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφθησαν, μάχῃ νικηθέντες· τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἦρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης.* Si verum est, regem, sub quo Medi defecerunt, fuisse Darium Nothum, quae est Dahlmanni Herodot. p. 47. sententia, doceri dicunt posse ex Xenophontis H. Gr. 1, 2. extr., haec accidisse Ol. 92, 4. (409.) Quod si ita est, non ita multis annis ante mortem Thucydidis opus Herodoti innotescere potuit, etiamsi ponatur, illum libri primi Herodoti de Medis locum post conscriptum totum opus ab auctore adiectum esse. Non novimus aliam Medorum defectionem, unde colligitur, Darium illum, de quo Herodotus loquitur, Darium Nothum esse. Hic autem Kruegero Vit. Thuc. p. 26. iure improbabile videtur, Herodotum de re, quae ab illa, quam proxime narraverat, seculo uno et dimidio remota est, verbis *ὑστέρῳ χρόνῳ* usum esse, pro quo exspectes sive *χρόνῳ πολλῷ ὕστερον* sive *πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον*, vel definitionem temporis per numerum aetatum factam. „Praeterea, addit, verba *μετεμέλησέ σφι* cogunt de tempore cogitare, quod prope abfuerit ab re proxime praemissa. Mirum etiam hoc est, quod qui legunt iubeatur Darium, quem sine ulla adiectione nominat, secundum regem Persarum eius nominis (Nothum) intelligere, cum nemo non debeat in hanc cogitationem incidere, priorem Darium intelligendum esse, qui et

9) Hanc ab Herodoto memorari, ut memorabile etiam Marcellin. §. 54. monuit.

10) qui consecutus est Ol. 89, 1. (424.)

clarior esset, et quem ex Herodoto ipso cognitum habeamus, dum Darius Nothus nusquam ab eo memoratur." Addi potest, quod Medi et Persae tempore Darii Nothi et iam prius per religiones et aulicas ceremonias, quas ab Medis Persae acceperunt, ita coaluerant, et Magorum tanta in aula auctoritas erat[11]), ut tempore eius regis minime omnium de defectione Medorum a Persis cogitandum sit. Quare mirum est, quod Krueg. p. 27. locum Herodoti de Medis vel falso explicatum vel serius adiectum esse scribit. Magis etiam mirum, quod in verbis illius loci negat ullum vestigium inesse indolis Herodoteae, eaque serie narrationis non interrupta deleri posse putat, addens continuo: „Quum vero verba quae proxime sequuntur, τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος etc. ad verba, quae deleta sunt, referantur, haec quoque una obducenda sunt, quo facto non iam nexum ullo modo interruptum videas. Interpolationem credere licet profectam esse a Plesirrhoo[12]). Forsan ipse Herodotus ea verba serius adiecerit." Longe facilius extat remedium, quod locos Herodoti et Xenophontis comparantium sua sponte in oculos incurrat. Apud Xenophontem enim, cuius in Historia Graeca rationem temporum valde depravatam esse constat, delenda sunt verba: καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἔληγεν οὗτος, ἐν ᾧ καὶ Μῆδοι ἀπὸ Δαρείου, τοῦ Περσῶν βασιλέως ἀποστάντες πάλιν προσεχώρησαν αὐτῷ, apud Herodotum per seriem orationis non minus quam narrationis vetamur quidquam omittere. Itaque defectio Medorum ponenda est sub Dario Hystaspis, in quod omnia conspirant, et quae ab Herodoto dicuntur, et reliqua memoria Persarum.

Verum enim vero afferunt alium Herodoti locum, quo probetur, rem ab eo memorari, quae acciderit anno 408. Etenim 3, 15. narrat de Pausiri, filio Amyrtaei, in patrium regnum per Persas restituto. At tres Amyrtaeos in memoria rerum Aegypti novimus, Amyrtaeum, qui aetate Cambysae fuit, proinde circa annum 522, qui est apud Ctesiam cod. 72. p. 37, 34. Bekk., Amyrtaeum, Inari in defectione Aegypti socium anno 463. Is est idem, quem Herodot. 3, 15. memorat, et Ctesias cod. 72. p. 40, 27. (Persic. c. 32.)[13]), et Thucydides 1, 112. Huius Amyrtaei filium Pausirin fuisse ex Herodoto cognoscimus. Accedit tertius Amyrtaeus ex gente regia Saitarum apud Manethonem, quem Eusebius fecit obiisse a. 408. At verior ratio docere videtur, eum demum a. 404. regnare coepisse[14]). Hunc Dahlm. Herodot. p. 69 sq. cum altero Amyrtaeo confundens

11) v. Heeren. Ideen 1, 1. p. 483 sqq.

12) De hoc vid. Dahlm. Herod. p. 231.

13) ubi pro ἑτέρου cum Kruegero Vit. Thuc. p. 25. adn. 5. legendum est Ἀμυρταίου.

14) leg. De Fatis Aegypti sub Regibus Pers. (Colon. 1830.) p. 20. 52. nr. 16. conf. p. 15. 42.

rem putavit eorum temporum ab Herodoto memorari, quae ille scriptione certe non attigit [15]).

Ex iis, quae adhuc disputavi, patet, in historia Herodoti nullum factum memorari, quod posterius sit regno Artaxerxis, regis Persarum, quod exitum habuit anno 424. Hinc post hoc regnum historiam ab Herodoto compositam esse colligitur: alia quaestio est, quando primum divulgata sit, quam solvi posse optandum est, certum vero, nondum solutam esse [16]).

II. DE SCRIPTIS THUCYDIDIS.

16. THUCYDIDIS HISTORIAE VIRTUTES.

Quid Thucydides novi atque etiam tum incogniti in historia conscribenda praestiterit, comparanti superioris aetatis historicorum successus apparabit. Graecorum ars historica a poesi profecta per Cyclicos poetas paulo propius ad veritatem admota est, qui mythos plenius et cum quadam temporum per aetates descriptione narrare coeperunt. Oratione metri vinculis soluta secuti sunt ab Ol. 20—70. (700—900.) Logographi [1]), qui poeseos vestigia in compluribus retinentes veritatis rerum minus studiosi fuisse reperiuntur. Fere enim nihil nisi fabulas, easque saepe ineptissimas et inconditas tractabant. Neque prudentem rerum narrandarum electionem sequebantur, ita ut res maioris momenti a rebus minus gravibus discernerent: aptus ordo, artificiosa compositio deerat. Temporum veras rationes indagare negligebant, res plerasque separatim persequebantur nulla serie, quae singulis ex causa sua derivandis accommodata esset, omnia secundum urbes ac populos descripta sine conspectu rerum universarum contexebant. Erant in his Logographis, et vel paulo praecedebant vel aetate fere Herodotum aequabant Hecataeus Milesius, Acusilaus Argivus, Charon Lampsacenus, Xanthus Lydus, Hellanicus Lesbius, Pherecydes Lerius, Dionysius Milesius [2]). Excepit Logographos pater Historiae Herodotus, qui

15) Loci Herodoti 7, 170. 6, 98. 9, 73., quibus Krueg. p. 26 sqq. probatum vult, Herodoti historiae vel posteriores libros ante cladem Siciliensem (413.) conscriptos esse, mihi quidem nihil probare videntur. Neque verius puto id quod Dahlm. Herodot. p. 42. 43 sq. de duobus horum locorum disputat, longe diversum, quam Krueg. inde efficere cupiens, abusus inter alia loco Thucydidis 2, 23.

16) Conf. Dahlm. Forschungen 1. p. 99 sqq. Herodot. p. 232.

1) v. Creuz. Art. Hist. Gr. inde a p. 43. Dahlm. Herodot. p. 108 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 443. et praesertim p. 447. adn.

2) De his breviter agit Dahlm. Herodot. inde a p. 112.

quidem magis quam illi veritati consuluit, (magna enim itinera instituit, quibus factum est, ut terrarum cognitioni plurimum utilitatis afferret,) idem tamen fabulosis narratiunculis non prorsus abstinuit, voluntas enim eius vera dicendi non adiuta erat aut iis ingenii dotibus, aut iis temporibus, quae sola eum ad veritatem inveniendam idoneum praestare possent. Atque historiae eius quandam cum poesi cognationem omnis digestio, plane illa epica prodit [3]). Igitur apud eum digressiones sunt quamplurimae, apud Thucydidem rarissimae, neque ullae nisi necessariae et admodum breves ad illud ipsum, quod narratur, explicandum aptae et huic uni consilio inservientes, (si abicris a digressione de fatis Themistoclis, quam minus necessariam ducit Dahlm. p. 225 sq.) [4]). Post Herodotum Thucydides quanto vel mentis acumine vel veritatis amore in rebus et inquirendis et iudicandis versatus sit, cum alii haud pauci exposuerunt, tum omnium optime prooemium declarat. Ne dicam, eum et in historica aetate et in rebus mediis versatum, quibus non solum aequalis, sed quarum etiam ipse pars fuit, haud paulo magis quam Herodotum ratione et conditione temporum adiutum fuisse, atque Herodotum scriptione longe ampliorem materiam, plurimisque erroribus obnoxiam amplexum esse. Qui ut pio quodam sensu regebatur, quo iis, quae religionibus sancita, earumque ministrorum auctoritate, deorum numine quasi consecrata erant, facile fidem habuit, (quare apud eum frequens vaticiniorum et oraculorum commemoratio, et quaecunque praeter consuetum ordinem atque hominum exspectationem evenissent, neglectis proximis causis, plerumque a coelestibus repetit;) ita Thucydidis mens luce philosophiae illustrata, a superstitione alienissima, quid verum in unaquaque re esset pervestigare, quam inanem vel rumorem vel falsorum speciem sequi, et erroribus vel ab antiquitate proditis, vel ab aequalibus imprudenter conceptis se decipi maluit. Itaque Cicer. Orat. 9. eum dicit *rerum explicatorem prudentem, severum, gravem* et Brut. 83. *rerum gestarum pronuntiatorem, sincerum et grandem* [5]).

17. THUCYDIDIS DICTIO.

Cum reliquis virtutibus, tum dicendi genere Thucydides meritus est locum in canone tum historicorum, tum oratorum Ale-

3) Vid. Creuz. Art. Hist. Gr. inde a p. 113. Popp. 1, 1. p. 13 sqq. Dahlm. Herodot. p. 222 sqq.

4) Quamquam fortasse eius annectendae ansa scriptori data est Atthide Hellanici, quam etiam alio loco (1, 97.) nominatum reprehendit in memoria rerum eiusdem aetatis. Vid. de digressionibus Thucydidis libell. De Sit. et Orig. Syrac. p. 139.

5) Ex recentioribus Hobbesii de Thucydide prudentissimum iudicium extat in Praef. Interpret. Thucyd.

xandrino [6]), utque per excellentiam ὁ συγγραφεύς diceretur [7]), eo more, quo praestantissimum in suo quemque genere ab isto ipso appellabant, ut Homerum, Archilochum, Aristophanem, Strabonem alios. De dictione autem historici uberius dicere supervacaneum duxi, quod et ipsius historiae assidua tractatio magistra eius rei optima est, et alii hunc locum tum veteres, tum recentiores abunde pertractaverunt, Dionysius maxime Halicarnassensis, Demetrius Phalereus, Plutarchus, Lucianus, Longinus, Hermogenes, Theo, Aphthonius alii, ex Latinis Cicero multis locis, Quintilianus; de recentioribus Voss. de Hist. Gr. 1, 4. Creuz. Art. Hist. Gr. ac de Herodoto et Thucydide, denique Poppo 1, 1. Suffecerint verba Ciceronis, optimi iudicis De Orat. 2, 13.: *Thucydides omnes dicendi artificio mea sententia facile vicit.* Idem Brut. 7. extr., ubi de antiquiorum Atticorum dicendi genere disserit: *Quibus temporibus quod dicendi genus viguerit, ex Thucydidis scriptis, qui ipse tum fuit, intelligi maxime potest. Grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves et ob eam ipsam causam interdum subobscuri.* Idem De Orat. 2, 13. *Ita creber est rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum numero consequatur, ita porro verbis aptus et pressus, ut nescias, utrum res oratione, an verba sententiis illustrentur.* Bonam Herodoti et Thucydidis comparationem reperies apud Dionysium Hal. p. 767., quocum conferri potest Cic. Orat. 12.: *Quo magis Herodotus Thucydidesque mirabiles; alter enim sine ullis salebris quasi sedatus amnis fluit; alter incitatior fertur et de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum: primisque ab his (ut ait Theophrastus) historia commota est, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatius dicere.* Quintilian. I. O. 10, 1. *Densus et brevis et semper instans sibi Thucydides: dulcis et candidus et fusus Herodotus.*

18. THUCYDIDIS TEMPORA SIGNANDI RATIO.

Temporum notandorum diligentissimus hanc rationem sequitur: Sacerdotis Argivae nomine usus est ad initium belli Pelop. designandum [1]). Seriem illarum sacerdotum primus Hellanicus enumerasse fertur [2]). Res gestas aestatibus hiemibusque [3]), an-

6) De sit. et orig. Syrac. p. 134.

7) Sic enim a Lexicographis et Grammaticis dicitur. Vid. Greg. Cor. p. 6 sq. De voce συγγραφεύς v. Thom. M. p. 813. ibique Interpp. Hermogen. Progymn. in Bibl. Gotting. Lit. et Art. fasc. 8. p. 8. Anecdd. Bekk. 2. p. 733, 18. 734, 6. Synes. Encom. Calvit. p. 73. Gottl. ad Thuc. 1, 1. ap. Popp. 1. Comm. p. 15. Marx. ad Ephor. p. 62. not. Popp. 1. Comm. p. 27. Creuz. Fragmm. Hist. Ant. Gr. p. 17. et Art. Hist. Gr. p. 173 sqq.

1) v. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 371. Dahlm. Herod. p. 130.

2) Dahlm. l. c. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 9 sq.

3) Dahlm. p. 223 sqq. Mans. Spart. 2. p. 542 sq.

nos Archontibus, Ephoris [4]), Boeotarchis, Olympionicis, (sed pancratii, non, ut postea factum est, stadii victoribus,) distinxit. Ubi antiquissimorum temporum res recensendae erant, a Troicis, aut retro a Peloponnesiacis, aliove aliquo memorabili notoque eventu numerans annorum computationem instituit. Olympiadum, postea demum in hunc usum adhiberi solitarum rationem non novit, multo enim serius earum usum Timaeus, Tauromenites, historicus invexit [5]). Anni tempora variis notis distinxit vel a segete, vel a siderum ortu atque occasu [6]). Neque solis lunaeque eclipses commemorare omisit [7]).

19. DE FAMA THUCYDIDIS.

Paucos omni tempore Thucydidis amatores fuisse, et sua sponte intelligitur, et testimonium veterum dicit, ut Ciceronis Brut. 17. *Amatores huic desunt sicut multis iam ante seculis et Philisto Syracusio et ipsi Thucydidi. Nam ut horum concisis sententiis, interdum etiam non satis apertis, officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suae, sic Catonis luminibus obstruxit haec posteriorum quasi exaggerata altius oratio* [1]). Idem observavit Philemon Grammaticus, aequalis Alexandri M., apud Porphyrium Quaestt. Homer. 8. in Villoison. Anecdd. Gr. Vol. 2. p. 136. adnot. [2]). Ut autem paucos, ita nullo non tempore amatores sui studiosissimos nactus est. Quemadmodum enim Alexander M. Homeri Iliadem quocunque secum tulisse fertur, splendida pretiosaque cistula inclusam, atque Plutarchi Vitae illustrium Virorum, ab Amyoto egregie in Gallicum sermonem conversae, mire adamatae ab Henrico IV., rege Galliarum, fuisse narrantur, ita Alphonsus V., rex Arragoniae, ipse pluries sua manu Thucydidis historiam ad exemplum Demosthenis transscripsisse dicitur; sic Imperator Carolus V. in bellicis expeditionibus ubique Thucydidis interpretationem a Claudio Seysselio, licet exile gravissimi auctoris simulachrum, factam perpetuo manibus versavit [3]). Ipsa autem ista interpretatio suscepta erat in usum Ludovici XII., regis Galliarum [4]). — Ex altera

4) Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 499, 110. 111. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 115 sq.
5) v. Polyb. 12, 12, 1. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 10. adn. 1. Timaei Fragmm. p. 196. Dahlm. Herodot. p. 224.
6) Vid. adnot. ad Thuc. 2, 19. 78.
7) Vid. adnot. ad Thuc. 2, 28. et Heisii Scriptionem Scholasticam De eclipsibus apud Thucydidem. Colon. 1834.
1) Vid. De Vit. et Scriptis Philist. p. 138.
2) Sive in Prolegg. ad Hom. Il. p. 34.
3) Bred. Vit. Thuc. p. 12.
4) Didot. Praef. ad Thuc. Vol. 1. p. XX. addens, gratum esse intelligi quod Hospitalius, Cancellarius regni Gallici, Thucydide auctore usus sit ad comprimendas seditiones oratione habita ad aperienda d.

parte fama Thucydidis acerrimum adversarium habet Dionysium Halicarnassensem, insulsum plerumque iudicem et proprii iudicii iis, quae ipse alibi Thucydidem a se notatum imitatus scripsit, impugnatorem. Atque ad illum refellendum abunde iam dictum ab aliis [5]). Praeterea Suidas testatur, Claudium Didymum scripsisse περὶ τῶν ἡμαρτημένων παρὰ τὴν ἀναλογίαν Θουκυδίδῃ.

20. THUCYDIDIS IMITATORES.

Quemadmodum amatores, ita tum apud Graecos, tum Romanos imitatores permultos, et in his, ut fieri solet, ineptos quoque et imperitos [1]) nactus est. In imitatorum numero Polybium ponit Folardus Vol. 1. p. 208., quia in describenda oppugnatione Drepani imitatus sit descriptionem oppugnatarum Syracusarum: quo iure, ipse viderit. Certo imitatus est Dio Cassius [2]). Polyaenum inter imitatores enumerat Blume ad Popponis ed. Thucyd. Obss. p. 15. Arrianus praeterea, Appianus, Plutarchus, Procopius, Heliodorus imitatores recensentur. Philistum eo nomine *paene pusillum Thucydidem* Cicero dixit [3]). Pausaniam e numero imitatorum Thucydidis eximit Boeckh. C. I. Vol. 1. p. XXII sq. Addunt alii imitatoribus auctorem Epistolarum Phalaridis [4]). Tum Antiphontis hoc loco mentionem fieri volunt, quem et magistrum dicendi Thucydides habuerit, et haud pauca imitationis eius exempla apud hunc deprehendi posse, neque temere esse, quod nonnunquam a Grammaticis utriusque auctoritas iungatur [5]). Omnino in hac sterili investigatione imitationum probe tenendum videtur grave dictum Schaeferi Appar. Crit. Demosth. Vol. 1. p. 755.

Demosthenem octies sua manu Thucydidis historiam transscripsisse notum ex Lucian. adv. Indoct. 4. Vol. 8. p. 4. Bip. Certe etiam Dionys. Hal. p. 944 sqq. Demosthenem ponit inter aemulos Thucydidis, quanquam in eius orationibus raro insunt

13. Dec. 1561 comitia procerum ordinumque regni, et maximos oratores peritissimosque civitatis gubernandae viros in Anglia Thucydidem magistrum artis suae secutos esse.

5) a Levesquio in Excursibus interpretationi additis, a Gailio, inprimis a Poppone in Prolegomenis et Kruegero ad Dionysii Hal. Historiographica.

1) Vid. Lucian. de Conscr. Hist. Cic. orat. 9. *Thucydidis nemo neque verborum, neque sententiarum gravitatem imitatur: sed quum mutila quaedam et hiantia locuti sunt, quae vel sine magistro facere potuerunt, germanos se putant esse Thucydidas.*

2) Vid. Phot. Bibl. p. 35, 31. Bekk.

3) v. De sit. et orig. Syr. p. 125 sqq.

4) Valckenar. ad Herodot. 3, 68.

5) ut in Bekk. Anecdd. 1. p. 345, 27. 419, 18. 437, 29. Verba quoque Thucydidis 6, 15. παρανομίας ἐς τὴν δίαιταν conferunt cum fragmento Antiphontis apud Athenae. 12. p. 525. B. et aiunt tollendam esse suspicionem Ruhnkenii in lib. de Antiphonte cap. 3. legentis in illo fragm. παροινίᾳ collatis Thucydidis de Pausania verbis 1, 132.

Thucydidis ad verbum quidem factae imitationes [6]). Quid? quod Arsenius Violeto p. 189. ed. Walz. (apud Fabr. Bibl. Gr. Vol. 2. p. 826. Harl.) ex vetere tamen tantum fama refert, oratorem historici opus tam tenaciter memoria retinuisse, ut deperditum ab eo memoriter restitueretur, quum incendio Athenis exorto omnia historici exemplaria conflagrassent [7]). Ex Latinis Thucydidis imitatoribus nominandi sunt Sallustius Tacitusque: haud pauca eius a Livio et C. Nepote ad ipsa auctoris verba expressa sunt.

21. DE ORATIONIBUS THUCYDIDIS.

Orationes Thucydidis historiae interpositas errarent qui ex nostrae aetatis sensu censeri vellent. In historia veterum florentis quidem aetatis orationes necessariae partes narrationis sunt, sine quibus haec non integra futura esset. Quare in illis oblivioni eripiendis veteres plus curae adhibuerunt, quia quid momenti inesset, intellectum habebant. Itaque multis locis a Livio et Cicerone orationum, ab antiquis disertis hominibus, velut a Gracchis et Catone habitarum exemplaria suis etiam temporibus asservata memorantur. Erant enim illae non modo monumenta ingenii maiorum, sed etiam documenta rerum domi militiaeque gestarum. Orationibus enim in concione habitis populi duces et principes civitatis pacem, foedera, bella decernenda rogabant, iisdem in foro reos vel accusabant vel defendebant, iisdem denique omnia publice agebantur cum Athenis libera civitate, tum Romae. Itaque quodammodo in numero factorum Thucydides orationes ponens extremo prooemio curam refert quantam iis vel ad verbum servandis, vel ad summam saltem argumentorum investigandis impenderit. Diodorus autem Siculus prooemio vicesimi libri orationes historiis interpositas sic tantum improbat, si vel nimis arcessitae, vel longiores crebrioresque sint; raro et opportuno loco usurpatas perutiles esse censet.

Seculo abhinc proximo Thucydidi vitio datum est, quod nimis multas orationes historiae inseruerit, ac sane illo tempore usus hic orationum non recte aestimari potuit, quum formae civitatum per totam Europam totae, et ratio publica negotia tractandi a Graecis differrent. Nunc vero cum deliberationes in comitiis, licet non publice in foris, agitentur, non secus atque olim Athenis memoria temporum nostrorum non accurate prodi potest, si quis orationes in suggestis habitas prorsus omittat. Inest enim in his, sicut in orationibus virorum principum, imperatorumque antiquitatis memoria rerum gravissimarum, quibus

6) Wolf. ad Dem. Lept. p. LI. ed. pr.

7) v. Gail. Mémoire p. 21. nr. 2. Popp. 2, 1. p. 6. Zosim. Vit. Demosth. apud Reisk. Oratt. Gr. Vol. 4. p. 147. Iure hanc fictiunculam explodit Krueg. Vit. Thuc. p. 82.

saepe vel rerum eventus adducebantur, atque his orationibus historia Thucydidis simul fit quasi dramatica. Ex sensibus per has orationes in populo Graecorum commotis bellum et pax, supplicia et remissiones poenarum decernebantur. Porro, dum Thucydides ipsos populi duces loquentes inducit, melius nos de statu, quicunque erat civitatis edocere potuit. Quo tempore ars typographica nondum extitit, hae orationes monumenta rerum erant, digna quae ab historicis diligenter conservarentur, atque Thucydides non sine consilio profitetur, se nullum oratorem aliter loquentem inducere, quam quomodo in conditione quaque rerum praesenti dicturus fuisse sibi videretur [1]. Probabile est, eum in ipsa materie orationum nihil mutasse, nisi quod in brevius contraxit, atque, ut sententia est Ciceronis, ita eas instituit, ut magis ad legendum, quam ad audiendum aptae essent. Certe Thucydides, quem constat veritatis amantissimum fuisse, hoc non professus esset tam aperte coram aequalibus, qui eum facile mendacii convincere potuissent, nisi religiose fide stetisset. Accedit, quod epistolae, quas servavit Xerxis in commercio literarum cum Themistocle et Pausania, ita signis orationis Orientalium propriis notatae sunt, ut non dubitari possit, eas fideliter expressas esse ex autographis, quae ipsa te legere credas. Hoc vel unum mihi argumento esse videtur summae curae Thucydidi fuisse, si non ipsa verba orationum, certe summas argumentorum earum reddere. Vel hoc nomine historia eius quantivis pretii esse videri debet [2].

Triginta novem Thucydidis orationes et aliae partes oratoriae minus longae necessariam eius historiae partem constituunt. Non eas tollas, quin totius operis praestantiam imminuas, quin splendorem operis obscures et lumina extinguas, quibus distinguitur. His orationibus depingit ingenia et mores hominum, narrationem vel praeparat vel supplet, causas et effectus rerum explanat. His orationibus praeceptorum ad gubernandas civitates utilium plenis admirationem movet virtutis suae historicae; sine illis non cognita haberemus animum eius sensu humanitatis imbutum, acumen mentis et solertiam, eloquentiam animos legentium secum abripientem atque ingenia et mores exprimentem. Quaerendum est apud Aeschinem et Demosthenem, seligendum in orationibus Ciceronis, ut commotiones animorum et virtutes eloquentiae reperias, quae comparari possint cum illis, quae insunt in orationibus Diodoti pro Mytilenaeis, Astymachi et Laconis pro Plataeensibus [3].

Thucydides primus condidit formam historiae Graecis propriam, idemque perfecit. Ea cernitur in orationibus iustis, ar-

1) Thuc. 1, 22.
2) Didot. Praef. ad Thuc. Vol. 1. p. XXVIII.
3) Daunou Vit. Thuc.

tificiosis, ad rempublicam pertinentibus, narrationi interpositis, quibus rationes et consilia omnium gravium eventuum in utramque partem acute explicantur, tum in descriptione paene in poeticum morem evidenti proeliorum et aliarum rerum, quae nimis saepe in memoria rerum humani generis repetuntur, denique in summa dignitate prosae orationis ornatissimae. In simili forma civitatis, similique eloquentiae pondere et effectu Romanis licuit inter omnia genera artis Graecorum hoc facillime et felicissime imitari. Nobis in Europa, qualis nunc est, viventibus minus illud genus aptum est; conatus imitandi plerique infeliciter cesserunt. Rerum et civitatum nunc alia conditio est, eloquentiae non iam vis tanta, saepe tam perniciosa, atque in immensa copia rerum, quam nobis memoria orbis terrarum offert, non pugnas publicasque res poetarum in morem prolixe descriptas desideramus, sed brevem notitiam ad consilium breviter conducentem et simpliciter elatam, et perspicue docentem, quid et cur quidvis factum sit. Brevitas ita plana, hic candor, haec inornata simplicitas Herodoti potius ab huius aevi historicis requiritur [4]).

Dum in Graecia philosophi coeperunt praecepta regendarum civitatum excogitare, Thucydides exemplum edidit historiae ita conscribendae, ut magistra fieret sapientis vitae et in administranda civitate prudentiae. Praecepta autem maxime in orationibus reponere placuit, quae sunt profecto opera artificii plenissima. Neque tamen ibi de iis agitur, quae sola cogitatione inventa reipublicae conducant, sed demonstratur, quid in quaque rerum praesenti conditione faciendum sit. Quo sane factum est, ut multa, ex potentiae abusu et calliditate profecta in his orationibus dicantur, quae libri De Principe Machiavelliani admoneant [5]).

A Thucydide orationes ita compositae sunt, ut cum reliqua operis austeritate convenirent; a Cicerone de Thucydidis orationibus ita iudicium fertur, ut non de iis tanquam parte operis historici loquatur, sed docere velit, quem fructum futuris oratoribus afferant. Quas ut ad hoc quidem consilium minus aptas esse ostendat, ista comparatione Brut. 83. utitur: *Orationes, quas interposuit, (multae enim sunt,) eas ego laudare soleo, imitari neque possim, nec velim fortasse, si possim. Ut si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita novo, ut proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, ut Opimium aut Anicium consulem quaerat: (atqui eae notae sunt optimae, credo; sed nimia vetustas nec habet eam, quam quaerimus, suavitatem, nec est iam sane tolerabilis,) num igitur, qui hoc sentiat, si is*

4) Fr. Schlegel. Hist. lit. vet. et rec. Vol. 1. p. 45. Conf. Herder. Ideen z. Gesch. d. Menschh. Vol. 3. p. 175 sq. (in Opp. Philos. et Hist. Vol. 6. ed. Tubing. min.)
5) Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 475 sq.

potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? Minime, sed quandam sequatur aetatem. Sic ego istis censuerim et novam istam, quasi mustum de lacu, fervidam orationem fugiendam, nec illam praeclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anicianam notam persequendam. Ipse enim Thucydides si posterius fuisset, multo maturior fuisset et mitior. Et Orat. 9. *Thucydides*, ait, *res gestas et bella narrat et proelia, graviter sane et probe: sed nihil ab eo transferri potest ad forensem usum et publicum. Ipsae illae conciones ita multas habent obscuras abditasque sententias, vix ut intelligantur: quod est in oratione civili vitium vel maximum.* Et paulo inferius *Quis*, ait, *unquam Graecorum rhetorum a Thucydide quidquam duxit? At laudatus est ab omnibus. Fateor; sed ita ut rerum explicator prudens, sincerus, gravis, non ut in iudiciis versaret causas, sed ut in historiis bella narraret. Itaque nunquam est numeratus orator. Nec vero si historiam non scripsisset, nomen eius non extaret, quum praesertim fuisset honoratus et nobilis* [6]). Herodoti et Thucydidis orationum diversam naturam indicavit Marcellin. §. 38. Herodotus, ait, δι' ὀλίγων ἐποίησε λόγων, ὡς προσωποποιΐας μᾶλλον ἤπερ δημηγορίας [7]).

22. THUCYDIDIS HISTORIAE IN LIBROS DIVISIO.

Thucydidis historiae non unam apud veteres partitionem fuisse liquet e Diod. 12, 37. ὁ δὲ Θουκυδίδης ἔτη δύο πρὸς τοῖς εἴκοσι γέγραφεν ἐν βιβλίοις ὀκτὼ, ὡς δέ τινες διαιροῦσιν, ἐννέα et ex Marcellin. §. ult. „Fortasse, Wessel. ad Diod. ait, nata omnis haec est discordia, quod, quum Thucydides continua oratione historiam absolvisset, critici eandem in plures pancioresve libros secuerint, quae opinio est etiam Scholiastae Cass. extremo libro 4." [1]). Probabile est, eam, quae nunc est, divisionem ab Alexandrinis profectum esse. Certe ea dominabatur iam aetate Dionysii Hal. et Diodori (12, 37. 13, 42.) et Marcellini. Quod Diod. dicit, a quibusdam historiam Thucydidis novem libris partitam fuisse, Krueg. Vit. Thuc. p. 84.

6) De orationibus historicorum vid. Bentl. Dissert. de Epist. Phalarid. p. 15. Heilm. Krit. Ged. von dem Char. u. d. Schreibart des Thuc. in Opuscc. a Danovio editis Vol. 2. p. 126—138. Heeren. Ideen 3, 1. p. 404 sq. Creuz. Herodot. et Thuc. p. 110 sqq. Wachsm. Entw. einer Theorie d. Gesch. p. 134 sqq. Posselt über d. Reden gr. Römer in Kl. Schr. (Norimb. 1795.) p. 33 sqq. P. Camper. in Thuc. et Ciceronis de eo sententiam Diss. (Lugd. 1821.) p. 102 sqq. Omnium autem, mea sententia, optime de orationibus Thucydidis, inprimis Pericleis disseruit Kutzen. De Pericl. p. 144 sqq. Conf. Mans. Spart. 2, p. 72. not. n. [Conf. etiam Ulrici Charakteristik der antiken Historiographie p. 38 sqq. Heimanni diss. acad. de Thucyd. orationibus. Berol. 1833.]

7) De his verbis v. Creuz. Art. Hist. Gr. p. 166.

1) v. Bast. ad Greg. Cor. p. 935. Popp. 1, 1. p. 74. H. Steph. ap. eundem 1. Commentt. p. 5 sqq. Krueg. Vit. Thuc. p. 82.

suspicatur, supplementum Xenophontis loco noni libri habitum esse. Alii in tredecim libros dividebant, quibus quartus liber initium habebat a 2, 79., sextus a 4, 1., septimus a 4, 78. 2); Secundus liber apud eosdem Kruegero videtur incepisse ab 1, 88—146., tertius a 2, 1—78., quintus a 3, 51., octavus a 5, 24., nonus a 6, 1., decimus a 6, 63., undecimus a 7, 19., duodecimus ab 8, 1., tertius decimus ab 8, 61. 3).

23. THUCYDIDIS HISTORIA MATURE DEPRAVATA.

Scribit Philemon Grammaticus in Villoisoni Anecdd. Vol. 2. p. 136. not., Thucydidis aliorumque egregiorum scriptorum opera mature tum librariorum erratis, tum emendatorum audacia depravata esse. Wessel. ad Diod. 13, 12. monet indicia esse, quae Thucydidis libros iam Plutarchi aetate depravatos fuisse significent.

24. THUCYDIDIS COMMENTATORES.

Quia Thucydidis libri difficillimi sunt ad intelligendum, mature multos exortos esse credere licet, qui eis illustrandis operam darent. In his commentatoribus a Suida et Eudocia Viol. p. 163. Villois. *Euagoras* memoratur: *Εὐαγόρας Λίνδιος ἱστορικὸς ἔγραψε βίον Τιμαγένους καὶ ἑτέρων λογίων, ζητήσεις κατὰ στοιχεῖον, Θουκυδίδου τέχνην ῥητορικὴν ἐν βιβλίοις έ, περὶ τῶν παρὰ Θουκυδίδῃ ξητουμένων κατὰ λέξιν* etc.[1]). Porro Suidas *Heronem*, Atheniensem, rhetorem ait *ὑπόμνημα* in Thucydidem composuisse. His Fabr. Bibl. Gr. addit *Numenium* rhetorem, temporibus Hadriani clarum, qui composuit *τοῦ Θουκυδίδου καὶ Δημοσθένους χρειῶν συναγωγήν*, et *Iulium Vestinum*, Sophistam, de quo Suidas in *Οὐηστῖνος*, qui scripsit *ἐκλογὴν ὀνομάτων ἐκ τῶν Θουκυδίδου, Ἰσαίου, Ἰσοκράτους καὶ Θρασυμάχου τοῦ ῥήτορος*, denique *Sabinum*, quem interpretibus Thucydidis adnumerat Casaub. ad Diogen. Laert. 3, 47. et sub Hadriano floruisse Suidas dicit. In Scholiis (et apud Marcellinum) interpretes nominantur *Antyllus* ad Thuc. 3, 95. 4, 19. 28., *Asclepiades*, qui vulgo male appellatur Asclepius ad Thuc. 1, 56., et in Scholiis tantum, non item apud Marcellinum *Phoebammo* ad Thuc. 1, 53. Sed praeter hos obiter, neque sic ut ipsos Scholia confecisse appareat, memorantur *Herodianus* ad Thuc. 2, 19. 8, 44., (ubi vulgo Herodes scribitur,) nobilissimus procul dubio ille Aelius Herodianus, qui sub Antonino Philoso-

2) Ut discitur ex Scholiis. Falso apud Scholiastam Cass. ad 1, 114. legitur *ἐν τῷ στ'* (scr. *ζ'*) *τῶν συγγραφῶν διάλεξις Βρασίδου πρὸς Τορωναίους*. Kr.

3) Kruegero Vit. Thuc. p. 84. haec divisio videtur post Diodorum orta esse, ut qui eam non memoret.

1) i. e. disquisitionem de verbis ambiguis. Ruhnk. Addendis ad Hesych. Praef. p. 2, 23.

pho floruit, *Choeroboscus* ad Thuc. 8, 44., cuius in Dionysii Thracis Grammaticam adnotationes nuper in Anecdd. Vol. 2. Bekk. divulgavit, et *Orus Milesius*, de quo v. Hemsterh. in Praef. ad Hesychium, denique *Tzetzes* ad Thuc. 1, 113. 123. 2, 102.

„De auctore Scholiorum, ait Duk. in Praef., Fabr. Bibl. Gr. Vol. 2. p. 727. Harl. non sine ratione Stephano assentitur putanti, non unius alicuius, sed plurium Grammaticorum interpretationes deinde a recentioribus quibusdam in unum corpus collatas esse. In eadem sententia est Casaub., qui non dubitat, quin Scholia, quae etiamnunc extant, ex Sabini, Antylli et Phoebammonis commentariis descripta sint. Et e plurium interpretationibus consuta esse, fidem facit liber Cass., in quo quum primum tantum pars eorum, quae in vulgatis leguntur, vetusta manu scripta esset, deinde alius longe recentior multa addiderat, haud dubie quod ea in aliis exemplaribus invenerat.“ Clarius idem ex cod. Aug. perspici addit Popp. 2, 1. p. 67., qui admodum magnam vulgarium Scholiorum partem omittat, et pro iis interdum alia addat, sicut etiam in Reg. Bas. Pal. passim alia Scholia legantur. Ac saepe uno in loco interpretationes a diversis hominibus propositas cerni, quarum alteram alteri repugnare et refellere nonnunquam alteram conari, alibi autem utramque consentire et bis idem dici, unde interdum ἄλλως interpositum videri, alibi ad diversas interpretationes discernendas a se ipso notam insertam esse.

De aetate veterum illorum interpretum partim nihil certi ex Scholiis constitui potest, partim iam dixi. De Antyllo vide adnotata ad Marcellin. §. 22., de Asclepiade ibidem ad §. 57. „Phoebammonem rhetorem, addit Duk., aequalem fuisse Synesio i. e. Imperatore Arcadio vixisse, suspicatur Fabr. Bibl. Gr. 31, 16, 9. Is, qui ad Thuc. 1, 132. scribit, regem Romanorum tripodem ex praeda Persica Apollini Pythio a Pausania dedicatum Byzantii in circo posuisse, non ante Constantinum M. vivere potuit, ut constat ex iis, quae ad Callim. H. Del. p. 391. scribit Spanh. Nec Iuliano antiquior fuit, qui ad Thuc. 3, 37. Gregorium Nazianzenum citat, quod et Christianum fuisse indicio est, ut recte Fabr., quemadmodum et eum, qui auctor est Scholii ad Thuc. 3, 38., qui, quod ibi observavit Wasse, ad verba Lucae Actt. 17, 21. respexit. In Scholiis autem codicis Bas. ad 4, 83. etiam Belisarius laudatur, quem Iustiniano imperante floruisse nemo ignorat.“ Recentissima Scholia codicis Pal. esse, monuit Popp., quae maximam partem constant versiculis, ab ipso librario, qui hunc codicem transscripsit, ut Popponi videtur, confectis, et Tzetzae mentionem iniicientibus. Ioh. autem Tzetzes, auctor Chiliadum, vixit circa annum 1150.

Ex his Scholiis multa αὐτολεξεί legi in Lexico Suidae (adde Photii, Phavorini), adnotavit Duk. „Haec, ait, Steph., Reines.

et viri docti vulgo Suidam inde transscripsisse, ut alia ex Aristophanis, Sophoclis et aliorum Scholiis, existimant. Qui quaesiverunt, utrum Suidas sua ex interpretibus Aristophanis, an illi ex Suida acceperint, idem de interpretibus Thucydidis quaerere possint. Suidam plurima ex vetustis Scholiis Aristophanis in Lexicon suum contulisse, bene ostendit in Praef. Suidae Kust., et vel unus locus in μακκοᾷ ab eo non animadversus extra controversiam ponit." Addit idem: „De Scholiis Thucydidis non habeo quidem tam certum argumentum, sed siquis consideret, quae ap. Suidam in καταφρόνησις leguntur, facile sibi persuadebit, ea ex his Scholiis 1, 122. sumta esse. Et omnino probabile est, Suidam quod in Scholiis Aristophanis, idem etiam in his factitasse, quum dubitari non possit, quin veteres illi interpretes Thucydidis illo antiquiores fuerint, quippe qui etiam e Marcellino, quem Antyllo et Asclepiade iuniorem fuisse constat, quaedam transscripserit. Quanquam hoc quoque vero non dissimile est, quemadmodum Scholiis in Aristophanem, ita his quoque ex Suida quaedam adiecta esse, cuius rei argumentum ex eo capi potest, quod in marg. cod. Gr., in quo paucissima sunt Scholia, locus Suidae in κάχληκες ad verbum transcriptus est ad 4, 26."

25. THUCYDIDIS CONTINUATORES.

Historiam Thucydides modo ad vicesimum primum belli annum produxit, ab aliis continuata est, ut a Cratippo [1]), a Theopompo [2]) et a Xenophonte [3]). Quorum librorum modo unum, Xenophontis Historiam Graecam superesse constat. Haec initium habet a pugna ad Cynossema sive ad Sestum commissa (410) et continuatur usque ad pugnam Mantinensem (362).

26. EPIGRAMMA IN THUCYDIDEM.

In Thucydidem extat hoc epigramma in Anthol. Gr. Vol. 4. p. 231. Iac. (Anall. Brunck. Vol. 3. p. 265.), quod primus in lucem protulit Bandinius ex cod. Thucydidis in bibl. Laurentian. Vol. 2. p. 622. [1]).

Ὦ φίλος, εἰ σοφὸς εἶ, λάβε μ' ἐς χέρας· εἰ δὲ πέφυκας
νῆις Μουσάων, ῥίψον ἃ μὴ νοέεις.
εἰμὶ γὰρ οὐ πάντεσσι βατός· παῦροι δ' ἀγάσαντο
Θουκυδίδην Ὀλόρου, Κεκροπίδην τὸ γένος.

1) Dionys. Hal. p. 847.
2) Diod. 13, 42. 14, 84. Polyb. 8, 13, 3. Voss. de Hist. Gr. 1, 7. Ions. de Scriptt. Hist. Philos. 1, 9. Testatur etiam Anonym. in Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ, Theopompum res Graecas orsum esse, ubi desierat Thucydides, annosque complexum sedecim desinere in navali pugna circa Cnidum. Huds.
3) v. Diod. 13, 42. adnot. ad Marcellin. §. 45.
1) v. Jacobs. Animadvv. ad Anthol. Gr. 3, 2. p. 169.

ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΑΥΤΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΟΛΗΣ ΞΥΓΓΡΑΦΗΣ ΠΑΡΕΚΒΟΛΗ.

Τῶν Δημοσθένους μύστας γεγενημένους θείων λόγων τε καὶ 1 ἀγώνων, συμβουλευτικῶν τε καὶ δικανικῶν νοημάτων μεστοὺς γενομένους καὶ ἱκανῶς ἐμφορηθέντας, ὥρα λοιπὸν καὶ τῶν Θουκυδίδου τελετῶν ἐντὸς καταστῆναι· πολὺς γὰρ ὁ ἀνὴρ τέχναις καὶ κάλλει λόγων καὶ ἀκριβείᾳ πραγμάτων καὶ στρατηγικαῖς συμβουλαῖς καὶ πανηγυρικαῖς ὑποθέσεσιν. ἀναγκαῖον δὲ πρῶτον εἰπεῖν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ γένος καὶ τὸν βίον· πρὸ γὰρ τῶν

De auctore. Primus, quod sciam, et antiquissimus scriptorum qui Marcellini meminerunt, Suidas est in v. ἀπήλαυσε et ἀπολαύειν. Verum num is sit, quem in Μαρκελλῖνος Sallustio philosopho familiarem fuisse narrat, pronuntiare non ausim. Eum ad Valentiniani, Valentis et Gratiani tempora referri debere existimat Voss., eundemque esse arbitratur, cuius in Hermogenem de Statibus commentarios una cum Syriano et Sopatro excudit Ald. Quin et Gesneri suspicio est, non alium esse ab Ammiano Marcellino, cuius ex uno et triginta historiarum libris extant hodie libri octodecim, nempe quia Ammianus ille Graecum se fuisse dicit extremis libri 31. verbis, et phrasis ipsa satis hoc prodit. Ad quam coniecturam probandam non leve accedit argumentum, quod Ammianus Marcellinus (ut adnotavit Voss.) plurimis in locis imitatus est Thucydidem et nonnulla ab ipso mutuari solet. Huds. Krueg. Vit. Thuc p. 8. adn. 3 in Marcellin §. 1. imitationem Aristidis se deprehendisse putat.

De partibus huius vitae. Auctor anonymus Observationum in Thucydidem, quae leguntur in Diario literario Hagensi (Journal littéraire) Vol. 4. p. 429 sq. contendit, hanc vitam non esse unius auctoris, sed trium diversorum scriptorum de Thucydide ἀποσπασμάτια, quorum secundum incipiat §. 46., tertium §. 56. Fabr. Bibl. Gr. Vol. 2. p. 721. Valck. ad Herodot. 6, 103. duas partes facit, secundam incipiens a §. 46. Popp. 1, 1. p. 21. quatuor a pluribus conscriptas, postea leviter iunctas partes esse putat, secundam incipiens a §. 35., tertiam a §. 46., quartam a §. vel 54. vel 56. Grauert ipsius Marcellini esse putat §§. 1—44.; a §. 45. alteram partem incipere non eiusdem auctoris, diversi insuper verba inde a §. 54. insequi.

§. 1. *Καὶ στρατηγικαῖς συμβουλαῖς*] Ita vel συμβουλίαις ex Suida emendat Grauert. Intelligit Thuc. 1, 80. 140. 2, 60. 4, 59. 6, 9. 16. 33. et confert Marcellin. §. 42. Popp. exhibuit στρατηγίαις ex Suida v. Θουκυδ. et cod. Pal. Vulgo καὶ στρατηγίᾳ καὶ συμβουλαῖς. Pro καὶ συμβουλαῖς Casaub. coniecerat καὶ συμβουλευτικαῖς.

2 λόγων ταῦτα ἐξεταστέον τοῖς φρονοῦσι καλῶς. Θουκυδίδης τοίνυν ὁ συγγραφεὺς Ὀλόρου μὲν προῆλθε πατρός, τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντος ἀπὸ Ὀλόρου τοῦ Θρᾳκῶν βασιλέως, καὶ μητρὸς Ἡγησιπύλης, ἀπόγονος δὲ τῶν εὐδοκιμωτάτων στρατηγῶν, λέγω δὴ τῶν περὶ Μιλτιάδην καὶ Κίμωνα. ᾠκείωτο δὲ ἐκ παλαιοῦ τῷ γένει πρὸς Μιλτιάδην τὸν στρατηγόν, τῷ δὲ Μιλτιάδῃ πρὸς Αἰακὸν τὸν 3 Διός. οὕτως αὐχεῖ τὸ γένος ὁ συγγραφεὺς ἄνωθεν. καὶ τούτοις Δίδυμος μαρτυρεῖ, Φερεκύδην ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἱστοριῶν φάσκων οὕτως λέγειν· „Φιλαίας δὲ ὁ Αἴαντος οἰκεῖ ἐν ταῖς Ἀθήναις. ἐκ τούτου δὲ γίγνεται Δάϊκλος, τοῦ δὲ Ἐπίδυκος, τοῦ δὲ Ἀκέστωρ, τοῦ δὲ Ἀγήνωρ, τοῦ δὲ Ὄλιος, τοῦ δὲ Λύκης, τοῦ δὲ Τύφων, τοῦ δὲ Λάϊος, τοῦ δὲ Ἀγαμήστωρ, τοῦ δὲ Τίσανδρος, ἐφ' οὗ ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις* τοῦ δὲ Μιλτιάδης, τοῦ δὲ Ἱπποκλείδης, ἐφ' οὗ ἄρχοντος Παναθήναια ἐτέθη* τοῦ δὲ Μιλτιά-4 δης, ὃς ᾤκισε Χεῤῥόνησον.“ μαρτυρεῖ τούτοις καὶ Ἑλλάνικος ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ Ἀσώπιδι. ἀλλ' οὐκ ἂν εἴποι τις, τί αὐτῷ 5 πρὸς Θουκυδίδην; ἔστι γὰρ οὕτως τούτῳ συγγενής· Θρᾷκες καὶ Δόλογκοι ἐπολέμουν πρὸς Ἀψινθίους, ὄντας γείτονας· ταλαιπωρούμενοι δὲ τῷ πολέμῳ καὶ τί κακὸν οὐ πάσχοντες ἐκ τοῦ μεῖον ἔχειν ἀεὶ τῶν πολεμίων, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὰ τοῦ θεοῦ χρηστήρια, εἰδότες ὅτι μόνος ὁ θεὸς ἐξ ἀμηχάνων εὑρίσκει πόρους. θεῶν γὰρ ἰσχὺς καὶ κατ' Αἰσχύλον ὑπερτέρα· πολλάκις δ' ἐν κακοῖσι τὰν ἀμήχανον ἐκ χαλεπᾶς δύας ὑπέρ τε 6 ὀμμάτων κρημναμέναν νεφέλαν ὀρθοῖ. καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων· ἐχρήσθησαν γὰρ κράτιστον ἕξειν ἡγεμόνα τοῦτον ὃς ἂν αὐτοὺς ἀλωμένους ἐπὶ ξενίαν καλέσοι. τότε καὶ Κροῖσος

§. 3. *Φερεκύδην ἐν τῇ πρώτῃ*] apud Sturz. p. 84. ed. sec.

Φιλαίας] Alii *Φίλαιος*, Tzetz. *Φίλιος*. Philaeus nepos vel unus posterorum Aiacis erat ex Telamone, si audias Pausaniam 2, 29, 4. Filium Aiacis cum Pherecyde consentientes faciunt Herodotus 6, 35. Plut. V. Sol. 10. Vid. Wessel. ad Herodot. l. c. et Sturz ad Pherec. p. 85. Mox pro *Δάϊκλος* Casaub. coniecit *Αἴκλος*, pro *Ἐπίδυκος* Grauert. emendat *Ἐπίδικος*, fortasse scribendum *Ἐπίλυκος*, quod certe Atticum nomen est. v. Andocid. de Myst. p. 58. Reisk. Pro *Τύφων* in cod. Pal. est *Τόφων*, unde editores Heidelb. coniiciunt *Ἰοφῶν*.

ἐφ' οὗ ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις] Hic locus et mancus et turbatus est. Ordo stirpis hic est: Tisander — Hippoclides, qui Archon fuit Ol. 53, 3. vel. 54, 3. (vid. Sturz. ad Pherec. p. 85.) — Cypselus — Miltiades I. — Cimon Coalemus — Miltiades II. Praeter hos tertius quidam Miltiades memoratur. Hic est is, quem Pausan. 8, 39. dicit Ol. 30, 2. archontem fuisse, sed 4, 23. extr. Ol. 29., de qua differentia v. Perizon. ad Aelian V. H. 12, 35. Hic fortassis plane non pertinet ad nostram stemma. Certe nec Tisandri filius putari potest, et ob temporum rationem, et ob locum Herodoti 6, 127. sqq., in quo Hippoclides diserte vocatur filius Tisandri. Sturz. ad Pherec. p. 86.

§. 4. *Ἑλλάνικος*] ap. Sturz. p. 50.

§. 5. *Δόλογκοι*] Sic coniecit Wessel. ad Herodot. 6, 34. Vulgo *Δόλοπες*. Rectius etiam cum Hudsono legas *Θρᾷκες οἱ Δόλογκοι*.

κατ' Αἰσχύλον] Prom. 59. et VII. c. Theb. 200 Schutz.

εἶχε Λυδίαν καὶ τὰς Ἀθήνας ἡ Πεισιστρατιδῶν τυραννίς. ἱκανιόντες οὖν ἀπὸ τοῦ χρηστηρίου περιέτυχον τῷ Μιλτιάδῃ πρὸ τῶν θυρῶν καθεζομένῳ τῆς αὐτοῦ οἰκίας ἀχθομένῳ μὲν τῇ τυραννίδι, δικαίαν δὲ ζητοῦντι τῆς Ἀττικῆς ἔξοδον· ταῦτα γὰρ ᾠκονόμησεν ὁ χρησμὸς αὐτοῖς. ὁρῶν οὖν αὐτοὺς πλανήτων 7 ἔχοντας στολήν, συνεὶς τί δύναται πλάνη, καλεῖ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ξενίαν, ὑπηρετῶν τῷ χρησμῷ λανθάνων. οἱ δ' ᾔσθησαν τὸν ἡγεμόνα τὸν ἀπὸ τῶν ξενίων εἰληφότες, καὶ πάντα αὐτῷ διηγησάμενοι στρατηγὸν ἐχειροτόνησαν αὐτόν. οἱ μὲν οὖν τὸν θεόν φασιν ἐρωτήσαντα ἐξελθεῖν, οἱ δὲ οὐκ ἄνευ γνώμης τοῦ τυράννου τὴν ἔξοδον πεποιηκέναι, ἀλλὰ τῷ κρατοῦντι τὴν πρόςκλησιν τῶν Θρᾳκῶν διηγησάμενον ἀπελθεῖν. ὃς καὶ προςδοὺς δύναμιν ἀπέπεμψεν, ἡσθεὶς ὅτι μέγα δυνάμενος ἀνὴρ ἔξεισι τῶν Ἀθηνῶν. οὗτος οὖν ἡγούμενος ἐπλήρωσε τὰ μεμαντευμένα καὶ μετὰ τὴν νίκην γίγνεται καὶ Χεῤῥονήσου οἰκιστής. ἀποθανόντος δὲ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, διαδέχεται τὴν ἐν 9 Χεῤῥονήσῳ ἀρχὴν Στησαγόρας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμομήτριος. ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου διαδέχεται τὴν ἀρχὴν Μιλτιάδης, 10 ὁμώνυμος μὲν τῷ πρώτῳ οἰκιστῇ, ἀδελφὸς δὲ Στησαγόρου ὁμομήτριος καὶ ὁμοπάτριος. οὗτός οὖν, ὄντων αὐτῷ παίδων 11 ἐξ Ἀττικῆς γυναικός, ὅμως ἐπιθυμῶν δυναστείας λαμβάνει Θρᾳκῶν βασιλέως Ὀλόρου θυγατέρα Ἡγησιπύλην πρὸς γάμον. ἐξ οὗ καὶ αὐτῇς γίγνεται παιδίον. κατελθόντων δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα 12 Περσῶν συσκευασάμενος τὰ αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας πέμπει καὶ τὰ πολλὰ τοῦ γένους ἀποστέλλει. ἡ δὲ ναῦς ἁλίσκεται, ἐν ᾗ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχ οἱ ἐκ τῆς γυναικὸς τῆς Θρᾳκικῆς· ἀφίενται δ' ὑπὸ βασιλέως, εἴ γε μὴ Ἡρόδοτος ψεύδεται. Μιλτιάδης δ' εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐκ Θρᾴκης διαφυγὼν σώζεται. οὐκ ἀπέδρα δὲ καὶ τὴν τῶν [ἐχθρῶν] συκοφαντίαν· ἐγκλή- 13 ματα γὰρ αὐτῷ [ἐπέφερον], διεξιόντες [αὐτοῦ] τὴν τυραννίδα [τὴν ἐν Χεῤῥονήσῳ]. ἀποφεύγει δὲ [καὶ τούτους, καὶ] στρατηγὸς τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους πολέμου γίγνεται. ἀπὸ τούτου 14 οὖν κατάγεσθαί φασι τὸ Θουκυδίδου γένος, καὶ μέγιστον τεκμήριον νομίζουσι τὴν πολλὴν περιουσίαν καὶ τὰ ἐπὶ Θρᾴκης κτήματα καὶ μέταλλα χρυσᾶ. δοκεῖ οὖν τισιν [ἀδελφιδοῦς] 15 εἶναι τοῦ Μιλτιάδου ἢ θυγατριδοῦς. παρέσχε δ' ἡμῖν τηνάλλως αὐτὸς ζήτησιν, μηδεμίαν μνήμην περὶ τοῦ γένους πεποιημένος. μὴ ἀγνοῶμεν δὲ τοῦτο ὅτι Ὄλορος οὐκ Ὄρολος ὁ πα- 16

§. 9. ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁμομήτριος] Imo filius fratris eius uterini Cimonis Coalemi. Vid. Vit. Thuc. §. 1. stemma C.

§. 12. εἴ γε μὴ Ἡρόδοτος ψεύδεται] v. Interpp. ad Herodot. 6, 41.

§. 13. Lacunas Casaub. supplevit ex Suida in v. Μιλτιάδης.

§. 15. ἀδελφιδοῦς] Ita suppleverunt H. Steph. et Casaub. In Pal. spatium vacuum est inter τισιν et εἶναι. Piers. ad Moer. p. 379. putat excidisse υἱδοῦς. Neutrum verum est.

§. 16. ὅτι Ὄλορος] Emendavit Grauert. Vulgo hic locus ita ex-

τὴρ αὐτῷ ἐστι, τῆς μὲν πρώτης συλλαβῆς τὸ ρ ἐχούσης, τῆς δὲ δευτέρας τὸ λ. αὕτη γὰρ ἡ γραφή, ὡς καὶ Διδύμῳ δοκεῖ, ἡμάρτηται. ὅτι γὰρ Ὄλορός ἐστιν, ἡ στήλη δηλοῖ ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κειμένη, ἔνθα κεχάρακται

Θουκυδίδης Ὀλόρου Ἁλιμούσιος ἐνθάδε κεῖται.

17 πρὸς γὰρ ταῖς Μελιτίσι πύλαις καλουμέναις ἐστὶν ἐν Κοίλῃ τὰ καλούμενα Κιμώνια μνήματα, ἔνθα δείκνυται Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου τάφος. εὑρίσκεται δηλονότι τοῦ Μιλτιάδου γένους ὄντως. ξένος γὰρ οὐδεὶς ἐκεῖ θάπτεται. καὶ Πολέμων δὲ ἐν τῷ περὶ ἀκροπόλεως μαρτυρεῖ· ἔνθα καὶ Τιμόθεον ὑιὸν αὐτῷ γεγε-
18 νῆσθαι προσιστορεῖ. ὁ δὲ Ἕρμιππος καὶ ἀπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν αὐτὸν λέγει τῶν τυράννων ἕλκειν τὸ γένος, διὸ καὶ διαφθονεῖν αὐτόν φησιν ἐν τῇ συγγραφῇ τοῖς περὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, λέγοντα ὡς οὐκ ἐγένοντο τυραννοφόνοι· οὐ γὰρ ἐφόνευσαν τὸν τύραννον, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν τοῦ τυράννου Ἵπ-
19 παρχον. ἠγάγετο δὲ γυναῖκα ἀπὸ Σκαπτῆς ὕλης τῆς Θρᾴκης
20 πλουσίαν σφόδρα καὶ μέταλλα κεκτημένην ἐν τῇ Θρᾴκῃ. τοῦτον δὲ τὸν πλοῦτον λαμβάνων οὐκ εἰς τρυφὴν ἀνήλισκεν, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὸν πόλεμον αἰσθηθεὶς κινεῖσθαι μέλλοντα, προελόμενος συγγράψαι αὐτὸν παρεῖχε πολλὰ τοῖς Ἀθηναίων στρατιώταις καὶ τοῖς Λακεδαιμονίων καὶ πολλοῖς ἄλλοις, ἵνα ἀπαγγέλλοιεν αὐτῷ βουλομένῳ συγγράφειν τὰ γι-
21 νόμενα κατὰ καιρὸν καὶ λεγόμενα ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ. ζητητέον δὲ διὰ τί καὶ Λακεδαιμονίοις παρεῖχε καὶ ἄλλοις, ἐξὸν Ἀθηναίοις μόνοις διδόναι καὶ παρ' ἐκείνων μανθάνειν. καὶ λέγομεν ὅτι οὐκ ἀσκόπως καὶ τοῖς ἄλλοις παρεῖχε· σκοπὸς γὰρ ἦν αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων συγγράψαι, εἰκὸς δὲ ἦν Ἀθηναίους πρὸς τὸ χρήσιμον ἀπαγγέλλοντας τὸ ἑαυτῶν ψεύδεσθαι, καὶ λέγειν πολλάκις ὡς ἡμεῖς ἐνικήσαμεν, οὐ νικήσαντες. διὸ πᾶσι παρεῖχεν, ἐκ τῆς τῶν πολλῶν συμφωνίας θηρώμενος τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν· τὸ γὰρ ἀσαφὲς ἐξελέγχεται
22 τῇ τῶν πολλῶν συναδούσῃ συμφωνίᾳ. ἤκουσε δὲ διδασκάλων Ἀναξαγόρου μὲν ἐν φιλοσόφοις, ὅθεν, φησὶν Ἄντυλλος, καὶ

hibebatur: μὴ ἀγνοῶμεν δὲ τοῦτο ὅτι Ὄρολος ὁ πατὴρ αὐτῷ ἐστι, τῆς μὲν πρώτης συλλαβῆς τὸ ρ ἐχούσης, τῆς δὲ δευτέρας τὸ λ. αὕτη γὰρ ἡ γραφὴ — ἡμάρτηται. ὅτι γὰρ Ὀρολός ἐστιν, ἡ στήλη δηλοῖ — ἔνθα κεχάρακται: Θουκ. Ὀρόλου etc. Krueg. Vit. Thuc. p. 3. adn. 8. verba αὕτη γὰρ — ἡμάρτηται ex marg. irrepsisse putat, addens etiam scholiastam ad Pind. Nem. 2, 19. ex Didymo referre Orolus.

§. 17. Ἡροδότου] Grauert. negat auctiorem adeo socordi animo esse potuisse, ut, quum statim subiecturus esset: ξένος γὰρ οὐδεὶς ἐκεῖ θάπτεται, Herodotum peregrinum fuisse non recordaretur. Coraes ad Plut. V. Cim. 4. emendat Ἡρώδου, qui stirpem ad genus Cimonis referebat. De Herode Attico v. Boekh. C. I. Vol. 1. p. 44. a.

ὄντως] Popp. legi vult ὤν, Grauert. p. 179. adn. ὄντως ὤν.

§. 18. Ἕρμιππος] De hoc v. Krueg. Vit. Thuc. p. 4. sq. Mox Huds. coniecit διαφωνεῖν pro διαφθονεῖν.

ἄθεος ἠρέμα ἐνομίσθη, τῆς ἐκεῖθεν θεωρίας ἐμφορηθεὶς, Ἀντιφῶντος δὲ ῥήτορος, δεινοῦ τὴν ῥητορικὴν ἀνδρός, οὗ καὶ μέμνηται ἐν τῇ ὀγδόῃ ὡς αἰτίου τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς τῶν τετρακοσίων καταστάσεως. ὅτι δὲ μετὰ τὸν θάνατον τιμωρούμενοι τὸν Ἀντιφῶντα οἱ Ἀθηναῖοι ἔῤῥιψαν ἔξω τῆς πόλεως τὸ σῶμα σεσιώπηκεν, ὡς διδασκάλῳ χαριζόμενος· λέγεται γὰρ ὡς ἔῤῥιψαν αὐτοῦ τὸ σῶμα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς αἰτίου τῆς μεταβολῆς τῆς δημοκρατίας. οὐκ ἐπολιτεύσατο 23 δὲ ὁ συγγραφεὺς γενόμενος ἐν ἡλικίᾳ οὐδὲ προςῆλθε τῷ βήματι, ἐστρατήγησε δὲ ἀρχέκακον ἀρχὴν παραλαβών· ἀπὸ γὰρ ταύτης φυγαδεύεται. πεμφθεὶς γὰρ ἐπ' Ἀμφίπολιν, Βρασίδου φθάσαντος καὶ προλαβόντος αὐτὴν ἔσχεν αἰτίαν, καίτοι μὴ πάντα καταστὰς ἀνόνητος Ἀθηναίοις· τῆς μὲν γὰρ ἁμαρτάνει, Ἠϊόνα δὲ τὴν ἐπὶ Στρυμόνι λαμβάνει. ἀλλὰ καὶ οὕτω, τὸ πρῶτον ἀτύχημα εἰς ἁμάρτημα μεταλαβόντες, φυγαδεύουσιν αὐτόν. γενόμενος δ' ἐν Αἰγίνῃ μετὰ τὴν φυγήν, ὡς ἂν πλουτῶν, ἐδάνεισε τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων. 24 ἀλλὰ κἀκεῖθεν μετῆλθε 25 καὶ διατρίβων ἐν Σκαπτῇ ὕλῃ ὑπὸ πλατάνῳ ἔγραφε· μὴ γὰρ δὴ πειθώμεθα Τιμαίῳ λέγοντι ὡς φυγὼν ᾤκησεν ἐν Ἰταλίᾳ. ἔγραφε δ' οὐδ' οὕτω μνησικακῶν τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ φιλαλήθης 26 ὢν καὶ τὰ ἤθη μέτριος, εἴ γε οὔτε Κλέων παρ' αὐτῷ οὔτε Βρασίδας ὁ τῆς συμφορᾶς αἴτιος ἀπέλαυσε λοιδορίας, ὡς ἂν τοῦ συγγραφέως ὀργιζομένου. καίτοι οἱ πολλοὶ τοῖς ἰδίοις 27 πάθεσι συνέθεσαν τὰς ἱστορίας, ἥκιστα μελῆσαν αὐτοῖς τῆς ἀληθείας. Ἡρόδοτος μὲν γὰρ ὑπεροφθεὶς ὑπὸ Κορινθίων, ἀποδρᾶναί φησιν αὐτοὺς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Τίμαιος δ' ὁ Ταυρομενίτης Τιμολέοντα ὑπερεπήνεσε τοῦ μετρίου, καθότι Ἀνδρόμαχον τὸν αὐτοῦ πατέρα οὐ κατέλυσε τῆς μοναρχίας· Φίλιστος δὲ τῷ νέῳ Διονυσίῳ τοῖς λόγοις πολεμεῖ· Ξενοφῶν δὲ Μένωνι λοιδορεῖται τῷ Πλάτωνος ἑταίρῳ διὰ τὸν πρὸς Πλάτωνα ζῆλον. ὁ δὲ μέτριος καὶ ἐπιεικὴς τῆς ἀληθείας ἥττων. μὴ ἀγνοῶμεν δὲ ὅτι ἐγένοντο Θουκυδίδαι πολλοί, οὗτός τε ὁ 28 Ὀλόρου παῖς, καὶ δεύτερος δημαγωγός, Μιλησίου, ὃς καὶ Περικλεῖ διεπολιτεύσατο· τρίτος δὲ γένει Φαρσάλιος, οὗ μέμνηται Πολέμων ἐν τοῖς περὶ ἀκροπόλεως, φάσκων αὐτὸν εἶναι πα-

§. 22. Ἄντυλλος] v. Krueg. p. 37 sq.
ἐν τῇ ὀγδόῃ] cap. 68.
§. 23. πεμφθεὶς γὰρ] Imo μεταμεμφθεὶς. DID.
§. 25. μετῆλθε] Popp. vult ἀπῆλθε.
Τιμαίῳ] Adde fragmento 85. p. 277.
§. 26. ἔγραφε] Haec fortasse dicta sunt contra Dionysium Hal. p. 774. 920., qui secum ipse repugnat p. 824 sq. DID.
§. 27. Ἡρόδοτος] 8, 94. Plut. de Malign. Herodot. p. 870. Wech.
Τίμαιος — ὑπερεπήνεσε] v. de Vit. et Scriptt. Timaei p. 192. 280 sq.
πολεμεῖ] Popp. coniecit βοηθεῖ, Grauert p. 183. συμπολεμεῖ. Vid. de Vit. et Scriptt. Philist. p. 118 sqq.
Ξενοφῶν] Anab. libr. 3. fin. Diogen. Laert. 2, 50. Suidas in v. Μένων.

τρὸς Μένωνος· τέταρτος ἄλλος Θουκυδίδης ποιητής, τὸν δῆμον Ἀχερδούσιος, οὗ μέμνηται Ἀνδροτίων ἐν τῇ Ἀτθίδι, λέγων
29 εἶναι πατρὸς Ἀρίστωνος· συνεχρόνισε δ', ὥς φησι, Πραξιφάνης ἐν τῷ περὶ ἱστορίας, Πλάτωνι τῷ κωμικῷ, Ἀγάθωνι τραγικῷ,
30 Νικηράτῳ ἐποποιῷ καὶ Χοιρίλῳ καὶ Μελανιππίδῃ. καὶ ἐπεὶ μὲν ἔζη Ἀρχέλαος, ἄδοξος ἦν ὡς ἐπὶ πλεῖστον, ὡς ὁ αὐτὸς
31 Πραξιφάνης δηλοῖ, ὕστερον δὲ δαιμονίως ἐθαυμάσθη. οἱ μὲν οὖν ἐκεῖ λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανεῖν ἔνθα καὶ διέτριβε φυγὰς ὤν, καὶ φέρουσι μαρτύριον τοῦ μὴ κεῖσθαι τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς· ἴκριον γὰρ ἐπὶ τοῦ τάφου κεῖσθαι, τοῦ κενοταφίου δὲ τοῦτο γνώρισμα εἶναι ἐπιχώριον καὶ νόμιμον Ἀττικὸν τῶν ἐπὶ τοιαύτῃ δυστυχίᾳ τετελευτηκότων καὶ μὴ ἐν Ἀθήναις τα-
32 φέντων. Δίδυμος δ' ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐλθόντα βιαίῳ θανάτῳ φησὶν ἀποθανεῖν. τοῦτο δέ φησι Ζώπυρον ἱστορεῖν. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους κάθοδον δεδωκέναι τοῖς φυγάσι πλὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν μετὰ τὴν ἧτταν τὴν ἐν Σικελίᾳ· ἥκοντα οὖν αὐτὸν ἀποθανεῖν βίᾳ, καὶ τεθῆναι ἐν τοῖς Κιμωνίοις μνήμασι. καὶ καταγινώσκειν εὐήθειαν ἔφη τῶν νομιζόντων αὐτὸν ἐκτὸς μὲν τετελευτηκέναι, ἐπὶ γῆς δὲ τῆς Ἀττικῆς τεθάφθαι. ἢ γὰρ

§. 29. *συνεχρόνισε*] sc. Thucydides, Olori filius.

Χοιρίλῳ] Ita Steph. et Casaub. de coniectura. Vulgo *Χοιριδίῳ*. Vid. Naek. Choeril. p. 30.

Μελανιππίδῃ] de Melanippide utraque, poetis lyricis, v. Kust. ad Suidam. Popp.

§. 30. *Ἀρχέλαος*] Viscont. Iconogr. Gr. 1, 230. deletum vult nomen Archelai, ut sensus sit, Thucydidem, dum viveret, scriptorem non inclaruisse. Hunc sequuntur Letronn., scriptor in Ephemm. Gotting. 1822. p. 1046. Grauert. in Mus. Rhenan. 1. p. 190. et Ritschl. de Agath. Vit. p. 2., qui in precedentibus scriptum vult *ἐν τῷ περὶ Ἀρχελάου ἱστορίας*. Hi inter alia urgent, Archelai nomen sine ulla adiectione positum esse, ut anceps sit, utrum rex Macedoniae an philosophus cogitandus sit. Verum quum regis nomen clarius esset, et idem fautor poetarum hoc loco memoratorum vulgo innotuisset, cum Bredovio Vit. Thuc. p. 11. et Kruegero p. 62. existimem, etiam sine adiectione regem intelligi potuisse. Ac quum verum sit, post Archelaum demum Thucydidem in ora hominum venisse, temerarium sit, mentionem Archelai, hoc loco factam, delere.

§. 31. *ἴκριον*] Eustath. ad Hom. Od. ι', 64. p. 1614. fin. *καὶ Ἀθηναῖοι δὲ Κενοτάφων ποιοῦντες τῶν ἐν θαλάσσῃ ἀπολλυμένων κατήεσαν, φασί, περὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ φωνοῦντες τρίτον αὐτῶν τὰ ὀνόματα, οὕτως ἀπεχώρουν*, et ad Od. γ', 353. p. 1472. init. *ἴκριον* dicit nonnunquam idem significare, quod *ἱστόν*, malum. Quocum facit Hesych. v. *ἴκρια: καὶ τὰ ὀρθὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τῆς πρύμνης καὶ πρῴρας*, ubi v. Albert. Unde patet eorum, qui in mari periissent, quorumque corpora inveniri non potuissent, in memoriam cenotaphia erecta, iisque columellas in speciem mali impositas esse. Nec tamen inde colligas, eiusmodi columellas non etiam in sepulchris, quae ossa defunctorum continerent collocatas esse, aut illud insigne mox in omnes alibi quam domi mortuos translatum esse. Quod si ita est, etiam in Thucydidis tumulo tale *ἴκρον* erigi poterat, ut qui navigationem ingressurus (*ὡς κατήει*) caesus esset, et cuius ossa Athenas transportata essent.

οὐκ ἂν ἐτέθη ἐν τοῖς πατρῴοις μνήμασιν, ἢ κλέβδην τεθεὶς οὐκ ἂν ἔτυχεν οὔτε στήλης οὔτε ἐπιγράμματος, ἢ τῷ τάφῳ προςκειμένη τοῦ συγγραφέως μηνύει τοὔνομα. ἀλλὰ δῆλον ὅτι κάθοδος ἐδόθη τοῖς φεύγουσιν, ὡς καὶ Φιλόχορος λέγει καὶ Δημήτριος ἐν τοῖς ἄρχουσιν. ἐγὼ δὲ Ζώπυρον ληρεῖν νομίζω λέγοντα τοῦτον ἐν Θρᾴκῃ 33 τετελευτηκέναι, κἂν ἀληθεύειν νομίζῃ Κράτιππος αὐτόν. τὸ δ' ἐν Ἰταλίᾳ Τίμαιον αὐτὸν καὶ ἄλλους λέγειν κεῖσθαι μὴ καὶ σφόδρα καταγέλαστον ᾖ. λέγεται δ' αὐτὸν τὸ εἶδος γεγονέναι 34 σύννουν μὲν τὸ πρόςωπον, τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὰς τρίχας εἰς ὀξὺ πεφυκυίας, τὴν δὲ λοιπὴν ἕξιν προςπεφυκέναι τῇ συγγραφῇ. παύσασθαι δὲ τὸν βίον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη, μὴ πληρώσαντα τῆς συγγραφῆς τὴν προθεσμίαν. ζηλωτὴς δὲ γέγονεν ὁ 35 Θουκυδίδης εἰς μὲν τὴν οἰκονομίαν Ὁμήρου, Πινδάρου δὲ εἰς τὸ μεγαλοφυὲς καὶ ὑψηλὸν τοῦ χαρακτῆρος, ἀσαφῶς δὲ λέγων

§. 32. ἢ γὰρ οὐκ ἂν ἐτέθη — ἔτυχεν] Bekk. ex coniectura pro vulgatis: εἰ γὰρ οὐκ ἂν ἐτέθη ἐν τοῖς πατρῴοις μνήμασι συλληβδὴν τεθείς, οὐκ ἂν ἔτυχεν etc.

§. 33. ἐγὼ δὲ Ζώπυρον] Haec non uno modo laborant. Primum enim auctor hic e Zopyro contraria refert, atque apud eum a Didymo inventa esse paucis ante versibus dixerat; deinde quod dicit, κἂν ἀληθεύειν νομίζῃ Κράτιππος αὐτόν, non mirum videri non potest, quum Cratippus Thucydidis aequalis fuerit, (v. Dionys. Hal. p. 847.), aequales autem talia non credere sed scire debere, recte Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 249. not. observaverit. Qui porro Cratippus, aequalis Thucydidis, testari poterat, Zopyrum, qui multo post vixit, de Thucydide vera narrasse? Neque enim, ait Grauert. Zopyro Byzantio, qui Ptolemaei Philadelphi aetate vixit, antiquior notus est quisquam, qui tale quid tradere potuerit. Vid. Voss. de Hist. Gr. 1, 24. p. 424 sq., isque idem est Zopyrus, cuius testimonio Plutarch. Parall. Hist. Gr. et Rom. c. 36. utitur. „Neque vivos scriptores, addit Grau., antiqui laudare solebant, nec iam eo tempore doctas de magnorum virorum vitis commentationes elaborabant, quales Alexandrinorum aetate.“ Unde colligit, aut nomen Κράτιππος corruptum esse, aut vocem συνακμάσας apud Dionysium Hal., aut a Marcellino male acceptum esse Didymum, qui nihil nisi idem affirmare Cratippum tradidisset. Dionysii certe locum non corruptum esse, Plutarchi loco de Glor. Ath. c. 1. Popp. comprobat. Ipse verba Marcellini corrupta putans pro ἐν Θρᾴκῃ scribi vult ἐν Ἀττικῇ, Grauert. legi vult οὐ λέγοντα τοῦτον ἐν Θρᾴκῃ etc., quod Graece dici posse dubitat Krueg. Vit. Thuc. p. 56. adn. 3. Verum hoc quoque nomine nec Popponis, nec Grauerti coniectura probari potest, quia sic Marcellinus et probaret Zopyri rationem §. 32. extr., idemque §. 33. init. improbaret. Idem senserunt Dahlm. Herodot. p. 216. adn. et Didot. Vol. 1. p. CXXXV. adn. 3. Mihi sub Zopyri nomine altero loco (§. 33.) aliud nomen quodcunque latere videtur. Atque ex hoc ignoto scriptore, cuius nomen Zopyrus occupavit, is hausit, qui scripsit huius vitae sectionem 45 et 55, quibuscum confer. Anonym. §. 10. Unde simul cognoscitur, Zopyrum non fuisse aequalem Cratippi et Thucydidis, quod falso hinc collegit Krueg. Vit. Thuc. p. 53 sq.

Κράτιππος] De hoc v. Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 102. 261.

Τίμαιον] fragm. 85. p. 277.

§. 35. ἀσαφῶς δέ] Quanquam λέγων potest ad γέγονεν referri, male tamen habet coniunctio haec duorum membrorum dissimilium,

ἀνὴρ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ πᾶσιν εἴη βατός, μηδὲ εὐτελὴς φαίνηται παντὶ τῷ βουλομένῳ νοούμενος εὐχερῶς, ἀλλὰ τοῖς λίαν σοφοῖς δοκιμαζόμενος παρὰ τούτοις θαυμάζηται· ὁ γὰρ τοῖς ἀρίστοις ἐπαινούμενος καὶ κεκριμένην δόξαν λαβὼν ἀνάγραπτον εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον κέκτηται τὴν τιμήν, οὐ κινδυνεύουσαν 36ἐξαλειφθῆναι τοῖς ἐπικρίνουσιν. ἐζήλωσε δὲ ἐπ' ὀλίγον, ὥς φησιν Ἄντυλλος, καὶ τὰς Γοργίου τοῦ Λεοντίνου παρισώσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῶν ὀνομάτων, εὐδοκιμούσας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καὶ μέντοι καὶ Προδίκου τοῦ Κείου τὴν ἐπὶ τοῖς 37ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν. μάλιστα δὲ πάντων, ὅπερ εἴπομεν, ἐζήλωσεν Ὅμηρον καὶ τῆς περὶ τὰ ὀνόματα ἐκλογῆς καὶ τῆς περὶ τὴν σύνθεσιν ἀκριβείας, τῆς τε ἰσχύος τῆς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, καὶ 38τοῦ κάλλους καὶ τοῦ τάχους. τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων τε καὶ ἱστορικῶν ἀψύχους ὥςπερ εἰςαγόντων τὰς συγγραφὰς καὶ ψιλῇ μόνῃ χρησαμένων διὰ παντὸς διηγήσει, προςώποις δὲ οὐ περιθέντων λόγους τινάς, οὐδὲ ποιησάντων δημηγορίας, ἀλλ' Ἡροδότου μὲν ἐπιχειρήσαντος, οὐ μὴν ἐξισχύσαντος, δι' ὀλίγων γὰρ ἐποίησε λόγων ὡς προςωποποιΐας μᾶλλον ἤπερ δημηγορίας, μόνος ὁ συγγραφεὺς ἐξεῦρέ τε δημηγορίας καὶ τελείως ἐποίησε μετὰ κεφαλαίων καὶ διαιρέσεως, ὥςτε καὶ στάσει ὑποπίπτειν τὰς δημη-39γορίας· ὅπερ ἐστὶ λόγων τελείων εἰκών. τριῶν δὲ ὄντων χαρακτήρων φραστικῶν, ὑψηλοῦ, ἰσχνοῦ, μέσου, παρεὶς τοὺς ἄλλους ἐζήλωσε τὸν ὑψηλόν, ὡς ὄντα τῇ φύσει πρόςφορον τῇ οἰκείᾳ καὶ τῷ μεγέθει πρέποντα τοῦ τοσούτου πολέμου· ὧν γὰρ αἱ πράξεις μεγάλαι, καὶ τὸν περὶ αὐτῶν ἔπρεπε λόγον 40ἐοικέναι ταῖς πράξεσιν. ἵνα δὲ μηδὲ τοὺς ἄλλους ἀγνοῇς χαρακτῆρας, ἴσθι ὅτι μέσῳ μὲν Ἡρόδοτος ἐχρήσατο, ὃς οὔτε 41ὑψηλός ἐστιν οὔτε ἰσχνός, ἰσχνῷ δὲ ὁ Ξενοφῶν. διά γε οὖν τὸ ὑψηλὸν ὁ Θουκυδίδης καὶ ποιητικαῖς πολλάκις ἐχρήσατο λέξεσι καὶ μεταφοραῖς τισι. περὶ δὲ πάσης τῆς συγγραφῆς ἐτόλμησάν τινες ἀποφήνασθαι ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς οὐκ ἔστι ῥητορικῆς ἀλλὰ ποιητικῆς. καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι ποιητικῆς δῆλον ἐξ ὧν οὐχ' ὑποπίπτει μέτρῳ τινί. εἰ δέ τις

additumque nomen ἀνήρ. Corrigendum puto ἀσαφῶς δὲ λέγων ἀνὴρ (vel ὁ ἀνὴρ) ἐπιτηδεύει etc. Grau.

ἵνα μὴ πᾶσιν εἴη βατός] Primus Grauert. invenit, haec verba sumta esse ex epigrammate in Thucydidem.

§. 38. εἰσαγόντων] Popp. vult εἰσαγαγόντων propter sequentia.

μετὰ κεφαλαίων] i. e. cum certis locis sive fontibus argumentorum et cum partitione oratoria, ita ut Conciones eius ad certum causae statum revocari possint, in quo cernitur perfecta forma orationum, (worin das Wesen der schulgerechten Reden besteht).

§. 41. λέγομεν ὅτι ἀλλ' ἡ] Ἀλλὰ melius abesset, neque tamen idcirco delendum est. Videtur enim ex usu huius scriptoris et eius aetatis esse, ut dicerent ὅτι sua ipsorum verba afferentes, quemadmodum antiquiores, ubi aliena verba afferebant. Verba perinde accipienda sunt, quasi scripsisset λέγομεν· „ἀλλ' ἡ συγγραφὴ — ἐπὶ τὸ συμβουλευτικόν." Conf. §. 43.

ἡμῖν ἀντείποι ὅτι οὐ πάντως ὁ πεζὸς λόγος ῥητορικῆς ἐστιν, ὥςπερ οὐδὲ τὰ Πλάτωνος συγγράμματα οὐδὲ τὰ ἰατρικά, λέγομεν ὅτι ἀλλ' ἡ συγγραφὴ κεφαλαίοις διαιρεῖται καὶ ἐπὶ εἶδος ἀνάγεται ῥητορικῆς, κοινῶς μὲν πᾶσα συγγραφὴ ἐπὶ τὸ συμβουλευτικόν· ἄλλοι δὲ καὶ ὑπὸ τὸ πανηγυρικὸν ἀνάγουσι, φά- 42 σκοντες ὅτι ἐγκωμιάζει τοὺς ἀρίστους ἐν τοῖς πολέμοις γενομένους· ἐξαιρέτως δὲ ἡ Θουκυδίδου ἐν τοῖς τρισὶν εἴδεσιν ὑποπίπτει, τῷ μὲν συμβουλευτικῷ διὰ τῶν ὅλων δημηγοριῶν, πλὴν τῆς Πλαταιέων καὶ Θηβαίων ἐν τῇ τρίτῃ, τῷ δὲ πανηγυρικῷ διὰ τοῦ ἐπιταφίου, τῷ δὲ δικανικῷ διὰ τῆς δημηγορίας τῶν Πλαταιέων καὶ τῶν Θηβαίων, ἃς ἀνωτέρω τῶν ἄλλων ὑπεξειλόμεθα. ὅπου γὰρ δικασταὶ κρίνουσι Λακεδαιμονίων οἱ παραγενόμενοι καὶ κρίνεται πρὸς τὴν ἐρώτησιν ὁ Πλαταιεὺς καὶ ἀπολογεῖται περὶ ὧν ἐρωτᾶται διὰ πλειόνων τοὺς λόγους ποιούμενος, καὶ ἀντιλέγει τούτοις ὁ Θηβαῖος εἰς ὀργὴν τὸν Λακεδαιμόνιον προκαλούμενος, ἡ τοῦ λόγου τάξις καὶ μέθοδος καὶ τὸ σχῆμα δικανικὸν καθαρῶς ἀποφαίνει τὸ εἶδος. λέγουσι δέ τινες τὴν ὀγδόην ἱστορίαν νοθεύεσθαι καὶ 43 μὴ εἶναι Θουκυδίδου, ἀλλ' οἱ μέν φασιν εἶναι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, οἱ δὲ Ξενοφῶντος. πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι τῆς μὲν θυγατρὸς ὡς οὐκ ἔστι δῆλον· οὐ γὰρ γυναικείας ἦν φύσεως τοιαύτην ἀρετήν τε καὶ τέχνην μιμήσασθαι· ἔπειτα, εἰ τοιαύτη τις ἦν, οὐκ ἂν ἐσπούδασε λαθεῖν, οὐδ' ἂν τὴν ὀγδόην ἔγραψε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ κατέλιπεν ἄν, τὴν οἰκείαν ἐκφαίνουσα φύσιν. ὅτι δὲ οὐδὲ Ξενοφῶντός ἐστιν ὁ χαρακτὴρ μόνον οὐχὶ βοᾷ· πολὺ γὰρ τὸ μέσον ἰσχνοῦ χαρακτῆρος καὶ ὑψηλοῦ. οὐ μὴν οὐδὲ Θεοπόμπου, καθά τινες ἠξίωσαν. τισὶ δέ, καὶ μᾶλ- 44 λον τοῖς χαριεστέροις, Θουκυδίδου μὲν εἶναι δοκεῖ, ἄλλως δ' ἀκαλλώπιστος, δι' ἐκτύπων γεγραμμένη, καὶ πολλῶν πλήρης ἐν κεφαλαίῳ πραγμάτων καλλωπισθῆναι καὶ λαβεῖν ἔκτασιν δυναμένων. ἔνθεν καὶ λέγομεν ὡς ἀσθενέστερον πέφρασται, καὶ ὀλίγον καθότι ἀῤῥωστῶν αὐτὴν φαίνεται συντεθεικώς. ἀσθενοῦντος δὲ σώματος βραχύ τι καὶ ὁ λογισμὸς ἀτονώτερος εἶναι φιλεῖ· μικροῦ γὰρ συμπάσχουσιν ἀλλήλοις ὅ τε λογισμὸς καὶ τὸ σῶμα. ἀπέθανε δὲ μετὰ τὸν πόλεμον τὸν Πελοποννησιακὸν ἐν 45 τῇ Θρᾴκῃ, συγγράφων τὰ πράγματα τοῦ εἰκοστοῦ καὶ πρώτου ἐνιαυτοῦ. εἴκοσι γὰρ καὶ ἑπτὰ κατέσχεν ὁ πόλεμος. τὰ δὲ τῶν

§. 42. *ἐν τῇ τρίτῃ*] cap. 53—59. 61—67.
τοῦ ἐπιταφίου] 2, 35 sqq.

§. 43. *πολὺ γὰρ τὸ μέσον*] i. e. *πολὺ γὰρ τὸ ἰσχνὸν διαφέρει χαρακτῆρος ὑψηλοῦ.* v. Wessel. ad Herodot. 9, 82.

§. 44. *καὶ μᾶλλον*] Sensus est: *nonnullis autem videtur* (*et ita magis videtur intelligentioribus*) etc.

καὶ ὀλίγον] Grauert. interpretatur: *scriptus est languidius paulo, inde quod debiliorem eum composuisse apparet.* Dictum ait *κατ' ὀλίγον* esse, ut *κατὰ βραχύ*, at hoc sensu non dicitur. Malim scribere *κατὰ λόγον, καθότι* etc. i. e. *ut consentaneum est, quatenus* etc.

ἄλλων ἓξ ἐτῶν πράγματα ἀναπληροῖ ὅ τε Θεόπομπος καὶ ὁ
46 Ξενοφῶν, οἷς συνάπτει τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. ἰστέον δὲ ὅτι
στρατηγήσας ὁ Θουκυδίδης ἐν Ἀμφιπόλει καὶ δόξας ἐκεῖ βραδέως ἀφικέσθαι καὶ προλαβόντος αὐτὸν τοῦ Βρασίδου ἐφυγαδεύθη ὑπ' Ἀθηναίων, διαβάλλοντος αὐτὸν τοῦ Κλέωνος· διὸ καὶ ἀπεχθάνεται τῷ Κλέωνι καὶ ὡς μεμηνότα αὐτὸν εἰςάγει πανταχοῦ. καὶ ἀπελθών, ὥς φασιν, ἐν τῇ Θράκῃ, τὸ κάλλος
47 ἐκεῖ τῆς συγγραφῆς συνέθηκεν. ἀφ' οὗ μὲν γὰρ ὁ πόλεμος ἤρξατο, ἐσημειοῦτο τὰ λεγόμενα ἅπαντα καὶ τὰ πραττόμενα, οὐ μὴν κάλλους ἐφρόντισε τὴν ἀρχὴν ἀλλ' ἢ τοῦ μόνον σῶσαι τῇ σημειώσει τὰ πράγματα· ὕστερον δὲ μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐν Σκαπτῇ ὕλῃ τῆς Θρᾴκης χωρίῳ διαιτώμενος συνέταξε μετὰ κάλ-
48 λους ἃ ἐξ ἀρχῆς μόνον ἐσημειοῦτο διὰ τὴν μνήμην. ἔστι δὲ τοῖς μύθοις ἐναντίος διὰ τὸ χαίρειν ταῖς ἀληθείαις. οὐ γὰρ ἐπετήδευσε τοῖς ἄλλοις ταὐτὸν συγγραφεῦσιν οὐδὲ ἱστορικοῖς, οἳ μύθους ἐγκατέμιξαν ταῖς ἑαυτῶν ἱστορίαις, τοῦ τερπνοῦ πλέον τῆς ἀληθείας ἀντιποιούμενοι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτω· τῷ συγγραφεῖ δ' οὐκ ἐμέλησε πρὸς τέρψιν τῶν ἀκουόντων, ἀλλὰ πρὸς ἀκρίβειαν τῶν μανθανόντων γράφειν. καὶ γὰρ ὠνόμασεν ἀγώνισμα τὴν ἑαυτοῦ συγγραφήν. πολλὰ γὰρ τῶν πρὸς ἡδονὴν ἀπέφυγε, τὰς παρενθήκας, ἃς εἰώθασι ποιεῖν οἱ πλεί-
49 ονες, ἀποκλίνας, ὅπου γε καὶ παρ' Ἡροδότῳ καὶ ὁ δελφίς ἐστιν ὁ φιλήκοος καὶ Ἀρίων ὁ κυβερνώμενος μουσικῇ, καὶ ὅλως ἡ δευτέρα τῶν ἱστοριῶν τὴν ὑπόθεσιν ψεύδεται. ὁ δὲ συγ-

§. 45. *οἷς συνάπτει*] Grau. legit *ὃς συνάπτει*. At Nieb. Kl. Schr. Vol. 1. p. 464. hoc loco non mutato utitur, quo coniecturam quandam suam firmet. Etenim Xenophontis Historiam Graecam putat duabus partibus constare: „prior pars, ait, priores duo libri sunt, altera pars reliqui libri. Utraque pars nullo temporum nexu inter se iunguntur. Nam quinque posteriores libri scripti sunt Ol. 106. post init., id quod apparet ex narratione de tyrannis Pherarum. Cum hoc tempore non convenit exitus libri secundi. Verba *ἔτι καὶ νῦν ὁμοῦ πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος* non possunt scripta esse nisi quadraginta quatuor ferme annis post rem ibi narratam. Ut paucis absolvam, duo priores libri scripti sunt intra reditum decies millium et revocationem Agesilai. Neque in utraque parte idem iudicium de administratione reipublicae Atheniensium est. Duobus igitur prioribus libris continuatio et paralipomena historiae Thucydidis continentur et vero hi duo libri hoc titulo in nonnullis libris scriptis inscribuntur. Verbis *οἷς (Ξενοφῶν) συνάπτει τὰ Ἑλληνικὰ* non significantur duo priores libri, sed reliqui quinque.“ Conf. Krueg. Vit. Thuc. p. 81.

§. 46. *ἐν τῇ Θρᾴκῃ*] i. e. *εἰς τὴν Θρᾴκην*. Conf. §. 55.

§. 48. *καὶ γὰρ ὠνόμασεν*] Aem. Port. et Steph. legendum ex Thuc. 1, 22. censent *καὶ γὰρ κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον ὠνόμασεν ἢ ἀγώνισμα τὴν ἑαυτοῦ συγγραφήν*.

§. 49. *ὅπου γε*] Sic G. Dind. scripsit pro vulgata *ὅπου γάρ*, secutus Schaeferum ad Dionys. Hal. de C. V. p. 68.

παρ' Ἡροδότῳ] 1, 23. 24.

ὁ κυβερνώμενος] Exspectes *ὁ κυβερνῶν*, sed fortasse ille erat usus scribendi huius scriptoris. Did.

γραφεὺς οὗτος ἂν ἀναμνησθῇ τινος περιττοῦ, διὰ μὲν τὴν ἀνάγκην λέγει, διηγεῖται δὲ μόνον εἰς γνῶσιν τῶν ἀκουόντων ἀφικνούμενος. ὅ τε γὰρ περὶ Τηρέως αὐτῷ λόγος πέφρασται μόνον περὶ παθῶν τῶν γυναικῶν, ἥ τε Κυκλώπων ἱστορία τῶν τόπων ἐμνημονεύθη χάριν, καὶ ὁ Ἀλκμαίων, ὅτε σωφρονεῖ, μνημονεύεται, ἔνθα τὰ τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ποιεῖ, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἀκριβοῖ. περὶ μὲν οὖν τοὺς μύθους τοιοῦτος. δεινὸς δὲ ἠθογραφῆσαι. καὶ ἐν μὲν τοῖς μέρεσι σα-80 φής, ὑπὸ δὲ τὴν σύνταξιν ἐνίοτε διὰ τὸ ἐπιτεῖνον τῆς ἑρμηνείας ἄδηλος εἶναι δοκῶν. ἔχει δὲ χαρακτῆρα ὑπέρσεμνον καὶ μέγαν. τὸ δὲ τῆς συνθέσεως τραχύτητος ὂν μεστὸν καὶ ἐμβριθὲς καὶ ὑπερβατικόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀσαφές. αἱ δὲ βραχύτητες θαυμασταὶ καὶ τῶν λέξεων οἱ νόες πλείονες. τὸ δὲ γνωμολογικὸν 81 αὐτοῦ πάνυ ἐπαινετόν. ἐν δὲ ταῖς ἀφηγήσεσι σφόδρα δυνατός, ναυμαχίας ἡμῖν καὶ πολιορκίας, νόσους τε καὶ στάσεις διηγούμενος. πολυειδὴς δὲ ἐν τοῖς σχήμασι, τὰ πολλὰ καὶ τῶν Γοργίου τοῦ Λεοντίνου μιμούμενος, ταχὺς ἐν ταῖς σημασίαις, πικρὸς ἐν ταῖς αὐστηρότησιν, ἠθῶν μιμητὴς καὶ ἄριστος διαγραφεύς. ὄψει γοῦν παρ' αὐτῷ φρόνημα Περικλέους καὶ Κλέωνος οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἂν εἴποι τις, Ἀλκιβιάδου νεότητα, Θεμιστοκλέους πάντα, Νικίου χρηστότητα, δεισιδαιμονίαν, εὐτυχίαν μέχρι Σικελίας, καὶ ἄλλα μυρία, ἃ κατὰ μέρος ἐπιδεῖν πειρασόμεθα. ὡς ἐπὶ 82 πλεῖστον δὲ χρῆται τῇ ἀρχαίᾳ ἀτθίδι [τῇ παλαιᾷ], ἢ τὸ ξ ἀντὶ τοῦ σ παρείληφεν, ὅταν ξυνέγραψε καὶ ξυμμαχία λέγῃ, καὶ τὴν δίφθογγον τὴν αι ἀντὶ τοῦ α γράφῃ, αἰεὶ λέγων. καὶ ὅλως ἐφευρετής ἐστι καινῶν ὀνομάτων. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ἀρχαιότερα τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων, τὸ Αὐτοβοεὶ καὶ τὸ Πολεμησείοντες καὶ Παγχάλεπον καὶ Ἁμαρτάδα καὶ ὕλης Φακέλους· τὰ δὲ ποιηταῖς μέλει, οἷον τὸ Ἐπηλυγάζεσθαι καὶ τὸ Ἐπηλύται καὶ τὸ Ἀνακῶς καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δ' ἴδια, οἷον Ἀποσίμωσις

περὶ Τηρέως] Thuc. 2, 29.
Κυκλώπων ἱστορία] 6, 2.
ὁ Ἀλκμαίων] Thuc. 2, 102. conf. Strab. 10. p. 462. Casaub. coniecit καὶ ὁ Ἀλκμαίων δὲ ὁ Ἀμφιάρεω μνημονεύεται, ἔνθα τὰ περὶ τὸν Ἀχελῷον καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ νήσους ἱστορεῖ. Grauert. hunc locum ita restituendum censet: καὶ ὁ Ἀλκμαίων ὅτ' (ut ὅτε positum sit pro ὅτι, tempore significato loco rei ipsius simpliciter) ἐσωφρόνει, μνημονεύεται, ἔνθα τὰς τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ποιεῖ οἰκητάς, vel si mavis, νήσους οἰκίζει. Equidem malim καὶ ὁ Ἀλκμαίων, ὅτ' ἐσωφρόνει, μνημονεύεται, ἔνθα τὰς τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ἱστορεῖ. Conf. Ephemm. Gotting. 1822. p. 105. 1046.
§. 51. εὐτυχίαν] de hoc loco Grau. p. 193. disputavit, qui pro Θεμιστοκλέους πάντα reponi vult Θ. πανουργίαν, contra ea Ranke de Aristoph. Vit. p. CCCLXXXV. not. 7. legit Δημοσθένους πάντα. Et εὐτυχίαν Grauert. mutat in εὐψυχίαν, merito reiectum ab eodem. Vid. Thuc. 5, 16.
§. 52. ἐπηλυγάζεσθαι] Sic Steph. pro vulgata ἐπιλύγξαι. Vid. adnot. ad Thuc. 7, 36.

καὶ Κωλύμη καὶ Ἀποτείχισις, καὶ ὅσα ἄλλα παρ' ἄλλοις μὲν
53οὐ κεῖται, ὑπ' αὐτοῦ δὲ λέλεκται. μέλει δὲ αὐτῷ καὶ ὄγκου
τῶν ὀνομάτων καὶ δεινότητος τῶν ἐνθυμημάτων καὶ ὥςπερ
φθάσαντες εἴπομεν, βραχύτητος συντάξεως· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν
πραγμάτων καὶ λέξει δείκνυται. τέθεικε δὲ πολλάκις καὶ πάθη
καὶ πράγματα ἀντ' ἀνδρῶν, ὡς τὸ Ἀντίπαλον δέος. ἔχει δέ τι
καὶ τοῦ πανηγυρικοῦ, ἐν οἷς ἐπιταφίους λέγει, καὶ ποικίλας
εἰρωνείας εἰςφέρων καὶ ἐρωτήσεις ποιούμενος καὶ φιλοσόφοις
εἴδεσι δημηγορῶν· ἐν οἷς γὰρ ἀμοιβαῖός ἐστι, φιλοσοφεῖ. τὴν
μέντοι ἰδέαν αὐτοῦ τῶν λέξεων καὶ τῶν συνθέσεων αἰτιῶνται
οἱ πλείους, ὧν ἐστι Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς· μέμφεται γὰρ
αὐτῷ ὡς πεζῇ καὶ πολιτικῇ λέξει χρῆσθαι μὴ δυναμένῳ, οὐκ
εἰδὼς ὅτι ταῦτα πάντα δυνάμεώς ἐστι περιττῆς καὶ ἕξεως πλεο-
54νεξία. φαίνεται δὲ ἐπὶ τῶν Ἡροδότου χρόνων γενόμενος, εἴ
γε ὁ μὲν Ἡρόδοτος μέμνηται τῆς Θηβαίων ἐςβολῆς ἐς τὴν
Πλάταιαν, περὶ ἧς ἱστορεῖ Θουκυδίδης ἐν τῇ δευτέρᾳ. λέγεται
δέ τι καὶ τοιοῦτον ὥς ποτε τοῦ Ἡροδότου τὰς ἰδίας ἱστορίας
ἐπιδεικνυμένου παρὼν τῇ ἀκροάσει Θουκυδίδης καὶ ἀκούσας
ἐδάκρυσεν· ἔπειτά φασι τὸν Ἡρόδοτον τοῦτο θεασάμενον εἰπεῖν
αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα τὸν Ὄλορον· Ὦ Ὄλορε, ὀργᾷ ἡ φύ-
55σις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς μαθήματα. ἐτελεύτησε δὲ ἐν τῇ Θρά-
κῃ· καὶ οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ἐτάφη, ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι
ἐν ταῖς Ἀθήναις ἠνέχθη τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κρύφα παρὰ τῶν συγ-
γενῶν καὶ οὕτως ἐτάφη· οὐ γὰρ ἐξῆν φανερῶς θάπτειν ἐν
Ἀθήναις τὸν ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντα. ἔστι δὲ αὐτοῦ τάφος
πλησίον τῶν πυλῶν, ἐν χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς ὃ Κοίλη καλεῖται,
καθά φησιν Ἄντυλλος, ἀξιόπιστος ἀνὴρ μαρτυρῆσαι καὶ ἱστορίαν
γνῶναι καὶ διδάξαι δεινός. καὶ στήλη δέ, φησιν, ἕστηκεν ἐν
τῇ Κοίλῃ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΟΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ ἔχουσα
ἐπίγραμμα· τινὲς δὲ προςέθηκαν καὶ τὸ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ.
ἀλλὰ λέγομεν ὅτι νοούμενόν ἐστι τοῦτο καὶ προςυπακουόμενον·
56οὐδὲ γὰρ ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιγράμματι. ἔστι δὲ τὴν ἰδέαν καὶ
τὸν χαρακτῆρα μεγαλοπρεπής, ὡς μηδὲ ἐν τοῖς οἴκτοις ἀφί-
στασθαι τοῦ μεγαλοπρεποῦς· ἐμβριθὴς τὴν φράσιν, ἀσαφὴς
τὴν διάνοιαν διὰ τὸ ὑπερβατοῖς χαίρειν, ὀλίγοις ὀνόμασι
πολλὰ πράγματα δηλῶν, καὶ ποικιλώτατος μὲν ἐν τοῖς τῆς
λέξεως σχήμασι, κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν τοὐναντίον ἀσχημά-
τιστος. οὔτε γὰρ εἰρωνείαις οὔτε ἐπιτιμήσεσιν οὔτε ταῖς ἐκ
πλαγίου ῥήσεσιν οὔτε ἄλλαις τισὶ πανουργίαις πρὸς τὸν ἀκροα-
τὴν κέχρηται, τοῦ Δημοσθένους μάλιστα ἐν τούτοις ἐπιδεικνυ-
μένου τὴν δεινότητα. οἶμαι δὲ οὐκ ἀγνοίᾳ σχηματισμοῦ τοῦ
κατὰ διάνοιαν παρεῖναι τὸν Θουκυδίδην τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ τοῖς
ὑποκειμένοις προςώποις πρέποντας καὶ ἁρμόζοντας συντιθέντα
τοὺς λόγους. οὐ γὰρ ἔπρεπε Περικλεῖ καὶ Ἀρχιδάμῳ καὶ Νι-

§. 54. μέμνηται] v. Herodot. 7, 233. et Thuc. 2, 2.

κίᾳ καὶ Βρασίδᾳ, ἀνθρώποις μεγαλόφροσι καὶ γενναίοις καὶ ἡρωικὴν ἔχουσι δόξαν, λόγους εἰρωνείας καὶ πανουργίας περιτιθέναι, ὡς μὴ παῤῥησίαν ἔχουσι φανερῶς ἐλέγχειν καὶ ἄντικρυς μέμφεσθαι καὶ ὁτιοῦν βούλονται λέγειν. διὰ τοῦτο τὸ ἄπλαστον καὶ ἀνηθοποίητον ἐπετήδευσε, σώζων κἀν τούτοις τὸ προςῆκον καὶ τῇ τέχνῃ δοκοῦν· τεχνίτου γὰρ ἀνδρὸς φυλάξαι τοῖς προςώποις τὴν ἐπιβάλλουσαν δόξαν καὶ τοῖς πράγμασι τὸν ἀκόλουθον κόσμον. ἰστέον δὲ ὅτι τὴν πραγματείαν αὐτοῦ 57 οἱ μὲν κατέτεμον εἰς τρειςκαίδεκα ἱστορίας, ἄλλοι δὲ ἄλλως. ὅμως δὲ ἡ πλείστη καὶ ἡ κοινὴ κεκράτηκε, τὸ μέχρι τῶν ὀκτὼ διῃρῆσθαι τὴν πραγματείαν, ὡς καὶ ἐπέκρινεν ὁ Ἀσκληπιάδης.

§. 57. ἐπέκρινεν] Suidas s. v. Ἀσκληπιάδης auctor est, Asclepiadem vixisse sub Ptolemaeo IV. Philopatore, et iuvenem Alexandriae egisse. Dicitur Apollonii discipulus fuisse, unde patet eum in illa urbe bonas literas didicisse. Floruit sub Attalo et Eumene, regibus Pergami: Hinc colligas, eum serius Pergami vixisse. Strab. 3. p. 157. tradit eum grammaticam docuisse in Turditania. Etenim tum virorum doctorum mos erat, ostentandae doctrinae causa peregrinas terras peragrare. Florens eius aetas incidit in illa tempora, quibus Pergami bibliotheca condita est, ut discimus ex Strabone 13. p. 624. coll. p. 609., in qua condenda probabile est, reges usos esse intelligentia Alexandrinorum. In illo negotio tractando simul indices scriptorum conficiebantur, discretis quae subdititia esse probari posset, vel dubia essent. Id quod dicebant πίνακας συντάσσειν. Vid. Dionys. Hal. ad Ammon. 1. p. 725. Περγαμηνοὺς πίνακας idem commemorat de Dinarcho p. 661., quos non est, cur cum Wolfio Prolegg. in Hom. p. CCLXXVII. demum ex disciplina Cratetis repetas. Simul accuratius criticae in scriptores inquisitiones exercebantur, id quod concludas ex Dionys. Hal. p. 630. Cogitare licet, ea quae Grammatici Alexandrini praetractassent, tum adhibita esse, inprimis librum Callimachi, cuius haec inscriptio erat: Πίνακες τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ ὧν συνέγραψαν. Hic titulus est apud Suidam; similis apud Athenaeum 6. p. 244. A. 14. p. 643. E. Conf. Rank. Comm. d. Aristoph. Vit. p. CLVIII sq. Quo factum est, ut critica Grammaticorum Pergamenorum nihil esset, nisi epicrisis. Unde explicari potest vox ἐπέκρινε apud Marcellinum. Etenim Asclepiades non probabat nisi divisionem operis Thucydidei octo libris ab aliquo Alexandrino factam. Fortasse illa iam a Callimacho profecta est, nisi is iam a Zenodoto, bibliothecae praefecto, acceperat. Alexandriae ortam esse, certe longe probabilius est. Ita tantum fieri potuit, ut ea divisio tam mature invalesceret. Quanquam non minus facile explices, cur invaluerit, si ponas, eam iam ab Aristotele vel Theophrasto institutam esse. Conf. Strab. 13. p. 609. Sed philosophos illos in tali negotio versatos esse, minus verisimile est. Krueg. Vit. Thuc. p. 83 sq.

Ἀσκληπιός] Sic vulgo legitur. Popp. 2, 1. p. 68. reponi iussit Ἀσκληπιάδης. Atque sic scribitur apud Schol. Thuc. 1, 56. in duobus libris Bekkeri.

ΑΛΛΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΑΔΕΣΠΟΤΑ.

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος Ὀλόρου ἦν παῖς, Θρᾴκιον δὲ αὐτῷ τὸ γένος. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ αὐτῷ Ὄλορος ἐκ Θρᾴκης εἶχε τοὔνομα. γέγονε δὲ τῶν Μιλτιάδου συγγενής. αὐτίκα γοῦν ἔνθα Μιλτιάδης περὶ Κοίλην τέθαπται, ἐνταῦθα καὶ Θουκυδίδης τέθαπται. ὁ δὲ Μιλτιάδης ἔγημε τοῦ Θρᾳκῶν βασιλέως θυγατέρα 2 Ἡγησιπύλην. γέγονε δὲ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου μαθητής, δεινοῦ λέγειν, καὶ ὑπόπτου γενομένου τοῖς δικαστηρίοις. καὶ διὰ ταῦτα λέγοντος μὲν οὐκ ἠνείχοντο αὐτοῦ, γράφειν δὲ ἐπεχείρησε τοὺς λόγους, καὶ ἐξέδωκε τοῖς δεομένοις. ἐμαρτύρησε δὲ αὐτῷ καὶ Θουκυδίδης ὁ μαθητὴς ὅτι ᾧ σύμβουλος γένοιτο, ἄριστα ἐκεῖνος ἀπήλλαττεν εἰς τὰς δίκας. ἀλλ' ὁ μὲν ἔδοξε πονηρὸς Ἀντιφῶν εἶναι, καὶ περὶ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κριθεὶς προδοσίας, ὡς Λακεδαιμονίοις μὲν τὰ ἄριστα κατὰ πρεσβείαν παραινέσας, Ἀθηναίοις δὲ ἀλυσιτελέστατα, ἑάλω. καὶ σὺν αὐτῷ διεφθάρησαν Ἀρχεπτόλεμος καὶ Ὀνομακλῆς, ὧν καὶ κατεσκάφησαν καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ τὸ γένος τὸ μὲν διεφθάρη 3 τὸ δὲ ἄτιμον ἐγένετο· στρατηγικὸς δὲ ἀνὴρ ὁ Θουκυδίδης γενόμενος, καὶ τὰ περὶ Θάσον πιστευθεὶς μέταλλα, πλούσιος μὲν ἦν καὶ μέγα ἐδύνατο· ἐν δὲ τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ αἰτίαν ἔσχε προδοσίας ἐκ βραδυτῆτός τε καὶ ὀλιγωρίας. ἔτυχε μὲν γὰρ Βρασίδας τὰς ἐπὶ Θρᾴκης καταλαβὼν πόλεις Ἀθηναίων, ἀφιστὰς μὲν Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίοις δὲ προστιθείς· κἀνταῦθα δέον ταχέως ἀναπλεῦσαι, καὶ σῶσαι μὲν τὴν Ἠϊόνα ἐγγὺς κειμένην, περιποιῆσαι δὲ τὴν Ἀμφίπολιν, μέγα κτῆμα τοῖς Ἀθηναίοις, τὴν μὲν Ἠϊόνα ἐδυνήθη φθάσας σῶσαι, τὴν δὲ Ἀμφίπολιν ἀπώλεσε. καίτοι Κλέων βοηθῶν ταῖς ἐπὶ Θρᾴκης πόλεσι κατέπλευσε μὲν εἰς Ἀμφίπολιν, ἀλλ' ὅμως μάχης γενομένης Βρασίδας μὲν ὁ Λακεδαιμόνιος ἐνίκησεν αὐτόν, Κλέων δὲ ἀπέθανεν ὑπὸ Μυρκινίου πελταστοῦ βληθείς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Βρασίδας τῆς νίκης αἰσθόμενος ἀπέθανε, καὶ Ἀμφίπολις Ἀθηναίων ἀπέστη, Λακεδαιμονίων δὲ ἐγένετο. ἔνθα καὶ τὰ Ἁγνώνεια οἰκοδομήματα καθελόντες οἱ Ἀμφιπολῖται Βρασίδεια ἐκάλεσαν, μισήσαντες μὲν τὴν Ἀττικὴν ἀποικίαν, λακωνίσαντες δὲ κἀν τούτῳ, καὶ 4 τὴν τιμὴν μεταθέντες εἰς Λακεδαίμονα. γενόμενος δὲ φυγὰς ὁ Θουκυδίδης ἐσχόλαζε τῇ ξυγγραφῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ πολλὰ χαρίζεσθαι μὲν Λακεδαι-

§. 2. καὶ Θουκυδίδης] 8, 68.
ἑάλω] v. Thuc. 8, 90.
§. 3. μέταλλα] Thuc. 4, 104.
Κλέων] Thuc. 5, 10.
Ἁγνώνεια] 5, 11.

ονίοις, κατηγορεῖν δὲ Ἀθηναίων τὴν τυραννίδα καὶ πλεονεξίαν. ῦ γὰρ καιρὸς αὐτῷ κατειπεῖν Ἀθηναίων ἐγένετο, Κορινθίων ατηγορούντων ἢ Λακεδαιμονίων μεμφομένων ἢ Μιτυληναίων ἰτιωμένων, πολὺς ἐν τοῖς ἐγκλήμασι τοῖς Ἀττικοῖς ἐῤῥύη, καὶ ς μὲν νίκας τὰς Λακωνικὰς ἐξῆρε τῷ λόγῳ, τὰς δὲ ξυμφο-ς ηὔξησε τὰς Ἀττικάς, ὅπου καὶ τὰς ἐν Σικελίᾳ. πέπαυται 5 τὸ τῆς συγγραφῆς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Κυνὸς σῆμα, ντέστι περὶ τὸν Ἑλλήςποντον, ἔνθα δοκοῦσι καὶ νενικηκέναι θηναῖοι. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἑτέροις γράφειν κατέλιπε, Ξενο-ῶντι καὶ Θεοπόμπῳ. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ἐφεξῆς μάχαι. οὔτε γὰρ ν δευτέραν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κυνὸς σῆμα, ἣν Θεόπομπος, πεν, οὔτε τὴν περὶ Κύζικον, ἣν ἐνίκα Θρασύβουλος καὶ Θη-μένης καὶ Ἀλκιβιάδης, οὔτε τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν, θα νικῶσιν Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίους, οὔτε τὸ κεφάλαιον ν κακῶν τῶν Ἀττικῶν, τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, ου καὶ τὰς ναῦς ἀπώλεσαν Ἀθηναῖοι καὶ τὰς ἑξῆς ἐλπίδας· γὰρ τὸ τεῖχος αὐτῶν καθῃρέθη καὶ ἡ τῶν τριάκοντα τυ-νὶς κατέστη καὶ πολλαῖς ξυμφοραῖς περιέπεσεν ἡ πόλις, ἃς ἰβωσε Θεόπομπος. ἦν δὲ τῶν πάνυ κατὰ γένος Ἀθήνησι ζομένων ὁ Θουκυδίδης. δεινὸς δὲ δόξας εἶναι ἐν τῷ λέγειν 6 πρὸ τῆς συγγραφῆς προέστη τῶν πραγμάτων· πρώτην δὲ τῆς ἐν τῷ λέγειν δεινότητος τήνδε ἐποιήσατο τὴν ἐπίδειξιν. Πυρι-λάμπης γάρ τις τῶν πολιτῶν ἄνδρα φίλον καὶ ἐρώμενον ἴδιον διά τινα ζηλοτυπήσας ἐφόνευσε· ταύτης δὲ τῆς δίκης ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κινουμένης πολλὰ τῆς ἰδίας σοφίας ἐπεδείξατο, ἀπολογίαν ποιούμενος ὑπὲρ τοῦ Πυριλάμπους, καὶ Περικλέους κατηγο-ροῦντος ἐνίκα. ὅθεν καὶ στρατηγὸν αὐτὸν ἑλομένων Ἀθηναίων, ἄρχων προέστη τοῦ δήμου. μεγαλόφρων δὲ ἐν τοῖς πράγμασι 7 γενόμενος, ἅτε φιλοχρηματῶν, οὐκ εἴα τὸν πλείονα χρόνον προστατεῖν τοῦ δήμου. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Ξενοκρίτου, ὡς Σύβαριν ἀποδημήσας, ὡς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, συγχύ-σεως δικαστηρίου φεύγων ἑάλω· ὕστερον δὲ ἐξοστρακίζεται ἔτη δέκα. φεύγων δὲ ἐν Αἰγίνῃ διέτριβε, κἀκεῖ λέγεται τὰς ἱστο-ρίας αὐτὸν συντάξασθαι. τότε δὲ τὴν φιλαργυρίαν αὐτοῦ μά-λιστα φανερὰν γενέσθαι. ἅπαντας γὰρ Αἰγινήτας κατατοκίζων 8 ἀναστάτους ἐποίησε. μετὰ δὲ τὴν ἱστορίαν φασὶ συντετάχθαι τῷ συγγραφεῖ τὸ προοίμιον, ἐπεὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ μέμνηται γεγονότων, ὥσπερ τῆς Δήλου καθάρσεως, ἣν περὶ τὸ ἕβδομον

§. 5. *καὶ αἱ ἐφεξῆς*] Popp. censet articulum melius abesse. *Καί* deest in Reg. Cass.

οὔτε γὰρ τὴν δευτέραν] Huds. vel Parthenius supplevit in interpretatione verbum, a quo hi accusativi pendeant, nam convertit: *neque enim complexus est secundam pugnam navalem.* Videtur vel e praecedente *γράφειν* repetendum *ἔγραφε*, vel paulo post distinguendum *ἣν Θεόπομπος, εἶπεν* Beck. Vel *εἶπεν* bis cogitandum. Popp.

§. 7. *οὐκ εἴα*] Exspectes passivum. Id.

§. 8. *Δήλου καθάρσεως*] Thuc. 1, 8.

τρὸς Μένωνος· τέταρτος ἄλλος Θουκυδίδης ποιητής, τὸν δῆμον Ἀχερδούσιος, οὗ μέμνηται Ἀνδροτίων ἐν τῇ Ἀτθίδι, λέγων 29 εἶναι πατρὸς Ἀρίστωνος· συνεχρόνισε δ', ὥς φησι, Πραξιφάνης ἐν τῷ περὶ ἱστορίας, Πλάτωνι τῷ κωμικῷ, Ἀγάθωνι τραγικῷ, 30 Νικηράτῳ ἐποποιῷ καὶ Χοιρίλῳ καὶ Μελανιππίδῃ. καὶ ἐπεὶ μὲν ἔζη Ἀρχέλαος, ἄδοξος ἦν ὡς ἐπὶ πλεῖστον, ὡς ὁ αὐτὸς 31 Πραξιφάνης δηλοῖ, ὕστερον δὲ δαιμονίως ἐθαυμάσθη. οἱ μὲν οὖν ἐκεῖ λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανεῖν ἔνθα καὶ διέτριβε φυγὰς ὤν, καὶ φέρουσι μαρτύριον τοῦ μὴ κεῖσθαι τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς Ἀττικῆς· ἴκριον γὰρ ἐπὶ τοῦ τάφου κεῖσθαι, τοῦ κενοταφίου δὲ τοῦτο γνώρισμα εἶναι ἐπιχώριον καὶ νόμιμον Ἀττικὸν τῶν ἐπὶ τοιαύτῃ δυστυχίᾳ τετελευτηκότων καὶ μὴ ἐν Ἀθήναις τα- 32 φέντων. Δίδυμος δ' ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐλθόντα βιαίῳ θανάτῳ φησὶν ἀποθανεῖν. τοῦτο δέ φησι Ζώπυρον ἱστορεῖν. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους κάθοδον δεδωκέναι τοῖς φυγάσι πλὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν μετὰ τὴν ἧτταν τὴν ἐν Σικελίᾳ· ἥκοντα οὖν αὐτὸν ἀποθανεῖν βίᾳ, καὶ τεθῆναι ἐν τοῖς Κιμωνίοις μνήμασι. καὶ καταγινώσκειν εὐήθειαν ἔφη τῶν νομιζόντων αὐτὸν ἐκτὸς μὲν τετελευτηκέναι, ἐπὶ γῆς δὲ τῆς Ἀττικῆς τεθάφθαι. ἢ γὰρ

§. 29. *συνεχρόνισε*] sc. Thucydides, Olori filius.

Χοιρίλῳ] Ita Steph. et Casaub. de coniectura. Vulgo *Χοιριδίῳ*. Vid. Naek. Choeril. p. 30.

Μελανιππίδῃ] de Melanippide utraque, poetis lyricis, v. Kust. ad Suidam. Popp.

§. 30. *Ἀρχέλαος*] Viscont. Iconogr. Gr. 1, 230. deletum vult nomen Archelai, ut sensus sit, Thucydidem, dum viveret, scriptorem non inclaruisse. Hunc sequuntur Letronn., scriptor in Ephemm. Gotting. 1822. p. 1046. Grauert. in Mus. Rhenan. 1. p. 190. et Ritschl. de Agath. Vit. p. 2., qui in precedentibus scriptum vult *ἐν τῷ περὶ Ἀρχελάου ἱστορίας*. Hi inter alia urgent, Archelai nomen sine ulla adiectione positum esse, ut anceps sit, utrum rex Macedoniae an philosophus cogitandus sit. Verum quum regis nomen clarius esset, et idem fautor poetarum hoc loco memoratorum vulgo innotuisset, cum Bredovio Vit. Thuc. p. 11. et Kruegero p. 62. existimem, etiam sine adiectione regem intelligi potuisse. Ac quum verum sit, post Archelaum demum Thucydidem in ora hominum venisse, temerarium sit, mentionem Archelai, hoc loco factam, delere.

§. 31. *ἴκριον*] Eustath. ad Hom. Od. ι', 64. p. 1614. fin. *καὶ Ἀθηναῖοι δὲ Κενοτάφων ποιοῦντες τῶν ἐν θαλάσσῃ ἀπολλυμένων κατήεσαν, φασὶ, περὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ φωνοῦντες τρίτον αὐτῶν τὰ ὀνόματα, οὕτως ἀπεχώρουν*, et ad Od. γ', 353. p. 1472. init. *ἴκριον* dicit nonnunquam idem significare, quod *ἱστόν*, *malum*. Quocum facit Hesych. v. *ἴκρια: καὶ τὰ ὀρθὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τῆς πρύμνης καὶ πρώρας*, ubi v. Albert. Unde patet eorum, qui in mari periissent, quorumque corpora inveniri non potuissent, in memoriam cenotaphia erecta, iisque columellas in speciem mali impositas esse. Nec tamen inde colligas, eiusmodi columellas non etiam in sepulchris, quae ossa defunctorum continerent collocatas esse, aut illud insigne mox in omnes alibi quam domi mortuos translatum esse. Quod si ita est, etiam in Thucydidis tumulo tale *ἴκρον* erigi poterat, ut qui navigationem ingressurus (*ὡς κατήει*) caesus esset, et cuius ossa Athenas transportata essent.

οὐκ ἂν ἐτέθη ἐν τοῖς πατρῴοις μνήμασιν, ἢ κλέβδην τεθεὶς οὐκ ἂν ἔτυχεν οὔτε στήλης οὔτε ἐπιγράμματος, ἢ τῷ τάφῳ προςκειμένη τοῦ συγγραφέως μηνύει τοὔνομα. ἀλλὰ δῆλον ὅτι κάθοδος ἐδόθη τοῖς φεύγουσιν, ὡς καὶ Φιλόχορος λέγει καὶ Δημήτριος ἐν τοῖς ἄρχουσιν. ἐγὼ δὲ Ζώπυρον ληρεῖν νομίζω λέγοντα τοῦτον ἐν Θράκῃ 33 τετελευτηκέναι, κἂν ἀληθεύειν νομίζῃ Κράτιππος αὐτόν. τὸ δ' ἐν Ἰταλίᾳ Τίμαιον αὐτὸν καὶ ἄλλους λέγειν κεῖσθαι μὴ καὶ σφόδρα καταγέλαστον ᾖ. λέγεται δ' αὐτὸν τὸ εἶδος γεγονέναι 34 σύννουν μὲν τὸ πρόςωπον, τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὰς τρίχας εἰς ὀξὺ πεφυκυίας, τὴν δὲ λοιπὴν ἕξιν προςπεφυκέναι τῇ συγγραφῇ. παύσασθαι δὲ τὸν βίον ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη, μὴ πληρώσαντα τῆς συγγραφῆς τὴν προθεσμίαν. ζηλωτὴς δὲ γέγονεν ὁ 35 Θουκυδίδης εἰς μὲν τὴν οἰκονομίαν Ὁμήρου, Πινδάρου δὲ εἰς τὸ μεγαλοφυὲς καὶ ὑψηλὸν τοῦ χαρακτῆρος, ἀσαφῶς δὲ λέγων

§. 32. ἢ γὰρ οὐκ ἂν ἐτέθη — ἔτυχεν] Bekk. ex coniectura pro vulgatis: εἰ γὰρ οὐκ ἂν ἐτέθη ἐν τοῖς πατρῴοις μνήμασι συλληβδὴν τεθείς, οὐκ ἂν ἔτυχεν etc.

§. 33. ἐγὼ δὲ Ζώπυρον] Haec non uno modo laborant. Primum enim auctor hic e Zopyro contraria refert, atque apud eum a Didymo inventa esse paucis ante versibus dixerat; deinde quod dicit, κἂν ἀληθεύειν νομίζῃ Κράτιππος αὐτόν, non mirum videri non potest, quum Cratippus Thucydidis aequalis fuerit, (v. Dionys. Hal. p. 847.), aequales autem talia non credere sed scire debere, recte Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 249. not. observaverit. Qui porro Cratippus, aequalis Thucydidis, testari poterat, Zopyrum, qui multo post vixit, de Thucydide vera narrasse? Neque enim, ait Grauert. Zopyro Byzantio, qui Ptolemaei Philadelphi aetate vixit, antiquior notus est quisquam, qui tale quid tradere potuerit. Vid. Voss. de Hist. Gr. 1, 24. p. 424 sq., isque idem est Zopyrus, cuius testimonio Plutarch. Parall. Hist. Gr. et Rom. c. 36. utitur. „Neque vivos scriptores, addit Grau., antiqui laudare solebant, nec iam eo tempore doctas de magnorum virorum vitis commentationes elaborabant, quales Alexandrinorum aetate.“ Unde colligit, aut nomen Κράτιππος corruptum esse, aut vocem συνακμάσας apud Dionysium Hal., aut a Marcellino male acceptum esse Didymum, qui nihil nisi idem affirmare Cratippum tradidisset. Dionysii certe locum non corruptum esse, Plutarchi loco de Glor. Ath. c. 1. Popp. comprobat. Ipse verba Marcellini corrupta putans pro ἐν Θράκῃ scribi vult ἐν Ἀττικῇ, Grauert. legi vult οὐ λέγοντα τοῦτον ἐν Θράκῃ etc., quod Graece dici posse dubitat Krueg. Vit. Thuc. p. 56. adn. 3. Verum hoc quoque nomine nec Popponis, nec Grauerti coniectura probari potest, quia sic Marcellinus et probaret Zopyri rationem §. 32. extr., idemque §. 33. init. improbaret. Idem senserunt Dahlm. Herodot. p. 216. adn. et Didot. Vol. 1. p. CXXXV. adn. 3. Mihi sub Zopyri nomine altero loco (§. 33.) aliud nomen quodcunque latere videtur. Atque ex hoc ignoto scriptore, cuius nomen Zopyrus occupavit, is hausit, qui scripsit huius vitae sectionem 45 et 55, quibuscum confer. Anonym. §. 10. Unde simul cognoscitur, Zopyrum non fuisse aequalem Cratippi et Thucydidis, quod falso hinc collegit Krueg. Vit. Thuc. p. 53 sq.

Κράτιππος] De hoc v. Krueg. ad Dionys. Hal. Hist. p. 102. 261.

Τίμαιον] fragm. 85. p. 277.

§. 35. ἀσαφῶς δέ] Quanquam λέγων potest ad γέγονεν referri, male tamen habet coniunctio haec duorum membrorum dissimilium,

ἀνὴρ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ πᾶσιν εἴη βατός, μηδὲ εὐτελὴς φαίνηται παντὶ τῷ βουλομένῳ νοούμενος εὐχερῶς, ἀλλὰ τοῖς λίαν σοφοῖς δοκιμαζόμενος παρὰ τούτοις θαυμάζηται· ὁ γὰρ τοῖς ἀρίστοις ἐπαινούμενος καὶ κεκριμένην δόξαν λαβὼν ἀνάγραπτον εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον κέκτηται τὴν τιμήν, οὐ κινδυνεύουσαν
36 ἐξαλειφθῆναι τοῖς ἐπικρίνουσιν. ἐζήλωσε δὲ ἐπ' ὀλίγον, ὥς φησιν Ἄντυλλος, καὶ τὰς Γοργίου τοῦ Λεοντίνου παρισώσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῶν ὀνομάτων, εὐδοκιμούσας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καὶ μέντοι καὶ Προδίκου τοῦ Κείου τὴν ἐπὶ τοῖς
37 ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν. μάλιστα δὲ πάντων, ὅπερ εἴπομεν, ἐζήλωσεν Ὅμηρον καὶ τῆς περὶ τὰ ὀνόματα ἐκλογῆς καὶ τῆς περὶ τὴν σύνθεσιν ἀκριβείας, τῆς τε ἰσχύος τῆς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, καὶ
38 τοῦ κάλλους καὶ τοῦ τάχους. τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων τε καὶ ἱστορικῶν ἀψύχους ὥςπερ εἰςαγόντων τὰς συγγραφὰς καὶ ψιλῇ μόνῃ χρησαμένων διὰ παντὸς διηγήσει, προςώποις δὲ οὐ περιθέντων λόγους τινάς, οὐδὲ ποιησάντων δημηγορίας, ἀλλ' Ἡροδότου μὲν ἐπιχειρήσαντος, οὐ μὴν ἐξισχύσαντος, δι' ὀλίγων γὰρ ἐποίησε λόγων ὡς προςωποποιΐας μᾶλλον ἤπερ δημηγορίας, μόνος ὁ συγγραφεὺς ἐξεῦρέ τε δημηγορίας καὶ τελείως ἐποίησε μετὰ κεφαλαίων καὶ διαιρέσεως, ὥςτε καὶ στάσει ὑποπίπτειν τὰς δημη-
39 γορίας· ὅπερ ἐστὶ λόγων τελείων εἰκών. τριῶν δὲ ὄντων χαρακτήρων φραστικῶν, ὑψηλοῦ, ἰσχνοῦ, μέσου, παρεὶς τοὺς ἄλλους ἐζήλωσε τὸν ὑψηλόν, ὡς ὄντα τῇ φύσει πρόςφορον τῇ οἰκείᾳ καὶ τῷ μεγέθει πρέποντα τοῦ τοσούτου πολέμου· ὧν γὰρ αἱ πράξεις μεγάλαι, καὶ τὸν περὶ αὐτῶν ἔπρεπε λόγον
40 ἐοικέναι ταῖς πράξεσιν. ἵνα δὲ μηδὲ τοὺς ἄλλους ἀγνοῇς χαρακτῆρας, ἴσθι ὅτι μέσῳ μὲν Ἡρόδοτος ἐχρήσατο, ὃς οὔτε
41 ὑψηλός ἐστιν οὔτε ἰσχνός, ἰσχνῷ δὲ ὁ Ξενοφῶν. διά γε οὖν τὸ ὑψηλὸν ὁ Θουκυδίδης καὶ ποιητικαῖς πολλάκις ἐχρήσατο λέξεσι καὶ μεταφοραῖς τισι. περὶ δὲ πάσης τῆς συγγραφῆς ἐτόλμησάν τινες ἀποφήνασθαι ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς οὐκ ἔστι ῥητορικῆς ἀλλὰ ποιητικῆς. καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι ποιητικῆς δῆλον ἐξ ὧν οὐχ' ὑποπίπτει μέτρῳ τινί. εἰ δέ τις

additumque nomen ἀνήρ. Corrigendum puto ἀσαφῶς δὲ λέγων ἀνὴρ (vel ὁ ἀνὴρ) ἐπιτηδεύει etc. GRAU.

ἵνα μὴ πᾶσιν εἴη βατός] Primus Grauert. invenit, haec verba sumta esse ex epigrammate in Thucydidem.

§. 38. εἰσαγόντων] Popp. vult εἰσαγαγόντων propter sequentia.

μετὰ κεφαλαίων] i. e. cum certis locis sive fontibus argumentorum et cum partitione oratoria, ita ut Conciones eius ad certum causae statum revocari possint, in quo cernitur perfecta forma orationum, (worin das Wesen der schulgerechten Reden besteht).

§. 41. λέγομεν ὅτι ἀλλ' ἡ] Ἀλλὰ melius abesset, neque tamen idcirco delendum est. Videtur enim ex usu huius scriptoris et eius aetatis esse, ut dicerent ὅτι sua ipsorum verba afferentes, quemadmodum antiquiores, ubi aliena verba afferebant. Verba perinde accipienda sunt, quasi scripsisset λέγομεν· „ἀλλ' ἡ συγγραφὴ — ἐπὶ τὸ συμβουλευτικόν.“ Conf. §. 43.

ἡμῖν ἀντείποι ὅτι οὐ πάντως ὁ πεζὸς λόγος ῥητορικῆς ἐστιν, ὥςπερ οὐδὲ τὰ Πλάτωνος συγγράμματα οὐδὲ τὰ ἰατρικά, λέγομεν ὅτι ἀλλ' ἡ συγγραφὴ κεφαλαίοις διαιρεῖται καὶ ἐπὶ εἶδος ἀνάγεται ῥητορικῆς, κοινῶς μὲν πᾶσα συγγραφὴ ἐπὶ τὸ συμβουλευτικόν· ἄλλοι δὲ καὶ ὑπὸ τὸ πανηγυρικὸν ἀνάγουσι, φά- 42 σκοντες ὅτι ἐγκωμιάζει τοὺς ἀρίστους ἐν τοῖς πολέμοις γενομένους· ἐξαιρέτως δὲ ἡ Θουκυδίδου ἐν τοῖς τρισὶν εἴδεσιν ὑποπίπτει, τῷ μὲν συμβουλευτικῷ διὰ τῶν ὅλων δημηγοριῶν, πλὴν τῆς Πλαταιέων καὶ Θηβαίων ἐν τῇ τρίτῃ, τῷ δὲ πανηγυρικῷ διὰ τοῦ ἐπιταφίου, τῷ δὲ δικανικῷ διὰ τῆς δημηγορίας τῶν Πλαταιέων καὶ τῶν Θηβαίων, ἃς ἀνωτέρω τῶν ἄλλων ὑπεξειλόμεθα. ὅπου γὰρ δικασταὶ κρίνουσι Λακεδαιμονίων οἱ παραγενόμενοι καὶ κρίνεται πρὸς τὴν ἐρώτησιν ὁ Πλαταιεὺς καὶ ἀπολογεῖται περὶ ὧν ἐρωτᾶται διὰ πλειόνων τοὺς λόγους ποιούμενος, καὶ ἀντιλέγει τούτοις ὁ Θηβαῖος εἰς ὀργὴν τὸν Λακεδαιμόνιον προκαλούμενος, ἡ τοῦ λόγου τάξις καὶ μέθοδος καὶ τὸ σχῆμα δικανικὸν καθαρῶς ἀποφαίνει τὸ εἶδος. λέγουσι δέ τινες τὴν ὀγδόην ἱστορίαν νοθεύεσθαι καὶ 43 μὴ εἶναι Θουκυδίδου, ἀλλ' οἱ μέν φασιν εἶναι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, οἱ δὲ Ξενοφῶντος. πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι τῆς μὲν θυγατρὸς ὡς οὐκ ἔστι δῆλον· οὐ γὰρ γυναικείας ἦν φύσεως τοιαύτην ἀρετήν τε καὶ τέχνην μιμήσασθαι· ἔπειτα, εἰ τοιαύτη τις ἦν, οὐκ ἂν ἐσπούδασε λαθεῖν, οὐδ' ἂν τὴν ὀγδόην ἔγραψε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ κατέλιπεν ἄν, τὴν οἰκείαν ἐκφαίνουσα φύσιν. ὅτι δὲ οὐδὲ Ξενοφῶντός ἐστιν ὁ χαρακτὴρ μόνον οὐχὶ βοᾷ· πολὺ γὰρ τὸ μέσον ἰσχνοῦ χαρακτῆρος καὶ ὑψηλοῦ. οὐ μὴν οὐδὲ Θεοπόμπου, καθά τινες ἠξίωσαν. τισὶ δέ, καὶ μᾶλ- 44 λον τοῖς χαριεστέροις, Θουκυδίδου μὲν εἶναι δοκεῖ, ἄλλως δ' ἀκαλλώπιστος, δι' ἐκτύπων γεγραμμένη, καὶ πολλῶν πλήρης ἐν κεφαλαίῳ πραγμάτων καλλωπισθῆναι καὶ λαβεῖν ἔκτασιν δυναμένων. ἔνθεν καὶ λέγομεν ὡς ἀσθενέστερον πέφρασται, καὶ ὀλίγον καθότι ἀῤῥωστῶν αὐτὴν φαίνεται συντεθεικώς. ἀσθενοῦντος δὲ σώματος βραχύ τι καὶ ὁ λογισμὸς ἀτονώτερος εἶναι φιλεῖ· μικροῦ γὰρ συμπάσχουσιν ἀλλήλοις ὅ τε λογισμὸς καὶ τὸ σῶμα. ἀπέθανε δὲ μετὰ τὸν πόλεμον τὸν Πελοποννησιακὸν ἐν 45 τῇ Θρᾴκῃ, συγγράφων τὰ πράγματα τοῦ εἰκοστοῦ καὶ πρώτου ἐνιαυτοῦ. εἴκοσι γὰρ καὶ ἑπτὰ κατέσχεν ὁ πόλεμος. τὰ δὲ τῶν

§. 42. *ἐν τῇ τρίτῃ*] cap. 53—59. 61—67.
τοῦ ἐπιταφίου] 2, 35 sqq.

§. 43. *πολὺ γὰρ τὸ μέσον*] i. e. *πολὺ γὰρ τὸ ἰσχνὸν διαφέρει χαρακτῆρος ὑψηλοῦ.* v. Wessel. ad Herodot. 9, 82.

§. 44. *καὶ μᾶλλον*] Sensus est: *nonnullis autem videtur* (*et ita magis videtur intelligentioribus*) etc.
καὶ ὀλίγον] Grauert. interpretatur: *scriptus est languidius paulo, inde quod debiliorem eum composuisse apparet.* Dictum ait *κατ' ὀλίγον* esse, ut *κατὰ βραχύ*, at hoc sensu non dicitur. Malim scribere *κατὰ λόγον, καθότι* etc. i. e. *ut consentaneum est, quatenus* etc.

ἄλλων ἓξ ἐτῶν πράγματα ἀναπληροῖ ὅ τε Θεόπομπος καὶ ὁ
46 Ξενοφῶν, οἷς συνάπτει τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν. ἱστέον δὲ ὅτι στρατηγήσας ὁ Θουκυδίδης ἐν Ἀμφιπόλει καὶ δόξας ἐκεῖ βραδέως ἀφικέσθαι καὶ προλαβόντος αὐτὸν τοῦ Βρασίδου ἐφυγαδεύθη ὑπ' Ἀθηναίων, διαβάλλοντος αὐτὸν τοῦ Κλέωνος· διὸ καὶ ἀπεχθάνεται τῷ Κλέωνι καὶ ὡς μεμηνότα αὐτὸν εἰςάγει πανταχοῦ. καὶ ἀπελθών, ὥς φασιν, ἐν τῇ Θρᾴκῃ, τὸ κάλλος
47 ἐκεῖ τῆς συγγραφῆς συνέθηκεν. ἀφ' οὗ μὲν γὰρ ὁ πόλεμος ἤρξατο, ἐσημειοῦτο τὰ λεγόμενα ἅπαντα καὶ τὰ πραττόμενα, οὐ μὴν κάλλους ἐφρόντισε τὴν ἀρχὴν ἀλλ' ἢ τοῦ μόνον σῶσαι τῇ σημειώσει τὰ πράγματα· ὕστερον δὲ μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐν Σκαπτῇ ὕλῃ τῆς Θρᾴκης χωρίῳ διαιτώμενος συνέταξε μετὰ κάλ-
48 λους ἃ ἐξ ἀρχῆς μόνον ἐσημειοῦτο διὰ τὴν μνήμην. ἔστι δὲ τοῖς μύθοις ἐναντίος διὰ τὸ χαίρειν ταῖς ἀληθείαις. οὐ γὰρ ἐπετήδευσε τοῖς ἄλλοις ταὐτὸν συγγραφεῦσιν οὐδὲ ἱστορικοῖς, οἳ μύθους ἐγκατέμιξαν ταῖς ἑαυτῶν ἱστορίαις, τοῦ τερπνοῦ πλέον τῆς ἀληθείας ἀντιποιούμενοι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτω· τῷ συγγραφεῖ δ' οὐκ ἐμέλησε πρὸς τέρψιν τῶν ἀκουόντων, ἀλλὰ πρὸς ἀκρίβειαν τῶν μανθανόντων γράφειν. καὶ γὰρ ὠνόμασεν ἀγώνισμα τὴν ἑαυτοῦ συγγραφήν. πολλὰ γὰρ τῶν πρὸς ἡδονὴν ἀπέφυγε, τὰς παρενθήκας, ἃς εἰώθασι ποιεῖν οἱ πλεί-
49 ονες, ἀποκλίνας, ὅπου γε καὶ παρ' Ἡροδότῳ καὶ ὁ δελφὶς ἐστιν ὁ φιλήκοος καὶ Ἀρίων ὁ κυβερνώμενος μουσικῇ, καὶ ὅλως ἡ δευτέρα τῶν ἱστοριῶν τὴν ὑπόθεσιν ψεύδεται. ὁ δὲ συγ-

§. 45. οἷς συνάπτει] Grau. legit ὃς συνάπτει. At Nieb. Kl. Schr. Vol. 1. p. 464. hoc loco non mutato utitur, quo coniecturam quandam suam firmet. Etenim Xenophontis Historiam Graecam putat duabus partibus constare: „prior pars, ait, priores duo libri sunt, altera pars reliqui libri. Utraque pars nullo temporum nexu inter se iunguntur. Nam quinque posteriores libri scripti sunt Ol. 106. post init., id quod apparet ex narratione de tyrannis Pherarum. Cum hoc tempore non convenit exitus libri secundi. Verba ἔτι καὶ νῦν ὁμοῦ πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος non possunt scripta esse nisi quadraginta quatuor ferme annis post rem ibi narratam. Ut paucis absolvam, duo priores libri scripti sunt intra reditum decies millium et revocationem Agesilai. Neque in utraque parte idem iudicium de administratione reipublicae Atheniensium est. Duobus igitur prioribus libris continuatio et paralipomena historiae Thucydidis continentur et vero hi duo libri hoc titulo in nonnullis libris scriptis inscribuntur. Verbis οἷς (Ξενοφῶν) συνάπτει τὰ Ἑλληνικὰ non significantur duo priores libri, sed reliqui quinque." Conf. Krueg. Vit, Thuc. p. 81.

§. 46. ἐν τῇ Θρᾴκῃ] i. e. εἰς τὴν Θρᾴκην. Conf. §. 55.

§. 48. καὶ γὰρ ὠνόμασεν] Aem. Port. et Steph. legendum ex Thuc. 1, 22. censent καὶ γὰρ κτῆμα ἐς ἀεὶ μᾶλλον ὠνόμασεν ἢ ἀγώνισμα τὴν ἑαυτοῦ συγγραφήν.

§. 49. ὅπου γε] Sic G. Dind. scripsit pro vulgata ὅπου γάρ, secutus Schaeferum ad Dionys. Hal. de C. V. p. 68.

παρ' Ἡροδότῳ] 1, 23. 24.

ὁ κυβερνώμενος] Exspectes ὁ κυβερνῶν, sed fortasse ille erat usus scribendi huius scriptoris. Did.

γραφεὺς οὗτος ἂν ἀναμνησθῇ τινος περιττοῦ, διὰ μὲν τὴν ἀνάγκην λέγει, διηγεῖται δὲ μόνον εἰς γνῶσιν τῶν ἀκουόντων ἀφικνούμενος. ὅ τε γὰρ περὶ Τηρέως αὐτῷ λόγος πέφρασται μόνον περὶ παθῶν τῶν γυναικῶν, ἥ τε Κυκλώπων ἱστορία τῶν τόπων ἐμνημονεύθη χάριν, καὶ ὁ Ἀλκμαίων, ὅτε σωφρονεῖ, μνημονεύεται, ἔνθα τὰ τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ποιεῖ, τὰ δ' ἄλλα οὐκ ἀκριβοῖ. περὶ μὲν οὖν τοὺς μύθους τοιοῦτος. δεινὸς δὲ ἠθογραφῆσαι. καὶ ἐν μὲν τοῖς μέρεσι σα-80 φής, ὑπὸ δὲ τὴν σύνταξιν ἐνίοτε διὰ τὸ ἐπιτεῖνον τῆς ἑρμηνείας ἄδηλος εἶναι δοκῶν. ἔχει δὲ χαρακτῆρα ὑπέρσεμνον καὶ μέγαν. τὸ δὲ τῆς συνθέσεως τραχύτητος ὂν μεστὸν καὶ ἐμβριθὲς καὶ ὑπερβατικόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀσαφές. αἱ δὲ βραχύτητες θαυμασταὶ καὶ τῶν λέξεων οἱ νόες πλείονες. τὸ δὲ γνωμολογικὸν 81 αὐτοῦ πάνυ ἐπαινετόν. ἐν δὲ ταῖς ἀφηγήσεσι σφόδρα δυνατός, ναυμαχίας ἡμῖν καὶ πολιορκίας, νόσους τε καὶ στάσεις διηγούμενος. πολυειδὴς δὲ ἐν τοῖς σχήμασι, τὰ πολλὰ καὶ τῶν Γοργίου τοῦ Λεοντίνου μιμούμενος, ταχὺς ἐν ταῖς σημασίαις, πικρὸς ἐν ταῖς αὐστηρότησιν, ἠθῶν μιμητὴς καὶ ἄριστος διαγραφεύς. ὄψει γοῦν παρ' αὐτῷ φρόνημα Περικλέους καὶ Κλέωνος οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἂν εἴποι τις, Ἀλκιβιάδου νεότητα, Θεμιστοκλέους πάντα, Νικίου χρηστότητα, δεισιδαιμονίαν, εὐτυχίαν μέχρι Σικελίας, καὶ ἄλλα μυρία, ἃ κατὰ μέρος ἐπιδεῖν πειρασόμεθα. ὡς ἐπὶ 82 πλεῖστον δὲ χρῆται τῇ ἀρχαίᾳ ἀτθίδι [τῇ παλαιᾷ], ἢ τὸ ξ ἀντὶ τοῦ σ παρείληφεν, ὅταν ξυνέγραψε καὶ ξυμμαχία λέγῃ, καὶ τὴν δίφθογγον τὴν αι ἀντὶ τοῦ α γράφῃ, αἰεὶ λέγων. καὶ ὅλως ἐφευρετής ἐστι καινῶν ὀνομάτων. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ἀρχαιότερα τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων, τὸ Αὐτοβοεὶ καὶ τὸ Πολεμησείοντες καὶ Παγχάλεπον καὶ Ἁμαρτάδα καὶ ὕλης Φακέλους· τὰ δὲ ποιηταῖς μέλει, οἷον τὸ Ἐπηλυγάζεσθαι καὶ τὸ Ἐπηλύται καὶ τὸ Ἀνακῶς καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δ' ἴδια, οἷον Ἀποσίμωσις

περὶ Τηρέως] Thuc. 2, 29.
Κυκλώπων ἱστορία] 6, 2.
ὁ Ἀλκμαίων] Thuc. 2, 102. conf. Strab. 10. p. 462. Casaub. coniecit *καὶ ὁ Ἀλκμαίων δὲ ὁ Ἀμφιάρεω μνημονεύεται, ἔνθα τὰ περὶ τὸν Ἀχελῷον καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ νήσους ἱστορεῖ.* Grauert. hunc locum ita restituendum censet: *καὶ ὁ Ἀλκμαίων ὅτ'* (ut *ὅτε* positum sit pro *ὅτι*, tempore significato loco rei ipsius simpliciter) *ἐσωφρόνει, μνημονεύεται, ἔνθα τὰς τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ποιεῖ οἰκητάς*, vel si mavis, *νήσους οἰκίζει.* Equidem malim *καὶ ὁ Ἀλκμαίων, ὅτ' ἐσωφρόνει, μνημονεύεται, ἔνθα τὰς τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ νήσους ἱστορεῖ.* Conf. Ephemm. Gotting. 1822. p. 105. 1046.
§. 51. *εὐτυχίαν*] de hoc loco Grau. p. 193. disputavit, qui pro *Θεμιστοκλέους πάντα* reponi vult *Θ. πανουργίαν*, contra ea Ranke de Aristoph. Vit. p. CCCLXXXV. not. 7. legit *Δημοσθένους πάντα.* Et *εὐτυχίαν* Grauert. mutat in *εὐψυχίαν*, merito reiectum ab eodem. Vid. Thuc. 5, 16.
§. 52. *ἐπηλυγάζεσθαι*] Sic Steph. pro vulgata *ἐπιλύγξαι.* Vid. adnot. ad Thuc. 7, 36.

καὶ Κωλύμη καὶ Ἀποτείχισις, καὶ ὅσα ἄλλα παρ' ἄλλοις μὲν
53 οὐ κεῖται, ὑπ' αὐτοῦ δὲ λέλεκται. μέλει δὲ αὐτῷ καὶ ὄγκου
τῶν ὀνομάτων καὶ δεινότητος τῶν ἐνθυμημάτων καὶ ὥςπερ
φθάσαντες εἴπομεν, βραχύτητος συντάξεως· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν
πραγμάτων καὶ λέξει δείκνυται. τέθεικε δὲ πολλάκις καὶ πάθη
καὶ πράγματα ἀντ' ἀνδρῶν, ὡς τὸ Ἀντίπαλον δέος. ἔχει δέ τι
καὶ τοῦ πανηγυρικοῦ, ἐν οἷς ἐπιταφίους λέγει, καὶ ποικίλας
εἰρωνείας εἰςφέρων καὶ ἐρωτήσεις ποιούμενος καὶ φιλοσόφοις
εἴδεσι δημηγορῶν· ἐν οἷς γὰρ ἀμοιβαῖός ἐστι, φιλοσοφεῖ. τὴν
μέντοι ἰδέαν αὐτοῦ τῶν λέξεων καὶ τῶν συνθέσεων αἰτιῶνται
οἱ πλείους, ὧν ἐστι Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς· μέμφεται γὰρ
αὐτῷ ὡς πεζῇ καὶ πολιτικῇ λέξει χρῆσθαι μὴ δυναμένῳ, οὐκ
εἰδὼς ὅτι ταῦτα πάντα δυνάμεώς ἐστι περιττῆς καὶ ἕξεως πλεο-
54 νεξία. φαίνεται δὲ ἐπὶ τῶν Ἡροδότου χρόνων γενόμενος, εἴ
γε ὁ μὲν Ἡρόδοτος μέμνηται τῆς Θηβαίων ἐςβολῆς ἐς τὴν
Πλάταιαν, περὶ ἧς ἱστορεῖ Θουκυδίδης ἐν τῇ δευτέρᾳ. λέγεται
δέ τι καὶ τοιοῦτον ὥς ποτε τοῦ Ἡροδότου τὰς ἰδίας ἱστορίας
ἐπιδεικνυμένου παρὼν τῇ ἀκροάσει Θουκυδίδης καὶ ἀκούσας
ἐδάκρυσεν· ἔπειτά φασι τὸν Ἡρόδοτον τοῦτο θεασάμενον εἰπεῖν
αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα τὸν Ὄλορον· Ὦ Ὄλορε, ὀργᾷ ἡ φύ-
55 σις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς μαθήματα. ἐτελεύτησε δὲ ἐν τῇ Θρά-
κῃ· καὶ οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ἐτάφη, ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι
ἐν ταῖς Ἀθήναις ἠνέχθη τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ κρύφα παρὰ τῶν συγ-
γενῶν καὶ οὕτως ἐτάφη· οὐ γὰρ ἐξῆν φανερῶς θάπτειν ἐν
Ἀθήναις τὸν ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντα. ἔστι δὲ αὐτοῦ τάφος
πλησίον τῶν πυλῶν, ἐν χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς ὃ Κοίλη καλεῖται,
καθά φησιν Ἄντυλλος, ἀξιόπιστος ἀνὴρ μαρτυρῆσαι καὶ ἱστορίαν
γνῶναι καὶ διδάξαι δεινός. καὶ στήλη δέ, φησιν, ἕστηκεν ἐν
τῇ Κοίλῃ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΟΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ ἔχουσα
ἐπίγραμμα· τινὲς δὲ προςέθηκαν καὶ τὸ ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ.
ἀλλὰ λέγομεν ὅτι νοούμενόν ἐστι τοῦτο καὶ προςυπακουόμενον·
56 οὐδὲ γὰρ ἔκειτο ἐν τῷ ἐπιγράμματι. ἔστι δὲ τὴν ἰδέαν καὶ
τὸν χαρακτῆρα μεγαλοπρεπής, ὡς μηδὲ ἐν τοῖς οἴκτοις ἀφί-
στασθαι τοῦ μεγαλοπρεποῦς· ἐμβριθὴς τὴν φράσιν, ἀσαφὴς
τὴν διάνοιαν διὰ τὸ ὑπερβατοῖς χαίρειν, ὀλίγοις ὀνόμασι
πολλὰ πράγματα δηλῶν, καὶ ποικιλώτατος μὲν ἐν τοῖς τῆς
λέξεως σχήμασι, κατὰ δὲ τὴν διάνοιαν τοὐναντίον ἀσχημά-
τιστος. οὔτε γὰρ εἰρωνείαις οὔτε ἐπιτιμήσεσιν οὔτε ταῖς ἐκ
πλαγίου ῥήσεσιν οὔτε ἄλλαις τισὶ πανουργίαις πρὸς τὸν ἀκροα-
τὴν κέχρηται, τοῦ Δημοσθένους μάλιστα ἐν τούτοις ἐπιδεικνυ-
μένου τὴν δεινότητα. οἶμαι δὲ οὐκ ἀγνοίᾳ σχηματισμοῦ τοῦ
κατὰ διάνοιαν παρεῖναι τὸν Θουκυδίδην τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ τοῖς
ὑποκειμένοις προςώποις πρέποντας καὶ ἁρμόζοντας συντιθέντα
τοὺς λόγους. οὐ γὰρ ἔπρεπε Περικλεῖ καὶ Ἀρχιδάμῳ καὶ Νι-

§. 54. *μέμνηται*] v. Herodot. 7, 233. et Thuc. 2, 2.

κίᾳ καὶ Βρασίδᾳ, ἀνθρώποις μεγαλόφροσι καὶ γενναίοις καὶ ἡρωικὴν ἔχουσι δόξαν, λόγους εἰρωνείας καὶ πανουργίας περιτιθέναι, ὡς μὴ παῤῥησίαν ἔχουσι φανερῶς ἐλέγχειν καὶ ἄντικρυς μέμφεσθαι καὶ ὁτιοῦν βούλονται λέγειν. διὰ τοῦτο τὸ ἄπλαστον καὶ ἀνηθοποίητον ἐπετήδευσε, σώζων κἀν τούτοις τὸ προςῆκον καὶ τῇ τέχνῃ δοκοῦν· τεχνίτου γὰρ ἀνδρὸς φυλάξαι τοῖς προςώποις τὴν ἐπιβάλλουσαν δόξαν καὶ τοῖς πράγμασι τὸν ἀκόλουθον κόσμον. ἰστέον δὲ ὅτι τὴν πραγματείαν αὐτοῦ 57 οἱ μὲν κατέτεμον εἰς τρειςκαίδεκα ἱστορίας, ἄλλοι δὲ ἄλλως. ὅμως δὲ ἡ πλείστη καὶ ἡ κοινὴ κεκράτηκε, τὸ μέχρι τῶν ὀκτὼ διῃρῆσθαι τὴν πραγματείαν, ὡς καὶ ἐπέκρινεν ὁ Ἀσκληπιάδης.

§. 57. ἐπέκρινεν] Suidas s. v. Ἀσκληπιάδης auctor est, Asclepiadem vixisse sub Ptolemaeo IV. Philopatore, et iuvenem Alexandriae egisse. Dicitur Apollonii discipulus fuisse, unde patet eum in illa urbe bonas literas didicisse. Floruit sub Attalo et Eumene, regibus Pergami: Hinc colligas, eum serius Pergami vixisse. Strab. 3. p. 157. tradit eum grammaticam docuisse in Turditania. Etenim tum virorum doctorum mos erat, ostentandae doctrinae causa peregrinas terras peragrare. Florens eius aetas incidit in illa tempora, quibus Pergami bibliotheca condita est, ut discimus ex Strabone 13. p. 624. coll. p. 609., in qua condenda probabile est, reges usos esse intelligentia Alexandrinorum. In illo negotio tractando simul indices scriptorum conficiebantur, discretis quae subdititia esse probari posset, vel dubia essent. Id quod dicebant πίνακας συντάσσειν. Vid. Dionys. Hal. ad Ammon. 1. p. 725. Περγαμηνοὺς πίνακας idem commemorat de Dinarcho p. 661., quos non est, cur cum Wolfio Prolegg. in Hom. p. CCLXXVII. demum ex disciplina Cratetis repetas. Simul accuratius criticae in scriptores inquisitiones exercebantur, id quod concludas ex Dionys. Hal. p. 630. Cogitare licet, ea quae Grammatici Alexandrini praetractassent, tum adhibita esse, inprimis librum Callimachi, cuius haec inscriptio erat: Πίνακες τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων καὶ ὧν συνέγραψαν. Hic titulus est apud Suidam; similis apud Athenaeum 6. p. 244. A. 14. p. 643. E. Conf. Rank. Comm. d. Aristoph. Vit. p. CLVIII sq. Quo factum est, ut critica Grammaticorum Pergamenorum nihil esset, nisi epicrisis. Unde explicari potest vox ἐπέκρινε apud Marcellinum. Etenim Asclepiades non probabat nisi divisionem operis Thucydidei octo libris ab aliquo Alexandrino factam. Fortasse illa iam a Callimacho profecta est, nisi is iam a Zenodoto, bibliothecae praefecto, acceperat. Alexandriae ortam esse, certe longe probabilius est. Ita tantum fieri potuit, ut ea divisio tam mature invalesceret. Quanquam non minus facile explices, cur invaluerit, si ponas, eam iam ab Aristotele vel Theophrasto institutam esse. Conf. Strab. 13. p. 609. Sed philosophos illos in tali negotio versatos esse, minus verisimile est. Krueg. Vit. Thuc. p. 83 sq.

Ἀσκληπιός] Sic vulgo legitur. Popp. 2, 1. p. 68. reponi iussit Ἀσκληπιάδης. Atque sic scribitur apud Schol. Thuc. 1, 56. in duobus libris Bekkeri.

ΑΛΛΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΑΔΕΣΠΟΤΑ.

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος Ὀλόρου ἦν παῖς, Θράκιον δὲ αὐτῷ τὸ γένος. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ αὐτῷ Ὄλορος ἐκ Θράκης εἶχε τοὔνομα. γέγονε δὲ τῶν Μιλτιάδου συγγενής. αὐτίκα γοῦν ἔνθα Μιλτιάδης περὶ Κοίλην τέθαπται, ἐνταῦθα καὶ Θουκυδίδης τέθαπται. ὁ δὲ Μιλτιάδης ἔγημε τοῦ Θρακῶν βασιλέως θυγατέρα 2 Ἡγησιπύλην. γέγονε δὲ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου μαθητής, δεινοῦ λέγειν, καὶ ὑπόπτου γενομένου τοῖς δικαστηρίοις. καὶ διὰ ταῦτα λέγοντος μὲν οὐκ ἠνείχοντο αὐτοῦ, γράφειν δὲ ἐπεχείρησε τοὺς λόγους, καὶ ἐξέδωκε τοῖς δεομένοις. ἐμαρτύρησε δὲ αὐτῷ καὶ Θουκυδίδης ὁ μαθητὴς ὅτι ᾧ σύμβουλος γένοιτο, ἄριστα ἐκεῖνος ἀπήλλαττεν εἰς τὰς δίκας. ἀλλ' ὁ μὲν ἔδοξε πονηρὸς Ἀντιφῶν εἶναι, καὶ περὶ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κριθεὶς προδοσίας, ὡς Λακεδαιμονίοις μὲν τὰ ἄριστα κατὰ πρεσβείαν παραινέσας, Ἀθηναίοις δὲ ἀλυσιτελέστατα, ἑάλω. καὶ σὺν αὐτῷ διεφθάρησαν Ἀρχεπτόλεμος καὶ Ὀνομακλῆς, ὧν καὶ κατεσκάφησαν καὶ αἱ οἰκίαι, καὶ τὸ γένος τὸ μὲν διεφθάρη 3 τὸ δὲ ἄτιμον ἐγένετο· στρατηγικὸς δὲ ἀνὴρ ὁ Θουκυδίδης γενόμενος, καὶ τὰ περὶ Θάσον πιστευθεὶς μέταλλα, πλούσιος μὲν ἦν καὶ μέγα ἐδύνατο· ἐν δὲ τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ αἰτίαν ἔσχε προδοσίας ἐκ βραδυτῆτός τε καὶ ὀλιγωρίας. ἔτυχε μὲν γὰρ Βρασίδας τὰς ἐπὶ Θράκης καταλαβὼν πόλεις Ἀθηναίων, ἀφιστὰς μὲν Ἀθηναίων, Λακεδαιμονίοις δὲ προστιθείς· κἀνταῦθα δέον ταχέως ἀναπλεῦσαι, καὶ σῶσαι μὲν τὴν Ἠϊόνα ἐγγὺς κειμένην, περιποιῆσαι δὲ τὴν Ἀμφίπολιν, μέγα κτῆμα τοῖς Ἀθηναίοις, τὴν μὲν Ἠϊόνα ἐδυνήθη φθάσας σῶσαι, τὴν δὲ Ἀμφίπολιν ἀπώλεσε. καίτοι Κλέων βοηθῶν ταῖς ἐπὶ Θράκης πόλεσι κατέπλευσε μὲν εἰς Ἀμφίπολιν, ἀλλ' ὅμως μάχης γενομένης Βρασίδας μὲν ὁ Λακεδαιμόνιος ἐνίκησεν αὐτόν, Κλέων δὲ ἀπέθανεν ὑπὸ Μυρκινίου πελταστοῦ βληθείς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Βρασίδας τῆς νίκης αἰσθόμενος ἀπέθανε, καὶ Ἀμφίπολις Ἀθηναίων ἀπέστη, Λακεδαιμονίων δὲ ἐγένετο. ἔνθα καὶ τὰ Ἁγνώνεια οἰκοδομήματα καθελόντες οἱ Ἀμφιπολῖται Βρασίδεια ἐκάλεσαν, μισήσαντες μὲν τὴν Ἀττικὴν ἀποικίαν, λακωνίσαντες δὲ κἀν τούτῳ, καὶ 4 τὴν τιμὴν μεταθέντες εἰς Λακεδαίμονα. γενόμενος δὲ φυγὰς ὁ Θουκυδίδης ἐσχόλαζε τῇ ξυγγαφῇ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ πολλὰ χαρίζεσθαι μὲν Λακεδαι-

§. 2. *καὶ Θουκυδίδης*] 8, 68.
ἑάλω] v. Thuc. 8, 90.
§. 3. *μέταλλα*] Thuc. 4, 104.
Κλέων] Thuc. 5, 10.
Ἁγνώνεια] 5, 11.

μονίοις, κατηγορεῖν δὲ Ἀθηναίων τὴν τυραννίδα καὶ πλεονεξίαν. οὐ γὰρ καιρὸς αὐτῷ κατειπεῖν Ἀθηναίων ἐγένετο, Κορινθίων κατηγορούντων ἢ Λακεδαιμονίων μεμφομένων ἢ Μιτυληναίων αἰτιωμένων, πολὺς ἐν τοῖς ἐγκλήμασι τοῖς Ἀττικοῖς ἐῤῥύη, καὶ τὰς μὲν νίκας τὰς Λακωνικὰς ἐξῆρε τῷ λόγῳ, τὰς δὲ ξυμφορὰς ηὔξησε τὰς Ἀττικάς, ὅπου καὶ τὰς ἐν Σικελίᾳ. πέπαυται 5 δὲ τὸ τῆς συγγραφῆς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῇ περὶ Κυνὸς σῆμα, τουτέστι περὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἔνθα δοκοῦσι καὶ νενικηκέναι Ἀθηναῖοι. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἑτέροις γράφειν κατέλιπε, Ξενοφῶντι καὶ Θεοπόμπῳ. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ἐφεξῆς μάχαι. οὔτε γὰρ τὴν δευτέραν ναυμαχίαν τὴν περὶ Κυνὸς σῆμα, ἣν Θεόπομπος, εἶπεν, οὔτε τὴν περὶ Κύζικον, ἣν ἐνίκα Θρασύβουλος καὶ Θηραμένης καὶ Ἀλκιβιάδης, οὔτε τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν, ἔνθα νικῶσιν Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίους, οὔτε τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν τῶν Ἀττικῶν, τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, ὅπου καὶ τὰς ναῦς ἀπώλεσαν Ἀθηναῖοι καὶ τὰς ἑξῆς ἐλπίδας· καὶ γὰρ τὸ τεῖχος αὐτῶν καθῃρέθη καὶ ἡ τῶν τριάκοντα τυραννὶς κατέστη καὶ πολλαῖς ξυμφοραῖς περιέπεσεν ἡ πόλις, ἃς ἠκρίβωσε Θεόπομπος. ἦν δὲ τῶν πάνυ κατὰ γένος Ἀθήνησι δοξαζομένων ὁ Θουκυδίδης. δεινὸς δὲ δόξας εἶναι ἐν τῷ λέγειν 6 πρὸ τῆς συγγραφῆς προέστη τῶν πραγμάτων· πρώτην δὲ τῆς ἐν τῷ λέγειν δεινότητος τήνδε ἐποιήσατο τὴν ἐπίδειξιν. Πυριλάμπης γάρ τις τῶν πολιτῶν ἄνδρα φίλον καὶ ἐρώμενον ἴδιον διά τινα ζηλοτυπήσας ἐφόνευσε· ταύτης δὲ τῆς δίκης ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κινουμένης πολλὰ τῆς ἰδίας σοφίας ἐπεδείξατο, ἀπολογίαν ποιούμενος ὑπὲρ τοῦ Πυριλάμπους, καὶ Περικλέους κατηγοροῦντος ἐνίκα. ὅθεν καὶ στρατηγὸν αὐτὸν ἑλομένων Ἀθηναίων, ἄρχων προέστη τοῦ δήμου. μεγαλόφρων δὲ ἐν τοῖς πράγμασι 7 γενόμενος, ἅτε φιλοχρηματῶν, οὐκ εἴα τὸν πλείονα χρόνον προστατεῖν τοῦ δήμου. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Ξενοκρίτου, ὡς Σύβαριν ἀποδημήσας, ὡς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, συγχύσεως δικαστηρίου φεύγων ἑάλω· ὕστερον δὲ ἐξοστρακίζεται ἔτη δέκα. φεύγων δὲ ἐν Αἰγίνῃ διέτριβε, κἀκεῖ λέγεται τὰς ἱστορίας αὐτὸν συντάξασθαι. τότε δὲ τὴν φιλαργυρίαν αὐτοῦ μάλιστα φανερὰν γενέσθαι. ἅπαντας γὰρ Αἰγινήτας κατατοκίζων 8 ἀναστάτους ἐποίησε. μετὰ δὲ τὴν ἱστορίαν φασὶ συντετάχθαι τῷ συγγραφεῖ τὸ προοίμιον, ἐπεὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ μέμνηται γεγονότων, ὥςπερ τῆς Δήλου καθάρσεως, ἣν περὶ τὸ ἕβδομον

§. 5. καὶ αἱ ἐφεξῆς] Popp. censet articulum melius abesse. *Καί* deest in Reg. Cass.

οὔτε γὰρ τὴν δευτέραν] Huds. vel Parthenius supplevit in interpretatione verbum, a quo hi accusativi pendeant, nam convertit: *neque enim complexus est secundam pugnam navalem.* Videtur vel e praecedente γράφειν repetendum ἔγραψε, vel paulo post distinguendum ἣν Θεόπομπος, εἶπεν Beck. Vel εἶπεν bis cogitandum. Popp.

§. 7. οὐκ εἴα] Exspectes passivum. Id.

§. 8. Δήλου καθάρσεως] Thuc. 1, 8.

ἔτος ἐπὶ Εὐθύνου ἄρχοντος γεγενῆσθαί φασι. μέμνηται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ τῆς τοῦ πολέμου τελευτῆς λέγων Ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου. ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχῇ φησι Κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο καὶ μέρει τινὶ τῶν βαρβάρων,
9 ὡς δὲ εἰπεῖν καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων. πληρώσας δὲ τὴν ὀγδόην ἱστορίαν ἀπέθανε νόσῳ. σφάλλονται γὰρ οἱ λέγοντες μὴ Θουκυδίδου εἶναι τὴν ὀγδόην, ἀλλ' ἑτέρου συγγραφέως.
10 τελευτήσας δ' Ἀθήνησιν ἐτάφη πλησίον τῶν Μελιτίδων πυλῶν, ἐν χωρίῳ τῆς Ἀττικῆς ὃ προςαγορεύεται Κοίλη, εἴτε αὐτὸς ἐπανελθὼν Ἀθήναζε ἐκ τῆς φυγῆς τοῦ ὁρισθέντος χρόνου πληρωθέντος, καὶ τελευτήσας ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, εἴτε μετακομισθέντων αὐτοῦ τῶν ὀστέων ἀπὸ Θρᾴκης, ἐκεῖ καταστρέψαντος τὸν βίον· λέγεται γὰρ ἐπ' ἀμφότερα. καὶ στήλη τις ἀνέστηκεν ἐν τῇ Κοίλῃ τοῦτο ἔχουσα τὸ ἐπίγραμμα.

Εὐθύνου] De Euthyne (Euthymo, Eudemo) est 7, 16. 69. Dodw. Annal. Thucyd. Vol. 2. p. 665. Beck. restitui vult *Εὐθυδήμου*, de quo v. Diod. 12, 58. Athenae 5. p. 218. C. Clinton. Fast. Hellen. p. 66.
ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου] Thuc. 1, 18.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΟΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ
ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ.

INDEX LIBRORUM SCRIPTORUM.

I, 1.

Cass. Casselanus bombyc. scriptus anno 1252, Dukeri, qui eum descriptum dedit Praef. p. VII. Beck.

Aug. Augustanus (Reiser. Catal. p. 69. nr. 40.), nunc Monacensis (Hardt. Catal. nr. 430.) membran., Baueri, cuius v. Praef. p. IV. Seculo duodecimo antiquior. Fallitur Fabr. Bibl. Gr. Vol. 2. p. 729. Harl. de cod. Augustano, solum Periclis orationem, ut ait, complectente. Extat nova collatio huius libri facta per Bekkerum in ed. eius stereotypa Thuc. a. 1832.

I, 2.

Cl. Clarendonianus (nunc Cantabr. nr. 3. 18. teste P. Dobraeo ad Arist. Plut. 145.), Hudsoni. Recens contulit in libris 6. 7. 8. Arn., quem vid. in Praef. Vol. 2. p. VI.

Ven. Venetus, cuius specimen dedit Zanetti in Catal. Codd. Mss. Venetorum. Venet. 1740. fol. Eius libri descriptionem dedit Arn. Praef. Vol. 2. p. V., qui eum signavit litera V. Ex hoc libro excerptas in tribus prioribus libris discrepentias scripturae Arn. dedit Vol. 2. p. 423 sqq., reliquis in libris subter ipsis verbis scriptoris Vol. 2. et 3. editionis suae exhibet.

I, 3.

C. Parisiensis nr. 1636. chartac. fol. 195.

A. Parisiensis nr. 1868., qui finitur primi libri cap. 40.

F. Parisiensis nr. 1735. chartac. fol. 325., Gailii.

II, 1.

Pal. Palatinus 252. Heidelb. membran. fol. max. fol. 326, versuum 32., Bekkeri, et in usum Popponis a Frommelio quoque et Morstadtio excussus. Extat nova eius collatio per Bekkerum facta in edit. eius Thuc. stereotypa. Scriptus manu Aristophanem Ravennatem et Photium Marcianum referente. Habet et Marcellinum. Scholia nec multa, neque antiqua. Comparaverat Bekk. primum modo libros tertium et sextum et primi capita ea, quae desunt Laurentiano. Memoratur hic cod. a Fabricio Bibl. Gr. Vol. 2. p. 729. Harl.

It. Italus. Cod. membran. fol. max., Bekkeri, qui cum ex Italia superiore Parisiensi bibliothecae illatus esset, anno 1815 Austriacis redditus, ubi nunc lateat, nescitur. Scholia insunt, ad medium fere librum ab antiqua manu scripta, deinde a recentiore.

II, 2.

Vat. Vaticanus 126. membran. fol. paulo minore, fol. 188. versuum 30—32., qui singuli literas habent 60—70., Bekkeri.
H. Parisiensis nr. 1734. chartac. fol. 396., Gailii.

II, 3.

Reg. sive *G.* Parisiensis nr. 1736. chartac. fol. 357. Regius Dukeri, cuius v. Praef. p. VI. „Debebat Bekk. collationem huius codicis Dukerianam et Gailianam discernere, quia haud raro inter se differunt.“ Popp., qui in Scholiis Graecis (quoniam *Βασ.* Basiliensem codicem significat,) Popp. syllabae *Reg.* literam *Γ* substituit.

Marc. Marcianus 367. Bessarioneus, membran. fol. max. fol. 61. versuum 60—64., Bekkeri. Praemissum folium recens vitam Thucydidis habet. Bekk. librum septimum comparavit. Huius libri Arn. 15 priora capita libri 4. et paulum supra 20 capita inde ab initio libri 8. contulit, unde v. specimina in Praef. eius Vol. 2. p. X sq. Arn. litera X signavit.

(Vet. Cod. Steph.) Vetus codex Stephani, plerumque in testimonium ab eo vocatus in animadversionibus ad duos priores libros, velut 2, 76. 79. 90. 91 al.

III.

(Bas.) Basileensis sive Camerarianus, Dukeri, quem vid. in Praef. p. VIII. „Hunc fere totum neglexit Bekk. Nam ex eo excerptam varietatem Gottl. primo secundoque libro intulit, coeptum opus Bau. continuare neglexit, nec additam ad calcem Baueri editionis varietatem ex cod. Bas. excerptam Bekk. respexit.“ Popp.

(Cam.) Camerarianus. Discerni debent peculiaribus siglis codicis Basileensis collatio Camerariana et Wetsteniana in usum Dukeri facta. Videtur praeterea Camerarius alio quodam codice usus esse, quia subinde scripturam, a Wetstenio, qui accuratius codicem Bas. contulit, non memoratam indicat, velut libr. 2, 20. 29. 59. 70. 71. 78. 81. 83. 89.

III, 1.

Gr. Graevianus chartac., qui Traiecti ad Rhenum asservatur, Hudsoni et Dukeri, quem v. in Praef. p. VII.

Lugd. Lugdunensis Lugduni Batavorum, a Wyttenbachio Selecta Historica edente aliquoties inspectus. Chartac. forma quadrata sed oblonga, continens Marcellinum, octo libros Thucydidis historiae, postremo Dionysii Hal. libellum de Thucydidis idiomatis. Scriptura ea est, quam seculo 14. tribuere solent. Scholia habet margo, neque omnia et subinde nova, eadem sed minutiori scriptura quam ipsa verba scriptoris. Popp. adnotavit, eum proxime cum F., saepe etiam cum Mosqu., rarius cum Gr. conspirare, itaque pessimum primi generis codicem cum optimo quarti et secundo tertii generis nectere. Mediocris ait eum pretii esse, fere Regio et Graeviano aequandum. Scripturam eius addidit in Commentariis, et inde a libro quarto in discrepantia scripturae, verbis scriptoris subiecta; scripturam ex cod. Lugd. excerptam in libr. 4. ipso edidit in Praef. ad ed. Thuc. 2, 3.

I. Parisiensis nr. 1638., Gailii.

D. Parisiensis nr. 1637. membran. fol. 226., eiusdem, hinc illinc inspectus etiam a Didoto, quem v. in Praef. Vol. 1. p. LXI.

III, 2.

Laur. Laurentianus plut. 69. cod. 2. membran. fol. max., Bekkeri. Literis grandibus et rotundis, quae Platonicum *Δ* referant. Versus habet vicenos septenos, literarum 26—28. Folia sex ab initio recentia. Scholia et lemmata a recentiori manu satis multa, ab antiqua rara, neque ante librum secundum. Subscriptionem, ait Bekk., mireris: DEO GRATIAS PETRUS SCRIPSIT. Huius codicis Bekk. librum secundum et primi capita 15—146., octavi 1—31. cum editis comparavit. Tertii et quarti libri cum hoc codice collatio extat in editione Arnoldi, cuius v. Praef. Vol. 1. p. XVI. XX.[1]).

E. Parisiensis nr. 1733., Gailii.

Vind. Vindobonensis (nr. 33. codd. hist. Gr.), Alteri, cuius v. Praef. editionis (Vindob. 1786. Voll. 2. 8.)

Idem locos Thucydideos a Stobaeo laudatos cum cod. Vindobonensi Stobaei contulit. v. Thuc. ed. Lipsiens. Vol. 2. p. LIV. Est ille cod. philos. Gr. nr. 67. Conf. Fabr. Bibl. Gr. Vol. 2. p. 729. Harl. Denique Alter. editioni Lucretii Vindob. 1787. 8. Thucydidis descriptionem Atticae pestilentiae addidit ex libro scripto seculi 14., quo ined. Thuc. non usus erat.

IV.

(K.) Parisiensis nr. 317.[2]), Gailii, hinc illinc inspectus etiam a Didoto, cuius v. Praef. Vol. 1. p. LXI.

1) Praeter hunc librum alius liber scriptus Thucydidis extat in bibl. Laurentiana Florentiae, multo recentior, nondum collatus. v. Arn. Praef. Vol. 1. p. XXII.

2) De hoc libro vid. paulo inferius in recensu librorum scriptorum Galliae.

IV, 1.

Ar. Arundelianus, Hudsoni, quem v. Praef. p. XXXVIII. Beck. Vol. 2., e bibl. Norfolkiana.

Chr. Claymondianus collegii Corporis Christi, Hudsoni.

Dan. Danicus sive Hafniensis, Dukeri, cuius v. Praf. p. VII.

b. Monacensis (Hardt. Catal. nr. 126.) seculi 16., non ita bonae notae. Contuli cum ed. Lips. Beckii ab initio usque ad primi libri cap. 77. Quod Popp. ed. Thuc. 2, 1. p. 27. praeterea codicem Thucydidis Monacensem nr. 261. insignitum memorat, calami is lapsus est eius, qui literis ad Popponem datis hunc librum indicavit, scribens 261 pro 126.

IV, 2.

Mosq. Mosquensis 217. chartaceus, Baueri, cuius vid. Praef. p. V.

M. Monacensis (nr. 228. ap. Hardt. Catal.), ex insula Chio quondam in illas oras allatus. Contuli ego primus. Eius nova collatio, per Bekkerum facta, extat in eius ed. stereotypa.

Ad hos accedunt libri varii incertae fidei.

V.

B. Parisiensis nr. 1791—2., Gailii[3]).

f. Monacensis (nr. 185. ap. Hardt.), qui ex variis historiis et ex Thucydidis historia nonnulla continet. Et Thucydidea quidem initium habent his verbis: ὅτι Ἐπιδάμνιοι, ἔστι δὲ etc. Thucydidea ego excerpsi; Herodotea Werfer., quem v. in Actt. Philol. Monacc. Vol. 1. p. 274.

Parm. Parmensis, Arnoldi, quem v. in Praf. Vol. 1. p. XVI. XXI. scriptus est versus finem seculi 15. et plerumque consentit cum Parisiensibus D. et I. Collata sunt ab Arnoldo capita circiter 30 libri 4. et nonnulla in reliquis libris.

47. 48. libri duo, his numeris insigniti in Collectione Matth. Aloys. Canonicii, presbyteri ordinis societatis Iesu, quae coemta est Venetiis pecunia Universitatis Literarum Oxoniensis anno 1813, et nunc in bibliotheca Bodleiana asservatur. Arn. hos duos libros contulit perpaucis modo locis, quia nec antiqui sunt, et consentire utplurimum videbantur cum libris scriptis pessimae notae. v. Arn. Vol. 1. Praef. p. XXI sq.

W. Marcianus (Catal. 365.) fol. min., continens Herodotum, Xenophontis Historiam Gr. et Thucydidem. Huius libri

3) Parisienses (A. B. C. D. E. F. G. H. I. K.) quum valde recentes esse omnes videret, inspexit Bekk., non pertractavit, quo factum est, ut a Gailio, qui Parisienses contulit, non discesserit, nisi aliquoties in sexto libro. Ceteros non vidit. v. Gail. Mémoire sect. 4. nr. 2.

Arn. contulit nonnulla capita inde ab initio libri 4. Cuius v. Praef. Vol. 2. p. IX sq.

Y. item Marcianus (Catal. class. VII. Hist. prof. cod. 50.) fol. Hic liber a Gallis Parisios perlatus, anno 1815 redditus est. Multa habet Scholia nondum edita, sed ita scripta, ut facile legi nequeant. Continet nonnulla haud spernenda.

Z. item Marcianus (Catal. class. VII. cod. 5.) fol. Prius asservabatur apud Dominicanos in monasterio s. Iohannis et Pauli Venetiis. Hos duos posteriores libros Arn. non inspexit nisi obiter, quum haud diu Venetiis moraretur. Cuius v. Praef. Vol. 2. inde a p. VIII.

T. 3 b) Cantabrigiensis, consentit plerumque cum Casselano, sed haec similitudo maxima est in libris 7 et 8, ubi auctoritas libri Cass. minor est. Collatio totius quarti libri extat in edit. Arnoldi Vol. 2., cuius v. Praef. Vol. 2. p. XII sq.

a et *b* asservantur in bibl. Severnii, Angli, domi Thenfordiae apud Banberiam (Banburg). Hi duo libri prius penes Askevium erant, unde eos Arn. coniicit coemtos esse per Wodhullum, interpretem Euripidis, unde hereditatis iure pervenerunt ad eum, qui nunc possidet. Excerpta ex iis discrepantia scripturae reperitur in ed. Arnoldi Vol. 2. Vid. eius Praef. Vol. 2. p. XIII.

Praeter libros scriptos in censum veniunt marginibus exemplarium vel *calamo* vel *typis* adiectae discrepantiae scripturae. Ex hoc genere memorandus est:

Marg. Steph. Margo editionis H. Stephani; ex illo genere memorandi sunt:

Tus. Margo Aldinae, quae Vindobonae asservatur, Tusani lectionibus correctionibusque impletus, quas publici iuris Alter fecit.

Marg. Vin. Margo Aldinae et Florentinae, quae Vinariae asservantur, incerti viri docti coniecturis conspersus egregiis, quas passim interpretes Lipsienses commemorant.

Marg. Vict. Margo Aldinae, quae Monachii asservatur, in quem quae perpauca a P. Victorio conlata, a me enotata sunt.

Neque negligenda est:

Vallae interpretatio latina, qui Thucydidis historiam anno 1452 ex libro scripto latine convertit, quo fit, ut eius interpretatio ipsa libri scripti instar sit, eiusque auctoritatem Popp. negat levem esse, quum praestantissimos libros, qui collati sunt, studiose sequatur et vulgatam ubi primum atque secundum eorum genus spernit, pariter deserat. De huius interpretationis in Thucydide emendando usu disserit Popp. 2, 1. p. 72 sqq.

Vett. Edd. Veteres editiones quae appellantur, quinque sunt, eaeque paene librorum scriptorum loco habentur:

3 b) Eadem litera Arn. Praef. Vol. 1. p. XXII. signavit Monacensem *f*.

1. Thucydides (Graece). Venetiis in Domo Aldi, mense Maio MDII. fol. Scholia edita sunt ab Aldo anno proxime insecuto.

2. Thucydides (Gr. et Lat. cum Scholiis). Florent. apud Bernhardum Iuntam, 1526 die secunda Novembris.

3. Thucydides (Graece; Scholia ad calcem). Basileae ex officina Herwagiana, anno MDXL. fol. Haec est editio Camerarii.

4. Thucydides (Gr. et Lat.). Versio Latina Vallae est, correcta ab H. Stephano in marg. Excudit H. Stephanus A. D. 1564. fol.

5. Thucydides (Gr. et Lat. etc.) 1588. fol. Haec est altera editio H. Stephani. Accesserunt proparasceue ad lectionem Scholiorum, larga adnotatio ad primum librum et magnam partem secundi libri, Marcellini Vita Thucydidis, cum versione Latina Casauboni etc.

Addo recensum quam potero plenissimum librorum scriptorum Thucydidis, quos vel eosdem cum supra nominatis esse non constat, vel alios esse probabile fit, quique memorantur ab iis, qui catalogos bibliothecarum composuerunt.

Florentinos enumeravit Bandinius Vol. 1. p. 549. Vol. 2. p. 622. 638. 646., inter quos duo Laurentiani iam supra memorati sunt. Duos item Florentinos memorat Montefalc. Diar. Ital. p. 310.

Venetos recenset Zanetti Bibl. supra memoratae p. 171. 174. 175. Primo loco memorati simul specimen dedit. Conf. Morellii Bibl. D. Marci Vol. 1. p. 237. A Tomasino Catal. Bibl. Venet. tres Veneti commemorantur, primus p. 20., alter p. 23., tertius p. 107. Horum primus non differt ab eo, cuius mentionem fecit Montefalc. l. c. p. 13. Duo ex Codd. Venetis, quos commemorat Tomasinus, non videntur differre a libris, qui nunc asservantur in Bibl. Bodleiana.

Mediolanenses ibidem duo a Montefalcone indicati. Ex his alter videtur Parmensis Arnoldi esse.

Neapolitani ibidem p. 310. duo.

Taurinensem unum exhibet Catal. Bibl. Taurinensis anni 1487. p. 152. Huius nonnulla capita libri 8. contulit, et unum alterumve locum memorabilem in reliquis libris inspexit Arn., quem v. Praef. Vol. 2. p. XI sq.

Patavinus unus indicatur in Catalogo Bibl. eius urbis p. 94.[4]) Arn. Praef. Vol. 2. p. XII. negat ullum librum scriptum Thucydidis in Bibl. Universitatis literarum Patavinae extare, neque ullus asservatur Veronae eodem teste.

Romanorum trium mentio fit apud Montefalconem Bibl. Bibliothecarum Ms. Vol. 1. p. 4. B. et p. 5 sqq.

4) Suspiceris, hunc Italum Bekkeri esse, nunc deperditum.

Anglicus chartaceus sec. 15. memoratur ab Harlessio Introduct. ad Hist. lit. Gr. Prolegg. Vol. 1. p. 66. et in Catal. Msstorum Angliae et Hiberniae. Oxon. 1697. fol. p. 50. 264., ubi codex etiam Oxoniensis solam Thucydidis vitam complectens et Is. Casauboni notis marginalibus illustratus refertur.

Gallici duo 1) Cod. nr. 317. Bibl. Coisl. apud Montefalc. Bibl. p. 429., bombyc. sec. 14. fol. 319. Thucydidis insunt historiae libri octo, quorum primus avulsis initio foliis mutilus est, incipiens a verbis: *ἐπείθοντο οἱ μὲν Κερκυραῖοι, ἔστι δὲ ἴσθμος τὸ χωρίον, ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν· Κορίνθιοι δὲ ὡς αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου* etc. (Thuc. 1, 26. 27.) In fine abscisso folio pauca ex octavo libro desunt, desinitque postremum folium 239. in his verbis: *ὄντων δὲ τῶν Πελοποννησίων ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ αἱ* (scr. *Ἀν*—) v. Thuc. 8, 108. Unde patet, hunc librum non esse alium, nisi Gailii Parisiensem K. 2) Cod. Bibl. Coisl. nr. 350. apud Montefalc. l. c. p. 517., membran. scriptus anno Chr. 1424. fol. 131. Ubi erasa priore scriptura decimi seculi altera nova posita est. Sub initium scribitur in loco vacuo: *πάλαι μὲν Ἡρόδοτοι καὶ Θουκυδίδαι,* quo significatur, olim in his membranis scripta fuisse Herodoti et Thucydidis opera. „Si quidem, ait Montefalc., ut diximus Palaeogr. Gr. p. 318., a seculo duodecimo veteres scripturae abradi et deleri coeptae sunt, ut nova inscriberentur vetustioribus illis longe inferiora.“

Matritiensem commemorat Iriarte p. 84.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

Prooemium 1—23. Haec pars historiae Thucydidis ab antiquis scriptoribus *προοίμιον* appellatur, velut ab Luciano Navig. 3. Vol. 8. p. 158. Bip. v. Hemsterh. Anecdd. Vol. 1. p. 111 sq. Grammatici praeterea *ἀρχαιολογίαν* vocant, velut Schol. Thuc. 1, 12 et alibi. Profitetur scriptor, se bellum Peloponnesiacum conscribere aggressum esse, ut maxime memorabile omnium, quae unquam gesta sint. 1. Magnitudo belli declaratur comparatione facta cum antiquo statu Graeciae 2—19. Natura historiae Graecae in universum, tum praesentis operis 20—23. Causae belli Pelop. et quidem palam dictae 24—26. Res Corcyrae 24—55. Bellum Corcyraeorum et Corinthiorum 24—31. Oratio Corcyraeorum 32—36. Oratio contra eos habita a Corinthiis 37—43. Athenienses participes fiunt belli Corinthiorum et Corcyraeorum 44—55. Defectio Potidaeae 56—66. Lacedaemonii bellum decernunt sine consensu omnium sociorum 67—87. Conventus sociorum Lacedaemone 67. Oratio Corinthiorum 68—71. Adversaria Atheniensium oratio 72 — 78. Oratio Archidami 79—85. Oratio Sthenelaïdae 86. Decretum concionis 87. Vera causa belli aucta Atheniensium potentia et Lacedaemoniorum invidia fuit 88—118. Quomodo Athenienses opibus aucti et principatum nacti sint 89 — 96. Quomodo Athenienses socios perdomuerint. Digressio de rebus inter bella Persica et Peloponnesiacum gestis 97 — 118. Hanc partem libri primi Veteres (ut Fronto Epist. ad Imperatorem Verum 2, 2. Schol. Thuc. 1, 18. 19. 42. 75. 89 al. Schol. Aristid. p. 70. 74. 365. 368. 369. Fromm. *πεντηκονταετίαν* sive *πεντηκονταετηρίδα* vocant, quia hoc libri primi spatium res quinquaginta ferme annis gestas complectitur v. Thuc. 1, 118. init.[1]). Lacedaemonii bellum decernunt consensu sociorum 119—125. Conventus sociorum 119. Oratio Corinthiorum 120 — 124. Socii bellum gerere constituunt 125. Criminationes mutuae et praetextus belli 126—139. Piaculum Cylonis 126. 127. Piaculum Taenari et Minervae Chalcioeci 128 — 138. Pausaniae proditio et obitus 128 — 134. Digressio de fuga et morte Themistoclis 135 — 138. Aliae utrimque criminationes et postulationes Lacedaemoniorum 139. Athenienses bellum decernunt 140—146. Oratio Periclis 140 — 144. Decretum Atheniensium, quo tamen commercia hostilium nationum nondum tolluntur 145. 146.

1) Ita brevis narratio rerum a Graecis gestarum inde ab expugnata Sesto usque ad initium belli Pelop. iusta est continuatio historiae Herodoteae, cuius ipsi capiti 121. ultimi libri haec Thucydidea annectuntur. Si qui volent chronologico ordine res gestas persequi, perlecto Herodoto adibunt Thucydidem c. 89., quem perlegent usque ad c. 117. extr. His lectis redibunt ad c. 24. et legent scripta inde usque ad c. 88. extr. Quo facto procedent ad c. 118. Digressiones de Pausania et Themistocle *ἐκ παραλλήλου* cum capitibus 95—98. competunt. Arn.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

ΞΥΓΓΡΑΦΗ.

Α.

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοπον- 1
νησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξά-
μενος εὐθὺς καθισταμένου καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ
ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζον-
τές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφότεροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ
ἄλλο Ἑλληνικὸν ὁρῶν ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους, τὸ μὲν

1. *Ἀθηναῖος*] *ein* Athener. v. Matth. Gr. p. 559. vers. fin. Aeque modeste Herodotum orsum esse, adnotavit Krueg. ad. Dionys. p. 204.

τὸν πόλεμον — ὡς ἐπολέμησαν] Recte tria scriptorem dicere adnotavit Schol.: *τὸν πόλεμον* sive *τὸ πρᾶγμα* — *ὡς ἐπολέμησαν* sive *τὸν τρόπον*, denique dicens *καὶ ἐλπίσας* causam adiecit, cur hoc bellum conscribere aggressus sit. v. Matth. p. 907 sq.

ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων] *bellorum, quae unquam gesta sunt, maxime memorabile.* Liv. 21, 1. Exspectes *ἀξιολογώτερον τ. πρ.* At v. Doederl. vers. Germ. Vit. Tac. Agric. p. 49. Herm. ad Vig. p. 718, 57.

τεκμαιρόμενος — ὁρῶν] i. e. *καὶ ἐλπίσας* — *τεκμαιρόμενος* (*animo praecepit eo, quod his argumentis ducebatur*) *ὅτι τε ἀκμάζοντες ἦσαν* — *καὶ ὁρῶν* i. e. *καὶ ὅτι ἑώρα*. Copula *καὶ* posita ante *ὁρῶν* refertur ad encliticam *τε*, quae posita est post *ἀκμάζοντες*, et poni poterat etiam post *ὅτι*.

ἀκμάζοντες — ἦσαν] Aug. teste Bekk. *ἦσαν*. Schol. *ἦσαν*] *μετὰ σπουδῆς ἐπυρεύοντο.* Unde Schaef. ad Dionys. De C. V. p. 324. et Bekk. in Praef. ed. min. p. IV sq. reponi volunt *ἦσαν*. Suidas s. v. *ἦα* ex *h. l.* adfert *ἤϊσαν*, Phot. *ἤισαν* i. e. *ἦσαν*. Conf. Zonar. Lexic. Bibl. Coisl. p. 234. 600. Schol. Plat. p. 404. Bekk. Bast. ad Greg. Cor. p. 784. Ac sane *ἰέναι ἐς πόλεμον* tritissima apud hunc scriptorem phrasis est, qua significatur plerumque *bellum suscipere*. At Thuc. non novit formam *ἦσαν*, sed unice *ᾔεσαν*, de qua v. Buttm. Gr. max. p. 561. Si *ἦσαν* retinetur, periphrasis eius generis exsistit, quod explicat Matth. §. 559., quem vid. p. 832. de verbis statim sequentibus *τὸ ἄλλο Ἑλληνικόν*.

πρὸς ἑκατέρους] om. nonnulli libri, verum a Popp. et Kruegero monitum est, si haec verba abessent, non *ξυνιστάμενον*, sed *διιστάμενον* scribendum fuisse. Nam his verbis non additis verbum *ξυνίστασθαι* potius contrarium eius, quod scriptor volebat, significaturum esset. Mox ad *διανοούμενον* supple *ξυνίστασθαι*.

εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον. κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο καὶ μέρει τινὶ τῶν βαρβάρων, ὡς δὲ εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων. τὰ γὰρ πρὸ αὐτῶν καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα σαφῶς μὲν εὑρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος ἀδύνατα ἦν· ἐκ δὲ τεκμηρίων ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

2 Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη, ἀλλὰ μεταναστάσεις τε οὖσαι τὰ πρότερα καὶ ῥᾳδίως ἕκαστοι τὴν ἑαυτῶν ἀπολείποντες βιαζόμενοι ὑπό τινων ἀεὶ πλειόνων. τῆς γὰρ ἐμπορίας οὐκ οὔσης οὐδ' ἐπιμιγνύντες ἀδεῶς ἀλλήλοις οὔτε κατὰ γῆν οὔτε διὰ θαλάσσης, νεμόμενοί τε τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ὅσον ἀποζῆν καὶ περιουσίαν χρημάτων οὐκ ἔχοντες οὐδὲ γῆν φυτεύοντες, ἄδηλον ὂν ὁπότε τις ἐπελθὼν καὶ

κίνησις — αὕτη μεγίστη δή] De partic. *δή* v. Matth. §. 603. Articulus ante *κίνησις* omissus est, quia substantivum praedicati locum obtinet, et *αὕτη* subiecti, diess war die grösste Bewegung. Secus esset, si pronomen et substantivum arcte inter se iungenda essent, hoc sensu: diese Bewegung war die grösste. Popp. ad Lucian. D.D. p. 12. Blum. Script. Schol. de locis nonnullis Thuc. p. 4. adn.

βαρβάρων] Thraces cum Sitalce dicit, Macedones cum Perdicca, Epirotas nonnullos, Siculos et Persas inde a Dario Notho et al. Mox de neutro plur. *ἀδύνατα ἦν* v. Matth. §. 443.

ἐκ δὲ τεκμηρίων, ὧν — ξυμβαίνει] i. e. *ἐκ δὲ τεκμηρίων, ἐξ ὧν ξυμβαίνει*. Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 326. v. Matth. §. 595. extr. At Krueg. ad Dionys. p. 119. per attractionem dictum putat pro *ἃ σκοποῦντι* etc., quia Graecis mos sit, ubi participium cum verbo finito diversi regiminis coniungitur, eo casu uti, quem participium postulat. v. Matth. §. 428. 2. Mox verba *ἐπὶ μακρότατον* Schol. explicat per *ἐπὶ πολὺ καὶ συνεχῶς καὶ ἐπιμελῶς*, ut sit *diutissime perpendere*.

2. *φαίνεται — μεταναστάσεις*] v. Matth. §. 304.

ὑπό τινων ἀεὶ πλειόνων] Ed. Ald. Dionysii de C. V. loco, qui est p. 326. Sch., habet *ὑπὸ τῶν ἀεὶ πλ.*, quam scripturam Schaef. praefert, propter usum, ut videtur, particulae *ἀεί* cum articulo iunctae eadem ratione, qua Latini vocem *semper* iungunt cum *omnes*, velut *omnes Siciliae semper praetores* i. e. die jedesmaligen Statthalter Siciliens. Non aliter paulo post Thuc., quanquam non iidem semper Atticae incolae erant, sed tamen quod eiusdem semper stirpis alii alios in hac terra excipiebant, Atticam *τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ* incoluisse dicit. V. Valck. ad Theocr. Adoniaz. p. 197. C. Lugd. Longin. ed. Weisk. p. 487. Tamen vulgata consensu librorum scriptt. Thuc., ad quos accedit Schol. Aristid. p. 19. Fromm., firmatur, et *τινῶν* id eo aptius positum videri debet, quod scriptor de re incerta loquitur. Mox *νεμόμενοι* est: sie zogen aus ihrem Lande, *ὅσον* i. e. *ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε*, *quantum satis esset ad vitam sustentandam*. v. Matth. p. 897. Nam *ἀποζῆν* significat, homines illos suis bonis frui solitos esse in tantum, quantum opus fuerit, ut ex iis (*ἀπ' αὐτῶν*) victum haberent. v. Buttm. Exc. 1. ad Plat. I. Alcib. p. 174.

οὐδὲ — φυτεύοντες] Schol. *ἀλλὰ μόνον σπείροντες*. Etenim hostes quum terram aliquam invasissent, *ἔτεμον τὴν γῆν* i. e. oleas et vites caedebant.

ἄδηλον ὁπότε τις — ἀφαιρήσεται] v. Matthiae Gr. §. 564. Ex no-

ἀτειχίστων ἅμα ὄντων ἄλλος ἀφαιρήσεται, τῆς τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίου τροφῆς πανταχοῦ ἂν ἡγούμενοι ἐπικρατεῖν, οὐ χαλεπῶς ἀπανίσταντο, καὶ δι αὐτὸ οὔτε μεγέθει πόλεων ἴσχυον οὔτε τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ. μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν, ἥ τε νῦν Θεσσαλία καλουμένη καὶ Βοιωτία Πελοποννήσου τε τὰ πολλὰ πλὴν Ἀρκαδίας τῆς τε ἄλλης ὅσα ἦν κράτιστα. διὰ γὰρ ἀρετὴν γῆς αἵ τε δυνάμεις τισὶ μείζους ἐγγιγνόμεναι στάσεις ἐνεποίουν ἐξ ὧν ἐφθείροντο καὶ ἅμα ὑπὸ ἀλλοφύλων μᾶλλον ἐπεβουλεύοντο. τὴν γοῦν Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ λεπτόγεων ἀστασίαστον οὖσαν ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί. καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας [ἐς] τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι· ἐκ γὰρ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος οἱ πολέμῳ ἢ

stra ratione loquens dixeris *ἄδηλον ὂν εἰ μή τις — ἀφαιρήσεται*, quanquam Graecus homo, etiamsi *εἰ*, non *ὁπότε* ponere voluisset, tantum *εἰ*, non *εἰ μὴ* dicturus fuisset, ut Thuc. 2, 53. *ἄδηλον νομίζων, εἰ πρὶν ἐπ' αὐτὸ ἐλθεῖν διαφθαρήσεται* i. e. ob er *nicht*, ehe er dazu gelangte, zu Grunde gehen würde. Krueg. ad Dionys. p. 135. Mox *καί* in verbis *καὶ ἀτειχίστων* est *insuper, praeterea*.

ἀναγκαίου τροφῆς] des nothdürftigen Unterhalts. v. Heind. ad Plat. Cratyl. p. 28. et de genere adiectivi Matth. §. 118. adn. 1., quem v. p. 826. sq. de verbis statim sequentibus *τῆς γῆς ἡ ἀρίστη*.

ἡ — νῦν Θεσσαλία] Alii aliter prius appellatam esse tradunt. v. Strab. 9. p. 677. Alm.

ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον — οὖσαν] Schol. *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλ.* explicat per *ἐξ ἀρχῆς*, Phavor. per *ἀνέκαθεν*. Gottl. supplet *χρόνον* i. e. von jetzt auf sehr lange Zeit rückwärts. At aliud Scholion: *οὖσαν ἀντὶ τοῦ εἶναι.* Sic *ἐκ τοῦ οὖσαν* erit pro *ἐκ τοῦ εἶναι* commixtis duobus loquendi generibus: *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον — εἶναι* et *Ἀττικὴν ἐπὶ πλεῖστον — οὖσαν*. Nec desunt apud hunc scriptorem similes commixtiones. Vid. 4, 63. 5, 7. 6, 84. 8, 105. Tametsi simpliciorem rationem hoc loco sequi malim, quod *ἐπὶ πλεῖστον* sine *ἐκ τοῦ* magis ad spatium terrae et locorum, quam temporis pertinere videtur; tempus certe quin indicetur, dubitari non potest, si *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον* iuncta sinas.

διὰ τὸ λεπτόγεων] v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 43. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 171, 1. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 24, 42.

οἱ αὐτοὶ ἀεί] Wyttenb. Ecll. Hist. p. 359. docet Thucydidem eandem rem magis perspicue exposuisse ex persona Periclis 2, 36. *τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν.* Accedit Herodot. 7, 161. „Locus, ait Wyttenb., communis in Atticorum laudibus et orationibus, quod *αὐτόχθονες* fuerint.“ Quae laus quam vim habuerit docent Wachsm. 1, 1. p. 321. et C. Fr. Herm. p. 172, 14. Si quis denique quaerat, quomodo Atticae incolae semper iidem fuisse perhibeantur, quum peregrini continue se admiscerent, Wyttenb. respondet, catenus Atticam ab iisdem semper dici habitatam esse, quatenus veteres incolae in alienas regiones non emigrarunt, id quod in aliis regionibus Graeciae factum est. His adde Strab. 8. p. 514. A. Alm.

ἐς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι] Praep. *ἐς* delenda videtur; aliter enim hic locus explicari nequit. Verba autem *διὰ τὰς μετοικίας τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι* non pendent a verbis *παράδειγμα τόδε*, sed iungenda sunt cum verbo *λόγου*. Structura igitur haec est: *καὶ*

στάσει ἐκπίπτοντες παρ' Ἀθηναίους οἱ δυνατώτατοι ὡς βέβαιον ὂν ἀνεχώρουν, καὶ πολῖται γιγνόμενοι εὐθὺς ἀπὸ παλαιοῦ μείζω ἔτι ἐποίησαν πλήθει ἀνθρώπων τὴν πόλιν· ὥστε καὶ ἐς Ἰωνίαν ὕστερον ὡς οὐχ ἱκανῆς οὔσης τῆς Ἀττικῆς ἀποικίας ἐξέπεμψαν. 3 δηλοῖ δέ μοι καὶ τόδε τῶν παλαιῶν ἀσθένειαν οὐχ ἥκιστα· πρὸ γὰρ τῶν Τρωικῶν οὐδὲν φαίνεται πρότερον κοινῇ ἐργασαμένη ἡ Ἑλλάς, δοκεῖ δέ μοι, οὐδὲ τοὔνομα τοῦτο ξύμπασά πω εἶχεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸ Ἕλληνος τοῦ Δευκαλίωνος καὶ πάνυ οὐδὲ εἶναι ἡ ἐπίκλησις αὕτη, κατὰ ἔθνη δὲ ἄλλα τε καὶ τὸ Πελασγικὸν ἐπὶ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι. Ἕλληνος δὲ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν τῇ Φθιώτιδι ἰσχυσάντων, καὶ ἐπαγομένων αὐτοὺς ἐπ' ὠφελείᾳ ἐς τὰς ἄλλας πόλεις, καθ' ἑκά-

τοῦ λόγου διὰ τὰς μετοικίας τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι παράδειγμα οὐκ ἐλάχιστον τόδε ἐστίν. Verba παράδειγμα τόδε per sententiam verbis ἐκ γάρ incipientem illustrantur, ut fit usu Graecorum notissimo, qui ubi formulis τεκμήριον τόδε, παράδειγμα τόδε et similibus utuntur, probationem per sententiam particula γάρ incipientem subiungere solent. v. Matth. p. 1244. §. 615. p. 1293. §. 630. f. Τοῦ λόγου autem „idem fere est, ait Wyttenb. l. c. p. 359., ac τῶν λεγομένων.“ Neque aliter *oratio* latine dici constat de eo, de quo oratione agitur. Λόγος autem isto loco est sententia demonstranda, dictum, quod comprobandum auctor supra posuit: uberiores terras propter soli fecunditatem magis domesticis seditionibus turbatas, magis peregrinorum insidiis obnoxias fuisse, ideoque illis frequentiores incolarum vicissitudines contigisse; Atticam vero propter soli tenuitatem ab iisdem semper hominibus inhabitatam et in maius auctam esse, quod non tam ex illa in alias terras, quam ex aliis in ipsam migratum sit.

οἱ πολέμῳ — οἱ δυνατώτατοι] i. e. τῶν πολέμῳ ἐκπιπτόντων οἱ δυνατώτατοι. v. Matth. §. 319.

ἀνεχώρουν] In his erant Heraclidae et Messenii, Melanthi comites. v. Strab. 9. p. 602. A., ibique Casaub., Marx. ad Ephor. p. 120. Porro Iones et Pelasgi Tyrrheni. v. Herodot. 6, 137. Gephyraei et alii. Vid. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 21 sqq.

3. δηλοῖ — πρὸ γάρ] v. Matth. §. 630 f. p. 1294.

δοκεῖ δέ μοι] Orationem, ut solet, scriptor variavit. Post verbum finitum εἶχε usus est infinitivo cum nominativo εἶναι ἡ ἐπίκλησις, et in fine pro nominativo infert accusativum cum infinitivo: καλεῖσθαι Ἕλληνας. Quod eo factum esse probabile est, quia praecesserunt praepositiones cum accusativis: κατὰ ἔθνη et καθ' ἑκάστους, quae ipsa verba sunt subiecta verborum παρέχεσθαι et καλεῖσθαι, dass sie *völkerweise*, sowohl andere als vorzüglich das Pelasgische Volk den Namen hergegeben haben et dass sie *einzeln* nun anfingen, allmählig Hellenen genannt zu werden. v. Matth. §. 298. p. 596.

ἐπαγομένων αὐτοὺς — ἐς τὰς ἄλλας πόλεις] Αὐτοὺς refer ad filios Hellenis. Hic quoque subiectum verbi (ἐπαγομένων) latet in casu cum praepositione i. e. in verbis ἐς τὰς ἄλλας πόλεις, ut apud Xenoph. H. Gr. 2, 415. ἤδη συνειλεγμένων εἰς τὴν Φυλὴν περὶ ἑπτακοσίους subiectum verbi latet in verbis περὶ ἑπτακοσίους. v. Matth. p. 1108. §. 560. vers. fin. Haec igitur sic accipe, quasi habeas ἐπαγομένων αὐτοὺς τῶν ἄλλων πόλεων — συνειλεγμένων περὶ ἑπτακοσίων etc. Adde Pausan. 5, 13, 3. Mox μᾶλλον intellige, Hellenas dictos esse magis commercio vitae, quam pacto et convento aliquo, vel

στους μὲν ἤδη τῇ ὁμιλίᾳ μᾶλλον καλεῖσθαι Ἕλληνας· οὐ μέντοι πολλοῦ γε χρόνου ἠδύνατο καὶ ἅπασιν ἐκνικῆσαι. τεκμηριοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος· πολλῷ γὰρ ὕστερον ἔτι καὶ τῶν Τρωικῶν γενόμενος οὐδαμοῦ τοὺς ξύμπαντας ὠνόμασεν, οὐδ' ἄλλους ἢ τοὺς μετὰ Ἀχιλλέως ἐκ τῆς Φθιώτιδος, οἵπερ καὶ πρῶτοι Ἕλληνες ἦσαν, Δαναοὺς δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀργείους καὶ Ἀχαιοὺς ἀνακαλεῖ. οὐ μὴν οὐδὲ βαρβάρους εἴρηκε διὰ τὸ μηδὲ

cum Poppone ita, ut sit *magis magisque*, in dies saepius Hellenas vocatos esse. Paulo inferius ad ἐκνικῆσαι supple τὸ καλεῖσθαι Ἕλληνας. οὐ μὴν οὐδέ — ἀποκεκρίσθαι] Homerus vocis βάρβαρος usum norat, nam Il. 2, 867. Cares βαρβαροφώνους dicit. Βάρβαρος φωνὴ ei est aspera, agrestis aut simili notione, non autem norat populos barbaros i. e. nullo vitae cultu expolitos, multo minus barbaros, collective τοὺς βαρβάρους et contrarie τοῖς Ἕλλησι dictos. Recte adeo Apollodorum, qui censuerat, usu et convicio communi peculiariter Cares dictos esse barbaros, refellit Strab. 14. p. 976 sq., non enim barbaros norat, sed barbare loquentes. Sic Καρικὴν Μοῦσαν recte dixerunt τὴν βάρβαρον καὶ ἀσαφῆ Grammatici apud Suidam h. v. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 434. Vid. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 17, 1. Nitzsch. Anm. zu Hom. Od. p. 35. et Gibbon Decline and Fall c. 51. adn. 162. Vol. 9. p. 463 sq. (ed. Londin. 1813.)

Quod autem ad nomen Ἕλληνες attinet, id scriptor primum milites Achillis ex Phthiotide gessisse dicit, de qua re v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 20, 4. Heyn. ad Il. Vol. 5. p. 614. Apollodor. ap. Strab. 8. p. 568. C. Herodot. 1, 56. Od. Muell. Aeginet. p. 14 sqq. Quatenus commune Graecorum nomen fuit, id paulo post Homerum hoc generali sensu ab Hesiodo et Archilocho usurpatum esse Strab. l. c. perhibet, Hudsono obloquente, qui locis ab eo allatis negat comprobatum esse, Hesiodi temporibus omnibus Graeciae incolis nomen Ἕλληνας commune fuisse. Πανέλληνες enim apud Hesiodum et Archilochum, quibus Strab. utitur, non necessario omnes eos significare, qui regionem postea Ἑλλάδα dictam incolebant, sed eos qui tunc Hellenes dicebantur, latiori utique, ni fallor, sensu quam apud Homerum. Conf. Thiersch. De carminum Hesiodi cum Homericis nexu p. 11. inprimis Od. Muell. Aeginet. p. 155 sq. Adde C. Fr. Herm. p. 21, 12. Quod porro sententiae Thucydidis negantis, Hellenum nomen ab initio omnibus Graecis commune fuisse, repugnare videbatur Hom. Il. 2, 530. ἐγχείῃ δ' ἐκέκαστο Πανέλληνας καὶ Ἀχαιούς, tanquam spurius hic versus ab Aristarcho obelo fixus est, eumque etiam Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 39, 12. praefracte negat Homericum esse, et ignoratum a Thucydide esse dicit Od. Muell. Aeginet. p. 155. Adde Schol. Venet. et Scholia brevia ad h. l. et eadem Scholl. ad Il. 9, 395. 16, 595. Phavor. s. v. Ἑλλάδα et ἑλληνίζω. Schol. Thuc. 1, 3. Atqui Thucydidi non tam adversantur hi versus, quam eius sententiam confirmare videri debent, si quidem Πανέλλησι i. e. Graecis in ditione Achillis ex adverso ponuntur Ἀχαιοί i. e. Peloponnesii, ut Homerus intellectum voluisse videtur, at interpretes eius pro synonymis scilicet haec nomina habuerunt v. Heyn. ad Il. Vol. 4. p. 310. Qui vero factum sit, ut Ἑλλήνων nomen paulatim in nomen gentis Graecorum evalesceret, varie viri docti explicare studuerunt, ut Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 365 sq. Dissen. Explicc. Pindar. p. 394., (conf. Heyn. Obss. ad Il. 2, 683. 9, 395. 16, 595.), Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 39. 42 sqq. Strabo in eodem errore est circa nomen Hellenum, quo Scholiastae. Haec enim eius verba sunt libr. 14. p. 976. C. οὐτ' οὖν Θουκυδίδης ὀρθῶς· οὐδὲ γὰρ λέγεσθαί φησι βαρβάρους διὰ τὸ

Ἕλληνάς πω ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ἀντίπαλον ἐς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι. οἱ δ' οὖν ὡς ἕκαστοι Ἕλληνες κατὰ πόλεις τε ὅσοι ἀλλήλων ξυνίεσαν, καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες, οὐδὲν πρὸ τῶν Τρωικῶν δι' ἀσθένειαν καὶ ἀμιξίαν ἀλλήλων ἀθρόοι ἔπρα-

μηδὲ Ἕλληνάς πω ἀντίπαλον εἰς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι· τό τε γὰρ μήτε Ἕλληνάς πω ψεῦδος ὁ ποιητὴς (Od. α', 344.) ἀπελέγχαι· „Ἀνδρὸς, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος," καὶ πάλιν (Od. ο', 80.) „Εἴτ' ἐθέλῃς τρεφθῆναι ἀν' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος." Quibuscum conf. libr. 8. p. 567. C., ubi postquam dixit, totam Graeciam ab Homero Argos dici, dum omnes Graecos Argivos vocet, quemadmodum Danaos et Achaeos appellat, περὶ δὲ τῆς Ἑλλάδος, addit, καὶ Ἑλλήνων καὶ Πανελλήνων ἀντιλέγεται. Θουκυδίδης μὲν γὰρ τὸν ποιητὴν μηδαμοῦ βαρβάρους εἰπεῖν φησι, διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω τὸ ἀντίπαλον εἰς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι. Casaubon. ad Strab. 1. p. 106. Alm. Super verbis Herodoti 4, 36. εἰσί τινες Ὑπερβόρεοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ Ὑπερνότιοι ἄλλοι adnotavit haec partim ad praesentem Thucydidis locum pertinentia: „Nititur sententia Herodoti hac ratione: Hyperborei et Hypernotii contrariorum rationem obtinent. Contrariorum autem haec est natura, ut quod sit unius δεικτικὸν, alterius etiam *esse possit*, atque hic locus a philosopho tractatur Topicorum libro secundo. Quare si ea est, dicit, terrae figura, ut sint aliqui Hyperborei, ergo erunt et Hypernotii. Sed in eo fallebatur Herodotus, quod etsi τὸ αὐτὸ τῶν ἐναντίων est δεκτικόν, tamen *non est necesse*, ut altero posito ponatur et alterum, quod philosophus ita docet, τῶν ἐναντίων οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἂν θάτερον ᾖ, καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι. Simillima Thucydidis ratio: Homerus, ait, βαρβάρους οὐκ εἴρηκε, διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω ἀντίπαλον ἐς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι, i. e. *nec barbaros dicit, quod ne Hellenes quidem in unum nomen oppositum adhuc coaluissent.*" In magna similitudine Herodoti et Thucydidis conclusionum haec tamen non minor differentia inest, quod Herodotus de coniectura locutus est super Hypernotiis nescio quibus, at Thucydides eadem ratione concludendi argumenti usus est in re per memoriam temporum explorata.

ἐς ἓν ὄνομα] Dixit ἀντίπ. ἐς ἓν ὄν. pro ἐς ἓν ἀντίπαλον ὄνομα, si audis Eustathium ad Il. 2. p. 367. Rom. Heilm. vocem ἀντίπαλον adverbialiter positam accepit, ut sit im Gegensatz, quemadmodum Strabo, qui Thucydidis verba reddit per διὰ τὸ μηδὲ Ἕλληνάς πω τὸ ἀντίπαλον εἰς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι. Hoc firmatur verbo ἐναντία, quod 1, 32. extr., sicut τἀναντία 6, 79., significat im Gegentheil.

ὡς ἕκαστοι — κληθέντες] Schol. τὸ ἑξῆς, οἱ Ἕλληνες ὡς ἕκαστοι καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες Ἕλληνες, i. e. hi igitur pro se quisque, sive suo quisque tempore et modo, Ἕλληνες et oppidatim (quotquot inter se intelligebant) et cuncti postea vocati, ante Troianum bellum nihil coniunctis viribus gesserunt. Verba sic ordinanda sunt: κατὰ πόλεις τε κληθέντες (ὅσοι ἀλλήλων ξυνίεσαν,) καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες οὐδὲν πρὸ τῶν τρ. ἔπρ.: diese Staaten also, wie und in welcher Art an jeglichen die Reihe kommen mochte, wurden später Hellenen genannt, erst städteweise (so viele nemlich als sich in ihrer Sprache als solche erkannten,) und später insgesammt, und haben vor dem Troischen Kriege nichts gemeinsam verrichtet. Ὡς ἕκαστοι est *pro se quisque* v. Herm. ad Vig. p. 853. 361. Matth. p. 1284. coll. Herodoto 1, 29. De verbis ἀλλήλων ξυνίεσαν v. Matth. §. 349. Mox στρατείαν ξυνῆλον est idem ac στρατείαν ξυνελθόντες ἐποιήσαντο. v. Herm. ad Soph. Trach. 158.

ξαν. ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν στρατείαν θαλάσσῃ ἤδη πλείω χρώμενοι ξυνῆλθον. Μίνως γὰρ παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν ναυ- 4 τικὸν ἐκτήσατο καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε· καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας. τό τε λῃστικὸν ὡς εἰκὸς καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ᾽ ὅσον ἠδύνατο τοῦ τὰς προςόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ. οἱ γὰρ Ἕλληνες τὸ πάλαι καὶ τῶν βαρ- 5 βάρων οἵ τε ἐν τῇ ἠπείρῳ παραθαλάσσιοι καὶ ὅσοι νήσους εἶχον ἐπειδὴ ἤρξαντο μᾶλλον περαιοῦσθαι ναυσὶν ἐπ᾽ ἀλλήλους, ἐτράποντο πρὸς λῃστείαν, ἡγουμένων ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων κέρδους τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἕνεκα καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς· καὶ προςπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις καὶ κατὰ κώμας οἰκουμέναις ἥρπαζον καὶ τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο, οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον· δηλοῦσι δὲ τῶν τε ἠπειρωτῶν τινες ἔτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δρᾶν, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν τὰς πύστεις τῶν καταπλεόντων πανταχοῦ ὁμοίως ἐρωτῶντες εἰ λῃσταί εἰσιν, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούντων τὸ ἔργον οἷς τε ἐπιμελὲς εἴη εἰδέναι οὐκ ὀνειδιζόντων. ἐλῄζοντο δὲ καὶ κατ᾽ ἤπειρον ἀλλήλους. καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περί τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ τὴν ταύτῃ ἤπειρον. τό τε σιδηροφορεῖσθαι τούτοις τοῖς ἠπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς λῃστείας ἐμμεμένηκε. πᾶσα γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἐσιδηροφόρει 6 διὰ τὰς ἀφράκτους τε οἰκήσεις καὶ οὐκ ἀσφαλεῖς παρ᾽ ἀλλήλους ἐφόδους, καὶ ξυνήθη τὴν δίαιταν μεθ᾽ ὅπλων ἐποιήσαντο ὥςπερ

4. *τοῦ — ἰέναι*] v. Matth. p. 1061. adn. 1.

5. *οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων*] i. e. *ducibus viris non iis, qui ultimi essent potentia, sed qui non ultimi.* Haec enim sententia subaudienda est, quod non mirum videbitur ei, qui meminerit, usitatissimum esse Graecis, negare id, cuius contrarium intelligi volunt. v. Herm. ad Soph. Phil. 349. Sintén. ad Plut. Themist. p. 2. Mox *τοῖς ἀσθένεσι* Valck. ad Herodot. 8, 51. interpretatur *pauperculis.*

καλῶς] Vall. *egregie* interpretatur; sed ego simpliciter malim reddere *bene.* Bene autem latrocinandi seu praedandi artem exercent, (si artis appellatione etiam hic utendum est,) qui eius periti sunt, adeo ut fortasse illud *καλῶς* reddi etiam *perite* queat. Steph.

οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν] Ut Hom. Od. 3, 71. Mox *ἐρωτῶντες* est *interrogari advenas ab hospitibus facientes.* Nam non ipsi poetae percontari poterant. Vid. Hemsterh. ad Thom. M. p. 187 sqq. Interpp. ad Horat. 1. serm. 10, 36.

ὧν πυνθάνονται] i. e. tanquam neque iis, quos percontantur, hoc negotium improbantibus, neque illis, quibus curae est scire, hoc exprobrantibus. Vid. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 92 sq. Paulo ante *πύστεος καταπλεόντων* intellige interrogationes, quibus advenae interrogantur. Referuntur inter se particulae *οὔτε — τε οὐ* v. Matth. p. 1226.

6. *ξυνήθη τὴν δίαιταν — ἐποιήσαντο*] Adi. pro adverbio. Vid. Matth. §. 446. 8. Mox verbis *ταῦτα τῆς Ἑλλάδος* intellige eos, quos

οἱ βάρβαροι. σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω νεμόμενα τῶν ποτε καὶ ἐς πάντας ὁμοίων διαιτημάτων. ἐν τοῖς πρῶτοι δὲ Ἀθηναῖοι τόν τε σίδηρον κατέθεντο καὶ ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον μετέστησαν. καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῖς τῶν εὐδαιμόνων διὰ τὸ ἁβροδίαιτον οὐ πολὺς χρόνος

exeunte cap. 5. nominavit, Locros Ozolas, Aetolos et Acarnanes, et ἐς πάντας *apud omnes*, ut, 133. φήρουσα ἐς τοὺς πολλοὺς ἀρετήν. De formula ἐν τοῖς πρῶτον v. Herm. ad Vig. p. 787, 250. Matth. §. 290.

ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ] i. e. propter genus vitae minus strenuum sive wegen der Entfernung von der altattischen Strenge zum Leben nach Wohlgefallen: Mox οἱ πρεσβύτεροι τῶν εὐδαιμόνων sunt *antiqui inter opulentos homines* sive die Altfränkischen unter den Wohlhabenden.

οὐ πολὺς χρόνος ἐπειδή] Haec mediae orationi ita inseruntur, ut in structuram nihil valeant. Plura exempla dabunt Lobeck, ad Soph. Ai. 601. et C. G. Schneid. ibid. ad v. 598. Quae locutio cum εὖ οἶδ' ὅτι — δῆλον ὅτι et similibus comparanda est. Popp. adde Herm. ad Soph. Ai. 789. Mox αὐτοῖς iunge cum ἐπαύσαντο. v. Matth. p. 709. extr.

διὰ τὸ ἁβροδίαιτον] His verbis rationem reddi, cur linteas tunicas et aureas cicadas gesserint, non cur gerere desierint, recte Arn. animadvertit. Sunt igitur iungenda cum φοροῦντες, (διὰ τὸ ἁβροδ. φορ.), non cum ἐπαύσαντο. Primum Athenienses simplici cultu utebantur, quo ceteri Graeci: at primi iidem de vitae strenuitate antiqua ad remissius vitae genus deflexi et τρυφεροί facti linteas vestes gerere coeperunt. Illud τρυφερόν non prius cessavit, quam antiqui homines inter opulentos Atticos, qui diutissime omnium pristinum morem retinerent, desierunt et ipsi linteis illis tunicis ac cicadis in capillorum tutulis uti. Idemque mos fuit apud Iones, consanguineos Atheniensium. Quum igitur illud τρυφερόν omitteretur, rursus Athenienses ad simplicem cultum redierunt, praeeuntibus Lacedaemoniis. Od. Muell. Dor. 2. p. 267. peculiarem quandam Thucydidis opinionem esse ait, *quasi vestes illae linteae antiquissimus Graecorum vestitus fuerint*; sibi satis exploratum esse, hunc vestitum ab Ionibus demum Asianis Athenas migrasse, quo circa tempora belli Pelop. deposito ad antiquiorum Graecorum amictum redibant, nisi quod mulieres, (quae olim Athenis quoque Dorico cultu usae fuerant, etiamtum Ionicas vestes maximam partem linteas servabant. Antiquissimum igitur cultum Graecorum Od. Muell. dicit fuisse Doricum, deinde aliquamdiu Ionium cultum evaluisse, postmodo Athenienses ad antiquissimum vestitum rediisse, praeter sexus muliebre. At Herodotus nihil dicit, nisi antiquissimum et quondam omnium mulierum communem vestitum eum fuisse, qui sua aetate Doricus dicebatur: ἐπεὶ ἥ γε Ἑλληνικὴ ἐσθὴς πᾶσα ἡ ἀρχαίη τῶν γυναικῶν ἡ αὐτὴ ἦν, τὴν νῦν Δωρίδα καλέομεν 5, 88., (cui rei nihil apud Thucydidem repugnans est,) et Thucydides Spartanos dicit reliquis Graecis simplicem vestitum praeisse. Neuter quidquam de antiquissimo Graecorum virorum cultu prodit. Nam linteas quidem illas vestes ne Thuc. quidem antiquissimum vestitum fuisse dicit, et falso Muell. hanc sententiam a mente scriptoris alienissimam ei tribuit, si quidem perspicuis verbis hic memorat, Athenienses ἀνειμένῃ τῇ διαίτῃ ἐς τὸ τρυφερώτερον i. e. ad ipsas illas vestes linteas transisse: nec diu est, ex quo antiqui homines inter beatiores apud Athenienses linteas tunicas gerere et aureas cicadas inserendo capillorum tutulos constringere, ut propter delicatius vitae genus consueverant, desierunt. Id quod pulchre confirmant Arist. Equ. 1331. Brunck., qui sua ipsa aetate

ἐπειδὴ χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν.

antiquum morem vestitus, qualem Thuc. describit, Athenis exolevisse significat, et Heraclides Ponticus apud Athenaeum 12. p. 512. B., qui Athenarum urbem, dum delicato vitae genere utebatur, maximam fuisse et aluisse scribit fortissimos cives, victores apud Marathona, qui primi totius Asiae vires fregissent. Eadem illa immutatis paululum verbis legas apud Aelianum V. H. 4, 22. Quum autem et Aelianus et Heraclides in recitandis verbis Thucydidis non memorent *λινοῦς*, sed *ποικίλους χιτῶνας*, suspicio de veritate scripturae loci Thucydidei orta est Hemsterhusio Anecdd. Vol. 1. p. 108., qui se profitetur mirari, quae luxuria sit in gerendo *χιτῶνας λινοῦς*, imo insignis luxuriae esse *φορεῖν ποικίλους χιτῶνας*. Tali argumento inductus verba Thucydidis satis audacter innovat, cuius coniecturam vanam esse partim vel ex superioribus diiudicare licet, partim Heraclidi et Aeliano non vitio dandum est, quod *ποικίλους χιτῶνας* nominaverunt, nec putandum, ex alio scriptore, quam Thucydide eos haec hausisse, quoniam licet *ποικίλους* appellantes, nihilominus *λινοῦς χιτῶνας* eosdem, quos Thucydides, intelligunt, quippe tunicas linteas, acu pictas. Tales linteae vestes floribus varioque ornatu distinctae Aegyptiis maxime in usu erant, atque haec manuum ars apud eosdem maxime insignis. Acu igitur pictas tunicas si intelligas, facile percipies, cur *διὰ τὸ ἁβροδίαιτον* gestas esse Thuc. prodiderit, ac cur talium tunicarum nomine tenus vilium gestationem coniunxerit cum insertione aurearum cicadarum, ad speciem splendidiore. Nam magni aestimabantur opera illa lintea, acu picta. Vid. Bloomf. ad Thuc. 2, 97. Herodot. 2, 105. 3, 47. Heeren, Ideen 1, 2. p. 128. 2, 2. p. 686 sq. Gesner. ad Lucian. Navig. 3. et inprimis Billerbeck. Flora Class. p. 85.

ἐνέρσει] Triplex huius vocabuli forma apparet in libris Thucydidis et apud veteres Grammaticos: *ἐνέρσει — ἐν ἔρσει* et *ἀνέρσει*. *Ἄνερσις* potest esse tantum capillorum, sicut *ἔνερσις* tantum cicadarum, unde efficitur, *ἐνέρσει* legendum esse. *Ἐνείρονται* cicadae, *ἀνείρονται* (sive *ἀναλαμβάνονται*) cincinni. Itaque Lucian. Navig. 3. recte scripsit: *οἱ πρόγονοι ἡμῶν* (Atheniensium), *οἷς ἐδόκει καλὸν εἶναι κομᾶν τοὺς γέροντας ἀναδουμένους κρωβύλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον.* Hinc etiam iudicare licet de loco Hesychii: *τεττιγοφόροι Ἀττικοὶ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τριχῶν ἠρτημένων χρυσοῦς τέττιγας*, ubi Geel. scriptum vult *ἐνειρομένων χρ. τέττ.*, quae videtur multo melior ratio, quam Hemsterhusii Anecdd. 1. p. 110. legentis *ἠρτημένων χρ. τέττ.*

κρωβύλον] Thiersch. Actt. Philol. Monacc. Vol. 3. p. 273 sqq. hanc vocem ait ornatum significare, si etymon spectes, qui caput undique involvit et tanquam corona cingit. His addit, formam, quam *κρωβύλος* habebat, monstrari fragmento Eurip. Thes. apud Athenae. 10. p. 454. C., in quo pastor literarum ignarus formas, quas singulae literae nomine Thesei contentae referant, describit ac de tertia i. e. de sigmate dicit: *τρίτον δὲ* (*γράμμα*) *βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος.* De eadem litera, ait, Theodectes Phaselita ibidem: *τρίτον δ' ἕλικτῳ βοστρύχῳ προσεμφερές.* Patet autem, addit, in his sigma lunatum figura semicirculari describi. Hinc eodem loco Athenaei Agathonem poetam dicit sigma illud *Σκυθικῷ τόξῳ προσεμφερές* appellare. „Adde, ait, quod eius generis cincinni calices nominati sunt, ut docent Scholia Veneta et Victor. ad Il. ρ', 52." Qui autem, quaeso, *τὸ σιγματοειδὲς* Atticae comtionis, *τὸ καλυκῶδες* eiusdem, et ea forma comtionis, qua caput undique tanquam corona cingitur, inter se coeant et concilientur? Sed simul alia inter se repugnantia in illa disputatione mihi reperisse vi-

deor. Satis multa deorum atque heroum capita marmore expressa dicit ad nostram memoriam servata esse, in quibus κρωβύλον imitatione redditum videamus. His istam κρωβύλου descriptionem adiecit: „In his imaginibus pexi exprimuntur capilli atque ita dispositi, ut naturali ordine ad frontem atque cervicem descendant, ac compressi omnem cranii concavitatem referant. Ex media autem fronte reducti sunt et in multos cincinnos convoluti, qui ab altera aure ad alteram pertinentes frontis extremitatem occupant, densa serie connexi et maxima cum cura elaborati.“ Haec descriptio partim cum illa forma σιγματοειδεῖ, καλυκώδει et στεφανώδει minime convenit, partim nova difficultate laborat, quod paulo post κρωβύλος dicitur modo signis remotioris aevi, inprimis statuis, in Aegina repertis repraesentari. Crobyli enim usum priscae Graeciae communem fuisse, cicadarum autem in eo ornatum Ionibus peculiarem. Atqui iis, quae Thiersch. de signis Aegineticis protulit, adversantur dicta ab aliis, ut ab Hirtio in Diss. apud Wolf. Anall. lit. fasc. 3. p. 171., cuius ipsis verbis utar: „Merkwürdig ist der Kopfputz von D. (intellige unam ex figuris hac litera designatam) und richtig beschrieben. Nur ist dieser sonderbare Kopfputz nicht eigenes Haar, sondern der Krieger trägt offenbar über dem eigenen kurz abgeschnittenen Haar, wovon eine Reihe kleiner Locken am untern Rande des Hinterkopfes zum Vorschein kommt, eine Mütze von feinem Leder, worauf die Locken, vom Wirbel nach vorne zulaufend, befestigt sind. Am Hinterkopfe fehlen die falschen Haare, und daher die erscheinende Glatze, was aber nur die reine Oberfläche der ledernen Mütze ist, die hinten herum am Nacken durch eine Flechte von Haaren an den Kopf festgeschnürt ist. Eine ähnliche Anordnung des Kopfputzes nimmt man selbst an Kriegern unter dem Helme wahr. Diese *mützenartige Perücke* scheint hauptsächlich als Schutzdecke gedient zu haben, damit der Helm durch seine festen Theile von Erz weniger drückte.“ Adde illud. p. 170., ubi inter alia haec leguntur: „Die eigenen Haare können auf dem Kopfe nie in dieser Art gelegt werden.“ p. 173. 174. 177 sq. Hirt. igitur negat ornatum capillorum, qualis in signis Aegineticis cernitur, in rerum natura extare, et potius capillamenti genus esse, quam vivorum capillorum imaginem. Quum autem praeterea in omnibus eiusmodi signis eundem, constantemque sculpendi tum faciem, tum corpora, tum barbam capillosque modum esse p. 177 sq. perhibeat, nemo negabit, κρωβύλον non esse id, quod in capillis signorum Aegineticorum spectatur. Neque magis constat aut ex Thierschii, aut aliorum disputationibus, utrum κρωβύλος et κόρυμβοι eandem rem significent, nec ne. Atque Iacobs. quidem ad Antipatr. Sidon. Epigr. 27. Animadvv. 2, 1. p. 35. κόρυμβον capillos intelligit in capitis vertice intortos. Schol. Thuc. 1, 6. idem de κρωβύλῳ praedicat. At hic modus comtionis, si Od. Mueller. Dor. 2. p. 270. audias, Laconicus fuit, quod Horatii verbis 2. Carm. 11. fin. comprobari addit; eumque esse speciem Dianae in simulacris veterum. Idem Ionum, qui in hac quoque re barbaros aemulati sint, morem fuisse autumat, capillos artificiosis cincinnis convolvere et super fronte fibulis aureis, in formam cicadarum effictis connectere. Addit, κόρυμβον omnium optime in κόραις Pandrosei cerni. v. eius Minerv. Poliad. p. 41 sq. Creuz. Additam. ad Fragm. Ant. Hist. Gr. p. 235. κόρυμβος quid sit, dicit Winckelmannum in Monumenti p. 1. p. 34. e veteris artis operibus ita explicare, ut sit capillus ad uvarum hederacearum similitudinem compositus, simulque docere, in viris κρωβύλον dici idem, quod in mulieribus κόρυμβος sit. Quod discrimen statuens Winckelm. secutus est Scholiastam ad Thuc. 1, 6. Denique dilucidiora haec omnia fient, si βοστρύχους — κρωβύλον — κορύμβους diligentius discernamus. Itaque βόστρυχοι singuli cincinni erunt, qui quomodo σιγματοειδεῖς appellari possint,

ἀφ' οὗ καὶ Ἰώνων τοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὸ ξυγγενὲς ἐπὶ πολὺ αὕτη ἡ σκευὴ κατέσχε. μετρίᾳ δ' αὖ ἐσθῆτι καὶ ἐς τὸν νῦν τρόπον πρῶτοι Λακεδαιμόνιοι ἐχρήσαντο, καὶ ἐς τὰ ἄλλα πρὸς τοὺς πολλοὺς οἱ τὰ μείζω κεκτημένοι ἰσοδίαιτοι μάλιστα κατέστησαν. ἐγυμνώθησάν τε πρῶτοι καὶ ἐς τὸ φανερὸν ἀποδύντες λίπα μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι ἠλείψαντο. τὸ δὲ πάλαι καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι διαζώματα ἔχοντες περὶ τὰ αἰδοῖα οἱ ἀθληταὶ ἠγωνίζοντο, καὶ οὐ πολλὰ ἔτη ἐπειδὴ πέπαυται. ἔτι

facile unusquisque reperiet; quippe *ἕλικες* sunt cincinni, at nullo modo *κόρυμβοι*, neque magis *κρωβύλος* cogitari possunt hac forma praediti, quia *κόρυμβοι* sunt singulorum cincinnorum ad similitudinem uvarum compositi fasciculi, *κρωβύλος* autem, ut mihi videtur, nihil nisi tota capillorum comtio, in formam *κορύμβων* dispositorum. Verba *τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν* Thiersch. negat sine idonea causa addita esse: nam Hesychio teste fuisse *κρωβύλον* etiam *τὸν μαλλὸν τῶν αἰδοίων*, quippe hunc quoque in cincinnos conformatum. Conf. Bachm. Anecdd. 1. p. 283 sq. Et Schol. ad Thuc. 1, 6. *κρωβύλον τῶν παίδων* dicit dictum esse *σκορπίον*. Quo usu vocis *κρωβύλος* sane non comprobantur ea, quae supra de etymo huius vocis prolata sunt.

μετρίᾳ δ' αὖ ἐσθῆτι] i. e. eine schlichte Tracht. De vestitu Spartanorum et Atheniensium v. Wessel. ad Herodot. 5, 87. et Od. Muell. Dor. 2. p. 260 sqq. per totum cap. 2. Mox *πρὸς τοὺς πολλούς* Schol. explicat per *πρὸς τοὺς πένητας*. Praepositio *πρός* iungenda cum *ἰσοδίαιτος* et aequalitatem significat: *cultum victumque aequalem cum pauperculis instituebant.* v. Od. Muell. Dor. 1. p. 269 sq.

ἐγυμνώθησαν] Toti nudati sunt, ut essent sine subligaculo. Antiquitus enim *περὶ τὰ αἰδοῖα ἐζώννυντο*, ait Schol. v. Hom. Od. 18, 30. Il. 23, 683. Plat. Polit. 5. p. 452. C. Theaet. p. 162. C. Casaub. ad Dionys. Hal. p. 475. Perizon. ad Aelian. V. H. 3, 38. Mox *ἐς τὸ φανερόν* Bau. dictum putat per breviloquentiam cum ellipsi participii *προελθόντες*, *exutis vestibus in conspectum progressi.* De voce *λίπα* adi Buttm. Gr. max. 1. p. 234 sq.

καὶ οὐ πολλὰ ἔτη] Controversia est de tempore, quo primum mos nude pugnandi inceperit. „Primi secundum Platonem de Rep. 5. p. 452. C. Cretenses nudi luctati sunt, qui quum disiuncti a ceteris Graecis agerent, mos nude luctandi non latius patuit. Deinde Lacedaemonii, quos *primos* nudos certasse Thuc. memoriae prodidit. Acanthus Lacedaemonius, qui Ol. 15. *διαύλῳ* vicit (Pausan. 5, 8, 3. et Africanus), eo tempore primus nudus metam attigit. vid. Dionys. Hal. A. R. 7, 72. De tempore constat. Alii dicunt, Orsippum Megarensem primum stadio nudum palmam tulisse, quem et ipsum victorem Ol. 15. ponunt. v. Eustath. ad Il. p. 1324. Rom. Conf. Hesych. s. v. *ζώσατο*. Isidor. Origg. 18, 17. (Pausanias de tempore tacuit, neque quidquam memoravit, nisi quod in epigrammate Megarico legerat, de quo Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 553. egit. Corsinius Pausaniae de Acantho et aliorum de Orsippo locos inter se conciliare studuit, sed operam perdidit. Mea quidem opinione ad Orsippum tum gentile nomen *Λακεδαιμόνιος*, tum tempus victoriae tradnetum est, atque magis fidem habeo Etymologico M. et Scholiastae Veneto dicentibus, Orsippum demum Ol. 32. vicisse, ubi ab Africano verisimile est per errorem Cratinum, et ipsum Megarensem, positum esse. Acanthi exemplum videntur non imitati esse, et morem nude pugnandi ab Orsippo incepisse, quocum etiam Thucydidis verba *καὶ οὐ πολλὰ ἔτη ἐπειδὴ πέπαυται* (quae cave

δὲ καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις ἔστιν οἷς νῦν, καὶ μάλιστα τοῖς Ἀσιανοῖς, πυγμῆς καὶ πάλης ἆθλα τίθεται, καὶ διεζωσμένοι τοῦτο δρῶσι. πολλὰ δ᾽ ἂν καὶ ἄλλα τις ἀποδείξειε τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν ὁμοιότροπα τῷ νῦν βαρβαρικῷ διαιτώμενον. τῶν δὲ πόλεων ὅσαι μὲν νεώτατα ᾠκίσθησαν καὶ ἤδη πλωιμωτέρων ὄντων, περιουσίας μᾶλλον ἔχουσαι χρημάτων ἐπ᾽ αὐτοῖς τοῖς αἰγιαλοῖς τείχεσιν ἐκτίζοντο καὶ τοὺς ἰσθμοὺς ἀπελάμβανον ἐμπορίας τε ἕνεκα καὶ τῆς πρὸς τοὺς προσοίκους ἕκαστοι ἰσχύος· αἱ δὲ πα-

ne corrigas) melius conveniunt." Od. Muell. Dor. 2. p. 260 sq. adn. Conf. 1. p. 89. adn. 3. Negationem οὐ delere plane esse contra mentem Thucydidis, diuturnitatem et perpetuitatem moris ostendere volentis, monuit etiam Bau. Od. Muelleri sententiam improbans Boeckh. C. I. 1. p. 554. praefert Iul. Africani testimonium et eorum, qui Orsippi victoriam archonte Hippomene i. e. Ol. 15. accidisse tradunt. „At haeserunt, ait, nonnulli in verbis Dionysii Hal. A. R. 7, 72. ὁ δὲ πρῶτος ἐπιχειρήσας ἀποδυθῆναι τὸ σῶμα καὶ γυμνὸς Ὀλυμπίασι δραμὼν ἐπὶ τῆς πεντεκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος Ἄκανθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἦν. Quae ipsa optime congruunt narrationi de Orsippo Ol. 15. stadio vincente; cui quum inter cursum forte vel fortuiti casus simulatione subligaculum decidisset, postea prodiens Acanthus, antequam cursum iniret, sponte et palam deposuit illud subligaculum: quo referuntur verba Dionysii. Nam post stadiodromos prodibant diaulodromi et dolichodromi; Acanthus autem Pausania auctore (5, 8, 3.) vicit diaulo vel dolicho secundum Africanum, qui accuratissime notat dolichodromos Ol. 15. nudos certasse, non ex lege, ut fabulantur, sed ex arbitrio: προσετάθη, ait, δόλιχον καὶ γυμνοὶ ἔδραμον. ἐνίκα Ἄκανθος. Quodsi iam inde ab Ol. 15. dolichodromi et diaulodromi nudi decurrerunt, quid in hoc fuisset memorabile, Orsippum primum nudum stadio vicisse, siquidem vicisset Ol. 32.? Huc accedit Hesych. v. ζώσατο, ab Ol. 15. Olympiae sine subligaculo certatum esse affirmans. Thucydides vero, ubi Lacedaemonios (Orsippus autem Megarensis est) primos corpora nudasse dicit, non hoc ad Olympios ludos referendum est: quanquam Acanthus, qui primus Olympiae sponte et ante cursum abiecit subligaculum, Lacedaemonius fuit. Postremo male intelliguntur haec Thucydidis verba: τὸ δὲ πάλαι — τοῦτο δρῶσι. Qui si verbis οὐ πολλὰ ἔτη ἐπειδή Orsippi designaret aetatem, sive hic Ol. 15. sive 32. vicit, male locutus esset. Potius inde ab Orsippo cursores deposuerant subligacula, retinuerant ceteri athletae, quibus id minus incommodum erat, ut luctatores, pugiles: hi paulo ante Thucydideam aetatem et ipsi abiecerunt. Hoc est illud Eustathii: ὅθεν (ab Orsippo) ἐθεσπίσθη γυμνοὺς τοὺς τοιούτους (cursores) ἀγωνίζεσθαι."

ἔτι δὲ καὶ — οἷς νῦν] Ordo verborum hic est: ἔτι δὲ καὶ νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις (i. e. τῶν βαρβάρων) ἔστιν οἷς etc. Mox pro ἆθλα τίθεται, καί exspectes ἔτι δὲ καὶ νῦν πυγμῆς καὶ πάλης ἄθλων τιθεμένων διεζωσμένοι τοῦτο (τὸ πυγμαχεῖν καὶ παλαίειν) δρῶσι. Neque enim, ait Popp., hoc apud barbaros singulare et moribus posteriorum Graecorum contrarium, vetustiorum autem congruum erat, quod luctae et pugilatus praemia proponebant, sed quod luctantes et pugnis certantes subligaculis utebantur.

7. πλωιμωτέρων ὄντων] i. e. da es schiffbarer wurde. v. Matth. §. 563. Mox ἀπελάμβανον Duk. explicat per τείχει διατειχίζοντες ἔνδον τοὺς ἰσθμοὺς ἐποιοῦντο.

λαιαὶ διὰ τὴν λῃστείαν ἐπὶ πολὺ ἀντισχοῦσαι ἀπὸ θαλάσσης μᾶλλον ᾠκίσθησαν, αἵ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἠπείροις· ἔφερον γὰρ ἀλλήλους τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ὄντες οὐ θαλάσσιοι κάτω ᾤκουν· καὶ μέχρι τοῦδε ἔτι ἀνῳκισμένοι εἰσί. καὶ 8 οὐχ ἧσσον λῃσταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται Κᾶρές τε ὄντες καὶ Φοίνικες· οὗτοι γὰρ δὴ τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν. μαρτύριον δέ· Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ καὶ τῶν θηκῶν ἀναιρεθεισῶν ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν τῇ νήσῳ, ὑπὲρ ἥμισυ Κᾶρες ἐφάνησαν, γνωσθέντες τῇ τε σκευῇ τῶν ὅπλων ξυντεθαμμένοι καὶ τῷ τρόπῳ ᾧ νῦν ἔτι θάπτουσι. καταστάντος δὲ τοῦ Μίνω ναυτικοῦ πλωιμώτερα ἐγένετο παρ' ἀλλήλους· οἱ γὰρ ἐκ τῶν νήσων κακοῦργοι ἀνέστησαν

διὰ τὴν λῃστείαν — ἀντισχοῦσαι] i. e. *veteres urbes ob latrocinia, postquam diu et restiterunt et perduraverunt, longius a mari conditae sunt.* Quaerat aliquis, quomodo homines in urbibus non munitis degentes et navibus destituti piratis diu resistere potuerint? At urbes piraticam factitantes non solum illas, quae navibus non pollebant, sed et ipsos piratas depraedabantur, id quod ipse auctor data opera monet, *nam et inter se*, ait, *qui piraticam exercebant, depraedabantur et ceterorum eos, qui, licet rerum maritimarum non periti erant, tamen litus accolebant.* Quae distinctio modi depraedationum plane inutilis foret, nisi auctor scripsisset *ἀντισχοῦσαι*. Dicat porro aliquis, „illud *ἀντέχειν* non de felici successu esse intelligendum, sed significare: *quum diu contra piratas perdurassent.* Ita igitur Thuc. diceret, antiquissimas urbes fuisse haud procul a mari; sed exorta piratica in mediterraneis locis oppida condita esse, donec tandem, piratis per Minoem aliosque eversis, rursus in ipsis litoribus maris urbes existerent. At hanc explicationem historiae adversari, quum Argos, Sicyona, Mycenas, Cecropiam, Cadmeam aliasque vetustissimas Graeciae urbes aliquantum a mari abfuisse constet.“ Verum non adversari historiae docet ipse auctor addens: *καὶ μέχρι τοῦδε ἔτι ἀνῳκισμένοι εἰσί.* Altera scriptura *ἀντισχούσαν*, quae in parte librorum est, explicari nequit. Nominativum Valla et Schol. interpretantur.

8. *Δήλου καθαιρομένης*] Deli haec prima lustratio omnium, de quibus constat; altera per Pisistratum facta est versus Ol. 60. (540.) tertia totius insulae instituta est iussu Atheniensium Ol. 88, 3. (426.), qua tota insula funeribus Apollini invisis liberata est. Od. Muell. Dor. 1. p. 335 sq. v. Thuc. 3, 104. et Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 440 sq.

τῇ σκευῇ] Schol. *Κᾶρες πρῶτοι εὗρον τοὺς ὀμφαλοὺς* (imo *ὀχάνους*) *τῶν ἀσπίδων καὶ τοὺς λόφους.* (v. Herodot. 1, 171. Strab. 14. p. 976.) *τοῖς οὖν ἀποθνήσκουσι συνέθαπτον ἀσπιδίσκιον μικρὸν καὶ λόφον, σημεῖον τῆς εὑρέσεως καὶ ἐκ τούτου ἐγνωρίζοντο οἱ Κᾶρες. οἱ δὲ Φοίνικες ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς· τῶν ἄλλων γὰρ ἐπ' ἀνατολὰς ποιούντων ὁρᾶν τοὺς νεκρούς, οἱ Φοίνικες ἐξεπίτηδες ἐπὶ δύσιν.* At eandem sepeliendi rationem etiam apud Athenienses aliosque obtinuisse, docet Popp. ex Aelian. V. H. 5, 14. eiusque interpretibus.

ξυντεθαμμένῃ] Pars librorum *ξυντεθαμμένοι.* Utrumque Graece dicitur; illud significat *cogniti armatura, quippe quae cum eis esset sepulta*; hoc, suppleto *αὐτῇ*, *est armatura cogniti, quum cum ea sepulti essent.* Mox verba *οἱ ἐκ τῶν νήσων* intellige *οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἐκ τῶν νήσων ἀνέστησαν.* Vid. Matth. §. 596. Verba *τῶν κρεισσόνων δουλείαν* significant *servitutem, quam melioribus serviebant.* v. Matth. p. 681.

ὑπ' αὐτοῦ ὅτεπερ καὶ τὰς πολλὰς αὐτῶν κατῴκιζε. καὶ οἱ παρὰ θάλασσαν ἄνθρωποι μᾶλλον ἤδη τὴν κτῆσιν τῶν χρημάτων ποιούμενοι βεβαιότερον ᾤκουν· καί τινες καὶ τείχη περιεβάλλοντο, ὡς πλουσιώτεροι ἑαυτῶν γιγνόμενοι. ἐφιέμενοι γὰρ τῶν κερδῶν οἵ τε ἥσσους ὑπέμενον τὴν τῶν κρεισσόνων δουλείαν οἵ τε δυνατώτεροι περιουσίας ἔχοντες προςεποιοῦντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσσους πόλεις. καὶ ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ μᾶλλον ἤδη 9 *ὄντες ὕστερον χρόνῳ ἐπὶ Τροίαν ἐστράτευσαν. Ἀγαμέμνων τέ μοι δοκεῖ τῶν τότε δυνάμει προὔχων καὶ οὐ τοσοῦτον τοῖς Τυνδάρεω ὅρκοις κατειλημμένους τοὺς Ἑλένης μνηστῆρας ἄγων τὸν στόλον ἀγεῖραι. λέγουσι δὲ καὶ οἱ τὰ σαφέστατα Πελοποννησίων μνήμῃ παρὰ τῶν πρότερον δεδεγμένοι Πέλοπά τε πρῶτον πλήθει χρημάτων ἃ ἦλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας ἔχων ἐς ἀνθρώπους ἀπόρους δύναμιν περιποιησάμενον τὴν ἐπωνυμίαν τῆς χώρας ἐπηλύτην ὄντα ὅμως σχεῖν καὶ ὕστερον τοῖς ἐκγόνοις ἔτι μείζω ξυνενεχθῆναι, Εὐρυσθέως μὲν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑπὸ*

μᾶλλον ἤδη ὄντες] i. e. *magis est, ut tali conditione iam fuerint, quam ut in illa prisca.* Bau.

9. *δυνάμει προὔχων*] v. Hom. Iliad. 2, 576 sqq.

Τυνδάρεω ὅρκοις] v. Apollod. Bibl. 3, 10, 9. Isocr. Laud. Helen. p. 239, 40. Bekk. Pausan. 3, 20, 9. Schol. Soph. Ai. 1111. Fama ferebat, Helenae procos per iusiurandum Tyndareo, patri eius, fidem dedisse, se matrimonium illud ratum habituros, cuicunque filiam collocaturus esset et marito uxorem communi ope salvam praestituros. v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 95, 20. 21.

οἱ τὰ σαφέστατα — δεδεγμένοι] Ordo verborum est *οἱ δεδεγμένοι τὰ σαφέστατα Πελοποννησίων* i. e. *qui res certissimas* seu *maxime perspicuas Peloponnesiorum memoriae traditas a maioribus acceperunt.* Res Peloponnesiacas non dicit perspicuas esse per se, et in nulla dubitatione positas, 'sed comparatione earum rerum inter se facta quasdam intelligit exploratissimas et luculentissimas, (die sich am meisten hören lassen), alias easdemque plerasque minus dicit exploratas. Quodsi enim nihil prorsus explorati in illis rebus fuisset, non potuissent materia quaestionis fieri. Viri autem eiusmodi cognitione, quae optima parari posset rerum Peloponnesi, instructi Isocrati sunt *τὰ Λακεδαιμονίων ἀκριβοῦντες.* Mox *ἃ ἦλθεν ἔχων* converte: die er mitbrachte. v. Matth. p. 1101. fin.

τὴν ἐπωνυμίαν] Schol. *Ἀπία γὰρ τὸ πρῶτον ἐκαλεῖτο.* v. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 85. et ad Apollod. 2, 1, 1. Mox iunge *ἐπηλύτην ὄντα ὅμως* et v. Beier. ad Cic. Oratt. fragmm. p. 54. Matth. §. 566, 3. Herm. ad Soph. Ai. 15.

σχεῖν] Interpretantur *nomen praebuisse.* Ac profecto *ἔχειν* saepe respondet latino verbo *praebere,* ubi *ἔχειν* accipe dictum pro *continere, in se habere causam, rationem, materiam alicuius rei. Ἐπώνυμος* is est, unde aliquid appellatur, et *ὁ ἐπώνυμος ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν* i. e. habet in se causam denominationis, quod usitatius dicitur *nomen praebet.*

Εὐρυσθέως — παραλαβεῖν] Haec melius inter se concinerent, si hac ratione conformata essent: *Εὐρυσθέως μὲν — ἀποθανόντος, Ἀτρέως δέ, μητρὸς ἀδελφοῦ ὄντος αὐτῷ καὶ φεύγοντος τὸν πατέρα διὰ τὸν Χρυσίππου θάνατον, ὑπὸ Εὐρυσθέως, ὅτ' ἐστράτευε, Μυκήνας τε καὶ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἐπιτρεφθέντος, καὶ ὡς οὐκέτι ἀνεχώρησεν*

Ἡρακλειδῶν ἀποθανόντος, Ἀτρέως δὲ μητρὸς ἀδελφοῦ ὄντος αὐτῷ, καὶ ἐπιτρέψαντος Εὐρυσθέως ὅτ' ἐστράτευε Μυκήνας τε καὶ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ οἰκεῖον Ἀτρεῖ· τυγχάνειν δὲ αὐτὸν φεύγοντα τὸν πατέρα διὰ τὸν Χρυσίππου θάνατον· καὶ ὡς οὐκέτι ἀνεχώρησεν Εὐρυσθεύς, βουλομένων καὶ τῶν Μυκηναίων φόβῳ τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἅμα δυνατὸν δοκοῦντα εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τεθεραπευκότα τῶν Μυκηναίων τε καὶ ὅσων Εὐρυσθεὺς ἦρχε τὴν βασιλείαν Ἀτρέα παραλαβεῖν, καὶ τῶν Περσειδῶν τοὺς Πελοπίδας μείζους καταστῆναι. ἅ μοι δοκεῖ Ἀγαμέμνων παραλαβὼν καὶ ναυτικῷ [τε] ἅμα ἐπὶ πλέον τῶν ἄλλων

Εὐρυσθεύς, βουλομένων καὶ τῶν Μυκηναίων φόβῳ τῶν Ἡρακλειδῶν, καὶ ἅμα αὐτοῦ (Ἀτρέως) δυνατοῦ δοκοῦντος εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τεθεραπευκότος, τῶν Μυκηναίων τε καὶ ὅσων Εὐρυσθεὺς ἦρχε τὴν βασιλείαν παραλαβόντος. Sed scriptor inconcinnus esse, quam participiorum numero offendere maluit. Itaque verba *μητρὸς ἀδελφοῦ ὄντος αὐτῷ*, quae proprie tantum ad nomen *Ἀτρέως* explicandum faciunt, ideoque per appositionem huic adiici debebant, ita cum *Ἀτρέως* iunxit, ac si *ὄντος* verbum primarium esset, quo, qua ratione et quo tempore Pelopidarum potentia aucta esset, declararetur. Krueg. ad Dionys. p. 238. *Dicunt longe maiorem potentiam posteris Pelopis accidisse, postquam Eurystheus quidem in Attica per Heraclidas interfectus est, Atreo vero, qui Eurysthei avunculus erat, Eurystheus, quum in bellum proficisceretur, propter necessitudinem Mycenas et imperium commiserat; pater enim propter Chrysippi necem dicitur Atreum in exilium egisse. Quum vero Eurystheus non iam rediret, Mycenaeis etiam volentibus, Heraclidarum metu (etenim et vir strenuus Atreus erat et multitudinem officiis coluerat); ita demum Atreum regno Mycenarum et ceterorum omnium, qui Eurystheo paruerant, potitum et Pelopidas Persidis potentiores factos esse referunt.* Infinitivi *τυγχάνειν — παραλαβεῖν — καταστῆναι* pendent a verbo *λέγουσι*.

ἀποθανόντος] Alii ab Alcmena, ab Iolao alii occisum tradunt, (v. Od. Muell. Dor. 1. p. 54 sq.) alii ab Hyllo. v. Wess. ad Diod. 4, 57. Porro Eurystheum ad Scironides rupes, et proinde non in Attica interfectum esse narrat Apollod. 2, 8, 1. et Pausan. 1, 44, 14. At Thucydides Elmsleio ad Eurip. Heracl. 860. iure videtur Megaridem nomine Atticae comprehendisse. Mater Eurysthei secundum Scholiastam Archidamia, soror Atrei erat, secundum alios Nicippe, Stheneli uxor, Atrei soror. v. Heyn. ad Apollod. 2, 4, 5.

τυγχάνειν — αὐτόν] sc. Atreum.

φεύγοντα] Schol. *τὸν Πέλοπα· ὁ γὰρ Πέλοψ τὸν Χρύσιππον τὸν υἱὸν ἀνεῖλεν, ὁ δὲ Ἀτρεὺς φοβούμενος, μὴ τὸ αὐτὸ πάθῃ, ἔφυγεν.* Aliter caedem Chrysippi narrant Scholia brevia ad Hom. Il. 2, 105., quae ex Hellanici scriptis sumta sunt. v. Sturz. ad Hellanic. p. 112. Pausan. 6, 20, 4. Hygin. fab. 85. *Chrysippum Pelops pater quum unice amaret, aegre id ferens, Hippodamia noverca filios suos Atreum et Thyestem ad eius caedem impulit.*

τῶν Περσειδῶν] Hom. Il. τ', 123. *Εὐρυσθεὺς Σθενέλοιο πάϊς Περσηϊάδαο.* De successione Pelopidarum post Persidas v. Od. Muell. Dor. 1. p. 46 sqq. per totum cap. 3.

καὶ ναυτικῷ τε] *Καί — τε* interdum sic positum reperitur, ut nullam enunciationem cum antecedenti copulet, ut *τε* non habeat quo referatur, neque sequens *καί* vel *τε* praeparet. Hoc autem modo *καί — τε* ab Atticis poni, multi sunt, qui negent. V. Matth. p. 1278. Popp. 1. Commentt. p. 101 sqq. omissis locis maximam partem dubiis haec so-

ἰσχύσας, τὴν στρατείαν οὐ χάριτι τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ ξυναγαγὼν ποιήσασθαι. φαίνεται γὰρ ναυσί τε πλείσταις αὐτὸς ἀφικόμενος καὶ Ἀρκάσι προςπαρασχών, ὡς Ὅμηρος τοῦτο δεδήλωκεν, εἴ τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι, καὶ ἐν τοῦ σκήπτρου ἅμα τῇ παραδόσει εἴρηκεν αὐτὸν

πολλῇσι νήσοισι καὶ Ἄργεϊ παντὶ ἀνάσσειν·

οὐκ ἂν οὖν νήσων ἔξω τῶν περιοικίδων, αὗται δὲ οὐκ ἂν πολλαὶ εἴησαν, ἠπειρώτης ὢν ἐκράτει, εἰ μή τι καὶ ναυτικὸν εἶχεν. εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ ταύτῃ τῇ στρατείᾳ οἷα ἦν τὰ πρὸ

lum exempla profert, ubi certius *καί — τε* legatur apud Thucydidem: 6, 44. [at hic *τε* om. Cl. Ven.] 7, 78. 8, 68., at hoc loco cod. F. particula *τε* caret, atque hoc eodem loco saltem aptam esse dicit interpretationem *etiamque* sive *atque etiam*, quae neque 6, 44. et 7, 78., neque in plerisque exemplorum, quae incertiora sunt, admitti possit. Ad hos locos accedit praesens locus, ubi Reg. (G.) *τε* omittit, ut duo tantum loci sint certe apud Thucydidem, in quibus libri scripti praeter singulos omnes *καί — τε* cum notione *atque etiam* tuentur, praesens locus et 8, 68. Loci per libros dubii sunt 1, 29. 43. 45. 96. 145. 5, 17. 7, 40. 43.

οὐ χάριτι] v. Hom. Od. 5, 307. Il. 1, 158. 2, 341., ubi Heyn. „Cum Homerus, ait, ignoret pactum Tyndarei cum procis Helenae, cui ne Thuc. quidem quidquam tribuere videtur, pacta videntur potius respici, quae pepigit Agamemnon cum singulis et Aulide cum omnibus, sacramento adactis.“ Aliis Agamemnon, donis acceptis, militiam condonasse narratur, ut Echepolo Sicyonio Hom. Il. 23, 296. Vid. omnino Platn. Nott. Iur. et Instit. apud Hom. et Hesiod. p. 112. Mox verbis *ἐν τοῦ σκήπτρου τῇ παραδόσει* significat Il. 2, 101—109. Versus qui sequitur Homericus est ibidem 108. Quam late Argos, quatenus in Agamemnonis ditione fuit, patuerit, quaerit Heyn. Exc. 1. ad Hom. Il. 2. Vol. 4. p. 441 sqq. et Od. Muell. Aeginet. p. 24 sq. Quae insulae Agamemnonis fuerint, idem docet ibidem his verbis: „Argolicae, puto, et quae in mare Aegaeum proiectae iacent; nam Zacynthum, Cephalleniam, Dulichium, Taphum (Ithacam et Salamina addit Popp.) tenent alii. Scholia Veneta intelligunt de Aeginetis et Rhodiis, sed *ἀνάσσειν* non est *ἡγεμονεύειν*, aut de novem prope Argos pagis, quos insulas dicebant.“ *Περιοικίδας* quas Thuc. dicit, eae Popponi sunt Calauria, Hydrea, Tiparenus, Cecryphalea, fortasse Aegina, quanquam de ea dubitat Od. Muell. p. 24. init. Mox de verbis *οὐκ ἂν εἴησαν* v. Matth. §. 216, 3. et de verbo *εἰκάζειν* cum dativo rei, unde aliquid colligitur, ibid. p. 742. 2.

ταύτῃ τῇ στρατείᾳ] Codices, quantum quidem nobis constat, omnes exhibent *στρατιᾷ*. Et *στρατιά* pro *στρατεία* haud parvo numero locorum Aristophanis dicitur, ubi propter metrum per librarios non mutari licebat, velut Lysistr. 592., ubi v. Brunck., Thesmoph. 828. 1169. Ach. 251. 1143. Equ. 587., ubi v. Dind. Paulo inferius c. 10. de eadem expeditione, qua hic, scriptor habet *τὴν στρατιὰν ἐκείνην μεγίστην*, ubi tamen Popp. ex Cass. Aug. (a sec. man.) A. C. E. [Ven.] dedit *στρατείαν*. In Gr. ibidem est *στρατειάν*. Thuc. vocem *στρατεία*, ita ut omnes libri tueantur, habet uno tantum loco 7, 57. Nam 1, 99. (ubi unus Lugd. *στρατιῶν*) *στρατεία* significat *militiam* (Kriegsdienst, Kriegspflicht). *Στρατιά* sensu Heereszug sive expeditionis bellicae extat in universis libris 1, 9. 14. 4, 8, 70. (nisi quod 4, 74. de eadem illa expeditione, quae primum memoratur c. 70., in omnibus legitur *στρατείαν*;

αὐτῆς. καὶ ὅτι μὲν Μυκῆναι μικρὸν ἦν ἢ εἴ τι τῶν τότε 10 πόλισμα νῦν μὴ ἀξιόχρεων δοκεῖ εἶναι, οὐκ ἀκριβεῖ ἄν τις σημείῳ χρώμενος ἀπιστοίη μὴ γενέσθαι τὸν στόλον τοσοῦτον ὅσον οἵ τε ποιηταὶ εἰρήκασι καὶ ὁ λόγος κατέχει. Λακεδαιμονίων γὰρ εἰ ἡ πόλις ἐρημωθείη, λειφθείη δὲ τά τε ἱερὰ καὶ τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη, πολλὴν ἂν οἶμαι ἀπιστίαν τῆς δυ-

at Vallam, qui convertit *exercitum comparabat*, patet legisse στρατιάν). 5, 79. 7, 17. 55. 8, 108. In compositis forma Attica terminata fuisse videtur per εια, sic ἀστρατεία, *detrectatio militiae*, est apud Aristophanem quoque, qui erat terminus etiam in iure Attico usitatus; sic ἐπιστρατεία est ap. Thuc. 2, 79. sine discrepantia scripturae. Praeterea sensu *expeditionis bellicae* στρατιάν Thucydidis plerique et optimi libri habent 1, 3. 9. 10. 5, 60. 6, 31. 32. 8, 72. Στρατιάς Pal. offert 2, 11., idem στρατιά 2, 80. 87., idem Ven. et H. 2, 101. H. Gr. B. Abd. Flor. Bas. Steph. 1. Reg. (a pr. man.) 1, 110.

10. μικρὸν ἦν] De singulari ἦν v. Matth. §. 305., de neutro μικρὸν ibidem §. 437. 4. Quia autem sententia non generalis est, Popp. praefert ex sequentibus πόλισμα intelligi. Praeterito autem ἦν vel propterea uti debuit, quod Mycenae triginta ferme annis ante initium belli Pelop. ab Argivis eversae erant. vid. Diod. 11, 65. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 71, 13. Scriptor autem hoc loco non sibi probandum proposuit, Mycenas parvas fuisse, sed quod Mycenae aliaeque eo tempore urbes parvae fuerint, inde non effici, ne expeditionem quidem Troianam tantam, quanta a poetis describitur et fama increbuit, Mycenis proficisci potuisse. Haec est sententia primaria, quam deinde exemplis Spartae et Athenarum illustrat. Verba ὅτι μὲν Μ. μικρὸν ἦν iungenda sunt cum voce σημείῳ. De particula μή post ἀπιστεῖν. v. Matth. p. 1048. b. *Quod autem Mycenae parvae fuerint et si quod aliud eius aetatis oppidum nunc immemorabile videtur, infirmo tali argumento utatur, qui inde non tantam Troianam expeditionem profectam esse efficere velit, quantam vel poetae describunt, vel fuisse fama obtinet.* Porro ἄν scriptor iunxit cum χρώμενος, quia, si conditionis significatio inest in participio aliquo, particula ἄν cum hoc participio coniungi solet, ut sit οὐκ ἂν ἀκριβεῖ, εἰ χρῷτο, σημείῳ ἀπιστοίη etc. Docuit Popp. Obss. p. 143. Mox ὁ λόγος κατέχει est *traditio diu durans obtinet*, docuit Valck. ad Eurip. Hippol. p. 322.

τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη] i. e. *fundamenta* (non *areas*) *aedificiorum*, horum autem non per se, sed per metonymiam rei, quae continetur, pro re, quae continet i. e. instructionis pro domo, quae instructa est. Nam negari non potest, saepissime κατασκευήν et οἰκίας discerni, ut patet exemplis apud Popp. 1. Comment. p. 109. et κατασκευάζεσθαι est sich häuslich einrichten. Haec vocabula nude nunquam de habitatione et domibus usurpantur. Vox autem κατασκευή multiplicem apud hunc scriptorem usum habet, ut et suppellectilem sive utensilia domestica (häusliche Einrichtung) et omnia bona tum moventia tum non moventia, nec solum privatorum sed etiam civitatum significet. Arnoldi cura collectos locos Thucydidis percenseamus: 1, 89., ubi Schol. explicat per κινητὴν περιουσίαν i. e. die bewegliche Habe. 2, 5., ubi idem explicat per πραγματικὴ ὕλη i. e. das Wirthschaftsgeräthe, Ackerzeug et similia. 2, 14., ubi Arn. intelligit uxores, liberos et reliquam familiam s. servos. Cuncta autem eo loco appellata, et familiam et pecora et suppellectilem et lignamenta verbo κατασκευαί 2, 16. comprehendit. Porro 2, 38. Arn. ἰδίας κατασκευάς intelligit lautiores privatarum aedium et exstructiones et instructiones tabulis pictis et simi-

νάμεως προελθόντος πολλοῦ χρόνου τοῖς ἔπειτα πρὸς τὸ κλέος αὐτῶν εἶναι· καίτοι Πελοποννήσου τῶν πέντε τὰς δύο μοίρας νέμονται, τῆς τε ξυμπάσης ἡγοῦνται καὶ τῶν ἔξω ξυμμάχων πολλῶν· ὅμως δὲ οὔτε ξυνοικισθείσης πόλεως οὔτε ἱεροῖς καὶ κατασκευαῖς πολυτελέσι χρησαμένης, κατὰ κώμας δὲ τῷ πα-

libus factas. Cuiusmodi quid sensisse videtur Schol., cuius haec verba sunt: ἡ τέρψις, ἡ ζωγραφία. Porro 2, 65. πολυτελεῖς κατασκευὰς interpretatur sumtuosas instructiones sive omnem suppellectilem, cultum omnem victumque, quo in agris Attici usi erant, quarum rerum verum fructum migrando in urbem amiserant, licet probabile est, eos utensilia, quae proprie dicuntur, Athenas transportasse. Atqui superba columnarum series, qua aedes circumdabantur, et ipsa nomine κατασκευή comprehenditur, quam tamen removeri non licebat, atque exspectari debebat ab hostibus devastatum iri. Deinde 2, 97. τὴν ἄλλην κατασκευὴν Arn. intelligit die übrigen Artikel des Lebensbedarfs, et 6, 31. verba σημείοις καὶ κατασκευοῖς πολυτέλεσι convertit *ornamentis et armamentis navium sumtuosis.* Denique 6, 17. verbis τὰ ἐν τῇ χώρᾳ νομίμοις κατασκευαῖς significari putat castella ad defendendam terram rite instructa. A voce κατασκευή vox παρασκευή ita differt, ut ista apparatus ad tempus facti (Rüstung, Ausrüstung) intelligantur.

πρὸς τὸ κλέος] Praepos. πρός comparationem indicat: *posteri post longum temporis spatium valde, opinor, diffiderent de opibus Spartanorum, comparatione facta cum fama eorum* i. e. comparatione templorum et fundamentorum reliquorum aedificiorum cum fama Spartanorum instituta. Vere de Sparta Thucydidem auguratum esse, Arn. patere monet ex descriptione status hodierni huius urbis, quam Dodw. Classical Tour. 2. p. 403. 404. literis consignavit.

τῶν πέντε τὰς δύο μοίρας] intellige Laconiam et Messeniam. Thuc. Peloponnesum in has quinque partes divisam cogitat: Laconiam, Messeniam, Argolida, Arcadiam, quia Elis Arcadia comprehendebatur. v. Pausan. 5, 1, 1. Mox de Lacedaemoniorum in Peloponneso principatu v. Od. Muell. Dor. 1. p. 179 sqq.

οὔτε ξυνοικισθείσης πόλεως] Desideret aliquis τῆς πόλεως, at vocem πόλις in iis esse nominibus, quae etiam sensu definito (ut hic: da die Stadt nicht zusammengebaut ist) articulum omittere possunt, Popp. adnotavit, idque fieri non solum, ubi πόλεις Athenas et acropolin significat, aut in trito genere dicendi positum est, sed etiam ibi, ubi nulla ex his vel similibus excusationibus valet, ut 2, 72., ubi verba πόλιν καὶ οἰκίας Popp. apte convertit Stadt und Haus. Similiter et ἀγρός sine articulo dici, adnotavit Schaef. ad Soph. Oed. R. 630. et Appar. Cr. Demosth. 1. p. 384. Adde Matth. p. 545.

κατὰ κώμας] Nomina horum pagorum Od. Muell. Dor. 2. p. 51. ait fuisse Pitanen, Messoam, Limnas et Cynosuram, qui vici circa acropolin iacebant alii alio intervallo, alii in mediocribus collibus, alii in planis terrarum. Hi communi omnes muro Romana demum aetate includebantur v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 51, 7 sqq. 113, 5. Mox Bau. coniecit φαίνοιτ' ἂν ὑποδεέστερα. Sic c. 102. legitur τούτου ἐνδεᾶ ἐφαίνετο et 2, 98. ἐπειδὴ αὐτῷ ἑτοῖμα ἦν, quae phrasis aliquoties repetitur. Atque eiusdem generis alia apud hunc scriptorem et alios sunt. v. Matth. §. 443. Converte: so würde sie als hinter der Erwartung zurückbleibend erscheinen. Mox infinitivus εἰκάζεσθαι pendet a primario verbo οἶμαι. Nam verba καίτοι — ὑποδεέστερα in parenthesi sunt. Primariae autem sententiae hae inter se excipiunt: *Λακεδαιμονίων εἰ ἡ πόλις ἐρημωθείη — λειφθείη δὲ τά τε ἱερὰ καὶ τῆς κατα-*

λαιῷ τῆς Ἑλλάδος τρόπῳ οἰκισθείσης, φαίνοιτ' ἂν ὑποδεεστέρα· Ἀθηναίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο παθόντων διπλασίαν ἂν τὴν δύναμιν εἰκάζεσθαι ἀπὸ τῆς φανερᾶς ὄψεως τῆς πόλεως ἢ ἔστιν· οὔκουν ἀπιστεῖν εἰκός, οὐδὲ τὰς ὄψεις τῶν πόλεων μᾶλλον σκοπεῖν ἢ τὰς δυνάμεις, νομίζειν δὲ τὴν στρατιὰν ἐκείνην μεγίστην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς, λειπομένην δὲ τῶν νῦν, τῇ Ὁμήρου αὖ ποιήσει εἴ τι χρὴ κἀνταῦθα πιστεύειν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τὸ μεῖζον μὲν ποιητὴν ὄντα κοσμῆσαι, ὅμως δὲ φαίνεται καὶ οὕτως ἐνδεεστέρα. πεποίηκε γὰρ χιλίων καὶ διακοσίων νεῶν, τὰς μὲν Βοιωτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν, τὰς δὲ Φιλοκτήτου πεντήκοντα, δηλῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰς μεγίστας καὶ ἐλαχίστας· ἄλλων γοῦν μεγέθους πέρι ἐν νεῶν καταλόγῳ οὐκ ἐμνήσθη. αὐτερέται δὲ ὅτι ἦσαν καὶ μάχιμοι πάντες ἐν ταῖς Φιλοκτήτου ναυσὶ δεδήλωκε. τοξότας γὰρ πάντας πεποίηκε τοὺς προςκώπους. περίνεως δὲ οὐκ εἰκὸς πολλοὺς ξυμπλεῖν ἔξω τῶν βασιλέων καὶ τῶν μάλιστα ἐν τέλει, ἄλλως τε καὶ μέλλοντας πέλαγος περαιώσεσθαι μετὰ σκευῶν πολεμικῶν, οὐδ' αὖ τὰ πλοῖα κατάφρακτα ἔχοντας, ἀλλὰ τῷ παλαιῷ τρόπῳ λῃστικώτερον παρεσκευασμένα. πρὸς τὰς μεγίστας γοῦν

σκευῆς τὰ ἐδάφη, πολλὴν ἂν οἶμαι ἀπιστίαν εἶναι — Ἀθηναίων δὲ τὸ αὐτὸ παθόντων (εἰ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὸ αὐτὸ πάθοιεν), διπλασίαν ἂν τὴν δύναμιν εἰκάζεσθαι.

τῇ Ὁμήρου — ποιήσει] de fide Homeri historia v. Wolf. Prolegg. ad Hom. p. CXIX. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 287. Creuz. Art. Hist. Gr. p. 58. Dahlm. Herodot. p. 101. Od. Muell. Orchom. p. 367. (coll. p. 210.) 368. adn. 3. 395. libell. de sit. et orig. Syrac. p. 5 sq. et inprimis Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 300. nr. 4. Mox relativi constructio in verbis ἣν εἰκός ad sensum facta est. Quum enim quod praecedit vocabulum κἀνταῦθα eundem sensum habeat, ac si Thuc. scripsisset καὶ περὶ ταύτης τῆς στρατείας, relativum, ut Arn. monuit, feminino genere posuit, relatum illud ad στρατείας.

χιλίων καὶ διακοσίων νεῶν] Schol. ὁ μὲν Εὐριπίδης (Orest. 352. Androm. 6. El. 2.) καὶ Λυκόφρων (2, 210.) χιλίας ναῦς λέγουσι τὸν Ἀγαμέμνονα ἀγαγεῖν, ὁ δὲ Ὅμηρος χιλίας ἑκατὸν ἑξήκοντα ἕξ. Boeotorum naves enumeratae sunt Il. 2, 509. Philoctetae ibidem 718. Mox cave verba ἐν ταῖς Φιλοκτήτου iungas cum ἦσαν, sensus enim est: *in recensu navium Philoctetae indicavit*. Et τοὺς ἐν τέλει cum Schol. intellige duces, velut Merionem, Patroclum al., qui distinguuntur a regibus.

μέλλοντας — ἔχοντας] Accusativos participii poni licet, ubi subiectum participii certe ex parte inest in subiecto primarii verbi, vel versa vice subiectum primarii verbi certe ex parte inest in subiecto participii. Inest autem hic subiectum primarii verbi περίνεως ex parte in subiecto participiorum μέλλοντας et ἔχοντας sc. Ἕλληνας, nam pars navigantium Graecorum erant hi ipsi περινέῳ. Dicere licebat etiam sic: ἄλλως τε καὶ μελλόντων — ἐχόντων. Vid. Matth. p. 1109. adn., qui tamen loco 1, 49. minus recte utitur, nam ibi ἦρχον iungendum est cum στρατηγοί. Rectius attulisset 1, 100.

πρὸς τὰς μεγίστας γοῦν] Vulgatam γοῦν tuetur Mehlh., quum scripturae οὖν sola a Ven. et Cl. 1. scripturae δ' οὖν nulla a libris scriptis auctoritas sit et hic nexus orationis cum superioribus intercedat. Etiamsi fides habetur poetae, qui res in maius celebrasse putan-

καὶ ἐλαχίστας ναῦς τὸ μέσον σκοποῦντι οὐ πολλοὶ φαίνονται
11 *ἐλθόντες ὡς ἀπὸ πάσης τῆς Ἑλλάδος κοινῇ πεμπόμενοι. αἴτιον δ' ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία τοσοῦτον ὅσον ἡ ἀχρηματία. τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορίᾳ τόν τε στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον καὶ ὅσον ἤλπιζον αὐτόθεν πολεμοῦντα βιοτεύσειν, ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμενοι μάχῃ ἐκράτησαν, (δῆλον δέ· τὸ γὰρ ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ οὐκ*

dus est, tamen illam expeditionem minorem fuisse apparebit reputantibus, a tota Graecia factam esse. Nam ex mille ducentis navibus, quibus expeditio facta est, maximum minimumque numerum edidit. Quae sequuntur, *ἐν μέσῳ* posita sunt. Postremo scriptor addit: Si *igitur* mediam *certe* rationem sequamur, quia certior numerus erui non potest, non multos in hanc expeditionem profectos esse apparebit, ut ex omni Graecia missos: Wenn man die Mittelzahl zwischen der Bemannung der grössten und der kleinsten Schiffe aufsucht. Medius ille numerus inter 120 et 50 est 85. Inde cum 1200 (ex Homeri catalogo 1186 conficiuntur) naves fuerint, totus exercitus efficitur summa 102,000 hominum. v. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 215 sq. 287. Eustath. ad Hom. Il. 2. p. 260. Rom. coll. p. 329, 32., apud quem *οἱ τοῦ πλήθους* sunt *viri gregarii.* Accuratius etiam Scholia Venet. ad Il., 2, 488. computationem instituunt. Conf. Scholia Wassenberghii ad Il. 2, 494.

ὡς — πεμπόμενοι] i. e. *ut ex omni communiter Graecia missi* sive wenn man bedenkt, dass ganz Griechenland gemeinschaftlichen Antheil am Zuge genommen. v. Matth. p. 1283. e.

11. *τόν τε στρατόν — ἐπειδὴ δὲ*] Respondent inter se *τε* et *δέ*. Nam *τε* ad *καί*, quod est ante *ὅσον ἤλπιζον*, referri nequit, quia particula ista *καί* modo illustratur notio vocis *ἐλάσσω*: *exercitum minorem et quantum inde sperabant se sustentaturos.* Si *καί* ad *τε* relatum voluisset, scripturus fuisset: *τὸν στρατὸν ἐλάσσω τε ἤγαγον καὶ ὅσον* etc. Duo igitur dicit: et statim ab initio Graecos minorem duxisse exercitum, et postquam in Troiana terra appulerint, exercitum divisisse partim contra Troianos pugnantes, partim ad agriculturam et piraticam factitandam conversos. Huius particulae *τε* cum *δέ* relationis exempla sunt apud Thuc. 3, 52. 8, 48. v. Herm. ad Vig. p. 836, 317. Reisig. ad Soph. Oed. C. p. 303. et Coniectt. ad Aristoph. p. 213 sq.

μάχῃ ἐκράτησαν, δῆλον δέ] Mehlh. verbis *δῆλον δέ — ἐτειχίσαντο* sequentia probari contendit: munitionem non exstruxissent, nisi ad commeatum parandum dividere exercitum coacti essent: als sie aber nach ihrer Ankunft im Felde die Oberhand behauptet, so gebrauchten sie offenbar (denn sonst hätten sie die Verschanzungen für ihr Lager nicht veranstaltet) auch da nicht ihre Gesammtmacht, sondern etc. Et hunc locum iis adnumerat, ubi parenthesis non suo loco collocata sit, quum proprie post *φαίνονται δέ* ponenda vel saltem, parenthesi sublata, post *ἀπορίᾳ* annectenda esset, contra quae Popp. monuit parenthesin in iis locis, ubi non suo loco posita est, nunquam prius sed serius, quam debebat, positam esse. Causa autem, cur de hoc loco ita statueret, Mehlhornio haec fuit, quod Thucydidem negat omnino demonstrare velle Graecos post adventum semel vicisse, et demonstrare id velle eo, quod facta sit munitio. „Quid enim, ait, nonne id bellum Troianum probat? Semel haud dubie eos vicisse necesse est, sive paulo post adventum sive multo. Utrumque factum narrari (*nisi vicissent, munitionem non exstruxissent*) recte cogitatur; sed posterius prioris argumentum per *δῆλον δέ* facere Thucydidi in mentem venire non potuit, quum praesertim posterius magis probatione indi-

geat." At Mehlh. reputare debebat, Thucydidem paulo ante dixisse, Graecos propter inopiam alimentorum minorem exercitum in Asiam traiecisse, quo dubium fieri poterat, num appellere naves possent, et victores discessuri essent: quare deinde addit, et vicisse et id hinc constare, quod non impediri potuerint, quominus castra munirent. Reliqua quae rationi Mehlhornianae repugnant, Osiander plenissime exposuit. Obss. fasc. 3. p. 3.: „δῆλον δὲ sequente γὰρ, ut μαρτύριον δέ, ad antecedentia, quorum argumenta subiunguntur, nec vero ad sequentia referendum est; quod quidem loquendi usum flagitare inter omnes constat. Deinde, si istam sequamur loci praesentis conversionem, φαίνονται et δῆλον uni eidemque sententiae demonstrandae inservire sumendum foret, id quod a brevitate illa Thucydidis prorsus abhorret. Deinde in sequentibus satis superque Thuc. docet, quamobrem non universis copiis in obsidenda Troia usi fuerint Graeci, scilicet ut agris colendis et praedis agendis altera exercitus pars operam dare posset; neque igitur, ut Mehlhornio videtur, argumento opus est aliunde petendo." Necessitatem ipsam castrorum muniendorum quod attinet, Thiersch. contenderat: „Victores si Graeci extiterant, non opus habebant castra munire. Contra si victi erant, illis munimentis opus erat." Et propterea emendaverat: ἐπειδὴ δὲ — ἐκρατήθησαν, addens: „nam quum appulissent, pugna superati sunt, cuius rei argumentum est, quod castra munimentis circumdederunt. „Ubi ante omnia animum adverte ad haec: ἐπειδὴ ἐκρατήθησαν, φαίνονται δ' οὐδ' ἐνταῦθα πάσῃ τῇ δυνάμει χρησάμενοι i. e. Graeci victi sunt et ideo castra muniverunt (nempe ut se intra castra tenerent), ac quum victi essent, et intra munimenta coercerentur, ne tum quidem exierunt, nec totis viribus contra hostes usi sunt. Hoc sonat, quasi dicas, sie waren eingesperrt, und nicht einmal dann, als sie eingesperrt waren, kamen sie heraus. Adde quod vulgaris fama fuit, Graecos non post appulsas naves cum Troianis primum pugnasse, sed appellendarum navium causa, id quod Troiani impedire volebant. In quo conatu appellendi si Graeci victi essent, futurum erat, non tantum ut castra non munirent, sed ut ne appellerent quidem, siquidem sponte intelligitur, sic futurum fuisse, ut in naves reiicerentur. Atque hanc famam pugnae appellendarum navium causa initae servant omnes antiqui, non solum Schol. Thuc., sed etiam Hom. Il. 2, 698., Cypria ap. Procl. p. IX. Bekk., et qui ex Cypriis. Antehomerica sua hausit Tzetzes, Pind. Aristot. Rhet. 2, 22, 12., Schol. Pind. Ol. 2, 147., Theocr. 16, 49., Ovid. Metam. 12, 71. Ac Tzetzes quidem rem ita narrat v. 246. Quum ad litus Troiae Graeci appellerent, sequutum est proelium atrox (non anceps, ut Thiersch. narrat, nam cecidit quidem Protesilaus in ea pugna, id quod unum Homerus prodiderat, atque ex Homero reliqui pendebant in hoc uno, quod prodiderat, at ita Protesilaus cecidit, ut simul, quemadmodum oraculum edixerat, Graecis victoriam pararet. Vid. Tzetz. v. 248.) Non res afflictas Achilles reparavit, ut Thiersch. narrat, sed proelio nocturno post eum ipsum diem, quo appulerant, Cycnum Tenedo ad Troianos auxilii ferendi causa profectum sustulit. Haec est Tzetzae narratio: alii (Aristot. Schol. Pind. et Ovid.) Cycnum interfectum esse faciunt in pugna ipsa Graecorum naves appellentium, et Schol. quidem Pindari Cycnum navali pugna cum Graecis congressum. Utut est, Graeci victores mortuos tollunt, urbem aggrediuntur, terram depraedationibus infestant, Mysiam incursant, ubi tum a Telepho Achivi gravissima clade afficiuntur, quam praeter Tzetzen v. 269. Pind. commemorat Ol. 9, 76. Boeckh. Hanc pugnam ad Caycum in Mysia commissam simili errore (quo Ovid. Metam. 12, 111. res ad Caycum gestas ante naves ad Troianum litus appulsas accidisse fingit, Thiersch. confundit cum pugna illa, qua Protesilaus cecidit. Conf. Boeckh. Explicc.

ἂν ἐτειχίσαντο,) φαίνονται δ' οὐδ' ἐνταῦθα πάσῃ τῇ δυνάμει χρησάμενοι, ἀλλὰ πρὸς γεωργίαν τῆς Χερσονήσου τραπόμενοι

Pind. p. 132, Dissen. p. 518. 547 sq. Haec igitur nihil pertinent ad oppugnationem Troiae. Quis autem praestet, has famas Thucydidem in rebus istis secutum esse? Probabile est, eum in illis quoque explicandis suo iudicio stantem collegisse, ut in reliqua parte prooemii, ex Homero ea, quae inde recte colligi indicaret. Hom. autem nihil narrat, nisi Protesilaum in prima pugna primum cecidisse, interfectum a viro Troiano, quem non nominat, Hectorem fuisse Cypria, alii alium tradunt. Mittamus igitur carmina et quaeramus, quare opus fuerit, ut Graeci etiamsi victores castra munirent. Altum tenere Graeci nec volebant (consilium enim habebant ad Troiam appellendi et urbem capiendi, quod quum Troiani nollent, scilicet pugnam insequi necesse erat, ex qua Graeci victores abire debebant, si in litore firmiter consistere, et non in naves reiici cupiebant); nec vero altum tenere poterant, quia naves Graecorum non ita comparatae erant, ut vel quietem in iis capere, vel victum sumere possent. Itaque Arn. demonstratum ivit, Graecos in expeditionibus maritimis perpetuo in litoribus haesisse. Quorum quum naves apparatu carerent, unde quies et victus militibus et nautis suppeditaret, solebant in omnibus bellis suis navalibus castra ponere cum foro rite in litore instructo, ubi milites nautaeque omne tempus vacationum transigerent, ubi coenam sumerent, noctes peragerent. Naves ad litus trahebantur ante castra et adversus subitos impetus hostium defendebantur certo quodam numero navium non ancoris stantium, impletarum militibus ad pugnam accinctis, stationemque habentium ante castra quasi in excubiis. Interdum etiam munitio palis in mari defixis fiebat ante naves in litus tractas, aut naves sudibus acutis in terra defossis vel simili aliqua munitione terrestri muniebantur. Atque apud Graecos recens in agro Troiano appulsos etiam alia causa accessit, cur castra munirent. Etenim, ut Thuc. narrat, Graecis non omnibus licebat remanere, quia inopia victus coacti ad agrum in Chersoneso colendum et piraticam factitandam dispersi sunt, atque pars tantum ad Troiam in castris remanebat. Quare castra τειχίσασθαι Graecos dixit, ex quo verbo et ipso licet fortasse colligere, Graecos victores circumiacente agro potitos esse: siquidem illo verbo videtur significari non vallum quodlibet, non χῶμα, sed murus lapideus rite exstructus, cui ut multum temporis et operae impendendum erat; ita opus fuit, ut lapides non ex proximo adveherent, et satis tuta advectio fieret. Qui Graeci, si victi erant, murum lapidibus exstruerent tanto otio, et non obturbati in terra victrici? Denique hoc etiam tenendum est, per totum hoc caput auctorem loqui de Troianis tanquam partibus infirmioribus, ut qui explicare studeat, quo modo tam diu Graecis resistere potuerint dispersis, nedum iunctis, et qui non exhibeat Troianos ut victoriae idoneos. Ἔρυμα autem quod dicit, non erat illud, quod Hom. memorat Il. 7, 337. 443 sqq., sed aetate prius ad arcendas Barbarorum incursiones, ut Schol. adnotavit. In verbis φαίνονται δέ particula δέ, ut post particulas temporales in apodosi saepissime, infertur v. Herm. ad Vig. p. 785 sqq. nr. 241, 242. p. 845, 343 b., ad Soph. Ai. 27. Matth. p. 1247.

πρὸς γεωργίαν] sic Diomedes primis annis belli Troiani Thraciam arabat, neque in scena belli versabatur, teste Eustath. ad Il. p. 387. Bas. Λῃστείαν autem dicit Graecorum excursiones in varias regni Troiani partes, urbium Troianarum expugnationes ac direptiones, quarum expeditionum dux fere Achilles erat. Vid. Il. 9, 328. Od. 3, 105. Sievers, ad Hellenic. p. 318. Mox. τὰ δέκα ἔτη est: jene bekannten zehn

καὶ λῃστείαν τῆς τροφῆς ἀπορίᾳ. ἢ καὶ μᾶλλον οἱ Τρῶες αὐτῶν διεσπαρμένων τὰ δέκα ἔτη ἀντεῖχον βίᾳ, τοῖς ἀεὶ ὑπολειπομένοις ἀντίπαλοι ὄντες. περιουσίαν δὲ εἰ ἦλθον ἔχοντες τροφῆς καὶ ὄντες ἀθρόοι ἄνευ λῃστείας καὶ γεωργίας ξυνεχῶς τὸν πόλεμον διέφερον, ῥᾳδίως ἂν μάχῃ κρατοῦντες εἷλον, οἵ γε καὶ οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ μέρει τῷ ἀεὶ παρόντι ἀντεῖχον. πολιορκίᾳ δ' ἂν προςκαθεζόμενοι ἐν ἐλάσσονί τε χρόνῳ καὶ απονώτερον τὴν Τροίαν εἷλον. ἀλλὰ δι' ἀχρηματίαν τά τε πρὸ τούτων ἀσθενῆ ἦν καὶ αὐτά γε δὴ ταῦτα ὀνομαστότατα τῶν πρὶν γενόμενα δηλοῦται τοῖς ἔργοις ὑποδεέστερα ὄντα τῆς φήμης καὶ τοῦ νῦν περὶ αὐτῶν διὰ τοὺς ποιητὰς λόγου κατεσχηκότος. ἐπεὶ καὶ μετὰ τὰ Τρωικὰ ἡ Ἑλλὰς ἔτι μετανίστατό τε 12 καὶ κατῳκίζετο ὥςτε μὴ ἡσυχάσασα αὐξηθῆναι, (ἥ τε γὰρ ἀναχώρησις τῶν Ἑλλήνων ἐξ Ἰλίου χρονία γενομένη πολλὰ ἐνεόχμωσε, καὶ στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ὡς ἐπὶ πολὺ ἐγίγνοντο, ἀφ' ὧν ἐκπίπτοντες τὰς πόλεις ἔκτιζον. Βοιωτοί τε γὰρ οἱ νῦν ἑξηκοστῷ ἔτει μετὰ Ἰλίου ἅλωσιν ἐξ Ἄρνης ἀναστάντες ὑπὸ

Jahre, et ἀντεῖχον βίᾳ intellige cum Haackio: vi, per vim et aperto campo Troiani resistebant, cuius contrarium dolus et defensio moenium cogitari potest. Paulo post τὸν πόλεμον διέφερον est *bellum tolerabant*, ad exitum usque pertulerunt.

12. ἐπεὶ καὶ μετὰ — αὐξηθῆναι] Haec continuantur verbis μόλις τε ἐν πολλῷ χρόνῳ. v. Matth. p. 1275 sqq. Duo scriptor dicit, primo quid in Graecia acciderit prius, quam turbae consederunt, et in parenthesi has turbas enumerat: diuturnum Graecorum reditum et alios motus (ἥ τε γὰρ ἀναχώρησις — καὶ στάσεις); tum has ipsas στάσεις explicat (Βοιωτοί τε γὰρ — Δωριῆς τε) deinde quid factum sit, postquam Graecia tranquilla facta est, exponit: μόλις τε — ἡσυχάσασα ἡ Ἑλλὰς — ἀποικίας ἐξέπεμπε. Et ἐπεί initio capitis est *nam*.

ὥςτε μὴ ἡσυχάσασα αὐξηθῆναι] i. e. ὥςτε μὴ αὐξηθῆναι τῷ ἡσυχάσαι. Neque aliter ratio particulae μή et participii est 1, 78., ubi πεισθέντες est τῷ πεισθῆναι, item ut ἀμυνόμενοι c. 71. est τῷ ἀμύνεσθαι et προκαταρχόμενοι c. 25. idem quod τῷ προκατάρχεσθαι et c. 84. ξυνετοὶ ὄντες idem quod τῷ ξυνετοὶ εἶναι. Neque aliter habet locus, quem Popp. 1. Commentt. p. 453. affert, quo perperam ait μή bis cogitandum esse, 1, 85., cui adde 1, 141. Mox τὰς πόλεις est: jene bekannten Städte, et intellige urbes, quas Teucer, Philoctetes, Diomedes, Menestheus, Pyrrhus, Idomeneus et alii bene multi condidisse feruntur.

Ἄρνης] Thessalicae. Erat enim etiam Arne in Boeotia. v. Hom. Il. 2, 507. I. *Arne Boeotica*, quam expulsi Thessalia Boeoti condiderunt, pro eadem urbe, quae Chaeronea dicebatur, habita est a Scholiasta ad h. l. et Pausania 9, 40. At Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 300. prope Chaeroneam alteram istam Arnen sitam fuisse existimat. Conf. Od. Muell. Orchom. p. 58. Ab ista urbe inde condita Aeoles Boeotiam habuere; antea enim fere gentes stirpis Pelasgicae, in his Aones eam terram inhabitarunt, permixtae illae posthac Aeolibus. v. Heyn. p. 292. Strab. 9. p. 616. (v. Gosselin. Vol. 1. p. 394. vers. Gall.) Boeotiam narrat primum habitatam fuisse a Barbaris, Aonibus, Temmicibus, Lelegibus et Hyantibus (conf. Valck. ad Eurip. Phoen. 645. p. 247.) deinde a Phoenicibus, qui cum Cadmo venissent (cf. Od. Muell. l. c. p. 113 sqq.

Θεσσαλῶν τὴν νῦν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην ᾤκησαν· ἦν δὲ αὐτῶν καὶ ἀποδασμὸς πρότερον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ἀφ' ὧν καὶ ἐς Ἴλιον ἐστράτευσαν· Δωριῆς τε ὀγδοηκοστῷ ἔτει ξὺν Ἡρακλείδαις Πελοπόννησον ἔσχον·) μόλις

117 sqq. 216. al.). Hi postea per Pelasgos et Thraces in Thessaliam expulsi reversi sunt cum Boeotis, Arnae Thessalicae incolis, *sexaginta annis post Troiam captam*, atque eiectos Pelasgos Athenas, Thraces vero in Parnassum compulere. Vid. Marx. ad Ephor. p. 129. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 7. p. 286. Conf. Od. Muell. l. c. p. 442. II. Aeoli stirps erat, quae tenebat eam Thessaliae partem, in qua *Arne antiquior* sita fuit, a Boeoto condita, unde Boeoti dicti, qui Arnen Thess. habitabant: recepti ab his Cadmei Thebis profugi una cum Boeotis aliquantisper habitabant. Agrum autem Arnae Thessalicae Aeoles (Boeoti) occupaverant expulsis Pelasgis, qui Dodonam concesserunt. Vid. Od. Muell. l. c. inde a p. 391., qui inter alia p. 393.: „Nulli igitur belli Troiani tempore Boeoti in Boeotia, quae serius dicebatur. Atqui Homerus Boeotos iam totius Boeotiae praeter Orchomenum et Aspledonem dominos facit, quam poetae cum historicis repugnantiam ut removeret, fortasse Thuc. Boeotorum certe partem [ἀπόδασμον i. e. *portionem a multitudine avulsam* Wess. ad Herodot. 1, 137.], unde essent Boeoti, qui expeditionem Troianam sequerentur, iam tum in Boeotia fuisse, reverentia vatis Homeri ductus, excogitavit.“ Deinde p. 394 sq. exponit, cur Boeotorum mentio catalogo navium Homerico inserta sit, etsi nulli aetate expeditionis Troianae in Boeotia Boeoti fuerint. Ad haec alii respondent, non tantam Homeri apud Thucydidem fuisse auctoritatem, ut reverentia eius ductus quidquam poneret, quod non aliunde probabile esse comperisset. Uti enim eum plerumque de Homero formula dubitationem fidei significante: εἴ τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι. Addunt alii, haec de ἀποδάσμῳ Boeotorum non suo nomine scriptorem proferre, sed ut rem etiam aliis probatam. Quod autem Arne Boeotica iam apud Homerum est, quae demum sexaginta post Troiam eversam annis condita dicatur, ita explicare studet Heyn. ad Il. Vol. 4. p. 300.: „Utrique (Homero et Thucydidi) fidem suam constare puto, si, ut in multis urbibus factum, locum ac tractum iam antea nomen Arnes habuisse, ideoque Arnen, συνοικίαν vicum seu χώραν, iam isto tempore, quo bellum in Troianos susceptum est, extitisse, serius autem urbem ab Aeolibus e Thessalia reducibus conditam esse statuamus.“ Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 33. §. 15. et Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 47, 28. Cadmeos et Aeoles Boeotos confundit Beck. Welt- u. Völk.-Gesch. Vol. 1. p. 838. ed. sec.

ᾤκησαν] omnes libri scripti praeter A., quem nuperrimi editores secuti, dederunt ᾤκισαν, quod ex vicino ᾤκισαν, paulo inferius posito, ortum habere videtur. Etenim alibi quoque aoristis initium actionis significatur, velut verbo ἰσχύσας, mächtig geworden 1, 3. 9. et aoristis, quos profert Lobeck. ad Phryn. p. 197. Popp. 1. Commentt. p. 51. Krueg. de Authent. Xenoph. Anab. p. 8. adn. In Latinis idem usus est perfecti, ut ap. Horat. 3. Carm. 5, 1. v. Ern. ad Tacit. 1. Hist. 11. p. 24. a. Oberl. Atque hoc loco quidem indicatur, quod Graeci sedes figere coeperint, aliquo concesserint, sive profecti sint habitatum, quemadmodum 6, 2. 3.

ξὺν Ἡρακλείδαις] v. Od. Muell. Dor. 1. p. 58 sqq. 2. p. 484. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 33 sqq. §. 15—18. Mox de formula ἔστιν ἃ χωρία v. Matth. p. 902. Schol. nominat Ambraciotas, Anactorios, quibus Popp. addit Corcyram, Leucadiam, Corinthiorum colonias.

τε ἐν πολλῷ χρόνῳ ἡσυχάσασα ἡ Ἑλλὰς βεβαίως καὶ οὐκέτι ἀνισταμένη ἀποικίας ἐξέπεμπε· καὶ Ἴωνας μὲν Ἀθηναῖοι καὶ νησιωτῶν τοὺς πολλοὺς ᾤκισαν, Ἰταλίας δὲ καὶ Σικελίας τὸ πλέον Πελοποννήσιοι τῆς τε ἄλλης Ἑλλάδος ἔστιν ἃ χωρία· πάντα δὲ ταῦτα ὕστερον τῶν Τρωικῶν ἐκτίσθη.

Δυνατωτέρας δὲ γιγνομένης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν χρημά- 13 των τὴν κτῆσιν ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ποιουμένης τὰ πολλὰ τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταντο, τῶν προσόδων μειζόνων γιγνομένων· πρότερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι· ναυτικά τε ἐξηρτύετο ἡ Ἑλλὰς καὶ τῆς θαλάσσης μᾶλ-

13. *τυραννίδες*] Vid. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 274 sqq.

ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι] Scholiastam Doederl. reprehendit, quod *γέρατα* explicet per *τιμάς*, rectius *dona* intelligi. Munera (*δωτίνας*) haec *γέρατα* dicit fuisse Heyn. ad Il. 9, 155., regibus tunc offerri solita, ut in Oriente, pro tributo voluntario. Intelligenda sunt potius et *δωτῖναι* illae, et omnino *λιπαραὶ θέμιστες*, quas Hom. ibidem dixit i. e., ut uno verbo complectar, *τὰ δίκαια* regum sive omnia regibus ex iure et consuetudine praestanda, inprimis autem reditus regum. Recte igitur, ut videtur, Scholiastes. Haec fusius exponunt Platn. Nott. Iuris etc. 2, 4. p. 90 sqq. Heeren Ideen 3, 1. c. 4. 5. Feith. Antt. Homer. 2, 2. p. 105 sqq. Argent. „Apud Homerum reges tribus generibus redituum fruuntur, reditibus ex agro privato, quod erat *τὸ τέμενος*, complectens saepe arva, pascua et arbusta; mercede singulorum iudiciorum, quae *δῶρα* appellabantur, denique conviviis publice instructis. Eo accedunt dona extra ordinem collata, pars bellicae praedae, aliaque munera honoraria.“ Od. Muell. Dor. 2. p. 105 sq., qui ibidem regiam dignitatem, qualis apud Homerum est, cum regia potestate Spartanorum comparat. Conf. p. 9 sq. et Tittm. Gr. Staatsverf. p. 68. adn. 69. Nec tamen celandum est, Aristotelem *γέρατα* huius loci Thuc. longe alio sensu accepisse. Is enim Polit. 3, 9, 7. scribit *κύριοι δ' ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλεμον ἡγεμονίας καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί· καὶ πρὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον*, et paulo post c. 10, 1. *ἡ περὶ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους (βασιλεία) ἦν ἑκόντων μέν, ἐπὶ τισὶ δὲ ὡρισμένοις· στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος.* Et ibidem §. 8. *ἐπεὶ δὲ χείρους γιγνόμενοι ἐχρηματίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐντεῦθέν ποθεν εὔλογον γενέσθαι τὰς ὀλιγαρχίας· ἔντιμον γὰρ ἐποίησαν τὸν πλοῦτον· ἐκ δὲ τούτων πρῶτον εἰς τυραννίδα μετέβαλλον*, quae omnia quam cum praesenti loco conveniant, animadvertit Didot. p. 414 sq. Conf. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 21. §. 15. Mox *μεταχειρίσαι* idem est, quod *μεταχειρίσασθαι*, *tractare*. v. Phot. et Anecdd. Bekk. 1. p. 107. Paulo post de Aminocle v. Ukert. Geogr. Gr. et Rom. 1. p. 9. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 381. 57.

πατρικαὶ βασιλεῖαι] Schol. explicat per *ἀπὸ πατέρων προςλαμβανόμεναι κατὰ διαδοχὴν γένους.* Hoc postremum de successione non prorsus verum est. Nam constat, aetate heroica regnum paternum non iure hereditario ad filios transmissum esse, et videntur potius populus ac principes successorem legisse, nisi rex ipse, dum adhuc in vivis erat, cum consensu multitudinis et procerum regnum in natos suos conferret. v. Heeren Ideen 3, 1. p. 126 sq. Itaque tantum ex usu et consuetudine, non ex iure filios in regna paterna successisse opinio est etiam Platneri Nott. Iur. et Iust. ap. Hom. et Hes. p. 111 sq., qui idem ex Hom. Od. 1, 386. comprobat. Idemque dicit Aristot. Polit. 3, 9, 7. p. 125. Schn. De successionis ratione viri docti fere consentiunt; at

λον ἀντείχοντο. πρῶτοι δὲ Κορίνθιοι λέγονται ἐγγύτατα τοῦ νῦν τρόπου μεταχειρίσαι τὰ περὶ τὰς ναῦς καὶ τριήρεις πρῶτον ἐν Κορίνθῳ τῆς Ἑλλάδος ἐνναυπηγηθῆναι. φαίνεται δὲ καὶ Σαμίοις Ἀμεινοκλῆς Κορίνθιος ναυπηγὸς ναῦς ποιήσας τέσσαρας. ἔτη δ' ἐστὶ μάλιστα τριακόσια ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου ὅτε Ἀμεινοκλῆς Σαμίοις ἦλθε. ναυμαχία τε παλαιτάτη ὧν ἴσμεν γίγνεται Κορινθίων πρὸς Κερκυραίους. ἔτη δὲ μάλιστα καὶ ταύτῃ ἑξήκοντα καὶ διακόσιά ἐστι μέχρι τοῦ

verba πατρικαὶ βασιλεῖαι varie interpretantur. Platn. p. 112. id ipsum his verbis dici putat, fuisse aetate heroica regna filiis tradi solita, nec tamen iure hereditario. Hunc eundem sensum putat esse verborum Aristotelis καὶ τοῖς παραλαμβάνουσι πάτριοι. Contra Doederl. in Philol. Beitr. aus d. Schw. 1. p. 249. adn. Scholiastam Thucydidis reprehendit, quod πατρικὰς βασιλείας intellexerit hereditatem regnorum. Pro commentario huius loci Thuc. dicit debere esse Homericum illud πατὴρ ὣς ἤπιος ἦεν. Neque, addit, ap. Aristotelem Polit. 3, 9, 3. p. 124. verba ἔχουσι δ' αἱ βασιλεῖαι τῶν βαρβάρων τὴν δύναμιν πᾶσαν παραπλησίαν τυραννικῇ, εἰσὶ δὲ ὅμως κατὰ νόμον καὶ πατρικαί de alia re, quam de lenitate imperii cogitandum est. Recte, addit, Thucydidem intellexerat Winckelm. Hist. Art. init. Sic igitur Doederl. h. l. interpretatur: früher aber bestanden auf bestimmte Ehrengeschenke beschränkte, väterlich milde Königsherrschaften. Reges heroicae aetatis etiam Od. Muell. Dor. 2. p. 97 sq. (conf. p. 9.) scribit longe abfuisse a potestate non circumscripta, pares in universum existimatos esse proceribus, in plebem autem regnum exercuisse quasi arbitrarium, ut procos Ithacae, aut cum *lenitate paterna*, velut Ulixem. Denique nec de lenitate paterna, nec de successione verba Thucydidis accepit Dionys. A. R. 5. p. 1023 sq., sed de regno instituto secundum quaedam instituta a maioribus tradita. Mihi Thuc. verbis πατρικαὶ βασιλεῖαι utrumque iunctum significare voluisse videtur et τὸ πατρικόν et τὸ κατὰ νόμον εἶναι πάτριον, propterque id ipsum voce πατρικαί usus esse, quo significatio includatur *paterni* et *patrum ex institutis administrati regiminis*. Consilium enim scriptoris est, regiam dignitatem heroicae aetatis a tyrannide discernere. Atqui potestatem a patribus ad filios proditam communem tyranni habebant cum regibus illis. At vero tyrannorum erat νόμοις μὲν ὀλίγα χρῆσθαι, ταῖς δ' αὐτῶν γνώμαις τὰ πολλὰ διοικεῖν (Dionys.). Reges vero heroicae aetatis quadam regnandi norma (ἐθισμοῖς πατρίοις) adstricti non impune voluntates populi et procerum offendebant. Ac quum regia potestas (si Aristotelem audias) primum in eos collata sit, qui de populo bene meriti fuissent, constat, regnum ex institutis, quae ab talibus maioribus accepta essent, administratum non fieri potuisse, quin lene et paternum esset. Conf. Herm. Antt. Gr. p. 102. §. 55. 56. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 85, 31. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 56 sqq. p. 75. adn. 90.

καὶ ταύτῃ] sc. μάχῃ i. e. ducenti ferme sexaginta anni praeterierunt ad finem belli Pelop., ex quo illa pugna navalis commissa est. De hoc usu dativi v. Matth. §. 388. c. Hanc pugnam commissam esse Ol. 38. (630.), falso refert Schol., quem corrigunt Wessel. ad Herodot. 3, 53. Od. Muell. Dor. 1. p. 119. coll. 2. p. 490. 505. nr. 19. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 179, 68. 2, 1. p. 374, 4. 381, 59. Mox ἀφνειόν dicit Hom. Il. 2, 570. Et τὰς ναῦς intellige *naves*, *de quibus dixi*. Dixerat autem paulo ante de navibus Corinthi fabricatis. Etenim quum Graeci quondam solum navibus quinquaginta remigum usi essent, Corinthii instituti triremibus habilioris navium generis usum paraverunt. Verbum

αὐτοῦ χρόνου. οἰκοῦντες γὰρ τὴν πόλιν οἱ Κορίνθιοι ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ ἀεὶ δή ποτε ἐμπόριον εἶχον, τῶν Ἑλλήνων τὸ πάλαι κατὰ γῆν τὰ πλείω ἢ κατὰ θάλασσαν, τῶν τε ἐντὸς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἔξω, διὰ τῆς ἐκείνων παρ' ἀλλήλους ἐπιμισγόντων, χρήμασί τε δυνατοὶ ἦσαν, ὡς καὶ τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς δεδήλωται· ἀφνειὸν γὰρ ἐπωνόμασαν τὸ χωρίον. ἐπειδή τε οἱ Ἕλληνες μᾶλλον ἐπλώιζον, τὰς ναῦς κτησάμενοι τὸ λῃστικὸν καθῄρουν· καὶ ἐμπόριον παρέχοντες ἀμφότερα δυνατὴν ἔσχον χρημάτων προσόδῳ τὴν πόλιν. καὶ Ἴωσιν ὕστερον πολὺ γίγνεται ναυτικὸν ἐπὶ Κύρου Περσῶν πρώτου βασιλεύοντος καὶ Καμβύσου τοῦ υἱέος αὐτοῦ, τῆς τε καθ' ἑαυτοὺς θαλάσσης Κύρῳ πολεμοῦντες ἐκράτησάν τινα χρόνον. καὶ Πολυκράτης Σάμου τυραννῶν ἐπὶ Καμβύσου ναυτικῷ ἰσχύων ἄλλας τε τῶν νήσων ὑπηκόους ἐποιήσατο, καὶ Ῥήνειαν ἑλὼν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ. Φωκαῆς τε Μασσαλίαν οἰκίζοντες Καρχηδονίους ἐνίκων ναυμαχοῦντες· δυνατώτατα γὰρ 14 ταῦτα τῶν ναυτικῶν ἦν. φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα πολλαῖς γενεαῖς ὕστερα γενόμενα τῶν Τρωικῶν τριήρεσι μὲν ὀλίγαις χρώμενα, πεντηκοντόροις δ' ἔτι καὶ πλοίοις μακροῖς ἐξηρτυμένα ὥσπερ ἐκεῖνα. ὀλίγον τε πρὸ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Δαρείου θανάτου, ὃς μετὰ Καμβύσην Περσῶν ἐβασίλευσε, τριήρεις περί τε Σικελίαν τοῖς τυράννοις ἐς πλῆθος ἐγένοντο καὶ Κερκυραίοις. ταῦτα γὰρ τελευταῖα πρὸ τῆς Ξέρξου στρατείας ναυτικὰ ἀξιό-

καθῄρουν mutato subiecto refertur ad Κορίνθιοι, quod nomen paulo superius posuerat, ut verborum ἐπλώιζον et καθῄρουν varia subiecta sint. Paulo post ἀμφότερα converte *et terra et mari*. De victoria navali Phocaeensium v. Od. Muell. Etrusk. 1. p. 192 sqq. Heeren. Ideen 2, 1. p. 381. falso narrat hanc pugnam navalem primam omnium fuisse, quas memoria rerum habet. Eam ne confundas cum pugna, per Herodotum 1, 166. memorata, monet Arn. „Thucydides, ait, scribens: *Phocaeenses, quum Massiliam condebant*, non intellexit totum populum arma Cyri fugientem, sed coloniam illam, quam deduxerant quinquaginta quinque annis prius, quam Persae maiori patria Phocaeensium potiebantur, qua deductione, si verum spectes, proprie Massilia condita est.“ Conf. Muenter. Velia p. 14. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 145, 28.

14. πεντηκοντόροις] Hoc vocabulum etsi apud Homerum non obvium est, naves tamen huius generis ab eo commemorari videntur, ut Il. 2, 719. 16, 168. Erant autem πεντηκόντοροι ex eo navium genere, quod dicitur μονῆρες i. e. uno remorum ordine in utroque latere instructum. Quini ergo et viceni remiges in dextro, totidem in sinistro latere sedebant. Siebel. ad Hellenic. p. 245. Mox de πλοίοις μακροῖς v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 381, 54. Et ὥςπερ ἐκεῖνα intellige τὰ παλαιά. Verba περὶ Σικελίαν τοῖς τυράννοις Bloomf. interpretatur *tyrannis in ora Siciliae*. Cf. 6, 2. Paulo inferius ad ὀψέ τε supple ἦν. Conf. 1, 50. ἤδη ἦν ὀψὲ, καί etc., ubi καί reddas per quum. v. Matth. p. 1114. adn. 3. p. 1257. a. Deinde de bello Atheniensium et Aeginetarum v. Od. Muell. Aeginet. p. 87. 116—118. Ad διὰ πάσης Bau. supplet νεώς, ut sit: durchaus. Popp. intelligit nondum omnes. De navibus καταστρώματα habentibus v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 381, 63.

λογα ἐν τῇ Ἑλλάδι κατέστη. Αἰγινῆται γὰρ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ εἴ τινες ἄλλοι βραχέα ἐκέκτηντο, καὶ τούτων τὰ πολλὰ πεντηκοντόρους· ὀψέ τε ἀφ' οὗ Ἀθηναίους Θεμιστοκλῆς ἔπεισεν Αἰγινήταις πολεμοῦντας, καὶ ἅμα τοῦ βαρβάρου προςδοκίμου ὄντος, τὰς ναῦς ποιήσασθαι αἷςπερ καὶ ἐναυμάχησαν· καὶ αὗται οὔπω εἶχον διὰ πάσης καταστρώματα.

15 Τὰ μὲν οὖν ναυτικὰ τῶν Ἑλλήνων τοιαῦτα ἦν, τά τε παλαιὰ καὶ τὰ ὕστερον γενόμενα. ἰσχὺν δὲ περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προςσχόντες αὐτοῖς χρημάτων τε προςόδῳ καὶ ἄλλων ἀρχῇ. ἐπιπλέοντες γὰρ τὰς νήσους κατεστρέφοντο, καὶ μάλιστα ὅσοι μὴ διαρκῆ εἶχον χώραν. κατὰ γῆν δὲ πόλεμος, ὅθεν τις καὶ δύναμις παρεγένετο, οὐδεὶς ξυνέστη· πάντες δὲ ἦσαν ὅσοι καὶ ἐγένοντο πρὸς ὁμόρους τοὺς σφετέρους ἑκάστοις· καὶ ἐκδήμους στρατείας [πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν] ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ οὐκ ἐξῄεσαν οἱ Ἕλληνες. οὐ γὰρ ξυνεστήκεσαν πρὸς τὰς μεγίστας πόλεις ὑπήκοοι, οὐδ' αὖ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς ἴσης κοινὰς στρατείας ἐποιοῦντο, κατ' ἀλλήλους δὲ

15. *ὅσοι μὴ — εἶχον*] supple *ἐκεῖνοι ὅσοι μὴ εἶχον*. *Διαρκῆ* intellige *sufficientem alimentis*. „Est autem valde rationi consentaneum, quod hic scribitur; cum quo pulchre convenit quod ab Appiano Iber. c. 59. extr.“ STEPH., quibus Popp. addit Isocr. Panath. §. 165. 166.

πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν] Cass. et Aug. om. *πολύ*, verba *πολὺ — καταστροφῇ* desunt in A. At verba *πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν* om. Ven. [*ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν πολὺ οὐκ ἐξίασιν οἱ Ἕλληνες* Ven. ARN.] *πολὺ* tuetur Schol. Vulgatam expressit Vall. Alio ordine *ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν* [*πολύ*] scripta leguntur in Cl. Cass. Verba *πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν* puto magis ideo suspecta esse, quod alii codd. alio ordine scripta exhibent, quod *πολύ* deest in duobus, quod omnia haec verba duo libri omittunt, quam quod nihil contineant, quod non iam insit in verbis *ἐκδήμους στρατείας*. Nam certe aliud est, *ἔκδημος στρατεία*, aliud *ἔκδημος στρατεία πολὺ ἀπὸ γῆς*. Expeditio Atheniensium, ut hoc utar, in Megaridem facta scilicet *ἔκδημος στρατεία* est nec tamen *πολὺ ἀπὸ τῆς Ἀθηναίων*. Atque hoc ipso quod *ἔκδημος στρατεία* non per se contrarium est bello cum finitimis gesto, sed adiecta demum notione longinquitatis, quae notio inest in verbis his suspectis, vulgata scriptura defendi potest. Nec tamen idcirco non sufficiebat dicere *καὶ ἐκδήμους στρατείας ἐπ' ἄλλων καταστροφῇ οὐκ ἐξῄεσαν*, quum quae verba praecedunt: *πρὸς ὁμόρους*, indicent scriptorem voluisse per praepositionem *ἐκ* in *ἐκδήμους* non solum *extra*, sed etiam *longe extra patriam* significare. Per se igitur sensus verborum, quae cum aliis editoribus seclusa dedi, non inest in *ἔκδημος*, verum inest ita, si ex adverso his verbis ponantur *ὅμοροι πολέμιοι*. Quam vim oppositionis quum quidam non sensissent, videntur explicandi causa verba *πολὺ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν* addidisse.

πόλεις ὑπήκοοι] Schol. *αἱ ἐλάττους πόλεις οὐ συνεμάχουν ταῖς μεγάλαις ὑπήκοοι οὖσαι· οὐ γὰρ ὑπήκουον*. Mox in verbis *οὐδ' αὐτοί* pronomen *αὐτοί* (*soli*, non adiunctis aliis minoribus) pertinet tam ad omnes Graecos, quam ad eos, quorum notio subest in *μέγισται πόλεις*, ut Popp. adnotavit.

ἀπὸ τῆς ἴσης] i. e. aequam contribuentes impensarum partem et simul *τὸ ἴσον* refertur ad imperia bellorum. v. Popp. 1, 2. p. 12. Mox

μᾶλλον, ὡς ἕκαστοι οἱ ἀστυγείτονες ἐπολέμουν. μάλιστα δὲ ἐς τὸν πάλαι ποτὲ γενόμενον πόλεμον Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριέων, καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ἐς ξυμμαχίαν ἑκατέρων διέστη.

Ἐπεγένετο δὲ ἄλλοις τε ἄλλοθι κωλύματα μὴ αὐξηθῆναι, 16 καὶ Ἴωσι προχωρησάντων ἐπὶ μέγα τῶν πραγμάτων Κῦρος καὶ ἡ Περσικὴ ἐξουσία Κροῖσον καθελοῦσα καὶ ὅσα ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν ἐπεστράτευσε καὶ τὰς ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεις ἐδούλωσε, Δαρεῖος δὲ ὕστερον τῷ Φοινίκων ναυτικῷ κρατῶν καὶ τὰς νήσους. τύραννοι δὲ ὅσοι ἦσαν ἐν ταῖς Ἑλλη- 17 νικαῖς πόλεσι, τὸ ἐφ' ἑαυτῶν μόνον προορώμενοι ἔς τε τὸ σῶμα καὶ ἐς τὸ τὸν ἴδιον οἶκον αὔξειν δι' ἀσφαλείας ὅσον ἐδύναντο μάλιστα τὰς πόλεις ᾤκουν, ἐπράχθη τε ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον, εἰ μὴ εἴ τι πρὸς περιοίκους τοὺς αὐτῶν ἑκάστοις. οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ ἐπὶ πλεῖστον ἐχώρησαν δυνάμεως. οὕτω πανταχόθεν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ πολὺν χρόνον κατείχετο μήτε κοινῇ φανερὸν μηδὲν κατεργάζεσθαι, κατὰ πόλεις τε ἀτολμοτέρα εἶναι.

verba ὡς ἕκαστοι Wyttenb. Ecll. Hist. p. 346. interpretatur: civitates ut erant quaeque inter se finitimae, ita inter se bella gerebant. Mox de bello Chalcidensium et Eretriensium v. Herodot. 5, 99., ibique Wess. Strab. 10. p. 688. B. 713 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 27, 12. 151, 4.

16. μὴ αὐξηθῆναι] i. e. τοῦ μὴ αὐξ. v. Matth. p. 1064. b. Mox verba προχωρησάντων τῶν πραγμάτων ad Iones, non ad Persas referenda sunt. Nam scriptor non de incrementis Persarum, sed Graecorum agit. De opibus navalibus Phoenicum v. Dahlm. Herodot. p. 151 sqq. Deinde τὰς νήσους Schol. intelligit Chium et Samum. v. Herodot. 6, 31. 3, 139. Panofk. Res Sam. p. 44 sq. 48. coll. Herodot. 1, 143. 151. 169. 5, 30 sqq.

17. τὸ ἐφ' ἑαυτῶν] i. e. was nur sie anging, ihr Privatinteresse. Vid. Matth. p. 1164. Mox ἐς τὸ σῶμα est *quod attinet ad corpus* (ihre Person) et intelliguntur custodes corporis, quos trecentos aluisse Periandrum auctor est Aristot. Polit. 5, 9, 22. Mox in verbis ἐς τὸ τὸν ἴδιον οἶκον αὔξειν Cod. Bas. Lugd. male omittunt τό. Vid. Herm. ad Vig. p. 702, 20. His autem verbis scriptor indicat foedera tyrannorum cum tyrannis, oppressionem nobilium virorum, qui ante se rebus publicis praefuerant, qua in re auxiliis plebis utebantur, abolitionem sacrorum et aliorum institutorum patriorum, ut cives novo rerum ordini adsuescerent.

δι' ἀσφαλείας — μάλιστα] i. e. ὅσαν ἐδύναντο ἀσφαλέστατα. v. Matth. §. 580. g. p. 1150. Habes talis tyranni exemplum in Periandro, tyranno Corinthi ap. Od. Muell. Dor. 1. p. 165., qui locus est unus aptissimus ad sententiam auctoris explicandam. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 117. §. 64. 65. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 279. nr. 2. 3. Mox ᾤκουν est idem, quod διῴκουν. De verbis οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν v. Matth. p. 1130 sq., de verbis εἰ μή εἴ τι ibid. p. 1249 sq. Ante verba οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ cum Schol. supple: non dico de tyrannis Siciliae; nam Siciliae tyranni etc.

κατείχοντο μήτε — κατὰ πόλεις τε] In posteriori membro huius sententiae pro κατείχετο aliud quodpiam ei aptum verbum Steph. supplendum esse dicit, non secus ac si particula μήτε non inserta esset, hoc modo: κατείχετο φανερὸν μηδὲν κατεργάζεσθαι, κατὰ πόλεις τε

18 Ἐπειδὴ δὲ οἵ τε Ἀθηναίων τύραννοι καὶ οἱ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης οἱ πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατελύθησαν, (ἡ γὰρ Λακεδαίμων μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν ἐνοικούντων αὐτὴν Δωριέων ἐπὶ πλεῖστον ὧν ἴσμεν χρόνον στασιάσασα ὅμως ἐκ παλαιτάτου καὶ εὐνομήθη καὶ ἀεὶ ἀτυράννευτος ἦν· ἔτη γάρ ἐστι μάλιστα τετρακόσια καὶ ὀλίγῳ πλείω ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου, ἀφ' οὗ Λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται, καὶ δι' αὐτὸ δυνάμενοι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθίστασαν·) μετὰ δὲ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον καὶ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη Μήδων πρὸς Ἀθηναίους ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ ἔτει μετ'

ἀτολμοτέρα εἶναι ἠναγκάζετο. Verum etiam altera Stephani explicatio probari potest, qua perinde haec verba esse dixit, ac si scriptorum esset κατείχετο ὥστε φανερὸν μηδὲν κατεργάζεσθαι, καὶ κατὰ πόλεις ἀτολμοτέρα εἶναι. De ratione particulae ὥστε v. Matth. §. 532. a — c. §. 545. et de omissione eius §. 532. d.

18. ἐπειδὴ — μετὰ δὲ τὴν — κατάλυσιν] Protasis prima sententia alio modo post parenthesin repetitur verbis μετὰ δὲ τῶν τυράννων κατάλυσιν et per duplicem particulam γάρ causam et causae causam indicat, ut animadvertit iam Hermogen. π. μεθόδ. δεινότ. c. 14. (16.) Mox in verbis καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Cod. Bas. ἐκ om., quam vocem servandam esse monuit Herm. ad Soph. El. 135., qui ita explicat: οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἐξ αὐτῆς.

ὑπὸ Λακεδαιμονίων] data opera hic locus illustratur ab Od. Muellero Dor. 1. p. 160 sqq. per totum cap. 8. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. 65, 6. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 288. nr. 4. Mox μετὰ τὴν κτῆσιν habent complures libri; vulgatam κτίσιν agnoscit etiam Greg. Cor. ad Hermog. p. 917. Reisk., eamque praeferendam esse Popp. monet propter 5, 16., cui addit Isocratem Paneg. 16., qui Heraclidas et Dorienses vocat οἰκιστὰς Σπάρτης, et ante eos hanc urbem parvam videri fuisse, usus Od. Muelleri Dor. 1. p. 91 sq.

στασιάσασα] Ante Lycurgum. Ad eadem tempora referendus est Herodot. 1, 65. Στάσεις autem intellige partim seditiones factionum inter se, partim simultatem familiarum Eurysthenis et Proclis. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 91 sqq. At idem ibid. p. 15 sq. Herodoti Thucydidisque locos refert ad leges institutaque Dorica Spartae ante Lycurgum per vim quandam externam intermissa ac turbata, et locum Isocr. Panath. 73. confert. Mox Spartam ἀεὶ ἀτυράννευτον fuisse testatur etiam Herodot. 5, 92, 31. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 160. adn. 1. p. 172. Coll. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 135, 10.

ἔτη τετρακόσια] octingentis quatuor annis ante Chr. v. Herm. Antt. Gr. p. 50, 13. coll. Od. Muell. Dor. 1. p. 131 sqq. nr. 3. Mox propter particulam δέ post parenthesin illatam v. Matth. p. 1247.

δεκάτῳ δὲ ἔτει] i. e. anno 481 a. Chr. Nam de profectione Xerxis loquitur, non de pugna Salaminia. Qui quum Sardibus hiemasset, teste Herodot. 7, 37., deinceps versus Graeciam progressus est, pugnaque Salaminia a. 480. commissa victus rediit. Mox aoristo ξυμπολεμησάντων usus esse videtur, quia Graeci iam primum Persicum bellum una gesserant. Deinde ἀνασκευάζεσθαι est: mit seiner Habe aufbrechen, flüchten, cuius contrarium est κατασκευάζεσθαι. Et διεκρίθησαν πρός idem est quod διακριθέντες ἐχώρουν πρός etc. v. Matth. p. 1183. Mox

αὐτὴν αὖθις ὁ βάρβαρος τῷ μεγάλῳ στόλῳ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθε. καὶ μεγάλου κινδύνου ἐπικρεμασθέντος οἵ τε Λακεδαιμόνιοι τῶν ξυμπολεμησάντων Ἑλλήνων ἡγήσαντο δυνάμει προὔχοντες, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιόντων τῶν Μήδων διανοηθέντες ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀνασκευασάμενοι ἐς τὰς ναῦς ἐμβάντες ναυτικοὶ ἐγένοντο. κοινῇ τε ἀπωσάμενοι τὸν βάρβαρον ὕστερον οὐ πολλῷ διεκρίθησαν πρός τε Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους οἵ τε ἀποστάντες βασιλέως Ἕλληνες καὶ οἱ ξυμπολεμήσαντες. δυνάμει γὰρ ταῦτα μέγιστα διεφάνη· ἴσχυον γὰρ οἱ μὲν κατὰ γῆν, οἱ δὲ ναυσί. καὶ ὀλίγον μὲν χρόνον ξυνέμεινεν ἡ ὁμαιχμία, ἔπειτα δὲ διενεχθέντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν μετὰ τῶν ξυμμάχων πρὸς ἀλλήλους· καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εἴ τινές που διασταῖεν, πρὸς τούτους ἤδη ἐχώρουν. ὥςτε ἀπὸ τῶν Μηδικῶν ἐς τόνδε ἀεὶ τὸν πόλεμον τὰ μὲν σπενδόμενοι τὰ δε πολεμοῦντες ἢ ἀλλήλοις ἢ τοῖς ἑαυτῶν ξυμμάχοις ἀφισταμένοις εὖ παρεσκευάσαντο τὰ πολέμια καὶ ἐμπειρότεροι ἐγένοντο μετὰ κινδύνων τὰς μελέτας ποιούμενοι. **19** καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι οὐχ ὑποτελεῖς ἔχοντες φόρου τοὺς ξυμμάχους ἡγοῦντο, κατ' ὀλιγαρχίαν δὲ σφίσιν αὐτοῖς μόνον ἐπιτηδείως ὅπως πολιτεύσωσι θεραπεύοντες· Ἀθηναῖοι δὲ ναῦς τε τῶν πόλεων τῷ χρόνῳ παραλαβόντες πλὴν Χίων καὶ Λεσβίων καὶ χρήματα τοῖς πᾶσι τάξαντες φέρειν. καὶ ἐγένετο αὐτοῖς ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ἡ ἰδία παρασκευὴ μείζων ἢ ὡς τὰ κράτιστά ποτε μετὰ ἀκραιφνοῦς τῆς ξυμμαχίας ἤνθησαν.

20 Τὰ μὲν οὖν παλαιὰ τοιαῦτα εὗρον, χαλεπὰ ὄντα παντὶ ἑξῆς τεκμηρίῳ πιστεῦσαι. οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν

verborum ordo est: *ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ἀεὶ τὰ μὲν σπενδόμενοι, τὰ δὲ πολεμοῦντες*. Paulo post *μετὰ κινδύνων* converte: unter Gefahren, et v. Matth. p. 1170.

19. *παραλαβόντες*] Quod vulgo post hoc verbum legitur *ἦρχον*, id plurimi optimique libri om. Pro vulgata si quid dici potest, Doederl. dixit: „Spartanorum principatus revera nihil aliud erat, quam *ἡγεμονία*, sed eundem principatum, eodem nomine susceptum, Athenienses immodeste et dolose in *ἀρχὴν* verterant.“ v. Od. Muell. Dor. 1. p. 179 sqq.

ὡς τὰ κράτιστα] Hoc fastigium potentiae Atheniensium referas recte ad tempora paulo ante inducias tricennales, quum Athenienses non solum insularum, sed etiam Asiae minoris dominatum tenebant, Aeginetas perdomuerant, atque Phocin, Argos, Boeotiam et Achaiam sibi iunctas habebant. v. Thuc. 1, 102—115.

20. *χαλεπὰ ὄντα — πιστεῦσαι*] Attractionis genus esse videtur pro *τοιαῦτα εὗρον, ὥστε πᾶν ἑξῆς τεκμήριον αὐτῶν χαλεπὸν εἶναι πιστεῦσαι*. Reisk. et Wyttenb. coniecerunt *πιστῶσαι* i. e. *comprobare*, pro quo Thucydidem *πιστεῦσαι*, ut *σκηνεῖσθαι* pro *σκηνοῦσθαι* dixisse credas, nisi hoc ipsum *πιστῶσαι* esset 4, 88. Utut est, non solum *παντὶ τεκμηρίῳ* dixit, sed *πάντι ἑξῆς τεκμηρίῳ*, quia in tanta vetustatis obscuritate non simplex argumentum sufficit, sed modo aliam rem ex alia colligendo et longiorem demum post conclusionem ad sententiam probabilem perveniri potest. Et *παντὶ τεκμηρίῳ* dixit intelligens, opinor,

προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. Ἀθηναίων γοῦν τὸ πλῆθος Ἵππαρχον οἴονται ὑφ' Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος τύραννον ὄντα ἀποθανεῖν, καὶ οὐκ ἴσασιν ὅτι Ἱππίας μὲν πρεσβύτατος ὢν ἦρχε τῶν Πεισιστράτου υἱέων, Ἵππαρχος δὲ καὶ Θεσσαλὸς ἀδελφοὶ ἦσαν αὐτοῦ. ὑποτοπήσαντες δέ τι ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ παραχρῆμα Ἁρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων ἐκ τῶν ξυνειδότων σφίσιν Ἱππίᾳ μεμηνῦσθαι, τοῦ μὲν ἀπέσχοντο ὡς προειδότος, βουλόμενοι δὲ πρὶν ξυλληφθῆναι δράσαντές τι καὶ κινδυνεῦσαι, τῷ Ἱππάρχῳ περιτυχόντες περὶ τὸ Λεωκόριον καλούμενον τὴν Παναθηναϊκὴν πομπὴν διακοσμοῦντι ἀπέκτειναν. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔτι καὶ νῦν ὄντα καὶ οὐ χρόνῳ ἀμνηστούμενα καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐκ ὀρθῶς οἴονται· ὥςπερ τούς τε Λακεδαιμονίων βασιλέας μὴ μιᾷ ψήφῳ προςτίθεσθαι ἑκάτερον, ἀλλὰ δυοῖν· καὶ τὸν Πιτανάτην λόχον αὐτοῖς εἶναι, ὃς οὐδ' ἐγένετο πώποτε.

res argumentis, ubicunque opus erat, probatas. Causam denique, cur difficilia sint ad credendum haec argumenta, exponit deinceps, incuriam hominum in rebus examinandis etiam patriis et domesticis, et praeiudicatas vulgi opiniones, quum homines fugiant explorandae veritatis laborem et per credulitatem, matrem errorum, libentius se vertant ad *frui parata* i. e. a poetis et logographis prolata. Pausan. 1, 3, 2. *λέγεται μὲν δὴ καὶ ἄλλα οὐκ ἀληθῆ παρὰ τοῖς ἄλλοις, οἷα ἱστορίας ἀνηκόοις οὖσι, καὶ ὁπόσα ἤκουον εὐθὺς ἐκ παίδων ἔν τε χοροῖς καὶ τραγῳδίαις πιστὰ ἡγουμένοις.* Mox voce *ὁμοίως* significat, tam patrias res, quam externas perinde temere credentibus accipi. De plurali *οἴονται* v. Matth. §. 302. p. 602. De Leocorio v. Interpp. ad Cic. de N. D. 3, 19. et Krueg. Vit. Thuc. p. 87. Aelian. V. H. 12, 28. Pausan. 1, 5, 2. Harpocr. Hesych. s. v.

μὴ μιᾷ ψήφῳ] Sententia, quam scriptor reprehendit, est Herodoti 6, 57., qui narrat, si reges in senatum non veniant, *τοὺς μάλιστά σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλήων γέρα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ τὴν ἑαυτῶν.* Quae ita cum Thucydide conciliare studet Wessel., ut dicat, se duo singulis regibus suffragia non largiri, valdeque vereri, ut verba *δύο ψήφους τιθεμένους* illis contribuant. Regum absentium vicem maxime propinquos obiisse et duo posuisse calculos scribi, tertiumque suum: totidem ergo tulisse suffragia, quot usi ambo reges fuissent, modo ne consensu abstinuissent seniorum, tulisse autem praesentes duo, singulos suum. Haud itaque bina suffragia hac in descriptione esse. Od. Muellero Dor. 2. p. 102. adn. 3. Herodotus communem per Graeciam opinionem de binis regum suffragiis secutus esse videtur, quamquam verba Herodoti quadam obscuritate laborent. Cum Herodoto consentit Lucian. Harmonid. c. 3. cum Thucydide facit Plat. De legg. 3. p. 692. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 53, 7. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 121.

τὸν Πιτανάτην λόγον] Etiam his verbis tacite Herodotus perstringi creditur, qui cohortis Pitanatae mentionem facit 9, 53., qui *δῆμον Πιτανάτην* memorat 3, 55. Etenim ratione, quam et Graeci et Romani antiquitus sequebantur, partes exercitus eaedem erant, ac partes populi in pace. Unde Photius adnotavit, Pitanen et *φυλὴν* et *τόπον* fuisse, quippe per tribus (*φυλάς*) in acie collocabantur, et lochi tributim compositi antiquitus apud Spartanos quoque inter se consanguinei vel propinqui erant. Conf. Steph. Byz. p. 641. Athenae. 1. p. 31. C. Interpp. ad Herod.

οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων τεκμη- 21 ρίων ὅμως τοιαῦτα ἄν τις νομίζων μάλιστα ἃ διῆλθον οὐχ ἁμαρτάνοι· καὶ οὔτε ὡς ποιηταὶ ὑμνήκασι περὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ μεῖζον κοσμοῦντες μᾶλλον πιστεύων, οὔτε ὡς λογογράφοι ξυνέθεσαν ἐπὶ τὸ προςαγωγότερον τῇ ἀκροάσει ἢ ἀληθέστερον, ὄντα ἀνεξέλεγκτα καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ χρόνου αὐτῶν ἀπίστως ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἐκνενικηκότα· εὑρῆσθαι δὲ ἡγησάμενος ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων σημείων ὡς παλαιὰ εἶναι ἀποχρώντως. καὶ ὁ πόλεμος οὗτος, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ἐν ᾧ μὲν ἂν πολεμῶσι τὸν παρόντα ἀεὶ μέγιστον κρινόντων, παυσαμένων δὲ τὰ ἀρχαῖα μᾶλλον θαυμαζόντων, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων σκοποῦσι δηλώσει ὅμως μείζων γεγενημένος αὐτῶν. καὶ ὅσα μὲν λόγῳ εἶπον 22 ἕκαστοι ἢ μέλλοντες πολεμήσειν ἢ ἐν αὐτῷ ἤδη ὄντες, χαλεπὸν τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων διαμνημονεῦσαι ἦν, ἐμοί τε ὧν αὐτὸς ἤκουσα καὶ τοῖς ἄλλοθέν ποθεν ἐμοὶ ἀπαγγέλλουσιν· ὡς δ' ἂν ἐδόκουν ἐμοὶ ἕκαστοι περὶ τῶν ἀεὶ παρόν-

9, 53. Larcher. Vol. 6. p. 117. ed. pr. et inprimis Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 609. b. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 135. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 20, 49. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 60, 9. „Cognitum est nobis, Pitanen, procul dubio oppidulum iam ante Dores exstructum, tam frequenti hominum multitudine habitatam esse, ut sua haberet gymnica certamina et λόχον ex suis hominibus conscriptum Pitanaten in bellum mitteret. Herodotus, qui ipse ibi fuerat, δῆμον Πιτανάτην appellat, et quidem constat, eum prope templum et castellum Issorium situm fuisse, quod ex Pausaniae topographia Spartae colligitur ad terminum urbis occidentalem iacuisse." Od. Muell. Dor. 2. p. 50 sq., ubi v. plura coll. Kruegero Vit. Thuc. p. 93.

21. ἐπὶ τὸ — ἀληθέστερον] i. e. magis aures ut delinirent, quam verius narrantes. De duplici comparativo v. Matth §. 456. Mox iunge τὰ πολλὰ αὐτῶν ὑπὸ χρόνου. Mox accusativos ὄντα ἀνεξέλεγκτα et ἐκνενικηκότα ita posuit, quasi οἷα ποιηταὶ ὑμνήκασι et οἷα λογογράφοι ξυνέθεσαν praecesserit. Quum autem sensus idem sit, sive οἷα, sive ὡς ὑμνήκασιν et ξυνέθεσαν dicas, et facile οἷα ex illo ὡς derivetur, posuit illos accusativos. Paulo post ἀπίστως est *ita ut nulla fides eis haberi debeat*. Et post participia πιστεύων — ἡγησάμενος cogitando repete οὐκ ἂν ἁμαρτάνοι. Verba ὡς παλαιὰ εἶναι arctissime iunge cum ἀποχρώντως, ut sit: hinlänglich für Gegenstände von so hohem Alterthum, ubi εἶναι eodem modo intelligitur, quo in formula ἑκὼν εἶναι — σήμερον εἶναι etc. Vid. Matth. §. 283. Herm. ad Vig. p. 888. Phryn. p. 273., ibique Lobeck. Paulo inferius ad παυσαμένων supple αὐτῶν. Vid. Matth. §. 563. De verbo δηλώσει v. ibidem §. 549. 5.

22. λόγῳ εἶπον] i. e. quae orationibus habitis dixerunt. Mox in verbis ὅσα εἶπον — τῶν λεχθέντων mutata est structura pro ὅσα μὲν εἶπον, τούτων τῶν λεχθέντων τὴν ἀκρίβειαν αὐτὴν (i. e. ταῦτα τὰ λεχθέντα ἀκριβῶς) διαμνημονεῦσαι χαλεπὸν ἦν. Apodosis a demonstrativo οὗτοι incipere, aut in protasi εἶ τινα dici debebat, ut Popp. adnotavit. Mox ad ἐν αὐτῷ supple τῷ πολεμεῖν sive πολέμῳ. Verba τοῖς ἄλλοθέν ποθεν ἀπαγγέλλουσιν ex adverso ponit verbis ὧν αὐτὸς ἤκουσα. v. Kutzen. de Pericl. p. 145.

ὡς δ' ἂν ἐδόκουν] Particula ἂν non pertinet ad ἐδόκουν, sed ad εἰπεῖν, hoc sensu: *verum prout quisque mihi videbatur de praesenti qua-*

τῶν τὰ δέοντα μάλιστα εἰπεῖν, ἐχομένῳ ὅτι ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, οὕτως εἴρηται. τὰ δ᾽ ἔργα τῶν πραχθέντων ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, οὐδ᾽ ὡς ἐμοὶ ἐδόκει, ἀλλ᾽ οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατὸν ἀκριβείᾳ περὶ ἑκάστου ἐπεξελθών. ἐπιπόνως δὲ εὑρίσκετο, διότι οἱ παρόντες τοῖς ἔργοις ἑκάστοις οὐ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἔλεγον, ἀλλ᾽ ὡς ἑκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται· ὅσοι

libet causa, quae maxime in rem erant, dicturus fuisse, consectanti quam proxime summam sententiae orationum vere habitarum, sic mihi commemorata sunt. Mox *τὰ ἔργα τῶν πραχθέντων* significare id quod vere factum est, non tantum dicitur factum esse, monuit Herm. ad Soph. Trach. 229. Verba *τῶν πραχθέντων* commodissime iunguntur cum *ἐν τῷ πολέμῳ.*

οἷς τε αὐτὸς — ἐπεξελθών] Intellige quasi scriptum sit *καὶ ἃ παρὰ τῶν ἄλλων ἐπυνθανόμην, ὅσον δυνατὸν ἀκριβείᾳ — ἐπεξελθών.* Nam *ἐπεξέρχεσθαι παρά τινος* non recte dicitur, sed *ἐπεξέρχεσθαι* est *pertractare, persequi* et e verbis *ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος* facile idem *πυνθανόμενος* vel *πυθόμενος* huc referri potest. Structura est igitur: *οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος πυνθανόμενος ἠξίωσα γράφειν, ἀλλ᾽ (ἠξίωσα γράφειν) ἐπεξελθὼν οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων πυνθανόμενος.* Popp. De verbis *ὅσον — ἀκριβείᾳ* v. Matth. p. 859. adn.

ὡς ἑκατέρων — ἔχοι] *Ἑκατέρῳ* Cass. Aug. Ven. A. F. It. Vat. Reg. (G.) At Lugd. *ἑκατέρω.* Valla *in alterutros amore. Ἑκατέρων* agnoscit Dionys. p. 859. Statim post pro *τις* in Gr. est *τῆς*. Porro *ἔχει* superscripto *οι* A. et Lugd. *ἔχοιεν* Vind. Etiam apud Arrianum. Exped. Al. M. 7, 14., qui haec imitatus est, legitur *ὡς ἕκαστος ἢ εὐνοίας πρὸς Ἡφαιστίωνα ἢ φθόνου εἶχε.* Apud Dionem Cass. H. R. 78, 39. *ὡς πού τις εὐνοίας ἑκατέρῳ αὐτῶν εἶχε*, item scriptura ambigua. In his vero et in omnibus exemplis, quae Matth. p. 644. adfert, *ἔχει, ἔσχεν, εἶχεν* etc. nunquam impersonaliter positum est, aliter quam ap. Thuc. 7, 57., quare etiam nunc probo scripturam huius loci: *ὡς ἕκαστός τις τῆς ξυντυχίας* (articulum enim *τῆς* Lob. ad Phryn. p. 280. tuetur) — *ἔσχεν*. Hoc ut certum praesenti loco ponere licet, falso scribi *ὡς ἑκατέρῳ τις — ἔχοι*, nam *ἑκατέροις* necesse est, si dativus servatur, quia duae civitates, non duo singuli homines distribuuntur, ut recte observavit Schol. Thuc. 3, 82. At enim non opus est dativo *ἑκατέροις*, si genitivum *ἑκατέρων* apte interpreteris. Nam *εὔνοιά τινος* non solum est benevolentia alicuius benevoli, sed etiam *εὔνοια ἔς τινα* ut 7, 57. Hunc igitur locum ita intelligo: *prout quisque bene alterutris partibus sive Atheniensibus sive Spartanis volebat.* Bake in Bibl. Crit. Vol. 2. p. 233. negat quidquam vetare, quominus *ἑκατέρῳ* pro neutro accipiatur, et praestare vocem *εὐνοίας* cum dativo, sicut *εὖ νοεῖν*, quam cum genitivo iungere. Et quidem subst. *εὔνοια* cum dativo, iunctum est 2, 40. „Verum nos *ἑκάτερον alterutram civitatem* sive *partem* significare aut omnino hic neutrum esse posse praefracte negamus. Masculinum *ἑκάτεροι* autem tametsi in plurali nonnunquam de duobus singulis poni scimus, quemadmodum apud Latinos *utrique* pro *uterque* (v. Zumpt. Gr. §. 141. adn. 2.), vicissim singularem pro plurali usquam legi nec meminimus, nec per se probabile est.“ Popp.

δὲ βουλήσονται τῶν τε γενομένων τὸ σαφὲς σκοπεῖν καὶ τῶν μελλόντων ποτὲ αὖθις κατὰ τὸ ἀνθρώπειον τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, ὠφέλιμα κρίνειν αὐτὰ ἀρκούντως ἕξει. κτῆμά τε ἐς ἀεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.

Τῶν δὲ πρότερον ἔργων μέγιστον ἐπράχθη τὸ Μηδικόν· 23 καὶ τοῦτο ὅμως δυοῖν ναυμαχίαιν καὶ πεζομαχίαιν ταχεῖαν τὴν

ὅσοι δὲ βουλήσονται — ἕξει] i. e. *ac quatenus quidem ea nihil fabulosi admixtum habent, minus fortasse auditu suavia erunt: quicunque autem volent veritatem eorum, quae evenerint, considerare et eorum, quae, ut sunt res humanae, vel talia omnino vel similia sint eventura, illos satis erit, ea esse utilia iudicare.* Verba autem sic iungo: τὸ σαφὲς τῶν γενομένων (καὶ τὸ σαφὲς) τῶν μελλόντων ποτε αὖθις τοιούτων καὶ παραπλησίων ἔσεσθαι, omisso ὄντων, quod in nonnullis libris legitur post τοιούτων et ex marg. H. Steph. auctore Wassio temere in Dukeri et proximorum editorum exemplaria transiit. Omittitur in libris ante Dukeri tempora inspectis, nec minus in Aug. Ven. Pal. Vat. It. Laur. A. B. C. D. E. F. G. H. I. Monac. utroque, Scholiis et apud Dionysium. Post κρίνειν suppleo τούτους. Sentio autem cum Fr. A. Wolfio, Thucydidem verbis ὅσοι — ἔσεσθαι etc. homines politicos describere, qui ex cognitione rerum praeteritarum iudicare didicerint melius et certius, quam vulgus, de rebus aliquando similiter eodemve modo eventuris, et consilium historiae scribendae auctori hoc fuisse crediderim, ut essent ἀφ' ὧν ἄν τις σκοπῶν, εἴ ποτε καὶ αὖθις ἐπιπέσοι, μάλιστα ἂν ἔχοι τι προειδὼς μὴ ἀγνοεῖν 2, 48. Ex his verbis τὸ σαφές explicandum arbitror: das Zuverlässige der Vergangenheit und das Wahrscheinliche der Zukunft, sive cum Meiero Turicensi: Mir genügt, wenn man findet, dass meine Geschichte für die Vergangenheit wahrhaft und für die Zukunft belehrend sey. Nec fieri potest, ut aliter de hoc loco senserit aut Dionys. A. Rhet. p. 399. παιδεία ἄρα ἐστὶν ἡ ἔντευξις τῶν ἠθῶν. τοῦτο καὶ Θουκυδίδης ἔοικε λέγειν, περὶ ἱστορίας λέγων, ὅτι καὶ ἱστορία φιλοσοφία ἐστὶν ἐκ παραδειγμάτων· „ὅσοι δὲ βουλήσονται — ὠφέλιμα," aut Lucian. De Conscr. Hist. 42. Vol. 4. p. 205. Bip.

κτῆμα] Historiam bonum perpetuum dicit: quippe κτῆμα illud est, quod in perpetuos usus recondas, non quo semel oculos auresve pascas. Tale autem κτῆμα historia fit, si vera est; quare Lucian. De Conscr. Hist. 42. ἀγώνισμα exponit per τὸ μυθῶδες et κτῆμα per ἀλήθειαν.

ἀγώνισμα] Quintil. I. O. 10, 1, 31. *Historia scribitur ad narrandum, non ad probandum, totumque opus non ad actum rei pugnamque praesentem* (ἀγώνισμα), *sed ad memoriam posteritatis et ingenii famam* (ἐς ἀεί) *componitur* (ξύγκειται). Ἀγώνισμα est id, in quo semel vicisse et vires ostentasse satis est, velut oratione, exhibitione tragica vel comica, et in universum musica. Etenim ἀγώνισμα proprie est *certamen* vel musicum vel gymnicum. Talia certamina quum publice fiebant, certis praemiis propositis, Romani *commissiones* dicebant. v. Sueton. Vit. Calig. 53. Altera significatio, eaque hoc loco Thucydidis obtinens, est ea, qua opus ipsum significatur, quod ἐπιδείξεως causa certamen init, quo sensu Creuz. Art. Hist. Gr. p. 212. interpretatur *Preisstück*. Tertia vocis significatio ea est, qua ἀγώνισμα dicitur *laus victoriae, praemium*, ut 3, 82. 7, 86. Vid. Reisk. ad Dionys. p. 824. Ern. Lexic. Gr. Rhet. p. 18. Creuz. Herod. Thucyd. p. 21. Mox ξύγκειται Popp. idem fere docet esse, quod συντέθειται, et adire iubet Buttm. Gr. max. §. 109. II. adn. 8.

23. δυοῖν ναυμαχίαιν] binorum praeliorum, ad Artemisium et Salaminem, ad Thermopylas et Plataeas. v. Dahlm. Forschungen Vol.

κρίσιν ἔσχε· τούτου δὲ τοῦ πολέμου μῆκός τε μέγα προὔβη παθήματά τε ξυνηνέχθη γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῇ Ἑλλάδι οἷα οὐχ ἕτερα ἐν ἴσῳ χρόνῳ. οὔτε γὰρ πόλεις τοσαίδε ληφθεῖσαι ἠρημώθησαν, αἱ μὲν ὑπὸ βαρβάρων αἱ δ' ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀντιπολεμούντων, εἰσὶ δὲ αἳ καὶ οἰκήτορας μετέβαλον ἁλισκόμεναι, οὔτε φυγαὶ τοσαίδε ἀνθρώπων καὶ φόνος, ὁ μὲν κατ' αὐτὸν τὸν πόλεμον ὁ δὲ διὰ τὸ στασιάζειν. τά τε πρότερον ἀκοῇ μὲν λεγόμενα, ἔργῳ δὲ σπανιώτερον βεβαιούμενα, οὐκ ἄπιστα κατέστη, σεισμῶν τε πέρι, οἳ ἐπὶ πλεῖστον ἅμα μέρος γῆς καὶ ἰσχυρότατοι οἱ αὐτοὶ ἐπέσχον, ἡλίου τε ἐκλείψεις, αἳ πυκνότεραι παρὰ τὰ ἐκ τοῦ πρὶν χρόνου μνημονευόμενα ξυνέβησαν, αὐχμοί τε ἔστι παρ' οἷς μεγάλοι καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ λιμοί, καὶ ἡ οὐχ ἥκιστα βλάψασα καὶ μέρος τι φθείρασα ἡ λοιμώδης νόσος. ταῦτα γὰρ πάντα μετὰ τοῦδε τοῦ πολέμου ἅμα ξυνεπέθετο. ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι λύσαντες τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς αἳ αὐτοῖς ἐγένοντο μετὰ Εὐβοίας ἅλωσιν. διότι δὲ ἔλυσαν τὰς αἰτίας προέγραψα πρῶτον

1. p. 16. adn. Paulo inferius quoniam in verbis *οὔτε ἐρημώθησαν* eadem sententia latet, ac si scripsisset *πλεῖσται γὰρ πόλεις ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ἠρημώθησαν*, ita orationem continuat: *αἱ μὲν — αἱ δὲ — εἰσὶ δὲ αἳ* etc. Nam in eadem constructione si pergere volebat, ita debebat scribere: *οὔτε ὑπὸ βαρβάρων, οὐδὲ ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἀντιπολεμούντων (εἰσὶ δὲ αἳ καὶ οἰκήτορας μετέβαλον ἁλισκόμεναι), οὔτε φυγαί* etc.

ὑπὸ βαρβάρων] ut Mycalessus 7, 29. Verbis *αἱ δὲ — ἀντιπολεμούντων* Plataeas significari adnotavit Haack., qui Mytilenam addit, rectius Krueg. Thyream 4, 57. At *οἰκήτορας μετέβαλον* Potidaea et Aegina 2, 27. 70. Scione 5, 32. et Melus 5, 118. Verbis *διὰ τὸ στασιάζειν* Haack. maxime ad res Corcyraeorum respici putat. Praeterea caedes ex civium dissensionibus ortas esse Argis (5, 82.), Sami (8, 21. 73.) et alibi, Popp. addidit. Ad vocem *ἐκλείψεις* supple *κατέστησαν*. Quia autem praecessit *σεισμῶν πέρι*, dicendum erat item hic *ἐκλειψέων — σεισμῶν*.

παρὰ τὰ μνημονευόμενα] i. e. *πυκνότεραι τῶν μνημονευομένων*. v. Matth. §. 455. p. 850. 1174. init. Herm. ad Vig. p. 862, 413. Mox *αὐχμούς* et inde ortos *λιμούς* ubi scriptor memoret, Haack. negat se meminisse. Seorsum quidem aestus Atheniensibus noxios attingi 2, 52. 7, 87. et famem obsessis Potidaeatis 2, 70. Plataeensibus 3, 52. noxiam. Mox articulus *ἡ* bis positus propter duo epitheta pestilentiae. v. Matth. §. 277. a. 279. adn. 3.

καὶ μέρος τι] Vocabulum *μέρος* videtur plus significare, quam meram partem; nam omnia illa mala, praeter hoc memorata, partem populi absumserant. Videtur igitur tam magnam partem significare, ut tota gens eius iactura haud leve damnum faceret i. e. partem insignem, bonam partem, si cum toto compares (a proportion or substantial part of the whole nation). Eodem sensu vox repetitur 7, 30. Arn. Mox verba *διότι δὲ ἔλυσαν — διαφοράς* ita exponit Steph.: *ἔγραψα δὲ πρῶτον τὰς διαφορὰς, τὰς τοῦ λῦσαι τὰς σπονδὰς αἰτίας γενομένας*. Paulo inferius de verbis *τοῦ μὴ ζητῆσαι* v. Matth. p. 1061. adn. 1. et *μή τινα* scripsi ex libris quam plurimis pro *τινάς*, quia „pronomen *τις* hoc sensu positum, quo Germanico: man respondet, semper dicitur *ἑνικῶς*.“ Schaef. ad Soph. Oed. R. 107.

καὶ τὰς διαφοράς, τοῦ μή τινα ζητῆσαί ποτε ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς Ἕλλησι κατέστη. τὴν μὲν γὰρ ἀληθεστάτην πρόφασιν ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ τοὺς Ἀθηναίους ἡγοῦμαι, μεγάλους γιγνομένους καὶ φόβον παρέχοντας τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀναγκάσαι ἐς τὸ πολεμεῖν. αἱ δὲ ἐς τὸ φανερὸν λεγόμεναι αἰτίαι αἵδ' ἦσαν ἑκατέρων ἀφ' ὧν λύσαντες τὰς σπονδὰς ἐς τὸν πόλεμον κατέστησαν.

Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον· προσοικοῦσι δ' αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος. ταύτην ἀπῴκισαν μὲν Κερκυραῖοι, οἰκιστὴς δ' ἐγένετο Φάλιος Ἐρατοκλείδου Κορίνθιος γένος τῶν ἀφ' Ἡρακλέους, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν νόμον ἐκ τῆς μητροπόλεως κατακληθείς. ξυνῴκισαν δὲ καὶ τῶν Κορινθίων τινὲς καὶ τοῦ ἄλλου Δωρικοῦ γένους. προελθόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο ἡ τῶν Ἐπιδαμνίων πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. στασιάσαντες δὲ ἐν ἀλ- 24

πρόφασιν] Exspectes *αἰτίαν*, et *προφάσεις* deinde, ubi legitur *αἰτίαι*. Nam *προφάσεις* plerumque sunt praetextus, *αἰτίαι* vero causae, et primo de causa, deinde de praetextis loquitur. At *πρόφασις* de vera causa inveniri etiam ap. Dionysium et Stobaeum adnotavit Bloomf. et Popp. adiri iubet Sturz. lexic. Xenoph. s. v. *πρόφασις*. Versa vice latine *causari* dicuntur, qui vacationum causa morbos excusant, et *causa* (Graece *αἰτία*) morbus appellatur, quem excusant.

πρόφασιν — τοὺς Ἀθηναίους — ἀναγκάσαι] Quemadmodum Graeci pro *οἶδα ὅτι ἐκεῖνος τοῦτο ἐποίησε* dicunt etiam *οἶδα ἐκεῖνον, ὅτι τοῦτο ἐποίησεν*, ita Thuc. pro *τὴν ἀληθεστάτην αἰτίαν ἡγοῦμαι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι — ἠνάγκασαν ἐς τὸ πολεμεῖν* scribere potuit *τὴν ἀληθεστάτην αἰτίαν τοὺς Ἀθηναίους — ἡγοῦμαι, ὅτι ἠνάγκασαν*, vel per infinitivum *τὴν ἀλ. αἰτ. τοὺς Ἀθ. — ἡγοῦμαι ἀναγκάσαι*. STEPH. Hoc autem ad sensum, ut Bau. observavit, nihil aliud est, quam *τὴν ἀληθεστάτην αἰτίαν ἡγοῦμαι (εἶναι) τὸ τοὺς Ἀθηναίους μεγάλους γίγνεσθαι καὶ φόβον παρέχειν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὅπερ ἠνάγκασε τούτους ἐς τὸ πολεμεῖν*.

24. *ἐσπλέοντι*] v. Matth. p. 711. b. Ionium sinum dicit mare Adriaticum. Sinus Ionius a mari Ionio distinguendus est: ille Cerauniorum montium promontorio finiebatur, hoc comprehenditur totum mare inter Graeciam et Italiam Rhegio tenus effusum. Nomen alterum illius sinus ὁ *Ἀδριάς* posterius Herodoto, Thucydide et Xenophonte v. Letr. Topogr. de Syrac. p. 95. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 10, 39. Mox de verbis *προσοικοῦσι δ' αὐτήν* v. Matth. p. 736. 787. De Taulantiis et reliquis Epidamni conterminis populis v. Od. Muell. De Maced. p. 43 sq. De articulo ante nomen paternum *Ἐρατοκλείδου* omisso v. Matth. p. 560. Deinde *κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον* dicit Phalium arcessitum esse, quia coloniae, quae novam a se coloniam deducere volebat, dux novae coloniae e maiori patria petendus erat. v. Heyn. Opuscc. Acad. Vol. 1. p. 321.

στασιάσαντες ἀπὸ πολέμου] i. e. auf Veranlassung eines Krieges. Hoc vult Hermog. *π. μεθόδ. δεινότ.* c. 35. Vid. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 93. nr. 7. Mox *ἐφθάρησαν* intellige: *eorum vires fractae sunt*. Conf. c. 2, 30. 3, 85. extr. 92. 93. Hesiod. Opp. et D. 180. Spohn. Seidl. ad Eurip. El. 232. Paulo inferius *οἱ δυνατοί* sunt optimates. De forma civitatis Epidamniorum v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 175. 1, 2. p. 93. nr. 7. p. 438. nr. 2. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 117. De verbis *ὡς*

λήλοις ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προςοίκων βαρβάρων, ἐφθάρησαν καὶ τῆς δυνάμεως τῆς πολλῆς ἐστερήθησαν. τὰ δὲ τελευταῖα πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ὁ δῆμος αὐτῶν ἐξεδίωξε τοὺς δυνατούς, οἱ δὲ ἀπελθόντες μετὰ τῶν βαρβάρων ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ πόλει κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ὄντες Ἐπιδάμνιοι ἐπειδὴ ἐπιέζοντο, πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὖσαν δεόμενοι μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους, ἀλλὰ τούς τε φεύγοντας ξυναλλάξαι σφίσι καὶ τὸν τῶν βαρβάρων πόλεμον καταλῦσαι. ταῦτα δὲ ἱκέται καθεζόμενοι ἐς τὸ Ἡραῖον ἐδέοντο. οἱ δὲ Κερκυραῖοι τὴν ἱκετείαν οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ ἀπράκτους ἀπέ-
25 πεμψαν. γνόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι οὐδεμίαν σφίσιν ἀπὸ Κερκύρας τιμωρίαν οὖσαν, ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο θέσθαι τὸ παρόν· καὶ πέμψαντες ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπήροντο εἰ παραδοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς, καὶ τιμωρίαν τινὰ πειρῷντο ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὁ δ' αὐτοῖς ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι. ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι ἐς τὴν Κόρινθον κατὰ τὸ μαντεῖον παρέδοσαν τὴν ἀποικίαν, τόν τε οἰκιστὴν ἀποδεικνύντες σφῶν ἐκ Κορίνθου ὄντα καὶ τὸ χρηστήριον δηλοῦντες. ἐδέοντό τε μὴ σφᾶς περιορᾶν διαφθειρομένους, ἀλλ' ἐπαμῦναι. Κορίνθιοι δὲ κατά τε τὸ δίκαιον ὑπεδέξαντο τὴν τιμωρίαν, νομίζοντες οὐχ ἧσσον ἑαυτῶν εἶναι τὴν ἀποικίαν ἢ Κερκυραίων, ἅμα δὲ καὶ μίσει τῶν Κερκυραίων, ὅτι αὐτῶν παρημέλουν ὄντες ἄποικοι· οὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα οὔτε Κορινθίῳ ἀν-

μητρόπολιν οὖσαν v. Heyn. l. c. p. 319 sq. Mox in καθεζόμενοι magis considendi, quam sedendi vis spectanda, quare cum casu et praepositione motum significantibus coniunxit. Non opus est circumscriptione, qua Matth. p. 1143. utitur.

25. ἐν ἀπόρῳ εἴχοντο] v. Wessel. ad Herodot. 9, 98. et δὲ θέσθαι Thiersch. Gr. §. 288. 2. De Corcyra, Corinthiorum colonia, v. Od. Muell. Dor. 1. p. 118.

οὔτε γὰρ — διδόντες] i. e. παρημέλουν γὰρ οὔτε διδόντες etc., *negligebant enim profecto Corinthios, quod neque dabant* etc. v. Matth. ad Hom. H. Ap. 157. p. 28. Gr. p. 1093., ubi tamen minus recte dicit, participium προκαταρχόμενοι pendere a παρημέλουν, quum modo διδόντες et περιφρονοῦντες ab illo verbo pendeant.

γέρα τὰ νομιζόμενα] Intellige omnia ea, quae honoris causa metropoli essent praestanda in solennibus metropolis et coloniae communibus. Haec enim ex sacrorum ac religionum inter metropolim et colonias communione fluxisse videntur sive iura sive officia, ut ad certa quaedam solennia, diis fere πατρῴοις a metropoli instituta, quotannis coloniae mitterent, qui iis interessent (θεωρούς) et sacrificia ac donaria ferrent. Illi θεωροί sacris epulis adhibebantur et in ludis publicis sedem in theatro assignatam habebant. Vicissim sacris coloniarum solennibus legati a metropoli missi intererant, quibus id honoris ex more habitum, ut victimae molam adspergerent et libationem sacram facerent, et in ludis princeps locus eis daretur (προεδρία), qui locus etiam viris ex metropoli si qui forte aderant, principibus est tributus. Heyn.

δρὶ, προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν, ὥςπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι, περιφρονοῦντες δὲ αὐτοὺς καὶ χρημάτων δυνάμει ὄντες κατ'

Opuscc. Acad. Vol. 1. p. 325 sqq. coll. Drum. Gesch. der Verf. der Gr. Staaten p. 511. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 132. §. 73 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 101 sqq. 131 sq.

οὔτε Κορινθίῳ ἀνδρί] Dativi isti pendent ex διδόντες, ut structura verborum haec sit: οὔτε ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς, οὔτε προκαταρχόμενοι Κορινθίῳ ἀνδρί διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα, et iuxta seponantur, quae in communibus solennitatibus, quaeque in suis sacris Corcyraei omiserint: *neque in communibus solennitatibus consuetos honores tribuebant, nec viro Corinthio sua sacra auspicantes consuetos honores tribuebant.* Contraria enim inter se ponuntur ex altera parte solennitates maiori patriae cum colonia communes, sive in metropoli celebratae, quo coloni θεωρούς et donaria mittebant, sive in colonia celebratae, quo metropolis horum ipsorum sacrorum antistitem mittebat; et ex altera parte honores *privatis civibus*, si qui forte aderant, Corinthiis Corcyrae habendi. Variatur oratio, quum praegresso substantivo ἐν πανηγύρεσι sequi deberet item substantivum ἐν προκαταρχαῖς. Denique singularem Κορινθίῳ ἀνδρὶ posuit, quia in singulis sacris uni tantum honor, qualis hic significatur (sacra, inquam, auspicandi), haberi potuit.

προκαταρχόμενοι] De verbo ἄρχομαι et compositis, quae in sacris usitata vim habent auspicandi sacrificia et ceremonias, ac sacra faciendi v. Buttm. Lexil. 1. p. 100 sqq. Monk. ad Eurip. Alcest. 74. Sensu sacra faciendi κατάρχεσθαι i. e. proprie κατὰ ἱερεῖον ἄρχεσθαι (v. Demosth. Or. Mid. p. 552. Reisk.) legitur apud Hom. Od. 3, 445. Thuc. verbo προκατάρχεσθαι usus est, quanquam vis praepositionis πρό in ipso ἄρχεσθαι inest, ut quod verbum vel simplex et per se significet *auspicari sacra*, velut apud Herodotum 4, 60. Verumenimvero quum Homero κατάρχεσθαι sit *sacra facere*, omissa notione sacra auspicandi, Thucydidem credere licet delectum fecisse compositi προκατάρχεσθαι, ut sensum *sacra auspicandi* efficeret. Adnotavit Arn. προκατάρχεσθαι translato sensu extare apud Diodorum 2, 18. προκατάρχεσθαι πολέμου, *bellum parare.* Munia autem, quae Corcyraei viro Corinthio tribuere de more tenebantur in suis sacris, intelligo fuisse ea ipsa, quibus Graeci heroicae aetatis et posterae, ut videtur, sacra auspicabantur. Faciebant igitur sacra auspicantes ea, quae ipsam immolationem antecedebant i. e. χέρνιβα — οὐλοχύτην — τριχοτομίαν — σπονδήν. v. Valck. ad Eurip. Phoen. p. 216. Dionys. A. R. 7. p. 1495. Erat enim is honor praecipuus viris principibus, qui sacris aderant, habitus, ut sacra haec ministeria per eos facerent, id quod ex heroicis temporibus mansisse videtur Heynio (conf. Hom. Od. 3, 445.), in quibus adeo mactatio victimae et percussio viris primariis tanquam eximium munus relinquebatur. v. ibid. v. 442. 445. 446. Apoll. Rhod. 1. Argon. 427. Itaque Schol. προκαταρχόμενοι explicat per διδόντες τὰς καταρχάς. Quod autem addit: ἔθος γὰρ ἦν ἀρχιερέας ἐκ τῆς μητροπόλεως λαμβάνειν, id male refertur ad haec verba: οὔτε Κορ. ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι, quibus sacra non communia significantur, sed sacra solius coloniae, quibus forte viri metropolis Corinthii interessent. Quod porro ista verba in hunc modum convertunt: *neque in sacrificiis, quum viscera distribuebant, a viro Corinthio auspicabantur*, ut omittam, dativo Κορινθίῳ ἀνδρὶ illud *a viro Corinthio* significari non potuisse, viscerum distributio heroicis quidem temporibus facta est, at serius extra diis offerebantur. v. Athenionis Comici fragm. ap. Athenae. 14. p. 661. A. Heyn. Opuscc. Acad. Vol. 1. p. 326. adn. Haec igitur totius loci sententia est: *Ne-*

ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὁμοῖα τοῖς Ἑλλήνων πλουσιωτάτοις καὶ τῇ ἐς πόλεμον παρασκευῇ δυνατώτεροι, ναυτικῷ δὲ καὶ πολὺ προέχειν ἔστιν ὅτε ἐπαιρόμενοι, καὶ κατὰ τὴν τῶν Φαιάκων προενοίκησιν τῆς Κερκύρας κλέος ἐχόντων τὰ περὶ τὰς ναῦς. ᾗ καὶ μᾶλλον ἐξηρτύοντο τὸ ναυτικὸν καὶ ἦσαν οὐκ ἀδύνατοι· τριήρεις γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπῆρχον αὐτοῖς, ὅτε ἤρχοντο πολε-26μεῖν. πάντων οὖν τούτων ἐγκλήματα ἔχοντες οἱ Κορίνθιοι ἔπεμπον ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἄσμενοι τὴν ὠφέλειαν, οἰκήτορά τε τὸν βουλόμενον ἰέναι κελεύοντες καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Λευκαδίων καὶ ἑαυτῶν φρουρούς. ἐπορεύθησαν δὲ πεζῇ ἐς Ἀπολλωνίαν, Κορινθίων οὖσαν ἀποικίαν, δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ' αὐτῶν κατὰ θάλασσαν περαιούμενοι. Κερκυραῖοι δὲ ἐπειδὴ ᾔσθοντο τούς τε οἰκήτορας καὶ φρουροὺς ἥκοντας ἐς τὴν Ἐπίδαμνον, τήν τε ἀποικίαν Κορινθίοις δεδομένην, ἐχαλέπαινον· καὶ πλεύσαντες εὐθὺς πέντε καὶ εἴκοσι ναυσί καὶ ὕστερον ἑτέρῳ στόλῳ τούς τε φεύγοντας ἐκέλευον κατ' ἐπήρειαν δέχεσθαι αὐτούς, ἦλθον γὰρ ἐς τὴν Κέρκυραν οἱ τῶν Ἐπιδαμνίων φυγάδες, τάφους τε ἀποδεικνύντες καὶ ξυγγένειαν, ἣν

que enim in solennitatibus communibus solita munia i. e. προεδρίαν, ἱερεῖα *et sacrorum praefecturam Corinthiis tribuebant, nec viro Corinthio in suis sacris* χέρνιβα, οὐλοχύτην, τριχοτομίαν *et* σπονδήν. Mox ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι solae Corinthiae coloniae intelligendae sunt cum Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 131, 51. De formula ὁμοῖα τοῖς v. Matth. p. 584.

προέχειν — ἐπαιρόμενοι] Infinitivus pendet ab ἐπαιρόμενοι. v. Matth. p. 1044. b. Addit ἔστιν ὅτε, quia οὐκ ἀεί, ait Schol., πλέον εἶχον ναυτικόν (imo ναυτικῷ). Et variatur oratio: ἐπαιρόμενοι προέχειν et ἐπαιρόμενοι κατὰ τὴν προενοίκησιν, ubi κατά est *propter* ut c. 59., nisi cum Schol. ita accipias: *ut decebat eos, qui successerant Phaeacibus.*

26. κατ' ἐπήρειαν] i. e. aus Bosheit, nam odium erat Corcyraeorum erga Epidamnios, et voluntas his nocendi atque incommodandi, non exulibus Epidamniorum gratificandi. v. Herald. Animadv. ad Salmasii Obss. ad ius Att. et Rom. 2, 15. p. 140. nr. 5. b. adde Senec. 4. De Benef. 17. Popp. probat interpretationem *minaciter*, quae notio prorsus ab usu Atticorum aliena est, neque invenitur nisi apud Ionicos et Grammaticos, cognata Homericae ἀρειῇ, quum Atticis nunquam alio sensu ponatur nisi *malitiae.* Neque qui ex Atticis pendent, Diod. et Pausan. alio sensu usurpant, quam Thuc. Xenoph. Aristot. Demosth. al. Accedit quod κατά animi aliquam affectionem, non vocis aut actionis minas significat. Sic κατ' — ἔχθος — φιλίαν — μῖσος etc. dicitur.

τάφους ἐπιδεικνύντες] Maiorum sepulchra in patria, quam coloni reliquerant, aliaque monumenta pro ea, quae erat priscarum gentium summa circa haec religio, magnam vim ad inflammandos pietatis sensu animos et in obsequio retinendos habere debuerunt; (non dissimili ratione Epidamnii exules Corcyraeos per communes sepulturas obsecrant, ut se restituant;) antiquioribus temporibus etiam vatum responsa et oraculorum religio (cap. 25. τὸ χρηστήριον δηλοῦντες). Nam nisi sortibus a deo petitis vix quaequam colonia deducebatur, quas ut toti huic consilio, ita patriae urbis decretis magnam auctoritatem conciliasse credibile est. Heyn. opuscc. acad. Vol. 1. p. 316., quem v. de ξυγγε-

προϊσχόμενοι ἐδέοντο σφᾶς κατάγειν, τούς τε φρουροὺς οὓς Κορίνθιοι ἔπεμψαν καὶ τοὺς οἰκήτορας ἀποπέμπειν· οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν. ἀλλὰ στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι τεσσαράκοντα ναυσὶ μετὰ τῶν φυγάδων ὡς κατάξοντες καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς προςλαβόντες. προςκαθεζόμενοι δὲ τὴν πόλιν προεῖπον Ἐπιδαμνίων τε τὸν βουλόμενον καὶ τοὺς ξένους ἀπαθεῖς ἀπιέναι· εἰ δὲ μή, ὡς πολεμίοις χρήσασθαι, ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο, οἱ μὲν Κερκυραῖοι, ἔστι δὲ ἰσθμὸς τὸ χωρίον, ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν. Κορίνθιοι δ', ὡς αὐτοῖς ἐκ 27 τῆς Ἐπιδάμνου ἦλθον ἄγγελοι ὅτι πολιορκοῦνται, παρεσκευάζοντο στρατιάν, καὶ ἅμα ἀποικίαν ἐς τὴν Ἐπίδαμνον ἐκήρυσσον ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ τὸν βουλόμενον ἰέναι· εἰ δέ τις τὸ

νείᾳ coloniarum cum metropolibus p. 312. sqq. Mox de verbis προσκαθεζόμενοι τὴν πόλιν v. Matth. p. 735 sq. adn. et de aoristo χρήσασθαι Herm. ad Soph. Ac. 1061. Matth. p. 950 sq.

27. ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ] Saepe ea memorari reperimus, unde diversas interdum diversis coloniis deducendis leges fuisse scriptas et conditiones propositas colligimus, quibus ii, qui nomina sua coloniis dare vellent, adstringerentur, eoque ipso inaequali iure ac foedere essent. Hic Corinthii, qui magnum colonorum numerum conficere colebant, proclamant ἐπὶ τῇ ἴσῃ — ἰέναι. Hoc igitur alias non usitatum erat. Et sane si peregrini una cum civibus in coloniam mittebantur, debuit tum diversa colonorum conditio esse. Atque has esse formulas, de quibus Harpocrationis locus accipiendus sit, existimamus, quum ἀποίκια interpretatur tabulas, secundum quas coloniae deducerentur. Heyn. p. 323 sq. Minus recte hunc locum cepit Drum. Verf. d. Gr. Staaten p. 511., qui intelligit a Corinthiis proclamatum esse, ut nomina darent, qui aequis et paribus conditionibus eo abire cuperent, aequis *inter se*, puto, et paribus. Sed illa formula significantur coloni aequo cum civibus maioris patriae iure, id quod patet ex c. 34., ubi coloni ἐκπέμπονται ἐπὶ τῷ ὅμοιοι τοῖς λειπομένοις (civibus patriae maioris) εἶναι. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 153, 44. Mox de variatione modorum in verbis εἰ δέ τις μὴ ἐθέλοι — βούλεται v. Matth. §. 524. adn. 1. De drachmis Corinthiis v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 17. Od. Muell. Aeginet. p. 88 sq. Drachma Attica (6 obolos Atticos continens) pretii erat 5¼ gross.; drachma Corinthia s. Aeginetica (10 obolos Atticos continens) valebat 9⅙ gross. Arn. cum drachmis Corinthiis confudit stateras Corinthios sive δεκάλιτρα, quae 10 non Atticos sed Aegineticos obolos continebant. Hanc pecuniam ideo, puto, novi coloni deponere tenebantur, qui non statim abibant, ut Corinthia metropolis numeri colonorum secura agros recte adsignare et reliqua ordinare posset, prout numerus novorum colonorum cognitus iubebat. Procul dubio deposita pecunia ab iis amittebatur, qui postea in coloniam proficisci negligerent; iis autem restituebatur, qui pacto tempore fide stetissent. „Sortes agrorum iam in maiori patria assignatas esse, apparet etiam ex iis, quae fiebant, quum Syracusae condebantur.“ Od. Muell. Dor. 2. p. 61. adn. 1. Conf. 1. p. 116., ubi, „hic erat, ait, communis mos in condendis coloniis, ut colonis in antecessum agri assignandi portio promitteretur, quae promissa portio et ipsa κλῆρος appellabatur. Talem sortem, quum Syracusae condebantur, Aethiops, heluo Corinthius, uni convictorum suorum vendidit pretio mellitae placentae.“ Idem addit, primos conditores Syracusarum terram Siculis ereptam in tot sortes distribuisse, quot numerum in colonia partem ha-

παραυτίκα μὲν μὴ ἐθέλοι ξυμπλεῖν, μετέχειν δὲ βούλεται τῆς ἀποικίας, πεντήκοντα δραχμὰς καταθέντα Κορινθίας μένειν. ἦσαν δὲ καὶ οἱ πλέοντες πολλοὶ καὶ οἱ τἀργύριον καταβάλλοντες. ἐδεήθησαν δὲ καὶ τῶν Μεγαρέων ναυσὶ σφᾶς ξυμπροπέμψειν, εἰ ἄρα κωλύοιντο ὑπὸ Κερκυραίων πλεῖν. οἱ δὲ παρεσκευάζοντο αὐτοῖς ὀκτὼ ναυσὶ ξυμπλεῖν καὶ Παλῆς Κεφαλλήνων τέσσαρσι, καὶ Ἐπιδαυρίων ἐδεήθησαν, οἳ παρέσχον πέντε. Ἑρμιονῆς δὲ μίαν καὶ Τροιζήνιοι δύο, Λευκάδιοι δὲ δέκα καὶ Ἀμπρακιῶται ὀκτώ. Θηβαίους δὲ χρήματα ᾔτησαν καὶ Φλιασίους, Ἠλείους δὲ ναῦς τε κενὰς καὶ χρήματα. αὐτῶν δὲ Κορινθίων νῆες παρεσκευάζοντο τριάκοντα καὶ τρισχίλιοι ὁπλῖται.

28 Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευήν, ἐλθόντες ἐς Κόρινθον μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Σικυωνίων πρέσβεων, οὓς παρέλαβον ἐκέλευον Κορινθίους τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ φρουρούς τε καὶ οἰκήτορας ἀπάγειν ὡς οὐ μετὸν αὐτοῖς Ἐπιδάμνου. εἰ δέ τι ἀντιποιοῦνται, δίκας ἤθελον δοῦναι ἐν Πελοποννήσῳ παρὰ πόλεσιν αἷς ἂν ἀμφότεροι ξυμβῶσιν· ὁποτέρων δ' ἂν δικασθῇ εἶναι τὴν ἀποικίαν, τούτους κρατεῖν. ἤθελον δὲ καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς μαντείῳ ἐπιτρέψαι. πόλεμον δὲ οὐκ εἴων ποιεῖν· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτοὶ ἀναγκασθήσεσθαι ἔφασαν, ἐκείνων βιαζομένων, φίλους ποιεῖσθαι οὓς οὐ βούλονται ἑτέρους τῶν νῦν ὄντων μᾶλλον ὠφελείας ἕνεκα. οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀπεκρίναντο αὐτοῖς, ἢν τάς τε ναῦς καὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπαγάγωσι, βουλεύσεσθαι· πρότερον δὲ οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς μὲν πολιορκεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι. Κερκυ-

bentium aequabant. Mox de futuro *ξυμπροπέμψειν* v. Matth. §. 506. VI. Lobeck. ad Phryn. p. 747. Qui sequuntur, Epidaurii, Megarenses, Hermionenses, Troezenii etc. antiquo foedere Peloponnesiaco iuncti erant. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 178.

28. *οὓς παρέλαβον*] Schol. *ἵνα αὐτοῖς ὦσι μάρτυρες τῶν λόγων ἢ ἵνα αὐτοὺς αἰδεσθῶσιν οἱ Κορίνθιοι.* Mox intellige *παρὰ πόλεσι, παρ' αἷς ἂν ξυμβῶσιν ἀμφότεροι δοῦναι δίκας.* v. Matth. p. 1192. Et *οὐκ εἴων* est *dissuadebant, mitibus verbis dehortabantur*, ut vult Valck. ad Herodot. 2, 30. at conf. Herm. ad Soph. Phil. 441. Mox *εἰ δὲ μή*, pro quo *εἰ δὲ* exspectes, sine respectu ad seriem orationis est *sin minus.* v. Vig. p. 510. Matth. p. 1249. b.

οὓς οὐ βούλονται] Schol. *οἱ Κερκυραῖοι, οὐχὶ οἱ Κορίνθιοι.* De verbis *ἑτέρους τῶν* v. Matth. §. 366. d. Porro *τοὺς νῦν ὄντας* quidam intelligunt civitates Peloponnesi foederatas. At in illo foedere Corcyraei nusquam apparent, et ipsi fatentur c. 31., se nulli Graecorum foederi adscriptos esse. Imo praesentes amici sunt exules et Illyrii, quibuscum tum adversus Epidamnum profecti erant. v. cap. 26. *Μᾶλλον* iunge cum *ἑτέρους*, hoc sensu: alios potius amicos separaturos, quam quos adhuc habuissent, et vel Spartanos vel Athenienses significari adnotavit Haack. Athenienses, opinor. Vid. cap. 31. 33. 35. Mox *ποιήσειν ταῦτα* est *ἀπάξειν τὰς ναῦς.*

αὐτοὺς δικάζεσθαι] Pronomen non pertinet ad utrosque litigantes, sed ad solos Corinthios. Nolumus, aiunt, nos litigantes desidere, dum vos agitis. Inter se ex adverso modo Corinthii et Cor-

ραῖοι δὲ ἀντέλεγον, ἢν καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἐν Ἐπιδάμνῳ ἀπαγάγωσι, ποιήσειν ταῦτα· ἑτοῖμοι δὲ εἶναι καὶ ὥςτε ἀμφοτέρους μένειν κατὰ χώραν, σπονδὰς ποιήσασθαι ἕως ἂν ἡ δίκη γένηται.

Κορίνθιοι δὲ οὐδὲν τούτων ὑπήκουον, ἀλλ' ἐπειδὴ πλή-29 ρεις αὐτοῖς ἦσαν αἱ νῆες καὶ οἱ ξύμμαχοι παρῆσαν, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα Κερκυραίοις, ἄραντες ἑβδομήκοντα ναυσὶ καὶ πέντε δισχιλίοις τε ὁπλίταις ἔπλεον ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον Κερκυραίοις ἐναντία πολεμήσοντες. ἐστρατήγει δὲ τῶν μὲν νεῶν Ἀριστεὺς ὁ Πελλίχου καὶ Καλλικράτης ὁ Καλλίου καὶ Τιμάνωρ ὁ Τιμάνθους· τοῦ δὲ πεζοῦ Ἀρχέτιμός τε ὁ Εὐρυτίμου καὶ Ἰσαρχίδας ὁ Ἰσάρχου. ἐπειδὴ δὲ ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, οἱ Κερκυραῖοι κήρυκά τε προὔπεμψαν αὐτοῖς ἐν ἀκατίῳ ἀπεροῦντα μὴ πλεῖν ἐπὶ σφᾶς καὶ τὰς ναῦς ἅμα ἐπλήρουν ζεύξαντές τε τὰς παλαιὰς

cyraei, non Corinthii Corcyraeique Epidamniis ponuntur. Id quod magis appariturum fuisset, si Thuc. activo usus scripsisset: πρότερον δὲ οὐ καλῶς ἔχειν, τοὺς μὲν πολιορκεῖν, αὐτοὺς δὲ δικάζεσθαι. De ratione particularum μὲν — δέ v. Buttm. Gr. §. 433. (ed. 13.)

ἑτοῖμοι δὲ εἶναι — ποιήσασθαι] Schol. particulam δέ, quae vulgo post σπονδὰς legitur, non in suo exemplari invenerat. Popp. intellexit, eam particulam melius abesse ita ut ὥστε non pendeat ex ἑτοῖμοι, sed ex σπονδὰς ποιήσασθαι; praeterea particulam καί iustum locum in his verbis, si δὲ post σπονδὰς servetur, non obtinere, quia dicendum fuerit aut sic: ἑτοῖμοι δὲ καὶ εἶναι ὥστε, aut sic: ἑτοῖμοι δὲ εἶναι ὥστε καί ἀμφοτέρους. Si δέ delebis, ὥστε significabit, *hac lege, ut.* Vid. Matth. §. 479.

29. δισχιλίοις ὁπλίταις] supr. c. 27. extr. 3000 nominavit. Schol. putat, non amplius bis mille opus visos esse, Steph. monet, supra tantum ter mille paratos legi, et fortasse tot milites haberi non potuisse, quot parabant. Mox de ἐστρατήγει v. Matth. p. 605. De nominibus Καλλικράτης Καλλίου etc. Boeckh. Explicc. Pind. p. 265. et Staatsh. d. Ath. 2. p. 235.

ζεύξαντες] Ζευγνύναι ναῦν est navem reficere, ἀναζευγνύναι ναῦν est navem solvere, ut 8, 108. Saepius tamen ἀναζευγνύναι significat castra movere. Ad rationem naves reficiendi pertinet Horat. 1. Carm. 14, 6., ubi Vanderb. „*Funes*, ait, (quas Hor. in reficiendis navibus commemorat,) significant, quod Galli dicunt *des cables* (Ankertaū, Kabel). Si quando navis aquam transmittit, carina nonnunquam circumdatur minutis illis funibus, quas peculiari nomine Galli *grelins* dicunt, ut quoad eius fieri potest hiscentia carinae ligna revinciant. Et naves hoc modo ligare Gallis *cintrer*, Graecis ζεῦξαι est. Funibus istis nostra aetate addunt lintea velaria pice liquida uncta.“ Baxter. contulit Actt. Apost. 27, 17. Vid. ante omnia Schneid. ad Vitruv. 10, 21, 6. Extat insignis in hanc rem locus Platon. De Rep. 10. p. 616. C., ubi τὰ ὑποζώματα τῶν τριήρων illae ipsae Horatii funes sunt. Accedit locus Polybii 27, 3, 3., ubi est ὑποζωννύειν. Addit Arn., naves Russicas, quae captae sunt in Tago a. 1808, hoc modo, quem verbis Vanderburgii descripsi, colligatas fuisse propter vetustatem et minus integram conditionem. Idem iubet adiri Schleusn. in lexic. s. v. ὑποζωννύειν. Fuit alter modus naves reficiendi, fortasse cum illo coniungi solitus, de quo Casaub. ad Aristoph. Equ. 278. cogitasse videtur.

ὥςτε πλωίμους εἶναι καὶ τὰς ἄλλας ἐπισκευάσαντες. ὡς δὲ ὁ κῆρυξ τε ἀπήγγειλεν οὐδὲν εἰρηναῖον παρὰ τῶν Κορινθίων καὶ αἱ νῆες αὐτοῖς ἐπεπλήρωντο οὖσαι ὀγδοήκοντα, τεσσαράκοντα γὰρ Ἐπίδαμνον ἐπολιόρκουν, ἀνταναγόμενοι καὶ παραταξάμενοι ἐναυμάχησαν· καὶ ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ καὶ ναῦς πεντεκαίδεκα διέφθειραν τῶν Κορινθίων. τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς ξυνέβη καὶ τοὺς τὴν Ἐπίδαμνον πολιορκοῦντας παραστήσασθαι ὁμολογίᾳ ὥςτε τους μὲν ἐπήλυδας ἀποδόσθαι, Κορινθίους δὲ δή-
30 σαντας ἔχειν ἕως ἂν ἄλλο τι δόξῃ. μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ τῆς Κερκύρας ἀκρωτηρίῳ τοὺς μὲν ἄλλους οὓς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἀπέκτειναν, Κορινθίους δὲ δήσαντες εἶχον. ὕστερον δὲ ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἡσσημένοι ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου, τῆς θαλάσσης ἁπάσης ἐκράτουν τῆς κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία οἱ Κερκυραῖοι καὶ πλεύσαντες ἐς Λευκάδα τὴν Κορινθίων ἀποικίαν τῆς γῆς ἔτεμον, καὶ Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπίνειον ἐνέπρησαν, ὅτι ναῦς καὶ χρήματα παρέσχον Κορινθίοις. τοῦ τε χρόνου τὸν πλεῖστον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκράτουν τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς τῶν Κορινθίων ξυμμάχους ἐπιπλέοντες ἔφθειρον μέχρι οὗ Κορίνθιοι περιιόντι τῷ θέρει

Gregor. enim Cor. in Scholl. ad Hermog. p. 889. scripsit: *τὸ ζεύξαντες τὰς παλαιὰς ναῦς ἀντὶ τοῦ ζυγώματα κρατύναντες κεῖται· ζυγώματα δὲ καλοῦνται τὰ ξύλα τὰ ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς νεὼς πρὸς τὸν ἕτερον διατείνοντα τοῖχου· ἀφ' οὗ τὴν ναῦν σφίγξαι καὶ συναγαγεῖν, ἵνα μὴ χαυνωθῇ· ἢ ζυγώματα τὰ ξύλα τὰ ἐμβαλλόμενα ταῖς σανίσιν, ὥστε συζεῦξαι τὰς σανίδας τὰς διῃρημένας ἔστιν ὅτε· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, προεθεράπενον οἷς ἔδει τὰς ναῦς.* Quibuscum consentit alter Schol. Thuc.: *ζεύξαντες ζυγώματα αὐταῖς ἐνθέντες, ὥστε συνέχεσθαι* et *τὰς μὲν ἔζευξαν διαλελυμένας οὔσας καὶ ζυγωμάτων προσαδεηθείσας εἰς συνοχήν*, id quod varie convertunt: *radouber* i. e. clouer des planches neuves pour contenir les vieilles aux endroits où elles étaient fatiguées. Recte vero etiam Passov.: mit Tauen umbinden, et (propter usum linteorum et picis, qui nunc obtinet), calfatern.

ἐπισκευάσαντες] Hoc verbum significat, *navem ad cursum aptare*, quod de navibus, quae per vela aguntur, dicas: segelfertig machen. Alias *ἐπισκευάζειν ναῦν* significat fere *ἐκ παλαιότητος εἰς νέαν κατάστασιν εἰδοποιεῖν*, ut verbis Scholiastae utar. v. Mor. ad Isocr. Panegyr. c. 41. extr.

τεσσαράκοντα] Schol. *προεῖπε γὰρ ὅτι ἑκατὸν εἴκοσιν εἶχον.* v. cap. 25. fin. Mox *ἀνταναγόμενοι* recte editur, quamquam *παραταξάμενοι* sequitur: vulgo aor. 2. exhibetur. At conf. 8, 23. 95. et mox c. 52. init. Deinde de formula *ἐνίκησαν παρὰ πολὺ* v. Matth. §. 588. p. 1174.

ξυνέβη αὐτοῖς] Corcyraeis, ad quos eosdem etiam referendum est *πολιορκοῦντας*, non tamen ad omnes, sed ad eum tantum Corcyraeorum exercitum, qui Epidamnum obsidebant. Haack. Statim *ἀποδόσθαι* est in servitutem vendere. Tametsi c. 30. legimus, a Corcyraeis istos captivos exceptis Corinthiis interfectos esse.

30. *τοὺς — ἄλλους οὓς ἔλαβον*] Ambraciotas, Leucadios, aliosque cum Corinthiis Epidamnum profectos. V. cap. 26. init. et c. 29., ubi *ἐπήλυδες* vocantur. Mox de verbis *τῆς γῆς ἔτεμον* v. Matth. §. 323. b.

περιιόντι τῷ θέρει] Reisk. coniecit *περιιόντι τῷ θέρ.* De aestate

πέμψαντες ναῦς καὶ στρατιάν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν, ἐστρατοπεδεύοντο ἐπὶ Ἀκτίῳ καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος, φυλακῆς ἕνεκα τῆς τε Λευκάδος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων ὅσαι σφίσι φίλιαι ἦσαν. ἀντεστρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ ναυσί τε καὶ πεζῷ. ἐπέπλεόν τε οὐδέτεροι ἀλλήλοις, ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦτο ἀντικαθεζόμενοι χειμῶνος ἤδη ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον ἑκάτεροι.

31 Τὸν δ' ἐνιαυτὸν πάντα τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸν ὕστερον οἱ Κορίνθιοι ὀργῇ φέροντες τὸν πρὸς Κερκυραίους πό-

eadem loquitur, qua pugna navalis inter Corinthios et Corcyraeos commissa est. Id quod apparet ex verbis paulo superius lectis *τοῦ τε χρόνου τὸν πλεῖστον μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκράτουν τῆς θαλάσσης* Corcyraei, si conferas cum extremis huius capitis: *ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦτο ἀντικαθεζόμενοι χειμῶνος ἤδη* (*ὄντος* sc.) *ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον ἑκάτεροι* et initium cap. 31. *τὸν δ' ἐνιαυτὸν πάντα τὸν μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ τὸν ὕστερον οἱ Κορίνθιοι — ἐναυπηγοῦντο* etc. Primo pugnae navalis exitum narravit, deinde quid aestate post pugnam factum sit; hinc Corcyraeos et hostes eorum ingruente hieme stationes utrosque suas reliquisse, quas post pugnam habuerant; denique addit, quid anno proximo et altero post pugnam egerint. Porro si in sensum verborum *περιόντι τῷ θέρει* inquiras, non possunt illa significare *reliqua aestate* (in dem übrigen Theil des Sommers); sic enim dicere debebat vel *τῷ περιόντι τοῦ θέρους* vel *τῷ θέρει τῷ περιόντι*. Vis enim articuli ea est, ut maius momentum addat ei vocabulo, cui additus est. Vid. Krueg. de Authent. Xenoph. Anab. p. 42 sq. Verba *περιόντι τῷ θέρει* nihil aliud significant, nisi *τῷ θέρει, ὃ περιῆν* i. e. in dem Sommer, der (von zwei oder mehreren Sommern) übrig war. Similiter *ἐπ' ἀκρῶν τῶν ὀρῶν* est: auf den Bergen, wo sie am höchsten sind. Aliter pone articulum, aliusque item sensus exibit: *ἐπὶ τῶν ἀκρῶν ὀρῶν*, auf den hohen Bergen. Vides hac positione articuli gravius momentum addi adiectivis, ut cogitetur mons non quivis, sed montium tantum ii, qui alti sunt. Hoc fit, ut in vulgata huius loci scriptura vix acquiescas. Recte scribitur *περιιόντι τῷ θέρει*. Etenim *περιιέναι ἐνιαυτός* dicitur annus vertens i. e. ad finem vergens. Hoc sensu si verbum a Thucydide positum esse statuas, neque in grammatica ratione, neque in narratione est, quod difficultatem pariat. Pugna navalis aestate ineunte vel vere commissa est; per maiorem partem aestatis Corcyraei victores maritimo imperio in illis oris potiti sunt; aestate ea ad finem vergente Corinthii novas copias miserunt, ut Corcyraeos paululum coercerent; hieme tandem ingruente utrique domum redierunt. Quod participium praepositum est, id significat, ea aestatis parte id factum esse, qua aestas ad finem vergebat. Sic articulus nec supervacaneus est, nec pravo loco positus. Quae ratio quo firmius comprobetur, licet conferre Xenoph. H. Gr. 3, 2, 25., ubi res narratas sive cum Diodoro 14, 17. uno anno includas, sive cum Pausania 3, 8, 2. in duos annos dispertias (v. Mans. Spart. 3, 1. p. 16.), verba Xenophontis *περιιόντι τῷ ἐνιαυτῷ* annum Atticum exeuntem significabunt, quo sensu Herodot. 7, 20. dixit *ἔτει ἀνομένῳ*.

31. *ὀργῇ φέροντες*] Corinthii cupidi vindictae et acceptae ignominiae labem abolendi bellum fortiter toleraverunt i. e. sumtus omnes bellicos in se receperunt, ita ut per biennium non desinerent naves aedificare, remiges conducere. Sic *εὐοργήτως* bellum gerere ab hoc scriptore dicuntur, qui a cupiditate in eo gerendo temperant, qui iusto

λεμον ἐναυπηγοῦντο καὶ παρεσκευάζοντο τὰ κράτιστα νεῶν στόλον, ἔκ τε αὐτῆς Πελοποννήσου ἀγείροντες καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐρέτας, μισθῷ πείθοντες. πυνθανόμενοι δὲ οἱ Κερκυραῖοι τὴν παρασκευὴν αὐτῶν ἐφοβοῦντο, καὶ, ἦσαν γὰρ οὐδενὸς Ἑλλήνων ἔνσπονδοι οὐδὲ ἐσεγράψαντο ἑαυτοὺς οὔτε ἐς τὰς Ἀθηναίων σπονδὰς οὔτε ἐς τὰς Λακεδαιμονίων, ἔδοξεν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους ξυμμάχους γενέσθαι καὶ ὠφέλειάν τινα πειρᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν εὑρίσκεσθαι. οἱ δὲ Κορίνθιοι πυθόμενοι ταῦτα ἦλθον καὶ αὐτοὶ ἐς τὰς Ἀθήνας πρεσβευσόμενοι, ὅπως μὴ σφίσι πρὸς τῷ Κερκυραίων ναυτικῷ τὸ Ἀττικὸν προσγενόμενον ἐμπόδιον γένηται θέσθαι τὸν πόλεμον ᾗ βούλονται. καταστάσης δὲ ἐκκλησίας ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι ἔλεξαν τοιάδε.

32 *Δίκαιον, ὦ Ἀθηναῖοι, τοὺς μήτε εὐεργεσίας μεγάλης μήτε ξυμμαχίας προοφειλομένης ἥκοντας παρὰ τοὺς πέλας ἐπικουρίας ὥςπερ καὶ ἡμεῖς νῦν δεησομένους ἀναδιδάξαι πρῶτον, μάλιστα μὲν ὡς καὶ ξύμφορα δέονται, εἰ δὲ μή, ὅτι γε οὐκ ἐπιζήμια, ἔπειτα δὲ ὡς καὶ τὴν χάριν βέβαιον ἕξουσιν· εἰ δὲ τούτων μηδὲν σαφὲς καταστήσουσι, μὴ ὀργίζεσθαι ἢν ἀτυχῶσι. Κερκυραῖοι δὲ μετὰ τῆς ξυμμαχίας τῆς αἰτήσεως καὶ ταῦτα πιστεύοντες ἐχυρὰ ὑμῖν παρέξεσθαι ἀπέστειλαν ἡμᾶς. τετύχηκε δὲ τὸ αὐτὸ ἐπιτήδευμα πρός τε ὑμᾶς ἐς τὴν χρείαν ἡμῖν ἄλογον καὶ ἐς τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι ἀξύμφορον, ξύμμαχοί τε γὰρ οὐδενός πω ἐν τῷ πρὸ τοῦ ἑκούσιοι γενόμενοι*

tempore bellum et incipiunt et deponunt. Sic 1, 122. dixit *ὀργισθεὶς περὶ τὸν πόλεμον* eodem fere sensu, quo phrasi huius loci usus est, et similiter 5, 80. *τὰ ἄλλα θυμῷ ἔφερον*, quod Popp. interpretatur *reliqua impetu quodam animi administrabant*. *Φέρειν* autem *πόλεμον* crediderim dictum esse ex analogia phrasis *διαφέρειν τὸν πόλεμον*, nisi quod *διά* notionem addit belli ad finem usque tolerati. Mox medium *ἐσεγράψαντο* addito pronomine reflexivo Popp. exponit per *inscribendum se curare*. Ceterum c. 47. Zacynthii Corcyraeorum socii in bello gerendo sunt. Mox de coniunctivo *γένηται* post verbum praeteriti temporis v. Matth. p. 996. Paulo post Popp. secutus codicum auctoritatem et leges concinnitatis *τὸ Ἀττικὸν* scripsit pro vulgata *τὸ αὐτῶν*.

32. *προοφειλομένης*] sc. *ὑφ' ὑμῶν, Ἀθηναίων*. Mox *οἱ πέλας* sunt *alii* v. Brunck. ad Soph. Antig. 475. De formula *μάλιστα μὲν, εἰ δὲ μή* v. Vig. p. 416.

τετύχηκε — ἀξύμφορον] i. e. es hat sich aber getroffen, dass unser bisheriges Verfahren in Beziehung auf euch für unser Begehren schlecht begründet ist, und zugleich für unsere gegenwärtigen Verhältnisse unvortheilhaft. *Τὸ ἄλογον* his explicat: nunquam cuiusquam socii voluntarii facti nunc aliorum opem imploramus. Alterum, *τὸ ἀξύμφορον* his: ad bellum contra Corinthios gerendum vires nostrae non sufficiunt, quia sociorum auxilia nulla habemus. Iunge *πρὸς ὑμᾶς ἄλογον* et *ἐς τὰ ἡμέτερα ἀξύμφορον*. Verba *ἐς τὴν χρείαν ἡμῖν* idem significant, ac si dixisset *ἐς τὴν χρείαν ἡμετέραν* i. e. in unserem Anliegen. Etenim *ἡμῖν* cum *τετύχηκε* iungendum eundem sensum efficit ac *χρείαν ἡμετέραν*. Mox *ἐπιτήδευμα* est unsere Politik, (Beobachtung der Neutralität).

νῦν ἄλλων τοῦτο δεησόμενοι ἥκομεν, καὶ ἅμα ἐς τὸν παρόντα πόλεμον Κορινθίων ἐρῆμοι δι' αὐτὸ καθέσταμεν, καὶ περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη τὸ μὴ ἐν ἀλλοτρίᾳ ξυμμαχίᾳ τῇ τοῦ πέλας γνώμῃ ξυγκινδυνεύειν νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη. τὴν μὲν οὖν γενομένην ναυμαχίαν αὐτοὶ κατὰ μόνας ἀπεωσάμεθα Κορινθίους· ἐπειδὴ δὲ μείζονι παρασκευῇ ἀπὸ Πελοποννήσου καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐφ' ἡμᾶς ὥρμηνται καὶ ἡμεῖς ἀδύνατοι ὁρῶμεν ὄντες τῇ οἰκείᾳ μόνον δυνάμει περιγενέσθαι, καὶ ἅμα μέγας ὁ κίνδυνος εἰ ἐσόμεθα ὑπ' αὐτοῖς, ἀνάγκη καὶ ὑμῶν καὶ ἄλλου παντὸς ἐπικουρίας δεῖσθαι, καὶ ξυγγνώμη εἰ μὴ μετὰ κακίας, δόξης δὲ μᾶλλον ἁμαρτίᾳ τῇ πρότερον ἀπραγμοσύνῃ ἐναντία τολμῶμεν. γενή-33 σεται δὲ ὑμῖν πειθομένοις καλὴ ἡ ξυντυχία κατὰ πολλὰ τῆς ἡμετέρας χρείας· πρῶτον μὲν ὅτι ἀδικουμένοις καὶ οὐχ ἑτέρους βλάπτουσι τὴν ἐπικουρίαν ποιήσεσθε, ἔπειτα περὶ τῶν μεγίστων κινδυνεύοντας δεξάμενοι ὡς ἂν μάλιστα μετὰ ἀειμνήστου μαρτυρίου τὴν χάριν καταθεῖσθε· ναυτικόν τε κεκτήμεθα πλὴν τοῦ παρ' ὑμῖν πλεῖστον. καὶ σκέψασθε τίς εὐπραξία σπανιωτέρα ἢ τίς τοῖς πολεμίοις λυπηροτέρα, εἰ ἣν ὑμεῖς ἂν πρὸ πολλῶν χρημάτων καὶ χάριτος ἐτιμήσασθε δύναμιν ὑμῖν προςγενέσθαι, αὕτη πάρεστιν αὐτεπάγγελτος ἄνευ κινδύνων καὶ δαπάνης διδοῦσα ἑαυτήν, καὶ προςέτι φέρουσα ἐς μὲν τοὺς πολλοὺς ἀρετήν, οἷς δὲ ἐπαμυνεῖτε χάριν, ὑμῖν δ' αὐτοῖς ἰσχύν·

περιέστηκεν — φαινομένη] i. e. περιέστηκεν ἐς τὸ φαίνεσθαι. Mox ἀβουλία posuit respectu ad τὸ ἄλογον, et ἀσθένεια respectu ad τὸ ἀξύμφορον.

μὴ μετὰ κακίας — ἐναντία τολμῶμεν] i. e. und es ist verzeihlich, wenn wir nicht als arglistige, sondern in Folge einer unrichtigen Politik im Widerspruch mit der früher von uns beobachteten Neutralität auftreten. Vocem ἐναντία pro adverbio habeo, ut τἀναντία 6, 79., ut sit: im Gegentheil. Sic ἀντίπαλον 1, 3. est adverbium. Si pro τολμῶμεν scripsisset συμμαχίαν αἰτοῦμεν, nemo his verbis offenderet: et tamen τολμῶμεν prorsus idem significat. Conf. Herm. ad Soph. Ai. 1037. El. 138.

33. ὡς ἂν μάλιστα — καταθεῖσθε] Ὡς ἂν μάλιστα sicut formula latina ut qui maxime elliptica locutio est. Cass. Aug. Pal. καταθῆσθε. Vulgo κατάθησθε. (De qua diversitate accentus v. Buttm. Gr. max. 1. p. 538. adn. 35.) Aut legendum est καταθεῖσθε, quod si fit, sensus erit καταθεῖσθε ἂν ὡς ἂν μάλιστα καταθεῖσθε. Haec est Bekkeri coniectura. Conf. Schaef. App. crit. Demosth. Vol. 1. p. 213 sq. Vol. 2. p. 268. Aut ex aliorum coniectura scribendum ὡς ἂν μάλιστα καταθήσεσθε i. e. καταθήσεσθε ὡς ἂν μάλιστα καταθεῖσθε, ut est apud Thuc. 6, 57. Sensus est: *nos beneficio nunquam obliviscendo obstringeretis.* Translatio facta est a pecunia apud aliquem deposita, quam cum fenore repetas.

ἢ τις λυπηροτέρα, εἰ ἣν] Pro εἰ solus F. habet ἤ. Prima facie cum Reiskio exspectaveris ἢ εἰ. Vulgatam servant Anecdd. Bekk. 1. p. 164, 30. Cum cod. F. faciunt Suid. Zonar. Phavorin. in ἐτιμήσασθε. Εἰ sine ἢ satis defendunt exempla ap. Matth. p. 846., qui supplet τούτου, (εἰ ἣν etc.).

ἀρετὴν] i. e. *iustitiae existimationem.* Vid. Suid. Anecdd. Bachm.

ἃ ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ ὀλίγοις δὴ ἅμα πάντα ξυνέβη, καὶ ὀλίγοι ξυμμαχίας δεόμενοι οἷς ἐπικαλοῦνται ἀσφάλειαν καὶ κόσμον οὐχ ἧσσον διδόντες ἢ ληψόμενοι παραγίγνονται. τὸν δὲ πόλεμον, δι' ὅνπερ χρήσιμοι ἂν εἴημεν, εἴ τις ὑμῶν μὴ οἴεται ἔσεσθαι, γνώμης ἁμαρτάνει καὶ οὐκ αἰσθάνεται τοὺς Λακεδαιμονίους φόβῳ τῷ ὑμετέρῳ πολεμησείοντας καὶ τοὺς Κορινθίους δυναμένους παρ' αὐτοῖς καὶ ὑμῖν ἐχθροὺς ὄντας καὶ προκαταλαμβάνοντας ἡμᾶς νῦν ἐς τὴν ὑμετέραν ἐπιχείρησιν, ἵνα μὴ τῷ κοινῷ ἔχθει κατ' αὐτῶν μετ' ἀλλήλων στῶμεν, μηδὲ δυοῖν φθάσαι ἁμάρτωσιν, ἢ κακῶσαι ἡμᾶς ἢ σφᾶς αὐτοὺς βεβαιώσασθαι. ἡμέτερον δ' αὖ ἔργον προτερῆσαι, τῶν μὲν διδόντων, ὑμῶν δὲ δεξαμένων τὴν ξυμμαχίαν, καὶ προεπιβου-**34**λεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν. ἢν δὲ λέγωσιν ὡς οὐ δίκαιον τοὺς σφετέρους ἀποίκους ὑμᾶς δέχεσθαι, μαθέτωσαν ὡς πᾶσα ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται· οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ δοῦλοι ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὁμοῖοι τοῖς λειπομένοις εἶναι ἐκπέμπονται. ὡς δὲ ἠδίκουν σα-

1. p. 142, 21. Bekk. 1. p. 443. Harpocr. Phavorin. et praecipue Schoem. Obss. ad Thuc. p. 18., qui sic interpretatur: *quae virtutem affert apud vulgum* h. e. efficit, ut virtus vobis a vulgo tribuatur, ideoque virtutis famam vobis conciliat. Adde Plutarch. De audiend. poet. c. 6. Vol. 1. p. 91. Wyttenb., (ubi *ποιοῦνται* est: man nimmt von den Dichtern an, dass sie etc.) Non aliter Virg. 6. Aen. 807. *virtus* dixit pro virtutis gloria. Conf. Schaef. Appar. cr. Demosth. Vol. 5. p. 603. Herm. ad Soph. Philoct. 406. Mox *ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ* est *omni tempore, quod novimus*, id est autem *ex omni memoria*, quum *ἐν παντὶ χρόνῳ* sine articulo esset *omni tempore*. v. Matth. p. 564. Altera scriptura *ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ* vim sententiae imminuit, quia sic in certum tempus restringitur, quod de omni tempore valere debet.

μηδὲ δυοῖν φθάσαι] Orator Corinthios in populares suos impetum facere dicit, ne duobus excidant. „Iam qui duobus non vult excidere, is, si minus duo, certe alterutrum consequi cupit. Quocirca *ne duobus excidant* idem est quod *ut alterutrum adipiscantur*, et sententia totius loci haec est: Corinthii priusquam vos, Athenienses, invadunt, nos, Corcyraeos in ditionem suam redigere student, ne communi odio ducti contra eos ab iisdem partibus stemus, neve duobus, quae sibi parant, excidant, sed alterutrum potius prius, (quam in vos impetum faciunt) consequantur, aut hoc ut nos (si iis resistamus et cedere nolimus) malis afficiant, aut hoc ut se ipsos (si nos perterriti iis nos submittamus), corroborent, atque potentiam suam augeant. *Δυοῖν* igitur pendet ex *ἁμάρτωσιν*, et *φθάσαι* adiunctum habet infinitivum, non participium, ut etiam alibi, teste Matth. §. 553. extr. Popp. Ne autem repetito verbo dicendum esset *ἢ τοῦ φθάσαι ἡμᾶς κακῶσαι, ἢ τοῦ φθάσαι σφᾶς αὐτοὺς βεβαιώσασθαι*, scriptor insolentiori structura dixit *δυοῖν ἁμάρτωσι, φθάσαι* i. e. *ne duabus rebus ad praevertendum excidant*. Herm. De Ellips. et Pleon. p. 141. Mox *τῶν μὲν διδόντων* intellige *ἡμῶν διδόντων*. Paulo post *προεπιβουλεύειν* Greg. Cor. ad Hermog. p. 921. interpretatur *φθάνειν τὴν ἐπιβουλήν, τὸ δὲ ἀντεπιβουλεύειν τὸ κατόπιν ἐλθόντα τῆς ἐπιβουλῆς ἀμύνασθαι τοὺς λυπήσαντας.*

34. *τοῖς λειπομένοις*] civibus maioris patriae. Mox verba *ἐκ τοῦ εὐθέος* iunge cum *δεομένοις*, ut sit: in demjenigen, worin sie euch ge-

φές ἐστι· προκληθέντες γὰρ περὶ Ἐπιδάμνου ἐς κρίσιν πολέμῳ μᾶλλον ἢ τῷ ἴσῳ ἐβουλήθησαν τὰ ἐγκλήματα μετελθεῖν. καὶ ὑμῖν ἔστω τι τεκμήριον ἃ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ξυγγενεῖς δρῶσιν, ὥςτε ἀπάτῃ τε μὴ παράγεσθαι ὑπ' αὐτῶν, δεομένοις τε ἐκ τοῦ εὐθέος μὴ ὑπουργεῖν. ὁ γὰρ ἐλαχίστας τὰς μεταμελείας ἐκ τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐναντίοις λαμβάνων ἀσφαλέστατος ἂν διατελοίη. λύσετε δὲ οὐδὲ τὰς Λακεδαιμονίων σπονδὰς δεχόμενοι ἡμᾶς μηδετέρων ὄντας ξυμμάχους. εἴρηται γὰρ ἐν αὐταῖς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἥτις μεδαμοῦ ξυμμαχεῖ ἐξεῖναι παρ' ὁποτέρους ἂν ἀρέσκηται ἐλθεῖν. καὶ δεινὸν εἰ τοῖςδε μὲν ἀπό τε τῶν ἐνσπόνδων ἔσται πληροῦν τὰς ναῦς καὶ προςέτι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ οὐχ ἥκιστα ἀπὸ τῶν ὑμετέρων ὑπηκόων, ἡμᾶς δὲ ἀπὸ τῆς προκειμένης τε ξυμμαχίας εἴρξουσι καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλοθέν ποθεν ὠφελείας, εἶτα ἐν ἀδικήματι θήσονται πεισθέντων ὑμῶν ἃ δεόμεθα. πολὺ δὲ ἐν πλείονι αἰτίᾳ ἡμεῖς μὴ πείσαντες ὑμᾶς ἕξομεν. ἡμᾶς μὲν γὰρ κινδυνεύοντας καὶ οὐκ ἐχθροὺς ὄντας ἀπώσεσθε· τῶνδε δὲ οὐχ ὅπως κωλυταὶ ἐχθρῶν ὄντων καὶ ἐπιόντων γενήσεσθε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύναμιν προςλαβεῖν περιόψεσθε ἣν οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἢ κἀκείνων κωλύειν τοὺς ἐκ τῆς ὑμετέρας μισθοφόρους, ἢ καὶ ἡμῖν πέμπειν καθ' ὅ,τι ἂν πεισθῆτε ὠφέλειαν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς δεξαμένους βοηθεῖν. πολλὰ δὲ ὥςπερ

radezu ansprechen. Schol. iungit cum ὑπουργεῖν. At Corcyraei putandi sunt nolle Athenienses hostibus suis auxiliari, sive nunc auxilientur, sive postea. Ex adverso ponuntur ἐκ τοῦ εὐθέος et ἀπάτῃ, quemadmodum ἀπὸ τοῦ εὐθέος et ἀπάτῃ 3, 43. Ἐκ τοῦ εὐθέος autem non significat *statim*, sed idem quod ἄντικρυς sive ἐκ τοῦ προφανοῦς sive φανερῶς, quae promiscue cum ἀπὸ τοῦ εὐθέος ponuntur eodem loco, ibique ex adverso ponitur ἀφανῶς quoque pro ἀπάτῃ.

35. εἴρηται γὰρ ἐν αὐταῖς] sc. ἐν ταῖς σπονδαῖς τριακοντούτεσιν. Vid. 1, 115. Negat orator Corcyraeus, receptis suis popularibus per Athenienses illam pacem violatum iri. Videtur tamen futurum fuisse, ut Corcyraeis receptis violaretur, si Od. Muell. Dor. 1. p. 134. adn. verum sentit de clausula illius pacis: τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἥτις etc. Hanc enim dicit huius pacti mentem fuisse: Urbibus illis, quae in neutra societate essent, accedere licuisse ad socios utroslibet; eam orator mox dicit τὴν προκειμένην ξυμμαχίαν. Accedendo sociis utrisvis fieri, ut induciis triginta annorum includantur, praestetque societas incolumitatem sociorum recens receptorum. Sin vero urbs recipiatur, quae in bello versetur contra urbem iam ἔνσπονδον (velut Corinthii iam bellum gerebant cum Corcyraeis, et erant Corinthii ἔνσπονδοι), id non aliud esse, quam bellum a societate, quae novum socium recipit, simul et ipsa gerendum suscipi, velut Athenienses, si Corcyraeos in societatem suam recipiebant, Corinthiis bellum indicere cogebantur. Hoc liquet ex oratione Corinthii c. 40.

παρ' ὁποτέρους] i. e. ἐλθεῖν παρ' ἐκείνους παρ' ὁποτέρους (ἐλθεῖν) ἂν ἀρέσκηται. Popp. Mox de formula οὐχ ὅπως, *non modo non* v. Herm. ad Vig. p. 790, 253. Ad verba ἣν οὐ δίκαιον supple προςλαβεῖν Κορινθίους. Paulo post ὑπείπομεν Schol. interpretatur per προείπομεν vid. Herm. ad Vig. p. 864, 433.

ἐν ἀρχῇ ὑπείπομεν τὰ ξυμφέροντα ἀποδείκνυμεν· καὶ μέγιστον ὅτι οἵ τε αὐτοὶ πολέμιοι ἡμῖν ἦσαν, ὅπερ σαφεστάτη πίστις, καὶ οὗτοι οὐκ ἀσθενεῖς, ἀλλ' ἱκανοὶ τοὺς μεταστάντας βλάψαι· καὶ ναυτικῆς καὶ οὐκ ἠπειρώτιδος τῆς ξυμμαχίας διδομένης οὐχ ὁμοία ἡ ἀλλοτρίωσις· ἀλλὰ μάλιστα μέν, εἰ δύνασθε, μηδένα ἄλλον ἐᾶν κεκτῆσθαι ναῦς· εἰ δὲ μή, ὅςτις ἐχυρώτατος, 36τοῦτον φίλον ἔχειν. καὶ ὅτῳ τάδε ξυμφέροντα μὲν δοκεῖ λέγεσθαι, φοβεῖται δὲ μὴ δι' αὐτὰ πειθόμενος τὰς σπονδὰς λύσῃ, γνώτω τὸ μὲν δεδιὸς αὐτοῦ ἰσχὺν ἔχον τοὺς ἐναντίους μᾶλλον

ἡμῖν ἦσαν] *Nobis* intellige Corcyraeis et Atheniensibus. Porro „exspectes, aiunt, potius *εἰσίν*, nam quod iidem Corcyraeis et Atheniensibus hostes erant, non satis est. Poterant enim cum iis, qui hostes fuerant, in gratiam redire et amicos habere, quos hostes habuerant." Equidem tantum absum, ut *ἦσαν* improbem, ut *εἰσίν* si hic invenirem, corrigendum putarem. Quid enim? Ne potuit quidem orator *εἰσί* dicere, quia Corinthii eo tempore Atheniensibus *ἔνσπονδοι* erant. Quamvis igitur Corinthios *ἐχθροὺς* Atheniensium appellet, tamen *πολέμιοι* praesenti quidem tempore non erant. Cur imperfecto *ἦσαν* usus sit, iudicari licet ex c. 42., ubi orator Corinthius ad hunc locum et ad verba superius lecta: *οὐχ ὅπως κωλυταὶ ἐχθρῶν ὄντων καὶ ἐπιόντων γενήσεσθε* respiciens dicit: *τῆς δὲ ὑπαρχούσης πρότερον διὰ Μεγαρέας ὑποψίας σῶφρον ὑφελεῖν μᾶλλον.* Quomodo propter Megarenses Athenienses et Corinthii hostes facti sint, narratur 1, 103. Ad ea tempora, quibus hostes facti sunt, refertur imperfectum *ἦσαν*, quo orator Corcyraeus cum tecta malitia usus esse cogitandus est, ut vetus ulcus rescinderet, quod probe noverat male sartum esse per inducias tricennales, necdum coisse. Hoc *ἦσαν* sonat, quasi orator dicat: ***erant? nonne etiamnum sunt hostes?*** Hinc duo alia perspicua fiunt, tum cur orator Corcyraeus addat *ὅπερ σαφεστάτη πίστις*, tum cur adversarius tectam hanc mentionem veteris inimicitiae *ὑποψίαν* appellet, quam dicit potius attenuandam esse, videlicet quam cum oratore Corcyraeo incendendam. Mox *τοὺς μεταστάντας* orator intelligit se et populares suos. Nam c. 28. Corcyraei Corinthios dehortantur, ne bellum causae suae per arbitros dirimendae praeferant; sin minus, sese vel invitos relictis Corinthiis (*μεταναστάντας*) alios amicos quaesituros, quam qui nunc sunt. Ubi Athenienses intelligendi sunt, non Lacedaemonii, quibuscum Corinthii arctiori necessitudine coniuncti erant, quam ut Corcyraeis sperare liceret, ut eos sibi conciliarent, vid. cap. 33. *τοὺς Κορινθίους δυναμένους παρ' αὐτοῖς* (apud Lacedaemonios). Atque c. 31. disertis verbis scriptum est *ἔδοξε* (Corcyraeis) *ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους ξυμμάχους γενέσθαι.* Paulo inferius *οὐχ ὁμοία* idem est quod *μείζων.* Conf. c. 143.

ἀλλὰ — ἐᾶν — ἔχειν] Sequi debebat *καὶ* pro *ἀλλά*, nam series infinitivorum haec est: *ἀλλὰ δίκαιον ἢ — κωλύειν — ἢ — πέμπειν — μάλιστα δὲ — δεξαμένους βοηθεῖν — καὶ μάλιστα μὲν — μηδένα ἄλλον ἐᾶν κεκτῆσθαι ναῦς· εἰ δὲ μὴ — φίλον ἔχειν.* Quia autem inter *βοηθεῖν* et *μάλιστα μὲν — ἐᾶν* haec sententia in parenthesi interposita est: *πολλὰ δὲ — καὶ ναυτικῆς καὶ οὐκ ἠπειρωτίδος — οὐχ ὁμοία ἡ ἀλλοτρίωσις*, id accidit, quod saepe, ut parenthesis vim haberet in eam partem sententiae primariae, quae post parenthesin insequitur. Nam *οὐχ ὁμοία* et *ἀλλὰ μάλιστα* inter se referuntur. v. Matth. p. 1297 sq.

36. *τὸ μὲν δεδιός*] est timor, ne bellum fiat; *τὸ θαρσοῦν* est fiducia, non fore. Hoc comprobatur verbis in orat. Corinthii c. 42.

φοβῆσον· τὸ δὲ θαρσοῦν μὴ δεξαμένου ἀσθενὲς ὂν πρὸς ἰσχύοντας τοὺς ἐχθροὺς ἀδεέστερον ἐσόμενον καὶ ἅμα οὐ περὶ τῆς Κερκύρας νῦν τὸ πλέον ἢ καὶ τῶν Ἀθηνῶν βουλευόμενος, καὶ οὐ τὰ κράτιστα αὐταῖς προνοῶν ὅταν ἐς τὸν μέλλοντα καὶ ὅσον οὐ παρόντα πόλεμον τὸ αὐτίκα περισκοπῶν ἐνδοιάζῃ χωρίον προςλαβεῖν ὃ μετὰ μεγίστων καιρῶν οἰκειοῦταί τε καὶ πολεμοῦται. τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται, ὥςτε μήτε ἐκεῖθεν ναυτικὸν ἐᾶσαι Πελοποννησίοις ἐπελθεῖν, τό τε ἐνθένδε πρὸς τἀκεῖ παραπέμψαι, καὶ ἐς τὰ ἄλλα ξυμφορώτατόν ἐστι. βραχυτάτῳ δ' ἂν κεφαλαίῳ, τοῖς τε ξύμπασι καὶ καθ' ἕκαστον, τῷδ' ἂν μὴ προέσθαι ἡμᾶς μάθοιτε· τρία μὲν ὄντα λόγου ἄξια τοῖς Ἕλλησι ναυτικά, τὸ παρ' ὑμῖν καὶ τὸ ἡμέτερον καὶ τὸ Κορινθίων. τούτων δ' εἰ περιόψεσθε τὰ δύο ἐς ταὐτὸν ἐλθεῖν καὶ Κορίνθιοι ἡμᾶς προκαταλήψονται, Κερκυραίοις τε καὶ Πελοποννησίοις ἅμα ναυμαχήσετε· δεξάμενοι δὲ ἡμᾶς ἕξετε πρὸς αὐτοὺς πλείοσι ναυσὶ ταῖς ἡμετέραις ἀγωνίζεσθαι. τοιαῦτα μὲν οἱ Κερκυραῖοι εἶπον· οἱ δὲ Κορίνθιοι μετ' αὐτοὺς τοιάδε.

37 Ἀναγκαῖον Κερκυραίων τῶνδε οὐ μόνον περὶ τοῦ δέξασθαι σφᾶς τὸν λόγον ποιησαμένων, ἀλλ' ὡς καὶ ἡμεῖς τε ἀδικοῦμεν καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰκότως πολεμοῦνται, μνησθέντας πρῶ-

Καὶ τὸ μέλλον τοῦ πολέμου, ᾧ φοβοῦντες ὑμᾶς Κερκυραῖοι κελεύουσιν ἀδικεῖν, ἐν ἀφανεῖ ἔτι κεῖται. Τὸ δεδιός et τὸ θαρσοῦν participia sunt pro infinitivis τὸ δεδιέναι — θαρσεῖν, vel pro substantivis τὸ δέος — θάρσος. v. Herm. ad Soph. Tr. 195. Matth. §. 570. p. 1126. Dicas idem, quod scriptor dixit, his verbis: *γνώτω, δεδιότα μὲν αὐτὸν καὶ ἰσχὺν ἔχοντα*, sive τὸ μὲν δέος αὐτοῦ ἰσχὺν ἔχοντος — μᾶλλον φοβῆσαι, unde simul patet, melioribus libris obsequendum fuisse, qui habent αὐτοῦ, non αὑτοῦ. Quorum pronominum de differentia v. Buttm. Gr. §. 127. III. 3. (ed. 13.) et Exc. 10. ad Demosth. Orat. Mid. Statim ἀδεέστερον est *minus formidandum* et πολεμοῦται *inimica redditur.*

παράπλου] pendet a καλῶς. v. Matth. p. 645. Genitivi Ἰταλίας et Σικελίας vicissim pendent ex παράπλου: da der Ort so bequem zu der Fahrt nach Italien und Sicilien liegt, dass gegen unsern Willen kein Schiff von dorther nach dem Peloponnes kommen, von hier aus hingegen allemal eine Flotte bequem dahin abgehen kann.

βραχυτάτῳ — ναυτικά] Poppo verba τοῖς ξύμπασι καὶ καθ' ἕκαστον pro neutris habens dativum per Germanicum: für explicat, hoc sensu: ein kurzer Inbegriff für Alles und Jedes sive *brevissima summa omnia ac singula complectens haec est, unde discatis.* Participium ὄντα pendere facit ab μάθοιτε ἄν, quod sane facilius fit, si ἴστε repetas (vel simile quid) latens in illo μάθοιτες, et ante τρία μὲν ὄντα suppleas: *brevissima autem summa universa et singula complecteas, unde non deserendos nos esse discatis, haec est: scitote, Graecis tres esse classes memoratu dignas, vestram, nostram et Corinthiorum quarum si duas* etc.

ναυσὶ ταῖς ἡμετέραις] i. e. mit so viel Schiffen mehr, als die Zahl der unsrigen beträgt. Dativus ταῖς ἡμετέραις pendet ex πλείοσι, ut πολλῷ in phrasi πολλῷ πλείονες, ut sit um die unsrigen mit mehr Schiffen, sicut alterum est um vieles mehr.

τον καὶ ἡμᾶς περὶ ἀμφοτέρων, οὕτω καὶ ἐπὶ τὸν ἄλλον λόγον ἰέναι, ἵνα τὴν ἀφ' ἡμῶν τε ἀξίωσιν ἀσφαλέστερον προειδῆτε καὶ τὴν τῶνδε χρείαν μὴ ἀλογίστως ἀπώσησθε. φασὶ δὲ ξυμμαχίαν διὰ τὸ σῶφρον οὐδενός πω δέξασθαι· τὸ δ' ἐπὶ κακουργίᾳ καὶ οὐκ ἀρετῇ ἐπετήδευσαν, ξύμμαχόν τε οὐδένα βουλόμενοι πρὸς τἀδικήματα οὐδὲ μάρτυρα ἔχειν, οὔτε παρακαλοῦντες αἰσχύνεσθαι. καὶ ἡ πόλις αὐτῶν ἅμα, αὐτάρκη θέσιν κειμένη, παρέχει αὐτοὺς δικαστὰς ὧν βλάπτουσί τινα μᾶλλον ἢ κατὰ ξυνθήκας γίγνεσθαι, διὰ τὸ ἥκιστα ἐπὶ τοὺς πέλας ἐκπλέοντας μάλιστα τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ καταίροντας δέχεσθαι. κἀν τούτῳ τὸ εὐπρεπὲς ἄσπονδον οὐχ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσιν

37. *ἀξίωσιν — χρείαν*] *Ἀξίωσις* petitio est, quam aequitas iubet, *χρεία*, quam necessitas cogit. BRED.

αἰσχύνεσθαι] Nolunt sociis quasi onerari, ne pudore suffundantur, si eos hortentur in communionem turpium consiliorum suorum venire. Mox *αὐτάρκη θέσιν* intellige, eorum urbem ita sitam fuisse, ut nulla alia urbe indigeret, aliis sese indigentibus. Bloomf. iniurias Corcyraeorum non in piratica factitanda, ut Schol., sed in hoc positas fuisse putat, quod vectigalia iniqua ex nautis portus ipsorum intrantibus extorserint. Quam fraudulenter in Persicis bellis egerint, Popp. addit apparere ex Herodot. 7, 168.

ἢ κατὰ ξυνθήκας] i. e. *ἡ πόλις αὐτῶν — παρέχει αὐτοὺς μᾶλλον δικαστὰς ὧν βλάπτουσί τινα ἢν (δικαστὰς) κατὰ ξυνθήκας γίγνεσθαι*, *urbis eorum situs sibi sufficiens efficit, ut ipsi magis sint arbitri iniuriarum, quibus alios afficiunt, quam ut iudices constituantur ex pactis.* Vocabulum *δικαστάς* bis cogitandum et repetendum ante *κατὰ ξυνθήκας*. *Ξυνθήκας* autem intelligit non pacta civitatum de commercio iuris inter cives privatos dandi et repetendi (*δίκας ἀπὸ ξυμβόλων*), sed pacta de litibus inter civitates per arbitros dirimendis: id quod et nomen *ξύνθηκαι* indicat, quo constanter ab hoc scriptore induciae tricennales Atheniensium et Lacedaemoniorum significantur, at hoc loco pacta illis induciis tricennalibus similia, quare articulum *τὰς* ante *ξυνθήκας* non addidit. Illarum autem induciarum inter alia hoc caput erat: *διδόναι καὶ δέχεσθαι τὰ δίκαια* i. e. *lites per arbitrium civitatis utrique civitati litiganti amicae disceptantur.* Quare hoc cap. extr. dicit, Corcyraeis, si viri probi esse voluissent, licuisse sese tali foederi adscribendos curare *διδοῦσι καὶ δεχομένοις τὰ δίκαια*. Hoc probe intelligens Dukas adnotavit: *καθιστᾶσιν ἑαυτοὺς δικαστὰς τῶν κακῶν, ἃ ποιοῦσιν ἑτέρους· τοὺς τοιούτους δὲ αἱρετοὺς ἔδει εἶναι, ἐκ συμφώνου παρ' ἑκατέρων τῶν διαφερομένων ᾑρημένους.*

διὰ τὸ δέχεσθαι] i. e. *διὰ τὸ αὐτοὺς ἥκιστα μὲν ἐπὶ τοὺς πέλας ἐκπλεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ἄλλους δέχεσθαι, ἅτε δὴ ἀνάγκῃ ἐκεῖσε καταίροντας.* STEPH. Si ad alios navigassent, hi par pari relaturi fuissent. *Ἀνάγκῃ* Schol. explicat per *διὰ πνευμάτων βίαν*, adde fori et agnationis causa et similia.

οὐχ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσι] i. e. *κἀν τούτῳ προβέβληνται τὸ ἄσπονδον εὐπρεπές, ὅπως καταμόνας ἀδικῶσι, καὶ ὅπως — βιάζωνται — πλέον ἔχωσιν — ἀναισχυντῶσιν, οὐχ ἵνα μὴ ξυναδικήσωσιν.* Hyperbaton est sive perturbatio ordinis naturalis verborum ac sententiarum, facta plerumque hoc consilio, vel ut aliquid maiori cum vi et efficacia efferant, vel studio brevitatis, vel ob venustatem concinnae orationis, vel studio per antitheta conformandi vel orbe includendi orationem. Velut hic si oratio constructa esset, ut in explicatione adscripsi, et

ἑτέροις προβέβληνται, ἀλλ' ὅπως κατὰ μόνας ἀδικῶσι καὶ ὅπως ἐν ᾧ μὲν ἂν κρατῶσι βιάζωνται, οὗ δ' ἂν λάθωσι πλέον ἔχωσιν, ἤν δέ πού τι προςλάβωσιν, ἀναισχυντῶσι. καίτοι εἰ ἦσαν ἄνδρες ὥςπερ φασὶν ἀγαθοί, ὅσῳ ἀληπτότεροι ἦσαν τοῖς πέλας, τοσῷδε φανερωτέραν ἐξῆν αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν διδοῦσι καὶ δεχομένοις τὰ δίκαια δεικνύναι. ἀλλ' οὔτε πρὸς τοὺς 38 ἄλλους οὔτε ἐς ἡμᾶς τοιοίδε εἰσίν, ἄποικοι δὲ ὄντες ἀφεστᾶσί τε διὰ παντὸς καὶ νῦν πολεμοῦσι λέγοντες ὡς οὐκ ἐπὶ τῷ κακῶς πάσχειν ἐκπεμφθείησαν. ἡμεῖς δὲ οὐδ' αὐτοί φαμεν ἐπὶ τῷ ὑπὸ τούτων ὑβρίζεσθαι κατοικίσαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἡγεμόνες τε εἶναι καὶ τὰ εἰκότα θαυμάζεσθαι. αἵ γοῦν ἄλλαι ἀποικίαι τιμῶσιν ἡμᾶς καὶ μάλιστα ὑπὸ ἀποίκων στεργόμεθα. καὶ δῆλον ὅτι εἰ τοῖς πλέοσιν ἀρέσκοντές ἐσμεν, τοῖςδ' ἂν μόνοις οὐκ ὀρθῶς ἀπαρέσκοιμεν οὐδ' ἐπιστρατεύομεν ἐκπρεπῶς μὴ καὶ

membra deinceps inter se exciperent, et non per aliam sententiam alia inclusa esset, languida ac frigida redderetur, quare etiam aliis locis *οὐκ* — *ἀλλά* positum reperias pro *καὶ οὐκ*. Cuius usus insigne exemplum est Epigr. ap. Demosth. Or. pr. Cor. p. 322. Reisk. et simillimus locus Cicer. 1. De Orat. 24. §. 111. Alium praeterea fontem traiectionis Longin. de sublim. 22, 1. 2. demonstravit. Etenim non raro calidior loquentium animus effecit, ut traiectione uterentur, fitque adeo verborum color vividior, magisque penetrans ipsorum audientium animos, cuius usus exemplum Longinus protulit Herodoti: possint addi innumera alia. Illud traiectionis genus, quod *διὰ μέσου* vocant, (v. Matth. p. 1098. 1290 sq. Erf. ad Soph. Antig. 533. Doederl. in Script. Acad. Erlang. 1827. 4. Conf. Aristoph. Vesp. 603 sq., ibiq. Brunck. Thuc. 3, 68. 8, 33. ut plurimum oritur verbo finito posito, ubi per participium naturalis et solita constructio servari poterat, velut in parte exemplorum, quae Matth. p. 1299 sq. posuit. Saepe etiam structura *διὰ μέσου* orta est studio scriptorum exprimendi festinationem imperantium aliquid, vel cupide volentium. Cuius usus exempla sunt Plaut. Aulul. 2, 3, 3., (quem feliciter imitatus est Popius *Epistl. to* Dr. *Arbuthnot,* sive Prologi satir. init.), Arist. Plut. 625., ubi v. Schol. Structuram *διὰ μέσου* habent etiam loci prolati ab Heindorfio ad Plat. Phaedon. §. 98. p. 166. ed. pr. Traiectio singulorum verborum *σύγχυσις* appellatur. Est denique traiectio non solum in verbis et oratione, sed etiam in rebus, cuius insigne exemplum est apud Thuc. 1, 61. adde 1, 109. extr., ubi v. Dukam 1, 1. *καὶ ἐλπίσας.* 8, 66. *δεδιὼς καὶ ὁρῶν* etc., quibus locis si ante vocem traiectam *καὶ* deleas, nihil relinquetur, quod explicatione indigeat. Vid. Krueg. ad Dionys. p. 115 sq.

καὶ ὅπως — ἀναισχυντῶσι] i. e. *utque, ubi viribus praevalent, vi agant; ubi latent, fraude suam rem augeant; ubi quid acquisiverint, impudentes sint.*

εἰ ἦσαν] Conf. cap. sq. *καλὸν δ' ἦν.* v. Matth. p. 967. adn. 2. Hoc dicit: Atqui si viri probi erant, quo minus expugnabiles ab aliis erant, eo apertius iustitiam suam comprobare poterant patiendo lites iure et arbitrio disceptari. „Nam illi sane prae ceteris aliorum arbitrio suam rem disceptandam possunt tradere, quibus propter ipsorum securitatem iniusta iudicia non timenda sunt.“ Haack. *Ἄληπτοι*, Dukas interpretatur, *ἀνεξάρτητοι* et *τὸ ἀληπτότεροι*, ait, *ἀντὶ τοῦ μὴ εἰς ἄλλους αὐτοὺς καταίρειν, μηδὲ τῶν ἐκείνων λιμένων χρῄζειν εἴληπται, τουτέστιν ἀνενδεεῖς.*

38. *ἐκπρεπῶς*] Thuc. 3, 55. *ἐν μέντοι τῷ πολέμῳ οὐδὲν ἐκπρεπέ-*

διαφερόντως τι ἀδικούμενοι. καλὸν δ' ἦν, εἰ καὶ ἡμαρτάνομεν, τοῖςδε μὲν εἶξαι τῇ ἡμετέρᾳ ὀργῇ, ἡμῖν δὲ αἰσχρὸν βιάσασθαι τὴν τούτων μετριότητα. ὕβρει δὲ καὶ ἐξουσίᾳ πλούτου πολλὰ ἐς ἡμᾶς ἄλλα τε ἡμαρτήκασι καὶ Ἐπίδαμνον ἡμετέραν οὖσαν κακουμένην μὲν οὐ προςεποιοῦντο, ἐλθόντων δὲ 39 ἡμῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ ἑλόντες βίᾳ ἔχουσι. καί φασι δὴ δίκῃ πρότερον ἐθελῆσαι κρίνεσθαι, ἥν γε οὐ τὸν προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς προκαλούμενον λέγειν τι δοκεῖν δεῖ, ἀλλὰ τὸν

στερον ὑπὸ ἡμῶν οὔτε ἐπάθετε, οὔτε ἐμελλήσατε, ubi Schol. verum vocis sensum aperuit: ἔξωτοῦ πρέποντος. v. Thom. M. p. 318. et ante omnia Valck. ad Herodot. 2, 142. Est igitur *modo iniquo* i. e. modo maiori patriae indigno (auf eine dem Mutterstaat nicht angemessene Weise), statim vi agendo, ubi modestia coloniae suadebat leniorem viam ingredi. V. ea quae statim apud auctorem sequuntur. Converte: *neque solemus bellum inferre* (ἐπιστρατεύομεν, quam scripturam pro vulgata ἐπιστρατεύοιμεν satis Popp. stabilivit), *indigno maiori patriae modo, nisi insigni iniuria cogimur.* Mox participio ἀδικούμενοι permanentem effectum rei praeteritae significari docuit Herm. ad Soph. El. 47. et ad Vig. p. 901., quo fit, ut participium substantivi instar sit. Conf. Matth. p. 957. lit. t. Krueg. ad Dionys. p. 304. Lobeck. ad Soph. Ai. p. 277.

ἡμῖν δὲ αἰσχρόν] Quum incipiat καλὸν ἦν τοῖσδε μέν, sequi debebat ἡμῖν δέ repetito καλὸν ἦν, quod et ad μέν et ad δέ pertinet eo, quem obtinet, posita. Nunc suggerit ἡμῖν δὲ αἰσχρόν, ergo ante debebat, τοῖς μὲν καλὸν ἦν. Bau. Repetito καλὸν ἦν debebat etiam scribere μὴ βιάσασθαι. Mox μετριότητα intellige *modestiam.*

39. ἥν γε οὐ — δοκεῖν δεῖ] Vulgo legitur λέγειν τι, δοκεῖν δεῖ τηρεῖν. At τηρεῖν, quod et a multis libris abest, nec Schol. agnoscit, recte eiicitur. Τηρεῖν enim antiquis Graecis non erat *observare* hoc sensu, quo dicas iustitiam observare i. e. colere, sed quo dicas *captare, exspectare* sive: abpassen velut 4, 27., vel *attendere* sive: aufpassen, vel *custodire.* Haec autem interpolatio facta videtur ab iis, qui et pronomen ἥν habere vellent, unde penderet, quum unde pendeat, non viderent, et sensum formulae λέγειν τι non perspicerent: *dicere quod alicuius momenti sit,* quum οὐδὲν λέγειν sit *dicere, quod nullius momenti sit,* ubi nos: das lässt sich hören et das will nichts sagen. v. Interpp. ad Vig. p. 152., ibique Herm. p. 731, 113. Quare Schol. addit: οὐ δεῖ δοκεῖν ὅτι λέγει τι, ἀλλὰ καταφρονεῖν. Verborum sententia sic magis apparebit: ἥν γε τὸν ἐς ἴσον τά τε ἔργα ὁμοίως καὶ τοὺς λόγους, πρὶν διαγωνίζεσθαι, καθιστάντα λέγειν τι δοκεῖν δεῖ προκαλούμενον, ἀλλ' οὐ τὸν προκαλούμενον προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, sive ἀλλ' οὐ τὸν προκαλούμενον ταύτην προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς λέγειν τι δοκεῖν δεῖ, ἀλλὰ τὸν ἐς ἴσον — καθιστάντα. Προκαλεῖσθαι δίκην dictum, ut προκαλούμενοι τὰ εἰρημένα 5, 37. Conf. Arist. Ach. 652. Br. add. 984. Equ. 796. Praeterea aliis locis Thuc., velut 4, 18. hoc verbum iungitur cum accusativis pronominum ἅ etc., quae tamen nihil probarent, nisi substantivorum accusativos cum eo iunctos inveniremus. v. Matth. §. 419. h. Articulus τόν ante προὔχοντα pertinet ad προκαλούμενον et iuxta se posita sunt προὔχοντα i. e. wenn er im Zustande der Ueberlegenheit, wenn er im Vortheil ist et ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς i. e. wenn er im Zustande der Sicherheit ist. Corcyraei autem certe se putabant potentiores et in tuto, quamdiu Epidamnum obsidebant, Corinthiis nondum ad bellum paratis. Vid. c. 26. 27. Ante hoc tempus non loquebantur de lite per arbitros dirimenda. Dignus, qui confera-

ἐς ἴσον τά τε ἔργα ὁμοίως καὶ τοὺς λόγους πρὶν διαγωνίζεσθαι καθιστάντα. οὗτοι δ' οὐ πρὶν πολιορκεῖν τὸ χωρίον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡγήσαντο ἡμᾶς οὐ περιόψεσθαι, τότε καὶ τὸ εὐπρεπὲς τῆς δίκης παρέσχοντο. καὶ δεῦρο ἥκουσιν οὐ τἀκεῖ μόνον αὐτοὶ ἁμαρτόντες, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς νῦν ἀξιοῦντες οὐ ξυμμαχεῖν ἀλλὰ ξυναδικεῖν καὶ διαφόρους ὄντας ἡμῖν δέχεσθαι σφᾶς· οὓς χρῆν ὅτε ἀσφαλέστατοι ἦσαν, τότε προςιέναι καὶ μὴ ἐν ᾧ ἡμεῖς μὲν ἠδικήμεθα, οὗτοι δὲ κινδυνεύουσι, μηδ' ἐν ᾧ ὑμεῖς τῆς τε δυνάμεως αὐτῶν τότε οὐ μεταλαβόντες τῆς ὠφελείας νῦν μεταδώσετε, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπογενόμενοι τῆς ἀφ' ἡμῶν αἰτίας

tur locus 3, 82. τά τε ἀπὸ τῶν ἐναντίων καλῶς λεγόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ, εἰ προὔχοιεν, καὶ οὐ γενναιότητι, quo scriptor significat, etiam eos, ad quos conditiones ferebantur, non prius eas eo tempore, de quo scriptor loquitur, accepisse, quam postquam res sibi suae placere coeperunt, et se factis in tuto posuerant, caventes sibi, si forte pactum rumperetur ab adversario: οὐ γὰρ λόγων τῶν ἐναντίων πίστει, ἀλλὰ ἔργων φυλακῇ καὶ προὔχοντες latas conditiones accipiebant quemadmodum hic Corcyraei tulisse conditiones dicuntur. Porro in verbis ἐς ἴσον τά τε ἔργα ὁμοίως καὶ τοὺς λόγους καθιστάντα Popp. probat interpretationem Casae: *eum, qui factis pariter atque oratione aequitatem retinet.* Imo sensus est idem, qui verborum 2, 72. ἢν ποιῆτε ὁμοῖα τοῖς λόγοις. Recte Port.: *qui facta verbis aequat* i. e. qui non aliter agit, quam loquitur, qui non ita loquitur, quasi bellum nolit, ut idem ita agit, quasi bellum velit. Sequuntur verba πρὶν διαγωνίζεσθαι, quae Popp. interpretatur *priusquam bellum incipit.* Hanc interpretationem docere ait verba sequentia: οὗτοι δ' οὐ πρὶν πολιορκεῖν τὸ χωρίον etc. At nunc orator sententiam proponit universalem: agere decere ante ius et iudicium, quemadmodum quis loquatur: mox transit ad causam definitam Corcyraeorum, non in universum hominum, dicens Corcyraeos prius aliter egisse (sc. πολιορκῆσαι), aliter nunc loqui (δικάζεσθαι). Mox παρέσχοντο etc. est: *conditionem ferebant speciosam* causae per arbitros disceptandae. Nam παρέχεσθαι est *verbis*, παρέχειν *re offerre.* Sensus igitur non alius est, quam si scripsisset προὐκαλοῦντο, nec opus est coniectura Valckenarii ad Callim. Fragmm. p. 227. προέσχοντο, cuius verbi vis inest in τὸ εὐπρεπές. Verba paulo post sequentia facile aliquis repugnantia putet cum superioribus, legitur enim: οὓς χρῆν, ὅτε ἀσφαλέστατοι ἦσαν, τότε προσιέναι, postquam haec praecesserunt ἦν γε οὐ τὸν προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς προκαλούμενον λέγειν τι δοκεῖν δεῖ. At tenendum est, altero loco oratorem dicere, Corcyraeis auxilium Atheniensium petendum fuisse, quum se in tuto positos esse sentirent; supra dixerat, Corcyraeos non, quum se in tuto positos et potentiores esse sentirent, agere oportuisse, quasi bellum vellent, quum postea nolle se loquerentur. Nihil igitur hic repugnantiae est.

μηδ' ἐκ ᾧ μεταδώσετε] Ordo verborum est μηδὲ ἐν ᾧ μεταδώσετε αὐτοῖς τῆς ὠφελείας ὑμεῖς τότε τῆς δυνάμεως αὐτῶν οὐ μεταλαβόντες. Significat bellum Samium et Aegineticum, de quo vid. c. 40. 41. 105. 115. Popp. dicit generatim a Thucydide negari, Corcyraeos ullius unquam Atheniensium periculi socios fuisse. Cui repugnat illud τότε, quod significat definitum, notumque aliquod tempus, ut 1, 101. 7, 31. 8, 62. Mox ἀπογενόμενοι est *quum longe abfueritis a delictis eorum.* v. Valck. ad Theocr. Adoniaz. p. 238. C. Deinde τῆς αἰτίας τὸ ἴσον ita intellige: criminabimus socios Corcyraeorum ut hostes, et vos quoque criminabimus, hostes appellantes.

τὸ ἴσον ἕξετε, πάλαι δὲ κοινώσαντας τὴν δύναμιν κοινὰ καὶ τὰ ἀποβαίνοντα ἔχειν, [ἐγκλημάτων δὲ μόνων ἀμετόχους οὕτω 40τῶν μετὰ τὰς πράξεις τούτων μὴ κοινωνεῖν.] ὡς μὲν οὖν αὐτοί τε μετὰ προςηκόντων ἐγκλημάτων ἐρχόμεθα καὶ οἵδε βίαιοι καὶ πλεονέκται εἰσὶ δεδήλωται· ὡς δὲ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὺς δέχοισθε μαθεῖν χρή. εἰ γὰρ εἴρηται ἐν ταῖς σπονδαῖς ἐξεῖναι παρ' ὁποτέρους τις τῶν ἀγράφων πόλεων βούλεται ἐλθεῖν, οὐ

ἐγκλημάτων — μὴ κοινωνεῖν] In his verbis multa, sive rem, sive structuram spectes, insunt, quae iustam reprehensionem incurrant. Si dixisset ἁμαρτημάτων ἀμετόχους, sententia vera exsisteret; nam intelligenda essent τὰ ἁμαρτήματα τῶν Κερκυραίων τὰ περὶ Ἐπίδαμνον et ea, quae c. 25. exponuntur. Sed quid inde proficeremus? Nihil hoc esset nisi inanis repetitio eorum, quae iam dixerat verbis τῶν ἁμαρτημάτων ἀπογενόμενοι. Atqui ἐγκλημάτων ἀμετόχους Athenienses hic legimus, quod tantum abest, ut superiora repetat, ut cum illis repugnet. Quid enim? orator dixerat, Athenienses, si rebus suis et Corcyraeorum immiscerentur, τὸ ἰσοντῆς ἀφ' ἑαυτῶν αἰτίας habituros esse. Qui igitur Athenienses τῶν μετὰ τὰς πράξεις τῶν Κερκυραίων participes essent, nisi τῆς αἰτίας τὸ ἴσον ἀπὸ τῶν Κορινθίων haberent? qui proinde Athenienses ἐγκλημάτων μόνων ἀμέτοχοι essent? Itaque quum id, quod cum superioribus pugnat, in his verbis insit, magna suspicio oritur, quam grammatica ratione multo augeri videmus. Nam in eis, quae praecedunt et quibuscum ista spuria interpolator cohaerere voluit, ad Corcyraeos pronomen οὓς et ea, quae post hoc sequuntur verba χρῆν προσιέναι — κοινώσαντας — ἔχειν referuntur; hic autem repente mutata persona Corcyraeorum verba sequuntur ad Athenienses spectantia. Accedit ingrata post parvum intervallum vocis ἐγκλημάτων repetitio, quam tamen proximo capite optimi libri tuentur. Nihil adnotationis super hoc loco Scholia habent; nihil ex eo a Grammaticis excerptum est. Denique haec verba plane desunt in optimis libris, vel in margine adnotantur, quamquam a Valla agnoscuntur. His argumentis inductus verba seclusi.

40. αὐτοί τε — ἐγκλημάτων] Vulgo αὐτοί τε μετὰ προσηκόντων τῶν τοῦ δικαίου κεφαλαίων. Receptam scripturam, pro qua optimi libri stant, mutatam in vulgatam esse suspiceris ab his ipsis, quibus, adiecta illa interpolatione capitis praecedentis: ἐγκλημάτων — κοινωνεῖν nimis parvo intervallo vox ἐγκλημάτων repeti videretur. Haec suspicio eo firmatur, quod illi ipsi libri, qui spuria illa non agnoscunt, ἐκλημάτων habent pro τοῦ δικαίου κεφαλαίων. Praeterea voce κεφάλαιον Thuc. non utitur nisi sensu *summae* (kurzen Inbegriff), ut 1, 36. 4, 50. 6, 6. 87. et κεφαλαιοῦν dicit 3, 67. 6, 91. 8, 53., ubi Schol. explicat per συντετμημένως λέγειν. At rhetoribus κεφάλαια sunt loci sive sedes argumentorum, et in universum capita, partes orationis, argumenta. v. Indic. Dionys. Hal. Reiskian. et Longin. fragm. 5, 7. p. 182. Weisk. Addit Popp., τὰ τοῦ δικαίου κεφάλαια, quae essent quod scriptor dicit δικαιώματα c. 41., hoc ipso demum capite enumerari, non in praecedente. Mox ἐρχόμεθα praesens pro perfecto est, id quod saepius fit in ἥκειν. Vid. Matth. §. 504, 2.

τῶν ἀγράφων πόλεων] Qui Graeci prius contra Persas coniuncti fuerant, aut ab his defecerant, in duas magnas societates, Lacedaemoniorum et Atheniensium, diremti erant, Thuc. 1. 18. Praeterea Graeci erant aut ἔνσπονδοι i. e. induciis tricennalibus inclusi, aut ἄσπονδοι (ἔκσπονδοι, ἄγραφοι) i. e. nec foedere aut Lacedaemoniorum aut Atheniensium, nec induciis tricennalibus recepti. Differunt igitur σύμμαχοι

τοῖς ἐπὶ βλάβῃ ἑτέρων ἴουσιν ἡ ξυνθήκη ἐστιν, ἀλλ' ὅςτις μὴ ἄλλου αὐτὸν ἀποστερῶν ἀσφαλείας δεῖται καὶ ὅςτις μὴ τοῖς δεξαμένοις, εἰ σωφρονοῦσι, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ποιήσει· ὃ νῦν ὑμεῖς μὴ πειθόμενοι ἡμῖν πάθοιτε ἄν. οὐ γὰρ τοῖςδε μόνον ἐπίκουροι ἂν γένοισθε, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἀντὶ ἐνσπόνδων πολέμιοι. ἀνάγκη γάρ, εἰ ἴτε μετ' αὐτῶν, καὶ ἀμύνεσθαι μὴ ἄνευ ὑμῶν τούτους. καίτοι δίκαιοί γ' ἐστὲ μάλιστα μὲν ἐκποδὼν στῆναι ἀμφοτέροις. εἰ δὲ μή, τοὐναντίον ἐπὶ τούτους μεθ' ἡμῶν ἰέναι· Κορινθίοις μέν γε ἔνσπονδοί ἐστε, Κερκυραίοις δὲ οὐδὲ δι' ἀνακωχῆς πώποτε ἐγένεσθε· καὶ τὸν νόμον μὴ καθιστάναι ὥςτε τοὺς ἑτέρων ἀφισταμένους δέχεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς Σαμίων ἀποστάντων ψῆφον προςεθέμεθα ἐναντίαν ὑμῖν, τῶν ἄλλων Πελοποννησίων δίχα ἐψηφισμένων εἰ χρὴ αὐτοῖς ἀμύνειν, φανερῶς δὲ ἀντείπομεν τοὺς προςήκοντας ξυμμάχους αὐτόν τινα κολάζειν. εἰ γὰρ τοὺς κακόν τι δρῶντας δεχόμενοι τιμωρήσετε, φανεῖται καὶ ἃ τῶν ὑμετέρων οὐκ ἐλάσσω ἡμῖν πρόςεισι, καὶ τὸν νόμον ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἐφ' ἡμῖν θήσετε. δικαιώματα μὲν οὖν τάδε πρὸς ὑμᾶς ἔχομεν 41 ἱκανὰ κατὰ τοὺς Ἑλλήνων νόμους, παραίνεσιν δὲ καὶ ἀξίωσιν χάριτος τοιάνδε ἣν οὐκ ἐχθροὶ ὄντες ὥςτε βλάπτειν, οὐδ' αὖ

sive socii et ἔνσπονδοι, velut Corinthii ἔνσπονδοι Atheniensium, at σύμμαχοι Lacedaemoniorum erant. Quamquam interdum (ut 1, 31. vers. med.) ἔνσπονδοι pro σύμμαχοι, et σπονδαί pro συμμαχία dicuntur. Mox *μὴ ἄλλον ἑαυτὸν ἀποστερῶν* est *qui non aliorum auctoritati se substrahit*, ut apud Antiphont. de caed. Herod. p. 744. Reisk. est οὐκ ἀποστερῶν γε τῶν εἰς τὴν πόλιν ἑαυτὸν οὐδενός i. e. qui se nullo officio erga rempublicam subducit. Similis structura est 3, 65. τῶν σωμάτων τὴν πόλιν οὐκ ἀλλοτριοῦντες. Corinthii autem sibi in Corcyraeos, ut in colonos, auctoritatem asserebant, ab iisque officia colonorum exigebant.

εἰ σωφρονοῦσι] i. e. καὶ ὅστις μὴ τοῖς δεξαμένοις, εἰ σωφρονοῦσι (sive εἰ πείθονται ἡμῖν), πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ποιήσει. Iam sequi debebat: εἰ δὲ μὴ σωφρονοῦσι (sive εἰ δὲ μὴ πείθονται ἡμῖν), πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ποιήσει. Verum iam ab aliis animadversum est, usitatissimum esse Graecis, negare id, cuius contrarium intelligi volunt, (v. Sinten. ad Plut. Themist. p. 2.), ut sensus horum verborum idem sit, ac si scripsisset: καὶ ὅστις τοῖς δεξαμένοις, εἰ μὴ σωφρονοῦσι, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ποιήσει. Perspicuum eius usus exemplum extat 2, 89., ubi verba ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν μετέχομεν ita accipienda sunt, quasi scripsisset: ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν μετέχομεν, Λακεδαιμόνιοι δὲ νῦν μετέχουσι. Et quodammodo contrarium, quod intelligi vult, scriptor expressit inferens verba ὃ νῦν ὑμεῖς μὴ πειθόμενοι ἡμῖν πάθοιτε ἄν. Manifestum autem est, inter se contrarie poni σωφρονεῖν (πείθεσθαι) et μὴ πείθεσθαι. Et δεξαμένοις in futurum exactum Latinorum resolvendum est, ut δεξάμενοι 1, 33. Mox ἀμύνεσθαι subiectum ἡμᾶς habet, ut sit *nam opus est, si cum Corcyraeis iungemini, ut nos colonos nostros ulciscamur, vobis una in eandem fortunam tractis.* De particulis μέν γε v. Buttm. ad Demosth. Or. Mid. p. 46. Mox de Samiis v. c. 115—117. Corinthiorum et Samiorum inveterata inimicitia erat. v. Herodot. 3, 48 sq. Paulo post καὶ ἃ dictum pro καὶ οἷ. v. Matth. p. 832. et ἐφ' ὑμῖν idem est ac καθ' ὑμῶν.

φίλοι ὥςτε ἐπιχρῆσθαι, ἀντιδοθῆναι ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι φαμὲν χρῆναι. νεῶν γὰρ μακρῶν σπανίσαντές ποτε πρὸς τὸν Αἰγινητῶν ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ πόλεμον παρὰ Κορινθίων εἴκοσι ναῦς ἐλάβετε· καὶ ἡ εὐεργεσία αὕτη τε καὶ ἡ ἐς Σαμίους, τὸ δι' ἡμᾶς Πελοποννησίους αὐτοῖς μὴ βοηθῆσαι, παρέσχεν ὑμῖν Αἰγινητῶν μὲν ἐπικράτησιν, Σαμίων δὲ κόλασιν, καὶ ἐν καιροῖς τοιούτοις ἐγένετο οἷς μάλιστα ἄνθρωποι ἐπ' ἐχθροὺς τοὺς σφετέρους ἰόντες τῶν πάντων ἀπερίοπτοί εἰσι παρὰ τὸ νικᾷν. φίλον τε γὰρ ἡγοῦνται τὸν ὑπουργοῦντα, ἢν καὶ πρότερον ἐχθρὸς ᾖ, πολέμιόν τε τὸν ἀντιστάντα, ἢν καὶ τύχῃ φίλος ὤν, ἐπεὶ καὶ τὰ οἰκεῖα χεῖρον τίθενται φιλονεικίας ἕνεκα τῆς αὐ-
42 *τίκα. ὧν ἐνθυμηθέντες καὶ νεώτερός τις παρὰ πρεσβυτέρου αὐτὰ μαθὼν ἀξιούτω τοῖς ὁμοίοις ἡμᾶς ἀμύνεσθαι, καὶ μὴ νομίσῃ δίκαια μὲν τάδε λέγεσθαι, ξύμφορα δέ, εἰ πολεμήσει, ἄλλα εἶναι. τό τε γὰρ ξυμφέρον, ἐν ᾧ ἄν τις ἐλάχιστα ἁμαρτάνῃ, μάλιστα ἕπεται· καὶ τὸ μέλλον τοῦ κολέμου ᾧ φοβοῦντες ὑμᾶς Κερκυραῖοι κελεύουσιν ἀδικεῖν ἐν ἀφανεῖ ἔτι κεῖται καὶ οὐκ ἄξιον ἐπαρθέντας αὐτῷ φανερὰν ἔχθραν ἤδη καὶ οὐ μέλλουσαν πρὸς Κορινθίους κτήσασθαι, τῆς δὲ ὑπαρχούσης πρότερον διὰ Μεγαρέας ὑποψίας σῶφρον ὑφελεῖν μᾶλλον. ἡ*

41. *ἐπιχρῆσθαι*] Schol. Pind. Zonar. explicant per *τὸ πολλάκις χρῆσθαι*. Videtur potius significare *vicissim uti*. v. Riemer. lexic. Gr. s. v. *ἐπιφράζομαι*. Herodot. 3, 99., quem locum Arn. attulit, utitur pro *ὁμιλεῖν*. Scriptor hoc dicere videtur: *ut non inimici — ita ne amici quidem in tantum, ut expetamus vices beneficiorum mutuo dandorum accipiendorumque*, quibus verbis orator hoc significat: non sumus inimici, ut vobis bellum pro pace adferamus, quem admodum Corcyraei, qui ita tantum, quae precantur a vobis, impetrare possunt, si nobiscum bellum habere velitis; nec rursus in tantum amici vestri esse cupimus, ut societatem vestram expetamus, satis habituri, si gratiam nobis referentes pro beneficio quondam in eos collato, Corcyraeos nunc in societatem vestram non recipiatis. His verbis orator respondet ad illud Corcyraei oratoris 1, 34. *δεομένοις τε* (Corinthiis) *ἐκ τοῦ εὐθέος μὴ ὑπουργεῖν*. Mox ad *εἴκοσι ναῦς* v. Herodot. 6, 89. et de Atheniensium bello cum Aeginetis Od. Muell. Aeginet. p. 68 sqq. 112 sqq. Hoc aliud bellum est, quam illud, quod pertinet ad res inter bella Persica et Peloponnesiacum gestas, de quo est c. 105. De verbis *τὸ μὴ βοηθῆσαι* v. Matth. p. 1060. et de verbis *παρὰ τὸ νικᾷν* ibidem §. 588. c. δ.*

πρότερον — ᾖ] *πρότερον*, opinor, ita tantum praesens iunctum habet, si et quod antea consuetum fuerit, et etiamnum fiat, indicatur; neque secus apud Homerum fit, ut *πάρος* et *πρότερον* possis convertere: von jeher, id quod hoc loco fieri nihil vetat: wenn er auch von jeher ein Feind ist. Conf. Thiersch. Gr. §. 291, 1.

42. *ὧν ἐνθυμηθέντες*] v. Matth. §. 349. Mox *ἀμύνεσθαι* sensum verbi *ἀμείβεσθαι* habere et veteres Grammatici atque Herm. ad Soph. Ant. 639. adnotaverunt et ipse scriptor 4, 63. docet. Paulo post suspicio *διὰ Μεγαρέας* refertur ad ea, quae auctor narrat c. 103. extr. 105. 106. Et *ἡ τελευταία χάρις* in eo posita erat, ut Corcyraei ab Atheniensibus non in amicitiam reciperentur. Vid. c. 41. 43. Porro *τῷ αὐτίκα φανερῷ* est idem quod *τῇ δυνάμει τῶν Κερκυραίων*.

γὰρ τελευταία χάρις καιρὸν ἔχουσα, κἂν ἐλάσσων ᾖ, δύναται μεῖζον ἔγκλημα λῦσαι. μηδ' ὅτι ναυτικοῦ ξυμμαχίαν μεγάλην διδόασι, τούτῳ ἐφέλκεσθε. τὸ γὰρ μὴ ἀδικεῖν τοὺς ὁμοίους ἐχυρωτέρα δύναμις ἢ τῷ αὐτίκα φανερῷ ἐπαρθέντας διὰ κινδύνων τὸ πλέον ἔχειν. ἡμεῖς δὲ περιπεπτωκότες οἷς ἐν τῇ Λακεδαίμονι αὐτοὶ προείπομεν, τοὺς σφετέρους ξυμμάχους αὐτόν τινα κολάζειν, νῦν παρ' ὑμῶν τὸ αὐτὸ ἀξιοῦμεν κομίζεσθαι, καὶ μὴ τῇ ἡμετέρᾳ ψήφῳ ὠφεληθέντας τῇ ὑμετέρᾳ ἡμᾶς βλάψαι. τὸ δ' ἴσον ἀνταπόδοτε, γνόντες τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν καιρὸν ἐν ᾧ ὅ τε ὑπουργῶν φίλος μάλιστα καὶ ὁ ἀντιστὰς ἐχθρός. καὶ Κερκυραίους τούςδε μήτε ξυμμάχους δέχεσθε βίᾳ ἡμῶν μήτε ἀμύνετε αὐτοῖς ἀδικοῦσι. καὶ τάδε ποιοῦντες τὰ προςήκοντά τε δράσετε καὶ τὰ ἄριστα βουλεύσεσθε ὑμῖν αὐτοῖς. τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι εἶπον. 43

Ἀθηναῖοι δὲ ἀκούσαντες ἀμφοτέρων, γενομένης καὶ δὶς ἐκκλησίας, τῇ μὲν προτέρᾳ οὐχ ἧσσον τῶν Κορινθίων ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους, ἐν δὲ τῇ ὑστεραίᾳ μετέγνωσαν Κερκυραίοις ξυμμαχίαν μὲν μὴ ποιήσασθαι ὥςτε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν, εἰ γὰρ ἐπὶ Κόρινθον ἐκέλευον σφίσιν οἱ Κερκυραῖοι ξυμπλεῖν, ἐλύοντ' ἂν αὐτοῖς αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί, ἐπιμαχίαν δὲ ἐποιήσαντο τῇ ἀλλήλων βοηθεῖν, ἐάν τις ἐπὶ Κέρκυραν ἴῃ ἢ Ἀθήνας ἢ τοὺς τούτων ξυμμάχους. ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὣς ἔσεσθαι αὐτοῖς καὶ τὴν Κέρκυραν ἐβούλοντο μὴ προέσθαι Κορινθίοις ναυτικὸν ἔχουσαν τοσοῦτον, ξυγκρούειν δὲ ὅτι μάλιστα αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἵνα ἀσθενεστέροις οὖσιν, ἤν τι δέῃ, Κορινθίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ναυτικὸν ἔχουσιν ἐς πόλεμον καθιστῶνται. ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι. 44

Τοιαύτῃ μὲν γνώμῃ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Κερκυραίους προςεδέξαντο, καὶ τῶν Κορινθίων ἀπελθόντων οὐ πολὺ ὕστερον δέκα ναῦς αὐτοῖς ἀπέστειλαν βοηθούς. ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν 45

43. *προείπομεν*] cap. 40. Mox vulgo legebatur *μήτε δέχησθε, μήτε ἀμύνητε*, et correctum est ex optimis libris. Vid. Matth. §. 511. 3. A Photio verba *μὴ νόμισον* tanquam ex Thucydide afferuntur, sed Suidas eadem ex Thugenide poeta profert.

44. *μετέγνωσαν*] i. e. *μετέγνωσαν καὶ ἔγνωσαν μὴ ποιήσασθαι*. v. Matth. p. 1307. Mox *ξυμμαχία* est: Schutz- und Trutzbündniss, *ἐπιμαχία* Schutzbündniss. At. 3, 70. *ξυμμαχία* genus pro specie *ἐπιμαχία* posuit et mox c. 53. Corcyraei *ξύμμαχοι* Atheniensium audiunt. Mox *σφίσιν* Matth. §. 382. I. 1. pendere facit ab *ἐκέλευον* et refert ad Athenienses. Melius iungitur cum *ξυμπλεῖν* et refertur ad Corcyraeos, nam acc. iunctus cum *κελεύω* consuetior Thucydidi structura est. Mox Corcyraeorum *ξυμμάχους* intelligit exules Epidamniorum. Vid. c. 26., ubi Illyrii quoque Corcyraeos secuti esse contra Epidamnum narrantur. De Zacynthiis, Corcyraeorum sociis v. infr. ad c. 47. Pro *ἐν παράπλῳ* c. 36. *παράπλου* dixerat. v. Matth. p. 645.

Λακεδαιμόνιός τε ὁ Κίμωνος καὶ Διότιμος ὁ Στρομβίχου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους. προεῖπον δὲ αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, ἢν μὴ ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσι καὶ μέλλωσιν ἀποβαίνειν ἢ ἐς τῶν ἐκείνων τι χωρίων· οὕτω δὲ κωλύειν κατὰ δύναμιν. προεῖπον δὲ ταῦτα τοῦ μὴ λύειν ἕνεκα τὰς σπονδάς. αἱ μὲν δὴ νῆες ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Κέρκυραν.

46 Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἐπειδὴ αὐτοῖς παρεσκεύαστο, ἔπλεον ἐπὶ τὴν Κέρκυραν ναυσὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. ἦσαν δὲ Ἠλείων μὲν δέκα, Μεγαρέων δὲ δώδεκα καὶ Λευκαδίων δέκα, Ἀμπρακιωτῶν δὲ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ Ἀνακτορίων μία, αὐτῶν δὲ Κορινθίων ἐνενήκοντα. στρατηγοὶ δὲ τούτων ἦσαν μὲν καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστων, Κορινθίων δὲ Ξενοκλείδης ὁ Εὐθυκλέους πέμπτος αὐτός. ἐπειδὴ δὲ προςέμιξαν τῇ κατὰ Κέρκυραν ἠπείρῳ ἀπὸ Λευκάδος πλέοντες, ὁρμίζονται ἐς Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος γῆς. ἔστι δὲ λιμήν, καὶ πόλις ὑπὲρ αὐτοῦ κεῖται ἀπὸ θαλάσσης ἐν τῇ Ἐλαιάτιδι τῆς Θεσπρωτίδος Ἐφύρα. ἐξίησι δὲ παρ᾽ αὐτὴν Ἀχερουσία λίμνη ἐς θάλασσαν. διὰ δὲ τῆς Θεσπρωτίδος Ἀχέρων ποταμὸς ῥέων ἐςβάλλει ἐς αὐτήν, ἀφ᾽ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει. ῥεῖ δὲ καὶ Θύαμις ποταμός, ὁρίζων τὴν Θεσπρωτίδα καὶ Κεστρίνην, ὧν ἐντὸς ἡ ἄκρα ἀνέχει τὸ Χειμέριον. οἱ μὲν οὖν Κορίνθιοι τῆς ἠπείρου ἐνταῦθα ὁρμίζονταί τε καὶ στρατόπεδον ἐποιήσαντο.

47 Οἱ δὲ Κερκυραῖοι ὡς ᾔσθοντο αὐτοὺς προςπλέοντας, πληρώσαντες δέκα καὶ ἑκατὸν ναῦς, ὧν ἦρχε Μεικιάδης καὶ Αἰσιμίδης καὶ Εὐρύβατος, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν μιᾷ τῶν νήσων αἳ καλοῦνται Σύβοτα· καὶ αἱ Ἀττικαὶ δέκα παρῆσαν. ἐπὶ δὲ τῇ Λευκίμμῃ αὐτοῖς τῷ ἀκρωτηρίῳ ὁ πεζὸς ἦν καὶ Ζακυνθίων

45. ἐκείνων τι χωρίων] v. Matth. p. 699. adn. 2. coll. p. 567. adn. 4.

46. παρεσκώαστο] v. Matth. p. 596. adn. 2. et de πέμπτος αὐτός ibidem p. 869. 9. Supra c. 27. non δώδεκα, sed octo Megarensium naves numerantur, quas proelio navali descripto c. 29. fusas esse adnotavit Haack. Mox ὑπέρ αὐτοῦ est an dem Hafen. Vid. Matth. p. 1156. Quatuor Ephyras enumerat Schol. ad Pind. Nem. 7, 55. ex Eustathio ad Il. 2. p. 300, 45. Rom. et Od. 1. p. 1415, 50. Conf. Strab. 8. p. 520. C. 7. p. 499 sq. Alm. De Ephyra Thesprotia v. Od. Muell. Dor. 1. p. 418. Orchom. p. 193. 273. Mox ἐξίησι de ostiis fluminum habent Herodot. 1, 6. 7. 20. 180. Thuc. 2, 102. 4, 103. alii. Vid. Lobeck. ad Soph. Ai. 248. Alii libri habent ἔξεισι.

ὧν ἐντὸς — Χειμέριον] Sensus horum verborum videtur hic esse, Chimerium promontorium fuisse inter Acherontem et Thyamin fluvios. Ac Thyamis quidem, qui limitem facit Thesprotiae et Cestrinae, ita memoratur a Pausania 1, 11. Plin. quoque H. N. 4, 1. de urbe nomine Cestrina loquitur, tum de Thyami, fluvio Thesprotiae, quasi septentriones versus limitem Thesprotiae faciat. Promontorium Chimerium Thuc. discernere videtur a portu Chimerio, qui procul dubio est idem, quem Strabo appellat γλυκὺν λιμένα, et Scylax Elaeum, nam ΕΛΕΛ, ut ibi nunc legitur, corruptum esse apparet. Arn.

47. Ζακυνθίων] Quod hi succurrerunt Corcyraeis, pugnare videtur cum verbis c. 31. ἦσαν γὰρ (Corcyraei) οὐ δενὸς Ἑλλήνων ἐν-

χίλιοι ὁπλῖται βεβοηθηκότες. ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Κορινθίοις ἐν τῇ ἠπείρῳ πολλοὶ τῶν βαρβάρων παραβεβοηθηκότες. οἱ γὰρ ταύτῃ ἠπειρῶται ἀεί ποτε αὐτοῖς φίλοι εἰσίν.

48 Ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύαστο τοῖς Κορινθίοις, λαβόντες τριῶν ἡμερῶν σιτία ἀνήγοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀπὸ τοῦ Χειμερίου νυκτὸς, καὶ ἅμα ἕῳ πλέοντες καθορῶσι τὰς τῶν Κερκυραίων ναῦς μετεώρους τε καὶ ἐπὶ σφᾶς πλεούσας. ὡς δὲ κατεῖδον ἀλλήλους, ἀντιπαρετάσσοντο, ἐπὶ μὲν τὸ δεξιὸν κέρας Κερκυραίων αἱ Ἀττικαὶ νῆες, τὸ δὲ ἄλλο αὐτοὶ ἐπεῖχον τρία τέλη ποιήσαντες τῶν νεῶν, ὧν ἦρχε τριῶν στρατηγῶν ἑκάστου εἷς. οὕτω μὲν Κερκυραῖοι ἐτάξαντο. Κορινθίοις δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας αἱ Μεγαρίδες νῆες εἶχον καὶ αἱ Ἀμπρακιώτιδες· κατὰ δὲ τὸ μέσον οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ὡς ἕκαστοι· εὐώνυμον δὲ κέρας αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι ταῖς ἄριστα τῶν νεῶν πλεούσαις κατὰ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ δεξιὸν τῶν Κερκυραίων εἶχον.

49 Ξυμμίξαντες δὲ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἑκατέροις ἤρθη, ἐναυμάχουν, πολλοὺς μὲν ὁπλίτας ἔχοντες ἀμφότεροι ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων, πολλοὺς δὲ τοξότας τε καὶ ἀκοντιστὰς τῷ παλαιῷ τρόπῳ ἀπειρότερον ἔτι παρεσκευασμένοι. ἦν τε ἡ ναυμαχία καρτερά, τῇ μὲν τέχνῃ οὐχ ὁμοίως, πεζομαχίᾳ δὲ τὸ πλέον προσφερὴς οὖσα. ἐπειδὴ γὰρ προσβάλλοιεν ἀλλήλοις, οὐ ῥᾳδίως ἀπελύοντο ὑπό τε πλήθους καὶ ὄχλου τῶν νεῶν, καὶ μᾶλλόν τι πιστεύοντες τοῖς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὁπλίταις ἐς τὴν νίκην, οἳ καταστάντες ἐμάχοντο ἡσυχαζουσῶν τῶν νεῶν. διέκπλοι δ' οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ θυμῷ καὶ ῥώμῃ τὸ πλέον ἐναυμάχουν ἢ ἐπιστήμῃ. πανταχῇ μὲν οὖν πολὺς θόρυβος καὶ ταραχώδης ἦν ἡ ναυμαχία, ἐν ᾗ αἱ Ἀττικαὶ νῆες παραγιγνόμεναι τοῖς Κερκυραίοις εἴ πῃ πιέζοιντο, φόβον μὲν παρεῖχον τοῖς

σπονδοι. Sed aut Zacynthios, nullo foedere Corcyraeis iunctos, verum in hac rerum angustia ab iis invocatos, vel mercede aliisque pollicitationibus et admonitionibus, ut morem gererent, permotos, aut etiam interea ut cum Atheniensibus, ita cum Zacynthiis iustum foedus initum esse statuere debemus. Popp.

ἐν τῇ ἠπείρῳ] ad Sybota, insularum cognominem portum in continente situm, ubi nunc putant esse *Sayadem* vicum inter Comenitzam et Pargam. Vid. c. 50.

49. ἐπειδὴ — προσβάλλοιεν] v. Matth. §. 521.

διέκπλοι] Duo maxime pugnandi modi in pugnis navalibus erant, περίπλους et διέκπλους. Horum prior fiebat, quum naves una post alteram hostium naves circumnavigabant et in eas perterritas, ubi opportune fieri videbatur, irruebant. At aciem hostilem perrumpere et in pernavigando rostris naves laedere, remos detergere διέκπλους appellatur. Quod fiebat, dum modo accellerant propulsis remigio navibus, modo recedunt et e recessu atque longinquo in hostes irruunt. Popp. 1, 2. p. 63 sq. Mox a verbis μέχρι τοῦ στρατοπέδου apodosis incipit, et in ἡσσῶντό τε traiectio est, quum naturalis verborum ordo hic sit: οἵ τε Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἡσσῶντο καί etc. Paulo post de articulo τῶν ante εἴκοσι vid. Matth. p. 550.

ἐναντίοις, μάχης δὲ οὐκ ἦρχον δεδιότες οἱ στρατηγοὶ τὴν πρόῤῥησιν τῶν Ἀθηναίων. μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων ἐπόνει· οἱ γὰρ Κερκυραῖοι εἴκοσι ναυσὶν αὐτοὺς τρεψάμενοι καὶ καταδιώξαντες σποράδας ἐς τὴν ἤπειρον μέχρι τοῦ στρατοπέδου πλεύσαντες αὐτῶν καὶ ἐπεκβάντες ἐνέπρησάν τε τὰς σκηνὰς ἐρήμους καὶ τὰ χρήματα διήρπασαν. ταύτῃ μὲν οὖν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἡσσῶντό τε καὶ οἱ Κερκυραῖοι ἐπεκράτουν. ᾗ δὲ αὐτοὶ ἦσαν οἱ Κορίνθιοι, ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, πολὺ ἐνίκων, τοῖς Κερκυραίοις τῶν εἴκοσι νεῶν ἀπὸ ἐλάσσονος πλήθους ἐκ τῆς διώξεως οὐ παρουσῶν. οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι ὁρῶντες τοὺς Κερκυραίους πιεζομένους μᾶλλον ἤδη ἀπροφασίστως ἐπεκούρουν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπεχόμενοι ὥςτε μὴ ἐμβάλλειν τινί· ἐπεὶ δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο λαμπρῶς καὶ ἐνέκειντο οἱ Κορίνθιοι, τότε δὴ ἔργον πᾶς εἴχετο ἤδη καὶ διεκέκριτο οὐδὲν ἔτι, ἀλλὰ ξυνέπεσεν ἐς τοῦτο ἀνάγκης ὥςτε ἐπιχειρῆσαι ἀλλήλοις τοὺς Κορινθίους καὶ Ἀθηναίους. **50** τῆς δὲ τροπῆς γενομένης οἱ Κορίνθιοι τὰ σκάφη μὲν οὐχ εἷλκον ἀναδούμενοι τῶν νεῶν ἃς καταδύσειαν, πρὸς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐτράποντο φονεύειν διεκπλέοντες μᾶλλον ἢ ζωγρεῖν. τούς τε αὑτῶν φίλους οὐκ αἰσθόμενοι ὅτι ἥσσηντο οἱ ἐπὶ τῷ δεξιῷ κέρᾳ ἀγνοοῦντες ἔκτεινον. πολλῶν γὰρ νεῶν οὐσῶν ἀμφοτέρων καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς θαλάσσης ἐπεχουσῶν, ἐπειδὴ ξυνέμιξαν ἀλλήλοις, οὐ ῥᾳδίως τὴν διάγνωσιν ἐποιοῦντο ὁποῖοι ἐκράτουν ἢ ἐκρατοῦντο. ναυμαχία γὰρ αὕτη Ἕλλησι πρὸς Ἕλληνας νεῶν πλήθει μεγίστη δὴ τῶν πρὸ ἑαυτῆς γεγένηται. ἐπειδὴ δὲ κατε-

ἀπὸ ἐλάσσονος πλήθους] Corcyraei pugnam commiserant cum navibus 110 (v. cap. 47.), quo accedebant 10 Atticae, Corinthii cum navibus 150. (v. cap. 46.) Mox *καὶ διεκέκριτο οὐδὲν ἔτι* est *discrimen sublatum erat*, defensuri an impugnaturi venissent, Corcyraei an ipsi Athenienses hostes essent, ut adnotavit Bau.

50. *ἃς καταδύσειαν*] i. e. die sie schadhaft gemacht haben mochten. De optativo v. Buttm. Gr. p. 395. adn. b. (ed. 13.) Matth. §. 527. *Καταδύειν* est navem ictibus adeo lacerare, ut submergatur, altiusve in aquam deprimatur, quo facto non iam facile reficitur. Haec significatio maxime patet ex Xenoph. H. Gr. 1, 6, 36. *πλεῖν ἐπὶ τὰς καταδεδυκυίας ναῦς καὶ τοὺς ἐπ᾽ αὐτῶν ἀνθρώπους.* Schol. Thuc. 1, 54. *καταδύσαντες ἀντὶ τοῦ τρώσαντες· οὐ γὰρ λέγει ἐπὶ τοῦ βαπτίσαντες. τοιοῦτο δὲ καί ἐστι τό· „ἃς καταδύσειαν.“* Hinc aliis locis Thuc., iuxta se posuit *καταδύσαντες* et *κατατραυματίσαντες*, ut 7, 41. 8, 42. Arn. convertit: to make her water-logged. Mox de infinitivis *φονεύειν* et *ζωγρεῖν* v. Matth. p. 1040. c.

αὑτῶν φίλους] Megarenses et Ambraciotas intelligere videtur. Vid. c. 48. Hi enim dextrum cornu tenentes vincebantur. *Ἀλλ᾽ ἀπορεῖται*, ait Dukas, *πῶς αὐτοῖς ἡττημένοις καὶ εἰς ἤπειρον γενομένοις σποράσιν ἐνέτυχον οἱ Κορίνθιοι πρόσω χωροῦντες*; putat, a Corcyraeis, in dextro hostium cornu victoribus, nonnullos vivos captos et in navibus apud se retentos esse, quos deinde in pugna ignorantes Corinthii occiderint. Popp. coniicit, Ambraciotas et Megarenses in navibus laceratis et mersarum navium tabulis natantes passim occisos esse.

δίωξαν τοὺς Κερκυραίους οἱ Κορίνθιοι ἐς τὴν γῆν, πρὸς τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς σφετέρους ἐτράποντο, καὶ τῶν πλείστων ἐκράτησαν ὥςτε προςκομίσαι πρὸς τὰ Σύβοτα, οἷ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν βαρβάρων προςεβεβοηθήκει. ἔστι δὲ τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίδος λιμὴν ἐρῆμος. τοῦτο δὲ ποιήσαντες αὖθις ἀθροισθέντες ἐπέπλεον τοῖς Κερκυραίοις. οἱ δὲ ταῖς πλωίμοις καὶ ὅσαι ἦσαν λοιπαὶ μετὰ τῶν Ἀττικῶν νεῶν καὶ αὐτοὶ ἀντέπλεον δείσαντες μὴ ἐς τὴν γῆν σφῶν πειρῶσιν ἀποβαίνειν. ἤδη δὲ ἦν ὀψὲ καὶ ἐπεπαιώνιστο αὐτοῖς ὡς ἐς ἐπίπλουν, καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐξαπίνης πρύμναν ἐκρούοντο κατιδόντες εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων προςπλεούσας· ἃς ὕστερον τῶν δέκα βοηθοὺς ἐξέπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι δείσαντες ὅπερ ἐγένετο, μὴ νικηθῶσιν οἱ Κερκυραῖοι καὶ αἱ σφέτεραι δέκα νῆες ὀλίγαι ἀμύνειν ὦσι. ταύτας οὖν προϊδόντες οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑποτο- 51 πήσαντες ἀπ' Ἀθηνῶν εἶναι οὐχ ὅσας ἑώρων ἀλλὰ πλείους ὑπανεχώρουν. τοῖς δὲ Κερκυραίοις, ἐπέπλεον γὰρ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, οὐχ ἑωρῶντο καὶ ἐθαύμαζον τοὺς Κορινθίους πρύμναν κρουομένους, πρίν τινες ἰδόντες εἶπον ὅτι νῆες ἐκεῖναι ἐπιπλέουσι· τότε δὲ καὶ αὐτοὶ ἀνεχώρουν. ξυνεσκόταζε γὰρ

τῶν πλείστων] Schol. δηλονότι σωμάτων, τινὰ γὰρ ὁ ἄνεμος τῇ Κερκύρᾳ προσέῤῥιψε. Vid. cap. 51. vers. fin. 54. init. Mox obscurum est, quaenam naves sint, quas exemtas ex πλωίμοις dicit λοιπάς. Probabilis est opinio Popponis, decem illas naves fuisse, quae ex 120 navibus Corcyraeorum superabant; nam pugnam ingressi erant cum navibus 110. (v. cap. 47), habebant autem universas 120. v. cap. 25. Deinde ἦν ὀψέ καὶ est *sero erat, quum* etc. v. Matth. p. 1114. adn. 3. p. 1257. a. At cap. 51. dicit ξυνεσκόταζε γὰρ ἤδη.

ἐπεπαιώνιστο] Schol. δύο παιᾶνας ᾖδον οἱ Ἕλληνες, πρὸ μὲν τοῦ πολέμου τῷ Ἄρει, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τῷ Ἀπόλλωνι. Ille appellabatur Ἐυάλιος (v. Schol. ad Thuc. 4, 43.) et ἐμβατήριος, dicas: Schlachtgesang. De embateriis v. Od. Muell. Dor. 2. p. 333 sqq. Alter ἐπινίκιος (Siegesgesang) appellabatur. Vid. Plut. Vit. Rom. 16. Lyc. 21. Franck. Callin. p. 131. Boeckh. De Metris Pind. p. 130. 280. De Paeane in universum agunt Boeckh. ibid. p. 201. adn. p. 270. Fragmm. Pind. p. 567. Od. Muell. ibid. 1. p. 297 sqq. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 64, 9.

πρύμναν ἐκρούοντο] Recessio navis cum fieret prora hostibus adversa, ut navis remis inhiberetur, id ἀνάκρουσις dicebatur. Vid. Eurip. Androm. 1097. ibique Schol. Arn. convertit: to row sternwards, sive: stern foremost. Causa, cur sic se reciperent, haec fuit, ut partem navis rostro armatam hosti opponerent. Vid. Hemsterh. ad Lucian. Nigrin. 8. Latini *inhibere remis* et *retro navem inhibere*. Vid. Bentl. ad Hor. 9. Epod. 20. Interpp. ad Tacit. 3. Annal. 1. Aliud est *inhibere remos*, quod significat navem sistere et suspensam tenere. Mox de positivo in ὀλίγαι ἀμύνειν v. Herm. ad Vig. p. 884 sq. Matth. p. 842.

51. ὅτι νῆες ἐκεῖναι] i. e. dass Schiffe *dort* heransegelten. v. Blum. Script. Schol. de nonnull. locis *Thuc.* p. 3. Atque tenenda est transgressio ad orationem directam, nam ὅτι hoc loco non aliter positum est, quam 1, 137. ἐδήλου δὲ ἡ γραφή, ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ. Mox ἐτελεύτα ἐς νύκτα est idem quod ἐς νύκτα προελθοῦσα ἐτελεύτα. In verbis αἱ εἴκοσι νῆες αἱ ἀπὸ articulum alterum ante ἀπό complu-

ἤδη καὶ οἱ Κορίνθιοι ἀποτραπόμενοι τὴν διάλυσιν ἐποιήσαντο. οὕτω μὲν ἡ ἀπαλλαγὴ ἐγένετο ἀλλήλων, καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελεύτα ἐς νύκτα. τοῖς Κερκυραίοις δὲ στρατοπεδευομένοις ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ αἱ εἴκοσι νῆες αἱ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν αὗται, ὧν ἦρχε Γλαύκων τε ὁ Λεάγρου καὶ Ἀνδοκίδης ὁ Λεωγόρου, διὰ τῶν νεκρῶν καὶ ναυαγίων προςκομισθεῖσαι κατέπλεον ἐς τὸ στρατόπεδον οὐ πολλῷ ὕστερον ἢ ὤφθησαν, οἱ δὲ Κερκυραῖοι, ἦν γὰρ νύξ, ἐφοβήθησαν μὴ πολέμιαι ὦσιν, ἔπειτα δὲ ἔγνωσαν καὶ ὡρμίσαντο.

52 Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀναγόμεναι αἵ τε Ἀττικαὶ τριάκοντα νῆες καὶ τῶν Κερκυραίων ὅσαι πλώιμοι ἦσαν ἐπέπλευσαν ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς Συβότοις λιμένα, ἐν ᾧ οἱ Κορίνθιοι ὥρμουν, βουλόμενοι εἰδέναι εἰ ναυμαχήσουσιν. οἱ δὲ τὰς μὲν ναῦς ἄραντες ἀπὸ τῆς γῆς καὶ παραταξάμενοι μετεώρους ἡσύχαζον, ναυμαχίας οὐ διανοούμενοι ἄρχειν ἑκόντες, ὁρῶντες προςγεγενημένας τε ναῦς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἀκραιφνεῖς καὶ σφίσι πολλὰ τὰ ἄπορα ξυμβεβηκότα, αἰχμαλώτων τε περὶ φυλακῆς οὓς ἐν ταῖς ναυσὶν εἶχον, καὶ ἐπισκευὴν οὐκ οὖσαν τῶν νεῶν ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ. τοῦ δὲ οἴκαδε πλοῦ μᾶλλον διεσκόπουν ὅπῃ κομισθήσονται, δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι νομίσαντες λελύσθαι τὰς σπονδὰς 53 διότι ἐς χεῖρας ἦλθον, οὐκ ἐῶσι σφᾶς ἀποπλεῖν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἄνδρας ἐς κελήτιον ἐμβιβάσαντας ἄνευ κηρυκείου προςπέμψαι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ πεῖραν ποιήσασθαι. πέμψαντές τε ἔλεγον τοιάδε. Ἀδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολέμου ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες. ἡμῖν γὰρ πολεμίους τοὺς ἡμετέρους

res libri om. Vid. Matth. §. 277. Buttm. §. 125., qui praecipiunt, articulum praeponendum esse praepositioni cum casu suo et substantivo, quod articulum additum habet, postpositae. At Krueg. ad Dionys. p. 153. sexcenta ait exempla huic regulae adversari. Popp. 1. Commentt. p. 324. unum eorum alterumve incertum esse, sed alia addi posse adnotavit, ut 2, 20. 6, 55. Mox de Leagro v. Wessel. ad Herodot. 9. 75. Pausan. 1, 29. coll. Meinek. Quaestt. Scenic. 2. p. 19., de Andocide Ruhnk. Hist. Crit. Oratt. Gr. p. XLVII sqq. [Westerm. hist. eloq. gr. p. 63 sqq.]

οἱ δὲ Κερκυραῖοι — ὡρμίσαντο] i. e. *Corcyraei metuebant, ne hostiles naves essent, postea illas agnoverunt et naves illae in stationem invectae sunt.*

52. ἐκ τῶν Ἀθηνῶν] Sic Popp. edidit ex optimis libris pro ἐκ τῶν Ἀθηναίων. v. Matth. p. 796. init. Mox de numero captivorum vid. c. 55. Genitivus τοῦ πλοῦ pendet a διεσκόπουν. v. Matth. p. 650. 2.

53. κελήτιον] v. A. Gell. N. A. 10, 25. „Idem fere, quod cockboat." Bloomf.

κηρυκείου] Caduceo legati utebantur in bello, qui eius religione tuti et sacrosancti erant. In pace non opus erat caduceo, sed ἄνευ κηρυκίου sive ἀκηρύκτως (ut est c. 146.) ad hostes se conferebant. Corinthii volebant adhuc amici et socii Atheniensium videri, certe explorare, sibine impune abire liceret. Quod non poterant scire, nisi hoc modo, ne per caduceatores quidem, utut ab iis temperatum esset. Haack. Mox ἄρχοντες Matth. p. 1087. g. enumerat in exemplis, quibus probetur, post ἀδικεῖν participium sequi.

τιμωρουμένοις ἐμποδὼν ἵστασθε ὅπλα ἀνταιρόμενοι. εἰ δ' ὑμῖν γνώμη ἐστὶ κωλύειν τε ἡμᾶς ἐπὶ Κέρκυραν ἢ ἄλλοσε εἴ ποι βουλόμεθα πλεῖν, καὶ τὰς σπονδὰς λύετε, ἡμᾶς τούςδε λαβόντες πρῶτον χρήσασθε ὡς πολεμίοις. οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπον· τῶν δὲ Κερκυραίων τὸ μὲν στρατόπεδον ὅσον ἐπήκουσεν, ἀνεβόησεν εὐθὺς λαβεῖν τε αὐτοὺς καὶ ἀποκτεῖναι. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοιάδε ἀπεκρίναντο. Οὔτε ἄρχομεν πολέμου, ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, οὔτε τὰς σπονδὰς λύομεν· Κερκυραίοις δὲ τοῖςδε ξυμμάχοις οὖσι βοηθοὶ ἤλθομεν. εἰ μὲν οὖν ἄλλοσέ ποι βούλεσθε πλεῖν, οὐ κωλύομεν· εἰ δὲ ἐπὶ Κέρκυραν πλευσεῖσθε ἢ ἐς τῶν ἐκείνων τι χωρίων, οὐ περιοψόμεθα κατὰ τὸ δυνατόν. τοιαῦτα τῶν Ἀθηναίων ἀποκριναμένων οἱ μὲν 54 Κορίνθιοι τόν τε πλοῦν τὸν ἐπ' οἴκου παρεσκευάζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ Συβότοις· οἱ δὲ Κερκυραῖοι τά τε ναυάγια καὶ νεκροὺς ἀνείλοντο τὰ κατὰ σφᾶς ἐξενεχθέντα ὑπὸ τοῦ ῥοῦ καὶ ἀνέμου ὃς γενόμενος τῆς νυκτὸς διεσκέδασεν αὐτὰ πανταχῇ, καὶ τροπαῖον ἀντέστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ νήσῳ Συβότοις ὡς νενικηκότες. γνώμῃ δὲ ἑκάτεροι τοιᾶδε τὴν νίκην προςεποιήσαντο. Κορίνθιοι μὲν κρατήσαντες τῇ ναυμαχίᾳ μέχρι νυκτὸς ὥςτε καὶ ναυάγια πλεῖστα καὶ νεκροὺς προςκομίσασθαι καὶ ἄνδρας ἔχοντες αἰχμαλώτους οὐκ ἐλάσσους χιλίων, ναῦς τε καταδύσαντες περὶ ἑβδομήκοντα, ἔστησαν τροπαῖον· Κερκυραῖοι δὲ τριάκοντα ναῦς μάλιστα διαφθείραντες καὶ ἐπειδὴ Ἀθηναῖοι ἦλθον, ἀνελόμενοι τὰ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς

τῶν δὲ Κερκυραίων] Particula *μέν* in verbis *τὸ μὲν στρατόπεδον* non suo loco posita requirit, ut aut cum Dindorfio *Κερκυραίων* deleamus, ut sit *τῶν δέ, τὸ μὲν στρατόπεδον — οἱ δὲ Ἀθηναῖοι* etc., aut cum Fritzschio Quaestt. Lucian. p. 175. legamus *τῶν δέ, Κερκυραίων μὲν τὸ στρατόπεδον* etc. Utrobique verba *τῶν δέ* referuntur ad alteram partem, Corinthiis modo locutis ex adverso positam i. e. ad Corcyraeos et Athenienses. Itaque verborum *τῶν δὲ* haec partitio fit: *τὸ μὲν στρατόπεδον ὅσον — οἱ δὲ Ἀθηναῖοι*, si Dindorfio obsequamur, vel *Κερκυραίων μὲν τὸ στρατόπεδον — οἱ δὲ Ἀθηναῖοι*, si Fritzschio. Hoc igitur dicit: *Hi* (Corinthii) *talia locuti sunt: alterius autem partis Corcyraei quidem in exercitu quotquot audiverant, statim exclamarunt* etc., *Athenienses vero haec responderunt* etc.

54. *οὐκ ἐλάσσους χιλίων*] Mille quinquaginta erant. v. cap. 55. Mox de *μάλιστα* numeralibus addito (quod reddas per *ferme*, gewiss, sicher, per *certe*, gut und gerne, et interdum per *non minus quam*) v. Buttm. ad Plat. Diall. 4. ind. s. v. et Gr. §. 150. p. 445. (ed. 13.)

καὶ ἐπειδὴ — Ἀθηναῖοι] Popp. h. l. ita edidit: *ἰδόντες τὰς Ἀττικὰς ναῦς, καὶ ἐπειδὴ ἦλθον [οἱ Ἀθηναῖοι], οὐκ ἀντέπλεον.* „Additur, ait, in Cass. Aug. C. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Cam. E. Vind. m. b. Ar. Chr. Dan. Laur. Lugd. marg. Steph. *οἱ Ἀθηναῖοι*, in Cl. [Ven.] *Ἀθηναῖοι.* Neutrum agnoscit Vall. „Recte Steph.“: Nominativus *Ἀθηναῖοι* non dubito quin sumtus sit ex his paulo ante praecedentibus *καὶ ἐπειδὴ Ἀθηναῖοι ἦλθον*. Undecunque autem nominativus ille sumtus est, ad alium nominativum, videlicet *Κερκυραῖοι*, hoc verbum *ἦλθον* referendum constat. „Etenim Corcyraei postridie eius diei, quo

ναυάγια καὶ νεκρούς, καὶ ὅτι αὐτοῖς τῇ τε προτεραίᾳ πρύμναν κρουόμενοι ὑπεχώρησαν οἱ Κορίνθιοι ἰδόντες τὰς Ἀττικὰς ναῦς, καὶ ἐπειδὴ ἦλθον, [οἱ Ἀθηναῖοι] οὐκ ἀντέπλεον ἐκ τῶν Συβότων, διὰ ταῦτα τροπαῖον ἔστησαν. οὕτω μὲν ἑκάτεροι νικᾶν ἠξίουν.

55 *Οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀποπλέοντες ἐπ' οἴκου Ἀνακτόριον, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, εἷλον ἀπάτῃ· ἦν δὲ κοινὸν Κερκυραίων καὶ ἐκείνων· καὶ καταστήσαντες ἐν αὐτῷ Κορινθίους οἰκήτορας ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου, καὶ τῶν Κερκυραίων ὀκτακοσίους μὲν οἳ ἦσαν δοῦλοι ἀπέδοντο, πεντήκοντα δὲ καὶ διακοσίους δήσαντες ἐφύλασσον καὶ ἐν θεραπείᾳ εἶχον πολλῇ, ὅπως αὐτοῖς τὴν Κέρκυραν ἀναχωρήσαντες προςποιήσειαν. ἐτύγχανον δὲ καὶ δυνάμει αὐτῶν οἱ πλείους πρῶτοι ὄντες τῆς πόλεως. ἡ μὲν οὖν Κέρκυρα οὕτω περιγίγνεται τῷ πολέμῳ τῶν Κορινθίων, καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀνεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. αἰτία δὲ αὕτη πρώτη ἐγένετο τοῦ πολέμου τοῖς Κορινθίοις ἐς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι σφίσιν ἐν σπονδαῖς μετὰ Κερκυραίων ἐναυμάχουν.*

56 *Μετὰ ταῦτα δ' εὐθὺς καὶ τάδε ξυνέβη γενέσθαι Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις διάφορα ἐς τὸ πολεμεῖν. τῶν γὰρ Κορινθίων πρασσόντων ὅπως τιμωρήσωνται αὐτούς, ὑποτοπήσαντες τὴν ἔχθραν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι Ποτιδαιάτας, οἳ οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης, Κορινθίων ἀποίκους, ἑαυτῶν δὲ ξυμμάχους φόρου ὑποτελεῖς, ἐκέλευον τὸ ἐς Παλ-*

die pugnatum est, Sybota in continente, stationem Corinthiorum advecti erant, hostes ad pugnam provocantes. v. c. 52. init. Errare tamen alii dicunt eos, qui putant verbum *ἦλθον* hoc loco ad Corcyraeos pertinere; etiamsi verba *οἱ Ἀθηναῖοι* omittantur, tamen verbi *ἦλθον* subiectum non esse Corcyraeos, sed *Ἀττικὰς ναῦς*, sensum enim esse: Quia sibi pridie remis naves inhibentes Corinthii cesserint conspectis navibus Atticis, et postridie, postquam advenerant sive appulerant (*ὡρμίσαντο* c. 51. extr.) Athenienses, Corinthii navibus solutis non obviam erant. Illi addunt: si scriptor dicere voluisset: *et quod sibi* (Corcyraeis) *venientibus non obviam venerunt Sybotis, in continente sitis, Corinthii*, non usurum fuisse aoristo *ἦλθον* (quem dicunt illi positum pro plusquamperfecto), sed sic fere dicturum fuisse: *καὶ ἐρχομένοις αὐτοῖς οἱ Κορίνθιοι οὐκ ἀντέπλεον* etc., vel *καὶ ἐπιοῦσιν αὐτοῖς οἱ Κορίνθιοι οὐκ ἀντέπλεον* etc. His facile responderi potest: sic enim prorsus supervacaneum esset, adiici *ἐπειδὴ ἦλθον*, quia etiam verba priori loco posita *ἐπειδὴ Ἀθηναῖοι ἦλθον* nihil aliud significant, quam *ἐπειδὴ Ἀθηναῖοι ὡρμίσαντο*. Quid ita? quia item post *ὅρμισιν* demum Corcyraei corpora et rudera navium collegerant. Vid. initium huius cap. Acquiescendum est igitur ratione Stephani.

55. *περιγίγνεται τῷ πολέμῳ*] Arn. et. Matth. p. 737. convertunt *emersit e bello*. Mihi Popp. rectius interpretari videtur: *sic Corcyra bello Corinthios superat*, coll. 2, 13. extr. *περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ*. Mox *ὅτι σφίσιν ἐναυμάχουν* posuit, non *αὐτοῖς ἐν.*, propterea quod *αἰτία ἐγένετο τοῖς Κορινθίοις* idem est ad sensum quod *αἰτίαν ἔσχον οἱ Κορίνθιοι.*

λήνην τεῖχος καθελεῖν καὶ ὁμήρους δοῦναι, τούς τε ἐπιδημιουργοὺς ἐκπέμπειν καὶ τὸ λοιπὸν μὴ δέχεσθαι οὓς κατὰ ἔτος ἕκαστον Κορίνθιοι ἔπεμπον, δείσαντες μὴ ἀποστῶσιν ὑπό τε Περδίκκου πειθόμενοι καὶ Κορινθίων, τούς τε ἄλλους τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης ξυναποστήσωσι ξυμμάχους. ταῦτα δὲ περὶ 57 τοὺς Ποτιδαιάτας οἱ Ἀθηναῖοι προπαρεσκευάζοντο εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ ναυμαχίαν. οἵ τε γὰρ Κορίνθιοι φανερῶς ἤδη διάφοροι ἦσαν, Περδίκκας τε ὁ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων βασιλεὺς ἐπεπολέμωτο ξύμμαχος πρότερον καὶ φίλος ὤν. ἐπολεμώθη δὲ ὅτι Φιλίππῳ τῷ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ καὶ Δέρδᾳ κοινῇ πρὸς αὐτὸν ἐναντιουμένοις οἱ Ἀθηναῖοι ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο. δεδιώς τε ἔπρασσεν, ἔς τε τὴν Λακεδαίμονα πέμπων ὅπως πόλεμος γένηται αὐτοῖς πρὸς Πελοποννησίους, καὶ τοὺς Κορινθίους προςεποιεῖτο τῆς Ποτιδαίας ἕνεκα ἀποστάσεως· προςέφερε δὲ λόγους καὶ τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῦσι καὶ Βοττιαίοις ξυναποστῆναι, νομίζων, εἰ ξύμμαχα ταῦτα ἔχοι ὅμορα ὄντα τὰ

56. ἐς Παλλήνην] Murum urbis, qui spectabat peninsulam, non alterum, qui Isthmum et Olynthum, demoliri jussi sunt, quia sic ab Atheniensibus maris imperium tenentibus se defendere nequibant. Contra Lacedaemonios, terra potentes, τὰ ἐς ἤπειρον τείχη evertere solitos esse, velut Teiorum 8, 16. Popp. animadvertit. Mox de verbis φόρου ὑποτελεῖς v. Matth. p. 652. et Heyn. Opuscc. acad. Vol. 1. p. 319.

ἐπιδημιουργούς] Hesych. s. v. δημιουργός narrat, apud Dorienses demiurgos vocatos esse, qui publica negotia administrabant, similesque fuisse iis, qui ab Atheniensibus demarchi vocabantur. De demarchis istis v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 47. Idem, quod Hesych., habet Eustath. ad Hom. Od. 17. p. 1824 sq. Rom. et de Argivis ac Thessalis Etym. M. p. 265, 43. Neque plus discas ex Schol., qui male comparat cum Phylarchis, aut ex Livio 38, 30., aut Aristot. Polit. 4, 4. Hoc tantum apparet, Demiurgos et Epidemiurgos fuisse magistratus Doriensium, eosque in Achaia certe hoc praecipue muneris habuisse, ut cum populo agerent, et Argis nihil aliud fuisse nisi eosdem, qui δήμου προστάται appellabantur, docet Od. Muell. Dor. 2. p. 140 sq., qui de istis προστάταις ibid. agit p. 142 sqq. cap. 9. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 436 sqq. E. Platn. Beit. zum Att. Recht p. 210 sqq. De Demiurgis ipsis Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 193, 22. agit, cui adde Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 11. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 397. Asclepiades, quem Schol. citat, praepositionem ἐπὶ in ἐπιδημιουργὸς putat supervacuam esse, mihi ea indicari videntur viri, qui δημιουργοῖς in coloniis a patria maiori *additi* essent, et quasi assessores δημιουργῶν coloniae personam quasi maioris patriae sustinerent. De magistratibus a metropoli in colonias, si non communi iure, certe singulari aliqua lege et conditione missis v. Heyn. Opuscc. acad. Vol. 1. p. 322 sq.

57. Δέρδᾳ] v. Od. Muell. De Maced. p. 32. Mox pro προσεποιεῖτο sequi debebat προσποιούμενος et deinde προσφέρων. Nam haec est iusta et legitima consecutio verborum: δεδιὼς ἔπρασσεν — πέμπων — καὶ προσποιούμενος — προσφέρων δὲ — νομίζων. v. Thiersch. Gr. §. 312. 4. Schaef. Appar. Crit. Dem. Vol. 2. p. 75. Deinde Chalcidenses ἐπὶ Θρᾴκης dixit, sunt enim tales etiam in Euboea.

χωρία, ῥᾷον ἂν τὸν πόλεμον μετ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὧν οἱ Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι καὶ βουλόμενοι προκαταλαμβάνειν τῶν πόλεων τὰς ἀποστάσεις, ἔτυχον γὰρ τριάκοντα ναῦς ἀποστέλλοντες καὶ χιλίους ὁπλίτας ἐπὶ τὴν γῆν αὐτοῦ Ἀρχεστράτου τοῦ Λυκομήδους μετ' ἄλλων δέκα στρατηγοῦντος, ἐπιστέλλουσι τοῖς ἄρχουσι τῶν νεῶν Ποτιδαιατῶν τε ὁμήρους λαβεῖν καὶ τὸ τεῖχος καθελεῖν τῶν τε πλησίον πόλεων φυλακὴν ἔχειν ὅπως μὴ 58 ἀποστήσονται. Ποτιδαιᾶται δὲ πέμψαντες μὲν καὶ παρ' Ἀθηναίους πρέσβεις, εἴ πως πείσειαν μὴ σφῶν πέρι νεωτερίζειν μηδέν, ἐλθόντες δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα μετὰ Κορινθίων [ἔπρασσον] ὅπως ἑτοιμάσαιντο τιμωρίαν, ἢν δέῃ, ἐπειδὴ ἔκ τε Ἀθηναίων ἐκ πολλοῦ πράσσοντες οὐδὲν εὕροντο ἐπιτήδειον, ἀλλ' αἱ νῆες αἱ ἐπὶ Μακεδονίαν καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁμοίως ἔπλεον,

μετ' ἄλλων δέκα] Undecim *στρατηγοὺς* tunc ab Atheniensibus creatos et triginta navibus praepositos esse credi nullo modo potest, quum quotannis tantum deni constituerentur, et inter has classes atque exercitus variis in regionibus dispositi dividendi essent. Conf. Schoem. De Comit. Athen. p. 313. Quo factum est, ut plerumque bini vel trini, alias adeo singuli, ad summum quini, emitterentur, nisi, ut apud Marathona et Arginusas, propemodum universae copiae civitatis uno loco pugnabant. Quamquam contra Samios paulo ante bellum Pelop. Pericles 45. navibus dimicans novem collegis usus est (Thuc. 1, 116.), quod item initio belli Pelop. factum esse ex 2, 13. temere colligit Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 409., nam ibi Pericles unus ex decem strategis fuisse, non cum novem aliis in bellum profectus esse dicitur. Hic autem *δ'* pro *δέκα* non improbaliter coniecit Krueg. in Seebod. Bibl. Crit. 1828. p. 8., praesertim quum c. 61. quinque alii duces submissi esse narrentur. Popp. Adde Wachsm. 1, 2. p. 49 sqq.

58. *εἰ — πείσειαν*] v. Matth. p. 1022 sq. Mox *ἔπρασσον* vulgo sine uncis erat. Quo verbo admisso in verbis *ἐπειδὴ ἔκ τε Ἀθην.* copula desideratur, verba autem *ἔπρασσον ὅπως ἑτοιμάσαιντο τιμωρίαν* tum non solum cum *ἐλθόντες ἐς τὴν Λακεδαίμονα*, sed etiam cum *πέμψαντες παρ' Ἀθηναίους πρέσβεις* coniungenda sunt, ut docent particulae *μέν — δέ* et verbo finito destitutum participium *πέμψαντες*. Sed id nullo modo fieri potest, quoniam Lacedaemonem legatos miserunt, ut ultionem pararent, at Athenas, ne ultione opus foret. Quemadmodum igitur verba *εἴ πως πείσειαν μὴ σφῶν πέρι νεωτερίζειν μηδὲν* non cohaerent nisi cum *πέμψαντες παρ' Ἀθηναίους*, ita *ὅπως ἑτοιμάσαιντο τιμωρίαν ἢν δέῃ* ad alia verba quam ad *ἐλθόντες ἐς τὴν Λακεδαίμονα* referri non possunt. Delenda est vox *ἔπρασσον* et comma post *δέῃ* ponendum. Popp. Particula *δέ* post *ἐπειδή* ab omnibus libris abest. Qua recepta, Popp. unam rationem superesse addit, qua illud *ἔπρασσον* tuearis, si peculiari quodam ex usu particularum *μὲν-δέ* participium *πέμψαντες* quodammodo pro verbo finito *ἔπεμψαν* per confusionem duarum structurarum accipias. Vid. adn. ad c. 67.

εὕροντο] i. e. sibi inveniebant (gewonnen). Vid. Interpretes ad Herodot. 3, 148. Blomf. ad Aesch. Prom. p. 34. Lips. Mox *αἱ ἐπὶ Μακεδονίαν* etc. idem est atque *αἱ νῆες αἱ ἐπὶ Μακεδονίαν πλέουσαι ἐπὶ Μακεδονίαν ἔπλεον*, et *τὰ τέλη* Ephori sunt. v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 86, 1. Et pro *ὑπέσχετο* Matth. p. 599., ubi hoc loco utitur, scripsit *ὑπέσχοντο*, at singularem tenent optimi libri. De formula *τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον* v. ibidem §. 636.

καὶ τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὑπέσχετο αὐτοῖς, ἢν ἐπὶ Ποτίδαιαν ἴωσιν Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβαλεῖν, τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀφίστανται μετὰ Χαλκιδέων καὶ Βοττιαίων κοινῇ ξυνομόσαντες. καὶ Περδίκκας πείθει Χαλκιδέας τὰς ἐπὶ θαλάσσῃ πόλεις ἐκλιπόντας καὶ καταβαλόντας ἀνοικίσασθαι ἐς Ὄλυνθον, μίαν τε πόλιν ταύτην ἰσχυρὰν ποιήσασθαι· τοῖς τε ἐκλιποῦσι τούτοις τῆς ἑαυτοῦ γῆς τῆς Μυγδονίας περὶ τὴν Βόλβην λίμνην ἔδωκε νέμεσθαι ἕως ἂν ὁ πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος ᾖ. καὶ οἱ μὲν ἀνῳκίζοντό τε καθαιροῦντες τὰς πόλεις καὶ ἐς πόλεμον παρεσκευάζοντο. αἱ δὲ τριάκοντα νῆες τῶν 59 Ἀθηναίων ἀφικνοῦνται ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, καὶ καταλαμβάνουσι τὴν Ποτίδαιαν καὶ τἆλλα ἀφεστηκότα, νομίσαντες δὲ οἱ στρατηγοὶ ἀδύνατα εἶναι πρός τε Περδίκκαν πολεμεῖν τῇ παρούσῃ δυνάμει καὶ τὰ ξυναφεστῶτα χωρία τρέπονται ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐφ' ὅπερ καὶ τὸ πρότερον ἐξεπέμποντο, καὶ καταστάντες ἐπολέμουν μετὰ Φιλίππου καὶ τῶν Δέρδου ἀδελφῶν ἄνωθεν στρατιᾷ ἐςβεβληκότων.

Καὶ ἐν τούτῳ οἱ Κορίνθιοι τῆς Ποτιδαίας ἀφεστηκυίας 60 καὶ τῶν Ἀττικῶν νεῶν περὶ Μακεδονίαν οὐσῶν, δεδιότες περὶ τῷ χωρίῳ καὶ οἰκεῖον τὸν κίνδυνον ἡγούμενοι πέμπουσιν ἑαυτῶν τε ἐθελοντὰς καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων μισθῷ πείσαντες ἑξακοσίους καὶ χιλίους τοὺς πάντας ὁπλίτας καὶ ψιλοὺς τετρακοσίους. ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Ἀριστεὺς ὁ Ἀδειμάντου, κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οὐχ ἥκιστα οἱ πλεῖστοι ἐκ Κορίνθου στρατιῶται ἐθελονταὶ ξυνέσποντο· ἦν γὰρ τοῖς Ποτιδαιάταις ἀεί ποτε ἐπιτήδειος. καὶ ἀφικνοῦνται τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ὕστε-

ἐκλιπόντας] Timebant enim Athenienses maris potentes, quare ἀνῳκίσαντο i. e. petebant regionem a mari remotam, quod verbum proprie significat *habitatum ire in locum editiorem.*

59. τὰ ἐπὶ Θρᾴκης] Hoc nomen significat Graecas civitates, sitas in ora septentrionali maris Aegaei inde a Thessalia usque ad Hellespontum Coloniae in hac regione Chalcidicae, in quibus erant Olynthus, Torone, Sermyle, Arne al., deductae erant Chalcide in Euboea. Amphipolis pro extrema eius plagae urbe habebatur, quaeque ab ea ulterius tam in ortum, quam septentrionem terrae patebant, eae ad Thraciam relatae sunt. v. Weisk. De hyperb. in Hist. Philipp. 3. p. 11. adn. Voemel. ad Demosth. Oratt. Phil. 5. p. 23. not. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 151, 5. Mox ἐφ' ὅπερ intellige ἐπὶ τὸ τρέπεσθαι sive ἐπὶ τὸ πλεῖν.

καταστάντες ἐπολέμουν] i. e. *quum eo venissent, castra posuissent,* da sie Posto gefasst hatten, quod alibi est ἱδρυμένοι. Bau. Hanc phrasin cum altera πολέμου καθισταμένου (*bello incipiente*) ne confunde.

60. μισθῷ πείσαντες] De re mercennaria eorum temporum v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 310, 7. Adimantus idem est, de quo Herod. 8, 59. Verbis ἦν γὰρ ἐπιτήδειος causa redditur, cur Aristeum ducem expeditionis Potidaeam missae tam multi voluntario consilio secuti sint: quippe quum Aristeus, cui illi bene cupiebant, semper Potidaeatis faveret, et ipsi illi Potidaeatis favebant.

61 ρον ἐπὶ Θρᾴκης ἡ Ποτίδαια ἀπέστη. ἦλθε δὲ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις εὐθὺς ἡ ἀγγελία τῶν πόλεων ὅτι ἀφεστᾶσι· καὶ πέμπουσιν, ὡς ᾔσθοντο καὶ τοὺς μετὰ Ἀριστέως ἐπιπαρόντας, δισχιλίους ἑαυτῶν ὁπλίτας καὶ τεσσαράκοντα ναῦς πρὸς τὰ ἀφεστῶτα καὶ Καλλίαν τὸν Καλλιάδου πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν. οἳ ἀφικόμενοι ἐς Μακεδονίαν πρῶτον καταλαμβάνουσι τοὺς προτέρους χιλίους Θέρμην ἄρτι ᾑρηκότας καὶ Πύδναν πολιορκοῦντας. προσκαθεζόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν Πύδναν ἐπολιόρκησαν μέν, ἔπειτα δὲ ξύμβασιν ποιησάμενοι καὶ ξυμμαχίαν ἀναγκαίαν πρὸς τὸν Περδίκκαν, ὡς αὐτοὺς κατήπειγεν ἡ Ποτίδαια καὶ ὁ Ἀριστεὺς παρεληλυθώς, ἀπανίστανται ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀφικόμενοι ἐς Βέροιαν κἀκεῖθεν ἐπιστρέψαντες καὶ πειράσαντες πρῶτον τοῦ χωρίου καὶ οὐχ ἑλόντες ἐπορεύοντο κατὰ γῆν πρὸς τὴν Ποτίδαιαν, τρισχιλίοις μὲν ὁπλίταις ἑαυτῶν, χωρὶς δὲ τῶν ξυμμάχων πολλοῖς, ἱππεῦσι δὲ ἑξακοσίοις Μακεδόνων τοῖς μετὰ Φιλίππου καὶ Παυσανίου· ἅμα δὲ νῆες παρέπλεον ἑβδομήκοντα. κατ' ὀλίγον δὲ προϊόντες τριταῖοι ἀφίκοντο ἐς Γίγωνον καὶ
62 ἐστρατοπεδεύσαντο. Ποτιδαιᾶται δὲ καὶ οἱ μετὰ Ἀριστέως Πελοποννήσιοι προσδεχόμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδεύοντο

61. *ἀγγελία τῶν πόλεων*] Attractionis genus, quod explicat Matth. §, 296. De Callia v. Buttm. ad Plat. 1. Alcib. 31. Mox *τοὺς πρότερον χιλίους* intellige, quos memoravit c. 57. Deinde *ξυμμαχία ἀναγκαία* est societas, quam inibant, quia non poterant, quin inirent. Verbo *ἀπανίστανται* Od. Muell. De Maced. p. 51. nihil aliud putat indicari, nisi castra eos movisse ad Macedoniam relinquendam.

κἀκεῖθεν — ἑλόντες] Thiersch. Actt. Philol. Monac. Vol. 3. p. 454. traiectionem notionum statuendam esse existimat, rem enim ipsam et adverbium *πρῶτον* postulare, ut ante, quam in viam redibant, quam venerant, oppidum tentaverint, et geminum fere locum indicat 7, 38., cui Popp. addit 8, 66. Accedunt 1, 109. extr., ubi v. Dukam, 1, 1. *καὶ ἐλπίσας*. 8, 35. extr. *ἀπελθόντες καὶ δῃώσαντες*. De praesenti quidem loco Arn. ita disputat: „Athenienses soluta obsidione Pydnae et pace celeriter facta cum Perdicca, properarunt Potidaeam obsidere. Sed illa pax brevi rupta est (v. cap. 62.), Perdicca rursus cum hostibus Atheniensium iuncto, quanquam eius rei nulla causa indicatur. Tametsi probabile est, ruptam esse propter subitam aggressionem Beroeae, quam hic auctor narrat. Via naturae soli conveniens patebat inde a Pydna ad Potidaeam secundum litus maris, Beroea autem extra viam sita erat parvo inde intervallo occidentem versus, prope a monte Bermio et arce in hoc monte posita. At spe subito impetu opprimendae Beroeae inducti Athenienses recto itinere declinabant; hinc quum eos spes perfidae aggressionis frustrata esset, rursus conversi sunt ad litus maris versus, pergentes in hoc itinere, donec Gigonum veniebant. Itaque verba *καὶ πειράσαντες πρῶτον τοῦ χωρίου καὶ οὐχ ἑλόντες* quodammodo in parenthesi posita sunt, hoc consilio, ut narraret, Athenienses ante reditum conatum in Beroeam irritum fecisse, quod oppidum eos a recta inde a Pydna via abduxerat."

Παυσανίου] Hic aliis filius, aliis frater Derdae videbatur. Thucydides nullos Derdae filios commemorat. Mox *ἑβδομήκοντα* naves memorantur, quippe 30 naves Archestrati (cap. 57.) et 40 Calliae.

πρὸς Ὀλύνθου ἐν τῷ ἰσθμῷ, καὶ ἀγορὰν ἔξω τῆς πόλεως ἐπεποίηντο. στρατηγὸν μὲν τοῦ πεζοῦ παντὸς οἱ ξύμμαχοι ᾕρηντο Ἀριστέα, τῆς δὲ ἵππου Περδίκκαν· ἀπέστη γὰρ εὐθὺς πάλιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ξυνεμάχει τοῖς Ποτιδαιάταις, Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα. ἦν δὲ ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστέως τὸ μὲν μεθ' ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἔχοντι ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιτηρεῖν τοὺς Ἀθηναίους, ἢν ἐπίωσι, Χαλκιδέας δὲ καὶ τοὺς ἔξω ἰσθμοῦ ξυμμάχους καὶ τὴν παρὰ Περδίκκου διακοσίαν ἵππον ἐν Ὀλύνθῳ μένειν· καὶ ὅταν Ἀθηναῖοι ἐπὶ σφᾶς χωρῶσι, κατὰ νώτου βοηθοῦντας ἐν μέσῳ ποιεῖν αὐτῶν τοὺς πολεμίους. Καλλίας δ' αὖ ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς καὶ οἱ ξυνάρχοντες τοὺς μὲν Μακεδόνας ἱππέας καὶ τῶν ξυμμάχων ὀλίγους ἐπὶ Ὀλύνθου ἀποπέμπουσιν, ὅπως εἴργωσι τοὺς ἐκεῖθεν ἐπιβοηθεῖν, αὐτοὶ δ' ἀναστήσαντες τὸ στρατόπεδον ἐχώρουν ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν. καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ ἰσθμῷ ἐγένοντο καὶ εἶδον τοὺς ἐναντίους παρασκευαζομένους ὡς ἐς μάχην, ἀντικαθίσταντο καὶ αὐτοί. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον ξυνέμισγον. καὶ αὐτὸ μὲν τὸ τοῦ Ἀριστέως κέρας καὶ ὅσοι περὶ ἐκεῖνον ἦσαν Κορινθίων τε καὶ τῶν ἄλλων λογάδες, ἔτρεψαν τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐπεξῆλθον διώκοντες ἐπὶ πολύ· τὸ δὲ ἄλλο στρατόπεδον τῶν τε Ποτιδαιατῶν καὶ τῶν Πελοποννησίων ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐς τὸ τεῖχος κατέφυγεν. ἐπαναχωρῶν δὲ ὁ Ἀριστεὺς ἀπὸ τῆς διώξεως ὡς ὁρᾷ τὸ ἄλλο στράτευμα ἡσσημένον, ἠπόρησε 63 μὲν ὁποτέρωσε διακινδυνεύσῃ χωρήσας, ἢ ἐπὶ τῆς Ὀλύνθου ἢ ἐς τὴν Ποτίδαιαν, ἔδοξε δ' οὖν ξυναγαγόντι τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ἐς ἐλάχιστον χωρίον, δρόμῳ βιάσασθαι ἐς τὴν Ποτίδαιαν. καὶ παρῆλθε παρὰ τὴν χηλὴν διὰ τῆς θαλάσσης βαλλόμενός τε

62. πρὸς Ὀλύνθου] i. e. ad Potidaeam, sed facie ad Olynthum versa, an der Seite von Olynth.

ἀγορὰν ἔξω τῆς πόλεως] Ratio, qua extra urbem forum habebant, haec erat, ut ne militibus excusatio esset, si qui per urbem vagarentur obtinendi scilicet commeatus causa, neve propterea a stationibus abessent, quum subita ab hostibus agressio fieret. Arn. Mox aoristus ἀπέστη pro plusquamperfecto est. v. Matth. §. 497. adn. Buttm. Gr. §. 137. 3. (ed. 13.) Deinde vulgo legitur ἦν γνώμη ἔχοντα, dativum ex bonis libris iure Popp. praetulit: verborum τοῦ Ἀριστέως γνώμη idem sensus est, ac si dixisset τῷ Ἀριστεῖ ἔδοξε, quare ἔχοντι sequitur. Mox τοὺς ἐκεῖθεν noto Graecismo dictum pro τοὺς ἐκεῖ ἐκεῖθεν. Vid. Buttm. Gr. §. 151. I. 8. (ed. 13.) Matth. §. 596. Herm. ad Soph. El. 135.

63. ὡς ἐς ἐλάχιστον] i. e. ἐς ὡς ἐλάχιστον. Haec autem verba iungenda sunt cum ξυναγαγόντι, hoc sensu: *suis in quam minimum spatium contractis*, ut confecta acie, adeoque cum maiori impetu et celeritate hostes adorirentur.

χηλήν] Schol. χηλὴ καλεῖται οἱ ἔμπροσθεν τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους προβεβλημένοι λίθοι, διὰ τὴν τῶν κυμάτων βίαν, μὴ τὸ τεῖχος βλάπτοιτο· εἴρηται δὲ παρὰ τὸ ἐοικέναι χηλῇ βοός. Etenim omnis portus sinuatur, unde in crepidine lapidea forma ungulae oritur. Eiusmodi moles partim natura, partim arte extant, velut ad Thuc. 7, 53.

καὶ χαλεπῶς, ὀλίγους μέν τινας ἀποβαλών, τοὺς δὲ πλείους σώσας. οἱ δ' ἀπὸ τῆς Ὀλύνθου τοῖς Ποτιδαιάταις βοηθοί, ἀπέχει δὲ ἑξήκοντα μάλιστα σταδίους καὶ ἔστι καταφανές, ὡς ἡ μάχη ἐγίγνετο καὶ τὰ σημεῖα ᾔρθη, βραχὺ μέν τι προῆλθον ὡς βοηθήσοντες, καὶ οἱ Μακεδόνες ἱππῆς ἀντιπαρετάξαντο ὡς κωλύσοντες· ἐπειδὴ δὲ δια τάχους ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων ἐγίγνετο καὶ τὰ σημεῖα κατεσπάσθη, πάλιν ἐπανεχώρουν ἐς τὸ τεῖχος καὶ οἱ Μακεδόνες παρὰ τοὺς Ἀθηναίους· ἱππῆς δ' οὐδετέροις παρεγένοντο. μετὰ δὲ τὴν μάχην τροπαῖον ἔστησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν τοῖς Ποτιδαιάταις. ἀπέθανον δὲ Ποτιδαιατῶν μὲν καὶ τῶν ξυμμάχων ὀλίγῳ ἐλάσσους τριακοσίων, Ἀθηναίων δὲ αὐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν καὶ Καλλίας ὁ στρατηγός. 64 τὸ δ' ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ τεῖχος εὐθὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἀποτειχίσαντες ἐφρούρουν· τὸ δ' ἐς τὴν Παλλήνην ἀτείχιστον ἦν· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐνόμιζον εἶναι ἔν τε τῷ ἰσθμῷ φρουρεῖν καὶ ἐς τὴν Παλλήνην διαβάντες τειχίζειν, δεδιότες μὴ σφίσιν οἱ Ποτιδαιᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι γιγνομένοις δίχα ἐπιθῶνται. καὶ πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηναῖοι

Huds. de arte factis loquens „Portus, ait, absolvuntur tribus partibus quod attinet ad eorum structuram, quorum una χηλή, altera στόμα, tertia μυχός vocatur. χηλή opus est utrimque prominens in mare, quo vis ventorum fluctuumque coerceatur.“ Adde Thuc. 8, 90. et Xenoph. Anab. 7, 1, 17., qui loco praesenti similis, ut ovum ovo. „Ima pars urbium muri, qua in portu mari alluebantur, apud veteres muniebatur genere quodam molis fluctibus oppositae et magnis saxis constructae, quae moles utrimque procurrebat extra rectam lineam moenium urbis, ita sensim incurvata, ut introitum portus artaret. Moenia Potidaeae mare attingebant utroque latere isthmi, ac cum portae in exteriori latere urbis ad Olynthum converso non aperiri possent, ne Athenienses simul cum fugientibus vi in urbem penetrarent, Aristeus coactus est, secundum litus praeter eam ipsam molem fluctibus oppositam et sub ipsis moenibus progredi, dum per unam portarum in interiori latere urbis, Pallenam versus spectante admitteretur. Quod dum fecit, expositus fuit telis Atheniensium, quorum naves urbem obsidebant. Quo factum est, ut nonnullos militum amitteret.“ Arn.

ἀπέχει] Cass. Aug. Ven. Cl. H. Vat. It. Reg. ἀπεῖχε, quod tempus nemini aptum videatur. Neque tamen aliter locutus est Xenoph. H. Gr. 2, 1, 21. et vid. Krueg. Vit. Thuc. p. 73, 3. Mox οἱ Μακεδόνες ἱππῆς sunt equites Philippi et Pausaniae, sociorum Atheniensium. Vid. c. 61. Epitaphium Atheniensium in hac pugna caesorum, nuper inventum explicat Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 300. Interfuit illi pugnae etiam Socrates comite Alcibiade, ut ex Platone, Plutarcho, Isocrate et Athenaeo novimus.

64. ἐκ τοῦ ἰσθμου] i. e. auf der Seite des Isthmus. v. Matth. p. 1132. Mox ἀτείχιστον ἦν est sine muro obsidionali erat. „Potidaea urbe occupatum fuisse totum Isthmum inde a mari ad mare, ita ut omnis aditus intercluderetur, terra quidem, inter hostem, qui urbem impugnaret inde a Pallene, et hostem, qui castra posuisset externo Isthmi latere, apparet non solum ex narratione Thucydidis, sed etiam Herodoti 8, 129.“ Arn. Deinde ἀπετείχισε est: er schloss die Stadt von der See zur See durch eine Belagerungsmauer ein. Vid. Wessel. ad Herodot. 6, 35.

τὴν Παλλήνην ἀτείχιστον οὖσαν, χρόνῳ ὕστερον πέμπουσιν ἑξακοσίους καὶ χιλίους ὁπλίτας ἑαυτῶν καὶ Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίου στρατηγόν. ὃς ἀφικόμενος ἐς τὴν Παλλήνην καὶ ἐξ Ἀφύτιος ὁρμώμενος προςήγαγε τῇ Ποτιδαίᾳ τὸν στρατὸν κατὰ βραχὺ προϊὼν καὶ κείρων ἅμα τὴν γῆν. ὡς δὲ οὐδεὶς ἐπεξῄει ἐς μάχην, ἀπετείχισε τὸ ἐκ τῆς Παλλήνης τεῖχος· καὶ οὕτως ἤδη κατὰ κράτος ἡ Ποτίδαια ἀμφοτέρωθεν ἐπολιορκεῖτο καὶ ἐκ θαλάσσης ναυσὶν ἅμα ἐφορμούσαις. Ἀριστεὺς δὲ ἀποτειχισθείσης 65 αὐτῆς καὶ ἐλπίδα οὐδεμίαν ἔχων σωτηρίας, ἢν μή τι ἀπὸ Πελοποννήσου ἢ ἄλλο παρὰ λόγον γίγνηται, ξυνεβούλευε μὲν πλὴν πεντακοσίων ἄνεμον τηρήσασι τοῖς ἄλλοις ἐκπλεῦσαι, ὅπως ἐπὶ πλέον ὁ σῖτος ἀντισχῇ, καὶ αὐτὸς ἤθελε τῶν μενόντων εἶναι. ὡς δ᾽ οὐκ ἔπειθε, βουλόμενος τὰ ἐπὶ τούτοις παρασκευάζειν, καὶ ὅπως τὰ ἔξωθεν ἕξει ὡς ἄριστα, ἔκπλουν ποιεῖται λαθὼν τὴν φυλακὴν τῶν Ἀθηναίων. καὶ παραμένων ἐν Χαλκιδεῦσι τά τε ἄλλα ξυνεπολέμει καὶ Σερμυλίων λοχήσας πρὸς τῇ πόλει πολλοὺς διέφθειρεν· ἔς τε τὴν Πελοπόννησον ἔπρασσεν ὅπῃ ὠφέλειά τις γενήσεται. μετὰ δὲ τῆς Ποτιδαίας τὴν ἀποτείχισιν Φορμίων μὲν ἔχων τοὺς ἑξακοσίους καὶ χιλίους τὴν Χαλκιδικὴν καὶ Βοττικὴν ἐδῄου, καὶ ἔστιν ἃ καὶ πολίσματα εἷλε.

Τοῖς δ᾽ Ἀθηναίοις καὶ Πελοποννησίοις αἰτίαι μὲν αὗται 66 προςγεγένηντο ἐς ἀλλήλους· τοῖς μὲν Κορινθίοις ὅτι τὴν Ποτίδαιαν ἑαυτῶν οὖσαν ἀποικίαν καὶ ἄνδρας Κορινθίων τε καὶ

65. *παρὰ λόγον*] Vulgo legebatur *παράλογον*. Et *τοῦ πολέμου τὸν παράλογον* conferebant cum dictione *ὁ πλεῖστος τοῦ χρόνου*, statuentes Thucydidem voce *παράλογος* ut adiectivo usum esse, quod eum nunquam fecisse, Krueg. Commentt. Thuc. p. 267. demonstravit. Mox *ἀντίσχῃ* derivandum est ab *ἀντίσχειν*. Vid. Buttm. Gr. max. Ind. Verb. Anomal. s. v. *ἔχειν*. Deinde de verbis *τῶν μενόντων εἶναι* v. Matth. p. 629. Et *τὰ ἐπὶ τούτοις* significat *id quod deinceps opus facto erat*. Ad *ξυνεπολέμει* supple *τοῖς Χαλκιδεῦσιν*. Ad *λοχήσας* Schol. adnotavit: *τὸ ἑξῆς οὕτω, καὶ πολλοὺς τῶν Σερμυλίων διέφθειρε, λοχήσας αὐτοὺς πρὸς τῇ ἑαυτῶν πόλει. ἔστι δὲ ἡ Σερμυλὶς Χαλκιδικὴ πόλις, τὰ τῶν Ἀθηναίων φρονοῦσα*. Vid. Thuc. 5, 18. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 304 sq. Mox „*Βοττικὴ* significat novam patriam Bottiaeorum, orientem versus a Potidaea et sinu Thermaico sitam, ubi sedes figebant, postquam expulsi sunt e pristinis sedibus per Macedones. v. Thuc. 2, 99. *Bottiaea* autem significat veterem eorum patriam, magis occidentem versus sitam inter Axium et Lydiam fluvios. Thraciam quum invadebat Sitalces, Botticam ingressus est, sed nunquam Bottiaeam attigit. v. Thuc. 2, 99—101.“ Arn. add. Od. Muell. De Maced. p. 10. *ἐδῄου*] Schol. mirum esse ait, quod Phormio, qui murum versus Pallenam spectantem custodiret (v. c. 64.), Chalcidicen et Botticam vastaverit, et non potius altera pars obsidentium, cui Callias ante obitum praefuerat (v. c. 64. init.). Quam quaestionem ut solvat, dicit partem agri Potidaeae ab Olyntho hostilem, partem ab Pallena Atheniensibus amicam fuisse. Proinde portionem Phormionis neglectam esse, utpote Palleneusibus sufficientibus ad suum latus tuendum. At falsum est, partem a Pallena sitam Atheniensibus amicam fuisse, ut apparet ex cap. 64.

Πελοποννησίων ἐν αὐτῇ ὄντας ἐπολιόρκουν· τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἐς τοὺς Πελοποννησίους ὅτι ἑαυτῶν τε πόλιν ξυμμαχίδα καὶ φόρου ὑποτελῆ ἀπέστησαν, καὶ ἐλθόντες σφίσιν ἀπὸ τοῦ προφανοῦς ἐμάχοντο μετὰ Ποτιδαιατῶν. οὐ μέντοι ὅ γε πόλεμός πω ξυνεῤῥώγει, ἀλλ' ἔτι ἀνακωχὴ ἦν· ἰδίᾳ γὰρ ταῦτα οἱ Κο-
67 *ρίνθιοι ἔπραξαν. πολιορκουμένης δὲ τῆς Ποτιδαίας οὐχ ἡσύχαζον, ἀνδρῶν τε σφίσιν ἐνόντων καὶ ἅμα περὶ τῷ χωρίῳ δεδιότες· παρεκάλουν τε εὐθὺς ἐς τὴν Λακεδαίμονα τοὺς ξυμμάχους καὶ κατεβόων ἐλθόντες τῶν Ἀθηναίων ὅτι σπονδάς τε λελυκότες εἶεν καὶ ἀδικοῖεν τὴν Πελοπόννησον. Αἰγινῆται τε φανερῶς μὲν οὐ πρεσβευόμενοι, δεδιότες τοὺς Ἀθηναίους, κρύφα δέ, οὐχ ἥκιστα μετ' αὐτῶν ἐνῆγον τὸν πόλεμον, λέγοντες οὐκ εἶναι αὐτόνομοι κατὰ τὰς σπονδάς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, προςπαρακαλέσαντες τῶν ξυμμάχων καὶ εἴ τίς τι ἄλλο*

66. *ξυνεῤῥώγει*] i. e. *nondum eruperat.* v. Valck. ad Eurip. Hippol. p. 309 C.

67. *φανερῶς μὲν οὐ — κρύφα δέ*] Particulae *μὲν — δέ* interdum ad ea ipsa, quae inter se contrarie posita sunt, referri manente constructione participii, adnotavit Herm. ad Soph. El. 1059. Trach. 63., ita ut illae particulae hoc loco positae esse putandae sint, quasi scripsisset *οὐ μὲν φανερῶς ἐπρεσβεύοντο, κρύφα δὲ πρεσβευόμενοι ἐνῆγον.* Eadem de hoc loco sententia est Buttmanni ad Demosth. Or. Mid. Exc. 12. p. 149. Solum *μέν* extat in eadem structura apud Thuc. 1,52. *Τὰς μὲν ναῦς ἄραντες — ἡσύχαζον.* Adde Matth. p. 1246. Praesentem locum eximi posse putat Krueg. ad Dionys. p. 110., si comma post *κρύφα δέ* ponatur, repetito participio *πρεσβευόμενοι*, coll. c. 95. 125. 2, 98.

κατὰ τὰς σπονδάς] Utrisque (et quinquennalibus et tricennalibus induciis, per quas licebat civitatibus, neutri societati adscriptis, alterutram amplecti) prior est Aegina in ditionem Atheniensium redacta (v. Thuc. 1, 108. coll. 1, 115. 112.), neque quidquam illis induciis in statu Aeginetarum mutatum est. Spectare verba *τὰς σπονδὰς* potius crediderim ad *τὸ συμμαχικὸν* Graecorum, auctoritate Spartanorum factum, Graecorumque in eo foedere inter se libertatis stipulationem. Od. Muell. Aeginet. p. 180. v. Herodot. 9, 106. coll. Thuc. 1, 102. Graeci, quum alterum bellum Persicum ingrueret, auctore Themistocle (v. Plut. V. Them. 6. extr.) omnem inter se inimicitiam deponebant, et ante omnia bellum Atheniensium cum Aeginetis componebant (v. Herodot. 7, 145.), quos ideo probabile est non accessisse ad societatem Graecorum contra Persas coniunctorum, nisi promissionem *αὐτονομίας* adeptos. Formulam iurisiurandi, qua se foederati Graeci ad bellum Persicum obstrinxerunt, habet Diod. 11, 27., ubi v. Wessel., unde discas quidem, Theopompo historico hanc formulam ab Atheniensibus confictam visam esse; poterat tamen ea formula ex fama Graeciam inde ab antiquo tempore pervagata composita esse, et plenius eandem formulam habet Lycurg. adv. Leocrat. p. 193. Reisk. Natura foederis Graecorum contra Persas cognoscitur ex foedere Pausaniae cum Plataeensibus apud Thuc. 2, 71., per quod Plataeenses in magnum foedus Graecorum recepti sunt, et quod, si summam spectes, cum formula apud Diodorum et Lycurgum consentit. Vid. Arn. ad 2, 71.

τῶν ξυμμάχων — ἄλλο] Vulgo *τε* post *ξυμμ.* Haec particula om. in Cass. Aug. Lugd. F. Pal. Reg. (G.) H. Ven. Recte; nam, quod Haack. animadvertit, in vulgata offensioni sunt verba *εἴ τίς τι ἄλλο,*

ἔφη ἠδικῆσθαι ὑπὸ Ἀθηναίων, ξύλλογον σφῶν αὐτῶν ποιήσαντες τὸν εἰωθότα λέγειν ἐκέλευον. καὶ ἄλλοι τε παριόντες ἐγκλήματα ἐποιοῦντο ὡς ἕκαστοι καὶ Μεγαρῆς, δηλοῦντες μὲν καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα διάφορα, μάλιστα δὲ λιμένων τε εἴργεσθαι τῶν ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀρχῇ καὶ τῆς Ἀττικῆς ἀγορᾶς παρὰ τὰς σπονδάς. παρελθόντες δὲ τελευταῖοι Κορίνθιοι καὶ τοὺς ἄλλους ἐάσαντες πρῶτον παροξῦναι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπεῖπον τοιάδε.

pro quibus scribi debebat vel εἴ τις τῶν ἄλλων, vel εἴ τις ἄλλος, vel εἴ τίς τι ἄλλος. Omnibus his correctionibus supersedeas, si eiecta particula τε sententiam hanc effeceris: *Lacedaemonii vero sociorum praeterea advocatis, si qui alia quapiam in re se ab Atheniensibus iniuriam accepisse dicerent, legitimo suae gentis concilio facto, qui vellent, eos dicere iusserunt.*

τὸν εἰωθότα] Schol. τὸν εἰωθότα λέγει ξύλλογον ὅτι ἐν πανσελήνῳ ἐγίγνετο ἀεί. De tempore ordinariorum comitiorum Od. Muell. Dor. 2. p. 86. 88. adn. consentit, sed idem negat, verbum εἰωθότα ad tempus comitiorum referendum esse. Etenim Thuc. discernit τὸν εἰωθ. ξύλλ. a minoribus comitiis, ad quae τοὺς ὁμοίους tantum (v. ibid. p. 83.) advocatos esse, Muell. coniicit, utpote ἐκκλήτους ex omni civitate. Itaque τὸν εἰωθ. ξύλλ. intelligemus maiora comitia omnium civium Spartanorum, qui quidem trigesimum vitae annum attigissent (v. ibid. p. 87.). Quare infra c. 72. Thuc. de his iisdem maioribus comitiis dicit: καὶ ἔφασαν (legati Atheniensium) βούλεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐς τὸ π λ ῆ θ ο ς α ὐ τ ῶ ν εἰπεῖν. Etenim τὸ πλῆθος hic iidem sunt, qui Demostheni et Aristoteli audiunt ὁ δῆμος Spartanorum, neque alii sunt, nisi qui alibi ὑπομείονες appellantur i. e. omnes Spartani οὐχ ὅμοιοι. Vid. C. Fr. Herm. De Homoeis p. 7. 9. 14. coll. Aristot. Polit. 2, 6, 15. Illud πλῆθος male intellexit Tittm. Gr. Staatsverf. p. 89. Docet Herm. p. 17., Homoeos inter Spartanos sive Dorienses eos fuisse, qui, quum soli eum agrorum modum possiderent, unde et syssitiorum sumtibus sufficere et rei familiaris cura soluti Lycurgeae disciplinae vicibus inde a pueritia unice vacare possent, soli etiam ea in republica dignitate iurisque plenitudine gaudebant, cuius fructum Lycurgus illis conditionibus circumscripsisset. Qui enim minus agrorum arabant, etsi pariter cum Homoeis Spartani nati erant, eos ὑπομείονας et dictos et habitos esse. Homoeos idem dixerat p. 14 sq. solos exercuisse, iura quaecunque per Lycurgi leges civibus Spartanis concessa essent, remotis reliquis, quippe qui legibus illis non satisfacere possent. Proinde quae populi comitiis Lycurgus attribuisset, ea ad Homoeos transisse, eosdemque Homoeos esse, quos identidem Xenoph. τοὺς ἐκκλήτους appellet i. e. eos, qui *in parvam concionem* convenirent, quam ipsorum Homoeorum fuisse verisimillimum esse statuit. Adde eundem Antt. Gr. p. 88 sq. et de comitiis Spartanorum Tittm. p. 89 sqq. 99 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 212 sq.

λιμένων — εἴργεσθαι] Dicunt, ait Schol., Periclem, quum rationem reddere deberet de signo Minervae, quod Phidias fecerat, quo se verteret nesciisse. Quem quum videret Alcibiades etiamtum puer, Quid tristis esset? quaesivisse. Illo respondente se perturbato animo esse, quod nesciret, quomodo rationem pecuniae redderet, ille intercipiens, Magis, ait, vide, quomodo non reddas. Hoc consilium accipiens ille rogavit apud populum, ut Megarenses portubus et foro rerum venalium arcerentur. Qua re occupatis Atheniensibus ipse evasit ne rationem

68 Τὸ πιστὸν ὑμᾶς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τῆς καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς πολιτείας καὶ ὁμιλίας ἀπιστοτέρους, ἐς τοὺς ἄλλους ἤν τι λέγωμεν, καθίστησι· καὶ ἀπ' αὐτοῦ σωφροσύνην μὲν ἔχετε, ἀμαθίᾳ δὲ πλέονι πρὸς τὰ ἔξω πράγματα χρῆσθε. πολλάκις γὰρ προαγορευόντων ἡμῶν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι, οὐ περὶ ὧν ἐδιδάσκομεν ἑκάστοτε τὴν μάθησιν ἐποιεῖσθε, ἀλλὰ τῶν λεγόντων μᾶλλον ὑπενοεῖτε ὡς ἕνεκεν τῶν

daret. Alii narrant, illum propterea illud rogasse, quod Megarenses Aspasiam, magistram Periclis contumelia affecerant stuprum per convicium appellantes. Conf. Schol. Arist. Pac. 604 sqq. Plut. V. Pericl. 29—31. Diod. Sic. 12, 38 sqq. Arist. Ach. 515. (unde sua habet Tzetz. Chil. 10, 950 sqq. 959.) Adde Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 209. coll. Meiners. Hist. Liter. Vol. 2. p. 233 sqq. adn. Mans. Spart. 1, 1. p. 398. adn. c. Plut. de Malign. Herod. p. 397. Thuc. 1, 127. 139. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 120 sq. et inprimis Od. Muell. Vit. Phidiae p. 30 sqq.

68. *τὸ πιστόν*] i. e. das redliche Verfahren. Haec scriptor ipse explicat 3, 37. *τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλευτον πρὸς ἀλλήλους* dicens. *Τὴν καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς πολιτείαν* dicas die innere Verwaltung, cui mox contrarie ponuntur *τὰ ἔξω πράγματα.* Mox verba *ἐς τοὺς ἄλλους* dubitant, utrum iungenda sint cum *ἀπιστοτέρους καθίστησιν,* ut sit *καθίστησιν ὑμᾶς ἀπιστοτέρους ἐς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους, ἤν τι λέγωμεν,* quia inter se qui sine suspicionibus agunt, iidem aliorum suspiciones improbent, neque iis fidem habere possint. Quae eadem sententia inest in loco 3, 37. *διὰ τὸ καθ' ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλευτον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐς τοὺς ξυμμάχους τὸ αὐτὸ ἔχετε,* quia qui inter se sine suspicionibus agunt, iidem nullas in alios alant. An potior sit sententia Heilmanni interpretati: das redliche Verfahren, das ihr in der Verwaltung öffentlicher Angelegenheiten und eurem gesammten Betragen gegen Andre beobachtet, macht, dass ihr uns auch nicht leicht Glauben zustellet, wenn wir uns über Andere zu beschweren haben; und daher kommt es, dass ihr bei allem noch so vernünftigen eigenen Betragen gar zu wenig Einsicht in die auswärtigen Angelegenheiten beweiset. Videtur interpres verba in eurem gesammten Betragen gegen Andere, Graecis *τῆς καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὁμιλίας* adhibuisse: quod si ita est, debebat potius scribere: in eurem Betragen gegen einander. Verba *ἐς τοὺς ἄλλους* iunxit cum verbis *ἤν τι λέγωμεν.* Kistem. Heilmanni viam ingressus sic se fecisse ait, ne verba *ἤν τι λέγωμεν* nimis indefinite dicantur. Contra quem Haack. dixit, *λέγειν τι* sic simpliciter positum extare etiam c. 39. init. At ibi *λέγειν τι* est *dicere quod alicuius momenti sit.* Hic autem haec verba hunc sensum habere debent: wenn wir eine Klage vorbringen, quem sensum per se habere nequeunt nisi additis verbis *ἐς ἄλλους* vel simil. Occurritur ab Haackio dubitante, num Graece dicatur *λέγειν τι ἐς τινα* pro *λέγειν ἐς τινα* vel *λέγειν τινά τι.* Quorum prius qui non adiecto *τι* dici possit, adiecto non possit, haud equidem intelligo. Comma ante *ἐς τοὺς ἄλλους* poni et verba *ἐς τοὺς ἄλλους ἤν τι λέγωμεν* iungi, hoc praeterea suadet, quod si altero modo facias: *ἀπιστ. ἐς τοὺς ἄλλους, ἤν τι λέγ.*, minus accurate scriptorem loqui facias. Nam si haec eius mens fuisset, dicere debebat aut *ἐς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους, ἤν τι λέγωμεν,* aut *ἐς τοὺς ἄλλους, ἤν τι λέγωσι.* Mox de verbis *τὴν μάθησιν ἐποιεῖσθε* v. Matth. p. 775. adn. 4.

τῶν λεγόντων — ὑπενοεῖτε] Genitivum Popp. negat pendere a verbo *ὑπονοεῖν,* sed ex tota formula *ὡς λέγουσι,* quia eius sensus idem

αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφόρων λέγουσι· καὶ δι' αὐτὸ οὐ πρὶν πάσχειν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ἔργῳ ἐσμέν, τοὺς ξυμμάχους τούςδε παρεκαλέσατε ἐν οἷς προςήκει ἡμᾶς οὐχ ἥκιστα εἰπεῖν, ὅσῳ καὶ μέγιστα ἐγκλήματα ἔχομεν, ὑπὸ μὲν Ἀθηναίων ὑβριζόμενοι, ὑπὸ δὲ ὑμῶν ἀμελούμενοι. καὶ εἰ μὲν ἀφανεῖς που ὄντες ἠδίκουν τὴν Ἑλλάδα, διδασκαλίας ἂν ὡς οὐκ εἰδόσι προςέδει. νῦν δὲ τί δεῖ μακρηγορεῖν, ὧν τοὺς μὲν δεδουλωμένους ὁρᾶτε, τοῖς δ' ἐπιβουλεύοντας αὐτούς, καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς ἡμετέροις ξυμμάχοις καὶ ἐκ πολλοῦ προπαρεσκευασμένους, εἴ ποτε πολεμήσονται. οὐ γὰρ ἂν Κέρκυράν τε ὑπολαβόντες βίᾳ ἡμῶν εἶχον καὶ Ποτίδαιαν ἐπολιόρκουν, ὧν τὸ μὲν ἐπικαιρότατον χωρίον πρὸς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἀποχρῆσθαι, ἡ δὲ ναυτικὸν ἂν μέγιστον παρέσχε Πελοποννησίοις. καὶ τῶνδε ὑμεῖς αἴτιοι τό 69 τε πρῶτον ἐάσαντες αὐτοὺς τὴν πόλιν μετὰ τὰ Μηδικὰ κρατῦναι καὶ ὕστερον τὰ μακρὰ στῆσαι τείχη, ἐς τόδε τε ἀεὶ ἀποστεροῦντες οὐ μόνον τοὺς ὑπ' ἐκείνων δεδουλωμένους ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑμετέρους ἤδη ξυμμάχους. οὐ γὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι, περιορῶν δέ, ἀληθέστε-

sit, ac si scripsisset ἀλλὰ τῶν λεγόντων τὸ λέγειν ἕνεκεν τῶν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφόρων ὑπενοεῖτε. Aliter explicat Matth. p. 593. coll. §. 342. 1. 2. Mox ἰδίᾳ non secus substantivo adiungitur, quam adverbia temporis νῦν, πρότερον, πάλαι et simil., aut adverbia loci ἐκεῖ, ὧδε etc. articulo praefixo. Deinde praesens ὡς λέγουσι positum est, quia oratio recta et obliqua de more permutantur. Vid. Matth. §. 507. 3. De formula οὐχ ἥκιστα — ὅσῳ v. ibidem §. 462. p. 860. et de οὐχ ἥκιστα §. 463. p. 861., de ἀμελούμενοι p. 922.

δεδουλωμένους] sc. τοὺς Αἰγινήτας.

τοῖς δ' ἐπιβουλεύοντας] sc. Potidaeatis et Megarensibus.

προπαρεσκευασμένους] Schol. ὡς συνειδότας τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας καὶ γιγνώσκοντας ὡς πάντως οὐκ ἀνεξόμεθα, ἀλλὰ πολεμήσομεν. Mox πολεμήσονται est *si quando bellum iis infertur.* De futuro medii posito pro futuro pass. v. Matth. p. 928. II. Buttm. Gr. §. 113. 5. p. 259 sq. (ed. 13.) Deinde οὐ γὰρ ἂν etc. converte *alioquin Corcyram non a nobis abalienassent.* Supple, nisi perpetuo consilio hoc agerent, ut Graecis libertatem eripiant. Et πρὸς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἀποχρῆσθαι idem significat, ac πρὸς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ὥστε ἀποχρῆσθαι τοῖς ἐπὶ Θρ., ut plenum fructum percipiatis ex terris vestris ad Thraciam sitis. Hunc sensum verbi esse, Arn. colligit collatis 6, 17. 7, 42. Simili, si non eodem sensu Latini dicunt *abuti.* v. Ruhnk. ad Rutil. Lup. p. 93. et Interpp. ad Cic. de N. D. 2, 60. p. 464. Creuz.

69. τοὺς ὑμετέρους — ξυμμάχους] Aeginetas maxime, Megarenses et Potidaeatas. Vid. c. 67. Quod autem gravius est, si Lacedaemonii suos, quam si Corinthiorum foederatos sinere in servitutem redigi dicuntur, Popp. vulgatam ὑμετέρους alteri scripturae ἡμετέρους praetulit. Mox αὐτὸ δρᾷ intellige τὸ δουλοῦσθαι. Verba ὡς ἐλευθερῶν sic accipe: *si quidem ultro virtutis laudem fert, quod liberator Graeciae sit,* wenn er anders ausserdem, dass er uns retten *kann*, auch retten sollte und die Pflicht hat, uns zu retten, weil er die rühmliche Meinung für sich hat, dass er der Befreier Griechenlands sei. „*Εἴπερ* (wenn anders) usurpatur de re, quae sumitur, sed in incerto relinquitur, utrum iure an iniuria sumatur.“ Herm. ad Vig. p. 833 sq. Par-

ρον αὐτὸ δρᾷ, εἴπερ καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα φέρεται. μόλις δὲ νῦν τε ξυνήλθομεν καὶ οὐδὲ νῦν ἐπὶ φανεροῖς. χρῆν γὰρ οὐκ εἰ ἀδικούμεθα ἔτι σκοπεῖν, ἀλλὰ καθ' ὅ τι ἀμυνούμεθα. οἱ γὰρ δρῶντες βεβουλευμένοι πρὸς οὐ διεγνωκότας, ἤδη καὶ οὐ μέλλοντες, ἐπέρχονται. καὶ ἐπιστάμεθα οἵᾳ ὁδῷ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅτι κατ' ὀλίγον χωροῦσιν ἐπὶ τοὺς πέλας. καὶ λανθάνειν μὲν οἰόμενοι διὰ τὸ ἀναίσθητον ὑμῶν ἧσσον θαῤῥοῦσι· γνόντες δὲ εἰδότας περιορᾶν ἰσχυρῶς ἐγκείσονται. ἡσυχάζετε γὰρ μόνοι Ἑλλήνων, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐ τῇ δυνάμει τινὰ ἀλλὰ τῇ μελλήσει ἀμυνόμενοι, καὶ μόνοι οὐκ ἀρχομένην τὴν αὔξησιν τῶν ἐχθρῶν, διπλασιουμένην δὲ καταλύοντες. καίτοι ἐλέγεσθε ἀσφαλεῖς εἶναι

ticipium praesentis vice substantivi fungitur. Lacedaemonii Atheniensibus imperarunt τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους ἀφιέναι. v. cap. 139.

μόλις δὲ νῦν τε] Recte Bake in Bibl. Cr. 2. p. 256. „Quia τε δέ, ait, nunquam hic scriptor iungit, particulam τε post νῦν transmisit.“ Eundem usum harum particularum habes 3, 40. prop. fin. κολάσατε δὲ ἀξίως τούτους τε, καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα καταστήσατε, ubi v. adnot. et 4, 95. init. τὸ ἴσον δὲ πρός τε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται, καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. Mox ad ἐπὶ φανεροῖς Schol. adnotavit: καὶ νῦν γὰρ ἀμφιβάλλεται, εἰ ἀδικούμεθα. „Etenim conventus sociorum, ait Popp., non a Lacedaemoniis hoc ipso consilio, ut bellum decernerent, indictus erat, sed Corinthiis auctoribus multi legati Spartam venerant. Vid. c. 67. Secus postea factum c. 120. Proxima plene sic scriberentur: εἰ γὰρ ἐπὶ φανεροῖς ξυνήλθομεν, οὐ χρῆν etc.“

οἱ γὰρ δρῶντες] Nos, ait, consultamus, num violati simus, cum iam opus sit, eos, qui aperte violaverint, impugnare. Secus Athenienses: hi enim, quia agunt, iam consulto et non demum consultaturi incessunt nos non confirmatos consilio. Haec ita inter se respondent: βεβουλευμένοι et οὐ διεγνωκότας, tum ἤδη et οὐ μέλλοντες. Ex duobus autem participiis δρῶντες βεβουλευμένοι id, quod priori loco positum est, ex usu Graecorum, rationem et causam continet alterius participii; itaque δρῶντες βεβουλευμένοι est: entschlossen, weil sie handeln. Vid. Herm. ad Soph. Oed. C. 172.

τῇ μελλήσει] i. e. exspectatione, proximo quoque tempore hostem validum arma expediturum esse, quo si non laedit, certe terret. Ergo μέλλησις terror est et metus a civitate, quam est reapse cur metuas. Sensum exprimas dicendo: als imponirende Macht. Hanc notionem optime illustrant duo loci 4, 126. med. et extr. Mox de verbis ὧν ὁ λόγος τοῦ ἔργου v. Matth. p. 821., qui ὧν pro neutro habens explicat τοῦ ἀσφαλοῦς εἶναι ὁ λόγος ἐκράτει. Mihi probabilius videtur, ὧν masculinum ad Lacedaemonios referri. Conf. ibid. §. 342. 1. Thuc. 2, 42. ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων ἰσόῤῥοπος φανείη. Et ἐκράτει est *fama erat potior re ipsa.* v. Matth. p. 674. adn. 1. Mox ἀξίως dixit, quia copiae cum Leonida Thermopylas missae parvae erant, ut Popp. explicat. Et ἐπιστάμενοι est pro καίπερ ἐπιστάμενοι. Sensus enim est: Per vos si stetisset, pridem perissemus. Nam vos cunctari soletis et in fortunam vos dare, quamvis probe scientes, non tam per vos a Persis nos liberatos esse et servitutem Atheniensium adhuc evitasse, quam ipsorum hostium nostrorum erroribus. Sic. 5, 82. δεομένων est pro καίπερ δ. et 6, 9. νομίζων pro καίπερ ν.

ὧν ἄρα ὁ λόγος τοῦ ἔργου ἐκράτει. τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα ἢ τὰ παρ' ὑμῶν ἀξίως προαπαντῆσαι, καὶ νῦν τοὺς Ἀθηναίους οὐχ ἑκὰς ὥςπερ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἐγγὺς ὄντας περιορᾶτε, καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπελθεῖν αὐτοὶ ἀμύνεσθαι βούλεσθε μᾶλλον ἐπιόντας, καὶ ἐς τύχας πρὸς πολλῷ δυνατωτέρους ἀγωνιζόμενοι καταστῆναι, ἐπιστάμενοι καὶ τὸν βάρβαρον αὐτὸν περὶ αὑτῷ τὰ πλείω σφαλέντα, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους πολλὰ ἡμᾶς ἤδη τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν μᾶλλον ἢ τῇ ἀφ' ὑμῶν τιμωρίᾳ περιγεγενημένους· ἐπεὶ αἵ γε ὑμέτεραι ἐλπίδες ἤδη τινάς που καὶ ἀπαρασκεύους διὰ τὸ πιστεῦσαι ἔφθειραν. καὶ μηδεὶς ὑμῶν ἐπ' ἔχθρᾳ τὸ πλέον ἢ αἰτίᾳ νομίσῃ τάδε λέγεσθαι. αἰτία μὲν γὰρ φίλων ἀνδρῶν ἐστὶν ἁμαρτανόντων· κατηγορία δὲ ἐχθρῶν ἀδικησάντων. καὶ ἅμα εἴπερ τινὲς καὶ 70

περὶ αὑτῷ] i. e. *sua ipsius culpa*. Sic 6, 33. *κἂν περὶ σφίσιν αὐτοῖς πταίσωσι*, ubi Schol. *ἂν ἄρα — περὶ αὐτοὺς σφαλῶσι*. v. Matth. p. 1177. „Being wrecked upon himself i. e. ipsum fuisse quasi rupem, ad quam fortuna ipsius affligebatur, sive sua ipsius stultitia perisse." Arn., qui confert Herodot. 9, 101. *μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς*, *ne in Mardonio Graecia pedem offendat*, sive ne Mardonius impedimentum fiat, quod Graecia non possit vincere, sed in quod allidens procumbat et pervertatur. Addit Dionys. A. R. 7, 4. Adde ibid. p. 1187. Mox *αἱ ὑμέτεραι ἐλπίδες* significat spem in Lacedaemoniis collocatam. Deinde „*τινας* fortasse ad Euboeenses 1, 114. spectat, certe ad Potidaeatas 1, 58. Idem postea accidit Mytilenaeis libr. 3. init." Popp.

αἰτία — κατηγορία] I. Summa in nominum distinctione fuit Prodici cura. v. Plat. Protag. p. 337. Heind. ad Plat. Charm. p. 84. Quam Prodici *ἀκριβολογίαν* Thucydidem imitatum esse Marcellin. §. 36. et Schol. ad Thuc. 4, 135. testantur, quem emendat Ruhnk. de Antiph. p. 801. Huius imitationis, si qua est, exempla sunt haec *αἰτία* et *κατηγορία* et 3, 39. *ἐπανέστησαν* et *ἀπέστησαν*. Sed quis non videt, talia multum differre a Prodici affectatione? Krueg. ad Dionys. p. 194 sq., qui praeterea cum praesenti loco comparat Isocr. Panegyr. c. 36. §. 149. Bekk. Adde Doederl. Lat. Synon. 2. p. 164. Cic. de N. D. 1, 3., ibique Davis. Bau. negat, quemquam praeter Thucydidem *αἰτίαν* et *κατηγορίαν* distinxisse: „si *μέμψιν*, ait, amicis tribuisset i. e. obiurgationem, expostulationem, facilius ferrem; nunc *ἀκριβολογῆσαι* videtur suo more, quo 1, 71. *ἀδικεῖσθαι* et *βιάζεσθαι* distinguit, quum alibi *βίαν* pro *ἀδικίᾳ* ponat, ut 1, 45. extr. 68." II. Ac sane iniuriae notio in utroque est, nisi quod *βιάζεσθαι* superiori viribus tribuitur, *ἀδικεῖν* autem pari, ut ipse Bau. explicat. Atque propter id ipsum Thuc. recte istas voces distinguit, nam *ἀδικεῖν* est *iniuste agere*, ubi legum aequitate te cum adversario experiri posse existimes, *βιάζεσθαι* autem est eius, qui vim maiorem exercet. III. Neque nimium quid in discernendo ea verba continent, quae Bau. attulit ex 7, 77., ubi *ξυμφοραί* et *κακοπάθειαι* distinguuntur, nam ibi ipse reprehensor verba *παρὰ τὴν ἀξίαν* aliquid discriminis efficere fatetur. „*Ξυμφοραί* in universum sunt *fortunae vices*, malae praesertim, et eo loco in universum clades acceptae spectantur, quum *κακοπάθειαι* miserandam exercitus conditionem, c. 75. descriptam, significent." Krueg. Addendis ad Dionys. p. LV., ubi de reliquis synonymis huius scriptoris disputat. In foro *κατηγορία* non est accusatio sive actio, sed oratio, quam apud iudices

ἄλλοι ἄξιοι νομίζομεν εἶναι τοῖς πέλας ψόγον ἐπενεγκεῖν, ἄλλως τε καὶ μεγάλων τῶν διαφερόντων καθεστώτων περὶ ὧν οὐκ αἰσθάνεσθαι ἡμῖν γε δοκεῖτε, οὐδ' ἐκλογίσασθαι πώποτε πρὸς οἵους ὑμῖν Ἀθηναίους ὄντας καὶ ὅσον ὑμῶν καὶ ὡς πᾶν διαφέροντας ὁ ἀγὼν ἔσται. οἱ μέν γε νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ὃ ἂν γνῶσιν· ὑμεῖς δὲ τὰ ὑπάρχοντά τε σώζειν καὶ ἐπιγνῶναι μηδὲν καὶ ἔργῳ οὐδὲ τἀναγκαῖα ἐξικέσθαι. αὖθις δὲ οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐπὶ τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες· τὸ δὲ ὑμέτερον τῆς τε δυνάμεως ἐνδεᾶ πρᾶξαι, τῆς τε γνώμης μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι, τῶν τε δεινῶν μηδέποτε οἴεσθαι ἀπολυθήσεσθαι. καὶ μὴν καὶ ἄοκνοι πρὸς ὑμᾶς μελλητὰς καὶ ἀποδημηταὶ πρὸς ἐνδημοτάτους. οἴονται γὰρ οἱ μὲν τῇ ἀπουσίᾳ ἄν τι κτᾶσθαι, ὑμεῖς δὲ τῷ ἐπελθεῖν καὶ τὰ ἑτοῖμα

accusator habet. Vid. Meier. et Schoem. Att. Proz. p. 194. Ἀδικεῖν est *contra leges delinquere, iniuste agere*; βία quid forensi sensu sit, docent iidem viri docti p. 545. Ἀπόστασις est: Abfall, ἐπανάστασις Aufstand. Adde Krueg. ad Thuc. 8, 21. in Commentt. Thuc. p. 328.

70. ὡς πᾶν διαφέροντας] v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 5 sqq. Mox ad ὑμεῖς δέ ex praegresso ὀξεῖς repete ἱκανοί vel simile quid. Dein ἐπιγνῶναι est *praeterea excogitare*, nam ἐπί hic propter ea, quae praecesserunt, suam vim retinet, itidemque in ἐπινοῆσαι et ἐπιτελέσαι (*cumulum addere consultis et factis*), id quod docent vocabula ex adverso posita. Mox quid παρὰ γνώμην sit, docet Livius 45, 23. *Atheniensium populum fama est celerem et supra vires audacem esse ad conandum: Lacedaemoniorum cunctatorem et vix in ea, quibus fidit* (τῆς γνώμης τοῖς βεβαίοις Thuc.) *ingredientem*. Nam „γνώμη est in universum iudicium consulto et cum rerum ponderatione latum, atque studia significat ex tali consultatione nata. Hoc sensu γνώμη contrarium est ὀργῇ, seu coeco animorum impetui, id quod clarissime apparet ex Thuc. 3, 42., ubi iunguntur ὀργή et βραχύτης γνώμης, item ex 2, 65., ubi Pericles dicitur δυνατὸς ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ et c. 65. γνώμης ἁμάρτημα.“ Heilm. Conf. 4, 19. extr. καὶ παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν i. e. das äusserste wagen, wenn ihm auch seine Vernunft Unmöglichkeiten zeigt. Itaque παρὰ γνώμην κινδυνευτής nihil aliud est, nisi: ein tollkühner Waghals, id quod probatur ex iis, quae contrarie ponuntur: Λακεδαιμόνιοι τῆς γνώμης οὐδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεύοντες. Exemplum talis Atheniensium audaciae adest c. 74. προθυμίαν δὲ καὶ πολύ etc. Paulo inferius ἐνδεᾶ est: was hinter der Erwartung, die man von eurer Macht hat, zurückbleibt, et τῆς γνώμης τοῖς βεβαίοις intellige τῇ βεβαίᾳ γνώμῃ. Dein ἐπελθεῖν (pro quo D. et Tus. ἀπελθεῖν), videtur significare *ex patria abire hostium aggrediendorum causa*, sicut non ita multo post significat *hostiliter* sive *armis aggredi*. Bake in Bibl. Cr. 2. p. 256. monet, in ἐπελθεῖν latere sensum occupandi alienam possessionem: quod quum fieri soleat opum augendarum et spe et consilio, Lacedaemonios eo abstinuisse, qui sic praesentes opes amitti posse putarent. Tum ἐξέρχονται est *victoria utuntur, victoriam exsequuntur*. Et ἀναπίπτουσιν significat mentis et animi desponsionem, translatione ducta a corpore, quod labore fessum reclinatur. v. Grammat. pone Hermanni libr. De Emend. rat. gr. gr. p. 323. Suid. in v. Eustath. ad Hom. Od. 9. p. 1641. Rom. Athenae. 1, 19. p. 23. B. coll. Arnoldo ad h. l.

ἂν βλάψαι. κρατοῦντές τε τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐξέρχονται, καὶ νικώμενοι ἐπ' ἐλάχιστον ἀναπίπτουσιν. ἔτι δὲ τοῖς μὲν σώμασιν ἀλλοτριωτάτοις ὑπὲρ τῆς πόλεως χρῶνται, τῇ γνώμῃ δὲ οἰκειοτάτῃ ἐς τὸ πράσσειν τι ὑπὲρ αὐτῆς. καὶ ἃ μὲν ἂν ἐπινοήσαντες μὴ ἐξέλθωσιν, οἰκεῖα στέρεσθαι ἡγοῦνται· ἃ δ' ἂν ἐπελθόντες κτήσωνται, ὀλίγα πρὸς τὰ μέλλοντα τυχεῖν πράξαντες. ἢν δ' ἄρα καί του πείρᾳ σφαλῶσιν, ἀντελπίσαντες ἄλλα

σώμασιν ἀλλοτριωτάτοις] i. e. *τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν οὕτω χρῶνται ὥστε εἶναι ἀλλοτριώτατα* seu *τοῖς ἑαυτῶν σώμασι χρῶνται ὥσπερ οὖσιν ἀλλοτριωτάτοις*. Popp. Hoc dicit, Athenienses in pugnis pro patria corporibus quasi re aliena uti, quasi patriae corpora sint, non sua, neque ipsi vulnera sentiant ideoque ne mortem quidem oppetere detrectare. His deinde *γνώμῃ οἰκειοτάτῃ* ex adverso ponitur, hoc sensu: iudicio quam maxime suo utuntur i. e. suorum consiliorum sunt tenacissimi et mentis ad excogitanda nova consilia plane compotes. Habes repetitum illud *ἐπινοῆσαι* et *ἐπιτελέσαι* initii huius cap., eamque appellat *προθυμίαν ἀοκνοτάτην* c. 74. sive *τολμηροτάτην* ibidem, sive *προθυμίαν ἀπροφάσιστον* 6, 83. Sunt, qui interpretentur: animo utuntur *patriae* deditissimo sive totam mentem, ubi pro patriae salute consultatione opus est, patriae dicant, suae quisque utilitatis immemores. Sic vero omnis vis antitheti, quod in vocibus *ἀλλοτριωτάτοις* et *οἰκειοτάτῃ* inest, evanescit. Quare malim convertere: ihren Geist aber gebrauchen sie als die Kraft, die sie ganz in ihrer Gewalt haben. Hanc per figuram voce *ἀλλότριος* multi usi sunt, quum dicere volebant, nec corpori nec animae aliquem parcere pro re cara immolandae. Vid. Solan. ad Lucian. Asin. 22. Vol. 6. p. 483. Bip. Totus cum praesenti Thucydidis loco convenit Lys. Orat. Funebr. pag. 87. Reisk. Adde Isocr. Panegyr. c. 86. de Pac. c. 4. Adde locos ab Abr. allatos Theoph. Sim. 3. Hist. 13. Chrysost. Vol. 3. Opusc. 284. et locum, quem Bloomf. adscripsit, Iosephi 1, 253, 10. Add. Demosth. Or. Mid. p. 83. ibique Spald. Neque secus verbo *alienus* utuntur Latini, velut Senec. De Consol. ad Helviam 3, 1. De Clement. 12, 5. Diversissimo ab his sensu *ἀλλοτρίας σάρκας* de sagina pinguis viri habet Plat. Polit. 8. p. 556. E.

καὶ ἃ μὲν ἂν] v. Matth. §. 481. adn. 1. et de verbis *οἰκεῖα στέρεσθαι* ibidem §. 418. e.

ἡγοῦνται — πράξαντες] sunt, qui participium *πράξαντες* pro infinitivo positum putent, sicut participium sequitur post verba dicendi, persuadendi, decernendi et alia cognatae significationis loco infinitivi. v. Matth. p. 1091., ut sit *ἡγοῦνται ὀλίγα πρᾶξαι πρὸς τὰ μέλλοντα τυχεῖν*. Verum inter illa verba *ἡγεῖσθαι* non est. v. Matth. §. 534. b. Praeterea huic explicationi obstat verbum *τυχεῖν*, quia *ὀλίγα πρὸς τὰ μέλλοντα τυχεῖν* non dici potest pro eo, quod dici debebat *ὀλίγα πρὸς ἐκεῖνα, ὧν μέλλουσι τυχεῖν*. Nihil igitur restat, nisi ut periphrasin statuamus inesse in verbis *τυχεῖν πράξαντες* i. e. *forte se gessisse* et *τυχεῖν* pendere ex *ἡγοῦνται*, *si vero quae laboribus consecuti perfecerint, per exigua se forte peregisse iudicant, praequam quae posthac se consecuturos sperant*. Addo *forte* sive *forte fortuna*, quae vis inest in *τυχεῖν*, et cum mente Atheniensium convenit, qui parum adhuc laboris se subisse putant, plus forte fortuna prospere gessisse. Mox *ἐπλήρωσαν τὴν χρείαν* Reisk. convertit: so büssen sie damit die Lücke des fehlgeschlagenen Versuches aus. Structuram explicat Thiersch. Gr. §. 333. 1. c. citatus a Popp.

ἐπλήρωσαν τὴν χρείαν. μόνοι γὰρ ἔχουσί τε ὁμοίως καὶ ἐλπίζουσιν ἃ ἂν ἐπινοήσωσι, διὰ τὸ ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖσθαι ὧν ἂν γνῶσι. καὶ ταῦτα μετὰ πόνων πάντα καὶ κινδύνων δι' ὅλου τοῦ αἰῶνος μοχθοῦσι· καὶ ἀπολαύουσιν ἐλάχιστα τῶν ὑπαρχόντων διὰ τὸ ἀεὶ κτᾶσθαι, καὶ μήτε ἑορτὴν ἄλλο τι ἡγεῖσθαι ἢ τὸ τὰ δέοντα πρᾶξαι, ξυμφοράν τε οὐχ ἧσσον ἡσυχίαν ἀπράγμονα ἢ ἀσχολίαν ἐπίπονον. ὥςτε εἴ τις αὐτοὺς ξυνελὼν φαίη πεφυκέναι ἐπὶ τῷ μήτε αὐτοὺς ἔχειν ἡσυχίαν μήτε 71 τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐᾶν, ὀρθῶς ἂν εἴποι. ταύτης μέντοι τοιαύτης ἀντικαθεστηκυίας πόλεως, ὦ Λακεδαιμόνιοι, διαμέλλετε· καὶ οἴεσθε τὴν ἡσυχίαν οὐ τούτοις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πλεῖστον ἀρκεῖν οἳ ἂν τῇ μὲν παρασκευῇ δίκαια πράσσωσι, τῇ δὲ γνώμῃ, ἢν ἀδικῶνται, δῆλοι ὦσι μὴ ἐπιτρέψοντες· ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖν τε ἄλλους καὶ αὐτοὶ ἀμυνόμενοι μὴ βλάπτεσθαι τὸ ἴσον νέμετε. μόλις δ' ἂν πόλει ὁμοίᾳ παροικοῦντες ἐτυγχάνετε τούτου· νῦν δ' ὅπερ καὶ ἄρτι ἐδηλώσαμεν ἀρχαιότροπα ὑμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς ἐστιν. ἀνάγκη δὲ ὥςπερ τέχνης ἀεὶ τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖν· καὶ ἡσυχαζούσῃ μὲν πόλει

μήτε ἑορτὴν ἄλλο] Schol. Lacedaemonios significari ait, qui tempore festo in bellum non iverint, quam tamen de Spartanis sententiam valde restringi oportet; nam modo Carneo mense nullam ante plenilunium expeditionem suscipiebant. Et locus Herodoti 6, 106. non refertur nisi ad Hyacinthia et Carnea. Vid. Ot. Muell. Dor. 2. p. 247 sq. Mox ad *ἐᾶν* supple *ἔχειν ἡσυχίαν*.

71. *καὶ οἴεσθε — νέμετε*] Scribere debebat *ἀλλ' οἳ ἂν νέμωσι*, pro quo dicit *ἀλλὰ νέμετε*, tamquam in praecedentibus negatione cum *οἴεσθε* iuncta dixisset *καὶ οὐκ οἴεσθε τὴν ἡσυχίαν τούτοις ἀρκεῖν*. *Neque putatis, quietem iis maxime contingere, qui neminem quidem iniuria afficiant, sed quos tamen constet iniuriam esse ulturos. Vos vero iniuriam non modo non infertis, sed ne defenditis quidem a vobis, si metuendum sit, ne detrimentum ex defensione capiatis in eoque agendi modo iustitiam ponitis.* Popp. Participium *ἀμυνόμενοι* puta dictum pro *τῷ ἀμύνεσθαι*, atque *τὸ ἴσον νέμειν ἐπί τινι* est *ponere ius et aequum in aliqua re* (die Gerechtigkeit in etwas suchen). Proprie autem, ut Popp. interpretatur, est: *iustitiam colitis* vel potius *tribuitis hac conditione, ut* etc. De re v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 247 sqq. Mox *πόλει ὁμοίᾳ* Schol. explicat per *ὁμογνώμονι*.

νῦν δέ] i. e. *νῦν δὲ οὐχ ὁμοίᾳ πόλει προσοικούντων ὑμῶν, ἀλλὰ πολὺ διαφερούσῃ, καὶ δὴ τοιαύτῃ ὥστε ἀρχαιότροπα εἶναι τὰ ὑμῶν ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς, πῶς ἂν τούτου τυγχάνοιτε;* Steph.

ὥσπερ τέχνης] i. e. *ἀνάγκη δὲ ἀεὶ* (*καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι*) *τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖν, ὥσπερ τέχνης ἀεὶ τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖ.* Popp. Exempli loco erit poesis, quae ut recentissima ita libentissime auditur *παρὰ τὸ Ὁμηρικόν*, ait Schol., Od. 1, 351. Liban. Or. 19. p. 483. E. *οὐκ ἀκουσόμεθα τοῦ λέγοντος, ὡς ἐν ταῖς τέχναις τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖ.* Ad sententiam Popp. porro confert Isocr. Evag. §. 7., eandemque sententiam ad singulas artes transferri dicit, velut a Xenoph. Cyrop. 1, 6, 38. ad cantum vocis et nervorum tibiarumque; ab Athenaeo 3, 95., a Pindaro Ol. 9, 73. Apte etiam Wass. utitur Antiphane Alexandr. *τοῦτο γιγνώσκων ὅτι Ἓν καινὸν ἐγχείρημα, κἂν τολμηρὸν ᾖ, Πολλῶν παλαιῶν ἐστὶ χρησιμώτερον.*

καὶ ἡσυχαζούσῃ μὲν πόλει] Commentarii loco erunt dicta a Wachs-

τὰ ἀκίνητα νόμιμα ἄριστα, πρὸς πολλὰ δὲ ἀναγκαζομένοις ἰέναι πολλῆς καὶ τῆς ἐπιτεχνήσεως δεῖ. διόπερ καὶ τὰ τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς πολυπειρίας ἐπὶ πλέον ὑμῶν κεκαίνωται. μέχρι μὲν οὖν τοῦδε ὡρίσθω ὑμῶν ἡ βραδυτής· νῦν δὲ τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ποτιδαιάταις, ὥςπερ ὑπεδέξασθε, βοηθήσατε κατὰ τάχος ἐςβαλόντες ἐς τὴν Ἀττικήν, ἵνα μὴ ἄνδρας τε φίλους καὶ ξυγγενεῖς τοῖς ἐχθίστοις πρόησθε, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἀθυμίᾳ πρὸς ἑτέραν τινὰ ξυμμαχίαν τρέψητε. δρῷμεν δ' ἂν ἄδικον οὐδὲν οὔτε πρὸς θεῶν τῶν ὁρκίων οὔτε πρὸς ἀνθρώπων τῶν αἰσθανομένων. λύουσι γὰρ σπονδὰς οὐχ οἱ δι' ἐρημίαν ἄλλοις προςιόντες, ἀλλ' οἱ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσι. βουλομένων δὲ ὑμῶν προθύμων εἶναι μενοῦμεν· οὔτε γὰρ ὅσια ἂν ποιοῖμεν μεταβαλλόμενοι οὔτε ξυνηθεστέρους ἂν ἄλλους εὕροιμεν. πρὸς τάδε βουλεύεσθε εὖ καὶ τὴν Πελοπόννησον πειρᾶσθε μὴ ἐλάσσω ἐξηγεῖσθαι ἢ οἱ πατέρες ὑμῖν παρέδοσαν.

72 Τοιαῦτα μὲν οἱ Κορίνθιοι εἶπον. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἔτυχε γὰρ πρεσβεία πρότερον ἐν τῇ Λακεδαίμονι περὶ ἄλλων πα-

muthio Antt. Gr. 1, 2. p. 257. §. 70. Mox πρὸς πολλὰ ἰέναι Bloomfieldio est: to engage in many undertakings. Et ἐπὶ πλέον ὑμῶν minus plene dictum pro ἐπὶ πλέον τῶν ὑμῶν vel ἐπὶ πλέον ἢ τὰ ὑμῶν, quia praecessit τὰ τῶν Ἀθηναίων. Vid. Matth. §. 453. Itidem paulo superius est: ἀρχαιότροπα ὑμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα πρὸς αὐτούς ἐστιν i. e. πρὸς τὰ αὐτῶν. Deinde μέχρι τοῦδε ὡρίσθω converte: hier muss es ein Ende haben mit eurer Langsamkeit, cum Matthiaeo p. 947. Imperativo perfecti passivi actio plane perfecta significatur. Plene sic dixisset: μέχρι τοῦδε προϊοῦσα ὡρίσθω. Mox Potidaeatae ξυγγενεῖς audiunt, quia coloni Corinthiorum erant.

πρὸς ἑτέραν τινὰ ξυμμαχίαν] Schol. πρὸς τοὺς Ἀργείους· ἐχθροὶ γὰρ ἦσαν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Mox ad δρῷμεν δ' ἂν deest protasis incipienda per εἰ. Vid. Matth. p. 1022. adn. Et πρὸς θεῶν — ἀνθρώπων est: vor Göttern und Menschen. v. Vig. p. 661. ibique Herm. Matth. p. 1179. β. Paulo post τῶν αἰσθανομένων idem valet ac τῶν αἴσθησιν ἐχόντων, quare *homines aliquo sensu praeditos* interpretatur Steph. recteque Wass. addit, alludi ad τὸ ἀναίσθητον Lacedaemoniorum c. 69. i. e. illam inscitiam et incuriam rerum externarum, quam ἀμαθίαν c. 68. init. dixit.

τὴν Πελοπόννησον ἐξηγεῖσθαι] De h. l. Dionys. p. 803. disputat, ubi, opinor, hoc dicit, sensum verborum Thucydidis non hunc esse: *educere Peloponnesum in exteras terras*, quia id terrae quidem fieri non liceat, sed *Peloponneso ita praeesse, ut maior eius gloria exeat.* Itaque in ἐξηγεῖσθαι simul vim *educendi* et *ducendi* (quatenus *ducere* idem significat, quod *praeesse*) latere statuit. Popp. vim *educendi* totam abesse vult, ἐξηγεῖσθαι enim et ἡγεῖσθαι apud hunc scriptorem idem esse, ut sensus sit: *studete Peloponneso ita praeesse, ut ea non minor sit, quam* etc., quod idem statuens Heilm. hac circumscriptione utitur: μὴ ἐλάσσω καταστῆσαι ἐξηγουμένους. Aliena ab usu scriptoris est explicatio Ot. Muelleri Dor. 1. p. 179, 5. *ad finem* (ἐξ in ἐξηγεῖσθαι) *praesitis* i. e., opinor, *porro facite, ut praesitis.* De structura verbi ἐξηγεῖσθαι cum accusativo, quam tamen praeter hunc locum modo 6, 85. vere habet, v. Matth. p. 675.

72. τῶν δὲ Ἀθηναίων ἔτυχε γάρ] i. e. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἔδοξε

ρουσα, καὶ ὡς ᾔσθοντο τῶν λόγων, ἔδοξεν αὐτοῖς παριτητέα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους εἶναι, τῶν μὲν ἐγκλημάτων πέρι μηδὲν ἀπολογησομένους ὧν αἱ πόλεις ἐνεκάλουν, δηλῶσαι δὲ περὶ τοῦ παντὸς, ὡς οὐ ταχέως αὐτοῖς βουλευτέον εἴη, ἀλλ' ἐν πλείονι σκεπτέον. καὶ ἅμα τὴν σφετέραν πόλιν ἐβούλοντο σημῆναι ὅση εἴη δύναμιν, καὶ ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῖς τε πρεσβυτέροις ὧν ᾔδεσαν καὶ τοῖς νεωτέροις ἐξήγησιν ὧν ἄπειροι ἦσαν, νομίζοντες μᾶλλον ἂν αὐτοὺς ἐκ τῶν λόγων πρὸς τὸ ἡσυχάζειν τραπέσθαι ἢ πρὸς τὸ πολεμεῖν. προςελθόντες οὖν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἔφασαν βούλεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐς τὸ πλῆθος αὐτῶν εἰπεῖν εἴ τι μὴ ἀποκωλύοι. οἱ δ' ἐκέλευόν τε ἐπιέναι, καὶ παρελθόντες οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον τοιάδε.

73 Ἡ μὲν πρέσβευσις ἡμῶν οὐκ ἐς ἀντιλογίαν τοῖς ὑμετέροις ξυμμάχοις ἐγένετο, ἀλλὰ περὶ ὧν ἡ πόλις ἔπεμψεν· αἰσθόμενοι δὲ καταβοὴν οὐκ ὀλίγην οὖσαν ἡμῶν παρήλθομεν οὐ τοῖς ἐγκλήμασι τῶν πόλεων ἀντεροῦντες, οὐ γὰρ παρὰ δικασταῖς ὑμῖν

παριτητέα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους εἶναι, ἔτυχε γὰρ αὐτῶν πρεσβεία πρότερον ἐν τῇ Λ. παροῦσα. Structura, quam auctor praetulit, hanc causam habet: Sententia causalis, per *γάρ* incipiens, ei, cuius causam complectitur, a Graecis anteponi solet. Primam igitur sedem quum sententiae causali assignent, fit ut subiectum orationis primarium sententiae causali adstruatur, velut hoc loco subiectum *οἱ Ἀθηναῖοι* non iungitur cum *ἔδοξε*, ut sit *ἔδοξε τοῖς Ἀθηναίοις*, sed cum verbis per *γάρ* incipientibus *ἔτυχε γὰρ πρεσβεία*, quae verba quia praeposita sunt, iam non poterat dicere *ἔτυχε γὰρ πρεσβεία αὐτῶν*, quia sic non intelligeretur, quo *αὐτῶν* referatur; quare subiectum ipsum ponere debebat, unde haec structura: *τῶν δ' Ἀθηναίων ἔτυχε γάρ* etc. orta est, quam fusius explicat Werfer. Actt. Philol. Monac. 1. p. 79. Matth. p. 1242. 1295 sq. Itidemque praemittuntur sententiae causales per *δέ* et *autem* incipientes, velut 1, 26. extr. et apud Cic. Off. 3, 9, 28. Neque aliter accipiendus est locus Thuc. 7, 48. et 8, 30., ubi anacoluthon esse perperam iudicat Krueg. Commentt. Thuc. p. 313. adn. Paululum differt locus 1, 115., ubi *ἀλλά* structuram turbat, verum haec particula illata est propter *οὐ*, quod est in praegressa parenthesi, non aliter atque c. 35. extr. Neque secus extrema in parte sententiae primariae praesentis loci (*καὶ ὡς ᾔσθοντο*) per *καί* parenthesis continuatur, quemadmodum in exemplis, quae Matth. §. 631. 2. p. 1297 sq. adfert. Adde Thuc. 8, 79. *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι — (διέχει δὲ — Μυκάλην), καὶ ὡς εἶδον* etc.

ἀπολογησομένους] Hic accusativus non abhorret a consuetudine Atticorum, qui adiectiva verbalia in *τέος* non solum dativo, sed etiam accusativo iungunt propter notionem vocis *χρή* vel *δεῖ*, quae in illis inest. Vid. Thuc. 8, 65. Matth. §. 447. 4. extr. Buttm. Gr. §. 134. 10. adn. 4. (ed. 13.) Mox *αἱ πόλεις* sunt socii Lacedaemoniorum. Deinde variatur oratio transitu ex participio *ἀπολογησομένους* in infinitivum *δηλῶσαι* facto. v. Matth. p. 1040. c. Et virgulam post *περὶ τοῦ παντός* Popp. posuit propter sequentis cap. verba *βουλόμενοι περὶ τοῦ παντὸς λόγου δηλῶσαι.* Alii ante ea verba posuerunt. De *βουλευτέον* v. Matth. §. 447. 4., de verbis *τὴν σφετέραν πόλιν* ibid. p. 592., de verbis *ὅση εἴη* p. 1028. 2. Postremo Popp. desiderat *εἰ μή τι ἀποκωλύει*, et sane sensus non est *si aliquid non impedit* (wenn gar nichts hindert), sed *nisi quid* (*εἰ μή τι*) *impedit.*

73. *τοῖς ὑμετέροις ξυμμάχοις*] v. Matth. p. 717. §. 390.

οὔτε ἡμῶν οὔτε τούτων οἱ λόγοι ἂν γίγνοιντο, ἀλλ' ὅπως μὴ ῥᾳδίως περὶ μεγάλων πραγμάτων τοῖς ξυμμάχοις πειθόμενοι χεῖρον βουλεύσησθε, καὶ ἅμα βουλόμενοι περὶ τοῦ παντὸς λόγου τοῦ ἐς ἡμᾶς καθεστῶτος δηλῶσαι ὡς οὔτε ἀπεικότως ἔχομεν ἃ κεκτήμεθα, ἥ τε πόλις ἡμῶν ἀξία λόγου ἐστί. καὶ τὰ μὲν πάνυ παλαιὰ τί δεῖ λέγειν, ὧν ἀκοαὶ μᾶλλον λόγων μάρτυρες ἢ ὄψις τῶν ἀκουσομένων; τὰ δὲ Μηδικὰ καὶ ὅσα αὐτοὶ ξύνιστε, εἰ καὶ δι' ὄχλου μᾶλλον ἔσται ἀεὶ προβαλλομένοις, ἀνάγκη λέγειν· καὶ γὰρ ὅτε ἐδρῶμεν, ἐπ' ὠφελείᾳ ἐκινδυνεύετο, ἧς τοῦ μὲν ἔργου μέρος μετέσχετε, τοῦ δὲ λόγου μὴ παντός, εἴ τι

ὅπως μὴ — βουλεύσησθε] Quod hic locus canoni Davesiano de temporum modorumque usu post *ὅπως μή* repugnat v. Matth. p. 999 sq. et Popp. 1, 1. p. 136. Mox *τὰ πάνυ παλαιά* Schol. intelligit *τὰ κατὰ Ἀμαζόνας καὶ Θρᾷκας καὶ Ἡρακλείδας.*

ἀκοαὶ — ὄψις] i. e. *ὧν ἀκοαὶ λόγων* (sive *λόγοι ἀκουσθέντες*) *μᾶλλον μάρτυρες ἢ ὄψις τῶν ἀκουσομένων.* Heilm.: wir wollen hier keiner uralten Dinge erwähnen, wobei wir uns nur auf Anderer Erzählungen, nicht auf den Augenschein unserer Zuhörer berufen dürfen.

δι' ὄχλου — ἀεὶ προβαλλομένοις] Haec sunt, qui ita ordinent: *ἀνάγκη ἡμῖν ἀεὶ προβαλλομένοις λέγειν, necesse est, nos haec quamvis minus grata vobis futura semper proferentes dicere.* Contra quam distinctionem verborum Haack. et Popp. plura protulerunt, ex quibus vel hoc unum sufficiat ad eam damnandam, quod Popp. monuit, Thucydidem, si ita voluisset, perspicuitatis causa usitatiorem in tali structura accusativum *προβαλλομένους* praelaturum fuisse. Alii interpungunt post *προβαλλομένοις* verba ita iungentes: *εἰ καὶ ἀεὶ προβαλλομένοις (ἡμῖν) δι' ὄχλου μᾶλλον ἔσται* i. e. *quamvis haec nobis semper exprobrantibus molesta magis quam grata futura sint.* Verbum *προβάλλεσθαι* apud hunc scriptorem duplici sensu maxime gaudet, primo *praetexendi*, ut sit idem quod *προέχεσθαι.* v. Bachm. Anecdd. 1. p. 353, 9. et Thuc. 1, 37. 2, 87. 6, 92. Hic sensus hoc quidem loco ineptus foret. Altera significatio verbi est *exprobrare* (vorhalten, vorrücken), ut hic et 5, 16. Et vero erat quaedam exprobratio in mentione rerum Persicarum erga ipsos Corinthios, aliosque Graecos, quin etiam Lacedaemonios. (v. infr. ad verba *μόνοι προκινδυνεῦσαι.*) Non igitur usquequaque verum est, quod dicit Plut. de Mal. Herodot. p. 453. Reisk. *Θουκυδίδης ἀντιλέγοντα ποιῶν τῷ Κορινθίῳ τὸν Ἀθηναῖον ἐν Λακεδαίμονι, καὶ πολλὰ περὶ τῶν Μηδικῶν λαμπρυνόμενον ἔργων, οὐδεμίαν αἰτίαν προδοσίας, ἢ λειποταξίας ἐπενήνοχε Κορινθίοις.* Hinc simul apparet, cur se invitos de illis rebus mentionem iniicere dicat orator, et cur proximis verbis *καὶ γὰρ ὅτε ἐδρῶμεν* etc. id ipsum excuset. De formula *δι' ὄχλου ἔσται* v. Matth. p. 1149. e.

τοῦ ἔργου μέρος] Vere Schol. *ἐπειδὴ ἕως Μυκάλης ἐδίωξαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἕως Παμφυλίας* i. e. usque ad pugnam prope Eurymedontem. v. Thuc. 1, 100. et conf. c. 75. 95 sqq. 3, 10. *ἡμῖν* (Mytilenaeis) *δὲ καὶ Ἀθηναίοις ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον, ἀπολιπόντων μὲν ὑμῶν* (Lacedaemonios dicit) *ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, παραμεινάντων δὲ ἐκείνων πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἔργων.* Cum Scholiasta consentiens interpretor: *quas res quum gessimus, in communem salutem pericula subiimus, cuius parandae vos quidem participes aliquatenus fuistis, nos vero ne omni commemoratione, ubi prodest, privemur.* Persimilis est locus Demosthenis, quem interpretes ex oratione pro Cor. attulerunt, equidem multum quaerendo non reperi: *ἃ πολλῶν μὲν ἕνεκα ἀκούσατέ*

ὠφελεῖ, στερισκώμεθα. ῥηθήσεται δὲ οὐ παραιτήσεως μᾶλλον ἕνεκα ἢ μαρτυρίου καὶ δηλώσεως πρὸς οἵαν ὑμῖν πόλιν μὴ εὖ βουλευομένοις ὁ ἀγὼν καταστήσεται. φαμὲν γὰρ Μαραθῶνί τε μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ καὶ ὅτε τὸ ὕστερον ἦλθεν, οὐχ ἱκανοὶ ὄντες κατὰ γῆν ἀμύνεσθαι ἐσβάντες ἐς τὰς ναῦς πανδημεὶ ἐν Σαλαμῖνι ξυνναυμαχῆσαι, ὅπερ ἔσχε μὴ κατὰ πόλεις αὐτὸν ἐπιπλέοντα τὴν Πελοπόννησον πορθεῖν, ἀδυνάτων ἂν ὄντων πρὸς ναῦς πολλὰς ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν. τεκμήριον δὲ μέγιστον αὐτὸς ἐποίησε· νικηθεὶς γὰρ ταῖς ναυσὶν ὡς οὐκέτι αὐτῷ ὁμοίας οὔσης τῆς δυνάμεως κατὰ τάχος τῷ πλέονι τοῦ
74 στρατοῦ ἀνεχώρησεν. τοιούτου μέντοι ξυμβάντος τούτου, καὶ

μου, μάλιστα δὲ αἰσχρόν ἐστιν, εἰ ἐγὼ τὰ μὲν ἔργα τῶν ὑπὲρ ὑμῶν πόνων ὑπέμεινα, ὑμεῖς δὲ μηδὲ τοὺς λόγους αὐτῶν ἀνέξεσθε. Hic *τὰ ἔργα τῶν πόνων* sunt: die wirkliche Mühe, ut praesenti loco *τῆς ὠφελείας τὸ ἔργον* est: die Verwirklichung der Rettung. Utrobique contrarie ponitur *ὁ λόγος* i. e.: das Sprechen davon. *τοῦ ἔργου τὸ μέρος* a parte Lacedaemoniorum est: die theilweise Mitverrichtung, et *ὁ λόγος πᾶς* a parte Atheniensium: die Erwähnung dieser Verrichtungen ganz. Quod enim dicit Lacedaemonios ex parte salutem una secum parasse, ea ratione includitur, Athenienses totum opus peregisse ad finem usque, eoque dignos esse, quibus verba facere de rebus a se gestis concedatur. Tametsi Bred. *τὸ ἔργον τῆς ὠφελείας* interpretatus est: das Wesentliche der Vortheile, cui, ne alia dicam, repugnat perpetuus usus vocis *ἔργον*, ubi contrarie *τῷ λόγῳ* ponitur. v. Herm. ad Soph. Tr. 229. Maxime autem illam interpretationem damnat hoc, quod scriptor dixit *μετέσχετε*, quum, si vera esset, praesenti *μετέχετε* usus esset, quia etiamtum, quum orator Atticus verba faciebat, Lacedaemonii illa utilitate fruebantur. Accedit, quod Lacedaemonii non parte fructuum libertatis, sed totis fructibus una cum Graecis etiamtum liberis utebantur. Quo fit, ut *μέρος* prorsus absurde adiectum esset. De verbis *μέρος μετέσχετε* v. Matth. §. 325. adn. 1. Coniunctivum *στερισκώμεθα* Popp. recepit ex Cass. Aug. [Ven.] It. Vat. Reg. Lugd. cod. vet. Steph. Vind. m. Chr. Tus. et emend. Gr. Vulgo *στερισκόμεθα*.

Μαραθῶνι] Omittitur *ἐν* in hoc uno nomine, fortasse etiam in *Ἐλευσῖνι*, ut Lys. c. Andoc. §. 4. habet pro *ἐν Ἐλ.* Conf. Matth. p. 742. b., quem Popp. arguit, usum poetarum et prosae orationis scriptorum non satis diligenter distinxisse. Dicitur tamen etiam *ἐν Μαραθῶνι*, velut 1, 18. 2, 34., at sine *ἐν* habet Pausan. 2, 29, 4. Mox ad vocem *μόνοι* Popp. monuit, Plataeenses ab oratore omissos esse ob exiguum numerum, quamquam de illis Latini scriptores distinctius loquantur, quam Herodot. 6, 108. 111. 112.

προκινδυνεῦσαι] i. e. *ante alios pugnasse*, pro quo Hom. et Tyrtaeus dicunt *προμάχους γενέσθαι*. Dativo *βαρβάρῳ* significatur *adversus hostem*, quia in illo verbo sensus pugnandi inest. v. Matth. p. 739. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 9 sq. adn. 27. *Τοὺς δὲ Πλαταιεῖς*, ait Schol., *εἴασεν, ὅτι ὕστερον παρεγένοντο.* Imo Spartani sero adveniebant. v. Herodot. ll. cc. Mox *πανδημεί* est *omnis civitas*. Schol. *καὶ γέροντες καὶ νέοι.* „Pauci enim, qui in Cecropia remanserunt (Herod. 8, 51. 52.) et mox obtruncati sunt, iure praetermittuntur.“ Popp. Deinde *ἔσχε* Schol. interpretatur per *ἐπέσχε, διεκώλυσε* v. Herm. ad Soph. Oed. C. 430. Valck. ad Herodot. 5, 101. Matth. §. 534. adnot. 4. 3. Denique verba *ὡς οὐκέτι ὁμοίας οὔσης* converte: *quia putabat, suam potentiam non amplius similem atque ante pugnam esse.*

σαφῶς δηλωθέντος ὅτι ἐν ταῖς ναυσὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα ἐγένετο, τρία τὰ ὠφελιμώτατα ἐς αὐτὸ παρεσχόμεθα, ἀριθμόν τε νεῶν πλεῖστον καὶ ἄνδρα στρατηγὸν ξυνετώτατον καὶ προθυμίαν ἀοκνοτάτην, ναῦς μὲν γε ἐς τὰς τετρακοσίας ὀλίγῳ ἐλάσσους τῶν δύο μοιρῶν, Θεμιστοκλέα δὲ ἄρχοντα, ὃς αἰτιώ-

74. *δηλωθέντος*] v. Matth. §. 563. p. 1110. Mox ἐς in verbis ἐς τὰς τετρακοσίας pendet a verbo παρέχεσθαι, non significat *circiter*. Fallitur Matth. p. 1146. f. Pro τετρακοσίας Vind. Ar. Chr. b. habent τριακοσίας. Schol. ἦσαν αἱ πᾶσαι τετρακόσιαι· κατὰ δὲ ἄλλους τετρακόσιαι ὀγδοήκοντα, ubi τριακόσιαι ὀγδοήκοντα legendum esse Popp. affirmat, nam 480 naves a nullo scriptore memorari. v. Aesch. Pers. 348. Herodot. 8, 44, 48. Lys. Or. funebr. p. 105. Reisk. Ctes. c. 28. Demosth. pr. Cor. c. 70. τριακοσίων οὐσῶν τῶν πασῶν τριήρεων τὰς διακοσίας ἡ πόλις παρέσχετο, (ubi cum Didoto malim legere τετρακοσίων, quo facto Herodotus, Thucydides et Demosthenes consentient, quamquam 300 naves sunt item De Symmor. §. 29.) Isocr. Paneg. c. 31. Panathen. §. 50. 51. Plut. V. Themist. 14. Diod. 15, 78. Aristid. p. 132. coll. p. 528. C. Nep. Themist. 3. Ex recentioribus multi de numero navium illarum dixere, ut Valck. ad Herodot. 8, 1. 48. Mor. ad Isocr. Paneg. 31. Iacobs. ad Demosth. Oratt. de rep. habitas p. 43. ed. pr. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 275. Interpp. ad Demosth. de Symmor. p. 186. Bred. et Bloomf. ad h. l. Thuc. Ot. Muell. Aeginet. p. 120 sqq. Quorum omnium disputationes si inter se comparantur, Popp. negat, scripturam τετρακοσίας hic ullo modo ferri posse. Simul concidere argumentum Dahlmanni Herodot. p. 220., quod ex hoc loco petiit, ut Herodoti libros a Thucydide non lectos esse demonstraret. Verum quaerendum prius est, quid τὸ δίμοιρον sit? Interpretes Gallici Strabonis Vol. 1. p. 448., Bred. Popp. alii sentiunt, verba αἱ δύο μοῖραι, τὰ δύο μέρη Graecis non magis esse ambigui sensus, quam τὸ δίμοιρον; fuisse in usu, assem cogitare tribus unciis divisum; proinde assem τρίμοιρον fuisse sive ternis partibus constitisse; ubi solennis haec assis distributio non intelligatur, ibi Thucydidem disertis verbis, quotus partium numerus cogitandus sit, indicare, velut 1, 10. Praesenti loco solennem illam in tres partes distributionem locum habere existimarunt, cum eisque faciens Schol. τὸ δίμοιρον 400 navium dicit fuisse 260. Contra quos Didot. monuit, videri Thucydidem, quotus partium numerus cogitandus sit, verbis ἐς τὰς τετρακοσίας indicasse, et τὸ δίμοιρον esse ducentas naves: quod si statuatur, Thucydidi plane convenire cum Herodoto 8, 44., qui numeret naves Atheniensium 180. i. e. ὀλίγῳ ἐλάσσους τῶν διακοσίων. Haec si probes, (et videntur probanda esse), vulgatam scripturam praesentis loci τετρακοσίας nihil est cur deseramus. Ceterum sic nihilo plus valebit Dahlmanni argumentum, de quo v. Vit. Thuc. §. 15, 5.

τῶν δύο μοιρῶν] Articulum ignorant Cass. Aug. [Ven.] Cl. F. It. Lugd. Pal. Vat. H. Reg. (G.) cod. Bas. Laur. E. Vind. Tuentur loci 1, 104. 2, 10. 47. et Aristot. Polit. 2, 6, 11. Aristid. p. 528. Adde Thuc. 1, 10. Popp. Articulus (ut semel hoc loco defungar) numeralibus additur I. „ubi res ipsis numeris definitae et in vulgus notae ponuntur, velut 1, 11. τὰ δέκα ἔτη. II. instruuntur articulo numeri, quamvis non apud omnes pervulgati, ex praegressa tamen narratione cogniti, velut 2, 58., ubi militum mille sexcentorum prima mentio iniecta erat 1, 64., ibique sine articulo, tum pariter atque loco libri 2. apposito articulo iterum memorantur c. 65. Ponitur III. articulus ante numeralia in illis sententiis, quibus, de dicta quadam summa numero detracto, ad reli-

τατος ἐν τῷ στενῷ ναυμαχῆσαι ἐγένετο. ὅπερ σαφέστατα ἔσωσε τὰ πράγματα καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο δὴ μάλιστα ἐτιμήσατε ἄνδρα

quum numerum articulus adsumitur propterea, quod hic numerus iam computando definiri potest, velut 7, 25. ναῦς δώδεκα — καὶ αὐτῶν μία μὲν — αἱ δὲ ἕνδεκα etc. Quum vero indefinitam vim numero quodam deduxeris, articulus non ad reliquum numerum vocatur, velut 3, 7. ναῦς ἐπέστειλαν τριάκοντα — ἔπειτα τὰς μὲν πλείους ἀποπέμπει — αὐτὸς δ' ἔχων δώδεκα etc. IV. Fieri tamen potest, ut scriptor, etsi summam quandam verbis non definiat, mente tamen definitam concipiat. Quare postquam dictum numerum subtraxit, articulum assumit ad reliquum, velut 7, 22. αἱ δὲ τριήρεις τῶν Συρακοσίων ἅμα καὶ ἀπὸ ξυνθήματος πέντε μὲν καὶ τριάκοντα ἐκ τοῦ μεγάλου λιμένος ἐπέπλεον, αἱ δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἐκ τοῦ ἐλάσσονος, ubi summam octoginta navium colligendam lectoribus reliquit, quam ipse iam cogitatione definitam amplexus esset. V. Saepe numerorum, ex quibus tota summa conficitur, alter excipit alterum, mutuoque hae partes per particulas μέν — δέ inter se contrarie ponuntur, ubi tum ob hanc ipsam causam articulus una cum particulis μὲν — δέ, sicut alias fit, adhibetur, velut 7, 22. οἱ δ' Ἀθηναῖοι — ἀντιπληρώσαντες ἑξήκοντα ναῦς, ταῖς μὲν πέντε καὶ εἴκοσι — ἐναυμάχουν· ταῖς δ' ἐπιλοίποις ἀπήντων etc. Sed haec separatio etiam tunc locum habere potest, quum post praemissam summam una tantum sequitur pars, altera vero verbis quidem praeteritur, cogitatione tamen tenetur. Quae est causa, cur, etiamsi una tantum pars maiorem numerum sequitur, haec pars articulo ante numerale posito enuntietur, velut 1, 116. ἐναυμάχησαν Σαμίων ναυσὶν ἑβδομήκοντα, ὧν ἦσαν αἱ εἴκοσι στρατιώτιδες. Itaque temere a nonnullis praesente loco articulus deletus est. VI. Teneo tamen equidem, non ubique illum dicendi modum receptum esse, velut 2, 58. ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησεν — ἀπὸ τετρακισχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας. Ac non fieri potest, quin scriptores in hac re varient, quum eosdem numeros possis etiam indefinitos cogitare, sicut nos facere consuevimus: idque fieri solet, ubi plena illa summa longius praecessit, quam ut deducta parte reliquum statim numero definitum teneas, velut 2, 84. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώξαντες καὶ ναῦς δώδεκα λαβόντες. Omnis enim hostium numerus c. 83. indicatus est. Unde sequitur, quum integra vis indefinite tantum et non numero significata sit, ibi merito a parte excepta articulum abesse." Blum. Script. Schol. De locis nonnull. Thuc. p. 15 sq.

αἰτιώτατος — ναυμαχῆσαι] i. e. τοῦ ναυμαχῆσαι. v. Matth. p. 1064. β. Mox ἐν τῷ στενῷ Schol. explicat per ἐν τῇ Σαλαμῖνι. Deinde καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο δὴ μάλιστα praeeunte Valck. ad Herodot. 8, 124. scripsi ex libris quam plurimis optimisque. Vulgo καὶ αὐτὸν διὰ τοῦτο ὑμεῖς ἐτιμήσατε μάλιστα δή. At δή melius post τοῦτο ponitur, quia hoc demonstrativum sonum habere sensus iubet. v. Matth. p. 1209. Αὐτοί autem praeferendum erat, quia vis in hoc ipso inest, quod ipsi Spartani merita Themistoclis dignis praemiis condecoraverint. Nam et curru et oleae ramo eum donaverunt, et ex iuventute sua miserunt, qui eum ad fines usque terrae suae prosequerentur. v. Plut. Vit. Themist. 17. Plat. Menex. 10. Herodot. 8, 124. Aristid. Vol. 2. p. 177. Iebb. Mox ceteros, quos auctor serviisse dicit (τῶν ἄλλων δουλευόντων) Schol. indicat Macedones, Thessalos, Locros, Boeotios, Phocenses ad fines usque Atticos omnes fuisse. Verba τὰ οἰκεῖα διαφθείραντες idem accipit non de urbe, sed supellectile et utensilibus, quotquot occultare, et in navibus absportare non licuerit. Verba ἐπὶ

ξένον τῶν ὡς ὑμᾶς ἐλθόντων. προθυμίαν δὲ καὶ πολὺ τολμηροτάτην ἐδείξαμεν, οἵ γε ἐπειδὴ ἡμῖν κατὰ γῆν οὐδεὶς ἐβοήθει, τῶν ἄλλων ἤδη μέχρι ἡμῶν δουλευόντων ἠξιώσαμεν ἐκλιπόντες τὴν πόλιν καὶ τὰ οἰκεῖα διαφθείραντες μηδ' ὡς τὸ τῶν περιλοίπων ξυμμάχων κοινὸν προλιπεῖν, μηδὲ σκεδασθέντες ἀχρεῖοι αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλ' ἐςβάντες ἐς τὰς ναῦς κινδυνεῦσαι καὶ μὴ ὀργισθῆναι ὅτι ἡμῖν οὐ προετιμωρήσατε. ὥςτε φαμὲν οὐχ ἧσσον αὐτοὶ ὠφελῆσαι ὑμᾶς ἢ τυχεῖν τούτου. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀπό τε οἰκουμένων τῶν πόλεων καὶ ἐπὶ τῷ τὸ λοιπὸν νέμεσθαι, ἐπειδὴ ἐδείσατε ὑπὲρ ὑμῶν καὶ οὐχ ἡμῶν τὸ πλέον, ἐβοηθήσατε· ὅτε γοῦν ἦμεν ἔτι σῶοι, οὐ παρεγένεσθε· ἡμεῖς δὲ ἀπό τε τῆς οὐκ οὔσης ἔτι ὁρμώμενοι καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν βραχείᾳ ἐλπίδι οὔσης κινδυνεύοντες ξυνεσώσαμεν ὑμᾶς τε τὸ μέρος καὶ ἡμᾶς αὐτούς. εἰ δὲ προςεχωρήσαμεν πρότερον τῷ Μήδῳ, δείσαντες ὥςπερ καὶ ἄλλοι περὶ τῇ χώρᾳ, ἢ μὴ ἐτολμήσαμεν ὕστερον ἐςβῆναι ἐς τὰς ναῦς ὡς διεφθαρμένοι, οὐδὲν ἂν ἔτι ἔδει ὑμᾶς μὴ ἔχοντας ναῦς ἱκανὰς ναυμαχεῖν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν ἂν αὐτῷ προεχώρησε τὰ πράγματα ᾗ ἐβούλετο. ἆρ' ἄξιοί 75 ἐσμεν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ προθυμίας ἕνεκα τῆς τότε καὶ γνώμης ξυνέσεως ἀρχῆς γε ἧς ἔχομεν τοῖς Ἕλλησι μὴ οὕτως

τῷ νέμεσθαι Didot. propter opposita (ὑπὲρ τῆς ἐν βραχείᾳ ἐλπίδι οὔσης) explicat per ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νέμεσθαι. Conf. Matth. p. 1165. De verbis καὶ οὐχ ἡμῶν v. ibid. p. 455. b. De verbis ἀπὸ τῆς οὐκ οὔσης ἔτι et ὑπὲρ τῆς ἐν βραχείᾳ ἐλπίδι οὔσης ita Didot. disputat. „Animadverte repetitum οὔσης, quo legentium animi excitantur, ut magis attendant. Athenae non iam ullae erant, et patria, quam cives subito in classem traduxerant, parvam spem excitabat. Imago sumta est a duobus caris, quorum alter est mortuus, alter in periculo versatur. Apparet, Thucydidem respicere classem, quam edictum oraculi verbis ξύλινον τεῖχος significaverat ut rem fragilem, in qua exilis fiducia esset. Verba ὑπὲρ τῆς ἐν βραχείᾳ ἐλπίδι οὔσης non intelligenda sunt de urbe Atheniensium, quam iam nullam fuisse dixerat, sed de classe, patriae quasi receptrice.“ Paulo post τὸ μέρος est *pro virili* sive *quantum in nobis erat*. Vid. Vig. p. 109. De ratione modorum in verbis εἰ δὲ προσεχωρήσαμεν — οὐδὲν ἂν ἔδει v. Matth. p. 965. b.

ὥσπερ καὶ ἄλλοι] Schol. οἱ Θηβαῖοι δηλονότι.

ὑμᾶς μὴ ἔχοντας ναῦς] Schol. decem tantum naves sive Lacedaemoniis sive Peloponnesiis largitur. Lacedaemonii in pugna apud Artemisium habebant 10, (v. Herodot. 8, 1) in pugna Salaminia 16 naves. (v. Herodot. 8, 43.) Ad ὑμᾶς videtur referri ad Peloponnesios. Hi inclusis Lacedaemoniis 89 naves habebant praeter Aeginetas et Megarenses.

75. ἆρ' ἄξιοι] i. e. *ecquid digni sumus* sive: sind wir nun nicht für würdig zu achten? v. Matth. p. 682. Herm. ad Vig. p. 823, 294. ad Soph. Ant. 628. Schaef. Melet. Cr. p. 89. „Ἆρα est *ecquid*, qui interrogandi modus graviter affirmat, ut apud Livium: *Ecquid sentitis, in quanto errore versemini?*“ Bau.

γνώμης ξυνέσεως] Cl. Ven. γνώμης καὶ ξυν. Etiam in C. καὶ interiectum, sed deinde erasum. In G. γνώμης s. v. al. man. Valla *et prudentiae causa*. Quibus nomen γνώμης suspectum fit, quo ab interprete significari potuit, intelligi illud (Themistoclis) prudens consi-

ἄγαν ἐπιφθόνως διακεῖσθαι; καὶ γὰρ αὐτὴν τήνδε ἐλάβομεν οὐ βιασάμενοι, ἀλλ' ὑμῶν μὲν οὐκ ἐθελησάντων παραμεῖναι πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ βαρβάρου, ἡμῖν δὲ προςελθόντων τῶν ξυμμάχων καὶ αὐτῶν δεηθέντων ἡγεμόνας καταστῆναι· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔργου κατηναγκάσθημεν τὸ πρῶτον προαγαγεῖν αὐτὴν ἐς τόδε, μάλιστα μὲν ὑπὸ δέους, ἔπειτα δὲ καὶ τιμῆς, ὕστερον καὶ ὠφελείας. καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἔτι ἐδόκει εἶναι τοῖς πολλοῖς ἀπηχθημένους καί τινων καὶ ἤδη ἀποστάντων κατεστραμμένων, ὑμῶν τε ἡμῖν οὐκέτι ὁμοίως φίλων ἀλλ' ὑπόπτων καὶ διαφόρων ὄντων, ἀνέντας κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ἂν αἱ ἀποστάσεις πρὸς ὑμᾶς ἐγίγνοντο. πᾶσι δὲ ἀνεπίφθονον τὰ ξυμφέροντα 76 τῶν μεγίστων πέρι κινδύνων εὖ τίθεσθαι. ὑμεῖς γοῦν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τὰς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πόλεις ἐπὶ τὸ ὑμῖν ὠφέλιμον καταστησάμενοι ἐξηγεῖσθε· καὶ εἰ τότε ὑπομείναντες διὰ παντὸς ἀπήχθησθε ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ὥςπερ ἡμεῖς, εὖ ἴσμεν μὴ

llum, de quo v. cap. praec. Popp. At similia his sunt plura apud hunc scriptorem, ut 1, 92. γνώμης παραινέσει 2, 65. γνώμης ἁμάρτημα, pro quo supr. c. 32. dixit δόξης ἁμαρτία. Reisk. recte interpretatur: *intelligentiae recti consilii causa.* Mox vulgo est ἀρχῆς τε pro quo γε tantum in pravis libris est: idem tamen interpretantur Schol. et Vall., ut videtur. Si τε legitur, imperium Popp. ait argumentum esse, cur Athenienses invidia indigni sint, quum potius id sit, quo in invidiam incurrerint. Contra Bred. „Favre, ait, orator Atticus imperium veris Atheniensium virtutibus admiscet, quasi illae virtutes aeque causae et argumentum sint invidiae, atque hoc imperium.“ Nimis hoc quidem argute, et sequentia satis declarant, non potuisse eam sententiam oratoris esse. Adde quod sic scriptor ἕνεκα non adiecturus fuisset. Ceterum ἀρχῆς ab ἐπιφθόνως pendet. v. Matth. p. 682.

δέους] Schol. τῶν κακῶς παθόντων ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπηκόων. Id demonstrant sequentia: καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἔτι — κινδυνεύειν. Mox Schol. ad ὠφελείας addit τοῦ φόρου δηλονότι. Verba ἀποστάντων κατεστραμμένων ex iis, quae ad c. 69. dixi, interpretor: *quum quidam vi subacti essent, quia defecerant.*

76. ὑπομείναντες διὰ παντός] i. e. *usque quamdiu in principatu mansistis*, per totum principatum usque ad res apud Mycalen gestas. Vid. c. 73. 95. Διὰ παντός cum participio constructum videtur, ut solet εὐθύς, velut in εὐθὺς καθισταμένου πολέμου, gleich beim Anfang des Krieges et παραυτίκα 2, 49. παραυτίκα ἀναστάντας, gleich beim Aufstehen. Mox pro διδομένην alii libri διαδιδομένην, sed „accepimus, ait scriptor, imperium *dantibus et deferentibus sociis*, ut est cap. praec., cui sententiae magis congruit simplex, quam compositum.“ Duk. Compositum magis significaturum esset, Spartanos per vices Atheniensibus imperium detulisse. Deinde τῷ δικαίῳ λόγῳ intellige τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων, bis ihr itzt euren Vortheil berechnend die Sprache der Billigkeit führt. De verbis τοῦ μὴ πλέον ἔχειν ἀπετράπετο v. Matth. p. 1047, 3. Mox ὥστε — ἄρχειν praegnanti sensu accipiendum, ut sit *imperare velle.* De repetita particula in verbis ἂν λαβόντες δεῖξαι ἂν v. Matth. §. 600. p. 1204. Idem p. 737. d. fallitur, quod verbum περιέστη eodem sensu accipit, quo 8, 15. Nam ibi significat *circumstare* et recte cum acc. iungitur. Hic autem eo verbo significatur, aliud evenisse, quam exspectabatur.

ἂν ἧσσον ὑμᾶς λυπηροὺς γενομένους τοῖς ξυμμάχοις καὶ ἀναγκασθέντας ἂν ἢ ἄρχειν ἐγκρατῶς ἢ αὐτοὺς κινδυνεύειν. οὕτως οὐδ' ἡμεῖς θαυμαστὸν οὐδὲν πεποιήκαμεν οὐδ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου, εἰ ἀρχήν τε διδομένην ἐδεξάμεθα, καὶ ταύτην μὴ ἀνεῖμεν ὑπὸ τῶν μεγίστων νικηθέντες, τιμῆς καὶ δέους καὶ ὠφελείας, οὐδ' αὖ πρῶτοι τοῦ τοιούτου ὑπάρξαντες, ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι, ἄξιοί τε ἅμα νομίζοντες εἶναι καὶ ὑμῖν δοκοῦντες μέχρι οὗ τὰ ξυμφέροντα λογιζόμενοι τῷ δικαίῳ λόγῳ νῦν χρῆσθε, ὃν οὐδείς πω παρατυχὸν ἰσχύι τι κτήσασθαι προθεὶς τοῦ μὴ πλέον ἔχειν ἀπετράπετο· ἐπαινεῖσθαί τε ἄξιοι οἵτινες χρησάμενοι τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ὥςτε ἑτέρων ἄρχειν, δικαιότεροι ἢ κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν γεγένηνται. ἄλλους γ' ἂν οὖν οἰόμεθα τὰ ἡμέτερα λαβόντας δεῖξαι ἂν μάλιστα εἴ τι μετριάζομεν· ἡμῖν δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιεικοῦς ἀδοξία τὸ πλέον ἢ ἔπαινος οὐκ εἰκότως περιέστη. καὶ ἐλασσούμενοι γὰρ ἐν ταῖς ξυμβολαίαις πρὸς τοὺς 77

77. *καὶ ἐλασσούμενοι γάρ*] Particulas *καὶ γάρ*, ubi significant *denim*, non separari, Popp. monuit. Hic *καί* non iungendum est cum *γάρ*, sed refertur ad illa: *καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς* etc. Particulis *καί* — *καί* hic duae sententiae iunguntur, quarum altera causam continet alterius. (v. Matth. p. 1259. fin. Thuc. 2, 60. init. Soph. El. 670. Herm.) Nam sensus hic est: Etsi enim apud nos ipsos iudicia constituimus secundum aequabilitatem iuris exercenda, quia sociis concessimus commercium iuris praebendi et repetendi, tamen litigiosi esse videmur. Et *ἐλασσούμενοι* est *non urgentes nostrum imperantium ius et descendentes ad aequabilitatem iuris, et non vi agentes, ut quidem nobis liceret, quippe potentia superioribus.* Aptissime Arn. contulit Demosth. c. Dionysod. p. 1287. Reisk. *ἡμεῖς μὲν ταῦτα συνεχωροῦμεν, οὐκ ἀγνοοῦντες τὸ ἐκ τῆς ξυγγραφῆς δίκαιον, ἀλλ' ἡγούμενοι δεῖν ἐλαττοῦσθαί τι καὶ συγχωρεῖν, ὥστε μὴ δοκεῖν φιλόδικοι εἶναι.* Neque aliter vim verbi ceperat Platn. d. Proz. u. d. Klagen b. d. Att. Vol. 1. p. 111 sq. „Thucydides, ait, hoc dixit: wir haben etwas nachgegeben, was wir gar nicht nachzugeben brauchten, wir haben nicht den Weg der Gewalt, sondern des Rechtes betreten, und auf den Grund abgeschlossener Verträge den Bundesgenossen ein gerichtliches Verfahren zugestanden." Inter quas civitates frequens commercium esset, eae pacta quaedam inire solebant de ratione actionum inter privatos cives suos instituendarum, de foro, utrum litigantes sequerentur et rebus similibus. Haec, ut alia pacta civitatum cum civitatibus, *σύμβολα* (Staatsverträge) appellabantur. Causas privatorum, quae ex talibus pactis componebantur, Thuc. quidem dixit *ξυμβολαίας δίκας*, at apud oratores Atticos nomen *δίκαι ἀπὸ συμβόλων* in usu est. Latine cum Livio 41, 24. hoc institutum dicas *commercium iuris praebendi et repetendi.* Conf. Fest. in *Reciperatio.* De his iudiciis post Hudtwalkerum, Kortuemium, Boeckhium, Hefterum, Schoemannum et Meierum, Bloomfieldium et alios nuperrime egit Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 123. 1, 2. p. 80. 2, 1. p. 278, 270. b. p. 323. et 2, 2. p. 195. C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 116, 5. 6. et p. 303, 6. et omnium mea sententia plenissime Platn. d. Proz. u. d. Klagen b. d. Att. Vol. 1. p. 100. Tria, opinor, causarum *ἀπὸ συμβόλων* genera distinguenda sunt: inter cives Atticos et peregrinos — inter cives Atticos et socios, sive liberos, sive non liberos, denique sociorum utriusque conditionis inter socios. Causae sociorum per ex-

ξυμμάχους δίκαις καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἐν τοῖς ὁμοίοις νόμοις ποιήσαντες τὰς κρίσεις φιλοδικεῖν δοκοῦμεν. καὶ οὐδεὶς σκοπεῖ αὐτῶν τοῖς καὶ ἄλλοθί που ἀρχὴν ἔχουσι καὶ ἧσσον ἡμῶν πρὸς τοὺς ὑπηκόους μετρίοις οὖσι διότι τοῦτο οὐκ ὀνειδίζεται· βιάζεσθαι γὰρ οἷς ἂν ἐξῇ, δικάζεσθαι οὐδὲν προςδέονται. οἱ δὲ εἰθισμένοι πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἴσου ὁμιλεῖν, ἤν τι παρὰ τὸ μὴ οἴεσθαι χρῆναι ἢ γνώμῃ ἢ δυνάμει τῇ διὰ τὴν ἀρχὴν καὶ

cellentiam δίκαι ἀπὸ συμβόλων appellabantur, quia ordine singulis annis agebantur et statis temporibus Athenis transigebantur. Ineunte bello Pelop. tres tantum sociae liberaeque eaedem civitates manebant. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 439 sq. Quare operae pretium non est quaerere cum Platnero, num liberi quoque socii δίκαις ἀπὸ συμβόλων ius suum Athenis experiri coacti fuerint, an soli δουλωθέντες σύμμαχοι? Atque colonos eodem modo habitos esse, quo non liberos socios, valde probabile reddit Heyn. Opuscc. acad. Vol. 1. p. 323. not., unde efficitur, ne liberos quidem socios alio loco habitos fuisse. Iure etiam Heyn. ibid. et Boeckh. affirmant, sociis iurisdictionem certe in causis levioribus, quibus supra certam quandam pecuniam lis non aestimaretur, integram mansisse. Ceteras causas eorum constat in urbe transactas esse. v. Boeckh. Vol. 1. p. 434. sqq. Kortuem. Resp. Gr. p. 59. Wachsm. 1, 2. p. 80 sq. Grave et molestum hoc iudiciorum genus sociis fuisse, et sponte sua intelligitur et veteres testantur: tametsi commercium iuris Attici et ius in iudiciis Atticis reos agendi quasi quoddam beneficium sociis tributum esse, et alibi Athenienses iactant, et hic orator Atticus non ita tecte significat.

ἐν τοῖς νόμοις] i. e. nach den Gesetzen. v. Matth. p. 1140. Mox ad φιλοδικεῖν Schol. adnotavit: ἐκωμῳδοῦντο γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ὡς φιλόδικοι, id quod multis locis Aristophanis fabularum, praecipue Vesparum confirmatur. Vid. praeterea Xenoph. R. A. 3, 1, 2. Plat. de Rep. 3. p. 404.

τοῖς καὶ ἄλλοθι] Schol. οἷον Πέρσαις, Σκύθαις. De Persis ipse Thuc. paulo inferius: Scythas, ait Steph., omittere debebat, neque e Graecia ad quaerendum exemplum egredi. Mox verba βιάζεσθαι γάρ, si sensum spectes, duplicem sententiam includunt: βιάζονται· βιάζεσθαι γὰρ οἷς ἂν ἐξῇ etc., id quod plenius ita dixeris: οὐκ ὀνειδίζεται, ὅτι βιάζονται· βιάζεσθαι γὰρ etc.

παρὰ τὸ μὴ οἴεσθαι χρῆναι] i. e. gegen ihre Meinung, dass es nicht geschehen sollte. Solet particula οὐ vel μή sententiarum ab οἶμαι pendentium cum hoc ipso verbo iungi, quemadmodum Latini *non puto* dicunt pro *puto*, *non* etc. Quare h. l. ita existimabam explicandum esse, quasi scripsisset: παρὰ τὸ οἴεσθαι μὴ χρῆναι. Matth. p. 1048. 7. ita convertit: *aliter quam* sive *non sic, ut fieri debuisse putant*, et μή post παρά positum dicit, quia in hac praepositione sensus negandi sit, quemadmodum post ἀπέδοξεν apud Herodotum, post ἀπολύεται — μετέγνωσαν apud Thucydidem, post ἐναντιωθῆναι — ἀπορίᾳ apud Platonem μή sequitur. Praeterea conferri iubet formulam μᾶλλον ἢ οὐ ap. se §. 455. adn. 3. d. Magis etiam probans est, quod Popp. affert ex Athenaeo 1, 29. ἄνευ τοῦ μή etc. In universum Thucydidis rariora et a Grammaticis non adnotata eius generis plura adnotavit idem 1. Commentt. p. 108. Mox καὶ ὁπωσοῦν eundem propemodum sensum habet, quem καὶ ὁτιοῦν, quod Popp. requirit, *si omnino inferiores evadunt vel levissima ratione*, quod est idem, ac si dixisset *vel levissima re*. Etenim καί in hac formula non est *et*, sed vim vocis ὁπωσοῦν auget. Sic 8, 90. τρόπῳ ὅστις καὶ ὁπωσοῦν ἀνεκτός.

ὁπωσοῦν ἐλασσωθῶσιν, οὐ τοῦ πλέονος μὴ στερισκόμενοι χάριν ἔχουσιν, ἀλλὰ τοῦ ἐνδεοῦς χαλεπώτερον φέρουσιν ἢ εἰ ἀπὸ πρώτης ἀποθέμενοι τὸν νόμον φανερῶς ἐπλεονεκτοῦμεν. ἐκείνως δὲ οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀντέλεγον ὡς οὐ χρεὼν τὸν ἥσσω τῷ κρατοῦντι ὑποχωρεῖν. ἀδικούμενοί τε, ὡς ἔοικεν, οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἴσου δοκεῖ πλεονεκτεῖσθαι, τὸ δ' ἀπὸ τοῦ κρείσσονος καταναγκάζεσθαι. ὑπὸ γοῦν τοῦ Μήδου δεινότερα τούτων πάσχοντες ἠνείχοντο, ἡ δὲ ἡμετέρα ἀρχὴ χαλεπὴ δοκεῖ εἶναι, εἰκότως· τὸ παρὸν γὰρ ἀεὶ βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις. ὑμεῖς γ' ἂν οὖν εἰ καθελόντες ἡμᾶς ἄρξαιτε, τάχα ἂν τὴν εὔνοιαν ἣν διὰ τὸ ἡμέτερον δέος εἰλήφατε, μεταβάλοιτε, εἴπερ οἷα καὶ τότε πρὸς τὸν Μῆ-

Totius praesentis loci haec ratio esse videtur: *si inferiores abeunt vel ratione vel potentia imperantium sive graviori sive leviori ratione:* in welchem Grade sie immer entweder nach Recht und Vernunft oder durch Uebermacht nachzugeben sich gezwungen sehen. Mox de verbis οὐ — μὴ στερισκόμενοι χάριν ἔχουσιν v. Matth. p. 1088. Et τοῦ πλέονος est in der Mehrzahl der Fälle, in den meisten Fällen. Deinde usitatius erat τὸ ἐνδεὲς χαλεπώτερον φέρουσιν. Nec tamen genitivus exemplis caret apud hunc scriptorem. Vid. 2, 62. Matth. ad Hist. Gr. cap. praecip. p. 233. et Gr. §. 368. a. Et τοῦ ἐνδεοῦς idem est, ac si dixisset τοῦ παρὰ τὸ μὴ οἴεσθαι χρῆναι χαλεπώτερον φέρουσιν sive wegen dessen, was hinter ihrer Erwartung zurückbleibt. Tum ἐκείνως δέ ita intellige, quasi legas: εἰ δὲ φανερῶς ἐπλεονεκτοῦμεν, ubi particula δέ posita est pro γάρ, ut saepius alibi, quod quomodo fieri liceat, Herm. ad Vig. p. 845, 343. explicat. De verbis ἀντέλεγον ὡς οὐ v. Matth. p. 1047. 2.

τὸ μὲν γὰρ — τὸ δέ] *Nam quod ab eo proficiscitur, qui pari est conditione, id propter pluris habendi cupiditatem contra iuris aequabilitatem fieri videtur; quod vero fit a potentiore, hoc ab inevitabili necessitate proficisci videtur.* Port. Neque aliter Bloomf., nisi quod τοῦ ἴσου et τοῦ κρείσσονος neutra esse statuit. Heilm., qui subiectum utriusque membri orationis in solis τὸ μὲν — τὸ δέ inesse vult, (ut 4, 86. extr.), et omnia reliqua praedicatum esse vult, ita interpretatur: denn jenes scheint Uebervortheilung von seines Gleichen, dieses Zwang von einem Mächtigeren. Porti interpretationem ideo praeferam, quod altera versio requirere videtur potius ἀπ' ἴσου et ἀπὸ κρείττονος. Mox „mira est constantia, qua verba δοκεῖν εἶναι Thuc. collocat, quae quum sexcenties coniungat, nunquam alio ordine posuit, quam hoc, ut δοκεῖν praecedat, vel verbis aliquot insertis, δοκεῖν — εἶναι quod tanto magis mirum est, quum, quamquam raro, alios infinitivos verbo δοκεῖν praeponat. Eadem autem constantia eundem ordinem tenet Herodotus; nec saepe eum Xenoph. deseruit — eiusdem ordinis constantia non est apud Platonem, Demosthenem alios.“ Krueg. ad Dionys. p. 266. Mox de repetitis particulis in ὑμεῖς γ' ἂν — τάχα ἂν v. Herm. ad Vig. p. 814, 283. Matth. §. 600. Mox ὑπεδείξατε praetuli vulgatae ἀπεδείξατε, nam „Lacedaemonii non aperte manifestarunt dominandi libidinem sub imperio Pausaniae, at vestigia eius libidinis apparuerant, idque proprie significatur verbo ὑπέδειξαν.“ Arn. Nisi forte ὑπέδ. idem est, quod προεδείξατε, congrue cum c. 130. ἀλλὰ (Pausanias) ἔργοις βραχέσι προὐδήλου ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐς ἔπειτα ἔμελλε πράξειν.

δον δι' ὀλίγου ἡγησάμενοι ὑπεδείξατε, ὁμοῖα καὶ νῦν γνώσεσθε. ἄμικτα γὰρ τά τε καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς νόμιμα τοῖς ἄλλοις ἔχετε καὶ προςέτι εἷς ἕκαστος ἐξιὼν οὔτε τούτοις χρῆται οὔθ' οἷς ἡ
78 ἄλλη Ἑλλὰς νομίζει. βουλεύεσθε οὖν βραδέως ὡς οὐ περὶ βραχέων, καὶ μὴ ἀλλοτρίαις γνώμαις καὶ ἐγκλήμασι πεισθέντες οἰκεῖον πόνον πρόςθησθε. τοῦ δὲ πολέμου τὸν παράλογον, ὅσος ἐστί, πρὶν ἐν αὐτῷ γενέσθαι προδιάγνωτε· μηκυνόμενος γὰρ φιλεῖ ἐς τύχας τὰ πολλὰ περιίστασθαι, ὧν ἴσον τε ἀπέχομεν καὶ ὁποτέρως ἔσται ἐν ἀδήλῳ κινδυνεύεται. ἰόντες τε οἱ ἄνθρωποι ἐς τοὺς πολέμους τῶν ἔργων πρότερον ἔχονται, ἃ χρῆν ὕστερον δρᾶν, κακοπαθοῦντες δὲ ἤδη τῶν λόγων ἅπτονται. ἡμεῖς δὲ ἐν οὐδεμιᾷ πω τοιαύτῃ ἁμαρτίᾳ ὄντες οὔτ' αὐτοὶ οὔθ' ὑμᾶς ὁρῶντες λέγομεν ὑμῖν, ἕως ἔτι αὐθαίρετος ἀμφοτέροις ἡ εὐβουλία, σπονδὰς μὴ λύειν μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους, τὰ δὲ διάφορα δίκῃ λύεσθαι κατὰ τὴν ξυνθήκην· ἢ θεοὺς τοὺς ὁρκίους μάρτυρας ποιούμενοι πειρασόμεθα ἀμύνεσθαι πολέμου ἄρχοντας ταύτῃ ᾗ ἂν ὑφηγῆσθε.

79 Τοιαῦτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἶπον. ἐπειδὴ δὲ τῶν τε ξυμμάχων ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τῶν Ἀθηναίων ἃ ἔλεξαν, μεταστησάμενοι πάντας ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς περὶ τῶν παρόντων. καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ αἱ γνῶμαι ἔφερον, ἀδικεῖν τε τοὺς Ἀθηναίους ἤδη καὶ πολεμητέα εἶναι ἐν τάχει· παρελθὼν δὲ Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, ἀνὴρ καὶ ξυνετὸς δοκῶν εἶναι καὶ σώφρων, ἔλεξε τοιάδε.

ἄμικτα] Spartanos antiquis rebus constanter adhaerentes consentaneum est, postremo in tanta ceterorum Graecorum mobilitate ab his ita recessisse, ut peculiaris, neque aut cum Graecis aut cum Barbaris consociabilis populus viderentur. v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 187 sq. coll. p. 5 sqq. Apte Bloomf. contulit locum Isocr. p. 475. init. (*Λακεδαιμονίους*) *τῶν νόμων τῶν κοινῶν ἐξεστηκότας καὶ μηδὲν τῶν αὐτῶν μήτε τοῖς Ἕλλησι μήτε τοῖς βαρβάροις γιγνώσκοντας*. Vid. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 53, 2. Mox ad *ἐξιὼν* supple *ἐς πόλεμον*. Hoc enim verbum et *ἔξοδος* in hac re propria esse, post Valck. ad Eurip. Phoen. 766. Gottl. docuit. Tacite Pausaniam notat. Vid. c. 95. Denique *νομίζει* cum dat. iunctum est, ut 2, 38.

78. *ὡς οὐ περὶ βραχέων*] i. e. *ὡς οὐ βουλευόμενοι περὶ βραχέων*. SINTEN. ad Plut. V. Themist. p. 2 sq. Mox *ἐν ἀδήλῳ* cum Popp. converto *ita ut incertus sit exitus.* Ad *πρότερον ἔχονται* cum Schol. suppleo *πρὸ τῶν βουλευμάτων*. Mox *τῶν λόγων ἅπτονται* recte Portus: *consultationibus utuntur.*

ἢ θεούς] *εἰ δὲ μὴ θεοὺς* Cass. Aug. Cl. Ven. C. F. Pal. It. Vat. Lugd. H. Reg. (G.) et ex. em. Gr. (in quo a pr. man. fuerat *ἤ*.) Stephano videtur glossa esse pro *ἤ*. Certe *ἤ* hoc sensu, ut sit *alioqui*, non rarum est. Vid. c. 121. 140. Matth. p. 1249. b. §. 619. p. 1255. Mox *ὑφηγῆσθε* idem quod *προηγῆσθε*. v. Herm. ad Vig. p. 864, 433.

79. *Ἀρχίδαμος*] Archidamus II., Leotychidae successor et eius e Zeuxidamo nepos; nam Zeuxidamus diem ante patrem obiit. V. Pausan. 3, 7, 9. HUDS.

Καὶ αὐτὸς πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειρός εἰμι, ὦ Λακε-80 δαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ ὁρῶ, ὥςτε μήτε ἀπειρίᾳ ἐπιθυμῆσαί τινα τοῦ ἔργου, ὅπερ ἂν οἱ πολλοὶ πάθοιεν, μήτε ἀγαθὸν καὶ ἀσφαλὲς νομίσαντα. εὕροιτε δ' ἂν τόνδε περὶ οὗ νῦν βουλεύεσθε οὐκ ἂν ἐλάχιστον γενόμενον, εἰ σωφρόνως τις αὐτὸν ἐκλογίζοιτο. πρὸς μὲν γὰρ τοὺς Πελοποννησίους καὶ τοὺς ἀστυγείτονας παρόμοιος ἡμῶν ἡ ἀλκή, καὶ διὰ ταχέων οἷόν τε ἐφ' ἕκαστα ἐλθεῖν· πρὸς δὲ ἄνδρας οἳ γῆν τε ἑκὰς ἔχουσι καὶ προςέτι θαλάσσης ἐμπειρότατοί εἰσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄριστα ἐξήρτυνται, πλούτῳ τε ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ καὶ ναυσὶ καὶ ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ ὄχλῳ ὅσος οὐκ ἐν ἄλλῳ ἑνί γε χωρίῳ Ἑλληνικῷ ἐστίν, ἔτι δὲ καὶ ξυμμάχους πολλοὺς φόρου ὑποτελεῖς ἔχουσι, πῶς χρὴ πρὸς τούτους ῥαδίως πόλεμον ἄρασθαι καὶ τίνι πιστεύσαντας ἀπαρασκεύους ἐπειχθῆναι; πότερον ταῖς ναυσίν; ἀλλ' ἥσσους ἐσμέν· εἰ δὲ μελετήσομεν καὶ ἀντιπαρασκευασόμεθα, χρόνος ἐνέσται. ἀλλὰ τοῖς χρήμασιν; ἀλλὰ πολλῷ ἔτι πλέον τούτου ἐλλείπομεν καὶ οὔτε ἐν κοινῷ ἔχομεν οὔτε ἑτοίμως ἐκ τῶν ἰδίων φέρομεν. τάχ' ἂν τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὅπλοις81 αὐτῶν καὶ τῷ πλήθει ὑπερφέρομεν, ὥςτε τὴν γῆν δῃοῦν ἐπιφοι-

80. *καὶ αὐτὸς — εἰμι*] Erat enim aetate provectior. v. Soph. Oed. C. 707. ibique Herm. Mox ad *ὁρῶ* supple *ἐμπείρους*. Dein variatur oratio per *ἀπειρίᾳ* et *νομίσαντα*, ut 1, 107. v. Matth. §. 397. p. 726. et p. 1114 sq.

τόν δε, περὶ οὗ] Vulg. *τὸν πόλεμον τόνδε, π. οὗ*, quam glossam esse, ex libris scriptis apparet. Mox per *ἀστυγείτονας* Goettl. ad Aristot. Polit. p. 464. perioecos significari vult. At hos dudum subactos Popp. dicit, intelligens ipse Argivos et nonnullos Arcadum. Equidem huc refero verba c. 118. *τὸ δέ τι καὶ πολέμοις οἰκείοις ἐξειργόμενοι*, ubi v. adn.

παρόμοιος] Schol. *ἐκ παραλλήλου· πεζομάχοι γὰρ πάντες. Prope pares* intelligit Popp., nam commendari hoc iis, quae ex adverso posita sunt. Cum Schol. Arn. facit, terrestres magis quam navales copias habentem apparatum intelligens. Mox verbis *πρὸς τούτους* repetitio subiecti *ἄνδρας* post plura interposita fit. Conf. Matth. de Anacoluthis ap. Cicer. p. 16., nec multum dissimile est, quod Herm. ad Soph. Phil. 315. explicat. De verbis *ἀλλ' ἥσσους ἐσμέν* v. Matth. p. 1238., de *τούτου ἐλλείπομεν* ibidem p. 820. init. Deinde *ἐν κοινῷ* est *in aerario*, ut docet Wessel. ad Herodot. 1, 144.

ἐκ τῶν ἰδίων] Schol. *πένητες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι.* v. Mans. Spart. 2. p. 7 sq. et inprimis Ot. Muell. Dor. 2. p. 211 sq. coll. 1. p. 180.

81. *αὐτῶν — ὑπερφέρομεν*] v. Matth. p. 672. Mox *ἄλλην γῆν* Schol. interpretatur Thraciam et Ioniam. Adde Euboeae magnam partem, Cycladas paene omnes et ceteras insulas inter Peloponnesum, Cretam et Asiam, Dores maritimos, Samios, multos ex Hellespontiis, multas urbes Graecas in oris Thraciae et Macedoniae, Oropum in confiniis Boeotiae. Adde Atheniensium colonias, Scyrum, Lemnum, Imbrum, Aeginetas, qui tum Aeginam tenebant, Hestiaeenses in Euboea, Naxios, Andrios, fortasse etiam Tenios et Ceos, partim Amphipolitanos, itemque partim Thurinos. Adde foederatos cum Atheniensibus Barbaros, Sitalcen, regem Odrysarum, Odomantos, populum Thraciae, Philippum et Derdam, principes Macedonum, Pelasgos ad Athon

τῶντες· τοῖς δὲ ἄλλη γῆ ἐστὶ πολλὴ ἧς ἄρχουσι, καὶ ἐκ θαλάσσης ὧν δέονται ἐπάξονται. εἰ δ' αὖ τοὺς ξυμμάχους ἀφιστάναι πειρασόμεθα, δεήσει καὶ τούτοις ναυσὶ βοηθεῖν, τὸ πλέον οὖσι νησιώταις. τίς οὖν ἔσται ἡμῶν ὁ πόλεμος; εἰ μὴ γὰρ ἢ ναυσὶ κρατήσομεν ἢ τὰς προςόδους ἀφαιρήσομεν ἀφ' ὧν τὸ ναυτικὸν τρέφουσι, βλαψόμεθα τὰ πλέω. κἂν τούτῳ οὐδὲ καταλύεσθαι ἔτι καλόν, ἄλλως τε καὶ εἰ δόξομεν ἄρξαι μᾶλλον τῆς διαφορᾶς. μὴ γὰρ δὴ ἐκείνῃ γε τῇ ἐλπίδι ἐπαιρώμεθα ὡς ταχὺ πανθήσεται ὁ πόλεμος ἢν τὴν γῆν αὐτῶν τάμωμεν. δέδοικα δὲ μᾶλλον μὴ καὶ τοῖς παισὶν αὐτὸν ὑπολίπωμεν· οὕτως εἰκὸς Ἀθηναίους φρονήματι μήτε τῇ γῇ δουλεῦσαι,
82 μήτε ὥςπερ ἀπείρους καταπλαγῆναι τῷ πολέμῳ. οὐ μὴν οὐδὲ ἀναισθήτως αὐτοὺς κελεύω τούς τε ξυμμάχους ἡμῶν ἐᾶν βλάπτειν καὶ ἐπιβουλεύοντας μὴ καταφωρᾶν, ἀλλὰ ὅπλα μὲν μήπω κινεῖν, πέμπειν δὲ καὶ αἰτιᾶσθαι μήτε πόλεμον ἄγαν δηλοῦντας μήθ' ὡς ἐπιτρέψομεν, κἂν τούτῳ καὶ τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἐξαρτύεσθαι ξυμμάχων τε προςαγωγῇ καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, εἴ ποθέν τινα ἢ ναυτικοῦ ἢ χρημάτων δύναμιν προςληψόμεθα· ἀνεπίφθονον δὲ ὅσοι ὥςπερ καὶ ἡμεῖς ὑπ' Ἀθηναίων ἐπιβουλευόμεθα μὴ Ἕλληνας μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρους προςλαβόντας διασωθῆναι· καὶ τὰ αὐτῶν ἅμα ἐκποριζώμεθα. καὶ ἢν μὲν ἐςακούσωσί τι πρεσβευομένων ἡμῶν, ταῦτα ἄριστα· ἢν δὲ μή, διελθόντων ἐτῶν καὶ δύο καὶ τριῶν ἄμεινον ἤδη ἢν δοκῇ πεφραγμένοι ἴμεν ἐπ' αὐτούς. καὶ ἴσως ὁρῶντες ἡμῶν ἤδη τήν τε παρασκευὴν καὶ τοὺς λόγους αὐτῇ ὁμοῖα ὑποσημαίνοντας μᾶλλον ἂν εἴκοιεν, καὶ γῆν ἔτι ἄτμητον ἔχοντες καὶ περὶ παρόντων ἀγαθῶν καὶ οὔπω ἐφθαρμένων βουλευόμενοι. μὴ γὰρ ἄλλο τι νο-

habitantes, Edones, in Italia Messapios, in Sicilia Segestanos, Siculos etc. Paulo inferius de formula μὴ γὰρ δή v. Matth. p. 1209. init. Deinde καταπλαγῆναι infinitivus aoristi pro futuro post verbum putandi, sperandi, coniiciendi, ut non raro etiam infinitivus praesentis pro futuro, legitur, de quo v. Matth. p. 950 sq.

82. *μήτε πόλεμον — ὡς ἐπιτρέψομεν*] *Μὴ δηλοῦν* idem est, quod *μὴ προςποιεῖσθαι* 3, 47., ubi v. Schol. et conf. Vig. p. 456. Haec verba significant *dissimulare.* Hoc ergo Archidamus dicit: qui nec bellum nimis certe minitentur, et dissimulent, nos concessuros, donec bellum paraverimus. Nam hoc ipsum continuo addit, bellum interea parandum esse, sed intra triennium non posse sperari paratum iri. Mox de verbis *ὅσοι — ἐπιβουλευόμεθα* v. Matth. p. 608. et de passivo *ἐπιβουλευόμεθα* ibidem p. 922. Et *τὰ αὐτῶν* idem est quod *τὰ ἴδια* sive *τὰ ἡμῶν αὐτῶν*, v. Matth. p. 920. Buttm. Gr. §. 127. adn. 5. (ed. 13.) Respondent inter se *ξυμμάχων τε προσαγωγῇ* et *καὶ τὰ αὐτῶν ἐκποριζώμεθα*, verbis *ἀνεπίφθονον — διασωθῆναι* in parenthesi positis. Mox pro *δύο καὶ τριῶν* nos in drei *oder* vier Jahren. Sic c. 22. est *τοιούτων καὶ παραπλησίων*. 5, 74. *τοιαύτη καὶ ὅτι ἐγγύτατα τούτων*. 7, 42. *στρατὸν ἴσον καὶ τοιοῦτον*. Mox *οὐχ ἧσσον ὅσῳ* idem est quod *τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ* et *ἐγκλήμασιν* *propter crimina sociorum*. v. Matth. §. 398. 6. De verbis *ὅπως μὴ πράξωμεν* (Anecdd. Bekk. 1. p. 162. et Laur. *πράξομεν*) v. ibid. §. 519. 7. p. 999.

μίσητε τὴν γῆν αὐτῶν ἢ ὅμηρον ἔχειν, καὶ οὐχ ἧσσον ὅσῳ ἄμεινον ἐξείργασται· ἧς φείδεσθαι χρὴ ὡς ἐπὶ πλεῖστον, καὶ μὴ ἐς ἀπόνοιαν καταστήσαντας αὐτοὺς ἀληπτοτέρους ἔχειν. εἰ γὰρ ἀπαράσκευοι τοῖς τῶν ξυμμάχων ἐγκλήμασιν ἐπειχθέντες τεμοῦμεν αὐτήν, ὁρᾶτε ὅπως μὴ αἴσχιον καὶ ἀπορώτερον τῇ Πελοποννήσῳ πράξωμεν. ἐγκλήματα μὲν γὰρ καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν οἷόν τε καταλῦσαι· πόλεμον δὲ ξύμπαντας ἀραμένους ἕνεκα τῶν ἰδίων, ὃν οὐχ ὑπάρχει εἰδέναι καθ' ὅ τι χωρήσει, οὐ ῥᾴδιον εὐπρεπῶς θέσθαι. καὶ ἀνανδρία μηδενὶ πολλοὺς μιᾷ 83 *πόλει μὴ ταχὺ ἐπελθεῖν δοκείτω εἶναι. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκείνοις οὐκ ἐλάσσους χρήματα φέροντες ξύμμαχοι, καὶ ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὅπλων τὸ πλέον, ἀλλὰ δαπάνης, δι' ἣν τὰ ὅπλα ὠφελεῖ, ἄλλως τε καὶ ἠπειρώταις πρὸς θαλασσίους. πορισώμεθα οὖν πρῶτον αὐτήν, καὶ μὴ τοῖς τῶν ξυμμάχων λόγοις πρότερον ἐπαιρώμεθα, οἵπερ δὲ καὶ τῶν ἀποβαινόντων τὸ πλέον ἐπ' ἀμφότερα τῆς αἰτίας ἕξομεν, οὗτοι καὶ καθ' ἡσυχίαν τι αὐτῶν προΐδωμεν. καὶ τὸ βραδὺ καὶ μέλλον, ὃ μέμφονται μά-* 84 *λιστα ἡμῶν, μὴ αἰσχύνεσθε. σπεύδοντές τε γὰρ σχολαίτερον ἂν παύσαισθε διὰ τὸ ἀπαράσκευοι ἐγχειρεῖν· καὶ ἅμα ἐλευθέραν καὶ εὐδοξοτάτην πόλιν διὰ παντὸς νεμόμεθα, καὶ δύναται μάλιστα σωφροσύνη ἔμφρων τοῦτ' εἶναι. μόνοι γὰρ δι' αὐτὸ εὐ-*

ἕνεκα τῶν ἰδίων] Schol. *ἰδίων λέγει τῶν Κορινθίων.* „Quum alii quoque, velut Megarenses c. 67., accusatores Atheniensium extiterint et paulo ante *τοῖς τῶν ξυμμάχων ἐγκλήμασιν ἐπειχθέντες* dixerit, inprimis quidem Corinthii, sed tamen alii quoque intelligendi sunt.“ Haack.

83. *οὐκ ἐλάσσους*] Vis comparativi ad solum *ξύμμαχοι* spectat, quum Lacedaemoniorum socii omnes tributorum immunes fuerint. Bloomf. Mox de comparandi formula *οὐχ ὅπλων τὸ πλέον ἀλλά* v. Matth. §. 455. b.

δι' ἣν — ὠφελεῖ] i. e. *propter quos sumtus arma utilia sunt*, et *δι' ἣν* fere idem quod *δι' ἧς* i. e. *per quos* etc. Conf. 3, 13. *δι' ἣν ἡ Ἀττικὴ ὠφελεῖται.* 3, 39. *προσόδου δι' ἣν ἰσχύομεν.* 7, 68. *πλεῖστοι διὰ τὸ εὐτυχῆσαι ὠφελῶσιν.* *Arma* (*ὅπλα*) intellige *ὁπλίτας* ut c. 80. 81. Mox ad verba *ἐπ' ἀμφότερα τῆς αἰτίας* Schol. adnotavit: *καὶ* (*κατὰ*) *νίκην καὶ ἧτταν.* Verba sic ordina: *οἵπερ ἕξομεν τὸ πλέον τῆς αἰτίας τῶν ἀποβαινόντων ἐπ' ἀμφότερα*, *qui autem eorum, quae eventura sunt in utramque partem, praecipui auctores videbimur* etc.

84. *μέμφονται ἡμῶν*] Cunctatio, de qua magis quam de alia re ulla nos accusant. v. Matth. p. 624. etc. 69. 70. Pro *ἂν παύσαισθε* alii libri *ἂν παύσησθε*, marg. Steph. *ἂν παύσοισθε.* Ed. Vasc. *ἂν παύσεσθε.* Ex his *ἂν παύσησθε* poeticum est. v. Matth. p. 990 sq. Sententiam ita Dukas expedit: *οἱ γὰρ ἀπαράσκευοι, μὴ δυνάμενοι ὁμόσε τοῖς πολεμίοις χωρεῖν ἰσχυρῶς, μηδ' ἐμμένειν ἐν τῷ πολέμῳ, ὥστε τέλος ἐπιθεῖναι ἐκ τοῦ εὐθέος αὐτῷ, μηκύνουσι τὸ πρᾶγμα ἐπὶ πολύ.* Verbis *καὶ ἅμα νεμόμεθα* „alterum argumentum editur, cur cunctatio non sit vituperanda, petitum ab effectu. Quum semper liberam et honestissimam urbem incoluerint, non posse mores suos reprehensione dignos esse ostendit.“ Haack.

δύναται τοῦτ' εἶναι] Schol. *τὸ βραδὺ καὶ τὸ μέλλον.* Id quod

πραγίαις τε οὐκ ἐξυβρίζομεν καὶ ξυμφοραῖς ἧσσον ἑτέρων εἴκομεν· τῶν τε ξὺν ἐπαίνῳ ἐξοτρυνόντων ἡμᾶς ἐπὶ τὰ δεινὰ παρὰ τὸ δοκοῦν ἡμῖν οὐκ ἐπαιρόμεθα ἡδονῇ, καὶ ἤν τις ἄρα ξὺν κατηγορίᾳ παροξύνῃ, οὐδὲν μᾶλλον ἀχθεσθέντες ἀνεπείσθημεν. πολεμικοί τε καὶ εὔβουλοι διὰ τὸ εὔκοσμον γιγνόμεθα, τὸ μὲν ὅτι αἰδὼς σωφροσύνης πλεῖστον μετέχει, αἰσχύνης δὲ εὐψυχία, εὔβουλοι δὲ ἀμαθέστερον τῶν νόμων τῆς ὑπεροψίας παιδευό-

comprobant verba cap. 85. *ἔξεστι δ' ἡμῖν μᾶλλον ἑτέρων* (sc. *βουλεύειν καθ' ἡσυχίαν*) *διὰ ἰσχύν.* Mox *εὐπραγίαις* est wegen unseres Glückes. v. Matth. p. 728. b. Genitivus *τῶν ἐξοτρυνόντων* pendet ex *ἡδονῇ*, hoc sensu: *ἡδονῇ, ἣν παρέχουσιν οἱ ἐξοτρύνοντες.* Mox in verbis *τὸ μὲν ὅτι αἰδώς* verba *τὸ μέν* refer ad *πολεμικοί*, ut sit *καὶ πολεμικοὶ μὲν γιγνόμεθα.* Deinde *αἰδώς* est *dedecoris vitandi studium*, Ehrgefühl v. Elms. ad Eur. Heracl. 201., sed optimus interpres huius loci est Plut. V. Cleomen. 9., cui adde Plat. De legg. p. 646. Steph. Schol. Mox et verborum Hom. Il. 5, 531. 15, 563.

εὔβουλοι δὲ — προνοουμένων] Hoc dicit: Modestia nostra, quam tarditatem Corinthii dicunt, efficit, ut et bellicosi simus et circumspecti, ac bellicosi quidem, quia modestiam vel maxime pudor et vitandi dedecoris studium sequitur; rursus ex illo pudore nascitur periculorum contemtus et fortitudo. Ita fit, ut bellicosi simus. Circumspecti autem modestia fimus, quia sic instituimur, ut leges non contemnamus, et severitate disciplinae iis obtemperare discamus; quia sic instituimur, ut inutilia addiscere nolentes non quidem hostium apparatum copiose loquentes reprehendamus, sed tanto alacrius agendo rem ipsam aggrediamur; quia denique sic instituimur, ut persuasum nobis habeamus, consilia hostium similia esse fortunae casibus, qui ne ipsi quidem callide differendo ex incertis certi reddi possunt. Quare semper re et voluntate parati sumus ut adversus bene consultos hostes, neque in erroribus, quos illi forsitan commissuri sint, fiduciam ponamus, sed ex hoc spem victoriae capiamus, quod in omnem eventum semper praeparati sumus. *Αἰδώ* et *αἰσχύνην*, sicut *σωφροσύνην* et *εὐκοσμίαν* uno sensu posuit. Modesti sumus, ait; ex modestia vitandi dedecoris studiosi; ex eo studio fortes. Conf. Ot. Muell. Dor. 2. p. 19. Deinde quia initium sententiae hoc est *πολεμικοί τε καὶ εὔβουλοι διὰ τὸ εὔκοσμον γιγνόμεθα, τὸ μέν, ὅτι αἰδώς* etc., post *τὸ μέν* sequi debebat *τὸ δέ*, pro hoc autem ipsa verba *εὔβουλοι δέ* posuit. v. Matth. p. 579. adn. 5. Et variat orationem, dicens *ἀμαθέστερον παιδευόμενοι* pro *ὅτι ἀμαθέστερον παιδευόμεθα.* A participio *παιδευόμενοι* pendent adverbia *ἀμαθέστερον* et *σωφρονέστερον.* Atque in sententiis quoque ab his adverbiis pendentibus oratio variatur, nam ab *ἀμαθέστερον* quod pendet, id substantivum est: *τῆς ὑπεροψίας*, i. e. *ἢ ὥστε τοὺς νόμους ὑπερορᾶν.* v. Matth. p. 771. quod autem a *σωφρονέστερον*, id verbum est *ἢ ὥστε ἀνηκουστεῖν* v. Matth. p. 847 sq. Praeterea a participio *παιδευόμενοι* pendent infinitivi *ἐπεξιέναι* et *νομίζειν.* „Locum egregie illustrant verba Cleonis 3, 37. *ἀμαθία — μέμψασθαι λόγον.*" Popp. Addit Gottl., haec eo referri, quod Athenienses adversariis suis *ἀμαθίαν* exprobrabant, (quod fecit etiam orator Corinthius c. 71.) tanquam *ἀμούσοις.* v. Aelian. V. H. 12, 50. ibique Perizon. His ita Archidamus respondere putandus est, ut dicat, sese, si *ἀμαθεῖς* sint, certe *ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις* non rudes esse, in legum observantia, usu armorum et talibus. Praecipue studium eloquentiae Spartani negligebant. v. Thuc. 4, 84. Conf. Mans. Spart. 1, 1. p. 165. Et id ipsum studium verba *τὰ ἀχρεῖα* significare videntur, quibus mox Archidamus utitur.

μενοι, καὶ ξὺν χαλεπότητι σωφρονέστερον ἢ ὥςτε αὐτῶν ἀνηκουστεῖν, καὶ μὴ τὰ ἀχρεῖα ξυνετοὶ ἄγαν ὄντες, τὰς τῶν πολεμίων παρασκευὰς λόγῳ καλῶς μεμφόμενοι ἀνομοίως ἔργῳ ἐπεξιέναι, νομίζειν δὲ τάς τε διανοίας τῶν πέλας παραπλησίους

ξὺν χαλεπότητι σωφρονέστερον] i. e. χαλεπώτερόν τε καὶ σωφρονέστερον. v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 120.

καὶ μὴ τὰ ἀχρεῖα — ἐπεξιέναι] i. e. καὶ μὴ τῷ τὰ ἀχρεῖα ξυνετοὶ ἄγαν εἶναι τὰς τῶν πολεμίων παρασκευὰς λόγῳ μὲν καλῶς μέμφεσθαι, ἀνομοίως δὲ ἔργῳ ἐπεξιέναι sc. παιδευόμενοι. Et τὰ ἀχρεῖα Schol. exponit τὰ σοφίσματα τῶν λόγων.

ἀνομοίως — ἐπεξιέναι] sc. λόγον sive τὰ λεχθέντα εἰς μέμψιν τῶν παρασκευῶν τῶν πολεμικῶν. Ἐπεξιέναι enim est *exsequi*. *Et quia ita educamur, ut non, inutilium rerum periti, hostium apparatum pulchris verbis reprehendentes, re ipsa ingeniose dictis congruenter agendo* (et hosti reprimendo) *impares simus.* Verba νομίζειν δὲ — οὐ λόγῳ διαιρετὰς sunt, qui ita interpretentur: *sed ita instituimur, ut et aliorum cogitationes nostris similes esse, et fortunae lusus oratione explicari non posse existimemus.* Qui si sensus istorum verborum esset, pro οὐ διαιρετάς opus fuisset dici μὴ διαιρετάς. Imo παραπλησίους εἶναι τάς τε διανοίας καὶ τὰς τύχας dictum e more Graecorum pro παραπλησίους εἶναι τὰς διανοίας ταῖς τύχαις. Verba autem οὐ λόγῳ διαιρετάς (die nicht mit Worten auszumachen sind), iam recte οὐ, non μή habent, quia sic resolvenda sunt: αἳ οὐ διαιρεταὶ λόγῳ εἰσίν. Haec interpretatio firmatur iis, quae sequuntur: propterea quod pro incertis consilia hostium, pro incertis casus fortunae habemus, minus quidem verborum facimus, sed tanto tutius bella aggredimur, semper ita parati, quasi hostes optime sibi consulturi sint, quo fit, ut nullus rerum eventus praeter spem nobis accidat. Dicit igitur Archidamus, Lacedaemonios ita institutos esse, ut putent alios quoque valere ingenio et consilio, quo se et ipsi tueri possint, ideoque salutem suam ponere in agendo cum prudentia, non in erroribus adversariorum. Cod. Laur. τε om., at nihil refert, utrum dicas τάς τε διανοίας παραπλησίους εἶναι καί, an τὰς διανοίας παραπλ. εἶναι καί, an καὶ τὰς διανοίας παραπλ. εἶναι καί. Conf. Thuc. 1, 39. 70. 140. 2, 35. 4, 64. 65. Verba οὐ λόγῳ contrarie ponuntur verbis ἀλλ' ἔργῳ, quorum sensus satis aperte inest in iis, quae statim sequuntur: ἀεὶ δὲ ὡς πρὸς — παρασκευαζώμεθα. Hic igitur Archidamus prorsus idem dicit, quod Pericles c. 140. ἐνδέχεται γὰρ τὰς ξυμφορὰς etc. et orator Corinthius c. 120. πολλὰ γὰρ — περιέστη. Prorsus autem a sensu huius loci aberraverunt Haack. et Popp., dum supplent: τὰς διανοίας τῶν πέλας παραπλησίους εἶναι ταῖς ἡμετέραις. Falsum enim est, Thucydidem dicere, alios homines idem sentire, ac Lacedaemonios, neque hic scriptor ignoravit, tot fere sensus hominum, quot capita esse. Quia autem constat, suas quemque cogitationes scire, alterius non scire, propterea alterius cogitationes aeque incertas esse dicit, atque fortunae eventus, eosque stultos esse, qui ex suis consiliis fortunae eventus fore putent 4, 64. Illi interpretes hoc decepti esse videntur, quod Thucydidem et ipsum legebant paulo inferius similitudinem hominum statuere: πολύ τε διαφέρειν οὐ δεῖ νομίζειν ἄνθρωπον ἀνθρώπου. Sed ea nimirum similitudo est ingeniorum, non voluntatis et cogitationum, similitudo autem hominum inter se si iam verbis τὰς διανοίας τῶν πέλας παραπλησίους εἶναι etc. memorata esset, hic scriptor praeter morem suum bis, ubi non opus erat, idem dixisse putandus esset. Denique vocabulum διαιρετάς Schol. explicat per φανεράς. Arn.: *casus, qui eloquentiae vi non*

εἶναι καὶ τὰς προςπιπτούσας τύχας οὐ λόγῳ διαιρετάς. ἀεὶ δὲ ὡς πρὸς εὖ βουλευομένους τοὺς ἐναντίους ἔργῳ παρασκευαζώμεθα· καὶ οὐκ ἐξ ἐκείνων ὡς ἁμαρτησομένων ἔχειν δεῖ τὰς ἐλπίδας, ἀλλ' ὡς ἡμῶν αὐτῶν ἀσφαλῶς προνοουμένων. πολύ τε διαφέρειν οὐ δεῖ νομίζειν ἄνθρωπον ἀνθρώπου, κράτιστον δὲ εἶ-
85*ναι ὅςτις ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις παιδεύεται. ταύτας οὖν ἃς οἱ πατέρες τε ἡμῖν παρέδοσαν μελέτας καὶ αὐτοὶ διὰ παντὸς ὠφελούμενοι ἔχομεν, μὴ παρῶμεν, μηδ' ἐπειχθέντες ἐν βραχεῖ μορίῳ ἡμέρας περὶ πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ πόλεων καὶ δόξης βουλεύσωμεν, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν. ἔξεστι δ' ἡμῖν μᾶλλον ἑτέ-*

possunt antea accurate definiri. Fortasse cum respectu ad partitiones oratorias vocem scriptor legit, id quod sensisse videtur Port.: *et fortunae casus oratorie explicari non posse*, et Dukas: *οὐ δὲ γάρ ἐστι λόγῳ διελόντας ἀνακαλύπτειν τὰ μέλλοντα ὑπὸ τῆς τύχης γενήσεσθαι.*

ὡς πρὸς — τοὺς ἐναντίους] i. e. *πρὸς τοὺς ἐναντίους ὡς πρὸς εὖ βουλευομένους.* v. Matth. p. 1192. et locum, quem adscripsit p. 1122. ex Xenoph. Cyrop. 1, 6, 4. Non aliter Cic. Tusc. Quaestt. 5, 32. *ut ad quietum me licet venias* i. e. licet venias ad me, ut ad quietum. Sententiam egregie illustrat. Isocr. De Pac. 60. p. 191. Bekk. Mox alii libri *παρασκευαζόμεθα* at „scribendum potius *παρασκευαζώμεθα*, quod perinde est ac si dixisset *παρασκευάζεσθαι δεῖ*, ut sequitur *ἔχειν δεῖ.*" Steph. Etiam c. 121. subito ab indicativo ad imperativum (verbale) transit: *περιεσόμεθα — καθαιρετέον.* Mox verbis *καὶ οὐκ ἐξ ἐκείνων* respicit ad verba Corinthii cap. 69. vers. fin. Verba *ὡς ἡμῶν — προνοουμένων* converte: man muss Vertrauen setzen können auf das Bewusstsein, dass man selbst für alle Fälle (*ἀσφαλῶς*) gerüstet sei. v. Buttm. Gr. §. 145. adn. 5. (ed. 13.), Matth. §. 568. p. 1121. 2.

ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις] Ne putate, ait, hominem homini multo praestare, a quovis adversario exspectate, eum sibi cauturum, ad eamque rem ingenii dote praeditum esse; sic tutius agetis. Optimus autem vir ille est, qui in maxime necessariis (im Wesentlichen) eruditus est i. e. ex mente Spartanorum, in usu rerum, praecipue armorum tractatione, et omnino in agendo magis (im Practischen), quam in eloquentia et studiis literarum. Plut. V. Lyc. 16. *γράμματα μὲν οὖν ἕνεκα τῆς χρείας ἐμάνθανον· ἡ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ νικᾶν μαχόμενον.* Et contra Spartanos, eloquentiae contemtores, diriguntur verba Periclis 2, 40. *οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην.* Sic cepit etiam Schol. Thuc. 2, 37. *τὸ τερπνὸν τοῦ βίου* Lacedaemonii *κώλυμα νομίζουσι τῶν ἀναγκαίων.* Etenim nihil dicit, nisi quod in omnibus foris et circulis ex literarum contemtoribus audias, quibus ea tantum necessaria et proinde utilia videntur, quae ad usum et institutionem vitae communis pertinent, et regis mentem praeclare expressit Ion poeta: *Οὐ γὰρ λόγοις Λάκαινα πυργοῦται πόλις· Ἀλλ' εὖτ' ἂν Ἄρης νεοχμὸς ἐμπέσῃ στρατῷ, Βουλὴ μὲν ἄρχει, χεὶρ δ' ἐπεξεργάζεται.* v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 454, 2. et inprimis C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 56, 3.

85. *μελέτας*] Intelligo Lacedaemoniorum instituta in educandis liberis, de quibus v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 305 sqq. 385 sqq. 397 sqq. et C. Fr. Herm. l. c. p. 55. §. 27.

ἔξεστι δ' ἡμῖν] sc. *καθ' ἡσυχίαν βουλεύειν.* Respicit orationem Corinthii c. 71. init. coll. c. 69. med. *καίτοι ἐλέγεσθε ἀσφαλεῖς εἶναι* etc. Mox *διὰ ἰσχὺν* est *propter potentiam nostram*, quae deterret ad-

ρων διὰ ἰσχύν. καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πέμπετε μὲν περὶ τῆς Ποτιδαίας, πέμπετε δὲ περὶ ὧν οἱ ξύμμαχοί φασιν ἀδικεῖσθαι, ἄλλως τε καὶ ἑτοίμων ὄντων αὐτῶν δίκας δοῦναι· ἐπὶ δὲ τὸν διδόντα οὐ πρότερον νόμιμον ὡς ἐπὶ ἀδικοῦντα ἰέναι. παρασκευάζεσθε δὲ τὸν πόλεμον ἅμα. ταῦτα γὰρ καὶ κράτιστα βουλεύσεσθε καὶ τοῖς ἐναντίοις φοβερώτατα. καὶ ὁ μὲν Ἀρχίδαμος τοιαῦτα εἶπε· παρελθὼν δὲ Σθενελαΐδας τελευταῖος, εἷς τῶν ἐφόρων τότε ὤν, ἔλεξεν ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις ὧδε.

86 Τοὺς μὲν λόγους τοὺς πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων οὐ γιγνώσκω· ἐπαινέσαντες γὰρ πολλὰ ἑαυτοὺς οὐδαμοῦ ἀντεῖπον ὡς οὐκ ἀδικοῦσι τοὺς ἡμετέρους ξυμμάχους καὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι εἰ πρὸς τοὺς Μήδους ἐγένοντο ἀγαθοὶ τότε, πρὸς δὲ ἡμᾶς κακοὶ νῦν, διπλασίας ζημίας ἄξιοί εἰσιν, ὅτι ἀντ' ἀγαθῶν κακοὶ γεγένηνται. ἡμεῖς δὲ ὁμοῖοι καὶ τότε καὶ νῦν ἐσμεν, καὶ τοὺς ξυμμάχους ἢν σωφρονῶμεν οὐ περιοψόμεθα ἀδικουμένους οὐδὲ μελλήσομεν τιμωρεῖν· οἱ δ' οὐκέτι μέλλουσι κακῶς πάσχειν. ἄλλοις μὲν γὰρ χρήματά ἐστι πολλὰ καὶ νῆες καὶ ἵπποι, ἡμῖν δὲ ξύμμαχοι ἀγαθοί, οὓς οὐ παραδοτέα τοῖς Ἀθηναίοις ἐστίν, οὐδὲ δίκαις καὶ λόγοις διακριτέα μὴ λόγῳ καὶ αὐτοὺς βλαπτομένους, ἀλλὰ τιμωρητέα ἐν τάχει καὶ παντὶ σθένει. καὶ ὡς ἡμᾶς πρέπει βουλεύεσθαι ἀδικουμένους μηδεὶς διδασκέτω, ἀλλὰ τοὺς μέλλοντας ἀδικεῖν μᾶλλον πρέπει πολὺν χρόνον βουλεύεσθαι. ψηφίζεσθε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἀξίως τῆς Σπάρτης τὸν πόλεμον, καὶ μήτε τοὺς Ἀθηναίους ἐᾶτε μείζους γίγνεσθαι, μήτε τοὺς ξυμμάχους καταπροδιδῶμεν, ἀλλὰ ξὺν τοῖς θεοῖς ἐπίωμεν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας.

87 Τοιαῦτα δὲ λέξας ἐπεψήφιζεν αὐτὸς ἔφορος ὢν ἐς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Λακεδαιμονίων. ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῇ καὶ οὐ ψήφῳ, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοὴν ὁποτέρα μείζων, ἀλλα βουλόμενος αὐτοὺς φανερῶς ἀποδεικνυμένους τὴν γνώμην ἐς τὸ πολεμεῖν μᾶλλον ὁρμῆσαι ἔλεξεν Ὅτῳ μὲν ὑμῶν, ὦ Λακε-

versarios nostros, ne temere nos aggrediantur, et *μᾶλλον ἑτέρων* accipe dictum pro *μᾶλλον ἢ ἑτέροις*. Vid. Matth. §. 454. p. 849.

86. *ὁμοῖοι καὶ τότε*] i. e. *ὁμοῖοι καὶ τότε ἦμεν καὶ νῦν ἐσμέν*. Schol. *ἐλευθερωταὶ τῆς Ἑλλάδος δηλονότι*. vid. cap. 69. De verbis *οὐ παραδοτέα* v. Matth. p. 829. 1.

87. *ἐπεψήφιζεν*] i. e. *in suffragium misit concionem*. v. Matth. p. 737. not. Modo regibus, regumque filiis, Ephoris et in universum magistratibus Spartae ius erat, populum in suffragium mittendi. v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 89. De Ephoris, quae huc pertinent, idem seorsum exposuit p. 121 sqq. Conf. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 91 sq. Herm. Antt. Gr. p. 86, 2. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 222 sqq. et inprimis p. 223, 94. De suffragiis apud Spartanos *βοῇ* fieri solitis fusius exponit Plut. V. Lyc. 26.

μᾶλλον ὁρμῆσαι] Quia illi, qui clamore bellum se decernere significabant, maior pars Spartanorum erant, singulosque, qui bellum nollent, non credere licebat ausuros esse invidiam publicam incurrere palam bellum pluribus invitis vetando, propterea dicto a scriptore modo

δαιμόνιοι, δοκοῦσι λελύσθαι αἱ σπονδαὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀδικεῖν, ἀναστήτω ἐς ἐκεῖνο τὸ χωρίον· δείξας τι χωρίον αὐτοῖς· ὅτῳ δὲ μὴ δοκοῦσιν, ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα. ἀναστάντες δὲ διέστησαν, καὶ πολλῷ πλείους ἐγένοντο οἷς ἐδόκουν αἱ σπονδαὶ λελύσθαι. προςκαλέσαντές τε τοὺς ξυμμάχους εἶπον ὅτι σφίσι μὲν δοκοῖεν ἀδικεῖν οἱ Ἀθηναῖοι, βούλεσθαι δὲ καὶ τοὺς πάντας ξυμμάχους παρακαλέσαντες ψῆφον ἐπαγαγεῖν, ὅπως κοινῇ βουλευσάμενοι τὸν πόλεμον ποιῶνται, ἢν δοκῇ. καὶ οἱ μὲν ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου διαπραξάμενοι ταῦτα, καὶ οἱ Ἀθηναίων πρέσβεις ὕστερον ἐφ' ἅπερ ἦλθον χρηματίσαντες. ἡ δὲ διαγνώμη αὕτη τῆς ἐκκλησίας, τοῦ τὰς σπονδὰς λελύσθαι, ἐγένετο ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει καὶ δεκάτῳ τῶν τριακοντουτίδων σπονδῶν προκεχωρηκυιῶν αἳ ἐγένοντο μετὰ τὰ Εὐβοεικά.

88 Ἐψηφίσαντο δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς σπονδὰς λελύσθαι καὶ πολεμητέα εἶναι οὐ τοσοῦτον τῶν ξυμμάχων πεισθέντες τοῖς λόγοις ὅσον φοβούμενοι τοὺς Ἀθηναίους μὴ ἐπὶ μεῖζον δυνηθῶσιν, ὁρῶντες αὐτοῖς τὰ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος ὑποχείρια ἤδη

89 ὄντα. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι τρόπῳ τοιῷδε ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγματα ἐν οἷς ηὐξήθησαν. ἐπειδὴ Μῆδοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Εὐρώπης νικηθέντες καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ ὑπὸ Ἑλλήνων, καὶ οἱ καταφυγόντες αὐτῶν ταῖς ναυσὶν ἐς Μυκάλην διεφθάρησαν, Λεωτυχίδης μὲν ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅςπερ ἡγεῖτο τῶν ἐν Μυκάλῃ Ἑλλήνων, ἀπεχώρησεν ἐπ' οἴκου ἔχων τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου ξυμμάχους· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἀπὸ Ἰωνίας καὶ Ἑλληςπόντου ξύμμαχοι ἤδη ἀφεστηκότες ἀπὸ βασιλέως ὑπομείναντες Σηστὸν ἐπολιόρκουν Μήδων ἐχόντων, καὶ ἐπιχειμάσαντες εἷλον αὐτὴν ἐκλιπόντων τῶν βαρβάρων. καὶ

Ephorus Spartanos in suffragia discedere iubebat. Arn. Propterea quoque Thuc. 6, 24. extr. scribit: ὥστε διὰ τὴν ἄγαν τῶν πλειόνων ἐπιθυμίαν, εἴ τῳ ἄρα καὶ μὴ ἤρεσκε, δεδιὼς μὴ, ἀντιχειροτονῶν κακόνους δόξειεν εἶναι τῇ πόλει, ἡσυχίαν ἦγε.

δείξας] Schol. τὸ ἑξῆς τῆς διανοίας οὕτως, ἔλεξε δείξας τί χωρίον αὐτοῖς. τὸ γὰρ δείξας τι χωρίον αὐτοῖς πρὸς τὸ ἔλεξεν. Conf. Thuc. 1, 137. γράψας τὴν ἐκ Σαλαμῖνος etc. 136. εἰπὼν ὑφ' ὧν καὶ ἐφ' ᾧ διώκεται etc. Itidemque Cic. de N. D. 1, 7. *Mihi vero, inquit Cotta, videtur. Sed ut hic, qui intervenit (me intuens) ne ignoret, quae res agatur, de natura agebamus deorum.*

τοὺς πάντας ξυμμάχους] Omnium civitatum legati serius convocati sunt (c. 119.) et in suffragium missi (c. 125.).

89. De rebus πεντηκονταετίας, quae iam sequitur, iuvabit legisse Ot. Muellerum Dor. 1. p. 178. per totum c. 9. Verba ἐπὶ τὰ πράγματα etc. sic convertit Port.: *ad res gerendas venerunt, per quas creverunt.*

οἱ ἀπὸ Ἰωνίας] conf. Herodot. 9, 106. Dahlm. Forschungen 1. p. 102. adn. De Sesto oppugnata v. Herodot. 7, 33. 78. 9, 14 sqq. Mox ὡς ἕκαστοι intellige: ὡς ἕκαστοι ἔτυχον. v. Matth. p. 1284. Et ὅθεν ὑπεξέθεντο per attractionem dictum pro ἐκεῖθεν, οὗ ὑπεξέθεντο. v. ibidem p. 885. adn. 2. Schol. ἐκ Τροίζηνος καὶ ἐκ Σαλαμῖνος. v. Diod. 11, 39. De verbis οἰκίαι αἱ μέν v. Matth. p. 626. §. 319.

μετὰ τοῦτο ἀπέπλευσαν ἐξ Ἑλλησπόντου ὡς ἕκαστοι κατὰ πόλεις. Ἀθηναίων δὲ τὸ κοινόν, ἐπειδὴ αὐτοῖς οἱ βάρβαροι ἐκ τῆς χώρας ἀπῆλθον, διεκομίζοντο εὐθὺς ὅθεν ὑπεξέθεντο παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν περιοῦσαν κατασκευήν, καὶ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν παρεσκευάζοντο καὶ τὰ τείχη. τοῦ τε γὰρ περιβόλου βραβέα εἱστήκει καὶ οἰκίαι αἱ μὲν πολλαὶ πεπτώκεσαν, ὀλίγαι δὲ περιῆσαν, ἐν αἷς αὐτοὶ ἐσκήνησαν οἱ δυνατοὶ τῶν Περσῶν. Λακεδαιμόνιοι δὲ αἰσθόμενοι τὸ μέλλον ἦλθον πρεσβείᾳ, τὰ μὲν καὶ αὐτοὶ ἥδιον ἂν ὁρῶντες μήτε ἐκείνους μήτ' ἄλλον μηδένα τεῖχος ἔχοντα, τὸ δὲ πλέον τῶν ξυμμάχων ἐξοτρυνόντων καὶ φοβουμένων τοῦ τε ναυτικοῦ αὐτῶν τὸ πλῆθος, ὃ πρὶν οὐχ ὑπῆρχε, καὶ τὴν ἐς τὸν Μηδικὸν πόλεμον τόλμαν γενομένην. ἠξίουν τε αὐτοὺς μὴ τειχίζειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔξω Πελοποννήσου μᾶλλον ὅσοις εἱστήκει ξυγκαθελεῖν μετὰ σφῶν τοὺς περιβόλους, τὸ μὲν βουλόμενον καὶ ὕποπτον τῆς γνώμης οὐ δηλοῦντες ἐς τοὺς Ἀθηναίους, ὡς δὲ τοῦ βαρβάρου, εἰ αὖθις ἐπέλθοι, οὐκ ἂν ἔχοντος ἀπὸ ἐχυροῦ ποθεν, ὥςπερ νῦν ἐκ τῶν Θηβῶν, ὁρμᾶσθαι· τήν τε Πελοπόννησον πᾶσιν ἔφασαν ἱκανὴν εἶναι ἀναχώρησίν τε καὶ ἀφορμήν. οἱ δ' Ἀθηναῖοι Θεμιστοκλέους γνώμῃ τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους ταῦτ' εἰπόντας ἀποκρινάμενοι ὅτι πέμψουσιν ὡς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ ὧν λέγουσιν εὐθὺς ἀπήλλαξαν· ἑαυτὸν δὲ ἐκέλευεν ἀποστέλλειν ὡς τάχιστα ὁ Θεμιστοκλῆς ἐς τὴν Λακεδαίμονα, ἄλλους δὲ πρὸς ἑαυτῷ ἑλομένους πρέσβεις μὴ εὐθὺς ἐκπέμπειν, ἀλλ' ἐπισχεῖν

90. τὰ μὲν — τὸ δὲ πλέον] v. Vig. p. 14. adn. Mox ad ὅσοις εἱστήκει supple τείχη. Vulgo legitur ξυνειστήκει. C. cod. Bas. D. Laur. εἱστήκει. Vulgatam non male tuentur Arn. et Did., moenia urbis affirmantes recte dici ξυστῆναι sive *consistere* (Stand or hold together, to exist unruined — murailles étant debout, conservées) quum praesertim scriptor modo mentionem fecerit moenium Athenarum, quorum exigua tantum pars integra mansisset et περίβολος non esset continuus (οὐ ξυνέστη).

τὸ βουλόμενον] i. e. τὴν βούλησιν. v. Matth. §. 269. Mox verba ὡς — οὐκ ἂν ἔχοντος etc. significant φάσκοντες, ὅτι (εἰ μὴ τειχίζοιεν) οὐκ ἂν ἔχοι etc.: indem sie äusserten, dass (falls sie dieses thäten) der Perserkönig, wenn er wieder einen Einfall machte, nicht von einem festen Orte aus seinen Angriff würde unternehmen können. Deinde ἀπὸ ἐχυροῦ ποθεν scripsi. Bekk. in ed. mai. πόθεν i. e. οὐκ ἔχοντος ἐχυρὸν, πόθεν ὁρμᾶσθαι. Sic attractio est subiecti sequentis casum relativi sui. v. Matth. §. 474., et infinitivus positus est, ut ap. Soph. Oed. C. 48. et in illis exemplis, quae explicat Lob. ad Phryn. p. 772. Simplicius et fortasse rectius est encliticum ποθέν. „Quum neque illa inversa attractio, si pron. ἄλλος et locutionem οὐδένα ὅντινα οὐ excipimus, in prosa oratione admittatur, neque infinitivus apud antiquos scriptores ita ponatur [at v. Soph.] denique ὁπόθεν vel ὅθεν rectius dicatur, quam πόθεν, vulgata servanda est, quae proprie *alicunde a loco munito*, ideoque *ab aliquo loco munito* significat.“ Popp. Mox ἀναχώρησιν — ἀφορμήν est: Zufluchtsort — Angriffspunkt, sedes quo se hostis recipiat, et unde profectus hostem propugnes. De phrasi μέχρι τοσούτου ἕως ἂν v. Matth. §. 480. p. 897.

μέχρι τοσούτου ἕως ἂν τὸ τεῖχος ἱκανὸν αἴρωσιν ὥςτε ἀπομάχεσθαι ἐκ τοῦ ἀναγκαιοτάτου ὕψους· τειχίζειν δὲ πάντας πανδημεὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ αὐτοὺς καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, φειδομένους μήτε ἰδίου μήτε δημοσίου οἰκοδομήματος ὅθεν τις ὠφέλεια ἔσται ἐς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καθαιροῦντας πάντα. καὶ ὁ μὲν ταῦτα διδάξας καὶ ὑπειπὼν τἄλλα ὅτι αὐτὸς τἀκεῖ πράξοι ᾤχετο. καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐλθὼν οὐ προςῄει πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διῆγε καὶ προὐφασίζετο. καὶ ὁπότε τις αὐτὸν ἔροιτο τῶν ἐν τέλει ὄντων ὅ, τι οὐκ ἐπέρχεται ἐπὶ τὸ κοινόν, ἔφη τοὺς ξυμπρέσβεις ἀναμένειν, ἀσχολίας δέ τινος οὔσης αὐτοὺς ὑπολειφθῆναι, προςδέχεσθαι μέντοι ἐν τάχει ἥξειν καὶ 91 θαυμάζειν ὡς οὔπω πάρεισιν. οἱ δὲ ἀκούοντες τῷ μὲν Θεμιστοκλεῖ ἐπείθοντο διὰ φιλίαν αὐτοῦ· τῶν δὲ ἄλλων ἀφικνουμένων καὶ σαφῶς κατηγορούντων ὅτι τειχίζεταί τε καὶ ἤδη ὕψος λαμβάνει, οὐκ εἶχον ὅπως χρὴ ἀπιστῆσαι. γνοὺς δὲ ἐκεῖνος κελεύει αὐτοὺς μὴ λόγοις μᾶλλον παράγεσθαι ἢ πέμψαι σφῶν αὐτῶν ἄνδρας οἵτινες χρηστοὶ καὶ πιστῶς ἀπαγγελοῦσι σκεψάμενοι. ἀποστέλλουσιν οὖν, καὶ περὶ αὐτῶν ὁ Θεμιστοκλῆς τοῖς Ἀθηναίοις κρύφα πέμπει κελεύων ὡς ἥκιστα ἐπιφανῶς κατασχεῖν καὶ μὴ ἀφεῖναι πρὶν ἂν αὐτοὶ πάλιν κομισθῶσιν· ἤδη γὰρ καὶ ἧκον αὐτῷ οἱ ξυμπρέσβεις Ἁβρώνιχός τε ὁ Λυσικλέους καὶ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου ἀγγέλλοντες ἔχειν ἱκανῶς τὸ τεῖχος· ἐφοβεῖτο γὰρ μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι σφᾶς, ὁπότε σαφῶς ἀκούσειαν, οὐκέτι ἀφῶσιν. οἵ τε οὖν Ἀθηναῖοι τοὺς πρέσβεις ὥςπερ ἐπεστάλη κατεῖχον, καὶ Θεμιστοκλῆς ἐπελθὼν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐνταῦθα δὴ φανερῶς εἶπεν ὅτι ἡ μὲν πόλις σφῶν

ὥστε ἀπομάχεσθαι] i. e. ἕως ἂν αἴρωσιν ἐς τὸ ἀναγκαιότατον ὕψος, ἱκανὸν ὥστε ἀπομάχεσθαι, ut ὥστε pendeat ab ἱκανόν, *murum satis magnae altitudinis, idoneum, ex quo pugnetur.* Mox τὰς ἀρχὰς accipe esse Ephoros. v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 121 sq. Τὰ τέλη, αἱ ἀρχαί, τὰ ἀρχεῖα eundem magistratum significant. v. ibidem p. 127. adn. Mox διῆγε est ἐβράδυνε. De ὅ, τι οὐκ ἐπέρχεται v. Matth. p. 916. 8.

91. τῶν δὲ ἄλλων] Articulus abesse posset, nisi scriptor indicare voluisset *omnes alios,* quicunque inde venissent, idem nuntiasse: da aber die übrigen von daher kommenden ganz zuverlässig anzeigten. Haack. Mox in verbis ὕψος λαμβάνει constructio ἀπὸ κοινοῦ est, qua substantivum repetendum est e verbo τειχίζεται. v. Matth. p. 590. Mox de formula οὐκ εἶχον ὅπως χρὴ Popp. inter alia confert Thuc. 7, 44. Nec multum differre ait Thuc. 2, 4. 5, 62., adiri iubens Stallb. ad Plat. Conviv. 15. Mox pro μὴ μᾶλλον ἢ ex nostra dicendi ratione magis exspectari μὴ τοσοῦτον — ὅσον sive μὴ — ἀλλὰ μᾶλλον Popp. adnotavit. De Abronicho v. Schaef. App. Cr. Demosth. Vol. 5. p. 142. Mox πόλις σφῶν pro π. αὐτῶν, quod in aliis libris est, scripsi cum Poppone, qui αὐτῶν h. l. contra morem Thucydidis in his pronominibus esse monuit. Et quidem pronomen ad sententiae praecipuae subiecta, Athenienses et Themistoclem redit, ac per totum hunc locum iidem ubique per σφᾶς et ἑαυτούς indicantur. v. Buttm. Gr. §. 127. 3. (ed. 13.) Mox τὰ κοινὰ ξύμφορα puto dictum pro τὰ ξύμφορα τῷ κοινῷ. v. Matth. §. 453.

τετείχισται ἤδη ὥςτε ἱκανὴ εἶναι σώζειν τοὺς ἐνοικοῦντας· εἰ δέ τι βούλονται Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ ξύμμαχοι πρεσβεύεσθαι παρὰ σφᾶς, ὡς πρὸς διαγιγνώσκοντας τὸ λοιπὸν ἰέναι τά τε σφίσιν αὐτοῖς ξύμφορα καὶ τὰ κοινά. τήν τε γὰρ πόλιν ὅτε ἐδόκει ἐκλιπεῖν ἄμεινον εἶναι καὶ ἐς τὰς ναῦς ἐςβῆναι, ἄνευ ἐκείνων ἔφασαν γνόντες τολμῆσαι, καὶ ὅσα αὖ μετ' ἐκείνων βουλεύεσθαι, οὐδενὸς ὕστεροι γνώμῃ φανῆναι. δοκεῖν οὖν σφίσι καὶ νῦν ἄμεινον εἶναι τὴν ἑαυτῶν πόλιν τεῖχος ἔχειν, καὶ ἰδίᾳ τοῖς πολίταις καὶ ἐς τοὺς πάντας ξυμμάχους ὠφελιμώτερον ἔσεσθαι. οὐ γὰρ οἷόν τε εἶναι μὴ ἀπὸ ἀντιπάλου παρασκευῆς ὁμοῖόν τι ἢ ἴσον ἐς τὸ κοινὸν βουλεύεσθαι. ἢ πάντας οὖν ἀτειχίστους ἔφη χρῆναι ξυμμαχεῖν ἢ καὶ τάδε νομίζειν ὀρθῶς ἔχειν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες ὀργὴν 92 μὲν φανερὰν οὐκ ἐποιοῦντο τοῖς Ἀθηναίοις· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ κωλύμῃ, ἀλλὰ γνώμης παραινέσει δῆθεν τῷ κοινῷ ἐπρεσβεύσαντο· ἅμα δὲ καὶ προςφιλεῖς ὄντες ἐν τῷ τότε διὰ τὴν ἐς τὸν Μῆδον προθυμίαν τὰ μάλιστα αὐτοῖς ἐτύγχανον· τῆς μέντοι βουλήσεως ἁμαρτάνοντες ἀδήλως ἤχθοντο. οἵ τε πρέσβεις ἑκατέρων ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου ἀνεπικλήτως.

Τούτῳ τῷ τρόπῳ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν πόλιν ἐτείχισαν ἐν 93 ὀλίγῳ χρόνῳ. καὶ δήλη ἡ οἰκοδομία ἔτι καὶ νῦν ἐστιν ὅτι κατὰ σπουδὴν ἐγένετο. οἱ γὰρ θεμέλιοι παντοίων λίθων ὑπό-

ὅσα — βουλεύεσθαι] Graeci in oratione indirecta accusativum cum infinitivo etiam post relativa ὅς — ὅσα — οἷα, post coniunctiones εἰ — ἐπεί, ὡς etc. usurpant. v. Matth. §. 538.

οὐ γὰρ οἷόν τε εἶναι] Schol. ἐὰν μὴ ἔχωμεν, φασί, τεῖχος ὡς οἱ ἄλλοι, μέλλομεν οὐδὲ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν ἐν τοῖς πολέμοις· ἴσως γάρ, πολεμίων ἐλθόντων, ἡμῖν μὲν δόξει μὴ μάχεσθαι, ἀλλὰ σπένδεσθαι, ὡς μὴ ἔχουσι τεῖχος, τοῖς δὲ ἄλλοις, πολεμεῖν· οὐ γὰρ ἐνδέχεται, τὸν μὴ ὄντα ἴσον τῶν ἄλλων θαρσῆσαι κατ' ἐκείνους καὶ ὅμοιόν τι ἀποφήνασθαι. Mox μὴ ἀπό in verbis μὴ ἀπὸ ἀντιπάλου παρασκευῆς puto cum Bredovio idem esse quod ἄνευ sive εἰ μὴ ἀπό, ut 6, 86. ἡμεῖς μέν γε οὔτε ἐμμεῖναι δυνατοὶ μὴ μεθ' ὑμῶν i. e. ἀδύνατοι εἰ μὴ μεθ' ὑμῶν, sive ἄνευ ὑμῶν. Poppo confert Lucan. Phars. 1, 341. *His saltem longi non cum duce praemia belli Reddantur.* Denique de verbis ἀπὸ ἀντιπάλου v. Matth. p. 1130.

92. δῆθεν] i. e. sie hatten *ja* nicht hinderlich seyn wollen. v. Zeun. ad Vig. p. 499. Matth. p. 1210. Mox τῷ κοινῷ per ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ explicat Arn. Melius fortasse Valla iunxit cum παραινέσει, *ut in commune consilium darent.* Mox ἀδήλως cum Poppone interpretor *graviter ferebant, ita tamen ut dolorem occultarent.* De re ipsa conf. Diod. 11, 39. Plut. V. Them. 19. Schol. Arist. Equ. 811. C. Nep. Them. 5. al.

93. δήλη — ὅτι — ἐγένετο] v. Matth. p. 1295. et de ἔστιν ἡ (an einigen Stellen) ibidem p. 903. adn. 2. Mox ἀπὸ σημάτων est *ex monumentis sepulcralibus.* Deinde recte Schneid. Lex. Gr. s. v. ξυνεργάζομαι exponit: λίθοι ξυνειργασμένοι, polirte, behauene Steine; εἰργασμένοι, *caelati* (zu Bildsäulen sive von Bildhauern bearbeitete Steine). v. Leak. Athen. p. 316, 3. vers. Germ. Medium passivo sensu usurpatum, ut κεκτημένος al. Sed Graecis hoc licet tantum in perfectis

κεινται καὶ οὐ ξυνειργασμένων ἔστιν ᾗ, ἀλλ' ὡς ἕκαστοί ποτε προσέφερον· πολλαί τε στῆλαι ἀπὸ σημάτων καὶ λίθοι εἰργασμένοι ἐγκατελέγησαν. μείζων γὰρ ὁ περίβολος πανταχῇ ἐξήχθη τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ὁμοίως κινοῦντες ἠπείγοντο. ἔπεισε δὲ καὶ τοῦ Πειραιῶς τὰ λοιπὰ ὁ Θεμιστοκλῆς οἰκοδομεῖν. ὑπῆρκτο δ' αὐτοῦ πρότερον ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς ἧς κατ' ἐνιαυτὸν Ἀθηναίοις ἦρξε· νομίζων τό τε χωρίον καλὸν εἶναι, λιμένας ἔχον τρεῖς αὐτοφυεῖς, καὶ αὐτοὺς ναυτικοὺς γεγενημένους μέγα προφέρειν ἐς τὸ κτήσασθαι δύναμιν. τῆς γὰρ δὴ θαλάσσης πρῶτος ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὡς ἀνθεκτέα ἐστί, καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ξυγκατεσκεύαζε. καὶ ᾠκοδόμησαν τῇ ἐκείνου γνώμῃ τὸ πάχος τοῦ τείχους ὅπερ νῦν ἔτι δῆλόν ἐστι περὶ τὸν

et aoristis. v. Matth. p. 931. e. Deinde πάντα ὁμοίως Schol. explicat per καὶ κοινὰ καὶ ἱερά. De ὑπῆρκτο v. Matth. p. 596. adn. 2.

ἀρχῆς ἧς ἦρξε] i. e. *quo anno Archon fuit.* Is erat Ol. 71, 4. (493.) v. Boeckh. de Archontibus pseudep. in Seeb. Bibl. cr. nov. 1828. nr. 79. p. 628 sq. De dativo Ἀθηναίοις, aliter quam Matth. §. 360. a. Popp. sentit, qui negat ἄρχειν Θεσσαλοῖς et similiter scriptoribus solutae orationis dicere licere, sed rectissime dici ἄρχειν ἀρχὴν Ἀθηναίοις, vel ἄρχειν Ἀθηναίοις eo sensu, ut sit Ἄρχοντα Ἀθηναίοις εἶναι.

αὐτοφυεῖς] Schol. ἤγουν οὐ χειροποιήτους. De forma accusativi (pro quo communis regula αὐτοφυᾶς requirit), v. Buttm. Gr. §. 53. 13. adn. 4. (ed. 13.) Hi portus Κανθάρου λιμὴν — Ἀφροδίσιον et Ζέα appellabantur. V. Schol. Arist. Pac. 144. et Hesych. v. Ζέα. Mox προφέρειν recte Osiand. Obss. in Thuc. fasc. 2. p. 9. explicat: *et illum locum se nauticos factos valde promoturum esse ad potentiam consequendam.* In superioribus proprie dicendum fuisse τὸ χωρίον καλόν τε εἶναι, sed particulae τε traiectionem frequentissimam esse, Popp. monuit. De infinitivo praesentis προφέρειν sine ἄν pro futuri infinitivo v. adn. ad c. 127.

εὐθὺς ξυγκατεσκεύαζε] statim post tempus, quo Themistocles Archon fuit; at post reditum Persarum ambitus Piraei quod supererat (τοῦ Πειραιῶς τὰ λοιπὰ init. cap.) aedificarunt.

ὅπερ νῦν ἔτι] scil. e fundamentis murorum a Lacedaemoniis dirutorum, necdum a Conone restitutorum. Krueg. ad Dionys. p. 250. v. Ot. Muell. in v. Attica ap. Ersch. et Grub. Encyclop. Vol. 6. p. 223. init. Pronomen ὅπερ ad πάχος, non ad τεῖχος referri (die Breite der Mauern ist noch jetzt, nach ihrer Niederreissung, aus den Ruinen ersichtlich) Krueg. Vit. Thuc. p. 72 sq. monuit. Mox verbis δύο γὰρ ἅμαξαι etc. latitudo moenium significatur, ut verbis similibus Arist. Av. 1127. Strabonis 16. p. 1072. C. Curtii Rufi 5, 1, 12. Propert. 3. El. 9, 24. de moenibus Babylonis: *Et duo in adversum immissi per moenia currus, Ne possent tacto stringere ab axe latus.* Arn. postquam dixit, videri hanc mentem scriptoris esse, quod plaustra duo perpetuo inter se occurrentia super muros evecta sint, et spatium fuerit satis latum duobus plaustris inter se occurrentibus, confert 4, 23. δυοῖν νεοῖν ἐναντίαιν τὴν νῆσον περιπλέοντες. Vere etiam Bloomf. monuit, lapides sublatos videri in aliquam muri partem per planitiem inclinatam, et deinde in muro plaustris vectos. Deinde χάλιξ sunt caementa (Bruchsteine und Geschütt), quibus veteres structurae soliditatem efficere solebant. v. Interpp. ad Horat. 3. Carm. 1, 35. Virg. 9. Aen. 711.

Πειραιᾶ· δύο γὰρ ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις τοὺς λίθους ἐπῆγον. ἐντὸς δὲ οὔτε χάλιξ οὔτε πηλὸς ἦν, ἀλλὰ ξυνῳκοδομημένοι μεγάλοι λίθοι καὶ ἐν τομῇ ἐγγώνιοι σιδήρῳ πρὸς ἀλλήλους τὰ ἔξωθεν καὶ μολύβδῳ δεδεμένοι. τὸ δὲ ὕψος ἥμισυ μάλιστα ἐτελέσθη οὗ διενοεῖτο. ἐβούλετο γὰρ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πάχει ἀφιστάναι τὰς τῶν πολεμίων ἐπιβουλάς· ἀνθρώπων τε ἐνόμιζεν ὀλίγων καὶ τῶν ἀχρειοτάτων ἀρκέσειν τὴν φυλακήν, τοὺς δ' ἄλλους ἐς τὰς ναῦς ἐςβήσεσθαι. ταῖς γὰρ ναυσὶ μάλιστα προςέκειτο, ἰδὼν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τῆς βασιλέως στρατιᾶς τὴν κατὰ θάλασσαν ἔφοδον εὐπορωτέραν τῆς κατὰ γῆν οὖσαν· τόν τε Πειραιᾶ ὠφελιμώτερον ἐνόμιζε τῆς ἄνω πόλεως, καὶ πολλάκις τοῖς Ἀθηναίοις παρῄνει, ἢν ἄρα ποτὲ κατὰ γῆν βιασθῶσι, καταβάντας ἐς αὐτὸν ταῖς ναυσὶ πρὸς ἅπαντας ἀνθίστασθαι. Ἀθηναῖοι μὲν οὖν οὕτως ἐτειχίσθησαν καὶ τἆλλα κατεσκευάζοντο εὐθὺς μετὰ τὴν Μήδων ἀναχώρησιν.

94 Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐκ Λακεδαίμονος στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη μετὰ εἴκοσι νεῶν ἀπὸ Πελοποννήσου· ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναυσὶ καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος. καὶ ἐστράτευσαν ἐς Κύπρον καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ κατεστρέψαντο, καὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον Μήδων ἐχόντων καὶ ἐξεπολιόρκησαν ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ. 95 ἤδη δὲ βιαίου ὄντος αὐτοῦ οἵ τε ἄλλοι Ἕλληνες ἤχθοντο καὶ οὐχ

ἐν τομῇ] Ἐντομῇ Procop. p. 188. Hoesch. cod. Lugd. ed. Flor. In Pal. *ἐντομῇ* an *ἐν τομῇ* sit, discerni nequit. Primus *ἐντομῇ* iunctim scripsit Wyttenb. Ecll. Hist. p. 363., quem Popp. secutus est. At iunctam scripturam iure mihi Bloomf. reiicere videtur, quia *ἐντέμνειν* et *ἐντομή* de lapidibus caesis nunquam usurpetur, dum *τέμνειν* et *τομή* de eadem re frequentissima sint. Ἐν τομῇ intelligo *locis, quibus incisi sunt, angulati* sive: eckig zugehauen, an den behauenen Ecken winkelrecht. Ita h. l. conveniet cum 2, 76. *ἀπὸ τῆς τομῆς* i. e. an den Spitzen, wo die Balken abgeschnitten waren, quem locum Arn. aptissime contulit, ubi v. adnot. Recepto *ἐν τομῇ* iam *ἐγγώνιος* non erit pro *τετραγώνιος* dictum (quem sensum numquam habet, ne locis quidem a Bloomfieldio adscriptis), nam significabit *angulatus*, sive lapides quadrati sive non quadrati fuerint. Deinde *σιδήρῳ* Iacobs. convertit: indem die eisernen Klammern mit Blei eingegossen waren, coll. Herod. 1, 186.

τῶν ἀχρειοτάτων] i. e. *maxime imbellium.* Mox *προςέκειτο* converte *nam in rem nauticam maxime incumbebat.*

εὐθὺς μετὰ τὴν Μήδων] Schol. *μετὰ τὰ κατὰ Μαρδόνιον. ταῦτα δὲ ἔδει εἰπεῖν μετὰ τὰ ἐν Μυκάλῃ* (c. 89.) *ἀλλὰ διὰ μέσου τὴν τειχοποιίαν εἰπών, εἰκότως πάλιν ἐπανέρχεται ἐπὶ τὰ κατὰ Παυσανίαν.*

94. *ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ*] Haec sequentis periodi atque capitis principium esse putat Steph., quocum consentit Duk. Sed ita hic *ἐν τῇδε δὲ τῇ ἡγεμονίᾳ* scribendum erit et statim *δὲ* post *ἤδη* omittendum, quorum illud nusquam, hoc tantum in Reg. (G.) fit, quem Haack. sequitur. Non magni pretii est Dan., qui habet *ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ δὲ βιαίου* etc.

95. *ἤδη δὲ βιαίου*] Quod ante *βιαίου* vulgo inseritur *καί*, Popp. auctoritate haud paucorum et bonorum librorum abiecit. Pro mutatione

ἥκιστα οἱ Ἴωνες καὶ ὅσοι ἀπὸ βασιλέως νεωστὶ ἠλευθέρωντο· φοιτῶντές τε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἠξίουν αὐτοὺς ἡγεμόνας

ab Stephano proposita haec aliquis dixerit, cum scriptor narraverit antea, classem e Peloponneso missam duce Pausania serius Byzantium expugnasse, hanc rem eius ductu gestam esse sponte intelligi, neque opus fuisse adiicere, in Pausaniae imperio Graecos ea urbe potitos esse. Sed multo aptius scripsisset, ἐν τῇδε δὲ τῇ ἡγεμονίᾳ ἤδη βιαίου ὄντος αὐτοῦ. Nam ob id ipsum, quod cum imperio erat, fastum atque imperiosum animum in Graecos sibi parentes exhibere potuit, cuius exhibendi tanta copia non fuit in homines iussa eius exsequi non obstrictos. Quod autem ἤδη Pan. omittit, equidem deleri nolim, quia eius quoque voculae additae ratio in aperto est. Nam sic Pausanias iam antea impotenti animo fuisse et altiora meditatus dicitur, nunc primum arcana animi consilia paulatim prodidisse et hominibus, maxime qui circa ipsum erant, militibus patefecisse. Contra haec Arn. ita disputat: „Puto Thucydidem significare voluisse Byzantium expugnatum Pausania usque imperante, licet anni sero tempore oppugnatio coepta erat, post expeditionem demum Cypriam. Byzantio capto Pausanias iis, quos ceperat, dimissis primum Xerxi conditiones tulit libertatis Graeciae prodendae. Literae ab eo Susa missae, quibus responsum est Pausania usque ad Byzantium commorante. Quibus responsis acceptis arrogantia eius intolerabilis facta est, ut Graeci Asiani ductum Atheniensium expeterent, et reddendae rationis causa Pausanias a suis domum revocaretur. Id probabile est, accidisse a. 477. ineunte. Ac quum Dorcis, quem Spartani Pausaniae successorem miserant, circa initium eius temporis, quo bellorum initia fieri solebant, a Graecis Asianis non impetrare posset, ut se in Pausaniae locum sufficerent, Atheniensium principatus recte perhibetur coepisse ab anno 477., qui ipse annus a Fynesio Clintone Fast. Gr. huic rei assignatur. Pausaniam Diod. 11, 44. dicit ναύαρχον missum esse; navarchi autem eo tempore putantur imperium per binos annos tenuisse, ita ut Pausanias cogitandus sit revocatus esse, priusquam imperii eius tempus praeterierat. Qui si plene se purgare potuisset a criminibus, rursus futurum erat, ut emitteretur: id quod quodammodo significatur verbis huius cap.: ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι ἐκπέμπουσιν ἄρχοντα. Id quod non opus erat referre, si tempus imperii Pausaniae iam exactum fuisset, si quidem navarchis non licebat imperium per alterum biennium continuare. v. Xenoph. H. Gr. 2, 1, 7. Hoc fit ut dubitem, an aedificatio moenium Athenarum et Piraei, imperium Pausaniae, Cypri Byzantiique expugnatio anno proximo post pugnas ad Plataeas et Mycalen i. e. 478. contigerint." Cum Arnoldo praeter Clintonem consentit Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 476. Conf. Mans. Spart. 1, 2. p. 322 sq. De violentia Pausaniae v. inprimis Plut. V. Aristid. 23.

νεωστὶ] Falso Gottl. sibi persuaserat, de annis, qui praeterierant inde a Graecis iugo Persarum liberatis, Sardibusque per Iones Atheniensium auxilio captis Ol. 69. (504.) scriptorem hic loqui: non enim de his rebus cogitandum est, viginti ferme annis ante tempus, in quo nunc sumus, gestis, quum Iones defecerunt Histiaeo et Aristagora ducibus, sed intelligenda est defectio Graecorum Asianorum, quae accidit post bellum Persicum secundum, quam supra c. 89. attigit. Mox de Ionibus, Atheniensium consanguineis v. Herodot. 1, 146. 147. Thuc. 1, 2. Pausan. 7, 1, 2. Deinde μὴ ἐπιτρέπειν, ἤν που βιάζηται Matthiaeo p. 1090. prope fin. dictum videtur pro μὴ ἐπιτρέπειν βιάζεσθαι. Et pronomen in ᾗ φαίνοιτο αὐτοῖς refer ad Athenienses. Conf. 2, 6. 3, 28. extr. De verbis ἀδικία κατηγορεῖτο αὐτοῦ v. Matth. §. 378.

σφῶν γενέσθαι κατὰ τὸ ξυγγενὲς καὶ Παυσανίᾳ μὴ ἐπιτρέπειν ἤν που βιάζηται. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους καὶ προςεῖχον τὴν γνώμην ὡς οὐ περιοψόμενοι τἄλλα τε καταστησόμενοι ᾗ φαίνοιτο ἄριστα αὐτοῖς. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι μετεπέμποντο Παυσανίαν ἀνακρινοῦντες ὧν πέρι ἐπυνθάνοντο· καὶ γὰρ ἀδικία πολλὴ κατηγορεῖτο αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἀφικνουμένων, καὶ τυραννίδος μᾶλλον ἐφαίνετο μίμησις ἢ στρατηγία. ξυνέβη τε αὐτῷ καλεῖσθαί τε ἅμα καὶ τοὺς ξυμμάχους τῷ ἐκείνου ἔχθει παρ' Ἀθηναίους μετατάξασθαι πλὴν τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατιωτῶν. ἐλθὼν δὲ ἐς Λακεδαίμονα τῶν μὲν ἰδίᾳ πρός τινα ἀδικημάτων εὐθύνθη, τὰ δὲ μέγιστα ἀπολύεται μὴ ἀδικεῖν· κατηγορεῖτο δὲ αὐτοῦ οὐχ ἥκιστα Μηδισμὸς καὶ ἐδόκει σαφέστατον εἶναι. καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι ἐκπέμπουσιν ἄρχοντα, Δόρκιν δὲ, καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ στρατιὰν ἔχοντας οὐ πολλήν· οἷς οὐκέτι ἐφίεσαν οἱ ξύμμαχοι τὴν ἡγεμονίαν· οἱ δὲ αἰσθόμενοι ἀπῆλθον· καὶ ἄλλους οὐκέτι ὕστερον ἐξέπεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, φοβούμενοι μὴ σφίσιν οἱ ἐξιόντες χείρους γίγνωνται, ὅπερ καὶ ἐν τῷ Παυσανίᾳ ἐνεῖδον· ἀπαλλαξείοντες δὲ καὶ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου καὶ τοὺς Ἀθηναίους νομίζοντες ἱκανοὺς ἐξηγεῖσθαι καὶ σφίσιν ἐν τῷ τότε παρόντι ἐπιτηδείους. παραλαβόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι 96 τὴν ἡγεμονίαν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἑκόντων τῶν ξυμμάχων διὰ τὸ Παυσανίου μῖσος, ἔταξαν ἅς τε ἔδει παρέχειν τῶν πόλεων χρήματα πρὸς τὸν βάρβαρον καὶ ἃς ναῦς. πρόσχημα γὰρ ἦν ἀμύνασθαι ὧν ἔπαθον δῃοῦντας τὴν βασιλέως χώραν. καὶ Ἑλληνοταμίαι τότε πρῶτον Ἀθηναίοις κατέστη ἀρχή, οἳ ἐδέχοντο τὸν φόρον. οὕτω γὰρ ὠνομάσθη τῶν χρημάτων ἡ φορά. ἦν δ' ὁ πρῶτος φόρος ταχθεὶς τετρακόσια τάλαντα καὶ ἑξήκοντα. ταμιεῖόν τε Δῆλος ἦν αὐτοῖς καὶ αἱ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίγνοντο. ἡγούμενοι δὲ αὐτονόμων τὸ πρῶτον τῶν ξυμμάχων καὶ 97

p. 694. Mox legitur *ἡ στρατηγία*, quia Pausanias supra *στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων* vocatus est, eoque respiciens (ut Popp. adnotavit) scriptor dicit *illud, quod supra imperium appellavi.*

μετατάξασθαι] Schol. *πρὸς Ἀθηναίους μετελθεῖν, μετατεθῆναι.* v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 185 sq. De vocibus *τὰ μέγιστα* v. Matth. §. 421. adn. 1. 2. et de *ἀπολύεται μή* ibidem p. 1048. 7. Denique *ἐφίεσαν* idem est, quod *ἐνεδίδοσαν.* v. Buttm. ad Plat. 1. Alc. 5. fin.

96. *ἀμύνασθαι ὧν*] v. Matth. §. 368. Mox de Hellenotamiis, qui colligebant et asservabant pecunias a Graecis contributas, v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 189 sqq. 432 sqq. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 56. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 149, 21. 22. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 302, 6. Pro *Ἑλληνοταμίαι ἀρχή* Latini *magistratus Hellenotamiarum*, sicut mox *tributum talentorum quadringentorum sexaginta* dicerent. Graece utrimque recte nominativus ponitur. v. Matth. p. 794, 5.

φόρον] Quia *φόρος* Graecis nomen grave et odiosum erat, pro eo deinde coepit dici *σύνταξις*. Duk. De tributis v. Boeckh. l. c. p. 449 sq. p. 427 sqq. Wachsm. 2, 1. p. 142 sqq. nr. 5. 1, 2. p. 75, 23. 2, 1. p. 142, 115.

ἀπὸ κοινῶν ξυνόδων βουλευόντων τοσάδε ἐπῆλθον πολέμῳ τε καὶ διαχειρίσει πραγμάτων μεταξὺ τοῦδε τοῦ πολέμου καὶ τοῦ Μηδικοῦ, ἃ ἐγένετο πρός τε τὸν βάρβαρον αὐτοῖς καὶ πρὸς τοὺς σφετέρους ξυμμάχους νεωτερίζοντας καὶ Πελοποννησίων τοὺς ἀεὶ προςτυγχάνοντας ἐν ἑκάστῳ. ἔγραψα δὲ αὐτὰ καὶ τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην διὰ τόδε ὅτι τοῖς πρὸ ἐμοῦ ἅπασιν ἐκλιπὲς τοῦτο ἦν τὸ χωρίον καὶ ἢ τὰ πρὸ τῶν Μηδικῶν Ἑλληνικὰ ξυνετίθεσαν ἢ αὐτὰ τὰ Μηδικά· τούτων δὲ ὅςπερ καὶ ἥψατο ἐν τῇ Ἀττικῇ ξυγγραφῇ Ἑλλάνικος, βραχέως τε καὶ τοῖς χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς ἐπεμνήσθη. ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπόδειξιν ἔχει τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν οἵῳ τρόπῳ κατέστη.

98 Πρῶτον μὲν Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι Μήδων ἐχόντων πολιορκίᾳ εἷλον καὶ ἠνδραπόδισαν Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου

97. *πρός τε τὸν βάρβαρον*] v. Matth. p. 1183.

ἐκβολήν] Phavorin. *παρέκβασιν, μετάβασιν* i. e. digressionem. v. Krueg. ad Dionys. p. 57. et in Indice s. v. Mox *χωρίον* est *locus*, das Feld, der Punkt der Erörterung. v. Arrian. Exped. Al. M. 1, 12. Mox *τούτων ἥψατο* est: *τούτου τοῦ χωρίου ἥψ.* Deinde quam Hellanici *Ἀττικὴν ξυγγραφὴν* Thucydides dixit, ea communiter sub nomine Atthis memoratur. v. Creuz. Art. Hist. Gr. p. 75. 80 sq. 96. adn. Marx. ad Ephor. p. 66. et inprimis Sturz. de Hellanic. p. 12. 51. Mox vulgo perperam post *ἐπεμνήσθη* colon ponunt, ac si post illud sequentia ad Hellanicum pertineant. At verbum *ἔχει* referendum ad praecedentia *αὐτά* et *τούτων* i. e. ad ea, quae Thucydides conscripsit. Verba *ἅμα δέ* alteram causam continent, cur auctor hanc digressionem fecerit. Deinde de *ἐν* in verbis *ἐν οἵῳ τρόπῳ* v. Brem. ad Lys. p. 49. et Voigtl. ad Lucian. D. M. 23., quos citavit Popp.

98. *Ἠιόνα*] Eustath. ad Hom. Il. 2. p. 287. Rom. distinguit urbem huius nominis in Chersoneso apud Thucydidem, et Strymoniam, et tertiam Pieriam. Idem p. 179. *ὅτι δὲ Ἠιὼν δισσυλλάβως καὶ τόπος ἐστὶ Στρυμόνιος καὶ Ἠϊὼν τρισσυλλάβως πόλις ἐν Χεῤῥονήσῳ παρὰ Θουκυδίδῃ, καὶ ἄλλη πρὸς τῇ Πιερίᾳ, ὧν οἱ πολῖται Ἠϊονεὺς καὶ Ἠϊονίτης, δηλοῦσιν οἱ παλαιοί,* Harpocr. *Ἠϊὼν πόλις Θρᾴκης, Μενδαίων ἀποικία, ὡς Θουκυδίδης.* Eion huic scriptori semper femininum est, secus ac statuit Matth. §. 93. adn. 1. Vid. Thuc. 4, 7. 50. 102. 106. 107. 108. Altera quaestio est, utrum *Ἠιών* bisyllabe, an *Ἠϊών* trisyllabe apud Thuc. scribendum sit. Hoc autumat Eustathius; sine punctis diaereseos ubique Bekk. scribit, iudicio Popponis recte. Et *Ἠιόνα* sine punctis illis apud Thucydidem 4, 7. habent Aug. It. et „apud Harpocrationem, ait Popp., in *Ἠϊών* literarum ordo ϊ furtivum esse docet. Accedit, quod Cass. F. C. G. [X. Z. a. Ann.] *Ἠόνα* exarant.“ Adde quod Lycophr. apud Scholiastam Thucyd. nomen urbis item bisyllabe habet, item litera ϊ plane omissa. De expugnatione Eionis v. Herodot. 7, 107. Plut. V. Cim. 7. Pausan. 8, 8, 5. Diod. 11, 60. Aeschin. c. Ctesiph. p. 572. Reisk. Statim *τὴν ἐπὶ Στρυμόνι* addit scriptor. Quippe alia Eion erat praeter Strymoniam. Schol. *ὅτι δύο Ἠϊόνες εἰσὶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ· ἀλλ' ἡ μὲν λιμὴν τῆς Ἀμφιπόλεως ἐστὶ, περὶ ἧς νῦν λέγει, ἡ δὲ* (4, 7.) *ἄλλη πόλις. Λυκόφρων· „τὸν μὲν γὰρ Ἠὼν Στρυμόνος Βισαλτία.“* Alteram Eiona in Chalcidice sitam, coloniam Mendaeorum memorari a Thucydide 4, 7., et hanc appellari *Ἠϊόνα ἐπὶ Θρᾴκης*, iniuria tamen Eustathium aliam Eiona Pieriam, aliam Strymoniam esse velle, Ot. Muell. De Maced. p. 26. adn. existi-

στρατηγοῦντος. ἔπειτα Σκῦρον τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσον, ἣν ᾤκουν Δόλοπες, ἠνδραπόδισαν καὶ ᾤκισαν αὐτοί. πρὸς δὲ Καρυστίους αὐτοῖς ἄνευ τῶν ἄλλων Εὐβοέων πόλεμος ἐγένετο, καὶ χρόνῳ ξυνέβησαν καθ' ὁμολογίαν. Ναξίοις δὲ ἀποστᾶσι μετὰ ταῦτα ἐπολέμησαν καὶ πολιορκίᾳ παρεστήσαντο. πρώτη τε αὕτη πόλις ξυμμαχὶς παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐδουλώθη, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστῃ ξυνέβη. αἰτίαι δὲ ἄλλαι τε ἦσαν 99 τῶν ἀποστάσεων καὶ μέγισται αἱ τῶν φόρων καὶ νεῶν ἔκδειαι καὶ λειποστράτιον εἴ τῳ ἐγένετο. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἀκριβῶς ἔπρασσον καὶ λυπηροὶ ἦσαν οὐκ εἰωθόσιν οὐδὲ βουλομένοις ταλαιπωρεῖν προςάγοντες τὰς ἀνάγκας· ἦσαν δέ πως καὶ ἄλλως οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι ὁμοίως ἐν ἡδονῇ ἄρχοντες, καὶ οὔτε ξυνεστράτευον ἀπὸ τοῦ ἴσου ῥᾴδιόν τε προςάγεσθαι ἦν αὐτοῖς τοὺς ἀφισταμένους. ὧν αὐτοὶ αἴτιοι ἐγένοντο οἱ ξύμμαχοι· διὰ γὰρ τὴν ἀπόκνησιν ταύτην τῶν στρατειῶν οἱ πλείους αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀπ' οἴκου ὦσι, χρήματα ἐτάξαντο ἀντὶ τῶν νεῶν τὸ ἱκνούμενον ἀνάλωμα φέρειν, καὶ τοῖς μὲν Ἀθηναίοις ηὔξετο τὸ ναυτικὸν ἀπὸ τῆς δαπάνης ἣν ἐκεῖνοι ξυμφέροιεν, αὐτοὶ δὲ ὁπότε ἀποσταῖεν, ἀπαράσκευοι καὶ ἄπειροι ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο.

mat, nam quae Pieria recentius dicta sit, eam terram hac parte quondam ad Strymonem pertinuisse. Contra ea Popp. negat, a Muellero comprobari posse, Eiona, coloniam Mendaeorum, in Chalcidice sitam fuisse, additque, Pieriam Eiona a Strymonia non solum per Eustathium, sed etiam per Stephanum Byz. disertis verbis discerni. Idem ponit, Eiona Strymoniam et τὴν ἐπὶ Θρᾴκης, Mendaeorum coloniam, non easdem urbes fuisse, quippe Strymoniam emporium maritimum Atheniensium, ad Strymonis ostia et in Thraciae finibus sitam, 25 stadiis ab Amphipoli remotam (Thuc. 4, 102.) fuisse; at alteram τὴν ἐπὶ Θρᾴκης, non diversam ab Eione Pieria, quippe sitam in Pieria prope fines Bottiaeorum et Chalcidensium, Mendaeorum coloniam fuisse. v. Popp. 1, 2. p. 350 sq. Ut paucis repetam: Eustath. et Steph. Byz. ponunt Eona Strymoniam — Eiona in Chersoneso — Eiona Pieriam; Ot. Muell. posuit Eiona in Chalcidice, Mendaeorum coloniam et Eiona Strymoniam sive Pieriam; Popp. et Schol. Thuc. ponunt Eiona Strymoniam, Atheniensium coloniam (Thuc. 1, 98. 4, 102.) et Eiona Pieriam, Mendaeorum coloniam (Thuc. 4, 7.). Mox de Scyro v. Diod. 11, 68. ibique Wess. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 46, 20. 21., de Naxiis Arist. Vesp. 354., qui tamen falsa veris miscet.

πρώτη — αὕτη πόλις] i. e. αὕτη ἐγένετο πρώτη πόλις, ἣ ἐδουλώθη. Pronomen subiecti loco est, non illud arte iungendum cum πόλις, et propterea articulo caret. Minus recte de h. l. iudicat Blum. De nonnull. loc. Thuc. p. 4. Mox verba παρὰ τὸ καθεστηκός Schol. explicat: παρὰ τὸ νόμιμον καὶ πρέπον· ἐλεύθεροι γὰρ ἦσαν οἱ Ἕλληνες τότε. Et ἐδουλώθη intellige *subacta est* sive libertatem (αὐτονομίαν) perdidit. Vid. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 439 sq. 440. adn. Conf. Thuc. 6, 76. Xen. H. Gr. 4, 8, 2. Aliud est δούλωσις, aliud ἀνδραποδισμός s. venditio in servitutem.

99. ἔκδειαι] i. e. die Nichtleistung der abzutragenden Abgaben und Nichtstellung der zu liefernden Schiffe. Aliud est ἔνδεια, inopia. Paulo post quam rem λειποστράτιον, eandem rem Herodot. 5, 27. et

100 Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἡ ἐπ' Εὐρυμέδοντι ποταμῷ ἐν Παμφυλίᾳ πεζομαχία καὶ ναυμαχία Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων πρὸς Μήδους, καὶ ἐνίκων τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀμφότερα Ἀθηναῖοι Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου στρατηγοῦντος, καὶ εἷλον τριήρεις Φοινίκων καὶ διέφθειραν τὰς πάσας ἐς διακοσίας. χρόνῳ τε ὕστερον ξυνέβη Θασίους αὐτῶν ἀποστῆναι διενεχθέντας περὶ τῶν ἐν τῇ ἀντιπέρας Θρᾴκῃ ἐμπορίων καὶ τοῦ μετάλλου ἃ ἐνέμοντο. καὶ ναυσὶ μὲν ἐπὶ Θάσον πλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ναυμαχίᾳ ἐκράτησαν καὶ ἐς τὴν γῆν ἀπέβησαν, ἐπὶ δὲ Στρυμόνα πέμψαντες μυρίους οἰκήτορας αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὡς οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Ἐννέα ὁδοὺς νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, τῶν μὲν Ἐννέα ὁδῶν αὐτοὶ ἐκράτησαν, ἃς εἶχον Ἠδωνοί, προελθόντες δὲ τῆς Θρᾴκης ἐς με-

ipse Thuc. 6, 76. λειποστρατίαν dixere. His vocibus indicatur, socios neglexisse definitum pro rata numerum militum mittere (ihr Contingent zu stellen). Rem explicat Plut. V. Cim. 11., qui pro λειποστράτιον ἐγένετο dixit: ἄνδρας οὐκ ἀπέστελλον. De λειποστρατίῳ v. porro Pollue. 8, 40. Aliud est ἀστρατεία in iure Attico, quam vocem Schoem. et Meier. Att. Proz. p. 364. interpretantur: Entziehung von der Militärpflichtigkeit ganz oder zum Theil. Ἀστρατεία singulorum civium, λειποστράτιον sive λειποστρατία totarum civitatum est. Mox τὸ ἱκνούμενον ἀνάλωμα est: der auf einen Jeden kommende Theil der Kosten, die Quote zum Beitrag der Kosten.

100. τὰς πάσας] i. e. in Allen. v. Herm. ad Vig. p. 727, 94. Matth. p. 549.

ἐς τὰς διακοσίας] Reg. (G.) H. Vat. It. Ven. Delendus est articulus. „Pro vero habemus, quod Krueg. Commentt. Thuc. p. 303. dixit, talia, qualia apud alios ubique obvia, velut apud Xen. H. Gr. 3, 2, 4. ἀμφὶ τοὺς πεντεκαίδεκα etc., plane a Thucydidis dictione abhorrere. Dat hic numeros non certos, quippe non certa computatione effectos, sed latine adiecta voce *circiter* efferendos adhibitis praepositionibus ἐς — ὑπέρ, adverbiis ὡς — οἷον — ἐγγύτατα, plerumque autem tum adiecto μάλιστα, tum ἐς vel περί et μάλιστα iunctis. Nusquam tamen in talibus articulum redundanter additum reperio, cui apud alios, certe et praecipue post ἀμφί, haud raro etiam post πλείων et ἐλάττων locus esse videtur.“ Blum. de loc. nonnull. Thuc. p. 16 sq. Mox de Emporiis Thasiorum in Thracia v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 1. p. 334 sq.

Ἀθηναῖοι πέμψαντες — προελθόντες] Nominativum πέμψαντες Haack. putat positum esse pro πεμψάντων, quia aliud subiectum sit in hoc nominativo, aliud in προελθόντες. At vel sic difficultas restaret, quia etiam οἰκοῦντες mutandum esset in οἰκούντων, et αὐτοὶ ἐκράτησαν in οἱ πεμφθέντες ἐκράτησαν. Nimirum huius loci eadem ratio est, quae multorum, partim in superioribus memoratorum. Incipit scriptor a subiecto plures comprehendente, ut hic ab Atheniensibus et in eadem constructione manet, quamquam post mutato subiecto, dummodo hoc novum subiectum ex parte insit in illo subiecto plures comprehendente. Sic qui ἐκράτησαν non erant Athenienses illi, qui colonos miserant, sed tamen pars eorum, quippe Athenienses et ipsi. v. Matth. p. 1109. adn. Krueg. De authent. Anab. p. 48. adn. Mox pro Ἠδωνοί alibi semper Ἠδωνες seu Ἠδῶνες ap. Thucydidem reperiri Popp. monuit.

σόγειαν διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ τῇ Ἠδωνικῇ ὑπὸ τῶν Θρακῶν ξυμπάντων, οἷς πολέμιον ἦν τὸ χωρίον αἱ Ἐννέα ὁδοὶ κτιζόμενον. Θάσιοι δὲ νικηθέντες μάχαις καὶ πολιορκούμενοι 101

ὑπὸ τῶν Θρακῶν ξυμπάντων] Haec si ita interpreteris *a Thracibus universis, quibus, si incoleretur, id oppidum infestum erat* i. e. a Thracibus universis, qui iungebantur ad coloniam eam evertendam, quae sedem figere vellet Amphipoli, obstat vox ξυμπάντων. Sic enim „duae explicationes diversae miscentur. Nam prius de *iis Thracibus omnibus, qui Amphipolin condi aegre ferebant,* ideoque de aliquot Thracum nationibus, postea de *cunctis Thracibus* i. e. de universis Thraciae populis vox ξυμπάντων intelligitur. Posteriorem explicationem ipsa vox ξυμπάντων commendat. At Thraces ex plurimis iisdemque diversis populis, inter se seiunctis et plerumque hostilibus, constantes, *cunctos* societatem inisse non probabile est. Accedit quod Athenienses ab Edonis, uno Thraciae populo, trucidatos esse affirmant Herodot. 9, 75. Diod. et Pausan. 1, 29, 4.“ Popp. Si ξυμβάντων legis pro ξυμπάντων, occurritur a Poppone, ξυμβαίνειν esse *compositionem* sive *pactionem facere*, non *societatem*. Respondeas tamen: Quid, si aut σπεισαμένων aut ξυνομοσάντων Thuc. scripsisset, num alius sensus foret, quam in ξυμβάντων aut ille sensus non bonus? Sed si cum Mehlhornio convertas: *a Thracibus qui conferti* (in Masse) *accurrebant*, et illa testimonia historicorum repugnant, et demonstrandum erit, ξυμπάντων poni posse pro ἀθρόων ἐπελθόντων, et οἷς apte dictum esse pro οἷς δή, οἷς γε. Restant duae coniecturae, altera Heilmanni, legentis ξυστάντων, hoc sensu *a Thracibus, qui arma subito sumserant* coll. 6, 21., contra quam coniecturam quod Gottl. protulit, id flocci faciendum. Altera Popponis, legentis ξύμπαντες pro ξυμπάντων. Pro hac plura pugnant. Primum Diod. 11, 70. αὐτῶν (Athenienses dicit) ἀναβάντων εἰς Θρᾴκην, συνέβη πάντας τοὺς εἰςβαλόντας εἰς τὴν χώραν τῶν Θρᾳκῶν ὑπὸ τῶν Ἠδωνῶν καλουμένων διαφθαρῆναι. Atque decem millia, qui erat universus numerus colonorum in hanc regionem missorum, perisse etiam Isocr. de Pac. 29. (ubi ex libro Urbinate scribendum est ἐν Δάτῳ δέ) testatur. Denique Valla convertit: *Sed progressi in mediterranea Thraciae, ab ipsis Thracibus, quibus infestum erat id oppidum, si incoleretur, apud Drabescum Edonicam omnes sunt interempti.* Denique ξύμπαντες in ξυμπάντων Popponi transisse videtur, quia pron. relativum statim rursus ad Thraces refertur. Thuc., ubi iterum horum Atheniensium meminit (4, 102.) simpliciter scribit ἐφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρᾳκῶν.

101. μάχαις] Unius tantum pugnae navaliis mentionem facit Thuc. c. 100. et Plut. V. Cim. 14. Quare Bloomf. dubitat, num scriptura librorum Gr. (qui tamen pluralem habet suprascriptum) D. I. Laur. E. Mosqu. Ar. Chr. Dan. μάχῃ praeferenda sit. Mox de Helotis v. Ot. Muell. Dor. 2. p. 33 sqq. per totum c. 3. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 168 sq. 219 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 42. §. 19., de Perioecis Ot. Muell. Dor. 2. p. 21 sqq. 190. 208. 243. Deinde nomen Θουριᾶται Bred. et Mans. Spart. 1. p. 378. male in Θυρεᾶται mutatum volunt. Thyreatae enim in confiniis Laconiae et Argolidis habitantes Ithomen fugere non potuissent. Mox pro vulgata Αἰθεεῖς ex Steph. Byz. s. v. Αἴθαια reposuerunt Αἰθαιῆς. Aethaea una erat ex centum urbibus Perioecorum. De Thuria, Aethaea et in universum illis centum urbibus v. Pausan. 4, 31. Strab. p. 552. Alm. Polyb. 25, 1. Conf. Ot. Muell. Dor. 2. p. 455. et ibidem p. 23. 47., qui tamen ex Stephano Byz. pro Philochoro falso Androtionem in Atthide prodit. Mox τότε accipiendum *illo tempore* h. e. *insigni, noto omnibus,* ut docet Wolf. ad Demosth. Lept. p. 264. ed. pr.

Λακεδαιμονίους ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐπαμῦναι ἐκέλευον ἐςβαλόντας ἐς τὴν Ἀττικήν. οἱ δὲ ὑπέσχοντο μὲν κρύφα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔμελλον, διεκωλύθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ γενομένου σεισμοῦ, ἐν ᾧ καὶ οἱ Εἵλωτες αὐτοῖς καὶ τῶν περιοίκων Θουριᾶταί τε καὶ Αἰθαιῆς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν. πλεῖστοι δὲ τῶν Εἱλώτων ἐγένοντο οἱ τῶν παλαιῶν Μεσσηνίων τότε δουλωθέντων ἀπόγονοι. ᾗ καὶ Μεσσήνιοι ἐκλήθησαν οἱ πάντες. πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἐν Ἰθώμῃ πόλεμος καθειστήκει Λακεδαιμονίοις· Θάσιοι δὲ τρίτῳ ἔτει πολιορκούμενοι ὡμολόγησαν Ἀθηναίοις τεῖχός τε καθελόντες καὶ ναῦς παραδόντες χρήματά τε ὅσα ἔδει ἀποδοῦναι αὐτίκα ταξάμενοι καὶ τὸ λοιπὸν φέρειν, τήν τε ἤπειρον καὶ

102 τὸ μέταλλον ἀφέντες. Λακεδαιμόνιοι δέ, ὡς αὐτοῖς πρὸς τοὺς

πόλεμος καθειστήκει] Hoc bellum appellare solemus Messenium tertium, de quo v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 189 sqq. Gestum est Ol. 78, 4. (465.) Defecerunt multi Helotae, excitati fortasse illo scelere, quod paulo ante Spartani in supplicibus Taenari commiserant (Thuc. 1, 128.); defecerunt ante omnes veteres incolae Messeniae et Perioecorum duae urbes. Hi omnes promiscue Messenii appellati sunt. Decimo demum anno, Ol. 81, 2. (456.) Ithome ex partione Spartanis tradita est, eo enim seditiosi se receperant. (v. Mans. Spart. 1, 1. p. 378.) Ot. Muell. Dor. 2. p. 47 sq. reprehendit Plutarchum Cim. 16. Lyc. 28., Diodorum 11, 53 sq., quod Helotas a Messeniis distinguant. „Iure reprehendit, ait Popp., nam si illi scriptores non omnes Helotas, qui defecerunt, Messeniorum posteros fuisse significare volebant, saltem Εἵλωτες καὶ μάλιστα ὅσοι αὐτῶν Μεσσήνιοι τὸ γένος ἦσαν, aut Μεσσήνιοι μετ' ἄλλων (τινῶν) Εἱλώτων scribere debebant. Sed Pausan. 3, 11, 6, et 4, 24. 2. solos eos Helotas, qui ex Messeniis orti essent, descivisse claris verbis affirmat. Verba autem Thucydidis minus perspicua sunt, quum et plurimos universorum Helotarum, et suppleto ex superioribus τῶν ἀποστάντων, plurimos eorum Helotarum, qui tunc rebellaverint, Messenios fuisse indicare possint. Posterius tamen praeferendum propter verba ᾗ καὶ Μεσσήνιοι ἐκλήθησαν οἱ πάντες. Nam omnes Helotas Messeniorum nomine appellatos esse vix crediderim, quum potius Messenii Helotarum et conditionem et saepe etiam nomen induerint; sed Helotas, qui tunc arma ceperunt, plerumque Messenios et ipsum hoc bellum Messeniacum tertium nominatum esse certissimum est."

χρήματα — ταξάμενοι φέρειν] i. e. χρήματά τε ταξάμενοι ὅσα ἔδει ἀποδοῦναι αὐτίκα, καὶ τὸ λοιπὸν φέρειν, *quumque compositionem fecissent de pensionibus*, (nachdem sie sich hatten Fristen setzen lassen) *quas pecunias et in praesentia numerari, et in posterum solvi oporteret.* Conf. c. 117. extr. χρήματα τὰ ἀναλωθέντα κατὰ χρόνους (fristenweise) ταξάμενοι ἀποδοῦναι. Unde simul patet, haec verba de sumtibus bellicis compensandis intelligenda esse. Probabile enim est, non aliter Thasios, quam Samios (c. 117.) habitos esse. Solutio autem ista pecuniae quum cessaret, quamprimum illi sumtus compensati erant, non potest locum habere altera interpretatio, quam Popp. proponit: *quum spopondissent, se pecunias, quas oporteret, et statim numeraturos et in posterum persoluturos.* Id enim tributum fuisset continue pendendum, non facti damni pensatio.

102. Schol. Ἀρχὴ τῆς διαφορᾶς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων κατὰ τὸν Ἀριστείδην (or. Leuctr. 2. p. 157. Iebb.) „Credibile

ἐν Ἰθώμῃ ἐμηκύνετο ὁ πόλεμος, ἄλλους τε ἐπεκαλέσαντο ξυμμάχους καὶ Ἀθηναίους· οἱ δ' ἦλθον Κίμωνος στρατηγοῦντος πλήθει οὐκ ὀλίγῳ. μάλιστα δ' αὐτοὺς ἐπεκαλέσαντο ὅτι τειχομαχεῖν ἐδόκουν δυνατοὶ εἶναι, τοῖς δὲ πολιορκίας μακρᾶς καθεστηκυίας τούτου ἐνδεᾶ ἐφαίνετο· βίᾳ γὰρ ἂν εἷλον τὸ χωρίον. καὶ διαφορὰ ἐκ ταύτης τῆς στρατείας πρῶτον Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις φανερὰ ἐγένετο. οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι, ἐπειδὴ τὸ χωρίον βίᾳ οὐχ ἡλίσκετο, δείσαντες τῶν Ἀθηναίων τὸ τολμηρὸν καὶ τὴν νεωτεροποιίαν καὶ ἀλλοφύλους ἅμα ἡγησάμενοι μή τι ἢν παραμείνωσιν ὑπὸ τῶν ἐν Ἰθώμῃ πεισθέντες νεωτερίσωσι, μόνους τῶν ξυμμάχων ἀπέπεμψαν τὴν μὲν ὑποψίαν οὐ δηλοῦντες, εἰπόντες δὲ ὅτι οὐδὲν προςδέονται αὐτῶν ἔτι. οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔγνωσαν οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίονι λόγῳ ἀποπεμπόμενοι, ἀλλά τινος ὑπόπτου γενομένου, καὶ δεινὸν ποιησάμενοι καὶ οὐκ ἀξιώσαντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων τοῦτο παθεῖν,

est, Spartanos Atheniensibus iam propter Thasios iratos fuisse." Ot. Muell. Dor. 1. p. 190, 4.

πλήθει οὐκ ὀλίγῳ] Arist. Lysistr. 1143. quater mille graviter armatos Atheniensium missos esse memoriae prodidit, itidemque Aristid. 1. p. 404. 2. p. 55. Inerant in exercitu foederato Spartanorum etiam Aeginetae et Plataeenses. v. Ot. Muell. l. c., adde Mantinenses, teste Xen. H. Gr. 5, 2, 3. Bis Athenienses Lacedaemoniis auxilio venisse, cum Plutarcho V. Cim. 16. 17. et Clintone Herm. opuscc. 6, 2. p. 178. statuit. Mox τειχομαχεῖν dixeris *scientiam oppugnationis* cum Caesare B. G. 7, 29.

τοῖς δὲ — τὸ χωρίον] i. e. τοῖς δὲ (Atheniensibus) πολιορκίας μακρᾶς καθεστηκυίας τούτου (τοῦ τειχομαχεῖν) ἐνδεᾶ ἐφαίνετο. Nisi Athenienses artis oppugnandi parum periti fuissent, Ithomen vi i. e. hac ipsa arte capere potuissent. Βία enim nihil aliud est, nisi τὸ τειχομαχεῖν, quare paulo post adiicit: ἐπειδὴ τὸ χωρίον βίᾳ i. e. τῷ τειχομαχεῖν οὐχ ἡλίσκετο ab Atheniensibus etc. Praeter βίαν sive τὸ τειχομαχεῖν aliae sunt rationes oppida expugnandi, ut ἀπορία, λιμός, sitis, quibus ipsis (ut Haack. adnotavit) hic ἡ βία ex adverso ponitur, dum dicit βίᾳ γὰρ ἂν εἷλον τὸ χωρίον. Plene sententia sic efferri poterat: εἰ γὰρ μὴ ἐνδεᾶ τοῦ τειχομαχεῖν ἐφαίνετο, βίᾳ ἂν εἷλον τὸ χωρίον. Vocabulum ἐνδεᾶ plurali neutrius usurpatum est non secus, quam alibi in πλώϊμα ἐγένετο — φαίνεται ὑποδεέστερα — ἑτοῖμα ἦν et similibus. Voce autem ἐνδεές non significatur *id, quod opus est*, sed *id, quod concepta opinione et exspectatione deterius est* (was hinter einer Erwartung zurücksteht), ut c. 10. Plurimi libri pro τοῖς δέ offerunt τῆς δέ, quod primus Gottl. recepit, et articulum τῆς Haack. necessarium esse dixit; at τῆς δέ mihi videtur genitivo proxime insequenti deberi, et sensus hic esse: da *eine* lange Belagerung daraus wurde, ut Krueg. vidit. „Ita saepe, ait, ubi de re certa et iam memorata loquuntur, scriptores adiiciunt καρτερᾶς γενομένης μάχης — ναυμαχίας i. e. da eine hartnäckige Schlacht — Seeschlacht daraus wurde." Et apte confert Polyb. 1, 17, 9. πολιορκίας χρονίου προφαινομένης.

οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίονι λόγῳ] i. e. nicht aus dem ehrenvolleren Grunde, den sie angaben. Mox aoristus vice plusquamperfecti fungitur. v. Matth. p. 939. init. deinde ἅμα ἀμφοτέροις intellige Argivis et Atheniensibus. v. cap. 107. extr. et Ot. Muell. Dor. 1. p. 191.

εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνεχώρησαν, ἀφέντες τὴν γενομένην ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίαν πρὸς αὐτοὺς Ἀργείοις τοῖς ἐκείνων πολεμίοις ξύμμαχοι ἐγένοντο, καὶ πρὸς Θεσσαλοὺς ἅμα ἀμφοτέροις οἱ
103 αὐτοὶ ὅρκοι καὶ ξυμμαχία κατέστη. οἱ δ' ἐν Ἰθώμῃ δεκάτῳ ἔτει, ὡς οὐκέτι ἐδύναντο ἀντέχειν, ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐφ' ᾧ τε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου ὑπόσπονδοι καὶ μηδέποτε ἐπιβήσονται αὐτῆς· ἢν δέ τις ἁλίσκηται, τοῦ λαβόντος εἶναι δοῦλον· ἦν δέ τι καὶ χρηστήριον τοῖς Λακεδαιμονίοις Πυθικὸν πρὸ τοῦ τὸν ἱκέτην τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμήτα ἀφιέναι. ἐξῆλθον δὲ αὐτοὶ καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες, καὶ αὐτοὺς Ἀθηναῖοι δεξάμενοι κατὰ ἔχθος ἤδη τὸ Λακεδαιμονίων ἐς Ναύπακτον κατῴκισαν, ἣν ἔτυχον ᾑρηκότες νεωστὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐχόντων. προςεχώρησαν δὲ καὶ Μεγαρῆς Ἀθηναίοις ἐς ξυμμαχίαν Λακεδαιμονίων ἀποστάντες, ὅτι αὐτοὺς Κορίνθιοι περὶ γῆς ὅρων πολέμῳ κατεῖχον. καὶ ἔσχον Ἀθηναῖοι Μέγαρα καὶ Πηγάς, καὶ τὰ μακρὰ τείχη ᾠκοδόμησαν Μεγαρεῦσι τὰ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐς Νίσαιαν καὶ ἐφρούρουν αὐτοί. καὶ Κορινθίοις μὲν οὐχ ἥκιστα ἀπὸ τοῦδε τὸ σφοδρὸν μῖσος ἤρξατο πρῶτον ἐς Ἀθηναίους γενέσθαι.

104 Ἰνάρως δὲ ὁ Ψαμμητίχου Λίβυς βασιλεὺς Λιβύων τῶν πρὸς Αἰγύπτῳ ὁρμώμενος ἐκ Μαρείας τῆς ὑπὲρ Φάρου πόλεως ἀπέστησεν Αἰγύπτου τὰ πλέω ἀπὸ βασιλέως Ἀρταξέρξου, καὶ αὐτὸς ἄρχων γενόμενος Ἀθηναίους ἐπηγάγετο. οἱ δέ, ἔτυχον γὰρ ἐς Κύπρον στρατευόμενοι ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων, ἦλθον ἀπολιπόντες τὴν Κύπρον, καὶ ἀναπλεύσαντες ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὸν Νεῖλον, τοῦ τε ποταμοῦ κρατοῦντες καὶ τῆς Μέμφιδος τῶν δύο μερῶν πρὸς τὸ τρίτον μέρος

103. ἐφ' ᾧ τε] *hac lege, ut.* v. Matth. p. 895. a. De re ipsa conf. Pausan. 4, 24. 2. 3. 10, 38, 5. Diod. 11, 84. Isocr. Panath. 35. Ot. Muell. ibid. p. 190 sq.

104. Ἰνάρως] De Inaro et defectione Aegypti conf. Aristid. 2. p. 156 sqq. Schol. Arist. Plut. 178. Vesp. 716. coll. Meiero. De bon. damn. p. 78. adn. 257. Herodot. 7, 7. et Wessel. ibid. ad 3, 15. Fusius bellum Inari exponit Ley De fat. et condit. Aegypt. sub regib. Pers. p. 13. 50 sq. Gestum est ab anno 463—456. Vid. ibidem p. 34. nr. 8. p. 42. Mox ad expeditionem Cypriam pertinet nobilis inscriptio ap. Boeckh. C. I. Vol. 1, p. 292 sq. Deinde „in *Castris Albis* Memphide principia castrorum Persarum militum, Aegyptum obtinentium, erant. Hinc emittebantur cohortes ad tuendos fines austro et orienti subiectos, quae in castellis Elephantinae insulae et Pelusii suam utraeque stationem habebant. Tempore Herodoti tota armorum Persicorum vis, et natu Persarum et militum in provinciis conscriptorum 120,000 militum fuisse putatur. Nescio an post defectionem Inari copiae militares auctae sint. v. Herodot. 2, 30. 3, 91." Arn. Ley. 1. c. p. 18. 54. nr. 19. negat, ea stata praesidia fuisse, sed ea belli causa, etiam post Inari obitum in Aegypto aliquamdiu moventis, extra ordinem tam magna fuisse, nedum post Inari defectionem aucta sint. Mox de collocatione genitivi *Περσῶν* ante participium cum articulo *οἱ* v. Matth. p. 566.

ὃ καλεῖται Λευκὸν τεῖχος ἐπολέμουν. ἐνῆσαν δὲ αὐτόθι Περσῶν καὶ Μήδων οἱ καταφυγόντες καὶ Αἰγυπτίων οἱ μὴ ξυναποστάντες.

Ἀθηναίοις δὲ ναυσὶν ἀποβᾶσιν ἐς Ἁλιᾶς πρὸς Κορινθίους 105 καὶ Ἐπιδαυρίους μάχη ἐγένετο, καὶ ἐνίκων Κορίνθιοι· καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν ἐπὶ Κεκρυφαλείᾳ Πελοποννησίων ναυσί, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. πολέμου δὲ καταστάντος πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοις μετὰ ταῦτα ναυμαχία γίγνεται ἐπ' Αἰγίνῃ μεγάλη Ἀθηναίων καὶ Αἰγινητῶν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέροις παρῆσαν, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι καὶ ναῦς ἑβδομήκοντα λαβόντες αὐτῶν ἐς τὴν γῆν ἀπέβησαν καὶ ἐπολιόρκουν Λεωκράτους τοῦ Στροίβου στρατηγοῦντος. ἔπειτα Πελοποννήσιοι ἀμύνειν βουλόμενοι Αἰγινήταις ἐς μὲν τὴν Αἴγιναν τριακοσίους ὁπλίτας πρότερον Κορινθίων καὶ Ἐπιδαυρίων ἐπικούρους διεβίβασαν, τὰ δὲ ἄκρα τῆς Γερανείας κατέλαβον καὶ ἐς τὴν Μεγαρίδα κατέβησαν Κορίνθιοι μετὰ τῶν ξυμμάχων, νομίζοντες ἀδυνάτους ἔσεσθαι Ἀθηναίους βοηθεῖν τοῖς Μεγαρεῦσιν ἔν τε Αἰγίνῃ ἀπούσης στρατιᾶς πολλῆς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ· ἢν δὲ καὶ βοηθῶ-

105. Ἁλιᾶς] ita Popp. scripsit pro Ἁλιάς, quod in libris edd. et script. est. Nomen incolarum, qui Ἁλιεῖς Straboni et aliis vocantur, pro nomine regionis positum dicit, quae Ἁλιάς, ἄδος appellatur 2, 56. 4, 45., ut urbs ipsa Halice non Ἁλιαί. Adde Meinek. in adn. ad lectionem Porson. Aeschyli in ed. Aeschyli ap. Teubn. (Lips. 1827.) p. IV. adn. Firmatur emendatio inscr. supra memorata, ubi est ΕΝΑΛΙΕΥΣΙΝ. Nomen est populi, qui Arnoldo sedes habuisse videtur in ora Argolidis inde ab Hermione circum promontorium Scyllaeum usque ad vicina Troezenis, quemque probabile est per pagos sparsum vixisse. Deinde nomen populi Haliensium traductum est ad oppidum, in quod ex variis pagis collati migrabant. Plurali nomine populi Ἁλιέων usus est etiam Xen. H. Gr. 6, 2, 3.

πρὸς Κορινθίους] Schol. διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν Ἐπιδαυρίων πρὸς Κορινθίους. Epidaurios prius Atheniensium socios fuisse nec verisimile est, neque ullo testimonio constat. Popponi bellum, ab Atheniensibus contra Corinthios et Epidaurios gestum, exortum videtur ex Megarensium et Corinthiorum rixis, et Megarensium ad Athenienses defectione. Vid. c. 103. De pugna Haliensi v. Ot. Muell. Aeginet. p. 176. Idem dubitat de fide historica scriptoris in pugna ad Cecryphaliam narranda, usus loco Stephani Byz. in v. Κεκρυφάλεια, ubi haec sunt: ἄκρα τις, περὶ ἣν ἐνίκησαν Αἰγινῆται Ἀθηναίους. Contra Muellerum disputat Krueg. in Jahn. Neu. Arch. für Philol. etc. 1. 3. p. 83. Stephani verba corrigi vult ex Thuc. Bloomf. Mox belli Aeginetarum cum Atheniensibus causam aperit Diod. 11, 78. coll. Lys. Or. funebr. p. 108 sq. De Leocrate v. Plut. V. Aristid. 20. De Geranea montibus, per quos via ex Peloponneso per Megaram in Atticam patebat v. eximiam expositionem Reinganumii Megar. p. 92 sqq. Patebant illa iuga inde a Tripodisco usque ad Olmias apud sinum Crissaeum. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 299. De verbis οἱ πρεσβύτατοι καὶ οἱ νεώτατοι v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 292, 12. Wachsm. 2, 1. p. 395 sq. De Myronide Herm. p. 305, 6. et Wachsm. 1, 2. p. 62. Mox κακιζόμενοι Schol. explicat per ψεγόμενοι, ὅτι νέοι ὄντες ὑπὸ γερόντων ἡττήθησαν.

σιν, ἀπ' Αἰγίνης ἀναστήσεσθαι αὐτούς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸ μὲν πρὸς Αἰγίνῃ στράτευμα οὐκ ἐκίνησαν, τῶν δ' ἐκ τῆς πόλεως ὑπολοίπων οἵ τε πρεσβύτατοι καὶ οἱ νεώτατοι ἀφικνοῦνται ἐς τὰ Μέγαρα Μυρωνίδου στρατηγοῦντος. καὶ μάχης γενομένης ἰσοῤῥόπου πρὸς Κορινθίους διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐνόμισαν αὐτοὶ ἑκάτεροι οὐκ ἔλασσον ἔχειν ἐν τῷ ἔργῳ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, ἐκράτησαν γὰρ ὅμως μᾶλλον, ἀπελθόντων τῶν Κορινθίων τροπαῖον ἔστησαν· οἱ δὲ Κορίνθιοι κακιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει πρεσβυτέρων καὶ παρασκευασάμενοι ἡμέρας ὕστερον δώδεκα μάλιστα ἐλθόντες ἀνθίστασαν τροπαῖον καὶ αὐτοὶ ὡς νικήσαντες. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκβοηθήσαντες ἐκ τῶν Μεγάρων τούς τε τὸ τροπαῖον ἱστάντας διαφθείρουσι καὶ 106 τοῖς ἄλλοις ξυμβαλόντες ἐκράτησαν. οἱ δὲ νικώμενοι ὑπεχώρουν, καί τι αὐτῶν μέρος οὐκ ὀλίγον προςβιασθὲν καὶ διαμαρτὸν τῆς ὁδοῦ ἐςέπεσεν ἔς του χωρίον ἰδιώτου ᾧ ἔτυχεν ὄρυγμα μέγα περιεῖργον καὶ οὐκ ἦν ἔξοδος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι γνόντες κατὰ πρόςωπόν τε εἶργον τοῖς ὁπλίταις καὶ περιστήσαντες κύκλῳ τοὺς ψιλοὺς κατέλευσαν πάντας τοὺς ἐςελθόντας, καὶ πάθος μέγα τοῦτο Κορινθίοις ἐγένετο. τὸ δὲ πλῆθος ἀπεχώρησεν αὐτοῖς τῆς στρατιᾶς ἐπ' οἴκου.

107 Ἤρξαντο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τὰ μακρὰ τείχη ἐς θάλασσαν Ἀθηναῖοι οἰκοδομεῖν, τό τε Φαληρόνδε καὶ τὸ ἐς Πειραιᾶ. καὶ Φωκέων στρατευσάντων ἐς Δωριᾶς τὴν Λακεδαιμονίων μητρόπολιν Βοιὸν καὶ Κυτίνιον καὶ Ἐρινεὸν καὶ ἑλόντων ἓν τῶν πολισμάτων τούτων, οἱ Λακεδαιμόνιοι Νικομήδους

106. ἔς του — ἰδιώτου] i. e. ἔς του ἰδιώτου χωρίον. v. Matth. p. 567. adn. 4. Mox supple ᾧ ἔτυχεν ὄρυγμα περιεῖργον αὐτό. Et κατέλευσαν fundis sc. Deinde Reg. habet ἀπεχώρησαν. „Thucydidis nomina collectivorum et pluralis numeri verba copulantis quatuor exempla attulit Matth. §. 302., ex quibus unum est nominis πλῆθος, quod cum plurali redit c. 125. Praeterea apud eum legimus 4, 128. ἡ στρατιὰ ἐπορεύοντο 4, 112. ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος ἐσκεδάννυντο. conf. 6, 32. Porro 6, 35. ὁ δῆμος ἐν ἔριδι ἦσαν. Denique, ut hic, in uno tantum libro pluralis est 2, 18. ὁ στρατὸς εἶχεν [At ibi Ar. Chr. εἶχον.]. Participium articulo carens si ad verbum accedit, ambo aut in singulari, aut in plurali ponuntur. Nam 4, 100. vulgatam τὸ πλῆθος, ἐς τὰς ναῦς ἐσβάν, ἀπεκομίσθησαν e plurimis libris correximus. Multo minus ferri poterat vulgata c. 112. τὸν στρατὸν ἐμβοήσαντάς τε ἀθρόον καὶ παρασχόντας. Denique 7, 34. cum Vat. προςβεβοηθηκώς legimus." Popp.

107. ἐς Δωριᾶς — μητρόπολιν] De voce μητρόπολις iuncta cum nomine gentili v. Matth. p. 795 sq. Mox de repetitis particulis in καὶ Κυτίνιον καὶ Ἐρινεόν v. ibid. p. 803. 3. De his locis Dorumque inde profectione v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 39 sq. Vulgo de tetrapoli Dorica loquuntur, sed quartam urbem Pindum ignorant cum Thucydide, Diod. Conon aliique, inter hos Andro apud Strab. p. 476. v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 37, 7. Mox Nicomedes qui nominatur, ἐπίτροπος sive πρόδικος Plistoanactis fuit. v. Schneid. ad Xen. H. Gr. 4, 39. conf. Ot. Muell. Dor. 2. p. 101.

τοῦ Κλεομβρότου ὑπὲρ Πλειστοάνακτος τοῦ Παυσανίου βασιλέως νέου ὄντος ἔτι ἡγουμένου ἐβοήθησαν τοῖς Δωριεῦσιν ἑαυτῶν τε πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις καὶ τῶν ξυμμάχων μυρίοις, καὶ τοὺς Φωκέας ὁμολογίᾳ ἀναγκάσαντες ἀποδοῦναι τὴν πόλιν ἀπεχώρουν πάλιν. καὶ κατὰ θάλασσαν μὲν αὐτούς, διὰ τοῦ Κρισαίου κόλπου εἰ βούλοιντο περαιοῦσθαι, Ἀθηναῖοι ναυσὶ περιπλεύσαντες ἔμελλον κωλύσειν· διὰ δὲ τῆς Γερανείας οὐκ ἀσφαλὲς ἐφαίνετο αὐτοῖς Ἀθηναίων ἐχόντων Μέγαρα καὶ Πηγὰς πορεύεσθαι. δύσοδός τε γὰρ ἡ Γεράνεια καὶ ἐφρουρεῖτο ἀεὶ ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ τότε ᾐσθάνοντο αὐτοὺς μέλλοντας καὶ ταύτῃ κωλύσειν. ἔδοξε δ' αὐτοῖς ἐν Βοιωτοῖς περιμείνασι σκέψασθαι ὅτῳ τρόπῳ ἀσφαλέστατα διαπορεύσονται. τὸ δέ τι καὶ ἄνδρες τῶν Ἀθηναίων ἐπῆγον αὐτοὺς κρύφα ἐλπίσαντες δῆμόν τε καταπαύσειν καὶ τὰ μακρὰ τείχη οἰκοδομούμενα. ἐβοήθησαν δὲ ἐπ' αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι πανδημεὶ καὶ Ἀργείων χίλιοι καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων ὡς ἕκαστοι· ξύμπαντες δὲ ἐγένοντο τετρακισχίλιοι καὶ μύριοι. νομίσαντες δὲ ἀπορεῖν ὅπῃ διέλθωσιν ἐπεστράτευσαν αὐτοῖς καί τι καὶ τοῦ δήμου καταλύσεως ὑποψίᾳ. ἦλθον δὲ καὶ Θεσσαλῶν ἱππῆς τοῖς Ἀθηναίοις κατὰ τὸ ξυμμαχικόν, οἳ μετέστησαν ἐν τῷ ἔργῳ παρὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. γενομένης δὲ μάχης ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας ἐνίκων **108**

βασιλέως] Hoc vocabulum redit ad Plistoanactem. Conf. 5, 16. Plut. V. Pericl. 22. Nec tamen infitiari licet, nonnullos scriptores (ut Demosthenem, Aristotelem, Plutarchum, Suidam et Scholiastam Aristoph., quos enumerant Duk. et Popp.) Pausaniae ipsi nomen regium tribuisse, fortasse non eo, quod negligentius scribebant, (quae est Popponis sententia), sed quia invaluerat, Regem appellare eum, qui regiam potestatem reapse exerceret. Is constans mos fuit medio aevo, quia sic fert res et natura, et sic ferebant instituta eorum temporum peculiaria. Minime enim mirum, apud bellicosos populos regio nomine gaudere eos, qui exercitus ducunt, quum praesertim regia dignitas ex hoc ipso ductu orta esset, quemadmodum apud Germanos, ita apud Spartanos. Ut tutores regum Reges et ipsi audirent, hinc etiam apud Spartanos obtinuisse, consentaneum est: certe Plut. V. Lyc. 3. Lycurgum, *πρόδικον* (tutorem) Charilai, *βασιλεῦσαι* dicit octo menses universos, eique regiam potestatem tribuit. Et Thuc. c. 131. aperte Pausaniam *βασιλέα* appellat, quibus addi potest locus c. 132. init., ubi Pausaniam, Plistarchi regis tutorem, dicit *ἄνδρα γένους τε τοῦ βασιλείου ὄντα καὶ ἐν τῷ παρόντι τιμὴν ἔχοντα*, ubi *τιμήν* intellige *βασιλείαν*, quae per excellentiam *honos* appellabatur. Vid. Bloomf. ad Aesch. Ag. 42. Mox de ratione modorum in verbis *εἰ βούλοιντο — ἔμελλον* v. Matth. §. 524. 3. extr. p. 1018., ubi simul tenendum, particulam *ἄν* cum *μέλλειν* Graecos non iungere, ut Herm. de part. *ἄν* 1, 12. docet.

δῆμον — καταπαύσειν] v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 192. et praecipue Meier De bon. damn. p. 4. adn. 11. Haec gesta sunt Ol. 80, 4. Et „*οἰκοδομούμενα* sine articulo postpositum valet *ἐν ᾧ ᾠκοδομεῖτο* i. e. *τὴν τῶν μακρῶν τειχῶν οἰκοδομίαν.*" Popp. Mox tertiam causam, ob quam Spartani in Boeotia commorati sint, Popp. addit partionem Lacedaemoniorum et Thebanorum, de qua paulo inferius dicetur.

108. *ἐν Τανάγρᾳ*] Ad Cleonaeos, qui in hac pugna ceciderunt,

Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, καὶ φόνος ἐγένετο ἀμφοτέρων πολύς. καὶ Λακεδαιμόνιοι μὲν ἐς τὴν Μεγαρίδα ἐλθόντες καὶ δενδροτομήσαντες πάλιν ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου διὰ Γερανείας καὶ ἰσθμοῦ· Ἀθηναῖοι δὲ δευτέρᾳ καὶ ἑξηκοστῇ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν μάχην ἐστράτευσαν ἐς Βοιωτοὺς Μυρωνίδου στρατηγοῦντος, καὶ μάχῃ ἐν Οἰνοφύτοις τοὺς Βοιωτοὺς νικήσαντες τῆς τε χώρας ἐκράτησαν τῆς Βοιωτίας καὶ Φωκίδος, καὶ Ταναγραίων τὸ τεῖχος περιεῖλον, καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων ἑκατὸν ἄνδρας

refertur inscr. ap. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 295., ubi v. Boeckh. p. 296. Hanc victoriam Spartani reportarunt societate cum Thebanis inita, quibus Spartani promittere debebant sese principatum Boeotiae recuperaturos. v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 191. Boeckh. Explicc. Pind. p. 532. Paulo post Athenienses et Spartani inducias fecerunt in quatuor menses. Post has inducias Athenienses opera usi dicuntur Cimonis exilio revocati ad pacem cum Spartanis faciendam. v. omnino Boeckh. l. c. p. 533 sq., quem fugit fragm. Theopompi ap. Marxium in Ephoreis p. 224. (conf. Creuz. Praef. ad hunc ipsum librum p. XXVII sqq.) De induciis illis quadrimestribus v. Diod. 11, 80. extr. Plut. V. Pericl. 10. Plat. Menex. 13. Rem de illa pace mihi expedivisse feliciter videtur Popp. „Pacem inter utrumque populum *tunc* opera Cimonis post cladem Tanagrensem in patriam revocati convenisse, Plut. non vult docere, quod Boeckh. l. c. p. 534., quamvis ipse de hac pace dubitans, arbitratur. Imo ille scriptor, quod ex rebus, quae statim apud eum narrantur, elucet, ad inducias quinquennales c. 112. respicit omissis iis rebus, quae ad Cimonem nihil pertinent. Neque aliter C. Nep. Cim. 3.“ Comprobatur hoc locis Andocidis de Pac. p. 23 sq. §. 3. et Aeschinis de Fals. Leg. c. 50. §. 172. (ubi falso dicitur *σπονδαὶ πεντηκονταετεῖς*), quamquam falsa narrantium. Dicunt enim pacem quinquennalem per Miltiadem Cimonis filium conclusam, quum Cimonem Miltiadis filium nominare deberent. De loco Andocidis conf. Manson. Spart. 2. p. 109. 425 sqq. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 127. adn. 432. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 73, 10.

ἐν Οἰνοφύτοις] v. Ot. Muell. l. c. p. 191 sq. Aristot. Polit. 5, 2, 6. *ἐν Θήβαις μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην κακῶς πολιτευομένων ἡ δημοκρατία ἐφθάρη*, quae verba Boeckhium, (et qui eum sequitur Muellerum) falso interpretatos esse arguit Popp: *populare imperium, turbidum quidem et inconditum, Thebis institutum esse*, quum *interiisse* illud imperium significent. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 105, 10.

Λοκρῶν — ἑκατὸν ἄνδρες] Haud dubie ex centum optimatium familiis, ex singulis singulos. Praeerant enim Locris nobiles ex centum familiis, quorum nobilitas ex maioribus muliebribus deducebatur. Vid. Polyb. 12, 5. Boeckh. Explicc. Pind. p. 188. Mox de repetitis articulis in *τά τε τείχη τὰ ἑαυτῶν τὰ μακρὰ* v. Matth. p. 562. Deinde de subacta per Athenienses Aegina v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 191. Id factum Ol. 80, 4. (457.) v. Boeckh. Explicc. Pind. 308. Dissen. ibid. p. 445. „Quum per novem menses obsidionem tolerassent, v. Diod. 11, 78. Quae deditio haud dubie in Ol. 80. annum quartum Calliae Archontis Elaphebolionem fere vel Munychionem mensem incidit.“ Ot. Muell. Aeginet. p. 179. De Tolmida v. eundem Dor. 1. p. 192. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 62. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 305, 6. Et Chalcidem, quam mox scriptor nominat, Popp. intelligit urbem Aetoliae, ad sinistram ripam Eueni sitam. De genitivo *τῆς γῆς* post *ἀποβάσει* v. Matth. 681.

ὁμήρους τοὺς πλουσιωτάτους ἔλαβον, τά τε τείχη τὰ ἑαυτῶν τὰ μακρὰ ἐπετέλεσαν. ὡμολόγησαν δὲ καὶ Αἰγινῆται μετὰ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις τείχη τε περιελόντες καὶ ναῦς παραδόντες φόρον τε ταξάμενοι ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον. καὶ Πελοπόννησον περιέπλευσαν Ἀθηναῖοι Τολμίδου τοῦ Τολμαίου στρατηγοῦντος· καὶ τὸ νεώριον τὸ Λακεδαιμονίων ἐνέπρησαν καὶ Χαλκίδα Κορινθίων πόλιν εἷλον καὶ Σικυωνίους ἐν ἀποβάσει τῆς γῆς μάχῃ ἐκράτησαν.

109 *Οἱ δὲ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπέμενον καὶ αὐτοῖς πολλαὶ ἰδέαι πολέμων κατέστησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐκράτουν τῆς Αἰγύπτου Ἀθηναῖοι, καὶ βασιλεὺς πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Μεγάβαζον ἄνδρα Πέρσην χρήματα ἔχοντα, ὅπως ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν πεισθέντων τῶν Πελοποννησίων ἀπ᾽ Αἰγύπτου ἀπαγάγοι Ἀθηναίους. ὡς δὲ αὐτῷ οὐ προὐχώρει καὶ τὰ χρήματα ἄλλως ἀναλοῦτο, ὁ μὲν Μεγάβαζος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων πάλιν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐκομίσθη, Μεγάβυζον δὲ τὸν Ζωπύρου πέμπει ἄνδρα Πέρσην μετὰ στρατιᾶς πολλῆς· ὃς ἀφικόμενος κατὰ γῆν τούς τε Αἰγυπτίους καὶ τοὺς ξυμμάχους μάχῃ ἐκράτησε καὶ ἐκ τῆς Μέμφιδος ἐξήλασε τοὺς Ἕλληνας καὶ τέλος ἐς Προσωπίτιδα τὴν νῆσον κατέκλησε, καὶ ἐπολιόρκει ἐν αὐτῇ*

109. *ὡς οὐ προὐχώρει*] v. Matth. §. 295. p. 592. Mox *Μεγάβυζον* editum est ex Schol. Arist. Av. 484. Vulgo *Μεγάβαζον*. Scholiastae illam scripturam agnoscunt Cass. Vat. It. Gr. Laur. Diod. Ctes. Herodot. Favent scripturae per *ῡ* Aristophanes ipse et Photius Lexicogr. *Μεγάβυζος στρατηγὸς βασιλέως, ἀναπεμφθεὶς εἰς Αἴγυπτον, ὑφ᾽ οὗ ἐνικήθησαν Ἀθηναῖοι.* (Ubi animadverte illud *ἀναπεμφθείς*, quod in Achaemenem magis quadret, quem Diod. 11, 74. et Herodot. 3, 12. 7, 7. dicunt ante Megabyzum Aegyptio bello praefuisse, quemque Herodot. 7, 97. 236. Xerxi adfuisse scribit in Graeca expeditione, idemque 7, 7. *ἐπιτροπεύοντα Αἰγύπτου* ab Inaro interfectum esse narrat. Unde quum Ctesias quoque c. 32. Achaemenem scribat a rege missum esse, Ley De fat. Aegypti etc. p. 50 sq. colligit, Achaemenem non semper in Aegypto mansisse, sed postea remissum esse ab Artaxerxe. Phavorin. *Μεγάβυζος, στρατηλάτης πορθήσας Μέμφιδα. οὗτος σατράπης Δαρείου τὴν Αἴγυπτον εἷλεν, οὗ μνημονεύει Θουκυδίδης ἐν τῷ πρώτῳ.* Conf. Wessel. ad Herodot. 4, 143. „Forma *Μεγάβυζος* necessaria est, quia *Μεγάβαζος, ἀνὴρ Πέρσης*, Lacedaemona legatus et *Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου, ἀνὴρ Πέρσης,* exercitui in Aegyptum mittendo praefectus distinguendi sunt. Quibus si idem nomen esset, etiam priori patris appellatio aut aliud vocabulum, quo ab altero discerneretur, addendum aut hic similia verba ac Levesqu. in interpretatione (*un autre Perse, nommé aussi Megabaze*) expressit, ponenda erant.“ Popp. De Temporibus harum rerum agit Ley p. 34. nr. 8. Ad verba *ἄνδρα Πέρσην* Schol. adnotavit: *ἀεὶ ὡς τίμιον λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ Πέρσου.* At hic etiam c. 132. *ἄνδρα Ἀργίλιον* tenuem hominem atque adeo turpem legi, monuit Bau. Conf. Lobeck. in Jahrb. d. wissensch. Kritik 1830. Jul. p. 115. Mox verbum *ἐκράτησε* Thuc. cum accusativo iungere solet, praesertim ubi notionem *vincendi* habet. v. Matth. p. 675. b.

Προσωπίτιδα]; Schol. *Προς. ἐκαλεῖτο ἡ νῦν Νικίου.* v. Herodot. 2, 41. 165. Wessel. ad Antonin. Itiner. p. 156. Mox iunge *πεζῇ διαβὰς εἷλε.*

ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ μέχρι οὗ ξηράνας τὴν διώρυχα καὶ παρατρέψας ἄλλῃ τὸ ὕδωρ τάς τε ναῦς ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐποίησε καὶ τῆς νήσου τὰ πολλὰ ἤπειρον, καὶ διαβὰς εἷλε τὴν νῆσον
110 πεζῇ. οὕτω μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα ἐφθάρη, ἓξ ἔτη πολεμήσαντα· καὶ ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν πορευόμενοι διὰ τῆς Λιβύης ἐς Κυρήνην ἐσώθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι ἀπώλοντο. Αἴγυπτος δὲ πάλιν ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο πλὴν Ἀμυρταίου τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως· τοῦτον δὲ διὰ μέγεθός τε τοῦ ἕλους οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, καὶ ἅμα μαχιμώτατοί εἰσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἕλειοι. Ἰνάρως δὲ ὁ Λιβύων βασιλεὺς ὃς τὰ πάντα ἔπραξε περὶ τῆς Αἰγύπτου, προδοσίᾳ ληφθεὶς ἀνεσταυρώθη. ἐκ δὲ τῶν Ἀθη-

110. *πράγματα — πολεμήσαντα*] Haec verba periphrasin continent pro *οἱ Ἕλληνες πολεμήσαντες*. In eiusmodi periphrasi structura accommodari solet rei, cuius periphrasis facta est: hic quidem voci *Ἑλλήνων* accommodari debebat, ut esset *πράγματα Ἑλλήνων πολεμησάντων*. At non raro accommodatur vocabulo, quod periphrasin inservit, ut h. l. voci *πράγματα*. Sic Thuc. rursus 3, 82. *τὰ τῶν πόλεων καὶ τὰ ἐφυστερίζοντά που — ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν* i. e. *καὶ αἱ ἐφυστερίζουσαί που πόλεις ἐπέφερον* etc. Popp. comparavit Pind. Pyth. 1, 139. *ὁ Τυρσανῶν τ' ἀλαλατὸς ὕβριν ἰδὼν τῶν ἀπὸ Κύμας* i. e. *ἰδόντων* et Tacit. 14. Ann. 16. *species carminum non impetu uno fluens.* Quibus adde Hor. 3. Carm. 1, 42. *purpurarum usus sidere clarior.*

οἱ δὲ πλεῖστοι ἀπώλοντο] De damnis Atheniensium in Aegypto v. Wessel. ad Diod. 11, 71. 13, 25. Perizon. ad Ael. V. H. 5, 10. Diod. Athenienses narrat ab Aegyptiis destitutos (nam cum Persis in gratiam redierant) naves concremasse, ductores Persarum, Megabyzum Artabazumque, Graecorum audaciam admiratos, aestimatis etiam cladibus suorum foedus hac conditione cum Atheniensibus fecisse, ut incolumes Aegypto excederent. Athenienses per Africam Cyrenen usque progressos, salvos inde in patriam reversos esse. At secum ipse repugnans 13, 25. Athenienses refert triremes *αὐτάνδρους* amisisse, ex scriptura certe, praeter unum, librorum scriptorum omnium. Diodori narrationem tuetur Ley p. 14. 50. Mox *ὑπὸ βασιλέα* editum est, pro vulgata *ὑπὸ βασιλεῖ*, ex melioribus libris. *Ὑπό* ubi significat alius imperio subiectos, constanter Thuc. cum accusativo habet, aut cum dativo. Conf. Hemsterh. ad Schol. Aristoph. Plut. 287. Deinde *καὶ ἅμα* est pro *καὶ ἅμα ὅτι*, ut 3, 24. 4, 79. 7, 47. coll. 1, 97. v. Matth. p. 1301.

οἱ ἕλειοι] qui in palustribus (*βουκολίοις*) habitabant inter Taniticum et Pelusiacum ostia Nili. Vocatur quoque inferior Aegypti pars *Ἕλος* inclusa Bolbitino et Sebennytico ostiis. Quae regio insularis hoc loco intelligenda videtur Gottlebero. v. Hemsterh. ad Arist. Plut. p. 55. 56. Lips. Valck. Ep. ad Roever. p. 296. Heind. Ad Heracleoticum ostium refert ex Heliodoro Blomf. ad Aesch. Pers. 39.

προδοσίᾳ ληφθείς] Ctesias c. 34. sex millia Graecorum Bybli cum Inaro Persis se dedidisse narrat hac conditione, ut ne quid mali a rege sibi fieret, et quando vellent domum abire liceret. Quo facto ad Artaxerxem abductos (c. 35.), et quinquaginta postea Amytidis reginae crudelitate necatos esse (c. 36.) v. Ley De fato Aegypt. etc. p. 14 sq. 50. nr. 15. De supplicio Inari v. Ctes. Pers. c. 36. coll. Plut. Artax. 17. Mox scripsi *ἐκ τῶν Ἀθηναίων*, quod Bekk. nulla auctoritate librorum mutavit in *ἐκ τῶν Ἀθηνῶν*. v. Matth. p. 796. init. Sinten. ad Plut. Themist. p. 66 sq. Deinde *ἔσχον* Thom. M. p. 748. recte interpretatur

ναίων καὶ τῆς ἄλλης ξυμμαχίδος πεντήκοντα τριήρεις διάδοχοι πλέουσαι ἐς Αἴγυπτον ἔσχον κατὰ τὸ Μενδήσιον κέρας, οὐκ εἰδότες τῶν γεγενημένων οὐδέν. καὶ αὐτοῖς ἔκ τε γῆς ἐπιπεσόντες πεζοὶ καὶ ἐκ θαλάσσης Φοινίκων ναυτικὸν διέφθειραν τὰς πολλὰς τῶν νεῶν, αἱ δ' ἐλάσσους διέφυγον πάλιν. τὰ μὲν κατὰ τὴν μεγάλην στρατείαν Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς Αἴγυπτον οὕτως ἐτελεύτησεν.

111 Ἐκ δὲ Θεσσαλίας Ὀρέστης ὁ Ἐχεκρατίδου υἱὸς τοῦ Θεσσαλῶν βασιλέως φεύγων ἔπεισεν Ἀθηναίους ἑαυτὸν κατάγειν· καὶ παραλαβόντες Βοιωτοὺς καὶ Φωκέας ὄντας ξυμμάχους Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ Φάρσαλον. καὶ τῆς μὲν γῆς ἐκράτουν ὅσα μὴ προϊόντες πολὺ ἐκ τῶν ὅπλων, οἱ γὰρ ἱππῆς τῶν Θεσσαλῶν εἶργον, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλον, οὐδ' ἄλλο προυχώρει αὐτοῖς οὐδὲν ὧν ἕνεκα ἐστράτευσαν, ἀλλ' ἀπεχώρησαν πάλιν Ὀρέστην ἔχοντες ἄπρακτοι. μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον χίλιοι Ἀθηναίων ἐπὶ τὰς ναῦς τὰς ἐν Πηγαῖς ἐπιβάντες, εἶχον δ' αὐτοὶ τὰς Πηγάς, παρέπλευσαν ἐς Σικυῶνα Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος, καὶ ἀποβάντες Σικυωνίων τοὺς προςμίξαντας μάχῃ ἐκράτησαν. καὶ εὐθὺς παραλαβόντες Ἀχαιοὺς καὶ διαπλεύσαντες πέραν, τῆς Ἀκαρνανίας ἐς Οἰνιάδας ἐστράτευσαν καὶ ἐπο-

per προςωρμίσαντο. Et τὸ κέρας Schol. intelligit ostium Nili, Arn. cornu sive brachium Nili coll. Pind. fragm. 84. et commonefaciens cornus Acheloi, quod quum fractum esset, cornu copiae factum esse in fabulis est, i. e., ait, fluvius devertebatur pristino cursu, quo quod solum lucri faciebant, id aratro subactum uberrimos fructus tulit. Haack. et Bloomf. (hic coll. Lycophrone 1069.) intelligunt cornu Aegypti longe in mare procurrens, per quod Mendesium ostium patuisse dicunt Ex Lycophrone nihil probari potest. Mox οὐκ εἰδότες dixit structura ad sensum facta. De verbis τὰ κατὰ τὴν στρατείαν v. Matth. p. 1161. adn.

111. Ἐχεκρατίδου] In Thessalia tres nobilissimae familiae erant, Antiochi gens, Aleuadae, Scopadae, inter se affinitate iuncti. v. Meinek. Commentt. Miscc. Fasc. 1. p. 55 sq. Antiochi filius, nepos Echecratidis maioris, qui Simonidis aequalis fuerat, hic Echecratides est. v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 106. adn. 3, 107. Buttm. De Aleuadis p. 201 sqq. Aleuadae Larissae regnabant; Antiochi gens Pharsali sedem habuisse videtur. Nam Scopadae quidem Crannone habitabant. Scopadae iidem sunt, qui Creondae. v. Boeckh. Explicc. Pind. p. 332 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 337, 9. 10. 11. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 79. 80 sq. Mox φεύγων est *in exilium actus*. v. Matth. p. 957. adn., et παραλαβόντες, *quum adscivissent ad expeditionem ut socios.* Schol. εἶπε γὰρ ὅτι ἐχειρώσατο αὐτούς c. 108. v. Ot. Muell. Dor. 1. p. 191 sq.

ὅσα μὴ προϊόντες] i. e. ὅσα κρατεῖν τῆς γῆς ἐδύναντο μὴ προϊόντες πολὺ etc. Popp. Et ἐκ τῶν ὅπλων est *a loco, ubi scuta et hastae eorum congestae erant.* Ea sunt denique castra, quod declarat etiam locus 3, 1. Mox de expeditione ista Periclis conf. Plut. V. Pericl. 19. Diod. 11, 88. Deinde „πέραν etiam de profectione in locum dicitur, ut idem valeat, quod ἐς τὸ ἀντιπέρας seu ἐς τὴν ἀντιπέρας, hinüber velut 1, 129. 2, 67. Plut. l. c.“ Popp. Aliter de Atticis scriptoribus statuit Herm. ad Soph. Oed. C. 889.

λιόρκουν, οὐ μέντοι εἷλόν γε, ἀλλὰ ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου.
112ὕστερον δὲ διαλιπόντων ἐτῶν τριῶν σπονδαὶ γίγνονται Πελοποννησίοις καὶ Ἀθηναίοις πενταετεῖς. καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐς δὲ Κύπρον ἐστρατεύοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων Κίμωνος στρατηγοῦντος, καὶ ἑξήκοντα μὲν νῆες ἐς Αἴγυπτον ἀπ' αὐτῶν ἔπλευσαν, Ἀμυρταίου μεταπέμποντος τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως, αἱ δὲ ἄλλαι Κίτιον ἐπολιόρκουν. Κίμωνος δὲ ἀποθανόντος καὶ λιμοῦ γενομένου ἀπεχώρησαν ἀπὸ Κιτίου· καὶ πλεύσαντες ὑπὲρ Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ Φοίνιξι καὶ Κίλιξιν ἐναυμάχησαν καὶ ἐπεζομάχησαν ἅμα, καὶ νικήσαντες ἀμφότερα ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου, καὶ αἱ ἐξ Αἰγύπτου νῆες πάλιν αἱ ἐλθοῦσαι μετ' αὐτῶν. Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον ἐστράτευσαν, καὶ κρατήσαντες τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ παρέδοσαν
113Δελφοῖς· καὶ αὖθις ὕστερον Ἀθηναῖοι ἀποχωρησάντων αὐτῶν στρατεύσαντες καὶ κρατήσαντες παρέδοσαν Φωκεῦσι. καὶ χρόνου ἐγγενομένου μετὰ ταῦτα Ἀθηναῖοι, Βοιωτῶν τῶν φευγόντων ἐχόντων Ὀρχομενὸν καὶ Χαιρώνειαν καὶ ἄλλ' ἄττα χωρία τῆς Βοιωτίας, ἐστράτευσαν ἑαυτῶν μὲν χιλίοις ὁπλίταις τῶν δὲ ξυμμάχων ὡς ἑκάστοις ἐπὶ τὰ χωρία ταῦτα πολέμια ὄντα Τολμίδου τοῦ Τολμαίου στρατηγοῦντος. καὶ Χαιρώνειαν ἑλόντες ἀπεχώρουν φυ-

112. πενταετεῖς] De tempore viri docti nec inter se, nec secum omnes consentiunt. Ot. Muell. Dor. 1. p. 192. 1. Manso cum Diodoro factas has inducias ponunt Ol. 81, 3. (454.), Ot. Muell. ibid. 2. p. 500. 510. nr. 42. et Gottl. Ol. 82, 2. (451.), denique Dodw. Wachsm. Clint. Ol. 82, 3. (450.) Mox de verbis πολέμου ἔσχον v. Matth. p. 666. init. De Cimonis ductu in hac expeditione, quae statim memoratur, v. Diod. 12, 3. Plut. V. Cim. 18. Eam Ley de Fat. Aegypt. etc. p. 15. factam ait Ol. 82, 3. (450.) Mox ὑπὲρ Σαλαμῖνος Arn. convertit off Salamis (auf der Höhe von Salamis). „Hoc genus loquendi, ait, hinc ductum est, quod in altum tendentibus orbis extremus undas finiens supra litoris altitudinem lente ascendere videtur, ita ut naves, quo longius pone se litus linquunt, eo altius cursu eniti videantur. Ea ipsa specie maris percussus Milto cecinit Paradisi Amissi libr. 2. v. 636." Paulo post αἱ ἐξ Αἰγύπτου νῆες idem est ac si legeretur αἱ ἐν Αἰγύπτῳ νῆες ἐξ Αἰγύπτου ἐλθοῦσαι. De Bello sacro v. Plut. V. Pericl. 21. Schol. Arist. Av. 557. De formula πόλεμον ἐστράτευσαν consule Matth. p. 744.

παρέδοσαν Δελφοῖς] Quia nobiles familiae Delphorum, quibus solis munus erat templum et oraculum administrandi, origine Dorica fuerunt. Arn. Popp. explicat ex Strab. 9. p. 648. ἀπέστησαν Δελφοὺς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ συστήματος τῶν Φωκέων Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐπέτρεψαν καθ' αὑτοὺς πολιτεύεσθαι. Athenienses cur templum Phocensibus tradiderint, explicant Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 146. adn. et Ot. Muell. Dor. 1. p. 192.

113. Βοιωτῶν τῶν φευγόντων] v. cap. 108. Verba ὡς ἑκάστοις Bloomf. interpretatur according to their quotas. Mox olim legebatur ἑλόντες καὶ ἀνδραποδίσαντες, at posteriora duo verba a libris non paucis omissa pro additamento ex similibus locis huc tracto habens Popp. delevit coll. 1, 98.

λακὴν καταστήσαντες. πορευομένοις δὲ αὐτοῖς ἐν Κορωνείᾳ ἐπιτίθενται οἵ τε ἐκ τῆς Ὀρχομενοῦ φυγάδες Βοιωτῶν καὶ Λοκροὶ μετ' αὐτῶν καὶ Εὐβοέων φυγάδες καὶ ὅσοι τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν· καὶ μάχῃ κρατήσαντες τοὺς μὲν διέφθειραν τῶν Ἀθηναίων τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. καὶ τὴν Βοιωτίαν ἐξέλιπον Ἀθηναῖοι πᾶσαν, σπονδὰς ποιησάμενοι ἐφ' ᾧ τοὺς ἄνδρας κομιοῦνται. καὶ οἱ φεύγοντες Βοιωτῶν κατελθόντες καὶ οἱ ἄλλοι πάντες αὐτόνομοι πάλιν ἐγένοντο.

114 *Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον Εὔβοια ἀπέστη ἀπὸ Ἀθηναίων· καὶ ἐς αὐτὴν διαβεβηκότος ἤδη Περικλέους στρατιᾷ Ἀθηναίων ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε, καὶ Πελοποννήσιοι μέλλουσιν ἐςβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικήν, καὶ οἱ φρουροὶ Ἀθη-*

ἐν Κορωνείᾳ] Diod. 12, 6. habet *περὶ τὴν Κορώνειαν*, at c. 7. idem habet *περὶ Χαιρώνειαν*, quem ex Thucydide corrigendum putabat Wessel. „Plana terrarum, in quibus ad Chaeroneam pugnatum est, ita cohaerent cum campo Coroneae, ut complures pugnae modo apud hanc, modo apud illam commissae esse tradantur.“ Od. Muell. Orchom. p. 86. Xenoph. M. S. 3, 5, 4. Socratem dicentem facit, pugnatum esse apud Lebadiam. Pausan. 1, 27, 6. Haliartiam pugnae locum edit. Cum Thucydide faciunt Plut. V. Pericl. 18. (conf. Ages. 19.) Isocr. de Bigis §. 28. et Plat. 1. Alcib. c. 18. Vid. Od. Muell. l. c. p. 416 sq. Pugnatum est Ol. 83, 2. (447.) Mox de exulibus Boeotorum v. Plut. V. Ages. 19. et Locros puta Opuntios. v. cap. 108. Nomen Orchomeni Buttm. Gr. max. §. 32. adn. 6. semper masculini generis esse dixerat. Alii Thucydidem aiebant genere Arcadiae et Boeotiae urbem distinguere, illam masculino, hanc feminino. His adversantur loci 3, 87. 4, 76., ubi Boeotiae Orchomenus masculini generis est. Conf. Od. Muell. Orchom. p. 481. De verbis *τῆς αὐτῆς γνώμης* v. Matth. p. 623. e.

τοὺς μὲν διέφθειραν] Et in his nobilissimos viros. Inter quos et ipse Tolmides et Clinias, Alcibiadis pater, fuere. v. Od. Muell. l. c. p. 417, 2. Mox verbis *οἱ ἄλλοι* „intelligit exules Locrenses, et aliquot praeterea Phocenses: nam Phocis et Locris, sicut Boeotia, amissae sunt Atheniensibus pugna apud Coroneam, ut quae civitates ineunte bello Pelop. inveniantur inter civitates Lacedaemoniorum socias. Atqui cum plebs Phocensium semper bene cuperet Atheniensibus (v. 3, 95), talis rerum mutatio locum habere non potuit, nisi reditu exulum e numero optimatum, et aucta potestate eorundem optimatum. Atque haud scio an etiam exules Euboici eodem tempore in Euboeam redierint, quorum studiis credere licet eius insulae defectionem effectam esse, quae paulo post consecuta est.“ Arn. Conf. Boeckh. Explicc. Pind. p. 533 sq.

114. *Εὔβοια ἀπέστη*] v. Plut. V. Pericl. 22. 23. Diod. 12, 7. 22. Valck. ad Herodot. 8, 23.

διαβεβηκότος — αὐτῷ] i. e. *καὶ ἐς αὐτὴν διαβεβηκότι ἤδη Περικλεῖ ἠγγέλθη ὅτι Μέγ. ἀφέστηκε.* v. Matth. §. 561. p. 1108. De re v. Od. Muell. Dor. 2. p. 166 sqq.

οἱ φρουροί] v. cap. 103. Mox *Θρίωζε* Schol. explicat *εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον, ὡς Ἀθήναζε.* Campus erat, ut nonnullis videtur, situs inter Eleusinem, Eleutheras, Castiam, Rhetos et Daphnen monasterium. Mox pro *κατεστήσαντο* Chr. *παρεστήσαντο.* Dionys. p. 845. *κατέστησαν.* Schol. *κατεστήσαντο* explicat per *ἀτάραχον, εἰρηνικὴν ἐποίησαν,* et sic iterum ad 3, 35. Prorsus convenit Diod. 12, 7. *Περικλῆς ἐξῳ-*

ναίων διεφθαρμένοι εἰσὶν ὑπὸ Μεγαρέων πλὴν ὅσοι ἐς Νίσαιαν ἀπέφυγον. ἐπαγαγόμενοι δὲ Κορινθίους καὶ Σικυωνίους καὶ Ἐπιδαυρίους ἀπέστησαν οἱ Μεγαρῆς. ὁ δὲ Περικλῆς πάλιν κατὰ τάχος ἐκόμιζε τὴν στρατιὰν ἐκ τῆς Εὐβοίας. καὶ μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θρίωζε ἐσβαλόντες ἐδῄωσαν Πλειστοάνακτος τοῦ Παυσανίου βασιλέως Λακεδαιμονίων ἡγουμένου, καὶ τὸ πλέον οὐκέτι προελθόντες ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ Ἀθηναῖοι πάλιν ἐς Εὔβοιαν διαβάντες Περικλέους στρατηγοῦντος κατεστρέψαντο πᾶσαν. καὶ τὴν μὲν ἄλλην ὁμολογίᾳ κατε- 115 *στήσαντο, Ἑστιαιᾶς δὲ ἐξοικίσαντες αὐτοὶ τὴν γῆν ἔσχον. ἀναχωρήσαντες δὲ ἀπὸ Εὐβοίας οὐ πολλῷ ὕστερον σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους τριακοντούτεις,*

κισε τοὺς Ἑστιαιεῖς ἐκ τῆς πατρίδος, τὰς δ' ἄλλας καταπληξάμενος ἠνάγκασε πάλιν πειθαρχεῖν Ἀθηναίοις. „*Παρεστήσαντο*, quod Dukero magis probatur, non suo loco positum foret post *κατεστρέψαντο*. Non insulam recuperarunt pacto, sed armis: recuperata componebatur instauratis fere conditionibus pristinae cum Atheniensibus societatis.“ Arn. Ex h. l. emendandus est Schol. Arist. Nub. 213., qui rei hic narratae non Thucydidem, sed Philochorum auctorem facit, ipsis tamen illius verbis usus; emendandus autem ita: *Περικλέους στρατηγοῦντος καταστρέψασθαι πᾶσάν φησι Θουκυδίδης, καὶ τὴν μὲν ἄλλην ἐπὶ ὁμολογίᾳ καταστα θῆναι, Ἑστιαιᾶς δὲ ἐξοικίσαντας αὐτοὺς Ἀθηναίους τὴν γῆν σχεῖν.* „Hestiaea, ait Schol., urbs est Euboeae, quae nunc Oreus appellatur.“ Oreum tamen et Hestiaeam seorsum memorat Thuc. 8, 95., unde colligunt non plane eodem loco utramque sitam fuisse. Causam, cur in Hestiaeenses gravius consultum sit, patefacit Plut. V. Pericl. 23. De forma accusativi *Ἑστιαιᾶς* v. Matth. §. 83. adn. 1. De colonia Atheniensium ibi constituta v. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 894.

115. *σπονδὰς — τριακοντούτεις*] Od. Muell. Dor. 1. p. 185. scribit, Pausaniam post pugnam Plataeensem sociorum animos induxisse ad pacta ineunda, quibus amicitia Graecorum etiam magis firmaretur. „Hae sunt ait, *αἱ παλαιαὶ Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδαί* (Thuc. 3, 68.)“ Atqui hae *σπονδαὶ* Pausaniae non erant pacta Graecorum cum Graecis, sed pacta seorsum a Pausania cum Plataeensibus inita, quibus tamen in magnam societatem Graecorum recipiebantur. v. Thuc. 3, 68. coll. 2, 71. Plut. V. Aristid. 21. Non longe a Muelleri opinione abest C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 69, 7. itemque Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 111, 2. Historia autem pacis tricennalis, tam saepe ab hoc scriptore memoratae, discitur ex Andocide de Pac. §. 6. Aeschine de Fals. leg. c. 51. coll. Wesselingio ad Diod. 12, 7. adde Ruhnk. Hist. Cr. oratt. Gr. p. XLIX. Pseudoplut. de X. oratt. p. 182. Diod. l. c. Pausan. 5, 23, 3. Hae induciae factae sunt Ol. 83, 3. (445.) Earum capita, quae quidem memoriae prodita supersint, sex reperi et primum quidem habet Pausan. 5, 23, 3. Alterum extat apud Thuc. 7, 18. *μάλιστα δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐγεγένητό τις ῥώμη, ὅτι τὰς σπονδὰς λελυκέναι ἡγοῦντο αὐτοὺς* (Athenienses). *ἐν γὰρ τῷ προτέρῳ* (in bello Archidamio) *σφέτερον τὸ παρανόμημα μᾶλλον γενέσθαι, ὅτι ἐς Πλάταιαν ἦλθον Θηβαῖοι ἐν σπονδαῖς, καὶ εἰρημένον ἐν ταῖς πρότερον ξυνθήκαις ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν, ἢν δίκας θέλωσι διδόναι, αὐτοὶ οὐχ ὑπήκουον, ἐς δίκας προκαλουμένων τῶν Ἀθηναίων.* Hoc postremum refertur ad Thuc. 1, 144. 145., ubi Athenienses provocant

ἀποδόντες Νίσαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν· ταῦτα γὰρ εἶχον Ἀθηναῖοι Πελοποννησίων. ἕκτῳ δὲ ἔτει Σαμίοις καὶ

ad lites iudicio dirimendas κατὰ τὰς ξυνθήκας, unde patet falso Od. Muellerum Dor. l. c. et p. 191. adn. illas ξυνθήκας referre non ad has inducias Spartanorum et Atheniensium tricennales, sed ad τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδάς (Thuc. 3, 68.), quales nullae unquam Pausaniae cum Atheniensibus initae sunt. Habuerant enim modo societatem cum Lacedaemoniis per bella Persica, ut maxima pars Graecorum Europae et Asiae (v. Herodot. 9, 106.) et eam solverant, atque cum Argivis amicitiam iunxerant statim postquam ab Lacedaemoniis suspiciose et contumeliose ab Ithomae oppugnatione dimissi erant. v. Thuc. 1, 102. Redimus ad capita induciarum. Constituerunt igitur civitates, ut si quae inter utramque societatem (Atheniensium et Spartanorum) denuo controversiae exorirentur, hae iudicio dirimerentur missis legatis, qui de iure disceptarent. Vid. Thuc. 1, 85. Quae autem lites legationibus ultro citroque missis componi non potuissent, eae arbitrio, ut videtur, liberae alicuius civitatis, utriusque litigantibus amicae permittebantur. Sic certe fieri videmus etiam inter ἀσπόνδους, velut 1, 28. inter Corcyraeos et Corinthios: certe talem conditionem ferunt legati Corcyraeorum, Corinthum missi, assumtis Spartanis et Sicyoniis. Denique causam permittunt oraculo Delphico. Conf. Thuc. 5, 79. Tertium caput illud est, quod memoratur 1, 140., quo constitutum est ἔχειν ἑκατέρους ἃ ἔχουσι quum induciae fiebant. Quo probantur ea, quae Od. Muellerum vidimus disputantem in adn. ad 1, 67. si praesertim addas verba 1, 144., ubi Pericles, Respondeamus Lacedaemoniis, ait, τὰς πόλεις ὅτι αὐτονόμους ἀφήσομεν, εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα i. e. οὐκ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα, sie waren nicht frei, als wir den 30jährigen Frieden schlossen, und wir schlossen den Frieden auf den *status quo*, unde sequitur, Aeginetas non αὐτονόμους factos esse pace tricennali. Quartum caput est ap. Thuc. 1, 35. et clausula eius capitis 1, 40. Quintum caput de libero inter τοὺς ἐνσπόνδους commercio extat 1, 67., dummodo quae ibi σπονδαὶ memorantur ad inducias tricennales referri possunt. Sextum caput fuit, ut Athenienses Peloponnesiis redderent Nisaeam, Pegas, Troezena et Achaiam. Vid. c. 115. 4, 21. De tota re conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 192 sq.

Ἀχαΐαν] „Non potest dubitari, ait Arn., quin Thuc. hic loquatur de Achaia, provincia Peloponnesi.“ At ἀποδοῦναι Ἀχαΐαν, sive verbum spectes, sive iuncturam nominis cum aliis urbibus expugnatis, quae ex pacis formula reddebantur, non potest significare, nisi item talem urbem Achaiam fuisse. Auctor in hac brevi descriptione rerum quinquaginta annis gestarum multa et vel maiora, quam hoc loco, sive consulto transit, sive oblitus omittit, velut in rebus Inari res vel maximas, Achaemenis ductum et alia, ad exitum belli et belligerantium pertinentia aut omisit, aut brevissime tetigit. Quid? quod subito hic mentio Troezenis redditae iniicitur, de qua ex superius narratis nihil prorsus constat, quam tamen Tolmidas tum, quum Peloponnesi oram legebat (c. 108.), Popponi expugnasse videtur. Tota denique quaestio ad certam rationem deducitur eo, quod 4, 21. Cleonem legimus rogare Nisaeam, Pegas, Troezena et Achaiam a Spartanis repetendas esse. Quod qui sanus Cleon postularet a Spartanis, si Achaia provincia Peloponnesi intelligenda esset, quam terram ita constat liberam, suique arbitrii fuisse, ut primis belli Pelop. annis in pace viveret, neutras partes belligerantium secuta. Qui igitur Cleon postularet, ut Spartani terram redderent, quam Athenienses nunquam possedissent, quaeque non alieni

Μιλησίοις πόλεμος ἐγένετο περὶ Πριήνης· καὶ οἱ Μιλήσιοι ἐλασσούμενοι τῷ πολέμῳ παρ' Ἀθηναίους ἐλθόντες κατεβόων τῶν Σαμίων. ξυνεπελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Σάμου ἄνδρες ἰδιῶται νεωτερίσαι βουλόμενοι τὴν πολιτείαν. πλεύσαντες οὖν Ἀθηναῖοι ἐς Σάμον ναυσὶ τεσσαράκοντα δημοκρατίαν κατέστησαν καὶ ὁμήρους ἔλαβον τῶν Σαμίων πεντήκοντα μὲν παῖδας, ἴσους δὲ ἄνδρας, καὶ κατέθεντο ἐς Λῆμνον, καὶ φρουρὰν ἐγκαταλιπόντες ἀνεχώρησαν. τῶν δὲ Σαμίων, ἦσαν γάρ τινες οἳ οὐχ ὑπέμενον, ἀλλ' ἔφυγον ἐς τὴν ἤπειρον, ξυνθέμενοι τῶν ἐν τῇ πόλει τοῖς δυνατωτάτοις καὶ Πισσούθνῃ τῷ Ὑστάσπου ξυμμαχίαν, ὃς εἶχε Σάρδεις τότε, ἐπικούρους τε ξυλλέξαντες ἐς ἑπτακοσίους διέβησαν ὑπὸ νύκτα ἐς τὴν Σάμον. καὶ πρῶτον μὲν τῷ δήμῳ ἐπανέστησαν καὶ ἐκράτησαν τῶν πλείστων, ἔπειτα τοὺς ὁμήρους κλέψαντες ἐκ Λήμνου τοὺς αὑτῶν ἀπέστησαν καὶ τοὺς φρουροὺς τοὺς Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἄρχοντας οἳ ἦσαν παρὰ σφίσιν ἐξέδοσαν Πισσούθνῃ, ἐπί τε Μίλητον εὐθὺς παρεσκευάζοντο στρατεύειν. ξυναπέστησαν δὲ αὐτοῖς καὶ Βυζάντιοι.

116 *Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ᾔσθοντο, πλεύσαντες ναυσὶν ἑξήκοντα ἐπὶ Σάμου ταῖς μὲν ἑκκαίδεκα τῶν νεῶν οὐκ ἐχρήσαντο· ἔτυχον γὰρ αἱ μὲν ἐπὶ Καρίας ἐς προσκοπὴν τῶν Φοινισσῶν νεῶν οἰχόμεναι, αἱ δ' ἐπὶ Χίου καὶ Λέσβου περιαγγέλλουσαι βοηθεῖν. τεσσα-*

arbitrii esset, sed extra bellum et libera? v. Thuc. 2, 9. Itaque mihi persuasum est, Achaiam oppidi alicuius nobis incogniti nomen esse. Steph. Byz. plura hoc nomine loca fuisse auctor est, nihil autem amplius addit, et quae ab aliis nominantur, Achaia Cretae et Asiae, scilicet huc quidquam pertinere cum Poppone negandum est. Wass. in adn. ad Thuc. 2, 83. super voce *Πατρῶν* „Auctor, ait, in fine Codini (scriptoris Byzantini) haec habet *Ἀχαΐα ἡ νῦν Πάτρα* i. e. Patrae.“ Quid vero Thuc. eam urbem, quam suo nomine Patras dixit, praesente loco et 4, 21. Achaiam diceret? et quid Spartanos attinebat, Patras liberam urbem alteri vel donare vel non donare? Denique Od. Muell. Dor. 1. p. 192, 4. Achaiam putat intelligendum esse aliquod oppidulum Megaridis, quae tamen probabilior coniectura est, quam cum Arn. (conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 118, 42.) statuere, Achaiam provinciam significari. Cum Muellero consentiunt fere Reingan. Megar. p. 102. Mans. Spart. 2. p. 109. adn. et C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 71, 15. Mox de bello propter Prienen gesto v. Panofka. Res Sam. p. 99. coll. p. 28. De verbis *τῶν δὲ Σαμίων ἦσαν γάρ* etc. v. Herm. ad Vig. p. 941. Matth. p. 1295. De Pissuthne v. Thuc. 3, 31. Ctes. Pers. c. 52. Dahlm. Forsch. 1. p. 116 sq.

τοὺς φρουροὺς — καὶ τοὺς ἄρχοντας] v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 303, 7.

116. *περιαγγέλλουσαι*] Hoc proprium verbum est de evocandis sociis. De praesentis participio v. Matth. §. 566. 6. Dein Periclis in hoc imperio Sophocles, tragicus poeta, collega fuit. v. Seidl. Comment. praemissa editioni Antig. Erfurdt., Lessing. Vit. Soph. p. 137., Strab. 14. p. 996., Cic. Offic. 1, 40., Athenae. 8. p. 603 sq., Aristoph. Byz. Argum. Soph. Antig., Auctor. incert. Vit. Soph., Plut. V. Pericl. 8. Iustin. 3, 8. Expeditionem Ol. 85, 1. (440.) factam esse Seidl. docuit. Mox verborum *αἱ εἴκοσι* hic sensus est: *pugnam commiserunt cum na-*

ράκοντα δὲ ναυσὶ καὶ τέσσαρσι Περικλέους δεκάτου αὐτοῦ στρατηγοῦντος ἐναυμάχησαν πρὸς Τραγίᾳ τῇ νήσῳ Σαμίων ναυσὶν ἑβδομήκοντα, ὧν ἦσαν αἱ εἴκοσι στρατιώτιδες· ἔτυχον δὲ αἱ πᾶσαι ἀπὸ Μιλήτου πλέουσαι. καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. ὕστερον δὲ αὐτοῖς ἐβοήθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν νῆες τεσσαράκοντα καὶ Χίων καὶ Λεσβίων πέντε καὶ εἴκοσι, καὶ ἀποβάντες καὶ κρατοῦντες τῷ πεζῷ ἐπολιόρκουν τρισὶ τείχεσι τὴν πόλιν καὶ ἐκ θαλάσσης ἅμα. Περικλῆς δὲ λαβὼν ἑξήκοντα ναῦς ἀπὸ τῶν ἐφορμουσῶν ᾤχετο κατὰ τάχος ἐπὶ Καύνου καὶ Καρίας, ἐσαγγελθέντων ὅτι Φοίνισσαι νῆες ἐπ' αὐτοὺς πλέουσιν· ᾤχετο γὰρ καὶ ἐκ τῆς Σάμου πέντε ναυσὶ Στησαγόρας καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς Φοινίσσας. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σάμιοι ἐξαπιναίως ἔκπλουν ποιησάμενοι ἀφράκτῳ **117** τῷ στρατοπέδῳ ἐπιπεσόντες τάς τε προφυλακίδας ναῦς διέφθειραν καὶ ναυμαχοῦντες τὰς ἀνταναγομένας ἐνίκησαν καὶ τῆς θαλάσσης τῆς καθ' ἑαυτοὺς ἐκράτησαν ἡμέρας περὶ τέσσαρας καὶ δέκα καὶ ἐσεκομίσαντο καὶ ἐξεκομίσαντο ἃ ἐβούλοντο. ἐλθόντος δὲ Περικλέ-

vibus 70, *quae praeter viginti erant triremes, hae autem viginti* στρατιώτιδες *erant.* Similiter 8, 39. dictum est τὰς τρεῖς λαμβάνουσι κενάς. De illo navium genere v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 300 sq. Paulo post τρισί τείχεσι praestat interpretari cum Bredovio: worauf sie landeten, mit dem Fussheer siegten und die Stadt einschlossen durch drei Mauern und von der Seeseite zugleich, i. e. tribus lateribus urbem opere circumdederunt, uno muro a singulis lateribus: quartum latus mari obversum naves oppugnabant. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 419. Mox de verbis ἑξήκοντα ἀπὸ τῶν v. Matth. p. 630. adn. 1.

ἐπὶ Καύνου καὶ Καρίας] Conferunt 3, 51. ἀπὸ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος, sed ibi Salamis esse urbs potest, non insula. Certe praesente loco Hendiadys est, qualis in verbis 1, 16. Κῦρος καὶ ἡ Περσικὴ βασιλεία, quibuscum Bloomf. contulit Plut. V. Themist. 4. οὐ Δαρεῖον οὐδὲ Πέρσας ἐπισείων. Pausan. 1, 36, 4. τὰ Φιλίππου καὶ Μακεδόνων καθεῖλον et 1, 9, 7. Procop. p. 104, 11. ἐπὶ Βανδίλους τε καὶ Γελίμερα. Popp. addit Cic. Tusc. Quaestt. 4, 5, 9., ubi v. Davis. et Fr. A. Wolf. Adde Petron. Satiric. 2. *Pindarus novemque Lyrici.* Krueg. ad Dionys. p. 301. Diversum est Schema Homericum, per quod toto aliquo praemisso pars sequitur, velut Idae mentionem mentio partis Idae, Gargani: de hac figura agit Strab. p. 68. B., ubi v. Xylandr. Adde Matth. §. 432. 3.

ἐσαγγελθέντων] v. ibid. §. 563. p. 1110. Buttm. Gr. §. 145. adn. 7. 1. (ed. 13.) Verba ἐπὶ τὰς Φοινίσσας intellige: *ibant arcessitum classem Phoeniciam ad auxilium Samiis ferendum.*

117. ἀφράκτῳ — στρατοπέδῳ] „Athenienses confidentia virium munitionem circa naves facere neglexerant, ita ut captis navibus, quae in excubiis positae erant, hostes non munitae classi imminere, navesque etiam illas, quae de more in litus tractae erant, capere possent, quum nulla arte facta munitio obstaret. Quod quum ita esset, nihil tum Atheniensibus reliqui erat, nisi ut confertim navibus in mare retractis obviam irent, priusquam hostes escensionem fecerunt. Quae res quum turbulenter ageretur, naves in mare retractae proelium separatim et per partes committentes, aliae post aliam victae et destructae sunt." Arn. Mox ταξάμενοι est: sie liessen sich auferlegen, in gewissen Fristen Erstattung der Kriegskosten zu leisten. v. Schaef. App. Crit. Demosth. Vol. 4. p. 202. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 128.

ους πάλιν ταῖς ναυσὶ κατεκλήσθησαν. καὶ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ὕστερον προςεβοήθησαν τεσσαράκοντα μὲν αἱ μετὰ Θουκυδίδου καὶ Ἅγνωνος καὶ Φορμίωνος νῆες, εἴκοσι δὲ αἱ μετὰ Τληπολέμου καὶ Ἀντικλέους, ἐκ δὲ Χίου καὶ Λέσβου τριάκοντα. καὶ ναυμαχίαν μέν τινα βραχεῖαν ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι, ἀδύνατοι δὲ ὄντες ἀντισχεῖν ἐξεπολιορκήθησαν ἐνάτῳ μηνὶ καὶ προςεχώρησαν ὁμολογίᾳ τεῖχός τε καθελόντες καὶ ὁμήρους δόντες καὶ ναῦς παραδόντες καὶ χρήματα τὰ ἀναλωθέντα κατὰ χρόνους ταξάμενοι ἀποδοῦναι. ξυνέβησαν δὲ καὶ Βυζάντιοι ὥςπερ καὶ πρότερον ὑπήκοοι εἶναι.

118 Μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη γίγνεται οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον τὰ προειρημένα, τά τε Κερκυραϊκὰ καὶ τὰ Ποτιδαιατικὰ καὶ ὅσα πρόφασις τοῦδε τοῦ πολέμου κατέστη. ταῦτα δὲ ξύμπαντα ὅσα ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες πρός τε ἀλλήλους καὶ τὸν βάρβαρον ἐγένετο ἐν ἔτεσι πεντήκοντα μάλιστα μεταξὺ τῆς Ξέρξου ἀναχωρήσεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦδε τοῦ πολέμου· ἐν οἷς Ἀθηναῖοι τήν τε ἀρχὴν ἐγκρατεστέραν κατεστήσαντο καὶ αὐτοὶ ἐπὶ μέγα ἐχώρησαν δυνάμεως. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι αἰσθόμενοι οὔτε ἐκώλυον εἰ μὴ ἐπὶ βραχύ, ἡσύχαζόν τε τὸ πλέον τοῦ χρόνου, ὄντες μὲν καὶ πρὸ τοῦ μὴ ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους, εἰ μὴ ἀναγκάζοιντο, τὸ δέ τι καὶ πολέμοις οἰκείοις ἐξειργόμενοι, πρὶν δὴ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων σαφῶς ᾔρετο καὶ τῆς ξυμμαχίας αὐτῶν ἥπτοντο. τότε δὲ οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ἐπιχειρητέα ἐδόκει εἶναι πάσῃ προθυμίᾳ καὶ καθαιρετέα ἡ ἰσχὺς

118. οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον] inde ab anno nono vel decimo post foedus tricennale initum. Hoc iunctum est Ol. 83, 3. (445.) et dissidia Corinthiorum ac Corcyraeorum incipiunt Ol. 85, 4. vel 86, 1. (437. vel 436.), et proximo anno prima pugna navalis commissa est. POPP.

ὅσα πρόφασις] Schol. ἤγουν τὸ Κυλώνειον ἄγος (c. 126.) καὶ τὰ Παυσανίου (c. 128 sqq.). Verum haec antiquiora sunt rebus Corcyrae et Potidaeae. Dein quod vulgo inter πρόφασις et τοῦδε inseritur μεταξύ, plurimi libri om. Sunt, qui tueantur tamquam adverbialiter positum, ut 3, 21. et apud Herodotum 4, 55., ut sit: in der Zwischenzeit. Heilm.: und was sonst von Veranlassungen zu dem gegenwärtigen Kriege mit unterlief. „Verba mit unterlief adhibuit vocabulo μεταξύ, quasi hoc idem significet, quod inzwischen, cuius usus exempla ego quidem ignoro. Minus etiam Graece dici posse videtur μεταξὺ τοῦδε τοῦ πολέμου hoc sensu: *in spatio temporis interiecto usque ad hoc bellum*. Μεταξύ significat *inter* duas aliquas res, *inter* duo aliqua temporum momenta. Quae significatio qui hic obtinere possit, non intelligo." BRED. Mox de verbis ἐπὶ μέγα δυνάμεως v. Matth. p. 827. 3.

μὴ ταχεῖς] In μή haeremus. Vid. tamen Matth. §. 608. 4. 5. e. POPP. De verbis εἰ μὴ ἀναγκάζοιντο v. Matth. §. 524. 5. Verbo ἐξειργόμενοι significat partim expugnationem Ithomae, partim bella cum Arcadibus gesta. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 192. adn. 2. coll. p. 188. De verbis εἰ πολεμοῦσιν adi Matth. p. 1090. med. et ἄμεινον ἔσται converte *num sibi conducibile sit*. Comparativus solennis est in oraculorum consultationibus et responsis. v. Matth. §. 457. p. 854. Cum toto hoc cap. conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 194. usque ad finem cap.

ἢν δύνωνται ἀραμένοις τόνδε τὸν πόλεμον. αὐτοῖς μὲν οὖν τοῖς Λακεδαιμονίοις διέγνωστο λελύσθαι τε τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἀδικεῖν· πέμψαντες δὲ ἐς Δελφοὺς ἐπηρώτων τὸν θεὸν εἰ πολεμοῦσιν ἄμεινον ἔσται. ὁ δὲ ἀνεῖλεν αὐτοῖς, ὡς λέγεται, κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι καὶ παρακαλούμενος καὶ ἄκλητος. αὖθις δὲ 119 τοὺς ξυμμάχους παρακαλέσαντες ψῆφον ἐβούλοντο ἐπαγαγεῖν εἰ χρὴ πολεμεῖν. καὶ ἐλθόντων τῶν πρέσβεων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας καὶ ξυνόδου γενομένης οἵ τε ἄλλοι εἶπον ἃ ἐβούλοντο κατηγοροῦντες οἱ πλείους τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν πόλεμον ἀξιοῦντες γενέσθαι, καὶ οἱ Κορίνθιοι δεηθέντες μὲν καὶ κατὰ πόλεις πρότερον ἑκάστων ἰδίᾳ ὥςτε ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον, δεδιότες περὶ τῇ Ποτιδαίᾳ μὴ προδιαφθαρῇ, παρόντες δὲ καὶ τότε καὶ τελευταῖοι ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

Τοὺς μὲν Λακεδαιμονίους, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, οὐκ ἂν ἔτι 120 αἰτιασαίμεθα ὡς οὐ καὶ αὐτοὶ ἐψηφισμένοι τὸν πόλεμόν εἰσι καὶ ἡμᾶς ἐς τοῦτο νῦν ξυνήγαγον. χρὴ γὰρ τοὺς ἡγεμόνας τὰ

119. Hic continuatur narratio intermissa c. 87. De conventu sociorum Spartanorum v. Od. Muell. Dor. 1. p. 181 sq. Herm. Antt. Gr. p. 67. §. 34. Mox de ὥστε post δεηθέντες v. Matth. §. 531.

ἔλεγον] Exspectes aoristum, quoniam de re semel facta loquitur. At in verbis dicendi, adhortandi, iubendi frequens est hic imperfecti usus, non solum ubi, quemadmodum hic, longior oratio sequitur, ita ut imperfectum diuturnitatem actionis significet, sed adeo quum quis pauca modo verba eloquitur. Nullum plane in his esse imperfecti et aoristi discrimen inde apparet, quod de eadem re per vices ponuntur. V. cap. 72. coll. c. 79. extr. et c. 124. extr. c. 31. 67. 79. al. Popp.

120. οὐκ ἂν ἔτι] Hoc enim antea fecerant. vid. c. 68 sqq. Haack.

ὡς οὐ — ξυνήγαγον] i. e. de Lacedaemoniis non amplius conqueramur, quasi non et ipsi bellum decreverint, et nos ad hoc (i. e. hoc ipso consilio, ut bellum decerneremus,) nunc convocaverunt. Etenim in superiore concione c. 69. Corinthii questi erant μόλις δὲ νῦν τε ξυνήλθομεν καὶ οὐδὲ νῦν ἐπὶ φανεροῖς. Indignati erant igitur, quod non statim, quum socii convocarentur, causa consilii haec indicata esset, ut bellum contra Athenienses gerendum socii suffragiis suis comprobarent; etenim prior conventus ne a Lacedaemoniis quidem ipsis indictus erat. c. 67. Eo autem tempore, quo haec oratio habita est, socii claris verbis convocati erant, ut suffragia ferrent, εἰ χρὴ πολεμεῖν. Popp. Mox verbis χρὴ γὰρ etc. dicit: *qui praesunt aliis, hos non decet in suis rebus, prae aliis sibi quidquam tribuere, sed communia inprimis curare, prout ceteris honore et insignibus praestant.* Conf. orationem Sarpedonis ap. Hom. Il. 12, 310. Sententia ista per γὰρ incipiens exigit, ut aliquid suppleatur, quod suppressum est. „Praecedere debebat fere tale quid: *et hoc recte* sive *hac re officio suo functi sunt*; *nam qui praesunt* etc.“ Bau. Mox ἐκ πάντων Schol. explanat per ὑπὲρ πάντας· τὸ δὲ ἐν ἄλλοις, ait, ἐν προεδρείᾳ καὶ τοιούτοις. Mox ἐνηλλάγησαν, de quo v. Matth. §. 493. 495. a. b. 496. 6., est *commercium habuerunt.* De verbis μᾶλλον καὶ μὴ v. Matth. §. 455. b. Mox ἐν πόρῳ Schol. explicat ἐν τῇ παράλῳ· πόρον καλεῖ τὰ ἐμπόρια. Schneid. Lex. s. v. πόρος tuitus est et explicavit *ad mare* vel *ita ut commercio maritimo merces ad eos pervenire possint*, comparato Thuc.

ἴδια ἐξ ἴσου νέμοντας τὰ κοινὰ προσκοπεῖν, ὥςπερ καὶ ἐν ἄλλοις ἐκ πάντων προτιμῶνται. ἡμῶν δὲ ὅσοι μὲν Ἀθηναίοις ἤδη ἐνηλλάγησαν οὐχὶ διδαχῆς δέονται ὥςτε φυλάξασθαι αὐτούς· τοὺς δὲ τὴν μεσόγειαν μᾶλλον καὶ μὴ ἐν πόρῳ κατῳκημένους εἰδέναι χρὴ ὅτι τοῖς κάτω ἢν μὴ ἀμύνωσι, χαλεπωτέραν ἕξουσι τὴν κατακομιδὴν τῶν ὡραίων καὶ πάλιν ἀντίληψιν ὧν ἡ θάλασσα τῇ ἠπείρῳ δίδωσι, καὶ τῶν νῦν λεγομένων μὴ κακοὺς κριτὰς ὡς μὴ προςηκόντων εἶναι, προςδέχεσθαι δέ ποτε, εἰ τὰ κάτω πρόοιντο, κἂν μέχρι σφῶν τὸ δεινὸν προελθεῖν, καὶ περὶ αὐτῶν οὐχ ἧσσον νῦν βουλεύεσθαι. διόπερ καὶ μὴ ὀκνεῖν δεῖ αὐτοὺς τὸν πόλεμον ἀντ' εἰρήνης μεταλαμβάνειν. ἀνδρῶν γὰρ σωφρόνων μέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀδικοῖντο, ἡσυχάζειν, ἀγαθῶν δὲ ἀδικουμένους ἐκ μὲν εἰρήνης πολεμεῖν, εὖ δὲ παρασχὸν ἐκ πολέμου πάλιν ξυμβῆναι, καὶ μήτε τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι μήτε τῷ ἡσυχίῳ τῆς εἰρήνης ἡδόμενον ἀδικεῖσθαι. ὅ τε γὰρ διὰ τὴν ἡδονὴν ὀκνῶν τάχιστ' ἂν ἀφαιρεθείη τῆς ῥαστώνης τὸ τερπνὸν δι' ὅπερ ὀκνεῖ, εἰ ἡσυχάζοι, ὅ τε ἐν πολέμῳ εὐτυχίᾳ πλεονάζων οὐκ ἐντεθύμηται θράσει ἀπίστῳ ἐπαιρόμενος. πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντα κατωρθώθη, καὶ ἔτι πλέω ἃ καλῶς δοκοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη. ἐνθυμεῖται γὰρ οὐδεὶς ὁμοίᾳ τῇ πίστει καὶ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, ἀλλὰ μετὰ ἀσφαλείας μὲν δοξάζο-

6, 48." Dind. De re v. Od. Muell. Dor. 2. p. 212 sq. Deinde τῶν ὡραίων intellige τῶν καρπῶν. v. Od. Muell. l. c. 1. p. 75. Et κακοὶ κριταί sunt *indiligentes, socordes,* quia opinantur sua nunc non referre, quid iudicent. Mox exspectes εἰ μὴ ἀδικοῦνται. De participio ἀδικουμένους v. Matth. p. 1054. adn. Verba ἐκ μὲν εἰρήνης — ἐκ πολέμου significant *pace omissa* et bello *deposito.* v. Matth. p. 1133. Et παρασχόν, Photius ait, est ἀντὶ τοῦ παρασχόντος. v. Matth. §. 564. p. 1111. Deinde πλεονάζων Port. convertit *qui felici rerum successu in bellis insolescit.* Ad verbum, si Popponem audias, est *qui in bello felici successu frequentius utitur.* De participio post ἐντεθύμηται Matth. p. 1076. 3. agit. Paulo post τυχόντων pro vulgata τυχόντα in optimis libris est. Supple ὄντων. Vid. Matth. p. 1085 sq. adn. 1. §. 553. δ. adn. 1.

πλέω ἃ] Ἃ in Reg. deletum, in E. s. v. alia man. script., in M. ad marg. scr., om. Laur. Ar. Chr. Dan. Flor. Agnoscitur praeter reliquos libros a Valla. Stobaeus τά exhibet, sed eius cod. B. tuetur ἅ. Thiersch. Actt. Philol. Monac. Vol. 3. p. 284. pro ἅ coniecit ἄττα. „Illud ἄττα, ait, sententiam limitat: vieles Schlechtberathene wurde glücklich durchgeführt, und *wohl* noch mehr Gutberathenes schlug zum Schlimmen aus." Nulla vis limitans in ἄττα est. v. Herm. ad Vig. p. 713. 37., neque apud Thucydidem aliter reperitur, nisi post ἄλλα, ut 1, 113. 2, 100. et 6, 105. ἄλλα ἄττα in Vat. pro ὅσα ἄλλα est. Nulla difficultas in supplendo καὶ ἔτι πλέω ἐστιν, ἃ etc. Popp. confert Soph. Antig. 955 sq.

ὁμοίᾳ τῇ πίστει] Sic ex Reiskii coniectura Popp. edidit pro ὅμοια. Pal. ὁμοία. Ex adverso posita sunt ἐνθυμεῖται et ἔργῳ ἐπεξέρχεται. Verba τῇ πίστει ad utrumque membrum pertinent, ut docent sequentia ἀλλὰ — ἐλλείπομεν. Hoc enim dicit: *nemo eadem animi fiducia*

μεν, μετὰ δέους δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐλλείπομεν. ἡμεῖς δὲ νῦν καὶ 121 ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον ἐγείρομεν καὶ ἱκανὰ ἔχοντες ἐγκλήματα, καὶ ὅταν ἀμυνώμεθα Ἀθηναίους, κραταθησόμεθα αὐτὸν ἐν καιρῷ. κατὰ πολλὰ δὲ ἡμᾶς εἰκὸς ἐπικρατῆσαι, πρῶτον μὲν πλήθει προύχοντας καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ἔπειτα ὁμοίως πάντας ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας. ναυτικόν τε, ᾧ ἰσχύουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε ἑκάστοις οὐσίας ἐξαρτυσόμεθα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων. δάνεισμα γὰρ ποιησάμενοι ὑπολαβεῖν οἷοί τε ἐσμὲν μισθῷ μείζονι τοὺς ξένους αὐτῶν ναυβάτας. ὠνητὴ γὰρ Ἀθηναίων ἡ δύναμις μᾶλλον ἢ οἰκεία· ἡ δὲ ἡμετέρα ἧσσον ἂν τοῦτο πάθοι, τοῖς σώμασι τὸ

res gerendas exsequitur, qua in ipsa consultatione de his deliberat, sed cum securitate decernimus, at in ipsis rebus exsequendis deficimus. Sin ὅμοια legimus, falsa antithesis oritur, qua inter se responderent πίστει et ἔργῳ — ἐνθυμεῖται et ἐπεξέρχεται. At πίστει non bene contrarie ponitur voci ἔργῳ, quia ut in deliberando, ita in agendo quae πίστις exhibeatur, dicendum est. Vulgatam ita quidem, quasi ὁμοίᾳ scriptum sit, Matth. in Hist. Gr. capp. praecipp. convertit, ὅμοια pro adverbio habens: *nemo eodem modo cum fiducia et consultat et in ipsa actione rem exsequitur.* „At ὅμοια pro ὁμοίως, si ab iis locutionibus, in quibus, ut ἐν τοῖς, superlativus additur, discesseris, apud Atticos prosae orationis scriptores poni, nemo demonstravit." Popp. Sensus igitur, quem Matth. voluit, longe commodius exprimitur dativo ὁμοίᾳ. Eademque est forma orationis et eadem sententia 1, 140. coll. 2, 11. Herodot. 7, 49. Restat, ut ὅμοια ponas adiectivum esse, non adverbium, sic falsa antithesis illa oritur verborum πίστει et ἔργῳ. Tum enim hic sensus erit: *nemo eadem ob fiduciam in deliberando sibi proponit, quae facto exsequitur,* quum fiducia non solum deliberationi tribuenda sit, sed etiam, quanta in agendo cernatur, dicendum sit, et πίστει ad utrumque membrum pertineat. Porro tenendum est, οὐδεὶς ὁμοίᾳ — καί nihil aliud esse, nisi ἕκαστος μείζονι τῇ πίστει ἐνθυμεῖται, ἢ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, id quod patet ex similibus locis, ut c. 35. prop. fin. οὐχ ὁμοία ἡ ἀλλοτρίωσις i. e. μείζων ἡ ἀλλ. c. 143. οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου μεγάλα ἔχειν i. e. μείζω ἔχειν. Et mox ibidem οὐκέτι ἐκ τοῦ ὁμοίου ἔσται i. e. μείζων βλάβη ἔσται. 2, 43. μὴ περὶ ἴσου i. e. περὶ μείζονος. Quod non par est, scilicet vel maius vel minus est, utrumque igitur verbis οὐχ ὁμοίως dici licet. Quod quum Popp. neglexisset, ad explicationem valde contortam verborum modo ex 1, 140. memoratorum confugit.

121. τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων] De talibus pecuniis mutuis v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 115, 28. De coemta i. e. conducta Atheniensium potentia, quam ὠνητήν dicit, v. Od. Muell. Dor. 1. p. 196.

ἧσσον ἂν τοῦτο πάθοι] i. e. die Macht der Athener ist käuflich; die unsrige ist es nicht; denn wir führen Krieg mit Bürgern (σώμασι), nicht mit Miethlingen (χρήμασι). Dukas: ἡ δὲ ἡμετέρα, ἐκ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συνισταμένη, καὶ οὐχὶ ξενικοῦ χρήμασιν ὠνητοῦ οὐκ ἂν ἀφαιρεθείη ὑπὸ τῶν τὰ πλείω διδόντων i. e. οὐκ ἂν ὠνητὴ γένοιτο. Thuc. 1, 141. σώμασιν ἑτοιμότεροι οἱ αὐτουργοὶ τῶν ἀνθρώπων (quales Peloponnesii erant) ἢ χρήμασι πολεμεῖν. Etenim σώμασι significat: persönlichen Kriegsdienst, ex adverso militiae mercenariorum, qui a civibus conducuntur, ut pro se militent. Horum igitur non corpora, sed pecuniae militant.

πλέον ἰσχύουσα ἢ τοῖς χρήμασι. μιᾷ τε νίκῃ ναυμαχίας κατὰ τὸ εἰκὸς ἁλίσκονται· εἰ δ' ἀντίσχοιεν, μελετήσομεν καὶ ἡμεῖς ἐν πλέονι χρόνῳ τὰ ναυτικά. καὶ ὅταν τὴν ἐπιστήμην ἐς τὸ ἴσον καταστήσωμεν, τῇ γε εὐψυχίᾳ δήπου περιεσόμεθα. ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει ἀγαθόν, ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ. ὃ δὲ ἐκεῖνοι ἐπιστήμῃ προὔχουσι, καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ. χρήματα δ' ὥςτ' ἔχειν ἐς αὐτά, οἴσομεν· ἢ δεινὸν ἂν εἴη εἰ οἱ μὲν ἐκείνων ξύμμαχοι ἐπὶ δουλείᾳ τῇ αὐτῶν φέροντες οὐκ ἀπεροῦσιν, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῷ τιμωρούμενοι τοὺς ἐχθροὺς καὶ αὐτοὶ ἅμα σώζεσθαι οὐκ ἄρα δαπανήσομεν καὶ ἐπὶ τῷ μὴ ὑπ' ἐκείνων αὐτὰ ἀφαιρεθέντες αὐτοῖς τούτοις κακῶς πάσχειν. 122 ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολέμου ἡμῖν, ξυμμάχων τε ἀπόστασις, μάλιστα παραίρεσις οὖσα τῶν προςόδων αἷς ἰσχύουσι, καὶ ἐπιτειχισμὸς τῇ χώρᾳ, ἄλλα τε ὅσα οὐκ ἄν τις νῦν προΐδοι. ἥκιστα γὰρ πόλεμος ἐπὶ ῥητοῖς χωρεῖ, αὐτὸς δὲ ἀφ' αὑτοῦ τὰ

μιᾷ τε νίκῃ] Schol. εἰ ἅπαξ, φησί, τῇ ναυμαχίᾳ νικηθῶσιν, οὐκέτι ἕξουσιν ἐλπίδα νίκης· οὐ γάρ εἰσι πεζόμαχοι· ἡμεῖς δὲ δηλονότι καὶ ταῖς ναυσὶν ἐὰν νικηθῶμεν, τῷ πεζῷ ἰσχύομεν.

εἰ δ' ἀντίσχοιεν — μελετήσομεν] scil. ἀντίσχοιεν μετὰ μίαν νίκην. Futurum post optativum in sententia conditionali. v. Matth. §. 524. 3. Herm. ad Vig. p. 831, 303. p. 908 sq. Pro καθαιρετέον Dind. scribi vult καθαιρετόν. Non enim quid oporteat se facere, oratorem docere, sed confirmandis sociorum animis, quid possint, ostendere. Nihil equidem muto; nam quod addiscendo superandum dicit, idem sponte intelligitur superari posse. Et transitus ab indicativo eodem modo fit in imperativum (verbale), quo c. 84. per verbum παρασκευαζώμεθα. Mox de particula οὐκ post εἰ v. Herm. ad Vig. p. 833., 309. p. 890., ad Eurip. Med. v. 87., ubi dicit, particulam οὐ hic unam notionem efficere cum ἀπεροῦσιν et δαπανήσομεν, quasi sit εἰ καρτερήσουσιν et εἰ φεισόμεθα. Conf. ibid. ad v. 348. et ad Soph. Oed. C. 596. Matth. p. 1220. b. et ante omnia Buttm. Gr. p. 423 sq. (ed. 13.), ubi hic ipse Thucydidis locus tractatur. De relatione particularum εἰ οἱ μὲν — ἡμεῖς δέ v. Buttm. ibid. §. 149. p. 433 sq. Matth. §. 622. 4.

122. *ὁδοί*] Schol. πορισμοί. Nos Mittel und Wege. Popp. edidit τοῦ πολέμου. Articulum cum Vat. It. proscripsit Bekk., sed bellum tum imminens eo significari, Popp. adnotavit. Ad ἐπιτειχισμὸς τῇ χώρᾳ Schol. adscripsit αἰνίττεται τὴν Δεκέλειαν, ἣν ὕστερον ἐτείχισαν. Vid. 6, 91. „Haec sunt auctoris ipsius: nihil tale Peloponnesii excogitabant ante Alcibiadis monita.“ Wass. De dativo τῇ χώρᾳ v. Matth. §. 390.

ἐπὶ ῥητοῖς] i. e. incerti bellorum eventus sunt, vel, ut Livius loquitur, *eventus nusquam minus respondent, quam in bellis.* Wolf. in Schaef. App. Cr. Demosth. Vol. 1. p. 212. Dukas: ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένοις i. e., ait Popp., consilia et rationes belli, quas excogitavimus et sequi constituimus, saepe spernere cogimur. Equidem verba ἐπὶ ῥητοῖς referenda puto ad illas ὁδοὺς τοῦ πολέμου, ad vias imminuendi hostium opes, suas augendi et erogandi bellicos sumtus, qui neque in antecessum definiri possunt, neque necesse habent, ut definiantur, quum bellum se ipsum alat. Sic cogitans Crobylus dixit ὅτι ὁ πόλεμος τεταγμένα οὐ σιτεῖται, der Krieg frisst keine bestimmte Ration. Atque Archidamus rex, quum aliquis suaderet certas contribu-

πολλὰ τεχνᾶται πρὸς τὸ παρατυγχάνον. ἐν ᾧ ὁ μὲν εὐοργήτως αὐτῷ προςομιλήσας βεβαιότερος, ὁ δὲ ὀργισθεὶς περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλάσσω πταίει. ἐνθυμώμεθα δὲ καὶ ὅτι εἰ μὲν ἦσαν ἡμῶν ἑκάστοις πρὸς ἀντιπάλους περὶ γῆς ὅρων διαφοραί, οἰστὸν ἂν ἦν· νῦν δὲ πρὸς ξύμπαντάς τε ἡμᾶς Ἀθηναῖοι ἱκανοὶ καὶ κατὰ πόλιν ἔτι δυνατώτεροι· ὥςτε εἰ μὴ καὶ ἀθρόοι καὶ κατὰ ἔθνη καὶ ἕκαστον ἄστυ μιᾷ γνώμῃ ἀμυνούμεθα αὐτούς, δίχα γε ὄντας ἡμᾶς ἀπόνως χειρώσονται. καὶ τὴν ἧσσαν, εἰ καὶ δεινόν τῳ ἀκοῦσαι, ἴστω οὐκ ἄλλο τι φέρουσαν ἢ ἄντικρυς δουλείαν· ὃ, καὶ λόγῳ ἐνδοιασθῆναι αἰσχρὸν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ πόλεις τοσάςδε ὑπὸ μιᾶς κακοπαθεῖν. ἐν ᾧ ἢ δικαίως δοκοῖμεν ἂν πάσχειν ἢ διὰ δειλίαν ἀνέχεσθαι καὶ τῶν πατέρων χείρους φαίνεσθαι οἳ τὴν Ἑλλάδα ἠλευθέρωσαν· ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἡμῖν αὐτοῖς βεβαιοῦμεν αὐτό, τύραννον δὲ ἐῶμεν ἐγκαθεστάναι πόλιν,

tiones a sociis Lacedaemoniorum ad bella gerenda exigendas, a Plutarcho V. Cleomen. 27. narratur respondisse idem illud. Conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 180. 2. p. 212. adn. 5.

εὐοργήτως] Schol. *εὐσκόπως, εὐτρόπως· ὀργὴ γὰρ ὁ τρόπος.* Quid sit *εὐοργήτως* bellum gerere, ipse orator, opinor, explicat c. 120. 124. adde Isocr. Archid. 50. p. 140. Bekk., unde apparet nihil aliud esse nisi et incipere et deponere bellum tempore, neque aut victoria nimis elatum, aut periculis belli deterritum. Thuc. 2, 40. *κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γιγνώσκοντες*, ubi v. Schol. *Εὐοργήτως* igitur erit *cum pervicacia non prava*, mit gemässigtem Eifer, nicht mit Eigensinn. Conf. 1, 140. init. Mox quaeritur, utrum verba *περὶ αὐτόν* iungenda sint cum *ὀργισθείς*, an cum *πταίει*. Illam rationem inierunt Haack. Elmsl. et Arn., qui haec verba *ὀργ. περὶ αὐτόν* ex adverso posita dicit verbis *εὐοργήτως πολέμῳ προςομιλεῖν*, explicans: engaging about a thing while under the influence of anger. Hoc verum videtur, nisi quod malim of passion. Nam si cum *πταίει* iungi voluisset, ex usu suo, opinor, scripturus fuisset *περὶ αὐτῷ πταίει*, ut est supr. c. 69. Certe minus frequens est accusativus. Conf. 6, 33. Dionys. A. R. p. 1187. 1319. Herodot. 9, 101. cum Aristid. 1. p. 420. Iebb. et Stobaeo Vol. 2. p. 269. Gaisf. Paulo post de verbis *κατὰ πόλιν* v. Matth. p. 1155. Propter *ἄντικρυς* confer. 8, 64. *τὴν ἄντικρυς ἐλευθερίαν*, cui contrarie dicitur 4, 86. *ἀσαφῆ τὴν ἐλευθερίαν* (an uncertain, half and half sort of liberty which is neither one thing nor the other. ARN.) *Ἄντικρυς* est *recta, aperte*, et proinde *perspicue, non ambigue*. Metaphora Arnoldo sumta videtur a telo recta tendente et collimante, et adire iubet Lobeckium ad Phryn. p. 443.

ὃ καὶ λόγῳ — κακοπαθεῖν] Ὃ pertinet ad totam sententiam *τὴν ἧσσαν φέρειν δουλείαν*, *turpe est Peloponnesiis de servitute tanquam de re, quae possit ex clade ipsis accidere, vel oratione ambigere* i. e. dubitanter loqui. HAACK. Recte *λόγῳ oratione*. Nam ubi consultationem significat, plurali fere utitur, velut 1, 78. 2, 40. Verba *καὶ πόλεις — κακοπαθεῖν* non amplius cohaerent cum *ὅ*, sed cum solo *αἰσχρόν*. De toto loco conf. Matth. p. 820 sq. Mox exspectes *δοκοῖμεν ἂν — καὶ φαινοίμεθα*, non aliter atque 3, 33. extr., ubi *παρασχεῖν* per similem coeptae structurae continuationem est pro *παρέσχον*. Parum recte me expedire dicit Popp., meliora dare Bornemannum ad Xenoph. M. S. 2, 1, 22., ubi sane est *δοκεῖν φαίνεσθαι*. Quid vero altero loco Thucydidis fiet? Mox ad *βεβαιοῦμεν αὐτό* supple *τὸ ἐλευθεροῦσθαι*.

τοὺς δ' ἐν μιᾷ μονάρχους ἀξιοῦμεν καταλύειν. καὶ οὐκ ἴσμεν ὅπως τάδε τριῶν τῶν μεγίστων ξυμφορῶν ἀπήλλακται, ἀξυνεσίας ἢ μαλακίας ἢ ἀμελείας. οὐ γὰρ δὴ πεφευγότες ταῦτα ἐπὶ τὴν πλείστους δὴ βλάψασαν καταφρόνησιν κεχωρήκατε, ἣ ἐκ τοῦ πολλοὺς σφάλλειν τὸ ἐναντίον ὄνομα ἀφροσύνη μετωνόμα-
123*σται. τὰ μὲν οὖν προγεγενημένα τί δεῖ μακρότερον ἢ ἐς ὅσον*

ἀπήλλακται] Vulgo *οὐκ ἀπ.* Negationem om. plurimi optimique libri. Interpretantur: *nec intelligimus, haec tribus maximis vitiis non carere, imprudentia et ignavia et negligentia.* Hi igitur statuunt, *ὅπως* poni posse pro *ὅτι*, ut sentit etiam Matth. §. 623. 3. p. 1267. Herm. particulam *οὐ* ante *ἀπήλλακται* tuetur loco Soph. Ant. 5., ubi exemplis abundantis particulae ab Erfurdtio allatis addit Soph. Tr. 1010. *καὶ νῦν ἐπὶ τῷδε νοσοῦντι οὐ πῦρ, οὐκ ἔγχος τις ὀνήσιμον οὐκ ἀποτρέψει*, et praesentem locum Thucydidis. Interest tamen aliquid inter locos tragicorum et locum Thucydidis. Nam in illis mera repetitio est particulae *οὐ* ad unum idemque verbum pertinentis, aut leguntur, addit Popp., saltem locutiones *οὐκ ἔστιν ὅστις* et *οὐκ ἔσθ' ὁποῖος* solius pronominis *οὐδείς* vim habentes; in loco Thucydidis non mera repetitio est, neque particula ad unum idemque verbum spectat, sed prior particula ad *ἴσμεν*, altera ad *ἀπήλλακται*. Unde hoc magnum discrimen inter hos locos oritur, quod apud tragicos nulla sensus mutatio repetita particula efficitur, apud Thucydidem efficitur. Nam sensus omissa particula hic est: Dum nos, adversus patrum exemplum, qui Graeciam liberarunt, totam civitatem, tyrannorum expulsores, tyrannidem in Graecia exercere sinimus, ignari sumus, quomodo tale institutum a tribus maximis malis liberum sit, vel ab inscitia, vel ab ignavia, vel a socordia, sed intelligimus, id necessario cum duobus trium horum malorum coniunctum esse. Vulgata vero (admissa partic. *οὐ*) hunc sensum habet plane contrarium: Wir sehen nicht ein die Möglichkeit, dass dieses Verfahren von den drei grössten Uebeln nicht befreit sei.

οὐ γὰρ δή] Haec ita supplenda sunt: *οὐκ ἀπήλλακται, φημί, οὐ γὰρ δὴ πεφευγότες ταῦτα* etc. Non intelligimus, quomodo haec agendi ratio vel ab inscitia, vel ab ignavia, vel socordia libera sit: certe enim non haec tria summa mala effugeratis, quum talem hostium contemtum induistis. Matth. p. 780. vocem *καταφρόνησις* explicat per *contemtum hostium*, qui quia non locum habere potest, nisi nimis bene de propriis viribus existimando, nihil aliud est nisi nimia sui admiratio (Eigendünkel). Quam versionem Popp. reiiciens cum Kistem. et Bred. interpretatur Hochsinn, et *ἀφροσύνην* Unsinn, latine *mentis elationem* et *mentis inopiam*; Gallice Gail. suffisance et insuffisance. Imo orator dicit, duo eorum vitiorum, quae nominavit, certe in Peloponnesios cadere, *ἀμέλειαν* (quam nunc dicit *καταφρόνησιν*, ex quo patet, hanc esse sorglose Geringschätzung der Feinde) et proinde etiam *ἀξυνεσίαν* (quam nunc *ἀφροσύνην* dicit), quia qui contemnit pericula et hostes, quibus pessumdari potest, iure homo stultus appellatur. Scriptor, ut fecit etiam 1, 84. 2, 37. 8, 87., binis vocabulis easdem notiones significat. Mox de structura verborum *τὸ ἐναντίον ὄνομα* v. Matth. §. 424. 1. *Ἐναντίον*, puto, dicit, quia est etiam quidam contemtus hostis non alienus a *φρονήσει*, si quis hostem longe infra se positum recte, non temere, nec vana opinione elatus iudicat, quem contemtum Atheniensibus suadet Pericles 2, 62., qui locus omnino cum praesente conferendus est, quo sensu Charit. p. 158. Lips. distinguit *καταφρόνησιν μετ' ἀλαζονείας* et *φρόνημα μετ' εὐβουλίας*.

τοῖς νῦν ξυμφέρει αἰτιᾶσθαι· περὶ δὲ τῶν ἔπειτα μελλόντων τοῖς παροῦσι βοηθοῦντας χρὴ ἐπιταλαιπωρεῖν· πάτριον γὰρ ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι· καὶ μὴ μεταβάλλειν τὸ ἔθος, εἰ ἄρα πλούτῳ τε νῦν καὶ ἐξουσίᾳ ὀλίγον προφέρετε· οὐ γὰρ δίκαιον ἃ τῇ ἀπορίᾳ ἐκτήθη τῇ περιουσίᾳ ἀπολέσθαι· ἀλλὰ θαρσοῦντας ἰέναι κατὰ πολλὰ ἐς τὸν πόλεμον, τοῦ τε θεοῦ χρήσαντος καὶ αὐτοῦ ὑποσχομένου ξυλλήψεσθαι καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος πάσης ξυναγωνιουμένης, τὰ μὲν φόβῳ, τὰ δὲ ὠφελείᾳ. σπονδάς τε οὐ λύσετε πρότεροι, ἅς γε καὶ ὁ θεὸς κελεύων πολεμεῖν νομίζει παραβεβάσθαι, ἠδικημέναις δὲ μᾶλλον βοηθήσετε· λύουσι γὰρ οὐχ οἱ ἀμυνόμενοι, ἀλλ' οἱ πρότεροι ἐπιόντες. ὥςτε πανταχόθεν καλῶς ὑπάρχον ὑμῖν πολεμεῖν καὶ 124 ἡμῶν τάδε κοινῇ παραινούντων εἴπερ βεβαιότατον τὸ ταῦτα ξυμφέροντα καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις εἶναι, μὴ μέλλετε Ποτιδαιάταις τε ποιεῖσθαι τιμωρίαν οὖσι Δωριεῦσι καὶ ὑπὸ Ἰώνων πολιορκουμένοις, οὗ πρότερον ἦν τοὐναντίον, καὶ τῶν ἄλλων μετελθεῖν τὴν ἐλευθερίαν· ὡς οὐκέτι ἐνδέχεται περιμένοντας τοὺς μὲν ἤδη βλάπτεσθαι, τοὺς δ', εἰ γνωσθησόμεθα ξυνελθόντες μέν, ἀμύνεσθαι δὲ οὐ τολμῶντες, μὴ πολὺ ὕστερον τὸ αὐτὸ πάσχειν· ἀλλὰ νομίσαντες ἐς ἀνάγκην ἀφῖχθαι, ὦ ἄνδρες ξύμμαχοι, καὶ ἅμα τάδε ἄριστα λέγεσθαι, ψηφίσασθε τὸν πόλεμον, μὴ φοβηθέντες τὸ αὐτίκα δεινόν, τῆς δ' ἀπ' αὐτοῦ διὰ πλειο-

123. *βοηθοῦντας*] i. e. *tuentes*. Vid. mox in hoc ipso cap. et c. 140. 2, 63. init. al. De passiva vi verbi *ἐκτήθη* v. Matth. §. 495. e. Mox verba *φόβῳ — ὠφελείᾳ* male intelligunt Dukas, qui interpretatur *οἱ μὲν φοβούμενοι ἡμᾶς, οἱ δὲ ἵνα ὠφεληθῶσιν ὑφ' ἡμῶν*, et qui Dukam sequitur, Popp. Nempe orator enumerat, quae Peloponnesiis faveant in bello suscipiendo, ergo post *ξυναγωνιουμένης* supplendum est *ἡμῖν*, hoc sensu: indem ganz Griechenland sich für uns interessirt, theils aus Furcht (vor den Athenern); theils indem es uns thätlich Vorschub leistet. De quo si qui dubitent, eos velim legere 2, 8. 11. Conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 195.

124. *τὸ ταῦτα ξυμφέροντα*] Gr. *τε ταῦτα*. Id. adnotat *ταὐτά γρ.* In promptu est corrigere *ταὐτά*, quo sententia fit universalis, nec iam ad solos Peloponnesios pertinet. Notum illud Sallustianum: *Idem velle, idem nolle, ea* demum *firma amicitia est.* At enim praestat, libros scriptos sequutum *τάδε* referre ad *πολεμεῖν* et *ταῦτα* ad ea, quae sequuntur, ad *τὸ ποιεῖσθαι τιμωρίαν* et ad *τὸ μετελθεῖν τὴν ἐλευθερίαν*. Coniunctio *εἴπερ* explicat, cur ad haec adhortentur. Mox ad verba *ὑπὸ Ἰώνων* Schol. adnotavit *διαβέβληται γὰρ τὸ ὄνομα τῶν Ἰώνων εἰς μαλακίαν, τῶν δὲ Δωριέων ἐπὶ ἀνδρείᾳ δοξάζεται.* v. Thuc. 6, 77. et Gylippus eadem adhortatione utitur 7, 5. Conf. 8, 25. Interpp. ad Herodot. 3, 56. Od. Muell. Dor. 2. p. 248 sq. Deinde *μετελθεῖν* Bred. convertit nachgehen der Freiheit, ut aut non effugiat, aut eam, quae effugerit, assequamur, raptam recipiamus et vindicemus. Mox *περιμένοντας* est accusativus subiecti, quod prius totum intelligitur, (Peloponnesii eorumque socii, ut Potidaeatae etc.), deinde ex parte ponitur: *τοὺς μὲν — τοὺς δέ. Περιμένοντας* autem est *dum moramur*, et *τοὺς μέν* Potidaeatas dicit. Paulo post *ἐκ πολέμου* est *inito bello* et *ἀφ' ἡσυχίας, otii amore motum.* Ad *διανοεῖσθαι* supple *ἄρχειν*.

νος εἰρήνης ἐπιθυμήσαντες· ἐκ πολέμου μὲν γὰρ εἰρήνη μᾶλλον βεβαιοῦται, ἀφ' ἡσυχίας δὲ μὴ πολεμῆσαι οὐχ ὁμοίως ἀκίνδυνον. καὶ τὴν καθεστηκυῖαν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλιν τύραννον ἡγησάμενοι ἐπὶ πᾶσιν ὁμοίως καθεστάναι, ὥςτε τῶν μὲν ἤδη ἄρχειν, τῶν δὲ διανοεῖσθαι, παραστησώμεθα ἐπελθόντες, καὶ αὐτοὶ ἀκινδύνως τὸ λοιπὸν οἰκῶμεν καὶ τοὺς νῦν δεδουλωμένους Ἕλληνας ἐλευθερώσωμεν. τοιαῦτα οἱ Κορίνθιοι εἶπον.

125 *Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴ ἀφ' ἁπάντων ἤκουσαν γνώμην, ψῆφον ἐπήγαγον τοῖς ξυμμάχοις ἅπασιν ὅσοι παρῆσαν ἑξῆς καὶ μείζονι καὶ ἐλάσσονι πόλει· καὶ τὸ πλῆθος ἐψηφίσαντο πολεμεῖν. δεδογμένον δὲ αὐτοῖς εὐθὺς μὲν ἀδύνατα ἦν ἐπιχειρεῖν ἀπαρασκεύοις οὖσιν· ἐκπορίζεσθαι δὲ ἐδόκει ἑκάστοις ἃ πρόςφορα ἦν καὶ μὴ εἶναι μέλλησιν· ὅμως δὲ καθισταμένοις ὧν ἔδει ἐνιαυτὸς μὲν οὐ διετρίβη, ἔλασσον δέ, πρὶν ἐςβαλεῖν ἐς τὴν* 126*Ἀττικὴν καὶ τὸν πόλεμον ἄρασθαι φανερῶς. ἐν τούτῳ δὲ ἐπρεσβεύοντο τῷ χρόνῳ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐγκλήματα ποιούμενοι, ὅπως σφίσιν ὅτι μεγίστη πρόφασις εἴη τοῦ πολεμεῖν, ἢν μή τι ἐςακούωσι. καὶ πρῶτον μὲν πρέσβεις πέμψαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκέλευον τοὺς Ἀθηναίους τὸ ἄγος ἐλαύνειν τῆς θεοῦ· τὸ δὲ ἄγος ἦν τοιόνδε. Κύλων ἦν Ὀλυμπιονίκης ἀνὴρ*

125. *ἀφ' ἁπάντων*] v. Matth. p. 687. 3. Mox *τὸ πλῆθος* est die Mehrzahl der Bundsgenossen. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 182. adn. 1. De partic. *δεδογμένον* v. Matth. p. 1112. vers. med. Denique *ὅμως δέ* prorsus necesse est referri ad *εὐθὺς μέν*. Si enim ad *ἐκπορίζεσθαι* referretur, sequi deberet *οὐ πολλῷ ἔλασσον δέ*.

126. Sequitur digressio de Cylone, cuius crebro veteres mentionem faciunt, et leonem risisse hic dicunt, quia in hac narratione scriptor aliquid de solita austeritate remiserit. v. Theon. Sophist. Progymn. p. 15. 20. 50. Lugd. Valck. ad Herodot. 5, 71. Ruhnken. ad Muret. Opp. Vol. 2. p. 309. Marx. in Ephoreis p. 8. Narraverunt Cylonis conatum praeter alios etiam Herodot. l. c. Plut. V. Sol. 12. Conf. Suidas in *ἄγος* et Menag. ad Diogen. Laert. 1, 110. Turbae Cylonis acciderunt Ol. 42, 1. (612.) De causis harum turbarum agit C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 193. §. 103.

τὸ ἄγος ἐλαύνειν] Schol. *τοὺς τὸ ἄγος δράσαντας τῆς θεοῦ, τῆς Ἀθηνᾶς*. Etenim eiusmodi piaculum etiam ad posteros eorum, qui ipsi commiserant, pertinebat. Mox *Κύλων ἦν Ὀλυμπιονίκης, ἀνὴρ Ἀθηναῖος* rescripsi cum Meiero De bon. damn. p. 4. adn. 9. ex plurimis iisdemque optimis libris: „ad vulgatum, ait, ordinem tuendum *Κύλων ἦν Ἀθ., ἀνὴρ Ὀλ.* non debebat Herodotus citari *ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης*, si quidem hic *ἀνὴρ* cum *τῶν Ἀθηναίων* oportet coniungi ut apud Thuc. 6, 54. et apud Xenoph. Anab. 5, 8, 3.“ Mox de Theagene Megarensi v. Od. Muell. Dor. 1. p. 169., de duplicato articulo in *τῇ τοῦ Διὸς τῇ* Matth. p. 562. 567., de neutro *Ὀλύμπια* cum plurali verbi iuncto ibidem §. 300. Scriptor addit *τὰ ἐν Πελοποννήσῳ*, quia etiam in Macedonia Olympia fuerunt, instituta ab Archelao, de quibus v. Diod. 16, 55. et Voemel. Prolegg. ad Demosth. Phil. Oratt. 5. p. 107. 243. Deinde de *ὡς ἐπὶ τυραννίδι* v. Matth. p. 1284. De Diasiis agitur in Schaef. Appar. Cr. Demosth. Vol. 3. p. 318 sq. De Iove Milichio v. Interpp. ad Xenoph. Anab. 7, 8, 4. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 176, 3.

Ἀθηναῖος τῶν πάλαι εὐγενής τε καὶ δυνατός· ἐγεγαμήκει δὲ θυγατέρα Θεαγένους Μεγαρέως ἀνδρός, ὃς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐτυράννει Μεγάρων. χρωμένῳ δὲ τῷ Κύλωνι ἐν Δελφοῖς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς ἐν τῇ τοῦ Διὸς τῇ μεγίστῃ ἑορτῇ καταλαβεῖν τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν. ὁ δὲ παρά τε τοῦ Θεαγένους δύναμιν λαβὼν καὶ τοὺς φίλους ἀναπείσας, ἐπειδὴ ἐπῆλθον Ὀλύμπια τὰ ἐν Πελοποννήσῳ, κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν ὡς ἐπὶ τυραννίδι, νομίσας ἑορτήν τε τοῦ Διὸς μεγίστην εἶναι καὶ ἑαυτῷ τι προςήκειν Ὀλύμπια νενικηκότι. εἰ δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἄλλοθί που ἡ μεγίστη ἑορτὴ εἴρητο οὔτε ἐκεῖνος ἔτι κατενόησε τό τε μαντεῖον οὐκ ἐδήλου. ἔστι γὰρ καὶ Ἀθηναίοις Διάσια, ἃ καλεῖται Διὸς ἑορτὴ Μειλιχίου μεγίστη, ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι, πολλοὶ οὐχ ἱερεῖα ἀλλὰ θύματα ἐπιχώρια· δοκῶν δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ. οἱ δ' Ἀθηναῖοι αἰσθόμενοι ἐβοήθησάν τε πανδημεὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπ' αὐτοὺς καὶ προςκαθεζόμενοι ἐπολιόρκουν. χρόνου δὲ ἐπιγιγνομένου οἱ Ἀθηναῖοι τρυχόμενοι τῇ προςεδρείᾳ ἀπῆλθον οἱ πολλοί, ἐπιτρέψαντες τοῖς ἐννέα ἄρχουσι τήν φυλακὴν καὶ τὸ πᾶν αὐτοκράτορσι διαθεῖναι ᾗ ἂν ἄριστα διαγιγνώσκωσι· τότε δὲ τὰ πολλὰ τῶν πολιτικῶν οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἔπρασσον. οἱ δὲ μετὰ

ἐν ᾗ — ἐπιχώρια] Pollux 1, 26. et Schol. hunc locum aliter legisse videntur Hemsterhusio ad Lucian. Tim. 7. Sic enim scriptorem reliquisse existimat: ἐν ᾗ πανδημεὶ ἑορτάζουσι, θύουσι δὲ πολλοὶ οὐχ ἱερεῖα, ἁγνὰ δὲ θύματα ἐπιχώρια (v. Lucian. Vol. 1. p. 350. Bip.) „Loquitur, ait, Lucianus de Diasiis, quasi victimas eo die festo Iovi immolassent, quod negare videtur Thucydides; si paulo diligentius attendas, non plane negat; nam si πολλοὶ θύουσιν οὐχ ἱερεῖα, non omnes utique, sed illi nimirum, quibus instituti veteris (cum solis frugibus faciebant) maior erat religio.“ Et utitur loco Polluc.: τὰ δὲ ἀρώματα καὶ θυμιάματα καλεῖται· Θουκυδίδης δ' αὐτὰ εἴρηκεν ἁγνὰ θύματα, πρὸς τὰ αἱμάσσοντα καὶ σφαττόμενα ἀντιτιθείς, σμύρναν, λιβανωτόν. At ex h. l. nihil efficitur contra tot librorum scriptorum consensum, et Hemsterh. vulgata huius loci distinctione deceptus est: ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι πολλοί, οὐχ ἱερεῖα, ἀλλά etc, quam cum Bred. correxi. In vulgata enim vel coniunctio verborum πανδημεί et πολλοί absurda est. Victimas Iovi Milichio crematas esse, non solum e Luciano, sed etiam ex Xenoph. Anab. 7, 8, 5. et Arist. Nub. 407. patet. Loci hic sensus: *quo die omnis civitas sacrificant, multi non victimas, sed liba apud eos usitata.* Recte enim θύματα Schol. explicat per πέμματα εἰς ζώων μορφὰς τετυπωμένα. Nec vero de frugibus vetere instituto oblatis cum Hemsterhusio cogitandum est, sed tenuiores, de plebe homines pro victimis in formam victimarum figurata popana offerebant. v. Suid. in βοῦς, Polluc. 6, 76. Bloomf. adire iubet Herodot. 2, 47. Plut. Lucull. 18. Appian. B. Mithr. 75. Aesop. fab. 36. Vocabulum ἐπιχώρια hic significat non einheimisch, sed landesüblich. Adde Kuhn. ad Polluc. 1, 26. „Usus, de quo scriptor hic loquitur, obtinebat etiam in Aegypto. v. Herodot. 2, 47., ubi certo quodam die festo, quo sues immolabantur, pauperculus populus farinaceas fingebat sues, quas coctas offerebant.“ Arn. Adde Schneid. ad Xenoph. Anab. 7, 8, 5.
τοῖς ἐννέα ἄρχουσι] Boeckh. Staatsh. v. Ath. Vol. 1. p. 274. observavit, Herodotum 5, 71. loco Archontum nominare prytanes τῶν

τοῦ Κύλωνος πολιορκούμενοι φλαύρως εἶχον σίτου τε καὶ ὕδατος ἀπορίᾳ. ὁ μὲν οὖν Κύλων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐκδιδράσκουσιν· οἱ δ' ἄλλοι ὡς ἐπιέζοντο καί τινες καὶ ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καθίζουσιν ἐπὶ τὸν βωμὸν ἱκέται τὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει. ἀναστήσαντες δὲ αὐτοὺς οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐπιτετραμμένοι τὴν φυλακήν, ὡς ἑώρων ἀποθνήσκοντας ἐν τῷ ἱερῷ, ἐφ' ᾧ μηδὲν κακὸν ποιήσουσιν, ἀπαγαγόντες ἀπέκτειναν· καθεζομένους δέ τινας καὶ ἐπὶ τῶν Σεμνῶν θεῶν ἐν τοῖς βωμοῖς ἐν τῇ παρόδῳ διεχρήσαντο. καὶ ἀπὸ τούτου ἐναγεῖς καὶ ἀλιτήριοι τῆς θεοῦ ἐκεῖνοί τε ἐκαλοῦντο καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' ἐκείνων. ἤλασαν μὲν οὖν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐναγεῖς τούτους,

Ναυκράρων. „Etenim eo tempore, ait, 12 phratriae Atheniensium erant, et quaternae in phratriis Naucrariae, quibus qui praeerant, *πρυτάνεις Ναυκράρων* appellabantur. Prytanibus praeerant Archontes." Conf. Schoem. De comit. Athen. p. XII. XIII. Meier. et Schoem. d. Att. Proz. p. 21 sq. Platn. Beitr. zum Att. Recht p. 157 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 187, 5. 195, 13.

ἐκδιδράσκουσιν] Suidas in *ἄγος Κυλώνειον* narrat, Cylonem, quum in Furiarum templum fugisset, inde abstractum et interfectum esse. Cum Thucydide facit Schol. Arist. Equ. 443. Mox *τὸν βωμόν* intellige Minervae. Nam Thuc. piaculum *τὸ ἄγος τῆς θεοῦ*, Pausan. 7, 25. *Ἀθηνᾶς* appellat. Adde Plut. Sol. 12. Mox sequitur *ἀναστήσαντες*. „Dicitur aliquis *ἀναστῆσαι ἱκέτην*, quum porrecta manu assidentem ad aram supplicem surgere iubet, quo facto securitatem, quam supplex ille requirebat, spondere videbatur." Arn. Praeterea mos erat supplicum *καθίζεσθαι ἐπὶ τῆς ἑστίας* in domibus privatis. Vid. infr. c. 133. Mox de *ἐπιτετραμμένοι* v. Matth. p. 781.

ἀποθνήσκοντας] Vetus superstitio erat sacra deorum pollui cadaverum contrectatione. Itaque vivos e templo vel sacro loco efferebant. Conf. c. 134. med. Haack. Mox *ἐπὶ τῶν Σεμνῶν θεῶν* „est *ad aras, in conspectu Eumenidum* i. e. istarum Dearum simulacrorum." Arn. Schol. *τῶν Ἐριννύων, κατ' ἀντίφρασιν· ἃς μετὰ τὸν Ὀρέστην οἱ Ἀθηναῖοι πλησίον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἱδρύσαντο, ἵνα πολλῆς τιμῆς τύχωσιν*. De situ templi Eumenidum prope Areopagum v. Lucian. Bis Accus. 4. et Od. Muell. s. v. Attica ap. Ersch. et Grub. Vol. 6. p. 230. n. l. ab init. Stanlei ad Aesch. Eumen. 1022. Leak. Athen. p. 454 sq. Vers. Germ. Paulo post verba *ἐν τῇ παρόδῳ* explicat Plut. V. Sol. 12. *τοὺς συνωμότας τοῦ Κύλωνος ἱκετεύοντας τὴν θεὸν Μεγακλῆς ὁ Ἄρχων ἐπὶ δίκῃ κατελθεῖν ἔπεισεν· ἐξάψαντας δὲ τοῦ ἕδους κρόκην κλωστήν, καὶ ταύτης ἐχομένους, ὡς ἐγένοντο περὶ τὰς Σεμνὰς Θεὰς καταβαίνοντες αὐτομάτως τῆς κρόκης ῥαγείσης, ὥρμησε συλλαμβάνειν ὁ Μεγακλῆς καὶ οἱ συνάρχοντες, ὡς τῆς θεοῦ τὴν ἱκεσίαν ἀπολεγομένης· καὶ τοὺς μὲν ἔξω κατέλευσαν, οἱ δὲ τοῖς βωμοῖς προςφυγόντες ἀπεσφάγησαν· μόνοι δ' ἀφείθησαν οἱ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἱκετεύσαντες*. Adde Schol. Arist. Equ. 445. De *ἀλιτήριοι* cum genit. v. Matth. p. 652. et de ipsa voce Interpp. ad Soph. Oed. C. 372. Mox propter Cleomenem v. Herodot. 5, 72. Deinde *τοὺς στασιάζοντας* intellige partes Isagorae, quibus Lacedaemonii sub Cleomene contra Clisthenis factionem et 700 familias, praeter Clisthenem a Cleomene eiectas, opitulabantur. De reditu sacrilegorum v. Herodot. 5, 73. et Valck. ibid. ad 5, 70., de Athenis post hoc piaculum per Epimenidem lustratis Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 199, 10.

ἤλασε δὲ καὶ Κλεομένης ὁ Λακεδαιμόνιος ὕστερον μετὰ Ἀθηναίων στασιαζόντων, τούς τε ζῶντας ἐλαύνοντες καὶ τῶν τεθνεώτων τὰ ὀστᾶ ἀνελόντες ἐξέβαλον· κατῆλθον μέντοι ὕστερον, καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἔστιν ἔτι ἐν τῇ πόλει. τοῦτο δὴ τὸ ἄγος 127 οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλαύνειν ἐκέλευον δῆθεν τοῖς θεοῖς πρῶτον τιμωροῦντες, εἰδότες δὲ Περικλέα τὸν Ξανθίππου προςεχόμενον αὐτῷ κατὰ τὴν μητέρα, καὶ νομίζοντες ἐκπεσόντος αὐτοῦ ῥᾷον σφίσι προχωρεῖν τὰ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. οὐ μέντοι τοσοῦτον ἤλπιζον παθεῖν ἂν αὐτὸν τοῦτο ὅσον διαβολὴν οἴσειν αὐτῷ πρὸς τὴν πόλιν ὡς καὶ διὰ τὴν ἐκείνου ξυμφορὰν τὸ μέρος ἔσται ὁ πόλεμος. ὢν γὰρ δυνατώτατος τῶν καθ' ἑαυτὸν καὶ ἄγων τὴν πολιτείαν ἠναντιοῦτο πάντα τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ οὐκ εἴα ὑπείκειν, ἀλλ' ἐς τὸν πόλεμον ὥρμα τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀντεκέλευον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Λακεδαιμονίους τὸ 128 ἀπὸ Ταινάρου ἄγος ἐλαύνειν. οἱ γὰρ Λακεδαιμόνιοι ἀναστήσαντές ποτε ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἀπὸ Ταινάρου τῶν

127. *κατὰ τὴν μητέρα*] Agariste, mater Periclis, neptis erat Megaclis, filii Alcmaeonis (Herodot. 5, 131.). Familia autem Alcmaeonidarum praecipuas partes habebat in perfida caede Cylonis et asseclarum eius. v. Herodot. 5, 70. 71. Arn. Quippe in rebus illis Cylonis Megacles princeps Archontum fuerat. v. Plut. l. c. Mox *προχωρεῖν* cum Popp. scripsi pro vulgata *προχωρήσειν* ex libris quam plurimis. „Infinitivus praesentis pro infinitivo futuri post verba sperandi, credendi et similia per negligentiorem sermonem, qui apud nostrates constans et ne Latinis quidem ignotus est.“ Popp.

128. *ἀναστήσαντες*] V. Schol. Arist. Ach. 509. Od. Muell. Dor. 1. p. 189, 3. Mox *Χαλκίοικον* et Deam et templum dictum esse, quod Deae aeneum templum dicatum esset, Gottl. affirmat. Sed templum nunquam eo nomine appellatum esse, docuit Perizon. ad Ael. V. H. 9, 41. Quare ap. C. Nepotem V. Paus. 5. in verbis *in aedem Minervae, quae Chalcioecus vocatur*, pronomen *quae* ad Deam pertinet. Apud Livium tamen 35, 36. est *Aetoli circa Chalcioecon* (*Minervae est templum aereum*) *congregati caeduntur*. Sed notus veterum usus est, Deum pro Dei templo ponere, quem explicant et Dorv. in Siculis et Letronn. Topogr. de Syrac. p. 40. et in Indice s. v. *Ἄρτεμις*. Hinc Virg. 3. Aen. 275. *Apollo* dixit pro, Apollinis templum. Deinde *Ἑρμιονίδα* triremem urbis Hermionis fuisse, comprobavit Bloomf. Errant Huds. et Od. Muell. Aeginet. p. 75. adn., qui cognomen illam navem a fabrica Hermionensium habuisse putant. Mox *ἄνευ Λακεδαιμονίων* est *iniussu Lacedaemoniorum* vel *invitis Lacedaemoniis*. Schol. supplet *τῆς γνώμης*, atque id ipsum addit Xenoph. M.S. 4. extr. et Pseudoplut. Vit. Lyc. Rhet. non ita l. ab init. De verbis *πράγματα πράσσειν*, (pro quibus vulgo legebatur *πρ. βουλόμενος πρ.*, sed *βουλ.* om. in permultis libris et iam Dukero suspectum fuit), v. Matth. p. 1040. c., de verbis *βασιλέως προςήκοντες* v. ibid. p. 1126. §. 570. Nomen *ξυγγενῶν* apud Persas latissime patuisse et multis proceribus honorem huius appellationis a rege tributum esse, docet Brisson. de Regn. Pers. 1. §. 207. et v. Morgenstern. Dörptische Beitr. 1, 2. p. 297 sqq. 313 sqq. „Hic igitur *προςήκοντες καὶ ξυγγενεῖς*, (si non ob solam copiam sermonis) fortasse propterea iuxta nominati sunt, quo facilius cognatos non tantum appellatos esse, sed vere fuisse in-

Εἱλώτων ἱκέτας, ἀπαγαγόντες διέφθειραν· δι' ὃ δὴ καὶ σφίσιν αὐτοῖς νομίζουσι τὸν μέγαν σεισμὸν γενέσθαι ἐν Σπάρτῃ. ἐκέλευον δὲ καὶ τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἄγος ἐλαύνειν αὐτούς· ἐγένετο δὲ τοιόνδε. ἐπειδὴ Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος τὸ πρῶτον μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σπαρτιατῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ κριθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἀπελύθη μὴ ἀδικεῖν, δημοσίᾳ μὲν οὐκέτι ἐξεπέμφθη, ἰδίᾳ δὲ αὐτὸς τριήρη λαβὼν Ἑρμιονίδα, ἄνευ Λακεδαιμονίων, ἀφικνεῖται ἐς Ἑλλήσποντον· τῷ μὲν λόγῳ ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, τῷ δὲ ἔργῳ τὰ πρὸς βασιλέα πράγματα πράσσειν, ὥσπερ καὶ τὸ πρῶτον ἐπεχείρησεν, ἐφιέμενος Ἑλληνικῆς ἀρχῆς. εὐεργεσίαν δὲ ἀπὸ τοῦδε πρῶτον ἐς βασιλέα κατέθετο καὶ τοῦ παντὸς πράγματος ἀρχὴν ἐποιήσατο· Βυζάντιον γὰρ ἑλὼν τῇ προτέρᾳ παρουσίᾳ μετὰ τὴν ἐκ Κύπρου ἀναχώρησιν, εἶχον δὲ Μῆδοι αὐτὸ καὶ βασιλέως προσήκοντές τινες καὶ ξυγγενεῖς, οἳ ἑάλωσαν ἐν αὐτῷ, τότε τούτους οὓς ἔλαβεν ἀποπέμπει βασιλεῖ κρύφα τῶν ἄλλων ξυμμάχων, τῷ δὲ λόγῳ ἀπέδρασαν αὐτόν. ἔπρασσε δὲ ταῦτα μετὰ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως, ᾧπερ ἐπέτρεψε τό τε Βυζάντιον καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. ἔπεμψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν τὸν Γόγγυλον φέροντα αὐτῷ· ἐνεγέγραπτο δὲ τάδε ἐν αὐτῇ, ὡς ὕστερον ἀνευρέθη. Παυσανίας ὁ ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης τούςδε τέ σοι χαρίζεσθαι βουλόμενος ἀποπέμπει δορὶ ἑλών, καὶ γνώμην ποιοῦμαι, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ, θυγατέρα τε τὴν σὴν γῆμαι καί σοι Σπάρτην τε καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὑποχείριον ποιῆσαι. δυνατὸς δὲ δοκῶ εἶναι ταῦτα πρᾶξαι μετὰ σοῦ βουλευόμενος. εἰ οὖν τί σε τούτων ἀρέσκει, πέμπε ἄνδρα πιστὸν ἐπὶ θάλασσαν δι' οὗ τὸ λοιπὸν τοὺς λό-129γους ποιησόμεθα. τοσαῦτα μὲν ἡ γραφὴ ἐδήλου, Ξέρξης δὲ ἥσθη τε τῇ ἐπιστολῇ καὶ ἀποστέλλει Ἀρτάβαζον τὸν Φαρνάκου ἐπὶ θάλασσαν καὶ κελεύει αὐτὸν τήν τε Δασκυλῖτιν σατραπείαν παραλαβεῖν Μεγαβάτην ἀπαλλάξαντα, ὃς πρότερον ἦρχε, καὶ

telligamus." Popp. C. Nep. Paus. *propinquos* regis nominat; Diod. 11, 44. τῶν Περσῶν ἀξιολόγους ἄνδρας. Mox pron. οἵ in οἳ ἑάλωσαν Bekk. melius abesse animadvertit. Et τότε post participium ἑλών infertur de more. Nec secus Latini, ut Sallust. B. C. 2, 61. De transitu a tertia persona ad primam in verbis ἀποπέμπει — ποιοῦμαι v. Matth. p. 598. De δορί forma poetica v. Buttm. Gr. max. Indic. nom. irregul., de verbis εἴ τι σε ἀρέσκει Matth. p. 572. adn. 2.

ἄνδρα πιστόν] C. Nep. Paus. 2. *certum hominem*. Is totum locum inde a Βυζάντιον γὰρ ἑλών latine convertit usque ad fin. cap. 129. Pausaniae epistolam ad Regem Herodoto non cognitam esse monuit Wessel. ad Her. 5, 32. Denique ἐπὶ θάλασσαν est *in Asiam minorem*.

129. Ἀρτάβαζον] De hoc v. Herodot. 7, 66. et Krueg. ad Dionys. p. 353. Mox de Dascylitide Satrapia v. Heeren. Ideen 1, 1. p. 166 sqq. p. 192. sq. 209. Continebat Hellespontum i. e. Bithyniam et Phrygiam sive regionem ad australe litus Hellesponti, Propontidis et partim ponti Euxini sitam; nomen habebat a Dascylio, immemorabili oppidulo in ora Propontidis, ubi satrapum sedes erat et arx nemore circumdata. Mox ἀντεπετίθει est er gab ihm ein Antwortschreiben auf.

παρὰ Παυσανίαν ἐς Βυζάντιον ἐπιστολὴν ἀντεπετίθει αὐτῷ ὡς τάχιστα διαπέμψαι καὶ τὴν σφραγῖδα ἀποδεῖξαι, καὶ ἤν τι αὐτῷ Παυσανίας παραγγέλλῃ περὶ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πράσσειν ὡς ἄριστα καὶ πιστότατα. ὁ δὲ ἀφικόμενος τά τε ἄλλα ἐποίησεν ὥςπερ εἴρητο καὶ τὴν ἐπιστολὴν διέπεμψεν· ἀντεγέγραπτο δὲ τάδε. Ὧδε λέγει βασιλεὺς Ξέρξης Παυσανίᾳ, καὶ τῶν ἀνδρῶν οὕς μοι πέραν θαλάσσης ἐκ Βυζαντίου ἔσωσας κεῖταί σοι εὐεργεσία ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ ἐςαεὶ ἀνάγραπτος καὶ τοῖς λόγοις τοῖς ἀπὸ σοῦ ἀρέσκομαι. καί σε μήτε νὺξ μήτε ἡμέρα ἐπισχέτω ὥςτε ἀνεῖναι πράσσειν τι ὧν ἐμοὶ ὑπισχνῇ, μηδὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δαπάνῃ κεκωλύσθω, μηδὲ στρατιᾶς πλήθει, εἴ ποι δεῖ παραγίγνεσθαι· ἀλλὰ μετ' Ἀρταβάζου ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅν σοι ἔπεμ-

τὴν σφραγῖδα] Dukas iubet nos τὸ ἐν ἐπιστολῇ, (quae mandata erat Satrapae, non quae Pausaniae) ἐννοεῖν σφράγισμα, ὃ ἐβεβαίου τὰ παρὰ βασιλέως ἐπεσταλμένα πρὸς οὓς ἐστέλλοντο. Et memorat Xen. H. Gr. 1, 4, 3. ἐπιστολήν τε (Cyrus) ἔφερε τοῖς κάτω πᾶσι, τὸ βασίλειον ἔχουσαν σφράγισμα, nempe ad fidem regiis mandatis faciendam. Cui loco Popp. addit H. Gr. 7, 1, 39. ὁ Πέρσης ὁ φέρων τὰ γράμματα, δείξας τὴν βασιλέως σφραγῖδα. Et vere videtur Dukas interpretatus esse; namque nec sigillum in epistola, quae ad Pausaniam missa esset, cogitari licet, nec ipsum Regis sigillum, quod ne in praesentia quidem Regis cuiquam, nisi viro spectatissimae fidei, nedum in tam longinquum satrapae extremae regni provinciae committeretur. Mox de verbis ὧδε λέγει v. Matth. p. 598. Deinde genitivus τῶν ἀνδρῶν Bauero pendere videtur ex εὐεργεσία, ut sit genitivus obiecti.

ἀνάγραπτος] Qui de Rege et regno Persarum (οἴκῳ) bene meriti erant, ὀροσάγγαι ab iis dicebantur, (εὐεργέται Graeci converterunt;) eorumque nomina codicibus regiis inferebantur. HUDS. Hic liber regius fortasse pars erat διφθερῶν βασιλικῶν, quas memorat Diod. 2, 32. Ad hunc morem non semel respicitur a veteribus, ut ab Herodoto 8, 85. Diodoro 15, 12. Estherae libr. 6, 1. Charitone 2, 7. 7, 5. 8, 5. (v. Dorv. p. 317. Herald. Advers. 1, 9.), a Lysia p. 315 sq. Bekk. Luciano Contempl. extr., de Gymn. 17., a Platone Gorg. p. 506. C. (v. Valck. ad Herodot. l. c. Cuper. ad Marmor antiqu. pone Hom. Apotheos. p. 284. Morgenstern. Dörpt. Beitr. 1, 2. p. 299 sqq.) At Philo de Vit. Mos. Vol. 2. p. 151. Mang. et Xenoph. de Redit. 3, 11. fortasse rectius referuntur ad Atheniensium, aliorumque Graecorum morem τῶν εὐεργετῶν τοῦ δήμου nomina memoriae prodendi, ut post Wolf. ad Demosth. Leptin. p. 282. Popp. adnotavit. Vid. Suidas in στήλη.

κεῖταί σοι εὐεργεσία] Charito in eadem re 5, 1. χάριν ἀποκειμένην habet, „quasi thesaurum aliquem, ait Dorv. p. 466., et depositum, quod suo tempore repetere et in usum revocare posset.“ Conf. Aristot. ap. Demetr. de Elocut. §. 233. „Ita thesauri, addit Dorv., et pecunia passim κεῖσθαι dicuntur. Vopiscus in Caro c. 5. *tantum apud milites amoris locavit.*“ Porro apud Charitonem, qui plurimus est in hac metaphora, p. 97, 12. legitur: εὐεργεσίαν κατατίθεσθαι εἰς αὐτόν, plane ut ap. Thucydidem c. 33. et 128. „Varie, ait Dorv. p. 448., haec locutio effertur, sed semper significat *gratiam inire apud aliquem*, ut is vicissim et suo tempore tibi rem gratam faciat.“ Conf. Heind. ad Plat. Cratyl. p. 28. Denique ad κεκωλύσθω supple τὸ παραγίγνεσθαι, nisi absolute positum est, pro es sei kein Hinderniss, finde k. H. statt.

ψα, πρᾶσσε θαρσῶν καὶ τὰ ἐμὰ καὶ τὰ σὰ ὅπῃ κάλλιστα καὶ
130 ἄριστα ἕξει ἀμφοτέροις. ταῦτα λαβὼν ὁ Παυσανίας τὰ γράμματα, ὧν καὶ πρότερον ἐν μεγάλῳ ἀξιώματι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν Πλαταιᾶσιν ἡγεμονίαν, πολλῷ τότε μᾶλλον ἦρτο καὶ οὐκέτι ἠδύνατο ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ βιοτεύειν, ἀλλὰ σκευάς τε Μηδικὰς ἐνδυόμενος ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἐξῄει καὶ διὰ τῆς Θρᾴκης πορευόμενον αὐτὸν Μῆδοι καὶ Αἰγύπτιοι ἐδορυφόρουν, τράπεζάν τε Περσικὴν παρετίθετο καὶ κατέχειν τὴν διάνοιαν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἔργοις βραχέσι προὐδήλου ἃ τῇ γνώμῃ μειζόνως ἐςέπειτα ἔμελλε πράξειν. δυςπρόςοδόν τε αὑτὸν παρεῖχε καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως ὥςτε μηδένα δύνασθαι προςιέναι· διόπερ καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οὐχ
131 ἥκιστα ἡ ξυμμαχία μετέστη. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι αἰσθόμενοι τό τε πρῶτον δι' αὐτὰ ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ τῇ Ἑρμιονίδι νηῒ τὸ δεύτερον ἐκπλεύσας οὐ κελευσάντων αὐτῶν τοιαῦτα ἐφαίνετο ποιῶν, καὶ ἐκ τοῦ Βυζαντίου βίᾳ ὑπ' Ἀθηναίων ἐκπολιορκηθεὶς ἐς μὲν τὴν Σπάρτην οὐκ ἐπανεχώρει. ἐς δὲ Κολωνὰς τὰς Τρῳάδας ἱδρυθεὶς πράσσων τε ἐςηγγέλλετο αὐτοῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν μονὴν ποιούμενος, οὕτω δὴ οὐκέτι ἐπέσχον, ἀλλὰ πέμψαντες κήρυκα

130. ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων] v. Matth. p. 934. Mox per σκευὰς Μηδικὰς „significat fortasse στολὴν τὴν Μηδικήν, quae passim a Xenophonte memoratur, et proprie κάνδυς dicebatur. V. adn. ad Xenoph. Cyrop. 1, 3, 2. Heeren. Ideen 1, 1. p. 113. 215. al. et Bloomf. Fortasse vero etiam ἀναξυρίδας et alia, quae recensentur a Xenophonte Cyrop. 8, 3, 14., induit. De vestitu Persarum v. Brisson. de Regn. Pers. libr. 2. inde a §. 184. p. 246 sqq." Popp. Mox de structura αὐτὸν ἐδορυφόρουν v. Matth. p. 754 sq. De Persica mensa v. Interpp. ad Horat. 1. Carm. 38, 1. Brisson. l. c. libr. 2. §. 123. p. 219 sq. Verbum παρετίθετο est er liess sich vorsetzen. v. Matth. p. 925. Deinde βραχέσι idem est quod μικροῖς v. Krueg. ad Dionys. p. 107. De adverbio μειζόνως v. Matth. §. 262. Buttm. Gr. §. 115. 5. (ed. 13.)

τῇ ὀργῇ] i. e. *moribus tam superbis erat.* De eo sensu vocis v. Erf. ad Soph. Antig. 354. Popp. 1. Commentt. p. 692. Werfer. in Actt. Philol. Monac. Vol. 1. p. 77. Casaub. ad Arist. Equ. 41. Coraes ad h. l. Thuc. Albert. ad Hesych. 5. v. δίχολος, ὀργή. Alibi affectiones hominum significat, ut 3, 82.

131. ἐκπολιορκηθεὶς] Plut. V. Cim. 6. de eodem Pausania: χαλεπῶς ἐνεγκόντες οἱ σύμμαχοι μετὰ τοῦ Κίμωνος ἐξεπολιόρκησαν αὐτόν· ὁ δ' ἐκπεσὼν τοῦ Βυζαντίου etc. Verbum proprie, non figurate accipiendum est. Mox Τρῳάς (proprie nomen terrae Troadis) adiective dictum, ut Ἑλλάς pro Ἑλληνικός. C. Nep. Thucydidem imitatus c. 3. *Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat.* Τρωιάς feminam Troianam significat. Mox de σκυτάλῃ v. Plut. V. Lyc. 19. A. Gell. N. A. 17, 9. Schol. ad Pind. Ol. 6, 154. ad Arist. Av. 1283. Interpp. ad C. Nep. l. c. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 213. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 86, 4. Deinde in verbis πόλεμον προαγορεύειν Popponi videtur sensus inesse *hostem (perduellem) eum iudicare.* Mox de iure Ephororum, reges in custodiam dandi v. Od. Muell. Dor. 2. p. 118 sq. 122 sq. Ad διαπραξάμενος supple τὸ ἐξελθεῖν.

οἱ ἔφοροι καὶ σκυτάλην εἶπον τοῦ κήρυκος μὴ λείπεσθαι, εἰ δὲ μή, πόλεμον αὐτῷ Σπαρτιάτας προαγορεύειν. ὁ δὲ βουλόμενος ὡς ἥκιστα ὕποπτος εἶναι καὶ πιστεύων χρήμασι διαλύσειν τὴν διαβολὴν ἀνεχώρει τὸ δεύτερον ἐς Σπάρτην. καὶ ἐς μὲν τὴν εἱρκτὴν ἐςπίπτει τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἐφόρων· ἔξεστι δὲ τοῖς ἐφόροις τὸν βασιλέα δρᾶσαι τοῦτο· ἔπειτα διαπραξάμενος ὕστερον ἐξῆλθε, καὶ καθίστησιν ἑαυτὸν ἐς κρίσιν τοῖς βουλομένοις περὶ αὐτὸν ἐλέγχειν. καὶ φανερὸν μὲν εἶχον οὐδὲν οἱ 132 Σπαρτιᾶται σημεῖον, οὔτε οἱ ἐχθροὶ οὔτε ἡ πᾶσα πόλις, ὅτῳ ἂν πιστεύσαντες βεβαίως ἐτιμωροῦντο ἄνδρα γένους τε τοῦ βασιλείου ὄντα καὶ ἐν τῷ παρόντι τιμὴν ἔχοντα· Πλείσταρχον γὰρ τὸν Λεωνίδου ὄντα βασιλέα καὶ νέον ἔτι ἀνεψιὸς ὢν ἐπετρόπευεν· ὑποψίας δὲ πολλὰς παρεῖχε τῇ τε παρανομίᾳ καὶ ζηλώσει τῶν βαρβάρων μὴ ἴσος βούλεσθαι εἶναι τοῖς παροῦσι, τά τε ἄλλα αὐτοῦ ἀνεσκόπουν εἴ τι που ἐξεδεδιῄτητο τῶν καθεστώτων νομίμων καὶ ὅτι ἐπὶ τὸν τρίποδά ποτε τὸν ἐν Δελφοῖς,

132. *ἀνεψιός*] Stemma hoc est:
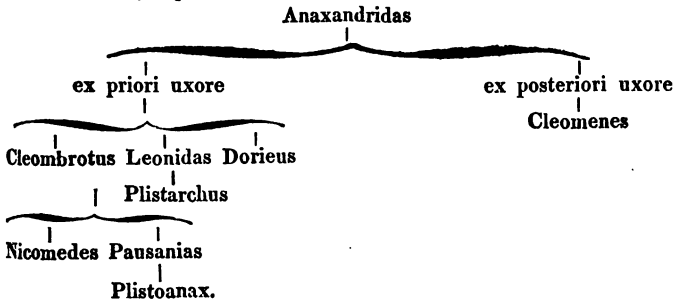
ἐπετρόπευεν] v. Matth. p. 755. 6. Mox *ἐξεδεδιῄτητο* idem est quod *ἔξω τῶν καθεστώτων νομίμων ἐδεδιῄτητο*. Nam recte Thom. M. p. 318. monuit. *ἡ Ἐξ ἔστιν ὅτε καὶ ἀντὶ τοῦ ἔξω τίθεται*, et eam vim saepenumero habere in compositis, exemplis demonstravit Valck. ad Herodot. 2, 142. Mox ad *τοῖς παροῦσι* supple *πράγμασι* sive civitati Spartanorum i. e. denique legibus Lacedaemoniorum (der Spartanischen Verfassung). V. Spalding. ad Demosth. Mid. p. 83. Buttm.

ἐπὶ τὸν τρίποδα] Schol. *οὐχ ἐν ᾧ ἐμαντεύετο ὁ Ἀπόλλων* (v. Diod. 16, 26.), *ἀλλ' ἕτερόν τινα, ὃν ἔλαβον οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, καὶ μετέθηκαν ἐπὶ τὸν ἱππόδρομον τοῦ Βυζαντίου.* „Hic erat tripus aureus sublevatus figura serpentis tricipitis aere fusi. Conf. Herodot. 9, 81. ibique Wessel. Gibbon, Decl. and Fall Vol. 3. c. 17. p. 22. (ed. 8vo.) adn.“ Arn. Deinde *ἐλεγεῖον τόδε* est *hoc distichon*. v. Bach. de Orig. Poes. Eleg. in Ephemm. Schol. a. 1829. II. nr. 134. p. 1099. nr. 135. p. 1110. Popp. Versus, quos *Graeci* tripodi inscripserunt, Diod. 11, 33. servavit, ubi v. Wess. Gottl. Wess. dubitat, fueritne illud epigramma apud Diodorum tripodi inscriptum, etenim, ait Popp., nihil nisi nomina urbium ibi lecta esse et propter Thucydidis verba probabile est, et dilucide dicit C. Nep. Paus. 1. Conf. Demosth. in Neaer. 1378. Reisk. Inscriptionis *Pausaniae*, a Thucydide ad-

ὃν ἀνέθεσαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν Μήδων ἀκροθίνιον, ἠξίωσεν ἐπιγράψασθαι αὐτὸς ἰδίᾳ τὸ ἐλεγεῖον τόδε,

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων,
Παυσανίας Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν εὐθὺς τότε ἀπὸ τοῦ τρίποδος τοῦτο, καὶ ἐπέγραψαν ὀνομαστὶ τὰς πόλεις ὅσαι ξυγκαθελοῦσαι τὸν βάρβαρον ἔστησαν τὸ ἀνάθημα· τοῦ μέντοι Παυσανίου ἀδίκημα καὶ τοῦτο ἐδόκει εἶναι, καὶ ἐπειδὴ ἐν τούτῳ καθειστήκει, πολλῷ μᾶλλον παρόμοιον πραχθῆναι ἐφαίνετο τῇ παρούσῃ διανοίᾳ. ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ ἐς τοὺς Εἵλωτας πράσσειν τι αὐτόν, καὶ ἦν δὲ οὕτως· ἐλευθέρωσίν τε γὰρ ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς καὶ πολιτείαν, ἢν ξυνεπαναστῶσι καὶ τὸ πᾶν ξυγκατεργάσωνται. ἀλλ' οὐδ' ὣς οὐδὲ τῶν Εἱλώτων μηνυταῖς τισι πιστεύσαντες ἠξίωσαν νεώτερόν τι ποιεῖν εἰς αὐτόν, χρώμενοι τῷ τρόπῳ ᾧπερ εἰώθασιν ἐς σφᾶς αὐτούς, μὴ ταχεῖς εἶναι περὶ ἀνδρὸς Σπαρτιάτου ἄνευ ἀναμφισβητήτων τεκμηρίων βουλεῦσαί τι ἀνήκεστον, πρίν γε δὴ αὐτοῖς, ὡς λέγεται, ὁ μέλλων τὰς τελευταίας βασιλεῖ ἐπιστολὰς πρὸς Ἀρτάβαζον κομιεῖν ἀνὴρ Ἀργίλιος, παιδικά ποτε ὢν αὐτοῦ καὶ πιστότατος ἐκείνῳ, μηνυτὴς γίγνεται, δείσας κατὰ ἐνθύμησίν τινα ὅτι οὐδείς πω τῶν πρὸ ἑαυτοῦ ἀγγέλων πάλιν ἀφίκετο, καὶ παραποιησάμενος σφραγῖδα, ἵνα ἢν ψευσθῇ τῆς δόξης ἢ καὶ ἐκεῖνός τι μεταγράψαι αἰτήσῃ, μὴ ἐπιγνῷ, λύει τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς ὑπονοήσας τι τοιοῦτο προσεπεστάλθαι καὶ αὐτὸν εὗρεν ἐγγεγραμμένον κτεί-
133νειν. τότε δὲ οἱ ἔφοροι δείξαντος αὐτοῦ τὰ γράμματα μᾶλλον μὲν ἐπίστευσαν, αὐτήκοοι δὲ βουληθέντες ἔτι γενέσθαι αὐτοῦ Παυσανίου τι λέγοντος, ἀπὸ παρασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ

scriptae, Simonidem dicit auctorem fuisse Pausan. 3, 8, 1. Conf. Plut. de Malign. Herodot. Vol. 9. p. 464. Reisk. Pseudothemist. Ep. 2. p. 12. Suid. in Παυσανίας. Deinde in verbis τοῦτο ἐδόκει εἶναι pronomen redit ad infinitivum ἐπιγράψασθαι, et subiectum est verbi ἐφαίνετο. Mox de comparativo νεώτερον v. Matth. §. 457. Et ἐπιστολάς „dictum, ut nos dicimus Briefe, securi singulares sint literae an plures." Bau. Mox Ἀργίλιος nomen gentile est, non proprium. Id apparet ex apposito ἀνήρ. Sic ἀνὴρ Πέρσης, Ἀβδηρίτης dicitur. Ortus igitur homo fuit Argilo, oppido Chalcidicae, inter Bolben paludem et Amphipolin sita. Conf. C. Nep. Paus. 4. Paulo post παιδικά non significat hominem ex eo genere puerorum, quos ἀΐτας Spartani appellabant. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 290 sq. 291. adn. 6.

κατὰ ἐνθύμησιν] i. e. *timor eius animum re diligentius examinata occupaverat.* Mox Pollux 8, 27. scribit, Thucydidem παρασημηνάμενος dixisse ἐπὶ τῷ παρατυπώσασθαι τὴν σφραγῖδα, ubi interpretes suspicantur, eum memoriae vitio lapsum. Schol. παραποιησάμενος ἀντὶ τοῦ ὁμοίαν ποιησάμενος. Popp.: er machte sich nach, liess sich nachmachen. De verbis ἐγγεγραμμένον κτείνειν v. Matth. p. 595.

133. αὐτοῦ Παυσανίου] defectus articuli solennis est in nominibus propriis, ut 1, 31. 3, 98. 6, 30. 31. 46., quapropter etiam 2, 11. et 5, 62. codicibus obsequendum erit. Krueg. ad Dionys. p. 454 sq. Mox ἀπὸ παρασκευῆς est gemäss Verabredung mit dem Argilier.

Ταίναρον ἱκέτου οἰχομένου καὶ σκηνησαμένου διπλῆν διαφράγματι καλύβην, ἐς ἣν τῶν [τε] ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε, καὶ Παυσανίου ὡς αὐτὸν ἐλθόντος καὶ ἐρωτῶντος τὴν πρόφασιν τῆς

Ταίναρον] Si credimus Pausaniae 3, 25, 4., in ipso promontorio, cui Taenaro est nomen, templum speluncae simile fuit, in cuius primo aditu Neptuni signum fuit. Hoc templum asylum fuisse ex h. l. et 1, 128. constat. Vid. Perizon. ad Aelian. V. H. 6, 7. Gottl. post Heilm. Adde Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 188. Mox pro *σκηνησαμένου* Dan. *σκηνωσαμένου*, quod se malle dicit Popp. „Etenim, ait, *σκηνεῖσθαι* est *in tentorio* (*tugurio*) *esse, habitare, se collocare alicubi* (sich einquartieren), *deversari* et de militibus cantonniren, quo sensu activum frequentius est. At *σκηνοῦσθαι* est *sibi tugurium facere*, quae notio hic requiritur. Duo verba *σκηνεῖν* ac *σκηνοῦν* tum simplicia, tum composita toties in libris scriptis confunduntur, ut ipsos scriptores in iis titubasse iure colligamus. Thucydidem verbo *σκηνοῦν* non usum esse, vel inde coniicias, quod Thom. M. illud solis libris sacris, quamquam perperam, vindicat, tametsi auctoritate Thucydidis tam saepe nititur.“ Converte: *postquam tugurium construxit, quod septo interposito disclusum erat* (durch eine Scheidewand in zwei Theile getheilt). Diod. 11, 45. *διπλῆν σκηνὴν περιεβάλετο.* Aliter C. Nep. Paus. 4. Mox quum verba *αὐτήκοοι βουληθέντες* tempore finito careant, Popp. delet particulam *τε* in verbis *τῶν τε Ἐφόρων*, quo facto utique omnia commode procedunt. Iam enim hic est ordo verborum: *αὐτήκοοι δὲ βουληθέντες γενέσθαι, τοῦ ἀνθρώπου οἰχομένου καὶ σκηνησαμένου, καὶ Παυσανίου ἐλθόντος καὶ ἐρωτῶντος, ᾔσθοντο* etc. Deinde vox *ἐντός* epexegetice addita est verbis *ἐς ἥν*, de quo usu loquendi v. Lobeck. ad Soph. Ai. 740. Deinde *παραβάλλεσθαι* est proprie *deponere*. Thuc. 5, 113. *καὶ Λακεδαιμονίοις καὶ τύχῃ καὶ ἐλπίσι πλεῖστον δὴ παραβεβλημένοι καὶ πιστεύσαντες, πλεῖστον καὶ σφαλήσεσθε.* Tum ita deponere aliquid, ut id perdere velis, vel sponsione vel causa viceris. Hinc in iure Attico *παράβολον* est genus quoddam sacramenti (das bei Appellationen zu erlegende Succumbenzgeld), de quo v. Schoem. et Meier. Att. Proz. p. 771 sq. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 386. Quod ita depositum est, ut vel recuperare vel perdere possis, id scilicet in periculo versatur: hinc *παραβάλλεσθαι* fit *in periculum adducere* (aufs Spiel setzen, einsetzen, quo sensu verbum habet Hom. Il. 9, 322. Thuc. 2, 45. 3, 14. 65. Neque aliter praesente loco capiendum est: *quod nunquam in ministerio apud Regem obeundo Pausaniam in periculum adduxisset*, ubi significat, se in transactionibus cum rege ita prudenter et ex mandatis illius accurate versatum esse, ut res nullo modo emanare, nec proinde Pausanias periclitari posset. Paulatim *παραβάλλεσθαι* vim *audendi* induit, ut apud Plut. V. Dion. 57. extr. Hinc formulae Graecae *παραβάλλεσθαι* — *ἀναβάλλειν* — *ἀναρρίπτειν κίνδυνον*. Mox *προτιμηθείη* Arn. interpretatur was thought deserving of death i. e. quod morte dignus existimaretur. Similem sensum inesse ait in v. *ἐπιτήδειος* apud Xenoph. Anab. 2, 3, 11., quod vocabulum quum vulgo bono sensu usurpetur, plane contrario sensu legitur in phrasi *ἔπαιεν ἂν τὸν ἐπιτήδειον*, whoever was fit to be beaten i. e. quicunque non erat idoneus ulli bono consilio. *Πρό* autem quod est in *προτιμηθείη*, mihi hoc significare videtur, quasi dicat: cum tandem ipse, et non alius ex multitudine ministrorum eius, qui ei non tanta fidei specimina exhibuissent, ad has literas funestas perferendas electus sit. Mox *τοῖς πολλοῖς* est *multitudini* (seinen gewöhnlichen Dienern). Deinde verborum ordo est *διδοὺς πίστιν τῆς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναστάσεως.*

ἱκετείας ᾔσθοντο πάντα σαφῶς, αἰτιωμένου τοῦ ἀνθρώπου τά τε περὶ αὐτοῦ γραφέντα καὶ τἄλλα ἀποφαίνοντος καθ' ἕκαστον ὡς οὐδὲν πώποτε αὐτὸν ἐν ταῖς πρὸς βασιλέα διακονίαις παραβάλοιτο, προτιμηθείη δ' ἐν ἴσῳ τοῖς πολλοῖς τῶν διακόνων ἀποθανεῖν, κἀκείνου αὐτὰ ταῦτα ξυνομολογοῦντος καὶ περὶ τοῦ παρόντος οὐκ ἐῶντος ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ πίστιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ διδόντος τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀξιοῦντος ὡς τάχιστα πορεύεσθαι **134** καὶ μὴ τὰ πρασσόμενα διακωλύειν. ἀκούσαντες δὲ ἀκριβῶς τότε μὲν ἀπῆλθον οἱ ἔφοροι, βεβαίως δὲ ἤδη εἰδότες ἐν τῇ πόλει τὴν ξύλληψιν ἐποιοῦντο. λέγεται δ' αὐτὸν μέλλοντα ξυλληφθήσεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ ἑνὸς μὲν τῶν ἐφόρων τὸ πρόςωπον προςιόντος ὡς εἶδε, γνῶναι ἐφ' ᾧ ἐχώρει, ἄλλου δὲ νεύματι ἀφανεῖ χρησαμένου καὶ δηλώσαντος εὐνοίᾳ, πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου χωρῆσαι δρόμῳ καὶ προκαταφυγεῖν· ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ τέμενος. καὶ ἐς οἴκημα οὐ μέγα ὃ ἦν τοῦ ἱεροῦ ἐςελθών, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη, ἡσύχαζεν. οἱ δὲ τὸ παραυτίκα μὲν ὑστέρησαν τῇ διώξει, μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφεῖλον καὶ τὰς θύρας ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν καὶ ἀπολαβόντες εἴσω ἀπῳκοδόμησαν, προςκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῷ. καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἀποψύχειν ὥςπερ εἶ-

134. *ξύλληψιν ἐποιοῦντο*] i. e. were preparing to arrest him, were going to effect his arrest, qui est notus sensus imperfecti, ut conatum non perfectum significet, velut ap. Herodot. 1, 68. Arn. v. Matth. §. 497. c. Mox *ἱερὸν* et *τέμενος* quod leguntur, modo synonyme usurpantur, modo distinguuntur, ut *τέμενος* significet totum ambitum sacri fundi, *ἱερόν* autem sacra aedificia inclusis domiciliis sacerdotum. *Ναός* autem pars est aedificii seorsum inaugurata Deo, cuius sacrum erat, ubi statua eius erecta est. Alii minores *ναοί*, ut Kapellen quae dicuntur in alis Cathedralium Catholicorum, saepe circum circa maiorem cellam sanctiorem (*ναόν*) exstruebantur, saepe illi aliis diis inaugurati. Mox „templum Minervae *Χαλκιοίκου* unum antiquissimum Lacedaemone erat, inde nomen habens, quod et signum Deae et cella sive interior pars et penetralia templi, ubi illud signum erectum erat, aere facta erant. v. Pausan. 3, 17, 3. Quod cella dicitur aerea fuisse, probabile est, parietes aereis tabulis coopertos fuisse, ut muri thesauri Atrei, qui dicitur, Mycenis. In isto quidem aedificio usque clavi aerei conspiciuntur in aditu et per totos parietes camerae, certis intervallis quam firmissime in lapidibus fixi. Eos Gell. recte animadvertit credibile esse, inserviisse tabulis ex eodem metallo conflatis in muro figendis, quo quae videbantur fabulose proferri de conclavibus, templisque aereis, facile iam explicantur. Vid. Gell. Argol. p. 30. 33." Arn. Conf. Mans. Spart. 1, 2. p. 21 sqq. Deinde *οἴκημα* est: ein Zimmer, Gemach, Raum, ut 2, 4. Cubiculum est 3, 68. et apud Herodot. 1, 9. Adde Thuc. 4, 47. et Polluc. 9, 45. Eodem sensu conclavis sive aediculae unum habitabile spatium tenentis Plut. V. Brut. 15. habet *δωμάτιον*, alii *οἰκίσκον*. v. Valck. ad Herodot. 7, 119. Stallb. ad Plat. Phaedon. 65. *Οἰκία* autem et *οἴκημα* qui differant, declarat Pausan. 3, 16, 3. Mox *ὃ ἦν τοῦ ἱεροῦ* est: das zum heiligen Bezirk gehörte. Fortasse in eo sacerdos habitabat. v. Mans. Spart. 1, 2. p. 24. adn.

ἐξεπολιόρκησαν] i. e. Spartani cingentes quasi hostili obsidione presserunt. Sic enim Lycurg. contr. Leocrat. p. 226. Reisk. easdem

χεν ἐν τῷ οἰκήματι, αἰσθόμενοί τε ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν ἐς τὸν Καιάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους, ἐμβάλλειν. ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν

res narrans: κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλθον ἢ τῷ λιμῷ ἀπέκτειναν. Id quod firmatur Diodori 11, 45. narratione, qui auxilium a Lacedaemoniis latum Ephoris refert, non temere, ut putat Popp., nam nec solos Ephoros probabile esse usque ad finem adsedisse, et Lycurgus disertis verbis idem, quod Diodorus dicit. Neque aliter, nisi circumdatis militibus Cimonis expugnationem Pausaniae, quum Byzantio expelleretur (c. 131.), factam esse consentaneum est. Mox de formula ὥςπερ εἶχεν (eben wie er sterben wollte), v. Locell. ad Xenoph. Ephes. p. 194 sq. 287. Herm. ad Soph. Phil. 808.

καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν — κατορύξαι] Vulgo legebatur καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν ἐς τὸν Καιάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν· ἔπειτα etc. Popp. eiecit verbum εἰώθεσαν, motus verbis C. Nepotis: *cuius mortui corpus quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo hi, qui ad supplicium erant dati, displicuit pluribus*, et quod insuper ex libris recens collatis duo praestantissimi Pal. et Vat., alter verbum εἰώθ. plane omittat, alter int. vers. scriptum habeat, eoque deleto origo turbarum in libris concitatarum (quorum alii εἰώθασιν, alii εἰώθεισαν, alii εἰώθεσαν, aliique alio loco ponunt), recte explicari possit. Mox maior pars librorum Καιάδαν, soli, ut videtur, Cass. Aug. Κεάδαν. De Ceada v. Pausan. 4, 18, 3. Lexic. in Bibl. Coislin. p. 491. βάραθρον Ἀθήνησιν ἦν ὄρυγμά τι ἐν Κεραΐδων δήμῳ τῆς Οἰνηΐδος, φυλῆς, εἰς ὃ τοὺς ἐπὶ θανάτῳ καταγνωσθέντας ἐνέβαλον, ὥςπερ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὸν Κεάδαν ἐνέβαλον. Conf. Ammon. de Differ. Vocab. p. 29. Suid in βάραθρον — Καιάδας — Κεάδας. Eustath. in Hom. Il. 2. p. 294. init. Rom., apud quem est Καιέτας, sicut ap. eundem ad Od. 4, 1. p. 1478. Rom. Strab. 8. p. 564. B., ibique Casaub., eundemque ad Strab. 5. p. 356. C. „Nomine Καιετός appellati hiatus et cavernae ex terrae motu, quo Laconicam infestatam fuisse constat, unde et Καιάδας seu Κεάδας (nam a κέω, *findo* ductum videtur) de fossa, quae Spartae pro carcere erat." Heyn. ad Il. Vol. 4. p. 329. At pro carcere Ceadas non erat. Nunc adi inprimis Buttm. Lexil. Vol. 2. p. 94. et Od. Muell. Dor. 2. p. 225.

πλησίον] C. Nepos: *et procul ab eo loco infoderunt, quo erat mortuus.* Pausanias igitur cum Schol. putandus est, quamquam non in Caeadam praecipitatus, tamen non longe ab eo sepultus esse. Qua explicatione Thuc. et secum et cum C. Nepote conciliatur. Mox τὸν τάφον intellige τὸ σῶμα, adeoque etiam sepulchrum, ne putes, τάφον dici posse pro cadavere. Dein προτεμένισμα alterum Scholion explicat προπύλαιον, alterum προάστειον. Προτεμένισμα Arn. docuit scriptoribus posterioris aetatis vestibulum esse, in quo aqua lustralis servabatur, neque tamen putat semper porticum intelligendam esse, cum ipso templo coaedificatam, sed (sicut Propylaea Athenis) genus portae fuisse, simile portis clathratis, per quas aditus est ad conclusa atria Sarisberiae et Petriburghi in Anglia, eundemque putat sensum esse vocis praesente loco: nam funus non cogitandum esse intra sacrum circuitum sepultum esse, multoque minus in ipso vestibulo templi, sed conditum esse in exteriori ambitu aedificii clathrati ad ipsum introitum. Conf. Mans. Spart. 1, 2. p. 24. adn. Mox de verbis ὡς ἄγος ὄν v. Matth. §. 568. 3. Et ἀνδριάντας δύο intellige Pausaniae duas imagines. v. Pausan. 3, 7, 8.

Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν οὗπερ ἀπέθανε, καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμενίσματι, ὃ γραφῇ στῆλαι δηλοῦσι, καὶ ὡς ἄγος αὐτοῖς ὂν τὸ πεπραγμένον δύο σώματα ἀνθ' ἑνὸς τῇ Χαλκιοίκῳ ἀποδοῦναι. οἱ δὲ ποιησάμενοι χαλκοῦς ἀνδριάντας δύο ὡς ἀντὶ Παυσανίου ἀνέ-
135 *θεσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ τοῦ θεοῦ ἄγος κρίναντος, ἀντεπέταξαν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐλαύνειν αὐτό. τοῦ δὲ Μηδισμοῦ τοῦ Παυσανίου Λακεδαιμόνιοι, πρέσβεις πέμψαντες παρὰ τοὺς Ἀθηναίους ξυνεπῃτιῶντο καὶ τὸν Θεμιστοκλέα, ὡς εὕρισκον ἐκ τῶν περὶ Παυσανίαν ἐλέγχων, ἠξίουν τε τοῖς αὐτοῖς κολάζεσθαι αὐτόν. οἱ δὲ πεισθέντες, ἔτυχε γὰρ ὠστρακισμένος καὶ ἔχων δίαιταν μὲν ἐν Ἄργει, ἐπιφοιτῶν δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Πελοπόννησον, πέμπουσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἑτοίμων ὄντων ξυνδιώκειν ἄνδρας οἷς εἴρητο ἄγειν ὅπου ἂν περι-*
136 *τύχωσιν. ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς προαισθόμενος φεύγει ἐκ Πελοποννήσου ἐς Κέρκυραν· ὢν αὐτῶν εὐεργέτης, δεδιέναι δὲ φασκόντων Κερκυραίων ἔχειν αὐτὸν ὥστε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἀπέχθεσθαι, διακομίζεται ὑπ' αὐτῶν ἐς τὴν ἤπειρον τὴν καταντικρύ. καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν προστεταγμένων κατὰ πύστιν ᾗ χωροίη, ἀναγκάζεται κατά τι ἄπορον παρὰ Ἄδμητον*

135. Sequitur digressio de obitu Themistoclis. Noli putare, nunc demum, paulo ante bellum Pelop., Themistoclis accusationem postulatam esse; nam is multo ante obierat. Morte Pausaniae narrata scriptor adiecit Themistoclis fata, utpote rebus Pausaniae innexa. V. Dahlm. Herodot. p. 224. „Initium capitis *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι — ἐλαύνειν αὐτό* referendum est ad tempus paulo antecedens bellum Pelop., cetera *τοῦ δὲ Μηδισμοῦ* etc. pertinent ad tempus Pausaniae.“ Kutzen. de Pericl. Specim. 1. p. 11 sq.

ἐκ τῶν ἐλέγχων] Ex epistolis apud Pausaniam inventis. v. Plut. V. Them. 23. et ante omnia Marx. in Ephoreis p. 222 sq. **Ostracismo eiectus est Ol. 77, 2. (471.)**

136. *αὐτῶν εὐεργέτης*] sc. Corcyraeorum, praecessit enim *Κέρκυραν*. Themistocles dissuaserat Graecis, ne Corcyraeos aliasque civitates ob negatum contra Persas auxilium pro hostibus haberent. Sic Schol. narrat. Aliam causam refert Plut. V. Them. 24. . Vid. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 55, 42. Mox *δεδιέναι* est: sie wollten aus Furcht ihn nicht bei sich haben. v. Matth. p. 1002. Deinde *ὥστε* apparet referri ad solum *ἔχειν*, non ad totam sententiam *δεδιέναι — ἔχειν*, sie wollten ihn nicht bei sich behalten, so dass etc., sive: wodurch sie sich den Hass der Athener und Lacedaemonier zuziehen würden. v. Herm. ad Vig. p. 949., ad Soph. Oed. C. 571. p. 129 sqq., ad Antig. 1235. Itidem *ὥστε* refertur ad solum *ἐπισχέτω* c. 129. Deinde *ἐς τὴν ἤπειρον* cum Schol. intellige *τὴν Θεσπρωτίδα*. Et *κατὰ πύστιν* est *ex percunctatione*. Mox *κατά τι ἄπορον* displicuerunt nonnullis, quia apertum sit, non necessitate aliqua, sed ipsa necessitate coactum Themistoclem ad Admetum fugisse. Itaque legunt *τό* pro *τι*. Nihil muto. Ipsa necessitate coactus fugam capessivit, sed aliqua necessitate, quam scriptor narrare supersedit, coactus ad regem illum inimicum sibi potius, quam ad alium quemcunque non inimicum devertit. Causae cogitari possunt haud paucae.

τὸν Μολοσσῶν βασιλέα ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον καταλῦσαι. καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἱκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπ' αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. καὶ ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον τοῦ Ἀδμήτου δηλοῖ τε ὅς ἐστι, καὶ οὐκ ἀξιοῖ, εἴ τι ἄρα αὐτὸς ἀντεῖπεν αὐτῷ Ἀθηναίων δεομένῳ, φεύγοντα τιμωρεῖσθαι. καὶ γὰρ ἂν ὑπ' ἐκείνου πολλῷ ἀσθενέστερος ἐν τῷ παρόντι κακῶς πάσχειν, γενναῖον δὲ εἶναι τοὺς ὁμοίους ἀπὸ τοῦ ἴσου τιμωρεῖσθαι. καὶ ἅμα αὐτὸς μὲν ἐκείνῳ χρείας τινὸς καὶ οὐκ ἐς τὸ σῶμα σώζεσθαι ἐναντιωθῆναι, ἐκεῖνον δ' ἂν εἰ ἐκδοίη αὐτόν, εἰπὼν ὑφ' ὧν καὶ ἐφ' ᾧ διώκεται, σωτηρίας ἂν τῆς ψυχῆς ἀποστερῆσαι. ὁ δὲ ἀκούσας ἀνίστησί τε αὐτὸν μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ υἱέος, 137 (ὥςπερ καὶ ἔχων αὐτὸν ἐκαθέζετο, καὶ μέγιστον ἦν ἱκέτευμα τοῦτο,) καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἐλθοῦσι καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσιν, ἀλλ' ἀποστέλλει βουλόμενον ὡς βασιλέα πορευθῆναι ἐπὶ τὴν ἑτέραν θάλασσαν πεζῇ ἐς Πύδναν τὴν Ἀλεξάνδρου. ἐν ᾗ ὁλκάδος τυχὼν ἀναγομένης ἐπ' Ἰωνίας καὶ ἐπιβὰς καταφέρεται χειμῶνι ἐς τὸ Ἀθηναίων στρατόπεδον ὃ ἐπολιόρκει Νάξον. καί, ἦν γὰρ

ὄντα — οὐ φίλον] propterea, ait Schol., quod auxilium aliquando Admetus ab Atheniensibus petierat, idque ferri Themistocles dissuaserat. Aliter C. Nep. Them. 8. *Ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit.* Mox καταλῦσαι sc. ὁδόν est *iter finire* seu *adsistere in itinere, eo venire, ubi sistas iter, deverti aliquo.* Conf. Herm. ad Soph. El. 1443. Deinde a verbis auctoris huius τὸν παῖδα σφῶν rursus recedit C. Nep. V. Them. 8. *filiam eius parvulam arripuit.* De verbis δηλοῖ ὅς ἐστι v. Matth. §. 485., de verbis οὐκ ἀξιοῖ ibidem p. 1218. init. Buttm. Ind. ad Platon. 4. diall. s. v. ἀξιοῦν.

ἀσθενέστερος] Sic Gr. ex emend. Vulgo ἀσθενεστέρου. „Durior est structura vulgatae, quam quae se probet. Ecquis enim ferat latine dictum *ab illo multo inferiore,* quod sit ab homine, qui sit illo multo inferior. Ne sic quidem processerit: *a multo inferiore illo* pro *quam ille sit.*" Bau. Etenim erant, qui cum Schol. interpretarentur, Themistoclem a viro, qui sit Admeto multo inferior, malo in praesentia affici posse; πᾶς γὰρ ὁ τυχὼν τὸν δυςτυχοῦντα δύναται τιμωρεῖσθαι. Baueri argumento addas, non idcirco, si voluisset, rex supplicem malo affecturus fuisset, ut potentiam suam ostentaret, sed quo inimicum ulcisceretur. Legamus igitur ἀσθενέστερος et hoc dicentem faciamus: Ignobilis viri esse, bonis rebus suis hominem in mala repositum laedere; generosi autem, parem pari in conditione ulcisci. Mox de χρείας ἐναντιωθῆναι Popp. confert Xenoph. Anab. 7, 6, 5. a se emendatum ἐναντιώσεται τῆς ἀπαγωγῆς. V. Matth. §. 368. In verbis ἐς τὸ σῶμα σώζεσθαι articulus bis cogitandus. Vid. Herm. ad Vig. p. 702, 20. Mox de iterata particula in ἂν — σωτηρίας ἂν v. ibidem p. 1203.

137. μέγιστον — ἱκέτευμα] sc. apud Molossos. v. Plut. V. Them. 25. Mox Alexander qui nominatur, est Amyntae I. successor; Alexandro successit Perdiccas Ol. 87, 3. (430.) v. Wessel. ad Diod. 12, 50. De Naxo oppugnata v. c. 98. De μέχρι γένηται non addito ἂν v. Matth. p. 1012. adn. Mox ἀποσαλεύσας ita reddit C. Nep. Them. 8. *diem noctemque procul ab insula in salo navem tenuit in ancoris.*

ἀγνὼς τοῖς ἐν τῇ νηΐ, δείσας φράζει τῷ ναυκλήρῳ ὅςτις ἐστὶ καὶ δι' ἃ φεύγει, καὶ εἰ μὴ σώσει αὐτόν, ἔφη ἐρεῖν ὅτι χρήμασι πεισθεὶς αὐτὸν ἄγει· τὴν δὲ ἀσφάλειαν εἶναι μηδένα ἐκβῆναι ἐκ τῆς νεὼς μέχρι πλοῦς γένηται· πειθομένῳ δ' αὐτῷ χάριν ἀπομνήσεσθαι ἀξίαν. ὁ δὲ ναύκληρος ποιεῖ τε ταῦτα καὶ ἀποσαλεύσας ἡμέραν καὶ νύκτα ὑπὲρ τοῦ στρατοπέδου ὕστερον ἀφικνεῖται ἐς Ἔφεσον. καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκεῖνόν τε ἐθεράπευσε χρημάτων δόσει, ἦλθε γὰρ αὐτῷ ὕστερον ἔκ τε Ἀθηνῶν παρὰ τῶν φίλων καὶ ἐξ Ἄργους ἃ ὑπεξέκειτο, καὶ μετὰ τῶν κάτω Περσῶν τινος πορευθεὶς ἄνω ἐςπέμπει γράμματα ἐς βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου νεωστὶ βασιλεύοντα. ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ ὅτι Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ, ὃς κακὰ μὲν πλεῖ-

μετὰ Περσῶν τινος] Nicogenem appellat Plut. V. Them. 26., Lysithidem Diod. 11, 56. Idem Ephorum secutus scribit, Xerxen ipsum a Themistocle aditum, non per literas. V. Ephor. fragm. 115. p. 223. Conf. Plut. Them. 27. 28. Thucydidem sequitur C. Nep. Them. 9. *Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse; sed ego potissimum Thucydidi credo, quod aetate proximus erat de iis* (in vett. edd. verba *de iis* desunt, v. Taylor. ap. Schaef. Appar. Cr. Demosth. Vol. 2. p. 36.), *qui illorum temporum historiam reliquerunt et eiusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse.* Conf. Cic. 10. Att. 8. Tzetz. Chil. 10, 358. Artaxerxes regnare coepit Ol. 78, 4. (465.) v. Ley de fato Aegypti etc. p. 29 sq. nr. 3. Rex igitur factus erat paucis diebus vel maximum mensibus ante adventum Themistoclis. Mox pro *ἐς βασιλέα* aliquot libri habent vel *ὡς* vel *πρὸς βασ.* „*Ἐς* post verba mittendi et proficiscendi cum notione *ad* de hominibus in prosa oratione plerumque ante nomina populorum tantum ponitur, in quibus simul notio regionum, ubi habitant, cogitatur. Sic ap. Thucydidem praecipue locutio *ἐς τοὺς Βοιωτούς* saepe legitur. Sed etiam ante alia pluralia et ante collectivum *στράτευμα* haec loquendi ratio nihil offensionis habet, quod ibi notio ingrediendi in catervam aliquam potest accedere. Singulorum hominum nominibus hic usus, quem Hom. admittere non dubitavit, parum convenit. Verum hic *ἐς βασιλέα* quum idem valeat quod *in palatium* sive *conclave Regis*, plurimorum librorum scripturam deserere noluimus." Popp. De *νεωστὶ βασιλεύοντα* v. Thiersch. Gr. §. 289. 5.

ὅτι — ἥκω] De hoc usu coniunctionis *ὅτι* v. Vig. p. 548. Ipsa verba Thucydidis expressit C. Nep. V. Them. 9. 10. Conf. Plut. V. Them. 28. In verbis *ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγένετο* verbum impersonaliter positum. Mox participium *γράψας*, eodem modo, quo c. 87. 136. positum, refertur ad *ἔγραψε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς*, quae verba non ipsa quidem posuit, sed insunt tamen in verbis *ἐδήλου δ' ἡ γραφή*, ut Popp. adnotavit. Deinde verba *προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως* non referenda sunt ad Xerxis fugam, sed idem significant, quod C. Nep. c. 4. *noctu de servis suis quem habuit fidelissimum ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, adversarios eius in fuga esse: qui si discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum, quum singulos consectari cogeretur: quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum.* Adde Pseudothem. Ep. 2. §. 46. Duo igitur Artaxerxi in memoriam revocat: alterum, quod ante pugnam Salaminiam (quare dicit *ἐκ Σαλαμῖνος*) regem certiorem fecerit, Graecos in fuga esse (conf. Herodot. 8, 75.), alterum, quod Rege fugiente non dissolvendi pontis

στα Ἑλλήνων εἴργασμαι τὸν ὑμέτερον οἶκον, ὅσον χρόνον τὸν σὸν πατέρα ἐπιόντα ἐμοὶ ἀνάγκη ἠμυνόμην, πολὺ δ' ἔτι πλείω ἀγαθά, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοί, ἐκείνῳ δὲ ἐν ἐπικινδύνῳ πάλιν ἡ ἀποκομιδὴ ἐγίγνετο. καί μοι εὐεργεσία ὀφείλεται, (γράψας τὴν ἐκ Σαλαμῖνος προάγγελσιν τῆς ἀναχωρήσεως καὶ τὴν τῶν γεφυρῶν, ἣν ψευδῶς προςεποιήσατο, τότε δι' αὐτὸν οὐ διάλυσιν,) καὶ νῦν ἔχων σε μεγάλα ἀγαθὰ δρᾶσαι πάρειμι διωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν σὴν φιλίαν. βούλομαι δ' ἐνιαυτὸν ἐπισχὼν αὐτός σοι περὶ ὧν ἥκω δηλῶσαι. βασιλεὺς δέ, ὡς λέγεται, ἐθαύμασέ τε αὐτοῦ τὴν διάνοιαν καὶ 138 ἐκέλευε ποιεῖν οὕτως. ὁ δ' ἐν τῷ χρόνῳ ὃν ἐπέσχε τῆς Περσίδος γλώσσης ὅσα ἠδύνατο κατενόησε καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας· ἀφικόμενος δε μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν γίγνεται παρ' αὐτῷ μέγας καὶ ὅσος οὐδείς πω Ἑλλήνων διά τε τὴν προϋπάρχουσαν ἀξίωσιν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐλπίδα, ἣν ὑπετίθει αὐτῷ δουλώσειν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ πεῖραν διδοὺς ξυνετὸς φαίνε-

Hellespontii Graecis auctor fuerit. v. C. Nep. c. 5. Herodot. 8, 108. 109. Vox προάγγελσις non significat: warnender Rath, ut Bred. convertit, sed *nuntium ante missum.* In verbis προςεποιήσατο, τότε per comma distinguendis secutus sum Wyttenbachium, qui comma ponens post illud verbum particulam τότε iungit cum sequentibus, quamquam ad sensum nihil refert, utrum praeferas: nam potest auctor etiam hoc significare velle, Themistoclem non eo tempore neque in ea epistola, cuius hoc argumentum est, id simulasse, sed in illa epistola, quam tum scripsit, quum rex ad Hellespontum recedebat. Eam epistolam habet Herodot. 8, 110. At quum etiam nunc hoc simulare putari possit, praetuli comma ante τότε positum. Mox iunge τὴν τότε οὐ διάλυσιν, die damalige Verschonung der Brücke, von der er Ursache gewesen sei, et de οὐ — διάλυσιν v. Matth. p. 1218. init.

138. ὅσα ἠδύνατο] C. Nep. Them. 10. falso refert, eum linguam Persicam ita calluisse, *ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati.* Ad οὐδεὶς Ἑλλήνων Schol. adnotavit Ἱστιαῖος καὶ Ἱππίας καὶ Δημάρατος καὶ ἄλλοι. v. Plut. V. Them. 29. Mox in verbis ἐλπίδα — δουλώσειν „est illud attractionis genus, quod frequentius cernitur in subiecto enuntiationis secundariae naturam obiecti primariae induente. Vid. Matth. §. 296. 3. Sed obiecti quoque attractionem fieri docent exempla 3, 59. οἴκτῳ σώφρονι λαβόντας et 5, 15. τῶν ἀνδρῶν κομίσασθαι." Popp.

ἀπὸ τοῦ πεῖραν διδούς] i. e. καὶ μάλιστα ὅτι ξυνετὸς ἐφαίνετο, οὗ πεῖραν ἐδίδω. Iacobs. De phrasi διαφερόντως τι v. Matth. p. 912. init. Mox ad ἐς αὐτό supple ἐς τὸ τῆς φύσεως ἰσχὺν δηλοῦν. De verbis ἄξιος θαυμάσαι v. Matth. p. 1050. adn. Verba οἰκείᾳ ξυνέσει cum Schol. intelligo φυσικῇ ξυνέσει. Haec verba dehinc explicantur participiis οὔτε προμαθὼν οὔτε ἐπιμαθὼν οὐδέν, quorum illud est: *cum nihil didicisset prius, quam rempublicam capessebat*; alterum, *cum nihil post publica negotia addidicisset*, omnia innata quadam ingenii felicitate praeditus perageret. Deinde γνώμων idem est, quod κριτής. In proximis hic mihi verborum ordo videtur: τῶν μελλόντων ἄριστος εἰκαστὴς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου. Convertit C. Nep. Them. 1. *Neque minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis erat; quod et de instantibus (ut ait Thucydides) verissime iudicabat et de futuro cal-*

σθαι. ἦν γὰρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρου ἄξιος θαυμάσαι. οἰκείᾳ γὰρ ξυνέσει, καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτ' ἐπιμαθών, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής. καὶ ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι, καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε· ὧν δὲ ἄπειρος εἴη, κρῖναι ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο. τό τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο. νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον· λέγουσι δέ τινες καὶ ἑκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτὸν ἀδύνατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ ἃ ὑπέσχετο. μνημεῖον μὲν οὖν αὐτοῦ ἐν

lidissime coniiciebat. Mox de verbis ἃ μετὰ χεῖρας ἔχοι v. Matth. p. 1171. fin. „*Μετὰ χεῖρας ἔχοι*, ait Wyttenb., contrarie ponitur proximo ὧν δὲ ἄπειρος εἴη, ergo intelligendum ἃ μεταχειρίζοιτο, *quae frequenti usu tractare soleret.*“ Haec phrasis, ait Arn., videtur respondere locutioni Anglicae: whatever he happened to have on his hands i. e. quidquid forte tractabat. Statim ἐξηγήσασθαι quod sequitur „ἐξηγεῖσθαι, ait Wyttenb., est efficere quid suo ductu, *res gerere*, ut reddidit Nepos.“ At ἐξηγεῖσθαι ut interpreter *oratione exponere, disertum esse*, adducor locis veterum, ubi summa in laude ponunt agendi cum eloquendi facultate coniunctam solertiam, ut Lys. Or. funebr. p. 105. Reisk. de Themistocle: ἱκανώτατον εἰπεῖν καὶ γνῶναι καὶ πρᾶξαι. Conf. Cic. de Orat. 3, 16. Thuc. c. 139. de Pericle λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος.

κρῖναι — οὐκ ἀπήλλακτο] i. e. ja selbst bei Dingen, wo ihm Erfahrung mangelte, fehlte ihm ein genügendes Urtheil nicht. Supple τοῦ κρῖναι etc., itidemque ὄν post verba ἐν τῷ ἀφανεῖ, quod addit in imitatione huius loci Arrian. Exp. Al. M. 7, 28. Mox de phrasi τὸ ξύμπαν εἰπεῖν v. Matth. §. 545. Verba μελέτης — βραχύτητι C. Nep. reddit *celeriterque, quae opus erant, reperiebat.* „Μελέτης βρ., ait Wyttenb., est *meditationis brevitate*, brevissima ad agendum praeparatione, naturali ingenii facultate subito expediebat τὰ δέοντα, quod opus erat, quod quaerebatur, quod ex re esset. Igitur αὐτοσχεδιάζειν non cum Schol. de extemporali dicendi facultate accipiendum, sed item ut ἐξηγεῖσθαι de actione.“ Αὐτοσχεδιάζειν videtur *subito, non meditate reperire,* quod in rem sit, neque solam aut actionem aut orationem spectat. Iacobs explicat per αὐτοσχέδιαστί, παραχρῆμα εὑρεῖν καὶ γνῶναι. Quod ad Nepotem Wyttenb. provocat, is expressit Thucydidis locum, sed, ut Latini solent, non ad verbum, sed ad sensum. Mox de obitu Themistoclis varia memoriae prodita sunt. Schol. αἷμα ταύρειον πιὼν ἀπέθανεν. v. Wessel. ad Diod. 11, 58. Plut. V. Them. 31. Cic. Brut. 11. hoc fictum putat: *Hanc enim mortem, ait, rhetorice et tragice exornare poterant: illa mors vulgaris nullam praebebat materiam ad ornatum.* Conf. Dahlm. Forsch. 1. p. 71. adn.“ Symmachus, vetus interpres Aristophanis, fabulam e male intellectis Sophoclis versibus in Helena ortam dicit apud Schol. Arist. Equ. 84., ubi v. Kust.“ Dux. Ad Thucydidem rursus se applicat C. Nep. Them. 10. Conf. Plut. V. Cim. 18. Aristid. 2, p. 221. Jebb.

μνημεῖον] C. Nep. 10. neque cum Thucydide, neque cum Plutarcho c. 32. facit: *Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt*

Μαγνησία ἐστὶ τῇ Ἀσιανῇ ἐν τῇ ἀγορᾷ· ταύτης γὰρ ἦρχε τῆς χώρας, δόντος βασιλέως αὐτῷ Μαγνησίαν μὲν ἄρτον, ἣ προςέφερε πεντήκοντα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ, Λάμψακον δὲ οἶνον· ἐδόκει γὰρ πολυοινότατον τῶν τότε εἶναι· Μυοῦντα δὲ ὄψον. τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προςήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ· οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φεύγοντος. τὰ μὲν κατὰ Παυσανίαν τὸν Λακεδαιμόνιον καὶ Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον λαμπροτάτους γενομένους τῶν καθ' ἑαυτοὺς Ἑλλήνων οὕτως ἐτελεύτησεν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης 139 *πρεσβείας τοιαῦτα ἐπέταξάν τε καὶ ἀντεκελεύσθησαν περὶ τῶν*

duo, sepulchrum prope oppidum, in quo est sepultus, statuae in foro Magnesiae. Mox propter Ἀσιανῇ Schol. adnotavit: δύο γάρ εἰσι Μαγνησίαι, Θεσσαλὴ καὶ Ἀσιανή. Imo in Asia et ipsa duae hoc nomine urbes erant, Magnesia ad Sipylum et Maeandrum, et haec postrema hic intelligenda. Vid. Diod. 11, 57. De urbibus mox memoratis v. Strab. 13. p. 879. B. 14. p. 943. B. Conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 187, 2. De more regum Persarum, oppida et regiones ad cultum victumque assignandi (ut h. l. ἄρτον, οἶνον, ὄψον i. e.: als Brod etc., sive εἰς ἄρτον etc.) v. Heeren. Ideen 1, 1. p. 522. Morgenstern. Dörpt. Beitr. 1, 2. p. 307 sq. et Arn. ad h. l. De Lampsaco vini fertilissimo v. Creuz. Fragmm. Ant. Hist. Gr. p. 120. not. Myus erat urbs Ioniae, quam eandem reperias in Caria sitam dici, quia tota Ionia partim Lydiae, partim Cariae accensebatur.

ὄψον] Panis et vinum quum haberentur pro praecipuo victu hominum, omnis, qui ad illa accedebat, aut esus aut potus, velut carnes, pisces, olera communi nomine ὄψον appellabantur. v. Xenoph. Oecon. 5, 3. et conf. verba Hom. Il. 11, 629. κρόμυον ποτῷ ὄψον. Posteriori aetate pisces inprimis hoc nomine significabantur, quo sensu accepit Diod., qui Myuntem suppeditandis piscibus ideo delectum scripsit, quod prope se habebat θάλασσαν εὔιχθον. At eius vocis significatio apud Thucydidem quidem est multo latior. ARN. adde Casaub. ad Athenae. 7, 2. 8, 5. Menag. ad Diog. Laert. 7, 21.

τὰ δὲ ὀστᾶ] F. αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προςηκόντων. Speciosa sane scriptura, quia C. Nep. Them. c. 10. eam probare videtur: *Idem* (Thucydides) *ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.* Quo accedit Pausan. 1, 1, 2. Nec tamen recipienda. Sensus est: Ossa eius reportata domum esse dicunt propinqui eius iussu ipsius et clam Atheniensibus in agro Attico humata. vid. Petit. legg. Att. p. 672. Schoem. et Meier. Att. Proz. p. 341 sqq. Denique de verbis τὰ κατὰ Παυσανίαν v. Matth. p. 558. 1152 sq.

139. τῆς πρώτης πρεσβείας] v. c. 126. Verba ἐναγῶν ἐλάσεως intellige de posteris sceleratorum expellendis. Mox particulae καί — γε in καὶ μάλιστά γε plerumque *et adeo* significantes hoc loco Popponi displicent. Deinde μὴ ἂν γίγνεσθαι editum ex optimis libris. Vulgo μὴ ἂν γενέσθαι ut c. 119. Μὴ ἂν γίγνεσθαι idem est, quod μὴ γενήσεσθαι. Vid. c. 2. 127. 140. 2, 27. 7, 28. Sic etiam praesentis et aoristi infinitivi sine ἂν pro futuro in usu sunt. Vid. Heind. ad Plat. Soph. p. 329. ad Phaedon. p. 48. ad Protag. p. 478. Lobeck. ad Phryn. p. 751. Herm. ad Soph. Ai. 1061. De verbis ἐπικαλοῦντες Μεγαρεῦσι v. Matth. p. 684. adn. 2.

ἐναγῶν τῆς ἐλάσεως· ὕστερον δὲ φοιτῶντες παρὰ Ἀθηναίους Ποτιδαίας τε ἀπανίστασθαι ἐκέλευον καὶ Αἴγιναν αὐτόνομον ἀφιέναι, καὶ μάλιστά γε πάντων καὶ ἐνδηλότατα προὔλεγον τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα καθελοῦσι μὴ ἂν γίγνεσθαι πόλεμον, ἐν ᾧ εἴρητο αὐτοὺς μὴ χρῆσθαι τοῖς λιμέσι τοῖς ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀρχῇ μηδὲ τῇ Ἀττικῇ ἀγορᾷ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι οὔτε τἆλλα ὑπήκουον οὔτε τὸ φήφισμα καθῄρουν, ἐπικαλοῦντες ἐπεργασίαν Μεγαρεῦσι τῆς γῆς τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς ἀορίστου, καὶ ἀνδραπόδων ὑποδοχὴν τῶν ἀφισταμένων. τέλος δὲ ἀφικομένων τῶν τελευταίων πρέσβεων ἐκ Λακεδαίμονος Ῥαμφίου τε καὶ Μελησίππου καὶ Ἀγησάνδρου καὶ λεγόντων ἄλλο μὲν οὐδὲν ὧν πρότερον εἰώθεσαν, αὐτὰ δὲ τάδε ὅτι Λακεδαιμόνιοι βούλονται τὴν εἰρήνην εἶναι, εἴη δ' ἂν εἰ τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους ἀφεῖτε, ποιήσαντες ἐκκλησίαν οἱ Ἀθηναῖοι γνώμας σφίσιν αὐτοῖς προὐτίθεσαν, καὶ ἐδόκει ἅπαξ περὶ ἁπάντων βουλευσαμένους ἀποκρίνασθαι. καὶ παριόντες ἄλλοι τε πολλοὶ ἔλεγον, ἐπ' ἀμφότερα γιγνόμενοι ταῖς γνώμαις καὶ ὡς χρὴ πολεμεῖν καὶ ὡς μὴ ἐμπόδιον εἶναι τὸ ψήφισμα εἰρήνης, ἀλλὰ καθελεῖν, καὶ παρελθὼν Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, ἀνὴρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρῶτος Ἀθηναίων, λέγειν τε καὶ πράσσειν δυνατώτατος, παρῄνει τοιάδε.'

140 Τῆς μὲν γνώμης, ὦ Ἀθηναῖοι, ἀεὶ τῆς αὐτῆς ἔχομαι μὴ εἴκειν Πελοποννησίοις, καίπερ εἰδὼς τοὺς ἀνθρώπους οὐ τῇ

τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς ἀορίστου] Talis ager *ἀόριστος* situs erat inter Megarida et Eleusinem, qui perpetuo incultus iacere debebat, ut sacrum solum a profano discerneretur. Vid. Hellad. Chrestom. apud Phot. Bibl. Vol. 2. p. 534, 12. Bekk. Thucydides enim hic duplex terrae genus discernit, sacrum et limites non habens, nam dicit *τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς ἀορίστου*, non *τῆς ἱερᾶς καὶ ἀορίστου*, neque ulla scripturae discrepantia est. Intelligenda igitur est terra, partim deabus Eleusiniis (Cereri et Proserpinae) sacra, ager templi Eleusinii, qui non minus diligenter arabatur, quam terra non sacra, partim terra in confiniis iacens, nullis limitibus descripta nec tamen Diis sacra. v. Reingan. Megar. p. 80. Od. Muell. s. v. Attica ap. Ersch. et Grub. Encyclop. Vol. 6. p. 217. med. et Arn. ad h. l. Mox *ἀνδραπόδων ὑποδοχήν* intellige servorum Aspasiae. v. Athenae. 13. p. 570. A. Aristoph. Ach. 525. ibique Schol. Harpocr. et Suid. in *Ἀσπασία*, Diod. 12, 38. Plut. V. Pericl. 32. Ad verba *ἄλλο οὐδὲν* Schol. adnotavit *οἷον περὶ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἄλλων*. Genitivus *ὧν* non pendet ab *ἄλλο*, quae est Matthiaei §. 366. d. opinio. Mox in verbis *ὅτι βούλονται* de usu coniunctionis *ὅτι* in afferendis ipsis verbis alterius v. Matth. p. 1270. b. Statim plerique libri habent *ἀφῆτε*, quod ferri potest, si pro *εἰ* simul legatur *ἤν*. v. Matth. p. 1020 sq. b. Ceterum ne in vulgata quidem quidquam offensionis est, ut qua transitus fiat ex oratione obliqua ad rectam. Vid. Heind. ad Plat. Protag. p. 510. Mox *τὸ ψήφισμα* intellige *τὸ περὶ Μεγαρέων*. Id negabant isti debere esse impedimentum pacis. Et de formula *γνώμας προὐτίθεσαν* v. Schoem. de Comit. Athen. p. 104. Denique *ἅπαξ* est ein für allemal.

140. *τῆς γνώμης — ἔχομαι*] v. Matth. Gr. p. 639. Accusativus *τὰς γνώμας* non pendet a *πρός*, sed a *τρεπομένους*. Licet enim

αὐτῇ ὀργῇ ἀναπειθομένους τε πολεμεῖν καὶ ἐν τῷ ἔργῳ πράσσοντας, πρὸς δὲ τὰς ξυμφορὰς καὶ τὰς γνώμας τρεπομένους. ὁρῶ δὲ καὶ νῦν ὁμοῖα καὶ παραπλήσια ξυμβουλευτέα μοι ὄντα καὶ τοὺς ἀναπειθομένους ὑμῶν δικαιῶ τοῖς κοινῇ δόξασιν, ἢν ἄρα τι καὶ σφαλλώμεθα, βοηθεῖν, ἢ μηδὲ κατορθοῦντας τῆς ξυνέσεως μεταποιεῖσθαι. ἐνδέχεται γὰρ τὰς ξυμφορὰς τῶν πραγμάτων οὐχ ἧσσον ἀμαθῶς χωρῆσαι ἢ καὶ τὰς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου· διόπερ καὶ τὴν τύχην ὅσα ἂν παρὰ λόγον ξυμβῇ εἰώθαμεν αἰτιᾶσθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρότερόν τε δῆλοι ἦσαν

Graece dicere τρέπομαι τὴν γνώμην i. e. *sententia mea mutatur.* Dicit, homines sensus et cogitationes fortunae casibus accommodare. Verba ἢ μηδὲ κατορθοῦντας Schol. ait dicta esse pro ἢ μηδὲ κατορθούντων. Aut manete, Pericles dicit, in sententia communiter adoptata, aut si publice decreta in rebus adversis teneri nolitis, ne tum quidem prudentiam iactate, quum recte processerit, neve vobis tribuite successum consiliorum, quae minime iuveritis, quia sic felices tantum vos iure dicetis, non item prudentes. Quod autem dicit κατορθοῦντας, non intelliguntur iam soli οἱ ἀναπειθόμενοι, sed includuntur etiam cives civium sententiam mutantium, et proinde omnes Athenienses. Nihilominus κατορθοῦντας dixit et non κατορθούντων, quia idem subiectum intelligitur, modo ex parte, modo totum. Verbis ἐνδέχεται γάρ etc. causa continetur, cur qui sententiam temere mutent, etiamsi res prospere succedant, prudentiae laudem sibi vindicare non debeant. Posse enim etiam imperita consilia fortuna adiuvari, nec tamen idcirco id minus prave consultum fuisse, quod prave consultum est. Quare ab iis, quorum exspectationem eventus frustretur, non sua consilia, sed fortunae ludum accusari, qui si explorabilis esset, nemo fortunam accusaret. *Fieri enim potest, ut casus fortuiti non minus imperite eveniant quam consilia hominum* i. e. ut casus fortuiti ita eveniant, ut vel prudentissimus eos non praevideat, sicut consilia hominum usu venire imperita solent. De sententia conf. 1, 120. πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα etc. Praeclare in eandem sententiam etiam Artabanus ap. Herodotum 7, 10. Et τὰς ξυμφοράς Schol. explanat per τὰς ἀποβάσεις. Vid. Erf. ad Soph. Oed. R. 44. Adverbium ἀμαθῶς duplici sensu accipiendum est, et quidem ubi ad ξυμφορὰς refertur, haec mens est, accidere multa per ludum fortunae ita, ut nulla humana prudentia ante cognita habere possit; (τὰς προσπιπτούσας τύχας οὐ λόγῳ διαιρετὰς dixerat c. 84. vers. fin.) ubi autem ad consilia hominum refertur, scilicet significantur coepta hominum male consulta et temere inita. Pericles hoc tantum monet populares suos, ut sibi constent in consilio publice capto, neve se fortuitis casibus, si qui forte interveniant non prosperi, a via inita averti patiantur, dummodo aliquando laudem coepti prospere peracti consequi velint.

πρότερόν τε δῆλοι ἦσαν] Schol. ὅτε ἐκώλυον τὸ τεῖχος γενέσθαι cap. 90 sq. Mox ἡμῶν διδόντων praegnanti sensu est *nobis dare paratis.* Et ἢ λόγοις Schol. explicat per διαδικασίαις. Mox Μεγαρέων ψήφισμα idem est, quod τὸ περὶ Μεγαρέων v. Matth. §. 342. 1. Deinde ὑπολίπησθε est noch gebet in euch dem Vorwurf Raum, ut convertit H. Muell., sive: *neu apud vos ipsos querelam relinquatis, quasi levi de causa bellum susceperitis,* ut Port. Porro τὸ βραχύ τι τοῦτο est *hoc leve aliquid.* v. Herm. ad Soph. Oed. C. 289. Proprie est: *aliquid leve, quod sic appellatis* (ὃ τοῦτο, sc. τὸ βραχὺ ὀνομάζετε.) Tum πεῖραν τῆς γνώμης Schol. interpretatur εἴτε φοβούμεθα τοὺς Λα-

ἐπιβουλεύοντες ἡμῖν καὶ νῦν οὐχ ἥκιστα. εἰρημένον γὰρ δίκας μὲν τῶν διαφόρων ἀλλήλοις διδόναι καὶ δέχεσθαι, ἔχειν δὲ ἑκατέρους ἃ ἔχομεν, οὔτε αὐτοὶ δίκας πω ᾔτησαν οὔτε ἡμῶν διδόντων δέχονται, βούλονται δὲ πολέμῳ μᾶλλον ἢ λόγοις τὰ ἐγκλήματα διαλύεσθαι καὶ ἐπιτάσσοντες ἤδη καὶ οὐκέτι αἰτιώμενοι πάρεισι. Ποτιδαίας τε γὰρ ἀπανίστασθαι κελεύουσι καὶ Αἴγιναν αὐτόνομον ἀφιέναι καὶ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα καθαιρεῖν· οἱ δὲ τελευταῖοι οἵδε ἥκοντες καὶ τοὺς Ἕλληνας προαγορεύουσιν αὐτονόμους ἀφιέναι. ὑμῶν δὲ μηδεὶς νομίσῃ περὶ βραχέος ἂν πολεμεῖν, εἰ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα μὴ καθέλοιμεν, ὅπερ μάλιστα προὔχονται, εἰ καθαιρεθείη, μὴ ἂν γίγνεσθαι τὸν πόλεμον· μηδ' ἐν ὑμῖν αὐτοῖς αἰτίαν ὑπολίπησθε ὡς διὰ μικρὸν ἐπολεμήσατε. τὸ γὰρ βραχύ τι τοῦτο πᾶσαν ὑμῶν ἔχει τὴν βεβαίωσιν καὶ πεῖραν τῆς γνώμης, οἷς εἰ ξυγχωρήσετε καὶ ἄλλο τι μεῖζον εὐθὺς ἐπιταχθήσεσθε, ὡς φόβῳ καὶ τοῦτο ὑπακούσαντες· ἀπισχυρισάμενοι δὲ σαφὲς ἂν καταστήσετε αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ ἴσου ὑμῖν μᾶλλον προσφέρεσθαι.

141 *αὐτόθεν δὴ διανοήθητε ἢ ὑπακούειν πρίν τι βλαβῆναι, ἢ εἰ πολεμήσομεν, ὥς ἔμοιγε ἄμεινον δοκεῖ εἶναι, καὶ ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἐπὶ βραχείᾳ ὁμοίως προφάσει μὴ εἴξοντες μηδὲ ξὺν φόβῳ ἕξοντες ἃ κεκτήμεθα. τὴν γὰρ αὐτὴν δύναται δούλωσιν ἥ τε μεγίστη καὶ ἐλα-*

κεδαιμονίους, εἴτε καὶ μή. Deinde *ἐπιταχθήσεσθε* idem est, quod *ἐπιταχθήσεται ὑμῖν* v. Matth. p. 781. 2. Verba *καὶ τοῦτο* non ad *ἄλλο τι μεῖζον* spectant, sed ad *τὸ βραχύ τι τοῦτο*, aliud maius vobis imperabunt, quasi metu percussi in illa re ad speciem leviori morem eis gesseritis. Quare Dionys. A. R. p. 1180. in imitatione h. l. scripsit *ὥστε εἰ τὰ πρῶτα συγχωρήσετε, ἕτερόν τι χεῖρον εὐθὺς ἐπιταχθήσεσθε, ὡς φόβῳ ὑπακούσαντες καὶ τὰ πρῶτα.* Porro *ἀπισχυρισάμενοι* Schol. explicat per *ἰσχυρῶς ἀπαγορεύσαντες.*

σαφὲς ἂν καταστήσετε] Alii libri bene multi *καταστήσαιτε*, non deterius, ait Popp. At vulgatam *καταστήσητε* soloecam dicit. Vid. Matth. p. 1199 sqq., qui valde dubium esse dicit, num Attici scriptores *ἂν* cum futuro indicativi iunxerint. Popp. tamen haec exempla affert: 2, 80. 5, 15. 6, 20. At 6, 50. et 8, 71. scriptura rursus dubia est. Vid. eius Commentt. 2. p. 389 sq. De *ἂν* cum infinitivo et participio futuri nulla dubitatio est. Vid. ibidem p. 393. Matth. §. 598. a. §. 599 d. p. 1200. Mox *ἐξ ἴσου* est mehr wie gegen ihres Gleichen, als wie gegen Untergeordnete zu verfahren.

141. *αὐτόθεν*] i. e. *ἐκ τούτων*, *ex his igitur* etc.

βλαβῆναι] Matth. p. 8. secutus Valckenarium docuerat, ab antiquioribus Atticis aoristum secundum passivorum evitari. Contra ea Popp. ex Thucydide affert *τριβῆναι — γραφῆναι — κοπῆναι — μιγῆναι* et praeterea *καταπλαγῆναι — διαφθαρῆναι — σπαρῆναι — σφαλῆναι — φανῆναι*, quae in prosa oratione Atticorum numquam aliter flectuntur, si abieris a *φανθῆναι*, ubi hoc verbum sensum habet verbi *μηνυθῆναι*. Adde *στραφῆναι — τραπῆναι — ἐναλλαγῆναι — καταλλαγῆναι — ἀπαλλαγῆναι*, quae apud Thucydidem saltem perpetuo sic dicuntur. Adde *ἀναῤῥαγῆναι — ἐγκατελέγη.* Dubium est *ξυλλεγῆναι* 8, 49.

διανοήθητε — κεκτήμεθα] Haack. et Kistem. *εἰ* exponunt per an (ob), statuentes scriptorem variata oratione dicere *εἰ πολεμήσομεν*,

χίστη δικαίωσις ἀπὸ τῶν ὁμοίων πρὸ δίκης τοῖς πέλας ἐπιτασσομένη. τὰ δὲ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἑκατέροις ὑπαρχόντων ὡς οὐκ ἀσθενέστερα ἕξομεν γνῶτε καθ' ἕκαστον ἀκούοντες. αὐτουργοί τε γάρ εἰσι Πελοποννήσιοι καὶ οὔτε ἰδίᾳ οὔτε ἐν κοινῷ χρήματά ἐστιν αὐτοῖς, ἔπειτα χρονίων πολέμων καὶ διαποντίων ἄπειροι διὰ τὸ βραχέως αὐτοὶ ἐπ' ἀλλήλους ὑπὸ πενίας ἐπιφέρειν. καὶ οἱ τοιοῦτοι οὔτε ναῦς πληροῦντες οὔτε πεζὰς στρατιὰς πολλάκις ἐκπέμπειν δύνανται, ἀπὸ τῶν ἰδίων τε ἅμα ἀπόντες καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν δαπανῶντες καὶ προςέτι καὶ θαλάσσης

deliberate num bellum gesturi simus, pro πολεμεῖν, quod cum antecedente ὑπακούειν magis conveniret. Possis alio modo orationem variatam esse cogitare, ut sit διανοήθητε ἢ ὑπακούειν — ἢ μὴ εἴξοντες — μηδὲ ἕξοντες, participiis positis pro εἴξειν — ἕξειν. „At verbo διανοεῖσθαι, *statuere*, *sibi proponere*, quod additur verbum, quoniam non merum attributum illius, sed consilium seu finem significat, non, ut post ἐννοεῖν et κατανοεῖν, in participio, sed in infinitivo semper ponendum est.“ Popp. Itaque ipse et Gail. structuram ἀπὸ κοινοῦ esse putantes ex πολεμήσομεν cogitatione repetunt infinitivum πολεμεῖν, supplendum post participia εἴξοντες et ἕξοντες. Poppo comparat 3, 2. καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου ἔδει ἀφικέσθαι i. e. καὶ ἀφικέσθαι ὅσα ἔδει ἀφικέσθαι. Praesenti tamen loco verbum, quod supplendum est, alio modo effertur, quam verbum, unde suppletur. Similiora verba Demosth. Ol. 1. p. 15. Reisk. οὔτε γάρ, ὡς δοκεῖ, καὶ φήσειέ τις ἂν μὴ σκοπῶν ἀκριβῶς, εὐπρεπῶς, οὐ δ' ὡς ἂν κάλλιστ' αὐτῷ τὰ παρόντ' ἔχοι i. e. οὐδ' οὕτως ἔχει, ὡς ἂν κάλλιστα ἔχοι. Restat denique haec via, ut ad sensum potius, quam ἀπὸ κοινοῦ scripturam factam cogites, repetito ex διανοήθητε verbo παρασκευάζεσθε macht euch gefasst, nicht nachzugeben. v. Matth. p. 1091.

τὰ δὲ τοῦ πολέμου — ὑπαρχόντων] Dicere debebat τὰ δὲ τοῦ πολέμου καὶ τὰ ἑκατέροις ὑπάρχοντα. Conf. Lys. Or. funebr. p. 100. Reisk. ἐπιστάμενοι τὴν μὲν πόλιν ἠρημωμένην, τὴν δὲ χώραν πορθουμένην καὶ μεστὴν τῶν βαρβάρων, ἱερῶν δὲ καιομένων, ἁπάντων δ' ἐγγὺς ὄντων τῶν δεινῶν i. e. ait Popp., qui h. l. attulit, ἱερὰ δὲ καιόμενα, ἅπαντα δ' ἐγγὺς ὄντα τὰ δεινά, nam ad μεστὴν genitivi praeter τῶν βαρβάρων propter particulam δέ non bene quadrant.

αὐτουργοί] Schol. δι' ἑαυτῶν τὴν γῆν ἐργαζόμενοι, σπάνει δούλων. „They cultivate their lands themselves, being improvided with slaves for the purpose. Conf. Xenoph. Oecon. 5, 4. Numerus servorum in Laconica mire recedebat a numero, qui extabat in Peloponneso, quae sicut omnes fere civitates soli agriculturae studentes in Graecia et Italia antiquis temporibus perpaucos servos alebat. v. Herodot. 6, 137. 8, 137. Athenae. 6, 83. etc. Iuvenal. 14. Satir. 168. Atque invenimus postea, ceteras civitates Peloponnesi valde gravatas esse suscipere expeditionem tempore messis, quia cives sui eo tempore de more occupabantur fruges condendo, dum nihil Lacedaemoniorum intererat, ut quorum agri colendi Helotis mandati essent, utrum hoc an illo tempore anni bellum gereretur. v. Thuc. 3, 15.“ Arn.

οὔτε ἰδίᾳ, οὔτε ἐν κοινῷ] v. Aristot. Polit. 2, 9. Od. Muell. Dor. 1. p. 180 sq. Mox ἐπιφέρειν intellige cum Heilmanno: indem ihre kleinen Kriege, die sie unter einander führen, ihrer Dürftigkeit wegen kurz abgethan sind. Deinde structura est: οὔτε ναῦς ἐκπέμπειν πληροῦντες οὔτε πεζὰς στρατιὰς πολλάκις ἐκπέμπειν δύνανται.

ἀπὸ τῶν αὐτῶν] Athenienses militantes inde a Periclis temporibus

εἰργόμενοι· αἱ δὲ περιουσίαι τοὺς πολέμους μᾶλλον ἢ αἱ βίαιοι ἐσφοραὶ ἀνέχουσι. σώμασί τε ἑτοιμότεροι οἱ αὐτουργοὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ χρήμασι πολεμεῖν, τὸ μὲν πιστὸν ἔχοντες ἐκ τῶν κινδύνων κἂν περιγενέσθαι, τὸ δὲ οὐ βέβαιον μὴ οὐ προαναλώσειν, ἄλλως τε κἂν παρὰ δόξαν ὅπερ εἰκὸς ὁ πόλεμος αὐτοῖς μηκύνηται. μάχῃ μὲν γὰρ μιᾷ πρὸς ἅπαντας Ἕλληνας δυνατοὶ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἀντισχεῖν, πολεμεῖν δὲ μὴ πρὸς ὁμοίαν ἀντιπαρασκευὴν ἀδύνατοι, ὅταν μήτε βουλευτηρίῳ ἑνὶ χρώμενοι παραχρῆμά τι ὀξέως ἐπιτελῶσι, πάντες τε ἰσόψηφοι ὄντες καὶ οὐχ ὁμόφυλοι τὸ ἐφ' ἑαυτῶν ἕκαστος σπεύδῃ· ἐξ ὧν φιλεῖ μηδὲν ἐπιτελὲς γίγνεσθαι. καὶ γὰρ οἱ μὲν ὡς μάλιστα τιμωρήσασθαί τινα βούλονται, οἱ δὲ ὡς ἥκιστα τὰ οἰκεῖα φθεῖραι. χρόνιοί τε ξυνιόντες ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοποῦσί τι τῶν κοινῶν, τῷ δὲ πλέονι τὰ οἰκεῖα πράσσουσι. καὶ ἕκαστος οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀμέλειαν οἴεται βλάψειν, μέλειν δέ τινι καὶ ἄλλῳ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τι προϊδεῖν, ὥςτε τῷ αὐτῷ ὑπὸ ἁπάντων ἰδίᾳ δοξάσματι λανθάνειν τὸ κοινὸν 142 ἀθρόον φθειρόμενον. μέγιστον δὲ, τῇ τῶν χρημάτων σπάνει

stipendia accipiebant, Spartani non item. Vid. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 293. Mox ad *ἐσφοραί* v. ibidem Vol. 2. p. 3 sqq. Et *ἀνέχουσι* Herm. ad Soph. Oed. C. 680. explicat per *sustinent*.

οὐ βέβαιον μὴ οὐ] Arn. cum Scholiasta comma ponit post *τὸ μέν*, convertens with regard to the one. At nihil refert, utrum hic singulari *τό* utaris, an plurali *τά*. Eadem enim sententia manet. *Τό* intellige ad sensum positum pro *σῶμα*, *τά* structuram redderet ad *σώματα*. Itidem *τὸ δέ* intellige *ἀργύριον*, quod ad sensum inest in *χρήματα*. *Nam corpora quidem ex periculis evasura sperant, pecunias autem non persuasum habent non ante belli finem absumtum iri.* Vid. Herm. ad Vig. p. 796, 265. Matth. p. 1228. 1229. Mox *μὴ πρὸς ὁμοίαν* cum Sintenisio ad Plut. V. Them. p. 3. interpretor sic: *πολεμεῖν δὲ ἀδύνατοι εἰ μὴ πρὸς ὁμοίαν ἀντιπ.* De verbis *ὅταν — ἐπιτελῶσι* v. Matth. p. 1268. 2.

μήτε — χρώμενοι] Schol. *αὐτόνομοι γὰρ πάντες.* Quippe est pro *μήτε ἐπιτελῶσι τῷ χρῆσθαι.* Mox de *ἰσοψηφίᾳ* sociorum et toto hoc cap. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 181 sqq. nr. 3 — 6. Deinde quod *οὐχ ὁμόφυλοι* dicit, Schol. adnotavit: *οἱ μὲν γὰρ Δωριεῖς, οἱ δὲ Αἰολεῖς, οἱ δὲ Βοιωτοί.* Mox *τὸ ἐφ' ἑαυτῶν* Gr. m. Vulgo *τὸ ἐφ' ἑαυτόν*. Laur. *ἐφ' αὑτόν*. Ar. Chr. *ὑφ' ἑαυτῶν*. Genitivum quamvis parum bonis codd. munitum cur praeferat, Popp. ait apparere ex 1, 17. *τὸ ἐφ' ἑαυτῶν μόνον προορώμενοι.* Conf. Vig. p. 613 sq. p. 859. Matth. p. 1163. fin. Adde 2, 63. *ἐπὶ σφῶν αὐτῶν οἰκεῖν.* Deinde si legas *σπεύδει*, structura cogitanda est variata, ut 1, 38. 2, 44. 4, 92. 6, 18. Praeterea tenendum est, singularem positum esse pro plurali, quo magis uti solet post *ἕκαστος*. v. Matth. p. 602. adn. Alii libri habent *σπεύδῃ*.

φθεῖραι] Schol. *ἐκ τοῦ πολεμεῖν τῇ ἀπουσίᾳ.* Mox ad verba *ἐν βραχεῖ μορίῳ* ex *χρόνιοι* repetendum est *τοῦ χρόνου*. Et *παρὰ ἀμέλειαν* est *propter incuriam*. Vid. Vig. p. 645. Matth. p. 1175. Conf. Thuc. 1, 41. *παρὰ τὸ νικᾶν*. Paulo post *ὑπὲρ ἑαυτοῦ* est: an seiner Stelle. v. Matth. §. 582., et *τῷ αὐτῷ — ἰδίᾳ δοξάσματι* durch dieselbe von Allen eigends und für sich gehegte Meinung.

142. *μέγιστον δέ,*] Vid. Matth. p. 806. init. Mox *κωλύσονται* idem quod *κωλυθήσονται*. Vid. ibidem p. 928. II. Buttm. Gr. §. 113. 5. (ed. 13.)

κωλύσονται, ὅταν σχολῇ αὐτὰ πορίζόμενοι διαμέλλωσι· τοῦ δὲ πολέμου οἱ καιροὶ οὐ μενετοί. καὶ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιτείχισις οὐδὲ τὸ ναυτικὸν αὐτῶν ἄξιον φοβηθῆναι. τὴν μὲν γὰρ χαλεπὸν

σχολῇ] sc. ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε ἑκάστοις οὐσίας (quae sunt αἱ βίαιοι ἐςφοραί cap. 141.) καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων cap. 121. Popp. Mox οὐδ' — οὐδέ est selbst nicht — und auch nicht.

καὶ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιτείχισις — ἀμύνεσθαι] Haec verba Periclis referuntur ad orationem Corinthii c. 122. ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοί etc. Munitionum duplex genus discernit, ἐπιτείχισιν et φρούρια. Atque ἐπιτείχισις quidem aedificatio videtur oppidorum, castellorumve integra, id quod alibi ἐποικίζειν appellatur. v. Schaef. ad Apoll. Rhod. Vol. 2. p. 339. Thuc. 7, 27. Id quod Popp. sentiens 1. Commentt. p. 707. „ut praesidium, ait, Peloponnesii in Attica constituerent, castellum aut exstruerent, aut exstructum expugnarent opus erat, quod belli historia confirmat.“ Exempla huius rationis i. e. oppidorum conditorum hoc consilio, ut vel adspectus suus hostes angeret, Megara sunt aedificata a Doribus, ut ea urbe Atheniensibus officeretur, post infelicem expeditionem rege Codro in Atticam factam; Heraclea in Trachinia, exstructa ad cohibendos Thessalos (Thuc. 3, 92. 93. 5, 51.). Neque aliter interpretatur Schol. ἐπιτείχισίς ἐστι τὸ πόλιν τινὰ ἑτέραν πλησίον ἄλλης τειχίσαι διὰ τὸ φρουρεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τὴν γῆν. Talem urbem ut magnae molis vel in pace arduam esse orator dicit ad exstruendum, licet exstruatur ab urbe *sufficiente his expensis:* sic enim accipio verba πόλιν ἀντίπαλον sc. τῇ παρασκευῇ, ut sit ἴσην τῇ παρασκευῇ, sive ἀντίπαλος idem esse accipiatur, quod ἰσοσθενής, ut 3, 9. ubi v. Bloomf., sive sit angemessen, ut 2, 61., ubi v. Schol. (Praecipue significat hostem hosti parem, v. Dorv. ad Charit. p. 574.) Nedum in bello talis aedificatio fiat et in agro hostico, et a Lacedaemoniis aerario destitutis, et proinde πόλει οὐκ ἀντιπάλῳ τῇ παρασκευῇ, qui insuper in arte oppugnandi rudes essent. Arduum autem erat per se, talem ἐπιτείχισιν exstruere propter sumtus enormes, quibus diu Graecorum parvae opes non sufficiebant, et ne tum quidem, quum bellum Pelop. incipiebat, omnium, quare veterrimas urbes Graecorum ἀτειχίστους fuisse Thuc. 1, 5. dicit, adde 1, 7. init., quae verba ex adverso posita sunt verbis c. 2. περιουσίαν χρημάτων etc. Contra talem igitur ἐπιτείχισιν, Pericles pergit, facta est a nobis ἀντεπιτείχισις, quae non proprie vocatur, sed classes Atticas intelligo, quibus oras Peloponnesi advecti Athenienses Lacedaemonios Atticae obsessores ab obsessione avocarent. Nempe eodem iure, quo oraculum Delphicum naves dixit muros ligneos, a Pericle navium apparatus eo, quo dixi, consilio factus dicitur ἀντεπιτείχισις. Figurate Athenienses dicit classibus consilio Themistoclis exstructis ἀντεπιτετειχισμένους i. e. dicit eos viam invenisse, qua obsessores ipsorum terrae vicissim obsessuri arceant. Mediam autem passivae eius verbi formae significationem bene explicat H. Steph.: „quum has non minus contra ipsos munitiones *vicissim* excitarimus sive propugnaculis adversus eos excitatis *vicissim nos munierimus.*“ Conf. Matth. §. 493. Quae explicatio si minus placeat, levissima mutatione sensus effici potest haud repudiandus, si legas ἡμῶν ἂν ἀντεπιτειχισμένων, *quum praesertim futurum sit, ut eo tempore nos non minus propugnaculis in ipsorum terra adversus eos excitatis vicissim nos munierimus.* Sic 7, 42. est καὶ ἀποτετειχισμένοι ἂν ἦσαν. (Ἂν perfecti infinitivo additum minus infrequens, v. 2, 102. 7, 42. 8, 1. 2. extr.) Alterum genus oppugnationis per munitiones instituendae φρούρια sunt, sive oppida in agro hostico

καὶ ἐν εἰρήνῃ πόλιν ἀντίπαλον παρασκευάσασθαι, ἤπου δὴ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ οὐχ ἧσσον ἐκείνοις ἡμῶν ἀντεπιτετειχισμένων. φρούριον δ' εἰ ποιήσονται, τῆς μὲν γῆς βλάπτοιεν ἄν τι μέρος καταδρομαῖς καὶ αὐτομολίαις, οὐ μέντοι ἱκανόν γε ἔσται ἐπιτειχίζειν τε κωλύειν ἡμᾶς πλεύσαντας ἐς τὴν ἐκείνων καὶ ἧπερ ἰσχύομεν ταῖς ναυσὶν ἀμύνεσθαι. πλέον γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν τοῦ κατὰ γῆν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπειρίας ἢ ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ κατ' ἤπειρον ἐς τὰ ναυτικά. τὸ δὲ τῆς θαλάσσης ἐπιστήμονας γενέσθαι οὐ ῥᾳδίως αὐτοῖς προςγενήσεται. οὐδὲ γὰρ ὑμεῖς, μελετῶντες αὐτὸ εὐθὺς ἀπὸ τῶν Μηδικῶν, ἐξείργασθέ πω· πῶς δὴ ἄνδρες γεωργοὶ καὶ οὐ θαλάσσιοι καὶ προςέτι οὐδὲ μελετῆσαι ἐασόμενοι διὰ τὸ ὑφ' ἡμῶν πολλαῖς ναυσὶν ἀεὶ ἐφορμεῖσθαι, ἄξιον ἄν τι δρῷεν; πρὸς μὲν γὰρ ὀλίγας ἐφορμούσας κἂν διακινδυνεύσειαν πλήθει τὴν ἀμαθίαν θρασύνοντες, πολλαῖς δὲ εἰργόμενοι ἡσυχάσουσι, καὶ ἐν τῷ μὴ μελετῶντι ἀξυνετώτεροι ἔσονται καὶ δι' αὐτὸ καὶ ὀκνηρότεροι. τὸ δὲ ναυτικὸν τέχνης ἐστὶν ὥςπερ καὶ ἄλλο τι καὶ οὐκ ἐνδέχεται ὅταν τύχῃ ἐκ παρέργου μελετᾶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον μηδὲν ἐκείνῳ πάρεργον ἄλλο γίγνε-

occupata et operibus munita, quale postea Decelea fuit (6, 91.), unde Atticam incursionibus infestabant. Vid. C. Nep. V. Alc. 4. Nec fecit ea munitio minimum momentum ad debellandum. Talia *φρούρια* fuerunt Pylus, Methone, Budorum, Atalante al. Alibi neque ab Thucydide, neque ab aliis scriptoribus *ἐπιτειχισμός* et *φρούρια* discernuntur. Velut Thuc. 6, 91. 93. Deceleam dicit *ἐπιτείχισιν* et 7, 18. 28. *ἐπιτειχισμόν*, itaque Schol. Thuc. 1, 122. *ἐπιτειχισμός* explicat per *ἐπίθεσις*, addens *αἰνίττεται τὴν Δεκέλειαν, ἣν ὕστερον ἐτείχισαν*, et munitionem Atalantae, quam Thuc. 3, 32. *φρούριον*, eam Diod. 12, 44. *ἐπιτείχισμα* appellat. Et Plut. V. Demetr. 23. item promiscue utitur verbis *ἐπιτείχισις* et *φρούριον*. Nisi quod *φρούριον* Thucydidi 7, 28. est oppidum, in quo te tuearis, et proinde *ἐπιτείχισμα* opus, unde aggrediaris. Postremo Pericles dicit *οὐ μέντοι ἱκανόν γε ἔσται* etc., quibus quis neget aperte *ἀντεπιτείχισιν* per naves futuram describi? Quippe animo eum scriptor facit praecipientem res gestas ad Pylum et Sphacteriam.

ἤπου δή] sc. *χαλεπόν*, geschweige denn, dass etc. v. Matth. p. 1212. Mox *αὐτομολίαις* est *recipiendis transfugis*. Recte Schol. *δεχόμενοι τοὺς αὐτομόλους δούλους*. Proxima *πλέον γάρ* etc. ita interpretor: *nam ex usu rerum nauticarum plus peritiae ad proelia terrestria habemus, quam illi ex usu militiae terrestris ad pugnas navales.* Ordo verborum hic est: *πλέον ἔχομεν ἐμπειρίας τοῦ κατὰ γῆν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἢ ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ κατ' ἤπειρον ἐς τὰ ναυτικά*. Mox *ἐν τῷ μὴ μελετῶντι* idem est quod *ἐν τῷ μὴ μελετᾶν*. v. Herm. ad Soph. Tr. p. 41. v. 195. Matth. §. 570. His respicitur ad orationem Corinthii c. 121. *μελετήσομεν τὰ ναυτικά*. Dicit, adversarios nihil in bello navali effecturos, quum ne hoc quidem sint consecuturi, ut se exercitatione ad certamen praeparent, quoniam Athenienses in dies pluribus navibus eos observaturi sint. Deinde *ὥςπερ καὶ ἄλλο τι* est so gut, als etwas anderes, sive *si quidquam aliud*. v. Matth. p. 1250. e. Et *ὅταν τύχῃ* Heilm. reddit gelegentlich, als ein Nebenwerk. Denique ad verba *ἀλλὰ μᾶλλον — γίγνεσθαι* ex verbo *ἐνδέχεται* aliud cognatae significationis repetendum est, ut *δεῖ* vel simile.

σθαι. εἴ τε καὶ κινήσαντες τῶν Ὀλυμπίασιν ἢ Δελφοῖς χρη- 143 μάτων μισθῷ μείζονι πειρῷντο ἡμῶν ὑπολαβεῖν τοὺς ξένους τῶν ναυτῶν, μὴ ὄντων μὲν ἡμῶν ἀντιπάλων ἐςβάντων αὐτῶν τε καὶ τῶν μετοίκων δεινὸν ἂν ἦν· νῦν δὲ τόδε τε ὑπάρχει καὶ ὅπερ κράτιστον κυβερνήτας ἔχομεν πολίτας καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν πλείους καὶ ἀμείνους ἢ πᾶσα ἡ ἄλλη Ἑλλάς. καὶ ἐπὶ τῷ κινδύνῳ οὐδεὶς ἂν δέξαιτο τῶν ξένων τήν τε αὑτοῦ φεύγειν καὶ μετὰ τῆς ἥσσονος ἅμα ἐλπίδος ὀλίγων ἡμερῶν ἕνεκα μεγάλου μισθοῦ δόσεως ἐκείνοις ξυναγωνίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν Πελοποννησίων ἔμοιγε τοιαῦτα καὶ παραπλήσια δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα τούτων τε ὧνπερ ἐκείνοις ἐμεμψάμην ἀπηλλάχθαι καὶ ἄλλα οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου μεγάλα ἔχειν. ἤν τ' ἐπὶ τὴν χώραν ἡμῶν πεζῇ ἴωσιν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἐκείνων πλευσούμεθα, καὶ οὐκέτι ἐκ τοῦ ὁμοίου ἔσται Πελοποννήσου μέρος τι τμηθῆναι καὶ τὴν Ἀττικὴν ἅπασαν. οἱ μὲν γὰρ οὐχ ἕξουσιν ἄλλην ἀντιλαβεῖν ἀμαχεί, ἡμῖν δέ ἐστι γῆ πολλὴ καὶ ἐν νήσοις καὶ κατ' ἤπειρον. μέγα γὰρ τὸ τῆς θαλάσσης κράτος. σκέψασθε δέ· εἰ γὰρ ἦμεν νησιῶται, τίνες ἂν ἀληπτότεροι ἦσαν; καὶ νῦν χρὴ ὅτι ἐγγύτατα τούτου διανοηθέντας τὴν μὲν γῆν καὶ οἰκίας ἀφεῖναι, τῆς δὲ θαλάσσης καὶ πόλεως φυλακὴν ἔχειν, καὶ Πελοποννησίοις ὑπὲρ αὐτῶν ὀργισθέντας πολλῷ πλείοσι μὴ διαμάχεσθαι· κρατήσαντές τε γὰρ αὖθις οὐκ ἐλάσσοσι μαχούμεθα καὶ ἢν σφαλῶμεν, τὰ τῶν ξυμμάχων ὅθεν ἰσχύομεν προςαπόλλυται· οὐ γὰρ ἡσυχάσουσι μὴ ἱκανῶν ἡμῶν ὄντων ἐπ' αὐτοὺς στρατεύειν· τήν τε ὀλόφυρσιν μὴ οἰκιῶν καὶ γῆς ποιεῖσθαι, ἀλλὰ τῶν σωμάτων· οὐ γὰρ τάδε τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἄνδρες ταῦτα κτῶνται. καὶ εἰ ᾤμην πείσειν ὑμᾶς, αὐτοὺς ἂν ἐξελ-

143. *μισθῷ μείζονι*] Haec quoque referuntur ad orationem Corinthii c. 121. De verbis *ὑπηρεσίαν ἀμείνους* v. Matth. p. 809. 2.

οὐδεὶς — τῶν ξένων] Schol. *οὐδεὶς ἄν, φησί, θελήσειε ξένος τὴν πατρίδα φεύγειν, καὶ μετὰ τῶν ἀσθενεστέρων, τουτέστι Λακεδαιμονίων, ἀγωνίζεσθαι διὰ μισθὸν ὀλιγήμερον. τὸ δὲ τὴν πατρίδα φεύγειν δηλοῖ, ὅτι σύμμαχοι καὶ ὑπήκοοι εἰσὶν αὐτῶν. καὶ δῆλον, ὅτι, ἐὰν τοῖς Λακεδαιμονίοις διὰ μείζονα μισθὸν προςχωρήσωσι, διωχθήσονται ὑπὸ τῶν ἀστῶν ἕκαστος βιαζομένων, πολιορκουμένων ὑπὸ Ἀθηναίων διὰ τὴν ἀπόστασιν τῶν ναυτῶν.* Mox *ἐλπίδος* cum Porto intellige **salutis ac** victoriae. Et *οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου μεγάλα* idem est, quod *μείζονα*. Conf. hoc ipso cap. *οὐκέτι ἐκ τοῦ ὁμοίου ἔσται* i. e. *μείζων βλάβη ἔσται.* Pariter *οὐκ ἴσον* pro *μεῖζον* positum esse videtur 4, 87. extr. Tum *ἐγγύτατα τούτου* intellige *τοῦ νησιώτας εἶναι.* Conf. 3, 40. *γενόμενοι ὅτι ἐγγύτατα τῇ γνώμῃ τοῦ πάσχειν.* „Feeling as nearly as possible as if you were islanders; entertaining views and feelings as near as possible to the state of actual islanders." Arn. H. Muell.: uns möglichst in dieser Lage denkend.

τὴν ὀλόφυρσιν] Verba Dionysii p. 795. *ταύτης δ' ἐστὶ τῆς ἰδέας* et sequentia (in quibus aliquid incuria librariorum excidit), huc traxit Krueg. ad Dionys. p. 227., at Dionys. in mente habuerat locum Thucydidis 2, 51. Mox *τούτου γε ἕνεκα* est wenn es darauf ankommt. v. Matth. p. 1137. Buttm. Gr. p. 447. (ed. 13.)

θόντας ἐκέλευον αὐτὰ δηῶσαι καὶ δεῖξαι Πελοποννησίοις ὅτι
144*τούτων γε ἕνεκα οὐχ ὑπακούσεσθε. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἔχω ἐς ἐλπίδα τοῦ περιέσεσθαι, ἢν ἐθέλητε ἀρχήν τε μὴ ἐπικτᾶσθαι, ἅμα πολεμοῦντες καὶ κινδύνους αὐθαιρέτους μὴ προςτίθεσθαι. μᾶλλον γὰρ πεφόβημαι τὰς οἰκείας ἡμῶν ἁμαρτίας ἢ τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν καὶ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἅμα τοῖς ἔργοις δηλωθήσεται· νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμψωμεν Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾷ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἢν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι μήτε ἡμῶν μήτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων· οὔτε γὰρ ἐκεῖνο κωλύει ἐν ταῖς σπονδαῖς οὔτε τόδε· τάς τε πόλεις ὅτι αὐτονόμους ἀφήσομεν, εἰ καὶ αὐτονόμους ἔχοντες ἐσπεισάμεθα καὶ ὅταν κἀκεῖνοι ταῖς αὐτῶν ἀποδῶσι πόλεσι μὴ σφίσι τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπιτηδείως αὐτονομεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτοῖς ἑκάστοις ὡς βούλονται· δίκας δὲ ὅτι*

144. *ἀλλ' ἐκεῖνα*] Haec referuntur ad initium huius cap. Mox *ἅμα τοῖς ἔργοις* est *dum ipsae res gerentur* sive in ipso bello. Ad *ἀποπέμψωμεν* supple *αὐτούς*. Simul traiectio verborum inest, pro *νῦν δὲ ἀποπέμψωμεν τούτοις ἀποκρινάμενοι, ὅτι* etc. De *ξενηλασίᾳ* Spartanorum v. Wessel. ad Petit. Legg. Att. p. 678. Od. Muell. Dor. 2. p. 8. adn. p. 121. 229. 411. adn. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 57. §. 28. et Thuc. 2, 39.

οὔτε — κωλύει ἐν ταῖς σπονδαῖς] i. e. *tempore pacis, quam agimus, commercia non sunt impedimento. Ἐν ταῖς σπονδαῖς* hoc sensu est, quemadmodum 7, 18. *ἐν σπονδαῖς*, ubi Schol. *ἀντὶ τοῦ οὐσῶν σπονδῶν*. Adde 1, 55. extr. 2, 5. 3, 56. 65. et mox extremo primo libro legitur *ἐπεμίγνυντο δὲ ὅμως ἐν αὐταῖς* i. e. *ἐν ταῖς αἰτίαις καὶ διαφοραῖς*, sive *tempore, quo illae causae belli et discordiae obtinebant.* Et *ἐν ταῖς σπονδαῖς* dixit adiecto articulo, non, ut plerumque, *ἐν σπονδαῖς*, quemadmodum saepissime quidem *ἐν εἰρήνῃ*, sed etiam, quamquam rarius, *ἐν τῇ εἰρήνῃ*, ut 2, 65. 3, 9. 13. etc., hac cum sensus videlicet differentia: in einer Zeit des Friedens et zu der Zeit, wo wir Frieden haben. Neque aliter dicitur *ἐν τῷ πολέμῳ* et *ἐν πολέμῳ*. v. Popp. 2. Commentt. p. 118. 337. 352. Commercia (*ἐκεῖνο, τὸ Μεγαρέας ἐᾶν λιμέσι χρῆσθαι*, et *τόδε, τὸ ξενηλασίας μὴ ποιεῖν*), Pericles dicit, pacis tempore quid obsint? Imo commerciorum interruptio novum bellum adducet. Insimulatio in his verbis inest Lacedaemoniorum (et, si verum spectes, etiam Atheniensium), sed certe acerbior illorum, qui non unum populum, neque ad tempus, sed per omne tempus omnes peregrinos a se spernerent et procul abhiberent. Verbum *κωλύειν* absolute positum est sine ullo casu subiecti, ut sit hinderlich seyn, quemadmodum *βλάπτειν* est: schädlich seyn, c. 141. nullo casu adiecto et rursus ipsum *κωλύειν* c. 129. *μὴ κεκωλύσθω*, es sey kein Hinderniss, et omnium apertissime *ἐπικωλύει* 6, 17. et *κεκωλῦσθαι* 4, 14., ubi v. adnot. Mox *τάς τε πόλεις* Cass. Aug. (Ven. Pal. Reg. H. Vat. cod. Bas. Gr. Lugd. I.) Vulgo *τὰς δέ*. Particulae *μέν* respondet *τε* ut 2, 70. 3, 46. 4, 32. 69. 8, 1. init.

σφίσι τοῖς Λακεδαιμονίοις] Scholiastae verba *τ. Λακ.* glossa videntur, quod iudicium suum fecit Valck. ad Herodot. 5, 92. prop. fin. Quod si recte fieret, sexcenta alia eiusmodi apud Thucydidem delenda esse monuit et exempla attulit Krueg. ad Dionys. p. 169. Quare supra c. 100. verba *αἱ Ἐννέα ὁδοί*, quamquam a Valla omissa, non putat obducenda esse. Huis generis praecipue sunt loci, ubi positis *οἱ*

ἐθέλομεν δοῦναι κατὰ τὰς ξυνθήκας, πολέμου δὲ οὐκ ἄρξομεν, ἀρχομένους δὲ ἀμυνούμεθα. ταῦτα γὰρ δίκαια καὶ πρέποντα ἅμα τῇδε τῇ πόλει ἀποκρίνασθαι. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι ἀνάγκη πολεμεῖν· ἢν δὲ ἑκούσιοι μᾶλλον δεχώμεθα, ἧσσον ἐγκεισομένους τοὺς ἐναντίους ἕξομεν· ἔκ τε τῶν μεγίστων κινδύνων ὅτι καὶ πόλει καὶ ἰδιώτῃ μέγισται τιμαὶ περιγίγνονται. οἱ γοῦν πατέρες ἡμῶν ὑποστάντες Μήδους καὶ οὐκ ἀπὸ τοσῶνδε ὁρμώμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκλιπόντες γνώμῃ τε πλείονι ἢ τύχῃ καὶ τόλμῃ μείζονι ἢ δυνάμει τόν τε βάρβαρον ἀπεώσαντο καὶ ἐς τάδε προήγαγον αὐτά. ὧν οὐ χρὴ λείπεσθαι, ἀλλὰ τούς τε ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ ἀμύνεσθαι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πειρᾶσθαι αὐτὰ μὴ ἐλάσσω παραδοῦναι.

145 Ὁ μὲν Περικλῆς τοιαῦτα εἶπεν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νομίσαντες ἄριστα σφίσι παραινεῖν αὐτὸν ἐψηφίσαντο ἃ ἐκέλευε, καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπεκρίναντο τῇ ἐκείνου γνώμῃ, καθ' ἕκαστά τε ὡς ἔφρασε καὶ τὸ ξύμπαν, οὐδὲν κελευόμενοι ποιήσειν, δίκῃ δὲ κατὰ τὰς ξυνθήκας ἑτοῖμοι εἶναι διαλύεσθαι περὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. καὶ οἱ μὲν ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου καὶ οὐκέτι ὕστερον ἐπρεσβεύοντο.

146 Αἰτίαι δὲ αὗται καὶ διαφοραὶ ἐγένοντο ἀμφοτέροις πρὸ τοῦ πολέμου ἀρξάμεναι εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἐν Ἐπιδάμνῳ καὶ Κερκύρᾳ· ἐπεμίγνυντο δὲ ὅμως ἐν αὐταῖς καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων, ἀκηρύκτως μέν, ἀνυπόπτως δὲ οὔ. σπονδῶν γὰρ ξύγχυσις τὰ γιγνόμενα ἦν καὶ πρόφασις τοῦ πολεμεῖν.

μὲν — οἱ δέ tamen subiecta, quo illae voces redeunt, adiiciuntur, velut 6, 57. καὶ ὁ μὲν ὁ Ἀριστογείτων. Mox iuxta se ponuntur ἄρξομεν, ἀρχομένους, ubi „frequentius, ait Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 878., est ἄρχειν πολέμου, at qui belli initium faciunt, non modo ut ab aliis id continuetur, eius initium faciunt, sed sibi eius initium faciunt, ut id bellum ipsi continuent; itaque etiam ἀρχομένους dici potuit, hoc est ἐν ἀρχῇ ὄντας.“

145. ἐπὶ ἴσῃ] Schol. ἐξ ἰσοτιμίας, καὶ οὐχὶ κελευόμενοι.

οὐκέτι — ἐπρεσβεύοντο] Melesippus 2, 12., ab Archidamo missus, caduceator erat, non legatus. Nisi cum Kutzenio de Pericl. Spec. 1. p. 42. vis dicere haec verba ita intelligere nos debere, ut ante primum belli initium i. e. ante occupatas a Thebanis Plataeas, Lacedaemonios neminem amplius legatum statuamus misisse. Popp.

146. ἀκηρύκτως] Praecone nondum utebantur commeantes, quo nimirum comite opus esset in bello, ut inviolati venirent et abirent, ut ostenderent se non infestos venire, sed amice et in causa a bello segregata. Bau.

TEMPORA

RERUM PRIMO LIBRO MEMORATARUM.

Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 452 sqq. 2, 2. p. 514 sqq.

Cap.

12. *ἑξηκοστῷ ἔτει μετὰ Ἰλίου ἅλωσιν*] 1124. ant. Chr. N. sive 347 annis ante primam Olympiada.
  ὀγδοηκοστῷ ἔτει] 1104. ant. Chr. N. sive 327 annis ante primam Olympiada. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 484. 501 sq.
13. *Ἀμεινοκλῆς*] Ol. 19, 1. (704.)
  ναυμαχία τε παλαιτάτη] Ol. 28, 2. (667.) v. Wachsm. 1, 1. p. 179, 68. 2, 1. p. 374, 4. 381, 59. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 161, 8.
  Μασσαλίαν οἰκίζοντες] circ. Ol. 45. (600.) v. adn. ad h. l.
14. *ὀλίγον πρὸ — τοῦ Δαρείου θανάτου*] Ol. 73, $\frac{2}{3}$. (486.)
  Θεμιστοκλῆς ἔπεισεν] Ol. 71, 4. (493.) v. adn. ad c. 93.
16. *Κροῖσον καθελοῦσα*] Ol. 58, 1. (548.)
18. *μετὰ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν*] Ol. 67, 2. (510.)
  ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη] Ol. 72, 3. (490.)
20. *τῷ Ἱππάρχῳ περιτυχόντες ἀπέκτειναν*] Ol. 66, 2. (514.)
23. *μετὰ Εὐβοίας ἅλωσιν*] Ol. 83, 3. (445.)
24. *ἀπῴκισαν Κερκυραῖοι*] Ol. 38, 2. (627.) v. Od. Muell. Dor. 1. p. 118. 2. p. 491.
25. *ἐλθόντες δὲ οἱ Ἐπιδάμνιοι*] Ol. $\frac{85}{86}$, $\frac{4}{1}$. (436.)
29. *ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι*] Ol. 86, $\frac{1}{2}$. (435.)
30. *περιιόντι τῷ θέρει*] Ol. 86, 2. (435.)
31. *ἐλθοῦσιν ὡς τοὺς Ἀθηναίους*] Ol. 86, $\frac{3}{4}$. (433.)
40. *Σαμίων ἀποστάντων*] Ol. 85, 1. (440.)
41. *τὸν Αἰγινητῶν ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ πόλεμον*] Ol. 72, 2. (491.) secundum Od. Muell. Aeginet. p. 87. Ol. 71, 4. (493.) sec. Boeckh. de Archont. Pseudepon. p. 628 sq. Medium tenet Wachsm. 1, 2. p. 474.
49. *ἐναυμάχουν*] Ol. $\frac{86}{87}$, $\frac{4}{1}$. (432.)
58. *ἀφίστανται μετὰ Χαλκιδέων*] 432. v. cap. 56. init. 57. init.
62. *ξυνέμισγον*] Sex mensibus ante initium belli Peloponnesiaci (v. Thuc. 2, 2.) i. e. ante Munychionem Ol. 87, 1. (sive Mai 431.) Pugna ergo accidit Maemacterione Ol. 87. 1. (432. Novembr. exeunt. vel Dec. ineunte.) Conf. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 300 sq.
87. *ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει καὶ δεκάτῳ*] 432.

ip.

). De rebus Pentecontaeteridis conf. Mans. Spart. 1, 2. p. 313 sqq.

ἐπειδὴ Μῆδοι ἀνεχώρησαν] Ol. 75, 2. (479.)

Σηστὸν — εἷλον] Ol. 75, $\frac{2}{3}$. (478.)

τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν] Ol. 75, $\frac{2}{3}$. (478.)

3. *τοῦ Πειραιῶς τὰ λοιπά*] Ol. 76, 4. (473.) v. adnot. ad 2, 13. VI.

4. *ἐστράτευσαν ἐς Κύπρον*] Ol. 77, 3. (470.)

5. *οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέξαντο τοὺς λόγους*] Ol. 77, 3. (470.)

μετεπέμποντο Παυσανίαν] Eodem anno.

6. *παραλαβόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡγεμονίαν*] Ol. 75, 4. (477.) v. Wachsm. 1, 2. p. 72. 12. b., qui tamen dubitantius loquitur p. 111, 6. v. adnot. ad. c. 95.

ἔταξαν] Ol. 77, 4. (469.) Dodw.

98. *Ἠιόνα — Σκῦρον*] Ol. 77, 4. (469.)

Καρυστίους] Ol. 78, 2. (467.)

Ναξίοις] Ol. 78, 3. (466.)

100. *ἡ ἐπὶ Εὐρυμέδοντι*] Ol. 77, 4. (469.) Aliter de his temporibus sentit Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 47, 63. verba *μετὰ ταῦτα* in principio huius capitis non referens ad cap. proxime praecedens. Conf. Wachsm. 1, 2. p. 58, 63. b.

χρόνῳ ὕστερον ξυνέβη Θασίους] Ol. 78, $\frac{3}{4}$. (465.)

ἐπὶ Στρυμόνα πέμψαντες] 465.

101. *τοῦ γενομένου σεισμοῦ*] fine anni 465.

τρίτῳ ἔτει] Ol. 79, $\frac{1}{2}$. (463.)

102. *οἱ δ' ἦλθον Κίμωνος στρατηγοῦντος*] Ol. 79, $\frac{3}{4}$. (461.) Aliter Od. Muell. Dor. 2. p. 499.

103. *οἱ ἐν Ἰθώμῃ δεκάτῳ ἔτει*] Ol. 81, $\frac{1}{2}$. (455.)

105. *μάχη ἐγένετο*] Ol. 80, $\frac{2}{3}$. (458.)

ἐπὶ Κεκρυφαλείᾳ] Ol. 80, $\frac{2}{3}$. (458.) De his et proxime sequentibus v. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 294.

ναυμαχία γίγνεται] 458.

ἐς τὴν Μεγαρίδα] Ol. 80, $\frac{3}{4}$. (457.)

107. *τὰ μακρὰ τείχη*] Ol. 80, $\frac{3}{4}$. (457.) v. adnot. ad 2, 13. VI.

Φωκέων στρατευσάντων] Ol. 80, 4. (457.)

108. *ἐν Τανάγρᾳ*] Ol. 80, 4. (457.) mense Posideone v. Boeckh. Explicc. Pindar. p. 532 sqq. Dissen. ad Isthm. 6. et ad Isthm. 1. (p. 481.)

ἐν Οἰνοφύτοις] Ol. 80, 4. (456.) mense Anthesterione. Vid. ibidem.

τὰ τείχη τὰ ἑαυτῶν — τὰ μακρὰ ἐπετέλεσαν] Ol. 80, 4. (456.) vid. adn. ad 2, 13. VI.

110. *τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα διεφθάρη*] 456. Conf. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 294. b.

111. *ἐστράτευσαν — ἐπὶ Φάρσαλον*] Ol. 80, 4. (456.)

μετὰ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον] Ol. 81, $\frac{2}{3}$. (454.)

112. *Κίμωνος — ἀποθανόντος*] Ol. 82, $\frac{3}{4}$. (449.)

τὸν ἱερὸν — πόλεμον] Ol. $\frac{82}{83}$, $\frac{4}{1}$. (448.)

Cap.

114. *Εὔβοια ἀπέστη*] Ol. 83, $\frac{2}{3}$. (446.)
Μέγαρα ἀφέστηκε] Ol. 83, 3. (446.) v. Od. Muell. Dor. 2. p. 1 500. 510.
μετὰ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι] Ol. 83, $\frac{3}{4}$. (445.)
115. *ἕκτῳ δὲ ἔτει*] Ol. 85, 1. (440.)
119. *αὖθις δὲ τοὺς ξυμμάχους παρακαλέσαντες*] Ol. $\frac{86}{87}$, $\frac{4}{1}$. (432.)
128. *τὸ ἀπὸ Ταινάρου ἄγος*] circ. Ol. 78, 3. (466.) v. Od. Mu Dor. 2. p. 499. 510. nr. 41.
τὸ πρῶτον μεταπεμφθείς] Ol. 77, 3. (470.)
131. *ἀνεχώρει τὸ δεύτερον ἐς Σπάρτην*] Ol. 77, 4. (469.)
136. *φεύγει — ἐς Κέρκυραν*] post 469.
137. *ὃ ἐπολιόρκει Νάξον*] Ol. 78, $\frac{2}{3}$. (466.)
138. *τελευτᾷ τὸν βίον*] aliquot annis post 464.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

Thebani Plataeas capere conantur 1—6. Apparatus Lacedaemoniorum et Atheniensium 7. Graecia alterutris accedit 8. Utrorumque socii 9. Prima invasio Atticae facta per Archidamum 10—24. Ab hoc *bellum Archidamium* dictum est. v. fragm. Lys. ap. Harpocr. v. *Ἀρχιδάμιον πόλεμον* (ap. Reisk. Vol. 6. Oratt. Gr. p. 11.) Marx in Ephoreis p. 232. Haec belli prima pars gesta est per decennium. Expeditiones Archidami in Atticam repetitae sunt annis 431. 430. 429. 428. Lacedaemonii incursionem in Atticam parant 10—12. Oratio Archidami 11. Apparatus Atheniensium, et (15) digressio de antiquo statu Atticae 13—17. Ipsa invasio, in qua Peloponnesii Acharnas usque procedentes terram vastant 18—22. Atheniensibus classem in Peloponnesum mittentibus Peloponnesii discedunt 23. Atheniensium de bello gerendo decreta 24. Athenienses Peloponnesum circumnavigantes apud Methonam et Pheam escensiones faciunt 25. Expeditio Atheniensium in fines Locrorum 26. Aeginetae insula sua expelluntur 57. Solis defectus 28. Athenienses societatem iungunt cum Sitalce, rege Odrysarum 29. Athenienses Sollium et Astacum capiunt et Cephalleniam sibi conciliant 30. Incursio Atheniensium in Megarida 31. Atalante ab Atheniensibus munitur 32. Corinthii Evarchum Astacum reducunt, et escensione in Cephallenia facta vincuntur 33. Sepultura Athenis eorum, qui primi in hoc bello caesi sunt 34. Oratio funebris Periclis 35—46. Pestilentia Athenis et altera incursio Peloponnesiorum 47—54. Peloponnesii Atticam vastant 55. Expeditio Atheniensium in Peloponnesum 56. Tempus morbi et incursionis 57. Haec pars historiae Thucydidis, qua pestilentia describitur, a veteribus Grammaticis verbis *ἐν τῇ λοιμικῇ καταστάσει* significatur. Vid. adn. ad 2, 51. *Ἐν τῷ λοιμῷ* ait Plut. Vol. 1. p. 334. Reisk. Hanc partem Thucydidei operis multi aemulati sunt, ut Dionysius Hal., Dio Cassius, Lucretius, Ovidius, Virgil., Diodorus Sic., Aelian., Procopius, Evagrius Scholast. Hist. Eccles., Hippocrat. Epid. libr. 3., Agathias, Nicephorus, Ioseph., Livius; de recentioribus Boccacius. Vid. Wyttenb. Ecll. Hist. p. 366. Barthelem. Voy. d. j. Anachars. Vol. 1. p. 314. et ante omnia Gibbon. Decline and Fall etc. Vol. 7. p. 419 sqq. cap. 43.

extr. Thomas Sprat, poeta Anglus, poema edidit de morbo Atheniensium: Plague of Athens a. 1659., de quo inique iudicat Iohnson Lives of the poets Vol. 1. p. 428. Walk. Expeditio Hagnonis et Cleopompi adversus Chalcidicam et Potidaeam 58. De rebus Atheniensium et Periclis administratione reipublicae 59 — 65. Athenienses cum Peloponnesiis transigunt de bello componendo et Pericli succensent 59. Oratio Periclis 60 — 64. Mulcta Periclis, reliqua vita, indoles et in urbe auctoritas 65. Expeditio Lacedaemoniorum in Zacynthum 66. Legati a Spartanis ad Regem missi capti trucidantur 67. Expeditio Ambraciotarum adversus Argos Amphilochicum 68. Athenienses naves Naupactum mittunt et in Cariam Lyciamque, ubi superantur 69. Potidaea expugnatur 70. Expeditio a Spartanis Plataeas suscepta 71 — 78. Atheniensium clades ad Spartolum 79. Ambraciotarum et finitimorum quorundam populorum et Cnemi Spartani expeditio contra Acarnaniam 80 — 82. Bellum maritimum in sinu Crissaeo 83 — 92. Prima pugna navalis Cnemi et Phormionis 83. 84. Altera pugna navalis 85 — 92. Oratio Brasidae et Cnemi 87. Oratio Phormionis 89. Conatus Peloponnesiorum adversus Piraeum et Salaminem 93. 94. Sitalcae Odrysae expeditio contra Perdiccam, regem Macedoniae 95 — 101. Digressio de regno Odrysarum 97. et de Macedonia 99. Res gestae a Phormione 102. 103.

B.

Ἄρχεται δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων καὶ τῶν ἑκατέροις ξυμμάχων, ἐν ᾧ οὔτε ἐπεμίγνυντο ἔτι ἀκηρυκτὶ παρ' ἀλλήλους καταστάντες τε ξυνεχῶς ἐπολέμουν· γέγραπται δὲ ἑξῆς ὡς ἕκαστα ἐγίγνετο κατὰ θέρος καὶ χειμῶνα. 1

Τέσσαρα μὲν γὰρ καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἳ ἐγένοντο μετὰ Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης. καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ μάχην μηνὶ ἕκτῳ καὶ ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων, ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν Βοιωταρχοῦντες 2

1. *καταστάντες — ἐπολέμουν*] i. e. quum eo venissent, ut bellum gererent, sine intermissione gesserunt. De relatione particularum *οὔτε — τε* v. Matth. p. 1226. Mox de partitione anni in aestates et hiemes etc. v. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 240 sqq.

2. Narrationem de Plataeis per Thebanos occupatis habent etiam Demosth. in Neaer. p. 1378 sqq. et Aeneas Poliorcet. 2. Quo iure Thebani in Plataeenses, hostiliter egerint, examinat Od. Muell. Orchom. p. 412 sq. De Chryside v. Creuz. Art. Hist. Gr. p. 71. 83. 123 sq. Vales. ad Polyb. Vol. 7. p. 94. Schw. Sturz. ad Hellanic. p. 77 sqq. Ideler. l. c. p. 371 sq., ibidemque de Ephoro eponymo. Mox quum Atheniensium Archontes munera sua Hecatombaeone adirent et scriptor dicat *ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος*, sequitur, Plataeas occupatas esse mense decimo Munychione exeunte. Munychio autem erat mensis vernus primus, hinc *ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ*. Rem factam esse *τελευτῶντος τοῦ μηνός* dicit cap. 4. Mensis Munychio eo anno exitum habuit die 7. Maii.

Βοιωταρχοῦντες] In foedere Boeotico erant Thebae cum urbibus *συμμόροις* (hoc est tertia ferme pars Boeotiae), Thespiae, Haliartus, Coronea, Lebadea, Orchomenus, cui Chaeronea *συντελής* erat, Copae et reliquae urbes circa lacum (fortasse Hyle, Onchestus et Ocaleae), Anthedon, Tanagra, Plataeae, Oropus, Chalia et Eleutherae, quae tamen urbs mature Boeotia divulsa est. Thucydides 5, 38. narrat, *τὰς τέσσαρας βουλὰς* Boeotorum summum collegium fuisse, ad quod Boeotarchi referrent. Easdem singulari numero appellat *βουλήν*. Quarum quum nullo alio loco mentio fiat, ratio in obscuro est; fortasse collegium quadripartitum erat ex modo negotiorum, quae tractabant. Sed Boeotarchos verisimile est eadem ratione fuisse erga quatuor consilia, qua magistratus Spartanos erga gerusiam. Amplissimam potestatem habebant leges exercendi et ductum bellicum. Munus eorum pro ratione anni Boeotici finem habebat solstitio hiberno, at denuo illud obire poterant, velut Pelopidas undecies deinceps Boeotarchus fuit. Qui

Πυθάγγελός τε ὁ Φυλείδου καὶ Διέμπορος ὁ Ὀνητορίδου, ἐςῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα. ἐπηγάγοντο δὲ καὶ ἀνέῳξαν τὰς πύλας Πλαταιῶν ἄνδρες Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, βουλόμενοι ἰδίας ἕνεκα δυνάμεως ἄνδρας τε τῶν πολιτῶν τοὺς σφίσιν ὑπεναντίους διαφθεῖραι καὶ τὴν πόλιν Θηβαίοις προςποιῆσαι. ἔπραξαν δὲ ταῦτα δι' Εὐρυμάχου τοῦ Λεοντιάδου ἀνδρὸς Θηβαίων δυνατωτάτου. προϊδόντες γὰρ οἱ Θηβαῖοι ὅτι ἔσοιτο ὁ πόλεμος ἠβούλοντο τὴν Πλάταιαν ἀεὶ σφίσι διάφορον οὖσαν ἔτι ἐν εἰρήνῃ τε καὶ τοῦ πολέμου μή πω φανεροῦ καθεστῶτος προκαταλαβεῖν. ᾗ καὶ ῥᾷον ἔλαθον ἐςελθόντες, φυλακῆς οὐ προκαθεστηκυίας. θέμενοι δὲ ἐς τὴν ἀγορὰν τὰ ὅπλα

vero ultra legitimum tempus gerebat, capite damnabatur. Numerus Boeotarchorum nimirum pendebat ex numero urbium, quae in foedere erant. Bello Peloponnesiaco, quum ad Delium pugnabatur, duodecim [imo undecim] Boeotarchi erant, et in his duo Thebani, quorum alter principatum habebat, et quidem ex principatu Thebarum sequebatur, ut hoc perpetuum esset. Illum principem Boeotarchum probabile est eundem fuisse, qui *ἄρχων ἐν κοινῷ Βοιωτῶν*, *ἄρχων Βοιωτοῖς* et in decretis foederis quibusdam etiam simpliciter *ἄρχων* appellatur. Eo quod Thebae binos Boeotarchos habebant, effectum est, ut etiam in ferendis suffragiis plus valerent. Tempore, quo ad Leuctra pugnatum est, quum Boeotia intestinis discordiis vexaretur et septentrionalis pars in potestate Spartanorum esset, modo septem Boeotarchi fuere, interdum nulli. Boeotarchos, quia urbium, a quibus mittebantur, vice agebant, et suorum quisque militum aciem pro arbitrio instituebant, credibile est, in comitiis urbium foederis creatos esse, quamquam posteriori aetate reperimus, Boeotiam ad exemplum foederis Achaici comitia praetoria habere, quibus belli dux foederis et praeter eum Boeotarchi creantur. In deliberationibus maior numerus suffragiorum valebat. Thebanis non modo ius fuisse videtur binorum Boeotarchorum, sed eos etiam magnam vim exercuisse in quatuor consilia et Boeotarchos, quum praesertim probabile sit, Thebis tum illa consilia, tum Boeotarchos sedem habuisse. Od. Muell. s. v. Boeotia ap. Ersch. et Grub. Encyclop. Vol. 11. p. 270. Adde eundem Orchom. p. 404 sq. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 727. 728. sq. Arn. ad Thuc. 3, 61. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 128 sq. 191, 7. 195, 41. 1, 2. p. 217. C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 179 sqq. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 83 sqq. Tittm. Gr. Staatsv. p. 375. 693.

Φυλείδου] Cass. Aug. Ven. Laur. E. Vind. Ar. Chr. Vulgo *Φυλίδου*. Schneid. ad Xen. H. Gr. 5, 4, 2. dedit *Φυλλίδου*. Gr. D. *Φιλίδου*. Mox ad *προςποιῆσαι* Schol. adnotavit *ἵνα μὴ δημοκρατῆται*. deinde „Eurymachus filius est Leontiadae, qui apud Thermopylas se in fidem Persarum dediderat, qui fortasse unus ex maioribus Leontiadae optimatis erat, qui Phoebidae Spartano Cadmeam tradebat.“ Od. Muell. Orchom. p. 413. Mox *ὅτι ἔσεται* Gr. pro *ὅτι ἔσοιτο*. Vid. Matth. p. 963. 3; coll. p. 1027. §. 529.

θέμενοι τὰ ὅπλα] Graecorum milites graviter armati, ubicunque itinere desistebant, continuo hastas et scuta ordine congerebant, nec prius resumebant, quam agmine rursus procedente. Utcunque castra ponebant, locus in castris propatulus deligebatur armis ordine componendis, eademque proinde una solennis armorum ostentatio erat. Si qua urbs obsidebatur, magno incolarum numero militia fungente, arma

τοῖς μὲν ἐπαγομένοις οὐκ ἐπείθοντο ὥςτ' εὐθὺς ἔργου ἔχεσθαι καὶ ἰέναι ἐς τὰς οἰκίας τῶν ἐχθρῶν, γνώμην δὲ ἐποιοῦντο κηρύγμασί τε χρήσασθαι ἐπιτηδείοις καὶ ἐς ξύμβασιν μᾶλλον καὶ φιλίαν τὴν πόλιν ἀγαγεῖν, καὶ ἀνεῖπεν ὁ κῆρυξ, εἴ τις βούλεται κατὰ τὰ πάτρια τῶν πάντων Βοιωτῶν ξυμμαχεῖν, τίθεσθαι παρ' αὐτοὺς τὰ ὅπλα, νομίζοντες σφίσι ῥᾳδίως τούτῳ τῷ τρόπῳ προςχωρήσειν τὴν πόλιν. 3 οἱ δὲ Πλαταιῆς ὡς ᾔσθοντο ἔνδον τε ὄντας τοὺς Θηβαίους καὶ ἐξαπιναίως κατειλημμένην τὴν πόλιν, καταδείσαντες καὶ νομίσαντες πολλῷ πλείους ἐςεληλυθέναι, οὐ γὰρ ἑώρων ἐν τῇ νυκτί, πρὸς ξύμβασιν ἐχώρησαν καὶ τοὺς λόγους δεξάμενοι ἡσύχαζον, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐς οὐδένα οὐδὲν ἐνεωτέριζον. πράσσοντες δέ πως ταῦτα κατενόησαν οὐ πολλοὺς τοὺς Θηβαίους ὄντας καὶ ἐνόμισαν ἐπιθέμενοι ῥᾳδίως κρατῆσαι· τῷ γὰρ πλήθει τῶν Πλαταιῶν οὐ βουλομένῳ ἦν

eorum perpetuo in foro aliove loco propatulo urbis congesta manebant, ut ea primo quoque tumultu parata haberent. Hinc phrasis: currere ἐπὶ τὰ ὅπλα i. e. ad illum locum, ubi arma recondita sunt, ut primo quoque tempore pugnae aptari possint. Atque tam inveteratus hic mos erat, quaque occasione arma ordine reponendi, ut in lustrationibus armorum, ubi milites Graeci id faciebant, quod milites nostri faciunt iussi arma solo imprimere (Gewehr ab), Graeci milites se longis suis hastis scutisque levarent, et quandocunque dux eos alloquebatur, arma ordine structa relinquerent et sine armis audirent: qua opportunitate bis terve usi tyranni milites armis exuebant, militibus conductitiis iussis absportare hastas et scuta civium, militia pedestri fungentium, dum ex more congesta erant et civium ordines adstabant non armati in alio vico urbis audientes orationem tyranni consulto institutam, ut cives armis privaret. v. Thuc. 4, 91. 6, 58. Polyaen. Strateg. 1, 21. Conf. praeterea de universa sententia eorum, quae modo dixi, Thuc. 4, 130. 8, 69. et Xenoph. Anab. 2, 2, 20. 3, 1, 3. Thebani igitur, ut fieri solebat, quum agmen sustinebatur, ibant arma ordine reconditum, et iubendo Plataeenses, ut sua secum arma componerent, hoc iubebant, ut illi domibus exeuntes secum arma iungerent, hastis scutisque constructis una cum armis ipsorum, quae una cum ipsorum rursus arriperentur, quamprimum opus esset vel agmen vel pugnam ingredi. ARN. Adde Valck. ad Herodot. 9, 52. Wessel. ad Diod. 12, 66. 20, 31. Popp. 2. Commentt. p. 7 sq. hanc unam formulae τίθεσθαι τὰ ὅπλα explicationem omnibus locis convenire docet: armis ordine proxime positis et ad pugnam promtis et expeditis consistere, sive ad pugnam promtum, arma ad manus habentem, quamquam minime manibus tenentem consistere. „Nisi quod apud Diodorum 20, 31. 45. legitur θεμένους τὰ ὅπλα παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς sensu deponendi arma (die Waffen niederlegen und sich zu Gefangenen ergeben)." BRED. ad 1, 105. Mox τοῖς ἐπαγομένοις est *adductoribus*. Participium substantivi instar est. v. Lob. ad Soph. Ai. p. 277. Deinde ἀνεῖπε frequens verbum est de proclamantibus praeconium. v. Thom. M. p. 68. et interpp. ad Greg. Cor. p. 494. Verbis κατὰ τὰ πάτρια Plataeenses monentur, „ut originis suae et consanguinitatis Aeolicae memores foedus repetant cum popularibus suis, Boeotis, quod ipsorum maiores antehac observaverant, potius, quam socii maneant Atheniensium, populi non consanguinei." ARN.

3. οὐ βουλομένῳ ἦν] v. Matth. §. 388. d. e. Mox laborem τοῦ διορύσσειν non difficilem fuisse, quum parietes veterum domorum ma-

τῶν Ἀθηναίων ἀφίστασθαι. ἐδόκει οὖν ἐπιχειρητέα εἶναι καὶ ξυνελέγοντο διορύσσοντες τοὺς κοινοὺς τοίχους παρ' ἀλλήλους, ὅπως μὴ διὰ τῶν ὁδῶν φανεροὶ ὦσιν ἰόντες, ἁμάξας τε ἄνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν, ἵν' ἀντὶ τείχους ᾖ, καὶ τἆλλα ἐξήρτυον ᾗ ἕκαστον ἐφαίνετο πρὸς τὰ παρόντα ξύμφορον ἔσεσθαι. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν ἑτοῖμα ἦν, φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐπ' αὐτούς, ὅπως μὴ κατὰ φῶς θαρσαλεωτέροις οὖσι προςφέρωνται καὶ σφίσιν ἐκ τοῦ ἴσου γίγνωνται, ἀλλ' ἐν νυκτὶ φοβερώτεροι ὄντες ἥσσους ὦσι τῆς σφετέρας ἐμπειρίας τῆς κατα τὴν πόλιν. προςέβαλόν τε εὐθὺς καὶ ἐς χεῖρας ᾔεσαν κατὰ 4τάχος. οἱ δ' ὡς ἔγνωσαν ἠπατημένοι, ξυνεστρέφοντό τε ἐν σφίσιν αὐτοῖς καὶ τὰς προςβολὰς ᾗ προςπίπτοιεν ἀπεωθοῦντο. καὶ δὶς μὲν ἢ τρὶς ἀπεκρούσαντο, ἔπειτα πολλῷ θορύβῳ αὐτῶν τε προςβαλλόντων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κραυγῇ τε καὶ ὀλολυγῇ χρωμένων, λίθοις τε καὶ κεράμῳ βαλλόντων, καὶ ὑετοῦ ἅμα διὰ νυκτὸς πολλοῦ ἐπιγενομένου, ἐφοβήθησαν καὶ τραπόμενοι ἔφυγον διὰ τῆς πόλεως, ἄπειροι μὲν ὄντες οἱ πλείους ἐν σκότῳ καὶ πηλῷ τῶν διόδων ᾗ χρὴ σωθῆναι, καὶ γὰρ τελευτῶντος τοῦ μηνὸς τὰ γιγνόμενα ἦν, ἐμπείρους δὲ ἔχοντες τοὺς διώκοντας τοῦ μὴ ἐκφεύγειν, ὥςτε διεφθείροντο πολλοί. τῶν δὲ Πλαταιῶν τις τὰς πύλας

xime ex luto et lateribus construi solerent, docet et alia rei exempla profert Bloomf. Ad ἀντὶ τείχους ᾖ supplendum τὸ καθιστάναι τὰς ἁμάξας, aut τὰ ἅρματα scriptori in mente erat, dum haec scribebat. v. Matth. p. 604. et de verbis ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν ibidem p. 1283. Mox magna subiectorum variatio est: φυλάξαντες Plataeenses — ἐπὶ αὐτοὺς (contra Thebanos) — προςφέρωνται Plataeenses — γίγνωνται Thebani. Et φοβερώτεροι est *magis timentes*, non *terribiliores*, id quod Suidas in φοβερός, Photius et Etym. M. p. 797, 53. adnotarunt, iterumque Phot. et Suidas in πιθανός. Non alio sensu Tacit. 1. Annal. 6. vocem *formidolosus* habet. v. Herm. ad Soph. Ai. 359.

4. ἀπεωθοῦντο] i. e. *conabantur eos repellere*, quae est vis imperfecti. Popp. Idem adnotavit, infinitivum in verbis τοῦ μὴ ἐκφεύγειν non, ut alibi, consilium sed effectum significare. „Sic Cantacuz., ait, 2, 35. p. 515. διέσεισεν αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς τοῦ μὴ οἴεσθαι. Nisi apud Thucydidem cum διώκοντας (*eo consilio, ut*) infinitivum iungi mavis."

διεφθείροντο πολλοί] Vulgo οἱ πολλοὶ i. e. *plerique*. Οἱ cum It. expunxerunt Bekk. et Popp. „Aeneas Pol. πολλοὺς ἔφθειραν et πολλοὺς etiam Theo Progymn. c. 4. in iudicio de h. l. nominat. Articulum, si silentium collatoris recte interpretamur, Lugd. quoque om." Popp. Scripturam οἱ πολλοὶ sic fere tuetur Arn.: „Quodsi Thuc. totum numerum Thebanorum intelligit, non quidem statim plerique interierunt (nam, ut Haack. observavit, ex circiter trecentis centum octoginta vivi capti sunt), sed tamen etiam captivi postea occisi sunt v. cap. 4. extr. 5. extr. Quod si eam partem Thebanorum scriptor significat, quae urbem temere pervagata ex parte de moenibus se proiecit, eorum utique plerique perierunt: nam aut in plateis urbis caesi sunt, aut casu et praecipitatione de moenibus vitam finierunt. Utrovis

ἢ ἐξῆλθον καὶ αἵπερ ἦσαν ἀνεῳγμέναι μόναι, ἔκλησε στυρακίῳ ἀκοντίου ἀντὶ βαλάνου χρησάμενος ἐς τὸν μοχλόν, ὥστε μηδὲ ταύτῃ ἔτι ἔξοδον εἶναι. διωκόμενοί τε κατὰ τὴν πόλιν οἱ μέν τινες αὐτῶν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες ἔῤῥιψαν ἐς τὸ ἔξω σφᾶς αὐτοὺς καὶ διεφθάρησαν οἱ πλείους, οἱ δὲ κατὰ πύλας ἐρήμους γυναικὸς δούσης πέλεκυν λαθόντες καὶ διακόψαντες τὸν μοχλὸν ἐξῆλθον οὐ πολλοί, αἴσθησις γὰρ ταχεῖα ἐπεγένετο, ἄλλοι δὲ

modo accipis, plerique perierunt." Quum vero Thucydides adhuc de universis Thebanis loquatur, qui Plataeas occupaverant, nec tamen loquatur nisi de iis, quae tum maxime in plateis acciderunt, non de eo, quod iis, qui moenia ascenderant, aut serius captivis factum est, mihi quidem vulgata non recte defendi videtur.

στυρακίῳ] i. e. στυρακίῳ ἀκοντίου χρησάμενος καὶ αὐτὸ ἐμβαλὼν ἐς τὸν μοχλόν sive *usus spiculo iaculi loco pessuli in serae sive vectis foramen immisit.* Στύραξ est cuspis in ima hasta, qua erigi et solo infigi solet. v. Phot. in στύραξ et Eustath. ad Il κ, 795. Casaub. ad Aeneae Tact. p. 172. Orell. inter alia haec habet: „Recte Schol. Thuc. reprehendit eos, qui στυράκιον interpretabantur de hastili sive hastae ligno, quod dicebant in obicem immissum esse. Atqui στύραξ, σαυρωτὴρ et οὐρίαχος ferrum illud significant, quod in terram defigebant, quum hastae rectae incumbebant, et quod in altero hastae extremo ἐπιδορατίδα oppositam habet, Romanis proprie *cuspis*, cui opponitur *mucro*." Vid. ibidem p. 173 sq. I. Fr. Gronovii adnotationem, qua, sicut Casauboni adnotatione, hic locus egregie illustratur. „Βάλανος erat genus pessuli immissi in vectem et penetrantis per vectem in ipsas fores. Qui pessulus si totus immittebatur, non poterat videlicet extrahi nisi clave, cuius tubus formam haberet prorsus aptam pessulo, ut firmiter pessulum comprehenderet ac sursum traheret. Hinc clavis illa βαλανάγρα appellata est, quippe capiens et revellens βάλανον. Hinc variae artes enumerantur ab Aenea Tactico c. 18 — 20., velut pessuli mensuram capiendi hoc consilio, ut aequali clave facta pessulum extraherent, et cavum vectis foriumque, in quod pessulus immittebatur, ita partim sabulo explendi, ut pessulus non totus intraret. v. Aeneam Tact. c. 18., ibique Casaub. Στυράκιον videtur fuisse ferrea cuspis in extrema hasta, qua humo figebatur. Tale στυράκιον hic adhibitum est loco στύρακος i. e. parva cuspis iaculi loco cuspidis amplioris, qualem hastae maiores sive lanceae habebant, quia amplior cuspis non habitura fuisset satis spatii in βαλανοδόκῃ sive cavo, in quod βάλανος immittebatur. Effectus cuspidis sic immissae plane idem erat, qui est ex obturata rimula, per quam scintilla in pulverem pyrium tormenti igniarii descendit; nam non poterat rursus extrahi, quia clavis deerat apta ad cuspidem extrahendam. Sunt, qui statuant pessulum ipsum cavum fuisse, et similem valde longo munimento ab acus iniuriis digitum tuenti, ita ut clavis intus in pessulo aptaretur atque inseri deberet interiori pessulo, ipsa quum solida esset. At certo una ex descriptionibus Aeneae Tactici (cap. 19. p. 56. init.), ubi σίφων sive tubus memoratur ut necessaria clavis pars, videtur comprobare, clavem vulgo cavam fuisse, et externe amplexam esse βάλανον ea ratione, qua modo dixi." Arn. Μοχλός, ὀχεύς, ἐπιβλής synonyma sunt, seram sive vectem (Hebel, Querbalken), significantia. Vid. Casaub. ad Aen. Tact. p. 170 sq. Apud scriptores posterioris aevi alia harum rerum ratio est. v. Iacobs. Animadvv. ad Anthol. Gr. 1, 2. p. 328. et Eratosthenis lusum ibidem Anthol. 4. p. 93. nr. 2.

ἄλλῃ τῆς πόλεως σποράδην ἀπώλλυντο. τὸ δὲ πλεῖστον καὶ ὅσον μάλιστα ἦν ξυνεστραμμένον, ἐςπίπτουσιν ἐς οἴκημα μέγα, ὃ ἦν τοῦ τείχους καὶ αἱ πλησίον θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον αὐτοῦ, οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι καὶ ἄντικρυς δίοδον ἐς τὸ ἔξω. ὁρῶντες δ' αὐτοὺς οἱ Πλαταιῆς ἀπειλημμένους ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσιν ὥςπερ ἔχουσιν ἐμπρήσαντες τὸ οἴκημα, εἴτε τι ἄλλο χρήσωνται. τέλος δὲ οὗτοί τε καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν Θηβαίων περιῆσαν κατὰ τὴν πόλιν πλανώμενοι ξυνέβησαν τοῖς Πλαταιεῦσι παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ὅπλα χρήσασθαι ὅ, τι ἂν βούλωνται. οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν.

5 Οἱ δὲ ἄλλοι Θηβαῖοι οὓς ἔδει ἔτι τῆς νυκτὸς παραγενέσθαι πανστρατιᾷ, εἴτι ἄρα μὴ προχωροίη τοῖς ἐςεληλυθόσι, τῆς ἀγ-

τὸ δὲ πλεῖστον — ἐςπίπτουσιν] v. Matth. p. 602. n. 1. ab init. Mox in verbis αἱ πλησίον θύραι vulgo πλησίον deest, Popp. recepit ex plurimis optimisque libris. Haack. propinquas ianuas intelligit eas, quae in adversa aedificii parte erant, Didot. transmittit πλησίον, ita legens ὃ ἦν τοῦ τείχους πλησίον, καὶ αἱ θύραι etc. Verum sic ego malim ὃ ἦν τοῦ πλησίον τείχους coll. 1, 134. οἴκημα, ὃ ἦν τοῦ ἱεροῦ. Mox ἄντικρυς est auf der andern Seite, *ex adverso*. Lobeck. ad Phryn. p. 444. statuit, ἄντικρυς et ἀντικρύ ita differre, ut hoc τοπικὸν sit, significans *ex adverso*, *e regione*, quod veteres Attici ἀντικρύ et καταντικρύ dicant. Rursus ἄντικρυς, *recta*, dicit significationem habere ex tempore et loco confusam, ut Latina *extemplo* et *illico*. Buttm. Gr. max. Vol. 2. p. 290. dicit ἀντικρύ Homero, qui ἄντικρυς non habeat, omnibus in notionibus usitatissimum, et veteribus Atticis plane abiudicat, idemque ἄντικρυς praesenti loco Thuc. cum sensu *ex adverso* (auf der andern Seite) scriptum vult. Sic etiam Schol. intellexit. Popp. negat, aut cum Lobeckii aut Buttmanni praeceptis conciliari posse verba Xen. Cyrop. 7, 1, 30. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν φάλαγγα ἐμβάλλει. Nempe obsequendum videtur Arnoldo, qui in adn. ad 1, 122. ex significatione *recta* (quo sensu ἄντικρυς est ap. Thuc. 6, 49.) alteram ducens: φανερῶς, σαφῶς (quare ἄντικρυς pro *omnino*, *manifeste*, *aperte* legitur ap. Thuc. 1, 122. 5, 30. 8, 64. 92.), metaphoram dicit esse sumtam a telo recta penetrante et collimante, et confert vocabula Anglica thorough, thoroughgoing i. e. durchaus, durch und durch. Unde sponte sequitur significatio *ex adverso* (von der andern Seite heraus). Hoc si probemus, loco Xenophontis erit *penitus per totum conglobatorum militum*. Omne illarum formarum discrimen tolli vult Bloomf. ad Aesch. Choeph. 186, ut Popp. adnotavit. In verbis ἔτυχεν αὐτοῦ pronomen quodammodo vice pronominis relativi fungitur, quod fieri solet in oratione bimembri, ubi relativum praecessit, sed alio casu positum. Vid. Herm. ad Vig. p. 707, 28. Hoc loco aliquis dicturus erat: ὃ ἦν τοῦ τείχους καὶ οὗ αἱ πλησίον θύραι ἀνεῳγμέναι ἔτυχον. Mox alii legunt κατακαύσουσιν et χρήσονται. Et quidem in interrogationibus obliquis plerumque futurum tempus praefertur, quare Matth. p. 963. 2. legit et explicat futurum etiam h. l. Eadem differentia inter haec tempora hosque modos in oratione indirecta est, quae in recta, velut inter τί ποιήσω et τί ποιῶ; i. e. was werde ich — was soll ich thun? Statim de verbis παραδοῦναι χρήσασθαι v. Matth. §. 532. a.

5. εἴ τι μὴ προχωροίη] v. ibidem p. 1017. 3. Mox „ἐπεβοήθουν

γελίας ἅμα καθ' ὁδὸν αὐτοῖς ῥηθείσης περὶ τῶν γεγενημένων ἐπεβοήθουν. ἀπέχει δὲ ἡ Πλάταια τῶν Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ τὸ ὕδωρ τὸ γενόμενον τῆς νυκτὸς ἐποίησε βραδύτερον αὐτοὺς ἐλθεῖν· ὁ γαρ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐῤῥύη μέγας καὶ οὐ ῥᾳδίως διαβατὸς ἦν. πορευόμενοί τε ἐν ὑετῷ καὶ τὸν ποταμὸν μόλις διαβάντες ὕστερον παρεγένοντο, ἤδη τῶν ἀνδρῶν τῶν μὲν διεφθαρμένων, τῶν δὲ ζώντων ἐχομένων. ὡς δ' ᾔσθοντο οἱ Θηβαῖοι τὸ γεγενημένον, ἐπεβούλευον τοῖς ἔξω τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν· ἦσαν γὰρ καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ κατασκευὴ οἷα ἀπροσδοκήτου κακοῦ ἐν εἰρήνῃ γενομένου· ἐβούλοντο γὰρ σφίσιν εἴ τινα λάβοιεν ὑπάρχειν ἀντὶ τῶν ἔνδον, ἢν ἄρα τύχωσί τινες ἐζωγρημένοι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα διενοοῦντο· οἱ δὲ Πλαταιῆς ἔτι διαβουλευομένων αὐτῶν ὑποτοπήσαντες τοιοῦτόν τι ἔσεσθαι καὶ δείσαντες περὶ τοῖς ἔξω κήρυκα ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους λέγοντες ὅτι οὔτε τὰ πεποιημένα ὁσίως δράσειαν ἐν σπονδαῖς σφῶν πειραθέντες καταλαβεῖν τὴν πόλιν, τά τε ἔξω ἔλεγον αὐτοῖς μὴ ἀδικεῖν. εἰ δὲ μή, καὶ αὐτοὶ ἔφασαν αὐτῶν τοὺς ἄνδρας ἀποκτενεῖν οὓς ἔχουσι ζῶντας· ἀναχωρησάντων δὲ πάλιν ἐκ τῆς γῆς ἀποδώσειν αὐτοῖς τοὺς ἄνδρας. Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι καὶ ἐπομόσαι φασὶν αὐτούς· Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἄνδρας εὐθὺς ὑποσχέσθαι ἀποδώσειν, ἀλλὰ λόγων πρῶτον γενομένων ἤν τι ξυμβαίνωσι, καὶ ἐπομόσαι οὔ φασιν. ἐκ δ' οὖν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν οἱ Θηβαῖοι οὐδὲν ἀδικήσαντες· οἱ δὲ Πλαταιῆς ἐπειδὴ τὰ ἐκ τῆς χώρας κατὰ τάχος ἐσεκομίσαντο, ἀπέκτειναν τοὺς ἄνδρας εὐθύς. ἦσαν δὲ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν οἱ ληφθέντες, καὶ Εὐρύμαχος εἷς αὐτῶν ἦν, πρὸς ὃν ἔπραξαν οἱ προδιδόντες. 6 τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἔς τε τὰς Ἀθήνας ἄγγελον ἔπεμπον καὶ τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν τοῖς Θηβαίοις, τά τ' ἐν τῇ πόλει καθίσταντο πρὸς τὰ παρόντα ᾗ ἐδόκει αὐτοῖς. τοῖς

est de conatu: *auxilium praestitum iverunt.*" Gottl. Imperfecti hanc vim esse, sed tamen *βοηθεῖν* saepissime non *auxilium ferre*, sed *auxilio proficisci* significare, Popp. respondit. Mox de distantia Thebarum et Plataearum v. Od. Muell. Orchom. p. 488. nr. 8. init. Gail. Philol. Vol. 5. p. 280 sq. Dein. *ποταμός* om. C., sed cum reliquis libris agnoscit Demosth. p. 1379. Conf. Matth. §. 274. De phrasi *ἐῤῥύη μέγας* v. Interprr. ad Horat. 1. Serm. 7, 28., de verbis *εἰ λάβοιεν — ἢν τύχωσι* Matth. p. 1019. 6. In verbis *ὅτι — δράσειαν* perperam Koen. ad Greg. Cor. p. 58. optativum pro indicativo positum statuit. v. Matth. §. 529. coll. p. 952 sq. Mox „verbis *τά τε ἔξω ἔλεγον* oratio variata est, quasi antea non *ὅτι οὔτε*, sed *ὅτι οὐ* legeretur, et *ἔλεγον* cum *ἐξέπεμψαν* coniungendum esset." Popp. Deinde Schol. male *εὐθύς* ait esse pro *ἐξ εὐθείας* sive *ἀσκόπως*, geradezu und ohne Vorbehalt. In eodem errore est Zonaras in v. *εὐθύ*. Imo *εὐθύς* cum *ἀποδώσειν* iungendum est, et ex adverso verba *λόγων πρῶτον γενομένων ἀποδιδόναι* ponuntur. De Eurymacho v. Wessel. ad Herodot. 7, 233. et Dahlm. Herodot. p. 40. Denique *οἱ προδιδόντες* sunt *proditores*.

δ' Ἀθηναίοις ἠγγέλθη εὐθὺς τὰ περὶ τῶν Πλαταιῶν γεγενημένα, καὶ Βοιωτῶν τε παραχρῆμα ξυνέλαβον ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐς τὴν Πλάταιαν ἔπεμψαν κήρυκα, κελεύοντες εἰπεῖν μηδὲν νεώτερον ποιεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν οὓς ἔχουσι Θηβαίων, πρὶν ἄν τι καὶ αὐτοὶ βουλεύσωσι περὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἠγγέλθη αὐτοῖς ὅτι τεθνηκότες εἶεν. ἅμα γὰρ τῇ ἐσόδῳ γιγνομένῃ τῶν Θηβαίων ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐξῄει, ὁ δὲ δεύτερος ἄρτι νενικημένων τε καὶ ξυνειλημμένων· καὶ τῶν ὕστερον οὐδὲν ᾔδεσαν. οὕτω δὴ οὐκ εἰδότες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέστελλον· ὁ δὲ κῆρυξ ἀφικόμενος εὗρε τοὺς ἄνδρας διεφθαρμένους. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐς Πλάταιαν σῖτόν τε ἐσήγαγον καὶ φρουροὺς ἐγκατέλιπον, τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἀχρειοτάτους ξὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐξεκόμισαν.

7 Γεγενημένου δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς ἔργου καὶ λελυμένων λαμπρῶς τῶν σπονδῶν οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες, παρεσκευάζοντο δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν, πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν παρὰ βασιλέα καὶ ἄλλοσε ἐς τοὺς βαρβάρους, εἴ ποθέν τινα ὠφέλειαν ἤλπιζον ἑκάτεροι προσλήψεσθαι, πόλεις τε ξυμμαχίδας ποιούμενοι ὅσαι ἦσαν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως· καὶ Λακεδαιμονίοις μὲν πρὸς ταῖς αὐτοῦ ὑπαρχούσαις ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τοῖς τἀκείνων ἑλομένοις ναῦς ἐπετάχθησαν ποιεῖσθαι κατὰ μέγεθος

6. *τὰ περὶ τῶν Πλαταιῶν*] edidi cum Poppone ex bonis libris, quibus accedit Ven. Vulgatam *παρά* per attractionem explicat Haack., ut in his locis 5, 42. *τοὺς ἄνδρας τοὺς παρὰ Βοιωτῶν παραλαβόντας Ἀθηναίοις ἀποδοῦναι* i. e. *τοὺς ἄνδρας τοὺς παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς παρ' αὐτῶν ἀπολ.* etc. 8, 11. *τὰς παρὰ σφῶν πέντε ναῦς ἐβούλοντο πέμπειν.* Nam *παρά* cum genitivo eo sensu, quo *ὑπό* et interdum *πρός* vel *ἐκ*, non facile dicitur, nisi forte pro *ὑπό* dictum putes 2, 41. Rursus *παρά* cum dat. significaret *apud* v. Matth. p. 1172. fin. Mox de *νεώτερον* v. Stallb. ad Plat. Euthyphr. init., Wolf. Anall. liter. 2. p. 491. Matth. p. 854., et de verbis *πρὶν ἂν βουλεύσωσι* Herm. ad Eurip. Med. 215. Matth. §. 522. 2. p. 1010 sqq.

7. *λαμπρῶς*] i. e. *φανερῶς*, ut adnotaverunt veteres Grammatici. Wasse contulit Horat. 3. Carm. 11, 35. *splendide mendax.* De verbis *ὡς πολεμήσοντες* v. Matth. p. 1125. 6. Punctum post *πολεμήσοντες* monente Krueg. ad Dionys. p. 350. delevi, quia quae sequuntur verba *πρεσβείας τε μέλλοντες πέμπειν* et *ποιούμενοι* non solum ad Lacedaemonios, sed etiam Athenienses pertinent.

Λακεδαιμονίοις — ἐπετάχθησαν] Dativus *Λακεδαιμονίοις* est pro *ὑπὸ Λακεδαιμονίων*. *Ναῦς* est accusativus. Verum enim est praeceptum Phrynichi p. 170. Lob., fallitur Moeris s. v. *νῆες*. Verbum *ἐπετάχθησαν* significationem passivam habet: *iussi sunt.* v. Matth. p. 781. 2. Pronomen *ἐκείνων* refertur ad Lacedaemonios et positum est pro *αὐτῶν*, qua permutatione non raro usurpatum reperitur, velut 2, 12. 92. med., apud Plut. V. Timol. 16. Aem. P. 8. 36. al. Porro quaestio est, quinam sint iussi, et quod sit subiectum verbi *ἐπετάχθησαν*. Id respondendum est latere in verbis *κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων*, ut 1, 3. latebat in verbis *κατὰ ἔθνη*. Vid. Matth. p. 596. §. 298. Poppo, qui nescio unde subiectum *οἱ ξύμμαχοι* arcessit, rationem a me pro-

τῶν πόλεων, ὡς ἐς τὸν πάντα ἀριθμὸν πεντακοσίων νεῶν ἐσομένων, καὶ ἀργύριον ῥητὸν ἑτοιμάζειν, τά τ' ἄλλα ἡσυχάζοντας

positam ideo reiicit, quod κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων scriptum sit, et non κατὰ πόλεις. Quid ergo? an verba κατὰ ἔθνη παρέχεται ἐπωνυμίαν significabunt idem, quod τὰ ἔθνη παρέχεται ἐπωνυμίαν κατὰ ἔθνη (i. e. τὰ ἔθνη καθ' ἕκαστα παρ.), verba autem κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων ἐπετάχθησαν non idem significabunt, quod αἱ πόλεις κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων ἐπετάχθησαν? An κατὰ πόλεις si dixisset, tantum dixisset, quantum dicendo κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων? Reliqua huius loci sic intelligo. Verba ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας aeque iungenda sunt cum αὐτοῦ, atque cum τοῖς ἑλομένοις, hoc sensu: außer den Schiffen, die an Ort und Stelle in Italien und Sicilien diejenigen bereit hatten, welche daselbst die Partei der Lacedaemonier ergriffen hatten. Αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας non aliter dictum est, quam ἐκ τοῦ Ἄργους αὐτόθεν 5, 83. et τῶν αὐτοῦ ἐκεῖ 7, 48. et ἐς τὴν Μίλητον αὐτοῖ 8, 28. v. Krueg. ad Dionys. p. 280. Schaef. ad Theocr. 25, 170., ad Long. p. 371., ad Greg. Cor. p. 873. Popp. 2. Commentt. p. 175. 791 sq. Deinde quod dixi, verba ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας simul iungenda esse cum τοῖς ἑλομένοις, ἐξ pro ἐν positum est, ut in verbis τῶν ἐκ τῆς κοίλης Ἤλιδος — τῶν αὐτόθεν ἐκ τῆς περιοικίδος Ἠλείων, ubi si quis addat vel ὑπαρχόντων vel τὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἑλομένων, quis Graece sic dici neget? Quod qui negabunt, quid facient loco 2, 65. vers. fin. τοῖς τε πρότερον ὑπάρχουσι πολεμίοις καὶ τοῖς ἀπὸ Σικελίας μετ' αὐτῶν? Adde 2, 66. 83. init. Ac similia singulis fere paginis invenies. V. Popp. 1. 1. p. 176. 177. Krueg. ad Dionys. p. 302, 67. Quod ad rem attinet, Thuc. 3, 86. narrat, ξύμμαχοι δὲ τοῖς μὲν Συρακοσίοις ἦσαν πλὴν Καμαριναίων αἱ ἄλλαι Δωρίδες πόλεις αἵπερ καὶ πρὸς τὴν Λακεδαιμονίων τὸ πρῶτον ἀρχομένου τοῦ πολέμου ξυμμαχίαν ἐτάχθησαν, οὐ μέντοι ξυνεπολέμησάν γε. Diod. 12, 40. τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν συμμάχους διαπρεσβευσάμενοι διακοσίαις τριήρεσιν ἔπεισαν πολεμεῖν Lacedaemonii. Videntur Dorienses Italiae Siciliaeque Lacedaemoniis initio belli naves promisisse vacuas, propter consanguinitatem; ipsi non militasse, propter longinquitatem viae. Quae promissio si tum nondum facta erat, licebit participium ἑλομένοις eodem modo explicare, quo δεξάμενοι accipiendum est 1, 33. 40., atque ἑλομένοις ita reddas: *qui a Lacedaemoniorum partibus steterint.* Hunc igitur totius loci sensum arbitror: *A Lacedaemoniis sociae urbes pro sua quaeque magnitudine, praeter eas naves, quae ibi in Italia et Sicilia iis paratae erant, qui in his terris ad partes Lacedaemoniorum accesserint, alias naves conficere iussae sunt.*

ἀργύριον ῥητόν] Sua cuique urbi rata pars iam antea definita erat et ea quidem summa, ultra quam nunquam contribuerent, neque in quavis expeditione opus erat indicare, nisi quota pars eius in praesentia conferenda esset. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 180. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 40. Mox accusativi ἡσυχάζοντας — δεχομένους positi sunt constructione ad sensum facta pro nominativis. Sensus autem praecedentium idem est, ac si dixisset Λακεδαιμόνιοι ἐπέταξαν, vel, ut Schol. supplet, ἐπετάχθη. Causa mutati casus quaerenda partim est etiam in infinitivo ἑτοιμάζειν, qui proxime praecessit: idque fieri potuit eo facilius, quo minus clare subiectum ipsum, latens in verbis κατὰ μέγεθος τῶν πόλεων, expressum est. Mox ad μιᾷ νηΐ supple ἐρχομένους. Comma posui post βεβαίως. Sic. 5, 36. est καλῶς σφίσι φίλιον, ubi Schol. vocem καλῶς exponit per ipsum hoc βεβαίως, et 4, 20. est φίλους γενέσθαι βεβαίως. Iunctis secum his insulis circumcirca Peloponneso bellum inferre poterant, nam ab occasu illae, ipsi

καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηὶ ἕως ἂν ταῦτα παρασκευασθῇ. Ἀθηναῖοι δὲ τήν τε ὑπάρχουσαν ξυμμαχίαν ἐξήταζον καὶ ἐς τὰ περὶ Πελοπόννησον μᾶλλον χωρία ἐπρεσβεύοντο, Κέρκυραν καὶ Κεφαλληνίαν καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ Ζάκυνθον, ὁρῶντες, εἰ σφίσι φίλια ταῦτα εἴη βεβαίως, πέριξ τὴν Πελοπόννησον 8 *καταπολεμήσοντες. ὀλίγον τε ἐπενόουν οὐδὲν ἀμφότεροι, ἀλλ' ἔῤῥωντο ἐς τὸν πόλεμον οὐκ ἀπεικότως· ἀρχόμενοι γὰρ πάντες ὀξύτερον ἀντιλαμβάνονται, τότε δὲ καὶ νεότης πολλὴ μὲν οὖσα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, πολλὴ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις, οὐκ ἀκουσίως ὑπὸ ἀπειρίας ἥπτετο τοῦ πολέμου, ἥ τε ἄλλη Ἑλλὰς πᾶσα μετέωρος ἦν ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων. καὶ πολλὰ μὲν λόγια ἐλέγοντο, πολλὰ δὲ χρησμολόγοι ᾖδον ἔν τε τοῖς μέλλουσι πολεμήσειν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. ἔτι δὲ Δῆλος ἐκινήθη ὀλίγον πρὸ τούτων πρότερον οὔπω σεισθεῖσα ἀφ' οὗ*

ab oriente imminebant. Amici autem iam erant Atheniensibus Corcyraei, sicut Acarnanes et Zacynthii, et Corcyraei quidem propter auxilium contra Corinthios (quamquam non satis strenue) latum: firmanda igitur restabat gratia. Ceterum Arn. comparat 6, 90. *τὴν Πελοπόννησον πέριξ πολιορκοῦντες*. Participium *καταπολεμήσοντες* pendet ex *ὁρῶντες*. Popp. notat insolentiorem notionem verbi *καταπολεμεῖν*, quod h. l. non valeat *devincere*, sed *bello infestare*.

8. *ἔῤῥωντο*] Recte ad *ῥώννυμι* refert Passov. Lex. Gr., qui convertit sie richteten alle ihre Anstrengungen auf den Krieg. Popp. Idem ad verba *τότε δέ*, „libri omnes, ait, *τότε δή*. Sed duae causae afferuntur, cur bellum alacriter susceptum sit, prior generalis, quod omnes mortales initia ardentius capessant, altera peculiaris, quod tunc magna copia iuventutis fuerit.“ De verbis *ὑπὸ ἀπειρίας* v. Matth. 727. adn. 2. Et *μετέωρος* est in gespannter Erwartung. v. Dorv. ad Charit. p. 407. Mox *λόγια* „generatim sunt oraculorum responsa, sive soluta oratione, sive versibus edita. Specialiter *χρησμοί* olim dici plerumque solebant oracula versibus hexametris, deinde etiam iambicis trimetris enunciata. Igitur quoniam inter *λόγια* et *χρησμούς* idem intercedit discrimen, quod inter genus et speciem, ambo promiscue possunt usurpari de eodem oraculo.“ Locell. ad Xenoph. Ephes. p. 152., quem attulit Popp., cuius haec sententia est, *λόγια* esse oraculorum responsa, velut *πυθόχρηστα*, at *χρησμούς* vatum et hariolorum praedictiones. Denique inclinat in Bredovii sententiam, qui „*χρησμός*, inquit, cum verbis *χρᾶν* et *χρᾶσθαι* oraculorum propriis cohaerens definite oraculum divinum vocatur; *λόγιον* autem aperte generalius vocabulum est, sermo ominosus, verbum fatidicum, quod non interrogatus vel deus vel vates elocutus est.“ In idem exit opinio Haackii, cui *λόγια* sunt *auguria*, *praesagia vatum*, *χρησμοί oracula deorum*. Hos secutus Popp. *χρησμολόγους* statuit esse eos, qui oracula versibus edita, quae divinitus sibi suggesta esse dicerent, enunciarent. De plurali *ἐλέγοντο* iuncto cum plurali substantivi neutrius generis v. Matth. §. 300. p. 599.

πρότερον οὔπω] Schol. *καὶ μὴν Ἡρόδοτος* (6, 98.) *λέγει ὅτι ἐκινήθη ἐν τοῖς Μηδικοῖς*. Od. Muell. Dor. 1. p. 312, 1. ait Herodotum ignorare terrae motum, qui accidit ineunte bello Pelop., et rursus Thucydidem nihil inaudivisse de superiori, qui ante se acciderat, neque Herodotum legisse. Idem sentit Dahlm. Forsch. Vol. 1. p. 96. adnot. Eorum igitur sententia videtur esse, Delum bis tremuisse, quocum consentiunt Plin. H. N. 4, 12, 22. et Senec. N. Qu. 6, 26. Alio-

Ἕλληνες μέμνηνται. ἐλέγετο δὲ καὶ ἐδόκει ἐπὶ τοῖς μέλλουσι γενήσεσθαι σημῆναι· εἴ τέ τι ἄλλο τοιουτότροπον ξυνέβη γενέσθαι, πάντα ἀνεζητεῖτο. ἡ δὲ εὔνοια παρὰ πολὺ ἐποίει τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προειπόντων ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦσιν. ἔῤῥωτό τε πᾶς καὶ

rum opinio est, Thucydidem motum terrae Herodoteum pro ficto habuisse, quum praesertim Herodotus ὡς ἔλεγον οἱ Δήλιοι addat, quae verba Valck. iudicat declarare, rem incertam esse. Monuit Popp., Pindarum Fragm. Prosod. 1. Delum suo tempore adhuc χθονὸς εὐρείας ἀκίνητον τέρας vocare. Contra ea Arnoldi haec opinio est: „Quum Thuc. c. 16. utatur vocabulo ἄρτι de re, quae accidit statim post adventum Persarum, facile fieri potest, ut verba ὀλίγον πρὸ τούτων aeque lato sensu posita sint. Ac quum Herodotus disertis verbis dicat, terrae motum, quo Delus movebatur paulo ante pugnam Marathoniam, nunquam sua quidem memoria repetitum esse; quum in historia sua mentionem faciat rerum post initium belli Pelop. gestarum, atque addat, terrae motum, quem memorat, putatum esse portendere turbas non minus belli Pelop., quam impetum Persarum, probabile mihi fit, Thucydidem, quamquam aliter videri possit, tamen de eodem terrae motu loqui, de quo Herodotus: sic autem verba ὀλίγον πρὸ τούτων aliquantulum a veritate recedunt. „Nam inter bellum Persicum et res praesenti loco Thuc. memoratas intervallum 60 annorum est. Mox σημῆναι est absolute idem, quod σημεῖον εἶναι, ut 2, 49.

ἡ δὲ εὔνοια ἐποίει] Sic plures et meliores libri, ex aliis Gottl. ἐπῄει receperat. Ἐποίει solitum sensum habet ap. Thuc. 4, 12. ut sit *efficere*, ubi non iungitur cum ἐς, sed accusativum iunctum habet, qui latet in ἐπὶ πολύ. Eodem usu, quo hic, est apud Lucian. D. D. 6. καὶ τὸ αἰσχρὸν ἐπ' ἐμὲ ποιήσει διὰ τὴν ὁμοιότητα. Adde Appian. B. C. 2, 25. 5, 27. Praeterea ex Plutarchi V. Caes. affertur. „Haec phrasis Thucydidea ποιεῖν ἔς τινα, qua Arrianus Al. M. 2, 2, 5. usus est, sine ulla dubitatione e libris reddenda est Dioni Cass. 45, 11. 57, 6. 78, 39., in quem idem editores, quod in Thucydidem Gottl., vitium invexerunt." Schaef. Add. et Corrig. ad Animadvv. in Plut. Vitt. Vol. 6. p. 504. Arn. convertit: Men's good wishes *made* greatly *for* the Lacedaemonians, addens linguam Anglicam hic forte maxime cum Graeca congruere. Latine nescio, qui aliter reddam, nisi per *inclinare in aliquem*, *favere alicui*. Schneid. Lex. Gr. comparavit formulam *facere cum aliquo*. Nisi forte simplicius et verius est explicare per *effectum habere in aliquem, se exserere* (sich äussern). De re ipsa v. Od. Muell. Dor. 1. p. 195. Mox genitivus προειπόντων positus est pro accusativo, nam praecessit Λακεδαιμονίους. Nihil hoc usu apud hunc scriptorem frequentius. Conf. Matth. §. 561. Deinde in verbis ὅτι ἐλευθεροῦσιν de indicativo v. Herm. ad Vig. p. 900. VII., de Ellips. et Pleonasm. p. 193. Matth. p. 1030 sq., *studia hominum valde inclinabant in Lacedaemonios, quum praesertim profiterentur, se Graeciae liberatores esse.* Ἐλευθερῶν neque hic, neque 1, 69. aut 4, 85. futurum est, quae fuit opinio Buttmanni Gr. max. §. 95. adn. 16. et Matthiaei §. 181. 2. c. et Hermanni ad Vig. p. 901. Nam praesens est, vim substantivi habens. Mox perfecto κεκωλῦσθαι persuasionem firmam, cui futura iam facta videantur, significari monuit Popp. Quod sequitur ὀργῇ εἶχον, alias additur praepositio ἐν, ut c. 21., quare hoc alii reponi volebant, alii δι' ὀργῆς, alii οὕτως ὀργῆς. Vid. Valck. ad Eurip. Phoen. p. 177., ad Herodot. 5, 81. Popp. inseruit ἐν. Vid. Matth. §. 577. p. 1139.

ἰδιώτης καὶ πόλις εἴ τι δύναιτο καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ξυνε
βάνειν αὐτοῖς· ἐν τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ
γματα ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται. οὕτως [ἐν] ὀργῇ εἶχον οἱ
ους τοὺς Ἀθηναίους, οἱ μὲν τῆς ἀρχῆς ἀπολυθῆναι βο
νοι, οἱ δὲ μὴ ἀρχθῶσι φοβούμενοι. παρασκευῇ μὲν οὖ
9 αὐτῇ καὶ γνώμῃ ὥρμηντο. πόλεις δὲ ἑκάτεροι τάςδ' ἔ
ξυμμάχους ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. Λακεδαιμονίω
οἵδε ξύμμαχοι· Πελοποννήσιοι μὲν οἱ ἐντὸς ἰσθμοῦ
πλὴν Ἀργείων καὶ Ἀχαιῶν· τούτοις δ' ἐς ἀμφοτέρους φιλ
Πελληνῆς δὲ Ἀχαιῶν μόνοι ξυνεπολέμουν τὸ πρῶτον,
δὲ ὕστερον καὶ ἅπαντες· ἔξω δὲ Πελοποννήσου Μεγαρῆς
κῆς, Λοκροί, Βοιωτοί, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, Ἀνακ
τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Κορίνθιοι, Μεγαρῆς, Σικυ
Πελληνῆς, Ἠλεῖοι, Ἀμπρακιῶται, Λευκάδιοι, ἱππέας δὲ
τοί, Φωκῆς, Λοκροί· αἱ δ' ἄλλαι πόλεις πεζὸν παρ
αὕτη Λακεδαιμονίων ξυμμαχία, Ἀθηναίων δὲ Χῖοι, Λ
Πλαταιῆς, Μεσσήνιοι οἱ ἐν Ναυπάκτῳ, Ἀκαρνάνων οἱ πλ
Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι, καὶ ἄλλαι πόλεις αἱ ὑποτελεῖς
ἐν ἔθνεσι τοσοῖςδε, Καρία ἡ ἐπὶ θαλάσσῃ, Δωριῆς Καρσὶ
οικοι, Ἰωνία, Ἑλλήςποντος, τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, νῆσοι ὅσαι

9. De sociis Atheniensium v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p.
p. 126. A. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 47. De sociis Sparta
v. Wachsm. ibidem p. 129. B. Kortuem. ibidem p. 37.

ἔπειτα — ἅπαντες] Hoc apparet ex 7, 34. Arn. „De Ph
bus, idem ait, aut scriptor erravit, aut Phocenses brevi ad adve
transierunt. Certe sexto belli anno Demosthenes, Atheniensiu
eos sperat aut propter perpetuam cum Atheniensibus amicitiam
se in bellum contra Boeotos secuturos aut facile per vim adduci
3, 95. et postea nonnulli eorum reapse Boeotiam Atheniensibu
dere moliuntur 4, 76. Serius eos legimus bellum contra Locr
cipere 5, 32., de quo tamen nihil praeterea traditur. Post
Atheniensium in Sicilia quindecim iis naves a Lacedaemoniis
candae imponuntur 8, 3." Mox Λοκροί sunt Opuntii. Nam
Atheniensium amicos fuisse, intelliges ex 3, 95. 101. De equitatu
torum, Phocensium, Locrorum v. Boeckh. Staatsh. d. Ath.
p, 277., de Messeniis Thuc. 1, 103. Acarnanes intellige omnes
Oeniadas. Vid. 2, 102. Mox de sociis Atheniensium tributariis (
λεῖς) v. Boeckh. ibid. p. 438. Liberi illorum socii plerumque im
erant, neque tenebantur nisi naves et milites sistere, at ὑπήκο
ciorum tributa pendere cogebantur, mox etiam vel terra vel ma
litare. Deinde Bosporum Thracium, Propontidem et Chersonesu
minare omisit, at Hellesponti appellatione has terras includere v
Verbis ὅσαι ἐντὸς intelligit insulas intra Peloponnesum et Creta
ut Peloponnesus ad sinistram, Creta ad dextram sit, et insula
iacentes, ad solem orientem vergentes, Cyclades et Sporades.
σαι αἱ ἄλλαι Κυκλάδες sunt illae Cyclades, quae non a Pelop
et Creta, sed a Graecia proprie dicta ad solis ortum pertinent,
Andrus, Scyrus, insulae ad Thessaliam iacentes, in his Pepa
Porro Melus et Thera, coloniae Spartanorum, non propensae er
pugnandum contra patriam maiorem.

Πελοποννήσου καὶ Κρήτης πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, πᾶσαι αἱ ἄλλαι Κυκλάδες πλὴν Μήλου καὶ Θήρας. τούτων ναυτικὸν παρείχοντο Χῖοι, Λέσβιοι, Κερκυραῖοι, οἱ δ' ἄλλοι πεζὸν καὶ χρήματα. ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων καὶ παρασκευὴ ἐς τὸν πόλεμον ἦν.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς εὐθὺς περιήγγελλον κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἔξω ξυμμαχίαν στρατιὰν παρασκευάζεσθαι ταῖς πόλεσι τά τε ἐπιτήδεια οἷα εἰκὸς ἐπὶ ἔξοδον ἔκδημον ἔχειν ὡς ἐσβαλοῦντες ἐς τὴν Ἀττικήν. ἐπειδὴ δὲ ἑκάστοις ἑτοῖμα γίγνοιτο κατὰ τὸν χρόνον τὸν εἰρημένον, ξυνῄεσαν τὰ δύο μέρη ἀπὸ πόλεως ἑκάστης ἐς τὸν ἰσθμόν. 10

10. *περιήγγελλον στρατιάν*] v. Od. Muell. Dor. 1. p. 179 sq. Mox cum Poppone dedi *τὴν ἔξω ξυμμαχίαν* ex optimis libris; vulgo *ξυμμαχίδα.* Vid. ibidem p. 180. et Matth. §. 429. 1. De verbis *ἐπειδὴ γίγνοιτο* v. ibidem p. 1005.

τὰ δύο μέρη] Schol. *ἵνα ἑκάστη πόλις τὸ μὲν δίμοιρον στρατεύσῃ, τὸ δὲ τρίτον ἑαυτῆς κατάσχῃ πρὸς φυλακήν. αὐτοὶ γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς πόλεις ἐμέριζον εἰς τρία μέρη, καὶ τὸ τρίτον εἴων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἵνα μὴ πάντων ἐξελθόντων εἰς τὸν πόλεμον ἐρήμους εὑρόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὰς πόλεις χειρώσωνται.* „Instante bellica expeditione civitas principatum tenens circum urbes socias misit, qui imperarent milites et commeatus. Sui cuique rata pars iam antea, ni fallor, definita erat, eaque summa, quam nunquam contribuendo excederent, neque nisi, quota pars eius summae in praesentia conferenda esset, indici opus erat. Simul quantum pecuniae, quantumque universi commeatus a singulis adferretur, descriptum erat, ut cum toto apparatu uno edicto exercitus colligi posset." Od. Muell. Dor. 1, p. 180., cui binae partes totius summae in singulos descriptae usitatus modulus fuisse videntur coll. 3, 15., id quod h. l. verbis *τὰ δύο μέρη* significatum putat. Bis tertias partes intelligendas esse non omnium civium in urbibus sociis, qui armis capiendis pares essent, sed tantum summae ex iis civibus, quae maxima imperabatur (zwei Drittel des Maximum der Contingente, nicht der ganzen waffenfähigen Bevölkerung, quae est Scholiastae et Didoti opinio), comprobatur etiam loco 2, 12. extr., ubi Boeoti dicuntur binas suas tertias una cum equitatu Peloponnesiis praebuisse ad expeditionem communiter suscipiendam, reliquos Plataeas profectos terram vastasse. Ubi si binae partes intelligerentur totius civitatis armis ferendis idoneae, per expeditionem Plataeensem nulli prorsus in urbibus Boeotiae defensores relicti essent, nam solos natu minimos et maximos relictos esse, non probabile est. Quod restat, Od. Muell. fallitur iungens verba *τὴν ἔξω ξυμμαχίδα* (sic enim legit) *στρατιάν* et interpretans das Contingent für Expeditionen ausserhalb des Peloponneses: namque auctor loquitur de sociis intra et extra Peloponnesum. Pecuniae certam summam, quam imperari maximam liceret, Thuc. 2, 7. dicit *ἀργύριον ῥητόν.* Arn. quoque Scholiastam sequutus verba *τὰ δύο μέρη* ita exponit: *bis tertias partes hominum civitatis cuiusque, qui militari aetate essent* coll. c. 47. 3, 15. Dies, quibus se alere ipsi milites tenebantur, Arn. statuit aetate Philippi quadraginta fuisse, nec minus per bellum Peloponnesiacum, colligens id ex Demosthene pr. Cor. p. 280. Reisk. et Thuc. 2, 57., qui dicit longissimam commorationem Peloponnesiorum in Attica fuisse circiter quadraginta dierum, at eorum commeatum fere ante hoc tempus exhaustum fuisse i. e. (addit Arn.) sociis commeatus in pauciores dies

καὶ ἐπειδὴ πᾶν τὸ στράτευμα ξυνειλεγμένον ἦν, Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅςπερ ἡγεῖτο τῆς ἐξόδου ταύτης, ξυγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν καὶ τοὺς μάλιστα ἐν τέλει καὶ ἀξιολογωτάτους παρεῖναι τοιάδε ἔλεξεν.

11 *Ἄνδρες Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν πολλὰς στρατείας καὶ ἐν αὐτῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἔξω ἐποιήσαντο, καὶ αὐτῶν ἡμῶν οἱ πρεσβύτεροι οὐκ ἄπειροι πολέμων εἰσίν. ὅμως δὲ τῆςδε οὔπω μείζονα παρασκευὴν ἔχοντες ἐξήλθομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πόλιν δυνατωτάτην νῦν ἐρχόμεθα, καὶ αὐτοὶ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι στρατεύοντες. δίκαιον οὖν ἡμᾶς μήτε τῶν πατέρων χείρους φαίνεσθαι μήτε ἡμῶν αὐτῶν τῆς δόξης ἐνδεεστέρους. ἡ γὰρ Ἑλλὰς πᾶσα τῇδε τῇ ὁρμῇ ἐπῆρται καὶ προςέχει τὴν γνώμην, εὔνοιαν ἔχουσα διὰ τὸ Ἀθηναίων ἔχθος πρᾶξαι ἡμᾶς ἃ ἐπινοοῦμεν. οὔκουν χρή, εἴ τῳ καὶ δοκοῦμεν πλήθει ἐπιέναι καὶ ἀσφάλεια πολλὴ εἶναι μὴ ἂν ἐλθεῖν τοὺς ἐναντίους ἡμῖν διὰ μάχης, τούτου ἕνεκα ἀμελέστερόν τι*

imperatus fuerat, quam ex lege imperari licebat. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 396, 4. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 39 sqq.

ἐν τέλει] Sex significationes voci *τέλος* tribuit Eustath. ad Il. 10, 56., ut sit *cohors* vel manipulus vel quaecunque pars exercitus; *terminus* alicuius rei; *reditus*; *dignatio*; *impensae* in aliquam rem factae, denique *initiatio* mysteriorum. Conf. Schol. Plat. p. 376. Bekk. Krueg. ad Dionys. p. 269. et Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 324. nr. 14. De *ἀξιολογωτάτοις*, quos mox dicit, vid. Od. Muell. Dor. 1. p. 181. Infinitivus *παρεῖναι* pendet ex *ξυγκαλέσας*. v. Matth. §. 420. p. 768.

11. *ἐν αὐτῇ Πελοποννήσῳ*] Vulgo articulum *τῇ* addunt post *αὐτῇ*, quem om. optimi libri. Est haec omissio solennis in nominibus propriis, ubi additur pron. *αὐτός*, quemadmodum omittitur in formula *αὐταῖς λέξεσιν*, *ipsis verbis*. v. Krueg. ad Dionys. p. 454 sq. Mox quod dicit *οὔπω μείζονα παρασκευήν*, „sexaginta millia gravis armaturae militum erant testibus Plutarcho V. Pericl. 33. (conf. idem in libr. Num seni sit gerenda resp. Vol. 9. p. 136.) et Aristide 2. p. 141. sed *δέκα μυριάδας* fuisse scribit Philochorus ap. Schol. Soph. Oed. C. 694." Popp. Idem „in participio *στρατεύοντες*, ait, singulare quiddam temere quaerit Matth. §. 556. adn. 1."

προςέχει] i. e. *προςέχει τὴν γνώμην, δι' εὔνοιαν ἐλπίζουσα καὶ ἐπιθυμοῦσα πρᾶξαι ἡμᾶς ἃ ἐπινοοῦμεν.* Mox *ἐξ ὀλίγου* est *brevi temporis intervallo*, ut 2, 61.: im Kriege sind alle Vorfälle ungewiss und die meisten Angriffe erfolgen plötzlich und in einem Anfall von erster Hitze. Mox particula in *οὕτω γάρ* loco protasis incipientis per *εἰ* posita. v. Matth. p. 1022. adn. Deinde nihil offensionis est in accusativo *πάσχοντας* post *πᾶσι*. v. Matth. p. 1054. adn. Nam Graeci ibi quoque accusativo participiorum cum infinitivo utuntur, ubi genitivus vel dativus subiecti praecedit. Difficultas est in infinitivo *ὁρᾶν*. Sententia enim flagitat, ut dicatur *πᾶσιν ὀργὴ προςπίπτει ὁρῶσι*, non *ὁρᾶν*. Sed constructio infinitivi Popponi videtur facta ad sensum, quum in *ὀργὴ προςπίπτει* idem sensus insit, ac si dixisset *φθονερόν ἐστι* vel simile quid. Structura haec est: *πᾶσι γὰρ ὀργὴ προςπίπτει ὁρᾶν ἐν τοῖς ὄμμασι καὶ ἐν τῷ παραυτίκα πάσχοντάς τι ἀηθές*. Et *ἐν τοῖς ὄμμασι* est mit eigenen Augen. v. Matth. §. 396. adn. 2. Mox ad *ὁρᾶν* supple *δῃουμένην*.

παρεσκευασμένους χωρεῖν, ἀλλὰ καὶ πόλεως ἑκάστης ἡγεμόνα καὶ στρατιώτην τὸ καθ' αὐτὸν ἀεὶ προςδέχεσθαι ἐς κίνδυνόν τινα ἥξειν. ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων καὶ ἐξ ὀλίγου τὰ πολλὰ καὶ δι' ὀργῆς αἱ ἐπιχειρήσεις γίγνονται· πολλάκις τε τὸ ἔλασσον πλῆθος δεδιὸς ἄμεινον ἠμύνατο τοὺς πλέονας διὰ τὸ καταφρονοῦντας ἀπαρασκεύους γενέσθαι. χρὴ δὲ ἀεὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ τῇ μὲν γνώμῃ θαρσαλέους στρατεύειν, τῷ δὲ ἔργῳ δεδιότας παρασκευάζεσθαι. οὕτω γὰρ πρός τε τὸ ἐπιέναι τοῖς ἐναντίοις εὐψυχότατοι ἂν εἶεν, πρός τε τὸ ἐπιχειρεῖσθαι ἀσφαλέστατοι. ἡμεῖς δὲ οὐδ' ἐπὶ ἀδύνατον ἀμύνεσθαι οὕτω πόλιν ἐρχόμεθα, ἀλλὰ τοῖς πᾶσιν ἄριστα παρεσκευασμένην, ὥςτε χρὴ καὶ πάνυ ἐλπίζειν διὰ μάχης ἰέναι αὐτούς, εἰ μὴ καὶ νῦν ὥρμηνται ἐν ᾧ οὔπω πάρεσμεν, ἀλλ' ὅταν ἐν τῇ γῇ ὁρῶσιν ἡμᾶς δῃοῦντάς τε καὶ τἀκείνων φθείροντας. πᾶσι γὰρ ἐν τοῖς ὄμμασι καὶ ἐν τῷ παραυτίκα ὁρᾶν πάσχοντάς τι ἄηθες ὀργὴ προςπίπτει· καὶ οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα χρώμενοι θυμῷ πλεῖστα ἐς ἔργον καθίστανται. Ἀθηναίους δὲ καὶ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰκὸς τοῦτο δρᾶσαι, οἳ ἄρχειν τε τῶν ἄλλων ἀξιοῦσι καὶ ἐπιόντες τὴν τῶν πέλας δῃοῦν μᾶλλον ἢ τὴν ἑαυτῶν ὁρᾶν. ὡς οὖν ἐπὶ τοσαύτην πόλιν στρατεύοντες καὶ μεγίστην δόξαν οἰσόμενοι τοῖς τε προγόνοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπ' ἀμφότερα ἐκ τῶν ἀποβαινόντων, ἕπεσθε ὅπῃ ἄν τις ἡγῆται κόσμον καὶ φυλακὴν περὶ παντὸς ποιούμενοι καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὀξέως δεχόμενοι· κάλλιστον γὰρ τόδε καὶ ἀσφαλέστατον πολλοὺς ὄντας ἑνὶ κόσμῳ χρωμένους φαίνεσθαι.

12 Τοσαῦτα εἰπὼν καὶ διαλύσας τὸν ξύλλογον ὁ Ἀρχίδαμος Μελήσιππον πρῶτον ἀποστέλλει ἐς τὰς Ἀθήνας τὸν Διακρίτου ἄνδρα Σπαρτιάτην, εἴ τι ἄρα μᾶλλον ἐνδοῖεν οἱ Ἀθηναῖοι ὁρῶντες ἤδη σφᾶς ἐν ὁδῷ ὄντας. οἱ δὲ οὐ προςεδέξαντο αὐτὸν ἐς τὴν πόλιν οὐδ' ἐπὶ τὸ κοινόν· ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη πρότερον νενικηκυῖα κήρυκα καὶ πρεσβείαν μὴ προςδέχεσθαι Λακεδαιμονίων ἐξεστρατευμένων· ἀποπέμπουσιν οὖν αὐτὸν πρὶν ἀκοῦσαι καὶ ἐκέλευον ἐκτὸς ὅρων εἶναι αὐθημερόν, τό τε λοιπὸν ἀναχωρήσαντας ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν, ἤν τι βούλωνται, πρεσβεύεσθαι. ξυμπέμπουσί τε τῷ Μελησίππῳ ἀγωγούς, ὅπως μηδενὶ ξυγγένηται· ὁ δὲ ἐπειδὴ ἐπὶ τοῖς ὁρίοις ἐγένετο καὶ ἔμελλε διαλύσεσθαι, τοσόνδε εἰπὼν ἐπορεύετο ὅτι Ἥδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει. ὡς δὲ ἀφίκετο ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω

ἐπ' ἀμφότερα] Schol. δόξα ἐπ' ἀμφότερα καὶ εὐκλείας καὶ δυςκλείας. bedenkt, dass wir im Begriffe stehen, beides die grösste Ehre oder die grösste Schande unseren Vorfahren und uns zu machen. De verbis ὅπῃ ἂν ἡγῆται v. Matth. p. 1024. Et κόσμον explanat Od. Muell. Dor. 2. p. 6.

12. πρεσβείαν] i. e. πρέσβεις. v. Matth. p. 795. et de dativo τοῖς λειπομένοις ibidem p. 741. adn. 2.

ἐνδώσουσιν, οὕτω δὴ ἄρας τῷ στρατῷ προὐχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. Βοιωτοὶ δὲ μέρος μὲν τὸ σφέτερον καὶ τοὺς ἱππέας παρείχοντο Πελοποννησίοις ξυστρατεύειν, τοῖς δὲ λειπομένοις ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες τὴν γῆν ἐδῄουν.

13 *Ἔτι δὲ τῶν Πελοποννησίων ξυλλεγομένων τε ἐς τὸν ἰσθμὸν καὶ ἐν ὁδῷ ὄντων, πρὶν ἐςβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν Περικλῆς ὁ Ξανθίππου στρατηγὸς ὢν Ἀθηναίων δέκατος αὐτὸς ὡς ἔγνω τὴν ἐςβολὴν ἐσομένην, ὑποτοπήσας, ὅτι Ἀρχίδαμος αὐτῷ ξένος ὢν ἐτύγχανε, μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπῃ καὶ μὴ δῃώσῃ, ἢ καὶ Λακεδαιμονίων κελευσάντων ἐπὶ διαβολῇ τῇ αὐτοῦ γένηται τοῦτο, ὥςπερ καὶ τὰ ἄγη ἐλαύνειν προεῖπον ἕνεκα ἐκείνου, προηγόρευε τοῖς Ἀθηναίοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὅτι Ἀρχίδαμος μέν οἱ ξένος εἴη, οὐ μέντοι ἐπὶ κακῷ γε τῆς πόλεως γένοιτο, τοὺς δ' ἀγροὺς τοὺς ἑαυτοῦ καὶ οἰκίας ἢν ἄρα μὴ δῃώσωσιν οἱ πολέμιοι ὥςπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ἀφίησιν αὐτὰ δημόσια εἶναι καὶ μηδεμίαν οἱ ὑποψίαν κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι. παρῄνει δὲ καὶ περὶ τῶν παρόντων ἅπερ καὶ πρότερον, παρασκευάζεσθαί τε ἐς τὸν πόλεμον καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐςκομίζεσθαι, ἔς τε μάχην μὴ ἐπεξιέναι, ἀλλὰ τὴν πόλιν ἐςελθόντας φυλάσσειν, καὶ τὸ ναυτικὸν ᾗπερ ἰσχύουσιν ἐξαρτύεσθαι, τά τε τῶν ξυμμάχων διὰ χειρὸς ἔχειν, λέγων τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς ἀπὸ τούτων εἶναι τῶν χρημάτων τῆς προσόδου, τὰ δὲ πολλὰ τοῦ πολέμου γνώμῃ καὶ χρημάτων περιουσίᾳ κρατεῖσθαι. θαρσεῖν τε ἐκέλευε προςιόντων μὲν ἑξακοσίων ταλάντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φόρου κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τῶν ξυμμάχων τῇ πόλει ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδου,*

13. *στρατηγὸς ὢν*] Num hic strategus an in universum dux intelligendus sit, dubitant Meier. et Schoem. Att. Proz. p. 106. adn. Conf. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 300. Verba *μὴ πολλάκις* Wolf. ad Platon. Phaedon. p. 25. interpretatur dass nicht etwa gar. Quam notionem Popp. negat aptam esse praesenti loco Thucydidis. Heind. et Buttm. in Indic. ad Plat. Menon. et Gr. §. 150. p. 448. (ed. 13.) vocabulo *πολλάκις* proprie *quemadmodum saepe accidit* (wie diess ja oft geschieht), significari demonstrant. Mox iunge *προηγόρευε — ὅτι — ἀφίησιν*. v. Matth. p. 1031. adn. Ad verba *ὑποψίαν γίγνεσθαι* repetendum ex verbo *ἀφίησιν* aliud verbum, velut *βούλεται, κελεύει*. Et „*διὰ χειρὸς ἔχειν* est idem, quod *μὴ ἀφιέναι*, sive ut est 3, 46. *σφόδρα φυλάσσειν*. Iubet invigilare, ne remittendo a severitate imperii socii ad seditiones excitentur." Arn. *Διὰ χειρὸς ἔχειν* proprie est *in manu* i. e. *in potestate habere* (v. 2, 76.), nec confundendum cum formula *μετὰ χεῖρας ἔχειν* 1, 138., quae significat *tractare*, ut facit Matth. §. 580. 2. b. Mox de tributis sociorum v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 3, 15. 16. 17. Vol. 1. p. 427 sqq.

τῆς ἄλλης προσόδου] Schol. *οἷον τῆς εὐφορίας τῆς γῆς* (i. e. proventus agrorum), *καὶ τῶν καταδικαζομένων* (Strafgelder. v. Boeckh. l. c. p. 396 sqq.), *καὶ τῶν λιμένων* (i. e. portoriorum. v. ibidem p. 336 sqq.) *καὶ μετάλλων* (v. ibidem p. 331 sqq.) *καὶ ἄλλων*. De his *ἄλλοις* v. Boeckh. libr. 3. 4. Intelligenda sunt praeter agrum publicum, metalla, portoria et multas iudiciales insuper vectigalia inquilinorum. De his rebus reditus agrorum

ὑπαρχόντων δὲ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἔτι τότε ἀργυρίου ἐπισήμου ἑξακισχιλίων ταλάντων· τὰ γὰρ πλεῖστα τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο, ἀφ᾽ ὧν ἔς τε τὰ προπύλαια τῆς ἀκροπόλεως καὶ τἄλλα οἰκοδομήματα καὶ ἐς Ποτίδαιαν ἀπανηλώθη· χωρὶς δὲ χρυσίου ἀσήμου καὶ ἀργυρίου ἔν τε ἀναθήμασιν ἰδίοις καὶ δημοσίοις καὶ ὅσα ἱερὰ σκεύη περί τε τὰς πομπὰς καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ σκῦλα Μηδικὰ καὶ εἴ τι τοιουτότροπον, οὐκ ἐλάσσονος [ἦν] ἢ πεντακοσίων ταλάντων. ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν

et iudiciorum ipse Thuc. memorat 6, 91., auri fodinas prope Thasum 1, 100. 4, 105., denique argenti fodinas in monte Laurio 2, 55. 6, 91.

ὑπαρχόντων — ἐν τῇ ἀκροπόλει] Conf. Schol. Arist. Plut. 1194. Aeschin. De Fals. Leg. p. 336. et Andocid. De Pac. p. 92. De aerario Atheniensium v. Boeckh. Staatsh. d. Athen. 3, 20. Vol. 1. p. 10. 172 sq. 175 sq. 472 sqq. Mans. Spart. 2. 398 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 145 sq.

τὰ προπύλαια] In acropoli Atheniensium erant Parthenon, Propylaea, templum Minervae Poliadis iunctum cum sacro Erechthei et Phidiae signum Minervae. Ascensio montis pridem munita Pericle administrante rempublicam scala splendide facta et Propylaeis exornata est. Architectus Mnesicles fuit, opus coeptum est archonte Euthymene Ol. 85, 4. (437.), perfectum quinquennio sumtibus talentorum bis mille duodecim. Propylaeorum ab altera parte sita erat aedes Victoriae, quae ἄπτερος dicebatur; ab altera pinacotheca. Parthenonis frons praecipua spectabat orientem; ex prostylo orientem spectante aditus patebat in cellam, hinc in opisthodomum, ubi res pretiosissimae sacrae et aerarium publicum recondita erant, et postremo in prostylon posticum. Parthenon exstructus erat a Callicrate, Ictino et Carpione inde ab Ol. 83, 1. (448.) ad Ol. 85, 3. (438.) Hoc postremo anno Phidias Minervae signum ingentis magnitudinis in hac aede erexit. Ab hoc signo aerea statua Palladis item ingentis magnitudinis discernenda est, quam Phidias ex praeda Persica fudisse dicitur. Ea posita erat inter Propylaea et aedem Minervae Poliadis. Od. Muell. in v. Attica ap. Ersch. et Grub. Vol. 6. p. 239., qui peculiari scripto Minervae Poliadis sacra et aedes in arce Athenarum Gotting. 1820. 4. illustravit. Ceterum de supra dictis adde Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 217. Od. Muell. Additamentis ad Leak. Athen. p. 426 sqq. vers. Germ., et in Archaeologia §. 109. p. 89. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 307, 10.

ἐς Ποτίδαιαν] v. Boeckh. ibidem p. 312. adn. 611. C. Fr. Herm. l. c.

ἱερὰ σκεύη] Duk. Praef. ad Thuc. p. XXVII. Beck. Vol. 2. putaverat, huc spectare glossam Moeridis: πομπεῖα, Ἀττικῶς τὰ θυμιατήρια καὶ τοὺς χέρνιβας, ὡς Θουκυδίδης. Eandem Piers. retulit ad Thuc. 6, 46. ἀπέδειξαν τὰ ἀναθήματα — καὶ θυμιατήρια. At Valck. ap. Pierson. p. 332. et Ruhnk. H. Crit. Oratt. Gr. p. CLVIII. Thucydidis nomen in Andocidis mutandum viderunt. Idem nomen reponendum ap. Thom. M. in v. πομπή.

σκῦλα] Schol. τὸν ἀργυρόποδα θρόνον καὶ τὸν ἀκινάκην τὸν χρυσοῦν i. e. Xerxis sellam, in qua sedens pugnam Salaminiam spectaverat, et Mardonii gladium. v. Harpocrat. in ἀργυρόπους δίφρος. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 175. C. I. Vol. 1. p. 191. b. not. gg. Od. Muell. Vit. Phidiae p. 21.

οὐκ ἐλάσσονος — ταλάντων] Non ferri potest, quod vulgo legitur χρυσίου — οὐκ ἐλάσσονος ἦν pro eo, quod dicendum erat χρυσίου — οὐκ ἔλασσον ἦν. Gr. a man. sec. ἔλασσον, et sic etiam Chr. et marg.

ἄλλων ἱερῶν προςετίθει χρήματα οὐκ ὀλίγα, οἷς χρήσεσθαι αὐτούς, καὶ ἢν πάνυ ἐξείργωνται πάντων, καὶ αὐτῆς τῆς θεοῦ τοῖς περικειμένοις χρυσίοις· ἀπέφαινε δ' ἔχον τὸ ἄγαλμα τεσσα-

Steph. Quod autem tum ἢ additur genitivo, quae particula omitti solet, quum genitivus post comparativum ponitur, id non carere exemplis docent Herm. ad Vig. p. 787, 247. et Interpp. ad Greg. Cor. p. 89., dubitanter loquitur Matth. p. 844. adn. 2., qui pleraque probatorum solutae orationis scriptorum exempla, quae huc referuntur, in quibus genitivus veri comparativi, non reliquae sermonis conformationis causa positus sit, impugnat. Hic fortasse genitivus post ἢ explicari potest ex Matth. §. 364., ut sit war nicht weniger als 500 Talente an Werth, quin ἢ abundare statuatur. At repugnat scripturae ἔλασσον quod infinitivus εἶναι requiritur, quia haec omnia ex Periclis mente dicuntur, et ἔλασσον Hermanno nimis correctionem sapere videtur, quod iudicium Popp. ait confirmari natura eorum librorum, in quibus haec scriptura extat, depravatos enim esse. Quare fortasse praestat delere ἦν, quo facto haec verborum series erit: ὑπαρχόντων — ἑξακισχιλίων ταλάντων — χρυσίου — καὶ ἀργυρίου — καὶ (ἐκείνων) ὅσα ἱερὰ σκεύη — καὶ σκῦλα — καὶ εἴ τι τοιουτότροπον, οὐκ ἐλάσσονος ἢ πεντακοσίων ταλάντων. Haec autem explicari licet duplici modo, aut ex Matth. §. 364., ut sit zu dem Werth von nicht weniger als 500 Talenten, aut ex §. 448. 1. a., ut sit οὐκ ἐλάσσονος (ὄντος) ἢ πεντακοσίων ταλάντων. Krueg. ad Dionys. p. 287. adn. coniecit οὐκ ἔλασσον ἃ ἦν πεντ. ταλ., item repetens genitivum ὑπαρχόντων ad χρυσίου et reliqua. Ubi tum ἔλασσον ita usurpatum est, ut Latinorum verba *minus, amplius, plus*, quae numeralibus addita non magis declinantur. Hanc tamen traiectionem pronominis Popp. iure durissimam esse iudicat. „Melius, ait, Bloomf., qui nunc verbi ἦν omissionem probat, pro ἦν ἢ aliquando εἶναι coniecerat." Quod restat, summam tributorum, aerarii, praedae Persicae ac donariorum, aurei ornatus in signo Palladis etc. computant Mans. Spart. 2. p. 398. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. I. p. 475. et Kutzen De Pericle p. 29. adn. 47.

τῶν ἄλλων ἱερῶν] Vulgo interpretantur *ceterorum templorum*. Sed nihil antea de templis dictum est, neque necesse vocabulum ἱερῶν ita intelligi, quum (id quod ex Stephani Thesauro discimus) non solum domus sacratas et omnes alias res sacratas significet. Cuius usus quamquam Steph. exempla non profert, tamen apud bonos scriptores ita legitur. Sic Xenoph. H. Gr. 1, 7, 10. de vasis seu aliis utensilibus sacratis hac voce utitur. Sed aptissimum exemplum praebet Appian. B. C. 4, 64. Bloomf.

πάνυ — πάντων] i. e. *omnium tributorum proventuumque usu*. Non enim dicas cum Porto: *si harum* (pecuniarum ex templis) *omnium usu prohiberentur*, quod aperte falsum est. Kistem. Neque τούτων πάντων (Popp. addit), sed solum πάντων Thuc. dixit. Mox τῆς θεοῦ est τῆς Ἀθηνᾶς. Deinde τὰ περικείμενα Bredovio videntur idem esse, quod Pausanias appellat χιτῶνα ποδήρη i. e. tunicam Minervae talis tenus pertinentem. Haec est opinio Mansonis Spart. 2. p. 401 sq. (conf. Od. Muell. Archaeol. §. 113. 2. p. 99.); quem erroris arguit Plut. V. Pericl. 31., unde patet, in clypeo, galea, soleis, basi, Victoria, hasta et similibus illa περικείμενα fuisse. Tunicam autem certe maximam partem eburneam fuisse, recte cum Barthelemio statuas. Adde insignes locos Plinii H. N. 36, 4, 4. et Pausan. 1, 24, 7. Meyer. Gesch. d. bild. Kunst. Vol. I. p. 61. 64. 2. p. 56 sq. et al.

ῥάκοντα τάλαντα σταθμὸν χρυσίου ἀπέφθου καὶ περιαιρετὸν εἶναι ἅπαν. χρησαμένους τε ἐπὶ σωτηρίᾳ ἔφη χρῆναι μὴ ἐλάσσω ἀντικαταστῆσαι πάλιν. χρήμασι μὲν οὖν οὕτως ἐθάρσυνεν αὐτούς, ὁπλίτας δὲ τρισχιλίους καὶ μυρίους εἶναι ἄνευ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις καὶ τῶν παρ' ἔπαλξιν ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων. τοσοῦτοι γὰρ ἐφύλασσον τὸ πρῶτον ὁπότε οἱ πολέμιοι ἐσβάλοιεν, ἀπό τε τῶν πρεσβυτάτων καὶ τῶν νεωτάτων, καὶ μετοίκων ὅσοι ὁπλῖται ἦσαν. τοῦ τε γὰρ Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι

τεσσαράκοντα τάλαντα] Ex his Thucydidis verbis non (quod Winckelm. Opp. Vol. 6. p. 39 sqq. putaverat, sed iam in adnotationibus eius libro appositis Vol. 6, 2. p. 57. impugnatur) argenti, sed auri quadraginta talenta intelligi certissime constat. Iam quum aurum plerumque apud Graecos decies tantum, quam quantum argentum valeret (Pollux 9, 76. Boeckh. Staatsh. Vol. 1. p. 23 sqq.), quadraginta auri talenta quadringenta argenti aequant, quod pretium statuit Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 479. Minus recte, ut videtur, Mans. Spart. 2. p. 400 et Bred. aurum ter et decies carius argento fuisse sumunt. Popp. Pretium τῶν περικειμένων computant Boeckh. l. c. et Mans. Conf. Od. Muell. Vit. Phidiae p. 33. not. O. Archaeol. l. c. Mox de accusativo σταθμόν vid. Matth. §. 428. 5. Vocem ἀπέφθου Schol. explicat per πολλάκις ἑψηθέντος, ὥστε γενέσθαι ὄβρυζον. v. Buttm. Gr. max. Vol. 1. p. 97. Interpp. ad Herodot. 1, 50. Lennep. ad Phalarid. Epist. 106. p. 333.

ὁπλίτας] v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 2, 21. Vol. 1. p. 273 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 397, 18. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 167 sqq. Verbis παρ' ἔπαλξιν etc. significantur ii, qui ad tutelam urbis collocati erant. v. Boeckh. l. c. p. 279. Mox inquilinos inter ceteros graviter armatos militasse, docet idem p. 280 sq. „Ditiores tantum ait in C. I. Vol. 1, p. 306., et primores inquilinorum possunt hoplitae fuisse, in iisque haud dubie ἰσοτελεῖς.“ Ceteri in navibus maxime militarunt.

τοῦ Φαληρικοῦ] I. *Phalericus Portus* viginti stadiis urbe aberat. Pausan. 8, 10, 3. Ister Callimach. fragm. 63. A colle Ismenico ad portam Athenarum prope Thesei templum unius horae et septendecim sexagesimarum horae partium spatio pervenit Gell. Itin. per Graec. p. 98. Quae mensura congruit cum viginti stadiis Pausaniae. *Phalerus oppidum* urbe distabat triginta quinque stadiis. (Thuc. 2, 13.) Etenim oppidum Athenis remotius fuit, quam portus Phalericus. At Leak. Topogr. Athen. p. 308. (p. 336. vers. Germ.) intervallum inter Phalerici portus angulum, qui spectat inter orientem et septentriones, et urbis murum prope Philopappi monumentum aequat viginti sex stadiis, neque cum Thucydide, neque cum Istro Pausaniaque consentiens. Differentiam distantiae portus et oppidi Phaleri agnoscens Bloomf. tamen apud Pausaniam triginta pro viginti reponi vult. *Piraeus* urbe distabat quadraginta stadiis v. Strab. 9. p. 606. B. Thuc. 2, 13. Chandler. Itin. per Graec. Descr. c. 5. p. 27. vers. Germ. Cum Thucydide et Strabone consentit Plinius, qui ponit eiusdem intervalli quinque millia passuum. Consentit etiam Diog. Laert. 6, 3.

II. *Circuitus Piraei cum Munychia* (v. Od. Muell. s. v. Attica ap. Ersch. et Grub. Encyclop. Vol. 6. p. 222.) fuit sexaginta stadiorum, (Thuc. 2, 13.) quocum consentit Strab. p. 606. Itaque Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 215. Piraeum et Munychiam moenia dicit habuisse sexies ferme mille passuum Romanorum sive unius et dimidii milliarii Germ. (quadraginta stadiis unum milliarium geographicum seu Ger-

manicum aequantibus). Dissentit Dio Chrysost. Or. 25. p. 521., qui ambitum Piraei cum Munychia facit amplius nonaginta stadiorum. Circuitus *ipsius urbis Athenarum*, quem etiam nunc licet e vestigiis cognoscere, (v. Od. Muell. l. c. p. 240.) excepto inter murum longum et murum Phalericum intervallo quadraginta trium stadiorum fuit. (Thuc. 2, 13.) Ambitum *Urbis una cum Piraeo et Munychia* fuisse centum septuaginta octo stadiorum et paulo amplius, prodidit post Meursium Potter. Archaeol. Gr. Vol. 1. p. 57. 68. Ramb. Conf. Gillies. Hist. Gr. Vol. 1. p. 153. vers. Germ. At Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 43. circuitum Urbis et portuum ad ducentorum stadiorum fuisse tradit. Rectius cum Odofredo Muellero l. c. p. 223. centum quadraginta octo stadia ponas, deducens triginta stadia de numero Potteriano. Nam circuitus portuum erat sexaginta stadiorum, ex quibus modo triginta stadia extra iacebant et defensione indigebant, cum cetera triginta stadia satis per moenia defenderentur, quibus Urbs et portus iungebantur. Dio Chrysost. Or. 6. De Tyrann. p. 199. Reisk. *καίτοι διακοσίων σταδίων εἶναι τὴν περίμετρον τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Πειραιέως συντιθεμένου καὶ τῶν διὰ μέσου τειχῶν* (i. e. murorum, qui iungebant Urbem cum portubus) *πρὸς τὸν περίβολον τοῦ ἄστεος. οἰκεῖσθαι γὰρ πάλαι καὶ ταῦτα ξύμπαντα, ὥςτε τὸ ἥμισυ ἔχειν Ἀθήνας Βαβυλῶνος.* „Inepte Aristides 1. p. 187. (Seu apud Photium 2, p. 408.) *τείχη καθήκοντα ἐπὶ τὴν θάλατταν ἡμερησίας ὁδοῦ μῆκος*, quae verba vulgo (ut Cluverius Sic. Ant. p. 205.) de universo Urbis ambitu interpretantur, sed nec Graeca id videntur concedere, et, si concederent, vel sic haec definitio valde ambigua et negligens esset." Popp. Etenim *iter* varie ab antiquis accipiebatur. Vid. Ukert. Geogr. Gr. et Rom. 1, 2. p. 51. 56. Cum Pottero facit „etiam Clint. Fast. Hellen. p. 394., quo iudice spatium 178. stadiorum amplius 17 mill. Anglicorum fuerit, ut Athenarum maior esset quam Parisiorum circuitus. Centum septuaginta quatuor stadia et dimidium ponit Leak. Athen. p. 367. (p. 381. vers. Germ.), centum quadraginta octo stadia Kruse Hellad. 2, 1. p. 158. Etenim etiam Leak. et Krus. Piraei et Munychiae partem inter longa moenia sitam detrahunt; hanc autem dimidiam partem totius illorum locorum circuitus fuisse quum Thuc. verbis *τὸ δ' ἐν φυλακῇ ὂν ἥμισυ τούτου* manifesto indicet, nos Krusio potissimum assentimur." Popp.

III. Appian. B. Mithr. 30. altitudinem murorum Piraei facit fuisse quadraginta cubitorum. De latitudine muri Athenarum v. Thucyd. 1, 93.

IV. Dio Chrysost. Athenas ait dimidium ambitus Babylonis habuisse. *Babylonis* circuitus quadringentorum octoginta stadiorum erat, si fides Herodoto 1, 178. Falsus igitur Dio est. Rursus ambitum Athenarum et *Ecbatanae* aequalem fuisse, auctor est Herodotus 1, 98. 5, 89. ipsum *ἄστυ* Athenarum intelligens. *Syracusas* urbem *Ἀθηνῶν οὐκ ἐλάττονα* dicit Plut. V. Nic. 17. Strab. 6. p. 414. *πεντάπολις*, ait, *ἦν τὸ παλαιὸν* Syracusanorum urbs, *ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα σταδίων ἔχουσα τὸ τεῖχος.* Vid. lib. de sit. et Orig. Syrac. p. 40. Leak. Athen. p. 381. adn. vers. Germ. Ambitum *Romae* et Athenarum confert Dionys. A. R. 4. p. 669 sq. Reisk. *εἰ δὲ τῷ τείχει τῷ δυςευρέτῳ μὲν ὄντι διὰ τὰς περιλαμβανούσας αὐτὸ πολλαχόθεν οἰκήσεις, ἴχνη δέ τινα φυλάττοντι κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς βουληθείη μετρεῖν αὐτὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων κύκλον τὸν περιέχοντα ἄστυ, οὐ πολλῷ τινι μείζων ὁ τῆς Ῥώμης ἂν αὐτῷ φανείη κύκλος.* Loquitur de Roma, qualis fuit temporibus Servii Tullii. Secundum haec Romae ambitus statuendus est eo tempore fuisse sexaginta stadiorum, nam eum *τοῦ ἄστεος* Athenarum ambitum fuisse vidimus. Dionys. A. R. 9.

p. 1934. scribit: καθοπλισάμενοι (Romani contra Volscos et Aequos) παρὰ δύναμιν τοῖς τείχεσιν ἐπέστησαν, τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ὄντος ἐν τῷ τότε (A. U. 291.), ὅσος Ἀθηναίων τοῦ ἄστεος ὁ κύκλος. Plin. H. N. 3, 10. *Moenia eius* (urbis Romae) *collegere ambitu Imperatoribus Censoribusque Vespasianis* (A. U. 828.) *M. passuum XXX. pass.* CC. i. e. stadiorum 240. At longe minorem tum urbem Romam effectam fuisse, extra dubitationem positum contendit Cluver. Sic. Ant. p. 205. Qualis Romae ambitus florente republica fuerit, non reperi. Sed illum per totum hoc tempus eundem mansisse, qualis regnante Servio fuit, quamquam auctor est Nieb. H. R. Vol. 1. p. 248. ed. pr., haud facile aliquis credat.

V. Inter murum Phalericum et eum murum, qui quadraginta stadia longus ad Piraeum ductus erat, τὸ διὰ μέσου τεῖχος patebat, quod etiam νότιον appellabatur. Id probat testimonium cum aliorum, tum Thucydidis 2, 13. Est etiam muri, ait, Athenarum ipsarum pars, quae non custodiebatur: τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ καὶ τοῦ Φαληρικοῦ· τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο. In his τὸ ἔξωθεν nullus alius murus est, quam borealis, quem alii dicunt. Ac quum aperte tres muros distinguat, τὸ νότιον sive τὸ διὰ μέσου τεῖχος erit Thucydidi τὸ ἔσωθεν. Quare Schol. ad h. l. τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο scribit: τὸ γὰρ μέσον οὐκ ἐδεῖτο. Duos muros ad Piraeum ductos facit etiam Strab. 9. p. 606. B. Hi sunt australis et borealis murus apud Aeschinem De Falsa leg. 173. 174. p. 50. Wolf. Apud Andocidem de Pac. 5. et 7. p. 13. τὸ μακρὸν τεῖχος τὸ βόρειον legitur, itemque τὸ μακρὸν τεῖχος τὸ νότιον. Porro Harpocrat. haec habet: Διὰ μέσου τείχους (scr. τεῖχος). Ἀντιφῶν πρὸς Νικοκλέα· τριῶν ὄντων τειχῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς καὶ Ἀριστοφάνης φησὶν ἐν Τριφάλητι, τοῦ τε βορείου καὶ τοῦ νοτίου καὶ τοῦ Φαληρικοῦ, διὰ μέσου τούτων ἐλέγετο τὸ νότιον, οὗ μνημονεύει καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ. Schol. ad Plat. Gorg. p. 342. Bekk. διὰ μέσου τεῖχος λέγει, ὃ καὶ ἄχρι νῦν ἐστὶν ἐν Ἑλλάδι. ἐν τῇ Μουνυχίᾳ γὰρ ἐποίησε (Pericles) καὶ τὸ μέσον τεῖχος (τὸ μὲν βάλλον ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸ δὲ ἐπὶ Φάληρα i. e. quum duorum reliquorum alterum dirigeretur ad Piraeum, alterum ad Phalerum), ἵν', εἰ τὸ ἓν καταβληθῇ, τὸ ἄλλο ὑπηρετοίη ἄχρι πολλοῦ. Conf. Hemsterh. Anecdd. Vol. 1. p. 233.

VI. Ambitum muri Athenarum Athenienses exstruxerunt auctore Themistocle. V. Thuc. 1, 89 sqq. Piraei munitio eodem Themistocle auctore ab Atheniensibus decreta est Ol. 71, 4. (493.), coepta est, ut videtur, Ol. 72, 1. (492.) Ad hoc igitur tempus refertur Harpocrat. in πρὸς τῇ πυλίδι Ἑρμῆς. Deinde intermissa et repetita est Ol. 76, 4. (473.) v. Thuc. 1, 93. coll. Boeckh. De Archont. Pseudepon. p. 628 sq. et Platon. Gorg. p. 455. E. Appian. B. Mithr. 30. falso refert, munitionem Piraei factam esse a Pericle. „Hinc, quantum sciam, ortus est error Boeckhii Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 215." Krueg. Vit. Thuc. p. 72, 1. Quanquam in exornando Piraeo Periclem versatum esse probant ea, quae narrantur de Hippodamo architecto. v. Krueg. ad Dionys. p. 14. Anecdd. Bekk. 1. p. 266, 28. Od. Muell. in v. Attica p. 222. Muri Phalericus et longus ille, ductus versus Piraeum, inchoati sunt Ol. 80, 4. (457.) et paulo post perfecti. Vid. Thuc. 1, 107. 108. Falsus igitur est Plut. V. Cim. 13., qui Cimonem dicit fundamenta posuisse longorum murorum, quae σκέλη appellabantur. Nam alter horum murorum (τὸ νότιον) multo serius exstructus est. Dicere debebat, a Cimone fundamenta posita esse murorum Phalerici et borealis. Cimon obiit a. ant. Chr. N. 449. v. Thuc. 1, 112. Quod autem ibidem a Plutarcho memoratur νότιον τεῖχος, non est murus longus, sed munitio acropolis australis. Aeschines De Fals. Legat. §. 173. (cuius ipsa verba repetita

sunt ex Andocide de Pac. §. 5.) falso exstructionem borealis muri ponit post inducias quinque annorum, quae factae sunt Ol. 82, 2. (450.) Thucydidis, Platonis in Gorgia, Harpocrationis et Scholiastae ad Platonem verbis inter se comparatis pronus sis in sententiam, post exstructos muros Phalericum et Piraei extremum a Pericle additum esse tertium, inde a Munychia ductum (i. e. ni fallor, a parte Piraei, quae Munychiam attingebat) qui erat *τὸ διὰ μέσου τεῖχος*. Id factum esse ipso ineunte bello Pelop. haec probant: Aeschin. De Fals. Legat. §. 174. p. 335. 336. Reisk. (cuius paene ipsa verba repetita sunt ex Andocidis Orat. de Pac. §. 7. p. 136, 8. Reisk.) haec habet: *ὥςτε πρῶτον μὲν ἐν τούτοις τοῖς ἔτεσιν* (loquitur de Ol. 83, 3. (446.) *εἰρήνην* (inducias triginta annorum) *λαβόντες ἀνηνέγκαμεν χίλια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ νόμῳ κατεκλείσαμεν ἐξαίρετα εἶναι τῷ δήμῳ, τοῦτο δὲ τριήρεις ἄλλας ἑκατὸν ἐναυπηγησάμεθα, καὶ ταύτας ἐξαιρέτους ἐψηφισάμεθα εἶναι, καὶ τὸ τεῖχος τὸ μακρὸν τὸ νότιον ἐτειχίσθη.* Hic oratores confuderunt tempora Ol. 83, 3. (445.) et Ol. 87, 1. (431.) Nam induciae in triginta annos factae sunt Ol. 83, 3. et sepositio mille talentorum ac centum triremium decreta est Ol. 87, 1., ut probat Thuc. 2, 24. Hoc eodem tempore exstructionem muri australis sive medii consecutam esse haec comprobant: Primum ipsi Andocides et Aeschines eo tempore factam dicunt, et per se probabile est, eo tempore Periclis consilio exstructum esse alterum murum firmando muro boreali, quum bellum Pelop. immineret; denique plane rem conficere videtur locus Platonis Gorgiae p. 455. extr., ubi Socrates dicit: *λέγεται ταῦτα περὶ Θεμιστοκλέους· Περικλέους δὲ καὶ αὐτὸς ἤκουον, ὅτε συνεβούλευεν ἡμῖν περὶ τοῦ διὰ μέσου τείχους.* (Memorat h. l. Plut. V. Pericl. 13. addens, opus muri medii redemtum esse a Callicrate.) Loco autem illo Platonis singularis *τοῦ διὰ μέσου τείχους* probat, nec de Phalerico, nec de Piraei muro cogitandum esse, nisi sumas, Platonem valde ambigue locutum esse. Accedit argumentum ex temporibus: Socratem, qui natus est a. Chr. 468., constat circiter quadraginta annos natum fuisse, quum Pericles mortuus est, unde efficitur, Socratem, quo tempore muri longi externi aedificabantur, annum egisse tertium decimum vel duodecimum. Qua aetate num Periclem coram populo dicentem audire potuerit, dubito; potuit serius circa annum 431.

VII. Leak. negat, tribus muris Athenas cum portubus iunctas fuisse. Haec eius argumenta sunt:

a. Thucydidem ipsum 1, 107. duos tantum longos muros *τὸ Φαληρόνδε* et *τὸ ἐς Πειραιᾶ* agnoscere. Hoc argumentum nihil valet; nam plures eo tempore Thucydides memorare non potuit, quia tertius (medius) multo serius aedificatus est.

b. Nomen *σκέλη* et *brachia*, quod his muris tribuunt, pariter pluribus quam duobus convenire negat. Huic argumento addit verba Livii 31, 26. *Murus, qui brachiis duobus Piraeum Athenis iungit.* At haec non aliter intelligenda sunt, quam Thucydidea *μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ*, quae contrarie ponit Phalerico muro, quem si una significare voluissent, neque Livius dixisset *qui Piraeum iungit*, neque Thucydides *πρὸς τὸν Πειραιᾶ*.

c. Restat hoc Leakii argumentum, quod Xenoph. H. Gr. 2, 2, 15. post pugnam ad Aegospotamos Lacedaemonios, ut longi muri deiicerentur, postulasse narrans his verbis utitur: *προεκαλοῦντο δὲ, τῶν μακρῶν τειχῶν ἐπὶ δέκα σταδίους καθελεῖν ἑκάτερον* (ubi ex marg. Leoncl. legendum est *ἑκατέρου*). Quae verba non plures quam duos muros designare affirmat. Audio. Addere poterat Lysiam contr. Agoracr. p. 451. *εἰ κατασκαφείη τῶν τειχῶν τῶν μακρῶν ἐπὶ δέκα στάδια ἑκατέρου.* At ne his quidem locis probatur id, quod Leak. demon-

strare vult; nihil, inquam, probatur, nisi murum exteriorem et medium a forma numeroque σκέλη sive *brachia*, eosdemque *longos muros* appellatos esse, quia quadraginta stadiorum erant, Phalericus autem murus quinque stadiis brevior. Puto autem, iussu Lacedaemoniorum deiectos esse non Phalericum murum et exteriorem, sed medium et exteriorem. Quum enim Athenienses longos muros ab urbibus ad portus ducebant, velut Megaris, Patris, Argis etc., hoc in mente habebant, ut ex urbibus a mari remotis quasi maritimas facerent. Contra Spartanorum pacis conditiones imponentium hoc consilium fuisse apparet, ut Athenienses a maritimis opibus seiungerent, partim iubendo eos naves tradere, partim iunctionem Urbis cum Piraeo tollendo, quo post Phalericum inde a Themistoclis tempore portu longe praecipuo usi fuerant. Non autem tota tollebatur, si saltem alter murus relinquebatur. Nam hoc relicto exercitus Spartanorum impediebatur, quominus intra urbem et Piraeum castra metando a portu Athenienses arceret. Multo autem gravius erat, a Piraeo arceri, quam a portu Phalerico. Conf. Od. Muell. Additamentis ad Leak. Athen. p. 467 sqq.

VIII. „Leak., qui terram illam ipse adiit, negat tertii muri ullum vestigium esse vel minimum, at fundamenta duorum murorum certo investigari posse, atque reliquiarum istarum lineas dirigi paribus per totum intervallis distantes, et intervallum utriusque muri esse 550 pedum, nisi quod murus australis versus austrum declinet circiter quadringentis cubitis (quae sunt ternorum pedum), antequam attingit collem Phaleri, dum borealem murum licet persequi recta linea progredientem penitus ad radices partis magis ad occidentem vergentis eiusdem collis. Muri borealis longitudinem circiter mille quingentorum passuum Angl. investigari licet; longitudo australis muri ea parte non reperitur amplius dimidii milliaris, at nonnulla indicia eius muri apparent in vinetis, propius ab Athenis sitis, quae reliquiae etiamnunc servantes rectam lineam tendunt ad australe latus acropolis, sicut longus murus borealis dirigitur ad boreale latus acropolis. Addit Leak., si statuatur, murum longum australem pertinuisse usque ad collem Phalereum, et borealem continuatum fuisse usque dum contingeret interiores munitiones interiorum trium portuum Piraei, differentiam longitudinis utriusque muri prorsus eandem esse, quam Thucydides memoriae prodidit i. e. differentiam esse quinque stadiorum, quum borealis quadraginta, australis triginta quinque stadiorum fuerit.“ Arn. Hac descriptione nihil adversus testimonia veterum efficitur. Nam munitio Athenarum tot et tantas mutationes subiit (constructa primum est a Themistocle et Pericle, diruta ex parte a Spartanis, iterum erecta a Conone, iterum destructa per Demetrium Poliorcetem et Sullam, v. Od. Muell. s. v. Attica p. 223. init., ne dicam, multa per Venetianos et Turcas innovata esse), ut nemo spondere possit, eas, quae nunc reperiuntur reliquias esse munitionum eadem forma institutarum, qua Themistocles et Pericles et vel Conon instituerant. „Quodsi hodie duorum modo murorum rudera inveniri verum est, quando a Conone haec moenia refecta sunt, materiam brachii Phalerici ad duo reliqua adhibitam esse statuere oportet.“ Krueg. in Ephemm. Hal. a. 1827 p. 142. Hoc minus recte statuitur, nam et Phalericum murum potius puto servatum esse per pacis leges a Lacedaemoniis praescriptas, et murorum a Leakio repertae reliquiae magis respondent muro Phalerico et τῷ νοτίῳ sive medio, quam medio et boreali. Nec verius illud est, quod Krueg. addit, posthac non plus duo muros fuisse, idque extra controversiam positum esse testimoniis Strabonis 9, 1. p. 239. Vol. 2. ed. Tauchn. et Pausaniae 1, 2, 2. Videatur Conon materia duplicis muri, olim ad Piraeum ducti, ad exstruendum simplicem murum

ἦσαν πέντε καὶ τριάκοντα πρὸς τὸν κύκλον τοῦ ἄστεος καὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλου τὸ φυλασσόμενον τρεῖς καὶ τεσσαράκοντα· ἔστι δὲ αὐτοῦ ὃ καὶ ἀφύλακτον ἦν, τὸ μεταξὺ τοῦ τε μακροῦ καὶ τοῦ Φαληρι-

usum esse, ut inde ab eius tempore τὰ μακρὰ τείχη intelligenda sint, muri Phalericus et borealis, omisso medio; verum Strabo et Pausanias loquuntur non de uno brachio, sed de ambobus brachiis deiectis, ut, si ullus, tantum murus Phalericus eorum scriptorum tempore superstes et erectus fuisse putandus sit.

IX. Non omittenda est coniectura Arnoldi de consilio et ratione muri intermedii sive australis, serius, ut dixi, adiecti. „Puto, ait, australem murum eo consilio exstructum esse, ut commercium Urbis cum Piraeo tutissimum redderetur, vel tum quum hostis Phalericum murum expugnasset, vel eum circumiisset penetrando in veterem portum Phaleri. Fortasse murus australis aedificatus est intervallo medio inter viginti et triginta pedes ab muro boreali, et spatio intermedio expleto ad altitudinem non parvam ingestis caementis, unde via efficeretur per ingestum solum. Quo facto totum illud promiscue appellabatur sive μακρὸν τεῖχος sive μακρὰ τείχη, quum revera similis circummunitioni Plataearum duplex murus exsisteret, utrimque instructus lorica et pinnis, unde propugnatio fieret sive hoc sive illo latere oppugnato. Interior sive murus sive lorica sine defensoribus esse solebat, quia prius quam murus Phalericus vel captus vel circumitus erat, hostis interiorem murum non aggredi poterat. Et quoniam tam arte iunctus erat muro boreali, uterque murus quasi unus esse cogitabantur, et proinde muri longi memorantur duo i. e. duplex murus Piraei et simplex Phalericus, quamquam revera erant tres loricae ad defensionem, si ita cecidisset, accommodatae. Eoque simul explicabile fieret, cur rudera muri Piraei sive duplicis tanto etiamnunc ampliora sint, ut testantur et Leak. et Hawkins, Huntiusque. v. Walpolii Commentt. Vol. 1. p. 511. 559., neque multum Hawkinsii opinio, prodita Commentarii modo dicti p. 511., circa hunc locum Thucydidis a mea dissidet." Hac coniectura Arnoldi, mea quidem sententia, non opus est, si quidem nusquam a veteribus μακρὸν τεῖχος ita dicitur, ut duos muros intelligant, sed quum μακρὸν τεῖχος dicunt, semper significant vel borealem, vel medium, vel Phalericum adiecto plerumque vocabulo sive βόρειον, sive νότιον (μέσον), sive Φαληρικόν. Adde quod ex coniectura Arnoldi qui Piraeo in urbem veniebant, *in muro* sive *super muro* incedere debuissent, quum ex constante testimonio veterum noverimus, viam e Piraeo in Urbem patuisse *inter longa brachia* et in hac via monumenta defunctorum nobilissima fuisse, muro videlicet non superstructa, sed in planis sita. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 406. Od. Muell. in v. Attica p. 223. n. l. ab init.

τοῦ — Φαληρικοῦ τείχους στάδιοι ἦσαν] Si iussu Lacedaemoniorum etiam murus Phalericus deiectus est, imperfectum posuit, quia, quum haec scribebat, non iam ille murus stabat: historiam enim ab auctore post finem belli conscriptam esse, in Vita eius expositum est. Sin aliter est, mihi ἦσαν referri videtur ad illud tempus, quo muris custodia imponebatur, quasi scripsisset Φαλ. τείχους στάδιοι ἦσαν φυλακτέοι πέντε καὶ τριάκοντα. Conf. Krueg. Vit. Thuc. p. 73.

ἀφύλακτον] Schol. μέρος δηλονότι· τουτέστι στάδιοι δεκαεπτά· ὁ γὰρ ὅλος κύκλος σταδίων ἦν ἑξήκοντα. Barthel. Voy. d. j. Anach. Vol. 2. p. 414. Hawkins p. 505. et Od. Muell. in v. Attica p. 240, 18. contendunt, hoc spatium fuisse longe brevius. „Quod Schol. dicit, totum circuitum fuisse stadiorum 60., ex hoc Thucydidis loco sumere non potest, quum minime de hoc circuitu haec paulo post dicantur a

κοῦ. τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο· καὶ τοῦ Πειραιῶς ξὺν Μουνυχίᾳ ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περίβολος, τὸ δὲ ἐν φυλακῇ ὂν ἥμισυ τούτου. ἱππέας δ' ἀπέφαινε διακοσίους καὶ χιλίους ξὺν ἱπποτοξόταις, ἑξακοσίους δὲ καὶ χιλίους τοξότας, καὶ τριήρεις τὰς πλωίμους τριακοσίας. ταῦτα γὰρ ὑπῆρχεν Ἀθηναίοις καὶ οὐκ ἐλάσσω ἕκαστα τούτων ὅτε ἡ ἐςβολὴ τὸ πρῶτον ἔμελλε Πελοποννησίων ἔσεσθαι καὶ ἐς τὸν πόλεμον καθίσταντο. ἔλεγε δὲ καὶ ἄλλα οἷάπερ εἰώθει Περικλῆς ἐς ἀπόδειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἀνεπείθοντό τε **14** καὶ ἐςεκομίζοντο ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κατασκευὴν ᾗ κατ' οἶκον ἐχρῶντο, καὶ αὐτῶν τῶν οἰ-

Thucydide: ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περίβολος.“ Steph. Etenim Thuc. sexaginta stadiorum non dicit fuisse ambitum urbis, sed ambitum Piraei cum Munychia.

ἱππέας — διακοσίους καὶ χιλίους] Mille tantum nominat Aristoph. Equ. 225. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 283 sqq. Deinde quod mille sexcentos sagittarios numerat, „Aeschin. de Fals. Legat. p. 336. numerum sagittariorum hoc tempore dicit fuisse 1200; ac quum orator describens pristinam patriae suae magnitudinem non credi possit parum ei tribuere opum, vere apparet dixisse Boeckhium Staatsh. Vol. 1. p. 285., mille ducentos ex toto numero sagittariorum fuisse Scythas, quos Athenienses ad hanc militiam conducere solebant, reliquos autem quadringentos fuisse Athenienses proletarios. Inscriptio nr. 80. apud Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 119. memorat τοὺς τοξότας τοὺς ἀστικούς, quasi distinguere volens a Scythis, et leguntur nomina aliquot in nobili illo catalogo civium, qui caesi sunt in variis bellis a. Chr. 457. apud Boeckh. l. c. nr. 165. p. 292., ubi certe non futurum erat, ut nomina barbarorum servorumque reciperentur.“ Arn. Si mille ducentos sagittarios Atheniensium memorant Andocid. de Pac. 5. et 7. et Aeschin. De Falsa Leg. 173. et 174., trecentos Scythas, qui paulo ante apud eosdem memorantur, non adnumerasse existimandi sunt. Conf. Krueg. in Seeb. Arch. 1, 3. p. 85. Clinto, testimonio Scholiastae Arist. Ach. 54. nisus, ex illis 1600 sagittariis ad 1000 barbaros fuisse affirmat Fast. Hellen. p. 393. Popp. Conf. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 35. adn. Mox de copiis navalibus Atheniensium v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. 2, 21. Vol. 1. p. 273 sqq. Popp. ad Xenoph. Anab. 7, 1, 27. Krueg. in Seeb. Archiv 1, 3. p. 87. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 172 sqq. Kutzen. de Pericl. p. 35, 55. Denique περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ est *in bello superiores fore.*

14. τὴν ἄλλην κατασκευήν] Ἄλλην dictum est ut 1, 143. κυβερνήτας τε καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν. Xenoph. Anab. 1, 5, 5. οὐ γὰρ ἦν χόρτος οὐ δὲ ἄλλο δένδρον, 7, 3, 48. βόες καὶ ἄλλα πρόβατα μυρία. Thuc. 2, 62. οὔτε βασιλεὺς οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος, sive κατασκευή latiori sensu etiam *uxores liberosque* complecti existimari potest, sive ἄλλος valet *praeterea.* v. Mehlh. de Adiect. pro Adv. p. 11. Popp. Mox οἶκος καὶ οἰκία διαφέρει, ἡ μὲν τὸ κτίσμα μόνον δηλοῦσα, ὁ δὲ καὶ τὸ περιεχόμενον ὁτιοῦν. Dukas. vid. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 379. adn. coll. p. 122. 157. Mox ξύλωσιν dicas *materiaturam* cum Vitruvio. Pollux 7, 124. interpretatur τὰ ἐρέψιμα ξύλα, Schol. τὴν ἀπὸ ξύλων κατασκευήν, Holzwerk. Ξυλισμός, *lignatio*, quam vocem ex Thucydide Thom. M. p. 641. citat, nusquam apud eum comparet.

κιῶν καθαιροῦντες τὴν ξύλωσιν· πρόβατα δὲ καὶ ὑποζύγια ἐς τὴν Εὔβοιαν διεπέμψαντο καὶ ἐς τὰς νήσους τὰς ἐπικειμένας. χαλεπῶς δὲ αὐτοῖς διὰ τὸ ἀεὶ εἰωθέναι τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς 15 *ἀγροῖς διαιτᾶσθαι ἡ ἀνάστασις ἐγίγνετο. ξυνεβεβήκει δὲ ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἑτέρων μᾶλλον Ἀθηναίοις τοῦτο. ἐπὶ γὰρ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων ἡ Ἀττικὴ ἐς Θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο πρυτανεῖά τε ἔχουσα καὶ ἄρχοντας, καὶ ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῄεσαν βουλευσόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο· καί τινες καὶ ἐπολέμησάν ποτε αὐτῶν, ὥςπερ καὶ Ἐλευσίνιοι μετ' Εὐμόλπου πρὸς Ἐρεχθέα. ἐπειδὴ δὲ Θησεὺς ἐβασίλευσε, γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνετοῦ καὶ δυνατὸς τά τε ἄλλα διεκόσμησε τὴν χώραν καὶ καταλύσας τῶν ἄλλων πόλεων τά τε βουλευτήρια καὶ τὰς ἀρχὰς ἐς τὴν νῦν πόλιν οὖσαν ἓν βουλευτήριον ἀποδείξας καὶ πρυτανεῖον ξυνῴκισε πάντας, καὶ νεμομένους τὰ*

Mox *χαλεπῶς ἐγίγνετο* etc. est *aegre iis perficiebatur migratio.* Fallitur Erf. ad Soph. Antig. 633.

15. *ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου*] i. e. von der grauen Urzeit des Cecrops an. DOEDERL. Lat. Synon. Vol. 4. p. 89.

κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο] i. e. regio Attica habitata erat certo quodam numero parvarum civitatum, quarum pro se unaquaeque libera agebat. Quod iunctae sunt uno consilio tum demum, quum aliquod commune periculum imminebat, id accidit, ubicunque similis rerum status erat, ut in Etruria, Gallia, Britannia et inter Saxones, quamdiu in patria maiori agebant. *Πρυτανεῖον* iure memoratur pro indicio, unde appareat, aliquam civitatem per se agere separatam; nam prytaneum erat quasi domus omnium civium communis, et veteribus in commune eodem loco erat, quo sua singulis domus. ARN., ubi plura sunt de Prytaneis. Duodecim parvae urbes fuisse dicuntur. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 172, 9. et Od. Muell. in v. Attica inde a p. 220. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 193 sq. 225, 5. 227, 23. et praecipue p. 230, 37. Mox non est opus emendatione *πρυτανεῖα ἐχούσας*. Nam plurales *πρυτανεῖα* et *ἄρχοντας* statum rerum indicant, qualis ante Theseum fuit: contra *πρυτανεῖον* et *ἄρχοντα* dicendum fuisset de republica Attica, qualis erat inde a Theseo, quum unum modo civitatis prytaneum erat, et singuli totius Atticae *ἄρχοντες*, sive reges sive magistratus, qui proprie Archontes dicebantur, certe antequam novem instituti sunt. Deinde de bello Eleusiniorum v. Herodot. 1, 30. Pausan. 1, 38, 3. Apollod. 3, 15, 4. St. Croix de Mysteriis p. 88. vers. Lenz. E. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 27 sqq. §. 6 — 9. et alios, quos citavit C. Fr. Herm. l. c. Wachsm. 2, 2. p. 137, 22. Deinde *ἐβασίλευσε* est *rex factus est.* De differentia vocum *βουλευτήριον* et *πρυτανεῖον* v. Wachsm. 1, 1. p. 194.

ξυνῴκισε] Schol. *τὸ ξυνῴκισεν οὐκ ἔστιν ἐπὶ τοῦ ὁμοῦ ξυνοικισθῆναι ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μίαν πόλιν τουτέστι μητρόπολιν ἔχειν αὐτήν.* Itidemque accipit Bake in Bibl. Nov. Crit. Vol. 2. p. 231., qui Theseum intelligit, sublatis reliquarum civitatum imperiis unoque consilio instituto, Athenas cunctas collegisse, ita ut, dum sua singulae civitates domestica, ut antea, administrarent, hac una patria et communi civitate uterentur (*μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι*). Alii interpretantur, Theseum incolas regionis Atticae, suis civitatibus relictis, *una urbe* uti permovisse, quod factum esse per rem et naturam non potuit, sed „Theseus illam *συνοίκισιν* perfecit, ait Bake, eo ut uno omnes Atticae ci-

αὐτῶν ἑκάστους ἅπερ καὶ πρὸ τοῦ ἠνάγκασε μιᾷ πόλει ταύτῃ χρῆσθαι, ἣ ἁπάντων ἤδη ξυντελούντων ἐς αὐτὴν μεγάλη γενομένη παρεδόθη ὑπὸ Θησέως τοῖς ἔπειτα· καὶ ξυνοίκια ἐξ ἐκείνου Ἀθηναῖοι ἔτι καὶ νῦν τῇ θεῷ ἑορτὴν δημοτελῆ ποιοῦσι. τὸ δὲ πρὸ τούτου ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον. τεκμήριον δέ· τὰ γὰρ ἱερὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλων θεῶν ἐστι καὶ τὰ

ves βουλευτηρίῳ uterentur, ceterum domestica et popularia iura ac sacra domi quisque suae tuerentur (νεμόμενοι τὰ αὐτῶν ἕκαστοι)." Quamquam sponte intelligitur, plures iam in urbem habitatum concessuros fuisse, ex quo illa metropolis et caput unius reipublicae facta erat, et communis patriae loco esse coepit, quum in Urbe antea modo Eupatridae habitassent. Praeclare consilium et rationem talis συνοικίσεως exposuit Od. Muell. Dor. 2. p. 70 sqq. nr. 8. Adde Meier. de Bon. Damn. p. 185. adn. E. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 23 sqq. 40 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 183, 5. 6. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 71 sq. 78. 80. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 27. b. med. Mox ξυντελούντων significat, sie zählten alle mit zu den Bürgern der Stadt Athen, wurden alle Mitglieder des Bürgervereins von Athen und Attica. v. Od. Muell. Orchom. p. 412, 7. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 127, 18. et Append. 14. Deinde festum ξυνοίκια Plut. V. Thes. 24. non sic, sed μετοίκια vocat. Palmer. Exercc. p. 47. mutatum esse putat eius nomen, et quod tempore Thucydidis ξυνοίκια dicebatur, tempore Plutarchi μετοίκια dictum esse. Charax apud Steph. Byz. p. 42. hos dies festos cum Thucydide vocat ξυνοίκια. Berkel. ita scriptores inter se conciliare studet, ut dicat, populum ex agro in urbem commigraturum celebrasse μετοίκια, *demigrationis festum*, et iam in una urbe habitantem *festum consociationis*. „Ξυνοικέσια a Scholiasta Aristoph. vocari adnotat Schneid. Lex. Gr. Panathenaea hos dies festos esse volunt Huellm. Hist. Gr. Primord. p. 144. et C. Ilgen. de Tribub. Att. p. 65 sq. Quod verum esse non potest, si et Plut. diem τῶν μετοικίων seu συνοικίων recte definivit (τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Ἑκατομβαιῶνος), et Boeckh. cum Corsin. F. A. 2. p. 357. magna Panathenaea in Hecatombaeonis diem vicesimum octavum incidisse iure existimat Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 167., parva autem ad d. 14. Hecatomb. spectant. Et discernit Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 227., sed coniuncta cogitata esse dicit 2, 2. p. 136. 285 sq." Popp. Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 183, 8. Mox δημοτελὴς et δημοτικὴ ἑορτὴ differunt: illa est publica, haec per pagos (δήμους) celebrata. v. Buttm. ad Demosth. Or. Midian. p. 36 sq. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 228. Tittm. Gr. Staatsv. p. 286.

τὸ δὲ πρὸ τούτου] Reg. a pr. man. (nam deinde emendat. τούτου) Laur. E. Vind. m. Ar. Chr. Dan. τοῦ ex praecedentibus. De differentia formularum πρὸ τοῦ et πρὸ τούτου v. Matth. p. 572. et Buttm. ad Plat. 1. Alcib. 14. Mox pro πρὸς νότον Valla legit πρὸς ἄρκτον, quem sequitur Palmer., sed male statuere eos, qui antiquissimam Athenarum partem ad septentrionem ab arce collocandam esse putent, idque doceri ab eis, qui recentius itinera per Graeciam fecerunt (ut Wilkins. et Hawkins.), monuit Popp. Mox μάλιστα iunge cum verbis πρὸς νότον: zumeist, fast gerade nach Süden. „Ad verbum intelligimus: *pars, quae ad austrum maxime spectat*, quamquam pauca urbis aedificia etiam ad alias plagas, praecipue occidentem, ut suspicamur, spectabant, ubi Areopagus et vetus forum." Popp.

ἄλλων θεῶν] sc. extra aedem Minervae, cui tota urbs et arx sacrata erat. Et τὰ ἔξω sunt die Tempel nach aussen, sive aedes deo-

ἔξω πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως μᾶλλον ἵδρυται, τό τε τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τὸ Πύθιον καὶ τὸ τῆς Γῆς καὶ τὸ ἐν Λίμναις Διονύσου, ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια τῇ δωδεκάτῃ ποιεῖται ἐν μηνὶ Ἀνθεστηριῶνι, ὥςπερ καὶ οἱ ἀπ' Ἀθηναίων Ἴωνες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν. ἵδρυται δὲ καὶ ἄλλα ἱερὰ ταύτῃ ἀρχαῖα. καὶ τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μὲν τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ δὲ πάλαι φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν Καλλιρόῃ ὠνομασμένῃ, ἐκείνῃ τε ἐγγὺς οὔσῃ

rum, quae non erant in acropoli, sed extra acropolin in regione ad austrum ab acropoli posita, quam dixit antiquissimam urbem fuisse una cum acropoli. Mox templum Iovis Olympii, cuius prima fundamenta Deucalioni tribuebant, rursus a Pisistratidis inchoatum, sed non perfectum est; neque illud exaedificatum et dedicatum ante seculum Hadriani. v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 371. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 412. nr. 331. Od. Muell. Additam. ad Leak. Athen. p. 415. Archaeol. §. 80. 4. p. 57. et in v. Attica p. 233. De Pythio v. eundem Dor. 1. p. 240, 3., in v. Attica p. 235. Wachsm. 2, 2. p. 139, 41. 371. Mox Telluris templum Hawkins. p. 481. idem esse coniicit, quod Pausan. 1, 22, 3. *Γῆς κουροτρόφου καὶ Δήμητρος ἱερὸν Χλόης* appellet et sub australi latere arcis collocet. At templa ista Telluris et Cereris discernenda sunt. Sacrum Cereris Chloae sub ipsis Propylaeis iacebat, ut docet Od. Muell. in v. Attica p. 239., area Telluris Olympiae una cum templo Saturni et Rheae iacebat intra ambitum, quo serius Hadrianus Olympium circumdedit. Vid. ibidem p. 233. Mox *ἐν Λίμναις* quod dicitur, suburbium erat, ubi solum paulatim inclinatur Ilissum versus, v. Additam. ad Leak. Athen. p. 464. Ibi duo templa Bacchi erant, alterum Dei Eleutherarum, alterum mystici Bacchi Anthesteriorum, v. Od. Muell. in v. Attica p. 238. Hoc posterius hic significari, docent verba *ᾧ τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια* etc., quae eadem verba comprobant, *τὰ ἀρχαιότερα Διονύσια*, quae hic dicuntur, Anthesteria esse. Discernenda enim sunt Anthesteria tum a Lenaeis, item festo Bacchi, tum a ruralibus Dionysiis, tum ab urbanis, quae postrema Thuc. 5, 20. memorat. Ruralia m. Posideone, Lenaea m. Gamelione, Anthesteria m. Anthesterione, Urbana m. Elaphebolione celebrabantur. V. omnino C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 311, 2. Deinde quos tyrannos dicit, Pisistratidae sunt. „Fontem, qui olim scaturiginibus adhuc apertis et conspicuis Callirhoe dicebatur, *Ἐννεακρούνου* nomen accepit, postquam eum Pisistratidae tali modo circumstruxerunt, ut aqua collecta per novem fistulas emitteretur.“ Hemsterh. ad Thom. M. p. 568. Vid. Pausan. 1, 14, 1. Quum autem Thom. M. scribat, *ὅθεν καὶ λαμυρὰ πηγὴ ἡ καθαρὰ καὶ ἡδεῖα παρὰ Θουκυδίδῃ*, idem Vir magnus coniicit, pro *φανερῶν* legendum esse *λαμυρῶν*. Mihi quidem *λαμυρὰ πηγὴ* poetae esse videtur, idque ipse Grammaticus docere, et Thucydidis nomen errore librariorum illatum, ac temere ab Hemsterhusio quaesitum esse, in quem locum illam vocem reponeret, ut iudicat Lobeck. ad Phryn. p. 292. Simile est Horatiano *loquaces lymphae*. Vid. Lobeck. p. 760. Callirhoe suum usque nomen retinet et tenuis vena est dulcis aquae influens in Ilissum, in ipsa ora urbis Athenarum inter austrum et orientem spectante. Hic fuit in ipsa urbe unicus fons aquae potulentae; nam aqua ceterorum fontium, quamquam apta ad usus domesticos, nimis salsi saporis erat, quam ut ad potum utilis esset. v. Leak. Athen. p. 99. 135. Additament. p. 456. Od. Muell. in v. Attica p. 217. 235.

ἐκείνῃ τε] Aptius Bekkero visum *ἐκεῖνοί τε*, idque in edit. stereotypa recepit. At v. Matth. §. 472. 2. Mox naturalis verborum ordo

τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντο, καὶ νῦν ἔτι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου πρό τε γαμικῶν καὶ ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν νομίζεται τῷ ὕδατι χρῆσθαι. καλεῖται δὲ διὰ τὴν παλαιὰν ταύτῃ κατοίκησιν καὶ ἡ ἀκρόπολις μέχρι τοῦδε ἔτι ὑπὸ Ἀθηναίων Πόλις. τῇ τε οὖν ἐπὶ πολὺ 16 κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν, διὰ τὸ ἔθος ἐν τοῖς ἀγροῖς ὅμως οἱ πλείους τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ὕστερον μέχρι τοῦδε τοῦ πολέμου

hic est: τὰ πλείστου ἄξια ἐχρῶντό τε καὶ νῦν ἔτι — νομίζεται etc. De accusativo ἄξια v. Matth. p. 749. 6. Rem ipse scriptor explicat verbis πρὸ γαμικῶν et ἐς ἄλλα τῶν ἱερῶν. „De universo more aquam lustralem ante nuptias ex fluviis et fontibus domesticis petendi Scholiastam Eurip. Phoen. 358. citat Bloomf., qui praeterea Aristoph. Lysistr. 378. confert." Popp. Ad verba πρὸ γαμικῶν supple ἱερῶν. v. Thiersch. Gr. §. 313. 6. a.

Πόλις] Docuit Hemsterh. ad Arist. Plut. p. 260., nomen πόλις praesertim in actis publicis certe vetustissimis arci fere proprium fuisse, idque patere e Thuc. 5, 18. 23. et Plut. V. Pelop. 18. Adde Pausan. 1, 26, 7. Sic Lutetiae Parisiorum antiquissima pars cité, Londinii antiquissima etiamnum city dicuntur. v. Seidler. ad Eurip. Troad. 4. Marx. ad Ephor. p. 144. et ipsum Ephorum p. 142. Creuz. ad Fragmm. Ant. Hist. Gr. p. 217. libell. de Sit. et Orig. Syrac. p. 45. Πόλις et ἄστυ per excellentiam Athenae et Alexandria dicebantur, ut Roma Urbs. v. Sturz. de dial. Alex. p. 39. et Eustath. ad Hom. Od. 1. p. 1385, 5. Conf. Polluc. 9, 27. Propert. 3. Eleg. (9.) 7, 16. Spohn. de extr. parte Odyss. p. 81. adn. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 183, 6. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 316. vers. fin.

16. αὐτονόμῳ] ante Theseum, suis etiamtum βουλευτηρίοις, ἀρχαῖς et πρυτανείοις usi. De verbis οἰκήσει μετεῖχον v. Matth. p. 634. init., qui supplet μετεῖχον τῆς πόλεως i. e. sie nahmen Theil am Staatsverband, quod damnans Poppo ait, his verbis repeti breviter argumentum capitis 15. init., negatque sententiam horum verborum aliam esse posse, nisi et *diu igitur suo iure in agris vixerant.* Verba in societatem veniendi nonnunquam dativo rei coniungi his exemplis comprobat: Demosth. De Fals. Leg. §. 334. οὐχὶ κοινωνεῖ ταῖς νῦν εὐθύναις. pr. Cor. 18. §. 58. κοινωνεῖν τοῖς πεπολιτευμένοις. Mox intellige ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν per Theseum. Et πανοικησίᾳ est *cum omni familia et re familiari.* Conf. 3, 57. Verbis γενόμενοι etc. et οἰκήσαντες scriptor videtur eos discernere, qui nullas domos Athenis habentes πανοικησίᾳ ruri vivebant i. e. cum toto, quidquid possidebant, iique vel nati rure, vel eo habitatum concesserant (οἰκήσαντες). Mox ἄρτι de temporis spatio non proxime praeterito intelligendum esse, monuit Arn. Et ἀνειληφότες est idem, quod πάλιν κατασκευασάμενοι: zumal da es noch nicht lange her war, dass sie ihren Haushalt nach dem Persischen Kriege wieder eingerichtet. Mox pro καταλιπόντες Vind. καταλείποντες, quod Popponi placet ob sequentia participia et quod non aegre ferebant, quod *reliquerant*, sed inviti *relinquebant.* Imo illud, quia aegerrime ferebant, quum iam in urbe degentes differentiam huius et pristinae commorationis, quam reliquerant, sentirent. Mox ἱερὰ πάτρια dicit, quia dii credebantur sua domicilia habere, quae deserere gravarentur, quibusque solis preces et sacrificia mortalium admitterent, quo fiebat, ut cultus obtinens hoc loco non posset sine profanatione in alium traduci. Haec pluribus Arn. exsequitur. Conf. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 26 sq.

πανοικησίᾳ γενόμενοί τε καὶ οἰκήσαντες οὐ ῥᾳδίως τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο, ἄλλως τε καὶ ἄρτι ἀνειληφότες τὰς κατασκευὰς μετὰ τὰ Μηδικά, ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον οἰκίας τε καταλιπόντες καὶ ἱερὰ ἃ διὰ παντὸς ἦν αὐτοῖς ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαῖον πολιτείας πάτρια, δίαιτάν τε μέλλοντες μεταβάλλειν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πόλιν τὴν αὑτοῦ ἀπολείπων ἕκαστος. 17 *ἐπειδή τε ἀφίκοντο ἐς τὸ ἄστυ, ὀλίγοις μέν τισιν ὑπῆρχον οἰκήσεις καὶ παρὰ φίλων τινὰς ἢ οἰκείων καταφυγή, οἱ δὲ πολλοὶ τά τε ἐρῆμα τῆς πόλεως ᾤκησαν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῷα πάντα πλὴν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἐλευσινίου καὶ εἴ τι ἄλλο βεβαίως κληστὸν ἦν· τό τε Πελασγικὸν καλούμενον τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὃ καὶ ἐπάρατόν τε ἦν μὴ οἰκεῖν καί τι καὶ Πυθικοῦ μαντείου ἀκροτελεύτιον τοιόνδε διεκώλυε, λέγον ὡς*

τὸ Πελασγικὸν ἀργὸν ἄμεινον,

ὅμως ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξῳκήθη. καί μοι δοκεῖ τὸ μαντεῖον τοὐναντίον ξυμβῆναι ἢ προςεδέχοντο· οὐ γὰρ διὰ τὴν παράνομον ἐνοίκησιν αἱ ξυμφοραὶ γενέσθαι τῇ πόλει, ἀλλὰ διὰ τὸν πόλεμον ἡ ἀνάγκη τῆς οἰκήσεως, ὃν οὐκ ὀνομάζον τὸ μαντεῖον προῄδει μὴ ἐπ' ἀγαθῷ ποτε αὐτὸ κατοικισθησόμενον.

ἢ πόλιν] Sententia est, singulis propemodum urbis et civitatis loco fuisse praedia. Popp.

17. *τά — ἐρῆμα*] Ad septentrionem ab arce ponit Hawkins. p. 505., prope Museum Piraeum versus alii. Popp. Quidni utrobique? Eleusinium Od. Muell. in Additam. ad Leakii Athen. p. 458. 466. et in v. Attica p. 235. prope Pelasgicum et forum ab arce in septentrionem versus collocat. Ipse Leak. p. 187 sq. et Kruse Hellad. 2, 1. p. 109. in Ilissi insula situm esse faciunt.

Πελασγικόν] Schol. *οἱ γὰρ Πελασγοὶ αὐτὸ οἰκήσαντες ἐπεβούλευσαν τοῖς Ἀθηναίοις· οὓς διώξαντες πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι κατηράσαντο τὸν τόπον μὴ οἰκισθῆναι.* Hi Pelasgi fuerunt pars eorum, qui in Atticam venerunt Boeotia expulsi, de quibus est apud Thuc. 1, 12. V. Od. Muell. Orchom. p. 440. Leak. Athen. p. 318. ibique Muell. p. 466. et rursus Orchom. p. 307 sq. 476. et in v. Attica p. 229 sq. Archaeol. p. 27 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 16, 9., qui docent, nomine Pelasgici et partem arcis intelligi (*τὸ Πελασγικὸν τεῖχος* apud Herodotum 5, 64. 6, 137. et Pausaniam 1, 28, 3., quod arcem partim circumdabat) et agros sub acropoli ab regione inter septentriones et occidentem spectante, a Pelasgico muro, ut videtur, denominatos. Ne in Pelasgico aedificia ponerentur, Arnoldo propterea religionibus sancitum esse videtur, ne, qui hostis obsideret, haec aedificia ad oppugnandam arcem in usum suum converteret. „Eo ipso consilio, ait, novissima in obsidione Athenarum Odysseus, dux Graecorum, non permisit, ut domus restituerentur, quae a latere acropolis septentrionali destructae erant, quia machinationes hostium adversus arcem adiuturae fuissent.“ Item Kruse Hellad. 2, 1. p. 79. veram devotionis causam hanc fuisse coniicit. Mox *ἀκροτελεύτιον* intellige *τὸ τέλος τοῦ στίχου* cum Scholiasta. Et *ἐξῳκήθη* est es wurde ganz mit Wohnungen ausgefüllt. Deinde infinitivus in verbis *οὐ γενέσθαι* pendet a *δοκοῦσι* (praecessit autem *δοκεῖ*) v. Matth. p. 1093. De verbis *ἐν τούτῳ παρασκευῆς* v. ibidem p. 649.

κατεσκευάσαντο δὲ καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν τειχῶν πολλοὶ καὶ ὡς ἕκαστός που ἐδύνατο· οὐ γὰρ ἐχώρησε ξυνελθόντας αὐτοὺς ἡ πόλις, ἀλλ' ὕστερον δὴ τά τε μακρὰ τείχη ᾤκησαν κατανειμάμενοι καὶ τοῦ Πειραιῶς τὰ πολλά. ἅμα δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἥπτοντο, ξυμμάχους τε ἀγείροντες καὶ τῇ Πελοποννήσῳ ἑκατὸν νεῶν ἐπίπλουν ἐξαρτύοντες. καὶ οἱ μὲν ἐν τούτῳ παρασκευῆς ἦσαν.

18 Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόην πρῶτον, ᾗπερ ἔμελλον ἐςβαλεῖν. καὶ ὡς ἐκαθέζοντο, προςβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι μηχαναῖς τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ· ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἐτετείχιστο καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο ὁπότε πόλεμος καταλάβοι. τάς τε οὖν προςβολὰς ηὐτρεπίζοντο καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε οὐκ ἐλαχίστην Ἀρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, δοκῶν καὶ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τοῦ πολέμου μαλακὸς εἶναι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιτήδειος, οὐ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν· ἐπειδή τε ξυνελέγετο ὁ στρατός, ἥ τε ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιμονὴ γενομένη καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἡ σχολαιότης διέβαλεν αὐτόν, μάλιστα δὲ ἡ ἐν τῇ Οἰνόῃ ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐςεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν. ἐν τοιαύτῃ μὲν ὀργῇ ὁ στρατὸς τὸν Ἀρχίδαμον ἐν τῇ καθέδρᾳ εἶχεν. ὁ δὲ προςδεχόμενος ὡς λέγεται τοὺς Ἀθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου οὔσης ἐνδώσειν τι καὶ κατοκνήσειν περιιδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν. 19 ἐπειδὴ μέντοι προςβαλόντες τῇ Οἰνόῃ καὶ πᾶσαν ἰδέαν πειράσαντες οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, οἵ τε Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἐπεκηρυκεύοντο, οὕτω δὴ ὁρμήσαντες ἀπ' αὐτῆς μετὰ τὰ ἐν Πλαταίᾳ τῶν ἐςελθόντων Θηβαίων γενόμενα ἡμέρᾳ ὀγδοηκοστῇ μάλιστα τοῦ θέρους καὶ τοῦ σίτου ἀκμάζοντος

18. τῆς Ἀττικῆς] v. ibidem p. 629. et de participio ποιησόμενοι ibid. p. 1091. Verba ἐν τῇ ξυναγωγῇ etc. dicta esse cum respectu ad orationem Archidami 1, 80 sqq., vidit Dukas. De formula εἰ μὴ διά v. Matth. p. 1151 b.

19. οὕτω δή] v. Matth. p. 1113. Mox activum ὁρμήσαντες habet sensum *proficiscendi*, ut 3. 24. 4, 36. De verbis τὰ Θηβαίων γενόμενα v. Matth. p. 689. adn. 1.

τοῦ σίτου ἀκμάζοντος] Notae, quas Thuc. anni temporibus ponit, ita inter se succedunt: περὶ σίτου ἐκβολήν 4, 1., quo significatur id, quod nos dicimus das Schossen des Getraides. v. Suid. Phot. s. v. σίτου ἐκβολήν et Eustath. ad Od. p. 1405, 12. Pollux 1, 61. Indicatur finis April. Sequitur haec nota: τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος 4, 6. Indicatur mensis Mai. deinde τοῦ ἦρος, πρὶν τὸν σῖτον ἐν ἀκμῇ εἶναι 4, 2. Indicatur mensis Mai. Hinc τοῦ θέρους καὶ τοῦ σίτου ἀκμάζοντος 2, 19. 79. 3, 1. Indicatur mensis Jul. Sequitur ἐν καρποῦ συγκομιδῇ 3, 15. i. e. ἐν ἀμήτῳ. Significatur mensis Aug. Ἀκμάζει δὲ σῖτος, ait Dukas, ἐπειδὰν εὐθαλλεῖς ἔχῃ τοὺς στάχυας, τοῦ γάλακτος ἤδη ἀπηλλαγμένος, καὶ θερισμοῦ ἐφιέμενος.

ἐςέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον, καὶ τροπήν τινα τῶν Ἀθηναίων ἱππέων περὶ τοὺς Ῥείτους καλουμένους ἐποιήσαντο. ἔπειτα

Hordeum nunc plerumque *in Attica* demetitur mense Iunio (v. Walpol. Memoirs 1. p. 150.), quamquam tota messis et frumenti tribulatio non ante medium Augustum finitur (v. Dodwell. Itin. Class. Vol. 2. p. 10.) v. Arn. Messem circa Iun. 10. in *Peloponneso* incipere, nec ante Iul. 20. aut initium Aug. finiri dicit Leak. Peloponn. 1. p. 14. Popp. Sequuntur hae notae: τοῦ θέρους ὀλίγον πρὸ τρυγήτου καὶ καρποῦ ἔτι ἔξω ὄντος 4, 84. Significatur tempus post med. Octobr. Interdum etiam menses Atticos nominat, et ipsos dies mensium. Praeterea anni tempora his notis signat: ἅμα ἦρι 2, 103. April. — θέρους μεσοῦντος 6, 30. post d. 8. Iun. — πρὸς τὸ μετόπωρον ἤδη 8, 108. paulo ante d. 8. Aug. — φθινόπωρον τοῦ θέρους 2, 31. 3, 18. incipiebat die 21. Sept. (v. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 251 sq.) — θέρους τελευτῶντος 2, 32. 4, 49. Septembr. — ἅμα ἀρχομένῳ χειμῶνι saepius i. e. inde a mense Octobr. — τοῦ χειμῶνος λήγοντος καὶ πρὸς ἔαρ ἤδη saepius i. e. Mense Mart. exeunte. Porro ex sideribus notas anni temporum ducit, ut verbis περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολάς 2, 78. Sept. — περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινάς 7, 16. 8, 39. fin. Decembr. At magna in h. l. difficultas est, quia sol Augusti die 3. (v. 2, 28.), Attica iam a Peloponnesiis relicta, (conf. c. 24. et 32.) defecit, et scriptor c. hoc ipso Peloponnesios narrat Oenoe relicta ad Acharnas consedisse, ibique *multum temporis* commoratos terram Atticam vastasse. Nisi quis igitur spatium illud novem dierum, quod est inter d. 26. Iulii, quae est octogesima dies a fine Munychionis et aggressione Plataearum per Thebanos facta, et diem 3. August., *longum tempus* ab auctore appellatum esse existimet, in hanc sententiam inclino, ut putem, in numero ὀγδοηκοστῇ vitium subesse et πεντηκοστῇ legendum esse, ut dies profectionis ab Oenoe non d. 26. Iul., sed 26 Iun. sit, et Peloponnesii ad Acharnas non novem dies, sed circiter quadraginta commorati sint. Nisi quis propter c. 57., ubi diutissima commoratio in Attica Peloponnesiorum dicitur *in altera* expeditione fuisse, eaque ferme quadraginta dierum, malit ἑξηκοστῇ legere, ut dies profectionis ab Oenoe fuerit d. 6. Iul. et Peloponnesii ad Acharnas circiter triginta dies commorati sint. Didot., ut hanc difficultatem expediat, statuit, aggressionem Plataearum per Thebanos factam esse ineunte mense Martio, ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ 2, 2. At d. 1. Mart. 431. Ol. 87, 1. competit cum die 22. Anthesterionis, qui est mensis non vernus, sed hibernus ex tribus medius. Atque eam aggressionem exeunte Munychione i. e. circa d. 7. Maii 431. factam esse, comprobant vel verba *Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις* 2, 2.

Ῥείτους] Hi sunt duo rivuli aquae salsae, qui efficiunt duo stagna prope oram maris in extremo campo Thriasio, qua litus inter austrum et orientem spectat. v. Od. Muell. in v. Attica p. 217. b. init. Mox *Κρωπειᾶς* dedi cum Poppone ex multis bonisque libris, quibus Ven. accedit; in Pal. est *Κρωπίας*, quod Popponi videtur Steph. Byz. commendare et probat Od. Muell. ad Tabulam Gr. septentr. p. 36. At testibus Morstadt. et Bekk. Pal. habet *Κρωπείας*. Vulgo *Κεκροπίας*. Qualis sit ista Cecropia, interpretes nesciunt. Gottl. putat, Cecropiam esse oppidum, quod primo loco a Strabone p. 609. ponitur inter duodecim illas urbes, quibus Cecrops multitudinem incolarum continebat,

προὐχώρουν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὄρος διὰ Κρωπειᾶς ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνάς, χῶρον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς τῶν δήμων καλουμένων. καὶ καθεζόμενοι ἐς αὐτὸ στρατόπεδόν τε ἐποιήσαντο χρόνον τε πολὺν ἐμμείναντες ἔτεμνον. γνώμη δὲ 20 τοιᾷδε λέγεται τὸν Ἀρχίδαμον περί τε τὰς Ἀχαρνὰς ὡς ἐς μάχην ταξάμενον μεῖναι καὶ ἐς τὸ πεδίον ἐκείνῃ τῇ ἐςβολῇ οὐ καταβῆναι. τοὺς γὰρ Ἀθηναίους ἤλπιζεν ἀκμάζοντάς τε νεότητι πολλῇ καὶ παρεσκευασμένους ἐς πόλεμον ὡς οὔπω πρότερον ἴσως ἂν ἐπεξελθεῖν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἂν περιιδεῖν τμηθῆναι. ἐπειδὴ οὖν αὐτῷ ἐς Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον οὐκ ἀπήντησαν, πεῖραν ἐποιεῖτο περὶ τὰς Ἀχαρνὰς καθήμενος εἰ ἐπεξίασιν· ἅμα μὲν γὰρ αὐτῷ ὁ χῶρος ἐπιτήδειος ἐφαίνετο ἐνστρατοπεδεῦσαι,

ne amplius a Caribus et Boeotis vexarentur; non enim hanc videri esse arcem Cecropiam, quae deinde nomen Athenarum accepit, sed aliam scilicet; Strabonem enim addere: *πόλιν δ' ὕστερον εἰς μίαν συναγαγεῖν λέγεται τὴν νῦν τὰς δώδεκα Θησεύς*. Sed ex h. l. id, quod Gottl. vult, non consequitur. Quum enim ex duodecim illis urbibus cives unius urbis facti sunt, unius ex eodem numero, Athenarum procul dubio, quae prius Cecropia dicebatur, cives facti sunt. Imo praesenti loco intelligenda est Cropia sive *Κρωπειά*, *δῆμος τῆς Λεοντίδος φυλῆς* apud Stephanum Byz. Et *Κρωπιάδας* pro *Κεκροπίδας* apud eundem scriptorem in *Εὐπατρίδαι* reponendum esse, vidit Bred. ad h. l. Od. Muelleri in v. Attica p. 216. b. sententia est, Cecropiam fuisse nomen *πεδίου* sive campi inter Hymettum et Corydalum, in qua ipsae Athenae sitae erant: at Archidamus, qui Aegaleon a dextera habens Acharnas proficisceretur per Cropiam, non per illum campum agmen duxit. Vid. c. 20. init.

τῶν δήμων καλουμένων] Quid *πόλις* sit, et quid *δῆμος*, (quamquam Thuc. 2, 15. utroque nomine promiscue utitur,) Od. Muell. Dor. 2. p. 70 sqq. exponit. Herodot. 1, 170. *τὰς δὲ ἄλλας πόλεας* (praeter Athenas) *οἰκεομένας μηδὲν ἧσσον νομίζεσθαι κατάπερ εἰ δῆμοι εἶεν*, adde Pausan. 1, 29. et Valck. ad Herodot. 3, 55. Mox cum Poppone *χῶρον* dedi ex bonis libris et inter hos Veneto pro vulgata *χωρίον*, quamquam nihil probatur loco cap. 20. med. 1. quem, Haack. attulit, quia ibi scriptor non loquitur de ipsis Acharnis, sed de agro et spatio circum eas. Nec tamen idcirco praesenti loco reiiciam scripturam *χῶρον*, quo vocabulo non puto per se significari *Ἀχαρνὰς τὸ χωρίον*, sed *πάντα τὸν χῶρον* i. e. *δῆμον* sive agrum Acharnensem, et 7, 78. promiscue utitur iisdem vocibus *χωρίον* et *χῶρος*, ut Popp. adnotavit, idemque Sophoclem Oed. C. 24. et saepius monet Colonum *χῶρον* i. e. *δῆμον*, *κώμην* pro *χωρίον* dicere. „Vicissim *χωρίον*, plerumque castellum sive *φρούριον* et oppidum munitum significans, tamen, ut nostrum Platz, non solum de loco in universum dicitur, (ut 1, 52.) vel de loco exiguo (Fleck ut 1, 87.), sed etiam plane in notionem spatii abiit, ut 2, 77." Popp.

20. *τμηθῆναι*] v. Matth. p. 1086. adn. 2. Mox de *ἐπιτήδειος* cum infinitivo constructo v. ibidem §. 533. adn. 2. Krueg. Indic. ad Dionys. s. v. *εὐμενής*. De hoplitis ter mille Acharnensibus v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 280 sq. Tot graviter armatos milites quum haberent, Clinton. Fast. Hellen. p. 394. colligit, eis minimum 12000 incolas fuisse, non numeratis servis, quorum numerum duplicem fuisse statuit.

ἅμα δὲ καὶ οἱ Ἀχαρνῆς μέγα μέρος ὄντες τῆς πόλεως, τρισχίλιοι γὰρ ὁπλῖται ἐγένοντο, οὐ περιόψεσθαι ἐδόκουν τὰ σφέτερα διαφθαρέντα, ἀλλ' ὁρμήσειν καὶ τοὺς πάντας ἐς μάχην. εἴ τε καὶ μὴ ἐπεξέλθοιεν ἐκείνῃ τῇ ἐσβολῇ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀδεέστερον ἤδη ἐς τὸ ὕστερον τὸ πεδίον τεμεῖν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν χωρήσεσθαι· τοὺς γὰρ Ἀχαρνέας ἐστερημένους τῶν σφετέρων οὐχ ὁμοίως προθύμους ἔσεσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων κινδυνεύειν, στάσιν δὲ ἐνέσεσθαι τῇ γνώμῃ. τοιαύτῃ μὲν διανοίᾳ ὁ Ἀρχίδαμος περὶ τὰς Ἀχαρνὰς ἦν.

21 Ἀθηναῖοι δὲ, μέχρι μὲν οὗ περὶ Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον ὁ στρατὸς ἦν, καί τινα ἐλπίδα εἶχον ἐς τὸ ἐγγυτέρω αὐτοὺς μὴ προϊέναι, μεμνημένοι καὶ Πλειστοάνακτα τὸν Παυσανίου Λακεδαιμονίων βασιλέα ὅτε ἐσβαλὼν τῆς Ἀττικῆς ἐς Ἐλευσῖνα καὶ Θρίωζε στρατῷ Πελοποννησίων πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου τέσσαρσι καὶ δέκα ἔτεσιν ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτι προελθών· διὸ δὴ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι τὴν ἀναχώρησιν· ἐπειδὴ δὲ περὶ Ἀχαρνὰς εἶδον τὸν στρατὸν ἑξήκοντα σταδίους τῆς πόλεως ἀπέχοντα, οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' αὐτοῖς ὡς εἰκὸς γῆς

21. *Ἀθηναῖοι δὲ — ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο*] Verba *Ἀθηναῖοι — στρατὸς ἦν* non sunt protasis, cuius apodosis incipiat verbis *καί τινα ἐλπίδα εἶχον*, sed protasis inest in verbis *Ἀθηναῖοι — προελθών*, quae carent disertis verbis expressa apodosi. Supplenda autem apodosis est tali fere modo: *Ἀθηναῖοι — προϊέναι, ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο*, quia in sententia, quae verbis *ἐπειδὴ δέ* incipit, et illis verbis apodosi carentibus contraria continet, apodosis haec est: *οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο*. Popp. Quod autem alii apodosin verbis *καί τινα ἐλπίδα εἶχον* incipientes particulam *καί* interpretentur *etiam*, idem negat hanc notionem hic aptam esse. „Deinde ait, scriptor in proximo cap., Archidamum, ut Athenienses ad proelium lacesseret, Acharnas usque terram depopulatum esse dixit. His non bene annectitur sententia: *Athenienses vero, quamdiu circum Eleusinem exercitus erat, tamdiu etiam aliquam spem habebant, eum non propius progressurum.* Sed longe aptius ita procedit oratio: *Athenienses vero, quamdiu quidem circa Eleusinem exercitus erat et aliquam spem habebant eum non propius accessurum esse, rem ferendam existimabant; postquam autem circa Acharnas exercitum viderunt, id intolerabile rati eruptionem et pugnam poposcerunt.*" At *καί* apodosin incipit etiam aliis locis, ut c. 93. *ὡς δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐχώρουν εὐθύς* et 4, 8. *ὡς δ' ἐδόκει αὐτοῖς ταῦτα, καὶ διεβίβαζον ἐς τὴν νῆσον τοὺς ὁπλίτας*, ubi *καί*, non secus ac praesenti loco, reddas per *atque*, significans idem quod nostrum sofort. Porro sententia: *tam diu etiam* (sic ipse Popp. convertit, negans hanc interpretationem locum habere,) *aliquam spem habebant*, quam sententiam Popp. dicit minus bene annecti iis, quae c. 20. narrantur, non sola hic ponitur, sed simul argumentum adiicitur, cur hanc spem aluerint, nam additur: *μεμνημένοι καὶ Πλειστοάνακτα* etc. Mihi itaque apodosis incipere videtur ab *καί τινα ἐλπίδα εἶχον*. Primo, ait scriptor, sperabant, deinde quum hostes apud Acharnas videbant, *non iam sperabant:* hic sensus inest in verbis *οὐκέτι ἀνασχετὸν ἐποιοῦντο*. Et versa vice in verbis: *sperabant, hostem non longius processurum*, mens haec inest, iis rem tolerabilem visam esse, quis

τεμνομένης ἐν τῷ ἐμφανεῖ, ὃ οὔπω ἑωράκεσαν οἵ γε νεώτεροι, οὐδ' οἱ πρεσβύτεροι πλὴν τὰ Μηδικά, δεινὸν ἐφαίνετο καὶ ἐδόκει τοῖς τε ἄλλοις καὶ μάλιστα τῇ νεότητι ἐπεξιέναι καὶ μὴ περιορᾶν. κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν, οἱ μὲν κελεύοντες ἐξιέναι, οἱ δέ τινες οὐκ ἐῶντες. χρησμολόγοι τε ᾖδον χρησμοὺς παντοίους, ὧν ἀκροᾶσθαι ὡς ἕκαστος ὥργητο. οἵ τε Ἀχαρνῆς οἰόμενοι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν εἶναι Ἀθηναίων, ὡς αὐτῶν ἡ γῆ ἐτέμνετο, ἐνῆγον τὴν ἔξοδον μάλιστα. παντί τε τρόπῳ ἀνηρέθιστο ἡ πόλις καὶ τὸν Περικλέα ἐν ὀργῇ εἶχον, καὶ ὧν παρῄνεσε πρότερον ἐμέμνηντο οὐδέν, ἀλλ' ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν οὐκ ἐπεξάγοι, αἴτιόν τε σφίσιν ἐνόμιζον πάντων ὧν ἔπασχον. Περικλῆς δὲ 22 ὁρῶν μὲν αὐτοὺς πρὸς τὸ παρὸν χαλεπαίνοντας καὶ οὐ τὰ ἄριστα φρονοῦντας, πιστεύων δὲ ὀρθῶς γιγνώσκειν περὶ τοῦ μὴ ἐπεξιέναι, ἐκκλησίαν τε οὐκ ἐποίει αὐτῶν οὐδὲ ξύλλογον οὐδένα, τοῦ μὴ ὀργῇ τι μᾶλλον ἢ γνώμῃ ξυνελθόντας ἐξαμαρτεῖν, τήν τε πόλιν ἐφύλασσε καὶ δι' ἡσυχίας μάλιστα ὅσον ἐδύνατο εἶχεν. ἱππέας μέντοι ἐξέπεμπεν ἀεὶ τοῦ μὴ προδρόμους ἀπὸ τῆς στρατιᾶς ἐσπίπτοντας ἐς τοὺς ἀγροὺς τοὺς ἐγγὺς τῆς πόλεως κα-

credebant, hostes non plura vastaturos esse, quam agrum Eleusinis et campum Thriasium, quae res eis erat non nova. Mox de coniunctione ὅτε post μεμνημένοι v. Matth. §. 624. p. 1267. Propter verba τέσσαρσι καὶ δέκα ἔτεσιν adi Seidl. Praef. ad Soph. Antig. p. LXI. Herm. De verbis πεισθῆναι τὴν ἀναχώρησιν v. Matth. p. 773. Mox structura haec est: ὧν ἀκροᾶσθαι ὥργηντο ὡς ἕκαστος ὥργητο. v. Matth. p. 1278., *quae audiebant, ut quisque cupiditate flagrabant* „i. e. ut animo affectus erat quisque, ita ea interpretabatur.“ Duk. Deinde de verbis ὅτι — οὐκ ἐπεξάγοι v. Matth. p. 1028.

22. ἐκκλησίαν — ξύλλογον] Haec vocabula etiam Plat. Gorg. p. 456. C. iunxit. Ac ξύλλογος quidem mihi videtur concilium partium reipublicae, ut quorundam magistratuum, στρατηγῶν, φυλῶν, δήμων, quo sensu Schoem. De Comit. Ath. p. 27. Aeschinem putat dixisse ἀγορά, quum universa civitas propter negotia publica conveniens ἐκκλησία appellaretur. Mox Krueg. ad Dionys. p. 107. male locutionem δι' ἡσυχίας ἔχειν confert cum δι' ὀργῆς ἔχειν τινά, quum hoc idem sit quod ὀργίζεσθαι, at illud non idem quod ἡσυχάζειν. Rectius Levesqu. contulit 7, 8. διὰ φυλακῆς ἔχειν.

μάλιστα ὅσον] Vide ne comma ante μάλιστα collocandum sit, ut ap. Thuc. 1, 17. δι' ἀσφαλείας, ὅσον ἐδύναντο μάλιστα, τὰς πόλεις ᾤκουν. Potest tamen μάλιστα cum εἶχεν iungi, quod eodem quo hic modo collocatum est ap. Thuc. 2, 27. Krueg. ad Dionys. p. 106.

τοὺς ἀγροὺς τοὺς ἐγγὺς] Pervenerunt tunc, aut paulo ante, quum Acharnas peterent (c. 19.), etiam Colonum Hippium, nec tamen oleas sacras Academiae deciderunt. v. Philochor. et Istr. ap. Schol. Soph. Oed. C. 694. 697. Popp. Vid. Od. Muell. in v. Attica p. 219. a. Mox βραχεῖα idem valet, quod μικρά, v. Krueg. ad Dionys. p. 107. Et τέλει Schol. explicat per τάγματι. Magnitudo τέλους Attici definiri non potest. Vid. Wessel. ad Herodot. 1, 103. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 327. Deinde cum Thessalis iuncti Athenienses pugnasse dicuntur, de qua re v. Thuc. 4, 78. Pausan. 1, 29, 5. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 277. Thessalorum hic caesorum monumentum memorat Pau-

κουργεῖν· καὶ ἱππομαχία τις ἐνεγένετο βραχεῖα ἐν Φρυγίοις τῶν τε Ἀθηναίων τέλει ἑνὶ τῶν ἱππέων καὶ Θεσσαλοῖς μετ' αὐτῶν πρὸς τοὺς Βοιωτῶν ἱππέας, ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Θεσσαλοί, μέχρι οὗ προςβοηθησάντων τοῖς Βοιωτοῖς τῶν ὁπλιτῶν τροπὴ ἐγένετο αὐτῶν καὶ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων οὐ πολλοί· ἀνείλοντο μέντοι αὐτοὺς αὐθημερὸν ἀσπόνδους. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον τῇ ὑστεραίᾳ ἔστησαν. ἡ δὲ βοήθεια αὕτη τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ξυμμαχικὸν ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις· καὶ ἀφίκοντο παρ' αὐτοὺς Λαρισαῖοι, Φαρσάλιοι, [Παράσιοι,] Κρανώνιοι, Πυράσιοι, Γυρτώνιοι, Φεραῖοι. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ἐκ μὲν Λαρίσης Πολυμήδης καὶ Ἀριστόνους, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος, ἐκ δὲ

san. 1, 29, 5. Deinde tenendum, eos, qui mortuos *ἀσπόνδους* tollebant, non victos se fassos esse. Vid. Iustin. 6, 4. Wessel ad Herodot. 9, 27. Liv. 31, 38. 33, 46. Turneb. Adv. 5, 7. Herald. Adv. 1, 9. Kirchm. de Funer. Append. c. 4. Interpp. ad Aelian. V. H. 12, 27.

Λαρισαῖοι — Φεραῖοι] In his omnes et editi et scripti habent *Παράσιοι* (nisi quod Reg. sive G. *Παῤῥάσιοι*, Vat. *Περάσιοι*), qui nulli erant in Thessalia; quare *Παράλιοι* alii voluerunt contra libros. Hi nituntur loco Stephani: *Πάραλος ἐν Θεσσαλίᾳ, πόλις τῶν Μηλιέων, ἧς οἱ πολῖται Παράλιοι*, et Thucydidis 3, 92. *Μηλιῆς οἱ ξύμπαντές εἰσι μὲν τρία μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχίνιοι.* Contra quae Popp. monet, hunc ipsum locum probare, Paralios et cunctos Melienses Thessalis non adnumerari posse, qui Thessali *ἐν δυνάμει ἦσαν τῶν ταύτῃ χωρίων, καὶ ὧν ἐπὶ* (contra) *τῇ γῇ ἐκτίζετο ἡ Ἡράκλεια*, ut ait Thuc. 3, 93. Negat idem, sociis Atheniensium Melienses adnumerari posse, quibus *ἐμέλλησαν προςθεῖναι σφᾶς αὐτούς* demum 3, 93. Itaque Bloomf. *Πειράσιοι* pro *Παράσιοι* legi vult, nam *Πειράσιοι* sunt Thessali, quorum urbs Stephano est *Πειρασία, πόλις Μαγνησίας· ἐθνικὰ Πειρασιεύς* et incertum *Περάσιος* an *Πειράσιος.* At scriptura apud Geographum valde dubia est, nam urbs et *Πειρεσιαί* et *Πειρεσία* dicitur et Popponi videtur valde dubium, num Magnetes huc pertineant. Denique *Παράσιοι* nihil nisi discrepantia scripturae mox sequentis nominis *Πυράσιοι* videtur. *Πυράσιοι* autem scribendum cum Cass., non, ut vulgo, *Πειράσιοι.* Strab. p. 435. *πόλις εὐλίμενος ἡ Πύρασος, ἔχουσα Δήμητρος ἄλσος καὶ ἱερὸν ἅγιον, διέχουσα Θηβῶν (τῶν Φθιωτίδων) σταδίους εἴκοσι. ὑπέρκεινται δὲ Πυράσου Θῆβαι.*

ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος] Reg. ex emend. man. rec. et marg. Steph. *ἑκατέρας*, quod etiam Scholiastam habuisse suspiceris. Vall. convertit, quasi legeretur *ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ στάσεως ἑκάτερος* vel *ἀπὸ τῆς ἰδίας στάσεως.* Popp. Schol. *ἡ Λάρισσα ἐστασίασε πρὸς ἑαυτήν· διὸ ἑκατέρα μερὶς ἄρχοντα εἶχε· λέγει δὲ ὅτι ἑκατέρα στάσις δύναμιν Ἀθηναίοις ἀπέστειλε.* Hunc igitur vult sensum esse: *diversae uterque factionis.* Iam si *ἑκατέρας* legis, articulus putandus est coniunctus esse cum *ἑκατέρας*, ut 3, 23. *τοῦ πύργου ἑκατέρου*, 4, 93. 94. 96. v. Matth. p. 548. 5. At Arn. ad Thuc. 2, 93. eundem sensum effici putat servata vulgata *ἑκάτερος*, quia articulus vice fungatur pronominis possessivi, ut 2, 93. *λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαστον τὴν κώπην* i. e each man taking *his* oar, itidem ut hic: each from the faction, to which he belonged sive from *his* faction. Popp. autem negat articulum per pronomen possessivum reddi posse in iis locis, ubi, ut hic, duo subiecta discernuntur, quamquam post *ἕκαστος*, ubi singuli idem faciunt,

Φαρσάλου Μένων· ἦσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κατὰ πόλεις ἄρχοντες.

Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ οὐκ ἐπεξῄεσαν αὐτοῖς οἱ 23 *Ἀθηναῖοι ἐς μάχην, ἄραντες ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν ἐδῄουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσσου ὄρους. ὄντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον ὥςπερ παρεσκευάζοντο καὶ χιλίους ὁπλίτας ἐπ' αὐτῶν καὶ τοξότας τετρακοσίους· ἐστρατήγει δὲ Καρκίνος τε ὁ Ξενοτίμου καὶ Πρωτέας ὁ Ἐπικλέους καὶ Σωκράτης ὁ Ἀντιγένους. καὶ οἱ μὲν ἄραντες τῇ παρασκευῇ ταύτῃ περιέπλεον, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι χρόνον ἐμμείναντες ἐν τῇ Ἀττικῇ ὅσου εἶχον τὰ ἐπιτήδεια ἀνεχώρησαν διὰ Βοιωτῶν οὐχ ᾗπερ ἐςέβαλον· παριόντες δὲ Ὠρωπὸν τὴν γῆν τὴν Γραϊκὴν*

usus ille pronominis pro articulo in interpretatione admitti potest. Quod mihi nimis quaesitum videtur; an hic singuli minus idem faciunt, quam ubi scriptor dicit: jeder mit dem Ruder, zu dem er gehörte. Non aliter hic loquitur: jeder mit den Leuten aus der Partei, zu der er gehörte. Ibi multi singuli sunt, hic tantum duo. Tametsi in universum rei ipsius difficultatem esse, recte interpretes monuerunt; nam *θαυμαστόν*, ait Dukas, *ὅπως οἱ ὀλιγαρχούμενοι οὐκ ἐσυμμάχουν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τοῖς τῆς ὀλιγαρχίας πανταχοῦ ὑπερασπισταῖς*, „praesertim, ait Popp., quum 4, 78. Brasidas per Thessaliam, quamvis plebs Atheniensibus benevola esset, exercitum idcirco duxisse dicatur, quod Thessali magis paucorum dominatu quam iuris aequalitate et populari imperio uterentur.“ Nisi quis dicat, factionem popularem et optimatum eo tempore conciliatam communi erga Aleuadas odio utramque Atheniensibus auxilia misisse. Conf. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 79, 8.

23. *μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσσου*] Inter hos montes Decelea sita erat, cuius tamen incolis propter quaedam antiquissima beneficia Spartanos semper pepercisse refert Herodot. 9, 73. Conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 439 sq. Dahlm. Herod. p. 43 sq., quod regio inter Parnethem et Brilessum a Spartanis vastata sit, ibique Decelea sita fuerit, colligit, narrationem Herodoti non veram esse. Hoc tamen argumentum vix suffecerit, nam inter illos montes magnum spatium et multa alia erant, quae Spartani depopulari possent, nec tamen Deceleam laedere. Mox vulgo legitur *ἅσπερ παρεσκευάζοντο*, ex qua scriptura imperfectum pro plusquamperfecto positum esse existimandum esset. Non autem potuerunt mittere naves, quas etiamtum parabant, sed quas iam paraverant. Quare Popp. cum Gr. legit *ὥςπερ παρεσκευάζοντο*. Nam ita extat 4, 2. 129. Arn. vulgatam tuetur, interpretans *quas parabant eo tempore, quo paulo ante* (c. 17.) *memoravi*. Idque moneri lectorem ait articulo in verbis *τὰς ἑκατὸν ναῦς*, qui tempus in memoriam revocet, quo supra memoraverat, eique tempori accommodatum dicit tempus verbi, quo scriptor usus est. Eundem sensum addit potuisse efferri his verbis *ἃς τότε παρεσκευάζοντο*. De Carcino v. Meier de Bon. Damn. p. 84., de Protea Thuc. 1, 45.

οὐχ ᾗπερ ἐςέβαλον] Schol. *ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δῃώσαντες μᾶλλον λυπήσωσιν*. Ne per regionem devastatam, ubi commeatu carerent, proficiscerentur. Ita Bloomf., qui non animadvertit, Spartanos suum ipsos commeatum attulisse.

Γραϊκὴν] Vulgo *Πειραϊκήν*. Illud Popp. recepit ex Stephano Byz., qui locum Thucydidis exscripsit in *Ὠρωπός*, volueratque iam Casaub.

καλουμένην, ἣν νέμονται Ὠρώπιοι Ἀθηναίων ὑπήκοοι, ἐδῄωσαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Πελοπόννησον διελύθησαν κατὰ πόλεις ἕκαστοι.

24 *Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι φυλακὰς κατεστήσαντο κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὥςπερ δὴ ἔμελλον διὰ παντὸς τοῦ πολέμου φυλάξειν· καὶ χίλια τάλαντα ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει χρημάτων ἔδοξεν αὐτοῖς ἐξαίρετα ποιησαμένοις*

ad Strab. p. 618. ita legere. Steph. Byz.: *Ἀριστοτέλης γοῦν τὸν Ὠρωπὸν Γραῖάν φησι λέγεσθαι. ἡ δὲ Γραῖα τόπος τῆς Ὠρωπίας πρὸς τῇ θαλάσσῃ καὶ* (leg. *κατὰ*) *Ἐρετρίας καὶ Εὐβοίας κειμένη.* In verbis Thucydidis apud Stephanum alii legunt *Γραιήν* (*Γραίην*), alii *Γραῖαν*, alii *Γραικήν*. Urbem *Γραῖα* dictam, (unde *Γραϊκή* ductum est,) Od. Muell. Orchom p. 492. sitam fuisse suspicatur inter Oropum et Tanagram ex adverso Eretriae. Strab. p. 404. Graeam putat fuisse vicum Oropo propinquum; Pausan. 9, 20., interpretes Hom. Il. 2, 498. et Schol. Thuc. 3, 91. Tanagram esse putant. Conf. Schneid. ad Xen. H. Gr. 5, 4, 50. Arn. vulgatam tuetur, quia historici Graeci soleant addere participium *καλουμένην* nominibus oppidorum, quibus significetur horum vel natura vel situs, ut Thuc. 2, 55. *τὴν Πάραλον γῆν καλουμένην*. Sic nomen *Πειραϊκήν* dicit cognatum cum phrasi *ἡ πέραν γῆ*, quo indicatur ipsa Oropus 3, 91. Has appellationes dicit significare terram *in confiniis* vel *trans confinia sitam*. Fines Oropiae, perpetuo controversos inter Athenienses et Boeotos, consentaneum dicit appellatos esse regionem sive in confiniis sive trans confinia sitam (marchsive border-country sive the country over the border.). Eandem sententiam Arn. ad 3, 91. addit a Cramero probatam esse. At participium *καλουμένη* etiam illis nominibus additur, quae praeter notius nomen in usu erant (v. Thuc. 2, 79. 4, 8.), ut *Γραϊκή* in usu fuit praeter nomen *Ὠρωπία*, ac *Πειραϊκή* si eadem regio dicta esset, non respectu Atticae et Boeotiae sed Euboeae sic dicta esset. „Et reputa, nec *πέρα* diphthongum accipere, nec, si *Πειραϊκήν* reponere velis, tale adiectivum, sed *περαῖος* ex eo duci.“ Popp. Peyronis, qui et ipse in epist. ad Schaef. (in Jahn Annal. Philol. 1, 1. p. 109.) vulgatae patronus extitit, argumenta haec sunt: omnes membranas Thucydidis habere *Πειραϊκήν*. Contra quod Popp. dicit, se in Art. Crit. p. 80. exemplis demonstrasse, germanam scripturam in omnibus libris huius scriptoris obliteratam nonnunquam ab aliis scriptoribus servatam esse. Deinde facilius *Πειραϊκήν* in *Γραϊκήν*, quam versa vice potuisse depravari, quum *Γραϊκή* vox sit Graecis notissima. Quod negat Popp., quia praeter Thucydidem nemo, nisi semel Aristoteles, hoc nomen posuerit. (Hoc tamen non usquequaque verum esse, superius allata declarant.) Tertium argumentum Peyronis nititur coniectura legentis ap. Thuc. 3, 91. pro *ἐς Ὠρωπὸν τῆς πέραν γῆς*, (quod absurdum esse dicit,) *ἐς Ὠρ. τῆς Πειραϊκῆς*. Hanc coniecturam Popp. dicit sibi incertiorem videri, quam Stephani Byz. testimonium. Quartum argumentum derivat ex falsa interpretatione verborum *παριόντες δὲ Ὠρωπὸν, τὴν γῆν τὴν Γραϊκὴν καλουμένην — ἐδῄωσαν*. Addit postremo, Graecae situm non esse certum, propterea videlicet, quod varium varii scriptores situm regioni assignant, quae tamen varietas opinionum conciliatur, si cum Od. Muellero (quem conf. ad Tabul. Gr. septentr. p. 36.), inter Oropum et Tanagram sitam fuisse statuas.

24. *χίλια τάλαντα*] v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 311. C. I. Vol. 1. p. 903.

χωρὶς θέσθαι καὶ μὴ ἀναλοῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄλλων πολεμεῖν· ἢν δέ τις εἴπῃ ἢ ἐπιψηφίσῃ κινεῖν τὰ χρήματα ταῦτα ἐς ἄλλο τι, ἢν μὴ οἱ πολέμιοι νηίτῃ στρατῷ ἐπιπλέωσι τῇ πόλει καὶ δέῃ ἀμύνασθαι, θάνατον ζημίαν ἐπέθεντο. τριήρεις τε μετ' αὐτῶν ἑκατὸν ἐξαιρέτους ἐποιήσαντο, κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον τὰς βελτίστας, καὶ τριηράρχους αὐταῖς, ὧν μὴ χρῆσθαι μηδεμιᾷ ἐς ἄλλο τι ἢ μετὰ τῶν χρημάτων περὶ τοῦ αὐτοῦ κινδύνου, ἢν δέῃ.

Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι 25 καὶ Κερκυραῖοι μετ' αὐτῶν πεντήκοντα ναυσὶ προςβεβοηθηκότες καὶ ἄλλοι τινες τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων ἄλλα τε ἐκάκουν περιπλέοντες καὶ ἐς Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς ἀποβάντες τῷ τείχει προς-

ἐξαίρετα — θέσθαι] i. e. *selecta seponere.* „Ceterum Athenienses, iam antequam hostes classe urbi appropinquaverant, clade Sicula accepta et Chii defectione audita, hanc legem sustulerunt. v. 8, 15.“ Popp. Mox ante Gottl. fuit θάνατον τὴν ζημίαν. v. Schaef. Appar. Crit. Demosth. Vol. 3. p. 254. Conf. Thuc. 3, 44. Deinde Heilm. opinatus est, centum quotannis naves ab Atheniensibus sepositas esse, in eodemque errore Didot. versatur. Sed Krueg. ad Dionys. p. 310. vidit, comma post ἐποιήσαντο ponendum et iungenda esse verba κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἕκαστον τὰς βελτίστας, ut hic totius loci sensus sit: Athenienses decreverunt, ut navium, quas anno quoque habituri essent, centum selectae seponerentur, ita ut non semper easdem sepositas vellent, sed novo quoque anno novae eaedemque optimae substituerentur. Nam verbis ἐξαιρέτους ἐποιήσαντο non hoc dicitur, centum eas naves iam tum selectas fuisse, sed tantum decretum esse, ut in posterum secernerentur. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 311. Vol. 2. p. 79 sqq. 90. adn. 301. Mox infinitivus χρῆσθαι pendet ab ἔδοξεν. Non recte hoc loco usus est Matth. §. 538.

25. τῆς Λακωνικῆς] potius τῆς Μεσσηνίας. Ab aliis appellatur Mothone, nunc Modon, spatio duarum horarum Navarino distans, teste Gellio in Morea. De Mothone v. Pausan. 4, 35, 1. Alia Methone est in Macedonia, tertia inter Epidaurum et Troezenem, quae ab aliis Methana appellatur. Popp. Mox ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων intellige *nullo praesidio ibi collocato* ex illis militibus, qui domi remanebant ad tuendam patriam, bis tertiis militantibus foras in Attica. Usum vocis ἄνθρωποι non rarum esse pro militibus apud Xenophontem adnotavit Popp. Mox ἐπηνέθη „publico, ut videtur, decreto. Decretum ap. Plut. Vit. 10. Rhet. p. 851 sq. Ἀγαθῇ τύχῃ δεδόχθαι τῷ δήμῳ ἐπαινέσαι μὲν Λυκοῦργον — ἀρετῆς ἕνεκα καὶ δικαιοσύνης etc. Ἐπαινεῖν in publicis decretis, quod ego quidem sciam, de ea laude dicitur, quae erat civitatis tanquam gratiarum actio erga civem, qui munere aliquo in commodum reipublicae bene functus erat. De quo honoris genere exposui in Comment. de Publicis Atheniens. honoribus ac praemiis (Lips. 1830. 8.) §. 6. p. 23.“ Westerm. Quaest. Demosth. P. 2. p. 26. Mox de verbis ἐπὶ δύο ἡμέρας v. Matth. p. 1169. Deinde τὴν κοίλην Elida Thuc. intelligit vallem Alphei, in qua Elis ipsa sita erat. Deinde λογάδας sive delectos milites, qui saepius apud Thucydidem, Herodotum et alios nominantur, perpetua stipendia meruisse et cum nostris perpetuis seu legionariis militibus comparandos videri comprobare vult Bloomf. Quem quae de Argivorum λογάσι 5, 67. narrantur, vix recte ad omnes transtulisse Popp. addidit. Mox περιοικὶς Ἠλείων quae sit, disputatur. Pisatidem Popp. intelligit, quia Phea

ἔβαλον ὄντι ἀσθενεῖ καὶ ἀνθρώπων οὐκ ἐνόντων. ἔτυχε δὲ περὶ τοὺς χώρους τούτους Βρασίδας ὁ Τέλλιδος ἀνὴρ Σπαρτιάτης φρουρὰν ἔχων· καὶ αἰσθόμενος ἐβοήθει τοῖς ἐν τῷ χωρίῳ μετὰ ὁπλιτῶν ἑκατόν. διαδραμὼν δὲ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον ἐσκεδασμένον κατὰ τὴν χώραν καὶ πρὸς τὸ τεῖχος τετραμμένον ἐςπίπτει ἐς τὴν Μεθώνην καὶ ὀλίγους τινὰς ἐν τῇ ἐςδρομῇ ἀπολέσας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τήν τε πόλιν περιεποίησε καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος πρῶτος τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐπηνέθη ἐν Σπάρτῃ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἄραντες παρέπλεον, καὶ σχόντες τῆς Ἠλείας ἐς Φειὰν ἐδῄουν τὴν γῆν ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ προςβοηθήσαντας τῶν ἐκ τῆς κοίλης Ἤλιδος τριακοσίους λογάδας καὶ τῶν αὐτόθεν ἐκ τῆς περιοικίδος Ἠλείων μάχῃ ἐκράτησαν. ἀνέμου δὲ κατιόντος μεγάλου χειμαζόμενοι ἐν ἀλιμένῳ χωρίῳ, οἱ μὲν πολλοὶ ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς ναῦς καὶ περιέπλεον τὸν Ἰχθῦν καλούμενον τὴν ἄκραν ἐς τὸν ἐν τῇ Φειᾷ λιμένα· οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐν τούτῳ καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ οὐ δυνάμενοι ἐπιβῆναι κατὰ γῆν χωρήσαντες τὴν Φειὰν αἱροῦσι. καὶ ὕστερον αἵ τε νῆες περιπλεύσασαι ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὺς καὶ ἐξανάγονται ἐκλιπόντες Φειάν, καὶ τῶν Ἠλείων ἡ πολλὴ ἤδη στρατιὰ προςεβεβοηθήκει. παραπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ ἄλλα χωρία ἐδῄουν.

26 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναῦς ἐξέπεμψαν περὶ τὴν Λοκρίδα καὶ Εὐβοίας ἅμα φυλακήν· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου. καὶ ἀποβάσεις ποιησάμενος τῆς τε παραθαλασσίου ἔστιν ἃ ἐδῄωσε καὶ Θρόνιον

in Pisatide sita fuerit. Si περίοικοι intelligendi essent eo sensu, quo in iure publico Graecorum dicebantur, Triphylia esset ἡ περιοικίς Eleorum; v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 161, 21. Verum constat, etiam omnes περιχώρους appellari περιοίκους. Paulo post ἀνέμου κατιόντος est *ingruente a terra vento*. v. Matth. ad Hom. H. Ap. 433. Arn. convertit *tempestate illos prehendente* coll. 2, 84. ὡς δὲ τὸ πνεῦμα κατῄει, at hic ipse locus alteram explicationem comprobat, ut reperietur. Docet Duk. ad 6, 2. ἄνεμον κατιόντα esse *ventum spirantem et crebrescentem* et quidem a tergo euntes prosequentem. Nempe ventus navigantibus secundus non adversus, sed a tergo terram linquentibus spirat, quod ipsum est ἄνεμος κατιών. Mox Pheam discerne promontorium, Ἰχθῦν, quae erat ἄκρα huius promontorii, et urbem Pheam, in promontorio Phea sitam. De promontorio v. Strab. 8. p. 527. A. Athenienses ad promontorium appulsi terram vastarunt; quoniam vero litus, ubi appulerant, importuosum erat, Ichthyn circumvecti portum ab altera parte promontorii i. e. versus septentriones situm, quo urbs Phea utebatur, petebant. Urbs Phea non in litore sita fuit, nam dum Athenienses Ichthyn circumnavigant, Messenii, eorum comites, pedestri itinere progressi Pheam urbem capiunt; id quod firmatur eo, quod huius urbis ruinas Dodw. perhibet nunc Catacolo-sive Pondico-Castro appellari. V. Popp. 1, 2. p. 176, 9. et Od. Muell. Dor. 2. p. 458., cuius in Tabula Peloponnesi descriptio huius orae si vera esset, Atheniensibus duo promontoria, ut in portum Pheae venirent, circumnaviganda fuissent.

26. φυλακήν] i. e. circum Locridem et Euboeae simul observandae causa. Variatur oratio. De rebus ad tutandam Euboeam gestis v. cap. 32.

εἷλεν, ὁμήρους τε ἔλαβεν αὐτῶν, καὶ ἐν Ἀλόπῃ τοὺς βοηθήσαντας Λοκρῶν μάχῃ ἐκράτησεν.

Ἀνέστησαν δὲ καὶ Αἰγινήτας τῷ αὐτῷ θέρει τούτῳ ἐξ Αἰ- 27 γίνης Ἀθηναῖοι αὐτούς τε καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας, ἐπικαλέσαντες οὐχ ἥκιστα τοῦ πολέμου σφίσιν αἰτίους εἶναι· καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἐφαίνετο, τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην, αὐτῶν πέμψαντας ἐποίκους ἔχειν. καὶ ἐξέπεμψαν ὕστερον οὐ πολλῷ ἐς αὐτὴν τοὺς οἰκήτορας. ἐκπεσοῦσι δὲ τοῖς Αἰγινήταις οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδοσαν Θυρέαν οἰκεῖν καὶ τὴν γῆν νέμεσθαι, κατά τε τὸ Ἀθηναίων διάφορον καὶ ὅτι σφῶν εὐεργέται ἦσαν ὑπὸ τὸν σεισμὸν καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν. ἡ δὲ Θυρεᾶτις γῆ μεθορία τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς ἐστιν ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἐνταῦθα ᾤκησαν, οἱ δ᾽ ἐσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα.

Τοῦ δ᾽ αὐτοῦ θέρους νουμηνίᾳ κατὰ σελήνην, ὥσπερ καὶ 28 μόνον δοκεῖ εἶναι γίγνεσθαι δυνατόν, ὁ ἥλιος ἐξέλιπε μετὰ με-

27. ἀνέστησαν] v. Od. Muell. Aeginet. p. 179 sq. Mox „ap. Dionys. p. 846. est καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἂν ἐφαίνοντο τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην, αὐτῶν πέμψαντες ἐποίκους, ἔχειν, quo spes tantum significatur: *existimabant, sese Aeginam Peloponneso imminentem tutius habituros, si de suis colonos eo misissent*; vulgata scriptura rei consilium indicat: *tutius videbatur, Aeginam Peloponneso imminentem, de suis eo missa colonia, tenere.*" Krueg. ad Dionys. p. 101.

τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην] sed simul etiam τῷ Πειραιεῖ, nam Pericles ἐκέλευσε τοὺς Ἀθηναίους τὴν Αἴγιναν ὥσπερ λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς. Plut. Apophthegm. Reg. et Duc. p. 186. b. Etenim *nimis imminebat propter propinquitatem Aegina Piraeo.* Cic. De Offic. 3, 11. Popp. v. Od. Muell. l. c. p. 182 sqq. Mox pro πέμψαντας Matth. p. 1096. legit πέμψαντες, ut ante Gottl. legebatur, et nominativum explicat coll. 6, 24. 7, 42. 70. adde Matth. ibidem not. f. „Accusativum tuentur Cass. Reg. Pal. Lugd. cod. Bas. Gr. Steph. 2., cui scripturae favent etiam It. Vat. et Parr., si quid ex Gailii silentio colligere licet, praeter B., omnes. Mox Krueg. ad Dionys. p. 101. mihi recte inter ἐποίκους et ἀποίκους discernere videtur: „Coloni ἄποικοι dicti sunt respectu eius loci, unde missi sunt; ἔποικοι eius ratione habita, qua iverunt." Ceterum „in Aegina tum agros accepit etiam Aristophanes vel saltem Callistratus Comicus. v. Ach. 654. cum Schol. ibidem." Popp. De Thyrea Aeginetis tradita v. Pausan. 2, 29, 5. Thuc. 4, 56. Od. Muell. Aeginet. p. 185 sq. De verbis ἔδοσαν οἰκεῖν v. Matth. p. 1093. a. De beneficio ab Aeginetis in Spartanos collato v. Thuc. 1, 101. Od. Muell. Dor. 1. p. 190. De verbis ὑπὸ τὸν σεισμόν v. Matth. p. 1187. c. „Exules Aeginetae postea a Lysandro collecti post pugnam ad Aegospotamos et patriae redditi sunt. v. Xenoph. H. Gr. 2, 2, 9." Arn.

28. ὥσπερ — δυνατόν] Νουμηνία est dies, in quo fit solis et lunae coitus, quem *interlunii* diem appellat Plin. H. N. 16, 39. „Σύνοδος de luna dicitur, quum est in coniunctione cum sole, quo tempore luna non conspicitur. Unde dicitur συνοδική, velut cum sole *commeans*, quum est *silens*, opp. *plenae*. Triduum illud, quo luna non conspicitur, *interlunium* dicitur." Gottl. Verba κατὰ σελήνην Thuc. addit, quod νουμηνία πολιτική cycli Metonici non semper cum vera νουμηνίᾳ competebat. Quamquam enim ante Metonem Athenienses menses lunares

σημβρίαν καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη, γενόμενος μηνοειδὴς καὶ ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων.

29 *Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει Νυμφόδωρον τὸν Πύθεω ἄνδρα Ἀβδηρίτην, οὗ εἶχε τὴν ἀδελφὴν Σιτάλκης, δυνάμενον παρ' αὐτῷ μέγα οἱ Ἀθηναῖοι πρότερον πολέμιον νομίζοντες πρόξενον ἐποιήσαντο καὶ μετεπέμψαντο, βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρεω Θρᾳκῶν βασιλέα ξύμμαχον γενέσθαι. ὁ δὲ Τήρης οὗτος*

habebant alternorum viginti novem et triginta dierum, non tamen semper verum interlunium in primum mensis diem incidebat. Quoniam autem sumebant, interlunium cum initio mensis semper competere (atque utplurimum sane competiverit); primus quique mensis dies *νουμηνία* sive dies interlunii appellabatur. v. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 279 sq. „Rationes mensium lunarium civilium hoc ipso anno (431.), qui cycli Metonici primus erat, a Metone castigatae sunt." Dodw. Appar. ad Annal. Thuc. §. 12. Verum antequam utebantur cyclo Metonico, a. Chr. 432. interlunium mensis Scirophorionis incidebat in tertium decimum mensis, non in Calendas. v. Clinton. Fast. Hellen. Append. p. 304. Ac quamquam computationes Metonis multo accuratiores erant, non tamen intra triginta annos, qui praeteribant inde ab usu cycli eius usque ad tempus, quo Thucydides historiam conscripsit, nihil differebant menses civiles et naturales. Vid. Clint. Fast. Hellen. p. 305. Conf. Bred. ad h. l. et Ideler. Astron. Beobachtungen d. Alt. p. 183. 205.

ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων] Veneris et Martis stellas comparuisse, docet Heis. de Eclipsibus belli Pelop. p. 6 sqq. 9 sq.

29. *Τήρης*] v. Herodot. 7, 137. Schol. ad Aristoph. Ach. 145. Huius haec progenies est:

Teres,
rex Odrysarum

Sitalces	Spardacus (2, 101. 4, 101.)	Filia, mater Octamasadae, regis Scytharum. (Herodot. 4, 80.)
Sadocus, civis Atticus.	Seuthes (2, 97. 101. 4, 101.)	

Errat Gatterer. apud Poppon. 1, 2. p. 407. Mox *ἐπὶ πλεῖον* etc. „*est Odrysis regnum amplum primus constituit, et maius quidem, quam ullum in reliqua Thracia erat.* Conf. 1, 71. *τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ πλέον ὑμῶν κεκαίνωται.*" Arn. Hoc exemplum non aptum est: nam in eo *ἐπὶ πλέον* est *magis*; hic autem *ἐπὶ πλεῖον ἐποίησεν* est *in maius constituit* i. e. amplificavit. Conf. 2, 53. init., ubi sensus est: *initium fecit ad plus scientiae* sive *maioris scientiae*. Adde 2, 62. Et verba, quae praesente loco sequuntur, suadent haec ita accipere: Primus Odrysis magnum regnum condidit, proferens amplius per reliquam Thraciam; nam est etiam magna pars Thraciae libera. De ista v. cap. 97. Adde quod loco, quem Arn. attulit, *ὑμῶν* dictum est pro *ἢ ὑμεῖς* sive *ἢ τὰ ὑμῶν*, hic autem genitivus *τῆς ἄλλης Θρᾴκης* significat: *in maiorem partem reliquae Thraciae extendit*, libera de Thracia demens et imminuens. Atque Arnoldi ex interpretatione articulus *τὴν* ante *μεγάλην* abesse debet, siquidem hunc verborum sensum esse facit: *μεγάλην ἐπὶ πλεῖον* i. e. *μείζονα ἐποίησε*, pro quo dicere *τὴν μείζονα ἐποίησε*, so-

ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλεῖον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησε· πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομόν ἐστι Θρᾳκῶν. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα προςήκει ὁ Τήρης οὗτος οὐδέν, οὐδὲ τῆς αὐτῆς Θρᾴκης ἐγένοντο, ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος νῦν καλουμένης γῆς ὁ Τηρεὺς ᾤκει τότε ὑπὸ Θρᾳκῶν οἰκουμένης, καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν· πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. εἰκὸς δὲ καὶ τὸ κῆδος Πανδίονα ξυνάψασθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσούτου ἐπ' ὠφε-

loecum foret. Plenius et planius sic scriptor dixisset: τὴν μεγάλην βασιλείαν μ ε γ ά λ η ν ἐπὶ πλεῖον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησεν ἐκτείνων. Neque verba τῆς ἄλλης Θρᾴκης significare possunt *quam ullum in reliqua Thracia regnum*, quod sic efferri debebat: ἐπὶ πλεῖον πάσης βασιλείας τῆς ἄλλης Θρᾴκης. Denique scriptor non sic poterat loqui: Teres Odrysis regnum constituit maius, quam ullum in reliqua Thracia est, *quia* est etiam magna pars Thraciae libera; sed debebat dicere: *quamquam* est etiam magna pars Thraciae libera. At ex mea explicatione verbis πολὺ γὰρ etc. significatur, unde regnum Odrysarum incrementa acceperit, quum etiam post illa incrementa magna pars Thraciae libera superfuerit. Mox verba ὁ Τηρεύς Popponi ab interpretibus profecta videbantur, quum non tantum loco minus commodo posita sint, et libri inter Τηρεύς et Τήρης fluctuent, sed etiam hoc extet Scholion: ἀλλ' ὁ μέν· ὁ Τηρεὺς ὁ ἀρχαῖος. At v. Matth. p. 580. Mox de Thracibus terrae Phocidis, longe diversis ab aliis Thracibus v. Od. Muell. Orchom. p. 379 sqq., Dor. 1. p. 9 sq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 33, 40 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 35, 19. Deinde αἱ γυναῖκες intelligendae sunt Procne et Philomela. Fabulam pete ex Apollod. 3, 14, 8. Ovid. Metam. 6, 626. Conf. Blomf. ad Aesch. Agam. 1113. De avi Dauliade v. Tzschuck. ad Strab. Vol. 3. p. 526. Incredibiliter fallitur Phavorin. in Δαυλός (sed ibi corrige Τηρέα pro τῇ Ῥέᾳ). Causam eius erroris aperient Xyland. et Casaub. ad Strab. p. 648. Ceterum Daulia urbs erat, non regio, et nomen suum retinuit ad nostra usque tempora, sed vicus nunc est sexaginta modo casas complectens. v. Popp. 1, 2. p. 298. adn. et Od. Muell. Orchom. p. 379 sq.

διὰ τοσούτου] i. e. *generum sibi potius elegisse, qui esset paulo vicinior*. Nam κῆδος generum esse, recte adnotarunt interpretes. Schol. διὰ τόσου (τοσούτου)· δι' ὀλίγου διαστήματος. Mox ad οὔτε ἔχων supple ἦν ex proximo ἐγένετο. Conf. Aesch. Eum. 68. 139. Well. Hesiod. Opp. et D. 359. Spohn. Herm. ad Vig. p. 770. Heind. ad Platon. Phaedon. c. 49. Dorv. ad Charit. p. 410. 582. Lips. Participium mihi sine verbo finito videtur poni non posse, nisi cogitatione verbum substantivum addi potest. Deinde ἐν κράτει etc. intellige *primus rex fuit Odrysarum, qui opibus valeret*. Paulo post ξυνεξελεῖν (vulgo male ξυνελεῖν) est *una cum altero tollere, submovere*. v. Herodot. 1, 36. Plut. V. Thes. 29. Eurip. Ion. 61., vel *una cum altero expugnare*, ut ap. Xenoph. H. Gr. 7, 4, 12., eodemque modo interpretari licet ap. Aeschin. de Fals. Leg. §. 9., porro *expugnare simul et devincere*, quo sensu hic est cum respectu ad τὰ ἐπὶ Θρᾴκης. Denique est *una devincere, debellare*, ut hic cum respectu ad Perdiccam, et ap. Pausan. 1, 37, 4. Plutarch. V. Lucull. c. 3. p. 37. Tauchn. Paulo post Ἀθηναῖον est pro Ἀθηναίων πολίτην. v. Schol. ad Arist. Ach. 145., quod Scholion Valck. ad Herodot. 4, 80. corrigit. „Verba, quae huc pertinent, ita

λεία τῇ πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον ἢ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐς Ὀδρύσας ὁδοῦ. Τήρης δὲ οὔτε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχων, βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Ὀδρυσῶν ἐγένετο. οὗ δὴ ὄντα τὸν Σιτάλκην οἱ Ἀθηναῖοι ξύμμαχον ἐποιήσαντο, βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν. ἐλθών τε ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Νυμφόδωρος τήν τε τοῦ Σιτάλκου ξυμμαχίαν ἐποίησε καὶ Σάδοκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀθηναῖον, τόν τε ἐπὶ Θρᾴκης πόλεμον ὑπεδέχετο καταλύσειν· πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμψειν στρατιὰν Θρᾳκίαν Ἀθηναίοις ἱππέων τε καὶ πελταστῶν. ξυνεβίβασε δὲ καὶ τὸν Περδίκκαν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Θέρμην αὐτῷ ἔπεισεν ἀποδοῦναι· ξυνεστράτευσέ τ' εὐθὺς Περδίκκας ἐπὶ Χαλκιδέας μετ' Ἀθηναίων καὶ Φορμίωνος. οὕτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρεω Θρᾳκῶν βασιλεὺς ξύμμαχος ἐγένετο Ἀθηναίοις καὶ Περδίκκας ὁ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων βασιλεύς.

30 Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν Ἀθηναῖοι ἔτι ὄντες περὶ Πελοπόννησον Σόλλιόν τε Κορινθίων πόλισμα αἱροῦσι καὶ παραδιδόασι Παλαιρεῦσιν Ἀκαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι· καὶ Ἀστακον, ἧς Εὔαρχος ἐτυράννει, λαβόντες κατὰ κράτος καὶ ἐξελάσαντες αὐτὸν τὸ χωρίον ἐς τὴν ξυμμαχίαν προςεποιήσαντο. ἐπί τε Κεφαλληνίαν τὴν νῆσον πλεύσαντες προςηγάγοντο ἄνευ μάχης. κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα τετράπολις οὖσα, Παλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Προναῖοι. ὕστερον δ' οὐ πολλῷ ἀνεχώρησαν αἱ νῆες ἐς τὰς Ἀθήνας.

31 Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι πανδημεί, αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι, ἐςέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος. καὶ οἱ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἔτυχον γὰρ ἤδη ἐν Αἰγίνῃ ὄντες ἐπ' οἴκου ἀνακομιζόμενοι, ὡς ᾔσθοντο τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ ἐν Μεγάροις ὄντας, ἔπλευσαν παρ' αὐτοὺς καὶ ξυνεμίχθησαν. στρατόπεδόν τε μέγιστον δὴ τοῦτο

sunt emendata: *σύμμαχος Ἀθηναίοις· μέμνηται Θουκυδίδης· προςτίθησι δὲ καὶ τὸ ὄνομα λέγων οὕτως· „ καὶ Σάδοκον — Ἀθηναῖον.* Gottl. Conf. Iacobs. ad Demosth. Oratt. de Rep. habit. p. 528 sqq. ed. pr. Mox de futuro *πέμψειν* post *πείσειν* sic disputat Herm. de Praecc. quibusd. Attic. p. XIV.: „Usitatum est Graecis, ubi in principali verbo futuri significatio inest, etiam infinitivum futuri adiungere." Adde eundem ad Soph. Antig. 650. et praecipue Lobeck. Parerg. 6. pone Phrynich. p. 745 sqq.

30. *Σόλλιον*] ruinas putant esse, quae prope Slavena conspiciuntur; Astacum vero ad ostium Acheloi in Acarnania Dragomestri. Mox *Σαμαῖοι* sunt incolae *τῆς Σάμης.* „Haec nomina pluralia, Palenses, Cranii, Samaei, Pronaei comprobant, antiquissimas *πόλεις* fuisse consociationes hominum in una regione viventium, unde serius coeuntes intra communis urbis moenia incolebant. v. Strab. 8, 3, 2. p. 377." Arn. Conf. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 21 sqq.

31. *στρατόπεδον — μέγιστον*] Haec de toto bello si intelligimus, falsa videntur. Nam in pugna, quae ad Delium commissa est, Athe-

ἀθρόον Ἀθηναίων ἐγένετο, ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως καὶ οὔπω νενοσηκυίας. μυρίων γὰρ ὁπλιτῶν οὐκ ἐλάσσους ἦσαν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι, χωρὶς δὲ αὐτοῖς οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ τρισχίλιοι ἦσαν, μέτοικοι δὲ ξυνεσέβαλον οὐκ ἐλάσσους τρισχιλίων ὁπλιτῶν, χωρὶς δὲ ὁ ἄλλος ὅμιλος ψιλῶν οὐκ ὀλίγος. δῃώσαντες δὲ τὰ πολλὰ τῆς γῆς ἀνεχώρησαν. ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι ὕστερον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐσβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα καὶ ἱππέων καὶ πανστρατιᾷ, μέχρι οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων.

Ἐτειχίσθη δὲ καὶ Ἀταλάντη ὑπ' Ἀθηναίων φρούριον τοῦ 32 θέρους τούτου τελευτῶντος ἡ ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσος ἐρήμη πρότερον οὖσα, τοῦ μὴ λῃστὰς ἐκπλέοντας ἐξ Ὀποῦντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος κακουργεῖν τὴν Εὔβοιαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει τούτῳ μετὰ τὴν Πελοποννησίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν ἐγένετο.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Εὔαρχος ὁ Ἀκαρνὰν βου- 33 λόμενος ἐς τὴν Ἄστακον κατελθεῖν πείθει Κορινθίους τεσσαράκοντα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἑαυτὸν κατάγειν πλεύσαντας, καὶ αὐτὸς ἐπικούρους τινὰς προσεμισθώσατο· ἦρχον δὲ τῆς στρατιᾶς Εὐφαμίδας τε ὁ Ἀριστωνύμου καὶ Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτους καὶ Εὔμαχος ὁ Χρύσιδος. καὶ

nienses gravis armaturae militum numero pares Boeotis erant 4, 94., hi autem septendecim millia eiusmodi militum habebant 4, 93. Et in Syracusarum obsidione si copiis terrestribus navales adnumeramus, longe maiorem exercitum accipimus. Sed h. l. cogitemus oportet *χωρὶς τὸν ἄλλον ὅμιλον ψιλῶν οὐκ ὀλίγον* fuisse. Apud Delum autem quum manus conserebant, plerique levis armaturae milites domum abierant. Popp. Mox quos dicit *χωρὶς δὲ αὐτοῖς τρισχίλιοι* etc. hi illi ipsi 3000 graviter armati sunt, quos memorat c. 13. „Tot iam ante pugnam, quae apud Potidaeam pugnata est, fuerunt. Nam mille cum Archestrato missi 1, 57., duo millia cum Callia 1, 61. ideoque *ἐπορεύοντο πρὸς τὴν Ποτίδαιαν τρισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν* ibidem. At postea cum Phormione mille sexcenti auxilio submissi sunt 1, 64., quos scriptor hic non numerat, fortasse quod proelio apud Potidaeam facto (quo tamen non amplius centum quinquaginta perisse 1, 63. audivimus), et obsidionis aerumnis universus numerus paulatim ad tria millia imminutus est, saltem c. 70. *τῆς στρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ* cognoscimus." Popp. Idem addit: „Praeter tredecim millia civium cum gravi armatura in expeditiones ire adsuetorum (Feldtruppen) sedecim millia, ut c. 13. docti sumus, praesidia agebant (Garnisontruppen), e quibus tria millia inquilinorum in vicinam Megaridem simul excurrerunt."

κατὰ ἔτος ἕκαστον] Et binae quidem incursiones quotannis. vid. 4, 66. conf. Plut. Pericl. 30. Ex decreto publico Charini Atheniensium *στρατηγοὶ* iurabant, *ὅτι καὶ δὶς ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβαλοῦσι.* Haack. Mox de voce *πανστρατιᾷ* v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 395, 2.

32. *Ἀταλάντη*] Nunc Talantonisi dici et hanc munitionem factam esse a Cleopompo, de quo supr. c. 26., adnotavit Popp.

33. *Χρύσιδος*] Heilm. coniecit *Χρυσίδου*, quia nomen Chrysis

πλεύσαντες κατήγαγον· καὶ τῆς ἄλλης Ἀκαρνανίας τῆς περὶ θάλασσαν ἔστιν ἃ χωρία βουλόμενοι προςποιήσασθαι καὶ πειραθέντες ὡς οὐκ ἠδύναντο, ἀπέπλεον ἐπ' οἴκου. σχόντες δ' ἐν τῷ παράπλῳ ἐς Κεφαλληνίαν καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενοι ἐς τὴν Κρανίων γῆν, ἀπατηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐξ ὁμολογίας τινὸς ἄνδρας τε ἀποβάλλουσι σφῶν αὐτῶν ἐπιθεμένων ἀπροςδοκήτοις τῶν Κρανίων, καὶ βιαιότερον ἀναγαγόμενοι ἐκομίσθησαν ἐπ' οἴκου.

34 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι οἱ Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ

de viris inauditum sit. Mox ἐξ ὁμολογίας intellige: *pactione aliqua*, in qua exsequenda fide non stabant.

34. νόμῳ] Hanc sive legem sive consuetudinem (fortasse lege nixam) non ad primos caesos spectare, sed ad caesos in bellis universos et notum est, et paulo inferius multis docet Bloomf. Popp. De tota ratione Atheniensium caesos milites sepeliendi v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 121, 26. 389. Mox ταφὰς ἐποιήσαντο idem est quod ἔθαψαν, quae vox, ut latina *sepelire* et *humare*, interdum idem quod καίειν τὰ σώματα significat. v. Interpp. ad Sueton. Domit. 15. et ad Tacit. 2. Annal. 73. Hic autem de tota ratione funeris sive exsequiarum, quibus ossa condita sunt, cogitandum esse, Popp. monuit. Quos autem scriptor dicit πρῶτον ἀποθανόντας, eos significari puto, de quibus scriptum est c. 22. Scriptor Graecus de Epitaphio apud Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 86. ait de caesis apud Rhitos (v. cap. 19,) hanc orationem habitam esse; at ibi nulli caesi esse videntur. Dionysius Iud. de Thuc. c. 18. Thucydidem accusans, quod hanc orationem a Pericle nunquam habitam ea de causa ementitus sit, ut Periclis persona ad opus suum adornandum uteretur, addit *tam paucos* tum cecidisse, quos praeclaro nullo facto facinore si publice laudari voluissent, ne operae pretium quidem Athenienses facturos fuisse. Ubi *tam paucos* dicit fortasse cum respectu ad verba Thucydidis c. 22. καὶ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων οὐ πολλοί. His Popp. propter eos, qui hac oratione laudati sunt, addit Pausan. 1, 29, 5. Nihil definiri potest ex Luciano De Conscr. Hist. c. 26. Vol. 4. p. 188. Bip. Mox τὰ ὀστᾶ Bloomf. intelligit non ea, quae post cremationem mortuorum reliqua fuerint, sed sceletum carne nudatum et quam optime praeparatum et ornatum, modo a more veterum prorsus abhorrente. Deinde verbum προτίθενται proprium de hac re, ut docet Eichst. de Imag. Rom. P. 1. p. 29, 32. Latini *proponere*. Et πρότριτα „significat *tribus diebus ante* funerum elationem i. e. ex ratione Graecorum computandi, primo die mensis, si funus tertio mensis efferendum fuisset. Funera vulgaria efferebantur postridie quam proposita erant, et sepeliebantur ante ortum solem. v. Demosth. adv. Macart. p. 1071. Reisk. et Cicer. de Legg. 2, 26.“ Arn., cui Popp. opponit locum Arist. Lys. 611. De v. πρότριτα v. Phot. Suid. Phavorin., apud quem pro προτριτάτῃ τρίτῃ legendum πρότριτα, τῇ τρίτῃ. Aliter Hesych. Adde Interpp. ad Pollue. 8, 146. Conr. Orell. ad Isaei Or. de Hered. Menecl. in I. C. Orell. ed. Isocr. π. ἀντιδόσ. p. 498 sq. Paulo post σκηνήν tentorium non circumcirca tectum videri fuisse, quia nullum vulgare tentorium satis magnum sit, sunt qui existiment. Verbum ἐπιφέρει etc. ita reddit Heilm.: und während dieser Zeit versiehet ein jeder die Seinigen darunter mit dem beliebigen Todtengepränge, et verbum de quovis honore praestito cum eodem intelligit C. Fr. Web. in Abh. über Pericl. Standrede (Darmst. 1827) adn. 78. Deinde λάρνακας esse arcas

πρῶτον ἀποθανόντων τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὑτοῦ ἕκαστος ἤν τι βούληται. ἐπειδὰν δὲ ἡ ἐκφορὰ ᾖ, λάρνακας κυπαρισσίνας ἄγουσιν ἅμαξαι φυλῆς ἑκάστης μίαν· ἔνεστι δὲ τὰ ὀστᾶ ἧς ἕκαστος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ γυναῖκες πάρεισιν αἱ προςήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι. τιθέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου τῆς πόλεως, καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ τῶν πολέμων πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι· ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ

ligneas opertas, seu sandapilas post Reimarum ad Dionem Cass. p. 1072. Popp. monuit. Mox *κλινὴν κενήν* illustrat Dorv. ad Charit. p. 415. De omni autem ritu sepeliendi conf. legem apud Demosth. contr. Macart. p. 1071. Cyparissinae illae arcae fuerunt, quod cupressus morti sacra arbos fuit. Vid. C. Fr. Web. l. c. adn. 79.

ἧς — φυλῆς] i. e. *τὰ ὀστᾶ ἑκάστου ἔνεστι τῇ λάρνακι τῆς φυλῆς ἧς ἦν.* Iac. in Atticis. Mox *ἐστρωμένη* Bloomf. interpretatur covered with a pall. De verbis *οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν* v. Matth. p. 1024. Porro *ξυνεκφέρειν* in privatis funeribus non licebat. Conf. Web. l. c. p. 14. adn. 81. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 80. Neque ex privatorum funerum legibus parentibus ultra sobrinas adesse licebat. v. Demosth. adv. Macart. p. 1071. Mox *σῆμα* Popp. recte negat totum Ceramicum exteriorem appellari, quae fuit Scholiastae opinio, nam hoc *σῆμα* tantum pars eius fuisse videtur. Et Thuc. illud *σῆμα* dicit fuisse *ἐπὶ τοῦ καλλίστου προαστείου.* Ipsum autem *σῆμα* idem intelligit locum sepulcris inservientem et instructum, *πολυάνδριον*, quatenus monumentis ornatum erat. Conf. Boeckh. C. I. Vol. I. p. 304. b. med. Hinc apparet, male Westermannum Quaestt. Demosth. P. 2. p. 85. in scriptore suo emendare *χώματι* pro *σώματι.* Emendandum *σήματι.* Deinde pulcherrimum quod dicit suburbium Ceramicus extra urbem fuit. Vid. Pausan. 1, 29, 2 sqq. Harpocrat. et Timae. in v. *Κεραμεικός.* Leak. Athen. p. 322. vers. Germ. Web. Abhandl. etc. adn. 82.

καὶ ἀεί] Engelh. ad Plat. Menex. 13. publicas exsequias in Ceramico primas factas esse a. 456 vel 457. ant. Chr. suspicatur ex his verbis: *οὗτοι* (victores apud Oenophyta) *πρῶτοι μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον — ἐν τῷδε τῷ μνήματι τιμηθέντες ὑπὸ τῆς πόλεως ἐτέθησαν.* Quod quum his verbis Platonis non necessario efficiatur, Popp. respondit redargui testimonio Thucydidis et Pausaniae 1, 29, 4. *ἔστι δὲ καὶ πᾶσι μνῆμα Ἀθηναίοις, ὁπόσοις ἀποθανεῖν συνέπεσεν ἔν τε ναυμαχίαις καὶ ἐν μάχαις πεζικαῖς, πλὴν ὅσοι Μαραθῶνι αὐτῶν ἠγωνίσαντο· τούτοις γὰρ κατὰ χώραν εἰσὶν οἱ τάφοι δι᾽ ἀνδραγαθίαν· οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κεῖνται τὴν ἐς Ἀκαδημίαν.* „Idem scriptor (Popp. addit), quamquam mox ad Drabescum [466] caesos primos in Ceramico humatos esse dicere videtur, tamen §. 5. sepulcrum Atheniensium, qui ante Medorum expeditionem [492] contra Aeginetas pugnaverint, et §. 14. eorum, qui ad Eurymedontem [469] ceciderint, ibidem in Ceramico esse narrat. Conf. Web. Abh. etc. p. 10. adn. 50.“ Eorum, qui ap. Artemisium et Salamina interfecti sunt, ossa in Ceramico sita esse nescimus; eos, qui apud Plataeas ceciderunt, ibi sepultos esse disertis verbis negat Herodot. 9, 85. Mox de verbis *ἐκ τῶν πολέμων* etc. v. Matth. §. 596. d.

την ἀρετὴν κρίναντες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν. ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως ὃς ἂν γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι καὶ ἀξιώσει προήκῃ,

αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον] v. Pausan. 1, 29, 4. 32, 3. „Qui Athenis publice sepeliuntur, eorum ossa lecta deferuntur in Ceramicum; cremantur caesi ibi, ubi castra sunt, sed iusta fiunt cineribus in patria. — Semper ossa Athenas deportata et sepulta ibi sunt; soli Marathonii victores in ipso pugnae loco sepulti sunt: qui vero reperiri non potuerunt, iis cenotaphium condi solebat." Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 301.

ᾑρημένος] Cic. de Legg. 2, 26. *Nec de mortui laude ab alio, nisi si quis publice ad eam rem constitutus esset, dici licebat.* „Teste Platone Menex. 1. p. 234, et 2. p. 235., quocum Aristid. Vol. 2. p. 85. consentit, non populus, sed senatus orationem funebrem habituros elegit, haud dubie nomine populi, id quod etiam generatim nomine *πόλις* exprimitur, velut ab Lys. Vol. 5. p. 50. Reisk. Demosth. Vol. 2. p. 1389. Cic. de Legg. 2, 26. 65. Apud Diod. tamen 18, 13. et Demosth. pr. Cor. p. 321. Reisk. legitur *ὁ δῆμος*." Web. Abh. etc. adn. 84. Popp. conferri iubet Schoem. de Comit. Athen. p. 307. cap. 10. extr.

ὃς ἂν] Recentioribus temporibus aliter institutum fuisse dicit Web. adn. 85. et 106. Conf. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 43. 45. Mox pro *ἀξιώσει* vulgo scribebatur *ἀξιώματι*, utrumque promiscue dicitur pro ordine ac fortuna, et dignatione, quae ex illis consequitur. v. Krueg. ad Dionys. Indic. s. v. *ἀξίωσις*. Secutus sum h. l. plures et meliores libros. Paulo post de verbis *ἐπ' αὐτοῖς* v. Matth. p. 1168. ε. Demosth. or. Lept. p. 499. Wolf. ed. pr. hunc morem publicae laudationis vindicat solis Atheniensibus. Dionys. A. R. p. 885. hunc ritum antiquiorem apud Romanos fuisse scribit, quam apud Graecos. Demosthenem Gottl. excusat inscitia rerum Romanarum. At Fr. A. Wolf. ad or. Lept. p. 362., postquam negavit, Athenienses ullas publicas sepulturas novisse, nisi eorum, qui in bellis pro patria cecidissent, addit: „Postremum hoc si Wessel. cogitasset ad Petit. Legg. Att. p. 603., cavisset sibi ab errore, nuper repetito per Gottl. Etenim ut Demosthenes gnarus fuisset rerum Romanarum, eadem ratione scribere ista potuit: *μόνοι τῶν πάντων ἀνθρώπων*. Quippe laudationes funebres memorat haud privatas, quales Roma noverat, sed publicas et populi iussu celebratas. Quem talem morem Atheniensibus solis recte vindicari, colligas partim ex eo, quod nusquam simile quidquam de alia natione Graeciae memoratur, partim etiam ex verbis Aristidis Vol. 1. p. 190., licet ab hoc rhetore Demosthenis locum respici dixeris. Ipsius autem huius moris vera origo et institutio a tempore Persici belli repetenda, auctoribus Diod. Sic. 11, 33. et Dionys. A. R. 5, 17." Conf. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 82. C. Fr. Weber. Abh. etc. p. 2 sqq. Huepeden. de Pericl. laudat. funebr. p. 8 sq. Diod. autem non solum defunctorum laudes primum post pugnam Plataeensem ab oratoribus delectis celebratas esse tradit, sed etiam certamen ad honorandos milites caesos institutum esse. Ad hos ludos quod attinet, Thuc. 3, 58. et Plut. V. Aristid. 21. dicta a Diodoro confirmat. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 24. et prius in Comment. de publ. Athen. honoribus etc. p. 59 sq. hanc sententiam aperuit, Aristidem primum post pugnam Plataeensem hanc laudationem instituisse, contra quam Web., qui Cimonem auctorem laudationum funebrium prodiderat, contra etiam quam Huepeden., qui p. 9. Themistoclem suspicatur eius instituti auctorem fuisse. Idem Westerm., cum Wolfio consentiens: „Romani, ait, semper tantum singulos praeclaros viros, Athenienses una omnes in bello cae-

λέγει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα· μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρχονται. ὧδε μὲν θάπτουσι· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε

sos milites huius honoris participes esse volebant, quamquam sunt, qui Athenis quoque antiquo tempore de singulis hominibus laudes funebres ex auctoritate publica habitas esse censeant. Id quod perperam, opinor, colligunt ex duobus locis dignissimis, qui conferantur, altero Plut. Vit. 10. Oratt. p. 851. 852., altero Diog. Laert. 7, 11. (Nam populiscitis hic memoratis laudandis viris laudatio decreta est mortuis et alteri quidem decimo anno post mortem, alteri praeter laudationem scilicet in marmore ponendam sepultura publica.) Quo si addideris, nullum esse scriptoris locum, ex quo vel postero tempore in unius privati hominis mortui honorem iussu populi epitaphium esse dictum manifesto colligas, de laudatione funebri his locis plane non est cogitandum.“ Idem Weberum putat multum a vero aberrasse, qui Gorgiam primum omnium orationem funebrem habuisse contenderit, et quidem ante pugnam ad Eurymedontem Ol. 77, 3. (469.), aut, ut postea voluit, Ol. 89, 1. (424.), post cladem Atheniensibus ad Delium illatam. Ac prius quidem verum esse negat, quia Gorgiam ante Ol. 88, 2. (427.) in Graeciam non venisse, ipse Web. demonstret. Ac si orationem dixit Gorgias Ol. 89, 1. (424.), non primum dixisse, quia Pericles, qui quum Gorgias in Graeciam veniret, iam mortuus erat, in eodem orationis genere iam Ol. 85, 1. (440.) versatus fuerit. Ac si primus hoc tempore Gorgias dixerit, ne Cimonem quidem (mortuum Ol. 82, 3. sive 449.) auctorem publicae laudationis funebris fuisse. Haudquaquam enim verisimile esse, primam orationem funebrem vicesimo quinto demum anno post mortem eius habitam, qui vivus adhuc et haud dubie oblata modo occasione eiusmodi orationem habendam constituisset. Addit, recte iam ab aliis monitum esse, Gorgiam, quum non esset Atheniensis, non potuisse a populo aut senatu ad Athenienses publice laudandos eligi, et videri de iis, qui ex quo in morem venerat, publice sepulti essent, non de iis, qui in una pugna cecidissent, Gorgiam dixisse. Denique persuasum sibi esse profitetur, Gorgiae epitaphium declamationem fuisse sive in theatro sive in schola recitandam. Restant etiamnunc tales conciones ex antiquitate quatuor: Periclis Thucydidei — Platonis in Menexeno — Lysiaeque et Demosthenis. De his epitaphiis v. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 32 sqq. Popp. Commentt. 2. p. 132. Demosthenis, quae hodie prostat oratio, eam iam obelis veterum criticorum confossam esse, praeter alios docet Taylor. Lectt. Lys. c. 3. De ea oratione v. Westerm. l. c. p. 49 sqq. Popp. Commentt. 2. p. 132 sq. „Lysiacam, ait Fr. A. Wolf., critici adhuc tolerarunt patientius.“ v. Dahlm. Forsch. 1. p. 19 sqq.

διὰ παντὸς τοῦ πολέμου] Ita ii humati sunt, qui Sphacteria expugnata, — qui apud Delium — apud Amphipolim cum Cleone — qui in Sicilia — in Hellesponto — ad Arginusas et in bello civili a. 403. perierant. Circa annum 400. autem, vix prius, solennia in defunctorum memoriam quotannis celebrari coepta esse, vel ideo suspicari licet, quod bellum Peloponnesiacum, ut saepius iusta funebria facerent, postulabat. Idem Plato — Cicero — Isocrates — rhetores Aristides — Alexander — Cyrillus contra Iulianum testantur. Quamvis autem, quamdiu loquacitas Atheniensium minor erat, non quotannis orationes habitae fuerint, id posteris temporibus, quibus Polemarchi (?) erat, hanc orationem laudatoriam defunctorum habere, haud dubie factum est. Web. Abh. adn. 88. et p. 18. coll. adn. 106. et Westerm. Quaest. P. 2. p. 45. Mox in verbis *καιρὸς ἐλάμβανε* habent *καιρὸν* Cl. (in cuius marg. *καιρός*), It. Vat. H. G. „Si *καιρόν* vera scriptura

την ἀρετην κρίναντες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ... σοῖς πρώτοις
δὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ῃρημένος ὑπὸ ... αὶ ἐπειδὴ και-
γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι κ ... ἐὶ βῆμα ὑψηλὸν
τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε
... ν ἤδη ἐπαινοῦσι τὸν
ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ
... αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἀρκοῦν
... ῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δη-

αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον] v. Pausan. 1, ... publice sepeliuntur, eorum ossa lecta def... mantur caesi ibi, ubi castra sunt, sed ... — Semper ossa Athenas deportata et ... nii victores in ipso pugnae loco sepu... potuerunt, iis cenotaphium condi so...

ῃρημένος] Cic. de Legg. 2, 2... si quis publice ad eam rem const... ...ero ipsa sententia καιρόν non ad-tone Menex. 1. p. 234, et 2. p. ... unitatem invenit significaret; eam sentit, non populus, sed sen... non erat in eius potestate, sed quum haud dubie nomine populi, ... endum erat, propterea quod res ei erat primitur, velut ab Lys. Vo... ...pp. Interpp. comparant Dionys. A. R. 10. Cic. de Legg. 2, 26. 65. ... ..., 21. Herodian. 1, 15, 5. Denique ἐπὶ βῆμα p. 321. Reisk. legitur ... ...tra urbem. ferri iubet Schoem. d... ...tione funebri Periclis v. Dahlm. Forsch. Vol. 1.

ὅς ἂν] Recenti... Quaest. Demosth. p. 2. p. 29 sqq. Ante istam adn. 85. et 106. ... militum in bello Samio caesorum dixerat Ol. 85, 1. Mox pro ἀξιώσει ... ...orat Plut. V. Pericl. 8, 28. Ex hac priori oratione citur pro ordin... quae habet Aristot. Rhet. 1, 7. ut dicta a Pericle in v. Krueg. ad ... Westerm. l. c. p. 29. init.) quae verba Periclis editores et meliores ... cum Herodoteis 7, 162. Plutarchus autem priori loco Demosth. ... ...broto ex eadem priori oratione Periclis nonnulla verba tionis vir... quae modo memoravi, affert. Periclem ipsum nihil scriptum antiquir... et in quantum Thucydides veram illius orationem secutus sthene... ...sit, exponunt C. Fr. Web. Abh. etc. p. 21 sqq. et Kutzen. ad o... p. 142. §. 8—15.

tur ... μὲν πολλοί] Ante hanc orationem iam plures alias dictas esse, ... hoc exordio, ita ex Pausan. 1, 29, 4—14. eos, qui publice in ... ...mico sepulti sunt, recensente (quos etiam orationibus praedicatos ... verisimile est), atque ex aliis coniicere possumus, etsi illarum ...nium nihil nobis superest, et ne nomina quidem oratorum novimus. ...es. Abh. p. 5. conf. p. 15. Mox τὸν προςθέντα intellige *qui legi pro patria defunctos publice sepeliri iubenti hanc orationem* sive *funebris orationis habendae consuetudinem addidit.* Popp. Schol. ait τὸν προςθέντα Solonem fuisse. Hoc falsum esse, patet ex supra dictis. In eodem tamen errore est Anaximenes rhetor ap. Plut. V. Poplic. 9. Tellum Atheniensem, propter fortitudinem pro patria exhibitam, publice sepultum esse narrat Solon apud Herodot. 1, 30., quare Huepedenio de Pericl. laudat. funebr. p. 7. 9. Solon hunc morem publicae sepulturae videtur lege sanxisse, quum praesertim Diog. Laert. 1. §. 55. p. 37. Solonem testetur modis omnibus favisse memoriae virorum fortium, qui pro patria pugnantes occubuissent. At „τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ ὀψέ ποτε Ἀθηναῖοι προςέθεσαν Dionys. A. R. 5, 17." Huds. Dein ad ὡς καλόν supple ὄν, quod Reisk. additum volebat; at v. Matth. p. 1123. not. Sinten. Praef. ad Plut. V. Themist. p. XLIX. Dionysius (de C. V. p. 232. Schaef.) in suo cod. invenisse ὡς καλόν γ' Uptono (p. 235.) visus est, quia Dionysius de cretico his verbis contento loquatur. At v. Schaef.

ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει] Mehlh. in Iahn. Annal. Philol. 914. p. 382. ἄν refert ad ἐδόκει, quia aliter imperfectum non legitimum sit. Sententiam dicit hanc esse: Ich würde meinen (wenn ich noch zu entschei-

·μάς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημο-
ντα ὁρᾶτε, καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρε-

·eichend, Männern, die sich durch Handlungen
·rch eine Handlung auch die verdiente Ehre
·etzt bei der öffentlich veranstalteten Be-
·ntrario poni ait ἐπειδὴ δὲ ἐδοκιμάσθη.
cum εἶναι, convertendum enim esse vide-
·ı. Osiand. Obss. Fasc. 3. p. 12. Mea de h. l.
·κει ἂν significat es würde mir geschienen ha-
·n, unde sequitur, ei non iam sic videri, neque
·ı esse. Atqui sequentia docent, ei usque sic videri,
·ıta pro opinione sua affert. Qui dicit: pecuniam de-
·unnunc darem, si mihi pecunia esset, is scilicet nunquam
·uit. Qui dicit: mihi visum esset et etiamnunc videretur,
·sset, ei scilicet nunquam visum est. At ἐδόκει sine ἂν dicit,
·sum esse, et sequentia docent, ei usque sic videri, sed eum
em suam nolle sequi, imo institutis maiorum obsequi. Ἂν igi-
ıi longe rectius cum εἶναι iungi videtur. Conf. exemplum Thuc.
apud Matth. §. 598. a. De ipsa sententia scriptoris v. Wieland.
. Att. 1. p. 270. „Pericles Thucydideus eis se non posse ad-
i confitetur, qui auctorem legis, quod sepulturae laudationem
set, impense laudent; quum enim difficile sit, ad veritatem ac-
late dicere, invidiam excitari atque diffidentiam; parendum ta-
me consuetudini. Id quod iam pridem Thucydidi tribuendum
xi, quippe paululum succensenti ei, qui invitus quondam atque
effecisset, ut historia rerum Graecarum aliquanto facta esset
ior. Himerius haud dubie h. l. Thucydidis respexit or. 2.
Item Polemo or. 2. init., quamquam hunc potius Platonem
5. p. 236. exscripsisse dixerim. Quare quod nimis obscure
at Schleierm. 2, 3. p. 367., ut Plato Thucydidis orationem non-
m in mente habuerit, his verbis evincitur: ὁ νόμος προστάττει
ναι τοῖς ἀνδράσι καὶ χρή. Quod quum non intellexisset Dio-
adm. vi Dem. p. 1031., vehementer vituperavit." Westerm.
. Dem. P. 2. p. 53 sq. Orationem Periclis Thucydideam in Me-
obscure significari, iam Dionys. de Demosth. p. 1027. animad-
sibi visus est. (Conf. Schleierm. 2, 3. p. 532.) v. C. Fr. Web.
. 23.
ἑνὶ ἀνδρί] Ἐν pauci quidam libri om. sed praepositio satis de-
r simili loco Thuc. 8, 9. et agnoscitur a Luciano Piscat. 23.
p. 141., qui ex praesenti loco haud dubie sua duxit: ὅρα, σε
προεστησάμεθα, καὶ ἐν σοὶ τὰ πάντα ἡμῶν νῦν κινδυνεύεται,
ὕστατα δόξαι, ἢ τοιαῦτα πιστευθῆναι, οἷα οὗτος ἀπέφηνε. Adde
Paneg. c. 24. p. 58. de Pac. 4. et quae Popp. addit ac Bloomf.,
Cic. Cat. 1, 5. *Non est in uno homine salus periclitanda rei-*
t. Tenendum autem, praepositionem ἐν cum activo κινδυνεύειν
iis his locis poni, quam eandem cum passivo κινδυνεύεσθαι,
p. monuit. Nam κινδυνεύειν ἐν πόλει est *urbem in periculum*
v, mit der Stadt sich in die Gefahr begeben; at ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ
·ύεται est *periclitatur in uno viro* h. e. εἰς κίνδυνον ἄγεται, ἐν
ι ἐστὶ διὰ ἑνὸς ἀνδρός, *durch* Einen Mann in Gefahr gebracht
. Etenim haec phrasis sumta videtur de lapide vel simili, quo
dem offendat, ut titubet et procidat, ut a Thuc. 2, 65. dicitur
ιν ἐσφάλησαν i. e. ipsi quasi erant, in quo offenderent pedem
iderent. Itidemque dicas κινδυνεύεται ἔν τινι sive re sive per-
quasi lapide, in quo ne pedem offendas et labaris periclitaris

σημβρίαν καὶ πάλιν ἀνεπληρώθη, γενόμενος μηνοειδὴς καὶ ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων.

29 Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει Νυμφόδωρον τὸν Πύθεω ἄνδρα Ἀβδηρίτην, οὗ εἶχε τὴν ἀδελφὴν Σιτάλκης, δυνάμενον παρ' αὐτῷ μέγα οἱ Ἀθηναῖοι πρότερον πολέμιον νομίζοντες πρόξενον ἐποιήσαντο καὶ μετεπέμψαντο, βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρεω Θρᾳκῶν βασιλέα ξύμμαχον γενέσθαι. ὁ δὲ Τήρης οὗτος

habebant alternorum viginti novem et triginta dierum, non tamen semper verum interlunium in primum mensis diem incidebat. Quoniam autem sumebant, interlunium cum initio mensis semper competere (atque utplurimum sane competiverit); primus quique mensis dies νουμηνία sive dies interlunii appellabatur. v. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 279 sq. „Rationes mensium lunarium civilium hoc ipso anno (431.), qui cycli Metonici primus erat, a Metone castigatae sunt." Dodw. Appar. ad Annal. Thuc. §. 12. Verum antequam utebantur cyclo Metonico, a. Chr. 432. interlunium mensis Scirophorionis incidebat in tertium decimum mensis, non in Calendas. v. Clinton. Fast. Hellen. Append. p. 304. Ac quamquam computationes Metonis multo accuratiores erant, non tamen intra triginta annos, qui praeteribant inde ab usu cycli eius usque ad tempus, quo Thucydides historiam conscripsit, nihil differebant menses civiles et naturales. Vid. Clint. Fast. Hellen. p. 305. Conf. Bred. ad h. l. et Ideler. Astron. Beobachtungen d. Alt. p. 183. 205.

ἀστέρων τινῶν ἐκφανέντων] Veneris et Martis stellas comparuisse, docet Heis. de Eclipsibus belli Pelop. p. 6 sqq. 9 sq.

29. Τήρης] v. Herodot. 7, 137. Schol. ad Aristoph. Ach. 145. Huius haec progenies est:

Errat Gatterer. apud Poppon. 1, 2. p. 407. Mox ἐπὶ πλεῖον etc. „*est Odrysis regnum amplum primus constituit, et maius quidem, quam ullum in reliqua Thracia erat.* Conf. 1, 71. τὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ πλέον ὑμῶν κεκαίνωται." Arn. Hoc exemplum non aptum est: nam in eo ἐπὶ πλέον est *magis*; hic autem ἐπὶ πλεῖον ἐποίησεν est *in maius constituit* i. e. amplificavit. Conf. 2, 53. init., ubi sensus est: *initium fecit ad plus scientiae* sive *maioris scientiae.* Adde 2, 62. Et verba, quae praesente loco sequuntur, suadent haec ita accipere: Primus Odrysis magnum regnum condidit, proferens amplius per reliquam Thraciam; nam est etiam magna pars Thraciae libera. De ista v. cap. 97. Adde quod loco, quem Arn. attulit, ὑμῶν dictum est pro ἢ ὑμεῖς sive ἢ τὰ ὑμῶν, hic autem genitivus τῆς ἄλλης Θρᾴκης significat: *in maiorem partem reliquae Thraciae extendit*, libera de Thracia demens et imminuens. Atque Arnoldi ex interpretatione articulus τὴν ante μεγάλην abesse debet, siquidem hunc verborum sensum esse facit: μεγάλην ἐπὶ πλεῖον i. e. μείζονα ἐποίησε, pro quo dicere τὴν μείζονα ἐποίησε, so-

ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλεῖον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησε· πολὺ γὰρ μέρος καὶ αὐτόνομόν ἐστι Θρᾳκῶν. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα προςήκει ὁ Τήρης οὗτος οὐδέν, οὐδὲ τῆς αὐτῆς Θρᾴκης ἐγένοντο, ἀλλ' ὁ μὲν ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος νῦν καλουμένης γῆς ὁ Τηρεὺς ᾤκει τότε ὑπὸ Θρᾳκῶν οἰκουμένης, καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν· πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. εἰκὸς δὲ καὶ τὸ κῆδος Πανδίονα ξυνάψασθαι τῆς θυγατρὸς διὰ τοσούτου ἐπ' ὠφε-

loecum foret. Plenius et planius sic scriptor dixisset: *τὴν μεγάλην βασιλείαν μεγάλην ἐπὶ πλεῖον τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἐποίησεν ἐκτείνων.* Neque verba *τῆς ἄλλης Θρᾴκης* significare possunt *quam ullum in reliqua Thracia regnum*, quod sic efferri debebat: *ἐπὶ πλεῖον πάσης βασιλείας τῆς ἄλλης Θρᾴκης.* Denique scriptor non sic poterat loqui: Teres Odrysis regnum constituit maius, quam ullum in reliqua Thracia est, *quia* est etiam magna pars Thraciae libera; sed debebat dicere: *quamquam* est etiam magna pars Thraciae libera. At ex mea explicatione verbis *πολὺ γὰρ* etc. significatur, unde regnum Odrysarum incrementa acceperit, quum etiam post illa incrementa magna pars Thraciae libera superfuerit. Mox verba *ὁ Τηρεύς* Popponi ab interpretibus profecta videbantur, quum non tantum loco minus commodo posita sint, et libri inter *Τηρεύς* et *Τήρης* fluctuent, sed etiam hoc extet Scholion: *ἀλλ' ὁ μέν· ὁ Τηρεὺς ὁ ἀρχαῖος.* At v. Matth. p. 580. Mox de Thracibus terrae Phocidis, longe diversis ab aliis Thracibus v. Od. Muell. Orchom. p. 379 sqq., Dor. 1. p. 9 sq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 33, 40 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 35, 19. Deinde *αἱ γυναῖκες* intelligendae sunt Procne et Philomela. Fabulam pete ex Apollod. 3, 14, 8. Ovid. Metam. 6, 626. Conf. Blomf. ad Aesch. Agam. 1113. De avi Dauliade v. Tzschuck. ad Strab. Vol. 3. p. 526. Incredibiliter fallitur Phavorin. in *Δαυλός* (sed ibi corrige *Τηρέα* pro *τῇ Ῥέᾳ*). Causam eius erroris aperient Xyland. et Casaub. ad Strab. p. 648. Ceterum Daulia urbs erat, non regio, et nomen suum retinuit ad nostra usque tempora, sed vicus nunc est sexaginta modo casas complectens. v. Popp. 1, 2. p. 298. adn. et Od. Muell. Orchom. p. 379 sq.

διὰ τοσούτου] i. e. *generum sibi potius elegisse, qui esset paulo vicinior.* Nam *κῆδος* generum esse, recte adnotarunt interpretes. Schol. *διὰ τόσου (τοσούτου)· δι' ὀλίγου διαστήματος.* Mox ad *οὔτε ἔχων* supple *ἦν* ex proximo *ἐγένετο.* Conf. Aesch. Eum. 68. 139. Well. Hesiod. Opp. et D. 359. Spohn. Herm. ad Vig. p. 770. Heind. ad Platon. Phaedon. c. 49. Dorv. ad Charit. p. 410. 582. Lips. Participium mihi sine verbo finito videtur poni non posse, nisi cogitatione verbum substantivum addi potest. Deinde *ἐν κράτει* etc. intellige *primus rex fuit Odrysarum, qui opibus valeret.* Paulo post *ξυνεξελεῖν* (vulgo male *ξυνελεῖν*) est *una cum altero tollere, submovere.* v. Herodot. 1, 36. Plut. V. Thes. 29. Eurip. Ion. 61., vel *una cum altero expugnare,* ut ap. Xenoph. H. Gr. 7, 4, 12., eodemque modo interpretari licet ap. Aeschin. de Fals. Leg. §. 9., porro *expugnare simul et devincere,* quo sensu hic est cum respectu ad *τὰ ἐπὶ Θρᾴκης.* Denique est *una devincere, debellare,* ut hic cum respectu ad Perdiccam, et ap. Pausan. 1, 37, 4. Plutarch. V. Lucull. c. 3. p. 37. Tauchn. Paulo post *Ἀθηναῖον* est pro *Ἀθηναίων πολίτην.* v. Schol. ad Arist. Ach. 145., quod Scholion Valck. ad Herodot. 4, 80. corrigit. „Verba, quae huc pertinent, ita

λείᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον ἢ διὰ πολλῶν ἡμερῶν ἐς Ὀδρύσας ὁδοῦ. Τήρης δὲ οὔτε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχων, βασιλεύς τε πρῶτος ἐν κράτει Ὀδρυσῶν ἐγένετο. οὗ δὴ ὄντα τὸν Σιτάλκην οἱ Ἀθηναῖοι ξύμμαχον ἐποιήσαντο, βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν. ἐλθών τε ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Νυμφόδωρος τήν τε τοῦ Σιτάλκου ξυμμαχίαν ἐποίησε καὶ Σάδοκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀθηναῖον, τόν τε ἐπὶ Θράκης πόλεμον ὑπεδέχετο καταλύσειν· πείσειν γὰρ Σιτάλκην πέμψειν στρατιὰν Θρακίαν Ἀθηναίοις ἱππέων τε καὶ πελταστῶν. ξυνεβίβασε δὲ καὶ τὸν Περδίκκαν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ Θέρμην αὐτῷ ἔπεισεν ἀποδοῦναι· ξυνεστράτευσέ τ' εὐθὺς Περδίκκας ἐπὶ Χαλκιδέας μετ' Ἀθηναίων καὶ Φορμίωνος. οὕτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρεω Θρᾳκῶν βασιλεὺς ξύμμαχος ἐγένετο Ἀθηναίοις καὶ Περδίκκας ὁ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων βασιλεύς.

30 Οἱ δ' ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσὶν Ἀθηναῖοι ἔτι ὄντες περὶ Πελοπόννησον Σόλλιόν τε Κορινθίων πόλισμα αἱροῦσι καὶ παραδιδόασι Παλαιρεῦσιν Ἀκαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι· καὶ Ἄστακον, ἧς Εὔαρχος ἐτυράννει, λαβόντες κατὰ κράτος καὶ ἐξελάσαντες αὐτὸν τὸ χωρίον ἐς τὴν ξυμμαχίαν προςεποιήσαντο. ἐπί τε Κεφαλληνίαν τὴν νῆσον πλεύσαντες προςηγάγοντο ἄνευ μάχης. κεῖται δὲ ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα τετράπολις οὖσα, Παλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Προναῖοι. ὕστερον δ' οὐ πολλῷ ἀνεχώρησαν αἱ νῆες ἐς τὰς Ἀθήνας.

31 Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι πανδημεί, αὐτοὶ καὶ οἱ μέτοικοι, ἐςέβαλον ἐς τὴν Μεγαρίδα Περικλέους τοῦ Ξανθίππου στρατηγοῦντος. καὶ οἱ περὶ Πελοπόννησον Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἔτυχον γὰρ ἤδη ἐν Αἰγίνῃ ὄντες ἐπ' οἴκου ἀνακομιζόμενοι, ὡς ᾔσθοντο τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανστρατιᾷ ἐν Μεγάροις ὄντας, ἔπλευσαν παρ' αὐτοὺς καὶ ξυνεμίχθησαν. στρατόπεδόν τε μέγιστον δὴ τοῦτο

sunt emendata: σύμμαχος Ἀθηναίοις· μέμνηται Θουκυδίδης· προςτίθησι δὲ καὶ τὸ ὄνομα λέγων οὕτως· „ καὶ Σάδοκον — Ἀθηναῖον. Gottl. Conf. Iacobs. ad Demosth. Oratt. de Rep. habit. p. 528 sqq. ed. pr. Mox de futuro πέμψειν post πείσειν sic disputat Herm. de Praecc. quibusd. Attic. p. XIV.: „Usitatum est Graecis, ubi in principali verbo futuri significatio inest, etiam infinitivum futuri adiungere." Adde eundem ad Soph. Antig. 650. et praecipue Lobeck. Parerg. 6. pone Phrynich. p. 745 sqq.

30. Σόλλιον] ruinas putant esse, quae prope Slavena conspiciuntur; Astacum vero ad ostium Acheloi in Acarnania Dragomestri. Mox Σαμαῖοι sunt incolae τῆς Σάμης. „Haec nomina pluralia, Palenses, Cranii, Samaei, Pronaei comprobant, antiquissimas πόλεις fuisse consociationes hominum in una regione viventium, unde serius coeuntes intra communis urbis moenia incolebant. v. Strab. 8, 3, 2. p. 377." Arn. Conf. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 21 sqq.

31. στρατόπεδον — μέγιστον] Haec de toto bello si intelligimus, falsa videntur. Nam in pugna, quae ad Delium commissa est, Athe-

ἀθρόον Ἀθηναίων ἐγένετο, ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως καὶ οὔπω νενοσηκυίας. μυρίων γὰρ ὁπλιτῶν οὐκ ἐλάσσους ἦσαν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι, χωρὶς δὲ αὐτοῖς οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ τριςχίλιοι ἦσαν, μέτοικοι δὲ ξυνεςέβαλον οὐκ ἐλάσσους τριςχιλίων ὁπλιτῶν, χωρὶς δὲ ὁ ἄλλος ὅμιλος ψιλῶν οὐκ ὀλίγος. δῃώσαντες δὲ τὰ πολλὰ τῆς γῆς ἀνεχώρησαν. ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι ὕστερον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐςβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα καὶ ἱππέων καὶ πανστρατιᾷ, μέχρι οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων.

32 Ἐτειχίσθη δὲ καὶ Ἀταλάντη ὑπ' Ἀθηναίων φρούριον τοῦ θέρους τούτου τελευτῶντος ἡ ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσος ἐρήμη πρότερον οὖσα, τοῦ μὴ λῃστὰς ἐκπλέοντας ἐξ Ὀποῦντος καὶ τῆς ἄλλης Λοκρίδος κακουργεῖν τὴν Εὔβοιαν. ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει τούτῳ μετὰ τὴν Πελοποννησίων ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀναχώρησιν ἐγένετο.

33 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Εὔαρχος ὁ Ἀκαρνὰν βουλόμενος ἐς τὴν Ἄστακον κατελθεῖν πείθει Κορινθίους τεσσαράκοντα ναυσὶ καὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἑαυτὸν κατάγειν πλεύσαντας, καὶ αὐτὸς ἐπικούρους τινὰς προςεμισθώσατο· ἦρχον δὲ τῆς στρατιᾶς Εὐφαμίδας τε ὁ Ἀριστωνύμου καὶ Τιμόξενος ὁ Τιμοκράτους καὶ Εὔμαχος ὁ Χρύσιδος. καὶ

nienses gravis armaturae militum numero pares Boeotis erant 4, 94., hi autem septendecim millia eiusmodi militum habebant 4, 93. Et in Syracusarum obsidione si copiis terrestribus navales adnumeramus, longe maiorem exercitum accipimus. Sed h. l. cogitemus oportet *χωρὶς τὸν ἄλλον ὅμιλον ψιλῶν οὐκ ὀλίγον* fuisse. Apud Delum autem quum manus conserebant, plerique levis armaturae milites domum abierant. Popp. Mox quos dicit *χωρὶς δὲ αὐτοῖς τριςχίλιοι* etc. hi illi ipsi 3000 graviter armati sunt, quos memorat c. 13. „Tot iam ante pugnam, quae apud Potidaeam pugnata est, fuerunt. Nam mille cum Archestrato missi 1, 57., duo millia cum Callia 1, 61. ideoque *ἐπορεύοντο πρὸς τὴν Ποτίδαιαν τριςχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν* ibidem. At postea cum Phormione mille sexcenti auxilio submissi sunt 1, 64., quos scriptor hic non numerat, fortasse quod proelio apud Potidaeam facto (quo tamen non amplius centum quinquaginta perisse 1, 63. audivimus), et obsidionis aerumnis universus numerus paulatim ad tria millia imminutus est, saltem c. 70. *τῆς στρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ* cognoscimus." Popp. Idem addit: „Praeter tredecim millia civium cum gravi armatura in expeditiones ire adsuetorum (Feldtruppen) sedecim millia, ut c. 13. docti sumus, praesidia agebant (Garnisontruppen), e quibus tria millia inquilinorum in vicinam Megaridem simul excurrerunt."

κατὰ ἔτος ἕκαστον] Et binae quidem incursiones quotannis. vid. 4, 66. conf. Plut. Pericl. 30. Ex decreto publico Charini Atheniensium *στρατηγοὶ* iurabant, *ὅτι καὶ δὶς ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβαλοῦσι*. Haack. Mox de voce *πανστρατιᾷ* v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 395, 2.

32. *Ἀταλάντη*] Nunc Talantonisi dici et hanc munitionem factam esse a Cleopompo, de quo supr. c. 26., adnotavit Popp.

33. *Χρύσιδος*] Heilm. coniecit *Χρυσίδου*, quia nomen Chrysis

πλεύσαντες κατήγαγον· καὶ τῆς ἄλλης Ἀκαρνανίας τῆς περὶ θάλασσαν ἔστιν ἃ χωρία βουλόμενοι προςποιήσασθαι καὶ πειραθέντες ὡς οὐκ ἠδύναντο, ἀπέπλεον ἐπ' οἴκου. σχόντες δ' ἐν τῷ παράπλῳ ἐς Κεφαλληνίαν καὶ ἀπόβασιν ποιησάμενοι ἐς τὴν Κρανίων γῆν, ἀπατηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἐξ ὁμολογίας τινὸς ἄνδρας τε ἀποβάλλουσι σφῶν αὐτῶν ἐπιθεμένων ἀπροςδοκήτοις τῶν Κρανίων, καὶ βιαιότερον ἀναγαγόμενοι ἐκομίσθησαν ἐπ' οἴκου.

34 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι οἱ Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ

de viris inauditum sit. Mox ἐξ ὁμολογίας intellige: *pactione aliqua*, in qua exsequenda fide non stabant.

34. νόμῳ] Hanc sive legem sive consuetudinem (fortasse lege nixam) non ad primos caesos spectare, sed ad caesos in bellis universos et notum est, et paulo inferius multis docet Bloomf. Popp. De tota ratione Atheniensium caesos milites sepeliendi v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 121, 26. 389. Mox ταφὰς ἐποιήσαντο idem est quod ἔθαψαν, quae vox, ut latina *sepelire* et *humare*, interdum idem quod καίειν τὰ σώματα significat. v. Interpp. ad Sueton. Domit. 15. et ad Tacit. 2. Annal. 73. Hic autem de tota ratione funeris sive exsequiarum, quibus ossa condita sunt, cogitandum esse, Popp. monuit. Quos autem scriptor dicit πρῶτον ἀποθανόντας, eos significari puto, de quibus scriptum est c. 22. Scriptor Graecus de Epitaphio apud Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 86. ait de caesis apud Rhitos (v. cap. 19,) hanc orationem habitam esse; at ibi nulli caesi esse videntur. Dionysius Iud. de Thuc. c. 18. Thucydidem accusans, quod hanc orationem a Pericle nunquam habitam ea de causa ementitus sit, ut Periclis persona ad opus suum adornandum uteretur, addit *tam paucos* tum cecidisse, quos praeclaro nullo facto facinore si publice laudari voluissent, ne operae pretium quidem Athenienses facturos fuisse. Ubi *tam paucos* dicit fortasse cum respectu ad verba Thucydidis c. 22. καὶ ἀπέθανον τῶν Θεσσαλῶν καὶ Ἀθηναίων οὐ πολλοί. His Popp. propter eos, qui hac oratione laudati sunt, addit Pausan. 1, 29, 5. Nihil definiri potest ex Luciano De Conscr. Hist. c. 26. Vol. 4. p. 188. Bip. Mox τὰ ὀστᾶ Bloomf. intelligit non ea, quae post cremationem mortuorum reliqua fuerint, sed sceletum carne nudatum et quam optime praeparatum et ornatum, modo a more veterum prorsus abhorrente. Deinde verbum προτίθενται proprium de hac re, ut docet Eichst. de Imag. Rom. P. 1. p. 29, 32. Latini *proponere*. Et πρότριτα „significat *tribus diebus ante* funerum elationem i. e. ex ratione Graecorum computandi, primo die mensis, si funus tertio mensis efferendum fuisset. Funera vulgaria efferebantur postridie quam proposita erant, et sepeliebantur ante ortum solem. v. Demosth. adv. Macart. p. 1071. Reisk. et Cicer. de Legg. 2, 26.“ Arn., cui Popp. opponit locum Arist. Lys. 611. De v. πρότριτα v. Phot. Suid. Phavorin., apud quem pro προτριτάτῃ τρίτῃ legendum πρότριτα, τῇ τρίτῃ. Aliter Hesych. Adde Interpp. ad Polluc. 8, 146. Conr. Orell. ad Isaei Or. de Hered. Menecl. in I. C. Orell. ed. Isocr. π. ἀντιδόσ. p. 498 sq. Paulo post σκηνήν tentorium non circumcirca tectum videri fuisse, quia nullum vulgare tentorium satis magnum sit, sunt qui existiment. Verbum ἐπιφέρει etc. ita reddit Heilm.: und während dieser Zeit versiehet ein jeder die Seinigen darunter mit dem beliebigen Todtengepränge, et verbum de quovis honore praestito cum eodem intelligit C. Fr. Web. in Abh. über Pericl. Standrede (Darmst. 1827) adn. 78. Deinde λάρνακας esse arcas

ρῶτον ἀποθανόντων τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται
ῶν ἀπογενομένων πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει
ῷ αὑτοῦ ἕκαστος ἤν τι βούληται. ἐπειδὰν δὲ ἡ ἐκφορὰ ᾖ,
ἀρνακας κυπαρισσίνας ἄγουσιν ἅμαξαι φυλῆς ἑκάστης μίαν·
νεστι δὲ τὰ ὀστᾶ ἧς ἕκαστος ἦν φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ
έρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν ἐς ἀναί-
εσιν. ξυνεκφέρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων, καὶ
υναῖκες πάρεισιν αἱ προςήκουσαι ἐπὶ τὸν τάφον ὀλοφυρόμεναι.
θέασιν οὖν ἐς τὸ δημόσιον σῆμα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τοῦ καλλίστου
ροαστείου τῆς πόλεως, καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ θάπτουσι τοὺς ἐκ
ῶν πολέμων πλήν γε τοὺς ἐν Μαραθῶνι· ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ

gneas opertas, seu sandapilas post Reimarum ad Dionem Cass. p. 1072.
opp. monuit. Mox κλίνην κενὴν illustrat Dorv. ad Charit. p. 415.
e omni autem ritu sepeliendi conf. legem apud Demosth. contr.
Macart. p. 1071. Cyparissinae illae arcae fuerunt, quod cupressus morti
ıcra arbos fuit. Vid. C. Fr. Web. l. c. adn. 79.

ἧς — φυλῆς] i. e. τὰ ὀστᾶ ἑκάστου ἔνεστι τῇ λάρνακι τῆς φυλῆς
; ἦν. Iac. in Atticis. Mox ἐστρωμένη Bloomf. interpretatur covered
ith a pall. De verbis οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶσιν v. Matth. p. 1024. Porro
υνεκφέρειν in privatis funeribus non licebat. Conf. Web. l. c. p. 14.
ln. 81. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 80. Neque ex privatorum fune-
ım legibus parentibus ultra sobrinas adesse licebat. v. Demosth. adv.
Macart. p. 1071. Mox σῆμα Popp. recte negat totum Ceramicum ex-
riorem appellari, quae fuit Scholiastae opinio, nam hoc σῆμα tantum
ırs eius fuisse videtur. Et Thuc. illud σῆμα dicit fuisse ἐπὶ τοῦ
ιλλίστου προαστείου. Ipsum autem σῆμα idem intelligit locum se-
ılcris inservientem et instructum, πολυάνδριον, quatenus monumentis
rnatum erat. Conf. Boeckh. C. I. Vol. I. p. 304. b. med. Hinc ap-
ıret, male Westermannum Quaestt. Demosth. P. 2. p. 85. in scriptore
ıo emendare χώματι pro σώματι. Emendandum σήματι. Deinde pul-
ıerrimum quod dicit suburbium Ceramicus extra urbem fuit. Vid.
ausan. 1, 29, 2 sqq. Harpocrat. et Timae. in v. Κεραμεικός. Leak.
then. p. 322. vers. Germ. Web. Abhandl. etc. adn. 82.

καὶ ἀεί] Engelh. ad Plat. Menex. 13. publicas exsequias in Cera-
ıico primas factas esse a. 456 vel 457. ant. Chr. suspicatur ex his
erbis: οὗτοι (victores apud Oenophyta) πρῶτοι μετὰ τὸν Περσικὸν
όλεμον — ἐν τῷδε τῷ μνήματι τιμηθέντες ὑπὸ τῆς πόλεως ἐτέθησαν.
uod quum his verbis Platonis non necessario efficiatur, Popp. re-
pondit redargui testimonio Thucydidis et Pausaniae 1, 29, 4. ἔστι δὲ
αὶ πᾶσι μνῆμα Ἀθηναίοις, ὁπόσοις ἀποθανεῖν συνέπεσεν ἔν τε ναυ-
αχίαις καὶ ἐν μάχαις πεζικαῖς, πλὴν ὅσοι Μαραθῶνι αὐτῶν ἠγωνί-
αντο· τούτοις γὰρ κατὰ χώραν εἰσὶν οἱ τάφοι δι' ἀνδραγαθίαν· οἱ
ὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κεῖνται τὴν ἐς Ἀκαδημίαν. „Idem scriptor
Popp. addit), quamquam mox ad Drabescum [466] caesos primos in
Ceramico humatos esse dicere videtur, tamen §. 5. sepulcrum Athenien-
ium, qui ante Medorum expeditionem [492] contra Aeginetas pugna-
erint, et §. 14. eorum, qui ad Eurymedontem [469] ceciderint, ibidem
n Ceramico esse narrat. Conf. Web. Abh. etc. p. 10. adn. 50.“ Eo-
um, qui ap. Artemisium et Salamina interfecti sunt, ossa in Ceramico
ita esse nescimus; eos, qui apud Plataeas ceciderunt, ibi sepultos esse
lisertis verbis negat Herodot. 9, 85. Mox de verbis ἐκ τῶν πολέμων
etc. v. Matth. §. 596. d.

τὴν ἀρετὴν κρίναντες αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον ἐποίησαν. ἐπειδὰν δὲ κρύψωσι γῇ, ἀνὴρ ᾑρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως ὃς ἂν γνώμῃ τε δοκῇ μὴ ἀξύνετος εἶναι καὶ ἀξιώσει προήκῃ,

αὐτοῦ καὶ τὸν τάφον] v. Pausan. 1, 29, 4. 32, 3. „Qui Athenis publice sepeliuntur, eorum ossa lecta deferuntur in Ceramicum; cremantur caesi ibi, ubi castra sunt, sed iusta fiunt cineribus in patria. — Semper ossa Athenas deportata et sepulta ibi sunt; soli Marathonii victores in ipso pugnae loco sepulti sunt: qui vero reperiri non potuerunt, iis cenotaphium condi solebat." Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 301.

ᾑρημένος] Cic. de Legg. 2, 26. *Nec de mortui laude ab alio, nisi si quis publice ad eam rem constitutus esset, dici licebat.* „Teste Platone Menex. 1. p. 234, et 2. p. 235., quocum Aristid. Vol. 2. p. 85. consentit, non populus, sed senatus orationem funebrem habituros elegit, haud dubie nomine populi, id quod etiam generatim nomine πόλις exprimitur, velut ab Lys. Vol. 5. p. 50. Reisk. Demosth. Vol. 2. p. 1389. Cic. de Legg. 2, 26. 65. Apud Diod. tamen 18, 13. et Demosth. pr. Cor. p. 321. Reisk. legitur ὁ δῆμος." Web. Abh. etc. adn. 84. Popp. conferri iubet Schoem. de Comit. Athen. p. 307. cap. 10. extr.

ὃς ἂν] Recentioribus temporibus aliter institutum fuisse dicit Web. adn. 85. et 106. Conf. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 43. 45. Mox pro ἀξιώσει vulgo scribebatur ἀξιώματι, utrumque promiscue dicitur pro ordine ac fortuna, et dignatione, quae ex illis consequitur. v. Krueg. ad Dionys. Indic. s. v. ἀξίωσις. Secutus sum h. l. plures et meliores libros. Paulo post de verbis ἐπ' αὐτοῖς v. Matth. p. 1168. ε. Demosth. or. Lept. p. 499. Wolf. ed. pr. hunc morem publicae laudationis vindicat solis Atheniensibus. Dionys. A. R. p. 885. hunc ritum antiquiorem apud Romanos fuisse scribit, quam apud Graecos. Demosthenem Gottl. excusat inscitia rerum Romanarum. At Fr. A. Wolf. ad or. Lept. p. 362., postquam negavit, Athenienses ullas publicas sepulturas novisse, nisi eorum, qui in bellis pro patria cecidissent, addit: „Postremum hoc si Wessel. cogitasset ad Petit. Legg. Att. p. 603., cavisset sibi ab errore, nuper repetito per Gottl. Etenim ut Demosthenes gnarus fuisset rerum Romanarum, eadem ratione scribere ista potuit: μόνοι τῶν πάντων ἀνθρώπων. Quippe laudationes funebres memorat haud privatas, quales Roma noverat, sed publicas et populi iussu celebratas. Quem talem morem Atheniensibus solis recte vindicari, colligas partim ex eo, quod nusquam simile quidquam de alia natione Graeciae memoratur, partim etiam ex verbis Aristidis Vol. 1. p. 190., licet ab hoc rhetore Demosthenis locum respici dixeris. Ipsius autem huius moris vera origo et institutio a tempore Persici belli repetenda, auctoribus Diod. Sic. 11, 33. et Dionys. A. R. 5, 17." Conf. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 82. C. Fr. Weber. Abh. etc. p. 2 sqq. Huepeden. de Pericl. laudat. funebr. p. 8 sq. Diod. autem non solum defunctorum laudes primum post pugnam Plataeensem ab oratoribus delectis celebratas esse tradit, sed etiam certamen ad honorandos milites caesos institutum esse. Ad hos ludos quod attinet, Thuc. 3, 58. et Plut. V. Aristid. 21. dicta a Diodoro confirmat. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 24. et prius in Comment. de publ. Athen. honoribus etc. p. 59 sq. hanc sententiam aperuit, Aristidem primum post pugnam Plataeensem hanc laudationem instituisse, contra quam Web., qui Cimonem auctorem laudationum funebrium prodiderat, contra etiam quam Huepeden., qui p. 9. Themistoclem suspicatur eius instituti auctorem fuisse. Idem Westerm., cum Wolfio consentiens: „Romani, ait, semper tantum singulos praeclaros viros, Athenienses una omnes in bello cae-

ει ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα· μετὰ δὲ τοῦτο ἀπέρ-
ται. ὧδε μὲν θάπτουσι· καὶ διὰ παντὸς τοῦ πολέμου, ὁπότε

milites huius honoris participes esse volebant, quamquam sunt, qui
enis quoque antiquo tempore de singulis hominibus laudes funebres
auctoritate publica habitas esse censeant. Id quod perperam, opi-
colligunt ex duobus locis dignissimis, qui conferantur, altero Plut.
10. Oratt. p. 851. 852., altero Diog. Laert. 7, 11. (Nam populi-
s hic memoratis laudandis viris laudatio decreta est mortuis et al-
quidem decimo anno post mortem, alteri praeter laudationem sci-
in marmore ponendam sepultura publica.) Quo si addideris, nul-
esse scriptoris locum, ex quo vel postero tempore in unius pri-
hominis mortui honorem iussu populi epitaphium esse dictum ma-
sto colligas, de laudatione funebri his locis plane non est cogitan-
ι." Idem Weberum putat multum a vero aberrasse, qui Gorgiam
ium omnium orationem funebrem habuisse contenderit, et quidem
pugnam ad Eurymedontem Ol. 77, 3. (469.), aut, ut postea voluit,
39, 1. (424.), post cladem Atheniensibus ad Delium illatam. Ac
s quidem verum esse negat, quia Gorgiam ante Ol. 88, 2. (427.)
Graeciam non venisse, ipse Web. demonstret. Ac si orationem
t Gorgias Ol. 89, 1. (424.), non primum dixisse, quia Pericles, qui
n Gorgias in Graeciam veniret, iam mortuus erat, in eodem ora-
is genere iam Ol. 85, 1. (440.) versatus fuerit. Ac si primus hoc
ore Gorgias dixerit, ne Cimonem quidem (mortuum Ol. 82, 3. sive
) auctorem publicae laudationis funebris fuisse. Haudquaquam
ι verisimile esse, primam orationem funebrem vicesimo quinto de-
ι anno post mortem eius habitam, qui vivus adhuc et haud dubie
ta modo occasione eiusmodi orationem habendam constituisset.
it, recte iam ab aliis monitum esse, Gorgiam, quum non esset
niensis, non potuisse a populo aut senatu ad Athenienses publice
andos eligi, et videri de iis, qui ex quo in morem venerat, publice
lti essent, non de iis, qui in una pugna cecidissent, Gorgiam di-
ι. Denique persuasum sibi esse profitetur, Gorgiae epitaphium de-
ationem fuisse sive in theatro sive in schola recitandam. Restant
nunc tales conciones ex antiquitate quatuor: Periclis Thucydidei
Platonis in Menexeno — Lysiaeque et Demosthenis. De his epita-
s v. Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 32 sqq. Popp. Commentt.
132. Demosthenis, quae hodie prostat oratio, eam iam obelis
rum criticorum confossam esse, praeter alios docet Taylor. Lectt.
c. 3. De ea oratione v. Westerm. l. c. p. 49 sqq. Popp. Com-
tt. 2. p. 132 sq. „Lysiacam, ait Fr. A. Wolf., critici adhuc tolera-
patientius." v. Dahlm. Forsch. 1. p. 19 sqq.
διὰ παντὸς τοῦ πολέμου] Ita ii humati sunt, qui Sphacteria ex-
sata, — qui apud Delium — apud Amphipolim cum Cleone —
in Sicilia — in Hellesponto — ad Arginusas et in bello civili a.
perierant. Circa annum 400. autem, vix prius, solennia in de-
torum memoriam quotannis celebrari coepta esse, vel ideo suspi-
licet, quod bellum Peloponnesiacum, ut saepius iusta funebria
rent, postulabat. Idem Plato — Cicero — Isocrates — rhetores
tides — Alexander — Cyrillus contra Iulianum testantur. Quam-
autem, quamdiu loquacitas Atheniensium minor erat, non quotan-
orationes habitae fuerint, id posteris temporibus, quibus Polemarchi
erat, hanc orationem laudatoriam defunctorum habere, haud du-
factum est. Web. Abh. adn. 88. et p. 18. coll. adn. 106. et Westerm.
est. P. 2. p. 45. Mox in verbis καιρὸς ἐλάμβανε habent καιρὸν
(in cuius marg. καιρός), It. Vat. H. G. „Si καιρόν vera scriptura

ξυμβαίη αὐτοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' οὖν τοῖς πρώτοις τοῖςδε Περικλῆς ὁ Ξανθίππου ᾑρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τοῦ σήματος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε.

35. Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε εἰρηκότων ἤδη ἐπαινοῦσι τὸν προςθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δη-

esset, ἔλαβε flagitaretur. Deinde vero ipsa sententia καιρόν non admittit; hoc enim *postquam opportunitatem* invenit significaret; eam autem ut exquireret et eligeret, non erat in eius potestate, sed *quum tempus appropinquaret*, ei dicendum erat, propterea quod res ei erat demandata." HERM. ap. POPP. Interpp. comparant Dionys. A. R. 10. p. 2141. Dion. Cass. p. 393, 21. Herodian. 1, 15, 5. Denique ἐπὶ βῆμα intellige in Ceramico extra urbem.

35. De ista oratione funebri Periclis v. Dahlm. Forsch. Vol. 1. p. 22 sq. Westerm. Quaest. Demosth. p. 2. p. 29 sqq. Ante istam aliam in honorem militum in bello Samio caesorum dixerat Ol. 85, 1. (440.), quam memorat Plut. V. Pericl. 8, 28. Ex hac priori oratione desumta putant, quae habet Aristot. Rhet. 1, 7. ut dicta a Pericle in Epitaphio, (v. Westerm. l. c. p. 29. init.) quae verba Periclis editores comparaverunt cum Herodoteis 7, 162. Plutarchus autem priori loco teste Stesimbroto ex eadem priori oratione Periclis nonnulla verba praeter ea, quae modo memoravi, affert. Periclem ipsum nihil scriptum reliquisse, et in quantum Thucydides veram illius orationem secutus videri possit, exponunt C. Fr. Web. Abh. etc. p. 21 sqq. et Kutzen. de Pericl. p. 142. §. 8—15.

οἱ μὲν πολλοί] Ante hanc orationem iam plures alias dictas esse, ut ex hoc exordio, ita ex Pausan. 1, 29, 4—14. eos, qui publice in Ceramico sepulti sunt, recensente (quos etiam orationibus praedicatos esse, verisimile est), atque ex aliis coniicere possumus, etsi illarum omnium nihil nobis superest, et ne nomina quidem oratorum novimus. WEB. Abh. p. 5. conf. p. 15. Mox τὸν προςθέντα intellige *qui legi pro patria defunctos publice sepeliri iubenti hanc orationem* sive *funebris orationis habendae consuetudinem addidit*. POPP. Schol. ait τὸν προςθέντα Solonem fuisse. Hoc falsum esse, patet ex supra dictis. In eodem tamen errore est Anaximenes rhetor ap. Plut. V. Poplic. 9. Tellum Atheniensem, propter fortitudinem pro patria exhibitam, publice sepultum esse narrat Solon apud Herodot. 1, 30., quare Huepedenio de Pericl. laudat. funebr. p. 7. 9. Solon hunc morem publicae sepulturae videtur lege sanxisse, quum praesertim Diog. Laert. 1. §. 55. p. 37. Solonem testetur modis omnibus favisse memoriae virorum fortium, qui pro patria pugnantes occubuissent. At „τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ ὀψέ ποτε Ἀθηναῖοι προςέθεσαν Dionys. A. R. 5, 17." HUDS. Dein ad ὡς καλόν supple ὄν, quod Reisk. additum volebat; at v. Matth. p. 1123. not. Sinten. Praef. ad Plut. V. Themist. p. XLIX. Dionysius (de C. V. p. 232. Schaef.) in suo cod. invenisse ὡς καλόν γ' Uptono (p. 235.) visus est, quia Dionysius de cretico his verbis contento loquatur. At v. Schaef.

ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει] Mehlh. in Iahn. Annal. Philol. 914. p. 382. ἄν refert ad ἐδόκει, quia aliter imperfectum non legitimum sit. Sententiam dicit hanc esse: Ich würde meinen (wenn ich noch zu entschei-

λοῦσθαι τὰς τιμάς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὁρᾶτε, καὶ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρε-

den hätte), es wäre hinreichend, Männern, die sich durch Handlungen Auszeichnung erworben, durch eine Handlung auch die verdiente Ehre zu bezeigen, wie ihr auch jetzt bei der öffentlich veranstalteten Bestattung wahrnehmet. Ex contrario poni ait *ἐπειδὴ δὲ ἐδοκιμάσθη*. Contra ea Haack. *ἂν* iungit cum *εἶναι*, convertendum enim esse *videbatur*, non *videretur*. Conf. Osiand. Obss. Fasc. 3. p. 12. Mea de h. l. sententia haec est: *Ἐδόκει ἂν* significat es würde mir geschienen haben und noch scheinen, unde sequitur, ei non iam sic videri, neque unquam ei sic visum esse. Atqui sequentia docent, ei usque sic videri, siquidem argumenta pro opinione sua affert. Qui dicit: pecuniam dedissem, et etiamnunc darem, si mihi pecunia esset, is scilicet nunquam pecuniam dedit. Qui dicit: mihi visum esset et etiamnunc videretur, si lex sivisset, ei scilicet nunquam visum est. At *ἐδόκει* sine *ἂν* dicit, ei sic visum esse, et sequentia docent, ei usque sic videri, sed eum opinionem suam nolle sequi, imo institutis maiorum obsequi. *Ἂν* igitur mihi longe rectius cum *εἶναι* iungi videtur. Conf. exemplum Thuc. 3, 89. apud Matth. §. 598. a. De ipsa sententia scriptoris v. Wieland. in Mus. Att. 1. p. 270. „Pericles Thucydideus eis se non posse adstipulari confitetur, qui auctorem legis, quod sepulturae laudationem addidisset, impense laudent; quum enim difficile sit, ad veritatem accommodate dicere, invidiam excitari atque diffidentiam; parendum tamen esse consuetudini. Id quod iam pridem Thucydidi tribuendum esse duxi, quippe paululum succensenti ei, qui invitus quondam atque nescius effecisset, ut historia rerum Graecarum aliquanto facta esset mendosior. Himerius haud dubie h. l. Thucydidis respexit or. 2. exord. Item Polemo or. 2. init., quamquam hunc potius Platonem Menex. 5. p. 236. exscripsisse dixerim. Quare quod nimis obscure significat Schleierm. 2, 3. p. 367., ut Plato Thucydidis orationem nonnunquam in mente habuerit, his verbis evincitur: *ὁ νόμος προστάττει ἀποδοῦναι τοῖς ἀνδράσι* καὶ *χρή*. Quod quum non intellexisset Dionys. d. adm. vi Dem. p. 1031., vehementer vituperavit.“ WESTERM. Quaestt. Dem. P. 2. p. 53 sq. Orationem Periclis Thucydideam in Menexeno obscure significari, iam Dionys. de Demosth. p. 1027. animadvertere sibi visus est. (Conf. Schleierm. 2, 3. p. 532.) v. C. Fr. Web. Abh. p. 23.

ἐν ἑνὶ ἀνδρί] *Ἐν* pauci quidam libri om. sed praepositio satis defenditur simili loco Thuc. 8, 9. et agnoscitur a Luciano Piscat. 23. Vol. 3. p. 141., qui ex praesenti loco haud dubie sua duxit: *ὅρα, σὲ μόνον προεστησάμεθα, καὶ ἐν σοὶ τὰ πάντα ἡμῶν νῦν κινδυνεύεται, ἢ σεμνότατα δόξαι, ἢ τοιαῦτα πιστευθῆναι, οἷα οὗτος ἀπέφηνε.* Adde Isocr. Paneg. c. 24. p. 58. de Pac. 4. et quae Popp. addit ac Bloomf., in his Cic. Cat. 1, 5. *Non est in uno homine salus periclitanda reipublicae.* Tenendum autem, praepositionem *ἐν* cum activo *κινδυνεύειν* alio sensu his locis poni, quam eandem cum passivo *κινδυνεύεσθαι*, ut Popp. monuit. Nam *κινδυνεύειν ἐν πόλει* est *urbem in periculum adducere*, *mit* der Stadt sich in die Gefahr begeben; at *ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ κινδυνεύεται* est *periclitatur in uno viro* h. e. *εἰς κίνδυνον ἄγεται, ἐν κινδύνῳ ἐστὶ διὰ ἑνὸς ἀνδρός*, *durch* Einen Mann in Gefahr gebracht werden. Etenim haec phrasis sumta videtur de lapide vel simili, quo quis pedem offendat, ut titubet et procidat, ut a Thuc. 2, 65. dicitur *ἐν σφίσιν ἐσφάλησαν* i. e. ipsi quasi erant, in quo offenderent pedem et procideren. Itidemque dicas *κινδυνεύεται ἔν τινι* sive re sive persona, quasi lapide, in quo ne pedem offendas et labaris periclitaris

τὰς κινδυνεύεσθαι εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι πιστευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀλη-

i. e. durch eine Person oder Sache in Gefahr kommen. Neque tamen in activa forma κινδυνεύειν ἔν τινι (ubi ἐν est *mit* etwas Gefahr bestehen), haec explicatio per metaphoram offensionis in lapide vel simili locum habet. Mox ἀρετάς converte *existimationem virtutum* sive Anerkennung der Trefflichkeit. Porro minus recte Doederl. Specim. nov. edit. Soph. Trag. p. 28. adn. tradit εὖ τε καὶ χεῖρον dictum esse pro ἢ εὖ ἢ χεῖρον. Nam τέ — καί referenda sunt non alio quam ad πιστευθῆναι, ut sit πιστευθῆναί τε εὖ εἰπόντι καὶ πιστευθῆναι χεῖρον εἰπόντι. Unde patebit, ne dici quidem potuisse ἢ εὖ ἢ χεῖρον. Hoc χεῖρον autem referendum ad illos, quibus eloquentia destitutis accidere potest, ut orationem habeant, in qua non dignis laudibus virtutes caesorum ornent, et ita ingenii sui culpa laudes eorum imminuant. Εἰπόντι autem sic intellige: *non minus quum male, quam quum bene loquutus est*. Recte igitur habet aoristus, nec opus est praesenti λέγοντι et minus etiam λέγοντι ἄν. Et πιστευθῆναι est *credi* sive *verum existimari* i. e. der Glaube. Equidem infinitivum hunc convenienter cum loco Lucianeo ex Piscatore explico: quemadmodum enim ille dixit πάντα κινδυνεύεται ἢ σεμνότατα δόξαι ἢ τοιαῦτα πιστευθῆναι, sic praesenti loco item repetito κινδυνεύεσθαι sensus erit: κινδυνεύεσθαι ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς, κινδυνεύεσθαι πιστευθῆναι εὖ τε εἰπόντι καὶ χεῖρον εἰπόντι i. e. *periclitari in uno viro existimationem virtutis multorum, periclitari credi ei non minus, qui male, quam qui bene loquutus sit*. Ut πιστευθῆναι in epexegesi sit. v. Matth. §. 532. d. Ab eodem p. 1044. b. Popp. monuit, verba Thucydidis ita explicari, quasi scriptum sit μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κ ι ν δ υ ν ε ύ ε ι ν πιστευθῆναι. Gottl. ita locum exposuit: Neque fides virtutis multorum in bello declaratae mihi videtur in periculo versari debere ab unius oratoris vel dicendi arte vel infantia. Ex hac explicatione verba ab auctore ita constituenda fuissent: μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ κινδυνεύεσθαι τὸ πιστευθῆναι ἀρετὰς πολλῶν ἢ εὖ ἢ χεῖρον εἰπόντι. Popp. particulam ὥςτε intelligendam dicit: es müsse nicht die Trefflichkeit Vieler durch einen einzelnen Mann aufs Spiel gesetzt werden, nämlich so, dass ihm sowohl, wenn er gut als auch wenn er schlechter gesprochen hat, geglaubt werde. At ὥςτε alio sensu suppleri, nec opus esse coniunctione ea suppleta, docet Matth. §. 532. d.: es könnte hier auch ὥςτε stehen, nur mit dem Unterschied, dass ὥςτε die Folge einer vorhergehenden als vollständig gesetzten Handlung; der blosse Infinitiv aber die genauere Bestimmung eines vorher in seiner Beziehung unbestimmt gedachten Verbi (κινδυνεύεται) ausdrückt. Etiam H. Steph. supplet ὥςτε, ut perinde sit, ac si Thuc. locutus esset: καὶ μὴ ὑφ' ἑνὸς ἀνθρώπου πολλῶν ἀρετὰς εἰς κίνδυνον καθίστασθαι, ὥςτε ἢ εὖ ἢ χεῖρον περὶ αὐτῶν εἰπόντι πιστευθῆναι. Recte tamen Steph. addit: „improprie dicit εὖ εἰπόντι, quum satis esset χεῖρον εἰπόντι, quia non ἀπὸ τοῦ εὖ εἰπόντος, sed ἀπὸ τοῦ χεῖρον εἰπόντος periculum esse potest.“ Verbis χαλεπὸν γὰρ etc. explicatur, qui accidere possit, ut aliquid κακῶς i. e. οὐ μετρίως sive virtuti defunctorum non convenienter dicatur. Et μετρίως Phot. explicat per συμμέτρως, citatis his ipsis verbis Thucydidis. Vall. convertit: *arduum enim, in dicendo servare temperamentum*, quam interpretationem commendans H. Steph. hanc esse Periclis mentem dicit: „Difficile enim est ita modum servari ab eo, qui dicit, ut res nihil nec minuantur nec augeantur, quum ex iis sint, de quibus dicendo vix effici potest, ut quales revera sunt, tales videantur.“ Mox ἐν ᾧ est *in ea re, in qua* sive in einem Falle, in welchem etc.

θείας βεβαιοῦται. ὅ τε γὰρ ξυνειδὼς καὶ εὔνους ἀκροατὴς τάχ' ἄν τι ἐνδεεστέρως πρὸς ἃ βούλεταί τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι, ὅ τε ἄπειρός ἐστιν ἃ καὶ πλεονάζεσθαι, διὰ φθόνον εἴ τι ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἑτέρων λεγόμενοι ἐς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσε· τῷ δὲ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἤδη καὶ ἀπιστοῦσιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἑπόμενον τῷ νόμῳ πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς ἑκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον. ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν 36

ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας] Phavorin. ἡ δόκησις — ὑπόληψις. Thuc. 3, 43. τῆς οὐ βεβαίου δοκήσεως τῶν κερδῶν, des nicht begründeten Wahnes, dass wir bestochen seien. H. l. significatur, arduum esse firmare opinionem in auditoribus, quae a veritate non recedat. Καί autem, quod est ante ἡ δόκησις, hunc sensum habet: Difficile est modum servare in dicendo, et dictis exaequare facta explorata et non dubia, si magna et gloriosa sunt; difficile item illud, ubi vix *vel* opinionem stabilias, quae cum veritate congruat. Etenim sive auditores rei gnari sunt et defunctis bene cupiunt, sive ignari et non bene cupiunt, utrosque difficile est veritatis sensu imbuere, nam illis facile malignius de virtute defunctorum dictum videbitur; his propter obtrectationem nonnulla redundare videbuntur, si quid supra se, quodque se praegravet, dictum audiant. Vid. Sallustii locum paulo inferius adscriptum. De forma adverbii ἐνδεεστέρως v. Elmsl. ad Eurip. Heracl. 544. Ad verba ὅ τε ἄπειρος Schol. recte supplet καὶ μὴ εὔνους, nam praecessit ὅ τε γὰρ ξυνειδὼς καὶ εὔνους, et sequitur δι' ἀπειρίαν καὶ φθόνον. Porro in sententiam verborum μέχρι — ἤκουσε coeunt dicta a Sallustio Cat. 3. *Arduum videtur, res gestas scribere: primum quod facta dictis sunt exaequanda, dehinc quia pleraque, quae delicta reprehenderis, malivolentia et invidia dicta putant: ubi de magna virtute et gloria bonorum memores, quae sibi quisque facilia factu putat, aequo animo accipit: supra ea, veluti ficta pro falsis ducit.* Adde Caecinam in Cic. Ep. 6. Fam. 7. Vellei. Paterc. 2, 92. Isocr. Paneg. c. 82. p. 62. Bekk. Denique Popp. monuit imitationis Luciani Imag. 2. et addit Cic. Tusc. Qu. 2, 1. Orat. 7. Porro in verbis ὑπερβάλλοντι αὐτῶν Schol. pronomen refert ad ἔπαινοι, potest referri etiam ad auditores, ut sit: *iis autem, quae ipsorum vires exsuperant, invident.* Nam ὑπερβάλλειν etiam cum genitivo construitur, ut ab Hom. Il. 23, 847. et v. Heind. ad Plat. Gorg. p. 97. Matth. §. 358. 2. Popp. addit tertiam viam, ut αὐτῶν neutrum sit, et referatur ad verba ἃ ἂν ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς εἶναι δρᾶσαι, *illi, quod exsuperat ea, quae quis se assequi posse confidat, invidentes iam et increduli sunt.* Neutrum genus αὐτά confirmare videntur loci Luciani et Sallustii, paulo superius adscripti, ut Popp. monuit. Et „satis nota est intransitiva vis verbi ὑπερβάλλειν. Conf. 7, 67. 2, 45.“ Haack., quibus Popp. addit Isocr. Panath. 13. Himer. Ecl. 36, 15. Dion. Cass. 56, 35. Paulo post ἐδοκιμάσθη significat *iudicatum est, probandum esse*, v. Walth. ad Tac. 1. Ann. 58., quem Popp. citavit.

βουλήσεως — δόξης] Schol. βουλήσεως μὲν πρὸς τὸ εὔνοια, δόξης δὲ πρὸς τὸ ἄπειροι i. e. studendum est, ut et ex sententia benevolorum dicam (πρὸς ἃ βούλεται supra dixerat), et ex iudicio, quod alteri de defunctis conceperunt. Deinde τὸ ὡς ἐπὶ πλεῖστον, ait Schol., καλῶς· οὐ γὰρ δυνατὸν πᾶσιν ὁμοίως ἀρέσκοντα λέγειν, ἀλλὰ καὶ μέσως πως, ἵνα μήτε φθόνον μήτε ψεῦδος δόξῃ λέγειν.

προγόνων πρῶτον· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι' ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν· κτησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν οὐκ ἀπόνως ἡμῖν τοῖς νῦν προςκατέλιπον. τὰ δὲ πλείω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν, καὶ

36. *καὶ πρέπον δέ*] *καὶ* est *etiam*, *δέ* particula copulativa pro Latino *et*. v. Matth. p. 1261. not. t. Mox *διαδοχῇ* apparet cum *οἰκοῦντες* iungendum esse, et continetur his verbis locus ille communis de Atheniensibus autochthonibus, quem nullus orator in Athenarum laudibus omittere audebat. „Hinc Phalaris in Epist. ad Athenienses eos sic alloquitur: ὦ σοφώτατοι γηγενεῖς Ἀθηναῖοι, imo Menand. in lib. de Encomiis ed. Heeren p. 81. eos μεθ' ἡλίου γενέσθαι dicit. Conf. Meurs. de Fortitud. Athen. init. Quod argumentum pro se ridiculum (neque deerant qui Athenienses hanc ob causam irriderent, ut Antisthenes, qui bruchis eos atque cochleis nihilo nobiliores esse dixit, v. Diog. Laert. 6, 1.), ut concedam epitaphio accommodatissimum esse, multum tamen refert, quo artificio orator efficiat, ut illud alicui honori ducendum esse videatur. Ac Thuc. quidem et Lysias hanc rem obiter tantum et quasi in transcursu perstrinxerunt. Uberius tractat et admodum facete Plato etc.“ Westerm. Quaestt. Demosth. P. 2. p. 56 sq. Deinde „verba πρὸς οἷς ἐδέξαντο ad τὴν χώραν antea nominatam, ideoque ad solam Atticam pertinent, quam unam proavi Atheniensium ad Persica usque bella possidebant; quibus finitis demum ab avis et parentibus Atheniensium bello Pelop. viventium totum imperium comparatum est.“ Popp. Mox verba οὐκ ἀπόνως alii cum κτησάμενοι, alii cum προςκατέλιπον iungunt. Krueg. ad Dionys. p. 127. propter collocationem verborum (quia Graeci huiusmodi adverbia in fine incisorum collocent), iungi praefert cum κτησάμενοι. Tutissimum est, nulla distinctione facta ex sensu, ut videtur, scriptoris verba οὐκ ἀπόνως in medio posita ad utrumque verbum referre. At μάλιστα iunge cum ἡμεῖς. Mox καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ sunt, qui Tacito 6. Annal. 46. *composita aetate*, vel Ciceroni De Senect. 20. *constanti aetate, quae media dicitur*. His igitur verbis significatur *aetas stans* sive *militaris*, quam etiam simpliciter *aetatem* dicebant. v. Stockm. Chrestom. Iur. Horat. Spec. 13. p. III. sqq. Dorv. ad Charit. p. 275. Interpp. ad Herodot. 7, 205. Heind. ad Plat. Charm. p. 57. Wyttenb. ad Plut. Moral. Vol. 12. p. 83. Aetas militaris apud Atticos incipiebat ab anno vicesimo, nam duobus annis prioribus περίπολοι custodiam urbium finiumque agebant. Vid. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 230. §. 123.

ἐπηυξήσαμεν] Schol. ταῦτα λέγει ὁ Περικλῆς διὰ τὴν Σάμον καὶ Εὔβοιαν, ἣν αὐτὸς τοῖς Ἀθηναίοις προςεκτήσατο. Hae terrae per Periclem imperio non adiectae, sed postquam defecerant, rursus in potestatem compulsae sunt, id quod satis superque constat ex Thuc. 1, 114. (coll. 40.) 115. Ac ne Thasus quidem atque Aegina per aequales belli Pelop. expugnatae sunt. Vid. 1, 101. 108. Augmenta imperii per Periclem et aequales eius post avos et patres facta intelligo socios quodammodo imperio adiunctos, qui, quum antea liberi fuissent, ineunte bello Pelop. omnes, si a perpaucis abieris, libertate exuti, subiectorum loco habiti vires et imperium impense corroborasse existimandi sunt. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 439 sq. Eodem refero aucta, per

τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρκεστάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς ἕκαστα ἐκτήθη, ἢ εἴ τι αὐτοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν βάρβαρον ἢ Ἕλληνα πόλεμον ἐπιόντα προθύμως ἠμυνάμεθα, μακρηγορεῖν

solos Athenienses administrata, eorundem arbitrio expensa, Athenisque non iam Deli asservata tributa, quae quum initio sub Aristide summam effecissent 460 talentorum, a Pericle 140 talentis aucta sunt. v. Boeckh. p. 427 sq. 429. 430 sq. Adde complures urbes et insulas imperio adiectas, societatem cum barbaris, ut Sitalce, initam, longos muros intermedio muro firmatas, naves novas aedificatas, rem militarem omnem melius atque amplius constitutam, rem nauticam ad summum evectam, praeclara aedificia Periclis consilio exstructa, et alia tam multa et insignia, ut volumina de iis condi possint. Conf. Kutzen. de Pericl. p. 19. adn. Mox de βάρβαρον dicto pro βαρβαρικόν v. Schaef. Melett. cr. p. 39 sq.

Ἕλληνα πόλεμον] Substantivum gentile pro adiectivo. v. Greg. Cor. p. 108. Lesbonact. De Figur. p. 182. Albert. ad Hesych. Vol. 1. p. 108. Hemsterh. ad Polluc. Vol. 2. p. 1351. Elmsl. ad Eur. Heracl. 131. Schaef. l. c. p. 48. Matth. p. 796. 4. Sic *Ἑλλὰς πόλις* est apud Thucyd. 6, 62. *Σκύθης οἶμος* ap. Aesch. Prom. 2. Huic similia sunt *μῦθον Ἀρκάδα — πατέρα μῦθον* ap. Koen. ad Greg. Cor. Adde Thucyd. 4, 61. *Ἰὰς ξυγγένεια.* Thuc. 1, 131. *Κολωνὰς τὰς Τρῳάδας.* Arist. Lysistr. 325. *γερόντων ὀλέθρων.* Huius generis est etiam dicere *Λακεδαίμων* pro *Λακεδαιμόνιος.* v. Greg. Cor. p. 226. Schaef., qui dubitat de hoc usu vocis *Λακεδαίμων* in Ind. et Inserendis in Indic. Graecitatis. s. v. Exemplum Homeri, quo Matth. utitur, *γυναῖκα μαζόν* aliter intellexerunt Eustath. p. 1339, 10., aliter Greg. Cor. et Lesbonax; vere id mihi explicare videntur Lesbonax in fine glossae et Heyn. ad Il. Vol. 8. p. 600. Non raro substantiva, quae sic iunguntur, genere differunt. Huc pertinent verba *Ἕλλην γυνή*, quae ex Philemone affert Bast. ad Greg. Cor. p. 108. Conf. Lob. ad Soph. Ai. p. 272 sq. (quem Popp. arguit, male afferre Xenoph. Cyneg. 2, 4., ubi *τὴν φωνὴν Ἕλληνα* intellige *hominem, quod ad linguam attinet, Graecum*, ne putes significare *Graecam linguam*. Similiter erravisse Abreschium reprehendit, quod ex Boeoticis Pausaniae attulerit *μάχας βαρβάρους ἢ Ἕλληνας ἐνίκησεν*, ubi *μάχας* significet *in pugnis*). Versa vice invenies *Ἑλλὰς* usurpatum de viro. v. Brunck. Lexic. Sophocl. p. 718. Adde Eurip. Phoen. 1524. *τίς Ἑλλάς, ἢ τίς βάρβαρος;* ubi alter Schol. *τίς ἢ Ἕλλην ἢ βάρβαρος* interpretatur. v. Herm. ad Soph. Tr. 1049. Buttm. Gr. max. Vol. 1. p. 257 sq. Alia exempla, quae ab interpretibus afferuntur, vel corrupta sunt, vel levi mutatione sananda. Quod quidam attulerunt ex Senec. d. Benef. 5, 24. *machaera Hispania*, pridem melius exprimendum Lips. curavit *m. Hispana*. Illud non magis ferendum erat, quod Velleio imposuerant, *iuventutem Graeciam*. Credat, qui potest, genuina esse alia quaedam prolata a Taubmanno ad Plaut. Asin. 1, 1, 85. *audaciam Graeciam — Libyam palaestram*, qui meri sunt librariorum errores. Quod Lesbonax apud Hom. Il. 5, 461. scribit *Τρῶας στίχας*, pridem rectius legitur *Τρῳὰς στ.* v. Lob. ad Soph. Ai. Eodem modo accentus mutatione adiectivum a substantivo discernunt in Od. 11, 539. *ἀσφοδελὸν λειμῶνα.* Denique ad usum linguae, quem hic tractamus, non pertinent loci, ubi alterum substantivum in appositione est, ut *Μακεδόνες ἱππῆς* apud Thuc. 1, 62. 63.

πόλεμον ἐπιόντα] Similia, ut ipsum hoc *ἐπιόντα πόλ.* ex Appiano, *ἐπιόντα ὄλεθρον — ἐπιὸν κακὸν* ex Pausania protulit. Abr. His adde

ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος ἐάσω· ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ καὶ μεθ' οἵας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας πρῶτον εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐπί τε τῷ παρόντι οὐκ ἂν ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτὰ καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶ-
37ναι αὐτῶν ἐπακοῦσαι. χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τινὶ ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ'

Demosth. ap. Demetr. de Eloc. c. 273. et exempla prolata a Poppone, et, quem citat, Held. ad Plut. P. Aem. c. 16. p. 202. Non igitur opus est coniectura *πολέμιον* vel *πολέμῳ*, et agnoscit vulgatam etiam Thom. M. p. 141. Mox *ἐπ' αὐτά* intellige ea, quae paulo superius dixit, *ἐπὶ τὴν ἀρχήν*. Itidem mox *μεγάλα ἐγένετο* intellige *μεγάλη ἐγένετο ἀρχή*. Deinde verborum ordo hic est: *καὶ ξύμφορον εἶναι, τὸν πάντα ὅμιλον ἐπακοῦσαι αὐτῶν*, *et utile esse, universam multitudinem ea audire*. Conf. Herm. ad Soph. Tr. 65. Denique *ξένοι* ex adverso ponuntur *ἀστοῖς* i. e. *πολίταις* et *μετοίκοις*.

37. *οὐ ζηλούσῃ*] Hoc verbum rarissime apud probatos scriptores significat *invidere*, plerumque bona mente dicitur, ut adnotaverunt Thom. M. et Zonar., ubi v. Tittm. in Addendis p. CXLVIII. Et Thuc. ipse 2, 64. aperte *ζηλοῦν* et *φθονεῖν* distinguit. H. l. est *aemulari*, id quod proxime sequentia certissimum reddunt. Schol. Lycurgi leges scriptori in mente fuisse dicit, ut qui Cretensium leges imitatus sit. Mox „participia *ὄντες* et *μιμούμενοι* in verba finita solvunt Osiand. et Klein., ac sane aut haec sequi, aut *παραδείγματι δὲ οὔσῃ μᾶλλον ἢ μιμουμένῃ* scribi oportebat. Nunc autem scriptor ita pergit, quasi *οὐ ζηλοῦντες* dixerit.“ Popp.

ὄνομα μέν] Schol. *ἐπειδὴ φαῦλον δοκεῖ ἡ δημοκρατία, καὶ ὁρᾷ τοὺς Λακεδαιμονίους σεμνυνομένους ἐπὶ τῇ ἀριστοκρατίᾳ* (v. orat. Brasidae 4, 126.), *ἐπάγει λέγων ὅτι τῷ μὲν ὀνόματι δημοκρατία, τῷ δὲ ἔργῳ ἀριστοκρατία ἐστὶν ἡμῶν ἡ πολιτεία.* Dignus, qui conferatur Plat. Menex. c. 8. (apud Luzac. de Socr. Civ. p. 65.). Mox cum nuperrimis editoribus dedi *ἐς πλείονας οἰκεῖν* pro scriptura pauciorum, partimque depravatorum librorum *ἐς πλ. ἥκειν*. Etenim *ἡ πόλις εὖ οἰκεῖ* proprie est *urbs bene habitat*, idque plenius dictum 3, 37. *οἵ τε φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις.* Id vero potest significare *urbs bene administratur*. v. Schneid. ad Xen. Cyrop. 8, 1, 2. Duk. ad Thuc. 6, 82. Interpp. Soph. Ai. 596. Verba autem *οἰκεῖν ἐς πλείονας* nonnulli interpretantur *non ad publicum commodum, sed ad plurimorum utilitatem administratur*. Alii ita intelligunt: *non ita administratur, ut sit paucorum, sed ut sit populi imperium*. Fortasse rectius: *non ad paucos, sed ad plures redacto imperio civitas gubernatur*, ut plenius sit *ἡ πόλις οὐκ ἐς ὀλίγους κατεχομένη, ἀλλ' ἐς πλείονας ἥκουσα οἰκεῖ.* Repetitur eadem phrasis modo iisdem verbis, modo paululum immutata, sic tamen, ut his ipsis exemplis explicatio mea firmari videatur, velut 8, 53. *εἰ μὴ πολιτεύσομέν τε σωφρονέστερον καὶ ἐς ὀλίγους μᾶλλον.* 38. *καὶ τῆς ἄλλης πόλεως κατ' ἀνάγκην ἐς ὀλίγον κατεχομένης*, ubi Schol. *ἤτοι ἀναγκαζομένης ὀλιγαρχεῖσθαι.* 5, 81. *ἐς ὀλίγους κατέστησαν τὰ τῶν Σικυωνίων.* 8, 97. *ἡ ἐς τοὺς ὀλίγους καὶ τοὺς πολλοὺς ξύγκρασις μετρία.* 89. *τοῦ ἄγαν ἐς ὀλίγους ἐλθεῖν*, ubi Lugd. et unus Arnoldi *οἰκεῖν* praebent. Ceterum „omnes omnino scriptores Graeci, Attici praesertim, qui ante Alexandri M. aetatem floruerunt, *ἀριστοκρατίαν* i. e.

ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ

temperatum ex populi auctoritate, optimorumque civium consiliis reipublicae formam nunquam nisi ad laudem appellarunt, neque opposuerunt τῇ δημοκρατίᾳ, sed huic τὴν ὀλιγαρχίαν i. e. illam rempublicam, in qua pauci quidem, seu natalium iure, seu census aliove, factionis etiam privilegio, ad summam rerum administrandam adspirare queant, ceteri omnes excludantur." LUZAC. De Socr. Civ. p. 66 sq., qui p. 68 sq. de natura oligarchiae et aristocratiae sic tradit: „Non est quod quisquam existimet, ὀλιγαρχίαν veteribus illis Graecis eam rei civilis formam dictam esse, ubi vere pauci, Triginta e. gr. Tyranni in civitate dominabantur; ἀριστοκρατίαν, ubi plures, sed natalibus aut certo censu insignes et praecipui. Fallitur egregie, qui id sibi persuadet. Aristocratia illis ea fuit forma, ubi optimi, iudicio civium constituti, haud sine populo, rempublicam administrabant; ὀλιγαρχία vero, ubi non plures tantum, sed milleni etiam et ultra reipublicae erant participes, exclusis reliquis civibus." Et exempla addit imperium Quadringentorum, Quinquies mille civium, ceteris civibus iure suffragii spoliatis. Conf. Krueg. ad Dionys. p. 374. adn. 56. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 108, 1. 109, 7. Kortuem. Hellen. Staatsverf. p. 16. adn. p. 27, 60. Mox de verbis μέτεστι τὸ ἴσον v. Matth. p. 633. adn. 1. Deinde τὰ ἴδια διάφορα „sunt omnino singulorum civium lites et contentiones, sive cum civitate, sive inter se, sive de fortunis sive de delictis." MEHLH. in Iahn. Annal. Philol. 9, 4. p. 389. Verba κατὰ τὴν ἀξίωσιν Meyer. Turic. ita intelligit: nach dem wahren Werthe aber, nach der wahren Geltung unserer Verfassung wird nur der, welcher sich am meisten auszeichnet — zur Staatsverwaltung gezogen. Verba ista dicit respondere verbis ὄνομα μέν, hoc sensu: „nomine tenus populus imperat, legibus enim iuris aequabilitas inter cives constituta est; at re et veritate in nostra civitate optimus tantum quisque ad rempublicam capessendam admittitur: quapropter nostrae civitatis regimen est penes ἀρίστους, non penes δῆμον." At haec explicatio damnatur vel particula δέ, quae est post μέτεστι, unde clare apparet, omnia, quae post μέτεστι δέ sequuntur, contrarie poni verbis ὄνομα μέν et descriptionem aristocratiae continere. Membrum autem incipiens verbis μέτεστι δέ rursus duobus dividitur his: κατὰ μὲν τοὺς νόμους et κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν. Ἀξίωσιν recte intelligitur h. l. non *dignatio* sive ordo et fortuna hominis (sequitur enim ut aliquanto diversum ἀξίωμα i. e. *dignatio*), sed *aestimatio* (Schätzung des Werthes, Würdigung). In utroque vero membro (κατὰ μὲν τοὺς νόμους — κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν) recte animadvertit Popp. praepositionem κατά non vario, sed eodem sensu accipiendam esse, ut sit *quod attinet ad.* Hoc igitur dicit: *et nomine quidem, quod imperio non ad paucos, sed ad plures redacto respublica nostra administratur, democratia appellata est, sed quamquam quod ad leges attinet, ad ea, quae hominibus privatis agenda sunt, omnes aequabilitate fruuntur, tamen quod ad aestimationem attinet, ut quisque aliqua re excellit, ita* etc.

ἀπὸ μέρους] Schol. dicit, Heraclidas, reges Lacedaemoniorum, διὰ μόνην τὴν εὐγένειαν, κἂν μὴ εἶχον ἀρετήν, Spartae regnasse. Itaque ἀπὸ γένους regnabant, non ἀπὸ μέρους. Aliter Popp.: „Non Laconiae incolae, qui virtute excellebant, ad summos honores pervenire poterant et omnino plena civitate fruebantur, sed tantum qui ab Heraclidis et Doriensibus orti erant." At ne Athenis quidem alii nisi cives Attici rempublicam capessebant; sicut Lacedaemone Perioeci, ita Athe-

πλεῖον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπὸ ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατα πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται. ἐλευθέρως δὲ τά τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ,

nis metoeci, utrique peregrini, locoque peregrinorum habiti, publicis muneribus plerisque exclusi erant. Itaque dicas, ne in Attica quidem homines ἀπὸ ἀρετῆς, sed ἀπὸ μέρους rempublicam capessivisse. Imo scriptor inter se contrarie ponit cives Spartanos et Atticos: hi in capessenda republica pari omnes iure fruebantur; at inter Dorienses ipsos magna dignationis differentia obtinebat: ἀπὸ μέρους Spartae respublicas Homoei curabant, de quibus dixi ad 1, 67. Mox variata oratione pro πένης μὲν ὢν dixit κατὰ πενίαν, nam sequitur ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι. Hoc quoque cum respectu Spartanorum dictum est; quippe Homoeorum ordo et fortuna ex opibus pendebat. Mox ἀξιώματος ἀφανείᾳ interpretor *humilitate fortunae* et *obscuritate dignationis*, Unscheinbarkeit des Ranges. Temperatam illam ex populari imperio et optimorum auctoritate ac consiliis formam, quam Solon instituerat, constat per Clisthenem ad democratiam magis inflexam, per Aristidem plane inclinatam, per Periclem tandem fractam esse. Atque ex Solonis quidem instituto pauperiores muneribus publicis exclusi, primum ab Aristide admissi sunt, ut omnium ordinum civibus ad omnes honores via pateret. Uberius haec exsequuntur Luzac. de Socr. Civ. p. 18 sqq. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 410. et inprimis Schoem. de Comit. Athen. p. IX — XIX.

καὶ ἐς τὴν — ὑποψίαν] Hoc membrum ideo difficultate laborat, quod collocatio adverbii ἐλευθέρως postulare videtur, ut verbum πολιτεύομεν repetatur, quum ἐλευθέρως πολιτεύομεν ἔς τι Graece vix dicatur. Itaque Popp. putat, post τε orationem leviter mutatam esse, ac si ἐλευθέρως post κοινόν positum sit, ut καὶ ἐς etc. ad sequentia pertineant, ἐς significet *quod attinet ad*, utque post ἔχοντες et προςτιθέμενοι repetendum sit πολιτεύομεν. Facilius videtur, cum Arnoldo post καὶ ἐς τὴν ὑποψίαν repetere διαιτώμεθα vel simile quid, quod ad sensum latet in praegresso πολιτεύομεν. Mox verba οὐδὲ ἀζημίους etc. Gottl. interpretatur: *nec vultu tetrico dolorem praeferentes, qui quidem nullam poenam vel noxam infert, attamen molestus est.* Nam προςτιθέναι activum esse *infligere*, *irrogare* ut 7, 68., medium autem videri significare *prae se ferre.* Dubium est, utrum verba τῇ ὄψει iungenda sint cum προςτιθέμενοι, an cum λυπηράς. Mihi quidem et propter id, quod ex adverso ponitur (ἀζημίους μέν) illa verba cum λυπηράς, et propter sensum verbi προςτιθέμενοι (die Miene annehmend) etiam cum προςτιθέμενοι iungenda esse videntur, idque eo facilius fieri posse, quod verba utrimque iungenda posita consulto sunt in medio inter illa, quibuscum iunguntur. Restat, ut explicetur, quid sint ἀχθηδόνες, quas ἀζημίους dicit. Puto intelligendas esse de severa Spartanorum inter se censura, quam praecipue seniores in iuniores exercebant, quin etiam inter se seniores. Itaque per totam vitam omni et loco et tempore iuventutem et ipsi inter se vultu censorio castigare consueverant, si quis quid minus ex rigida disciplina Lycurgi fecisse videretur, idque non solum in palaestra, aliisque publicis opportunitatibus, sed etiam in privatis circulis et ludis puerorum. Illum vultum censorium Thuc. dicit ἀχθηδόνας, quia profecto nihil cogitari potest molestius, quam timor non cessans morosi nimis magistri, truculentus intuitus, tetrici et difficiles mores. Huc pertinet Plut. V. Lyc. 17. init. 24.

ς, οὐδὲ ἀζημίους μὲν λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας
θέμενοι. ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες τὰ δη-
διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν, τῶν τε ἀεὶ ἐν ἀρχῇ
ἀκροάσει καὶ τῶν νόμων καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ'
ίᾳ τῶν ἀδικουμένων κεῖνται καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες αἰ-
ν ὁμολογουμένην φέρουσι. καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλεί- 38
ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα, ἀγῶσι μέν γε καὶ
ς διετησίοις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν,
θ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει. ἐπεισέρχεται
μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα, καὶ ξυμ-
ἡμῖν μηδὲν οἰκειοτέρᾳ τῇ ἀπολαύσει τὰ αὐτοῦ ἀγαθὰ
ενα καρποῦσθαι ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. δια- 39
εν δὲ καὶ ταῖς τῶν πολεμικῶν μελέταις τῶν ἐναντίων
. τήν τε γὰρ πόλιν κοινὴν παρέχομεν καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε
σίαις ἀπειργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος, ὃ μὴ

ι. Ἀχθηδόνας igitur has intellige das unleidliche Wesen eines
ichters, der einen überall mit zurechtweisendem Blicke verfolgt,
zwar keine Strafe liegt, was aber durch unfreundliche Miene
nge des Zurechtgewiesenen wehe thut und Strafe droht, wenn
nicht straft. Ἀχθηδών fere de animi dolore, non de corporis
lum videtur; sic est Kraenkung 4, 40. Mox vocabula δέος —
η — (αἰδώς) unam eandemque rem significant. De verbis μά-
αὐτῶν ὅσοι v. Matth. p. 869. 8. Deinde quomodo iniuria aliqua
s Solon legibus suis sublevarit, optime docet Plut. V. Solon. 19.
eges ἄγραφοι sunt τὰ ἔθη, si Scholiastam audias. Conf. Plat.
. 19., und den Gesetzen und vor allen denen, die zum Besten
kränkten gegeben sind, oder die ungeschrieben doch nach still-
gender Uebereinkunft (ὁμολογουμένην) Scheu und Ehrfurcht er-
(φέρουσι), ut 2, 40. λογισμὸς ὄκνον φέρει, Nachdenken erregt
n. Gottl. interpretatur: quae leges non scriptae tamen ignomi-
apud omnes, de qua inter omnes constat, afferunt iis, qui eas
unt. Minus recte; nam αἰσχύνη idem significat h. l., quod δέος,
i. „Ad ἄγραφοι spectant Lysias adv. Andoc. §. 10. Demosth. d.
. 317. Conf. etiam Spalding. ad Demosth. or. Mid. p. 72. Matth.
cor. pr. Mil. §. 10. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 100. et Socratis
tionem apud Xenoph. M. S. 4, 4, 19.“ Popp.
. τῇ γνώμῃ] Schol. τῇ ψυχῇ ἢ τῇ συνέσει. Mox διετησίους θυ-
opp. intelligit perennes dies festos, „anniversarii enim dies festi
i in quavis civitate erant, Athenis autem tanta eorum multitudo,
ovis mense et per totum quasi annum dies festos agerent.“ V.
rl. Lat. Synon. Vol. 1. p. 8. et Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 284 sqq.
νομίζοντες dativo iunctum, ut 1, 77., qui tamen locus non est plane
; 2, 15. 3, 82. Mox traiectio est pro ἡ τέρψις ἡ καθ' ἡμέραν. v.
. ad Dionys. p. 252 sq. De εις in ἐπεισέρχεται v. Matth. p. 1147.
not f. De importatione fructuum ex toto orbe terrarum Athenis
mpore fieri solita v. Isocr. Paneg. c. 11. Xenoph. de R. A. c. 2,
. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 51.
9. ξενηλασίαις] v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 361. init. Pugnat
us h. l. Plut. V. Lyc. 27., hanc ξενηλασίαν a Lacedaemoniis ideo
i esse, ne peregrini instituta Lycurgi in suos usus converterent,
μᾶλλον ὅπως μὴ διδάσκαλοι κακοῦ τινος ὑπάρξωσι. v. Od. Muell.
l. p. 8, 1. Proxima sic intellige: ὃ εἴ τις ἴδοι μὴ κρυφθὲν, ὠ-

κρυφθὲν ἄν τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠφεληθείη, πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς τὸ πλέον καὶ ἀπάταις ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ· καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθὺς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. τεκμήριον δέ· οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ' ἑκάστους, μετὰ πάντων δ' ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσι, τὴν

φεληθείη ἄν. v. Matth. p. 1026. 2. Et *τῷ ἀφ' ἡμῶν* est *τῷ ἡμετέρῳ*. v. ibid. p. 622. adn. Propter verba *εὐθὺς νέοι ὄντες* etc. v. Plut. V. Lyc. 16. 17. Od. Muell. Dor. 2. p. 299 sqq. per totum cap. 5. Et de flagellationibus puerorum, quas Schol. Thuc. h. l. memorat, Valck. ad Theocr. Adoniaz. Vol. 2. p. 102 sq. Heind. Ruhnk. ad Senec. Vol. 1. p. 313 sq. Od. Muell. Dor. 1. p. 382. 2. p. 312.

ἡμεῖς δὲ — χωροῦμεν] Cic. pro Muraen. 35. *Neque tamen Lacedaemonii, auctores istius vitae atque orationis, qui quotidianis epulis in robore accumbunt, neque vero Cretes, quorum nemo gustavit unquam cubans, melius quam Romani homines, qui tempora voluptatis laborisque dispertiunt, respublicas suas retinuerunt.* Mox *ἀνειμένως* est nach Wohlgefallen, nicht gezwungen lebend. Vid. Wyttenb. Bibl. Cr. 3, 1. p. 68.

καθ' ἑκάστους] Marg. Flor., quae Vimariae asservatur, *καθ' ἑαυτούς*. „Sensum vulgatae hunc volunt esse: Lacedaemonii non per sese i. e. soli, sed cum auxiliis agrum nostrum invadunt. At *καθ' ἑκάστους* non significat *soli*, sed *singuli*. Ita gens a pluribus populis composita, velut Graecorum et Germanorum, potest dici *στρατεύεσθαι καθ' ἑκάστους*, quum quaeque natio per se expeditionem facit. Sed unus populus, Lacedaemonii, si omnino recte *καθ' ἑκάστους στρατεύειν* dicitur, id certe non valet, *solum* expeditionem facere. Quae tamen notio hic requiri videtur, quum Athenienses Lacedaemoniis oppositi statim praedicentur *αὐτοί*, *soli*, Peloponnesum invasisse. Ac si quis dicat, Lacedaemonios, partem potiorem, pro toto, Peloponnesiis, nominatos esse, ne hoc quidem probari potest: nam Athenienses hic cum solis Lacedaemoniis comparantur, non cum universis Peloponnesiis. Deinde ut id sumi posset, non tam *μετὰ πάντων*, quam *ξύμπαντες* scribendum erat, quum Lacedaemonii ipsi essent ii, qui omnes in bellum proficisci perhiberentur. Ubi enim *καθ' ἑκάστους* dicitur, vel de gente, cuius singuli populi, vel de populo, cuius singuli cives aliquid agunt, usurpatur; ibique formulae *καθ' ἑκάστους* opponitur *ἅπαντες, ξύμπαντες*, quibus vocibus complexus omnium in unum clarius, quam simplici *πάντες* significatur, quod proprie ad *ἕκαστος* refertur, ut *ἅπαντες* atque *ξύμπαντες* ad *καθ' ἑκάστους*." Popp. Arn. oratoris hanc mentem esse dicit: Lacedaemonios non cum singulis sociis (velut Boeotis, Corinthiis etc.), sed cum universis Atticam invadere. Quod Popp. respondet Graece dicendum fuisse *Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν ξυμμάχων καθ' ἑκάστους*, Beck. post *κρατοῦμεν* minus plene interpungi volebat. Ita Athenienses dicuntur et *soli* sine sociis, *neque cum omnibus copiis suis* contra hostes pugnasse. Itaque contra ea Lacedaemonii *nec soli*, nec cum parte militum suorum, sed *cum toto suo exercitu adiunctis praeterea sociis* in Atticam venisse dicendi erant. Quod si ita est, Thucydides membrorum alterum (*nec soli*) omisisse videri possit, eoque sensu Reisk. intellexit: die Lacedaemonier getrauen sich nicht, mit einzelnen Rotten, *oder auch für sich allein*, uns in unser Land zu fallen, sondern sie kommen mit der ganzen Macht ihrer eigenen Leute und ihrer Bundesgenossen aus dem Peloponnes angezogen. Contra quae Popp. monet: „Male scripsisse Thucydidem, si propius (h. e.,

πέλας αὐτοὶ ἐπελθόντες οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ
περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τὰ πλείω κρα-
. ἀθρόᾳ τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδείς πω πολέμιος ἐνέ-
ιὰ τήν του ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐν τῇ
πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν· ἢν δέ που μορίῳ τινὶ
ξωσι, κρατήσαντές τε τινὰς ἡμῶν πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶ-
καὶ νικηθέντες ὑφ' ἁπάντων ἡσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥαθυ-
ίλλον ἢ πόνων μελέτῃ καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεῖον ἢ
ν ἀνδρείας ἐθέλοιμεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς

capio, membrum, ubi Lacedaemonii memorantur,) quam re-
membrum contrario carere maluisset, — Lacedaemonios cum
is copiis suis in Atticam invadere solitos esse, non vere dici,
tiam partem domi reliquisse, — notionem in einzelnen Rotten
esse in formula καθ' ἑκάστους, nisi forte ita, ut universorum
m expeditione indicta omnes ac singuli variis diebus, in parvas
s collecti, proficiscantur; non posse autem illam formulam signi-
m *uno alterove agmine*. Mox ἡμῶν αὐτῶν est *nostrum ipsorum*,
ciis, quum nulla res esset, ad quam solis sociis quippe in fide
ius uterentur, sed ubique ipsi adesse cogerentur. Porro voce
ᾳ non alio modo repetitur, quod supra dixerat ἀνειμένως διαι-
ι, sed ῥαθυμία est ludus, vivendi ratio omnium seriarum rerum
onem et curam spernens et abhibens. Deinde μετὰ νόμων ἀν-
est *cum fortitudine, quam legum disciplina efficit* in civibus, quae
o contrarie ponitur ferociae, sive fortitudini natura insitae (τῇ
ῃ sive προςηκούσῃ ἀνδρείᾳ c. 89.)
— ἐθέλοιμεν] Laur. Vind. ἐθέλομεν. Idque reponi iubent
ad Dionys. p. LVIII. et 232 sq., quia scriptor de re non dubia,
a et confessa loquatur et Meyer. Turic. in Iahn. Annal. Philol.
178., quia hac sententia εἰ — ἐθέλομεν conclusio contineatur
c iis, quae dixerat ante ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν
etc. At scriptor his verbis modo hoc dicit, Athenienses ludum
do animo dare, arcum aliquando laxare, non semper tensum
; ῥαθυμίᾳ se uti i. e. per totam vitam ludere negat. Et mihi
hoc videtur dicere velle: aliud esse, tempora voluptatis et labo-
spertire et fortem suapte natura esse, aliud perpetuas exercita-
aborum agitando per disciplinam fortem fieri. Non dicit, Athe-
nullos labores subire, aut sine legibus et disciplina vivere,
38. extr. et 39. init. nos aliter cogitare cogit: negat solo labo-
m et legum disciplina Athenienses ad fortitudinem pervenire,
oc quidem dicit, se magis ῥαθυμίᾳ uti, quam strenuitate, sed
ae tempora dispertire, quare tantum hoc nunc addit: si ῥαθυ-
tius, quam per usum laborum, si legum fortitudine minus quam
i fortitudine pericula subire vellemus (μὴ μετὰ ἀνδρείας τὸ
ἢ τρόπων ἀνδρείας, sic enim haec verba iungenda sunt), su-
nobis, labores non praecipere et nihilominus fortibus esse in
iscrimine. In his voci ῥαθυμίᾳ respondent verba περιγίγνεται
οῖς μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, verbis autem μὴ μετὰ
τὸ πλεῖον ἢ τρόπων ἀνδρείας respondent verba περιγίγνεται
ς ἀλγεινὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούντων φαί-
, atque hoc posterius quidem superest, quia vel τρόπων ἀν-
Atheniensibus sufficit. Dicit denique, Athenienses per ludi negli-
a et avocamenta voluptatum eo pervenire posse, quo Lacedae-
perpetuitate laborum contendant; sic se velle, non dicit. Tri-

τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι, καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις.
40 φιλοκαλοῦμεν γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλα-

buunt sibi leichten Sinn, sed non Leichtsinn. Vulgatam ἐθέλοιμεν et reliqui libri tuentur, et Dionys. p. 801., qui ob hunc ipsum usum optativi data opera haec verba affert. Praesens autem περιγίγνεται post optativum ἐθέλοιμεν explicant Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 214. et Matth. p. 1017. 3. Arn. optativum nihil nisi modestius dicendi genus pro ἐθέλομεν esse putat, quamquam in addendis reiecta hac explicatione bene inter se convenire ait εἰ ἐθέλοιμεν — περιγίγνεται, ita exponens: suppose that when the danger comes we are ready to meet it, then we have in the mean time the benefit of not anticipating trouble. Περιέσται, quod Dionys. commendat, falsum sensum reddere addit; nam praestantia, ait, Atheniensium praesens erat, non futura, siquidem in praesentia molestiam anteoipiendi laboris fugiebant. His vero Arn. tantum praesens περιγίγνεται tuetur, non item optativum ἐθέλοιμεν, nam oratio sic instituta: suppose that etc., eius esset, qui incertum relinquat, num alacriter periculum aditurus sit, nec Pericli tam confirmato animo loquenti recte tribuitur, neque is modestiori genere loquendi uti velle cogitandus est. Porro verbo περιγίγνεται significatur, Athenienses habere, quo Lacedaemonios superent: es wird uns der Vortheil — Gewinn. Verbum eodem sensu positum, quo περισσεύειν c. 65. extr. Et προκάμνειν est *praemature laborare*: dass wir nicht wegen bevorstehenden Ungemachs uns zum voraus abquälen. Mox Bloomf. Glossar. ad Aesch. Ag. 244. ex Mosqu. Dan. [Ven.] Dionys. et correctis Cass. Aug. m. recipiendum putat ἀτολμοτέροις. Sed Graeci accusativum ponunt etiam ubi dativus eiusdem subiecti praecessit. v. Matth. p. 1054. adn.

40. φιλοκαλοῦμεν] Schol. ἐπειδὴ διεβάλλοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ μαλακίᾳ καὶ τρυφῇ βίου καὶ σχολῇ πολλῇ, τοῦτο λέγει, ὅτι φιλοκαλοῦμεν μετὰ εὐτελείας καὶ ταπεινότητος. τῇ γὰρ φιλοκαλίᾳ τὸ ἄσωτον ἕπεται, τῇ δὲ φιλοσοφίᾳ τὸ μαλακὸν καὶ ἀνειμένον. Haec sunt, qui ita intelligant: „Literarum studiosi sumus et artium, iidemque in privata vita parci." At Thucydides significat rectum studium Atheniensium, quo veri pulchri amantes exuberantiam ornatus spernebant, id quod demonstrant ea, quae c. 38. praecesserunt de ἰδίαις κατασκευαῖς, (quae verba non sinunt nos cogitare de privati sumtus restrictione), et verba, quae sequuntur: πλούτῳ τε ἔργου καιρῷ etc., quae verba docent, non simplicem vitam privatorum, modicumque cultum voce εὐτελεία significari, imo haec est, ut Arn. monuit, *elegantia vitae cultusque*, quae aeque longe abest a magnificentia atque a sordibus. Et φιλοσοφοῦμεν est *literis studemus*. „v. Ernest. Opuscc. Oratt. p. 159. Mor. ad Isocr. Paneg. 1. extr. Ruhnk. ad Hesych. h. v." Gottl. Mox ἄνευ μαλακίας est idem quod ἄνευ σκιατροφίας „ut tamen non abstrahamur a studio et severitate rerum gerendarum, a vita civili, laboriosa, militari." Bau. Deinde verba πλούτῳ — χρώμεθα varie accipiuntur. Sunt, qui πλούτῳ ἔργου iungant, qui proferunt talia: σοφίας πλοῦτον — πενίαν et ἀπορίαν σοφίας — πλοῦτον εὐπρεπείας — πλοῦτον χρηστότητος apud Platonem, Eusebium, Aristaenetum, Paulum. Sed aperte sententia loci haec est: nos nec sapientem divitiarum usum spernimus, nec paupertatem non commeritam confiteri erubescimus, ut Schol. rectius structuram exposuisse videatur: τῷ πλούτῳ χρώμεθα ἐν τῷ καιρῷ ἔργου, καὶ οὐ κόμπῳ λόγου, quamquam minus

κίας· πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινι αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι· μόνοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους

recte ἐν τῷ addidit, et praestat, verba cum Hobbesio, Haackio et Poppone ita interpretari: *divitiisque tanquam rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam tanquam verborum iactatione.* Verba λόγου κόμπῳ Arn. adnotavit ex adverso posita esse verbis φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας. Hunc λόγου κόμπον Aristoteles dicit esse βαναυσίαν καὶ ἀπειροκαλίαν i. e. magnificentiam degeneratam ostentatione, quam dicit ἐν τοῖς μικροῖς τῶν δαπανημάτων πολλὰ ἀναλίσκειν οὐ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ἐνδεικνυμένην. Ethic. 4, 2.

καὶ τὸ πένεσθαι — αἴσχιον] Hoc vulgo interpretabantur: *paupertatem confiteri, turpe non est, at non vitare factis, turpius.* At „quorsum *turpius*, si illud turpe plane non est?" BAU. *Αἴσχιον* h. l. idem est, quod μᾶλλον αἰσχρόν, ut sit non *turpius* sed *potius turpe.* Conf. 3, 63., ubi ἀξιώτεροι est pro μᾶλλον ἄξιοι, 4, 61., ubi ἑτοιμοτέροις est pro μᾶλλον ἑτοίμοις et 8, 27., ubi αἴσχιον iterum est pro μᾶλλον αἰσχρόν. v. Herm. ad Soph. Oed. C. 584. De verbis μὴ διαφεύγειν v. Matth. p. 1063. fin. Haec dicta sunt cum respectu ad Lacedaemonios, in quorum republica privatis possessio auri et argenti interdicta erat. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 206 sqq.

ἔνι τε] Schol. οἷον τοῖς δημιουργοῖς καὶ γεωργοῖς καὶ κυνηγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἰδιώταις καὶ χειροτέχναις· τοῦτο δὲ πρὸς Λακεδαιμονίους, ἐπειδὴ ὀλίγοι ἦσαν αὐτῶν οἱ τὰ πολιτικὰ σκοποῦντες. Hi ὀλίγοι inter Spartanos erant Homoei. At ab aliis Atheniensium dicit cum privatarum rerum cura etiam publicarum administrationem iungi, procul dubio intelligens ditiores et honoratiores. His igitur tribuit ἐπιμέλειαν. Alios suis negotiis studentes tamen dicit cognitionem rerum publicarum habere, quamquam his administrationem negotiorum publicorum (ἐπιμέλειαν) non tribuit. Distinguenda igitur cum Poppone sunt ἐπιμέλεια et γνῶσις τῶν πολιτικῶν. Quod vero dicit πρὸς ἔργα τετραμμένοις, maxime θῆτας inter Athenienses intelligi, adnotavit Haack. Apud Spartanos soli Perioeci mercaturam factitabant, iidem omnia opificia exercebant, nisi quae servis mandata essent. Nemini Spartano licuit opificium tractare. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 26. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 58, 7. 8. Atheniensium consuetudines et rationem cogitandi de quaestu et opificiis mercaturaque exponunt Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 47 sqq. Vol. 2. p. 7 sq. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 55 sqq.

αὐτοὶ — κρίνομεν — ἐνθυμούμεθα] Laur. E. m. Ar. Chr. Dan. οἱ αὐτοί, quod non opus est. *Ipsi*, dicit, per nos iudicamus, non per alios. Discernit populum universum a reipublicae praefectis sive magistratibus. Κρίνομέν γε est *certe iudicamus* in comitiis. Particula γε significat duorum disiunctorum id, quod certius est, ut apud Aristot. Eth. 1, 8. (quem locum Arn. attulit, auctor huius explicationis), ἕν γέ τι ἢ τὰ πλεῖστα κατορθοῦν, ubi recentiores linguae postponunt id, quod in Graeca lingua prius ponitur: wir entwerfen entweder, oder urtheilen wenigstens selbst über die Vorschläge Anderer. Nam ἐνθυμούμεθα est *invenimus, rogamus quum magistratibus fungimur, et rogationes ad populum ferimus.* Apte Schol. commemorat illud Hesiodi Opp.

τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν ὥςτε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τά τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γιγνώσκοντες καὶ

et D. 293. οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ· Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται· Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ. Popp. contulit Aristidem 1. p. 365. de Atheniensibus: ἔστε σοφώτατοι τῶν Ἑλλήνων, αὐτοί τε ἐφ' ὑμῶν αὐτῶν ἄριστα λογίσασθαι τὰ δέοντα, καὶ ἑτέρου λέγοντος κρῖναι. Mox οὐ τοῖς λόγοις etc. est „*oratione non prius doceri, quam ad res, quae sunt gerendae, exsequendas accedas.*" PORT.

ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία] Thuc. initio scribere voluit ὃ (τὸ ἐκλογίζεσθαι) τοῖς ἄλλοις ὄκνον φέρει, sed explicandi causa contrarium in medio inseruit, ἀμαθία μὲν θράσος, et deinde, quo oratio concinnior esset, λογισμὸς addidit. POPP., quocum consentit Matth. p. 822. c., ut haec dicta essent pro ὃ τοῖς ἄλλοις, ἀμαθίας θράσος φερούσης, ὄκνον φέρει. Postea mutata sententia Popp. statuit, in his verbis, omissa generali sententia: τοὐναντίον γίγνεται, statim rationem, qua contrarium apud alios locum habeat, describi et confert 4, 125. οἱ μὲν Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθὺς φοβηθέντες, ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι, et 6, 33. ὅπερ καὶ Ἀθηναῖοι αὐτοὶ οὗτοι, τοῦ Μήδου παρὰ λόγον πολλὰ σφαλέντος ἐπὶ τῷ ὀνόματι, ὡς ἐπ' Ἀθήνας ᾔει, ηὐξήθησαν. In utroque loco ait generale verbum *experiendi* (παθεῖν seu ποιεῖν), omissum et ipsum quod experiuntur magni exercitus et experti sunt Athenienses, quod proprie per epexegesin addendum erat, statim clarius significatum esse, ut alibi etiam συμβαίνειν vel γίγνεσθαι post φιλεῖ desit. His addo locum Isocratis Panath. 181. p. 304. Bekk. ἃ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν οὐδὲ τοὺς πονηροτάτους τῶν οἰκετῶν ὅσιόν ἐστι μιαιφονεῖν. Atque similium monuit Herm. ad Soph. El. 138. Ai. 1037. Persimilis praesenti est locus 3, 12. ὅ τε τοῖς ἄλλοις μάλιστα εὔνοια πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχε, ubi ea explicatione, quam praesenti loco adhibuit, omissa Popp. aliam viam tentavit. Contra ea sunt, quibus locis Thuc. 2, 40. 3, 12. 6, 33. item apud Isocr. l. c. pronomina ἃ — ὅπερ et ὃ videantur significare wo hingegen, vel wenn, vel aus welchem Grunde. Addunt Thucydidem 3, 44., ubi pro ὃ positum sit τοῦτο, ὃ in verbis καὶ τοῦτο, ὃ μάλιστα Κλέων ἰσχυρίζεται, ἐς τὸ λοιπὸν ξυμφέρον ἔσεσθαι πρὸς τὸ ἧσσον ἀφίστασθαι θάνατον ζημίαν προθεῖσι, — τἀναντία γιγνώσκω. Ad sententiam quod attinet, multi eandem expresserunt, ut Sallust. Iug. c. 7. Lucian. Nigrin. c. 1., ubi v. Hemsterh. Adde Menag. ad Diog. Laert. 7, 171. Synes. Ep. 153. Conf. Ep. 79. Plin. 4. Ep. 7, 3.

δεινὰ — ἡδέα] Schol. δεινὰ τὰ πολέμια, ἡδέα τὰ τῆς εἰρήνης. Recte: vid. 3, 9., ubi τὰ δεινὰ pro bello sunt, ex contrario posita εἰρήνῃ. Adde 3, 39. Propter neutrum (neque δεινὰ neque ἡδέα) Athenienses pericula fugiunt. Haec cohaerent cum iis, quae orator modo dixit c. 39. fin. Non igitur sunt ἡδέα victoriae bona, δεινὰ devictorum subiectorumque mala, quae sunt ab h. l. prorsus aliena. Supra c. 39. orator dixerat, se nec laboris taedio otium quaerere, nec voluptatis retinendaeque pacis causa pericula fugere; sese propterea inter optimos numerat, ut qui et saeva belli et suavia pacis noverint, neque aut saevis illis aut suavibus deterreri se sinant periculis subeundis. At Lace-

διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἠναντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ ἀλλὰ δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν ὥςτε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σώζειν· ὁ δ' ἀν-

daemonios dixerat, quamquam perpetuo bellum meditantes, nihilo Atheniensibus armis praestare, eosque igitur dura belli, non item bona pacis nosse. Quam sententiam ipse scriptor explicat 1, 120. ἀνδρῶν γὰρ σωφρόνων — θράσει ἀπίστῳ ἐπαιρόμενος.

ἀρετὴν] i. e. *in iis etiam, quae ad virtutes pertinent, a vulgo discrepamus.* STEPH., qui paulo inferius eandem vocem ita interpretatur: *virtutis officio in reddenda, quae debetur, gratia functurum.* At ἀρετήν *beneficentiam* sive *liberalitatem* plurimi interpretum intelligunt, quam significationem Bloomf. comprobat his locis: Eurip. Suppl. 1063. Liban. Or. 827. Max. Tyr. Dissert. 39, 5. Ioseph. 825, 12. Arn. addit, Aristotelem Rhet. 1, 9, 2. ἀρετὴν definire δύναμιν εὐεργετικήν. Mox ἠναντιώμεθα „cum notione praesentis est, ut apud Libanium Progymn. p. 39. Morell.“ POPP.

δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε] Graeci quum dicere volebant, se aliquem beneficio obstrinxisse, τὸν ἄνδρα σώζειν dicebant, hoc autem non est *reddere salutem*, sed quod nos dicimus sich einer Person durch das Gefühl der Dankbarkeit versichern. Omnes formulae ad beneficiorum tributionem et redditionem traductae sunt a re nummularia et pigneraticia. Velut quod per σώζειν significari dixi, idem alii ἐνεχυράζειν dixerunt i. e. hominem collato beneficio quasi oppigneratum habere, ut qui beneficium accepit, προηνεχυρασμένος dicatur i. e. quasi oppigneratus. Ipsum beneficium proponitur quasi sors et caput foenore datum, quod qui mutuum sumserit, cum usura reddere debeat. Hinc qui beneficium confert, is κατατίθεσθαι εὐεργεσίαν — ἀποθήκην ποιεῖσθαι ἔς τινα dicitur, et χάρις tanquam pecunia foenore collocata vel deposita dicitur ἀποκεῖσθαι, et ab eo, qui accepit, tanquam debitum (ὀφειλομένη et προὐφειλομένη) in usum revocari posse. Atque ut Graeci notiones pulchri et honesti minus cogitatione separare solebant, quam nos, et virtutem effectricem ac quasi artificem summae pulchritudinis et habebant et dicebant; ita beneficiis devinctum tanquam ὕλην τῆς ἀρετῆς atque opus virtutis fingunt, quae beneficentiam exserendo effectum in debitorem habuisset. Hac mente loquitur Aristot. Eth. 9, 7. p. 160. Bekk. et Plut. V. Qu. Flaminin. c. 1. ἐλαφρὸς μὲν ἐν τῷ κολάζειν καὶ οὐκ ἐπίμονος, πρὸς δὲ τὰς χάριτας τελεσιουργός· καὶ τοῖς εὐεργετηθεῖσι διὰ παντὸς, ὥςπερ εὐεργέταις, εὔνους καὶ πρόθυμος, ὡς κάλλιστα τῶν κτημάτων, τοὺς εὖ πεπονθότας ὑπ' αὐτοῦ περιέπειν ἀεὶ καὶ σώζειν. Dicit σώζειν, quod in re nummularia est sein Capital sicher unterbringen. v. Aristot. Ethic. 9, 7. init. Translate igitur est seine Wohlthat gut anbringen, sive einen, der dankbar ist, sich verpflichten. Hic mihi videtur sensus praesentis loci esse: Beständiger in der Liebe gegen Andere ist, wer die Wohlthat auf eine Art erwiesen hat, dass er das Gefühl der Verbindlichkeit in der Seele des Empfängers der Wohlthat erhält durch das Wohlwollen gegen ihn, welchem er sie erwiesen hat. Nicht so sehr ernst ist es dem Schuldner, der da weiss, dass er die Wohlthat nicht als etwas Dankenswerthes, sondern als eine Schuldigkeit abtragen werde. Structura verborum haec est: ὁ δράσας τὴν χάριν, ὥςτε ὀφειλομένην αὐτὴν σώζειν δι' εὐνοίας (ἐκείνῳ), ᾧ δέδωκε. Ubi ὥςτε effectum significat, non consilium, quod solo infinitivo explicari solet. Itaque ὥςτε pendere facio non a βεβαιότερος. Sic enim si esset, non posset non significare con-

τοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων. καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος μᾶλλον λογισμῷ ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀδεῶς τινα ὠφελοῦμεν.
41 ξυνελών τε λέγω τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν

silium: respectus autem omnis suae utilitatis cupidus ab eo, qui beneficium contulit, prorsus alienus esse cogitandus est, ut scriptor ipse mox dicit: *καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέροντος* etc., ubi Schol. *οὐ τῇ ἐλπίδι τοῦ κέρδους, ἀλλὰ τῷ ἀεὶ εὐεργετεῖν καὶ μὴ δεῖσθαι ἄλλων.* Imo *ὥστε* pendet a *δράσας* et effectum benevolentiae significat. Et *σώζειν ὀφειλομένην τὴν χάριν* positum eodem sensu, quo Plutarchus verbo *σώζειν* usus est: sich des Gefühles der Dankbarkeit versichern. Et *δι' εὐνοίας* ex usu Graecorum significat *per benevolentiam*, non *propter benevolentiam*, quod Graece dicitur *δι' εὔνοιαν.* Facilis est iunctura verborum *δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε,* quia demonstrativum non alio casu suppletur, quam quo relativum positum est; neque alio casu *εὔνοια* construitur, quam quo verbum, unde ductum est, *εὐνοεῖν.* Et clarissime apparet, cur debitor hebetior sit, quam qui beneficium contulit, quippe quasi oneratus sensu beneficii mera benevolentia tributi. Et optime Thucydidi sic convenit cum Aristotele, Plutarcho et Plinio 3. Epist. 4, 6., quem locum Popp. adscripsit.

ἀμβλύτερος] quia saepe qui gratiam debent, benefactores suos oderunt, nedum eos benevolentia et studio gratiae inferendae exaequant. Conf. Gesn. ad Plin. Paneg. 60, 6. Tacit. 4. Annal. 18. Mox *τὴν ἀρετήν* Schol. exponit per *τὴν εὐεργεσίαν.* Verba *τῆς ἐλευθερίας τῷ πιστῷ* „idem dicunt, quod *τῇ ἐλευθεριότητι,* ut explanatur a Schneidero s. v. *ἐλευθεριότης, animo, quem iniicit conscientia libertatis,* et qui optime decet virum liberum, qui aliis non indiget." Arn. — *Ἀδεῶς* autem dixit hoc sensu: „non timentes ne hoc auxilium aliis latum aliquando nobis ipsis damnum inferat." Popp.

41. *παίδευσιν*] v. Diod. 13, 27. ibique Wessel. Eustath. ad Il. 2. p. 284. Rom. Et *παίδ.* abstractum est, magisterium pro magistro. v. Matth. p. 795. 1. Mox *παρ' ἡμῶν* Popp. interpretatur: *virum, qui a nobis extiterit, ortus sit,* citans Held. ad. Plut. Timol. p. 428. Structura verborum *ἂν — μάλιστ' — ἂν* etc. haec est: *εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι ἐπὶ πλεῖστα εἴδη καὶ μετὰ χαρίτων*, ubi *καὶ* Popp. intelligit esse *et quidem.* Et *ἂν* in eadem sententia repetitum, ut 1, 136. et saepius. „Iteratur haec particula apud Atticos prosae orationis scriptores I. saepissime, ubi apodosis enuntiationis conditionalis protasin interpositam habens in duas partes diremta est, quarum utrique *ἂν* addi solet, ut *ἐκεῖνον δ' ἄν, εἰ ἐκδοίη αὐτὸν, σωτηρίας ἂν τῆς ψυχῆς ἀποστερῆσαι.* Deinde II. quum particula *ἄν*, quamvis proprie verbo apodosis addenda, per traiectionem quandam non raro participio protasin conditionalem continenti apponatur, nonnunquam fit, ut etiam in eiusmodi locis iteretur, ut 8, 96. *γενομένης δ' ἂν καθ' ἓν τῆς ἐς γῆν καὶ θάλασσαν ἀρχῆς, ἀπορεῖν ἂν αὐτόν.* Conf. Matth. p. 1204. med. III. sed etiam ubi alia protasis conditionalis antecedit aut cogitanda est, per particulam *ἂν* ad participium adiectam sequens verbum apodosis eandem particulam adiectam habens praeparatur, ut 6, 18. *εἴ γε ἡσυχάζοιεν πάντες ἢ φυλοκρινοῖεν, βραχὺ ἄν τι προςκτώμενοι αὐτῇ περὶ αὐτῆς ἂν ταύτης μᾶλλον κινδυνεύοιμεν.* IV. Minus consueta est particulae *ἂν* iteratio praesenti loco et 1, 36. vers. fin., sed apud poetas Atticos etiam eius generis exempla frequentiora sunt." Popp. Verba *ἐπὶ πλεῖστ' εἴδη* Schol. explicat per *εἰς πολλὰ πράγματα*, aliud Scholion: *εἰς διάφορα πράγματα.*

εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἄν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἴδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὔταρκες παρέχεσθαι. καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια αὐτὴ ἡ

εὐτραπέλως] Anecdd. Bekk. 1. p. 41, 18. εὐτράπελος, ἀντὶ τοῦ εὐπρεπής· ὁ Θουκυδίδης ἐπὶ τοῦ εὐρύθμου καὶ εὐπρεποῦς. Schol. εὐκινήτως, ἐνδεξίως. Variae pro variis aetatibus huius vocis significationes sunt. Ac Pindaro quidem malo sensu usurpatur pro *maligno, absurdo, stolido*, etiam pro *astuto adulatore*, qui tamen non est sine artibus et facetiis. v. Boeckh. Nott. cr. p. 464. Explicc. p. 239. 272. Conf. Aristoph. Vesp. 466. Isocrat. Areopag. c. 49. p. 168. init. Bekk. ὁ εὐτράπελος videtur idem esse, qui ὁ σκώπτειν δυνάμενος. Addit, sua aetate hos homines εὐφυεῖς, olim δυστυχεῖς (Lumpe, Vagabunden) appellatos esse; εὐφυεῖς intellige *facundos*, gute Gesellschafter. Aristotel. Ethic. 2, 7. 4, 14. p. 31, 14. et p. 73, 24. Bekk. εὐτραπελία id est, quod Latinis *urbanitas*, feine Scherzweise, Ironie. Dionysio p. 1122, 10. Reisk. εὐτραπελία videtur abesse ab oratione Demosthenis, ἣν οἱ πολλοὶ καλοῦσι χάριν· πλεῖστον γὰρ αὐτῆς μετέχει μέρος. Atque is sensus vocis h. l. videri possit, nisi adiunctum sit καὶ μετὰ χαρίτων, quare fortasse rectius Scholiastam sequemur. De Volumnio Eutrapelo i. e. *mimicorum et scurrilium salum pleno*, qui est notus ex Cic. Epistolis, v. Ern. Ind. Cic. Gr. — Latin. s. v. εὐτράπελος. Conf. Etym. M. p. 399, 23. 218, 9. 807, 16. Suid. in v. et Aelian. H. A. 5, 26. Vox αὔταρκες est *habile*, nicht unbehülflich. Horat. 1. Ep. 17, 23. Aristippi εὐτραπελίαν et τὸ αὔταρκες significat, quum dicit: *Omnis Aristippum decuit color et status et res.* Et παρέχεσθαι „est *inservire reipublicae*, nam σῶμα plus significat, quam meras corporis vires." ARN., quod Popp. non probat, quia et singula vocabula ita comparata sint, ut de corpore aptissime intelligantur, et c. 51. Simillime σῶμα αὔταρκες πρός τι legamus, ubi de ipso corpore intelligi necesse sit. Deinde ἀγανάκτησιν ἔχει est *urbs non praebet materiam succensendi hostibus, quod a talibus clades accipiant, neque reprehendendi, quasi vilis imperio indignis pareant.* Sic Latini quoque, ut Cic. de N. D. 2, 6. 65. Tibull. 1. Eleg. 4, 10. *nam causam iusti semper amoris habent* i. e. praebent. v. Bast. Ep. crit. p. 27. Dorv. ad Charit. p. 485. Schaef. ad Greg. Cor. p. 4. 985. Herm. ibid. p. 863. Et ὑφ' οἵων dictum pro ὅτι ὑπὸ τοιούτων. v. Vig. p. 124. Matth. p. 899. adn. 3. Ad προςδεόμενοι supple θαυμασθησόμεθα, itidemque post καταναγκάσαντες et ξυγκατοικίσαντες. Porro de pretio, quod Graeci Homeri laudibus statuebant, v. Creuz. Art. Hist. Gr. p. 93. Mox ἔπεσι est *ornatu verborum*, ut 3, 67. vers. fin. Verbis τὸ αὐτίκα „respicit ad scriptores ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα (1, 22.) exhibentes et res ἐπὶ τὸ μεῖζον κοσμοῦντας ἐπὶ τὸ προςαγωγότερον τῇ ἀκροάσει ἢ ἀληθέστερον, et non talibus scriptoribus, verum τοῖς ἔργοις vult fidem haberi, quod in universum praecepit 1, 21." POPP.

ἔργων] Sunt, qui ita haec verba ordinent: τῶν δὲ ἔργων ἡ ἀλήθεια τὴν ὑπόνοιαν βλάψει. Ac quum Ruhnk. ad Timae. p. 200. docuerit, vocem ὑπόνοια sensum minus usitatum habere allegoriae et orationis figuratae, id quod docet etiam Plut. de Aud. Poet. p. 19. E. (adde Demetr. d. Eloc. c. 100., ubi v. Schn. p. 177. et c. 254), sententiam praesentis loci hanc esse putarunt: orationem figuratam sive ornatum poeticum, et falsam opinionem ex eo ornatu ortam laedet rei et factorum ex vero aestimatio. Conf. Coraes ad Plut. Vitt. Vol. 2. p. 363. Afferunt etiam Dionysium A. Rh. c. 9. p. 321., ubi inter se

δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσων ἐς πεῖραν ἔρχεται καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὡς οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δὴ τοὶ ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα, καὶ οὐδὲν προςδεόμενοι οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅςτις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δὲ ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐςβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κἀγαθῶν ἀΐδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἵδε τε γενναίως δικαιοῦντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν 42 *λειπομένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν. διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν λέγω φανε-*

contrarie ponuntur *καθ' ὑπόνοιαν λέγειν* et *ἁπλῶς λέγειν*, et illud prius intelligunt orationem ornatam tropis et figuris. Contra quos Bau. contendit, *καθ' ὑπόνοιαν λέγειν* esse *per ambages, suspiciose dicere, ut plus intelligatur, quam dicitur,* et negat, ex vocabulo *ὑπόνοια* notionem orationis figuris ornatae effici posse. Itaque verba sic coniungit, ut auctor ipse posuit, *ὑπόνοιαν ἔργων*, quem sequitur Popp. ex *ὅστις* hic *αὐτοῦ* repetens et totum locum ita reddens: *Nec indigentes tali viro, qui versibus in praesens quidem delectet, sed a quo effectae de rebus opinioni veritas suspecta noceat.* Sic vox *ὑπόνοια* ex parte propriam vim retinet, ut qua significetur oratio, unde plus intelligitur, non quidem quam dicitur, sed quam ex re et veritate dici debebat, quippe rebus per facultatem poeticam in maius celebratis. Futuro *βλάψει* usus est respectu item futuri supra positi: *τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα.* Mox pro *ἐςβατόν* secundum praecepta in Buttm. Gr. max. p. 246. adn. 2. exspectaveris *ἐςβατήν*. Is enim adiectiva verbalia in *τός* desinentia, quum coniuncta praepositionibus accentum retrahant, communia fieri, quum vero accentum in postrema syllaba servent, trium generum esse docet. Contra quem Popp. plura exempla profert, quibus hoc praeceptum infirmatur. Denique in verbis *μνημεῖα κακῶν* vox *κακῶν* refertur ad illa superiora *οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ*, nimirum ad gravitatem calamitatum, quibus Athenienses hostium iniurias ultos esse dicit. „*Μνημεῖα κακῶν* sunt monumenta irae erga hostes victos, velut tropaea, urbes direptae et eversae; et *μνημεῖα ἀγαθῶν* monumenta benignitatis erga colonias, in quas sacra, leges et instituta egregia intulerunt.“ Gottl.

42. *ἐφ' οἷς*] i. e. *τούτων, ἐφ' οἷς*. Mox verbum *ὕμνησα* „licet proprie de poetis dicatur, tamen etiam ad laudes oratorio sermone praedicatas transferri locis Herodoti 1, 13. 17. Isocr. p. 153. Philonis Iud. 726. 729. docet Bloomf.“ Popp. Dein *ἰσόῤῥοπος* converte: und nicht vielen unter den Hellenen möchte, wie diesen, das Wort mit der That Hand in Hand gehend erscheinen. „Alibi, ut modo dixit, *τῶν ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάπτει*, vel *ὁ λόγος τῶν ἔργων κρατεῖ* (1, 69.), verum hic *ὁ λόγος τῶν ἔργων οὐ κρατεῖ μᾶλλον ἢ ἰσόῤ-*

ϱὰν σημείοις καθιστάς. καὶ εἴρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα· ἃ γὰϱ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀϱεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόϱϱοπος ὥςπεϱ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔϱγων φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδϱὸς ἀϱετὴν πϱώτη τε μηνύουσα καὶ τελευταία βεβαιοῦσα ἡ νῦν τῶνδε καταστϱοφή. καὶ γὰϱ τοῖς τἄλλα χείϱοσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲϱ τῆς πατϱίδος ἀνδϱαγαθίαν πϱοτίθεσθαι· ἀγαθῷ γὰϱ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ οὔτε πλούτῳ τις τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν πϱοτιμήσας ἐμαλακίσθη οὔτε πενίας ἐλπίδι ὡς κἂν ἔτι διαφυγὼν αὐτὴν πλουτήσειεν ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποιήσατο· τὴν

ϱοπος φαίνεται." Arn., qui addit, adiectiva ex ἴσος composita cum genitivo construi, citans Bloomf. ad Aesch. Pers. 352. „Periclis mens est, apud alios *actionibus non exaequari famam*, non *fama non exaequatas esse actiones*." Gail. Popp. monuit mutatae constructionis in πολλοῖς ὥςπεϱ τῶνδε, ex quibus casibus dativum ad φανείη ἰσόϱϱοπος ita relatum esse dicit, ut valeat *apud multos Graecos*, ad „ὥςπεϱ autem intellige ὁ λόγος φαίνεται, et observa usum genitivi ὁ λόγος τῶνδε i. e. ὁ πεϱὶ τούτων ἀγοϱευθείς." Bau. Conf. 1, 69. Mox ἀνδϱὸς ἀϱετὴν est pro ἀνδϱείαν.

ἡ νῦν τῶνδε καταστϱοφή] i. e. der Ausgang dieser, wovon wir jetzt reden, ist der sicherste Beweis von männlicher Tugend, sowohl indem er solche zuerst sichtbar macht, als indem er dieselbe mit dem letzten Siegel bekräftigt. Μηνύουσα πϱώτη videtur referri ad eos, qui antea non boni cogniti essent: propterea addit καὶ γὰϱ τοῖς τἄλλα χείϱοσιν etc., βεβαιοῦσα autem referri ad eos, qui iam antea boni cogniti erant. Et ἐς τοὺς πολέμους est *in bellis*. Mox πϱοτίθεσθαι etc. converte: es ist gerecht, zu Gunsten derer, die sich in andern Stücken nicht ganz gut gezeigt haben, die Bravour, die sie im Kriege für das Vaterland bewährt haben, vorzuziehen, praeferre illis ἄλλοις, quibus deteriores per vitam fuerant i. e. igitur: es ist höher anzurechnen, anzuschlagen als das Andere. Quare mihi recte Schol. interpretari videtur: πϱοτιμᾶσθαι. Arn. πϱοτίθεσθαι intelligit herausheben, prae aliis extollere, ut illa alia premant, et utitur loco Thuc. 3, 64. ἐπὶ τῷ ἐκείνων κακῷ ἀνδϱαγαθίαν πϱοὔθεσθε et Herodoti 6, 21. πένθος μέγα πϱοεθήκαντο, quamquam his locis dicit potius sensum esse viel Aufhebens machen. At πϱοτίθεσθαι hoc utroque loco, sicut 8, 85., est *prae se ferre, exserere, exhibere*, id quod priori horum trium locorum vel aoristus πϱοὔθεσθε docet. Loquitur enim ibi orator de iis, quae Plataeenses olim exhibebant, non de iis, quae in praesentia iactant. Arn. subiectum verbi πϱοτίθεσθαι facit inesse in τοῖς τἄλλα χείϱοσιν, at sic scriptor dicturus fuisset οἱ τἄλλα χείϱονες δίκαιοί εἰσιν, nec iam illi in vivis erant, ut suam ipsi causam tueri possent. Mox in οὔτε πλούτῳ plures et meliores libri πλούτῳ, vulgo πλούτου. Poppo ait, respondere inter se πλούτῳ et πενίας ἐλπίδι, at Meyer. Turic. πλούτου — ἀπόλαυσιν et πενίας ἐλπίδι. Quum utrumque recte fiat, praestat librorum auctoritatem sequi. Mox ad τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν supple αὐτοῦ, den ferneren Genuss des Reichthums. Et πενίας est genitivus attractionis, hoc sensu: οὔτε ἐλπίδι ὡς κἂν ἔτι διαφυγὼν τὴν πενίαν πλουτήσειεν. In verbis αὐτῶν λαβόντες pronomen referendum ad verba τῆς ἔτι ἀπολαύσεως καὶ τῆς ἐλπίδος. Λαβόντες autem dictum est, ut nostrum nehmen (eine Sache so oder so nehmen i. e. sie deuten, auslegen), quo sensu etiam Latini *accipere*.

δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύνων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφίεσθαι, ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ ἤδη ὁρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναι, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον ἡγησάμενοι ἢ τὸ ἐνδόντες σώζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν, καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης ἅμα ἀκμῇ τῆς 43 δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν. καὶ οἵδε μὲν προςηκόντως τῇ πόλει τοιοίδε ἐγένοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ ἀσφαλεστέραν μὲν εὔχεσθαι, ἀτολμοτέραν δὲ μηδὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πολεμίους διάνοιαν ἔχειν, σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ τὴν ὠφέλειαν, ἣν ἄν τις πρὸς οὐδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς εἰδότας μηκύνοι, λέγων ὅσα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῆς πόλεως δύναμιν καθ' ἡμέραν ἔργῳ θεωμένους καὶ ἐραστὰς γιγνομένους αὐτῆς, καὶ ὅταν ὑμῖν

τῶν δὲ ἐφίεσθαι] Tenendum est, non simpliciter dici ἐβουλήθησαν τῶνδε ἐφίεσθαι (quod sane ineptum esset; quum τῶνδε eodem referatur, quo αὐτῶν sc. ad ἀπόλαυσις et ἐλπίς), sed ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ i. e. τοῦδε τοῦ κινδύνου τῶνδε ἐφίεσθαι, tantummodo illo periculo propulsando ista bona appetere voluerunt, quae exoptabant quidem, sed ita ut simul fortes se gererent, non voluptatum cupiditate a virtute deflecterent. Krueg. ad Dionys. p. 239. Mox τοῦ κατορθώσειν est τοῦ νικήσειν, et ἐν αὐτῷ idem quod ἐν ἔργῳ. Deinde de articulo τό cum infinitivis ἀμύνεσθαι et σώζεσθαι (vulgo τῷ ἀμ. et τῷ σώζ., sed alterum auctoritate librorum receptum) pro solis infinitivis conf. 2, 53. τὸ μὲν προςταλαιπωρεῖν οὐδεὶς πρόθυμος ἦν et v. Matth. §. 543. adn. 2. Mox παθεῖν dictum est pro solenniori παθεῖν τι i. e. *mortem oppetere.* v. Doederl. Lat. Synon. Vol. 4. p. 263 sq. Et μᾶλλον ἡγησάμενοι idem est, ac si dixisset προελόμενοι vel ἡγησάμενοι δεῖν ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον ἢ σώζεσθαι. v. Matth. p. 1036. Lobeck. Parerg. ad Phryn. c. VI. p. 753. Eundem sensum habet οἴεσθαι apud Dinarchum adv. Demosth. p. 62. Reisk. Xenoph. H. Gr. 5, 1, 15. Conf. Thuc. 3, 13. καὶ ἐνομίζομεν ἀποστήσεσθαι sc. δεῖν. Mox τὸ αἰσχρὸν τοῦ λόγου est τὰ ὀνειδίζεσθαι ὡς δειλοί.

δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης] i. e. *brevissimo momento* sive im kurzen Augenblick der Entscheidung. Hic videtur sensus totius sententiae: und nachdem sie im Kampfe die Vertheidigung und den Tod lieber gewählt als Weichen und Rettung, so haben sie den Vorwurf der Feigheit vermieden, an die Ausführung Leib und Leben gesetzt, und sind im kurzen Augenblick der Entscheidung mit dem Höchsten des Ruhmes vielmehr als der Furcht geschieden. Conf. Dion. Cass. 66, 17. Propter brevitatem discriminis scriptor c. 43. hanc mortem appellat μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενον ἀναίσθητον θάνατον, et Dionys. A. Rh. c. 6. §. 4. hoc ipso loco allato docet, talia locum communem oratorum fuisse in laudibus funebribus, ὅτι ταχὺς καὶ ἀναίσθητος καὶ ἐκτὸς βασάνων καὶ τῶν κακῶν τῶν ἐκτῆς νόσου θάνατος accidisset.

43. *ἔργῳ θεωμένους*] i. e. nicht mit Worten bloss über das Nützliche der Vaterlandsvertheidigung räsonnirend, sondern die Macht des Staates in der Wirklichkeit täglich vor Augen habend etc. Mox αἰσχυ-

μεγάλῃ δόξῃ εἶναι, ἐνθυμουμένους ὅτι τολμῶντες καὶ γιγνώσκοντες τὰ δέοντα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενοι ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο, καὶ ὁπότε καὶ πείρᾳ του σφαλείησαν, οὔκουν καὶ τὴν πόλιν γε τῆς σφετέρας ἀρετῆς ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προϊέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα αὐτῶν παρὰ τῷ ἐντυχόντι ἀεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ ἀείμνηστος καταλείπεται. ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος καὶ οὐ στηλῶν μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαίνει ἐπιγραφή, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγραφος μνήμη παρ' ἑκάστῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τοῦ ἔργου ἐνδιαιτᾶται. οὓς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες καὶ τὸ εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ ἐλεύθερον τὸ εὔψυχον

νόμενοι ἄνδρες sunt *viri dedecoris vitandi studiosi*. Color ductus ex Hom. Il. 5, 530. 15, 563. Et *ἔρανον* quem dicit, intellige symbolas, quas modo Pikenik dicimus, modo intelligere debemus pecuniam collectam per societatem aliquam sublevandis, si qui ex suo numero in rebus angustis versentur. Plura habent Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 264. et Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 230. Praesenti loco videlicet vox metaphorica est, et militiam significat quasi per *συνειςφοράν* pro patriae salute actam. Hic igitur *ἔρανος* est symbola, patriae oblata per eos communiter, qui pro ea morti se devovissent. „Idem, quod *ἔρανον προϊέμενοι*, dicunt verba, quae sequuntur, *κοινῇ διδόντες*, quibus auctor significat, quod illi milites communiter patriae dederant, id redditum esse singulis per gloriam, quam singuli tulerunt. Tenendum enim est, singulorum et nomina et tribus monumento inscripta esse, quod erigebatur in honorem caesorum; itemque pecuniam, loco *ἐράνου* contributam in illis societatibus Atheniensium mutuae sublevationis causa institutis, reddi solitam esse communi sociorum ab illis, qui postquam sublevati fuerant, res rursus secundas nacti pecunias reddendo pares facti essent. Itaque hi quidem socii *κοινῇ διδόντες κοινῇ καὶ ἐλάμβανον*, at illi milites, qui pro patria occubuerant, *κοινῇ διδόντες ἰδίᾳ ἐλάμβανον*." ARN. Et *προϊέμενοι*, est *profundentes, largiter effundentes*. v. Schneid. ad Xen. Anab. 7, 7, 47." POPP.

οὐκ ἐν ᾧ — μᾶλλον, ἀλλά] *Ἀλλά* interdum post comparativum infertur, quare non recipienda, quae in Laur. E. Ar. Chr. Dan. 47. 48. et (teste Bekk.) m., tum marg. Steph. est correctio *μᾶλλον ἢ ἐν ᾧ*. Vid. Thuc. 5, 66. Matth. §. 455. b. Verba *ἀλλ' ἐν ᾧ* etc. sic intellige, sitos eos esse in memoria posteritatis, quasi sepulcro. v. Bentl. ad Horat. 9. Epod. 25. Mox verba *τοῦ ἔργου* contrarie posita sunt verbis *τῆς γνώμης* et *monumentum* significant, quemadmodum initio huius orationis et rursus in peroratione, et in hoc ipso capite paulo superius exsequiae *ἔργον* vocantur, ratione habita orationis, qua eos Pericles prosequitur. Contrarie igitur *τῷ ἔργῳ* ponuntur tum quae *λόγῳ* fiunt, tum quae *γνώμῃ* (memoria, animo) in honorem defunctorum. Conf. Thuc. 5, 108. Deinde *τὸ εὔδαιμον* subiectum est, et *τὸ ἐλεύθερον* praedicatum, sicut statim post vicissim *ἐλεύθερον* subiectum est, et *τὸ εὔψυχον* praedicatum. Schol. *ἕπεται γὰρ εὐψυχίᾳ μὲν ἡ ἐλευθερία, ταύτῃ δὲ ἡ εὐδαιμονία καὶ ὁ μακάριος βίος καὶ ὁ σπουδαῖος. Ὅμηρος* (Od. 17, 322.) „*ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται*" — Thuc. 5, 9. init. *ἀπὸ μὲν οἵας χώρας ἥκομεν, ὅτι ἀεὶ διὰ τὸ εὔψυχον ἐλευθέρας*. Dein *μὴ περιορᾶσθε* est *bellica pericula ne detrectate*.

κρίναντες, μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γαρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρί γε φρόνημα ἔχοντι ἡ [ἐν τῷ] μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοι- **44** *νῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος. διόπερ καὶ*

οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες] Schol. *τὸ νόημα παράδοξον καὶ ἐναντίον τῇ κοινῇ συνηθείᾳ· Θέογνις γὰρ ὁ ποιήσας τὰς ὑποθήκας* (v. 177. Br.) *φησί· „Χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥίπτειν καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων." τούτῳ οὖν ἐναντίως ὁ Περικλῆς ἀποφαίνεται. καὶ σκόπει τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἑρμηνείας, ὅτι καὶ τῆς εἰρημένης τοῦ Θεόγνιδος ὑποθήκης λανθανόντως ἐμνήσθη, καὶ ᾐνίξατο εἰπὼν τὸ δικαιότερον· τὸ γὰρ δικαιότερον συγκρίσεως ἔμφασιν ἔχει.* „Vulgo enim, ait Popp., *τοὺς πένητας καὶ ἀθλίους ῥιψοκινδύνους εἶναι* dicunt." Rursus *οἱ πλούσιοι δειλοί εἰσι πρὸς θάνατον, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν στερούμενοι*, ait Schol. Eur. Phoen. 600., quem Bloomf. attulit. Atque haec Thucydidis mens est: Fructibus divitiarum suarum si qui acquiescere volentes securitatem pacis periculis belli praeoptent, hi perpendant, veram felicitatis securitatem in libertate esse; libertatem vero tantum in fortitudine. Non igitur quibus nihil est, his potius, quia nullam aliam nisi in audendo, spem fortunae habeant, pericula incurrenda sunt, sed qui sua servare cupiunt, siquidem horum haec conditio est, ut bona perdere possint et mala nancisci. Magnanimi autem hominis est, magis timere sortem ignavia deteriorem factam, quam cum fortitudine nec sine spe boni exitus susceptum vitae periculum et vel obitum, qui tam brevi momento consequitur, ut vix sentiatur.

ἐν τῷ μετὰ τοῦ] *Ἐν τῷ* om. omnes edd. Stobaei p. 192. Schow., Lugd. *ἐν τῷ*, post *μετὰ τοῦ* collocant Laur. E. Vind. m. Ar. Chr. Dan. 47. 48. et Stobaei cod. A. apud Gaisfordium, *ἐν τῳ* cum Abr. scripserunt Gottl. Bekk. *Μετὰ τοῦ* omittendum censuerunt Tus. Schneid. ad Xen. Anab. 3, 2, 32. et Haack., qui uncis inclusit. Utrumque defendit Krueg. ad Dionys. p. 210., qui *τὸ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι* Graece dici putat pro das Benehmen mit Feigheit, et proinde totum intelligit den in dem Benehmen mit Feigheit erlittenen Nachtheil, quasi huic sententiae dicendae non suffecerit dixisse *ἡ ἐν τῷ μαλακισθῆναι κάκωσις*. Vis vocis Benehmen inest in ipsa forma verbi *μαλακισθῆναι*, nec opus est eam supplere per circumscriptionem *τὸ μετὰ τοῦ* etc. Equidem omittere malim *ἐν τῷ*, nam pro *ἐν τῷ* Thuc. etiam alibi ponit *μετὰ τοῦ*, velut 1, 6. *μετὰ τοῦ γυμνάζεσθαι*, ubi Schol. *ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ γυμνάζεσθαι*. Bekk. *ἔν τῳ* intelligere videtur bei irgend einem Anlasse, (pro quo 2, 87. est *ἔν τινι*), quod tamen hic non aptum esse adnotavit Haack., imo otiosum additamentum esset; quin Schaef. Appar. cr. Dem. Vol. 5. p. 769. adn. negat Graecum esse. Minime probanda est coniectura Burgessii *ἡ βιότου μετὰ τοῦ μαλ. κάκωσις*, nam voce poetica *βίοτος* hic scriptor non utitur. Mox *κοινὴ ἐλπίς* est *communis spes*, qua ductus hostis cogitet ab hoste se victorem discessurum. Quo sensu etiam *κοινὸς Ἄρης*, Homero *ὁμοίιος πόλεμος*, Latinis *communis Mars* dicitur, quippe ubi et caedas et caedaris communi periculo. Simili sensu poetae (ut Soph. El. 137. Ai. 130.) saepe habent *κοινὸς Ἅιδης*, qui et tibi pateat, et adversario, et Latini poetae *publicam cymbam* Charonis dixerunt, quippe quae omnes mortales exspectet. v. Schweigh. ad Athenae. Animadvv. Vol. 7. p. 226. Valck. Diatr. Eurip. p. 280 sq.

τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας ὅσοι πάρεστε οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πολυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες· τὸ δ' εὐτυχές, οἳ ἂν τῆς εὐπρεπεστάτης λάχωσιν, ὥςπερ οἵδε μὲν νῦν τελευτῆς, ὑμεῖς δὲ λύπης, καὶ οἷς ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁ βίος ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι ξυνεμετρήθη. χαλε-

44. τραφέντες] i. e. *sciunt se enutritos esse, adolevisse.* v. Matth. p. 1075. 2. De verbis τὸ — εὐτυχές v. ibid. p. 555. 1. Supple τὸ δ' εὐτυχὲς τοῦτο ἐπίστανται ὄν. v. Herm. ad Vig. p. 712. Porro in his verbis commixtio duarum loquendi rationum est. Dicas enim vel τὸ δ' εὐτυχές, ἐάν τις λάχῃ, vel εὐτυχεῖς δέ εἰσιν, οἳ ἂν λάχωσιν. Conf. 4, 18. 6, 14. 7, 68. 2, 62. praeiit Hom., de quo v. Heyn. Vol. 6. p. 536. Adde Schaef. ad Soph. El. 1060. Heind. ad Plat. Soph. p. 388. Matth. p. 1302 sq. 6. Mox de transitu ex coniunctivo λάχωσιν in indicativum ξυνεμετρήθη conf. 4, 92. et de λάχωσιν cum genitivo v. Matth. p. 636.

ξυνεμετρήθη] Soloni et Sophocli et cum his consentienti Thucydidi optabilius visum, non natum esse, quam gustatis vitae illecebris quotidie vices fortunae timere, vel certe imminens senium exspectare. v. Soph. Oed. C. 1227. Herm. Atque Solon apud Herodot. 1, 30 sqq. defunctum honesta morte Tellum, Atheniensem, beatissimum omnium iudicat, et post eum beatissimos Bitonem et Cleobin, quibus et in vita bene fuerit, et optimus vitae exitus contigerit, quem exitum qui deus iis impertiisset, eum ea re ipsum ostendisse, melius hominibus esse non nasci, et post hoc secundum felicitate, cito eo abire, unde venerint, quotidie enim hominum vitam casibus obnoxiam esse. Pericles aperte eadem sentiendi ratione imbutus hac fere cogitationum serie procedit. Ait propinquos defunctorum scire, se variis casibus per vitam usos, neque in ea aliter sperari posse, siquidem, ut Sophocl. v. 1217. ait, longa vita saepe eo res humanas adduxit, ut plus doloris quam voluptatis haberent. Addit, eos propinquos scire felicissimos mortalium esse, quibus vel exitus honestissimus (quemadmodum Tello apud Herodotum), vel luctus honestissimus, ut propinquis caesorum pro patria, contigerit, et quibus vita sic traducta sit, ut et in ea felices essent, et in felicitate decederent, quod Cleobi ac Bitoni contigisse Solon praedicat. Hinc duo sequuntur, et Pericli persuasum fuisse, vitae felicitatem non in diuturnitate ponendam esse, in quo convenit ei cum Sophocle v. 1213., et Periclem hoc erga propinquos solatio uti apparet: qui varios vitae casus ipsi experti sint, eos laetaturos, filios suos cognatosque iuvenes, antequam easdem vices fortunae sensissent, tota vita feliciter peracta (*quippe patria et libera et proinde felici*, v. adnot. ad 2, 61. init.), decoram mortem oppetiisse. Addit autem Pericles: *qui in felicitate decederent*, nam πρὶν ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν μηδὲ καλέειν κω ὄλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα, at εἰ (πρὸς τοῖς εὐτυχέσι) ἔτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ, οὗτος — ὄλβιος κεκλῆσθαι ἄξιός ἐστιν Herodot. 1, 32. Ipsa verba Periclis ita intelligo, quasi scriptum sit καὶ οἷς ξυνεμετρήθη ὁ βίος ἐνευδαιμονῆσαί τε ὁμοίως ἐν αὐτῷ (v. Matth. §. 533. adn. 2.) καὶ ἐντελευτῆσαι ἐν εὐδαιμονίᾳ i. e. *quibus vita ita traducta est, ut in ea et felices essent, et in felicitate decederent.* Nam „verbo ξυνεμετρήθη vitam non datam et concessam, sed actam et traductam significari, creber usus et huius verbi et adiectivi σύμμετρος est.“ Herm. ad Vig. p. 712. Alii intelligunt *concessa est* (ist zugemessen worden), quorum sententia in nominativo βίος ξυνεμετρήθη ἐντελευτῆσαι etc. (i. e. ξυνεμετρήθη ἐν τῷ βίῳ τὸ ἐντελευτῆσαι etc.) idem genus attractionis inest, quod 1, 132. extr. in

πὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις, αἷς ποτε καὶ αὐτοὶ ἠγάλλεσθε· καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασάμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὗ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ. καρτερεῖν δὲ χρὴ καὶ ἄλλων παίδων ἐλπίδι οἷς ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσθαι· ἰδίᾳ γάρ τε τῶν οὐκ ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμενοί τισιν ἔσονται, καὶ τῇ πόλει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ ἐρημοῦσθαι καὶ ἀσφαλείᾳ, ξυνοίσει· οὐ γὰρ οἷόν τε ἴσον τι ἢ δίκαιον βουλεύεσθαι οἳ ἂν μὴ καὶ παῖδας ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλλόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅσοι δ' αὖ παρηβήκατε, τόν τε πλείονα κέρδος ὃν εὐτυχεῖτε βίον ἡγεῖσθε καὶ τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ

verbis καὶ ευρεν αὐτὸν ἐγγεγραμμένον κτείνειν i. e. ἐγγεγραμμένον περὶ αὐτοῦ κτείνειν αὐτόν. v. Matth. p. 595. Thuc. 8, 91. Hanc interpretationem verbi ξυνεμετρήθη praefero, quia altera explicatio (Hermanni) ὥςτε ἐντελευτῆσαι etc. requirit. Recte iam Schol. extrema huius loci ita exposuit: ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ ζῆσαι καὶ τελευτῆσαι. Sponte enim intelligitur, omnibus mortalibus moriendum esse, „unde sequitur, ait Herm., ἐνευδαιμονῆσαι quum non ambiguum sit, quippe intelligendum de prospero vitae statu, etiam verbum ἐντελευτῆσαι dictum esse de morte placida," non aliter ac si scripsisset καὶ ἐντελευτῆσαι ἐν ταύτῃ τῇ εὐδαιμονίᾳ sive καὶ οἷς ἐν βίῳ εὐδαίμονι ἀεὶ ἐντελευτῆσαι συνέτυχε. De verbis ex ἐν compositis, quorum Graeci amantissimi sunt, v. Porson. Adv. p. 265. Elmsl. ad Eurip. Bacch. 508. Deinde ὧν καὶ πολλάκις idem est, quod ὅτι αὐτῶν καὶ πολλ. etc. Mox εὐτυχίαις Schol. explicat per τοῖς τέκνοις.

οὗ — ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ] Graeci, ubi participium cum verbo finito diversi regiminis coniungitur, eo casu utuntur, quem participium postulat. Krueg. ad Dionys. p. 119. Et ἀφαιρεθῇ dedi ex libris nonnullis pro vulgata ἀφαιρεθείη, quia coniunctivo opus est, quum orator non loquatur de iis, qui aegre ferant, quod aliquando, si quid aliud eveniat, bonis priventur, sed de iis, qui dolent bona iam amissa, quare praecedit στερίσκηται i. e. *quo aliquis privatus fuerit*, ut monuit Popp. Mox inde a verbis ἰδίᾳ — ξυνοίσει binae sententiae se excipiunt per γάρ incipientes; atque priori quidem ratio redditur, cur καρτερεῖν debeant, qui liberis orbi facti spem novae prolis concipere possint. Nam futura soboles, ait, amissae oblivionem parabit, ac sic commodum duplex civitati redundat, alterum quod defensoribus non carebit, alterum quod tutius aget. Atque hoc postremum, cur civitas tutius actura sit, altera sententia causali: οὐ γὰρ οἷόν τε etc. explicatur. Nam sic, ait, magis amore reipublicae accendentur, quum, qui nullos liberos habent, minus salute vel damno reipublicae tangantur. Et quod ἰδίᾳ scriptum est, Schol. γράφεται, ait, ἡδεῖα, τουτέστι γλυκεῖα ἡ λήθη τῶν ἀπελθόντων τέκνων, εἰ ἐπιγεννηθέντες γίνονται παῖδες. „Lectionem ἡδεῖα fateor mihi videri nimis scitulam et bellulam, ut plane frigeat. Et vero ἰδίᾳ aperte respicit ad τῇ πόλει." Bau. Et λήθη est *causa oblivionis*. v. Iacobs. ad delect. Epigr. Gr. 11, 41. De ἔσονται cum singulari λήθη v. Matth. p. 611. med. Paulo post apodosis initium habet a verbis τόν τε πλείονα etc. Etenim bona simul cuncta ut homo consequatur, id quidem fieri posse negat Solon apud Herodot. 1, 31., quemadmodum ne terra quidem sit ulla, quae cuncta sibi suppeditet, sed aliud habeat, alio indigeat; quae vero plurima habet, eam optimam esse.

κουφίζεσθε, τὸ γὰρ φιλότιμον ἀγήρων μόνον, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν, ὥςπερ τινές φασι, μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι. παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε πάρεστε ἢ 45 ἀδελφοῖς ὁρῶ μέγαν τὸν ἀγῶνα· τὸν γὰρ οὐκ ὄντα ἅπας εἴωθεν ἐπαινεῖν, καὶ μόλις ἂν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς οὐχ ὁμοῖοι ἀλλ' ὀλίγῳ χείρους κριθείητε. φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμηται. εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικείας τι ἀρετῆς ὅσαι νῦν ἐν χηρείᾳ ἔσον-

ἐν τῷ ἀχρείῳ] Schol. τῷ γήρᾳ δηλονότι Diod. 13, 14. οἱ ἐν ταῖς ἡλικίαις τὴν ἐν τῷ πολέμῳ χρείαν παρέχεσθαι μὴ δυνάμενοι. Τὸ ἀχρεῖον est *aetas imbellis, armis ferendis non apta*, cui contrarie ponitur τὸ καθαρόν. Similem vim vox utilitatis habuit in medio aevo. v. Krause Gesch. d. heutig. Eur. Vol. 3. p. 59. adn. Conf. Iustin 2, 11, 3. et Doederl. in script. Academ. (Erlang. 1827. 4.) Denique ad τὸ κερδαίνειν Schol. adnotavit: φιλάργυροι γὰρ οἱ γέροντες. „Fortasse ad Simonidem respicit, de quo Plutarch. 2, 781. ita scribit: ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας αὐτῷ, ὅτι, τῶν ἄλλων ἀπεστερημένος διὰ τὸ γῆρας ἡδονῶν, ὑπὸ μιᾶς ἔτι γηροβοσκεῖται τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν." Bloomf.

45. παισί] Usitatior ordo verborum erat τοῖς παισὶ δ' αὖ τῶνδε, ὅσοι πάρεστε. Nunc ad τῶνδε repetendum παῖδες, et ad παισί propter articulum omissum supplendum ὑμῖν. Itaque vulgari modo et plene ita scribendum erat: ὅσοι δ' αὖ τῶνδε πάρεστε παῖδες ἢ ἀδελφοί, ὑμῖν ὁρῶ. — Popp. post Gottl. Mox καθ' ὑπερβολήν est *per eximiam virtutem vestram*. Nam κατά cum acc. modo est *propter*, ut in κατὰ ἔχθος, sive *per*, modo *quod attinet ad*, ut in κατὰ ἀξίωσιν.

τοῖς ζῶσι] Meyer. Tur. de h. l. (si recte intelligo,) ita sentit, sententiam: *homines invidere aemulis, dum vivunt* Graece dicendam fuisse: φθόνος γὰρ πρὸς τὸ ζῶν ἀντίπαλον. Verba scriptoris non aliam explicationem admittere, quam *invidia viventes premuntur ex aemulatione*. At πρός non videtur separari posse a φθόνος. Quid prohibet, quominus intelligamus: *invidia est inter vivos erga aemulos?* Verbis τοῖς ζῶσι scriptor amplectitur et eos, qui invident, et quibus invidetur, nam invidia aemulorum mutua est. Quod Meyer. vult, Graece ita dicendum erat: φθόνος γὰρ πρὸς τοὺς ζῶντας ἐκ τοῦ ἀντιπάλου. Ac τὸ ἀντίπαλον intelligendos esse *aemulos*, non *aemulationem*, ea quoque indicant, quae contrarie ponuntur: τὸ μὴ ἐμποδών i. e. ii, qui non impedimento, *non aemuli* sunt (utpote mortui.). Ubi tenendum, Graecis τὸ μὴ ἐμποδών una duo significari, quae Latine non aliter dixeris, quam *non aemulos* et *non viventes*, seorsum utrumque. Goethe: die uns noch irgendwo in den Weg kommen können. De neutro τὸ ἀντίπαλον (vulgo ante Gottl. τὸν ἀντίπαλον) v. Matth. p. 555, 1. Mox locum de officio sexus muliebris explanat et partim convertit Addiso in Spectator nr. 81. Porro ὅσαι sequitur, quasi praecesserit γυναικῶν, non γυναικείας. Et ὑπαρχούσης φύσεως est *indole, quam pro sexu suo habent* sive die Natur ihres Geschlechts. Sic 2, 61. τῆς ὑπαρχούσης δόξης significat famam, quae de civitate obtinet, der Credit, in dem zu stehen dem Staate angemessen ist. Ad μὴ χείροσι Dukas adnotavit: τουτέστι μὴ γενέσθαι ἐπιδεικτικωτέρας καὶ φανερωτέρας ἑαυτῶν πέρα τοῦ δέοντος ὀλοφυρομένας. Conf. Plut. de Mulier. Virtut. Vol. 7. p. 1. Apophthegm. Lacon. p. 354. 366. Wytt. Synes. de Provid. p. 105. coll. Toup. Emendd. in Suid. Vol. 1. p. 25. Schol. ἀρετὴ γυναικὸς σιωπωμένη κηρύττεται.

ται μνησθῆναι, βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ. 46 *εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶχον πρόςφορα, καὶ ἔργῳ οἱ θαπτόμενοι τὰ μὲν ἤδη κεκόσμηνται, τὰ δὲ αὐτῶν τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρι ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον στέφανον τοῖςδέ τε καὶ τοῖς λειπομένοις τῶν τοιῶνδε ἀγώνων προτιθεῖσα· ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέγιστα, τοῖς δὲ καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι. νῦν δὲ ἀπολοφυράμενοι ὃν προςήκει ἕκαστος ἀποχωρεῖτε.*

46. *μέχρι ἥβης*] Schol. *μέχρι ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν* i. e. donec *ἔφηβοι* facti sunt. Anno quintodecimo peracto iuventus Attica subiit *δοκιμασίαν*, pubertatis, quam secuta est aetas, quam appellabant *ἐπιδιετὲς ἡβῆσαι*. Hoc spatium duorum annorum quum in gymnasiis et sub aliis magistris transegissent, aetate duodeviginti annorum in lexiarchicas tabulas *ἔφηβοι* facti referebantur, in Agrauli luco *πανοπλίᾳ* induti sacramentum dicebant, et ab eo tempore duos ephebiae usque ad vicesimum annos in terrae Atticae circitoribus (*περιπόλοις*) agebant. Militiam extra fines patrii soli demum ex ephebis egressi obibant. At civium in bello caesorum filii, postquam usque ad pubertatem (*μέχρι ἥβης*) publico sumtu nutriti erant, in theatro habita concione publice arma acceperunt, paucis ante tragoedias in Dionysiis urbanis exhibitas diebus. Id fiebat nono mense Elaphebolione. Deinde filii civium pro patria defunctorum una cum ceteris sua sibi arma suo sumtu parantibus exeunte anno examinabantur et lexiarchicis tabulis inscribebantur, posthac vero proximo mense Boedromione sacramento in Agrauliis adigebantur. v. Boeckh. in script. Academ. a. 1819. et 1819. 20. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 173 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 252 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 123.

τοῖς δέ] Sic scribendum pro *τοῖςδε* ex regula Buttmanni Exc. 12. ad Demosth. Or. Midian. conf. Herm. ad Soph. Philoct. 87. „Buttm. ad Soph. Phil. p. 74. negat, scriptores prosae orationis in huiusmodi apodosi unquam *ὅδε*, sed semper *οὗτος* aut fortius *οὗτος δέ* dicere, inde ivit demonstratum, apud poetas *ὅδε* illud sic usurpatum semper *ὁ δέ* scribendum esse divisim: ut docet hic locus, partim vere, partim minus. Nam in prosa etiam non solum *οὗτος* vel *οὗτος δέ*, sed etiam *ὁ δέ* licuit usurpari, idque h. l. Thucydidis erat reddendum.“ Dind. At Matth. §. 470. 2. exempla opponit pronominis *ὅδε* post *ὅς* positi, et dubitanter de hoc quidem loco loquitur. „Particula *δέ* in apodosi non solum I. ibi ponitur, ubi subiectum eius cum vi effertur, atque protasis subiecto opponitur, quibus locis Latini quoque *vero* dicunt, (Thuc. 8, 70. *ὡς — οἱ δὲ τετρακόσιοι* etc.), sed etiam II. modo Homerico et Herodoteo post particulas temporales in protasi particula *δέ* instructas eadem reddit in apodosi (velut 5, 16. *ἐπειδὴ δέ — τότε δέ —*). Et ne praecedit quidem semper eadem particula in protasi sententiarum tempus indicantium. Vid. Matth. p. 1247. Dubitationem movent verba *ἆθλα γὰρ οἷς κεῖται — τοὺς δὲ καὶ ἄνδρες* etc. III. Ubi scriptores post parenthesin sententiam repetunt, quae ante parenthesin adfuit, et prior sententia *δέ* additum habet, idem *δέ* posteriori sententiae addi solet. v. Herm. ad Soph. El. 776. Matth. l. c.“ Popp. His addi potest IV., quemadmodum post *ὅτε — ἐπεὶ — ἕως* saepe in apodosi *δέ* ponitur, ita etiam in comparationibus poni. v. Herm. ad Soph. El. 27.

ἀπολοφυράμενοι] Schol. Thuc. 2, 61. *ἀπαλγήσαντας — ἀντὶ τοῦ*

Τοιόςδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο ἐν τῷ χειμῶνι τούτῳ· καὶ 47 διελθόντος αὐτοῦ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε ἐτελεύτα. τοῦ δὲ θέρους εὐθὺς ἀρχομένου Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τὰ δύο μέρη ὥςπερ καὶ τὸ πρῶτον ἐςέβαλον ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ καθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν. καὶ ὄντων αὐτῶν οὐ πολλάς πω ἡμέρας ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκῆψαι καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, οὐ μέντοι τοσοῦτός γε λοιμὸς οὐδὲ φθορὰ οὕτως ἀνθρώπων οὐδαμοῦ ἐμνημονεύετο γενέσθαι. οὔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρκουν τὸ πρῶτον θεραπεύοντες ἀγνοίᾳ, ἀλλ' αὐτοὶ μάλιστα ἔθνῃσκον ὅσῳ

παυσαμένους ἀλγεῖν, ὥςπερ τὸ ἀπολοφυράμενοι. In ἀπό est vis cessandi v. Valck. ad Herodot. 9, 31. „Accuratius tamen explicueris: ἀλγήσαντας μὲν, παυσαμένους δὲ τοῦ ἀλγεῖν." Krueg. ad Dionys. p. 196. Mox ἀποχωρεῖτε meliores libri, et in his Ven. Vulgo ἄπιτε. „Ἄπιτε ex optimorum librorum auctoritate in ἀποχωρεῖτε recte mutavit Popp., quamquam glossam esse existimarunt Wass. Gottl. Haack. Bekk. et nuper Web. Abh. etc. p. 16. At plane nequit dispici, quomodo vel stolido interpreti in mentem verbum ἄπιτε venerit, quod ne potest quidem falso intelligi, alio verbo explicare, quod neque planius neque obscurius est. Contra quum ἀποχωρεῖτε Thuc. scripsisset, interpretem praeeunte Platone, quem secutus etiam est Sophista Demosthenicus, (auctor Epitaphii, qui magni oratoris nomen mentitur), ἄπιτε adscripsisse verisimile est." Westerm. Quaest. Demosth. P. 2. p. 69.

47. τὰ δύο μέρη] Duplex nominativus pro τῶν Πελοπ. τὰ δύο μέρη. v. Matth. p. 627. Mox propter τὸ πρῶτον v. 2, 10. Deinde λεγόμενον „est nominativus absolutus et intelligitur αὐτήν. Accuratius ita diceretur: λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον ἐγκατασκῆψασα. Sed, ut saepe fit, ex illo λεγόμενον μέν, *ut quidem dicitur*, suspendit reliqua, posito infinitivo." Herm. ad Vig. p. 713, 39., at Popp. negat, λεγόμενον significare *ut dicitur*, sed *quum dicatur*, et alibi *quamvis dicatur*. Schol. structuram ad sensum factam putat: τὸ δὲ λεγόμενον ὡς πρὸς τὸ νόσημα, (quod latet in ἡ νόσος) ὑπήντησεν, et provocat ad Homeri Od. 12, 74. Conf. Greg. Cor. p. 94. Suid. in νόσον ἔχειν, Phavorin. in νεφέλη, Hemsterh. ad Lucian. D. M. c. 15. Davis. ad Cic. de N. D. 2, 44. Matth. p. 811. adn. Proximo cap. de hoc morbo semper genus neutrum usurpatur, quasi νόσημα adfuerit, quod sequitur demum c. 51. Propter id ipsum et quia αὐτήν ad ἐγκατασκῆψαι non est additum, ac λεγόμενον non est *ut dicitur*, Popp. transit in partes Scholiastae, addens Sophoclem in Phil. 742. inverso modo αὕτη post νόσημα posuisse, quasi νόσος praecessisset. Verbum ἐγκατασκῆψαι „proprie de fulmine usurpatur, transfertur autem ad mala quaevis graviora cum impetu irrumpentia. v. Valck. ad Eurip. Hippol. p. 212." Gottl. Mox propter Lemnum conf. Od. Muell. Orchom. p. 302, 4. Deinde οὕτως iunge cum γίγνεσθαι. v. Matth. p. 612. c. p. 1238. §. 612.

ἀγνοίᾳ] Converte iuxta Scholiastam et Vallam: *neque enim medici sufficiebant morbo curando, primum remedia illi adhibentes prae ignorantia*, sive eum non noscentes. Kistem. Similiter Dukas: μὴ εἰδότες τὸ πάθος, ὅ τι ποτ' ἦν. Poppo haec verba triplici modo intelligi

καὶ μάλιστα προςῄεσαν, οὔτε ἄλλη ἀνθρωπεία τέχνη οὐδεμία· ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἱκέτευσαν ἢ μαντείοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάντα ἀνωφελῆ ἦν, τελευτῶντές τε αὐτῶν ἀπέστησαν 48ὑπὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι. ἤρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶτον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐς Αἴ-

posse docet: „Prout, ait, τὸ πρῶτον et ἀγνοίᾳ aut cum ἦρχουν aut cum θεραπεύοντες iungimus, scriptor dixit aut *medicos propter ignorantiam morbi primum nihil curando profuisse*, postea autem sane utilem eorum operam fuisse.“ Quod falsum esse, ex c. 51. non l. ab init. disci monet Kistem. Pergit Popp. „Aut dicit, *medicos propter inscitiam morbi nihil utilitatis attulisse, quum primum curarent*, quod postea, incertum qua de causa, praetermissum esse; aut *medicos nihil opis tulisse, quum primum propter inscitiam morbi aegrotantes curarent*, quod intellecta morbi saevitia artem eludente ab iis omissum esse.“ Haec tertia explicatio mihi videtur praeferenda esse: nam et rationem reddit, cur initio morbum sanare tentaverint, cuius conatus causa erat morbi natura ignorata, et cur aegrotantes adierint, quod periculum non noverant, brevi tamen cognoscebant. Accedit, quod hac tertia explicatione id, quod in altera deest, suppletur. Denique ordo verborum talis est, qualem tertia illa explicatio requirit. Mox de formula ὅσῳ καὶ μάλιστα v. Matth. p. 861. init.

ἀνθρωπεία τέχνη] Huc fortasse musica referenda. v. Schoencke de Peste Athenienses affligente (Lips. 1821.) p. 37. Popp. Mox alii libri μαντείοις, alii μαντείαις. Formam, quae est neutrius generis, Thucydidem tam de loco, quam de ipsis responsis usurpare, Popp. adnotavit. De re ipsa conf. Diod. 12, 58., qui Delum pestilentiae causa ex oraculi monitu expiatam esse narrat. Ad τοῖς τοιούτοις Schol. adnotavit: οἷον μαντικῇ, ἐπῳδῇ. „Expiationes et lustrationes, quibus ad morbos profligandos veteres saepe usi sunt, atque incantationes haud dubie dicit. Conf. Schoencke p. 37.“ Popp.

48. Si quaeritur, cuinam febrium generi morbus Atheniensium accensendus sit, nemo, cui de hac re iudicare convenerit, negabit, illum, si totum decursum et symptomata ab auctore relata spectes, maxime esse affinem typho contagioso eique putrido. Quod praecipue comprobat animi defectus omniumque rerum desperatio, quibus aegri afflicti erant, morbo primum irruente; dein signa, quae dicunt catarrhoso-phlegmonosa; tum vomitus biliosi, praesertim vero typus morbi septenarius i. e. terminatio morbi diebus criticis facta, denique exitus, quibus typhus bellicus finiri solet, varii, internarum et externarum partium gangraena. Mitiore iam facta contagii potentia, morbus antea rapide decurrens abiisse videtur in lentum diuturnumque. Tali enim morbo, qui neque acer neque acutus (οὐκ ὀξεῖα, ὥςπερ ἄλλων, οὐδὲ σύντονος) fuit, sed diuturnus et saepius alternans corpus sensim confecit (καὶ μῆκος ἐν ποικίλαις ἐχούσῃ μεταβολαῖς διαχρωμένη τὸ σῶμα σχολαίως) correptus Pericles tardae succubuit morti, Plut. V. Pericl. 38. init. Huiusmodi febris typhosae species apud medicos sonat *febris nervosa versatilis*. Satis autem distinguit morbum a communi typhi bellici genere exanthema illud, quod auctor verbis φλύκταιναι καὶ ἕλκεα denotat, neque minus oculorum gangraena atque pudendorum, quae omnino propria apparent signa peregrinamque morbi originem indicant. Krauss. Disquisit. de natur. morbi Athen. (Stuttg. 1831.) p. 30 sq.

ἐξ Αἰθιοπίας] Gravissimos, qui terrarum orbem peragrarunt, morbos post illum a Thucydide descriptum, variis seculorum intervallis

ττον καὶ Λιβύην κατέβη καὶ ἐς τὴν βασιλέως γῆν τὴν πολ-
ν. ἐς δὲ τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε, καὶ τὸ
ῶτον ἐν τῷ Πειραιεῖ ἥψατο τῶν ἀνθρώπων, ὥςτε καὶ ἐλέχθη
' αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐςβεβλήκοιεν ἐς τὰ
έατα· κρῆναι γὰρ οὔπω ἦσαν αὐτόθι. ὕστερον δὲ καὶ ἐς τὴν
ω πόλιν ἀφίκετο καὶ ἔθνησκον πολλῷ μᾶλλον ἤδη. λεγέτω
ι οὖν περὶ αὐτοῦ ὡς ἕκαστος γιγνώσκει καὶ ἰατρὸς καὶ ἰδιώ-
; ἀφ' ὅτου εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτό, καὶ τὰς αἰτίας ἅςτινας
ιίζει τοσαύτης μεταβολῆς ἱκανὰς εἶναι δύναμιν ἐς τὸ μετα-
ῆσαι σχεῖν· ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνετο λέξω, καὶ ἀφ' ὧν ἄν τις
πῶν, εἴ ποτε καὶ αὖθις ἐπιπέσοι, μάλιστ' ἂν ἔχοι τι προ-
ὼς μὴ ἀγνοεῖν, ταῦτα δηλώσω αὐτός τε νοσήσας καὶ αὐτὸς
ν ἄλλους πάσχοντας. τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὡμολογεῖτο, ἐκ 49
ντων μάλιστα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγ-
εν ὄν· εἰ δέ τις καὶ προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπε-

, eosque specie Attico morbo simillimos memoriam temporum per-
ιtanti reperiri, scribit Krauss. p. 39. Quos omnes ex Aethiopia aut
te Aegypto emersisse, omnes uno ore scriptores consentire addit.
mam illarum febrium Aethiopicarum, quae in genus mortalium se-
ı post Chr. N. secundo (paulo postquam M. Antoninus imperium
inuerat, 165—168 post Chr. N.) Romam et Asiam depopulata in-
rit, a Galeno esse memoratam. Secundam tertio seculo (Impera-
bus Gallo et Volusiano inde ab a. 252. ad 267.) terras pervagatam
ı ab aliis Patribus Ecclesiae tum Eusebio et Cypriano describi.
tiam, quae seculo sexto incubuerit et duraverit per quatuor in-
iones inde ab a. 542. post Chr. N., in pestilentiam ipsam inguina-
n degenerasse; a Pelusio ortam ad extremas oras dimanasse; eam-
ab Euagrio et Procopio commemorari. Ac duabus quidem prio-
ıs eandem fere speciem fuisse, quam morbo Attico; tertiam autem
certe ex parte similem cognosci ex iis, quae scriptores autoptae
raverint. Haec deinde p. 41. et sqq. fusius pertractat et p. 54.
febres Aethiopicas his nominibus ex arte designat, appellans
nam Typhum Aethiopicum Antiquorum; alteram febrem Aethiopicam
ridam; tertiam Typhum Antiquorum pustulosum. Mox τὴν πολλὴν
in *maximam partem*. Πολύς dicitur pro *magnus*, ut 7, 13. Sic
ini *multa tellure* et *in multam noctem*. v. Dorv. ad Charit. p. 464.
nde famam de venenis in cisternas iniectis (et idem nostra aetate
Galliam, Hispaniam etc. Cholera morbo ingruente hominibus per-
sum fuisse novimus,) refutat Schoencke p. 16., nam φρέατα cisternae
t ad aquam pluviam excipiendam. v. Herodot. 3, 108. Demosth.
. Polycl. p. 1225. Reisk. Mox structura haec est: ἅστινας νομίζει
ὰς εἶναι δύναμιν σχεῖν τοσαύτης μεταβολῆς ἐς τὸ μεταστῆσαι.
ıc. 6, 20. μεταβολή et μετάστασις pariter ita discernit, ut illa sit
cedens, haec consequens, illa *mutatio* in universum, haec *rerum*
ersio, quare Popp. locum ita interpretatur: *et dicat eas causas,*
putet tantae mutationis esse idoneas, ut vim ad rerum conversionem
endam habuerint, quum annus a morbis immunis mutatus sit in
νοσῶδες. Et probat Kleinii versionem: und welche Ursache bei
r solchen Veränderung er für hinreichend hält, um diese Umge-
ung zu bewirken. Hi igitur verba τοσαύτης μεταβολῆς cum αἰτίας
unt, non cum δύναμιν, quae posterior ratio aperte collocatione
orum iuvatur.

κρίθη. τοὺς δ' ἄλλους ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως, ἀλλ' ἐξαίφνης ὑγιεῖς ὄντας πρῶτον] μὲν τῆς κεφαλῆς θέρμαι ἰσχυραὶ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ φλόγωσις ἐλάμβανε, καὶ τὰ ἐντός, ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα, εὐθὺς αἱματώδη ἦν καὶ πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυςῶδες ἠφίει· ἔπειτα ἐξ αὐτῶν πταρμὸς καὶ βράγχος ἐπεγίγνετο, καὶ ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος μετὰ βηχὸς ἰσχυροῦ· καὶ

49. ἀπεκρίθη] i. e. *omnia in hunc morbum concesserunt.* Significat omnes morbos in hunc morbum depositos, in eum secessisse, excretos et expurgatos esse. v. Foes. Oecon. Hippocr. p. 74 sq., id quod aliis verbis c. 51. dicit: ὃ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. Suidas ἀπεκρίθη, ἀφωρίσθη. Gottl. Κρίσιν et κρίνεσθαι apud medicos artis vocabula de morborum mutationibus esse, ideoque hoc enuntiatum proprie Gallice enuntiandum esse toutes ces maladies dans leur crise se séparaient de leur charactère propre pour prendre le charactère de celle-ci docet Gail., qui bene Agathiae verba ἅπαντα δὲ (πάθη) εἰς ὄλεθρον ἀπεκρίνετο comparat. Conf. etiam Abr. Dilucc. p. 227. Ex his verbis morbum ἐπιδήμιον fuisse demonstrat Schoencke p. 22. Popp. Conf. Krauss. p. 15 sq. Mox προφάσεως etc. est: *quum nulla causa aperta antegressa esset.* Deinde θέρμαι per vocem πυρετός explicat Timae. Lex. Plat. p. 139. Conf. Lobeck. ad Phryn. p. 341. Krauss. p. 16. negat hanc Timaei interpretationem ad h. l. aptam esse, recte Lucretium 6, 1144. convertisse: *Principio caput incensum fervore gerebant.* Conf. Virg. Ge. 3, 505. Febres ait huius generis ab aestu capitis et turgore ac rubore faciei, sanguinis impetu in caput, maxime in cerebrum ipsum excitato incipere solere. „Hic, ubi κεφαλῆς additum est et non morbi genus, sed indicium proponitur, θέρμαι febris esse non potest, verum τῆς κεφαλῆς θέρμαι sunt *capitis fervores*, ad quos non raro phrenitis sive encephalitis (Gehirnentzündung) mox accessit." Popp., qui pluralem θέρμαι comparat cum ψύχη καὶ θάλπη. Idem docet, verbum φλόγωσις ad oculos spectare proximis verbis ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα demonstrari.

τὰ ἐντός] Schol. τοῦ στόματος δηλονότι, id quod Popp. probat, quod et addita verba ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα demonstrent, et quod ad alias interioris corporis partes demum inde a verbis καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ etc. scriptor progrediatur. Conf. Lucret. 6, 1146. Virg. Ge. 3, 508. Ovid. Metam. 7, 556. Deinde πνεῦμα ἄτοπον est spiritus teter, quem aegroti emittebant. „Ἄτοπον Suidas explicat per μοχθηρὸν, ἀνυπομόνητον. [Conf. Anecdd. Bekk. 1. p. 460, 8.] Pausan. 5, 5, 5. τὸ ἄτοπον τῆς ὀσμῆς." Bloomf., unde *tetrum* significari concludit. Conf. Lucret. v. 1153. Contra Arn. interpretatur *mirifice foetidum.* Mihi videtur esse ein ungesunder Athem. Vid. adn. ad 2, 51. init. Mox βράγχος Schol. explicat per νόσημά τι περὶ τὸν βρόγχον, ὃ τὰς σῦς μάλιστα διαφθείρει. Duk. citat Aristotel. 8. H. A. 21. Verbis ὁ πόνος Schoencke p. 25. *dolorem* significari intelligit. At „πόνος non, ut interpretes nonnulli volunt, vim doloris habet, sed ipse potius morbus intelligendus est, qui, postquam descenderat in pectus, affectionem, quam dicunt catarrhoso-phlegmonosam progenuit." Krauss. p. 16.

βηχός] Thom. M. βὴξ καὶ ἐπὶ θηλυκοῦ καὶ ἐπὶ ἀρσενικοῦ — Θουκυδ. etc. Abresch. Misc. Obss. 3, 1. p. 150. adiectivum ἰσχυρός putat h. l. commune esse, aliter βήξ hoc uno loco masculinum fore. Hoc firmatur loco 3, 85., ubi est ἰσχυρὸς λιμός. Ad vocem καρδίαν Schol. adnotavit, ὅτι καρδίαν οἱ ἀρχαῖοι τὸν στόμαχόν φασι, καὶ καρδιωγμὸν τὸν πόνον τοῦ στομάχου. „Καρδία, ut Nemesius de Nat. Homin. c. 20. docet, hic est *os ventriculi*, de quo plura vide apud Foes. ad Hippocr. 2. Epidem. 2.

ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀνέστρεφέ τε αὐτὴν καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν

et Gatack. 2. Adv. Miscc. 16. Interpres Latinus hic *cor* convertit, fortasse secutus Lucretium, qui 6, 1150. haec ita effert: *Inde ubi per fauces pectus compleral et ipsum Morbida vis in cor moestum confluxerat aegris.* Victor. 27. V. L. 17. eo nomine reprehendit Lucretium, quasi qui hanc significationem vocis *καρδία*, qua Thuc. ea utitur, ignoraverit. Sed Lambin. ad Lucret. et Hier. Mercurialis 1. V. L. 1. putant, Lucretium potius imitatione Graecorum et eadem significatione *cor* dixisse, qua illi *καρδίαν*. Hoc benignius est et mihi verius videtur." Duk. v. Heind. ad Hor. 2. Serm. 3, 28. Krauss. p. 16 sq. adnotavit, medicos Graecorum veteres ipsumque Hippocratem pariter atque artis medicae imperitos verbo *καρδία* modo *cor* modo *os ventriculi* et ipsum *ventriculum* significare, fortasse etiam illam regionem ventriculi, quam Romani *scrobiculum cordis*, Germani Herzgrube appellant. Hippocr. Praedictt. 1, 9. *καρδίας πόνος ἅμα ὑποχονδρίῳ συντόνῳ καὶ κεφαλαλγίῃ κακόηθες*, ubi Krauss. intelligit os ventriculi et ipsum ventriculum. At apud Lucretium omnino non de eadem aerumna vel ullo indicio morbi agi, sed *cor moestum* esse animum abiectum, demissum (*τὴν ἀθυμίαν* c. 51.), probare Meisterum Schauergemälde der Kriegspest in Attic. p. 37 sqq. et 117 sqq., Popp. adnotavit.

ἀνέστρεφε] Conf. Galen. in Hippocr. Progn. Comm. 3. p. 162., ubi hunc Thucydidis locum affert, addens: *τὸ ἀναστρέφειν ἐπὶ τῆς πρὸς ἐμετὸν ὁρμῆς εἶπε.* Schoenck. p. 26. Affectio morbosa erat talis et tanta, ut ad motum abnormem, perversum sive antiperistalticum ventriculus excitaretur." Krauss. p. 17.

ἀποκαθάρσεις] *Ἀνακαθάρσεις τῶν τις ἰατρῶν ἔφη γραπτέον εἶναι, ὅσον γὰρ ἐς ἐμετὸν ἄνω, ἀνακάθαρσις λέγοιτ' ἄν, ὃ δὲ τῷ ζώῳ κάτω διαχωρεῖ, τοῦτο ἐν δίκῃ ἀποκάθαρσις ὀνομάζοιτο· ἀλλ' ἐνταῦθα Θουκυδίδης ἁπλῶς εἰπὼν ἀποκάθαρσιν, ὁποτέραν ἐννοεῖ, οὐκ εἴρηκεν· ἴσως γὰρ τὴν ἐς τὰ κάτω λέγει· πλὴν ὅτι παρακατιὼν διάῤῥοιαν τοῦτο λέγει.* Dukas, ubi Popp. addit, proxima verba *πᾶσαι ὅσαι — ὠνομασμέναι εἰσίν* demonstrare, non de uno, verum de omnibus eiusmodi excretionum generibus, quae aut vomendo aut alvo soluta fiunt, agi. „Thuc. his verbis indicat materiarum biliosarum evacuationes, inprimis per vomitum factas, quae inter se differebant et colore et odore et sapore. Hippocr. enumerat vomitus coloris et prasini et flavi et aeruginosi et lividi vel nigri, odoris autem foetidi vel subputridi et putridi. Sapore sunt illae plerumque acres, corrodentes, raro mitiores in febribus typhosis." Krauss. p. 17. Mox *μετὰ ταλαιπωρίας* Schol. intelligit *μετὰ τῆς δυσεντερίας.* „Fr. Hoffm. convertit: *summa cum defatigatione*; alii autem *cum ingenti cruciatu.* Equidem in voce vim utriusque versionis inesse arbitror. Quod quidem demonstrat eiusmodi morbis decumbentium observatio." Krauss. p. 17. Mox „pro *κενή* Lambin. *πυκνή* ponendum esse censet, ductus auctoritate Lucretii v. 1159. *Singultusque frequens noctem per saepe diemque Corripere assidue.* Sine dubio Lucret. usus est Hippocratis verbo, qui in Hist. Morbor. 12. (libr. 3. de Morb. Popul. Sect. 1.) feminam quandam his affectionibus laborasse refert: *ἤμεσε πολλὰ, μέλανα, δυςώδεα· λυγμὸς πολὺς, δίψος ἐπιπόνως.* Alia etiam quaedam Lucret. ex Hippocratis libris sumta verbis ipsis reddidit. — Ex his colligo, poetae auctoritati nimis Lambinum indulgere, quum a verbis Thucydidis eum saepius recessisse liqueat. Gottleberum autem, qui Lambini coniecturam refutans, *λύγξ*, ait, per se est singultus frequens, sequi non possum, nam et *λύγξ* et singultus significat motus convulsivos diaphragmatis singu-

ἐπῄεσαν, καὶ αὗται μετὰ ταλαιπωρίας μεγάλης. λύγξ τε τοῖς πλείοσιν ἐνέπεσε κενή, σπασμὸν ἐνδιδοῦσα ἰσχυρόν, τοῖς μὲν μετὰ ταῦτα λωφήσαντα, τοῖς δὲ καὶ πολλῷ ὕστερον. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλω-

los et quidem tales, ut inspirationem inducant violentam rapideque transeuntem. Satis nota est sententia medicorum Coicorum illa: *σπασμοὶ γίγνονται ἢ ὑπὸ πληρώσιος ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.* Unde verbum *κενή* eandem, quam Hippocratea *ὑπὸ κενώσιος*, vim habere, in aperto esse videtur: optime enim hoc congruit cum Thucydidis ratione pressis verbis loquendi. An forte auctor captus erat errore veterum medicorum, qui singultum opinabantur vim esse ventriculi expultricem i. e. in qua impetus insit, materias, quae in ventriculum pervenerint, crudas acresve, imprimis autem biliosas ex duodeno in illum effusas expellendi? Quod si ita est, mea quidem fert opinio, Thucydidem verbis *λύγξ κενή* significare voluisse motum ventriculi irritum i. e. talem, qui nihil eiiciat, quia omnia iam eiecta sunt. Quo quidem errore ipse Galenus, qui sexcentis ferme annis post floruit, lapsus scripsit: *οἷόν τι πάθος τοῖς μυσὶν ὁ σπασμός ἐστιν, τοιοῦτον ἐν τῷ στομάχῳ γίγνεται ἡ λύγξ.* Singultus autem, quatenus est symptomaticus, in quacunque febri maligna apparens, infaustissimumque omen praebens, duabus excitatus est causis in pestilentia Atheniensium: praecipue materiis biliosis in ventriculum effusis, quas in febribus typhosis praesertim in iis, quae ex biliosis abeunt in putridas, experientia docet tantopere esse degeneratas, ut acrimoniae instar venenatae non ventriculum solum quam atrocissime irritent, eoque ipso septum transversum illi coniunctum per sympathiam quandam organicam laedant excitentque ad motus convulsivos, sed etiam tunicam oesophagi orisque intimam non raro inflamment corrodantque. Neque vero minoris ad gignendum singultum momenti est ipsa evacuatio magnae fluidorum copiae, repentinaque, quam illa inducit, corporis exinanitio. Secretiones enim et excretiones quaecunque profusae, verbi causa immodicae seminis virilis vel lactis feminei effusiones, deinde secessus dysenterici, in primis autem magna sanguinis iactura subito summam systematis nervosi turbationem afferunt, eaque ipsa convulsiones et locales et universales.“ Krauss. p. 17.

σπασμόν] Convulsiones universales i. e. musculorum omnium, praecipue voluntati indulgentium, eandem quam singultus habent dignitatem in typhosis febribus. Saepius enim singultum aliasque convulsiones locales, si diutius persistant, sequuntur universales. Itaque singultus ita se habet ad convulsiones omnium musculorum, ut trismus ad tetanum; ille enim est praecursor, nec tamen causa spasmi universalis, qui nervorum turbationis in maius auctae certum indicium est. Quid igitur verbum *ἐνδιδοῦσα* significet, satis liquet. Medicis his verbis fiet clarius: *quem sequebantur convulsiones vehementissimae.* Krauss. p. 21. Mox *λωφήσαντα* idem est quod *ὃς ἐλώφησε*, usu rariori, ut Popp. adnotavit. Dein traiectio est in verbis *καὶ τὸ μὲν — θερμὸν ἦν* pro *τὸ μὲν ἔξωθεν σῶμα ἁπτομένῳ (αὐτοῦ) οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν.* v. Krueg. ad Dionys. p. 302. adn. Et dativus participii significat *si quis tangeret.* v. Matth. p. 711. b. „*Tangendi* vocabulum pertinet tantum ad *θερμόν*, non ad reliqua, quippe visu exploranda. Neque enim *ἅπτεσθαι* Graeci de visu ponunt, et *oculis contrectare* poeticum est.“ Bau.

οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν] In febribus putridis, quo magis intima viscera laborant, eo minorem cutis expellit calorem, quia omnis vis vitalis a superficie corporis ad intestina recessit. Signum hoc pessimae

ρόν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιτνόν, φλυκταίναις μικραῖς καὶ ἕλκεσιν ἐξηνθηκός· τὰ δὲ ἐντὸς οὕτως ἐκάετο ὥςτε μήτε τῶν πάνυ

est notae, multoque peior quam calor, qui dicitur mordax. Hippocr. secundum varios caloris gradus, quales in febribus quibuscumque malignis se exhibent, ipsas illas dividit. Quod attinet ad prognosin in huiusmodi febribus, haec statuit: ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἐὰν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίῃ καὶ δίψην ἔχῃ, θανάσιμον. Et alio loco: ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν. KRAUSS. p. 21 sq.

οὔτε χλωρόν] Reisk. volebat οὐκ ἄγαν θερμὸν ἦν, οὔτε ὑπέρυθρον, ἀλλὰ χλωρόν. Male. Etenim scriptor hoc maxime exponere et demonstrare voluisse videri debet, quibus signis pestilentia Attica differat a communi genere febrium ardentium. Hae quidem et vehementem calorem efficiunt et pallidum cutis colorem. Voce ὑπέρυθρον scriptor significat rubedinem cutis illam, quam recentioris aetatis medici appellant exanthema typhosum (morbillis summe analogum, papulis autem magis elevatis, magis irregularibus, cuti *non tumidae, non inflammatae, sed rubellae, marmoreo-variegatae* insidentibus, *non pruriens, non ardens.* Hildenbr. Institut. Practico-med. Vol. 1. p. 315.) KRAUSS. p. 22 sq. Mox πελιτνόν vulgo scribitur per δ. Per τ scribendum esse docent veteres Grammatici, repugnant libri Thucydidis, nec tamen improbant novissimi editores. Vid. Suid. Phavor. Phot. Eustath. ad Il. 9, 63. p. 735, 57., ibique Scholia br. Conf. Piers. ad Moer. p. 325. „Lividum colorem istum significat, in quem abire solet rubedo typhosa. Rubedinis illius Hippocr. vix mentionem facit, nisi in Hist. Morb. 7. Sect. 3., ubi virginem quandam Abderis febri ardente decumbentem laborasse refert his affectionibus: ἄση (anxietas) πολλή, ἔρευθος etc. Lividas autem fuisse extremas partes (ἄκρεα πελιδνὰ καὶ ψυχρά) saepius memorat." KRAUSS. p. 23.

φλυκταίναις] Vid. Heyn. ad Virg. Ge. 3, 508. Lucret. v. 1147. 1165. Medici apud Gailium haec verba sunt: Φλύκταιναι signifie *phlyctènes* et non *pustules.* On entend par phlyctène une petite tumeur avec épanchement d'une serosité âcre, d'un sang décomposé, ou d'une humeur quelconque, qui soulève l'epiderme; et par pustule une élévation du derme (c'est à dire peau), laquelle revêt ordinairement le caractère inflammatoire; distinction nécessaire, puisque la phlyctène est commune aux affections gangréneuses et pestilentielles, tandis que la pustule se manifeste plutôt dans les maladies exanthématiques. Variolas illas φλυκταίνας et illa ἕλκεα fuisse (quae est L. G. Sachsii de originibus variolarum Regiom. 1824. opinio), refellit Krauss. p. 36 sq., deinde p. 38. „Qui de peste, ait, inguinaria scripserunt, scriptores omnes — pustulas exiguas vario colore tinctas totum per corpus testantur erumpere multis eorum, qui pestilentia correpti sunt. Sanie quadam repletae colorem exhibent modo pallidum vel citrinum vel rubrum, modo virentem, modo lividum aut nigrescentem. Mox rumpuntur ac liquorem foetidum et plerumque citrinum effundentes squamam herpeti similem efficiunt. Natura sua mihi quidem maxime affines videntur carbunculis, qui constantissimum pestilentiae symptoma deprehenduntur. Pustulas eiusmodi paene dixerim carbunculos esse minutos; nam per eandem pestilentiae epidemiam aliis efflorescunt in toto corpore pustulae huius generis perpusillae vel magnitudinem lentis aequantes (quales Procopius B. P. 2, 22. memorat), aliis carbunculi apparent in variis partibus corporis. Hippocr. 3. de Morb. Popul., quae in cute apparuerunt, his verbis refert: ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος καὶ ἄλλα, ἃ σὴψ καλέεται, ἐκθύματα μεγάλα· ἕρπητες πολλοῖσι μεγάλοι. Voce

λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα, τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι. καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διὰ παντός. καὶ τὸ σῶμα ὅσονπερ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥςτε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος

σήψ significare videtur *putredinis signa*, voce ἕρπητες crustas a pustulis (ἐκθύμασι) relictas. Pustulas igitur Atheniensibus efflorescentes atque ulcerantes eiusdem fuisse naturae, cuius esse solent eae, quae in pestilentia inguinaria saepius scriptores memorant, haud dubium est. Apud medicos illae sonant ecthymata.“ Mox verbis τὰ δὲ ἐντός „Thucydides vult intelligi viscera, quae contrarie ponit corpori externo, intima, sc. τὰ τῷ διαφράγματι ὑποκείμενα, quae superiori abdominis parte continentur.“ Krauss. p. 23.

ἢ γυμνόν] Gr. D. Laur. E. Vind. Ven. marg. Steph. Galen., ex emend. etiam Cl. γυμνοί. Fabius Paulinus in Praelectt. Marciis sive Commentt. in Thuc. historiam de Peste Ath. (Venet. 1603. 4.) p. 309. γυμνόν praefert, supplens ex praegressis τὸ μὲν ἔξωθεν ἀπτομένῳ σῶμα voces τὸ σῶμα, quem sequitur praeter alios Popp., qui negat, γυμνοί ferri posse: „nam ut ἀνέχομαι γυμνός pro ἀνέχομαι γυμνὸς ὤν toleremus, quoniam ad ὥςτε ἀνέχεσθαι (propterea quod τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο suum subiectum habent), nihil nisi aut hoc ipsum subiectum aut, si id minus aptum videtur, αὐτούς suppleri potest, nominativus γυμνοί soloecus est. Nec quidquam iuvamur, si cum Kistem. εἶναι quam ὄντες supplere malumus; nam vel sic nec γυμνοί nec γυμνόν, sed γυμνούς requiritur. Nec vero ad nominativum excusandum sufficiant quae Arn. disputat, τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο idem valere quod τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίοντο (οἱ κάμνοντες); nam quae alia profert exempla nominativi pro accusativo cum infinitivo per mutationem orationis iuncta 5, 41. 50., horum rationem reddidimus 1, 1. p. 116.“

ἥδιστά τε] sc. εἰ ἠμελοῦντο, μὴ ἐφυλάσσοντο, quod docent sequentia. Conf. Matth. §. 598. a. Popp. Mox τῶν ἠμελημένων „intellige *pauperum*, *famulitio destitutorum*, ut Procop. B. P. 2, 22. explicatius scripsit.“ Abr. Haud dubie (adversatur Popp.) hic omnino ii, in quos nemo attentus erat, incustoditi, quos non necesse est semper pauperes fuisse, cum Iacobsio intelligendi sunt. Mox τοῦτο ἔδρασαν „nihil est nisi ἔῤῥιψαν σφᾶς αὐτούς.“ Bau. De verbis ἀπορία τοῦ μὴ v. Buttm. Exc. 11. ad Demosth. or. Mid., Matth. p. 1048. 7. „Haec verba significant iactationem corporis. Hippocr. utitur his verbis: πουλὺς βληστρισμός et ἀνέχειν οὐ δύναται aegrotus.“ Krauss. p. 23. Mox Fabius Paulin. monet, verbum ἐμαραίνετο ex arte medica depromtum esse, unde ductus sit μαρασμός i. e. marcor, febris hectica. De verbis ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι conf. Liv. 41, 21.

ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος] Optime scriptor significat morbi atrocissimi exitum. Namque febres huius generis, putridae dictae, partium intimarum, quae inflammatione afflictae sunt, gangraenam gignentes vitam derepente eripiunt. Partes autem, quae incidere solent in hanc labem, hae sunt: peritonaeum — inprimis omentum maius — ipse ventriculus intestinorumque tractus; rarius hae: hepar — lien ceteraque

τοῦ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης καὶ διαῤῥοίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης οἱ πολλοὶ ὕστερον δι᾽ αὐτὴν ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο. διεξῄει γὰρ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν, καὶ εἴ τις ἐκ τῶν μεγίστων περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε· κατέσκηπτε γὰρ ἐς αἰδοῖα καὶ ἐς ἄκρας χεῖρας καὶ πόδας, καὶ πολλοὶ στε-

organa.“ Krauss. p. 23 sq. Verbis ἔχοντες — δυνάμεως idem p. 24. adnotavit, significari repentinam ex gangraena mortem. Popp. addit, mox contrarie poni ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο. Inde a verbis ἢ εἰ διαφύγοιεν alterum morbi stadium incipere statuit Meist. p. 49.

τοῦ νοσήματος] Schol. τῆς δυσεντερίας. Temere; febribus enim typhosis proprium est, inflammationem tunicae intestinorum mucosae, quae dicitur ulcerosam gignere, quam scriptorum sagacissimus quasi quadam divinatione verbo aptissimo ἕλκωσις significavit. Dysenteriam quoque meram febribus illis saepius supervenire, non nego, quod singulis quidem febri correptis accidisse, Hippocr. testatur. Ulcerationem tunicae intestinorum mucosae corpora febribus eiusmodi defunctorum quam accuratissime dissecando primus deprehendit Broussaeus, nostraque aetate illud, quod Thuc. multis ante seculis divinaverat, clare demonstravit.“ Krauss. p. 24. conf. Schoenck. p. 31.

ἀκράτου] Hippocr. Praedictt. 1, 111. αἱ ἄκρητοι τελευτῶσαι καθάρσιες, παροξυντικαί et §. 50. τὰ τελευτῶντα ὑποχωρήματα εἰς ἀφρώδεα, ἄκρητα, παροξυντικά. Galenus ita vocem explicat: ἄκρητοι ὑποχωρήσιες αἱ ἄμικτοι ὑγρότητος ὑδατώδους, αὐτὸν μόνον ἔχουσαι εἰλικρινῆ ὑπερχόμενον κάτω χυμὸν, εἴτε τὸν τῆς ξανθῆς χολῆς, εἴτε τὸν τῆς μελαίνης. v. Interpp. ad Hippocr. de Morb. Vulgar. 2, 2. ed. Foes. Francof. 1624. Arn. Popp. probat Porti versionem: *immoderatum alvi profluvium.* „Ἀκρατής, ait, de homine maxime dicitur, qui aut sui non potens est et intemperans, aut non potens rei, ipsa autem διάῤῥοια est ἄκρατος. v. Polluc. 4, 187.“ At quid verbis ἀκρατής et ἄκρατος inter se est? ἄκρατος ex arte petitum a Galeno explicatur. Mox „inde a verbis καὶ εἴ τις ἐκ τῶν μεγίστων etc. incommoda pestilentiam secuta (Nachwehen) sequi, probat Meist. p. 49 sq. et p. 129 sqq.“ Popp.

ἀκρωτηρίων — ἐπεσήμαινε] i. e. τά γε ἀκρωτήρια τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ (τοῦ κακοῦ) ἐπεσήμαινε. Et tenendum, verbum ἐπεσήμαινε absolute dici pro σημεῖον ἦν, ut 2, 8. Plura exempla dat Bloomf. ex Appiano, Arriano, Plutarcho, Herodoto, Dione Cass. Unde etiam Latinis usus absolutus *significandi* venit, ut Cic. de N. D. 1, 10., ubi v. Wyttenb. p. 725. ed. Creuz., adde eundem ad Ecll. Hist. p. 367. Hippocr. de Morb. Sacr. p. 306. Foes. οὐ γὰρ ἔτι ἐπίληπτον γίνεται, ἢν ἅπαξ ἐπισημανθῇ et paulo ante: περιγίγνεται (τὰ παιδία) ἐπίσημα ἐόντα· ἢ γὰρ στόμα παρασπᾶται, ἢ ὀφθαλμοὶ, ἢ αὐχὴν, ἢ χείρ. Ut de mutationibus corporum et momentis morborum, ita de mutationibus aëris et tempestatum eodem usu ἐπισημαίνει dicitur, de quo Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 314 sq. conf. p. 358 sq. Duplicem genitivum, alterum subiecti (αὐτοῦ), alterum obiecti (ἀκρωτηρίων) explicat Matth. §. 380. adn. 1. Hic ad verbum sensus est: so war doch wenigstens die Ergreifung der äussersten Gliedmassen durch das Uebel ein Symptom, sive *mali vis apprehendens certe extremas corporis partes significabat.* Mox de verbo κατέσκηπτε agit Elmsl. ad Eurip. Med. 93.

ἐς αἰδοῖα] Inflammatio impura seu erysipelaceae similis subito transit in gangraenam et sphacelum, quo facto pars afflicta cinereo,

λεπτῶν ἱματίων καὶ σινδόνων τὰς ἐπιβολὰς μήτ' ἄλλο τι ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτοὺς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων καὶ ἔδρασαν ἐς φρέατα, τῇ δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνεχόμενοι. καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθειστήκει τό τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διὰ παντός. καὶ τὸ σῶμα ὅσονπερ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥςτε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος

σήψ significare videtur *putredinis signa*, voce ἕρπητες crustas a pustulis (ἐκθύμασι) relictas. Pustulas igitur Atheniensibus efflorescentes atque ulcerantes eiusdem fuisse naturae, cuius esse solent eae, quae in pestilentia inguinaria saepius scriptores memorant, haud dubium est. Apud medicos illae sonant ecthymata." Mox verbis τὰ δὲ ἐντός „Thucydides vult intelligi viscera, quae contrarie ponit corpori externo, intima, sc. τὰ τῷ διαφράγματι ὑποκείμενα, quae superiori abdominis parte continentur." Krauss. p. 23.

ἢ γυμνόν] Gr. D. Laur. E. Vind. Ven. marg. Steph. Galen., ex emend. etiam Cl. γυμνοί. Fabius Paulinus in Praelectt. Marciis sive Commentt. in Thuc. historiam de Peste Ath. (Venet. 1603. 4.) p. 309. γυμνόν praefert, supplens ex praegressis τὸ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα voces τὸ σῶμα, quem sequitur praeter alios Popp., qui negat, γυμνοί ferri posse: „nam ut ἀνέχομαι γυμνός pro ἀνέχομαι γυμνὸς ὤν toleremus, quoniam ad ὥςτε ἀνέχεσθαι (propterea quod τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο suum subiectum habent), nihil nisi aut hoc ipsum subiectum aut, si id minus aptum videtur, αὐτούς suppleri potest, nominativus γυμνοί soloecus est. Nec quidquam iuvamur, si cum Kistem. εἶναι quam ὄντες supplere malumus; nam vel sic nec γυμνοί nec γυμνόν, sed γυμνούς requiritur. Nec vero ad nominativum excusandum sufficiant quae Arn. disputat, τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίετο idem valere quod τὰ ἐντὸς οὕτως ἐκαίοντο (οἱ κάμνοντες); nam quae alia profert exempla nominativi pro accusativo cum infinitivo per mutationem orationis iuncta 5, 41. 50., horum rationem reddidimus 1, 1. p. 116."

ἥδιστά τε] sc. εἰ ἠμελοῦντο, μὴ ἐφυλάσσοντο, quod docent sequentia. Conf. Matth. §. 598. a. Popp. Mox τῶν ἠμελημένων „intellige *pauperum*, *famulitio destitutorum*, ut Procop. B. P. 2, 22. explicatius scripsit." Abr. Haud dubie (adversatur Popp.) hic omnino ii, in quos nemo attentus erat, incustoditi, quos non necesse est semper pauperes fuisse, cum Iacobsio intelligendi sunt. Mox τοῦτο ἔδρασαν „nihil est nisi ἔῤῥιψαν σφᾶς αὐτούς." Bau. De verbis ἀπορία τοῦ μὴ v. Buttm. Exc. 11. ad Demosth. or. Mid., Matth. p. 1048. 7. „Haec verba significant iactationem corporis. Hippocr. utitur his verbis: πουλὺς βληστρισμός et ἀνέχειν οὐ δύναται aegrotus." Krauss. p. 23. Mox Fabius Paulin. monet, verbum ἐμαραίνετο ex arte medica depromtum esse, unde ductus sit μαρασμός i. e. marcor, febris hectica. De verbis ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι conf. Liv. 41, 21.

ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος] Optime scriptor significat morbi atrocissimi exitum. Namque febres huius generis, putridae dictae, partium intimarum, quae inflammatione afflictae sunt, gangraenam gignentes vitam derepente eripiunt. Partes autem, quae incidere solent in hanc labem, hae sunt: peritonaeum — inprimis omentum maius — ipse ventriculus intestinorumque tractus; rarius hae: hepar — lien ceteraque

τοῦ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης καὶ διαῤῥοίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης οἱ πολλοὶ ὕστερον δι' αὐτὴν ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο. διεξῄει γὰρ διὰ παντὸς τοῦ σώματος ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν κακόν, καὶ εἴ τις ἐκ τῶν μεγίστων περιγένοιτο, τῶν γε ἀκρωτηρίων ἀντίληψις αὐτοῦ ἐπεσήμαινε· κατέσκηπτε γὰρ ἐς αἰδοῖα καὶ ἐς ἄκρας χεῖρας καὶ πόδας, καὶ πολλοὶ στε-

organa.“ Krauss. p. 23 sq. Verbis ἔχοντες — δυνάμεως idem p. 24. adnotavit, significari repentinam ex gangraena mortem. Popp. addit, mox contrarie poni ἀσθενείᾳ ἀπεφθείροντο. Inde a verbis ἢ εἰ διαφύγοιεν alterum morbi stadium incipere statuit Meist. p. 49.

τοῦ νοσήματος] Schol. τῆς δυσεντερίας. Temere; febribus enim typhosis proprium est, inflammationem tunicae intestinorum mucosae, quae dicitur ulcerosam gignere, quam scriptorum sagacissimus quasi quadam divinatione verbo aptissimo ἕλκωσις significavit. Dysenteriam quoque meram febribus illis saepius supervenire, non nego, quod singulis quidem febri correptis accidisse, Hippocr. testatur. Ulcerationem tunicae intestinorum mucosae corpora febribus eiusmodi defunctorum quam accuratissime dissecando primus deprehendit Broussaeus, nostraque aetate illud, quod Thuc. multis ante seculis divinaverat, clare demonstravit.“ Krauss. p. 24. conf. Schoenck. p. 31.

ἀκράτου] Hippocr. Praedictt. 1, 111. αἱ ἄκρητοι τελευτῶσαι καθάρσιες, παροξυντικαί et §. 50. τὰ τελευτῶντα ὑποχωρήματα εἰς ἀφρώδεα, ἄκρητα, παροξυντικά. Galenus ita vocem explicat: ἄκρητοι ὑποχωρήσιες αἱ ἄμικτοι ὑγρότητος ὑδατώδους, αὐτὸν μόνον ἔχουσαι εἰλικρινῆ ὑπερχόμενον κάτω χυμὸν, εἴτε τὸν τῆς ξανθῆς χολῆς, εἴτε τὸν τῆς μελαίνης. v. Interpp. ad Hippocr. de Morb. Vulgar. 2, 2. ed. Foes. Francof. 1624. Arn. Popp. probat Porti versionem: *immoderatum alvi profluvium.* „Ἀκρατής, ait, de homine maxime dicitur, qui aut sui non potens est et intemperans, aut non potens rei, ipsa autem διάῤῥοια est ἄκρατος. v. Polluc. 4, 187.“ At quid verbis ἀκρατής et ἄκρατος inter se est? ἄκρατος ex arte petitum a Galeno explicatur. Mox „inde a verbis καὶ εἴ τις ἐκ τῶν μεγίστων etc. incommoda pestilentiam secuta (Nachwehen) sequi, probat Meist. p. 49 sq. et p. 129 sqq.“ Popp.

ἀκρωτηρίων — ἐπεσήμαινε] i. e. τά γε ἀκρωτήρια τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ (τοῦ κακοῦ) ἐπεσήμαινε. Et tenendum, verbum ἐπεσήμαινε absolute dici pro σημεῖον ἦν, ut 2, 8. Plura exempla dat Bloomf. ex Appiano, Arriano, Plutarcho, Herodoto, Dione Cass. Unde etiam Latinis usus absolutus *significandi* venit, ut Cic. de N. D. 1, 10., ubi v. Wyttenb. p. 725. ed. Creuz., adde eundem ad Ecll. Hist. p. 367. Hippocr. de Morb. Sacr. p. 306. Foes. οὐ γὰρ ἔτι ἐπίληπτον γίνεται, ἢν ἅπαξ ἐπισημανθῇ et paulo ante: περιγίγνεται (τὰ παιδία) ἐπίσημα ἐόντα· ἢ γὰρ στόμα παρασπᾶται, ἢ ὀφθαλμοὶ, ἢ αὐχὴν, ἢ χείρ. Ut de mutationibus corporum et momentis morborum, ita de mutationibus aëris et tempestatum eodem usu ἐπισημαίνει dicitur, de quo Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 314 sq. conf. p. 358 sq. Duplicem genitivum, alterum subiecti (αὐτοῦ), alterum obiecti (ἀκρωτηρίων) explicat Matth. §. 380. adn. 1. Hic ad verbum sensus est: so war doch wenigstens die Ergreifung der äussersten Gliedmassen durch das Uebel ein Symptom, sive *mali vis apprehendens certe extremas corporis partes significabat.* Mox de verbo κατέσκηπτε agit Elmsl. ad Eurip. Med. 93.

ἐς αἰδοῖα] Inflammatio impura seu erysipelaceae similis subito transit in gangraenam et sphacelum, quo facto pars afflicta cinereo,

ρισκόμενοι τούτων διέφευγον, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. τοὺς δὲ καὶ λήθη ἐλάμβανε παραυτίκα ἀναστάντας τῶν πάντων ὁμοίως καὶ ἠγνόησαν σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτηδείους. 50 γενόμενον γὰρ κρεῖσσον λόγου τὸ εἶδος τῆς νόσου τά τε ἄλλα χαλεπωτέρως ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν προςέπιπτεν ἑκάστῳ καὶ ἐν τῷδε ἐδήλωσε μάλιστα ἄλλο τι ὂν ἢ τῶν ξυντρόφων τι· τὰ γὰρ ὄρνεα καὶ τετράποδα ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται πολλῶν

fusco aut atro colore tingitur, dein vesiculae sanie repletae, quae in cute elevantur, ruptae pessimum effundunt ichorem, finitima corrumpentem et depascentem, ut pars liquefacta sensim defluat decidatque. Rarius ista membra sphacelo sicco pereunt, quo correpta in aridam escharam exsiccantur, ac mumiae speciem prae se ferentes desciscunt a corpore materno. Hippocr. sphacelum humidum febribus supervenientem his verbis delineat: *πολλοῖσι μὲν γὰρ βραχίων καὶ πῆχυς ὅλος περιεῤῥύη· οἷσι δὲ ὅλος ὁ μηρὸς ἢ τὰ περὶ κνήμην ἀπεψιλοῦτο καὶ ποῦς ὅλος· ἦν δὲ πάντων χαλεπώτατον τῶν τοιούτων, ὅτι περὶ ἥβην καὶ αἰδοῖα γενοίατο.* Est autem verisimile, medicos abscindendo artus, inprimis pudenda, prohibuisse, ne prorepens ad intima vitam ipsam malum exstingueret. Hinc Lucret. 6, 1207. *Et graviter partim metuentes limina leti Vivebant ferro privati parte virili.* Krauss. p. 24 sq. Conf. Schoenck. p. 40.

στερισκόμενοι τούτων] i. e. non solum extremis manibus pedibusque spoliati sunt, sed totis. Lucret. v. 1209. *Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant In vita.* Schol. Aristid. p. 187. Fromm. huc respiciens verbis *τὴν νόσον τὰ ἄκρα τῶν διαφευγόντων ἀποτέμνειν* (sic enim legendum) id tantum significat, quod plerumque accidebat.

τῶν ὀφθαλμῶν] Sprengel. oculorum iacturam a Thucydide memoratam intelligi vult amaurosin i. e. illum morbum, quo acies quidem perditur, at oculi forma integra servatur. Puto virum errare; pro certo habendum est, inflammatione maligna oculos perisse, sicut pedes manusque. Ipse Hippocr. has oculorum affectiones phreniticis accidisse refert: *ὀφθαλμίαι ὑγραὶ, μακροχρόνιαι, μετὰ πόνων· ἐπιφύσιες βλεφάρων ἔξωθεν, ἔσωθεν, πολλῶν φθείροντες τὰς ὄψιας, ἃ σῦκα ἐπονομάζουσιν.* Krauss. p. 25. Conf. Schoenck. p. 32. Mox *παραυτίκα ἀναστάντας* est *statim quum surrexerant.* Conf. Lucret. v. 1212. Bloomf. hunc effectum morbi putat ad tempus fuisse, non perpetuum, at vim memoriae postea rediisse. Usum verbi *ἀναστῆναι*, *assurgere e morbo* (Liv.) exemplis Herodoti 1, 22. et Aesopi Fab. 15, 18. illustrat.

50. *κρεῖσσον λόγου*] v. Matth. p. 847. De verbis *ἢ κατά* v. ibid. §. 449.

τὰ — ὄρνεα] In saevissima quaque pestilentia non raro evenit, ut bestiae suapte natura domicilia hominum effugiant. Livius quoque 41, 21. morbum quendam pestilentem anno 174. ante Chr. N. in Romanos saevientem commemorans haec refert: *cadavera intacta a canibus ac vulturibus tabes absumebat, satisque constabat nec illo, nec priore anno in tanta strage boum hominumque vulturium usquam visum.* Idem Hafniae observatum est a. 1523., quo pestilentia ibi saeviebat. Aves effugere ita festinaverunt, ut pullos suos ovaque impiae desererent. Sin autem bestiae, natura sua minus vigilante, cadavera defunctorum ex pestilentia petunt adeoque devorant, rapida morte pereunt. Quod in Anglia accidit a. 1516., quo febris illa sudatoria pecudumque lues socia diram animantibus inferebat stragem. Quum corvi canesque cadavera adibant, subito peribant. Krauss. p. 26. Mox *ἅπτεται* „est

ἀτάφων γιγνομένων ἢ οὐ προςῄει ἢ γευσάμενα διεφθείρετο. τεκμήριον δέ· τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφὴς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο οὔτε ἄλλως οὔτε περὶ τοιοῦτον οὐδέν· οἱ δὲ κύνες μᾶλλον αἴσθησιν παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος διὰ τὸ ξυνδιαιτᾶσθαι.

Τὸ μὲν οὖν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι ἀτοπίας, 51 ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον γιγνόμενον, τοιοῦτον ἦν ἐπὶ πᾶν τὴν ἰδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οὐδὲν τῶν εἰωθότων· ὃ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. ἔθνησκον δὲ οἱ μὲν ἀμελείᾳ, οἱ δὲ καὶ

devorant, comedunt. Sic *attingere* ap. Cic. pr. Rosc. Am. 26. Vid. Cl. Cic. Ern. h. v." Gottl. Conf. Hor. 2. Serm. 6, 87. Ovid. Metam. 7, 550. Mox de verbis τεκμήριον δέ v. Matth. §. 630. f. extr. Deinde τοῦ ἀποβαίνοντος intellige τοῦ τετράποδα γευσάμενα διαφθείρεσθαι.

51. πολλὰ — παραλιπόντι] Intelligit varietates illius morbi, et a natura singulorum peculiari (Individualität) et a tempore, quo unusquisque morbo correptus erat, pendentes. Morbus enim quisque epidemicus idemque contagiosus urbem aliquam invadens aliam exhibet speciem, aliam discedens. Krauss. p. 26.

ἀτοπίας] *affectiones morbosas* interpretatur idem p. 15., addens: „propria est febribus stationariis potentia illa, qua in omnes morbos tum febriles, tum non febriles ita dominantur, ut suam naturam plus minusve iis impertiant. Talis autem erat Aethiopicus ille morbus, qui incertis temporibus gignebatur ex peculiaribus quibusdam causis." Affectiones illas, quas, si forte singulis inciderant, saevientem in pestilentiam transmutatas esse Thucydides dicit (easdemque Hippocr. refert), has putat fuisse: Anginam — Pleuritidem — Dysenteriam — Diarrhoeam — inprimis Erysipelas. „Tubercula in pudendis, ait Krauss., Hippocr. memorat orisque ulcera, lippitudines et carbunculos (ἄνθρακας) adeo maligna erupisse, ut vel febres ardentes et phrenitides gignerent; verum non morbos solum, sed laesiones etiam fortuitas in tantam malignitatem degenerasse, ut erysipelas per totum corpus eruperit: erysipelas autem induxisse febrem ardentem. Quae in quacunque et typhi contagiosi et ipsius pestilentiae inguinariae epidemia omnino omnia evenire, satis historia morborum popularium demonstrat." Mox τὴν ἰδέαν Schol. explicat: τὴν φύσιν. „Non puto, vere; nam ἰδέα eandem vim habet, quam *imago* i. e. externa species. Internam morbi naturam auctor hic non propositum habet explicare (v. cap. 54.). Germani: ein Total-Bild." Krauss. p. 26 sq.

καὶ ἄλλο — ἐτελεύτα] Haec omisit Levesqu., interpretamentum arbitratus illorum, quae ab initio capitis 49. leguntur. Popp. alias adfert eiusmodi repetitiones per auctorem factas, quas aut et ipsas damnari oporteat, aut haec quoque servari, velut 2, 27. coll. 4, 56. 1, 100. coll. 4, 102. et quae de caede Hipparchi 1, 20. et 6, 57. narrantur. Alia eiusmodi addit librum 8. continere. „Scriptor, ait, sententiam: morbum istum fuisse vulgarem (ἐπιδήμιον, πάνδημον), haud dubie diligenter vult inculcare. Praeterea supra de tempore, quod antecessit pestilentiae, hic de eo agit, quo morbus saeviebat." Mox pro ἕν τε οὐδέν Greg. Cor. p. 55. legit ἕν τε οὐδὲ ἕν (ubi v. Interpp. et Vig. p. 468. adn.). Et sic plurimi libri Thuc., scribendumque videtur Schaefero Appar. crit. Demosth. Vol. 2. p. 619., qui εἷς οὐδ' εἷς dicit idem esse, quod *nullus ne unus quidem* h. e. *plane nullus.* Quae Popp. reiiciens affert exempla locutionis ἕν τε οὐδέν ex Dione Cassio, Demo-

πάνυ θεραπευόμενοι. ἕν τε οὐδὲν κατέστη ἴαμα ὡς εἰπεῖν ὅ,τι χρῆν προςφέροντας ὠφελεῖν· τὸ γάρ τῳ ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε. σῶμά τε αὔταρκες ὂν οὐδὲν διεφάνη πρὸς αὐτὸ ἰσχύος πέρι ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ πάντα ξυνῄρει καὶ τὰ πάσῃ διαίτῃ θεραπευόμενα. δεινότατον δὲ παντὸς ἦν τοῦ κακοῦ ἥ τε ἀθυμία ὁπότε τις αἴσθοιτο κάμνων, πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιστον εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώμῃ πολλῷ μᾶλλον προΐεντο σφᾶς αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀντεῖχον, καὶ ὅτι ἕτερος ἀφ' ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι ὥςπερ τὰ πρόβατα ἔθνησκον· καὶ τὸν πλεῖστον φθόρον τοῦτο ἐνεποίει. εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες ἀλλήλοις προςιέναι, ἀπώλλυντο ἐρῆμοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τοῦ θεραπεύσοντος· εἴτε προςίοιεν, διεφθείροντο, καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τι μεταποιούμενοι· αἰσχύνῃ γὰρ ἠφείδουν σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες παρὰ φίλους, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐξέκαμνον, ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι. ἐπὶ πλέον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευ-

sthene, Bekk. Anecdd. 1. p. 138 sq. Thiersch. Gr. §. 314. 7. et de Latinis *nemo unus*, *nullus unus*, *nihil unum* adiri iubet Ramsh. Gr. Lat. p. 324 sq. Conf. Lucret. 6, 1225.

ἰσχύος πέρι] i. e. *nullum corpus erat tam firmum*, *ut morbo resisteret*, *nullum tam infirmum*, *quin morbo materiam suppeditaret*. Pestilentia enim, quamquam minus saepe, etiam infirmos et valetudinarios corripit. Mox ἀναπιμπλάμενοι est *infecti*, quo sensu etiam Latini *impleti* dicere consueverunt, ut Livius. v. Doederl. Lat. Synon. Vol. 2. p. 55. Plut. V. Pericl. c. 34. Timae. Lexic. Plat. v. ἀνάπλεως. Mox τὰ πρόβατα, Schol. ait, ὅτι μεταληπτικὰ καὶ μεταδοτικὰ τῆς νόσου. Iunge igitur ἀναπιμπλάμενοι ὥςπερ τὰ πρόβατα, non θνήσκοντες ὥςπερ τὰ πρόβατα.

ὀλοφύρσεις ἐξέκαμνον] Huc respicit Dionys. p. 795. τὸ γὰρ ἀποτειχίσαι καὶ ἀπολοφύρασθαι etc., non ad 1, 143. Verbum ἐξέκαμνον hoc sensu positum esse videtur: *taedio perdiderant sensum lamentorum morientium*. Lucret. 6, 1247. *Lacrymis lassi luctuque redibant*, unde nihil colligi potest. At mecum facit Schol.: λείπεται ἡ πρός· ἵν' ᾖ, πρὸς τὰς ὀλοφύρσεις καὶ τοὺς θρήνους. Contra Livius 25, 26. *Postremo ita assuetudine mali efferaverant animos*, *ut non modo lacrymis iustoque comploratu prosequerentur mortuos*, *sed ne efferrent quidem aut sepelirent*. Qui si locum Thucydidis ante oculos habuisset, propter praesens ἀπογιγνομένων non ita intelligere potuisset, si quidem ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων sunt lamentationes morientium; at lamenta propinquorum fuissent ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογενομένων, *de mortuis*. Accedit, quod scriptor indicare causam voluisse videtur, cur propinqui moribundos reliquerint, ut, si qui viserent eos, modo homines sensu humanitatis tacti, et propterea nullum periculum refugientes viserent. Eius rei causa haec fuit, quod propinqui ad eiulatus suorum occalluerunt mali consuetudine. Conf. Xen. H. Gr. 7, 5, 19. ὡς πόνων τε μηδένα ἀποκάμνειν, *ut taedio laborum nullorum capti fatiscerent*. Adde M. S. 2, 6, 35.

ἐπὶ πλέον — ὅμως] Quamquam fuerunt, qui ipsis propinquis morientium non venientibus adirent, et sensu humanitatis permoti vitam periclitarentur, nec suae salutis causa periculum recusare viderentur; *tamen* ii, qui morbi vim effugerant, moribundos et aegrotantes minus

γότες τόν τε θνήσκοντα καὶ τὸν πονούμενον ᾠκτίζοντο διὰ τὸ προειδέναι τε καὶ αὐτοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶναι· δὶς γὰρ τὸν αὐτὸν ὥςτε καὶ κτείνειν οὐκ ἐπελάμβανε. καὶ ἐμακαρίζοντό τε ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ αὐτοὶ τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τι εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματός ποτε ἔτι διαφθαρῆναι.

Ἐπίεσε δ' αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ καὶ 52 ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ οὐχ ἧσσον τοὺς ἐπελθόντας. οἰκιῶν γὰρ οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων ὁ φθόρος ἐγίγνετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο

haesitabant et adire et miseratione, quoad eius fieri poterat, solari, quia effectus morbi ut noverant, ita non iam extimescebant. Mox τὸν πονούμενον est pro τὸν κάμνοντα. v. Hippocr. Aphor. 2, 48. Arist. Pac. 820. Dein διαφθαρῆναι sunt, qui interpretentur *se non afflictum iri.* „At qui pestilentia correpti quidem fuerant, sed non perierant, idcirco non poterant sperare, fore ut in nullum morbum inciderent. Hoc rectius speraturi fuissent, si ne pestilentia quidem infecti essent. Verum quia morbo omnium saevissimo non succubuissent, facile in animum inducebant, ut putarent, ne alio quidem morbo se extinctum iri; non quin se morituros putarent, sed quod senio et placida morte se obituros credebant.“ Bloomf.

52. οἰκιῶν — οὐχ ὑπαρχουσῶν] Conf. c. 17. Socrates apud Xenophontem M. S. 3, 6, 14. Athenas dicit constare amplius decies mille domibus; Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 35 sqq. 42 sq. in Attica multitudinem quingenties mille, Athenis centies octogies mille hominum ncoluisse computat, unde colligere licet, quam anguste tempore pestilentiae homines in illa urbe habitaverint, cum fere totius Atticae incolae ibi congregati essent. Conf. Clint. Fast. Hellen. p. 394 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 187, 4. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 32. et inprimis Od. Muell. Additam. ad Leak. Athen. p. 387. Mox pro ὥρᾳ ἔτους Meurs. Lectt. Att. 2, 6. legit ὥρᾳ θέρους auctoritate Galeni, cuius haec verba refert ex libr. περὶ ἐπιφορᾶς πυρετῶν 1, 5. καθὰ ὁ Θουκ. φησίν· „ἀλλ' ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ θέρους διαιτωμένων ὁ φθόρος κατὰ τὸ σῶμα ἐγίγνετο.“ Sed Galenum locum memoriter protulisse apparet, sicut Plutarchum V. Pericl. c. 34. Etiam Procop. B. V. 2, 6. bis θέρους ὥρᾳ habet. Etenim ὥραν ἔτους ἰδίως τὸ θέρος Ἀττικοί, ut ait Herodian. p. 465., ubi v. Piers. et Bast. Epist. Crit. p. 108. Est igitur praesenti quidem loco *aestate*, et sic. Schol. Conf. Arrian. A. M. 5, 9, 6. Dionys. p. 1729. „*Optimum tempus anni* intelligitur plerumque aestas, ut h. l. et ap. Polluc. 1, 60. et Galenum de Anim. Facult. 2. p. 319. ὥραν ἔτους ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐν ᾧ μεσοῦντι τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν γίγνεσθαι συμβαίνει· χρόνος δέ ἐστιν οὗτος ἡμερῶν τεσσαράκοντα. Sed interdum etiam illa verba significant ver, utpote pulcherrimum anni tempus.“ Arn. Ver voce ὥρα significant Hom. Il. 2, 468. (v. Eustath. p. 256. Rom.) Herodian. 8, 4. Arrian. A. M. 1, 17. p. 36. Tauchn. Plut. V. Dion. 16. Pericl. 10. Cim. 17. Quin etiam verbis ὥρα ἔτους significatur omne anni tempus, velut a Thuc. 6, 70. 7, 47. Dionysio p. 1182. Procopio B. P. 2, 19. Moeris p. 424. ὥρα ἔτους, Ἀττικῶς· καιρὸς ἔτους, Ἑλληνικῶς.

νεκροὶ — ἀποθνήσκοντες] i. e. ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο νεκροί, ut νεκροί consequens sit vocabulorum ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθν. Iac.

καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδοῦντο καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας ἡμιθνῆτες τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίᾳ. τά τε ἱερὰ ἐν οἷς ἐσκήνηντο νεκρῶν πλέα ἦν, αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων· ὑπερβιαζομένου γὰρ τοῦ κακοῦ οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔχοντες ὅ,τι γένωνται ἐς ὀλιγωρίαν ἐτράποντο καὶ ἱερῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως. νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, ἔθαπτον δὲ ὡς ἕκαστος ἐδύνατο. καὶ πολλοὶ ἐς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο σπάνει τῶν ἐπιτηδείων διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν· ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νήσαντας οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ καιομένου 53ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέροιεν ἀπῄεσαν. πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς τἆλλα τῇ πόλει ἐπὶ πλέον ἀνομίας τὸ νόσημα. ῥᾷον γὰρ ἐτόλμα τις ἃ πρότερον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ' ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγχίστροφον τὴν μεταβολὴν ὁρῶντες τῶν τ' εὐδαιμόνων καὶ αἰφνιδίως θνησκόντων καὶ τῶν οὐδὲν πρότερον κεκτημένων,

Mox ὅ, τι γένωνται est was aus ihnen werden sollte. v. Schaef. ad Theocr. 15, 51. Valck. ad Theocr. Vol. 2. p. 199 sq. Heind. Matth. p. 915. 5. Altera scriptura librorum pauciorum ὅ, τι γένοιντο significat was aus ihnen werden würde. Deinde ἱερῶν καὶ ὁσίων est *sacrorum et profanorum*. Phot. et Timae. ὅσια, τὰ ἰδιωτικὰ καὶ μὴ ἱερά, ubi v. Ruhnk., adde Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 3, 3. Arn. ad Thuc. 1, 71. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 114 sq. Schoem. de Comit. Ath. p. 297. Profanis autem hic inter alia significantur sepulchra, quae tamen Latinis quoque *religiosa* dicuntur. Conf. Lucret. 6, 1271. Porro νόμον περὶ τὰς ταφὰς v. ap. Petit. Legg. Att. p. 33. 598. Wessel. Cic. de Legg. 2, 26.

ἀναισχύντους θήκας] i. e. *cum impudentia in aliena sepulchra* sive *alienos rogos*. Popp., secutus Scholiastam: ἀλλοτρίας, ξένας i. e. in sepulchra non gentilitia, non suae gentis. Quippe θήκη est locus, in quem mortui inferuntur, sepulchrum. Procop. B. P. 2, 23. cum respectu ad h. l. ἐς ἀλλοτρίας θήκας ἐῤῥίπτουν. Iacobs. ita exponit: ἐς ἀναισχυντίαν ἐτράποντο, χρησάμενοι θήκαις ἀλλοτρίαις. Haackio autem haec verba videntur significare et modum et locum sepeliendi inhonestum et turpem. Eademque Arnoldi sententia est, verbo θήκας significari actionem, mortuos quolibet modo sepeliendi i. e. cremandi. Nimirum θῆκαι non possunt appellari ἀναίσχυντοι, nisi significetur modus sepeliendi: nec tamen est dubium, quin eo nomine ἀναίσχυντοι audiant, quod mortui in aliena sepulchra et busta inferebantur. Quare Iacobsii expositio probanda videtur. Paulo post verba τῶν ἐπιτηδείων alii referunt ad θήκας, alii neutrum esse putant, et „Bloomf. quidem non solum Herodianum 8, 5. 18. plene οὐκ ἐχόντων αὐτῶν τὰ πρὸς ταφὰς ἐπιτήδεια dixisse, sed etiam solum ἐπιτήδεια sic legi docet ap. Dionysium p. 677." Popp.

53. μὴ καθ' ἡδονὴν ποιεῖν] i. e. εὐλαβεῖτο καὶ ἐφυλάττετο φαίνεσθαι καθ' ἡδονὴν ποιῶν. Iac. De particula μή post ἀπεκρύπτετο v. Matth. §. 534. Mox Schol. Aesch. Pers. 96. structuram ad sensum factam adnotavit, quum post τις pluralis ὁρῶντες sequatur. De verbis τὸ — προσταλαιπωρεῖν v. Matth. p. 1067. Mox pro πρὶν ἐλθεῖν alii, sed ii pauci libri πρ. ἔλθῃ. At coniunctivus hic, ubi nulla negatio praecedit, locum habere non potest. v. Elmsl. ad Eurip. Med. 215. p. 119. ibidemque Herm. p. 344.

εὐθὺς δὲ τἀκείνων ἐχόντων. ὥςτε ταχείας τὰς ἐπαυρέσεις καὶ πρὸς τὸ τερπνὸν ἠξίουν ποιεῖσθαι, ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως ἡγούμενοι. καὶ τὸ μὲν προςταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι καλῷ οὐδεὶς πρόθυμος ἦν, ἄδηλον νομίζων εἰ πρὶν ἐπ' αὐτὸ ἐλθεῖν διαφθαρήσεται· ὅ,τι δὲ ἤδη τε ἡδὺ καὶ πανταχόθεν τὸ ἐς αὐτὸ κερδαλέον, τοῦτο καὶ καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη. θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπεῖργε, τὸ μὲν κρίνοντες ἐν ὁμοίῳ καὶ σέβειν καὶ μὴ ἐκ τοῦ πάντας ὁρᾶν ἐν ἴσῳ ἀπολλυμένους, τῶν δὲ ἁμαρτημάτων οὐδεὶς ἐλπίζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσθαι βιοὺς ἂν τὴν τιμωρίαν ἀντιδοῦναι, πολὺ δὲ μείζω τὴν ἤδη κατεψηφισμένην σφῶν ἐπικρεμασθῆναι, ἣν πρὶν ἐμπεσεῖν εἰκὸς εἶναι τοῦ βίου τι ἀπολαῦσαι.

Τοιούτῳ μὲν πάθει οἱ Ἀθηναῖοι περιπεσόντες ἐπιέζοντο, 54 ἀνθρώπων τε ἔνδον θνησκόντων καὶ γῆς ἔξω δῃουμένης. ἐν δὲ τῷ κακῷ οἷα εἰκὸς ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ᾄδεσθαι,

ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ.

ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμόν, ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ

ἤδη τε] Ven. Cass. (hic a man. rec.) Aug. It. H. E. (hic cum ει sup. η) Mosqu. Pal. (hic ἥδει, at ἤδη a pr. man. teste Morst.). In Vat. ἤδη. Vulgo ἥδει. Non dixerim male loqui eum, qui dicat ὅ, τι ἥδει ἡδὺ ὄν, (was er als Vergnügen gewährend kannte). Sed ipsum hoc durum et non ferendum, quod ὄν omissum est, et particulam τε alterum membrum huius sententiae postulat, ut post ἡδύ ponatur. His rationibus ductus Popp. praetulit ἤδη. Structura verborum haec est: ὅ τι δὲ ἤδη τε ἡδὺ, καὶ κερδαλέον τὸ ἐς αὐτὸ (ἦν) πανταχόθεν, τοῦτο etc. i. e. was sofort Vergnügen gewährte und bei jeder Gelegenheit sich in Betreff des Vergnügens fördernd zeigte, das etc. sive: was Vergnügen gab und zu geben versprach, das etc. Vere mihi hoc quoque Popp. monuisse videtur, τό cum verbis ἐς αὐτό iungendum esse eo sensu, quem Matth. §. 283. explicat: was das Vergnügen betrifft. Nam si cum κερδαλέον iungas, τό rectius ante πανταχόθεν collocatur, quamquam ea, quae Krueg. ad Dionys. p. 302. de traiectione docuit, aliquis contra hoc argumentum afferat. Neque multum tribuerim alii argumento, quod Popp. protulit, in oratione variata et membris ita disiunctis: ὅ, τι δὲ ἡδύ — καὶ τὸ κερδαλέον, verbum ἦν apud ἡδύ non omitti posse. Dicat porro aliquis, iunctionem articuli τό cum verbis ἐς αὐτό maxime hoc commendari videri, quod si τό cum κερδαλέον iungatur, melius mox τοῦτο absit, quod ita demum recte adsit, si apodosin incipiat. Verum τοῦτο etiam c. 51. in verbis ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε ita ponitur, ut apodosin non incipiat. Paulo post τὸ μέν refer ad τὸ θεῖον, quod ad sensum in θείων φόβος inesse, iam Schol. adnotavit. Et κρίνοντες pro accusativo est, constructione item ad sensum facta, quasi praecessisset: θεῶν φόβῳ ἢ ἀνθρώπων νόμῳ οὐδενὶ ἀπείργοντο. v. Matth. p. 1108 sq. et exemplum ex Euripide ibid. p. 1057. med. Mox ad πολὺ δὲ μείζω non potest suppleri ἐλπίζων, sed verbum repeti, cuius sensus partim in praegresso ἐλπίζων latet, ut κρίνων, νομίζων vel simile.

54. ἀνεμνήσθησαν — φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι] v. Matth. §. 562. 1. adn. Mox de verbis Δωριακὸς πόλ. v. Muell. Dor. 1. p. 194 sq.

παρόντος εἰκότως λοιμὸν εἰρῆσθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον τὴν μνήμην ἐποιοῦντο. ἢν δέ γε οἶμαί ποτε ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῇ γενέσθαι λιμόν, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται. μνήμη δὲ ἐγένετο καὶ τοῦ Λακεδαιμονίων χρηστηρίου τοῖς εἰδόσιν, ὅτε ἐπερωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν εἰ χρὴ πολεμεῖν ἀνεῖλε κατὰ κράτος πολεμοῦσι νίκην ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἔφη ξυλλήψεσθαι. περὶ μὲν οὖν τοῦ χρηστηρίου τὰ γιγνόμενα ἤκαζον ὁμοῖα εἶναι· ἐςβεβληκότων δὲ τῶν Πελοποννησίων ἡ νόσος ἤρξατο εὐθύς. καὶ ἐς μὲν Πελοπόννησον οὐκ ἐςῆλθεν, ὅ,τι ἄξιον καὶ εἰπεῖν, ἐπενείματο δὲ Ἀθήνας μὲν μάλιστα, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων χωρίων τὰ πολυανθρωπότατα. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν νόσον γενόμενα.

55 Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ ἔτεμον τὸ πεδίον, παρῆλθον ἐς τὴν Πάραλον γῆν καλουμένην, μέχρι Λαυρίου, οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλά ἐστιν Ἀθηναίοις. καὶ πρῶτον μὲν ἔτεμον ταύτην ᾗ πρὸς Πελοπόννησον ὁρᾷ, ἔπειτα δὲ τὴν πρὸς Εὔβοιάν τε καὶ Ἄνδρον τετραμμένην. Περικλῆς δὲ στρατηγὸς ὢν καὶ τότε περὶ μὲν τοῦ μὴ ἐπεξιέναι τοὺς Ἀθηναίους τὴν αὐτὴν γνώμην
56 εἶχεν ὥςπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐςβολῇ· ἔτι δ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ὄντων πρὶν ἐς τὴν παραλίαν γῆν ἐλθεῖν ἑκατὸν νεῶν

ἐς Πελοπόννησον] Penetrasse certe in Peloponnesum testatur Pausan. 8, 41, 5. 10, 11, 4. v. Creuz. in Schulz. a. 1832. p. 6 sq. et Od. Muell. ibidem p. 307. Popp. Adde eundem Vit. Phidiae. p. 15. „Peloponnesum morbo intactam evasisse, maxime memorabile est. Faustissima enim coeli temperies, qua Peloponnesi incolae antiqua aetate gaudebant, tantam vim in naturam humanam exhibuit, ut minus aptam redderet ad suscipienda contagia. Nostra autem aetate, qua coelo minus favente Peloponnesiis, aestas matura et diuturna, arida aestuosaque (Mercurio in thermometro Réaumuriano circa horas meridianas quartum sextumve et trigesimum attingente gradum) incolas urit, pestilentiam inguinariam saepenumero Peloponnesum invadere testatur Pouquevill. Voy. en Morée etc. Krauss. p. 34 sq., qui eam rem argumentum esse dicit, morbum Atheniensium non solum epidemicum fuisse, sed etiam contagiosum.

55. *Πάραλον*] Hic erat tractus Atticae occidentem spectans et circa Sunium promontorium inde ab Urbe patens, collibus obsitus, ad agriculturam minus, tanto magis ad mercaturam factitandam aptus. v. Od. Muell. in v. Attica ap. Ersch. et Grub. Encycl. Vol. 6. p. 217. Mox de metallis Laurii v. Boeckh. in Commentt. Academ. Reg. Berol. a. 1815., Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 331. Od. Muell. l. c. p. 218. Deinde recepi ᾗ πρός (vulgo ἡ πρός) ex libris nonnullis, quia sensus esse debet: *eam partem huius terrae, qua* etc.

56. *ἐν τῷ πεδίῳ*] in planitie Athenarum sita inter Hymettum et Corydalum montes, in qua ipsae Athenae iacebant. V. Schoem. de Comit. Athen. p. 342 sq. Mox verba *πρῶτον τότε* „de Graecia intelligenda sunt; nam e. gr. Persae cum Date et Artapherne equites per mare miserant. Vid. Herodot. 6, 48. Plin. H. N. 6, 57. Ludit in his navibus Aristoph. Equ. 596 sqq." Popp. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 310 sq. De verbis *τῆς γῆς τὴν πολλήν* v. Matth. p. 627 sq., de verbis *τῆς τε γῆς ἔτεμον* ibidem p. 631.

ἐπίπλουν τῇ Πελοποννήσῳ παρεσκευάζετο, καὶ ἐπειδὴ ἑτοῖμα ἦν, ἀνήγετο. ἦγε δ' ἐπὶ τῶν νεῶν ὁπλίτας Ἀθηναίων τετρακιςχιλίους καὶ ἱππέας τριακοσίους ἐν ναυσὶν ἱππαγωγοῖς πρῶτον τότε ἐκ τῶν παλαιῶν νεῶν ποιηθείσαις· ξυνεςρατεύοντο δὲ καὶ Χῖοι καὶ Λέσβιοι πεντήκοντα ναυσίν. ὅτε δὲ ἀνήγετο ἡ στρατιὰ αὕτη Ἀθηναίων, Πελοποννησίους κατέλιπον τῆς Ἀττικῆς ὄντας ἐν τῇ παραλίᾳ. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ἐπίδαυρον τῆς Πελοποννήσου ἔτεμον τῆς γῆς τὴν πολλήν, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προςβαλόντες ἐς ἐλπίδα μὲν ἦλθον τοῦ ἑλεῖν, οὐ μέντοι προεχώρησέ γε. ἀναγαγόμενοι δὲ ἐκ τῆς Ἐπιδαύρου ἔτεμον τήν τε Τροιζηνίδα γῆν καὶ τὴν Ἁλιάδα καὶ τὴν Ἑρμιονίδα· ἔστι δὲ πάντα ταῦτα ἐπιθαλάσσια τῆς Πελοποννήσου. ἄραντες δὲ ἀπ' αὐτῶν ἀφίκοντο ἐς Πρασιάς, τῆς Λακωνικῆς πόλισμα ἐπιθαλάσσιον, καὶ τῆς τε γῆς ἔτεμον καὶ αὐτὸ τὸ πόλισμα εἷλον καὶ ἐπόρθησαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν. τοὺς δὲ Πελοποννησίους οὐκέτι κατέλαβον ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντας, ἀλλ' ἀνακεχωρηκότας.

57 Ὅσον δὲ χρόνον οἵ τε Πελοποννήσιοι ἦσαν ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀθηναίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, ἡ νόσος ἔν τε τῇ στρατιᾷ τοὺς Ἀθηναίους ἔφθειρε καὶ ἐν τῇ πόλει, ὥςτε καὶ ἐλέχθη τοὺς Πελοποννησίους δείσαντας τὸ νόσημα, ὡς ἐπυνθάνοντο τῶν αὐτομόλων ὅτι ἐν τῇ πόλει εἴη καὶ θάπτοντας ἅμα ᾐσθάνοντο, θᾶσσον ἐκ τῆς γῆς ἐξελθεῖν. τῇ δὲ ἐςβολῇ ταύτῃ πλεῖστόν τε χρόνον ἐνέμειναν καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἔτεμον· ἡμέρας γὰρ τεσσαράκοντα μάλιστα ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀττικῇ ἐγένοντο.

58 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Ἅγνων ὁ Νικίου καὶ Κλεόπομπος ὁ Κλεινίου ξυστράτηγοι ὄντες Περικλέους λαβόντες τὴν στρατιὰν ᾗπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο ἐστράτευσαν εὐθὺς ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης καὶ Ποτίδαιαν ἔτι πολιορκουμένην, ἀφικόμενοι δὲ μηχανάς τε τῇ Ποτιδαίᾳ προςέφερον καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπειρῶντο ἑλεῖν. προὐχώρει δὲ αὐτοῖς οὔτε ἡ αἵρεσις τῆς πόλεως οὔτε τἆλλα τῆς παρασκευῆς ἀξίως· ἐπιγενομένη γὰρ ἡ νόσος ἐνταῦθα δὴ πάνυ ἐπίεσε τοὺς Ἀθηναίους, φθείρουσα τὴν στρατιὰν ὥςτε καὶ τοὺς προτέρους στρατιώτας νοσῆσαι τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς ξὺν Ἅγνωνι στρατιᾶς ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ὑγιαίνοντας. Φορμίων δὲ καὶ οἱ ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι οὐκέτι ἦσαν περὶ Χαλκιδέας. ὁ μὲν οὖν Ἅγνων ταῖς ναυσὶν ἀνεχώρησεν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακιςχιλίων ὁπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας ἐν τεσσαράκοντα μάλιστα ἡμέραις· οἱ δὲ πρότεροι στρατιῶται κατὰ χώραν μένοντες ἐπολιόρκουν τὴν Ποτίδαιαν.

57. θάπτοντας] i. e. *cremantes*. Nam hoc verbum et sepulturam omnino et combustionem significat. v. Herodot. 5, 8., ibique Wess. Haec igitur verba recte intelligere videntur, qui dicunt Atheniensium sepulturas ex igne et fumo rogorum a Peloponnesiis cognitas esse.

58. οἱ — πρότεροι] Schol. οἱ μετὰ Καλλίου δηλονότι. (1, 61. et sqq.). Adde οἱ μετὰ Ἀρχεστράτου 1, 57.

59 Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐςβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἥ τε γῆ αὐτῶν ἐτέτμητο τὸ δεύτερον καὶ ἡ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἠλλοίωντο τὰς γνώμας, καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν καὶ δι' ἐκεῖνον ταῖς ξυμφοραῖς περιπεπτωκότες, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο ξυγχωρεῖν· καὶ πρέσβεις τινὰς πέμψαντες ὡς αὐτοὺς ἄπρακτοι ἐγένοντο. πανταχόθεν τε τῇ γνώμῃ ἄποροι καθεστῶτες ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ. ὁ δὲ ὁρῶν αὐτοὺς πρὸς τὰ παρόντα χαλεπαίνοντας καὶ πάντα ποιοῦντας ἅπερ αὐτὸς ἤλπιζε, ξύλλογον ποιήσας, ἔτι δ' ἐστρατήγει, ἐβούλετο θαρσῦναί τε καὶ ἀπαγαγὼν τὸ ὀργιζόμενον τῆς γνώμης πρὸς τὸ ἠπιώτερον καὶ ἀδεέστερον καταστῆσαι. παρελθὼν δὲ ἔλεξε τοιάδε.

60 Καὶ προςδεχομένῳ μοι τὰ τῆς ὀργῆς ὑμῶν ἐς ἐμὲ γεγένηται, αἰσθάνομαι γὰρ τὰς αἰτίας, καὶ ἐκκλησίαν τούτου ἕνεκα ξυνήγαγον ὅπως ὑπομνήσω καὶ μέμψωμαι εἴ τι μὴ ὀρθῶς ἢ ἐμοὶ χαλεπαίνετε ἢ ταῖς ξυμφοραῖς εἴκετε. ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασώζεται. ὁπότε οὖν πόλις μὲν τὰς ἰδίας ξυμφορὰς οἵα τε φέρειν, εἷς δὲ ἕκαστος τὰς ἐκείνης ἀδύνατος, πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ, καὶ μὴ ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε,

59. ἔτι — ἐστρατήγει] Convocandi enim populum in concionem ius penes prytanes, aut si quid subiti accidisset, de quo extra ordinem cum populo agi oporteret, etiam penes praetores erat. v. Schoem. de Comit. Athen. c. 4. p. 58. 61 sq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 244, 6. 294. §. 153, 2.

60. τὰ τῆς ὀργῆς] v. Matth. p. 574. 2. Mox de iunctis futuro indicativi et coniunctivo ὑπομνήσω et μέμψωμαι v. Buttm. Gr. §. 139. 4. (ed. 13.) et Herm. ad Vig. p. 790, 254. Deinde τὰς ἰδίας ξυμφοράς, ait Schol., νῦν οὐχὶ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὰς τῶν καθ' ἕκαστον ἀνθρώπων καὶ μερικὰς δυστυχίας intelligit.

καὶ μὴ — δρᾶτε] i. e. καὶ μὴ δρᾶν ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε. Herm. ad Vig. p. 761. Res per verbum δρᾶν universe designata deinde non addito pronomine οἵ pluribus explicatur. At Matth. p. 1301. aliter distinguit: καὶ μὴ (ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε, ταῖς κατ' οἶκον κακοπραγίαις ἐκπεπληγμένοι) τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε. Contra quem Popp. obloquitur, non bene coire enunciationes πῶς οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν et καὶ μὴ ἀφίεσθε, quum praesertim illa enunciatio generalem sententiam habeat, et vis eius non sit πάντες ὑμεῖς ἀμύνετε, sed πάντες ἀμυνόντων, et transitum ad Athenienses demum verba ὃ νῦν ὑμεῖς δρᾶτε parent. Mox ad verba οὐκ ἂν ὁμοίως cum Duka supple ὥςπερ ἂν λέγοι, εἰ φιλόπολις εἴη. Et οἰκείως est convenienter sive e re civitatis. Verba καὶ τοῦδε etc. intellige: τοῦ εὔνου τῇ πόλει, quod ex praegresso τῇ πόλει δύςνου repetendum. v. Krueg. ad Dionys. p. 192. Deinde μᾶλλον ἑτέρων est idem, quod μᾶλλον ἢ ἑτέροις. v. Matth. p. 849. De verbo ἐπείσθητε v. ibidem p. 1017. 2.

ταῖς κατ' οἶκον κακοπραγίαις ἐκπεπληγμένοι τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, καὶ ἐμέ τε τὸν παραινέσαντα πολεμεῖν καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς οἳ ξυνέγνωτε δι' αἰτίας ἔχετε. καίτοι ἐμοὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ ὀργίζεσθε ὃς οὐδενὸς οἴομαι ἥσσων εἶναι γνῶναί τε τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι ταῦτα, φιλόπολίς τε καὶ χρημάτων κρείσσων. ὅ τε γὰρ γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη· ὅ τ' ἔχων ἀμφότερα, τῇ δὲ πόλει δύςνους, οὐκ ἂν ὁμοίως τι οἰκείως φράζοι· προςόντος δὲ καὶ τοῦδε, χρήμασι δὲ νικωμένου, τὰ ξύμπαντα τούτου ἑνὸς ἂν πωλοῖτο. ὥςτ' εἴ μοι καὶ μέσως ἡγούμενοι μᾶλλον ἑτέρων προςεῖναι αὐτὰ πολεμεῖν ἐπείσθητε, οὐκ ἂν εἰκότως νῦν τοῦ γε ἀδικεῖν αἰτίαν φεροίμην. καὶ γὰρ οἷς μὲν αἵρεσις γεγένηται 61 τἄλλα εὐτυχοῦσι, πολλὴ ἄνοια πολεμῆσαι· εἰ δ' ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἴξαντας εὐθὺς τοῖς πέλας ὑπακοῦσαι ἢ κινδυνεύσαντας περιγενέσθαι, ὁ φυγὼν τὸν κίνδυνον τοῦ ὑποστάντος μεμπτότερος. καὶ ἐγὼ μὲν ὁ αὐτός εἰμι καὶ οὐκ ἐξίσταμαι· ὑμεῖς δὲ μεταβάλλετε, ἐπειδὴ ξυνέβη ὑμῖν πεισθῆναι μὲν ἀκεραίοις, μεταμέλειν δὲ κακουμένοις, καὶ τὸν ἐμὸν λόγον ἐν τῷ ὑμετέρῳ ἀσθενεῖ τῆς γνώμης μὴ ὀρθὸν φαίνεσθαι, διότι τὸ μὲν λυποῦν ἔχει ἤδη τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ, τῆς δὲ ὠφελείας ἄπεστιν ἔτι ἡ δήλωσις ἅπασι, καὶ μεταβολῆς μεγάλης, καὶ ταύτης ἐξ ὀλίγου, ἐμπεσούσης ταπεινὴ ὑμῶν ἡ διάνοια ἐγκαρτερεῖν ἃ ἔγνωτε. δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροςδόκητον καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον· ὃ ὑμῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐχ ἥκιστα καὶ κατὰ τὴν νόσον γεγένηται. ὅμως δὲ πόλιν μεγάλην οἰκοῦντας καὶ ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις αὐτῇ τεθραμμένους χρεὼν καὶ ξυμφοραῖς ταῖς μεγίσταις ἐθέλειν ὑφίστασθαι καὶ τὴν ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν· ἐν ἴσῳ γὰρ οἱ ἄνθρωποι δικαιοῦσι τῆς τε ὑπαρχούσης δόξης αἰτιᾶσθαι ὅςτις μαλακίᾳ ἐλλείπει καὶ τῆς μὴ προςηκούσης μισεῖν τὸν θρασύτητι ὀρεγόμενον· ἀπαλγήσαντας δὲ τὰ ἴδια

61. *τἄλλα εὐτυχοῦσι*] i. e. dum ceterum liberi manentes de suo iure nihil cedunt. Nam *εὐτυχεῖν*, *εὐδαίμονα εἶναι* huic scriptori est *liberum esse*. Vid. c. 43. vers. fin. Quare c. 44. eos dicit *ἐντελευτῆσαι εὐδαιμονίᾳ*, qui patria libera eoque felici obierunt. Atque ad *αἵρεσις* supple *ἢ πολεμῆσαι ἢ μὴ πολεμῆσαι*. Mox iunge *εὐθὺς ὑπακοῦσαι*, „nam spectat Pericles ad tempus, quo Lacedaemonii postremos legatos Athenas miserant 1, 139. et ipse ad horum postulata haec civibus c. 141. dixit: *αὐτόθεν δὴ διανοήθητε ἢ ὑπακούειν πρίν τι βλαβῆναι* i. e. *ὑπακούειν εὐθύς*." Popp. Deinde *μεμπτότερος* est *potius reprehendendus*. Et ad *ὁ αὐτός εἰμι* supple *τῇ γνώμῃ*, ut dicit 3, 38. Deinde *ἔχει αἴσθησιν* Bau. convertit *sentitur*. De verbis *ταπεινὴ ἐγκαρτερεῖν* v. Herm. ad Vig. p. 884 sq. Matth. p. 842. Pro *ἐγκαρτερεῖν ἃ ἔγνωτε* usitatius erat dicere *οἷς ἔγνωτε*. „At attractionem et ponere et spernere licere Atticis recte observavit Bau." Popp. Mox *ξυμφοραῖς ὑφίστασθαι* idem edidit ex pluribus libris, quamquam magis acc. cum hoc verbo iungi solet. v. Matth. §. 401. p. 734. 4. Et *ἀπαλγήσαντας* Schol. explicat per *παυσαμένους ἀλγεῖν*, ὥςπερ τὸ *ἀπολοφυράμενοι* cap. 46. Bau. reddit per *dedolere*, unempfindlich werden.

62τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀντιλαμβάνεσθαι. τὸν δὲ πόνον τὸν κατὰ τὸν πόλεμον, μὴ γένηταί τε πολὺς καὶ οὐδὲν μᾶλλον περιγενώμεθα, ἀρκείτω μὲν ὑμῖν καὶ ἐκεῖνα ἐν οἷς ἄλλοτε πολλάκις γε δὴ ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς αὐτὸν ὑποπτευόμενον, δηλώσω δὲ καὶ τόδε ὃ μοι δοκεῖτε οὔτ' αὐτοὶ πώποτε ἐνθυμηθῆναι ὑπάρχον ὑμῖν μεγέθους πέρι ἐς τὴν ἀρχὴν οὔτ' ἐγὼ ἐν τοῖς πρὶν λόγοις, οὐδ' ἂν νῦν ἐχρησάμην κομπωδεστέραν ἔχοντι τὴν προσποίησιν, εἰ μὴ καταπεπληγμένους ὑμᾶς παρὰ τὸ εἰκὸς ἑώρων. οἴεσθε μὲν γὰρ τῶν ξυμμάχων μόνον ἄρχειν, ἐγὼ δὲ ἀποφαίνω δύο μερῶν τῶν ἐς χρῆσιν φανερῶν, γῆς καὶ θαλάσσης, τοῦ ἑτέρου ὑμᾶς παντὸς κυριωτάτους ὄντας, ἐφ' ὅσον τε νῦν νέμεσθε καὶ ἢν ἐπὶ πλέον βουληθῆτε· καὶ οὐκ ἔστιν ὅςτις τῇ ὑπαρχούσῃ παρασκευῇ τοῦ ναυτικοῦ πλέοντας ὑμᾶς οὔτε βασιλεὺς κωλύσει οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος τῶν ἐν τῷ παρόντι. ὥςτε οὐ κατὰ τὴν τῶν οἰκιῶν καὶ τῆς γῆς χρείαν, ὧν μεγάλων νομίζετε ἐστερῆσθαι, αὕτη ἡ δύναμις φαίνεται· οὐδ' εἰκὸς χαλεπῶς φέρειν αὐτῶν μᾶλλον ἢ οὐ κηπίον καὶ ἐγκαλλώπισμα

62. *τὸν δὲ πόνον*] i. e. *ἀρκείτω — ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἄλλοτε — ἀπέδειξα οὐκ ὀρθῶς ὑποπτεύεσθαι, μὴ ὁ πόνος γένηταί τε πολὺς καὶ οὐδὲν μᾶλλον περιγενώμεθα. Αὐτόν*, quod sequitur relatum ad *πόνον*, abundat. v. Matth. §. 472. p. 876. In proximis structura haec est: *ὅ μοι δοκεῖτε οὔτ' αὐτοὶ πώποτε ἐνθυμηθῆναι μεγέθους πέρι ἐς τὴν ἀρχὴν* (i. e. *τῆς ἀρχῆς*), *ὑπάρχον ὑμῖν*, *quamquam vobis suppeditat.* Ad *οὔτ' ἐγώ* Arn. ex sequentibus supplet *ἐχρησάμην*, alii repetunt *ἐνεθυμήθην*. Verbis *τῶν φανερῶν* etc. aquam et terram dicit: von den beiden zur Benützung sich darbietenden Theilen der Erde. At Arnoldo haec verba ex adverso posita videntur aliis, quae natura gignit, sed quae plus artis et operae requirunt, ut eorum fructus paretur, qualia sint ignis secundum fabulam Promethei, usus metallorum, frumenti, vini etc. et confert Aristot. Eth. 6, 7. *τὰ φανερώτατα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν.* Mox debebat verba ita collocare: *καὶ οὐκ ἔστιν ὅςτις ὑμᾶς κωλύσει, οὔτε βασιλεὺς οὔτε ἔθνος*, aut omittere verba *οὐκ ἔστιν ὅςτις. Βασιλεύς* autem est rex Persarum, in cuius nomine articulum omitti docet Schaef. Melet. crit. p. 4. 65., et *ἄλλο* in *οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔθνος* intellige *praeterea.* Verba *οὐ κατὰ — φαίνεται* converte: *apparet, eam non comparandam esse* etc. v. Wolf. ad Demosth. Lept. p. 259. 267. Matth. p. 1153. fin. De *χαλεπῶς φέρειν* cum genitivo constructo v. ibidem p. 682.

μᾶλλον — ἢ οὐ] Huius formulae exempla suppeditat Bast. ad Greg. Cor. p. 102. Inferri *ἢ οὐ* non post *μᾶλλον*, sed semper post *οὐ μᾶλλον*, sententia est Hermanni ad Soph. Ai. 1260. et Viger. p. 801. Ubi prior negatio abest, latere eam dicit aut in interrogatione, ut apud Herodot. 4, 118., aut alio modo, ut apud Thuc. 3, 36. *Οὐ* autem post *ἢ* inferri dicit, quia tum sententia, quae post *οὐ μᾶλλον* sequitur, sensum negativum habeat. Velut praesentem locum ita explanari posse: *οὐδ' εἰκὸς οὐκ ὀλιγωρῆσαι αὐτῶν — ἀλλὰ μᾶλλον χαλεπῶς φέρειν*, et alterum locum huius scriptoris ita: *οὐ τοὺς αἰτίους διαφθεῖραι, ἀλλὰ μᾶλλον πόλιν ὅλην.* Ab Hermanni sententia recedunt Matth. §. 455. adn. d. p. 851. et Buttm. Exc. 11. ad Demosth. Orat. Midian. p. 144., negantes, *οὐ μᾶλλον* semper praecedere ante *ἢ οὐ*. Locis omnibus, quibus haec phrasis posita est, salvo sensu omitti licet voca-

πλούτου πρὸς ταύτην νομίσαντας ὀλιγωρῆσαι, καὶ γνῶναι ἐλευθερίαν μέν, ἣν ἀντιλαμβανόμενοι αὐτῆς διασώσωμεν, ῥαδίως ταῦτα ἀναληψομένην, ἄλλων δ' ὑπακούσασι καὶ τὰ προςκεκτημένα φιλεῖν ἐλασσοῦσθαι, τῶν τε πατέρων μὴ χείρους κατ' ἀμφότερα φανῆναι, οἳ μετὰ πόνων καὶ οὐ παρ' ἄλλων δεξάμενοι κατέσχον τε καὶ προςέτι διασώσαντες παρέδοσαν ἡμῖν αὐτά, αἴσχιον δὲ ἔχοντας ἀφαιρεθῆναι ἢ κτωμένους ἀτυχῆσαι, ἰέναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔχημα μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας εὐτυχοῦς καὶ δειλῷ

las μᾶλλον ἤ, quare mihi haec constructio videtur a sermone quotidiano in libros et scriptam orationem transisse, unde plura alia, cum norma grammatica non convenientia, transire solent, et commixtio duarum loquutionum esse, ut vel μᾶλλον ἤ sine οὐ, vel καὶ οὐ sine μᾶλλον ἤ recte ponatur. Alia origo, nisi vitiosus usus in communi vita colloquentium, vix reperiatur. Reisig. Comm. Crit. ad Sophocl. Oed. C. p. 238 sq. μᾶλλον bis cogitat, ut sit μᾶλλον ἢ οὐ μᾶλλον, qui provocat ad Thuc. 4, 126. οἵ γε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἥκετε, ἐν αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλειόνων μᾶλλον ἐλάσσους, in denen nicht *vielmehr*, sondern *vielmehr* etc. Similiter Popp.: „causa additae negationis est, quod plene haec iterato ex superioribus verbo sic cogitantur: es sey hart vielmehr die ganze Bürgerschaft zu vertilgen, als dass sie nicht die Urheber allein vertilgen sollten 3, 36. Et ita in Gallico et Italico sermone, si comparativum novum verbum sequitur, negationem alteri membro constanter addi (ut il est plus grand qu'on ne croit) et satis constat et monuit Schaef. Appar. ad Demosth. Vol. 5. p. 284." Mox κηπίον hortulus intelligendus esse videtur privatis domibus adiacens. Vid. Liban. Oratt. p. 797. C. Polyb. 6, 7, 2. Steph. Byz. in γῇ, quos Popp. citavit. Statim dè verbis ἄλλων ὑπακούσασι v. Matth. p. 676. Mox multi libri προσεκτημένα. Ionicum ἔκτημαι, quod Plato non spernit, Thucydidem Popp. negat admisisse; ait admisisse Matth. p. 522. Ipsum verbum Popp. dicit valere πρὸς ταύτῃ (τῇ ἐλευθερίᾳ) κεκτῆσθαι, quo sensu Gail. convertit les accessoires de la liberté. Kistem. praefert scripturam nonnullorum librorum προεκτημένα, *antea parta*. Porro κατ' ἀμφότερα est κατὰ τὸ κατέχειν τε καὶ διασώσαντες παραδιδόναι, ut adnotavit Haack. Dein κατέσχον est sie haben an sich gebracht.

αὔχημα] Tum φρόνημα, tum αὔχ. elatum animum significant, ita tamen ut prius in bonam partem accipiatur, hoc in malam. v. Doederl. Lat. Synon. Vol. 4. p. 181. „Cui discrimini, Krueg. ad Dionys. p. 195 sq. ait, accommodatum est, quod illud ad Athenienses redit, hoc ad Lacedaemonios, qui ἀμαθίας nomine non semel notantur." Φρόνημα *fidentiam*, αὔχημα *confidentiam* interpretatur coll. Heind. ad Hor. 1. Serm. 7, 7. De verbis ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος v. Matth. p. 1134. Totum locum ita explicat Krueg. ad. Dionys. p. 195. „Hostibus occurrere oportet non solum fidentia, sed etiam contemtione. Confidentiam enim vel ignavus per felicem imperitiam (i. e. si fortuna adiuvetur, quamquam non consilio felicem successum meruit), concipiat; contemtio vero est, si quis etiam consilio adversariis se superiorem intelligit: id quod nobis contigit. Atque audaciam ex pari fortuna (i. e. etiam si fortuna, cuius favor maxime fiduciam gignere solet, nobis non magis propitia sit, quam adversariis), firmiorem reddit prudentia, si subest elatus animus (sive illa hostium contemtio) eaque prudentia minus fidit spei, quae in angustiis se efficacem praebet (in quibus homines

τινι ἐγγίγνεται, καταφρόνησις δὲ ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων προέχειν, ὃ ἡμῖν ὑπάρχει. καὶ τὴν τόλμαν ἀπὸ τῆς ὁμοίας τύχης ἡ ξύνεσις ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος ἐχυρωτέραν παρέχεται, ἐλπίδι τε ἧσσον πιστεύει, ἧς ἐν τῷ ἀπόρῳ ἡ ἰσχύς, γνώμῃ δὲ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων, ἧς βεβαιοτέρα ἡ πρόνοια.
63 τῆς τε πόλεως ὑμᾶς εἰκὸς τῷ τιμωμένῳ ἀπὸ τοῦ ἄρχειν, ᾧπερ ἅπαντες ἀγάλλεσθε, βοηθεῖν καὶ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους ἢ μηδὲ τὰς τιμὰς διώκειν· μηδὲ νομίσαι περὶ ἑνὸς μόνου, δουλείας ἀντ' ἐλευθερίας, ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς στερήσεως καὶ κινδύνου ὧν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπήχθεσθε. ἧς οὐδ' ἐκστῆναι ἔτι ὑμῖν ἔστιν, εἴ τις καὶ τόδε ἐν τῷ παρόντι δεδιὼς ἀπραγμοσύνῃ ἀνδραγαθίζεται· ὡς τυραννίδα γὰρ ἤδη ἔχετε αὐτήν, ἣν λαβεῖν μὲν ἄδικον δοκεῖ εἶναι, ἀφεῖναι δὲ ἐπικίνδυνον. τάχιστ' ἂν

quum aliis auxiliis destituuntur, ab illa opem exspectant), sed consilio ex iis, quae praesto sunt, cuius tutior est providentia." Conf. 4, 18. *ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων γνώμῃ σφαλέντες.* v. Matth. p. 1130. Verba *ἐλπίδι — πιστεύει* non pendent ab *ὃς ἄν*, sed subiectum verbi *πιστεύει* est *ξύνεσις*.

63. *τῷ τιμωμένῳ*] i. e. *τῇ τιμῇ*. v. Matth. p. 556. b. Mox F. It. E. marg. Dan. Dionys. p. 932. *ᾧ ὑπὲρ ἅπαντας*, quam lectionem aptissimam vocat Krueg. ad Dionys. p. 198. Pal. *ᾧ ὑπὲρ ἅπαντες*, eandemque scripturam in Aug. et Vat. Bekk. in ed. stereot. extare dicit. Vulgatam *ᾧπερ ἅπαντες* habet etiam Cantacuzen. 1, 38. Verba *κινδύνου ὧν* ita interpretantur: *κινδύνου ἀπὸ τούτων, οἷς* (alii *ὧν*) *ἀπήχθεσθε*, *de discrimine ab his exspectando, quos offendistis.* Quod fieri non licet per regulas attractionis. Nam „memineris, attractionem ibi tantum admitti, ubi verbum, quod sequitur, accusativum regit, v. Matth. §. 473. Cui regulae, si contracta dicendi genera, quorum exemplum extat 1, 35. in verbis *τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἥτις μηδαμοῦ ξυμμαχεῖ, ἐξεῖναι, παρ' ὁποτέρους ἂν ἀρέσκηται ἐλθεῖν* (i. e. *παρ' ἐκείνους, παρ' ὁποτέρους ἂν ἀρ. ἐλθ.*) excipimus, praeter quam quod eodem Grammatico in adn. 1. auctore interdum etiam nominativus attractionem patitur, in *οἷος* et *ἡλίκος* autem eadem latius patet, paucissima tantum novimus apud probos scriptores contraria exempla, quae sane ad verba dativum regentia spectant. Vid. Bernhard. Syntax. p. 301. Dubitamus de sinceritate verborum Xen. Cyrop. 7, 5, 80. *τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπράξαι, ἃ ἐπιθυμοῦμεν;*" Popp. Unde dubitatio oritur de coniectura Hermanni in Soph. El. 681. Alii intelligunt *ἀπὸ τούτων, δι' ἃ ἀπήχθεσθε*, *discrimine ex illis offensionibus vestris pristinis et ex odio illinc collecto.* Sensus rectus est, sed *ὧν* ita resolvi non licet. Krueg. ad Dionys. p. 198. ita interpretatur: *κινδύνου τούτων, ἃ ἀπήχθεσθε*, *certamen est de periculo ex iis, quas contraxistis, offensis nascente.* Quod probatur Popponi, quamquam se negat novisse aliud exemplum verbi *ἀπεχθάνεσθαι* cum accusativis *ἅ, ταῦτα* similibusve iuncti. Nonne vero haec structura explicationem habet ex iis, quae Matth. §. 421. adn. 2. praecepit?

τόδε — ἀνδραγαθίζεται] *τόδε* i. e. *τὸ ἐκστῆναι τῆς ἀρχῆς*, qui accusativus pendet ab *ἀνδραγαθ.*, in quo verbo breviloquentia est *διὰ ἀνδραγαθίας δῆθεν τόδε πείθει*, *ob virtutem scilicet*, reapse autem timens, nullo labore imperio cedere nobis *suadet*, quasi tale imperium iniustum sit.

ε πόλιν οἱ τοιοῦτοι ἑτέρους τε πείσαντες ἀπολέσειαν καὶ εἴ
;ου ἐπὶ σφῶν αὐτῶν αὐτόνομοι οἰκήσειαν· τὸ γὰρ ἄπραγμον
'ὐ σώζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον, οὐδὲ ἐν ἀρ-
ούσῃ πόλει ξυμφέρει, ἀλλ' ἐν ὑπηκόῳ, ἀσφαλῶς δουλεύειν.
'μεῖς δὲ μήτε ὑπὸ τῶν τοιῶνδε πολιτῶν παράγεσθε μήτε ἐμὲ 64
ι' ὀργῆς ἔχετε, ᾧ καὶ αὐτοὶ ξυνδιέγνωτε πολεμεῖν, εἰ καὶ
πελθόντες οἱ ἐναντίοι ἔδρασαν ἅπερ εἰκὸς ἦν μὴ ἐθελησάντων
'μῶν ὑπακούειν, ἐπιγεγένηταί τε πέρα ὧν προςεδεχόμεθα ἡ
όσος ἥδε, πρᾶγμα μόνον δὴ τῶν πάντων ἐλπίδος κρεῖσσον
εγενημένον. καὶ δι' αὐτὴν οἶδ' ὅτι μέρος τι μᾶλλον ἔτι μισοῦ-
ιαι οὐ δικαίως, εἰ μὴ καὶ ὅταν παρὰ λόγον τι εὖ πράξητε
μοὶ ἀναθήσετε. φέρειν τε χρὴ τά τε δαιμόνια ἀναγκαίως τά
ε ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀνδρείως· ταῦτα γὰρ ἐν ἔθει τῇδε τῇ
;όλει πρότερόν τε ἦν νῦν τε μὴ ἐν ὑμῖν κωλυθῇ. γνῶτε δὲ
νομα μέγιστον αὐτὴν ἔχουσαν ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις διὰ τὸ
αῖς ξυμφοραῖς μὴ εἴκειν, πλεῖστα δὲ σώματα καὶ πόνους ἀνα-
ωκέναι πολέμῳ καὶ δύναμιν μεγίστην δὴ μέχρι τοῦδε κεκτημέ-
ην, ἧς ἐς ἀΐδιον τοῖς ἐπιγιγνομένοις, ἢν καὶ νῦν ὑπενδῶμέν
;οτε, πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασσοῦσθαι, μνήμη καταλελείψε-
αι, Ἑλλήνων τε ὅτι Ἕλληνες πλείστων δὴ ἤρξαμεν, καὶ πο-
έμοις μεγίστοις ἀντέσχομεν πρός τε ξύμπαντας καὶ καθ' ἑκά-
τους, πόλιν τε τοῖς πᾶσιν εὐπορωτάτην καὶ μεγίστην ᾠκήσαμεν.

ἑτέρους τε πείσαντες] i. e. *atque huiusmodi homines* (ἀπράγμονες) *si aliis idem persuaserint, et sicubi seorsum ab aliis liberi civitatem coluerint, eam protinus perdant.* PORT. Scriptor illos ἀπράγμονας, i sunt omnes cives suos ad eundem tranquillitatis amorem perduxerint, ut soli alicubi urbem habitaverint, civitatem pessumdaturos asseverat. 'OPP. De formula ἐπὶ σφῶν αὐτῶν v. Matth. p. 1164. Ad ξυμφέρει apple τὸ ἄπραγμον, *otium non imperanti urbi conducit, sed subiectae, non vexatam servitutem agat.* Nam recte Schol. ad 4, 61. ἀσφαλῶς xplicat per εἰρηναίως, ἀκινδύνως, atque infinitivus δουλεύειν signifi- at consilium.

64. ἐλπίδος] i. e. ärger, als man erwarten konnte. v. Matth. p. 847. 'ost μᾶλλον supple: quam ob terrae devastationem. Ἀναγκαίως etc. st *oportet ferre casus divinitus immissos ut necessarios.* Pro κωλυθῇ • 'ekk. coniecit καταλυθῇ et Valla convertit: *ne nunc dissolvantur in vo- is.* Imo est: es finde durch euch kein Hinderniss statt. Mox ἀνα- ωκέναι pendet a διά, quemadmodum εἴκειν. De verbo πέφυκε v. Matth. p. 1036., de καταλελείψεται ibidem §. 498. p. 939.

καθ' ἑκάστους] Gliscebat usus, ut nominis locum haec formula in tructura obtineret, ut hic pendet a πρός, nam si sine illa praeposi- one iungas verbo, hoc dicas: *singulatim* ipsi *restitimus.* BUTTM. In- ic. ad Platon. 4. Diall. 5. v. κατά. Mox καίτοι ταῦτα etc. converte: *m alta veteres Athenienses molitos esse.* Ignavis hoc aemulari mole- um est; industrii aemulabuntur. „Καίτοι hic non est *quamquam,* sed *tqui,* quam vim particulae negat quidem Herm. ad Vig. p. 840., sed x notione *et profecto,* ut in similibus particulis καὶ μήν, facile illa ignificatio procedit. Et ita apud Xenoph. Cyrop. 3, 3, 19., aliquoties Isocr. Paneg. et alibi converti potest." POPP. Mox κέκτηται idem nterpretatur: *consequitur.* Et προγνόντες etc. est: *consilium capite re-*

καίτοι ταῦτα ὁ μὲν ἀπράγμων μέμψαιτ' ἄν, ὁ δὲ δρᾶν τι βουλόμενος καὶ αὐτὸς ζηλώσει· εἰ δέ τις μὴ κέκτηται, φθονήσει. τὸ δὲ μισεῖσθαι καὶ λυπηροὺς εἶναι ἐν τῷ παρόντι πᾶσι μὲν ὑπῆρξε δὴ ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν· ὅςτις δ' ἐπὶ μεγίστοις τὸ ἐπίφθονον λαμβάνει, ὀρθῶς βουλεύεται. μῖσος μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἀντέχει, ἡ δὲ παραυτίκα τε λαμπρότης καὶ ἐς τὸ ἔπειτα δόξα ἀείμνηστος καταλείπεται. ὑμεῖς δὲ ἔς τε τὸ μέλλον καλὸν προγνόντες ἔς τε τὸ αὐτίκα μὴ αἰσχρὸν τῷ ἤδη προθύμῳ ἀμφότερα κτήσασθε, καὶ Λακεδαιμονίοις μήτε ἐπικηρυκεύεσθε μήτε ἔνδηλοι ἔςτε τοῖς παροῦσι πόνοις βαρυνόμενοι, ὡς οἵτινες πρὸς τὰς ξυμφορὰς γνώμῃ μὲν ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν.

65 Τοιαῦτα ὁ Περικλῆς λέγων ἐπειρᾶτο τοὺς Ἀθηναίους τῆς τε ἐπ' αὐτὸν ὀργῆς παραλύειν καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἀπάγειν τὴν γνώμην. οἱ δὲ δημοσίᾳ μὲν τοῖς λόγοις ἀνεπείθοντο καὶ οὔτε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἔπεμπον ἔς τε τὸν πόλεμον μᾶλλον ὥρμηντο, ἰδίᾳ δὲ τοῖς παθήμασιν ἐλυποῦντο, ὁ μὲν δῆμος ὅτι ἀπ' ἐλασσόνων ὁρμώμενος ἐστέρητο καὶ τούτων, οἱ δὲ δυνατοὶ καλὰ κτήματα κατὰ τὴν χώραν οἰκοδομίαις τε καὶ πολυτελέσι κατασκευαῖς ἀπολωλεκότες, τὸ δὲ μέγιστον, πόλεμον ἀντ' εἰρήνης ἔχοντες. οὐ μέντοι πρότερόν γε οἱ ξύμπαντες ἐπαύσαντο ἐν ὀργῇ ἔχοντες αὐτὸν πρὶν ἐζημίωσαν χρήμασιν. ὕστερον δ' αὖθις οὐ πολλῷ, ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν, στρατηγὸν εἵλοντο καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐπέτρεψαν, ὧν μὲν περὶ τὰ οἰκεῖα ἕκαστος ἤλγει, ἀμβλύτεροι ἤδη ὄντες, ὧν δὲ ἡ ξύμπασα πόλις προςεδεῖτο, πλείστου ἄξιον νομίζοντες εἶναι. ὅσον τε γὰρ χρόνον προὔστη τῆς πόλεως ἐν τῇ εἰρήνῃ, μετρίως ἐξηγεῖτο καὶ ἀσφαλῶς διεφύλαξεν αὐτήν, καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐκείνου μεγίστη· ἐπεί τε ὁ πόλεμος κατέστη, ὁ δὲ φαίνεται

spicientes futuram gloriam. „Recte Dukas *τὸ μέλλον καλὸν* ad *τὴν ἔπειτα δόξαν*, *τὸ αὐτίκα μὴ αἰσχρόν* ad *τὴν παραυτίκα λαμπρότητα* respicere adnotat. Coniunctum verbum *προγνόντες* proprie soli priori inciso convenit, sed Ciceronem quoque *providere praeterita, praesentia et futura* dixisse docet Gail.“ Popp. Denique *ἀμφότερα* intellige *τὴν παραυτίκα λαμπρότητα καὶ ἐς τὸ ἔπειτα δόξαν* sive *τὸ μέλλον καλὸν καὶ τὸ παραυτίκα μὴ αἰσχρόν*.

65. *ἐζημίωσαν*] Plut. V. Pericl. 35. tradit, summam fuisse secundum eos, qui minimum prodiderint, 15 talentorum; qui plurimum, 50 talentorum. Diod. Sic. 12, 45. octoginta talenta prodidit. Conf. Demosth. c. Aristog. 2. §. 6. Auctorem multae Cleonem fuisse, narrat Aristid. Vol. 2. p. 249. 251. 262. Pericli mox *πάντα τὰ πράγματα* permiserunt. „Eiusmodi praetor *αὐτοκράτωρ* dicebatur. v. Pausan. 4, 15, 2. Xenoph. H. Gr. 1, 4, 20. Schoem. de Comit. Athen. p. 313 sq.“ Krueg. ad Dionys. p. 380. Mox *ὧν — ἤλγει* est idem quod *ἐκείνων ἃ ἤλγει*. Genitivus pendet ab *ἀμβλύτερος*, non ab *ἤλγει*. Et *ἐν τῇ εἰρήνῃ* est *per inducias tricennales.*

:αὶ ἐν τούτῳ προγνοὺς τὴν δύναμιν. ἐπεβίω δὲ δύο ἔτη καὶ μῆνας
ξ· καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐπὶ πλέον ἔτι ἐγνώσθη ἡ πρόνοια αὐτοῦ
| ἐς τὸν πόλεμον. ὁ μὲν γὰρ ἡσυχάζοντάς τε καὶ τὸ ναυτικὸν
θεραπεύοντας καὶ ἀρχὴν μὴ ἐπικτωμένους ἐν τῷ πολέμῳ μηδὲ
ῇ πόλει κινδυνεύοντας ἔφη περιέσεσθαι· οἱ δὲ ταῦτά τε πάντα
ς τοὐναντίον ἔπραξαν καὶ ἄλλα ἔξω τοῦ πολέμου δοκοῦντα
ἶναι, κατὰ τὰς ἰδίας φιλοτιμίας καὶ ἴδια κέρδη, κακῶς ἔς τε
φᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐπολίτευσαν, ἃ κατορθούμενα
ιὲν τοῖς ἰδιώταις τιμὴ καὶ ὠφέλεια μᾶλλον ἦν, σφαλέντα δὲ
ῇ πόλει ἐς τὸν πόλεμον βλάβη καθίστατο. αἴτιον δ' ἦν ὅτι
κεῖνος ,μὲν δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, χρη-
άτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε τὸ πλῆθος
λευθέρως, καὶ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἦγε, διὰ
ὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὐ προςηκόντων τὴν δύναμιν πρὸς ἡδονήν
ι λέγειν, ἀλλ' ἔχων ἐπ' ἀξιώσει καὶ πρὸς ὀργήν τι ἀντειπεῖν.
πότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας,
έγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι, καὶ δεδιότας αὖ ἀλόγως
ντικαθίστη πάλιν ἐπὶ τὸ θαρσεῖν. ἐγίγνετό τε λόγῳ μὲν δη-
οκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή. οἱ δὲ ὕστε-
ον ἴσοι αὐτοὶ μᾶλλον πρὸς ἀλλήλους ὄντες καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ
ρῶτος ἕκαστος γίγνεσθαι ἐτράποντο καθ' ἡδονὰς τῷ δήμῳ

προγνοὺς τὴν δύναμιν] sc. τῆς πόλεως. Vid. finem huius cap.
erbis ἔξω τοῦ πολέμου Thuc. „significat talia coepta, qualis fuit ex-
editio missa in Cretam, quae sine intermissione debebat auxilium ferre
hormioni 2, 85., qualis virium dispersio per varias expeditiones in
iciliam factas, antequam magnam illam expeditionem aggrediebantur;
ualis iniqua incursio in Melum insulam, qua tota Graecia indigna-
atur; fortasse etiam significat expeditionem in Boeotiam, unde clades
d Pelium consecuta est, et fortasse etiam varia conata navium ἀργυ-
ολόγων, velut quae narrat 3, 19., quibus socii vexabantur, et mala do-
iinationis Atheniensium tanto magis persentisci coepere.“ Arn. Mox
erbis σφαλέντα δέ, ait Schol., significat τὰ κατὰ τὸν Ἀλκιβιάδην,
lde καὶ Κλέωνα. De ἀδωρότατος cum genit. χρημάτων v. Matth.
. 647. Hesych. ἀδωρότατος ὁ μηδ' ὅλως μεταδιδοὺς τι, ἢ ἀδωροδό-
ητος. Conf. Anecdd. Bekk. 1. p. 346. Schol. Aristid. p. 171. Fromm.
necdd. Bachm. 1. p. 33, 14. Thom. M. p. 13. Etenim dubitatum est,
tra potestate vox illa accipienda esset: *qui nihil in populum largieba-
ur, an qui nullis ipse largitionibus tentari se patiebatur.* v. Albert. ad
lesych. Vol. 1. p. 103. Schol. explicat per ἀδωρόληπτος, eamque ve-
um h. l. interpretationem esse docent, quae scriptor dicit de παῤῥησίᾳ
ericlis, quam negat unquam imminutam esse δωροδοκίᾳ, docent etiam
ci veterum, ut Aristidis Vol. 2. p. 126., ubi Pericles ἅπαντος κέρδους
ρείσσων, et Thuc. c. 60., ubi χρημάτων κρείσσων appellatur, quos
cos Popp. adscripsit.

πρὸς ὀργήν] Haec verba ex adverso posita sunt verbis πρὸς ἡδο-
ήν, *non solum nihil dicebat, quo eos demulceret*, sed etiam interdum
ntra ipsorum voluntatem loquebatur, quod οὐ πρὸς ἡδονήν sed πρὸς
ργήν audiebant, ut Arn. explicat. At plerumque πρὸς ὀργήν non
l est, quo quis irascitur, sed quod aliquis iracundus dicit facitve.
lox καὶ τὰ πράγματα converte *et rempublicam, negotia publica.*

καὶ τὰ πράγματα ἐνδιδόναι. ἐξ ὧν ἄλλα τε πολλὰ ὡς ἐν μεγάλῃ πόλει καὶ ἀρχὴν ἐχούσῃ ἡμαρτήθη καὶ ὁ ἐς Σικελίαν πλοῦς, ὃ οὐ τοσοῦτον γνώμης ἁμάρτημα ἦν πρὸς οὓς ἐπῄεσαν, ὅσον οἱ ἐκπέμψαντες οὐ τὰ πρόςφορα τοῖς οἰχομένοις ἐπιγιγνώσκοντες, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας διαβολὰς περὶ τῆς τοῦ δήμου προστασίας τά τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀμβλύτερα ἐποίουν καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν πρῶτον ἐν ἀλλήλοις ἐταράχθησαν. σφαλέντες δ' ἐν Σικελίᾳ ἄλλῃ τε παρασκευῇ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῷ πλείονι μορίῳ καὶ κατὰ τὴν πόλιν ἤδη ἐν στάσει ὄντες ὅμως τρία μὲν ἔτη ἀντεῖχον τοῖς τε πρότερον ὑπάρχουσι πολεμίοις καὶ τοῖς

ὃ οὐ τοσοῦτον] i. e. *haec expeditio non tam fuit error opinionis de iis, contra quos profecti sunt, de Syracusanis, quam* etc. Supplendum igitur περὶ ἐκείνων, πρὸς οὓς etc. Statim τὰ πρόςφορα intellige supplementa et subsidia Niciae non tempore missa. Mox praepositionem ἐπί in ἐπιγιγνώσκοντες valere μετά, *postea*, animadvertit Abr. In proximis structura verborum haec est: ὅσον οἱ ἐκπέμψαντες τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀμβλύτερα ἐποίουν, οὐ τὰ πρόςφορα τοῖς οἰχομένοις ἐπιγιγνώσκοντες, ἀλλὰ ἐπιγιγνώσκοντες κατὰ — προστασίας. Mox pro διαβολάς alii legunt διαφοράς. Bened. monet, illud retinendum esse, quum tota orationis series et ipsa illorum temporum memoria nos cogat existimare, illas inprimis calumnias (διαβολάς, Kabalen) contra Alcibiadem ab eius inimicis, quum in Siciliam profectus esset, prolatas significari, de quibus agitur 6, 29. Quibus calumniis, quum Alcibiades ad Spartanos confugisset, tam infelicem exitum belli contra Syracusanos gesti et toti Atticae ingentem malorum Iliadem parata esse dicit. Et statim post iterum διαφοράς legitur, ubi scriptor in universum de dissidiis civium domesticis loquitur. „Non autem verisimile est, ait Bened., Thucydidem, cui tanta verborum copia propria sit, tam brevi intervallo eadem verba repetiisse.“ Mox πρῶτον Arn. intelligit *primum inde ab expulsis Pisistratidis.* Porro ἐταράχθησαν neque pro activo positum, quae est Bredovii opinio, neque τὰ περὶ τὴν πόλιν pro nominativo habendum, sed structura haec est: οἱ ἐκπέμψαντες ἐταράχθησαν τὰ περὶ τὴν πόλιν i. e. in rebus urbicis. „Proprie tamen propter superiora οὐ τοσοῦτον γνώμης ἁμάρτημα ἦν (ἐκείνων) sic oratio procedere debebat: ὅσον τῶν ἐκπεμψάντων, οἳ οὐ etc.“ Popp.

τρία ἔτη] Videtur cum Haackio legendum esse δέκα ἔτη, nam a clade Siciliensi (m. Sept. a. 413.) usque ad annum a. Chr. N. 404. post medium Aprilem, quo Athenae Lysandro traditae sunt, non solum Athenienses Lacedaemoniis pares erant, verum etiam nonnunquam superiores, et propemodum decem anni praeterierunt, et Thuc. aut imperfectos annos pro integris numeravit, aut a revocatione Alcibiadis (415. m. Iul.) usque ad illud tempus, quo Athenienses obsessi primos ad Agidem de deditione legatos miserunt (404. m. Ian.) computasse annos existimandus est. Quam coniecturam confirmare videtur locus, quem Popp. attulit, Isocr. Panath. §. 57. τὴν μὲν ἡμετέραν (πόλιν) εὕροι τις ἄν, ἁπάντων αὐτῇ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐπιθεμένων, ἔτη δέκα τούτοις ἀντισχεῖν δυνηθεῖσαν. Vulgatam tamen tuetur etiam Phavorin. in τρισὶν ἔτεσι πονεῖ. Arn. tres illos vulgatae scripturae annos ita explicat, ut dicat praeteriisse „inde a vere anni ante Chr. N. 407., quum Cyrus Asiam minorem gubernare coepit, ad ver anni 404., ubi Athenae in deditionem Lysandri traditae sunt. Eo tempore Atheniensibus necessitas imposita erat contendendi cum viribus universae Graeciae, quae insuper constantius quam unquam pecu-

ἀπὸ Σικελίας μετ' αὐτῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ἔτι τοῖς πλείοσιν ἀφεστηκόσι, Κύρῳ τε ὕστερον βασιλέως παιδὶ προςγενομένῳ,

nia Persarum sublevabatur.“ At scriptorem sole clarius est loqui de tempore post ipsam cladem Siciliensem, non de iis, quae post Cyri adventum in Asia minori gesta sunt. Krueg. scriptorem dicit agere de eo tempore, quod sit inter cladem Atheniensium in Sicilia et adventum Cyri in Asiam minorem, qui vulgo ponitur a. 407. et ex Haackii (Dissert. Chronol. de postremis Pelop. belli annis p. 15.) sententia a. 408. Ipse ad Clinton. Fast. Hell. p. 84. Cyrum vere a. 408. Sardes venisse ex vulgata huius loci scriptura probare conatur, et idem negat, quod Chronologi et in his ipse Clinto tantum intervallum inter cladem Siciliensem et adventum Cyri ponant, Thucydidis culpam esse; oportere enim Chronologos praesenti loco et Lysia de Bonis Aristoph. §. 52. uti ad rectiorem computationem annorum, quibus gesta sunt, quae Xenoph. narrat prioribus quinque capitibus Hist. Gr. (Conf. Mans. Spart. 2. p. 543. adn. c. Etenim Xen. quinto cap. Cyri in Asia minori adventum memorat, primum caput res continere ad Cynossema gestas, inter omnes constat.) At quibus machinis effici possit, ut tres modo annos inter illas res (cladem Siciliensem et Cyri adventum in Asia M.) praeteriisse credamus, fateor equidem me ignorare. Utut est, hanc Kruegeri opinionem de tribus annis inter cladem illam et Cyri adventum ipsa Thucydidis verba damnant, ut Popp. vidit: ex ea enim opinione si illis verbis: *τρία μὲν ἔτη ἀντεῖχον τοῖς ἀφεστηκόσι* ex adverso haec posita essent: *Κύρῳ τε ὕστερον*, necesse fuisset scribi *ὕστερόν τε* vel potius *ὕστερον δὲ Κύρῳ*. Idem monet, si propter verba *καὶ οὐ πρότερον — περιπεσόντες ἐσφάλησαν* usque ad dissidia Athenis orta annos numeremus, non *τρία*, sed *ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος* scribendum esse; nam in Sicilia Athenienses captos esse m. Sept. 413., in urbe dissensiones incepisse primis mensibus a. 411. Sin autem proximi menses usque ad pugnam apud Cynossema factam (ubi Thucydidis historia desinit), addantur, nec tres annos confici, et post illam pugnam a. 411. exeunte ac toto a. 410. ab Alcibiade res splendidissimas gestas, potentiam Atheniensium in Hellesponto et litoribus Asiae restitutam esse, ac ne proximo quidem tempore Athenienses magna damna fecisse.

βασιλέως] Darii II. sive Nothi, qui Artaxerxis I. Longimani filius erat. Mox verba *καὶ οὐ πρότερον* redeunt ad illud *μέν* in verbis *ὅμως τρία μὲν ἔτη*. Verba *τοσοῦτον — ἐπερίσσευσε* converte: so sehr war es mehr als genug. Sic *superesse* est ap. Livium 2, 42. *ad bella externa prope supererant vires*. Verba *ἀφ' ὧν* alii iungunt cum *περιγενέσθαι*, ut sit *περιγενέσθαι ἀπὸ τούτων ἃ* etc., et subiectum verbi *ἐπερίσσευσε* sit *περιγενέσθαι* et convertunt: *tantum superabat virium Pericli ad Peloponnesios solos iis, quae ipse praeviderat, atque facillime quidem in hoc bello devincendos.* Gail. intelligit supplendum esse *ἐκείνων, ἀφ' ὧν*, hoc sensu: *tantum Pericli suppetebat eorum, quorum ope facillime praevidit se victurum* etc., ut subiectum verbi *ἐπερίσσευσε* sit *τοσοῦτον ἐκείνων* etc. Et quidem hoc rectius fit, si quidem rectius vires dicuntur superesse, quam victoria. Et ipsa interpretatio Latina eorum, qui priorem rationem (supplendi *ἀπὸ τούτων*) sequuntur, non id, quod ipsi volunt, sed sensum a Gailio expositum reddit. De infinitivo post *προέγνω* v. Matth. §. 549. adn. 2. Vulgo erat *περιγενέσθαι τὴν πόλιν*, sed *τὴν πόλιν* om. multi libri. „Infinitivus commode ad Periclem ipsum, populi ducem, qui momentum belli maximum faciebat, referri potest.“ Popp., ut 2, 11. *ἔλεγε Περικλῆς ἐς ἀπόδειξιν τοῦ περιέσεσθαι τῷ πολέμῳ*. Adde quod, si verba *τὴν πόλιν* retineas, da-

ὃς παρεῖχε χρήματα Πελοποννησίοις ἐς τὸ ναυτικόν· καὶ οὐ πρότερον ἐνέδοσαν ἢ αὐτοὶ ἐν σφίσι κατὰ τὰς ἰδίας διαφορὰς περιπεσόντες ἐσφάλησαν. τοσοῦτον τῷ Περικλεῖ ἐπερίσσευσε τότε ἀφ' ὧν αὐτὸς προέγνω καὶ πάνυ ἂν ῥᾳδίως περιγενέσθαι τῶν Πελοποννησίων αὐτῶν τῷ πολέμῳ.

66 Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐστράτευσαν ναυσὶν ἑκατὸν ἐς Ζάκυνθον τὴν νῆσον, ἣ κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος· εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι καὶ Ἀθηναίοις ξυνεμάχουν. ἐπέπλεον δὲ Λακεδαιμονίων χίλιοι ὁπλῖται καὶ Κνῆμος Σπαρτιάτης ναύαρχος. ἀποβάντες δὲ ἐς τὴν γῆν ἐδῄωσαν τὰ πολλά. καὶ ἐπειδὴ οὐ ξυνεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

67 Καὶ τοῦ αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀριστεὺς Κορίνθιος καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις Ἀνήριστος καὶ Νικόλαος καὶ Στρατόδημος καὶ Τεγεάτης Τιμαγόρας καὶ Ἀργεῖος ἰδίᾳ Πόλλις πορευόμενοι ἐς τὴν Ἀσίαν ὡς βασιλέα, εἴ πως πείσειαν αὐτὸν χρήματά τε παρέχειν καὶ ξυμπολεμεῖν, ἀφικνοῦνται ὡς Σιτάλκην πρῶτον τὸν Τήρεω ἐς Θρᾴκην, βουλόμενοι πεῖσαί τε αὐτὸν εἰ δύναιντο μεταστάντα τῆς Ἀθηναίων ξυμμαχίας στρατεῦσαι ἐπὶ τὴν Ποτίδαιαν, οὗ ἦν στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν, καὶ ᾗπερ ὥρμηντο δι' ἐκείνου πορευθῆναι πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡς Φαρνάκην τὸν Φαρναβάζου, ὃς αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν. παρατυχόντες δὲ Ἀθηναίων πρέσβεις Λέαρχος Καλλιμάχου καὶ Ἀμεινιάδης Φιλήμονος παρὰ τῷ Σιτάλκῃ πείθουσι τὸν Σάδοκον τὸν γεγενημένον Ἀθηναῖον Σιτάλκου υἱὸν τοὺς ἄνδρας ἐγχειρίσαι σφίσιν, ὅπως μὴ διαβάντες ὡς βασιλέα τὴν ἐκείνου πόλιν τὸ μέρος βλάψωσιν. ὁ δὲ πεισθεὶς πορευομένους αὐτοὺς διὰ τῆς Θρᾴκης ἐπὶ τὸ πλοῖον ᾧ ἔμελλον

tivus τῷ Περικλεῖ supervacaneus esset. Nam si ita voluisset, ut de urbe diceret, quod nunc de Bericle, capite civitatis, utrumque subiectum modo non ferendo miscuisset. Τὴν πόλιν si memorare volebat, hanc, opinor, orationem instituere debebat: τοσοῦτον τῇ πόλει ἐπερίσσευσε τότε, ἀφ' ὧν Περικλῆς προέγνω, καὶ πάνυ ἂν ῥᾳδίως περιγενέσθαι αὐτήν etc. Αὐτῶν, quod sequitur, idem quod μόνων significat.

67. πολιορκοῦν] Vulgo πολιορκοῦν· καὶ παῦσαι βοηθεῖν τε αὐτοῖς, καὶ ᾗπερ etc. Verba καὶ παῦσαι — αὐτοῖς delenda esse, primus vidit Popp., nam et libri haud pauci om. et superflua sunt, quum nihil per ea dicatur, quod non iam insit in verbis μεταστάντα τῆς Ἀθηναίων ξυμμαχίας, et inepta sunt, quia iam dictum erat, legatos Sitalcae persuadere voluisse, ut Potidaeatis subsidio veniret, quod plus valet, quam παῦσαι βοηθεῖν, et particula τε post βοηθεῖν structuram totius loci pervertit. Accedit, quod παύειν cum infinitivo (quod ex solis poetis adnotavit Matth. §. 553. adn. 2.) Thucydides nusquam alibi coniunxit, quapropter in Flor. Vim. ad marg. a docta manu βοηθοῦντα emendatum est. Ad τὸ μέρος supple οὖσαν, *urbem, quae ipsius ex parte sit.* Nam τὸ μέρος non semper significat *pro virili*, sed etiam interdum *pro rata parte*, ut 1, 74. 127. Schol. ὅσον ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτοῦ i. e. *quantum in Sadoco esset*, sed hoc probari vetant plurales διαβάντες βλάψωσιν.

τὸν Ἑλλήςποντον περαιώσειν πρὶν ἐςβαίνειν ξυλλαμβάνει, ἄλλους ξυμπέμψας μετὰ τοῦ Λεάρχου καὶ Ἀμεινιάδου, καὶ ἐκέλευσεν ἐκείνοις παραδοῦναι· οἱ δὲ λαβόντες ἐκόμισαν ἐς τὰς Ἀθήνας. ἀφικομένων δὲ αὐτῶν δείσαντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀριστέα μὴ αὖθις σφᾶς ἔτι πλείω κακουργῇ διαφυγών, ὅτι καὶ πρὸ τούτων τὰ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἐπὶ Θρᾴκης πάντ' ἐφαίνετο πράξας, ἀκρίτους καὶ βουλομένους ἔστιν ἃ εἰπεῖν αὐθημερὸν ἀπέκτειναν πάντας καὶ ἐς φάραγγας ἐςέβαλον, δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι οἷςπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπῆρξαν, τοὺς ἐμπόρους οὓς ἔλαβον Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων ἐν ὁλκάσι περὶ Πελοπόννησον πλέοντας ἀποκτείναντες καὶ ἐς φάραγγας ἐςβαλόντες. πάντας γὰρ δὴ κατ' ἀρχὰς τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅσους λάβοιεν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὡς πολεμίους διέφθειρον, καὶ τοὺς μετὰ Ἀθηναίων ξυμπολεμοῦντας καὶ τοὺς μηδὲ μεθ' ἑτέρων.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τελευτῶντος καὶ **68** Ἀμπρακιῶται αὐτοί τε καὶ τῶν βαρβάρων πολλοὺς ἀναστήσαντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ τὴν ἄλλην Ἀμφιλοχίαν. ἔχθρα δὲ πρὸς τοὺς Ἀργείους ἀπὸ τοῦδε αὐτοῖς ἤρξατο πρῶτον γενέσθαι. Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν καὶ Ἀμφιλοχίαν τὴν ἄλλην ἔκτισε μετὰ τὰ Τρωικὰ οἴκαδε ἀναχωρήσας καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ ἐν Ἄργει καταστάσει Ἀμφίλοχος ὁ Ἀμφιάρεω ἐν τῷ Ἀμπρακικῷ κόλπῳ, ὁμώνυμον τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι Ἄργος ὀνομάσας. καὶ ἦν ἡ πόλις αὕτη μεγίστη τῆς Ἀμφιλοχίας καὶ τοὺς δυνατωτάτους εἶχεν οἰκήτορας. ὑπὸ ξυμφορῶν δὲ πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον πιεζόμενοι Ἀμπρακιώτας ὁμόρους ὄντας τῇ Ἀμφιλοχικῇ ξυνοίκους ἐπηγάγοντο, καὶ ἡλληνίσθησαν τὴν νῦν γλῶσσαν τότε πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν ξυνοικησάντων· οἱ δὲ ἄλλοι Ἀμφίλοχοι βάρβαροί εἰσιν. ἐκβάλλουσιν οὖν τοὺς Ἀργείους οἱ Ἀμπρακιῶται χρόνῳ καὶ αὐτοὶ ἴσχουσι τὴν πόλιν. οἱ δ' Ἀμφίλοχοι γενομένου τούτου διδόασιν ἑαυτοὺς Ἀκαρνᾶσι καὶ προςπαρακαλέσαντες ἀμφότεροι Ἀθηναίους, οἳ αὐτοῖς Φορμίωνά τε

ἐς φάραγγας] Fortasse in barathrum illud ἐν Κεραΐδων δήμῳ τῆς Οἰνηΐδος φυλῆς, εἰς ὃ τοὺς ἐπὶ θανάτῳ καταγνωσθέντας ἐνέβαλον. Lexic. Bibl. Coislin. in adn. ad 1, 134. Mox ὑπῆρξαν est *qua poena Lacedaemonii prius Athenienses affecerant, ea ulcisci eos aequum rati.* De re conf. Herodot. 7, 137.

68. ἐπὶ Ἄργος] i. e. *adversus Argos.* De verbis οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ etc. v. Matth. p. 752. adn. 2. Dein rerum status, qui Argis in maiori patria erat, Amphilocho propterea displicebat, quia matrem Eriphylam ab Alcmaeone (fratre Amphilochi) interemtam reperiebat. v. Apollod. 3, 7, 5. Mox ἡλληνίσθησαν pro ἑλλην. scripsi secutus iudicium Lobeckii ad Phryn. p. 380. Adde Buttm. Gr. max. Vol. 2. p. 416. De Argivis Amphilochiae barbaris v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 11, 11. Mox participio προςπαρακαλέσαντες verbum suum finitum est in αἱροῦσι, nam punctum, quod vulgo extat post τριάκοντα, in comma mutandum est, quo facto idem sensus exsistit, ac si scripsisset πεμψάντων τε τούτων αὐτοῖς Φορμίωνα, τοῦ Φορμίωνος δὲ ἀφικομένου, αἱροῦσιν etc.

στρατηγὸν ἔπεμψαν καὶ ναῦς τριάκοντα, ἀφικομένου δὲ τοῦ Φορμίωνος, αἱροῦσι κατὰ κράτος Ἄργος καὶ τοὺς Ἀμπρακιώτας ἠνδραπόδισαν, κοινῇ τε ᾤκησαν αὐτὸ Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀκαρνᾶνες. μετὰ δὲ τοῦτο ἡ ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον Ἀθηναίοις καὶ Ἀκαρνᾶσιν. οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται τὴν μὲν ἔχθραν ἐς τοὺς Ἀργείους ἀπὸ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ σφῶν αὐτῶν πρῶτον ἐποιήσαντο, ὕστερον δὲ ἐν τῷ πολέμῳ τήνδε τὴν στρατείαν ποιοῦνται αὐτῶν τε καὶ Χαόνων καὶ ἄλλων τινῶν τῶν πλησιοχώρων βαρβάρων· ἐλθόντες τε πρὸς τὸ Ἄργος τῆς μὲν χώρας ἐκράτουν, τὴν δὲ πόλιν ὡς οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν προςβαλόντες, ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου καὶ διελύθησαν κατὰ ἔθνη. τοσαῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει ἐγένετο.

69 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀθηναῖοι ναῦς ἔστειλαν εἴκοσι μὲν περὶ Πελοπόννησον καὶ Φορμίωνα στρατηγόν, ὃς ὁρμώμενος ἐκ Ναυπάκτου φυλακὴν εἶχε μήτ' ἐκπλεῖν ἐκ Κορίνθου καὶ τοῦ Κρισαίου κόλπου μηδένα μήτ' ἐςπλεῖν, ἑτέρας δὲ ἓξ ἐπὶ Καρίας καὶ Λυκίας καὶ Μελήσανδρον στρατηγόν, ὅπως ταῦτά τε ἀργυρολογῶσι καὶ τὸ λῃστικὸν τῶν Πελοποννησίων μὴ ἐῶσιν αὐτόθεν ὁρμώμενον βλάπτειν τὸν πλοῦν τῶν ὁλκάδων τῶν ἀπὸ Φασήλιδος καὶ Φοινίκης καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἠπείρου. ἀναβὰς δὲ στρατιᾷ Ἀθηναίων τε τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν καὶ τῶν ξυμμάχων ἐς τὴν Λυκίαν ὁ Μελήσανδρος ἀποθνήσκει καὶ τῆς στρατιᾶς μέρος τι διέφθειρε νικηθεὶς μάχῃ.

70 Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Ποτιδαιᾶται ἐπειδὴ οὐκέτι ἐδύναντο πολιορκούμενοι ἀντέχειν, ἀλλ' αἵ τε ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβολαὶ Πελοποννησίων οὐδὲν μᾶλλον ἀπανίστασαν τοὺς Ἀθηναίους, ὅ τε σῖτος ἐπελελοίπει, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐπεγεγένητο αὐτόθι ἤδη βρώσεως πέρι ἀναγκαίας καί τινες καὶ ἀλλήλων ἐγέγευντο, οὕτω δὴ λόγους προςφέρουσι περὶ ξυμβάσεως τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ἀθηναίων τοῖς ἐπὶ σφίσι τεταγμένοις, Ξενοφῶντί τε τῷ Εὐριπίδου καὶ Ἑστιοδώρῳ τῷ Ἀριστοκλείδου καὶ Φανομάχῳ τῷ Καλλιμάχου. οἱ δὲ προςεδέξαντο, ὁρῶντες μὲν τῆς στρατιᾶς τὴν ταλαιπωρίαν ἐν χωρίῳ χειμερινῷ, ἀναλωκυίας τε ἤδη τῆς πόλεως διςχίλια τάλαντα ἐς τὴν πολιορκίαν. ἐπὶ τοῖςδε οὖν ξυνέβησαν, ἐξελθεῖν αὐτοὺς καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς ἐπικούρους ξὺν ἑνὶ ἱματίῳ, γυναῖκας δὲ ξὺν δυοῖν, καὶ ἀργύριόν τι ῥητὸν ἔχοντας ἐφόδιον. καὶ οἱ μὲν ὑπόσπονδοι ἐξῆλθον ἐπὶ τὴν Χαλκιδικὴν καὶ ἕκαστος ᾗ ἐδύνατο· Ἀθηναῖοι

69. *ἀργυρολογῶσι*] i. e. *ut pecuniam cogant* (brandschatzen) et et vel ipsum tributum, vel aliquam eius partem nondum solutam exigant. *Αὐτόθεν* intellige ex Caria et Lycia, non ex Peloponneso. Neque enim, ut ait Osiand. Obss. fasc. 2. p. 9., piratae ex Peloponneso proficiscentes navibus mercatoriis ex Asia venientibus insidiabantur, neque Athenienses ad id impediendum Melesandri classem in Asiae litore collocaturi fuissent. Mox *τῆς ἐκεῖθεν ἠπείρου* est idem, quod *τῆς ἐκεῖ ἠπείρου ἐκεῖθεν πλεουσῶν ὁλκάδων.*

70. *διςχίλια τάλαντα*] v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 312.

τούς τε στρατηγοὺς ἐπῃτιάσαντο ὅτι ἄνευ αὐτῶν ξυνέβησαν, ὶμιζον γὰρ ἂν κρατῆσαι τῆς πόλεως ᾗ ἐβούλοντο, καὶ ὕστε-ν ἐποίκους ἑαυτῶν ἔπεμψαν ἐς τὴν Ποτίδαιαν καὶ κατῴκισαν. ῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι ἐγένετο· καὶ τὸ δεύτερον ἔτος ἐτελεύτα πολέμῳ τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψε.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμ-71 χοι ἐς μὲν τὴν Ἀττικὴν οὐκ ἐσέβαλον, ἐστράτευσαν δ' ἐπὶ λάταιαν· ἡγεῖτο δὲ Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων σιλεύς. καὶ καθίσας τὸν στρατὸν ἔμελλε δῃώσειν τὴν γῆν· δὲ Πλαταιῆς εὐθὺς πρέσβεις πέμψαντες πρὸς αὐτὸν ἔλεγον ιάδε· Ἀρχίδαμε καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐ δίκαια ποιεῖτε οὐδ' ἄξια τε ὑμῶν οὔτε πατέρων ὧν ἐστε ἐς γῆν τὴν Πλαταιῶν στρατεύον-;. Παυσανίας γὰρ ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνιος ἐλευθερώσας ν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Μήδων μετὰ Ἑλλήνων τῶν ἐθελησάντων νάρασθαι τὸν κίνδυνον τῆς μάχης ἣ παρ' ἡμῖν ἐγένετο, θύσας τῇ Πλαταιῶν ἀγορᾷ Διὶ ἐλευθερίῳ ἱερὰ καὶ ξυγκαλέσας πάν-ς τοὺς ξυμμάχους ἀπεδίδου Πλαταιεῦσι γῆν καὶ πόλιν τὴν ετέραν ἔχοντας αὐτονόμους οἰκεῖν, στρατεῦσαί τε μηδένα ποτὲ ίκως ἐπ' αὐτοὺς μηδ' ἐπὶ δουλείᾳ· εἰ δὲ μή, ἀμύνειν τοὺς ρόντας ξυμμάχους κατὰ δύναμιν. τάδε μὲν ἡμῖν πατέρες οἱ ιέτεροι ἔδοσαν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ προθυμίας τῆς ἐν ἐκείνοις ῖς κινδύνοις γενομένης, ὑμεῖς δὲ τἀναντία δρᾶτε· μετὰ γὰρ ηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων ἐπὶ δουλείᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἥκετε.

71. *ἀπὸ τῶν Μήδων*] v. Matth. p. 665. Mox *ἀπεδίδου* „est *con-sit*, (non *reddidit*,) ut apud Demosth. Ol. 2. p. 27. Reisk. Praeterea s, quae concedebatur, magis indicatur verbo *αὐτονόμους*, quam *οἰ-ῖν* et refertur ad vetus Thebanorum imperii in Plataeenses postula-m. Et quod sequitur caput huius foederis *στρατεῦσαι μηδένα ἀδί-ως, μηδ' ἐπὶ δουλείᾳ*, eo continetur receptio Plataeensium in foedus raecorum, quo includebatur, eos liberos et nullis aliis parentes fore. am iusiurandum, quod inter se foederati praestabant, hanc habebat ausulam: *τῶν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν νάστατον ποιήσειν*. v. Lycurg. c. Leocr. p. 193. Reisk. Ex altera arte foederati iurabant, vindictam sumturos de civitatibus, quae se im Persis coniunxissent, horum terram Deis sacraturos, qui proinde ecepturi erant decimam omnium ex illis redituum. Hinc Xen. H. r. 6, 5, 35. dicit *νῦν ἐλπὶς, τὸ πάλαι λεγόμενον, δεκατευθῆναι Θη-αίους*. Conf. Herodot. 7, 132. ARN. v. Wachsm. 1, 1. p. 109, 40. 1, 2. 142, 5. *Ἀποδιδόναι* hic eodem sensu dictum, quo haud raro *reddere*, t sit *suum alicui tribuere*. v. Interpp. ad Tacit. 1. Ann. 72. Gesn. ad lin. Epist. p. 350. ed. pr. Aptissime hic convertas: *restituerunt*. v. nterpp. ad Tacit. 2. Ann. 3. Mox *θεοὶ πατρῷοι* „sunt Dii stirpis it familiae alicuius, unde originem habebat is, cuius deus patrius at. v. Platon. Euthyd. c. 31. p. 302., ubi legitur, neminem Ionem luisse Iovem loco Dei *πατρῴου*, sed Apollinem, ut qui esset pater nis, auctoris generis. At Hercules colebat Iovem loco dei *πατρῴου*, v. ph. Tr. 755., quia filius Iovis habebatur. Itidemque Euripides Orestem cit precari Iovem *πατρῷον* in El. 675., quia Tantalus, auctor gentis Pelo-darum, dicebatur filius Iovis esse. v. Eur. Orest. 5." ARN. Adde Interpp. l Eurip. El. 666. Soph. Tr. 287. Platn. Beitr. zum Att. R. p. 88 sqq.

μάρτυρας δὲ θεοὺς τούς τε ὁρκίους τότε γενομένους ποιούμενοι καὶ τοὺς ὑμετέρους πατρῴους καὶ ἡμετέρους ἐγχωρίους λέγομεν ὑμῖν τὴν γῆν τὴν Πλαταιίδα μὴ ἀδικεῖν μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους, ἐᾶν δὲ οἰκεῖν αὐτονόμους καθάπερ Πανσανίας ἐδικαίω-
72 σεν. τοσαῦτα εἰπόντων Πλαταιῶν Ἀρχίδαμος ὑπολαβὼν εἶπε· Δίκαια λέγετε, ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἢν ποιῆτε ὁμοῖα τοῖς λόγοις. καθάπερ γὰρ Πανσανίας ὑμῖν παρέδωκεν, αὐτοί τε αὐτονομεῖσθε καὶ τοὺς ἄλλους ξυνελευθεροῦτε ὅσοι μετασχόντες τῶν τότε κινδύνων ὑμῖν τε ξυνώμοσαν καί εἰσι νῦν ὑπ' Ἀθηναίοις, παρασκευή τε τοσήδε καὶ πόλεμος γεγένηται αὐτῶν ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθερώσεως. ἧς μάλιστα μὲν μετασχόντες καὶ αὐτοὶ ἐμμείνατε τοῖς ὅρκοις· εἰ δὲ μή, ἅπερ καὶ τὸ πρότερον ἤδη προὐκαλεσάμεθα, ἡσυχίαν ἄγετε νεμόμενοι τὰ ὑμέτερα αὐτῶν, καὶ ἔστε μηδὲ μεθ' ἑτέρων, δέχεσθε δὲ ἀμφοτέρους φίλους, ἐπὶ πολέμῳ δὲ μηδ' ἑτέρους. καὶ τάδε ἡμῖν ἀρκέσει. ὁ μὲν Ἀρχίδαμος τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Πλαταιῶν πρέσβεις ἀκούσαντες

72. *καθάπερ γάρ*] Supple *οὐδὲ κωλύομεν ἡμεῖς, καθάπερ γάρ* etc., vel simile quid. Mox Krueg. ad Dionys. p. 168. deletis verbis *καὶ τῶν ἄλλων* legi vult *παρασκευή τε τοσήδε καὶ πόλεμος γεγένηται αὐτῶν ἐλευθερώσεως*, ut sit pro *ὧν τε ἕνεκα τῆς ἐλευθερώσεως παρασκευὴ τοσήδε γεγένηται*. v. Matth. p. 881. 3. Non enim perspici, qui Archidamus, se Plataeenses liberaturum esse dicere queat, quum Athenienses iis non ut sociis *ὑπηκόοις* usi essent. Id quod firmari dicit Vallae versione. Atqui non dicit Archidamus, se liberare velle Plataeenses, hoc dicit: *αὐτονομεῖσθε*. *Αὐτῶν* refertur ad *ὅσοι — ξυνώμοσαι καί εἰσι νῦν ὑπ' Ἀθηναίοις*, et proinde *οἱ ἄλλοι* sunt illi, *ὅσοι οὐ ξυνώμοσαν*, qui tamen et ipsi imperio Atheniensium pareat. Verba *ἧς μάλιστα μέν* etc. cum Popp. converte *cuius liberationis, si optimum eligitis, et ipsi participes facti, iusiurandum servate*. De verbis *ἅπερ — προὐκαλεσάμεθα* v. Matth. p. 766 sq. „Nisi ad 2, 2. 3. respicitur, scriptor non narravit hanc exhortationem Plataeensium per Archidamum.“ Popp. Dein *μηδὲ μεθ' ἑτέρων* paene est idem, quod *μετὰ μηδετέρων*. v. Krueg. ad Dionys. p. 168. Buttm. ad Demosth. or. Mid. p. 67. Tenendum autem *οὐδὲ καθ' ἕν* fortius esse, quam *κατ' οὐδέν*, eadem ratio est formularum *μετὰ μηδετ.* et *μηδὲ μεθ' ἑτ.* Ut nos: in nichts — mit keinen, et fortius in gar nichts — mit gar keinen von Beiden. Mox alii *ἀρκέσει*, alii *ἀρέσκει*. Praefert *ἀρκέσει* etiam Schaef. Indic. ad Porson. Advers. p. 345. Si quod placeret sibi, Archidamus dicere voluisset, potius dicturus fuisset, alterum sibi magis placere, ut Plataeenses secum arma iungerent. Nunc dicit, quid sibi satis sit, eos saltem neutras partes sequi. Mox optativus *εἴησαν* positus est, quasi praecessisset *ὅτι*. v. Krueg. ad Dionys. p. 168. Matth. p. 1029. 3. Melett. Cr. Schaeferi p. 102. Dein *ἔνορκοι* sunt *foedere recepti*, non iureiurando obstricti. Eundem igitur sensum habet, quem *ἔνσπονδοι*. Mox *ἀριθμῷ* est *numero*, der Zahl nach. v. Krueg. l. c. p. 169. Mox alii *ὅποι*, alii *ὅπη βούλεσθε*. Popponi legendum videbatur *ὅπη* coll. Herm. ad Eur. Herc. F. 1236., qui docet, *ποῖ* nihil significare nisi motum (ad quem locum versus); *πῇ* motum simul et succedentem ei quietem (in quem locum). V. idem ad Vig. p. 789. fin. Nunc Popp. profitetur se dubitare. Conf. Krueg. l. c. p. 170. De voce *παρακαταθήκη* v. Lobeck. ad Phryn. p. 312. et Krueg. l. c. p. 170.

ταῦτα ἐςῆλθον ἐς τὴν πόλιν καὶ τῷ πλήθει τὰ ῥηθέντα κοινώσαντες ἀπεκρίναντο αὐτῷ ὅτι ἀδύνατα σφίσιν εἴη ποιεῖν ἃ προκαλεῖται ἄνευ Ἀθηναίων· παῖδες γὰρ σφῶν καὶ γυναῖκες παρ' ἐκείνοις εἴησαν· δεδιέναι δὲ καὶ περὶ τῇ πάσῃ πόλει μὴ ἐκείνων ἀποχωρησάντων Ἀθηναῖοι ἐλθόντες σφίσιν οὐκ ἐπιτρέπωσιν, ἢ Θηβαῖοι ὡς ἔνορκοι ὄντες κατὰ τὸ ἀμφοτέρους δέχεσθαι αὖθις σφῶν τὴν πόλιν πειράσωσι καταλαβεῖν. ὁ δὲ θαρσύνων αὐτοὺς πρὸς ταῦτα ἔφη, Ὑμεῖς δὲ πόλιν μὲν καὶ οἰκίας ἡμῖν παράδοτε τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ γῆς ὅρους ἀποδείξατε καὶ δένδρα ἀριθμῷ τὰ ὑμέτερα καὶ ἄλλο εἴ τι δυνατὸν ἐς ἀριθμὸν ἐλθεῖν· αὐτοὶ δὲ μεταχωρήσατε ὅποι βούλεσθε ἕως ἂν ὁ πόλεμος ᾖ. ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ, ἀποδώσομεν ὑμῖν ἃ ἂν παραλάβωμεν. μέχρι δὲ τοῦδε ἕξομεν παρακαταθήκην, ἐργαζόμενοι καὶ φορὰν φέροντες ἢ ἂν ὑμῖν μέλλῃ ἱκανὴ ἔσεσθαι. οἱ δ' ἀκού- 73 σαντες ἐςῆλθον αὖθις ἐς τὴν πόλιν, καὶ βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ πλήθους ἔλεξαν ὅτι βούλονται ἃ προκαλεῖται Ἀθηναίοις κοινῶσαι πρῶτον, καὶ ἢν πείθωσιν αὐτούς, ποιεῖν ταῦτα· μέχρι δὲ τούτου σπείσασθαι σφίσιν ἐκέλευον καὶ τὴν γῆν μὴ δῃοῦν. ὁ δὲ ἡμέρας τε ἐσπείσατο ἐν αἷς εἰκὸς ἦν κομισθῆναι καὶ τὴν γῆν οὐκ ἔτεμνεν. ἐλθόντες δὲ οἱ Πλαταιῆς πρέσβεις ὡς τοὺς Ἀθηναίους καὶ βουλευσάμενοι μετ' αὐτῶν πάλιν ἦλθον ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν τῇ πόλει τοιάδε· Οὔτ' ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ, ὦ ἄνδρες Πλαταιῆς, ἀφ' οὗ ξύμμαχοι ἐγενόμεθα Ἀθηναῖοί φασιν ἐν οὐδενὶ ὑμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους οὔτε νῦν περιόψεσθαι, βοηθήσειν δὲ κατὰ δύναμιν. ἐπισκήπτουσί τε ὑμῖν πρὸς τῶν ὅρκων οὓς οἱ πατέρες ὤμοσαν μηδὲν νεωτερίζειν περὶ τὴν ξυμμαχίαν. τοιαῦτα τῶν πρέσβεων ἀπαγγειλάντων οἱ Πλαταιῆς 74 ἐβουλεύσαντο Ἀθηναίους μὴ προδιδόναι, ἀλλ' ἀνέχεσθαι καὶ γῆν τεμνομένην, εἰ δεῖ, ὁρῶντας καὶ ἄλλο πάσχοντας ὅ,τι ἂν

73. κομισθῆναι] i. e. in welcher Zeit sie der Wahrscheinlichkeit gemäss wieder zurück seyn könnten. Mox alii ὑμᾶς, alii ἡμᾶς προέσθαι. Haackio vulgata ἡμᾶς aptior visa propter verba ἀφ' οὗ ξύμμαχοι ἐγενόμεθα. Contra ea Krueg. p. 170. monuit, nihil obstare ἐγενόμεθα, quominus ὑμᾶς legatur, quia ἐγενόμεθα non solum ad Plataeenses, sed etiam Athenienses referatur. Adde quod sequitur ἐπισκήπτουσι ὑμῖν. Mox verbis οὓς οἱ πατέρες etc. intelligit foedus, quod patrum tempore Plataeenses cum Atheniensibus pepigerant, nonaginta tribus annis ante captas Plataeas, ante Chr. N. 520. Vid. 3, 68. extr.

74. ἀνέχεσθαι] Alii libri ἀντέχεσθαι, quod subaudito αὐτῶν i. e. Ἀθηναίων Haack. non sprevit. At Popp. obloquitur, ἀντέχεσθαι, *adhaerere* de rebus potius dici, quas amplectimur, quibus operam damus, sicut θαλάσσης ἀντέχ. Thuc. dixit. Conf. exempla allata a Kruegero ad Dionys. p. 171. De verbo ἀνέχεσθαι v. Matth. §. 550. b.

ὁρῶντας — πάσχοντας] Sequi debebat ὁρῶντες — πάσχοντες. At illi accusativi sequuntur ex more Graecorum, quo non raro sententia primaria sequitur structuram vocum interpositarum, ut hic illi accusativi pendent quodammodo ex interpositis verbis εἰ δεῖ. v. Lobeck. ad Phryn. p. 755. adn. Mox in verbis Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεύς

ξυμβαίνῃ· ἐξελθεῖν τε μηδένα ἔτι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τείχους ἀποκρίνασθαι ὅτι ἀδύνατα σφίσι ποιεῖν ἐστιν ἃ Λακεδαιμόνιοι προκαλοῦνται. ὡς δὲ ἀπεκρίναντο, ἐντεῦθεν δὴ πρῶτον μὲν ἐς ἐπιμαρτυρίαν καὶ θεῶν καὶ ἡρώων τῶν ἐγχωρίων Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς κατέστη, λέγων ὧδε. Θεοὶ ὅσοι γῆν τὴν Πλαταιίδα ἔχετε καὶ ἥρωες, ξυνίστορες ἔστε ὅτι οὔτε τὴν ἀρχὴν ἀδίκως, ἐκλιπόντων δὲ τῶνδε πρότερον τὸ ξυνώμοτον, ἐπὶ γῆν τήνδε ἤλθομεν, ἐν ᾗ οἱ πατέρες ἡμῶν εὐξάμενοι ὑμῖν Μήδων ἐκράτησαν καὶ παρέσχετε αὐτὴν εὐμενῆ ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε νῦν, ἤν τι ποιῶμεν, ἀδικήσομεν· προκαλεσάμενοι γὰρ πολλὰ καὶ εἰκότα οὐ τυγχάνομεν. ξυγγνώμονες δὲ ἔστε τῆς μὲν

articulum om. multi et boni libri. „Articulum apud vocabulum βασιλεύς nomini proprio additum, si non de Persarum rege intelligendum est, Thuc. tum solet omittere, quum appositio altera patris nomen indicans interposita est. Velut Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς. At patris nomine non interiecto si βασιλεύς genitivum adiectum habet, articulum adsciscit. Sic Ἰνάρως ὁ Λιβύων βασιλεύς. Hic autem quum ne genitivus quidem appositus sit, utrum articulus deesse an adesse debeat, minus certum est. Reges Persarum quidem in eiusmodi locis apud Thucydidem vocem βασιλεύς articulo carentem constanter ante nomina propria assumere consueverunt, ut βασιλεὺς Ξέρξης et saepius. Sed inde, quid de h. l. statuendum sit, non apparet. Ceterum βασιλεύς non solum, ubi est Persarum rex, sine articulo poni etiam Held. ad Plutarch. p. 269. docet." Popp. Mox de Diis, terram Plataeensium obtinentibus v. Spanh. ad Callim. Vol. 2. p. 669. Ern. Bloomf. ad Aesch. Theb. 69. Valck. ad Herodot. 7, 53. et Interpp. ad Cic. 4. Cat. 2, 3. De voce ξυνίστορες v. Herm. ad Soph. Phil. 1277. et „de hoc deorum terrae hostilis invocandorum placandorumque ritu conf. Xenoph. Cyrop. 3, 3, 21." Krueg. ad Dionys. p. 171.

ἐπὶ γῆν τήνδε] i. e. dass wir in ein Land hier gekommen sind, in welchem etc. Blum. script. Schol. p. 3. Addit Popp., quod γῆ, adeo ubi certam terram significat, nonnumquam articulo deficiatur. Mox de verbis παρέσχετε εὐμενῆ conf. Plut. V. Al. M. 34. Aristid. 11. vers. fin. Held. in Actt. Philol. Monac. Vol. 2. p. 87. Infinitivum ἐναγωνίσασθαι cum εὐμενῆ iungendum esse, nec pendere a παρέσχετε monuit Popp., ὥστε autem cum Bloomfieldio subaudiri necesse non est, quia consilium, non effectus indicatur. Εὐμενείας notionem, proprie de Diis praedicandam, attractione quadam ad terram referri, quum Krueg. ad Dionys. p. 483. dixisset, Popp. respondet, vocem εὐμενής de regione facili et commoda legi etiam ap. Xenoph. Anab. 4, 6, 12.

ξυγγνώμονες] Ad verbum: assent to the aggressors' being punished, quasi scriptum sit τῷ τοὺς ὑπάρχοντας ἀδικίας κολάζεσθαι et τῷ τιμωρίας τυγχάνειν τοὺς ἐπιφέροντας etc. Arn. Ordo etiam hic esse putari potest: ξυγγνώμονες ἔστε τῆς ἀδικίας τοῖς ὑπάρχουσι προτέροις κολάζεσθαι (αὐτῆς), et τῆς δὲ τιμωρίας τυγχάνειν τοῖς ἐπιφέρουσι νομίμως (αὐτήν). Nam genitivi ἀδικίας et τιμωρίας pendere possunt et a ξυγγνώμονες (v. Matth. §. 339.) et a verbis κολάζεσθαι (v. ibid. §. 368. a.) atque τυγχάνειν. Prior genitivus simul cum ὑπάρχουσι iungi potest. Voces ξυγγνώμονες ἔστε Dukas explicat per συγχωρήσατε post Vallam. At συγχωρήσατε τοῖς ὑπάρχουσι προτέροις ἀδικίας κολάζεσθαι vix dici potest, quum res et ratio haec potius ita efferri iubeat: συγχωρήσατε τοὺς ὑπάρχοντας προτέρους ἀδικίας ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων

ἀδικίας κολάζεσθαι τοῖς ὑπάρχουσι προτέροις, τῆς δὲ τιμωρίας τυγχάνειν τοῖς ἐπιφέρουσι νομίμως. τοσαῦτα ἐπιθειάσας καθίστη 75 ἐς πόλεμον τὸν στρατόν, καὶ πρῶτον μὲν περιεσταύρωσεν αὐτοὺς τοῖς δένδρεσιν ἃ ἔκοψαν, τοῦ μηδένα ἔτι ἐξιέναι, ἔπειτα χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν, ἐλπίζοντες ταχίστην αἵρεσιν ἔσε-

κολάζεσθαι. Etenim in voce ξυγγνώμων duplex vis inest, altera et quidem origine prior, ut sit ξυνίστωρ, quae vis obtinet in priori membro huius sententiae, ut 3, 40. init. conf. 8, 24. vers. fin.; altera vis est ex priori derivata, ut sit *ignoscens*, *veniam dans*, ut 3, 40. in v. ξύγγνωμον et 4, 98. in eadem voce. Quam duplicem vim quum scriptor Graecus cogitatione non discerneret, conscientiam rei potius quam vel accusationem vel veniam cogitans, evenit, ut ξυγγνώμων et ἀδικοῦσιν et ἀδικηθεῖσιν adhiberet.

75. Descriptio oppugnationis Plataearum, de qua v. Mans. Spart. 2. p. 42. 405. Folard. ad Polyb. Vol. 2. p. 174. vers. Germ. Gail. Mémoire Vol. 9. ed. Thuc. p. 183. „Archidamus urbe vallo clausa incolis exitum intercludit; adversus partem urbis aggerem struit, neve quaquaversus acclivis esset, lignis in Cithaerone caesis utrimque aggerem munit, ita ut loco parietum (ἀντὶ τοίχων) ligna essent, storearum instar (φορμηδόν) rectis angulis composita. Laterum istorum intervallum expletur materie, lapidibus, humo aliisque, quae ad opus perficiendum idonea essent. Agger paululum quidem moenibus urbis distabat (c. 77. φοροῦντες ὕλης φακέλλους παρέβαλλον ἀπὸ τοῦ χώματος ἐς τὸ μεταξὺ πρῶτον τοῦ τείχους καὶ τῆς προςχώσεως), sed parte sui ima paululum acclivi moenia tangebat (ᾗ προςέπιπτε τὸ χῶμα i. e. *qua agger moenibus contiguus erat*), ita ut Plataeenses muro suo perfosso (διελόντες τοῦ τείχους ᾗ, ubi τεῖχος probe discernendum a τοίχοις i. e. parietibus aggeris) humum ex aggere in urbem importare possent, moenibus non exeuntes. Simul obsessores urbi machinas admoverunt, unam, quae per aggerem admota aedificii, quod obsessi moenibus suis superstruxerant, magnam partem conquassavit, alias vero machinas ab aliis partibus urbis adduxerunt.“ Bred.

ἐπιθειάσας] i. e. *deos contestatus*. v. Kust. ad Suid. in v. Grammatici disiunxerunt θεάζειν et θειάζειν, illud interpretantes *deos invocare*, hoc *deorum numine correptum agitari*. v. Hemsterh. in Praef. Dukeri p. XXIV. Lips. Conf. Thuc. 8, 53. ubi est ἐπιθειαζόντων eadem cum notione *deos invocandi*. At θειάσαντες 8, 1. est *simulantes se divino numine afflatos esse*, adde 7, 50., ubi substantivum θειασμός est *superstitio*, et 7, 75., ubi ἐπιθειασμός *obsecratio per deos*. De ἐπιθειάζειν v. Buttm. Lexil. 2. p. 110. adn. Mox pro περιεσταύρωσεν Greg. Cor. p. 61. Lugd. et E. ferunt περιεσταύρωσαν, quod melius aliquis putet convenire cum ἔκοψαν. At „saepe Graeci a praefectis transeunt ad eos, quibus praefecti sunt. Conf. 2, 85.“ Krueg. de Authent. Xenoph. Anab. p. 48. adn. Mox δένδρεσιν „arbores frugiferas significat, praecipue ficos et oleas, quibus plana Europae australis maxime obsita sunt. Ubi lignamenta (ξύλα) opus erant, cogebantur ea caedere in iugis montium, in quibus solis per illas partes Europae arbores silvestres reperiuntur.“ Arn.

αἵρεσιν — αὐτῶν] i. e. τῶν Πλαταιέων, quod ad sensum inest in praecedente voce πόλιν. Mox agger, quem dicit (χῶμα ἔχουν) „eo consilio exstructus est, ut propugnatores e moenibus depellerent et exiguo intervallo repleto in ea ascenderent.“ Popp. Conf. Mans. Spart. 2. p. 406. „Et φορμηδόν quid sit, ipse Thuc. 4, 48. explicat: φορμηδὸν ἐπὶ ἁμάξας ἐπιβάλλοντες (cadavera) ἀπήγαγον ἔξω τῆς πό-

σθαι αὐτῶν στρατεύματος τοσούτου ἐργαζομένου. ξύλα μὲν οὖν τέμνοντες ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος παρῳκοδόμουν ἑκατέρωθεν, φορμηδὸν ἀντὶ τοίχων τιθέντες, ὅπως μὴ διαχέοιτο ἐπὶ πολὺ τὸ χῶμα· ἐφόρουν δὲ ὕλην ἐς αὐτὸ καὶ λίθους καὶ γῆν καὶ εἴ τι ἄλλο ἀνύτειν μέλλοι ἐπιβαλλόμενον. ἡμέρας δὲ ἔχουν ἑβδομήκοντα καὶ νύκτας ξυνεχῶς διῃρημένοι κατ' ἀναπαύλας ὥςτε τοὺς μὲν φέρειν, τοὺς δὲ ὕπνον τε καὶ σῖτον αἱρεῖσθαι· Λακεδαιμονίων τε οἱ ξεναγοὶ ἑκάστης πόλεως ξυνεφεστῶτες ἠνάγκαζον ἐς τὸ ἔργον. οἱ δὲ Πλαταιῆς ὁρῶντες τὸ χῶμα αἰρόμενον, ξύλινον τεῖχος ξυνθέντες καὶ ἐπιστήσαντες τῷ ἑαυτῶν τείχει ᾗ προςεχοῦτο, ἐςῳκοδόμουν ἐς αὐτὸ πλίνθους ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκιῶν καθαιροῦντες. ξύνδεσμος δ' ἦν αὐτοῖς τὰ ξύλα, τοῦ μὴ ὑψηλὸν γιγνόμενον ἀσθενὲς εἶναι τὸ οἰκοδόμημα· καὶ προκαλύμματα εἶχε δέῤῥεις καὶ διφθέρας ὥςτε τοὺς ἐργαζομένους καὶ τὰ ξύλα μήτε πυρφόροις οἴστοῖς βάλλεσθαι ἐν ἀσφαλείᾳ τε εἶναι. ἤρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα καὶ τὸ χῶμα οὐ σχολαίτερον ἀντανῄει αὐτῷ. καὶ οἱ Πλαταιῆς τοιόνδε τι ἐπινοοῦσι· διελόντες
76 *τοῦ τείχους ᾗ προςέπιπτε τὸ χῶμα ἐςεφόρουν τὴν γῆν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι αἰσθόμενοι ἐν ταρσοῖς καλάμου πηλὸν ἐνείλλον-*

λεως, ubi est: *iniicientes alia in longitudinem* (der Länge nach), *alia in transversum super illa.* Ligna igitur non decussatim (ad modum crucis, quae dicitur St. Andreae), sed rectis angulis inter se inserta inserviebant materiae continendae, qua parietes explebantur. Apte Iosephum B. I. 7, 8, 5. Bloomf. confert. Latera aggeris praerupta, frontem et tergum leniter declivia fuisse, adnotavit Popp., quod eo firmatur, quia c. 76. machinam in hoc vallum sursum attractam legimus. Mox *ξεναγοί* sunt *οἱ τῶν μισθοφόρων ἄρχοντες· ξένους γὰρ ἐκάλουν τοὺς μισθοφόρους*, ait scriptor in Bibl. Coisl. p. 237. At „*ξεναγοί* h. l. sunt praefecti sociis Lacedaemonii. v. Xenoph. H. Gr. 3, 5, 7. et 5, 2, 7., ex quorum locorum priori apparet, Lacedaemonios *ξεναγούς* missos esse circa civitates socias, ut accesserent earum milites in expeditionem pro rata parte mittendos, priusquam ipsi Spartani in bellum proficiscebantur.“ Arn. Conf. Od. Muell. Dor. 2. p. 239. adn. 6. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 68, 4. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 114, 25. Mox *ξυνεφεστῶτες* „est *una praepositi* i. e. una cum propriis ducibus praepositi.“ Kistem. Deinde vocabulum *δέῤῥεις* videtur habere usum magis generalem, ut sit *pelles*; alterum (*διφθέρας*) significare eiusmodi pelles, quae arte praeparatae sunt ad usum hominum, ut videtur Arnoldo. Mox *τοῦ τείχους* etc. intellige sie durchbohrten den Theil ihrer eigenen (Stadt) Mauer, wo das Schuttwerk der Feinde daran stiess. De genitivo v. Matth. p. 628, 5., „qui tamen *προςέπιπτε* cum Porto male convertit *imminebat.* Hoc foramen in infima muri parte factum esse recte docet Gail. Conf. Mans. Spart. 2. p. 408 sq.“ Popp.

76. *ἐν ταρσοῖς*] i. e. *in calathis e calamo contextis.* Marg. Flor. Vim. Vid. Wessel. ad Herodot. 1, 179. Bred.: die Peloponnesier aber, wie sie es merkten, pressten in Körbe von Schilf schweren und zähen Lehm und warfen den in die Lücke, damit diess nicht, wie die Erde, nachschiessend fortgetragen würde. Mox *κάλαμος* „est Arundo donax, quae a Graecis recentioribus appellatur *κάλαμο*, atque etiamnunc planta utilissima ad varios usus domesticos, inprimis operi viminco contexendo. v. Sibthorp. de Plantis Gr., quod opusculum edidit Wal-

τες ἐςέβαλλον ἐς τὸ διῃρημένον, ὅπως μὴ διαχεόμενον ὥςπερ ἡ γῆ φοροῖτο. οἱ δὲ ταύτῃ ἀποκληόμενοι τοῦτο μὲν ἐπέσχον, ὑπόνομον δ' ἐκ τῆς πόλεως ὀρύξαντες καὶ ξυντεκμηράμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα ὑφεῖλκον αὖθις παρὰ σφᾶς τὸν χοῦν· καὶ ἐλάνθανον ἐπὶ πολὺ τοὺς ἔξω, ὥςτ' ἐπιβάλλοντας ἧσσον ἀνύτειν ὑπαγομένου αὐτοῖς κάτωθεν τοῦ χώματος καὶ ἱζάνοντος ἀεὶ ἐπὶ τὸ κενούμενον. δεδιότες δὲ μὴ οὐδ' οὕτω δύνωνται ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀντέχειν, προςεπεξεῦρον τόδε· τὸ μὲν μέγα οἰκοδόμημα ἐπαύσαντο ἐργαζόμενοι τὸ κατὰ τὸ χῶμα, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν αὐτοῦ ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ βραχέος τείχους ἐκ τοῦ ἐντὸς μηνοειδὲς ἐς τὴν πόλιν προςῳκοδόμουν, ὅπως εἰ τὸ μέγα τεῖχος ἁλίσκοιτο, τοῦτ' ἀντέχοι, καὶ δέοι τοὺς ἐναντίους αὖθις πρὸς αὐτὸ

pol. in Memoirs Vol. 1. p. 241.“ Arn. De voce ἐνεἰλλοντες v. Buttm. Lexil. Vol. 2. p. 149. 152. Et ἐς τὸ διῃρημένον est *in foramen muri*. Vid. cap. 75. extr. Pro διαχεόμενον Popp. coniecit διαχεόμενος, quia neutrum vix possit ad aliud quid pertinere, quam ad τὸ διῃρημένον, quod non potuerit auferri. Kistem. neutrum genus ad totum, πηλόν et ταρσούς, refert, alii aliter. Mihi eadem usque sententia est, referri ad χῶμα, cuius iam πηλός pars erat, quamquam Popp. adversatur dicens, additam comparationem ὥςπερ ἡ γῆ id fieri non pati, quia humus quoque pars aggeris fuerit. Quis autem haec reprehendat: μὴ τὸ χῶμα πηλὸς ὢν διαχεόμενον, ὥςπερ τὸ χῶμα γῆ ὄν, φοροῖτο? Mox Steph. malebat τούτου ἐπέσχον. At Arn. exempla profert huius verbi constructi cum accusativo, ut Thuc. 5, 46. 63.

ξυντεκμηράμενοι] Schol. διὰ τεκμηρίου τινὸς ἐρχόμενοι ὑπὸ τὸ χῶμα. Arn. confert Herodot. 2, 150. ὑπὸ γῆν σταθμεόμενοι ὄρυσσον. Verba τὸ μὲν μέγα etc. Heilm. ita interpretatur: mit dem hohen Bau gegen den Wall zu hörten sie auf und fingen dafür an, von den beiden Enden desselben unten an der niedrigen Mauer (i. e. inde a moenibus urbis suae veteribus, quibus recens aedificium superstruxerunt i. e. hoc ipsum μέγα οἰκοδόμημα c. 75. vers. fin.) einwärts in die Stadt hinein (ἐκ τοῦ ἐντός i. e. ἐν τῷ ἐντὸς — ἐς τὴν πόλιν. Praepositionem ἐκ posuit vel nota significatione: nach der inneren Seite zu, von innen, vel pro ἐν per attractionem verbi ἀρξάμενοι) eine andere Mauer in Gestalt eines halben Mondes zu ziehen, um, wenn auch die grosse Mauer erstiegen würde, hieran noch eine Schutzwehr zu haben und die Feinde in die Nothwendigkeit zu versetzen, eine zweyte Schanze aufzuwerfen, die solchergestalt bei ihrem weiteren Eindringen nicht nur doppelte Arbeit finden, sondern auch ihren Schüssen von der Seite her mehr blossgestellt seyn würden. Nam ἐν ἀμφιβόλῳ est *utrimque ab muro lunatim intus in urbem versus exstructo*, ita ut qui hunc ascensuri in urbem penetrare vellent, ab utroque latere telis obsessorum exponerentur. Mox ἐπὶ μέγα etc. est κατέσεισε μέγα μέρος τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος. Obiectum latet in ἐπὶ μέγα, sicut alibi subiectum vel obiectum latet in praepositionibus cum casu suo. v. Schoem. Obss. in Thuc. p. 21. Buttm. Indic. Orat. Demosth. Mid. s. v. κατά. Et κατέσεισε „est *praecipitavit*, non *percussit*.“ Sic apud Aelian. V. H. 3, 16. verba κατασείων τὰ τείχη iunguntur cum ὑπορύττων et apud Dionys. A. R. 9, 68. verba κριοῖς κατασεισθῆναι iunguntur cum verbis ὑπορυττομένων τῶν θεμελίων ἀνατραπῆναι.“ Arn. Contra quem Popp. monet, κατασείειν et καταβάλλειν per Arrianum 1, 19, 3. discerni, nec satis causae subesse, cur solitam vim verbi h. l. reiiciamus.

χοῦν, καὶ προχωροῦντας εἴσω διπλάσιόν τε πόνον ἔχειν καὶ ἐν ἀμφιβόλῳ μᾶλλον γίγνεσθαι. ἅμα δὲ τῇ χώσει καὶ μηχανὰς προςῆγον τῇ πόλει οἱ Πελοποννήσιοι, μίαν μέν, ἣ τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος κατὰ τὸ χῶμα προςαχθεῖσα ἐπὶ μέγα τε κατέσεισε καὶ τοὺς Πλαταιέας ἐφόβησεν, ἄλλας δὲ ἄλλῃ τοῦ τείχους, ἃς βρόχους τε περιβάλλοντες ἀνέκλων οἱ Πλαταιῆς, καὶ δοκοὺς μεγάλας ἀρτήσαντες ἁλύσεσι μακραῖς σιδηραῖς ἀπὸ τῆς τομῆς ἑκατέρωθεν ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων καὶ ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας, ὁπότε προςπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανή, ἀφίεσαν τὴν δοκὸν χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσι καὶ οὐ διὰ χειρὸς ἔχοντες· ἡ δὲ ῥύμῃ ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς.

77 Μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς αἵ τε μηχαναὶ οὐδὲν ὠφέλουν καὶ τῷ χώματι τὸ ἀντιτείχισμα ἐγίγνετο, νομίσαντες ἄπορον εἶναι ἀπὸ τῶν παρόντων δεινῶν ἑλεῖν τὴν πόλιν πρὸς

ἃς βρόχους] Duabus rebus Plataeenses impetum machinarum urbi admotarum arcebant, nam et laqueis circumiectis captos arietes in obliquum trahebant, et trabibus magnis gravi pondere demissis prominentiam arietis frangebant, welche die Plataeer mit darumgeflochtenen Seilen in die Höhe zogen und herumwarfen, oder sie nahmen grosse Balken, an deren beiden Enden sie lange eiserne Ketten befestigten, die sie quer über zwei auswärts über die Mauern hinausgelehnten Bäumen hängten, und wenn dann der Mauerbrecher sich der Mauer näherte, liessen sie den Balken vermittelst der beweglichen Ketten schnell aus den Händen herunterstürzen, welcher durch seinen heftigen Fall den Kopf des Sturmbalken abbrach. *Ἀνέκλων* est *avertebant*, sie beugten weg, non *frangebant*. Phavorin. *ἀνακλάσεις, ἐπιστροφάς*. Mox structura haec est: *καὶ δοκοὺς μεγάλας ἁλύσεσι μακραῖς ἀπὸ τῆς τομῆς* (sc. *τῶν δοκῶν*) *ἀρτήσαντες* (*καὶ*) *ἀνελκύσαντες ἐγκαρσίας ἀπὸ κεραιῶν δύο ἐπικεκλιμένων ὑπὲρ τοῦ τείχους ἀφίεσαν, ὁπότε προςπεσεῖσθαί πῃ μέλλοι ἡ μηχανή, τὴν δοκόν* etc. Proprie oratio sic procedere debebat: *ἃς βρόχους τε περιβάλλοντες ἀνέκλων, καὶ* (*ἃς*) *δοκοὺς ἀρτήσαντες — καὶ ἀνελκύσαντες — καὶ ὁπότε — ἀφέντες ἀπεκαύλιζον*. „Sed et propter interposita, ait Popp., et quia scriptor, qualis illa machina, quam *ἀπεκαύλιζον*, fuerit, explanare volebat, oratio immutata est. Et *ἀπὸ τῆς τομῆς* est an beiden Seiten vorne an den quer über hängenden Balken, nam *τομή* est der Endpunkt, wo der Balken abgeschnitten ist, ut, 1, 93. *τομή* est die Ecke, wo der Stein winkelrecht behauen ist. Et *ἀνελκύσαντες* est die sie hinaufzogen und schweben liessen von den beiden über die Mauer hinausragenden Bäumen. Nam *ἑλκύζειν, ἑλκεῖν* iam apud Homerum habet vim *suspendendi, suspensum tenendi*, ut de Iove et muliere, libram suspensam tenentibus, hoc verbo poeta usus est Il. *ϑ'*, 72. *χ'*, 212. et *μ'*, 434.

ἐμβολῆς] i. e. *trabis, arietis* et *τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς* est *rostrum* sive *caput arietis*. Memnon apud Photium Bibl. cod. 224. p. 236, 18. Bekk. *ὁ κριὸς τῆς ἄλλης ἐμβολῆς προαπεκλάσθη*. v. Schaef. ad Greg. Cor. p. 515. Schneid. Indic. ad Xen. H. Gr. s. v. *ἔμβολον*. Dorv. ad Charit. p. 583. Suidas autem *ἐμβολήν* non intelligit ipsam trabem, sed trabis prominentiam sive caput arietis: *ἐμβολὴ τὸ ἄκρον τοῦ κριοῦ, τοῦ μηχανικοῦ ὀργάνου*. Ita igitur habebimus prominentiam prominentiae.

τὴν περιτείχισιν παρεσκευάζοντο. πρότερον δὲ πυρὶ ἔδοξεν αὐτοῖς πειρᾶσαι εἰ δύναιντο πνεύματος γενομένου ἐπιφλέξαι τὴν πόλιν οὖσαν οὐ μεγάλην· πᾶσαν γὰρ δὴ ἰδέαν ἐπενόουν, εἴ πως σφίσιν ἄνευ δαπάνης καὶ πολιορκίας προςαχθείη. φοροῦντες δὲ ὕλης φακέλλους παρέβαλλον ἀπὸ τοῦ χώματος ἐς τὸ μεταξὺ πρῶτον τοῦ τείχους καὶ τῆς προςχώσεως, ταχὺ δὲ πλήρους γενομένου διὰ πολυχειρίαν ἐπιπαρένησαν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ὅσον ἐδύναντο ἀπὸ τοῦ μετεώρου πλεῖστον ἐπισχεῖν, ἐμβαλόντες δὲ πῦρ ξὺν θείῳ καὶ πίσσῃ ἧψαν τὴν ὕλην. καὶ ἐγένετο φλὸξ τοσαύτη ὅσην οὐδείς πω ἔς γε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδεν· ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὑτὴν ἀπὸ ταυτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἀπ' αὐτοῦ ἀνῆκε. τοῦτο δὲ μέγα τε ἦν καὶ τοὺς Πλαταιέας τἄλλα διαφυγόντας ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι· ἐντὸς γὰρ πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως οὐκ ἦν πελάσαι, πνεῦμά τε εἰ ἐπεγένετο αὐτῇ ἐπίφορον, ὅπερ καὶ ἤλπιζον οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἂν διέφυγον. νῦν δὲ καὶ τόδε λέγεται ξυμβῆναι, ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ πολὺ καὶ βροντὰς γενομένας σβέσαι τὴν φλόγα καὶ οὕτω παυθῆναι τὸν κίνδυνον.

78 Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ καὶ τούτου διήμαρτον, μέρος μέν τι καταλιπόντες τοῦ στρατοπέδου, [τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες,]

77. *εἰ δύναιντο*] v. Matth. p. 1023. init. Et *φακέλλους* Thom. M. p. 881. interpretatur *δεδεμένον φορτίον*, ein Bündel. Valck. ad Herodot. 4, 62. scriptum vult per unam *λ*, ut habent Hesych. Ammon. Thom. M. in *φάκελος* et alii Grammatici, et Cl. Gr. et Herodot. l. c. v. Interpp. ad Moer. p. 393 sqq. Mox Dorv. ad Charit. p. 419. adnotavit, unum librum (Chr.) habere *διὰ τὴν πολυχειρίαν* et Diodorum semper articulum addere. Paulo post structura haec est: *ἐπιπαρένησαν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ὅσον πλεῖστον ἐδύναντο ἐπισχεῖν* (erreichen) *ἀπὸ τοῦ μετεώρου* (von der Höhe aus, die sie mit dem Schuttwerke erreicht hatten). Nos dicturi fuissemus: *ἐπιπαρένησαν φακέλλους καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πόλει ἐφ' ὅσον πλεῖστον ἐδύναντο ἐπισχεῖν* etc. Pariter Hom. Il. ι', 137. *νῆας ἅλις χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ νηησάσθω* i. e. *ἐν ναυσὶν* etc. Et sic Latini, velut Horat. 2 Epod. 43. 2 Serm. 6, 105. Mox de spontaneis silvarum incendiis v. Lucret. 1, 896. Casaub. ad Sueton. Tib. 6. et ad Severi Aetn. 362. De *ἐλαχίστου* v. Matth. p. 669. adn. 2. et de *ἐδέησε* ibidem p. 595. init. et p. 1044. a., ubi verbum impersonaliter positum dicens arguitur a Poppone, quum nominativus subiecti sit *τοῦτο*. De voce *ἐπίφορον* v. Dorv. ad Charit. p. 389.

78. *τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες*] Haec verba cum Aug. Cl. [Ven.] It. Vat. H. Mosqu. Ar. Chr. Dan. Poppo om. In Aug. a man. rec. adscripta sunt. Laur. E. marg. Steph., qui agnoscunt, *πλέον* illi, hic postremus *πλεῖον* pro *λοιπόν* habent. „Peloponnesios magnam exercitus partem, antequam murus, quo Plataeas cingerent, confectus esset, dimisisse, nec per se verisimile est, quum verendum esset, ne Athenienses, obsessis opem ferentes, totam rem impedirent, et repugnat iis, quae paulo post perspicue dicta sequuntur, eos absoluto demum opere in suas quemque urbes discessisse. Ubi, si pars exercitus iam prius dimissa esset, nec *τῷ στρατῷ*, sed *τῷ καταλειφθέντι μέρει* scribendum erat, et si illam quoque (i. e. relictam) partem discessisse existimaremus, falsa oriretur sententia, quum eam ad muros tuendos relinquendam fuisse appareat. Sed verbis *τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες* deletis

περιετείχιζον τὴν πόλιν κύκλῳ, διελόμενοι κατὰ πόλεις τὸ χωρίον· τάφρος δὲ ἐντός τε ἦν καὶ ἔξωθεν ἐξ ἧς ἐπλινθεύσαντο. καὶ ἐπειδὴ πᾶν ἐξείργαστο περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολάς, καταλι-

maiorem exercitus partem existimabimus vel in finitimas Boeotiae urbes interea abiisse, quo facilius aleretur, vel alio in loco se tenuisse, ubi eos, qui ad Plataeas relicti erant, facile ab Atheniensium impetu, si quem facerent, defenderet.“ Popp. Quod autem Haack. oblocutus est, id ipsum: *partem reliquam in finitimas Boeotiae urbes abiisse,* significari verbis τὸ δὲ λοιπὸν ἀφέντες, verbi ἀφέντες nullus alius sensus esse potest, quam abire iussos esse, domum dimissos. Quod autem dicit, aliud esse ἀφιέναι μέρος τι τοῦ στρατοπέδου, aliud διαλύεσθαι κατὰ πόλεις, non animadvertit, in sequentibus non solum haec legi: διελύθησαν κατὰ πόλεις, sed etiam haec: ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ. Quare si ἀφίεσθαι et ἀναχωρεῖν non potest aliud significare, quam *dimissum abire*, bis, tum ante tum post perfecta opera, abiisse cogitandi essent: id quod absurdum est. Denique μέν negat habere, quo referatur, sed sententiarum haec series est: μέρος μέν τι καταλιπόντες — περιετείχιζον τὴν πόλιν — καὶ ἐπειδή etc., ut inter se respondeant μὲν — καί. v. Herm. ad Vig. p. 841. Conf. 2, 65. τρία μὲν ἔτη — καὶ οὐ πρότερον etc. Et negat Popp., hac via explicandi opus esse, quum incisum enunciato μέρος μέν τι καταλιπόντες contrarium cogitatione supplendum sit eo modo, quo supra dictum est: *maiore vero parte in finitimis Boeotiae collocata* urbem munitione includebant.

περὶ ἀρκτούρου ἐπιτολάς] Arcturus stella est summi splendoris in signo Bootae prope caudam ursae magnae. Ut a nobis in vita civili et communi tempus ex diebus festis et Sanctorum definiri solet; ita apud Graecos Italosque in usu erat, ex stellis quibusdam splendidioribus primum in coelo, dum e radiis solis emergunt, conspectis vel earundem occasu anni tempora definire. In his stellis praecipuae erant Arcturus, Pleiades, Orion et Canicula. v. Theophr. de Sign. Pluv. p. 416. Heins. Quum vero ortus et occasus stellarum significatio tam multiplex sit, utinam veteres discrimina quaedam (quorum nonnulla linguis ipsorum profecto significari poterant) vel observassent omnes, vel constituissent. Etenim omnis stella quotidie et oritur et occidit. Id quod Graeci dicunt ἀνατέλλειν et δύνειν, ἀνατολή et δύσις. Sed ille quotidianus tum ortus tum occasus paulatim solem magis magisque antecedere videtur, donec aliquamdiu per annum cum ortu occasuque solis plane competit, quo facto stella nobis non iam adspectabilis est. Paulo ante quam oculos nostros fugit, stella modo post ortum solis oritur, modo post occasum solis occidit. Iam istum stellae occasum, qui statim post solis occasum fit, et postremus nobis conspicuus est, Graeci κατ' ἐξοχήν appellant δύσιν, sive ut discernens nominat Geminus Elem. Astron. c. 11., κρύψιν. Post illud tempus stella solis radiis premitur, neque ad quadraginta dies conspicitur. Post istud temporis intervallum ortus eius paulo ante ortum solis fit, et rursus in conspectum venit, quem ortum primum oculis redditum Graeci, ut discernant, ἐπιτολήν et ἐπιτέλλειν dicunt, quae verba de sole quidem nunquam usurpantur. v. Gemin. l. c. Tandem post menses aliquot stella paulo ante solis occasum oritur; post hebdomadas aliquot paulo ante solis ortum occidit. Haec quoque momenta temporibus definiendis adhibent, quare suam cuiusque stellae ἐπιτολήν et ἑῴαν et ἑσπερίαν, saepe sine ullo additamento ἐπιτολήν esse dicebant, ut ex serie orationis apparere necesse sit, utra ἐπιτολή significetur; itemque suam cuiusque stellae δύσιν sive κρύψιν tum ἑῴαν tum ἑσπερίαν, quamquam haec verba rarius leguntur; saepissime ortibus utuntur quum aliarum

:ες φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους, τὸ δὲ ἥμισυ Βοιωτοὶ ἐφύ-
ον, ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.
ταιῆς δὲ παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας καὶ τοὺς πρεσβυτάτους
:αὶ πλῆθος τὸ ἀχρεῖον τῶν ἀνθρώπων πρότερον ἐκκεκομι-

rum, tum Arcturi. v. Hippocr. de Vict. Rat. 3. p. 34. 36. His Hippocratis, Thucydidis aequalis, ut apud Thucydidem praesenti ἐπιτολή Arcturi ἑῴα significatur, quam circa aequinoctium auctu-e accidisse colligimus, unde auctumni initium ducebant. Conf. phr. de Caus. Plant. 1, 14. 15. de Sign. Pluv. p. 416. Virg. Ge. 4., ibique Voss. Incidebat ortus iste in Boëdromionem, mensem tis tertium. v. Theophr. Hist. Plant. 4, 12. i. e. secundum Calen-m Romano-Iulianum in d. 12. vel 17. Sept. (secundum alios aliter, d. 13. Sept. refert Dodw., in d. 18. Sept. Idel. Handb. d. Chronol. 1. p. 247., in d. 19. eiusdem m. Bloomf.), v. Plin. H. N. 24, 31. nell. 9, 2. Quod Schol. habet κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα, vel ex o calendario desumtum, vel inscitiae eius tribuendum est. At ocr. l. c. p. 35. ἡ ἀρκτούρου ἐπιτολή dicit, intelligens ortum ar-vespertinum, ut patet ex serie orationis et hoc additamento: ὅτε χε-' ἤδη φέρεται, id quod fit medio Martio. Tum locis memoratis, tum ex praescripto Gemini c. 11. Hippocrates ἐπιτολήν intelligit ortum rum. Nec tamen omnes scriptores aeque diligentes sunt in usu vocis. Geminus in descriptione, quae adiecta est, stellarum ortuum occa-que modo καρκίνος, ait, ἄρχεται ἀνατέλλειν, modo ἄρχεται Ὠρίων λλειν. Aristoteles fere saepius latioris sensus vocabulo ἀνατολή ' ad significandum stellarum ortum, qua refertur ad solem. v. H. 15. Meteorol. 2, 5. Mirum, in libris Theophrasti nonnullis, velut gn. Pluv., fere tantum ἀνατολή et ἀνατέλλειν de ortu stellarum ari, in aliis autem, velut de Causis Plantarum, accuratius poni λήν et ἐπιτέλλειν, id quod addi potest ceteris argumentis, unde re student, horum librorum varios auctores esse. Quin astrono-ipse Hipparchus ad Arat. Phaenom. 2. p. 119. adnotavit: περὶ τὴν :υνὸς ἀνατολὴν τὰ καύματα μάλιστα γίνεται, et quamvis clare ac ienter Geminus declamet: μεγάλη ἐστὶ διαφορὰ ἀνατολῆς καὶ λῆς, hoc tamen discrimen non observatum est. Pro arbitrio po-st, neque unquam observata esse videtur differentia, quam sta-Achilles Tatius Isagog. ad Phaenom. c. 39. διαφέρει δὲ ἀνατολὴ λῆς· ἀνατολὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἅμα τῷ ἡλίῳ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ορά· ἐπιτολὴ δέ, ὅταν πρὸ ἡλίου ὑπὸ τὴν ἑῴαν ἀνατείλῃ ἄστρον, !π' αὐτῷ ὁ ἥλιος ἐπιτείλῃ. Quae distinctiones tum demum evale-potuerunt, quum observationibus stellarum accuratioribus varii discernerentur, praesertim ex quo ortum stellae non adspectabi-qui fit una cum sole, et ortum stellae, qui paulo ante solem fit, sque sub oculos recidit, inter se nolebant permutari. Recentio-astronomia illum ortum appellat cosmicum, hunc heliacum. Quos veteres accuratius discernere volebant, illum appellabant συν-λήν, hunc fere ἐπιτολήν, ac quum plerumque ἐπιτολήν ἑῴαν in habeant, hanc per excellentiam ἐπιτολήν appellant. Sed ἀνατο-osmicum stellarum ortum unquam solitum esse dici, non reperio, plicatio vocis ἐπιτολή nimis angusta est. I. Fr. Pfaff. de Or-et Occasib. Siderum (Gotting. 1786.) p. 39. 56. De differentia ι ἀνατέλλειν et ἐπιτέλλειν v. Phryn. p. 124., ibique Lob. De tota i Mollweid. Explicat. loci Virg. Ge. 4, 231 sqq. (Lips. 1811. 4.) sqq. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 50 sqq. p. 310 sqq.

χρεῖον] ἄχρηστον Cass. Aug. Cl. Ven. C. F. Pal. It. Vat. Reg.

σμένοι ἦσαν ἐς τὰς Ἀθήνας, αὐτοὶ δ' ἐπολιορκοῦντο ἐγκαταλελειμμένοι τετρακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ ὀγδοήκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα καὶ ἑκατὸν σιτοποιοί. τοσοῦτοι ἦσαν οἱ ξύμπαντες ὅτε ἐς τὴν πολιορκίαν καθίσταντο, καὶ ἄλλος οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ τείχει οὔτε δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος. τοιαύτη μὲν ἡ Πλαταιῶν πολιορκία κατεσκευάσθη.

79 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους καὶ ἅμα τῇ τῶν Πλαταιῶν ἐπιστρατείᾳ Ἀθηναῖοι δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἱππεῦσι διακοσίοις ἐστράτευσαν ἐπὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης καὶ Βοττιαίους ἀκμάζοντος τοῦ σίτου· ἐστρατήγει δὲ Ξενοφῶν ὁ Εὐριπίδου τρίτος αὐτός. ἐλθόντες δὲ ὑπὸ Σπάρτωλον τὴν Βοττικὴν τὸν σῖτον διέφθειραν. ἐδόκει δὲ καὶ προςχωρήσειν ἡ πόλις ὑπό τινων ἔνδοθεν πρασσόντων. προςπεμψάντων δὲ ἐς Ὄλυνθον τῶν οὐ ταῦτα βουλομένων ὁπλῖταί τε ἦλθον καὶ στρατιὰ ἐς φυλακήν· ἧς ἐπεξελθούσης ἐκ τῆς Σπαρτώλου ἐς μάχην καθίστανται οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει. καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται τῶν Χαλκιδέων καὶ ἐπίκουροί τινες μετ' αὐτῶν νικῶνται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀναχωροῦσιν ἐς τὴν Σπάρτωλον· οἱ δὲ ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων καὶ ψιλοὶ νικῶσι τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἱππέας καὶ ψιλούς. εἶχον δέ τινας οὐ πολλοὺς πελταστὰς ἐκ τῆς

(G.) Gr. D. Mosqu. At ἀχρεῖον in Cass. int. vers. rec. manu script. Non haesitandum esset de veritate scripturae, si certum esset Doederlinii praeceptum (v. adn. ad 2, 44.), ἀχρεῖος de hominibus, de rebus ἄχρηστος dici, at Xen. Anab. 3, 4, 26. et Eunapius p. 50. ἄχρηστος habent de militibus. Nec tamen negari potest, plerumque ἀχρεῖος usurpari de aetate et sexu imbelli. Mox πρότερον refertur ad cap. 6. extr. Mox „vulgatum numerum τετρακόσιοι (nam pauci libri τριακόσιοι) verum esse discimus ex 3, 20., ubi 220. ferme dimidium efficiunt.“ Popp.

79. τῶν Πλαταιῶν] v. Matth. p. 681. Reliqui duo praeter Xenophontem erant Phanomachus (Diod. 12, 47.) et Calliades (Plut. V. Nic. 6.). Mox verba καὶ στρατιά *alios milites*, velites et peltastas significare Bloomfieldio videntur.

εἶχον δέ τινας] sc. hostes Atheniensium. „Nam mox verba ἄλλοι πελτασταί superioribus οὐ πολλοὺς πελταστάς respondere clarissime apparet, ἄλλους πελταστάς autem Olynthiorum ideoque Chalcidensium esse dubitatione caret; ergo ad eosdem οὐ πολλοὺς πελταστάς referendum esse intelligitur. Accedit, quod, si illis: ἄλλοι πελτασταί translatis sic: *alii et quidem caetrati*, verbum εἶχον subiecto durius mutato ad Athenienses spectare vellemus, ad ἐπιβοηθοῦσιν, ne auxilium iisdem latum esse existimaretur, apponendum esset τοῖς Χαλκιδεῦσι. Levis autem armaturae milites sociorum Atheniensibus se adiunxisse neque erat, cur distincte scriptor diceret, quum iam supra addito ἑαυτῶν ad ὁπλίτας aliquatenus indicasset, et, si non indicasset, ne ex Dukae quidem (qui εἶχον ad Athenienses refert) interpretatione satis appareret, quia πελτασταί aut velitibus non adnumerantur, sed medii sunt inter eos et gravis armaturae milites, aut unum saltem genus sunt τῶν ψιλῶν. Nam quod Haack. hos et caetratos non diversos esse dicit, verbis Xenoph. Anab. 5, 2, 16. οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοί et similibus aliis satis refellitur.“ Popp., qui hoc postremo argumento mihi

Κρουσίδος γῆς καλουμένης. ἄρτι δὲ τῆς μάχης γεγενημένης ἐπιβοηθοῦσιν ἄλλοι πελτασταὶ ἐκ τῆς Ὀλύνθου. καὶ οἱ ἐκ τῆς Σπαρτώλου ψιλοὶ ὡς εἶδον, θαρσήσαντες τοῖς τε προςγιγνομένοις καὶ ὅτι πρότερον οὐχ ἥσσῶντο, ἐπιτίθενται αὖθις μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἱππέων καὶ τῶν προςβοηθησάντων τοῖς Ἀθηναίοις. καὶ ἀναχωροῦσι πρὸς τὰς δύο τάξεις ἃς κατέλιπον παρὰ τοῖς σκευοφόροις. καὶ ὁπότε μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνεδίδοσαν, ἀποχωροῦσι δὲ ἐνέκειντο καὶ ἐςηκόντιζον. οἵ τε ἱππῆς τῶν Χαλκιδέων προςιππεύοντες ᾗ δοκοῖ προςέβαλλον καὶ οὐχ ἥκιστα φοβήσαντες ἔτρεψαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπεδίωξαν ἐπὶ πολύ. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Ποτίδαιαν καταφεύγουσι καὶ ὕστερον τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους κομισάμενοι ἐς τὰς Ἀθήνας ἀναχωροῦσι τῷ περιόντι τοῦ στρατοῦ· ἀπέθανον δὲ αὐτῶν τριάκοντα καὶ τετρακόσιοι καὶ οἱ στρατηγοὶ πάντες. οἱ δὲ Χαλκιδῆς καὶ οἱ Βοττιαῖοι τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς αὑτῶν ἀνελόμενοι διελύθησαν κατὰ πόλεις.

80 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων Ἀμπρακιῶται καὶ Χάονες βουλόμενοι Ἀκαρνανίαν πᾶσαν καταστρέψασθαι καὶ Ἀθηναίων ἀποστῆσαι πείθουσι Λακεδαιμονίους ναυτικὸν παρασκευάσασθαι ἐκ τῆς ξυμμαχίδος καὶ ὁπλίτας χιλίους πέμψαι ἐς Ἀκαρνανίαν, λέγοντες ὅτι ἢν ναυσὶ καὶ πεζῷ ἅμα μετὰ σφῶν ἔλθωσιν, ἀδυνάτων ὄντων ξυμβοηθεῖν τῶν ἀπὸ θαλάσσης Ἀκαρνάνων ῥᾳδίως ἂν Ἀκαρνανίαν σχόντες καὶ τῆς

non persuasit. Nam si caetrati differebant a leviter armatis (de qua re nunc quidem non quaero: quamquam probabilissimum est, caetratos respectu aliorum leviter armatorum numero exemtos, respectu graviter armatorum eo numero inclusos esse, et nomen ψιλῶν, ut in nominibus generalibus fieri solet, modo laxiori, modo artiori sensu usurpatum esse), — si igitur differebant, scriptor supra posito ὁπλίτας ἑαυτῶν et postea addito Ἀθηναίων ψιλούς hoc tantum indicavit, Atheniensibus fuisse a sociis leviter armatos, non item, caetratos. Quod si ita est, aliquis dixerit, scriptorem addere volentem, Atheniensibus caetratos quoque a sociis fuisse, haec scripsisse: εἶχον δέ etc. Atque si caetrati unum genus leviter armatorum fuerunt, hoc quoque sufficiebat, ut scriptor addere volens genus levis armaturae (significans, eos non solum leviter armatos ab aliis sociis, praeter caetratos, habuisse, sed etiam caetratos ex Cruside; vel significans, eos non alios leviter armatos, nisi caetratos, habuisse), scriberet eadem illa: εἶχον δέ etc. Evidentius Popp. superioribus demonstravit, subiectum verbi εἶχον esse Chalcidenses et socios eorum: ad quae accedit, quod ex Cruside, terra hostili, Athenienses vix caetratos habere potuerunt. Steph. Byz. Κρουσίς, μοῖρα τῆς Μυγδονίας. Herodot. 7, 123. nominat Crossaeam, ubi Wessel. ex h. l. corrigit Κρουσαίη pro Κροσσαίη.

ἀναχωροῦσι] sc. Athenienses recedunt, quamquam modo aliud subiectum praecesserat. Deinde calones et lixae (σκευοφόροι) plerumque in extremo agmine. v. Dorv. ad Charit. p. 560.

80. τῶν ἀπὸ θαλάσσης] i. e. τῶν παρὰ θαλάσσῃ Ἀκαρνάνων ἀπὸ θαλάσσης ξυμβοηθεῖν ἀδυνάτων ὄντων. De verbis ἂν — κρατήσουσι — ἔσοιτο v. Matth. p. 1031. coll. Herm. Opuscc. Vol. 4. p. 32. „Ἂν nonnunquam cum futuri indicativo etiam apud Atticos poni etsi

Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας κρατήσουσι, καὶ ὁ περίπλους οὐκέτι ἔσοιτο Ἀθηναίοις ὁμοῖος περὶ Πελοπόννησον· ἐλπίδα δ' εἶναι καὶ Ναύπακτον λαβεῖν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πεισθέντες Κνῆμον μὲν ναύαρχον ἔτι ὄντα καὶ τοὺς ὁπλίτας ἐπὶ ναυσὶν ὀλίγαις εὐθὺς πέμπουσι, τῷ δὲ ναυτικῷ περιήγγειλαν παρασκευασαμένῳ ὡς τάχιστα πλεῖν ἐς Λευκάδα. ἦσαν δὲ Κορίνθιοι ξυμπροθυμούμενοι μάλιστα τοῖς Ἀμπρακιώταις ἀποίκοις οὖσι. καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν ἔκ τε Κορίνθου καὶ Σικυῶνος καὶ τῶν ταύτῃ χωρίων ἐν παρασκευῇ ἦν, τὸ δ' ἐκ Λευκάδος καὶ Ἀνακτορίου καὶ Ἀμπρακίας πρότερον ἀφικόμενον ἐν Λευκάδι περιέμενε. Κνῆμος δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ χίλιοι ὁπλῖται ἐπειδὴ ἐπεραιώθησαν λαθόντες Φορμίωνα, ὃς ἦρχε τῶν εἴκοσι νεῶν τῶν Ἀττικῶν αἳ περὶ Ναύπακτον ἐφρούρουν, εὐθὺς παρεσκευάζοντο τὴν κατὰ γῆν στρατείαν. καὶ αὐτῷ παρῆσαν Ἑλλήνων μὲν Ἀμπρακιῶται καὶ Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οὓς αὐτὸς ἔχων ἦλθε χίλιοι Πελοποννησίων, βάρβαροι δὲ Χάονες χίλιοι ἀβασίλευτοι, ὧν ἡγοῦντο ἐπ' ἐτησίῳ προστασίᾳ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ γένους Φώτυος

nonnulli infitiati sunt, ibi certe negari non potest, ubi aut, ut hic in *σχόντες* i. e. *εἰ σχοῖεν*, conditio accedit, aut post enunciationem interiectam leve anacoluthon cogitari potest." Popp. Mox *οὐκέτι — ὁμοῖος* est *non iam qualis ante fuerat.* Porro „Nauarchi Spartanorum, certe paulo serius, imperium habebant in singulos annos. v. Xen. H. Gr. 1, 6, 1. Thuc. 8, 20. 85. Cnemum tamen et Alcidam apparet imperium utrumque tenuisse per biennium. Munus autem illud magnam et potestatem et dignitatem afferebat, si quidem Aristoteles de eo loquitur, tamquam de dignitate a regis proxima Polit. 2, 7. ed. Sylb." Arn. Conf. Mans. Spart. 2. p. 282. De Ambraciotis, colonis Corinthiorum, v. Od. Muell. Dor. 1. p. 117. Et Chaones „erant populus Epiri, cuius terrae imperium quondam tenuerant. v. Strab. 7, 7, 5. Habitabant ad oram maris inde a Cerauniis usque ad fines Thesprotorum." Arn. De verbis *ἐπ' ἐτησίῳ* v. Matth. p. 1165. At *ἐπετησίῳ* iunctim legi iussit H. Steph., et ita, si Gailii typothetae fides haberi potest, plerique Parr. et Lugd., nisi quod hic *ι* subscr. non habet, quod cum Tus. receperunt Haack. et Popp. Dio Cass. bis habere dicitur *προστατείαις ἐπετησίοις.* Verum *ἐπετήσιος*, ut *ἐπέτειος*, videtur significare *anniversarius*; *ἐτήσιος annuus.* v. Doederl. Lat. Synon. Vol. 1. p. 8. Et *προστασία* idem est, quod *προστατεία*, quod ipsum cum paucis libris Thuc. suadet Valck. ad Herodot. 7, 111. „At isti libri fraudulenti duces sunt, et Dio Cass. formam usitatiorem substituere potuit. Thuc. nusquam alibi *προστατεία* dixit, *προστασία* 2, 65. 6, 89." Popp. conf. Lobeck. ad Phryn. 521. 529.

ἀρχικοῦ] i. e. ex gente, unde magistratus et tyranni eorum sumebantur, quales gentes Athenis erant Alcmaeonidarum, Corinthi Bacchiadarum, in Thessalia Aleuadarum et Scopadarum. Dein Thesprotia iacebat ab austro Chaoniae, et Chaoniae pars fuisse videtur Cestrine, quae memoratur 1, 46. v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 34, 7. Molossi spectabant orientem a Thesprotis, et austrum versus pertinebant usque ad sinum Ambracium. De Atintanibus „v. Strab. 7, 7, 8. Hi occupabant montana terrarum inter mare Ionium et fontes fluviorum, qui occidentem versus tendentes in illud mare influunt: habitabant igitur ad fines Macedoniae. v. Cramer. Besch. v. Alt-Gr. Land. Vol. 1. Sect. 3."

καὶ Νικάνωρ. ἐστρατεύοντο δὲ μετὰ Χαόνων καὶ Θεσπρωτοὶ ἀβασίλευτοι. Μολοσσοὺς δὲ ἦγε καὶ Ἀτιντᾶνας Σαβύλινθος ἐπίτροπος ὢν Θάρυπος τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, καὶ Παραυαίους Ὄροιδος βασιλεὺς ὤν. Ὀρέσται δὲ χίλιοι, ὧν ἐβασίλευεν Ἀντίοχος, μετὰ Παραυαίων ξυνεστρατεύοντο Ὀροίδῳ Ἀντιόχου ἐπιτρέψαντος. ἔπεμψε δὲ καὶ Περδίκκας κρύφα τῶν Ἀθηναίων χιλίους Μακεδόνων, οἳ ὕστερον ἦλθον. τούτῳ τῷ στρατῷ ἐπορεύετο Κνῆμος, οὐ περιμείνας τὸ ἀπὸ Κορίνθου ναυτικόν· καὶ διὰ τῆς Ἀργείας ἰόντες Λιμναίαν κώμην ἀτείχιστον ἐπόρθησαν. ἀφικνοῦνταί τε ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς Ἀκαρνανίας, νομίζοντες, εἰ ταύτην πρώτην λάβοιεν, ῥᾳδίως ἂν σφίσι τἆλλα προςχωρήσειν.

Ἀκαρνᾶνες δὲ αἰσθόμενοι κατά τε γῆν πολλὴν στρατιὰν 81 ἐςβεβληκυῖαν ἔκ τε θαλάσσης ναυσὶν ἅμα τοὺς πολεμίους παρε-

Arn. add. Od. Muell. de Maced. p. 14. Mox Tharypi stirps secundum Pausaniam haec est:

Tharypus
|
Alcetas

Arybbas	Neoptolemus
Alcetas — Aeacides	Troas — Olympias — Alexander Epirotes.
	|
Pyrrhus	Alexander M.

Paulo post „Parauaeos Steph. Byz. populum Thesproticum appellat; Plut. Quaestt. Gr. p. 293. Xyl. coniicit eos habitasse in ea parte Molossiae, quae iacebat prope ab Arauya fluvio, a quo nomen traxerint, ante Aenianes appellati.“ Arn. Arauyas idem est, qui Aous, Aeas, Auas. v. Od. Muell. de Mac. p. 13. Mox „Orestae habitabant in montibus Candaviae, conterminis Macedoniae et Epiri, non longe a via Egnatia, qua Romanis temporibus iter fiebat Dyrrachio trans montes Candaviae Pellam et Thessalonicam. v. Strab. 7, 7, 4. 8. Polyb. 18, 30. Liv. 31, 40.“ Arn. Situi huius terrae respondet Castoria, quae nunc appellatur, nec dubitare licet, asperam rupibusque coartatam convallem, qua fons Haliacmi includitur, veterem Orestida fuisse. v. Od. Muell. de Maced. p. 14 sq.

κρύφα τῶν Ἀθηναίων]. Pacem enim Perdiccas modo cum Atheniensibus composuerat. v. cap. 27.

διὰ τῆς Ἀργείας] Inde a Gottlebero coniectura Palmerii Ἀγραίας substituta erat. Sed quum Ambraciotas propter Dolopum sedes inter Ambraciotas et Agraeos iacentes Agraei non attingere possent, Cnemus cum Peloponnesiis, Ambraciotis et reliquo exercitu Acarnanas aggressurus, ex Ambracia ad sinistrum habens Agraeos et litus orientale sinus Ambraciae legens primum per Argivorum regionem (*διὰ τῆς Ἀργείας*) profectus est, qui quum iam prius (2, 68.) Ambraciotis resistere non potuissent, non metuendum erat, ne maioris exercitus iter impedirent. Qui exercitus deinde recta via per Limnaeam Stratum petiit. Popp. Limnaea sita erat in ipsis confiniis Acarnaniae, versus Argos (conf. 3, 106.), et ad extremum sinus Ambraciae angulum, qui inter austrum et orientem spectat, in via, quae ducebat ab Ambracia Argisque Amphilochiae Stratum. v. Krus. Hellad. Vol. 3. p. 334. De verbis *ἂν προςχωρήσειν* v. Matth. §. 598. a. et §. 599. d. p. 1200.

σομένους, οὔτε ξυνεβοήθουν ἐφύλασσόν τε τὰ αὑτῶν ἕκαστοι, παρά τε Φορμίωνα ἔπεμπον κελεύοντες ἀμύνειν· ὁ δὲ ἀδύνατος ἔφη εἶναι ναυτικοῦ ἐκ Κορίνθου μέλλοντος ἐκπλεῖν Ναύπακτον ἐρήμην ἀπολιπεῖν. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τρία τέλη ποιήσαντες σφῶν αὐτῶν ἐχώρουν πρὸς τὴν τῶν Στρατίων πόλιν, ὅπως ἐγγὺς στρατοπεδευσάμενοι, εἰ μὴ λόγοις πείθοιεν, ἔργῳ πειρῷντο τοῦ τείχους. καὶ μέσον μὲν ἔχοντες προςῄεσαν Χάονες καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, ἐκ δεξιᾶς δ' αὐτῶν Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ μετὰ τούτων, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Κνῆμος καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ Ἀμπρακιῶται· διεῖχον δὲ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἔστιν ὅτε οὐδὲ ἑωρῶντο. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες τεταγμένοι τε προςῄεσαν καὶ διὰ φυλακῆς ἔχοντες ἕως ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν ἐπιτηδείῳ· οἱ δὲ Χάονες σφίσι τε αὐτοῖς πιστεύοντες καὶ ἀξιούμενοι ὑπὸ τῶν ἐκείνῃ ἠπειρωτῶν μαχιμώτατοι εἶναι οὔτ' ἐπέσχον τὸ στρατόπεδον καταλαβεῖν χωρήσαντές τε ῥύμῃ μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐνόμισαν αὐτοβοεὶ ἂν τὴν πόλιν ἑλεῖν καὶ αὐτῶν τὸ ἔργον γενέσθαι. γνόντες δ' αὐτοὺς οἱ Στράτιοι ἔτι προςιόντας καὶ ἡγησάμενοι, μεμονωμένων εἰ κρατήσειαν, οὐκ ἂν ἔτι σφίσι τοὺς Ἕλληνας ὁμοίως προςελθεῖν, προλοχίζουσι τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐνέδραις, καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦσαν, ἔκ τε τῆς πόλεως ὁμόσε χωρήσαντες καὶ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν προςπίπτουσι. καὶ ἐς φόβον καταστάντων διαφθείρονταί τε πολλοὶ τῶν Χαόνων καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι ὡς εἶδον αὐτοὺς ἐνδόντας, οὐκέτι ὑπέμειναν, ἀλλ' ἐς φυγὴν κατέστησαν. τῶν δὲ Ἑλληνικῶν στρατοπέδων οὐδέτερον ᾔσθετο τῆς μάχης, διὰ τὸ πολὺ προελθεῖν αὐτοὺς καὶ στρατόπεδον οἰηθῆναι καταληψομένους ἐπείγεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐνέκειντο φεύγοντες οἱ βάρβαροι, ἀνελάμβανόν τε αὐτοὺς καὶ ξυναγαγόντες τὰ στρατόπεδα ἡσύχαζον αὐτοῦ τὴν ἡμέραν, ἐς χεῖρας μὲν οὐκ ἰόντων σφίσι τῶν Στρατίων διὰ τὸ μήπω τοὺς ἄλλους Ἀκαρνᾶνας ξυμβεβοηθηκέναι, ἄποθεν δὲ σφενδονώντων καὶ ἐς ἀπορίαν καθιστάντων· οὐ γὰρ ἦν ἄνευ ὅπλων κινηθῆναι. δοκοῦσι δ' οἱ Ἀκαρνᾶνες 82 κράτιστοι εἶναι τοῦτο ποιεῖν. ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο, ἀναχω-

81. *μέσον — ἔχοντες*] Adiectivum substantivi loco est et tamen articulo caret, ut 4, 31. 96. 6, 67. Conf. 1, 39. *ἐς ἴσον καθιστάντα.* Mox *οἱ μετὰ τούτων* Haackio videntur Oeniadae, quos in expeditione fuisse colligit ex cap. proxime sequenti. At Arn. cum Bloomfieldio putat Oeniadas demum post reditum Peloponnesiorum Strato factum iunctos esse cum Cnemo. Putat illa verba idem significare, quod *οἱ ξύμμοροι*, velut 4, 93., adeoque perioecos peninsulae Leucadiae, qui non erant cives Leucadii, et perioecos Anactorii. Vix enim ullam urbem in Graecia repertam esse, quin suos perioecos haberet, qui partim erant pristini terrae incolae, ab advenis subiecti, partim peregrini, partim barbari, qui ex vicinia immigraverant, partim servi et alii homines, qui in plebe censebantur. Mox in verbis *τὸ στρατόπεδον* articuli ope significat *sua castra*; *castra, quae metari iussi erant*, vel *metari consueverant.* Paulo post *ῥύμῃ* et *ῥώμῃ* legitur, quorum prius ruentium et currentium et eorum est, qui quasi caeco impetu feruntur; *ῥώμη* pugnantium et aliquid consulto molientium est.

ῥήσας ὁ Κνῆμος τῇ στρατιᾷ κατὰ τάχος ἐπὶ τὸν Ἄναπον ποταμόν, ὃς ἀπέχει σταδίους ὀγδοήκοντα Στράτου, τούς τε νεκροὺς κομίζεται τῇ ὑστεραίᾳ ὑποσπόνδους, καὶ Οἰνιαδῶν ξυμπαραγενομένων κατὰ φιλίαν ἀναχωρεῖ παρ' αὐτοὺς πρὶν τὴν ξυμβοήθειαν ἐλθεῖν. κἀκεῖθεν ἐπ' οἴκου ἀπῆλθον ἕκαστοι. οἱ δὲ Στράτιοι τροπαῖον ἔστησαν τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους.

83 Τὸ δ' ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων τῶν ἐκ τοῦ Κρισαίου κόλπου ναυτικόν, ὃ ἔδει παραγενέσθαι τῷ Κνήμῳ, ὅπως μὴ ξυμβοηθῶσιν οἱ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Ἀκαρνᾶνες, οὐ παραγίγνεται, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐν Στράτῳ μάχης ναυμαχῆσαι πρὸς Φορμίωνα καὶ τὰς εἴκοσι ναῦς τῶν Ἀθηναίων αἳ ἐφρούρουν ἐν Ναυπάκτῳ. ὁ γὰρ Φορμίων παραπλέοντας αὐτοὺς ἔξω τοῦ κόλπου ἐτήρει, βουλόμενος ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἐπιθέσθαι. οἱ δὲ Κορίνθιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἔπλεον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν, ἀλλὰ στρατιωτικώτερον παρεσκευασμένοι ἐς τὴν Ἀκαρνανίαν, καὶ οὐκ ἂν οἰόμενοι πρὸς ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ναῦς τὰς σφετέρας τολμῆσαι τοὺς Ἀθηναίους εἴκοσι ταῖς ἑαυτῶν ναυμαχίαν ποιήσασθαι· ἐπειδὴ μέντοι ἀντιπαραπλέοντάς τε ἑώρων αὐτούς, παρὰ γῆν σφῶν κομιζομένων, καὶ ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας πρὸς τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον διαβαλλόντων ἐπὶ Ἀκαρνανίας κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Εὐήνου ποταμοῦ προςπλέοντας σφίσι καὶ οὐκ ἔλαθον νυκτὸς ὑφορμισάμενοι, οὕτω δὴ ἀναγκάζονται ναυ-

82. *Ἄναπον*] qui nunc appellatur Aëtos, et in Acheloum defluit. v. Pouquev. Graec. Vol. 3. p. 127 sqq.

83. *παραπλέοντας — ἔξω — ἐτήρει*] i. e. *παραπλέοντας καὶ πλέοντας ἔξω τοῦ κόλπου ἐτήρει*. Conf. 6, 90. *μὴ διαφύγοιεν ἔξω τοῦ κέρως* i. e. *μὴ διαφύγοιεν φυγόντες ἔξω τοῦ κέρως* et *ὑπεκφεύγειν τὴν ἐπιστροφὴν ἐς* i. e. *ὑπεκφ. τὴν ἐπιστρ. καὶ φεύγειν ἐς* etc. Classis Peloponnesiorum ex vicinis portubus sinus Crisaei navigabat et oram Peloponnesi legens sinu exire tentabat, quod ne fieret, cavens dux classis Atheniensium, Naupacto profectus, adversam i. e. mediae Graeciae oram legens, hostes observabat (*ἀντιπαραπλέων*). Mox structura haec est: *ὅπως μὴ ἄνω* (sursum) *ξυμβοηθῶσιν οἱ παρὰ θαλάσσῃ Ἀκαρνᾶνες ἀπὸ θαλάσσης*. Et *στρατιωτικώτερον* significat: *habentes majorem numerum militum in tabulatis, quam solitum erat,* quum in terra hostili hinc inde escensuri essent, et proinde numerum minorem nautarum et remigum veherent. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 300 sq. Mox genitivi absoluti *κομιζομένων* et *διαβαλλόντων* sunt pro nominativis. v. Matth. §. 561. 563. De Patris v. Gell. Itin. per Moream p. 3. Paulo post series sententiarum haec est: *ἐπειδὴ ἀντιπαραπλέοντάς τε ἑώρων αὐτοὺς καὶ κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους προςπλέοντας σφίσι*. Verba *κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους* propter interposita membra perspicuitatis causa post *αὐτούς* addita esse, quod pronomen ad Athenienses redit, Popp. adnotavit.

οὐκ ἔλαθον — ὑφορμισάμενοι] Peloponnesii si tantum Atheniensibus imponere potuissent, ut de loco, ubi noctem illi transigerent, falsi aut maturius subsisterent, aut Patras illos non intrasse rati longius in occidentem versus praeter adversum litus navigarent, ob viciniam utriusque litoris facile nocte in Acarnaniam traiicere potuissent. ARN.

μαχεῖν κατὰ μέσον τὸν πορθμόν. στρατηγοὶ δὲ ἦσαν μὲν καὶ κατὰ πόλεις ἑκάστων οἳ παρεσκευάζοντο, Κορινθίων δὲ Μαχάων καὶ Ἰσοκράτης καὶ Ἀγαθαρχίδας. καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἐτάξαντο κύκλον τῶν νεῶν ὡς μέγιστον οἷοί τε ἦσαν μὴ διδόντες διέκπλουν, τὰς πρώρας μὲν ἔξω, εἴσω δὲ τὰς πρύμνας, καὶ τά τε λεπτὰ πλοῖα ἃ ξυνέπλει ἐντὸς ποιοῦνται καὶ πέντε ναῦς τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως ἐκπλέοιεν διὰ βραχέος παρα-84γιγνόμενοι, εἴ πῃ προςπίπτοιεν οἱ ἐναντίοι. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ μίαν ναῦν τεταγμένοι περιέπλεον αὐτοὺς κύκλῳ καὶ ξυνῆγον ἐς ὀλίγον, ἐν χρῷ ἀεὶ παραπλέοντες καὶ δόκησιν παρέχοντες αὐτίκα ἐμβαλεῖν· προείρητο δ' αὐτοῖς ὑπὸ Φορμίωνος μὴ ἐπιχειρεῖν πρὶν ἂν αὐτὸς σημήνῃ. ἤλπιζε γὰρ αὐτῶν οὐ μενεῖν τὴν τάξιν, ὥςπερ ἐν γῇ πεζήν, ἀλλὰ ξυμπεσεῖσθαι πρὸς ἀλλήλας τὰς ναῦς καὶ τὰ πλοῖα ταραχὴν παρέξειν, εἴ τ' ἐκπνεύσαι

κατὰ μέσον τὸν πορθμόν] Infra c. 86. legitur *γνώμην ἔχοντες μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος*, unde Popp. colligit, cladem Peloponnesiorum, quae mox describitur, extra Rhia in alto accidisse, et propterea eorum sententiam improbat, qui Phormionem dicunt in medio freto quam ad litus pugnare satius duxisse. Nihil igitur restare, nisi ut cum Bloomfieldio et interpretibus Germanicis haec verba interpretemur *in ipso traiectu, in medio traiectu*, quamquam alibi tantum poetae eo sensu vocis *πορθμός* utantur. At mihi ne necesse quidem hoc esse videtur, ut alio sensu, quam freti, verbum *πορθμός* accipiamus, quum fretum non solum ipsa angustissima sui parte, sed etiam, qua se altum versus patescens extendit, appellari possit, ut hic quidem *πορθμός* maris pars intelligi debeat patens inter oras, quae utrimque ab angustiis inde maris, per quas introitus in sinum fit, Acarnaniam et Elidem versus praetenduntur. Mox ante Dukerum edebatur *ἐτάξαντο κύκλον τῶν νεῶν ποιήσαντες*, at participium deest in multis et bonis libris, et F. post *μέγιστον* collocat. Apte Duk. confert 3, 78. *καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν*. Popp. addit 2, 90. Deinde *τὰ λεπτὰ πλοῖα* sunt *τὰ μικρὰ πλοῖα*.

84. *κατὰ μίαν ναῦν*] Bau. intelligit, naves singulas post singulas invectas esse; alii, naves singulas iuxta singulas, id quod cum verbis *κύκλῳ περιπλεῖν* Popponi melius convenire videtur, quum orbe facto circumvehi non possent, nisi *μετωπηδόν* (mit geschlossener Fronte, sic enim Popp. sentire videtur) advecti, et deinde hostiles naves orbe circumvenientes. At ne sic quidem fieri potuit, nisi postquam *μετωπηδόν* advectae satis prope appropinquaverant, diductis cornibus et *ἐπιστροφῇ* facta iam naves singulae post singulas circumnavigarent, et circumvectae orbem Peloponnesiorum orbe circumdarent. Recte igitur Haack. cogitasse videtur, qui in *κατὰ μίαν* utramque notionem inesse iudicaverit, ut primum singulae iuxta singulas, et deinde singulae post singulas invectae naves esse putandae sint. Hanc autem duplicem significationem formulae *κατὰ μίαν* tribui posse, infra in adn. ad c. 90. declarabitur. Mox verba *ἐν χρῷ* Eustath. ad Hom. Il. p. 1451. Rom. explicat per *γῆς ἐγγύς*. Habebat ante oculos Appian. B. C. 5, 81. p. 819. Schw. Nisi hunc vel similem locum, male addidit verba illa: „*in extremo, ad marginem et oram navium, quas stringerent et carperent*" Bau. *naves semper cursu propemodum radentes*. Port.

εἴ τ' ἐκπνεύσαι] Saepe quum post *μέν*, tum alibi, ubi *δέ* expe-

: τοῦ κόλπου τὸ πνεῦμα ὅπερ ἀναμένων τε περιέπλει καὶ εἰώ-
ει γίγνεσθαι ἐπὶ τὴν ἕω, οὐδένα χρόνον ἡσυχάσειν αὐτούς·
εἰ τὴν ἐπιχείρησιν ἐφ' ἑαυτῷ τε ἐνόμιζεν εἶναι ὁπόταν βούλη-
αι, τῶν νεῶν ἄμεινον πλεουσῶν, καὶ τότε καλλίστην γίγνεσθαι.
ς δὲ τό τε πνεῦμα κατῄει καὶ αἱ νῆες ἐν ὀλίγῳ ἤδη οὖσαι
τ' ἀμφοτέρων, τοῦ τε ἀνέμου τῶν τε πλοίων, ἅμα προςκει-
ένων ἐταράσσοντο, καὶ ναῦς τε νηὶ προςέπιπτε καὶ τοῖς κον-
οῖς διωθοῦντο, βοῇ τε χρώμενοι καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀντιφυ-
ακῇ τε καὶ λοιδορίᾳ οὐδὲν κατήκουον οὔτε τῶν παραγγελλομέ-
ων οὔτε τῶν κελευστῶν καὶ τὰς κώπας ἀδύνατοι ὄντες ἐν κλυ-
δωνίῳ ἀναφέρειν ἄνθρωποι ἄπειροι τοῖς κυβερνήταις ἀπειθε-
στέρας τὰς ναῦς παρεῖχον, τότε δὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον
σημαίνει καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προςπεσόντες πρῶτον μὲν καταδύουσι
τῶν στρατηγίδων νεῶν μίαν, ἔπειτα δὲ καὶ πάσας ᾗ χωρήσειαν
διέφθειρον, καὶ κατέστησαν ἐς ἀλκὴν μὲν μηδένα τρέπεσθαι
αὐτῶν ὑπὸ τῆς ταραχῆς, φεύγειν δ' ἐς Πάτρας καὶ Δύμην τῆς
Ἀχαΐας. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καταδιώξαντες καὶ ναῦς δώδεκα λα-
βόντες τούς τε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν τοὺς πλείστους ἀνελόμενοι ἐς
Μολύκρειον ἀπέπλεον, καὶ τροπαῖον στήσαντες ἐπὶ τῷ Ῥίῳ καὶ
ναῦν ἀναθέντες τῷ Ποσειδῶνι ἀνεχώρησαν ἐς Ναύπακτον. παρέ-
πλευσαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι εὐθὺς ταῖς περιλοίποις τῶν
νεῶν ἐκ τῆς Δύμης καὶ Πατρῶν ἐς Κυλλήνην τὸ Ἠλείων ἐπί-
νειον· καὶ ἀπὸ Λευκάδος Κνῆμος καὶ αἱ ἐκεῖθεν νῆες, ἃς ἔδει

...es, Thuc. τε infert. v. Krueg. ad Dionys. p. 268. Mox verbis τὸ πνεῦμα κατῄει Bloomf. ventum significari dicit, qui a terra flat, sub ...tum lucis succedens maritimo, qui plerumque nocte praevalet. Conf. ...a. ad 2, 25. Porro „formam imperfecti ὠθούμην nostri Grammatici ... memorant quidem, augmentum syllabicum et huic verbo et simili ...νέομαι praefigi postulantes. Vid. Buttm. Gr. max. §. 84. adn. 9. Matth. 161. Et apud Atticos augmenti omissio, quam iis abiudicat Thom. . p. 403., utique rarissima. Apud scriptores non Atticos augmentum ...esse posse certissimum est.“ Popp., qui tamen contra affert ex At...is ἐξώσθησαν — ἐξωνοῦντο — ἀντωνεῖτο, haec tria. Porro κελευ-...ῶν erat, „curare ut remiges tempora servarent, dum cantu modulan...r motiones remorum, adhortari remiges, et iis alloquendo animos ad...re. v. Thuc. 7, 70. Xen. H. Gr. 5, 1, 8. Polyb. 1, 21. Schol. ad ...rist. Ach. 554., qui docet, hoc quoque eorum fuisse, ut remiges adi...rent panis sibi ipsos quod satis esset, coquere et symbolam conferre ...litam ad communem victum parandum, utque curarent portionum vi...im distribuendarum rectum usum fieri.“ Arn. Adde Ovid. Metam. 618. Mox διέφθειρον significare naves ad pugnam inutiles factas, ...et comparatio Diodori 12, 48. Et ἀνελόμενοι est sie nahmen den ...össten Theil der Mannschaft und brachten ihn auf ihre Schiffe. Si ...cere voluisset, eos interemtos esse, activo ἀνελόντες usus esset. ...uodsi Dukas quaestionem movet, cur plerosque, non omnes, qui in ...is navibus veherentur, Athenienses susceperint, Bloomf. aut non po-...isse tuto omnes in naves Atheniensium transferri, aut ceteros lem-...s, ratibus aliisve modis se servasse bene respondet.“ Popp. Propter ...vem Neptuno sacratam v. Wessel. ad Herodot. 8, 121.

ἀπὸ Λευκάδος] Eo enim Cnemus profectus erat, quum exercitus

ταύταις ξυμμῖξαι, ἀφικνοῦνται μετὰ τὴν ἐν Στράτῳ μάχην ἐς τὴν Κυλλήνην.

85 Πέμπουσι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ Κνήμῳ ξυμβούλους ἐπὶ τὰς ναῦς Τιμοκράτην καὶ Βρασίδαν καὶ Λυκόφρονα, κελεύοντες ἄλλην ναυμαχίαν βελτίω παρασκευάζεσθαι καὶ μὴ ὑπ' ὀλίγων νεῶν εἴργεσθαι τῆς θαλάσσης. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς ἄλλως τε καὶ πρῶτον ναυμαχίας πειρασαμένοις πολὺς ὁ παράλογος εἶναι καὶ οὐ τοσούτῳ ᾤοντο σφῶν τὸ ναυτικὸν λείπεσθαι, γεγενῆσθαι δέ τινα μαλακίαν, οὐκ ἀντιτιθέντες τὴν Ἀθηναίων ἐκ πολλοῦ ἐμπειρίαν τῆς σφετέρας δι' ὀλίγου μελέτης. ὀργῇ οὖν ἀπέστελλον. οἱ δὲ ἀφικόμενοι μετὰ Κνήμου ναῦς τε περιήγγελλον κατὰ πόλεις καὶ τὰς προϋπαρχούσας ἐξηρτύοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν. πέμπει δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐς τὰς Ἀθήνας τήν τε παρασκευὴν αὐτῶν ἀγγελοῦντας καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας ἣν ἐνίκησαν φράσοντας, καὶ κελεύων αὑτῷ ναῦς ὅτι πλείστας διὰ τάχους ἀποστεῖλαι, ὡς καθ' ἡμέραν ἑκάστην ἐλπίδος οὔσης ἀεὶ ναυμαχή-

terrestris Oeniadis relictis in suam quisque patriam revertebantur, ut se iungeret cum navibus Leucadiorum, Ambraciotarum et Anactoriorum, quae naves iam Leucade convenerant exspectantes classem Peloponnesiacam. v. cap. 80. 82. Arn.

85. *ξυμβούλους*] Postea hunc morem usitatissimum factum esse, ex Polybii et Appiani scriptis apparere dicit Bloomf. coll. Schweigh. ad Appian. 1, 193. et Polyb. 6, 35, 4. „Quum Agis bellum contra Argivos male administrasset, nova lex lata est, ut, quemadmodum prius praefectis classium, ita nunc Agidi decem consiliarii, sine quibus exercitum ex urbe educere non liceret, adderentur 5, 63. Quam legem non in omne tempus valuisse, ex 8, 5. demonstrat Maus. Spart. 2, p. 378. Minores tamen duces iam prius comites (*ξυνακόλουθοι*) sequebantur, qui in locum eorum succederent, si quid iis accidisset 3, 100. 4, 38." Popp. Serius etiam ad Astyochum legati undecim viri missi sunt, quorum ex consilio res administraret, quique eum, si ex re esse iudicarent, imperio abrogarent. vid. 8, 39. Od. Muell. Dor. 2. p. 105. 240. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 213, 28. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 68, 5. Mox pro *κατασκευάζεσθαι* in Gr. I. E. M. Vind. Mosqu. Ar. Chr. Dan. est *παρασκευάζεσθαι*, quod sane consuetius est. Vide c. 86. 5, 56. 8, 14. Schneid. ad Xen. Anab. 3, 2, 24., quem attulit Bloomf., qui *κατασκευάζεσθαι* interpretatur *adornare* sive *instruere*, et translato sensu *excogitare*, *meditari*. Et *ἐν κατασκευῇ τοῦ πολέμου* habemus 8, 5. in omnibus libris, cui loco Arn. addit Isocr. Archid. p. 180. Bekk. *κατασκευάζοντες τὸν πόλεμον*. Atque ut libri non raro confundunt utrumque vocabulum, velut 2, 14. 7, 48., ubi unus Chr. habet *κατασκευῆς* et 2, 91., ubi Reg. habet *κατεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι*, ita ipsi scriptores promiscue utroque utuntur, velut Demosth. Phil. 3. §. 40., et rursus *παρασκευάζειν* ponunt, ubi *κατασκευάζειν* requiras, velut Thuc. 2, 11. 36. 6, 20. Pendet igitur arbitrium et norma ex consensu librorum scriptorum.

πρῶτον πειρασαμένοις] Schol. *ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ δηλονότι*. „Nam bellis Persicis etiam Spartani navibus dimicaverant, quam militiam inde ab illo tempore dereliquerant." Haack. Mox *ἀντιτιθέντες* cum genitivo constructum, ut 3, 56. et apud Eurip. Iphig. T. 358.

σειν. οἱ δὲ ἀποπέμπουσιν εἴκοσι ναῦς αὐτῷ, τῷ δὲ κομίζοντι αὐτὰς προςεπέστειλαν ἐς Κρήτην πρῶτον ἀφικέσθαι. Νικίας γὰρ Κρὴς Γορτύνιος πρόξενος ὢν πείθει αὐτοὺς ἐπὶ Κυδωνίαν πλεῦσαι, φάσκων προςποιήσειν αὐτὴν οὖσαν πολεμίαν· ἐπῆγε δὲ Πολιχνίταις χαριζόμενος ὁμόροις τῶν Κυδωνιατῶν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν τὰς ναῦς ᾤχετο ἐς Κρήτην καὶ μετὰ τῶν Πολιχνιτῶν ἐδῄου τὴν γῆν τῶν Κυδωνιατῶν, καὶ ἀπὸ ἀνέμων καὶ ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέτριψεν οὐκ ὀλίγον χρόνον.

86 Οἱ δ' ἐν τῇ Κυλλήνῃ Πελοποννήσιοι ἐν τούτῳ ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ Κρήτην κατείχοντο παρεσκευασμένοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρέπλευσαν ἐς Πάνορμον τὸν Ἀχαϊκόν, οὗπερ αὐτοῖς ὁ κατὰ γῆν στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προςεβεβοηθήκει. παρέπλευσε δὲ καὶ ὁ Φορμίων ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Μολυκρικὸν καὶ ὡρμίσατο ἔξω αὐτοῦ ναυσὶν εἴκοσιν αἷςπερ καὶ ἐναυμάχησεν. ἦν δὲ τοῦτο μὲν τὸ Ῥίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δ' ἕτερον Ῥίον ἐστὶν ἀντιπέρας τὸ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· διέχετον δὲ ἀπ' ἀλλήλων σταδίους μάλιστα ἑπτὰ τῆς θαλάσσης, τοῦ δὲ Κρισαίου κόλπου στόμα τοῦτό ἐστιν. ἐπὶ οὖν τῷ Ῥίῳ τῷ Ἀχαϊκῷ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπέχοντι οὐ πολὺ τοῦ Πανόρμου, ἐν ᾧ αὐτοῖς ὁ

Κυδωνίαν] Quod Cretenses et legibus et religione Doribus persimiles erant, et consanguinei his esse putabantur, probabile est Cydoniatas causae Peloponnesiorum favisse; tum Cydoniatas et Athenienses summo inter se odio fuisse, inde patet, quod Cydoniatae magnam partem Aeginetae erant, qui in Cretam coloni venerant Ol. 65, 2. (519). v. Herodot. 3, 59. Od. Muell. Aeginet. p. 112. 113. Dor. 1. p. 30. ARN. adde Hoeck. Creta 3. p. 413 sq. 417 sq. Cydonia autem, ut dicit Strabo p. 479. aequali spatio a Gortyne et Cnosso distabat i. e. ad septingenta circiter stadia.

86. *διέχετον*] Libri omnes *διείχετον*, nisi forte F. et G., de quibus tacetur, *διειχέτην* exhibent, praeterquam quod Lugd. *διέχετο*, „codicum scripturam ne quis ita defendat, ut imperfectorum dualis tertiam personam olim etiam in *τον* terminatam esse dicat (qua de re egit Schaef. ad Apollon. Rhod. 2. p. 146.), non praetermittendum, hanc observationem non posse ad Atticos pertinere. Conf. Buttm. Gr. max. p. 349." POPP. Bened. putat, Thucydidem scripsisse *διέχετον*, quia situs horum promontoriorum mutari non potuerit. At conf. 1, 63. 7, 34., ubi complures libri habent *ἀπεῖχον* pro *ἀπέχον*. Schol. in lemmate habens *διείχετον* explicat voce *κεχώρισθον*. Conf. Krueg. Vit. Thuc. p. 73, 3. „Strabo distantiam utriusque promontorii facit esse stadiorum quinque; Plinius accedere ait prope ad mille passus Romanos; Dodw. autem, qui per has angustias maris ipse navigavit, affirmat, si quis oculis intervallum metiatur, videri non minus unius milliar. et dimidii. Classical Tour Vol. 1. p. 126." ARN. Consentit Leak. Morea 2. p. 148 sq.

ἀπέχοντι οὐ πολλῷ] quindecim stadia. Pausan. 7, 22, 7. Mox pro *ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων* Bekk. coniecit *ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν*. v. Matth. §. 429. 2. „Coniecturam Bekkeri specie firmant loci, ubi est *ἡ ἀπὸ τῆς Θάσου βοήθεια* — *ἡ ἀπὸ τῆς Ζακύνθου βοήθ.* Nihil tamen mutandum esse, probant loca Thuc. 1, 107. 110. 2, 92. 7, 18. 42. 4, 97. 104. 1, 105., et quod non solum adventus Athenis, sed indidem ab Atheniensibus missum auxilium significatur." POPP.

πεζὸς ἦν, ὡρμίσαντο καὶ αὐτοὶ ναυσὶν ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς Ἀθηναίους εἶδον. καὶ ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέρας ἀνθώρμουν ἀλλήλοις μελετῶντές τε καὶ παρασκευαζόμενοι τὴν ναυμαχίαν, γνώμην ἔχοντες οἱ μὲν μὴ ἐκπλεῖν ἔξω τῶν Ῥίων ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, φοβούμενοι τὸ πρότερον πάθος, οἱ δὲ μὴ ἐςπλεῖν ἐς τὰ στενά, νομίζοντες πρὸς ἐκείνων εἶναι τὴν ἐν ὀλίγῳ ναυμαχίαν. ἔπειτα ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων στρατηγοὶ βουλόμενοι ἐν τάχει τὴν ναυμαχίαν ποιῆσαι πρίν τι καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπιβοηθῆσαι ξυνεκάλεσαν τοὺς στρατιώτας πρῶτον, καὶ ὁρῶντες αὐτῶν τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν προτέραν ἧσσαν φοβουμένους καὶ οὐ προθύμους ὄντας παρεκελεύσαντο καὶ ἔλεξαν τοιάδε.

87 Ἡ μὲν γενομένη ναυμαχία, ὦ ἄνδρες Πελοποννήσιοι, εἴ τις ἄρα δι' αὐτὴν ὑμῶν φοβεῖται τὴν μέλλουσαν, οὐχὶ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι. τῇ τε γὰρ παρασκευῇ ἐνδεὴς ἐγένετο, ὥςπερ ἴστε, καὶ οὐχὶ ἐς ναυμαχίαν μᾶλλον ἢ ἐπὶ στρατείαν ἐπλέομεν· ξυνέβη δὲ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης οὐκ ὀλίγα ἐναντιωθῆναι· καί πού τι καὶ ἡ ἀπειρία πρῶτον ναυμαχοῦντας ἔσφηλεν. ὥςτε οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν τὸ ἡσσῆσθαι προςεγένετο, οὐδὲ δίκαιον τῆς γνώμης τὸ μὴ κατὰ κράτος νικηθέν,

87. *τὸ ἐκφοβῆσαι*] Matth. p. 1063. ita intelligit, ut *τὸ ἐκφοβῆσαι* subiecti, *τέκμαρσιν* praedicati loco sit, hoc sensu: superius proelium navale habet *τὸ ἐκφοβῆσαι* non iustam argumentationem futuri i. e., ni fallor, malus eventus proxime pugnatae pugnae et inde ortus timor non iustum argumentum est timoris exitus futuri proelii. Simplicius est explicare cum Hermanno ad Soph. Ai. 114. ita, ut *τὸ ἐκφοβῆσαι* sit dictum pro *ὥςτε ἐκφ.* Mox quae scriptor *οὐκ ὀλίγα* dicit, ea Scholiastae videntur *ὁ ἄνεμος, καὶ ἡ ἐν κύκλῳ τάξις τῶν νεῶν, καὶ τὸ μὴ ταχέως αὐτοὺς ἐπιχειρῆσαι τῇ ναυμαχίᾳ, ἀλλὰ τὴν τοῦ Φορμίωνος ἀναμένειν διὰ τοῦ ἀνέμου στρατηγίαν* cap. 84.

οὐ δὲ δίκαιον] Schol. *τὸ ἑξῆς οὐ δίκαιον τῆς γνώμης τὸ μη νικηθὲν κατὰ κράτος ἀμβλύνεσθαι*, et hoc postremum verbum explicat per *ἀναπίπτειν* (v. Thuc. 1, 70.) Verba *τῆς γνώμης τὸ μὴ νικηθέν* vario explicant. Ac Dukas quidem ita: *τὸ μέρος τῆς ψυχῆς, ὅπερ οὐ νενίκηται κατὰ κράτος*, siquidem se victos putare debebant fortuna et imperitia, non victos animo et fortitudine. Qui autem (dixerit aliquis) scriptor sic diceret, *τὸ τῆς γνώμης*, quum non *ἡ γνώμη* sit *τὸ διαιρετέον*, sed res, per quas victi sunt, per quasque non victi. Etenim *γνώμη* animus est, isque tum mens et consilium sive ratio, tum animus sensu artiori (Muth, Entschlossenheit). Fortitudo ergo ea pars est, quam negant in se victam esse; mens et consilium ea pars, qua se superatos fatentur. Gail. intelligit *τὸ τῆς γνώμης* dictum esse pro ipso animo, Bloomf. *τὸ τῆς γνώμης* idem valere putat, quod *ἐν τῇ γνώμῃ*, *in animo*. Audirem utrumque, si legeremus *τά* vel *τὸ τῆς γνώμης μὴ κατὰ κράτος νικηθέν*, at ea collocatio verborum, quae in verbis auctoris est, partitionem animi indicat eam, quam dixi. Osiand. et Popp. verba *τῆς γνώμης* iungunt cum *ἀμβλύνεσθαι*, quam explicationem praeierat Kistem., et *τὸ νικηθέν* intelligunt *τοὺς νικηθέντας*, coll. c. 65. At horum locorum diversa ratio est: nam ibi *ἀμβλύτεροι ἐγένοντο* sequitur structuram verborum *ἧσσον χαλεπῶς ἔφερον*, qui

ον δέ τινα ἐν αὐτῷ ἀντιλογίαν, τῆς ξυμφορᾶς τῷ ἀποβάντι
βλύνεσθαι, νομίσαι δὲ ταῖς μὲν τύχαις ἐνδέχεσθαι σφάλλεσθαι
ὺς ἀνθρώπους, ταῖς δὲ γνώμαις τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ ἀνδρείους
θῶς εἶναι, καὶ μὴ ἀπειρίαν τοῦ ἀνδρείου παρόντος προβαλ-
μένους εἰκότως ἂν ἔν τινι κακοὺς γενέσθαι. ὑμῶν δὲ οὐδ' ἡ
ειρία τοσοῦτον λείπεται ὅσον τόλμῃ προέχετε· τῶνδε δὲ ἡ
ιστήμη, ἣν μάλιστα φοβεῖσθε, ἀνδρείαν μὲν ἔχουσα καὶ μνή-
ν ἕξει ἐν τῷ δεινῷ ἐπιτελεῖν ἃ ἔμαθεν, ἄνευ δὲ εὐψυχίας
δεμία τέχνη πρὸς τοὺς κινδύνους ἰσχύει. φόβος γὰρ μνήμην
πλήσσει, τέχνη δὲ ἄνευ ἀλκῆς οὐδὲν ὠφελεῖ. πρὸς μὲν οὖν
ἐμπειρότερον αὐτῶν τὸ τολμηρότερον ἀντιτάξασθε, πρὸς δὲ
διὰ τὴν ἧσσαν δεδιέναι τὸ ἀπαράσκευοι τότε τυχεῖν. περι-
γνεται δὲ ὑμῖν πλῆθός τε νεῶν καὶ πρὸς τῇ γῇ οἰκείᾳ οὔσῃ
λιτῶν παρόντων ναυμαχεῖν· τὰ δὲ πολλὰ τῶν πλειόνων καὶ
εινον παρεσκευασμένων τὸ κράτος ἐστίν. ὥστε οὐδὲ καθ' ἓν
ρίσκομεν εἰκότως ἂν ἡμᾶς σφαλλομένους· καὶ ὅσα ἡμάρτομεν
ότερον, νῦν αὐτὰ ταῦτα προσγενόμενα διδασκαλίαν παρέξει.
ρσοῦντες οὖν καὶ κυβερνῆται καὶ ναῦται τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκα-
ς ἕπεσθε, χώραν μὴ προλείποντες ᾗ ἄν τις προσταχθῇ.
ν δὲ πρότερον ἡγεμόνων οὐ χεῖρον τὴν ἐπιχείρησιν ἡμεῖς
ρασκευάσομεν καὶ οὐκ ἐνδώσομεν πρόφασιν οὐδενὶ κακῷ γε-
σθαι· ἢν δέ τις ἄρα καὶ βουληθῇ, κολασθήσεται τῇ πρεπούσῃ
μίᾳ, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τιμήσονται τοῖς προσήκουσιν ἄθλοις τῆς
ετῆς.

Τοιαῦτα μὲν τοῖς Πελοποννησίοις οἱ ἄρχοντες παρεκελεύ- 88
σαντο. ὁ δὲ Φορμίων δεδιὼς καὶ αὐτὸς τὴν τῶν στρατιωτῶν
ρρωδίαν καὶ αἰσθόμενος ὅτι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν κατὰ σφᾶς
τοὺς ξυνιστάμενοι ἐφοβοῦντο, ἐβούλετο ξυγκαλέσας θαρσῦναι

utraque phrasi idem sensus est. Hic ἀμβλύνεσθαι est ἀναπίπτειν,
οδειλιᾶν et requirit structuram horum verborum: ἀμβλύνεσθαι τῇ
ώμῃ, ut ἀναπίπτειν, ἀποδειλιᾶν τῇ γνώμῃ dicitur. Deinde ἀντιλο-
αν est Rechtfertigungsgründe: *et qui rationes aliquas in se habeat,*
adversariis obiiciat. Hae rationes erant „αἱ περιστάσεις τῆς τύ-
ς καὶ ὁ ὡς ἐπὶ στρατείαν ἔκπλους.“ Dukas. Et τῷ ἀποβάντι est
quod τῇ ἀποβάσῃ ξυμφορᾷ. Et ὀρθῶς εἶναι idem, quod ὥσπερ
ῶς ἔχει, εἶναι i. e. *iure.* Mox structura haec est: καὶ (νομίσαι
ον) μὴ εἰκότως ἂν ἔν τινι κακοὺς γενέσθαι, προβαλλομένους ἀπει-
αν. De verbis φόβος ἐκπλήσσει v. Hemsterh. ad Thom. M. p. 287.
x verbum περιγίγνεται „videtur sumtum ex ratiocinandi arte, signi-
s aliquid alicui acceptum referendum esse. Sensus igitur hic est:
tra res est superior maiori numero navium (πλήθει). Conf. c. 89.
πλῆθος τῶν νεῶν καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου παρεσκευάσαντο.“ Arn.
lo post ναυμαχεῖν „loco substantivi est, quamquam sine articulo
itum. Conf. 3, 38. ἀμύνεσθαι δὲ τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει. v.
tth. §. 542. adn. 1. a.“ Id. De verbis οὐδὲ καθ' ἓν v. Matth. p.
3. Verba τὰ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος significant *pro sua quisque parte,*
virili quisque. Et τῶν πρότερον intellige Machaonis, Isocratis,
tharchidae aliorum. v. cap. 83.

τε καὶ παραίνεσιν ἐν τῷ παρόντι ποιήσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ ἀεὶ αὐτοῖς ἔλεγε καὶ προπαρεσκεύαζε τὰς γνώμας ὡς οὐδὲν αὐτοῖς πλῆθος νεῶν τοσοῦτον, ἢν ἐπιπλέῃ, ὅ,τι οὐχ ὑπομενετέον αὐτοῖς ἐστι· καὶ οἱ στρατιῶται ἐκ πολλοῦ ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀξίωσιν ταύτην εἰλήφεσαν μηδένα ὄχλον Ἀθηναῖοι ὄντες Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρεῖν. τότε δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας ἐβούλετο ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν, καὶ ξυγκαλέσας τοὺς Ἀθηναίους ἔλεξε τοιάδε.

89 Ὁρῶν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, πεφοβημένους τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ξυνεκάλεσα, οὐκ ἀξιῶν τὰ μὴ δεινὰ ἐν ὀῤῥωδίᾳ ἔχειν. οὗτοι γὰρ πρῶτον μὲν διὰ τὸ προνενικῆσθαι καὶ μηδὲ αὐτοὶ οἴεσθαι ὁμοῖοι ἡμῖν εἶναι τὸ πλῆθος τῶν νεῶν καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου παρεσκευάσαντο· ἔπειτα ᾧ μάλιστα πιστεύον-

88. ὑποχωρεῖν] cum accusativo constructum magis ad sensum verbi, quam usu. Sensus autem idem est, qui verbi φεύγειν. Eadem structura verborum ὑπεξέρχεσθαι 3, 34. et ἐξαναχωρεῖν 4, 28.

89. καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἴσου] i. e. multitudinem navium, et non ad parem numerum, compararunt, sive non aequalem numerum navium comparare satis habuerunt, sed longe maiorem, quem comparatum videtis, (τὸ πλῆθος), collegerunt. Popp. Sequuntur haec ἔπειτα — θρασύτεροί ἐσμεν i. e. ἔπειτα (τούτῳ), ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προςέρχονται, ὡς προςῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι, οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ ἐμπειρίαν, ὅτι τὰ πλείω κατορθοῦσι, καὶ (ὅτι) οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ (τοῦτο, ᾧ πιστεύοντες προςέρχονται ἤγουν τὴν προςήκουσαν δῆθεν σφίσιν ἀνδρείαν) ποιήσειν τὸ αὐτὸ ἤγουν τὸ κατορθοῦν· τὸ δὲ (ᾧ πιστεύοντες προςέρχονται ἤγουν ἡ ἀνδρεία) ἐκ τοῦ δικαίου ἡμῖν μᾶλλον νῦν περιέσται, εἴπερ καὶ τούτοις (τοῖς Λακεδαιμονίοις) ἐν ἐκείνῳ (ἐν τῷ πεζῷ·) ἐπεὶ εὐψυχίᾳ γε οὐδὲν προφέρουσι, τῷ δὲ ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροι εἶναι θρασύτεροί ἐσμεν. Subiectum primarium per totum vides inesse in τούτῳ, ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προςέρχονται. Et ὡς προςῆκον est als läge in ihrer Natur das Muthige. Schol. ad Thuc. 3, 64. οὐ προςήκοντα· τῇ αὐτῶν φύσει δηλονότι. Igitur τὸ οὐ προςῆκον est id, quod ab existimatione, quam de aliquo concepimus, alienum est, in verbis 3, 67. ὅτι οὐκ ἐκ προςηκόντων ἁμαρτάνουσι, ubi Schol. ὅτι ἀντ' ἀγαθῶν κακοὶ γεγενημένοι, οὐ προςήκοντος αὐτοῖς τοῦ ἁμαρτάνειν διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνδραγαθίαν i. e. propter notam ab initio fortitudinem eorum. Vis vocis προςῆκον declaratur etiam iis, quae orator Corinthius de Lacedaemoniis et reliquis Peloponnesiis dicit 1, 121. μιᾷ τε νίκῃ ναυμαχίας κατὰ τὸ εἰκὸς ἁλίσκονται· εἰ δ' ἀντίσχοιεν, μελετήσομεν καὶ ἡμεῖς ἐν πλέονι χρόνῳ τὰ ναυτικά· καὶ ὅταν τὴν ἐπιστήμην ἐς τὸ ἴσον καταστήσωμεν, τῇ γε εὐψυχίᾳ δή που περιεσόμεθα· ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει ἀγαθόν, ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ· ὃ δὲ ἐκεῖνοι ἐπιστήμῃ προὔχουσι, καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ. Denique τὸ προςῆκον nihil aliud est, nisi quod 2, 45. dicit τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν, et promiscue τῆς ὑπαρχούσης atque προςηκούσης δόξης habet 2, 61. fin., quibus adde locum maxime perspicuum 3, 64. Porro verbis κατορθοῦντες καὶ οἴονται structura variatur. Nam his duobus verbis causa declaratur, cur Lacedaemonii confidant; quae quum ad idem consilium declarandae causae fiduciae referantur, debebant pari constructione efferri, vel sic: ὅτι κατορθοῦσι καὶ οἴονται, vel ambo per formam participii: κατορθοῦντες καὶ οἰόμενοι, quia

τες προςέρχονται, ὡς προςῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι, οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ ἐμπειρίαν τὰ πλείω κατορθοῦντες, καὶ οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιήσειν τὸ αὐτό. τὸ δ' ἐκ τοῦ δικαίου ἡμῖν μᾶλλον νῦν περιέ-

plerumque in pedestribus proeliis feliciter rem gerunt, et quia putant etc. Porro τὸ αὐτό referendum est ad κατορθοῦντες, unde repetendum est τὸ κατορθοῦν, *neque minus in pugna navali victoriam sibi paratum iri putant illa, quam sibi vindicant, naturali fortitudine.* Verborum autem τὸ δ' ἐκ τοῦ δικαίου etc. subiectum esse illud idem primarium τοῦτο ᾧ πιστεύοντες προςέρχονται etc., vel verba ἐκ τοῦ δικαίου monstrant. Si enim τὸ κατορθοῦν subiectum esset, scriptor dicturus fuisset ἐκ τοῦ εἰκότος, quia τὸ κατορθοῦν non est eiusmodi, ut ab aliquo ἐκ τοῦ δικαίου requiras, sed ut ἐκ τοῦ εἰκότος in certa quadam rerum conditione exspectes. Verba εἴπερ καὶ τούτοις etc. Heilm. sic convertit: wenn man ihnen auch in dem angegebenen Fall (in Landkriegen) einige Ueberlegenheit zugestehen will. At significatio wenn auch verbis εἴπερ καί tribui non potest. Imo hoc dicit: *siquidem ex altera parte plus fiduciae in Lacedaemoniis inest ad pugnas terrestres, quibus ipsi antecellunt; maior nunc in pugna navali, in qua nos praestamus scientia, victoriae fiducia erit.* Quae sequuntur, sic ordinanda sunt: τῷ δὲ ἑκάτεροί τι ἔμπειροι εἶναι ἑκάτεροι θρασύτεροί ἐσμεν, nam ἑκάτεροι consulto illo loco posuit, quia bis cogitatum voluit: *quod autem utrique maiorem alicuius rei peritiam habemus, eo utrique sumus audaciores.* v. Matth. p. 1062. Indicat his verbis, quare Atheniensibus in praesentia quidem maior fiducia esse debeat: nam magno animo et fortitudine Lacedaemonios praestare negat; utrosque inter se alicuius rei peritia antecellere, eoque se audaciores esse ait. In praesentia autem id adesse, quo ipsi, Athenienses, excellant, nam rei navalis prudentiam exhiberi oportere. Infinitivus cum nominativo iunctus ita explicari potest: τῷ δὲ, ὅτι ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροί ἐσμεν, θρασύτεροί ἐσμεν. Mox de formula παρὰ πολύ v. Matth. §. 588. *a.* p. 1174. Ad verba ἄξιον τοῦ παρὰ πολὺ supple προνενικηκέναι. Sed cum his conferri non queunt, quae Krueg. ad Dionys. p. 48. comparavit 7, 66. τῷ παρ' ἐλπίδα τοῦ αὐχήματος σφαλλόμενοι καὶ παρὰ ἰσχὺν τῆς δυνάμεως ἐνδιδόασιν ubi τὸ παρ' ἐλπίδα τοῦ αὐχήματος est das ihrem Uebermuth Unerwartete, nec quidquam supplendum est, nisi ὄντι. Rectius comparavit 8, 41. ἀφεὶς τὸ ἐς τὴν Χίον ἔπλει ἐς τὴν Καῦνον, i. e. ἀφεὶς τὸ πλεῖν ἐς τὴν Χ. At Popp. supplet ἄξιον τοῦ παρὰ πολὺ πράττειν. πράξειν, aut ἄξιόν του scribit, ad exemplum loci 8, 106. ἀπηλλάγησαν τοῦ-τοὺς πολεμίους ἔτι ἀξίους του ἐς τὰ ναυτικὰ νομίζειν. Hoc si sequaris, nescias, quid verbis παρὰ πολὺ opus sit. Verba τὸ παρὰ πολὺ πράσσειν significare ait *eximiam agendi rationem*, incertum an idem, quod ex versione H. Muelleri addit: die grosse Anstrengung, quod est inauditum dicendi genus, et vel ideo reiiciendum, quia in hac formula παρά non potest habere vim comparationis, quam affert demum verbum νικᾶν in formula παρὰ πολὺ νικᾶν. Mihi haec verba Schol. recte interpretari videtur: ἡγοῦνται οἱ ἐχθροὶ μὴ ἀνθίστασθαι ἡμᾶς ἄλλως ἢ μέλλοντάς τι γενναῖον πρᾶξαι i. e. dass wir etwas unseres früheren, vollständigen Sieges Würdiges ausführen wollen. Popp. aliam rationem proponit, existimans τὸ παρὰ πολὺ substantive positum esse, comparans τὸ παρ' ἐλπίδα, quo nihil proficitur, quum haec quoque et similes formulae non sine ellipsi ponantur, et proinde quaestio, quid verbi suppleri commodissime possit, non solvatur sic, sed evitetur.

σται, εἴπερ καὶ τούτοις ἐν ἐκείνῳ, ἐπεὶ εὐψυχίᾳ, γε οὐδὲν προφέρουσι, τῷ δὲ ἑκάτεροί τι ἐμπειρότεροι εἶναι θρασύτεροί ἐσμεν. Λακεδαιμόνιοί τε ἡγούμενοι τῶν ξυμμάχων διὰ τὴν σφετέραν δόξαν ἄκοντας προςάγουσι τοὺς πολλοὺς ἐς τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ οὐκ ἄν ποτε ἐπεχείρησαν ἡσσηθέντες παρὰ πολὺ αὖθις ναυμαχεῖν. μὴ δὴ αὐτῶν τὴν τόλμαν δείσητε. πολὺ δὲ ὑμεῖς ἐκείνοις πλέω φόβον παρέχετε καὶ πιστότερον κατά τε τὸ προνενικηκέναι καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἡγοῦνται μὴ μέλλοντάς τι ἄξιον τοῦ παρὰ πολὺ πράξειν ἀνθίστασθαι ἡμᾶς. ἀντίπαλοι μὲν γὰρ οἱ πλείους, ὥςπερ οὗτοι, τῇ δυνάμει τὸ πλέον πίσυνοι ἢ τῇ γνώμῃ ἐπέρχονται· οἱ δ' ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων καὶ ἅμα οὐκ ἀναγκαζόμενοι μέγα τι τῆς διανοίας τὸ βέβαιον ἔχοντες ἀντιτολμῶσιν. ἃ λογιζόμενοι οὗτοι τῷ οὐκ εἰκότι πλέον πεφόβηνται

ἀντίπαλοι] Schol. θαῤῥοῦντες ἀντιπαλαίειν. Verba sic ordinanda sunt: οἱ πλείους (die Mehrzahl der Menschen) ἀντίπαλοι (ὄντες i. e. wenn sie dem Gegner gewachsen sind), ὥςπερ οὗτοι etc. Sensus idem est, ac si scripsisset ἀντιπάλους ὄντας, τῇ δυνάμει τὸ πλέον ἢ τῇ γνώμῃ πισύνους ἐπέρχεσθαι, τῶν πλειόνων ἐστί, at οἱ ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων (sc. ἐπερχόμενοι) καὶ ἅμα οὐκ ἀναγκαζόμενοι ἀντιτολμῶσιν (οὐ τῇ δυνάμει τὸ πλέον πίσυνοι) ἢ ὅτι μέγα τι τὸ βέβαιον τῆς διανοίας ἔχουσι, denn dass einer einem Feinde, dem er völlig gewachsen ist, zu Leibe geht, wobei er mehr auf seine Macht als auf seinen Muth und seine Klugheit baut, das ist nichts Seltenes. Allein wer mit weit geringeren Rüstungen und dabei ohne Zwang dergleichen wagt, den kann nur ein nicht zu erschütternder Heldenmuth bewegen, seinem Feind so kühn die Spitze zu bieten. Popp. quaerit, quo pacto is, qui hosti tantum par sit copiis, et non superior, magis copiis, quam consilio fretus aggredi bene dicatur, addens Lacedaemonios saltem tunc non pares, sed longe maiores hostilibus copias in pugnam produxisse. Ad quod respondeas, talem exercitum, qui hosti tantum par sit, si non magis viribus quam consilio confideret, etiam minoribus viribus instructum cum hoste congressurum esse, magis sic consilio fretum, et non viribus. Neque in hac sententia de Lacedaemoniis loquitur, sed de eo, quod plures homines faciunt, quos si dixisset superiores viribus esse velle, priusquam cum hostibus congrediuntur, falso dixisset, siquidem experientia docet, plerumque hostem cum hoste dimicare audere, viribus certe non inferiorem, etiamsi non superiorem. Athenienses autem eximit ex illo numero plurium hominum, praedicans eos vel cum inferioribus copiis, praeter consuetudinem plurium, hostes aggredi audere.

ἃ λογιζόμενοι] i. e. λογιζόμενοι, ὅτι οἱ ἐκ πολλῷ ὑποδεεστέρων ἐπερχόμενοι, καὶ ἅμα οὐκ ἀναγκαζόμενοι, μέγα τι τῆς διανοίας τὸ βέβαιον ἔχοντες ἀντιτολμῶσιν, hanc nostram peritiae et fiduciae praestantiam reputantes isti nos magis extimescunt propter id, quod non expectabant, quod non probabile erat (τῷ οὐκ εἰκότι i. e. nos cum tanto minoribus copiis obviam iis ituros), quam propter aequalem sive iustum apparatum, quem non habemus. Ubi inter se contrarie posita sunt τὸ οὐκ εἰκός et ἡ κατὰ λόγον παρασκευή i. e. die verhältnissmässige Rüstung. Apte Arn. confert 6, 34. τῷ ἀδοκήτῳ μᾶλλον ἂν καταπλαγεῖεν ἢ τῇ ἀπὸ του ἀληθοῦς δυνάμει, ubi τὸ ἀδόκητον fere idem est, quod τὸ οὐκ εἰκός. Verba πολλὰ δέ etc. hunc sensum habent: multi enim iam exercitus devicti sunt ob imperitiam ab inferiori-

ἡμᾶς ἢ τῇ κατὰ λόγον παρασκευῇ. πολλὰ δὲ καὶ στρατόπεδα ἤδη ἔπεσεν ὑπ' ἐλασσόνων τῇ ἀπειρίᾳ, ἔστι δὲ ἃ καὶ τῇ ἀτολμίᾳ· ὧν οὐδετέρου ἡμεῖς νῦν μετέχομεν. τὸν δὲ ἀγῶνα οὐκ ἐν τῷ κόλπῳ ἑκὼν εἶναι ποιήσομαι, οὐδὲ ἐςπλεύσομαι ἐς αὐτόν. ὁρῶ γὰρ ὅτι πρὸς πολλὰς ναῦς ἀνεπιστήμονας ὀλίγαις ναυσὶν ἐμπείροις καὶ ἄμεινον πλεούσαις ἡ στενοχωρία οὐ ξυμφέρει. οὔτε γὰρ ἂν ἐπιπλεύσειέ τις ὡς χρὴ ἐς ἐμβολὴν μὴ ἔχων τὴν πρόςοψιν τῶν πολεμίων ἐκ πολλοῦ, οὔτε ἂν ἀποχωρήσειεν ἐν δέοντι πιεζόμενος· διέκπλοι τε οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἀναστροφαί, ἅπερ νεῶν ἄμεινον πλεουσῶν ἔργα ἐστίν, ἀλλ' ἀνάγκη ἂν εἴη τὴν ναυμαχίαν πεζομαχίαν καθίστασθαι, καὶ ἐν τούτῳ αἱ πλείους νῆες κρείσσους γίγνονται. τούτων μὲν οὖν ἐγὼ ἕξω τὴν πρόνοιαν κατὰ τὸ δυνατόν· ὑμεῖς δὲ εὔτακτοι παρὰ ταῖς ναυσὶ μένοντες τά τε παραγγελλόμενα ὀξέως δέχεσθε ἄλλως τε καὶ δι' ὀλίγου τῆς ἐφορμήσεως οὔσης καὶ ἐν τῷ ἔργῳ κόσμον καὶ σιγὴν περὶ πλείστου ἡγεῖσθε, ὥς τε τὰ πολλὰ τῶν πολεμικῶν ξυμφέρει καὶ ναυμαχίᾳ οὐχ ἥκιστα, ἀμύνασθε δὲ τούςδε ἀξίως τῶν προειργασμένων. ὁ δὲ ἀγὼν μέγας ὑμῖν, ἢ καταλῦσαι Πελοποννησίων τὴν ἐλπίδα τοῦ ναυτικοῦ ἢ ἐγγυτέρω καταστῆσαι Ἀθηναίοις τὸν

bus numero, adde ob ignaviam: utriusque autem nos expertes sumus. „Non accurata est argumentatio. Nam si exercitus maiores a minoribus vincuntur ob imperitiam et ignaviam, ab his autem vitiis Athenienses liberi sunt, sequitur quidem eos, si plures essent Peloponnesii, ab iis non victum iri, non item sequitur, quum pauciores sint, victoriam iis futuram. Debebat igitur potius scribi ὧν ἑκατέρου οἱ Πελοποννήσιοι νῦν μετέχουσι.“ Popp. Auctor omisit sententiam contrariam Λακεδαιμόνιοι δὲ νῦν μετέχουσι usitatissimo more Graecorum, negantium id, cuius contrarium intelligi volunt, quemadmodum 1, 40. Mox de formula ἑκὼν εἶναι v. Greg. Cor. p. 73. Herm. ad Vig. p. 888. Matth. p. 1070 sq. et de verbis ἂν ἐπιπλεύσειε ibidem p. 977. b. Porro impetus quum fiebat in latera, ἐς ἐμβολὴν fieri dicebatur; differt προςβολή, qui est adversus concursus 7, 70. Et pro πρόςοψιν Bekk. coniecit πρόοψιν, quod non videtur necesse esse, quia sequitur ἐκ πολλοῦ, *ex longinquo*. Mox ἀναστροφαί „sunt recessiones navium, iunctae cum aversione, sive reversiones (das Umkehrtmachen). Ἀναστροφή discernenda est a conversione sive ἐπιστροφῇ (Schwenkung) et ab ἀνακρούσει sive recessione, quae fiebat navi ἀντιπρώρῳ i. e. prora hosti opposita.“ Popp.

τῆς ἐφορμήσεως] Schol. τῶν πολεμίων. „Interpretare: *quum praesertim motiones inter nos tam intentis oculis observemus intra tam breve spatium.* Ἐφόρμησις ab ἐφορμέω, significat occupatam hostili consilio stationem.“ Arn. Vid. adn. ad 6, 49. Mox omnes libri ὥςτε τὰ πολλὰ praeter C., qui ὥςπερ et in marg. ὥςτε praebet. Ὥςπερ etiam in marg. cod. Bas. adnotatur. Marg. Flor. Vim. ᾧ τά τε πολλά. Valla: *quae quum in aliis rebus bellicis conducunt, tum* etc. Popp. recepit coniecturam H. Stephani: ὃ ἔς τε τὰ πολλά. Fortasse rectius ὥς τε diductis syllabis scribitur. Vid. Schaef. ad Apoll. Rhod. 2. p. 299. Quamquam desideratur ὡς τά τε πολλά etc. At particulam istam traiici frequentissimum est, ut 7, 18. init. ὥςπερ τε προεδέδοκτο pro ὥςπ. προεδ. τε 4, 24. τοῖς Ἀθηναίοις τε οὐκ ἂν εἶναι ἐφορμεῖν. pro οὐκ ἐφορμεῖν τε etc. Adde Heind. ad Platon. Protag. §. 42.

φόβον περὶ τῆς θαλάσσης. ἀναμιμνήσκω δ' αὖ ὑμᾶς ὅτι νενικήκατε αὐτῶν τοὺς πολλούς. ἡσσημένων δὲ ἀνδρῶν οὐκ ἐθέλουσιν αἱ γνῶμαι πρὸς τοὺς αὐτοὺς κινδύνους ὁμοῖαι εἶναι.

90 Τοιαῦτα δὲ καὶ ὁ Φορμίων παρεκελεύετο. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι, ἐπειδὴ αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐπέπλεον ἐς τὸν κόλπον καὶ τὰ στενά, βουλόμενοι ἄκοντας ἔσω προαγαγεῖν αὐτούς, ἀναγόμενοι ἅμα ἕῳ ἔπλεον ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν ἔσω ἐπὶ τοῦ κόλπου, δεξιῷ κέρᾳ ἡγουμένῳ, ὥςπερ καὶ ὥρμουν· ἐπὶ δ' αὐτῷ εἴκοσι ἔταξαν τὰς ἄριστα πλεούσας, ὅπως εἰ ἄρα νομίσας ἐπὶ τὴν Ναύπακτον αὐτοὺς πλεῖν ὁ Φορμίων καὶ αὐτὸς ἐπιβοηθῶν ταύτῃ παραπλέοι, μὴ διαφύγοιεν πλέοντα τὸν ἐπίπλουν σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξω τοῦ ἑαυτῶν κέρως, ἀλλ' αὗται αἱ νῆες περικλῄσειαν. ὁ δὲ ὅπερ ἐκεῖνοι προςεδέχοντο φοβηθεὶς περὶ τῷ χωρίῳ ἐρήμῳ ὄντι ὡς ἑώρα ἀναγομένους αὐτούς, ἄκων καὶ κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας ἔπλει παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὁ πεζὸς ἅμα τῶν Μεσσηνίων παρεβοήθει. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως παρα-

90. *οὐκ ἐπέπλεον*] Etenim Athenienses extra sinum apud Rhium Molycrium stationem habebant; Lacedaemonii apud Panormum naves appulsas tenebant. v. cap. 86. De pugna, cuius descriptio sequitur, v. Mitford. H. Gr. 15, 3. Mox minus recte Matth. p. 1164. verba *ἐπὶ τεσσάρων* intelligit vier Schiffe tief, quum sit vier Schiffe hoch. Nam hae naves erant quaternae iuxta, novenae denae altera post alteram positae, unde numerus exit septuaginta sex navium. Deinde *ἔσω* dixit adiectis verbis *ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν γῆν*, significans, Peloponnesios non solum in sinum versus navigasse, sed etiam ad terram suam versus: nam *ἔσω* solum non sufficiebat, siquidem intus in portum vehi poterant etiam recta Naupactum versus. Atqui dissimulabant primo se Naupactum petere: quare aliquamdiu suam terram versus naves agebant i. e. latus portum intrantibus dextrum aliquamdiu legebant. Mox *ταύτῃ* intellige *Naupactum versus*. Sensus verborum *πλέοντα τὸν ἐπίπλουν* hic videtur esse: die Peloponnesier stellten an dem rechten Flügel die zwanzig besten Schiffe auf, um zu verhindern, dass nicht Phormions Schiffe schneller über den Peloponnesischen rechten Flügel hinauskämen, und sie also die Athenischen Schiffe nicht zwischen sich und das Festland drängen könnten. Deinde *τῷ χωρίῳ ἐρήμῳ* Naupactum significat.

κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως] Schol. *ὡς ἂν εἰ ἔλεγε μίαν κατακολουθοῦσαν τῇ ἑτέρᾳ· τοῦτο γὰρ τὸ ἐπὶ κέρως δηλοῖ.* Dicitur eodem sensu etiam *κατὰ μίαν ναῦν τεταγμένους πλεῖν* 2, 83. „Itaque verba *κατὰ μίαν* facile pro interpretatione locutionis *ἐπὶ κέρως* quispiam habuerit, nisi excusari putet pleonasmis huiusmodi: *τάχ' ἂν ἴσως — μέντοι ὅμως — ἀπὸ βοῆς ἕνεκα* etc.“ Popp. *Ἐπὶ κέρως* solet, opinor, significare longam tenuemque seriem navium, quae alia post aliam invehuntur; interdum tamen etiam longam tenuemque seriem navium, quae alia iuxta aliam stant. Notio extentionis et tenuitatis non minus servatur in ordine navium, quae singulae iuxta singulas, quam quae singulae post singulas collocantur; sed consuetudo evaluit, ut *ἐπὶ κέρως* communiter dicatur de navibus, quae singulae post singulas vehuntur, quia motio hoc ordine facta magis secundum naturam fit et magis ex consuetudine, quam eo ordine, quo naves positae sunt alia iuxta aliam

πλέοντας καὶ ἤδη ὄντας ἐντὸς τοῦ κόλπου τε καὶ πρὸς τῇ γῇ, ὅπερ ἐβούλοντο μάλιστα, ἀπὸ σημείου ἑνὸς ἄφνω ἐπιστρέψαντες τὰς ναῦς μετωπηδὸν ἔπλεον ὡς εἶχε τάχους ἕκαστος ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἤλπιζον πάσας τὰς ναῦς ἀπολήψεσθαι. τῶν δὲ ἕνδεκα μὲν αἵπερ ἡγοῦντο ὑπεκφεύγουσι τὸ κέρας τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν· τὰς δὲ ἄλλας ἐπικαταλαβόντες ἐξέωσάν τε πρὸς τὴν γῆν ὑποφευγούσας καὶ διέφθειραν, ἄνδρας τε τῶν Ἀθηναίων ἀπέκτειναν ὅσοι μὴ ἐξένευσαν αὐτῶν. καὶ τῶν νεῶν τινας ἀναδούμενοι εἷλκον κενάς, μίαν δὲ αὐτοῖς ἀνδράσιν εἷλον ἤδη· τὰς δέ τινας οἱ Μεσσήνιοι παραβοηθήσαντες καὶ ἐπεσβαίνοντες ξὺν τοῖς ὅπλοις ἐς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιβάντες, ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων μαχόμενοι ἀφείλοντο ἑλκομένας ἤδη. ταύτῃ μὲν οὖν οἱ Πελοποννήσιοι **91** ἐκράτουν τε καὶ ἔφθειραν τὰς Ἀττικὰς ναῦς· αἱ δὲ εἴκοσι νῆες αὐτῶν αἱ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ κέρως ἐδίωκον τὰς ἕνδεκα ναῦς τῶν Ἀθη-

[vel quia quae naves continua longa serie singulae post singulas vehuntur, eaedem levi facta conversione eodem longo ordine alia iuxta aliam stant], significans aciem navium, quae singulae post singulas navigant, formula *ἐπὶ κέρως* vel *ἐπὶ κέρας* legitur his locis: 6, 32. 50. 8, 104., apud Herodot. 6, 12. ubi v. Schweigh., apud Xen. H. Gr. 6, 2, 30. 1, 7, 31. et fortasse etiam ap. Appian. Mithrid. c. 24., quamquam ibi quidem nihil impedit, quominus intelligas seriem navium, quae singulae alia iuxta aliam collocatae sunt. Apud Athenae. 13, 24. p. 568. E. et 569, B. *ἐπὶ κέρως* significat ordinem puellarum, quae alia iuxta aliam ponuntur. Arn. Apud Xenoph. H. Gr. 1, 6, 22. Athenienses ad Arginusas aciem ita instruxerunt, ut plures navium ordines alius post alium starent, non igitur *ἐπὶ κέρως*, sed quod idem scriptor 6, 2, 18. *ἐπὶ φάλαγγος* dicit. Mox *μετωπηδόν* legitur. Etenim „aciem primum instruxerunt in ordines, qui singuli quaternas naves habebant i. e. 4 in der Fronte, deinde conversione facta (mit einer Schwenkung) *adversis frontibus* (*μετωπηδόν*) Athenienses oppositum litus navigando petierunt.“ Popp. At *μετωπηδόν* est *iunctis frontibus* (sic dicas cum Virgilio 5. Aen. 158.), quod nos dicimus in geschlossener Fronte (de front.) Ex adverso ponitur *τὸ ἐπὶ κέρως πλεῖν*, (à la file), ut patet ex Lucian. de Conscr. Hist. c. 29. vers. fin. Vol. 4. p. 194. Bip. *ἀλλ' οὐδὲ ὅπλα ἐκεῖνός γε ᾔδει, οὐδὲ μηχανήματα οἷά ἐστιν, οὐδὲ τάξεων ἢ καταλοχισμῶν ὀνόματα. πάνυ γοῦν ἔμελεν αὐτῷ πλαγίαν μὲν τὴν ὀρθίαν φάλαγγα, ἐπὶ κέρως δὲ λέγειν τὸ ἐπὶ μετώπου ἄγειν.* Et c. 37. p. 200. *τί ἐπὶ κέρως, καὶ τί ἐπὶ μετώπου;* Vid. Dorv. ad Charit. p. 584. Schweigh. ad Athenae. 13. p. 568. E. Wessel. ad Herodot. 7, 100., qui *aequata serie* interpretatur, et Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 420, 184.

ἕνδεκα μέν] Vulgo additur *τινες*, quod om. plurimi libri. Non raro numeralibus addi docet Popp., nec videri temere oriri potuisse, deesse tamen tale additamentum c. 91. init. Mox verbum *ὑπεκφεύγουσι* iunge cum verbis *ἐς τὴν εὐρυχωρίαν* i. e. in eine breite Stelle des Hafen. Dukas: *εὐρυχωρίαν τὴν περὶ τὴν Ναύπακτον. εὐρύνεται γὰρ ὁ κόλπος ἐνιαῦθα.* Hae autem undecim naves ex adverso ponuntur novem illis navibus Atheniensium, quae a Peloponnesiis ita in angustum comprimebantur, ut essent inter litus et naves Peloponnesiorum *μετωπηδόν* (i. e. in geschlossener Fronte) adnavigantium.

ναίων αἵπερ ὑπεξέφυγον τὴν ἐπιστροφὴν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν. καὶ φθάνουσιν αὐτοὺς πλὴν μιᾶς νεὼς προκαταφυγοῦσαι ἐς τὴν Ναύπακτον, καὶ ἴσχουσαι ἀντίπρωροι κατὰ τὸ Ἀπολλώνιον παρεσκευάζοντο ἀμυνούμενοι, ἢν ἐς τὴν γῆν ἐπὶ σφᾶς πλέωσιν. οἱ δὲ παραγενόμενοι ὕστερον ἐπαιώνιζόν τε ἅμα πλέοντες ὡς νενικηκότες καὶ τὴν μίαν ναῦν τῶν Ἀθηναίων τὴν ὑπόλοιπον ἐδίωκε Λευκαδία ναῦς μία πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων. ἔτυχε δὲ ὁλκὰς ὁρμοῦσα μετέωρος, περὶ ἣν ἡ Ἀττικὴ ναῦς φθάσασα [καὶ περιπλεύσασα] τῇ Λευκαδίᾳ διωκούσῃ ἐμβάλλει μέσῃ καὶ καταδύει. τοῖς μὲν οὖν Πελοποννησίοις γενομένου τούτου ἀπροσδοκήτου τε καὶ παρὰ λόγον φόβος ἐμπίπτει· καὶ ἅμα ἀτάκτως διώκοντες διὰ τὸ κρατεῖν αἱ μέν τινες τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ, ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν, βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι, αἱ δὲ
92 καὶ ἐς βραχέα ἀπειρίᾳ χωρίων ὤκειλαν. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἰδόντας ταῦτα γιγνόμενα θάρσος τε ἔλαβε καὶ ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος ἐμβοήσαντες ἐπ' αὐτοὺς ὥρμησαν. οἱ δὲ διὰ τὰ ὑπάρ-

91. φθάνουσιν] sc. naves Atheniensium fuga antevertunt eas, quae persequuntur. Mox ὁλκάς secundum Suidam Thucydidi est ἡ ἐμπορικὴ ναῦς. Verba καὶ περιπλεύσασα om. It. Vat. et s. v. alia man. habent H. et I. In. F. καὶ διαπλεύσασα. Lugd. περιπλέουσα. Popp. in his verbis reprehendit consecutionem verborum, quum ad significandum *postquam prior circumnavigaverat*, καὶ omittendum eoque omisso oratio in ἐπεὶ ἔφθασε περιπλεύσασα solvenda fuerit. Sola verba περὶ ἣν φθάσασα offensioni esse non possunt, quum frequentissima sit haec praegnans vis verborum, cum praepositione aliqua iunctorum, qua praepositione facile fit ad intelligendum, quid verbi supplendum sit. Neque omiserunt interpretes exempla afferre, velut Bloomf. attulit locum Arrian. Al. M. 6, 7, 3. διώκων εἴχετο τῶν φθασάντων εἰς τὴν ἀποχώρησιν, et dictionis φθάνειν εἰς mentionem facere Gregorium Cor. p. 846. monuit. Popp. addit Appian. Syr. 36., nec mihi videtur improbabile, verba illa ab illis ipsis adiecta esse, qui, quae necessaria sibi viderentur, supplere vellent. Mox in διώκοντες constructio ad sensum facta, ut in participiis proxime sequentibus δρῶντες et βουλόμενοι, et supra in hoc ipso cap. in ἀμυνούμενοι. Deinde de καθεῖσαι τὰς κώπας v. Gronov. Obss. 4, 26., qui inter alia affert verba Livii 36, 44. *demittere in aquam remos ab utroque latere stabiliendae causa navis iussit.* Remos Bloomf. dicit ad perpendiculum ut contos demissos esse, quo fluctuum vis impediatur, idque nautas Anglos vocare backing the oars.

ἀξύμφορον δρῶντες] i. e. *rem sibi perniciosam facientes.* Sic nonnunquam vox Latina *inutilis* accipienda est, sic ἀλυσιτελής et ἀχρεῖος. Gottl. Est potius *rem stultam facientes.* Hoc scriptor dicit: dum naves Atheniensium e fuga redeuntes incitato cursu contra Peloponnesiorum naves, qui illas fugientes paulo ante persequebantur, parvo iam intervallo distantes feruntur, rem stultam fecisse Peloponnesios, quum remis inhiberent (ἐπέστησαν τοῦ πλοῦ) et se propinquae iam Atheniensium incursioni exponerent. Nisi potius non Atheniensium ἀντεξόρμησις intelligenda est, sed in universum spatium utrisque patens ad incurrendum, id quod praefero, quia nondum narratum est de incursione Atheniensium, sed ea narratio postea demum sequitur.

92. ἀπὸ ἑνὸς κελεύσματος] i. e. *uno iussu.* v. Wessel. ad Diod.

χοντα ἁμαρτήματα καὶ τὴν παροῦσαν ἀταξίαν ὀλίγον μὲν χρόνον ὑπέμειναν, ἔπειτα δὲ ἐτράποντο ἐς τὸν Πάνορμον, ὅθενπερ ἀνηγάγοντο. ἐπιδιώκοντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τάς τε ἐγγὺς οὔσας μάλιστα ναῦς ἔλαβον ἓξ καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀφείλοντο ἃς ἐκεῖνοι πρὸς τῇ γῇ διαφθείραντες τὸ πρῶτον ἀνεδήσαντο· ἄνδρας τε τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν. ἐπὶ δὲ τῆς Λευκαδίας νεὼς ἣ περὶ τὴν ὁλκάδα κατέδυ Τιμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος πλέων, ὡς ἡ ναῦς διεφθείρετο, ἔσφαξεν ἑαυτόν, καὶ ἐξέπεσεν ἐς τὸν Ναυπακτίων λιμένα. ἀναχωρήσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τροπαῖον ἔστησαν ὅθεν ἀναγόμενοι ἐκράτησαν, καὶ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ ναυάγια ὅσα πρὸς τῇ ἑαυτῶν ἦν ἀνείλοντο, καὶ τοῖς ἐναντίοις τὰ ἐκείνων ὑπόσπονδα ἀπέδοσαν. ἔστησαν δὲ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι τροπαῖον ὡς νενικηκότες, τῆς τροπῆς, ἃς πρὸς τῇ γῇ ναῦς διέφθειραν· καὶ ἥνπερ ἔλαβον ναῦν, ἀνέθεσαν ἐπὶ τὸ Ῥίον τὸ Ἀχαϊκὸν παρὰ τὸ τροπαῖον. μετὰ δὲ ταῦτα φοβούμενοι τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν ὑπὸ νύκτα ἐσέπλευσαν ἐς κόλπον τὸν Κρισαῖον καὶ Κόρινθον πάντες πλὴν Λευκαδίων. καὶ οἱ ἐκ τῆς Κρήτης Ἀθηναῖοι ταῖς εἴκοσι ναυσίν, αἷς ἔδει πρὸ τῆς ναυμαχίας τῷ Φορμίωνι παραγενέσθαι, οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς ἀναχωρήσεως τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ναύπακτον. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

93 Πρὶν δὲ διαλῦσαι τὸ ἐς Κόρινθόν τε καὶ τὸν Κρισαῖον κόλπον ἀναχωρῆσαν ναυτικὸν ὁ Κνῆμος καὶ ὁ Βρασίδας καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες τῶν Πελοποννησίων ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος ἐβούλοντο διδαξάντων Μεγαρέων ἀποπειρᾶσαι τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος τῶν Ἀθηναίων· ἦν δὲ ἀφύλακτος καὶ ἄκληστος

3, 14. Mox *διαφθείραντες* est welche sie unbrauchbar gemacht hatten, et *ἐξέπεσεν*, *in portum Naupacti delatus est*. Mox ἡ *σύνταξις* secundum Scholiastam *οὕτως· ὡς νενικηκότες ἕνεκεν τῆς τροπῆς τῶν νεῶν, ἃς πρὸς τῇ γῇ διέφθειραν*. Deinde F. *ἃς ἔδει* pro *αἷς ἔδει*, „at v. Matth. §. 391. 2. Quamquam ne opus quidem eius explicatione, quum ad *ἔδει* etiam suppleas *αὐτούς*.“ Popp.

93. *τοῦ Πειραιῶς τοῦ λιμένος*] Alter articulus additus est, ut Piraeus portus a Piraeo urbe discernatur, sic c. 94. est *ἐκ τοῦ Βουδόρου τοῦ φρουρίου*, ut castellum eius nominis discernatur a promontorio cognomine. Porro „verba *τῶν ναυτῶν ἕκαστον* etc. memorabilia sunt propterea, quod comprobant, in triremibus antiquorum Graecorum tantum singulos remiges remos egisse, quum quidam scriptores praeiudicata opinione de magnitudine navium veterum, concepissent, singulos remos a pluribus actos esse.“ Arn. Mox *ὑπηρέσιον* Schol. interpretatur *τὸ κῶας, ᾧ ἐπικάθηνται οἱ ἐρέσσοντες διὰ τὸ μὴ συντρίβεσθαι αὐτῶν τὰς πυγάς*. v. Bloomf. ad Aesch. Pers. Gloss. 402. Arn. ed. Thuc. Vol. 2. p. 461 sqq. Et „voce *τροπωτήρ* significatur lorum, quo remus alligabatur ad paxillum, qui erat mos similis ei, qui etiam nunc obtinet in mari mediterraneo, quum apud nos remus inter binos paxillos ultro citroque moveatur sine ligaculo. Conf. Aesch. Pers. 374. Schütz. Schol. ad Arist. Ach. 548.“ Arn. De verbis *μή ἄν ποτε* v. Matth. p. 1003 sq. Herm. ad Soph. Tr. 627. et de verbis *ἐπεὶ — τολμῆσαι* Matth. p. 1057. §. 537. extr. Structura haec est:

εἰκότως διὰ τὸ ἐπικρατεῖν πολὺ τῷ ναυτικῷ. ἐδόκει δὲ λαβόντα τῶν ναυτῶν ἕκαστον τὴν κώπην καὶ τὸ ὑπηρέσιον καὶ τὸν τροπωτῆρα πεζῇ ἰέναι ἐκ Κορίνθου ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν, καὶ ἀφικομένους κατὰ τάχος ἐς Μέγαρα καθελκύσαντας ἐκ Νισαίας τοῦ νεωρίου αὐτῶν τεσσαράκοντα ναῦς αἳ ἔτυχον αὐτόθι οὖσαι πλεῦσαι εὐθὺς ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ· οὔτε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσον ἐν αὐτῷ οὐδὲν οὔτε προσδοκία οὐδεμία μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν, ἐπεὶ οὐδ' ἀπὸ τοῦ προφανοῦς τολμῆσαι ἂν καθ' ἡσυχίαν, οὐδὲ εἰ διενοοῦντο, μὴ οὐκ ἂν προαισθέσθαι. ὡς δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἐχώρουν εὐθύς· καὶ ἀφικόμενοι νυκτὸς καὶ καθελκύσαντες ἐκ τῆς Νισαίας τὰς ναῦς ἔπλεον ἐπὶ μὲν τὸν Πειραιᾶ οὐκέτι, ὥςπερ διενοοῦντο, καταδείσαντες τὸν κίνδυνον, καί τις καὶ ἄνεμος λέγεται αὐτοὺς κωλῦσαι, ἐπὶ δὲ τῆς Σαλαμῖνος τὸ ἀκρωτήριον τὸ πρὸς Μέγαρα ὁρῶν· καὶ φρούριον ἐπ' αὐτοῦ ἦν καὶ νεῶν τριῶν φυλακὴ τοῦ μὴ ἐςπλεῖν Μεγαρεῦσι μηδ' ἐκπλεῖν μηδέν. τῷ τε φρουρίῳ προςέβαλον καὶ τὰς τριήρεις ἀφείλκυσαν κενάς, τήν τε ἄλλην Σαλαμῖνα ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες ἐπόρθουν.

94 ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας φρυκτοί τε ἤροντο πολέμιοι καὶ ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐλάσσων. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἄστει ἐς τὸν Πειραιᾶ ᾤοντο τοὺς πολεμίους ἐςπεπλευκέναι ἤδη, οἱ δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ τήν τε Σαλαμῖνα ᾑρῆσθαι ἐνόμιζον καὶ παρὰ σφᾶς ὅσον οὐκ ἐςπλεῖν αὐτούς· ὅπερ ἂν εἰ ἐβουλήθησαν μὴ κατοκνῆσαι, ῥαδίως ἂν ἐγένετο καὶ οὐκ ἂν ἄνεμος ἐκώλυσε. βοηθήσαντες δὲ ἅμ' ἡμέρᾳ πανδημεὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν Πειραιᾶ ναῦς τε καθεῖλκον καὶ ἐςβάντες κατὰ σπουδὴν καὶ πολλῷ θορύβῳ ταῖς μὲν ναυσὶν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα

ἐπεὶ οὐδὲ ἐνόμισαν, (quod latet in *προσδοκία*) *ἀπὸ τοῦ προφανοῦς* — *οὐδ' ἐνόμισαν εἰ* (*πολέμιοι*) *διενοοῦντο, μὴ οὐκ ἂν* (*Ἀθηναίους*) *προαισθέσθαι.* Horum prius *οὐδέ* est auch nicht; alterum und nicht, sive noch: und man erwartete nicht, dass die Feinde so überraschend herankommen würden, weil man *auch nicht* glaubte, dass sie offen es ungestört wagen könnten, *noch* dass man, wenn sie es wagen würden, es nicht vorher gewahr werden würde i. e. man glaubte nicht, dass die Feinde offen es ungestört wagen könnten, ohne vorher bemerkt zu werden, dachte aber nicht daran, dass ein plötzlicher Ueberfall geschehen könne. Sic non est, cur *οὐδ'* — *οὐδὲ* in *οὔτε* — *οὔτε* mutetur. Et duae negationes in a *μὴ οὐκ ἂν* hic affirmationem faciunt, nam infinitivus *προαισθέσθαι* pendet a *μὴ οὐκ* et praecessit *οὐδέ*, id est igitur und weil sie glaubten, dass wenn die Feinde es vorhätten, die Athener es bemerken würden. Denique *τὸ ἀκρωτήριον* est *τὸ Βούδορον καλούμενον* (Schol.).

94. *φρυκτοί*] i. e. Signalfeuer, de quibus v. adn. ad 3, 80. Mox in verbis *ἔστι γὰρ ὅτε* Bekk. et Popp. *ὅ, τι* pro *ὅτε* ex coniectura Abreschii reposuerunt, quia narratio exigat dici *nonnihil*, nec vero *nonnunquam*. Et *διὰ χρόνου* etc. significat die nach langer Zeit in die See gelassen wurden sive die seit langer Zeit nicht in die See gelassen waren. De portuum Atheniensium *κλήσει* v. Leak. Athen. p. 338 sq. vers. Germ.

τλεον, τῷ πεζῷ δὲ φυλακὰς τοῦ Πειραιῶς καθίσταντο. οἱ
ἐ Πελοποννήσιοι ὡς ᾔσθοντο τὴν βοήθειαν, καταδραμόντες
ῆς Σαλαμῖνος τὰ πολλὰ καὶ ἀνθρώπους καὶ λείαν λαβόντες καὶ
ις τρεῖς ναῦς ἐκ τοῦ Βουδόρου τοῦ φρουρίου κατὰ τάχος ἐπὶ
ῆς Νισαίας ἔπλεον· ἔστι γάρ ὅ,τι καὶ αἱ νῆες αὐτοὺς διὰ
όνου καθελκυσθεῖσαι καὶ οὐδὲν στέγουσαι ἐφόβουν. ἀφικό-
ενοι δὲ ἐς τὰ Μέγαρα πάλιν ἐπὶ τῆς Κορίνθου ἀπεχώρησαν
εζοί· οἱ δ' Ἀθηναῖοι οὐκέτι καταλαβόντες πρὸς τῇ Σαλαμῖνι
τέπλευσαν καὶ αὐτοί· καὶ μετὰ τοῦτο φυλακὴν ἅμα τοῦ Πει-
ιῶς μᾶλλον τὸ λοιπὸν ἐποιοῦντο λιμένων τε κλῄσει καὶ τῇ
λλῃ ἐπιμελείᾳ.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ χειμῶνος τούτου ἀρχο- 95
ένου Σιτάλκης ὁ Τήρεω Ὀδρύσης Θρακῶν βασιλεὺς ἐστράτευ-
ν ἐπὶ Περδίκκαν τὸν Ἀλεξάνδρου Μακεδονίας βασιλέα καὶ
ὶ Χαλκιδέας τοὺς ἐπὶ Θράκης, δύο ὑποσχέσεις, τὴν μὲν βου-
μενος ἀναπρᾶξαι, τὴν δὲ αὐτὸς ἀποδοῦναι. ὅ τε γὰρ Περ-
κκας αὐτῷ ὑποσχόμενος, εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλάξειεν ἑαυτὸν
τ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον καὶ Φίλιππον τὸν ἀδελφὸν
τοῦ πολέμιον ὄντα μὴ καταγάγοι ἐπὶ βασιλείᾳ, ἃ ὑπεδέξατο
ὐκ ἐπετέλει· τοῖς τε Ἀθηναίοις αὐτὸς ὡμολογήκει ὅτε τὴν
μμαχίαν ἐποιεῖτο τὸν ἐπὶ Θράκης Χαλκιδικὸν πόλεμον κατα-
σειν. ἀμφοτέρων οὖν ἕνεκα τὴν ἔφοδον ἐποιεῖτο καὶ τόν τε
ιλίππου υἱὸν Ἀμύνταν ὡς ἐπὶ βασιλείᾳ τῶν Μακεδόνων ἦγε
ὶ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις, οἳ ἔτυχον παρόντες τούτων ἕνεκα,
ὶ ἡγεμόνα Ἅγνωνα· ἔδει γὰρ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ναυσί τε
ὶ στρατιᾷ ὡς πλείστῃ ἐπὶ τοὺς Χαλκιδέας παραγενέσθαι.
ίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρυσῶν ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τοὺς 96
τὸς τοῦ Αἵμου τε ὄρους καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρᾷκας ὅσων ἦρχε
έχρι θαλάσσης ἐς τὸν Εὔξεινόν τε πόντον καὶ τὸν Ἑλλής-
οντον, ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντι Αἷμον Γέτας καὶ ὅσα ἄλλα μέρη
τὸς τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ
ὐξείνου πόντου κατῴκητο· εἰσὶ δ' οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτῃ

95. *δύο ὑποσχέσεις*] Si Scholiastae fides, Perdiccas Sitalcae gran-
m pecuniam promiserat, ni Philippum fratrem in regnum reduceret.
nte *δύο* vulgo *διὰ* additur, quod om. multi et boni libri. Esse no-
ssimum schema Homericum, interpretes adnotarunt. Schol. *ἀντὶ γε-
κῆς ἡ αἰτιατική, Ἀττικῶς*, et confert Hom. Od. *μ'*. 73. Etenim to-
m et pars eodem casu ponuntur, ut 1, 89. v. Matth. p. 581. adn. 8.
ropter verba *Ἀθηναίοις — διαλλάξειεν* v. 2, 29.

Φίλιππον] Perdiccas fratrem Alcetam imperio privavit. v. Plat.
org. c. 59. p. 471. Alter frater Philippus, expulsus et ipse a Perdicca,
m filio Philippi, Amynta, qui erat pater Philippi Demostheni aequa-
s, et Derdas, fratresque Derdae, et Pausanias (sive filius is fuit sive
ater Derdae), hostes Perdiccae erant, regnum Macedoniae affectantes.
hilippus, pater Amyntae, eo tempore (Ol. 87, 4. sive 429.) iam mor-
ius fuisse videtur.

96. De regno Odrysarum v. Arrian. Al. M. 1, 2, 3. et Kortuem.
Hellen. Staatsverf. p. 164.

ὅμοροί τε τοῖς Σκύθαις καὶ ὁμόσκευοι πάντες ἱπποτοξόται. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες· καὶ τοὺς μὲν μισθῷ ἔπειθεν, οἱ δ' ἐθελονταὶ ξυνηκολούθουν. ἀνίστη δὲ καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Λαιαίους καὶ ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικὰ ὧν ἦρχε· καὶ ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν μέχρι Γρααίων καὶ Λαιαίων Παιόνων καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λαιαίων ῥεῖ, οὗ ὡρίζετο ἡ ἀρχὴ τὰ πρὸς Παίονας αὐτονόμους ἤδη. τὰ δὲ πρὸς Τριβαλλοὺς καὶ τούτους αὐτονόμους Τρῆρες ὥριζον καὶ Τιλαταῖοι· οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ὀσκίου ποταμοῦ

μέχρι Γρααίων — Παιόνων] Popp. verba καὶ Λαιαίων om. et contra vulgatam μέχρι Γρααίων καὶ Λαιαίων sic argumentatur: „Sitalces excivisse dicitur Agrianas, Laeaeos et, quibuscunque imperabat, Paeonicas nationes. Hi (Agrianes et Laeaei) extremi in eius imperio fuisse leguntur usque ad Graaeos et Laeaeos. Laeaei igitur extremi fuerunt usque ad Laeaeos. Id quod absurdum est. Unde patet, Thucydidem scripsisse μέχρι Γρααίων Παιόνων, omissis verbis καὶ Λαιαίων." Hoc argumentum ad nihil recidit, si verba Thucydidis accurate inspicias. Graaei et Laeaei ad utrumque litus Strymonis habitabant; id quod patet ex verbis ὃς (Strymon) διὰ Γρααίων καὶ Λαιαίων ῥεῖ. Ex his populis Graaei liberi erant, tum ii, qui cis, tum qui trans Strymonem habitabant. Id patet ex verbis: ἀνίστη δὲ καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Λαιαίους. Si enim Graaei Sitalcae parentes fuissent, scriptor adiicere debebat Graaeorum quoque nomen, sic scribens: καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Λαιαίους καὶ Γρααίους ἀνίστη, nec dicere, imperium Odrysarum pertinuisse usque ad Graaeos, ut mox dicit. Laeaeorum autem alii habitabant trans Strymonem, iique in ditione Sitalcae erant; id quod patet ex verbis: ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι (Agrianes et Laeaei) ἦσαν μέχρι Στρυμόνος sc. ἀρχῆς μέχρι Στρυμόνος προηκούσης. Alii Laeaeorum cis Strymonem habitabant, iique liberi; id quod patet ex verbis Thucydidis, quibus dicit, Strymonem imperium Odrysarum terminasse. Quid igitur vetabat, quominus Thuc. scriberet: Agrianes et Laeaei extremi in imperio Sitalcae fuerunt usque ad Graaeos et Laeaeos pertinente? Siquidem hoc nihil aliud est, nisi Agrianes et Laeaeos non liberos in imperio Sitalcae extremos fuisse usque ad Graaeos et Laeaeos liberos pertinente. Neque hoc solum dicit, sed: usque ad Laeaeos et Strymonem, et statim adiicit, per Strymonem Laeaeos bipartitos fuisse. Quinetiam c. 97. scribit, imperium Odrysarum ἐς ἤπειρον ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους καὶ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα pertinuisse, ubi item nomen Λαιαίους Popp. delere debebat, si sibi constare volebat, quoniam hic quoque Laeaei usque ad Laeaeos (quippe extremi imperii versus hanc regionem) pertinuisse traduntur; et ne hic quidem in verbis ἐς Λαιαίους alii Laeaei intelligi possunt, nisi Laeaei liberi, extra ditionem Sitalcae et cis Strymonem habitantes. Qui enim diceret, imperium Odrysarum pertinuisse usque ad populum, qui et ipse pars imperii Odrysarum esset? Quod si licet, aeque licebit sic loqui: Preussen grenzt gegen Osten an Russland und Ostpreussen.

Ὀσκίου] Hunc Arn. putat eum fluvium esse, qui nunc Isker, ab Herodoto 4, 49. Σκίος appellatur, ubi sunt, qui ex Thucydide legi velint Ὄσκιος. Hoc flumen fontes habet in antiqua Paeonia, et in Da-

χμοῦ. ῥεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους ὅθενπερ καὶ ὁ Νέστος καὶ Ἕβρος· ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης. ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἡ Ὀδρυσῶν μέγεθος ἐπὶ μὲν 97 θάλασσαν καθήκουσα ἀπὸ Ἀβδήρων πόλεως ἐς τὸν Εὔξεινον πόντον, τὸν μέχρι Ἴστρου ποταμοῦ· αὕτη περίπλους ἐστὶν ἡ γῆ τὰ ξυντομώτατα, ἢν ἀεὶ κατὰ πρύμναν ἱστῆται τὸ πνεῦμα, νηὶ στρογγύλῃ τεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἴσων νυκτῶν· ὁδῷ δὲ τὰ ξυντομώτατα ἐξ Ἀβδήρων ἐς Ἴστρον ἀνὴρ εὔζωνος ἑνδεκαταῖος

abium se exonerat, penetrans per Haemi convallem, quae inter quinae huiusmodi convalles Haemi maxime occasum spectat. At tabulae geographicae vulgares Iscrum ponunt, quasi qui originem habeat in septentrionali latere Haemi montis. Mox ἐκ τοῦ ὄρους est, ni fallor, *Scombro.*

97. μέγεθος] i. e. es war aber die Herrschaft der Odrysen ihrer Grösse nach, sofern sie sich am Meer erstreckte, von Abdera an bis zum Ister ans schwarze Meer reichend. Quare paulo post addit τὰ ἐν πρὸς θάλασσαν τοσαύτη ἦν et αὕτη περίπλους ἐστίν etc. Deinde lateri mare contingenti ex adverso posita mediterranea describit: ἐς ἤπειρον δέ etc. Et idem latus Diod. 12, 50. παραθαλάσσιον appellat. Περίπλους adiectivum est: diese Seite kann man umschiffen innerhalb 4 Tagen und 4 Nächten. Mox verbis ἢν — ἵστηται significat ἄνεμον πρυμναῖον sive ventum secundum. v. Dorv. ad Charit. p. 269. 626. Et στρογγύλῃ Scholiastae idem est, quod ἐμπορικῇ i. e. navis non remis, sed velis acta, cuius alveus non erat tam planus et profunditate carens, quam alveus triremis, sed altus ut nostrarum navium, ideoque oneribus portandis aptus. Talia navigia semper velis agebantur, et iter continuabant die noctuque, quum triremes, remis actae, singulis noctibus appellerent, quia, ut Arn. docuit, in hoc genere navium non apparatus erat quieti et victui capiendis.

τεσσάρων ἡμερῶν] Herodot. 4, 86. spatium itineris diurni computat esse stadiorum circ. 700, et nocturni 600, ubi loquens de itinere nocturno cogitandus est significare iter velis, non remis factum. Quam computationem si sequamur, iter Abderis usque ad Istrum fuerit circ. 5200 stad. Atqui ab veteribus ostiis Istri ad ostia Bospori recta ducta linea amplius tres partes latitudinis, quae dicuntur, sive circ. 210 milliar. Angl. numerantur; longitudo ipsius Bospori est 16; Propontidis 120; et Hellesponti 60 milliar., unde efficiuntur milliar. 196., atque ab ostio Hellesponti Abdera, ducta item recta linea, accedunt amplius 90 milliar. Itaque Abderis ad ostia usque Istri fuerint 496 milliar. Angl., id quod tam prope abest ab computatione Thucydidis, quam expectari potest a modo computandi tam rudi: nam 5200 stadia exaequant 566 milliaria Angl. et paulo plus, si quis stadium faciat esse pedum 575. (v. Leak. Athen. p. 382. vers. Germ.) Atque distantiam Abderae et ostii Hellesponti credibile est, aliquanto maiorem fuisse centum milliariis, siquidem statuere licet, navem utcunque litus legere coactam esse, etiamsi sinum Cardiae non intrabat. Eademque ratione multo amplius 210 milliar. numeranda sint a Bosporo ad Istrum. Arn. Mox εὔζωνος cum Hesychio interpretor μὴ ἔχων φορτίον, ut sit *expeditus.*

ἑνδεκαταῖος] Diurnum iter peditis probabile est poni 200 stadiorum i. e. circiter 21¼ milliariorum Angl., si sequaris Herodotum 4, 101. Brevius intervallum 150 stadiorum, quod tradit 5, 53., intelligendum esse videtur de agmine exercitus. Itaque distantia Abderis transversa

τελεῖ. τὰ μὲν πρὸς θάλασσαν τοσαύτη ἦν· ἐς ἤπειρον δὲ ἀπὸ Βυζαντίου ἐς Λαιαίους καὶ ἐπὶ τὸν Στρυμόνα, ταύτῃ γὰρ διὰ πλείστου ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἐγίγνετο, ἡμερῶν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τριῶν καὶ δέκα ἀνύσαι. φόρος τε ἐκ πάσης τῆς βαρβάρου καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὅσον προςῆξαν ἐπὶ Σεύθου, ὃς ὕστερον Σιτάλκου βασιλεύσας πλεῖστον δὴ ἐποίησε, τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου μάλιστα δύναμις, ἃ χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἴη· καὶ δῶρα οὐκ ἐλάσσω τούτων χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου προςεφέρετο, χωρὶς δὲ ὅσα ὑφαντά τε καὶ λεῖα. καὶ ἡ ἄλλη κατασκευή, καὶ οὐ μόνον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς παραδυναστεύουσί τε καὶ γενναίοις Ὀδρυσῶν. κατεστήσαντο γὰρ τοὐναντίον τῆς Περσῶν βασιλείας τὸν νόμον, ὄντα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις Θραξί, λαμβάνειν μᾶλλον ἢ διδόναι, καὶ αἴσχιον ἦν αἰτηθέντα μὴ δοῦναι ἢ αἰτήσαντα μὴ τυχεῖν· ὅμως δὲ κατὰ τὸ δύνασθαι ἐπὶ πλέον αὐτῷ ἐχρήσαντο·

ad ostium Danubii usque (nam transversum, non secundum litus maris ductam lineam scriptor significat), fuerit circiter 239 milliar. Angl.; at est, si verum spectes, 280 milliar., etiamsi computes tantum distantiam usque ad vetus ostium Danubii, quod spectabat magis ad austrum amplius 50 milliaribus, quam quod nunc est ostium. Tametsi differentia non tanta est, ut non explicari possit, propterea quod additum est epitheton εὔζωνος, quo significari videtur maius, quam solitum iter diurnum. Arn. Conf. Dahlm. Herodot. p. 96. adn. 86. 94 sqq.

ἀπὸ Βυζαντίου] In tabulis nostris geographicis intervallum inter Byzantium et ipsos fontes Strymonis vix 20 milliaribus excedit distantiam Abderae et veteris ostii Danubii apud Tomos. At cogitare licet, maiori difficultate soli versus Strymonem itinera diurna contracta esse: praeterea constat, quam vagae et parum accuratae illae computationes esse debeant, quae itineribus diurnis, non veris mensuris distantiarum nituntur. Arn. Mox de aoristo προςῆξαν v. Lobeck. ad Phryn. p. 287. Et optativum in ἃ χρυσὸς εἴη „defendas eo, quod de annuis, ergo quotannis redeuntibus pecuniis scriptor loquitur. Conf. Matth. §. 527." Haack. Et λεῖα, ait Schol., τὰ λιτά, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ὑφαντῶν καὶ πεποικιλμένων. Sunt igitur vestes non acu pictae, neque intextis figuris variae. v. Schneid. Lex. Gr. s. v. λῖτον et Fr. A. Wolf. Anall. liter. 4. p. 501. Buttm. Lexil. Vol. 2. p. 10. Mox παραδυναστεύοντες Bloomfieldio videntur ii, qui apud regem gratia valebant. Mihi vocabulum significare videtur minores dominos et quasi quosdam regulos, infra regem positos. Velut Seuthes est παραδυναστεύων Sitalcae c. 101.

ὅμως — κατὰ τὸ δύνασθαι] Schol. διὰ τὴν δύναμιν. Quod scriptor de more Odrysarum contrario Persarum dicit, interpretes conferunt Xenoph. Cyrop. 8, 2, 7., quem locum huc non pertinere, hoc comprobat, quod non de liberalitate et largitionibus regum agitur, sed de iis, quae populi exsolvebant. Mihi ratio huius loci haec esse videtur: Persae vectigalia accipiebant, quae et essent et dicerentur dona; Odrysae vere vectigalia, quamquam etiamtum sub nomine donorum veniebant, Quae vectigalia quum ab Odrysis pro debito exigerentur, et tamen dona appellarentur, Thucydides severitatem exigendorum vectigalium intellexit morem esse, quo magis pudendum fuerit petenti recusare, quam petentem non accipere, quum revera non talis mos et opinio obtineret, sed necessitas praestandorum vectigalium esset, et ex antiquo more, qui quondam Odrysis cum Persis, adde Germanis

γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα. ὥςτε ἐπὶ μέγα
εν ἡ βασιλεία ἰσχύος. τῶν γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὅσαι με-
ι τοῦ Ἰονίου κόλπου καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου μεγίστη ἐγέ-
χρημάτων προςόδῳ καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ, ἰσχύι δὲ μά-
καὶ στρατοῦ πλήθει πολὺ δευτέρα μετὰ τὴν Σκυθῶν. ταύτῃ
ἀδύνατα ἐξισοῦσθαι οὐχ ὅτι τὰ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλ' οὐδ' ἐν
Ἀσίᾳ ἔθνος ἓν πρὸς ἓν οὐκ ἔστιν ὅ,τι δυνατὸν Σκύθαις
γνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιστῆναι. οὐ μὴν οὐδ' ἐς τὴν ἄλλην
ουλίαν καὶ ξύνεσιν περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸν βίον ἄλλοις
οῦνται. Σιτάλκης μὲν οὖν βασιλεύων χώρας τοσαύτης παρε- 98
άζετο τὸν στρατόν. καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἑτοῖμα ἦν, ἄρας
ρεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὑτοῦ ἀρ-

'acit. de Germ. 15. Dufresne Glossar. Latinit. M. Aev. s. v. *Do-*
Luden. Gesch. d. Teutsch. Volk. Vol. 5. p. 180.) communis fue-
nihil restaret, nisi nomen donorum. Tale quid sensisse videtur
ı Haack., qui „λαμβάνειν, ait, h. l. non est *accipere*, sed *sumere*,
ἄλλον non *libentius*, sed *magis, potius*. Hoc intererat: Persae non
ılabant, sed potius sponte oblata accipiebant, vel, si quid petebant,
sam aegre vel moleste ferebant; Thraces contra non exspectabant
ra oblata, sed ipsi vel sumebant vel postulabant, quae placerent,
ndignabantur, si forte alter recusabat," sed erogabant ut debitum
dem addiderim), nec recusationi locus erat.
ν πρὸς ἕν] Sic Austria et Russia maiores sunt, quam Francia,
m si spectes ἔθνος ἓν πρὸς ἕν. Hoc sensu Franciae populus in
pa maximus est. De Scytharum regni amplitudine et viribus
erodot. 5, 3. et Nieb. Verm. Schr. Vol. 1. p. 352 sqq. Mox
ae in verbis οὐδ' — οὐκ ἔστιν negationis οὐδέ, antecedentis non
ntis particulam οὐ exempla Popp. affert Xenoph. Cyrop. 2, 1, 18.
εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν
πολεμίους. Demosth. c. Androt. §. 32. c. Aristogit. 1. §. 19. c.
m. §. 2. et Herm. ad Soph. Antig. 6.
οὐ μὴν — ὁμοιοῦνται] Schol. ἀλλ' ὑπερβάλλουσι δηλονότι. Mi-
ecte, opinor; quamquam suadere videtur consecutio particularum,
m hic sensus est: *nec tamen* (in hoc uno), *sed ne in reliqua qui-*
solertia et prudentia, quae in rebus ad vitae fructum suppeditantibus
itur, ceteris nationibus similes sunt i. e. si poetas audias, *in his*
superiores sunt; si Niebuhrium l. c. p. 369., *inferiores*. Et qui-
οὐχ ὁμοιοῦσθαι patet utrumque significare, et inferiorem et su-
rem esse. Qui τὴν ἄλλην εὐβουλίαν et ξύνεσιν intelligunt τὴν
ίαν Scytharum, quam tantopere poetae, velut Aesch. Eum. 700.
t. 3. Carm. 24, 12. et vel Strab. 7. p. 301. A. praedicant, hi non
dverterunt, scriptorem addere περὶ τῶν παρόντων ἐς τὸν βίον,
verba fortasse non aliter interpretanda sunt, quam supra adscri-
et ipsa illa εὐνομία a Niebuhrio satis explosa est. Intelligenda
s videtur ratio victus et habitationis Scytharum, qui in plaustris
entur domorum expertes, frumenti usum ignorarent, carne et lacte
is vescerentur, adde reliqua, quae prolixe exponit Herodot. 4,
q., quamquam etiam Scythae agricolae extabant, v. ibidem c. 17.
3. 54. Sed maior pars Nomades erant, v. c. 19. 55. 6, 84. In his
rebus (τοῖς παροῦσιν ἐς τὸν βίον) longe aliis populis posthabendi
. Quare placet, verba οὐχ ὁμοιοῦνται explicare *inferiores sunt*.
igitur sententiis differunt Thuc. et Herodot. 5, 3., quamquam Valcke-
ille videbatur suam de Scythis sententiam Herodoto opposuisse.

χῆς, ἔπειτα διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὄρους, ὅ ἐστι μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων· ἐπορεύετο δὲ δι' αὐτοῦ τῇ ὁδῷ ἣν πρότερον αὐτὸς ἐποιήσατο τεμὼν τὴν ὕλην, ὅτε ἐπὶ Παίονας ἐστράτευσε. τὸ δὲ ὄρος ἐξ Ὀδρυσῶν διϊόντες ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Σιντοὺς καὶ Μαίδους. διελθόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκοντο ἐς Δόβηρον τὴν Παιονικήν. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ ἀπεγίγνετο μὲν οὐδὲν τοῦ στρατοῦ εἰ μή τι νόσῳ, προςεγίγνετο δέ· πολλοὶ γὰρ τῶν αὐτονόμων Θρᾳκῶν ἀπαράκλητοι ἐφ' ἁρπαγὴν ἠκολούθουν, ὥςτε τὸ πᾶν πλῆθος λέγεται οὐκ ἔλασσον πεντεκαίδεκα μυριάδων γενέσθαι· καὶ τούτου τὸ μὲν πλέον πεζὸν ἦν, τριτημόριον δὲ μάλιστα ἱππικόν. τοῦ δ' ἱππικοῦ τὸ πλεῖστον αὐτοὶ Ὀδρύσαι παρείχοντο καὶ μετ' αὐτοὺς Γέται. τοῦ δὲ πεζοῦ οἱ μαχαιροφόροι μαχιμώτατοι μὲν ἦσαν οἱ ἐκ τῆς Ῥοδόπης αὐτόνομοι καταβάντες, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος ξύμμικτος πλήθει φοβερώτατος ἠκολούθει. ξυνηθροίζοντο οὖν

99 ἐν τῇ Δοβήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυφὴν ἐςβαλοῦσιν ἐς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκκας ἦρχε. τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἐλιμειῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μέν ἐστι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' αὑτά. τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους πρῶτον ἐκτήσαντο καὶ

98. *ἐν δεξιᾷ*] v. Od. Muell. de Maced. p. 19. Mox de Sintis Schol. sic: *Σίντιοι* (leg. *Σίντιες*) *ἐλέγοντο ἐν ὅσῳ τὴν Λῆμνον ᾤκουν· εἰς δὲ Θρᾴκην ἐλθόντες μετωνομάσθησαν Σιντοί.* v. Strab. 7. p. 511. 10. p. 702. 12. p. 826 sq. et Gatter. de Thrac. Herod. et Thuc. §. 64.

99. Hoc caput multis explicat Od. Muell. de Maced. p. 20 sq. adde Cram. Geogr. Gr. Vol. 1. p. 202. De verbis *ὅπως — ἐςβαλοῦσιν* v. Matth. p. 1037. s. v. *ὡς, ὅπως.* Et *κατὰ κορυφήν* est *desuper, ex superiori parte*, inde a iugis montium, pro quo desideres *κατὰ κορυφῆς*, nisi ductum in longum per iuga agmen significetur. Mox *ξύμμαχα* Od. Muell. l. c. p. 33. adn. 55. refert ad Lyncestas, et *ὑπήκοα* ad Elimiam, quod falsum esse paulo inferius apparebit. De regibus Macedoniae origine Argivis v. Herodot. 8, 137. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 4. p. 421. et ad Apollod. p. 109. Od. Muell. Dor. 1. p. 2. de Maced. p. 23 sqq. Voemel. ad Demosth. Ol. 3. p. 126 sq. Porro *Πιερικὸν κόλπον* intelligi convallem inter montes sitam, non sinum maris, exemplis Xenoph. H. Gr, 6, 5, 17. et Aristoph. Av. 1094. pluribusque aliis locis Bloomf. demonstrat; adde Passov. ad Tacit. Germ. p. 83. Tacit. 4. Ann. 3. Gronov. Obss. 1, 4. Interpp. ad Tacit. Germ. 37. init. Agr. 30. De regione, quam auctor dicit *στενήν τινα* etc. v. Od. Muell. de Maced. p. 18 sq. adn. 56. In hac regione, quae praeter Axium porrigebatur, sitae erant Idomene et Gortynia, v. ibidem p. 41. Dein *Ἀλμῶπας* dicit convallem patentem inde ab Elimia, antiquissima quondam sede Minyarum, in confiniis Macedoniae Thessaliaeque non procul a Pieria, ut videtur. v. Od. Muell. l. c. p. 15. Paulo post sequi debebat *τοῦ τε Ἀνθεμοῦντος — Κρηστωνίας — Βισαλτίας — πολλῆς*, quoniam in primaria sententia praecessit *ἐκράτησαν* cum genitivo. Sed, ut fieri solet, sententiae primariae pars post sententiam intermediam posita ipsorum eorum, quae interposita sunt, structurae accommodatur.

ἐβασίλευσαν ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πιερίας Πίερας, οἳ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ᾤκησαν Φάγρητα καὶ ἄλλα χωρία· καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ· ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης Βοττιαίους, οἳ νῦν ὅμοροι Χαλκιδέων οἰκοῦσι· τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο, καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται. ἀνέστησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς νῦν Ἐορδίας καλουμένης Ἐορδούς, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ ἐφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἀλμῶπας. ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Κρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν καὶ Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν. τὸ δὲ ξύμπαν Μακεδονία καλεῖται καὶ Περδίκκας Ἀλεξάνδρου βασιλεὺς αὐτῶν ἦν ὅτε Σιτάλκης ἐπῄει.

100 Καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες οὗτοι ἐπιόντος πολλοῦ στρατοῦ ἀδύνατοι ὄντες ἀμύνεσθαι ἔς τε τὰ καρτερὰ καὶ τὰ τείχη ὅσα ἦν ἐν τῇ χώρᾳ ἐσεκομίσθησαν. ἦν δὲ οὐ πολλά, ἀλλὰ ὕστερον Ἀρχέλαος ὁ Περδίκκου υἱὸς βασιλεὺς γενόμενος τὰ νῦν ὄντα ἐν τῇ χώρᾳ ᾠκοδόμησε καὶ ὁδοὺς εὐθείας ἔτεμε καὶ τἆλλα διεκόσμησε τά τε κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ κρείσσονι ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι βασιλῆς ὀκτὼ

Μακεδόνων αὐτῶν] Qui ipsi Macedones (die eigentlichen, ursprünglichen) fuerint, docet Od. Muell. p. 32. Origine non Macedones fuerunt incolae Pieriae, Bottiaeae, Anthemuntis, Mygdoniae, Methonae, Bisaltiae et Crestonae. Hi omnes origine Thracia erant. Nec magis ortu Macedones erant, qui incolebant Paeoniam, Eordaeam, Almopiam. Vere Macedonicae erant Elimiaeotis, Orestis et Lyncus.

100. Ἀρχέλαος] De hoc v. Od. Muell. de Maced. p. 55. Mox τἆλλα intellige res pacis, et res bellicas idem instruxit, levi armaturae addens equitatum graviterque armatos (ὅπλα) et alium apparatum. Planius erat scribi καὶ τἆλλα τε διεκόσμησε καὶ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον etc., ut Popp. iudicat. Comparativum κρείσσονι idem dicit hunc sensum habere: et rem militarem exornavit equis, et gravibus armis et cetero apparatu ita, ut is melior esset. Post haec sequi debebat: quam apparatus omnium antecedentium regum, τῆς ξυμπάντων. Itaque probat scripturam κρεῖσσον, quae est in Cl. Ven. et Mosqu. Quod minime placet, nam nominativus ξύμπαντες stare potest post κρείσσονι, repetito διεκόσμησαν ex διεκόσμησε. Qui ante Archelaum regnaverant, et ipsi eas res curaverant, inter alia equitatum et graviter armatos paraverant: (qui enim probetur, Archelaum primum in Macedonia hanc militiam instituisse?) sed cuncti et universi non tantum illarum rerum apparatum fecerant, quam unus Archelaus. Ceterum septem priores Macedoniae reges recensentur ab Herodoto 8, 139., post Alexandrum octavus successit Perdiccas, post hunc Archelaus. Conf. Od. Muell. de Maced. p. 24. adn. 16. Mox de Idomene v. Cram. Geogr. Gr. Vol. 1. p. 230. Deinde Ἀταλάντην Arnoldo videtur erratum pro Ἀλλάντην, quam nominant Plin. et Steph. Byz. Et Βοττιαίαν c. 99. dixerat Βοττίαν. v. adn. ad 1, 57.

οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι. ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δαβήρου ἐςέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προςχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος· Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μέν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἐδύναντο. ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προὐχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύῤῥου. ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν καὶ Κρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν. οἱ δὲ Μακεδόνες πεζῷ μὲν οὐδὲ διενοοῦντο ἀμύνεσθαι, ἵππους δὲ προςμεταπεμψάμενοι ἀπὸ τῶν ἄνω ξυμμάχων ὅπη δοκοῖ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἐςέβαλλον ἐς τὸ στράτευμα τῶν Θρᾳκῶν, καὶ ᾗ μὲν προςπέσοιεν, οὐδεὶς ὑπέμενεν ἄνδρας ἱππέας τε ἀγαθοὺς καὶ τεθωρακισμένους, ὑπὸ δὲ πλήθους περικληόμενοι αὐτοὺς πολλαπλασίῳ τῷ ὁμίλῳ ἐς κίνδυνον καθίστασαν· ὥςτε τέλος ἡσυχίαν ἦγον, οὐ νομίζοντες

101 ἱκανοὶ εἶναι πρὸς τὸ πλέον κινδυνεύειν. ὁ δὲ Σιτάλκης πρός τε τὸν Περδίκκαν λόγους ἐποιεῖτο ὧν ἕνεκα ἐστράτευσε καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ παρῆσαν ταῖς ναυσίν, ἀπιστοῦντες αὐτὸν μὴ ἥξειν, δῶρά τε καὶ πρέσβεις ἔπεμψαν αὐτῷ, ἔς τε τοὺς Χαλκιδέας καὶ Βοττιαίους μέρος τι τοῦ στρατοῦ πέμπει, καὶ τειχήρεις ποιήσας ἐδῄου τὴν γῆν. καθημένου δ' αὐτοῦ περὶ τοὺς χώρους τούτους οἱ πρὸς νότον οἰκοῦντες Θεσσαλοὶ καὶ

ἀπὸ τῶν ἄνω ξυμμάχων] a Lyncestis, intelligit Od. Muell. de Maced. p. 59. adn. At hi non erant socii Macedonum, sed ipsi Macedones, et Perdiccae parebant. Qui isti *ἀπὸ τῶν ἄνω* fuerint, dicitur c. 99., unde apparet, qui socii ex supernis Macedoniae praesenti loco appellantur, eos non alios fuisse, quam illa *ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα ἦν, βασιλείας δ' εἶχε καθ' αὑτά,* quae ibi a Lyncestis et Elimiotis discernuntur.

101. *δῶρά τε*] Popp. legi vult. *δῶρα δὲ καὶ πρέσβεις*, quoniam haec sententia sit: Athenienses navibus non advenisse, sed dona et legatos ad Sitalcem misisse. „Duae enunciationes, ait, inter se contrarie positae per particulam *τε* coniungi nequeunt. Sitalces, quum Atheniensium classis non adesset, id efficere aut non potuit, aut noluit, quod iis spoponderat, se Chalcidico bello finem impositurum esse. Sed quum Athenienses et dona ad eum perferri et legatos eodem proficisci iussissent, aliquid certe faciendum ratus, partem quandam exercitus in Chalcidenses atque Bottiaeos misit, quorum terram, postquam hos intra muros compulerat, vastavit." Mox de *ὑπηκόοις* Thessalorum v. Od. Muell. Dor. 2. p. 65. Deinde Gatter. censet, *Δρῶοι* in *Δερσαῖοι* mutandum esse, et verba *καὶ Δερσαῖοι* expungenda. Putat enim nomen *Δρῶοι* corruptelam esse, ex male lecto nomine *Δεραῖοι* natam, qui Deraei iidem sint, quos Herodotus *Δερσαίους* appellat. Steph. Byz. *Δεραῖοι, Θρᾳκῶν ἔθνος. Ἡρόδοτος Δερσαίους αὐτούς φησι.* Arn. negat, in rebus tam incertis quidquam mutari debere, posse etiam Droos populum in illis regionibus extitisse, certe non extitisse neminem spondere posse. Mox de verbis *ὥστ' ἐν τάχει* v. Matth. p. 1038., de verbis *ἐπ' αὐτῇ* ibidem p. 1167.

Μάγνητες καὶ οἱ ἄλλοι ὑπήκοοι Θεσσαλῶν καὶ οἱ μέχρι Θερμοπυλῶν Ἕλληνες ἐφοβήθησαν μὴ καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁ στρατὸς χωρήσῃ, καὶ ἐν παρασκευῇ ἦσαν. ἐφοβήθησαν δὲ καὶ οἱ πέραν Στρυμόνος πρὸς βορέαν Θρᾷκες ὅσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι καὶ Ὀδόμαντοι [καὶ Δρῶοι] καὶ Δερσαῖοι· αὐτόνομοι δ' εἰσὶ πάντες. παρέσχε δὲ λόγον καὶ ἐπὶ τοὺς τῶν Ἀθηναίων πολεμίους Ἕλληνας μὴ ὑπ' αὐτῶν ἀγόμενοι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν καὶ ἐπὶ σφᾶς χωρήσωσιν. ὁ δὲ τήν τε Χαλκιδικὴν καὶ Βοττικὴν καὶ Μακεδονίαν ἅμα ἐπέχων ἔφθειρε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ οὐδὲν ἐπράσσετο ὧν ἕνεκα ἐσέβαλε καὶ ἡ στρατιὰ σῖτόν τε οὐκ εἶχεν αὐτῷ καὶ ὑπὸ χειμῶνος ἐταλαιπώρει, ἀναπείθεται ὑπὸ Σεύθου τοῦ Σπαρδάκου, ἀδελφιδοῦ ὄντος καὶ μέγιστον μεθ' αὐτὸν δυναμένου, ὥστ' ἐν τάχει ἀπελθεῖν· τὸν δὲ Σεύθην κρύφα Περδίκκας ὑποσχόμενος ἀδελφὴν ἑαυτοῦ δώσειν καὶ χρήματα ἐπ' αὐτῇ προσποιεῖται. καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς καὶ μείνας τριάκοντα τὰς πάσας ἡμέρας, τούτων δὲ ὀκτὼ ἐν Χαλκιδεῦσιν, ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου· Περδίκκας δὲ ὕστερον Στρατονίκην τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν δίδωσι Σεύθῃ, ὥσπερ ὑπέσχετο. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Σιτάλκου στρατείαν οὕτως ἐγένετο.

102 Οἱ δὲ ἐν Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι τοῦδε τοῦ χειμῶνος, ἐπειδὴ τὸ τῶν Πελοποννησίων ναυτικὸν διελύθη, Φορμίωνος ἡγουμένου ἐστράτευσαν, παραπλεύσαντες ἐπ' Ἀστακοῦ καὶ ἀποβάντες, ἐς τὴν μεσόγειαν τῆς Ἀκαρνανίας τετρακοσίοις μὲν ὁπλίταις Ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν, τετρακοσίοις δὲ Μεσσηνίων, καὶ ἔκ τε Στράτου καὶ Κορόντων καὶ ἄλλων χωρίων ἄνδρας οὐ δοκοῦντας βεβαίους εἶναι ἐξήλασαν καὶ Κύνητα τὸν Θεολύτου ἐς Κόροντα κατάγοντες ἀνεχώρησαν πάλιν ἐπὶ τὰς ναῦς. ἐς γὰρ Οἰνιάδας αἰεί ποτε πολεμίους ὄντας μόνους Ἀκαρνάνων οὐκ ἐδόκει δυνατὸν εἶναι χειμῶνος ὄντος στρατεύειν· ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγραίων καὶ Ἀμφιλόχων καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν δ' ἐξιεὶς παρ' Οἰνιάδας καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν. κεῖνται δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν Ἐχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιαδῶν, τοῦ Ἀχελῴου τῶν ἐκβολῶν

102. ἐπ' Ἀστακοῦ] Praepos. hic non significat hostilem animum, nam Astacus urbs erat non inimica; receperant eam Athenienses c. 30. Paulo post ad ἄνωθεν μὲν supple ῥέων i. e. superne quidem Stratum urbem, ubi vero in mare influit, Oeniadas praeterfluens. Mox δ' ἐξιεὶς probabilis est coniectura Popponis pro vulgata διεξιεὶς. Conf. Herodot. 2, 10. Oeniadae, si Scholiastam audias, ea urbs est, quae nunc Dragomestri; Cram. et Arn. ponunt in ora ab vetere alveo Acheloi orientem spectante; alii ibi, ubi nunc Trigardon est; Gell. ibi, ubi Kuria Irene, loco quatuor circiter milliaribus ab Missolongia ad septentriones versus remotiore, in colle saxoso, ubi etiamnunc rudera antiquae urbis reperiuntur; ipsam Missolongiam Oeniadas fuisse putat Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 9, 34.

οὐδὲν ἀπέχουσαι, ὥςτε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προςχοῖ ἀεὶ καὶ εἰσὶ τῶν νήσων αἳ ἠπείρωνται, ἐλπὶς δὲ καὶ πάσας οὐκ ἐν πολλῷ τινι ἂν χρόνῳ τοῦτο παθεῖν. τό τε γὰρ ῥεῦμά ἐστι μέγα καὶ πολὺ καὶ θολερόν, αἵ τε νῆσοι πυκναὶ καὶ ἀλλήλαις τῆς προςχώσεως τῷ μὴ σκεδάννυσθαι σύνδεσμοι γίγνονται, παραλλὰξ καὶ οὐ κατὰ στοῖχον κείμεναι, οὐδ' ἔχουσαι εὐθείας διόδους τοῦ ὕδατος ἐς τὸ πέλαγος. ἐρῆμοι δ' εἰσὶ καὶ οὐ μεγάλαι. λέγεται δὲ καὶ Ἀλκμαίωνι τῷ Ἀμφιάρεω, ὅτε δὴ ἀλᾶσθαι αὐτὸν μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρός, τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν, ὑπειπόντα οὐκ εἶναι λύσιν τῶν δειμάτων πρὶν ἂν εὑρὼν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικίσηται ἥτις ὅτε ἔκτεινε τὴν μητέρα μήπω ὑπὸ ἡλίου ἑωρᾶτο μηδὲ γῆ ἦν, ὡς τῆς γε ἄλλης αὐτῷ μεμιασμένης. ὁ δ' ἀπορῶν, ὥς φασι, μόλις κατενόησε τὴν πρόςχωσιν ταύτην τοῦ Ἀχελῴου, καὶ ἐδόκει αὐτῷ ἱκανὴ ἂν κεχῶσθαι δίαιτα τῷ σώματι ἀφ' οὗπερ κτείνας τὴν μητέρα οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐπλανᾶτο. καὶ κατοικισθεὶς ἐς τοὺς περὶ Οἰνιάδας τόπους ἐδυνάστευσέ τε καὶ ἀπὸ Ἀκαρνᾶνος παιδὸς ἑαυτοῦ τῆς χώρας τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκατέλιπε. τὰ μὲν περὶ Ἀλκμαίωνα τοιαῦτα λεγόμενα παρελάβομεν.

103 Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ὁ Φορμίων ἄραντες ἐκ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἀφικόμενοι ἐς τὴν Ναύπακτον ἅμα ἦρι κατέπλευσαν ἐς τὰς Ἀθήνας, τούς τε ἐλευθέρους τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῶν ναυμαχιῶν ἄγοντες, οἳ ἀνὴρ ἀντ' ἀνδρὸς ἐλύθησαν, καὶ τὰς

τῷ μὴ σκεδάννυσθαι] Pauci libri τὸ μή, quod Reisk. volebat, sensu ὥςτε μή. (Vid. Matth. §. 543.) Nihil vitiosi in vulgata esse videtur, nam ea nihil dicit, nisi id quod verbis *παραλλὰξ καὶ οὐ κατὰ στοῖχον κείμεναι* dicitur: und sie sind einander Bindungsmittel des Angeschwemmten, indem sie nicht *zerstreut liegen*, sondern hinter und zwischen je zweien eine (*παραλλάξ*), und nicht in Einer Linie parallel hinter einander (*οὐ κατὰ στοῖχον*). Quo factum est, ut aqua non haberet liberum effluvium, nullis spatiis vacuis inter binas insulas relictis, sed insulis exitum aquae in mare obstruentibus. De voce *παραλλάξ* v. Lobeck. ad Soph. Ai. 1076. Mox infinitivus *ἀλᾶσθαι* legitur post *ὅτε* in oratione obliqua more tum Graecorum tum Latinorum. v. Matth. p. 1057. Post *ἂν κεχῶσθαι* supple: si ibi considere decrevisset, ut Popp. monuit. Et *δίαιτα* Arn. convertit a place sufficient to support life. Deinde de *παιδὸς ἑαυτοῦ* Popp. quaerit, utrum significetur *unus ex eius filiis*, an *unus, quem habebat, filius*. Hoc quidem *τοῦ παιδὸς ἑαυτοῦ* dici velle ait Grammaticos nostros, velut Buttmannum Gr. max. §. 124. adn. 1. Contra quam sententiam quae exempla profert, ea sunt a re, quam refutare vult, alienissima, nam sumta sunt de avis, uxore et eiusmodi parentibus, quorum quum numerus per se definitus, vel ex serie orationis cognitus sit, non erat necesse, articulo vel addito vel demto differentiam facere; at filiorum non item numerus definitus est, quare ubi unum esse significare volunt, articulum utiliter et apte adiiciunt.

τὴν ἐπωνυμίαν] Schol. *πρότερον γὰρ Κουρῆτις ἐκαλεῖτο*, et citat Hom. Il. 9, 525. De rebus Alcmaeonis v. Herodot. 2, 10. Apollod. 3, 6, 2. 7, 2, 5. Marx in Ephoreis p. 124 sqq.

ῶς ἃς εἶλον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος καὶ τρίτον ἔτος
ῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

103. ξυνέγραψεν] Cum ν paragogico C. F. G. I. E. Ven. Mosqu. Vulgo sine isto. Herm. de Em. Rat. Gr. Gr. p. 22. literam istam addi abet, quia his insignior pars argumenti finiatur, et vox recitantis diutius debeat consistere: habere quosdam libros in fine libri 4. ξυνέγραψεν, id igitur etiam libr. 2. et 3. reponendum esse.

TEMPORA

RERUM IN LIBRO SECUNDO MEMORATARUM.

Cap.

1. Ἄρχεται] Ol. 87, 1. (431.) Munychione.
8. Δῆλος ἐκινήθη] Ol. 87½. (431.)
27. ἀνέστησαν] v. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 294. b.
31. περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον] Ol. 87, 2. (431.) circ. d. 21. Sept.
32. τοῦ θέρους τούτου] fin. Sept. 431. Ol. 87, 2.
33. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος] ab Octobr. ineunte.
47. τοῦ δὲ θέρους εὐθύς] Ol. 87, 2. (430.) a d. 28. Mart. usque in m. Mai.
57. ἡμέρας γὰρ τεσσαράκοντα] inde ab d. 28. Mart. usque ad d. 8. Apr. 430. Ol. 87, 2.
58. ἐστράτευσαν εὐθύς] Ol. 87⅔. (430.)
65. δύο ἔτη καὶ μῆνας ἕξ] Ol. 87, 4. (429.) usque ad m. Sept.
66. τοῦ αὐτοῦ θέρους] Ol. 87⅔. (430.)
67. τοῦ αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος] Ol. 87, 3. (430.) Sept.
69. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος] Ol. 87, 3. (430.) ab Octobr.
70. τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος] Ol. 87, 3. (429.) post d. 17. Mart.
71. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους] Ol. 87, 3. (429.)
75. ἡμέρας δὲ ἔχουν ἑβδομήκοντα] Ol. 87, 3. (429.) fere inde a d. 6. Iul.
79. ἀκμάζοντος τοῦ σίτου] Ol. 87, 4. (429.) m. Iul.
80. οὐ πολλῷ ὕστερον] Ol. 87, 4. (429.) Sept.
83. περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας] Ol. 87, 4. (429.) Sept.
93. ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος] Ol. 87, 4. (429.) ineunte m. Octobr.
101. ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ] Ol. 87, 4. (429.) Novembr.
102. τοῦδε τοῦ χειμῶνος] Ol. 87, 4. (428.) ante Apr.
103. ἅμα ἦρι] Ol. 87, 4. (428.) m. Apr.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Tertia incursio Peloponnesiorum in Atticam duce Archidamo 1. Lesbi omnis praeter Methymnam defectio 2 — 6. Expeditio Atheniensium in Laconicam, contra Oeniadas et in Leucadem 1. Mytilenaei legatos mittunt in Peloponnesum auxilia impetratum 8—15. Oratio Mytilenaeorum 9—14. Athenienses centum navibus Isthmum praeternavigant; Lacedaemonii exercitum in Lesbum mittendum parant 16. Magnitudo navalium opum Atheniensium, sumtuumque in illas expensorum 17. Expeditio Mytilenaeorum contra Methymnam et Methymnaeorum contra Antissam. Mytilene operibus clauditur 18. Athenienses misso Lysicle, ut pecunias contribuendas cogeret, vincuntur 19. Plataeenses ducenti viginti muris Peloponnesiorum superatis Athenas evadunt 20—24. Salaethus Lacedaemonius Mytilenam intrat 25. Quarta expeditio Peloponnesiorum in Atticam duce Cleomene 26. Mytilenaei se dedunt Pacheti, duci Atheniensium 27. 28. (Hic est *πόλεμος Πελοποννησιακὸς Παχήτιος*, quem dicit Strabo 13. p. 896. B. Alm.) Alcidae et quadraginta navium Peloponnesiorum in Ioniam navigatio et reditus 29—33. Paches Alcidam persecutus Notium capit et res Lesbi componit 33—35. Mytilenaeorum Athenis accusatio et damnatio 36—50. Prius decretum Atheniensium et poenitentia 36. Oratio Cleonis 37—40. Adversa oratio Diodoti 41—48. Decretum Atheniensium et poena Mytilenaeorum 49. 50. Atheniensium expeditio contra Minoam duce Nicia 51. Plataeensium deditio et iudicium 52—68. Plataeenses dedita urbe iudicium subeunt 52. Oratio Plataeensium 53—59. Adversa oratio Thebanorum 60—67. Plataeensium saeva damnatio 68. Res Corcyrae 69—85. Lacedaemonii navigationem in Corcyram parant 69. Seditio Corcyraeorum, ex qua plebs superior discedit 70—75. Adventus Alcidae et Brasidae, ducum Lacedaemoniorum, victoria et discessus 76—80. Corcyraeorum in inimicos saevitia 81. Degressio de natura et causis omnium Graecorum seditionum 82—84. Exules Corcyraeorum Istonen occupant 85. Atheniensium prima in Siciliam expeditio ducibus Lachete et Charoeade 86. Pestilentia iterum Atheniensibus ingruit 87. Atheniensium in Sicilia expeditio contra Aeoli insulas 88. Terrae motus passim per Graeciam 89. In Sicilia Mylae et Messana expugnantur 90. Atheniensium expeditiones in Peloponnesum, Melum, Tanagram, Locridem 91. Lacedaemonii Heracleam in Trachinia condunt 92. 93. Demosthenis Atheniensis primo in Leucadiam, deinde in Aetolos expeditio, et hic clades 94—98. Atheniensium in Sicilia navigatio in Locridem 99. Aetoli cum Lacedaemoniis Eurylocho duce per Locros Ozolas contra Naupactum frustra expeditionem suscipiunt 100—102. Atheniensium in Sicilia contra Inessam et in Locridem expeditio 103. Deli lustratio 104. Digressio de antiquis rebus Deli, quarum Homerus in Hymnis testis est. Ambraciotarum et Eurylochi contra Argos Amphilochicum expeditio et ingens apud Olpas et Idomenen strages 105—114. Res Siculae, Pythodori adventus, Aetnae eruptio 115. 116.

Γ.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι 1 ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν Ἀττικήν· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν· καὶ προςβολαί, ὥςπερ εἰώθεσαν, ἐγίγνοντο τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ὅπῃ παρείκοι, καὶ τὸν πλεῖστον ὅμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ προεξιόντας τῶν ὅπλων τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν. ἐμμείναντες δὲ χρόνον οὗ εἶχον τὰ σιτία ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

Μετὰ δὲ τὴν ἐςβολὴν τῶν Πελοποννησίων εὐθὺς Λέσβος 2 πλὴν Μηθύμνης ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων, βουληθέντες μὲν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ προςεδέξαντο, ἀναγκασθέντες δὲ καὶ ταύτην τὴν ἀπόστασιν πρότερον ἢ διε-

1. *τὸ μὴ κακουργεῖν*] i. e. *ὥςτε μὴ κακουργεῖν* sive *τοῦ μὴ κακουργεῖν*. v. Matth. p. 1068. 1047. 3. Mox *οὗ εἶχον τὰ σιτία* dixit, quemadmodum *σιτία ἔχειν τριῶν, τεσσάρων ἡμερῶν*.

2. *βουληθέντες μὲν — ἀναγκασθέντες δέ*] Priori harum sententiarum exponit, Mytilenaeos quamvis iam ante bellum defectionem machinatos usque differre voluisse; altera, eos invitos ad eam maturandam impulsos esse. Deinde profert duplicem rationem, per *γάρ* incipientem, quarum rationum altera docet, cur seditionem etiamtum differre voluerint; altera, cur inviti iam tum defecerint: *τῶν τε γὰρ λιμένων — Τενέδιοι γάρ*. Dein ad *καὶ ταύτην* Schol. adnotavit: *οὐχ ὡς καὶ ἄλλην αὐτῶν πεποιημένων ἀπόστασιν, ἀλλὰ τὸ ταύτην ἐν ἴσῳ τέθεικε τῷ ἐν τῷ τότε χρόνῳ*. Mox de portubus Mytilenae vid. Plehn. Lesbiac. p. 12 sqq. Zander. Beitr. zu der Kunde der Insel Lesbos p. 24 sqq. Urbs duplicem portum habebat, alterum a septentrione, Maloenta dictum, alterum ab austro. v. Thuc. 3, 6. Strab. 13. p. 917. B. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 54, 76. portum australem confundit cum portu Hierae (Olivenhafen). Mox structura *ἀπὸ κοινοῦ* est, pro *καὶ ἀφικέσθαι ὅσα ἔδει ἀφικέσθαι*. Dein verba *καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν* significant *et in quibus arcessendis versabantur*. Schaef. Ind. ad Long. s. v. *στέρεσθαι* coniecit *καὶ ἄλλα ἃ μεταπεμπ. ἦσαν*, quia e Dan. enotatum est *καὶ ἅμα μεταπεμπ. ἦσ.* „Sed *ἄλλα* etiamsi diserto verbo non effertur, inest in totius orationis conformatione." Popp. De inimicitia Tenediorum, Methymnaeorum et Mytilenaeorum et inde exorto bello v. Diod. 12, 55 sqq. Aristot. Polit. 5, 3, 3. De scriptura nominis Mytilene (alii Mitylene), v. Herodian. de Barbarism. p. 195. Valck. Cod. Marcian. nr. 489. apud Villoison. Anecdd. Gr. p. 176. *Μυτιληναῖοι* et *Μυτιλήνη* ex libris Thuc. tantum non ubique It. et Pal. habent; rarius Gr. Eandem scripturam Stephani Byz. fuisse, ordo alphabeticus arguit. De nummis v. Spanh. de Praest. et Usu Numism. 9. p. 645. 11. p. 279. 12. p. 489., ad Callim. Vol. 2. p. 175. 250. Ern. Rasche Lexic.

νοοῦντο ποιήσασθαι. τῶν τε γὰρ λιμένων τὴν χῶσιν καὶ τειχῶν οἰκοδόμησιν καὶ νεῶν ποίησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου ἔδει ἀφικέσθαι, τοξότας τε καὶ σῖτον, καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν. Τενέδιοι γὰρ ὄντες αὐτοῖς διάφοροι καὶ Μηθυμναῖοι, καὶ αὐτῶν Μυτιληναίων ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν πρόξενοι Ἀθηναίων μηνυταὶ γίγνονται τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι ξυνοικίζουσί τε τὴν Λέσβον ἐς τὴν Μυτιλήνην βίᾳ καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν ξυγγενῶν ὄντων ἐπὶ ἀποστάσει ἐπείγονται· καὶ εἰ μή τις προκαταλήψεται ἤδη, στερήσεσθαι 3 αὐτοὺς Λέσβου. οἱ δ' Ἀθηναῖοι, ἦσαν γὰρ τεταλαιπωρημένοι ὑπό τε τῆς νόσου καὶ τοῦ πολέμου ἄρτι καθισταμένου καὶ

Numism. 3, 2. p. 1017. et Froehlich. IV. Tentam. in Re Numism. Vet. p. 230. Adde Voss. ad Melam 2, 7. Zander. Beitr. p. 19. et inprimis Plehn. Lesbiac. p. 10 sqq.

ξυνοικίζουσι] Mytilenaei conabantur idem efficere, quod Theseus in Attica effecerat i. e. volebant, ut ceterae urbes Lesbi liberae civitates (*πόλεις*) esse desinerent et *δῆμοι* sive municipia fierent cum administratione suarum quaeque rerum, ita tamen ut summa rerum non iam penes ipsas, sed penes Mytilenaeos esset. Itaque Mytilenae commune prytaneum, ibidemque futurum erat, ut ius diceretur, et reliqui populi insulae non iam Methymnaei, Antissaei etc. essent separati separatis nominibus, sed communi nomine Mytilenaei. Arn. Sic etiam Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 128, 21. c. intellexit. At mihi haec *συνοίκισις* eiusmodi fuisse videtur, qualis urbium Olynthum translatarum 1, 58., quae translatio hoc consilio facta erat, ut incolae urbium in unam collatarum adversus communem hostem validiores fierent, non ut unius urbis cives essent, *ξυντελοῦντες* in novam metropolin, qualis fuit *συνοίκισις* per Theseum facta. Idem sentit Schol. *ἄκοντας τοὺς Λεσβίους ἀναγκάζουσιν εἰς τὴν Μυτιλήνην οἰκῆσαι· ἐβούλοντο γὰρ ἐκ μιᾶς πόλεως ὁρμώμενοι πολεμεῖν.* Mox de Boeotis, consanguineis Lesbiorum v. 3, 13. init. Arn. ad h. l. et Plehn. Lesb. p. 39. Qui Aeoles fuerint, docet Od. Muell. Orchom. p. 140.

3. *ἄρτι καθισταμένου*] i. e. des eben bestehenden Krieges. Popp. Mox *προςπολεμώσασθαι* est *bellum sibi conflare cum Lesbo*, *praeter bellum cum aliis iam geri coeptum.* Eam vim medii esse, recte Arn. adnotavit. Et *μεῖζον μέρος νέμοντες* interpretor sie räumten ihrem Wunsch, dass es nicht so seyn möchte, mehr ein, als ihrer Furcht, es möchte so seyn, sive *facilius eo inclinabant, ut non crederent ita esse, quia nolebant ita esse.* Nam quod quis non optat, id non facile credit: contra ea *ἃ ἐπιθυμεῖ ψυχή, καὶ πιστεύειν φιλεῖ* Heliod. Aeth. 8. p. 379. Bourd. v. Krueg. ad Dionys. p. 164. Mox Apollinem Maloenta Sturz. ad Hellan. p. 90. ducit a Malea, promontorio; aliter sentit Od. Muell. Dor. 1. p. 227. Nomen nihil aliud significat, nisi Apollinem *ἀκραῖον*, nam Dii *ἀκραῖοι* multi sunt in nummis Mytilenaeorum. v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2. p. 164, 106. Idem audit Apollo Maleates, Malaeotes, Maleotes a Malea i. e. promontorio. v. Od. Muell. Etrusk. p. 83 sq. adn. Pausan. 2, 27. extr. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 590. b. Zander. Beitr. p. 14. adn. Non aliter dux Tyrrhenorum Pelasgorum, qui in Malea Laconiae consederat, Malaeotes appellatur. v. Od. Muell. l. c. Quae autem Malea fuerit, unde Apollo Mytilenaeorum nomen Maloentis habuit, docebitur ad c. 4. *Μαλόεις* in fin. huius ipsius cap. est templum Apollinis Maloentis. Hinc Steph. Byz. *Μαλλόεις Ἀπόλλων ἐν Λέσβῳ· καὶ ὁ τόπος τοῦ ἱεροῦ Μαλλόεις.* Paulo post structura variatur per

ἀκμάζοντος, μέγα μὲν ἔργον ἡγοῦντο εἶναι Λέσβον προςπολεμώσασθαι ναυτικὸν ἔχουσαν καὶ δύναμιν ἀκέραιον, καὶ οὐκ ἀπεδέχοντο πρῶτον τὰς κατηγορίας, μεῖζον μέρος νέμοντες τῷ μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι· ἐπειδὴ μέντοι καὶ πέμψαντες πρέσβεις οὐκ ἔπειθον τοὺς Μυτιληναίους τήν τε ξυνοίκησιν καὶ τὴν παρασκευὴν διαλύειν, δείσαντες προκαταλαβεῖν ἐβούλοντο. καὶ πέμπουσιν ἐξαπιναίως τεσσαράκοντα ναῦς αἳ ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον παρεσκευασμέναι πλεῖν· Κλεϊππίδης δὲ ὁ Δεινίου τρίτος αὐτὸς ἐστρατήγει. ἐσηγγέλθη γὰρ αὐτοῖς ὡς εἴη Ἀπόλλωνος Μαλόεντος ἔξω τῆς πόλεως ἑορτή, ἐν ᾗ πανδημεὶ Μυτιληναῖοι ἑορτάζουσι, καὶ ἐλπίδα εἶναι ἐπειχθέντας ἐπιπεσεῖν ἄφνω, καὶ ἢν μὲν ξυμβῇ ἡ πεῖρα, εἰ δὲ μή, Μυτιληναίοις εἰπεῖν ναῦς τε παραδοῦναι καὶ τείχη καθελεῖν, μὴ πειθομένων δὲ πολεμεῖν. καὶ αἱ μὲν νῆες ᾤχοντο· τὰς δὲ τῶν Μυτιληναίων δέκα τριήρεις, αἳ ἔτυχον βοηθοὶ παρὰ σφᾶς κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν παροῦσαι, κατέσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν ἐς φυλακὴν ἐποιήσαντο. τοῖς δὲ Μυτιληναίοις ἀνὴρ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν διαβὰς ἐς Εὔβοιαν καὶ πεζῇ ἐπὶ Γεραιστὸν ἐλθὼν ὁλκάδος ἀναγομένης ἐπιτυχὼν πλῷ χρησάμενος καὶ τριταῖος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐς Μυτιλήνην ἀφικόμενος ἀγγέλλει τὸν ἐπίπλουν. οἱ δὲ οὔτε ἐς τὸν Μαλόεντα ἐξῆλθον, τά τε ἄλλα

ὡς cum optativo (ὡς εἴη) et infinitivum (ἐλπίδα εἶναι). v. Elmsl. ad Eurip. Med. 760. De infinitivo aoristi ἐπιπεσεῖν post ἐλπίδα v. ibidem ad v. 750. De participio ἐπειχθέντας v. Matth. p. 930. init.

καὶ ἢν μὲν ξυμβῇ — εἰ δὲ μή] Greg. Cor. p. 47. ad sententiam apodosi carentem supplet *καλῶς ἂν εἴη*, usus Scholiis ad Aristoph. Plut. 469. et Thucydidis. Supplere debebat *καλῶς ἂν ἔχειν*. De figura illa elliptica v. ibi Koen. et Interpp. ad Hom. Il. 1, 135. Zeun. ad Vig. p. 509. ibidemque Herm. p. 833, 308. Matth. p. 1248. §. 617. Buttm. Gr. p. 458. 4. (ed. 13.) Interpp. ad Arist. Plut. l. c. Mox infinitivus *εἰπεῖν* non potest pendere ab *ἐσηγγέλθη*, sicut ne ille quidem, qui loco apodosis tacite suppletur: *καλῶς ἂν ἔχειν*. Nam neque illud *εἰπεῖν*, neque hoc *ἔχειν*, neque quod sequitur, *πολεμεῖν* erant in rebus per nuntium perlatis ad Athenienses. Ex tota serie orationis apparet, sic haec supplenda esse: *putabant*, rem bene habituram; *volebant* sive *iubebant* dicere Mytilenaeis — si non persuaderent, bellum inferre. Quae sequuntur naves decem, quum nondum antea memoratae sint, aliquis quaerat, cur articulus appositus sit. Eadem quaestio oritur 3, 22. in verbis *οἱ τριακόσιοι, οἷς ἐτέτακτο*. Utroque loco Arn. monet articulum explicari verbis, quae continuo sequuntur: *illae decem naves, quae forte apud Athenienses erant — Illi trecenti, quibus mandatum erat etc.*" Insequens clausula, ait, ita articulum explanat, quasi si auctor scriptum reliquisset *τὰς δέκα τριήρεις, τοσαῦται γὰρ ἔτυχον παροῦσαι, — καὶ οἱ τριακόσιοι, ἦσαν γὰρ οἷς ἐτέτακτο* etc. Mox Geraestus est promontorium in Euboea cum portu.

τά τε ἄλλα] Haec Haack. per se accipit, ut sit im Uebrigen; genitivos *τῶν τειχῶν καὶ λιμένων* pendere facit a verbis *τὰ ἡμιτέλεστα*, et *φυλάσσειν* dicit esse idem, quod *φυλακὰς ποιεῖσθαι*. Dein *περὶ* iungit cum *φυλάσσειν*, supplens, puto, *αὐτὰ* post *φραξάμενοι*. Mihi quidem simplicius videtur ita interpretari: ὁ *Μαλόεις* erat templum

τῶν τειχῶν καὶ λιμένων περὶ τὰ ἡμιτέλεστα φραξάμενοι ἐφύλασσον. 4 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ πολὺ ὕστερον καταπλεύσαντες ὡς ἑώρων, ἀπήγγειλαν μὲν οἱ στρατηγοὶ τὰ ἐπεσταλμένα, οὐκ ἐσακουόντων δὲ τῶν Μυτιληναίων ἐς πόλεμον καθίσταντο. ἀπαράσκευοι δὲ οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἐξαίφνης ἀναγκασθέντες πολεμεῖν, ἔκπλουν μέν τινα ἐποιήσαντο τῶν νεῶν ὡς ἐπὶ ναυμαχίᾳ ὀλίγον πρὸ τοῦ λιμένος, ἔπειτα καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν νεῶν λόγους ἤδη προσέφερον τοῖς στρατηγοῖς, βουλόμενοι τὰς ναῦς τὸ παραυτίκα εἰ δύναιντο ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψασθαι. καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδέξαντο καὶ αὐτοὶ φοβούμενοι μὴ οὐχ ἱκανοὶ ὦσι Λέσβῳ πάσῃ πολεμεῖν. καὶ ἀνακωχὴν ποιησάμενοι πέμπουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Μυτιληναῖοι τῶν τε διαβαλλόντων ἕνα ᾧ μετέμελεν ἤδη καὶ ἄλλους, εἴ πως πείσειαν τὰς ναῦς ἀπελθεῖν ὡς σφῶν οὐδὲν νεωτεριούντων. ἐν τούτῳ δὲ ἀποστέλλουσι καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις τριήρει, λαθόντες τὸ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, οἳ ὥρμουν ἐν τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως· οὐ γὰρ ἐπίστευον τοῖς

Apollinis in suburbio. Eo narrat Mytilenaeos non exisse, sed reliqua urbis, cuius quasi quaedam pars erat vicina aedes Apollinis, custodiebant, ea parte moenium portuumque, ubi opera non perfecta erant (v. cap. 2.) palis sudibusque munita, quo illa ex dimidio perfecta certe hoc genere munitionis paulo tutiora fierent. Itaque structura haec mihi esse videtur: *τά τε ἄλλα ἐφύλασσον, περὶ τὰ ἡμιτέλεστα τῶν τ. καὶ λ. φραξάμενοι.* Itidem palis munitio fit ubi murus obsidionalis infirmior est 4, 69.

4. *οἱ Ἀθηναῖοι — οἱ στρατηγοί*] Greg. Cor. p. 83. dicit, haec esse dicta pro *Ἀθηναίων δὲ καταπλευσάντων.* Haec repetit Phavorin. in *εὐθεῖα.* Pertinet huc etiam glossa Photii in *ἑώρων.* Sed falluntur Grammatici. Verba enim *καὶ οἱ Ἀθηναῖοι — ἑώρων* protasis sunt, cuius apodosis inest in *ἀπήγγειλαν* et sequentibus. Coniunctio *ὡς* postposita est, ut 3, 5. 5, 28. 7, 32. init. Locorum, quae Matth. p. 1109. adn. adfert, alia ratio est. Mox *τὸ παραυτίκα* est *πρὸς τὸ παρὸν, μέχρις ἂν εὖ ὦσι παρεσκευασμένοι*, ut Dukas explicat. v. Lobeck. ad Phryn. p. 47. Et *τῶν διαβαλλόντων* est *accusatorum*. v. Lob. ad Soph. Ai. p. 277.

πρὸς βορέαν τῆς πόλεως] Quo certius est, Mytilenen inter Methymnam et Maleam sitam esse, eo maiorem admirationem excitat Thucydides his verbis. Difficultas, quae in iis inest, nulla interpretatione tolli potest, sed erroris insimulandus auctor. PLEHN. Lesbiac. p. 18. At Malea hic non intelligitur promontorium ab austro Mytilenae situm, et ab ea urbe 70 stadiis (circ. 1¾ milliar. Germ.) distans, quae est item distantia promontorii Zeitoun ab urbe nunc appellata Metelin. Sed Malea haec est locus, ubi templum Apollinis Maloentis erat a parte septentrionali urbis et ad mare portumque urbis septentrionalem, qui et ipse ab hac Malea portus Malocis appellatus est, ut discimus ex Aristot. libello *Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι* (Aurel. Allobr. 1605. fol.) Vol. 1. p. 946. *Καικίας· οὗτος ἐν μὲν Λέσβῳ καλεῖται Θηβαίας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ Θήβης πεδίου τοῦ ὑπὲρ τὸν Ἐλαιατικὸν κόλπον τῆς Μυσίας, ἐνοχλεῖ δὲ τὸν Μυτιληναίων λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεντα.* Malea nomen erat appellativum linguae Graecae antiquissimae, significans prominentiam aliquam montis vel litoris, et

ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων προχωρήσειν. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Λακεδαίμονα ταλαιπώρως διὰ τοῦ πελάγους κομισθέντες αὐτοῖς ἔπρασσον ὅπως τις βοήθεια ἥξει. οἱ δ' ἐκ τῶν Ἀθηνῶν πρέσβεις ὡς οὐδὲν ἦλθον πράξαντες, ἐς πόλεμον καθίσταντο οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἡ ἄλλη Λέσβος πλὴν Μηθύμνης· οὗτοι δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἐβεβοηθήκεσαν καὶ Ἴμβριοι καὶ Λήμνιοι καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγοι τινὲς ξυμμάχων καὶ ἔξοδον μέν τινα πανδημεὶ ἐποιήσαντο οἱ Μυτιληναῖοι ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, καὶ μάχη ἐγένετο, ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Μυτιληναῖοι οὔτε ἐπηυλίσαντο οὔτε ἐπίστευσαν σφίσιν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀνεχώρησαν· ἔπειτα οἱ μὲν ἡσύχαζον, ἐκ Πελοποννήσου καὶ μετ' ἄλλης παρασκευῆς βουλόμενοι εἰ προςγένοιτό τι κινδυνεύειν. καὶ γὰρ αὐτοῖς Μελέας Λάκων ἀφικνεῖται καὶ Ἑρμαιώνδας Θηβαῖος, οἳ προαπεστάλησαν μὲν τῆς ἀποστάσεως, φθάσαι δὲ οὐ δυνάμενοι τὸν τῶν Ἀθηναίων ἐπίπλουν κρύφα μετὰ τὴν μάχην ὕστερον ἐςπλέουσι τριήρει, καὶ παρῄνουν πέμπειν τριήρη ἄλλην

conveniens cum nomine Helvetico die Flue, neque reperitur nomen esse nisi locorum Doricorum Aeoliorumque, velut Lesbi, Cretae, Laconicae. Praesenti loco Thucydidis significat prominentiam insulae, in qua Mytilene antiquior sita erat, quae ab oriente portum septentrionalem claudebat, qualis ungula portum Phaesti in Creta claudens item Malea dicta est, ut docet Eustath. ad Od. 3. p. 1469, 20. *Μάλειον* (nam etiam sub hac forma nomen reperitur), *ὠνομάζετο τὸ πρὸ τοῦ λιμένος τῶν Φαιστίων ἀκρωτήριον.* Adde Hesych. in *Μάλεοι* et *Κύθηρα*, ibique interpp. Zander. Beitr. p. 14. *τὴν Μαλέαν* praesentis loci intelligit totam peninsulam sive terrae prominentiam, quae ab oriente mari, ab occidente portu Hierae (Olivenhafen sive Porto Iero) includitur, longa circiter duo milliaria geogr. et per promontorium Maleae (Zeitoun) terminata. Id quod falsum esse, ad c. 6. videbimus. Ceterum de statu urbis Mytilenae, qualis nunc est, v. idem p. 26, 144. p. 28 sq.

προχωρήσειν] i. e. *non fidebant iis, quae ab Atheniensibus exspectabant, fore ut bene cedant.* Supple *προχωρήσειν αὐτά.* Nam *τὰ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων* dictum est, ut *τὰ παρὰ τῶν Ἐγεσταίων* 6, 46. Popp. 1, 1. p. 176. sic explicat: *non enim confidebant, legatis Athenas missis ab Atheniensibus aliquid processurum.* Videtur ergo ita accepisse: *οὐ γὰρ ἐπίστευον τοῖς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὰ πράγματα προχωρήσειν.* Componit enim haec cum talibus: *ἤδη ἡκόντων, αὐτοῖς τῶν ἀπὸ Θρᾴκης μετὰ Βρασίδου ἐξελθόντων στρατιωτῶν* i. e. *ἤδη ἡκόντων αὐτοῖς ἀπὸ Θρᾴκης τῶν ἐς Θρᾴκην μετὰ Βρασίδου ἐξελθόντων στρατιωτῶν.* Quis autem est, quin videat, haec inter se plurimum differre? Ubi enim talis permutatio praepositionum fit, qualis in loco posterius adscripto, utraque praepositio ad idem subiectum refertur, velut hic ad illos, qui cum Brasida profecti erant; praesenti vero loco *παρά* et *ἀπό* ad diversa subiecta, illud ad legatos, hoc ad *πράγματα* vel quidquid pro *πράγματα* supples, redeunt.

5. *ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον*] sc. *τὸ ὁρμοῦν ἐν τῇ Μαλέᾳ.* Mox ordo verborum hic est: *ἐκ Πελοποννήσου εἰ προςγένοιτό τι, καὶ μετ' ἄλλης παρασκευῆς (εἰ προςγένοιτο) βουλόμενοι κινδυνεύειν.* Deinde dicit *τριήρη ἄλλην*, quia iam prius (c. 4.) triremem Spartam miserant.

6 καὶ πρέσβεις μεθ' ἑαυτῶν· καὶ ἐκπέμπουσιν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πολὺ ἐπιῤῥωσθέντες διὰ τὴν τῶν Μυτιληναίων ἡσυχίαν ξυμμάχους τε προςεκάλουν, οἳ πολὺ θᾶσσον παρῆσαν ὁρῶντες οὐδὲν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν Λεσβίων, καὶ περιορμισάμενοι τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως ἐτείχισαν στρατόπεδα δύο ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἐφόρμους ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς λιμέσιν ἐποιοῦντο. καὶ τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους, τῆς δὲ γῆς τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Λέσβιοι προςβεβοηθηκότες ἤδη, τὸ δὲ περὶ τὰ στρατόπεδα οὐ πολὺ κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, ναύσταθμον δὲ μᾶλλον ἦν αὐτοῖς

6. *περιορμισάμενοι*] circa insulam, puto, in qua Mytilene antiquior sita erat, vecti; nam Euripus sive maris angustiae inter antiquiorem et novam Mytilenen (haec ex adverso antiquiori in ipsa Lesbo sita erat, et situm eius vides in tabula nostra punctis indicatum), transversa mole, quae portum septentrionalem et australem dirimebat, clausae esse videntur, sicut etiamnunc. Vide Zander. Beitr. p. 25, 139. 26, 144. Porro Arn. desiderat *ἐς τὸ πρὸς νότον*. At Poppo vulgatam tuetur his locis 4, 23. *περιώρμουν πλὴν τὰ πρὸς τὸ πέλαγος.* 5, 59. *τὸ πρὸς Νεμέας Βοιωτοὶ εἶργον τῆς πόλεως.* 6, 2. *οἰκοῦσι τὰ πρὸς ἑσπέραν τὴν Σικελίαν.* 6, 63. *πλέοντες τὰ ἐπέκεινα τῆς Σικελίας.* 4, 15. *σπονδὰς ποιησαμένους τὰ περὶ Πύλον.* At nullo horum locorum locus significatur, *quo* quis movet, sed *ubi* vel *circa* quod quis movet. Quare verba *τὸ πρὸς νότον* iungenda sunt cum *ἐτείχισαν*, ut bina illa castra ab parte australi urbis fuisse cogitanda sint, altera ab oriente urbis mare versus, altera ab occidente introrsus Lesbum ipsam versus. Ac quum simul classe utrumque portum obsiderent, et a latere septentrionali *ναύσταθμον* cum foro haberent, totam insulam et Mytilenen in ea sitam quasi plagis irretitam tenebant. Mox de verbis *εἶργον μὴ χρῆσθαι* v. Matth. p. 1040 sq. Addit *τῆς γῆς τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι* sc. terrae ex adverso sitae sive litoris ipsius Lesbi; addit *τὸ δὲ περὶ τὰ στρατόπεδα οὐ πολὺ κατεῖχον οἱ Ἀθ.*, quippe tota insula urbe Mytilena occupata, nec per se ampla erat, utpote, si Pocockium apud Zander. Beitr. p. 26, 144. audias, circuitum habens non amplius milliaris Angl. Verumtamen ampliorem fuisse credibile est, aut Pocockium falli.

ναύσταθμον — πλοίων καὶ ἀγορᾶς] Haec si ad verbum interpreteris, absurda sunt. Tantum notio loci alicui rei destinati ex voce *ναύσταθμον* ad *ἀγορᾶς* repetenda est, quum notio loci navibus destinati apta sit tantum voci *πλοίων*. Conf. Aristot. Rhet. 3, 5, 7. Arn. Haec iunctura hic excusationem habet, quia naves et forum in expeditionibus navalibus nunquam separari poterant. Ceterum Maleam, in qua Athenienses *ναύσταθμον* habebant, Zander. Beitr. p. 13 sq. totam peninsulam promontorio Maleae terminatam intelligit, qui minus ampla regio alendo Atheniensium exercitui non suffecerit. Haec opinio mihi ideo improbanda videtur, quia Malea nunquam peninsulae, sed tantum prominentiae montis vel litoris nomen est; nec potest hoc loco alia Malea cogitari nisi *ἡ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως*, ubi Athenienses primo adventu appulerant, quamque stationem ab iis relictam esse nusquam adhuc dixit. Si aliam ab illa Maleam intelligi voluisset, peculiari significatione, puto, eam distinxisset a septentrionali Malea. Adde quod consilium observandae et ab ipsa Lesbo intercludendae urbis deserturi fuissent, si castra maritima ab illa statione urbi proxima re-

πλοίων καὶ ἀγορᾶς ἡ Μαλέα. καὶ τὰ μὲν περὶ Μυτιλήνην οὕτως ἐπολεμεῖτο.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους τούτου Ἀθηναῖοι 7 καὶ ἐς Πελοπόννησον ναῦς ἀπέστειλαν τριάκοντα καὶ Ἀσώπιον τὸν Φορμίωνος στρατηγόν, κελευσάντων Ἀκαρνάνων τῶν Φορμίωνός τινα σφίσι πέμψαι ἢ υἱὸν ἢ ξυγγενῆ ἄρχοντα. καὶ παραπλέουσαι αἱ νῆες τῆς Λακωνικῆς τὰ ἐπιθαλάσσια χωρία ἐπόρθησαν. ἔπειτα τὰς μὲν πλείους ἀποπέμπει τῶν νεῶν πάλιν ἐπ' οἴκου ὁ Ἀσώπιος, αὐτὸς δ' ἔχων δώδεκα ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, καὶ ὕστερον Ἀκαρνᾶνας ἀναστήσας πανδημεὶ στρατεύει ἐπ' Οἰνιάδας καὶ ταῖς τε ναυσὶ κατὰ τὸν Ἀχελῷον ἔπλευσε καὶ ὁ κατὰ γῆν στρατὸς ἐδῄου τὴν χώραν. ὡς δ' οὐ προςεχώρουν, τὸν μὲν πεζὸν ἀφίησιν, αὐτὸς δὲ πλεύσας ἐς Λευκάδα καὶ ἀπόβασιν ἐς Νήρικον ποιησάμενος ἀναχωρῶν διαφθείρεται αὐτός τε καὶ τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὑπὸ τῶν αὐτόθεν τε ξυμβοηθησάντων καὶ φρουρῶν τινων ὀλίγων. καὶ ὕστερον ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς ἀποπλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ τῶν Λευκαδίων ἐκομίσαντο.

Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης νεὼς ἐκπεμφθέντες Μυτιληναίων 8 πρέσβεις, ὡς αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶπον Ὀλυμπίαζε παρεῖναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἀκούσαντες βουλεύσωνται, ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ὀλυμπίαν· ἦν δὲ Ὀλυμπιὰς ᾗ Δωριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα. καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἑορτὴν κατέστησαν ἐς λόγους, εἶπον τοιάδε.

movissent. Denique undeunde victum et copias Athenienses paraverunt, non cogitare licet, milites et nautas quotidie ultra milliare unum et dimidium Germ. ivisse commeatus causa.

7. τῶν Φορμίωνός τινα] Phormio, qui cum captivis Athenas vere illius anni redierat (v. 2, 103.), videtur aut paulo post mortem obiisse, aut valetudine et imbecillitate, quum esset senex, impeditus esse, quominus ipse rem administraret. Haack. Paulo post verba ὑπὸ τῶν αὐτόθεν „significant ipsos incolas, qui primo tumultu appulsarum navium conveniebant. Ab his distinguuntur φρουροί sive milites collocati in variis oppidis castellisque orae maritimae ad repellendas huiusmodi incursiones. Conf. 2, 25. 5, 52. 8, 22.“ Arn. Et ἀποπλεύσαντες est *quum paululum ab insula recessissent*. Conf. 4, 44. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπεραιώθησαν ἐς τὰς ἐπικειμένας νήσους· ἐκ δ' αὐτῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τοὺς νεκροὺς, οὓς ἐγκατέλιπον, ὑποσπόνδους ἀνείλοντο, ut Popp. adnotavit.

8. ἐπὶ τῆς πρώτης νεώς] v. cap. 4. vers. fin. Discernuntur hi legati Mytilenaeorum ab illis, qui post pugnam Lacedaemona missi erant auctoribus Melea et Hermaeonda, de quibus est c. 5. Quare legati Mytilenaeorum Olympiam venire iussi sint, docet Dahlm. Herodot. p. 18 sq., quippe ut reliqui socii, qui frequentes ad solennia ludorum convenirent, et ipsi transactionibus interessent. Porro in anagraphe Olympiadum Dorieus Rhodius primum pancratio vicisse dicitur Ol. 87. (432.), iterum Ol. 88. (428.), tertium Ol. 89. (424.) V. Boeckh. Explicc. Pind. p. 166. Heis. de Ellips. belli Pelopp. 3 sq.

9 Τὸ μὲν καθεστὸς τοῖς Ἕλλησι νόμιμον, ὦ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἴσμεν· τοὺς γὰρ ἀφισταμένους ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ξυμμαχίαν τὴν πρὶν ἀπολείποντας οἱ δεξάμενοι καθ᾿ ὅσον μὲν ὠφελοῦνται, ἐν ἡδονῇ ἔχουσι, νομίζοντες δὲ εἶναι προδότας τῶν πρὸ τοῦ φίλων χείρους ἡγοῦνται. καὶ οὐκ ἄδικος αὕτη ἡ ἀξίωσίς ἐστιν, εἰ τύχοιεν πρὸς ἀλλήλους οἵ τε ἀφιστάμενοι καὶ ἀφ᾿ ὧν διακρίνοιντο ἴσοι μὲν τῇ γνώμῃ ὄντες καὶ εὐνοίᾳ, ἀντίπαλοι δὲ τῇ παρασκευῇ καὶ δυνάμει, πρόφασίς τε ἐπιεικὴς μηδεμία ὑπάρχοι τῆς ἀποστάσεως· ὃ ἡμῖν καὶ Ἀθηναίοις οὐκ ἦν. μηδέ τῳ χείρους δόξωμεν εἶναι εἰ ἐν τῇ εἰρήνῃ τιμώμενοι ὑπ᾿ αὐτῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀφιστάμεθα.
10 περὶ γὰρ τοῦ δικαίου καὶ ἀρετῆς πρῶτον ἄλλως τε καὶ ξυμμαχίας δεόμενοι τοὺς λόγους ποιησόμεθα, εἰδότες οὔτε φιλίαν ἰδιώταις βέβαιον γιγνομένην οὔτε κοινωνίαν πόλεσιν ἐς οὐδέν, εἰ μὴ μετ᾿ ἀρετῆς δοκούσης ἐς ἀλλήλους γίγνοιντο καὶ τἆλλα ὁμοιότροποι εἶεν· ἐν γὰρ τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται. ἡμῖν δὲ καὶ Ἀθηναίοις ξυμ-

9. *τὸ καθεστός*] De forma participii v. Buttm. Gr. max. 2, 1. p. 158 sq. Matth. §. 198. 3. f. Sic *περιεστός* est 4, 10. pro *περιεστώς*. Mox *χείρους* Greg. Cor. p. 113. ait positum esse pro *κακούς*, eademque Scholiastae sententia est. At Steph. vere animadvertit, nihil obstare, quominus comparativus vim suam hic quoque obtineat, ut intelligamus *deteriores eos existimant, quam existimaturi fuissent.* v. Matth. §. 451. p. 854.

10. *περὶ — ἀρετῆς*] i. e. von unserer redlichen Absicht, ut sequentia docent, et sic verba *εἰ μὴ μετ᾿ ἀρετῆς δοκούσης* convertenda sunt wo die Verbindung nicht mit dem Vertrauen einer redlichen Absicht gegen einander verknüpft ist. Sensus est idem, ac si dixisset *εἰ μὴ δοκοῖεν γίγνεσθαι φίλοι μετ᾿ ἀρετῆς ἐς ἀλλήλους.* Post *γίγνοιντο* supple *φίλοι*, quod ex *φιλία* repetendum est, vel cum Poppone cogita *φιλία καὶ κοινωνία.* Mox de verbo *ἀπολιπόντων* v. Matth. p. 933. 1. Et *τοῖς Ἕλλησι* iunge cum *ξύμμαχοι ἐγενόμεθα.* Mox *ἐπαγομένους* Popp. interpretabatur *suscipientes, sibi proponentes.* Ego volebam *adducentes,* ut nos herbeiführen. Quam vim Popp. negat in medio inesse posse, probans interpretationem: *sibi in usum suum adducentes.* „Quum autem, ait, oppositum sit *ἀνιέντας*, eleganter *ἐπειγομένους* coniecerunt Ros. in Explicat. trium inscrr. Syri repertarum ad v. 21. et Bekk. in ed. stereot. Nam *ἐπείγεσθαι* transitive legi apud Thuc. c. 2. iam vidimus. „Paulo post verba *διὰ πολυψηφίαν* iunge cum *ἀδύνατοι ὄντες*, nam „*πολυψηφίαν* non esse multitudinem suffragiorum aut suffragia ferentium, sed multitudinem opinionum diversarum inter eos, quibus ius suffragia ferendi fuit, monet Levesqu." Beck. Deinde particula *δή* post *αὐτόνομοι* „non significat opinionem auctoris sed sententiam rationemve ab aliis allatam. Eandem particulam rursus eodem sensu habes 1, 24. 3, 103. 6, 54. 7, 81., nisi quod primo et postremo horum locorum non tam est pro *δῆθεν*, quam animum legentium advertit ad verbum, cui *δή* appositum est." Arn., qui interpretatur per you see, sive you are to observe: (being, you see, independent i. e. *αὐτόνομοι, ut Athenienses praetexunt*). Vel interpretatur per as they professed, ut *κατὰ χρησμόν δή τινα*, in compliance, as they professed, with a certain oracle.

μαχία ἐγένετο πρῶτον ἀπολιπόντων μὲν ὑμῶν ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, παραμεινάντων δὲ ἐκείνων πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἔργων. ξύμμαχοι μέντοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων Ἀθηναίοις, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου τοῖς Ἕλλησι. καὶ μέχρι μὲν ἀπὸ τοῦ ἴσου ἡγοῦντο, προθύμως εἱπόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἑωρῶμεν αὐτοὺς τὴν μὲν τοῦ Μήδου ἔχθραν ἀνιέντας, τὴν δὲ τῶν ξυμμάχων δούλωσιν ἐπαγομένους, οὐκ ἀδεεῖς ἔτι ἦμεν. ἀδύνατοι δὲ ὄντες καθ' ἓν γενόμενοι διὰ πολυψηφίαν ἀμύνασθαι οἱ ξύμμαχοι ἐδουλώθησαν πλὴν ἡμῶν καὶ Χίων· ἡμεῖς δὲ αὐτόνομοι δὴ ὄντες καὶ ἐλεύθεροι τῷ ὀνόματι ξυνεστρατεύσαμεν. καὶ πιστοὺς οὐκέτι εἴχομεν ἡγεμόνας Ἀθηναίους, παραδείγμασι τοῖς προγιγνομένοις χρώμενοι· οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς οὓς μὲν μεθ' ἡμῶν ἐνσπόνδους ἐποιήσαντο καταστρέψασθαι, τοὺς δὲ ὑπολοίπους, εἴποτε ἄρα ἐδυνήθησαν, μὴ δρᾶσαι τοῦτο. καὶ εἰ μὲν αὐτόνομοι ἔτι ἦμεν ἅπαντες, βε- 11 βαιότεροι ἂν ἡμῖν ἦσαν μηδὲν νεωτεριεῖν· ὑποχειρίους δὲ ἔχοντες τοὺς πλείους, ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου ὁμιλοῦντες, χαλεπώτερον εἰκότως ἔμελλον οἴσειν καὶ πρὸς τὸ πλεῖον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμετέρου ἔτι μόνου ἀντισουμένου, ἄλλως τε καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι αὐτοὶ αὑτῶν ἐγίγνοντο καὶ ἡμεῖς ἐρημότεροι. τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν· ὁ γὰρ παραβαίνειν τι βουλόμενος τῷ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν ἀποτρέπεται. αὐτόνομοί τε ἐλείφθημεν οὐ δι' ἄλλο τι ἢ ὅσον αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχὴν

11. βεβαιότεροι] i. e. βεβαιότερόν ἂν ἦν αὐτοὺς μηδὲν νεωτεριεῖν. Bau.

ἔχοντες τοὺς πλείους] Schol. τῶν Ἑλλήνων δηλονότι· ἤγουν Βυζαντίους, Ναξίους, Σαμίους καὶ τοὺς λοιπούς. Mox καί in verbis καὶ πρὸς τὸ πλεῖον εἶκον est *insuper:* während überdiess der grössere Theil sich ihnen fügte. In πρός est notio comparationis, quam Haack. ita expressit: *quumque nos adhuc soli pares ipsis dignitate simus, comparati ceteris maximam partem iam cedentibus.* v. Matth. §. 591. γ. p. 1181 sq. Tres classes sociorum distinguit: ὑποχειρίους, qui cedere nolebant; εἴκοντας, qui cedebant, ideoque non subiectos; ἀντισουμένους, qui non parere, sed liberi agere videbantur. Mox de αὐτοὶ αὑτῶν, forma comparationis praecipue Herodoto usitata v. Matth. §. 452. Paulo post vulgo legebatur τὸ μὴ προέχων, atque ita legit et explicat Matth. p. 1068. „Verum ita verba significarent: *qui aliquid praeter ius facere vult, prohibetur, quominus viribus superior id aggredi possit;* quum causa, cur τὸ ἀντίπαλον δέος societatem confirmet, explicanda ideoque dicendum sit: *qui aliquid praeter ius facere vult, si viribus non praepollet, ab aggrediendo deterretur.*" Popp., qui addit vere, hunc sensum effici non posse, nisi recepto ex aliquot libris τῷ. Partitionem argumenti recte indicavit Schol. τέτταρα τεκμήρια τέθεικε, δι' ὧν συνίστησιν ὅτι οὐχὶ διὰ δικαιοσύνην μέχρι δεῦρο ἀπέσχοντο ἡμῶν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ διὰ πανουργίαν· ἓν μὲν τὸ κατὰ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ λόγου, δεύτερον δὲ τὸ γνώμης μᾶλλον ἐφόδῳ ἢ ἰσχύι τὰ πράγματα φαίνεσθαι καταληπτά, τρίτον τὸ φοβεῖσθαι τὸ ναυτικὸν τῶν Μυτιληναίων, τέταρτον τὸ θεραπεύεσθαι πρὸς τῶν Μυτιληναίων κολακείᾳ μὲν κοινῇ τοὺς Ἀθηναίους, δώροις δὲ τῶν προεστώτων ἕκαστον.

οὐ δι' ἄλλο] i. e. aus keinem andern Grund, als weil sie glaub-

εὐπρεπείᾳ τε λόγου καὶ γνώμης μᾶλλον ἐφόδῳ ἢ ἰσχύος τὰ πράγματα ἐφαίνετο καταληπτά. ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο μὴ ἂν τούς γε ἰσοψήφους ἄκοντας εἰ μή τι ἠδίκουν οἷς ἐπῇσαν, ξυστρατεύειν· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τὰ κράτιστα ἐπί τε τοὺς ὑποδεεστέρους πρώτους ξυνεπῆγον καὶ τὰ τελευταῖα λιπόντες τοῦ ἄλλου περιῃρημένου ἀσθενέστερα ἔμελλον ἕξειν. εἰ δὲ ἀφ' ἡμῶν ἤρξαντο, ἐχόντων ἔτι τῶν πάντων αὐτῶν τε ἰσχὺν καὶ πρὸς ὅ,τι χρὴ στῆναι, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐχειρώσαντο. τό τε ναυτικὸν ἡμῶν παρεῖχέ τινα φόβον μή ποτε καθ' ἓν γενόμενον ἢ ὑμῖν ἢ ἄλλῳ τῳ προςθέμενον κίνδυνον σφίσι παράσχῃ· τὰ δὲ καὶ ἀπὸ θεραπείας τοῦ τε κοινοῦ αὐτῶν καὶ τῶν ἀεὶ προεστώτων περιεγιγνόμεθα. οὐ μέντοι ἐπὶ πολύ γ' ἂν ἐδοκοῦμεν δυνηθῆναι, εἰ μὴ ὁ πόλεμος ὅδε κατέστη, παραδείγμασι χρώ-12μενοι τοῖς ἐς τοὺς ἄλλους. τίς οὖν αὕτη ἡ φιλία ἐγίγνετο;

ten, sie müssten, um die Herrschaft zu gewinnen, die Sache mit schönem Vorwand, mehr mit List (γνώμης), als mit Gewalt angreifen. Mox ἐς τὴν ἀρχὴν est in Beziehung auf die Herrschaft. Paulo post primum εὐπρέπεια λόγου explicatur inde a verbis ἅμα — ξυστρατεύειν, deinde ἡ γνώμης ἔφοδος explicatur his: ἐν τῷ αὐτῷ — ἕξειν. In his porro inter se respondet ἅμα μὲν — ἐν τῷ αὐτῷ δέ, ut 4, 73. *Nobis enim documento utebantur, dicentes, etiamsi alii coacti se adiuvare perhiberentur, eos certe, qui ius paris suffragii haberent, invitos sibi auxilium non laturos esse nisi ii, quos aggrediuntur, aliquid deliquissent.* Ἄκοντας igitur arte cum ξυστρατεύειν iungendum. Ex falsa huius loci interpretatione glossa Hesychii orta est: οὐκ ἄκοντες, οὐχ ἑκόντες, quam Phavorin. repetit. Putaverant autem multi, ἄκοντας mutandum esse in ἑκόντας, quia vulgatae non alius sensus esse possit, quam, hic, Athenienses dixisse: nisi quos aggrederentur, delinquerent, socios sibi non invitos opem non laturos esse. Concedere igitur videri Athenienses, se a sociis non ultro adiuvari, quo εὐπρεπείᾳ eos usos esse non appareret, sed contra. At „bene animadvertendum, Thucydidem non generatim dixisse τοὺς ξυμμάχους, sed τοὺς ἰσοψήφους, quod sensum valde mutat. Quorum notionem si tenemus, et illud ἄκοντας non coniungimus, nisi cum ξυστρατεύειν, verbis εἰ μή τι ἠδίκουν οἷς ἐπῇσαν magis per se spectatis, Mytilenaeos, qui loquuntur, intelligimus hoc dicere: Athenienses libertatem nobis concesserunt non alia de causa, quam quod speciosis verbis sibi opus esse putabant ad imperium consequendum. Nobis enim documento utebantur dicentes (etiamsi alii coacti se adiuvare perhiberentur), eos certe, qui idem ius suffragii ferendi haberent (plena libertate fruerentur), invitos sibi auxilium non laturos esse (neque omnino id facturos), nisi ipsa causae aequitate permoverentur, ut participes bellorum fierent." Popp. Plenius scriptor ita dicere potuisset: ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο, μὴ ἂν τούς γε ἰσοψήφους, εἰ μή τι ἠδίκουν οἷς ἐπῇσαν, ξυστρατεύειν, οὐ γὰρ ἂν ἄκοντάς γε ξυστρατεύειν, ἰσοψήφους ὄντας.

ἐν τῷ αὐτῷ δέ] Hinc alterum incipit, quod refertur ad supra dictam γνώμης μᾶλλον ἔφοδον. Mox τὰ κράτιστα est pro τοὺς κρατίστους ἐπὶ τοὺς ἀσθενεστέρους, sicut deinde τὰ τελευταῖα pro τοὺς τελευταίους. Ad περιγιγνόμεθα intellige αὐτόνομοι ὄντες i. e. wir bleiben frei.

12. ἡ φιλία] Dind. legit ἢ φιλία, quod probans Popp. interpretatur: was war diess also für eine Freundschaft? Quocum non bene

ἢ ἐλευθερία πιστή, ἐν ᾗ παρὰ γνώμην ἀλλήλους ὑπεδεχόμεθα, καὶ οἱ μὲν ἡμᾶς ἐν τῷ πολέμῳ δεδιότες ἐθεράπευον, ἡμεῖς δὲ ἐκείνους ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τὸ αὐτὸ ἐποιοῦμεν· ὅ τε τοῖς ἄλλοις

convenit *πιστή*, num dum quaerit, qualis fuerit haec amicitia vel libertas, non potest in ipsa interrogatione includere, quid fuerit, dicens ἐλευθερίαν πιστήν. Nec recte alterum habet, *ἡ φιλία*, si verba *αὕτη ἡ* etiam ad *ἐλευθερία πιστή* pertineant (hoc sensu: wie war also diese Freundschaft und diese angeblich sichere Freiheit beschaffen?), sic enim, ut Popp. adnotavit, scribendum esset (*αὕτη ἡ*) *πιστὴ ἐλευθερία*, anteponendo adiectivum et cum eo articulum iungendo, quia *πιστή* maius momentum habere debet. Restat tertia via, eademque, puto, vera, ut ita distinguamus: *τίς οὖν αὕτη ἡ φιλία ἐγίγνετο; ἢ ἐλευθερία πιστή, ἐν ᾗ* etc. Articulum *ἡ* tuetur etiam quodammodo Dionys. A. R. 6, 78. *τίς οὖν ἡ τοιαύτη φιλία καὶ πίστις, ἐν ᾗ παρὰ γνώμην ἀλλήλους θεραπεύειν ἀναγκασθησόμεθα;* deinde *παρὰ γνώμην* est, wobei es uns nicht recht von Herzen geht sive *praeter animi sententiam.*

ὅ τε τοῖς ἄλλοις] i. e. *ac quum* (ὅ τε i. e. und wohingegen, and whereas) *aliis benevolentia maxime fidei vinculum sit, id nobis timor tantum praestat.* Paulo post *μέλλησιν* duplicem habet genitivum, alterum subiecti (*ἐκείνων*), alterum obiecti (*τῶν δεινῶν*). v. Matth. p. 699. adn. 1. Et *αὐτοί* est unsrerseits. Mox scripsi *ἰέναι* et *ἀντιμελλῆσαι* pro vulgatis *εἶναι* et *ἀντεπιμελῆσαι*, et (*ἐπ' ἐκείνοις*) *ἰέναι* quidem ex coniectura. Cass. Pal. Vat. H. Reg. D. I. E. Aug. teste Bekk. Laur. m. Vind. Vall. *ἀντεπιμελλῆσαι.* At *ἀντιμελλῆσαι* legit Schol., monuitque Dind., verbum *ἀντεπιμέλλειν* hinc relatum in lexica esse nihili, idque librariis obrepsisse consueto ex praecedente *ἀντεπιβουλεῦσαι.* „Ita, ait, ne plura conferam, infr. cap. 104. *μήτ' ἐναποθνήσκειν μήτ' ἐναποτίκτειν* liber unus pro *ἐντίκτειν.*" Heilm. coniecit *εἰ γὰρ — ἀντεπιμελῆσαί τι, ἔδει — εἶναι,* quae verba sic interpretatur: wären wir in den Umständen gewesen, dass wir mit gleichem Vortheil unsere Maasregeln und Anstalten gegen sie nehmen könnten; so hätten wir in der That bei allen jetzt erwähnten Bedenklichkeiten unser Betragen nach dem ihrigen einrichten müssen. Sed et *τι* languet, et *ἐπ' ἐκείνοις εἶναι* non potest aliud significare, nisi *ab eorum arbitrio pendere*, neque inest in verbis *ἐκ τοῦ ὁμοίου* sensus: bei allen jetzt erwähnten Bedenklichkeiten, sed idem exprimunt, quod antecedentia *ἐκ τοῦ ἴσου.* Nec melior Scholiastae explicatio: *εἰ γὰρ ἴσοι αὐτοῖς ὑπήρχομεν κατὰ δύναμιν, ὥςτε καὶ ἐπιβουλεύουσιν αὐτοῖς ἀντεπιβουλεῦσαι καὶ βραδυνόντων αὐτῶν καὶ μελλόντων ἀντιμελλῆσαι καὶ ἀντιβραδῦναι, τί ἔδει ἡμᾶς ἐπ' ἐκείνοις ταχθῆναι ἢ ὑπακούειν αὐτοῖς; ὁπότε δὲ οὐκ ἦμεν ἴσοι ἀλλ' ἐπ' ἐκείνοις ἦν τὸ ἐπιχειρεῖν καθ' ἡμῶν ὅτε θέλουσιν, ἔδει καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ἀποστῆναι αὐτῶν πρίν τι παρ' αὐτῶν παθεῖν.* Nam neque quaeritur, num Mytilenaei in potestate Atheniensium esse debuerint, sed num opus fuerit pari potestate valentibus pacem rumpere, neque illi *ἴσοι* appellari possunt, qui *ὑπ' ἄλλοις τάσσονται ἢ ὑπακούουσιν αὐτοῖς*, neque prorsus idem est *ἐπί τινι* et *ὑπό τινι εἶναι*. Herm. ita legit: *εἰ γὰρ — καὶ ἀντιμελλῆσαί τι, ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπ' ἐκείνοις εἶναι*, ubi verba *ἐπ' ἐκείνοις εἶναι* dicit dicta esse pro *τὸ ἐπ' ἐκείνοις εἶναι*, et *τι* encliticum esse, hoc sensu: *si enim potestatem habebamus, paribus viribus vicissim insidias struendi et contra moliendi aliquid, oportebat nos, quantum quidem per illos liceret, insidias vicissim struere et contra moliri pariter.* At neque *ἐπ' ἐκείνοις εἶναι* dici potest pro *τὸ ἐπ' ἐκείνοις εἶναι*, et improbari debet sententia: *quantum quidem per illos liceret.* Quid enim? si Athenienses et

μάλιστα εὔνοια πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχε· δέει τε τὸ πλέον ἢ φιλίᾳ κατεχόμενοι ξύμμαχοι ἦμεν· καὶ ὁποτέροις θᾶσσον παράσχοι ἀσφάλεια θάρσος, οὗτοι πρότεροί τι καὶ παραβήσεσθαι ἔμελλον. ὥςτε εἴ τῳ δοκοῦμεν ἀδικεῖν προαποστάντες διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν ἐς ἡμᾶς δεινῶν, αὐτοὶ οὐκ ἀνταναμείναντες σαφῶς εἰδέναι εἴ τι αὐτῶν ἔσται, οὐκ ὀρθῶς σκοπεῖ. εἰ γὰρ δυνατοὶ ἦμεν ἐκ τοῦ ἴσου καὶ ἀντεπιβουλεῦσαι καὶ ἀντιμελλῆσαι, τί ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπ' ἐκείνοις ἰέναι; ἐπ' ἐκείνοις δὲ ὄντος ἀεὶ τοῦ ἐπιχειρεῖν καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι δεῖ τὸ προαμύνασθαι.

13 Τοιαύτας ἔχοντες προφάσεις καὶ αἰτίας, ὦ Λακεδαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἀπέστημεν, σαφεῖς μὲν τοῖς ἀκούουσι γνῶναι ὡς εἰκότως ἐδράσαμεν, ἱκανὰς δὲ ἡμᾶς ἐκφοβῆσαι καὶ πρὸς ἀσφάλειάν τινα τρέψαι, βουλομένους μὲν καὶ πάλαι, ὅτε ἔτι ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐπέμψαμεν ὡς ὑμᾶς περὶ ἀποστάσεως, ὑμῶν δὲ οὐ προςδεξαμένων κωλυθέντας· νῦν δὲ ἐπειδὴ Βοιωτοὶ προὐκαλέσαντο, εὐθὺς ὑπηκούσαμεν, καὶ ἐνομίζομεν ἀποστήσεσθαι

Mytilenaei pares viribus erant, quaerine poterat, num per Athenienses Mytilenaeis liceret liberis et paribus esse, necne? An forte liberi et pares Mytilenaei existimari poterant, si ex Atheniensibus pendebat, decernere, in quantum illis liberis et paribus esse liceret? Sed praeterea Herm. aliam rationem proposuit, ut omisso ἐπί legeret ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐκείνοις εἶναι, quam rationem amplexus Popp. sic interpretatur: *Si enim aeque potentes essemus et ad insidias vicissim struendas et ad vicissim cunctandum in re quapiam, oportebat nos similes in agendo illis esse.* Recte, si ἐκ τοῦ ὁμοίου εἶναι significare posset *similes in agendo esse.* At illa verba nihil significant nisi in gleichen Umständen seyn, ut 4, 10. vel im Gleichgewicht der Macht seyn, ut hic. Agendi notionem auctori inferciens obtrusit. Et otiosum additamentum est *in re quapiam* et proinde τι falso legitur. Neque consultum est, invitis libris omnibus praepositionem ἐπί exterminare. Scriptor, ni fallor, hoc dicit: *Quid oportebat nos pari potentia et aequalibus viribus praeditos* (ἐκ τοῦ ὁμοίου) *contra eos ire? quid quum eos impetum in nos facientes propulsare potuissemus, ultro aggredi?* Proinde ἰέναι legendum est, quod tanto facilius in εἶναι mutari potuit, quia statim verba similia ἐφ' ἡμῖν εἶναι sequuntur. Ἐπί cum dativo constat hostilem aggressionem significare. v. Matth. p. 1168. δ. Quod si displicet, quia ἐπιέναι τινί vel ἰέναι ἐπί τινα frequentius sit, quid facilius mutatione ἐπ' ἐκείνους, quod in ἐκείνοις abiisse putandum est, quia mox sequitur ἐπ' ἐκείνοις δὲ ὄντος.

13. ἐνομίζομεν ἀποστήσεσθαι] sc. δεῖν ἀποστήσεσθαι. v. Lobeck. ad Phrynich. Parerg. 6. p. 753. Mox verbum ἀπόστασις duplicem sensum habet, alterum *defectionis*, qua refertur ad Athenienses; alterum *absistendi, recedendi, refugiendi*, qua ad Graecos refertur, ut 4, 118. prop. fin. οὐδενὸς γὰρ ἀποστήσονται, ὅσα ἂν δίκαια λέγητε. 7, 7. παντάπασιν ἔτι ἀφεστήκει τοῦ πολέμου. 8, 2. ὡς οὐκ ἀποστατέον ἔτι τοῦ πολέμου εἴη. Soph. Oed. C. 567. Herm. Popp. cum Gailio utrimque intelligit *defectionem*, statuens, verbis ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων significari Graecos cum Atheniensibus coniunctos. Qui autem dicas te deficere ab eo, quocum alteri servias? et qui Mytilenaei Graecos Atheniensibus parentes liberarent, nec tamen eos laederent, quamdiu hi in praesidiis Atheniensium erant? Imo notio Graecorum in universum

διπλῆν ἀπόστασιν, ἀπό τε τῶν Ἑλλήνων μὴ ξὺν κακῶς ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν, ἀπό τε Ἀθηναίων μὴ αὐτοὶ διαφθαρῆναι ὑπ' ἐκείνων ἐν ὑστέρῳ, ἀλλὰ προποιῆσαι. ἡ μέντοι ἀπόστασις ἡμῶν θᾶσσον γεγένηται καὶ ἀπαράσκευος· ᾗ καὶ μᾶλλον χρὴ ξυμμάχους δεξαμένους ἡμᾶς διὰ ταχέων βοήθειαν ἀποστέλλειν, ἵνα φαίνησθε ἀμύνοντές τε οἷς δεῖ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τοὺς πολεμίους βλάπτοντες. καιρὸς δὲ ὡς οὔπω πρότερον. νόσῳ τε γὰρ ἐφθάραται Ἀθηναῖοι καὶ χρημάτων δαπάνῃ, νῆές τε αὐτοῖς αἱ μὲν περὶ τὴν ὑμετέραν εἰσίν, αἱ δ' ἐφ' ἡμῖν τετάχαται, ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς περιουσίαν νεῶν ἔχειν, ἢν ὑμεῖς ἐν τῷ θέρει τῷδε ναυσί τε καὶ πεζῷ ἅμα ἐπεσβάλητε τὸ δεύτερον, ἀλλ' ἢ ὑμᾶς οὐκ ἀμυνοῦνται ἐπιπλέοντας ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀποχωρήσονται. νομίσῃ τε μηδεὶς ἀλλοτρίας γῆς πέρι οἰκεῖον κίνδυνον ἕξειν. ᾧ γὰρ δοκεῖ μακρὰν ἀπεῖναι ἡ Λέσβος, τὴν ὠφέλειαν αὐτῷ ἐγγύθεν παρέξει. οὐ γὰρ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἔσται ὁ πόλεμος, ὥς τις οἴεται, ἀλλὰ δι' ἣν ἡ Ἀττικὴ

tenenda est, quos profecto laedebat, quisquis a partibus Atheniensium stans Graecorum libertati adversabatur.

μὴ ξὺν κακῶς ποιεῖν] D. Ar. Chr. ξυνκακῶς, nisi quod in D. ων sup. ως eadem man. Ξυγκακῶς, quod praebent m. et ex corr. Laur., placere debebat Buttmanno Gr. max. §. 25. adn. 4. At v. praeter eos, quos 1, 1. p. 256. memoravi, Blomf. Glossar. ad Aesch. Agam. 569. et Lobeck. ad Phryn. p. 620. Popp. adde Matth. p. 1190. Spohn. ad Isocr. Panegyr. p. 12. Interpp. ad Greg. Cor. p. 446. 799. Schaef. Melet. critt. p. 68., ad Long. p. 417. Appar. Demosth. Vol. 1. p. 536. Krüg. ad Dionys. p. 21. Brem. ad Demosth. de Cherson. §. 65. Minus recte ad tmesin demonstrandam utuntur Xen. Conv. 8, 17., ubi in verbis παρά τι ποιήσῃ praepositio παρά non pertinet ad verbum, sed ad τι. Coniecerunt ξυγκακῶσαι λοιπὸν αὐτούς. Certe veram tmesin non inesse in his verbis vidit Bloomf., quia non dici potest κακῶς ξυμποιεῖν, sed ξύν magis adverbii loco est.

προποιῆσαι] i. e. *sed ut ante faceremus* sive *ut facere occuparemus* sive non exspectaremus, donec ab illis patiamur aliquid, sed eos hoc faciendo praeveniremus. Steph. Mox de ἐφθάραται v. Matth. §. 204. 6. adn. 1. p. 378. Mox τὸ δεύτερον dicit, quia incursionem ea ipsa aestate iam unam in Atticam fecerant. v. cap. 1. Et ἀπ' ἀμφοτέρων est: a Peloponneso et Mytilene naves abducerent, obviam ituri Spartanis mari et terra Atticam incursantibus. Et δι' ἣν explica ἐν ταύτῃ, δι' ἥν. Et τά τε ἡμέτερα intellige προςλήψονται, πρότερον οὐ φορολογοῦντες. Adde naves Mytilenaeorum, quas illis Athenienses ademturi erant. Mox πάθοιμεν τἄν. i. e. τοι ἄν coniecit Elmsl. ad Arist. Ach. 323., quae crasis ab hoc scriptore prorsus aliena est. v. Matth. §. 515. β. Paulo post δεινότερα intellige *saeviora, quam ii, qui serviebant antequam deficiebant.* Etenim Mytilenaei visi essent defecisse multo minus ad defectionem provocati. V. oration. Cleonis c. 39., ubi ultionem poscit a Mytilenaeis gravissimam, propter id ipsum, quod liberi defecerant." Arn. Adde cap. 36. ἐπικαλοῦντες τήν τε ἄλλην etc. Mox βοηθησάντων ὑμῶν genitivi absoluti sunt pro casu participii, quem sequens verbum postulat. v. Matth. §. 561. Sequuntur haec: τοῖς ἀφισταμένοις, velut Samiis, Thasiis, Euboensibus etc. et Spartani 1, 40. edixerant τοὺς προςήκοντας ξυμμάχους αὐτόν τινα κολάζειν.

ὠφελεῖται. ἔστι δὲ τῶν χρημάτων ἀπὸ τῶν ξυμμάχων ἡ πρόςοδος, καὶ ἔτι μείζων ἔσται, εἰ ἡμᾶς καταστρέψονται· οὔτε γὰρ ἀποστήσεται ἄλλος τά τε ἡμέτερα προςγενήσεται, πάθοιμέν τ' ἂν δεινότερα ἢ οἱ πρὶν δουλεύοντες. βοηθησάντων δὲ ὑμῶν προθύμως πόλιν τε προςλήψεσθε ναυτικὸν ἔχουσαν μέγα, οὗπερ ὑμῖν μάλιστα προςδεῖ, καὶ Ἀθηναίους ῥᾷον καθαιρήσετε ὑφαιροῦντες αὐτῶν τοὺς ξυμμάχους· θρασύτερον γὰρ πᾶς τις προςχωρήσεται· τήν τε αἰτίαν ἀποφεύξεσθε ἣν εἴχετε μὴ βοηθεῖν τοῖς ἀφισταμένοις. ἢν δ' ἐλευθεροῦντες φαίνησθε, τὸ κράτος 14 τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἕξετε. αἰσχυνθέντες οὖν τάς τε τῶν Ἑλλήνων ἐς ὑμᾶς ἐλπίδας καὶ Δία τὸν Ὀλύμπιον, ἐν οὗ τῷ ἱερῷ ἴσα καὶ ἱκέται ἐσμέν, ἐπαμύνατε Μυτιληναίοις ξύμμαχοι γενόμενοι, καὶ μὴ πρόησθε ἡμᾶς, ἴδιον μὲν τὸν κίνδυνον τῶν σωμάτων παραβαλλομένους, κοινὴν δὲ τὴν ἐκ τοῦ κατορθῶσαι ὠφέλειαν ἅπασι δώσοντας, ἔτι δὲ κοινοτέραν τὴν βλάβην, εἰ μὴ πεισθέντων ὑμῶν σφαλησόμεθα. γίγνεσθε δὲ ἄνδρες οἵουςπερ ὑμᾶς οἵ τε Ἕλληνες ἀξιοῦσι καὶ τὸ ἡμέτερον δέος βούλεται.

15 Τοιαῦτα μὲν οἱ Μυτιληναῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπειδὴ ἤκουσαν, προςδεξάμενοι τοὺς λόγους ξυμμάχους τε τοὺς Λεσβίους ἐποιήσαντο καὶ τὴν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβολὴν τοῖς τε ξυμμάχοις παροῦσι κατὰ τάχος ἔφραζον ἰέναι ἐς τὸν ἰσθμὸν τοῖς δύο μέρεσιν ὡς ποιησόμενοι, καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἀφίκοντο, καὶ ὁλκοὺς παρεσκεύαζον τῶν νεῶν ἐν τῷ ἰσθμῷ ὡς ὑπεροίσοντες ἐκ τῆς Κορίνθου ἐς τὴν πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν καὶ ναυσὶ καὶ πεζῷ ἅμα ἐπιόντες. καὶ οἱ μὲν προθύμως ταῦτα ἔπρασσον· οἱ δὲ ἄλλοι ξύμμαχοι βραδέως τε ξυνελέγοντο καὶ ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν καὶ ἀῤῥωστίᾳ τοῦ στρατεύειν.

16 Αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ κατάγνωσιν ἀσθενείας σφῶν παρασκευαζομένους, δηλῶσαι βουλόμενοι ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐγνώκασιν, ἀλλ' οἷοί τε εἰσι μὴ κινοῦντες τὸ ἐπὶ Λέσβῳ ναυτικὸν καὶ τὸ ἀπὸ Πελοποννήσου ἐπιὸν ῥᾳδίως ἀμύνεσθαι, ἐπλήρωσαν ναῦς ἑκατὸν ἐςβάντες αὐτοί τε πλὴν ἱππέων καὶ

14. *Δία τὸν Ὀλύμπιον*] In huiusmodi formulis aut semper duplicem articulum, aut neutrum positum videri narrat Krueg. de Authent. Anab. p. 61. adn., quem h. l. refellit. Popp. Mox de *δώσοντας* v. Krueg. ad Dionys. p. 322.

15. *τὴν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβολήν*] Ordo verborum hic est: *καὶ τὴν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβολὴν ὡς ποιησόμενοι, τοῖς τε ξυμμάχοις — ἔφραζον, καὶ αὐτοί* etc. Mox de sociis messis tempore cunctantibus v. Od. Muell. Dor. 1. p. 180. Et *ἐν ἀῤῥωστίᾳ εἶναι* veteres Grammatici explicant *ἐν ἀπροθυμίᾳ εἶναι.*

16. *ναῦς ἑκατόν*] Popp. has naves easdem esse putat, quae 2, 24. memorantur. Krueg. ad Dionys. p. 311. Suspicatur, naves centum ineunte bello sepositas iam tum (quarto belli anno, in quo nunc sumus) adhibitas esse, quod Thuc. 8, 15., ubi mille talenta, quae eodem et

πεντακοσιομεδίμνων καὶ οἱ μέτοικοι, καὶ παρὰ τὸν ἰσθμὸν ἐναγαγόντες ἐπίδειξίν τε ἐποιοῦντο καὶ ἀποβάσεις τῆς Πελοποννήσου ᾗ δοκοῖ αὐτοῖς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὁρῶντες πολὺν τὸν παράλογον τά τε ὑπὸ τῶν Λεσβίων ῥηθέντα ἡγοῦντο οὐκ ἀληθῆ καὶ ἄπορα νομίζοντες ὡς αὐτοῖς καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα οὐ παρῆσαν καὶ ἠγγέλλοντο καὶ αἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων τὴν περιοικίδα αὐτῶν πορθοῦσαι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. ὕστερον δὲ ναυτικὸν παρεσκεύαζον ὅ,τι πέμψουσιν ἐς τὴν Λέσβον, καὶ κατὰ πόλεις ἐπήγγελλον τεσσαράκοντα νεῶν πλῆθος, καὶ ναύαρχον προςέταξαν Ἀλκίδαν, ὃς ἔμελλεν ἐπιπλεύσεσθαι. ἀνεχώρησαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους εἶδον. καὶ κατὰ τὸν χρόνον 17 τοῦτον ὃν αἱ νῆες ἔπλεον ἐν τοῖς πλεῖσται δὴ νῆες ἅμ' αὐτοῖς

tempore et consilio seposita erant, mota esse refert, navium istarum centum mentionem non faciat. Mox de equitibus et pentacosiomedimnis v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 29. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 155. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 204. §. 108. Solon quatuor classes populi Attici instituerat, quarum in prima pentacosiomedimni erant, sive ii, qui ex proprio fundo quingenos frumenti medimnos totidemque fluidi metretas colligerent; in secunda, qui trecenos, et equo alendo essent, equo inquam pugnare apto, cui addendus erat alter, quo servus veheretur, quibus scilicet etiam iugo ad arandos agros opus erat: hi dicti sunt equites. Tertia classis Zeugitae erant, quibus a iugo (ζεύγει) nomen inventum est, quod colendo agro alebant, quorumque proventus ducenorum medimnorum, parisque fluidi mensurae aestimabatur. In infima classe Thetes erant, qui infra censum Zeugitarum censebantur. Hi plerique χειροτέχναι erant et inter leviter armatos stipendia merebant, quemadmodum in Sparta perioeci. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 27. De medimno v. Boeckh. l. c. 1. p. 99 sqq. „Addi potest, eo tempore Athenis medimnos farris constitisse binis drachmis, ut census pecuniarius primae classis fuerit millen. drachmarum sive denarum minarum (i. e. 600 Imperial. Boruss.) v. Leak. Athen. p. 415. adn. 10. (p. 434. vers. Germ.) Aristot. Polit. 2, 10. Polluc. 8, 129. 130. Plut. V. Solon. 18.“ Arn. Adde Boeckh. l. c. p. 102 sqq.

ἄπορα νομίζοντες] sc. τὰ ὑπὸ τῶν Λεσβίων ῥηθέντα, ut ῥηθέντα hic valeat *mandata*, *imperata*. Popp. Mox de πορθοῦσαι v. Matth. §. 1092. init. et futurum simplex in ὅ, τι πέμψουσιν positum pro ἔμελλον πέμψειν. Deinde supple: ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους ἀναχωρήσαντας εἶδον.

17. ἐν τοῖς πλεῖσται] v. Herm. ad Vig. p. 787, 250. Reiz. de accent. Incl. p. 17. Wolf. Matth. p. 583. 584. lit. r. Mox structura haec esse videtur: νῆες αὐτοῖς ἐνεργοὶ ἅμα κάλλει ἐγένοντο. At Arn. ἅμα seiungens a κάλλει convertit on active service in fine condition, quod vix permittere solum dativum, Popp. obloquitur. Ipse cum H. Muellero κάλλει pendere facit ab ἐνεργοί interpretans: durch ihre treffliche Ausrüstung vorzüglich brauchbar, et ἅμα intelligit esse uno eodemque tempore. Schol. ἐνεργοί, αἱ τὸ ἔργον ποιοῦσαι τῶν νεῶν, τουτέστι πλώιμοι καὶ χρησταί, dienstthuende Schiffe. Ceterum in enumeratione harum navium aliquid repugnans inesse videtur cum iis, quae dixerat 2, 13., Atheniensibus ineunte bello fuisse τριήρεις τὰς πλωίμους τριακοσίας et 24., ubi narraverat, ex trecentis navibus centum quotannis reservatas esse, unde efficitur, non plus ducenas naves bello ad-

ἐνεργοὶ κάλλει ἐγένοντο, παραπλήσιαι δὲ καὶ ἔτι πλείους ἀρχομένου τοῦ πολέμου. τήν τε γὰρ Ἀττικὴν καὶ Εὔβοιαν καὶ Σαλαμῖνα ἑκατὸν ἐφύλασσον καὶ περὶ Πελοπόννησον ἕτεραι ἑκατὸν ἦσαν, χωρὶς δὲ αἱ περὶ Ποτίδαιαν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὥςτε αἱ πᾶσαι ἅμα ἐγίγνοντο ἐν ἑνὶ θέρει διακόσιαι καὶ πεντήκοντα. καὶ τὰ χρήματα τοῦτο μάλιστα ὑπανάλωσε μετὰ Ποτιδαίας. τήν τε γὰρ Ποτίδαιαν δίδραχμοι ὁπλῖται ἐφρούρουν, αὑτῷ γὰρ καὶ ὑπηρέτῃ δραχμὴν ἐλάμβανε τῆς ἡμέρας, τριςχίλιοι μὲν οἱ πρῶτοι, ὧν οὐκ ἐλάσσους διεπολιόρκησαν, ἑξακόσιοι δὲ καὶ χίλιοι μετὰ Φορμίωνος, οἳ προαπῆλθον· νῆές τε αἱ πᾶσαι τὸν αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. τὰ μὲν οὖν χρήματα οὕτως ὑπαναλώθη τὸ πρῶτον καὶ νῆες τοσαῦται δὴ πλεῖσται ἐπληρώθησαν.

18 Μυτιληναῖοι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸν ἰσθμὸν ἦσαν ἐπὶ Μήθυμναν ὡς προδιδομένην ἐστράτευσαν κατὰ γῆν αὐτοί τε καὶ οἱ ἐπίκουροι· καὶ προςβαλόντες τῇ πόλει, ἐπειδὴ οὐ προὐχώρει ᾗ προςεδέχοντο, ἀπῆλθον ἐπ' Ἀντίσσης καὶ Πύῤῥας καὶ Ἐρέσσου καὶ καταστησάμενοι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις βεβαιότερα καὶ τείχη κρατύναντες διὰ τάχους ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου. ἐστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Μηθυμναῖοι ἀναχωρησάντων αὐτῶν ἐπ' Ἄντισσαν· καὶ ἐκβοηθείας τινὸς γε-

hiberi potuisse. Atqui hic memorat ducentas quinquaginta belli usibus inservire. „Cuius difficultatis haec probabilis solutio est, illas centum naves non sepositas esse ante aestatem vertentem, postquam exercitus Peloponnesiorum abierat, quare initio maior numerus in mari versans (ἐνεργός) prope patriam praesidio esse poterat. Qui numerus, quum repertus esset non necessarius esse, valde imminutus effecit, ut centenae quotannis naves sepositae reservarentur. Non autem centum naves serius oram Atticam et Salaminem custodisse, apparet ex narratione facti per Cnemum et Brasidam in Piraeum conatus 2, 93., ubi illi non inveniebant opes sibi resistere validas. Neque usquam scriptor reperitur loquens de navibus Atticis custodientibus sinum Saronicum praeter tres, quae quodammodo portum Megarae obsidebant." Arn. Mox de hoplitis mercedem binarum drachmarum obtinentibus v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 131. 292 sqq. per totum c. 22. adde p. 258 sq. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 120, 21. 426. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 294, 16. Quod autem paulo post idem stipendium navibus datum esse perhibetur, non in hanc sententiam accipiendum esse, ut binas, sed ut singulas drachmas nautis et classiariis, quippe quibus ministri non fuerint, solutas esse censeamus, adnotavit Bloomf.

18. προδιδομένην] Participium praesentis pro participio futuri, quia sententia proprie haec est: *putantes parari ibi proditionem*, esse ibi proditores, per quos urbs sibi traderetur. Popp. De voce αὐτερέται v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 301. Mox Bloomf. praefert scripturam pessimorum librorum ἔστιν ᾗ, quae Arnoldo videtur correctio esse, et ἐγκατοικοδομεῖν εἰς τόπον recte dici, demonstrat Schneid. Lex. Gr., ut Popp. adnotavit. Paulo post ἐν κύκλῳ, alibi fere semper sine praepositione κύκλῳ dixit. Utrumque tamen sine discrimine dici, et apud ipsum Thuc. c. 74. ἐν κύκλῳ redire, monuit Popp. Denique pro ἐγκατῳκοδόμηται Vall. praesens habet. Bekk. in praef. ed. min. coniecit ἐγκατῳκοδομήθη. Arn. perfectum tuetur, interpretans there are built in it.

νομένης πληγέντες ὑπό τε τῶν Ἀντισσαίων καὶ τῶν ἐπικούρων ἀπέθανόν τε πολλοὶ καὶ ἀνεχώρησαν οἱ λοιποὶ κατὰ τάχος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι ταῦτα τούς τε Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας καὶ τοὺς σφετέρους στρατιώτας οὐχ ἱκανοὺς ὄντας εἴργειν πέμπουσι περὶ τὸ φθινόπωρον ἤδη ἀρχόμενον Πάχητα τὸν Ἐπικούρου στρατηγὸν καὶ χιλίους ὁπλίτας ἑαυτῶν. οἱ δὲ αὐτερέται πλεύσαντες τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται καὶ περιτειχίζουσι Μυτιλήνην ἐν κύκλῳ ἁπλῷ τείχει· φρούρια δὲ ἔστιν οἳ ἐπὶ τῶν καρτερῶν ἐγκατῳκοδόμηται. καὶ ἡ μὲν Μυτιλήνη κατὰ κράτος ἤδη ἀμφοτέρωθεν καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης εἴργετο καὶ ὁ χειμὼν ἤρχετο γίγνεσθαι.

19 Προςδεόμενοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρημάτων ἐς τὴν πολιορκίαν καὶ αὐτοὶ ἐςενεγκόντες τότε πρῶτον ἐςφορὰν διακόσια τάλαντα ἐξέπεμψαν καὶ ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους ἀργυρολόγους ναῦς δώδεκα καὶ Λυσικλέα πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν. ὁ δὲ ἄλλα τε ἠργυρολόγει καὶ περιέπλει, καὶ τῆς Καρίας ἐκ Μυοῦντος ἀναβὰς διὰ τοῦ Μαιάνδρου πεδίου μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου, ἐπιθεμένων τῶν Καρῶν καὶ Ἀναιιτῶν αὐτός τε διαφθείρεται καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς πολλοί.

20 Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Πλαταιῆς, ἔτι γὰρ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν, ἐπειδὴ τῷ τε σίτῳ ἐπιλιπόντι ἐπιέζοντο καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν οὐδεμία ἐλπὶς ἦν τιμωρίας οὐδὲ ἄλλη σωτηρία ἐφαίνετο, ἐπιβουλεύουσιν αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων οἱ ξυμπολιορκούμενοι πρῶτον μὲν πάντες ἐξελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τὰ τείχη τῶν πολεμίων, ἢν δύνωνται βιάσασθαι, ἐςηγησαμένου τὴν πεῖραν αὐτοῖς Θεαινέτου τε τοῦ Τολμίδου ἀνδρὸς μάντεως καὶ Εὐπομπίδου τοῦ Δαϊμάχου, ὃς καὶ ἐστρατήγει· ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις ἀπώκνησάν πως τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι, ἐς δὲ ἄνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσι μάλιστα ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐθελονταὶ τρόπῳ τοιῷδε. κλίμακας ἐποιήσαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολεμίων· ξυνεμετρήσαντο δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων ᾗ ἔτυχε πρὸς σφᾶς οὐκ ἐξαληλιμμένον

19. ἐςφοράν] i. e. Vermögenssteuer. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. ineunte et de hoc ipso loco p. 4. adn. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 136. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 41. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 315, 10. De Lysicle v. Schol. Arist. Equ. 132. 736. 762. Eum Abronychi filium fuisse ex Herodot. 8, 21. Thuc. 1, 91. colligit Krueg. ad Dionys. p.328. Deinde Anaeitae sunt exules Samiorum, qui Anaeam in continente adverso traiecti Peloponnesios opibus iuvabant. v. 4, 75. 8, 19. et Krueg. ad Dionys. l. c. adn. 19. Mox ἄλλης in verbis τῆς ἄλλης στρατιᾶς om. nonnulli libri, Krueg. l. c. omissum volebat, at tuetur locus 3, 112. Δημοσθένης καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα et, quem Popp. citavit Xenoph. Cyrop. 6, 4, 1. Κῦρος μὲν ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατός etc. Haack. contulit Tacit. 4. Hist. 56. *legatis interfectis ceterum vulgus facile accessurum.*

20. ἐξαληλιμμένον] Moeris ex h. l. commemorans itidem ut Schol. interpretatur κεχρισμένον. v. ibi interpp. p. 144. At Zonar., Suid. et Hesych. explicant per ἠλειμμένος. Interpretor noch nicht

τὸ τεῖχος αὐτῶν. ἠριθμοῦντο δὲ πολλοὶ ἅμα τὰς ἐπιβολὰς καὶ ἔμελλον οἱ μέν τινες ἁμαρτήσεσθαι, οἱ δὲ πλείους τεύξεσθαι τοῦ ἀληθοῦς λογισμοῦ ἄλλως τε καὶ πολλάκις ἀριθμοῦντες καὶ ἅμα οὐ πολὺ ἀπέχοντες, ἀλλὰ ῥᾳδίως καθορωμένου ἐς ὃ ἐβούλοντο τοῦ τείχους. τὴν μὲν οὖν ξυμμέτρησιν τῶν κλιμάκων οὕτως ἔλαβον, ἐκ τοῦ πάχους τῆς πλίνθου εἰκάσαντες τὸ μέτρον. 21 τὸ δὲ τεῖχος ἦν τῶν Πελοποννησίων τοιόνδε τῇ οἰκοδομήσει. εἶχε μὲν δύο τοὺς περιβόλους, πρός τε Πλαταιῶν καὶ εἴ τις ἔξωθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ἐπίοι, διεῖχον δὲ οἱ περίβολοι ἑκκαίδεκα πόδας μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων· τὸ οὖν μεταξὺ τοῦτο, οἱ ἑκκαίδεκα πόδες, τοῖς φύλαξιν οἰκήματα διανενεμημένα ᾠκοδόμητο, καὶ ἦν ξυνεχῆ ὥςτε ἓν φαίνεσθαι τεῖχος παχὺ ἐπάλξεις ἔχον ἀμφοτέρωθεν. διὰ δέκα δὲ ἐπάλξεων πύργοι ἦσαν μεγάλοι καὶ ἰσοπλατεῖς τῷ τείχει, διήκοντες ἔς τε τὸ ἔσω μέτωπον αὐτοῦ καὶ οἱ αὐτοὶ καὶ ἐς τὸ ἔξω, ὥςτε πάροδον μὴ εἶναι παρὰ πύργον,

recht (ἐξ) überworfen. Bloomf. whitewashed, not plastered. Arn. not thoroughly whitewashed, existimans scriptorem significare, opus non ita absolutum fuisse, ut strata laterum non distingui et numerari possent, ut si externa facies domus tantum est dealbata, non trullisata sive tectorio obducta. Pollux 7, 124. distinguit χρίειν et ἀλείφειν, haec enim eius verba sunt: τιτάνῳ δὲ χρίειν, εἶτα ἀλείφειν, ἐπαλείφειν, καταλείφειν, ἐξαλείφειν, quo gradus dealbandi significantur. Mox medium ἠριθμοῦντο est sie zählten ein jeder für sich. Paulo post, ubi hic sensus non obtinet, activum ἀριθμοῦντες habet.

ἐς ὃ ἐβούλοντο] Contra linguae leges Kistem. et Arn. *in quantum cupiebant* (supplentes καθορᾶν) interpretantur, quae ἐς ὅσον dicenda erant. Schol. θεῖναι κλίμακας, Haack. in ed. 1. ἰέναι subaudit, utrumque male, quia neutrum in serie verborum inest. Melius Dukas καθορᾶν repetit, quod nunc probat Haack., docens ἐς cum cernendi verbis recte iungi ut 4, 18. ἐς τὰς ξυμφορὰς ἀπιδόντες. Sed καθορᾶν nec eandem vim habet, quam ἐφορᾶν, et nunc ipsum transitive in καθορωμένου τοῦ τείχους legitur, et καθορᾶν ἔς τι, quod alibi *despicere in aliquid* significat, si valeat hic *in aliquid intueri, oculos vertere* (nach etwas hinblicken), ob ἐβούλοντο multo minus aptum quam καθορᾶν τι, *aliquid perspicere, penitus conspicere et cognoscere.* Nos igitur ἐς ὃ ἐβούλοντο convertimus worauf sie hinwollten, worauf sie es abgesehen hatten, whereto they designed Bloomf. (qui tamen ἐλθεῖν, ἰέναι aut simile verbum suppleri vult). Conf. Matth. §. 535. adn. 2. Popp. De re conf. Liv. 25, 23.

21. Ad explicandam hanc descriptionem oppugnationis Plataearum plura conferunt Lips. 2. Poliorc. 1. et Casaub. ad Polyb. p. 181. Duk. adde Mans. Spart. 2. p. 405 sqq.

οἰκήματα] i. e. der Zwischenraum von 16 Fuss war zu einer unter sie vertheilten Wohnung angelegt. Τὸ μεταξὺ est nominativus, cuius appositio sunt verba οἱ ἑκκαίδεκα πόδες. Nos dicturi fuissemus τὸ μεταξὺ τὸ ἑκκαίδεκα ποδῶν. v. Matth. p. 794. 5. Arn. confert Herodot. 1, 180. τὸ δὲ ἀπὸ τούτων, αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἱμασιὴ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. Bloomf. addit Appian. B. C. 4, 106. Vol. 2. p. 667, 10. Schw. τὸ δὲ μέσον τῶν λόφων τὰ ὀκτὼ στάδια δίοδος ἦν. Mox χειμὼν νοτερός est ventosa pluviaque tempestas, quam paucis interiectis dicit χειμέρινον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ, importunam pluvia ventisque.

ἀλλὰ δι' αὐτῶν μέσων διῇεσαν. τὰς οὖν νύκτας ὁπότε χειμὼν εἴη νοτερός, τὰς μὲν ἐπάλξεις ἀπέλειπον, ἐκ δὲ τῶν πύργων ὄντων δι' ὀλίγου καὶ ἄνωθεν στεγανῶν τὴν φυλακὴν ἐποιοῦντο. τὸ μὲν οὖν τεῖχος ᾧ περιεφρουροῦντο οἱ Πλαταιῆς τοιοῦτον ἦν. 22 οἱ δ', ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμα ἀσέληνον ἐξῄεσαν· ἡγοῦντο δὲ οἵπερ καὶ τῆς πείρας αἴτιοι ἦσαν. καὶ πρῶτον μὲν τὴν τάφρον διέβησαν ἣ περιεῖχεν αὐτούς, ἔπειτα προςέμιξαν τῷ τείχει τῶν πολεμίων λαθόντες τοὺς φύλακας, ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν μὲν οὐ προϊδόντων αὐτῶν, ψόφῳ δὲ τῷ ἐκ τοῦ προςιέναι αὐτοὺς ἀντιπαταγοῦντος τοῦ ἀνέμου οὐ κατακουσάντων· ἅμα δὲ καὶ διέχοντες πολὺ ᾖεσαν, ὅπως τὰ ὅπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἴσθησιν παρέχοι. ἦσαν δὲ εὐσταλεῖς τε τῇ ὁπλίσει καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα μόνον ὑποδεδεμένοι ἀσφαλείας ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πηλόν. κατὰ οὖν μεταπύργιον προςέμισγον πρὸς τὰς ἐπάλξεις, εἰδότες ὅτι ἐρῆμοί εἰσι, πρῶτον μὲν οἱ τὰς κλίμακας φέροντες καὶ προςέθεσαν· ἔπειτα ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαινον, ὧν ἡγεῖτο Ἀμμέας ὁ Κοροίβου καὶ πρῶτος ἀνέβη, μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ ἑπόμενοι ἓξ ἐφ' ἑκάτερον τῶν πύργων ἀνέβαινον· ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκεῖνοι ῥᾷον προςβαίνοιεν, καὶ ἔμελλον δώσειν ὁπότε πρὸς τοῖς πολεμίοις εἴησαν. ὡς δὲ ἄνω πλείους ἐγένοντο, ᾔσθοντο οἱ ἐκ τῶν πύργων φύλακες· κατέβαλε γάρ τις τῶν Πλαταιῶν ἀντιλαμβανόμενος ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων κεραμίδα, ἣ πεσοῦσα δοῦπον ἐποίησε. καὶ αὐτίκα βοὴ ἦν, το δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος

22. *τῆς πείρας αἴτιοι*] sc. Theaenetus, vates, et Eupompidas, praetor. Mox structura haec est: *ἔλαθον τοὺς φύλακας, ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν μὲν οὐ προϊδόντας, ὅτι δὲ ψόφῳ τῷ ἐκ τοῦ προςιέναι αὐτοὺς ἀντεπατάγει ὁ ἄνεμος, οὐ κατακούσαντας.* Et alterum tantum pedem habebant calceatum, ut alter nudus prohiberet, ne in luto laberentur. Sinistrum autem cur calceatum habuerint, et non dextrum, Wass. explicat: „in pedem sinistrum miles fere nititur, dextra manu usurus: idque gladiatores fecerunt. Sinistrum pedem quasi pro centro habent, unde totum corpus circumagant.“ Adde Heyn. ad Virg. 7. Aen. 690. Lips. 3. de Mil. R. 7. Aristot. ap. Macrob. 5. Sat. 18. Arn. confert Gualtéri Scotti descriptionem Germanorum mercenariorum in Lay of the Last Minstrel Cant. 4. St. 18. Each better knee was bared, to aid The warriors in the escalade. Paulo post *μεταπύργιον* est intervallum inter duas turres, et hoc loco murus inter duas turres. (Curtain, Curtine.) Deinde verba *ἐφ' ἑκάτερον τῶν πύργων* significant *ad utramque turrim.* Nam dixerat *κατὰ μεταπύργιον προςέμισγον*, cuius ab utroque latere turris fuit. Mox alii libri *καὶ αὐτίκα βοὴ ἦν*, alii *βοὴ ἦν*, alii *βοή* sine *ἦν*, „*Αὐτίκα βοὴ ἦν* scripsisse Thucydidem, non *αὐτίκα βοήν*, nec *αὐτίκα βοή*, omisso *ἦν*, intelligi potest ex Hermog. *π. ἰδεῶν* 1, 12. p. 361.“ Duk.

ἐπὶ τὸ τεῖχος] Ex turribus et *ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν πύργων, ὃ τοῖς φύλαξιν οἰκήματα διανενεμημένα ᾠκοδόμητο* (c. 21.) progressus exercitus petebat murum et loricas. vid. 7, 28., ubi idem dicit *πρὸς τῇ*

ὥρμησεν: οὐ γὰρ ᾔδει ὅ,τι ἦν τὸ δεινὸν σκοτεινῆς νυκτὸς καὶ χειμῶνος ὄντος, καὶ ἅμα οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Πλαταιῶν ὑπολελειμμένοι ἐξελθόντες προςέβαλον τῷ τείχει τῶν Πελοποννησίων ἐκ τοὔμπαλιν ἢ οἱ ἄνδρες αὐτῶν ὑπερέβαινον, ὅπως ἥκιστα πρὸς αὐτοὺς τὸν νοῦν ἔχοιεν. ἐθορυβοῦντο μὲν οὖν κατὰ χώραν μένοντες, βοηθεῖν δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ τῆς ἑαυτῶν φυλακῆς, ἀλλ' ἐν ἀπόρῳ ἦσαν εἰκάσαι τὸ γιγνόμενον. καὶ οἱ τριακόσιοι αὐτῶν, οἷς ἐτέτακτο παραβοηθεῖν εἴ τι δέοι, ἐχώρουν ἔξω τοῦ τείχους πρὸς τὴν βοήν. φρυκτοί τε ἤροντο ἐς τὰς Θήβας πολέμιοι· παρανῖσχον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ τείχους φρυκτοὺς πολλοὺς πρότερον παρεσκευασμένους ἐς αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφῆ τὰ σημεῖα τῆς φρυκτωρίας τοῖς πολεμίοις ᾖ καὶ μὴ βοηθοῖεν, ἄλλο τι νομίσαντες τὸ γιγνόμενον εἶναι ἢ τὸ ὄν, πρὶν σφῶν οἱ ἄνδρες οἱ ἐξιόντες διαφύγοιεν καὶ τοῦ
23 ἀσφαλοῦς ἀντιλάβοιντο. οἱ δ' ὑπερβαίνοντες τῶν Πλαταιῶν ἐν τούτῳ, ὡς οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀναβεβήκεσαν καὶ τοῦ πύργου ἑκατέρου τοὺς φύλακας διαφθείραντες ἐκεκρατήκεσαν, τάς τε διόδους τῶν πύργων ἐνστάντες αὐτοὶ ἐφύλασσον μηδένα δι' αὐ-

ἐπάλξει et *ἐπὶ τοῦ τείχους* et 7, 37. *ἐπὶ τὰ τείχη* est *ad loricas*. Adde 8, 69. n. l. ab init. *ἐπὶ τείχει*, idemque redit 8, 94. extr. Et mox dicit, eos *κατὰ χώραν μένοντας βοηθεῖν οὐδένα τολμᾶν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φυλακῆς*, ubi *κατὰ χώραν* est auf ihrem Posten. v. interpp. ad Callim. Vol. 1. p. 184. Ern. Mox alii libri *ἔξω τοῦ τείχους*, alii *ἔξωθεν*, „quae si vera scriptura est, hoc scriptor dicit: *ἐχώρουν πρὸς τὴν βοὴν ἔξωθεν τοῦ τείχους* i. e. an der äusseren Seite der Mauer. Conf. *ἄνωθεν* 2, 102.“ ARN.

παρανῖσχον] Schol. *φρυκτοὺς πολλούς, δηλονότι φιλίους.* (Quia Peloponnesii *πολεμίους*, quare scriptor addit: *ὅπως ἀσαφῆ τὰ σημεῖα τῆς φρυκτωρίας τοῖς πολεμίοις ᾖ καὶ μὴ βοηθοῖεν.*) Addit Schol. *οἱ γὰρ φίλιοι ἀνετείνοντο καιόμενοι μέν, ἱστάμενοι δέ· οἱ δὲ πολέμιοι καιόμενοι μὲν καὶ αὐτοί, σειόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἀνατεινόντων.* Iterum Schol. ad 2, 94. *φρυκτοί εἰσι λαμπάδες τινὲς ἀπὸ ξύλων γιγνόμεναι, ἅς τινας βαστάζοντες ἄνωθεν τῶν τειχῶν ἐσήμαινον τοῖς πλησιοχώροις ἢ τοῖς συμμάχοις, ὅτ' ἂν τινας ἑώρων πολεμίους ἐπιόντας, ὡς ὅτι δεῖ προφυλάξασθαι· οὐ μόνον δὲ ἐπὶ πολεμίων τοῦτο ἐποίουν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φίλων, ὅτ' ἂν ἑώρων βοήθειαν αὐτοῖς ἐρχομένην, ἐσήμαινον πάλιν διὰ τῶν φρυκτῶν, ὡς οὐ δεῖ θορυβεῖσθαι. καὶ ὅτ' ἂν μὲν φίλους ἐδήλουν, ἐβάσταζον τοὺς φρυκτοὺς ἠρεμοῦντες· ὅτ' ἂν δὲ πολεμίους, ἐκίνουν τοὺς φρυκτούς.*

ὅπως ᾖ — βοηθοῖεν] Herm. ad Vig. nr. 350. optativum cum *ἵνα*, *ὅπως* et omnibus particulis, quae eandem vim habent, praesenti iunctum in oratione historica post praeteritum ait indicare, hunc finem esse non *ut aliquid fiat*, sed *ut aliquid fieri possit*. Cum hac observatione praesens locus minime convenit. Arnoldo videtur, transitu a coniunctivo ad optativum facto indicari, quae efficiebantur, ea non fuisse simultanea, sed coniunctivum indicare id, quod statim sequitur, optativum id, quod remotius sequitur ex actione, quam verbum primarium significat, ut optativo effectus ex effectu significetur. Quae ratio varii effectus ut declaretur, varios ait modos usurpari, et coniunctivum sic poni etiam post praeteritum primarii verbi, quia alio modo varietas effectuum distingui non posset.

τῶν ἐπιβοηθεῖν, καὶ κλίμακας προςθέντες ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς πύργοις καὶ ἐπαναβιβάσαντες ἄνδρας πλείους, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πύργων τοὺς ἐπιβοηθοῦντας καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν εἶργον βάλλοντες, οἱ δ' ἐν τούτῳ οἱ πλείους πολλὰς προςθέντες κλίμακας ἅμα καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπώσαντες διὰ τοῦ μεταπυργίου ὑπερέβαινον. ὁ δὲ διακομιζόμενος ἀεὶ ἵστατο ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξευόν τε καὶ ἠκόντιζον εἴ τις παραβοηθῶν παρὰ τὸ τεῖχος κωλυτὴς γίγνοιτο τῆς διαβάσεως. ἐπεὶ δὲ πάντες διεπεπεραίωντο, οἱ ἀπὸ τῶν πύργων, χαλεπῶς οἱ τελευταῖοι, καταβαίνοντες ἐχώρουν ἐπὶ τὴν τάφρον, καὶ ἐν τούτῳ οἱ τριακόσιοι αὐτοῖς ἐπεφέροντο λαμπάδας ἔχοντες. οἱ μὲν οὖν Πλαταιῆς ἐκείνους ἑώρων μᾶλλον ἐκ τοῦ σκότους ἑστῶτες ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου καὶ ἐτόξευόν τε καὶ ἐςηκόντιζον ἐς τὰ γυμνά, αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄντες ἧσσον διὰ τὰς λαμπάδας καθεωρῶντο, ὥςτε φθάνουσι τῶν Πλαταιῶν καὶ οἱ ὕστατοι διαβάντες τὴν τάφρον, χαλεπῶς δὲ καὶ βιαίως· κρύσταλλός τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος ἐν αὐτῇ ὥςτ' ἐπελθεῖν, ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου ἢ βορέου ὑδατώδης μᾶλλον, καὶ ἡ νὺξ τοιούτῳ

23. οἱ δ' ὑπερβαίνοντες — ἐφύλασσον — οἱ μὲν — εἶργον — οἱ δ' — οἱ πλείους — ὑπερέβαινον] Ita haec verba iungenda sunt, ubi exspectes quidem τῶν δ' ὑπερβαινόντων τῶν Πλαταιέων οἱ πρῶτοι ἐν τούτῳ, ὡς ἀναβεβήκεσαν — οἱ μέν, οἱ δέ, sed saepe, ubi res quaedam et tota et per partes suas significatur, totum illud eodem casu, quo partes, profertur. Conf. Krueg. ad Dionys. p. 305. adn. Mox verba ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς πύργοις etc. significant: *inde a muri intervallo, quod erat inter externam et internam loricam, tectis turrium scalas adclinantes.* Et κάτωθεν est *ad introitum* sive *portas turrium, per quas transitus fiebat ab uno* μεταπυργίῳ *ad alterum*, deinde ἄνωθεν est *desuper de turribus*, quas nonnulli adclinatis scalis escenderant. Mox usitatior collocatio verborum futura fuisset haec: ὁ δὲ ἀεὶ διακομιζόμενος. v. Krueg. I, c. p. 252. adn. Et παρὰ τὸ τεῖχος est längs der Mauer, et superiori quidem in parte muri ad turres. Nam ad pedem muri nulli hostes erant, siquidem praesidia murorum κατὰ χώραν μένοντες βοηθεῖν οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ τῆς ἑαυτῶν φυλακῆς c. 22. et trecenti, quibus mandatum erat extra murum adventante hoste procurrere, tum demum adveniebant, quum postremi eorum, qui turres adscenderant, muro descendere laborabant. Sagittis autem et iaculis inde a labris fossae, paulo a muro obsidionali remotioribus, petere poterant eos, qui in muro incedebant, quia ex urbe profugi loricas deiecerant: καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπώσαντες ὑπερέβαινον. Mox Arn. comma posuit et ante et post verba χαλεπῶς οἱ τελευταῖοι, ut pars tantum eorum, qui super turribus erant, aegre descensionem fecisse dicatur, ii inquam qui postremi descendebant.

ἀλλ' οἷος ἀπηλιώτου — μᾶλλον] Supra c. 22. init. narravit, noctem illam, qua murum transscendebant, obscuram et pluvia ventoque turbidam fuisse. Itaque Euro flante et Aquilone glacies quidem gigni potuit, quod alio vento non solet, sed propter humidiorem aeris temperationem non potuit ad eam crassitudinem crescere, quae coelo sereno et tranquillo fieri solet. HAACK. At scriptor non dicit, septentrione (borea) et subsolano (Euro) flantibus glaciem gigni, sed magis aquosam gigni. Itaque tantum abest, ut nisi illis ventis flantibus glacies

ἀνέμῳ ὑπονειφομένη πολὺ τὸ ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκει, ὃ μόλις ὑπερέχοντες ἐπεραιώθησαν. ἐγένετο δὲ καὶ ἡ διάφευξις αὐ-
24τοῖς μᾶλλον διὰ τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος. ὁρμήσαντες δὲ ἀπὸ τῆς τάφρου οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν ἐς Θήβας φέρουσαν ὁδὸν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ τοῦ Ἀνδροκράτους ἡρῷον, νομίζοντες ἥκιστα σφᾶς ταύτην αὐτοὺς ὑποτοπῆσαι τραπέσθαι τὴν ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ ἅμα ἑώρων τοὺς Πελοποννησίους τὴν πρὸς Κιθαιρῶνα καὶ Δρυὸς κεφαλὰς τὴν ἐπ' Ἀθηνῶν φέρουσαν μετὰ λαμπάδων διώκοντας. καὶ ἐπὶ μὲν ἓξ ἢ ἑπτὰ σταδίους οἱ Πλαταιῆς τὴν ἐπὶ τῶν Θηβῶν ἐχώρησαν, ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ᾔεσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος φέρουσαν ὁδὸν ἐς Ἐρύθρας καὶ Ὑσιὰς καὶ λαβόμενοι τῶν ὀρῶν διαφεύγουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἄνδρες δώδεκα καὶ διακόσιοι ἀπὸ πλειόνων· εἰσὶ γάρ τινες αὐτῶν οἳ ἀπετράποντο ἐς τὴν πόλιν πρὶν ὑπερβαίνειν, εἷς δ' ἐπὶ τῇ ἔξω τάφρῳ τοξότης ἐλήφθη. οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι κατὰ χώραν ἐγένοντο τῆς βοηθείας παυσάμενοι· οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς τῶν μὲν γεγενημένων εἰδότες οὐδέν, τῶν δὲ ἀποτραπομένων σφίσιν ἀπαγγειλάντων ὡς οὐδεὶς περίεστι, κή-

non gigni posse dicatur, ut aliis flantibus magis gigni firma quidem glacies posse significetur. Alii ante ἢ βορέου ratione non ferenda supplent μᾶλλον, hoc sensu: *qualis glacies gigni solet magis subsolano, quam septentrione flante, aquosior inquam.* Ad comprobandam omissionem adverbii μᾶλλον nihil valet locus Soph. Ai. 966., quem Arn. adfert, ubi positivus πικρός accipiendus est pro comparativo ea ratione, quam Herm. ad Vig. p. 884 sq. exposuit. Nihil prorsus aut in vulgata mutandum, aut in interpretatione argutandum. Testatur enim Aristot. Meteorol. 2, 6. Probl. 26, 58., septentrionem interdum adduxisse grandinem, nives, et apud Hellespontum ac Cyrenae pluviam quoque; idemque ibidem et Probl. 26, 33. 34. 57., subsolanum humidum fuisse, sed moderate humidum. v. Coraes Discours prélimin. ad Hippocr. de Aqu. Aer. et Loc. §. 65. 67. p. LXXIV. LXXV. Eiusmodi ventis flantibus, qui nives et grandinem adducunt, et moderate humidi sunt, consentaneum est, glaciem quidem fieri, sed eam non firmissimam. Ipse Thucydides verbis ἡ νὺξ τοιούτῳ ἀνέμῳ ὑπονειφομένη testimonia Aristotelis comprobat. Unde patet, subsolanum vel aquilonem non unos id effecisse, ut firma glacies fieret, sed potius id, propter quod ipse Haack. adnotavit glaciem non potuisse ad eam crassitudinem crescere, quae coelo sereno fieri solet, humidiorem dico aeris temperationem.

24. Ἀνδροκράτους] Memorat Herodot. 9, 25. Fuit hic unus ex illis heroibus, quos antestatur Archidamus 2, 74. Reliquos enumerat Plut. V. Aristid. c. 21. et paulo aliter Clemens Al. Cohortat. p. 35. Mox de Dryos Cephalis et adiacentibus oppidis v. Od. Muell. Orchom. p. 489., in v. Attica apud Ersch. et Grub. p. 215 sq. 224. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 297 sq. nr. 2. Narrationem auctoris optime interpretabitur tabula planitiei Plataearum, quam post Arnoldium, cui suppeditata est a Will. Gell., huic editioni adieci. Conf. Od. Muelleri tabulam Boeotiae et Atticae in libr. de Orchomeno et in v. Attica. Mox ἀπὸ πλειόνων dicit, scil. e numero ducentorum viginti. v. cap. 20. Paulo post κατὰ χώραν ἐγένοντο idem est, quod (ἐπαύσαντο διώκοντες, et) *in stationem suam reversi sunt*, et ἐσπένδοντο est *pacisci incipiebant, in animo habebant.*

ρυκα ἐκπέμψαντες, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἐσπένδοντο ἀναίρεσιν τοῖς νεκροῖς, μαθόντες δὲ τὸ ἀληθὲς ἐπαύσαντο. οἱ μὲν δὴ τῶν Πλαταιῶν ἄνδρες οὕτως ὑπερβάντες ἐσώθησαν.

Ἐκ δὲ τῆς Λακεδαίμονος τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τελευτῶντος 25 ἐκπέμπεται Σάλαιθος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐς Μυτιλήνην τριήρει. καὶ πλεύσας ἐς Πύῤῥαν καὶ ἐξ αὐτῆς πεζῇ κατὰ χαράδραν τινά, ᾗ ὑπερβατὸν ἦν τὸ περιτείχισμα, διαλαθὼν ἐςέρχεται ἐς τὴν Μυτιλήνην, καὶ ἔλεγε τοῖς προέδροις ὅτι ἐςβολή τε ἅμα ἐς τὴν Ἀττικὴν ἔσται καὶ αἱ τεσσαράκοντα νῆες παρέσονται ἃς ἔδει βοηθῆσαι αὐτοῖς, προαποπεμφθῆναί τε αὐτὸς τούτων ἕνεκα καὶ ἅμα τῶν ἄλλων ἐπιμελησόμενος. καὶ οἱ μὲν Μυτιληναῖοι ἐθάρσουν τε καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἧσσον εἶχον τὴν γνώμην ὥςτε ξυμβαίνειν. ὅ τε χειμὼν ἐτελεύτα οὗτος καὶ τέταρτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ τὰς 26 ἐς τὴν Μυτιλήνην δύο καὶ τεσσαράκοντα ναῦς ἀπέστειλαν ἔχοντα Ἀλκίδαν, ὃς ἦν αὐτοῖς ναύαρχος, προςτάξαντες, αὐτοὶ ἐς τὴν

25. τοῖς προέδροις] Schol. τοῖς ἄρχουσι τῶν Μυτιληναίων. v. Plehn. Lesbiac. p. 93. et Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 196, 54.

26. τὰς — δύο καὶ τεσσαράκοντα] Hic commemorat quadraginta duas naves, at supr. c. 16. 25. atque infra c. 29. 69. tantum quadraginta. Poppo suspicatur, scriptorem his locis rotundo numero navium uti maluisse, posse tamen aliquid vitii subesse, quum numerus harum navium accurate cognitus fuisse omnino non videatur; Diodorum certe 12, 55. quadraginta quinque naves exhibere.

ἔχοντα Ἀλκίδαν — προςτάξαντες] Vel ἔχοντα vel προςτάξαντες abesse malis. Steph. Thes. L. Gr. s. v. προςτάξασθαι coniecit ἄρχοντα pro ἔχοντα. Atque sic est 7, 19. Κορίνθιοι οὐ πολλῷ ὕστερον πεντακοσίους ὁπλίτας — καὶ ἄρχοντα Ἀλέξαρχον Κορίνθιον προςτάξαντες ἀπέπεμψαν. Redundanter autem dici ἄρχοντα, ὃς ἦν αὐτοῖς ναύαρχος, προςτάξαντες, quis dicat? quum ἄρχων universe significet praefecturam, ναύαρχος autem certum militiae honorem, et quum etiam alius quam nauarchus dux illius expeditionis esse potuerit, quamquam brevius alibi (ut c. 16.) loquutum scriptorem esse non infitior: καὶ ναύαρχον προςέταξαν Ἀλκίδαν. Atque de participio προςτάξαντες abundanter adiecto nota res est; statim v. Krueg. ad Dionys. p. 290. adn., qui tamen male vulgatam huius loci tuetur verbis 7, 19. Quis enim est, quin videat, aliud esse ἄρχοντα, aliud ἔχοντα προςτάξαντες, et illud quidem recte, hoc minus recte his locis ambobus dici, quia in ἔχοντα προςτάξαντες intolerabilis tautologia inest, in ἄρχοντα πρ. hic sensus: *hoplitas miserunt, quibus ducem Alexarchum praefecerunt.* Nec magis praesens locus conferri potest cum Xen. Anab. 1, 2, 21. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἧκεν ἄγγελος λέγων, ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ᾔσθετο τό τε Μένωνος στράτευμα ὅτι ἤδη ἐν τῇ Κιλικίᾳ ἦν — καὶ ὅτι τριήρεις ἤκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Τάμων ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. Haec enim verba hoc modo ordinanda sunt: ὅτι ἤκουε Τάμων ἔχοντα τριήρεις τὰς Λακ. κ. αὐτοῦ Κύρου περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας etc. Quid, quaeso, hic locus valeat ad excusandam scripturam praesentis loci ἔχοντα προςτάξαντες? Mox Cleomenes et Plistoanax filii erant Pausaniae illius, qui apud Plataeas Persas fuderat. Plistoanax tum exul agebat in Arcadia in delubro Io-

Ἀττικὴν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐςέβαλον, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβούμενοι ἧσσον ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Μυτιλήνην καταπλεούσαις ἐπιβοηθήσωσιν. ἡγεῖτο δὲ τῆς ἐςβολῆς ταύτης Κλεομένης ὑπὲρ Παυσανίου τοῦ Πλειστοάνακτος υἱέος βασιλέως ὄντος καὶ νεωτέρου ἔτι, πατρὸς δὲ ἀδελφὸς ὤν. ἐδῄωσαν δὲ τῆς Ἀττικῆς τά τε πρότερον τετμημένα [καὶ] εἴ τι ἐβεβλαστήκει, καὶ ὅσα ἐν ταῖς πρὶν ἐςβολαῖς παρελέλειπτο· καὶ ἡ ἐςβολὴ αὕτη χαλεπωτάτη ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις μετὰ τὴν δευτέραν. ἐπιμένοντες γὰρ ἀεὶ ἀπὸ τῆς Λέσβου τι πεύσεσθαι τῶν νεῶν ἔργον ὡς ἤδη πεπεραιωμένων ἐπεξῆλθον τὰ πολλὰ τέμνοντες.

vis Lycaei. v. Thuc. 1, 114. 2, 21. Plut. V. Pericl. 22. Reverso Pausanias filius regnum reddidit. v. Thuc. 5, 16. 17. 33. 75. et Mans. Spart. 2. p. 319 sq. adn. Deinde *νεωτέρου* est *tenuiori aetate, quam qui exercitui praeesse posset.*

καὶ εἴ τι ἐβεβλαστήκει] Creberrimus est *τε* et *καί* particulis Thucydides, eas ut ambas ponat saepe ubi ceteri scriptores neutra solent uti. Sed hic tamen illas nimium cumularunt librarii. Nam neque *καὶ εἰ* licet coniungi, id ut sit *etiamsi*, quod ineptum plane foret, neque ad *τά τε πρότερον τετμημένα* referri *καὶ εἴ τι ἐβεβλαστήκει*, quum fruges ab terra, quippe quicum unam constituant notionem coniunctae, dissociari nequeant. Est delenda *καί* particula, ut sic procedat oratio: *ἐδῄωσαν τά τε πρότερον τετμημένα εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα παρελέλειπτο. Vastarunt*, ait, *tum eisdem quibus antea vastarunt in locis quidquid succrevisset interea, tum praetermissa prius et integra adhuc.* Dind. Arn. existimat verba *καὶ εἴ τι ἐβεβλαστηκει* aliquanto plus continere, quam verba *ἐδῄωσαν τὰ πρότερον τετμημένα.* Non solum vastabant, ait, ut solebant, eas partes Atticae, quas antea, sed etiam operam dabant, si qui surculi succreverant ex radicibus olearum, vitium et ficorum, quas ceciderant priori occasione. Verum hoc ipsum, quod Arn. vult, verba dicunt duntaxat deleto *καί*, sin *καί* retinetur, non aliter fieri potest, quam ut *τὰ βλαστόντα* et *τὰ πρότερον τετμημένα* diversa fuerint. Si quid *ἐν τοῖς πρότερον τετμημένοις* vastarunt, id *τὸ βλαστόν* erat, et nihil praeterea. Cur igitur quasi diversa ponens diceret *καὶ εἴ τι ἐβεβλαστήκει?* Sin interpreteris: *adeo si quid succreverat*, quaeras, cur *adeo*, si nihil prorsus nisi quod succrevisset, vastari potuisse sponte intelligitur; nec potest unum verbum *ἐβεβλαστήκει* significare: *vel si quid modo levium surculorum succreverat*, quae videtur Arnoldi sententia esse. Addo Haackii explicationem: „*τὰ πρότερον τετμημένα* si accipias loca, ut fieri solet, passim, non ubique, ab hoste vastata, ut in iis partim relinquerentur, partim succrescerent, quae in secunda populatione corrumpi possent, vulgata nihil offensionis habet, quam libri omnes tuentur.“ Is igitur *τὰ πρότερον τετμημένα* duobus incisis *καὶ εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα — παρελέλειπτο* accuratius definiri putat. Cui rei Popp. iure affirmat obstare particulam *τε* post *τά* positam, quae *τά τε πρότερον τετμημένα καὶ ὅσα ἐν ταῖς πρὶν ἐςβολαῖς παρελέλειπτο* inter se ex adverso poni docet.

μετὰ τὴν δευτέραν] Secunda enim incursio fuit gravissima. v. Thuc. 2, 55. 57. Mox in *ἐπιμένοντες* inest sensus *ἐπιμένοντες καὶ προςδοκῶντες.* Simili cum brevitate Latini dicunt *exspectare*, ubi volunt dicere exspectare, dum alicuius rei finis adsit, ut Cic. d. Orat. 1, 36. *quos multas horas exspectavit — Scaevola* i. e. exspectavit dum perorassent. Adde Auct. de Caus. corrupt. eloqu. 20. init.

ὡς δ' οὐδὲν ἀπέβαινεν αὐτοῖς ὧν προςεδέχοντο καὶ ἐπελελοίπει ὁ σῖτος, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐν τούτῳ, ὡς αἵ τε νῆες αὐτοῖς οὐχ 27 ἧκον ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ ἐνεχρόνιζον καὶ ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, ἀναγκάζονται ξυμβαίνειν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τάδε. ὁ Σάλαιθος καὶ αὐτὸς οὐ προςδεχόμενος ἔτι τὰς ναῦς ὁπλίζει τὸν δῆμον πρότερον ψιλὸν ὄντα ὡς ἐπεξιὼν τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ δὲ ἐπειδὴ ἔλαβον ὅπλα, οὔτε ἠκροῶντο ἔτι τῶν ἀρχόντων, κατὰ ξυλλόγους τε γιγνόμενοι ἢ τὸν σῖτον ἐκέλευον τοὺς δυνατοὺς φέρειν ἐς τὸ φανερὸν καὶ διανέμειν ἅπασιν, ἢ αὐτοὶ ξυγχωρήσαντες πρὸς Ἀθηναίους ἔφασαν παραδώσειν τὴν πόλιν. γνόντες δὲ οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν οὔτ' ἀποκωλύσειν δυ- 28 νατοὶ ὄντες, εἴ τ' ἀπομονωθήσονται τῆς ξυμβάσεως, κινδυνεύσοντες, ποιοῦνται κοινῇ ὁμολογίαν πρός τε Πάχητα καὶ τὸ στρατόπεδον ὥςτε Ἀθηναίοις μὲν ἐξεῖναι βουλεῦσαι περὶ Μυτιληναίων ὁποῖον ἄν τι βούλωνται καὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, πρεσβείαν δὲ ἀποστέλλειν ἐς τὰς Ἀθήνας Μυτιληναίους περὶ ἑαυτῶν· ἐν ὅσῳ δ' ἂν πάλιν ἔλθωσι Πάχητα μήτε δῆσαι Μυτιληναίων μηδένα μήτε ἀνδραποδίσαι μήτε ἀποκτεῖναι. ἡ μὲν ξύμβασις αὕτη ἐγένετο. οἱ δὲ πράξαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τῶν Μυτιληναίων περιδεεῖς ὄντες, ὡς ἡ στρατιὰ ἐςῆλθεν, οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ὅμως καθίζουσι· Πάχης δ' ἀναστήσας αὐτοὺς ὥςτε μὴ ἀδικῆσαι, κατατίθεται ἐς Τένεδον μέχρι οὗ τοῖς Ἀθηναίοις τι δόξῃ. πέμψας δὲ καὶ ἐς τὴν Ἄντισσαν τριήρεις προςεκτήσατο καὶ τἄλλα τὰ περὶ τὸ στρατόπεδον καθίστατο ᾗ αὐτῷ ἐδόκει.

Οἱ δ' ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶ Πελοποννήσιοι, οὓς ἔδει 29 ἐν τάχει παραγενέσθαι, πλέοντες περί τε αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πλοῦν σχολαῖοι κομισθέντες τοὺς μὲν ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους λανθάνουσι, πρὶν δὴ τῇ Δήλῳ ἔσχον, προςμίξαντες δ' ἀπ' αὐτῆς τῇ Ἰκάρῳ καὶ

27. ψιλὸν ὄντα] Participium om. Cass. Aug. Id si omittitur, forma orationis eadem erit, quae 1, 49. in verbis ἐνέπρησάν τε τὰς σκηνὰς ἐρήμους i. e. die Zelte, welche leer waren sive weil sie leer waren — sic praesenti loco: das Volk, das früher leicht bewaffnet war. Sin articulum addas τὰς σκηνὰς τὰς ἐρήμους, et τὸν δῆμον τὸν ψιλόν, hic sensus erit: von den Zelten diejenigen, welche leer waren. v. Krueg. de Xen. Anab. p. 43. Videtur autem significare voluisse, totum populum leviter armatum fuisse. Recte igitur articulus deest. Nec secus participio careri posse, demonstrat tum locus modo adscriptus, tum alii, quos v. ap. Popp. 1. Commentt. p. 311 sq., velut 6, 34. 37. 7, 70. Adde interpp. ad Soph. Tr. 959.

28. οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν] i. e. *qui reipublicae praeerant.* v. Krueg. ad Dionys. p. 269. adn. Mox verbis ὅμως καθίζουσιν dicit: *etsi fides data erat ab Atheniensibus incolumitatis, donec legati rediissent.* Porro de particula ἂν in verbis μέχρι δόξῃ omissa v. Lobeck. ad Phryn. p. 14 sq.

29. τῇ Δήλῳ ἔσχον] idem quod προςέσχον. v. Thom. M. p. 748.

Μυκόνῳ πυνθάνονται πρῶτον ὅτι ἡ Μυτιλήνη ἑάλωκε. βουλόμενοι δὲ τὸ σαφὲς εἰδέναι κατέπλευσαν ἐς Ἔμβατον τῆς Ἐρυθραίας· ἡμέραι δὲ μάλιστα ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἑαλωκυίᾳ ἑπτὰ ὅτ᾽ ἐς τὸ Ἔμβατον κατέπλευσαν. πυθόμενοι δὲ τὸ σαφὲς ἐβουλεύοντο ἐκ τῶν παρόντων· καὶ ἔλεξεν αὐτοῖς Τευ- 30 *τίαπλος ἀνὴρ Ἠλεῖος τάδε. Ἀλκίδα καὶ Πελοποννησίων ὅσοι πάρεσμεν ἄρχοντες τῆς στρατιᾶς, ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ἡμᾶς*

Suidas in *σχόντες*, Anecdd. Bekk. 1. p. 173. Thuc. 1, 110. 3, 33. Mox Embatum Schol. dicit angustias maris inter Chium et Erythraeam appellatas esse, quem sequitur Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 53, 61. Steph. Byz. *τόπος τῆς Ἐρυθραίας*. Ms. Vat. Geogr. *ἄκρον τῆς νήσου*. Popp. 1, 2. p. 454. promontorii nomen fuisse putare videtur. Nihil decernit Mans. Spart. 2. p. 68. adn. De dativo *τῇ Μυτιλήνῃ* v. Matth. §. 388. c. p. 711.

30. *Ἀλκίδα — πάρεσμεν*] Per *κοίνωσιν* figuram prima persona pro secunda. Et *ὥςπερ ἔχομεν* est *ut sumus*, wie wir da sind, sive *statim*. v. Herm. ad Soph. Phil. 808. Mox verba *ἀνδρῶν νεωστὶ ἐχόντων* Popponi probare videntur, vocem *ἀνήρ* articulo omisso de certis hominibus poni posse, quamvis plerique nunc negent, ut ii, quos nominat Matth. §. 264. p. 544. adn. e. et Engelh. ad Plat. Menex. 16. Schneid. ad Plat. 1. p. 18. Quid vero si haec verba iungamus cum *πολὺ τὸ ἀφύλακτον*, ut sensus hic sit: *magnam in custodiis negligentiam inveniemus, qualis est hominum, qui recens urbem aliquam occupaverunt.* Mox alii libri *τὸ καινόν*, alii *τὸ κενόν*. Cic. 5. ad Att. 20. *Interim scis enim dici quaedam πανικά, dici etiam τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, rumore adventus nostri et Cassio, qui Antiochiae tenebatur, animus accessit, et Parthis timor iniectus est.* Schol. *τὸ καινὸν οἱ μὲν διὰ διφθόγγου γράψαντες οὕτως ἐνόησαν, τὸ παρ᾽ ἐλπίδα καὶ παρὰ δόξαν ποιοῦν ἐν τοῖς πολέμοις νικᾶν, τουτέστι τὸ ἐπιπεσεῖν ἀφυλάκτως τοῖς ἐχθροῖς· οἱ δὲ διὰ τοῦ ψιλοῦ γράψαντες οὕτως ἐξηγοῦνται, τὸ διάκενον καὶ ἀργὸν τοῦ πολέμου.* Eadem scripturae diversitas apud Diodorum 17, 86., ubi v. Wessel., qui et praesentis loci memor prorsus hic *κενόν* opportunum esse existimat. Dicitur autem utrumque. Heliod. Aethiop. p. 355, 25. *καινουργὸς δὲ ὢν ἀεί πως ὁ πόλεμος τότε τι καὶ πλέον καὶ οὐδαμῶς εἰωθὸς ἐθαυματούργει*, ubi Coraes haec adnotavit: *παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ καὶ παρ᾽ ἅπασιν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ λαβοῦσι τὴν φράσιν καὶ παροιμιακῶς ἐξενεγκοῦσι διττὴ πολλάκις φέρεται γραφὴ, καινὸν τὸ κενόν, αὐτίκα Ἀριστοτέλης Ἠθ. Νικομ. γ, ιά. „δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι (οἱ στρατιῶται).“ καὶ Πλούταρχος δὲ περὶ τοῦ ἀκούειν §. 5. „ὡς γὰρ πολέμου καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστι κ. τ. λ.“ κἂν τούτοις μὲν διὰ τοῦ ε ἡ γραφὴ, ἣν καὶ νοῦς ἀπαιτεῖν ἔοικε. σημαίνει γὰρ ἐνταῦθα τὰ κενὰ τοῦ πολέμου τὰς ματαίας ἐκπλήξεις καὶ καταπτοήσεις, ἃς καὶ πανικοὺς φόβους καλεῖν εἰώθασι. ἡ δὲ τῶν γραφῶν αὕτη σύγχυσις ἐκ τούτου μάλιστα λαβεῖν ἔοικε τὰς ἀφορμὰς, ὅτι καὶ ἀληθὴς ἀμφοτέρων ὁ νοῦς· καὶ ἔχει γὰρ οὖν ὁ πόλεμος πολλὰ κενὰ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καινά. οἷόν ἐστι τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τοῦ Ἡλιοδώρου.* Id verum esse, patet ex comparatione scriptorum, qui hac formula utuntur. Male igitur Schol. *τὸ κενόν* explicat, male Bred. interpretatur: die Blösse des Krieges, cogitans ille de voce *κενεών* sive *ilis* i. e. latere hostilibus telis aperto. Praefertur *τὸ κενόν* etiam ab Abreschio Miscc. Obss. Vol. 3. p. 302. Tria tamen obstant, quominus *κενόν* recipiatur, nam et maior librorum pars pro altera scriptura stat,

ἐπὶ Μυτιλήνην πρὶν ἐκπύστους γενέσθαι ὥςπερ ἔχομεν. κατὰ γὰρ τὸ εἰκὸς ἀνδρῶν νεωστὶ πόλιν ἐχόντων πολὺ τὸ ἀφύλακτον εὑρήσομεν, κατὰ μὲν θάλασσαν καὶ πάνυ, ᾗ ἐκεῖνοί τε ἀνέλπιστοι ἐπιγενέσθαι ἄν τινα σφίσι πολέμιον καὶ ἡμῶν ἡ ἀλκὴ τυγχάνει μάλιστα οὖσα· εἰκὸς δὲ καὶ τὸ πεζὸν αὐτῶν κατ' οἰκίας ἀμελέστερον ὡς κεκρατηκότων διεσπάρθαι. εἰ οὖν προςπέσοιμεν ἄφνω τε καὶ νυκτός, ἐλπίζω μετὰ τῶν ἔνδον, εἴ τις ἄρα ἡμῖν ἐστιν ὑπόλοιπος εὔνους, καταληφθῆναι ἂν τὰ πράγματα. καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον, νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι τὸ καινὸν τοῦ πολέμου ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἔν τε αὑτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο. ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν οὐκ ἔπειθε τὸν Ἀλκίδαν. 31 ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπ' Ἰωνίας φυγάδων καὶ οἱ Λέσβιοι ξυμπλέοντες παρῄνουν, ἐπειδὴ τοῦτον τὸν κίνδυνον φοβεῖται, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων καταλαβεῖν τινα ἢ Κύμην τὴν Αἰολίδα, ὅπως ἐκ πόλεως ὁρμώμενοι τὴν Ἰωνίαν ἀποστήσωσιν. ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι, καὶ τὴν πρόςοδον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ἢν ὑφέλωσι καὶ ἅμα, ἢν ἐφορμῶσιν, αὐτοῖς δαπάνη [σφίσι] γίγνηται, πείσειν τε οἴεσθαι καὶ

et Teutiaplus verum sese terrorem, non inanem nec Panicum hostibus iniecturos dicit. Adde quod τὸ κενόν, si recte dixi Panicum timorem esse, non dicas recte vel in te cavere, vel in hoste observare. Quum enim τὸ πανικόν adest, serum est illud cavere: nam propter id ipsum πανικόν et est et appellatur, quod improviso accidit, nulla causa aperta et plerumque magnos capiens exercitus. Itaque sequor Heilmannum: in Erwägung, dass dergleichen Fälle eben die Umschläge (malim das Ueberraschende) im Kriege ausmachen, für welche ein Feldherr sich selbst sorgfältig in Acht nehmen, bei Wahrnehmung derselben auf Seiten der Feinde hingegen gleich Hand ans Werk legen muss, wenn er in seinen Unternehmungen glücklich seyn will. Mox τὸ τοιοῦτον est rerum conditio, qualis nunc est, ein Fall der Art, wie er jetzt vor uns ist, et ἐνορῶν est ἐν τοῖς πολεμίοις ὁρῶν. v. Buttm. ad Soph. Phil. p. 143. Herm. p. 160.

31. ἐλπίδα δ' εἶναι — δαπάνη — γίγνηται] Οὐδενί Cl. Ven. C. F. Pal. It. Vat. H. G. Cam. Gr. E. (nisi quod in hoc ι ab al. manu pictum est), Vind. Mosqu. m. Parm. 47. marg. Steph. et tacite Aug. apud Bekk. Quam scripturam addito σφᾶς (οὐδενὶ σφᾶς) D. in marg. al. man. adnotatam habet. Valla legit οὐδενί, nam convertit *nullis se invitis venturos*. Vulgo οὐδέν. — Αὐτοῖς Cl. Ven. C. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Bas. Gr. Ar. Chr. Dan. 47. 48. Tus. In D. I. m. Lugd. Parm. marg. Steph. σφίσιν αὐτοῖς, sic ut deinde σφίσι post δαπάνη desit. Schol. διόπερ τὸ σφίσιν αὐτοῖς οὐχ ἅμα ἀναγνωστέον, ἀλλὰ διαιρετέον, καὶ κατὰ τὸ σφίσιν ὑποστικτέον. Vulgo αὐτούς, quod Cass. Pal. E. tuentur. — Δαπάνη σφίσι, hoc ordine Cass. Ven. C. Pal. It. Vat. H. (nisi quod hic etiam post αὐτοῖς idem σφίσι s. v. al. man. habet), cod. Bas. Gr. Chr. Dan. Laur. E. et tacite Aug. ap. Bekk. In Ar. δαπάνη καὶ σφίσι. Vulgo σφίσι δαπάνη. Pro δαπάνη D. I. Parm. δαπάνην. — Γίγνηται. H. G. Ven. et Vat. ap. Bekk. in ed. stereot. γίγνεται. G. η. s. ε. al. man. D. et Parm. γίγνεσθαι.

Priusquam de h. l. iudicari potest, complures quaestiones solvendae sunt, quas deinceps quam brevissime persequar: A. *De verbis*

οὐδενὶ (οὐδὲν) γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι. I. *Num ἀκούσιος dici possit pro ἄκων?* Herm. in Ephemm. Ienn. 1816. Vol. 1. p. 99. ait, verborum ἀκούσιος et ἑκούσιος tantum passivam vim fuisse, verborum ἄκων et ἑκών tantum activam; illa tantum de rebus, haec tantum de personis dici. Quod quum probari videatur verbis 4, 98. ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς, repugnant alii loci, velut 3, 33. ὡς γῇ ἑκούσιος οὐ σχήσων ἄλλῃ ἢ Πελοποννήσῳ, 4, 19. πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἑκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς, πρὸς δὲ τὰ ὑπεραυχοῦντα παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν. Dubia sunt verba 7, 8. extr. His adde exempla, quae Schoem. Obss. p. 3 sq. adtulit. Thuc. 1, 32. 138. 144. 2, 8. et al. Recte igitur indicavit Doederl. Lat. Synon. Vol. 3. p. 108. dicens, ἑκούσιον proprie dici facinus, ἑκόντα dici auctorem facinoris, sed multas reperiri exceptiones. II. *Num dici possit ἀκουσίως μοι γίγνεται, hoc sensu: es geschieht gegen meinen Willen?* Hinc pendet iudicium, utrum οὐδενί legi possit. „Quominus οὐδενί amplectar, obstat maxime hoc, quod ἀκούσιος et ἀκουσίως, pariterque ἑκούσιος et ἑκουσίως, quum frequentissime apud Thucydidem legantur, semper absolute ponuntur, neque dativum additum habent, cuius usus ne ex aliis quidem scriptoribus exemplum allatum vidi. Neque hoc mirum est, nam quum ἀκούσιος sit *non voluntarius*, non magis Graece dici videri potest ἀκούσιός τῳ, quam Latine *non voluntarius alicui* pro *aliquo invito*, ἀέκοντός τινος." Popp. Obss. Contra haec afferri potest, quum ἀκούσιος etiam activum sensum habeat, ut sit idem quod ἄκων, non minus recte dici ἀκουσίως τινί, quam ἀέκοντός τινος. Et Schoem. Obss. p. 5. attulit Herodot. 2, 162. καὶ τῷ οὔκως ἀεκούσιον ἐγίνετο τὸ ποιεύμενον. III. *Quum dici possit et οὐδέν et οὐδενὶ ἀκουσίως ἀφῖχθαι, quid* 1, *significant verba* οὐδὲν γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι? Equidem haec verba, si ἀκουσίως *passive* dictum est, cum Hermanno ita intelligo: ut dicitur τοῦτο ἀφῖγμαι i. e. hanc ob rem adveni, ita οὐδὲν ἀκουσίως (quemadmodum dicitur οὐδὲν μάτην sive οὐδὲν μάταιον) dictum est pro πρὸς οὐδὲν ἀκουσίως γενησόμενον ἀφῖγμαι i. e. *non eos* (Peloponnesios) *non venisse rei ingratiis factae causa*, denn sie seyen nicht einer ungern geschehenen Sache wegen gekommen. Sin ἀκουσίως *active* accipiendum est, sensus erit: *nihil invitos se venisse*, sie seyen gar nicht ungern gekommen. Id quod sententia ab illo sic differt, quod passivum significat *non venisse eos contra Ionum voluntatem*; activum tantum ita accipi potest: *Peloponnesios non invitos venisse.* Hoc autem minus accommodatum est ad consilium huius loci, quia verbis οὐδὲν γὰρ — ἀφῖχθαι explicari debet, cur spes sit fore, ut Ionia ab Atheniensibus desciscat. Ad quam rem nihil referebat, utrum Peloponnesii inviti nec ne advenirent, multum autem intererat, utrum Ionibus invitis nec ne advenirent. 2, *quid significent verba* οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι? Schoem., qui hanc scripturam praetulit, ita interpretatur: *nemine* (ex Ionibus) *invito in has regiones se* (i. e. ipsos, qui loquuntur una cum Alcida, quem alloquuntur), *venisse.* „Quod non inviti, ait Schoem., Iones Peloponnesiorum in has regiones adventum videbant (versabantur autem hi circa Embatum prope Erythras in ipsa Ioniae ora. v. c. 29. extr.), hoc ipsum ostendebat haud dubie, eos facile permoveri posse, ut ab Atheniensibus ad Peloponnesios desciscant." Qui sensus longe est ad explicandum locum aptissimus, et commodius expressus est, quam si οὐδέν legas et ἀκουσίως passive accipias. Ideoque οὐδενί praetulerim.

B. *De verbis* καὶ ἅμα — γίγνηται. IV. *Num dici liceat ἐφορμᾶν τινα?* Hinc pendet iudicium, utrum legendum sit αὐτούς an αὐτοῖς? Et num ἐφορμᾶν pro ἐφορμᾶσθαι Thucydides dixisse putandus sit? Popp. Obss. p. 168 sq. adn. suspectam dicit manere scripturam

Πισσούθνην ὥςτε ξυμπολεμεῖν. ὁ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἐνεδέχετο, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς γνώμης εἶχεν, ἐπειδὴ τῆς Μυτιλήνης

ἐφορμῶσιν αὐτούς, donec alia huius structurae exempla allata fuerint. Contra ἐφορμᾶν cum accusativo construi posse, affirmat Blum. Script. Schol. p. 21 sq., qui permulta verba cum praep. ἐπί composita non modo cum dativo, sed etiam cum accusativo interdum construi constare ait, et provocat ad Matth. p. 734 sq. adn. 1. Popp. 1, 1. p. 132. Schoem. Obss. p. 9., apud quos tamen nullum exemplum verbi ἐφορμᾶν cum accusativo est. Atque Schoem. quidem cum Bekkero praetulit scripturam αὐτούς, accusativum eo excusans, quod etiam ἐπιστρατεύειν τινά non semel a Thucydide dicatur, et alia similia addit. Quod ut recte fieri concedamus, alia quaestio est, utrum Thucydides promiscue formis ἐφορμᾶν et ἐφορμᾶσθαι utatur? Ἐφορμᾶν Thucydidi est *impellere ad aggressionem*, vel *cum impetu aliquo ruere*, ut 6, 57.; ἐφορμᾶσθαι *aggredi*, *impetum facere*. Quod si ita est, et scriptura ἐφορμῶσι certa (et quidem omnes paene libri eam servant), haec forma non aliter potest explicari, quam si derivetur ab ἐφορμεῖν, ut ἢν ἐφορμῶσιν sit: *si* (Athenienses) *obsideant* (Ioniae urbes); quod per rationem structurae loci huius perfacile fieri potest. V. *Quo referenda sint pronomina αὐτοῖς et σφίσι?* Αὐτοῖς per rationem linguae Graecae non potest alio referri, quam ad Athenienses; σφίσιν autem redit ad eos, qui loquuntur, ita tamen, ut etiam Spartani includi possint, adeoque ad Lesbios exules, Iones, Alcidam et Spartanos, quia hi omnes socii sunt et communi consilio agentes. Popp., iunctis verbis αὐτοῖς σφίσιν, interpretatur *sibi ipsis* i. e. Lacedaemoniis, exulibus Lesbiis et Ionibus, quod minus commode fiet, si (quod optimi libri iubent), σφίσι post δαπάνη ponas. At mihi persuasum, σφίσι prorsus delendum esse, ut glossam explicando verbo ἐφορμῶσιν adscriptam. VI. *Quid significet δαπάνη?* Verba δαπάνη μοι γίγνεται duplicem sensum admittunt, nam et hoc dicunt: *sumtus impendo*, et hoc: *suppeditat mihi sumtus — est mihi, quo sumtui sufficiam.* Hanc significationem comprobari dicunt loco Harpocrationis, quem tamen nemo dum indicavit, quamquam eam h. l. vocis significationem esse statuit etiam Schol., cuius haec interpretatio extat: ταύτην τὴν πρόςοδον τὴν ἀπὸ τῶν Ἰώνων ὑπάρχουσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἐὰν ἀφέλωνται, καὶ χειρώσωνται αὐτοὶ τὴν Ἰωνίαν, μέλλουσιν ἔχειν καὶ τὰ ἀπὸ Ἰώνων ἀεὶ χρήματα καὶ τὴν ἐκεῖθεν Ἀθηναίων π α ρ α σ κ ε υ ή ν. Adde gloss. cod. Lugd. δαπάνη· ἡ πρόςοδος δή. Locus Thuc. 1, 83., quem Popp. et Did. afferunt, nihil comprobat, quia ibi non necessarium est cogitare Mittel zum Aufwande, sed sola notio der Aufwand sufficit. Quoties hunc locum relegi, in nulla re offendi, nisi in illo σφίσιν, quod locum ceterum non obscurum vel maxime obscurat et incertum reddit. Mihi σφίσι glossa videtur, adscripta ad explicandum ἐφορμῶσιν ab iis, qui hoc verbum pro participio haberent, ut intelligi scilicet posset, quinam obsiderentur. Unde simul intelligitur, quare libri in loco pronomini σφίσιν adsignando tantopere varient. Pari consilio in marg. D. adscriptum est al. man. οὐδενὶ σ φ ᾶ ς γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι. Hoc igitur pronomine deleto ita interpretor: οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφῖχθαι, καὶ τὴν πρόςοδον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ἢν ὑφέλωσι, καὶ ἅμα, ἢν ἐφορμῶσιν Athenienses, αὐτοῖς (ipsis Atheniensibus, non Ionibus, qui adhuc Atheniensibus tributa pendendo sumtus praebuissent), δαπάνη γίγνηται h. e. *nemine enim inter Iones invito Peloponnesios venisse, si et hos maximos reditus Atheniensium tollant, et simul, quum* Athenienses *se obsideant*, Atheniensibus *insuper ipsis sumtus faciendi sint.* De Pissuthne v. Krueg. ad Dionys. p. 352 sq.

32 ὑστερήκει, ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προςμῖξαι. ἄρας δὲ ἐκ τοῦ Ἐμβάτου παρέπλει· καὶ προσχὼν Μυοννήσῳ τῇ Τηΐων τοὺς αἰχμαλώτους οὓς κατὰ πλοῦν εἰλήφει ἀπέσφαξε τοὺς πολλούς. καὶ ἐς τὴν Ἔφεσον καθορμισαμένου αὐτοῦ Σαμίων τῶν ἐξ Ἀναίων ἀφικόμενοι πρέσβεις ἔλεγον οὐ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν αὐτόν, εἰ ἄνδρας διέφθειρεν οὔτε χεῖρας ἀνταιρομένους οὔτε πολεμίους, Ἀθηναίων δὲ ὑπ' ἀνάγκης ξυμμάχους· εἴ τε μὴ παύσεται, ὀλίγους μὲν αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν ἐς φιλίαν προςάξεσθαι, πολὺ δὲ πλείους τῶν φίλων πολεμίους ἕξειν. καὶ ὁ μὲν ἐπείσθη τε καὶ Χίων ἄνδρας ὅσους εἶχεν ἔτι ἀφῆκε καὶ τῶν ἄλλων τινάς. ὁρῶντες γὰρ τὰς ναῦς οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔφευγον, ἀλλὰ προςεχώρουν μᾶλλον ὡς Ἀττικαῖς καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον μή ποτε Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πελοποννησίων ἐς Ἰωνίαν παραβα-
33 λεῖν. ἀπὸ δὲ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀλκίδας ἔπλει κατὰ τάχος καὶ φυγὴν ἐποιεῖτο· ὤφθη γὰρ ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας καὶ Παράλου ἔτι περὶ Κλάρον ὁρμῶν, αἱ δ' ἀπ' Ἀθηνῶν ἔτυχον πλέουσαι,

32. *τῶν ἐξ Ἀναίων*] exulum, qui Anaeis degebant, hostiles Samiis in urbe degentibus et rebus Atheniensium studentibus. v. Thuc. 4, 75.

33. *Σαλαμινίας — Παράλου*] His temporibus Atheniensibus duae quas sacras dicebant, triremes erant, Paralus, quam qui agebant Paralitae sive Parali dicebantur, et Salaminia sive Delia, etiam Theoris appellata, qua Salaminii vehebantur. Atque hac quidem ad theoros Delum mittendos, utraque quippe velociter navigantibus ad alias theorias emittendas, ferendos nuntios, tributa colligenda, homines pecuniasque traiiciendas, item in proeliis vehendis belli ducibus utebantur. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 184. 258. Suidas in v. *Σαλαμινία*, Phot. p. 282 sq. Herm. Lexic. Rhetor. pone Photium Porson. p. 587. Lips. Anecdd. Bekk. 1. p. 293. Suid. in *Πάραλος* et Scholl. ad Arist. Av. 147. 1204. Ran. 1103. Equ. 1071. Thuc. 3, 77. 6, 53. 61. 8, 73. 74.

περὶ Κλάρον — ἐν τῇ Κλάρῳ] Popp. ex coniectura edidit *Ἴκαρον — Ἰκάρῳ*. Tenendum est, *τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους*, quos dicit, non fuisse eos, qui in Paralo et Salaminia navigabant, sed Athenienses ipsos, qui in urbe erant, qui discernuntur a Salaminia et Paralo, quae navigationem Alcidae non in urbe, quemadmodum ipsi Athenienses, sed in cursu maritimo compererant. Sic habes *οἱ ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναῖοι* 3, 91., ubi Athenienses, qui in urbe fuerant, discernuntur ab Atheniensibus, qui mari ab Melo insula Oropum venerant. Verba autem *τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους λανθάνουσι, πρὶν δὴ τῇ Δήλῳ προςέσχον* non ita intelligenda sunt, ut aliqui Athenienses et ipsi navigantes Alcidam navigantem viderint vel compererint prope Delum, sed Athenienses in urbe putandi sunt non prius quidquam de navigatione Alcidae comperisse, quam Alcidas iam Delo appropinquaverat. Aliud est, comperisse hostem navigare versus Asiam, aliud ipsum vidisse hostem navigantem. Prius acciderat Atheniensibus, quum Alcidas iam circa Delum versaretur, alterum Paralo et Salaminiae accidit, quum Alcidas Myoneso navigans Clarum venisset. Si Paralus et Salaminia iam apud Delum et prius quam Alcidas in Embatum venerat, Alcidam vidissent, temporis spatium longius esset, quam ut Alcidas Clari demum vel Ephesi hostilem persecutionem timere coepisse recte dicere-

καὶ δεδιὼς τὴν δίωξιν ἔπλει διὰ τοῦ πελάγους ὡς γῇ ἑκούσιος οὐ σχήσων ἄλλῃ ἢ Πελοποννήσῳ. τῷ δὲ Πάχητι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἦλθε μὲν καὶ ἀπὸ τῆς Ἐρυθραίας ἀγγελία, ἀφικνεῖτο δὲ καὶ πανταχόθεν· ἀτειχίστου γὰρ οὔσης τῆς Ἰωνίας μέγα τὸ δέος ἐγένετο μὴ παραπλέοντες οἱ Πελοποννήσιοι, εἰ καὶ ὡς μὴ διενοοῦντο μένειν, πορθῶσιν ἅμα προςπίπτοντες τὰς πόλεις. αὐτάγγελοι δ' αὐτὸν ἰδοῦσαι ἐν τῇ Κλάρῳ ἥ τε Πάραλος καὶ

tur. Iure enim Haack. et Arn. animadverterunt, verba ἀπὸ δὲ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀλκίδας ἔπλει κατὰ τάχος καὶ φυγὴν ἐποιεῖτο significare, Alcidam fugam Epheso accelerasse, quod subiti aliquid nuper demum acciderat, quum prope ipsam urbem Ephesum esset, vel paulo prius, ex quo Claro solverat; nam si Alcidas iam Icari (id quod Popp. vult), scivisset, navigationem suam Atheniensibus non ignotam esse, nulla ratio inveniri potest, cur Ephesum deverteret, et periculum subiret, ne ab hostibus attingeretur, et non potius statim reverteretur viam relegens propter Icarum et Delum. Sic vero, quum prope Clarum demum se ab Salaminia et Paralo visum esse sensisset, per altum mare (διὰ τοῦ πελάγους) nullam terram sponte quidem tacturus, nisi Peloponnesum, Alcidas Epheso aufugit, Paches autem eum quaerit, non petens altum, sed Ioniae timens navigationem Ioniam versus et usque litus legens instituit, donec Patmum venit, ubi cursum inhibuit, comperto, non iam se Alcidam, utpote alio conversum, assequi posse. Ad haec accedit (ut Arn. monuit), quod, si Alcidas Icari Salaminiae et Paralo visus fuisset, prout hae sacrae triremes longe celerrimae Atticarum naves erant, futurum fuisset, ut Lesbum intra tam breve tempus ab Alcidae in Embato adventu assequerentur, ut Paches per sacras triremes eum adventum prius rescivisset, quam Erythraei eum certiorem faciebant. Postea etiam missis urbe Athenarum ipsa navibus Alcidas adurgebatur: v. cap. 69. init., ubi quod legitur verbum ἐπιδιωχθεῖσαι (i. e. *naves Alcidae praeterea navibus, quae ex ipsa Urbe missae erant, pressae*), id et ipsum declarat, τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους alios fuisse ab Atheniensibus, qui in sacris triremibus navigabant. Denique „si ulteriori argumento opus est, id extat in c. 30. Classis Peloponnesiorum usque Embati versabatur, quum Teutiaplus Alcidae consilium dedit aggrediendi Mytilenen πρὶν ἐκπύστους γενέσθαι. Haec verba extra dubitationem ponunt, nec Deli, nec Icari, nec Myconi per Salaminios et Paralos classem Peloponnesiorum conspectam esse: alioqui illi Alcidae non permissuri fuissent Embati consilia agere, aut Myonesi captivos trucidare. Itaque Clari a Salaminiis conspectus, protinus Ephesum reliquit.“ Did.

ἀτειχίστου — τῆς Ἰωνίας] i. e. cum Iones in urbibus per nulla moenia communitis agerent, quia post defectionem a Persis, quam tam infeliciter susceperant, omnia oppida et templa sua combusserant. v. Herodot. 6, 32. et Dahlm. Forsch. 1. p. 108. adn. Mox pro Πάτμου vulgo legitur Λάτμου, quo nomine insula quum a nemine veterum memoretur, coniecturam Palmerii, quae codicibus Vind. Ar. firmatur, nuperrimi edd. secuti alterum dederunt. Schol., qui et ipse Latmum in suo libro invenerat, quaerit: μήποτε Πάτμου; Gr. Λάγμου. Paulo post Popp. negat, subiectum verbi ἐφαίνετο esse Alcidam, quia eius nulla fiat mentio neque in hoc, nec praec. capite. „Deinde, addit, si 6, 60. πολλοί τε καὶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἤδη ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἦσαν, καὶ οὐκ ἐν παύλῃ ἐφαίνετο comparamus, ἐφαίνετο impersonaliter positum seu obscure subiectum τὰ πράγματα scriptoris animo obversari intelligimus.“ Popp.

ἡ Σαλαμινία ἔφρασαν. ὁ δὲ ὑπὸ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν δίωξιν· καὶ μέχρι μὲν Πάτμου τῆς νήσου ἐπεδίωξεν, ὡς δ' οὐκέτι ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, ἐπανεχώρει. κέρδος δὲ ἐνόμισεν, ἐπειδὴ οὐ μετεώροις περιέτυχεν, ὅτι οὐδαμοῦ ἐγκαταληφθεῖσαι ἠναγκάσθησαν στρατόπεδόν ποιεῖσθαι καὶ φυλακὴν σφίσι καὶ ἐφόρμησιν
34 παρασχεῖν. παραπλέων δὲ πάλιν ἔσχε καὶ ἐς Νότιον τὸ Κολοφωνίων, οὗ κατῴκηντο Κολοφώνιοι τῆς ἄνω πόλεως ἑαλωκυίας ὑπὸ Ἰταμάνους καὶ τῶν βαρβάρων κατὰ στάσιν ἰδίᾳ ἐπαχθέντων· ἑάλω δὲ μάλιστα αὕτη ὅτε ἡ δευτέρα Πελοποννησίων ἐςβολὴ ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐγίγνετο. ἐν οὖν τῷ Νοτίῳ οἱ καταφυγόντες καὶ κατοικήσαντες αὐτόθι αὖθις στασιάσαντες οἱ μὲν παρὰ Πισσούθνου ἐπικούρους Ἀρκάδων τε καὶ τῶν βαρβάρων ἐπαγόμενοι ἐν διατειχίσματι εἶχον καὶ τῶν ἐκ τῆς ἄνω πόλεως Κολοφωνίων οἱ μηδίσαντες ξυνεςελθόντες ἐπολίτευον, οἱ δὲ ὑπεξελθόντες τούτους καὶ ὄντες φυγάδες τὸν Πάχητα ἐπάγονται. ὁ δὲ προκαλεσάμενος ἐς λόγους Ἱππίαν τὸν ἐν τῷ διατειχίσματι

ἠναγκάσθησαν — παρασχεῖν] *ἠναγκάσθησαν* sc. Peloponnesii, et *σφίσι* redit ad Athenienses. Quum hostium naves in alto non assecutus esset, hoc Alcidas in lucro posuit, quod nusquam comprehensae neque castra munire coactae essent, nec sibi eas obsidendi navibusque custodiendi necessitatem imposuissent. Pro *παρασχεῖν* exspectes *παρέσχον*, sed est illa coeptae structurae continuatio, quae est etiam 1, 122. Pariterque casus, qui praecesserunt, retinentur, velut 1, 141. *τὰ δὲ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἑκατέροις ὑπαρχόντων*, i. e. *καὶ τὰ ὑπάρχοντα*.

34. *Νότιον*] Hoc erat nomen oppidi maritimi, quod ad Colophonem, a mari aliquanto remotiorem, pertinebat, quasi Nisaea ad Megaram, Piraeus ad Athenas, etc., quare paulo post Colophon audit *ἡ ἄνω πόλις*. Mox vulgo legitur *κατὰ στάσιν ἰδίαν*, quae qualis seditio sit, quum nemo dicere possit, recepi coniecturam Kruegeri in Seebod. Arch. für Philol. etc. 3, 1. p. 535., qui confert Thuc. 3, 2. *ἰδίᾳ κατὰ στάσιν μηνυταὶ γίγνονται*. Mox *οἱ καταφυγόντες* sunt *qui eo confugerant et ibi domicilia posuerant*. De Arcadibus mercenariis v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 309 sq. Et *ἐν διατειχίσματι* est *in parte urbis, quae a reliqua muro separata erat*.

ὁ δὲ προκαλεσάμενος] i. e. *τοῦ δὲ Πάχητος προκαλεσαμένου ἐς λόγους Ἱππίαν, ὁ μὲν Ἱππίας ἐξῆλθεν — ὁ δὲ Πάχης ἐκεῖνον ἐν φυλακῇ — εἶχεν*. Collocatio verborum talis est, ut non aliter posita exspectes, praeterquam quod initio sententiae pro nominativo genitivus participii desideratur. Quoniam vero in altero verborum finitorum *εἶχε* idem subiectum est, quod in participio (quod si fit, genitivus absolutus participii poni non solet), nominativo scriptor usus est, et non genitivo, quamquam interposito altero subiecto *ὁ μέν*, non ad participium spectante. Eadem structura repetitur 4, 80., praeiit quodammodo Hom. Il. *θ'*, 268 sqq. Ceterum „ita Adelbertum comitem Babebergae Hatto lusit apud Luitprand. 2, 3." Wass. et Dercyllidas Midiam Scepsis tyrannum ap. Polyaen. 2, 7. et Thibron *φρούραρχον* quendam in Asia ibidem 19. Bloomf. Deinde *ἄδεσμον φυλακὴν* dicunt Graeci, quae Latinis est *custodia libera*, ut post Lipsium ad Tacit. 6. Ann. 42. Duk. docuit. Atque *τῷ διατειχίσματι* supra dixit, quod mox *τῷ τειχίσματι*. Paulo post *κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους* intellige: „ex more, quo metro-

Ἀρκάδων ἄρχοντα ὥςτε ἢν μηδὲν ἀρέσκον λέγῃ, πάλιν αὐτὸν καταστήσειν ἐς τὸ τεῖχος σῶν καὶ ὑγιᾶ, ὁ μὲν ἐξῆλθε παρ' αὐτόν, ὁ δ' ἐκεῖνον μὲν ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ εἶχεν, αὐτὸς δὲ προςβαλὼν τῷ τειχίσματι ἐξαπιναίως καὶ οὐ προςδεχομένων αἱρεῖ, τούς τε Ἀρκάδας καὶ τῶν βαρβάρων ὅσοι ἐνῆσαν διαφθείρει· καὶ τὸν Ἱππίαν ὕστερον ἐςαγαγὼν ὥςπερ ἐσπείσατο, ἐπειδὴ ἔνδον ἦν, ξυλλαμβάνει καὶ κατατοξεύει. Κολοφωνίοις δὲ Νότιον παραδίδωσι πλὴν τῶν μηδισάντων. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι οἰκιστὰς πέμψαντες κατὰ τοὺς ἑαυτῶν νόμους κατῴκισαν τὸ Νότιον, ξυναγαγόντες πάντας ἐκ τῶν πόλεων εἴ πού τις ἦν Κολοφωνίων.

35 Ὁ δὲ Πάχης ἀφικόμενος ἐς τὴν Μυτιλήνην τήν τε Πύῤῥαν καὶ Ἔρεσσον παρεστήσατο, καὶ Σάλαιθον λαβὼν ἐν τῇ πόλει τὸν Λακεδαιμόνιον κεκρυμμένον ἀποπέμπει ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τενέδου Μυτιληναίων ἄνδρας ἅμα οὓς κατέθετο καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτῷ αἴτιος ἐδόκει εἶναι τῆς ἀποστάσεως· ἀποπέμπει δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς τὸ πλέον. τοῖς δὲ λοιποῖς ὑπομένων καθίστατο τὰ περὶ τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν ἄλλην Λέσβον ᾗ αὐτῷ ἐδόκει. 36 ἀφικομένων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου οἱ Ἀθηναῖοι τὸν μὲν Σάλαιθον εὐθὺς ἀπέκτειναν, ἔστιν ἃ παρεχόμενον τά τ' ἄλλα καὶ ἀπὸ Πλαταιῶν, ἔτι γὰρ ἐπολιορκοῦντο, ἀπάξειν Πελοποννησίους· περὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν γνώμας ἐποιοῦντο, καὶ ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς οὐ τοὺς παρόντας μόνον ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἅπαντας Μυτιληναίους ὅσοι ἡβῶσι, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαι, ἐπικαλοῦντες

poles coloniis iura ac leges dabant." Duk. *secundum leges suas* „i. e. ita, ut necessitudinem ac religionum legumque communionem cum metropoli pro fundamento ac principio coloni haberent, a quo iura sua et officia repeterent." Heyn. Opuscc. Academ. Vol. 1. p. 317., qui ibidem exempla horum mutuorum officiorum ad suum quaeque caput relata exposuit.

36. ἔδοξεν αυτοῖς — ἐπικαλοῦντες] Constructio ad sensum facta. Nominativum posuit, quasi antea scripsisset ἐψήφιζον vel tale quid, quod in ἔδοξεν αὐτοῖς latet. Mox alii libri προςξυνεβάλετο, alii προςξυνεβάλλετο, alii προςενεβάλετο vel προςενελάβετο, alii προςξυνεβάλοντο, alii προξυνεβάλοντο, alius προςξυνελάβετο. Vulgo προςξυνελάβοντο. Loca, quae Arn. adfert ad explicandum verbum singulare, aliena sunt, nam 4, 26. 8, 9. verbum sequitur praedicatum et non subiectum, de qua structura non ita infrequenti v. Matth. §. 305. Idem p. 604. legens προςξυνεβάλετο schema Pindaricum hoc esse vult, quod Popp. a prosa oratione alienissimum esse contendit. Talia tamen Matth. ex Herodoto et Platone adfert. Ipse Popp. vulgatam προςξυνελάβοντο amplexus ita interpretatur: *quum reliquam defectionem iis crimini dantes, quod non imperio, sicut reliqui, pressi fuissent, tum non minimum adiuverunt eorum impetum Peloponnesiorum naves.* Idem tamen paulo post hanc rationem damnat, damnatam iterum probat, probatam iterum damnat. Ipse haec argumenta contra suam interpretationem suggessit, quibus alia addam: „*Adiuvandi* verbum (προςξυνελάβοντο), ait, hic minus aptum est, pro eoque *accendendi* sive *augendi* notio (προςξυνεβάλοντο) desideratur. Deinde, si ἐλάχιστον adverbialiter

τήν τε ἄλλην ἀπόστασιν ὅτι οὐκ ἀρχόμενοι ὥςπερ οἱ ἄλλοι ἐποιήσαντο, καὶ προςξυνεβάλετο οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὁρμῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοηθοὶ τολμήσασαι πα-

accipiendum est, ἐλάχιστα flagitari videtur. Denique meliores libri omnes singularem praebent, isque difficilior est ad explicandum." His addo, libros illos non modo singularem dare, sed etiam singularem formae a verbo βάλλομαι, non λαμβάνομαι ductae, idque procul dubio recte, ut vel adiectivo ἐλάχιστον declaratur, quod non stare potest, nisi ab προςξυμβάλλεσθαι pendens. Atque mihi ne videtur quidem προςξυλλαμβάνεσθαι vim *adiuvandi* habere. Quid enim? Apud Thuc. 4, 47. in verbis ξυνελάβοντο δὲ τοῦ τοιούτου οὐχ ἥκιστα οἱ στρατηγοὶ recte Schol. verbum explicat per συμμετέσχον, isque omnibus locis verbi illius sensus est, ut 8, 26., qui sensus ubi non aptus esse reperitur, culpa librariorum est, ut qui scriberent ἐλάβοντο pro ἐβάλοντο, quo errore nihil frequentius. Idque factum est statim 6, 70., ubi ξυνεπιλαβέσθαι in ξυνεπιβαλέσθαι mutandum est. Arn. autem cum umbra pugnat, dum negans προςξυμβάλλεσθαι construi posse cum genitivo ὁρμῆς, recepit προςξυνελάβετο, non videns, verba τῆς ὁρμῆς pendere ab οὐκ ἐλάχιστον, hoc ἐλάχιστον autem ab προςξυνεβάλετο. Neque Thuc. 6, 70. aliter dixit ὥςτε τοῦτο ξυνεπιβαλέσθαι τοῦ φόβου, quam si scripsisset τι τοῦ φόβου, quemadmodum dicitur οἴνου, ὕδατος (des Weines, des Wassers), pro οἶνον, ὕδατός τι.

αἱ νῆες — τολμήσασαι] i. e. τὸ τὰς Πελοπ. ναῦς τολμῆσαι παρακινδυνεῦσαι, quod loquendi genus Tacito frequentissimum, nec apud Thucydidem inusitatum Popp. dicit, adire iubens Guenth. in ipsius et Wachsm. Athenaeo 2, 2. p. 285 sqq. et Bau. de Lect. Thuc. p. 29. Quo vides, quam singularis verbi προςξυνεβάλετο adiuvetur, ut structura tam ad sensum facta esse perhiberi possit, quam schema Pindaricum esse. Mox παρακινδυνεῦσαι idem est, quod κινδυνεύσασαι παραπλεῦσαι. Mox εὐθὺς in verbis εὐθὺς ἦν αὐτοῖς suspectum est Kruegero ad Dionys. p. 132. De formula μᾶλλον ἢ οὐ v. Matth. p. 851. d. Et τοὺς ἐν τέλει intellige prytanes vel decem στρατηγοὺς reipublicae. „Nam illi concionem vocabant in pace et in rebus ex ordine deliberandis; his ius erat convocandi populum in bello et propter res extra ordinem tractandas. v. Thuc. 2, 59. 4, 118. Schoem. De Comit. Ath. p. 61., qui ex oratione Niciae 6, 14. colligit, non licuisse prytanibus vel imperatoribus denuo populum in suffragium mittere super re, quae in priori concione iam decisa esset. Nec tamen mihi liquidum est, γραφὴν παρανόμων institui potuisse adversus prytanem propter concessam alteram de re iam transacta deliberationem. Oratio Cleonis multo violentior et minacior futura fuisset, si prytanes vel praetores legem violassent convocata iterum ad poenam Mytilenaeorum leniendam concione. Is potius videtur confundere velle ψηφίσματα et νόμους, et eandem invidiam conflare abrogantibus suffragium iam latum, quam incurrebant in Graecia derogantes de lege aliqua. De differentia νόμων sive legum totam civitatem tenentium et ψηφισμάτων sive populiscitorum in certis quibusdam causis perscriptorum v. Aristot. Polit. 4, 4." Arn. De formula γνώμας προθεῖναι v. Hemsterh. ad Lucian. Necyom. 19. Vol. 3. p. 361. Bip. Prytanes vel potius Proedri, qui h. l. sunt οἱ ἐν τέλει, quum sententias dicendi potestatem faciebant, dicebantur λόγον vel γνώμας προτιθέναι. Solenne autem in ea re praeconium erat: τίς ἀγορεύειν βούλεται; Vid. Schoem. de Comit. Ath. p. 104. Mox pro αὖθίς τινας malim cum Reiskio αὖθίς τινα, ut editum est 1, 37. 2, 37. init. De verbis ἀφ' ἑκάστων v. Matth. p. 921. vers. fin. Mox Cleonem Cic. Brut. c. 7. dicit *turbulentum quidem civem, sed tamen elo-*

ρακινδυνεῦσαι· οὐ γὰρ ἀπὸ βραχείας διανοίας ἐδόκουν τὴν ἀπόστασιν ποιήσασθαι. πέμπουσιν οὖν τριήρη ὡς Πάχητα ἄγγελον τῶν δεδογμένων κατὰ τάχος κελεύοντες διαχρήσασθαι Μυτιληναίους. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μετάνοιά τις εὐθὺς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀναλογισμὸς ὠμὸν τὸ βούλευμα καὶ μέγα ἐγνῶσθαι πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ οὐ τοὺς αἰτίους. ὡς δ᾽ ᾔσθοντο τοῦτο τῶν Μυτιληναίων οἱ παρόντες πρέσβεις καὶ οἱ αὐτοῖς τῶν Ἀθηναίων ξυμπράσσοντες, παρεσκεύασαν τοὺς ἐν τέλει ὥςτε αὖθις γνώμας προθεῖναι· καὶ ἔπεισαν ῥᾷον, διότι καὶ ἐκείνοις ἔνδηλον ἦν βουλόμενον τὸ πλέον τῶν πολιτῶν αὖθίς τινας σφίσιν ἀποδοῦναι βουλεύσασθαι. καταστάσης δ᾽ εὐθὺς ἐκκλησίας ἄλλαι τε γνῶμαι ἀφ᾽ ἑκάστων ἐλέγοντο καὶ Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ὅςπερ καὶ τὴν προτέραν ἐνενικήκει ὥςτε ἀποκτεῖναι, ὢν καὶ ἐς τὰ ἄλλα βιαιότατος τῶν πολιτῶν, τῷ τε δήμῳ παρὰ πολὺ ἐν τῷ τότε πιθανώτατος, παρελθὼν αὖθις ἔλεγε τοιάδε.

37 Πολλάκις μὲν ἤδη ἔγωγε καὶ ἄλλοτε ἔγνων δημοκρατίαν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἑτέρων ἄρχειν, μάλιστα δ᾽ ἐν τῇ νῦν ὑμετέρᾳ περὶ Μυτιληναίων μεταμελείᾳ. διὰ γὰρ τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἀδεὲς καὶ ἀνεπιβούλευτον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐς τοὺς ξυμμάχους τὸ αὐτὸ ἔχετε, καὶ ὅ,τι ἂν ἢ λόγῳ πεισθέντες ὑπ᾽ αὐτῶν ἁμάρτητε ἢ οἴκτῳ ἐνδῶτε, οὐκ ἐπικινδύνως ἡγεῖσθε ἐς ὑμᾶς καὶ οὐκ ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων χάριν μαλακίζεσθαι, οὐ σκοποῦντες

quentem fuisse, Thuc. h. l. βιαιότατον, Hermippus poeta ap. Plut. V. Pericl. 33. αἴθωνα i. e. *fervidum*, *ferocem*, *violentum* (non ἄπληστον, δημοβόρον, ut Coraes vult. Conf. Soph. Ai. 1087. Auct. Rhes. 122. Doederl. Lat. Synon. Vol. 3. q. 247 sq.). De Cleone demagoge eximia, sed non ad finem perducta commentatio extat Kortuemii in Doederl. Philol. Beitr. aus d. Schw. fasc. 1. p. 100. Digni etiam, qui conferantur Heyn. in Opuscc. Academ. Vol. 4. Delineat. libert. et Aequ. civilis in Athen. rep. ex Aristoph., (Germanice in Girtanneri Polit. Annal. a. 1794.) Mitf. H. Gr. Vol. 3. p. 215. vers. Germ., Ranck. Vit. Aristoph. p. CCCLXXXIV sqq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 181 sqq. Herm. Antt. Gr. p. 320, 7. et Schol. Lucian. Timon. c. 30. Vol. 1. p. 100. Bip., ibique Interpp. p. 395. coll. Diod. 12, 55. De patre Cleonis, Cleaeneto, Popp. dubitat, num idem sit, qui ap. Arist. Equ. 577. nominatur; idem adnotavit, filium Cleonis non, ut plerumque, avi nomen habuisse, sed Cleomedontem vocari; v. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 344.

37. ἀδύνατον] Structura haec est: ἔγνων ὅτι ἀδύνατόν ἐστι δημοκρατίαν ἑτέρων ἄρχειν. At scriptor per notam attractionem δημοκρατίαν iunxit cum ἔγνων, ut sit ἔγνων δημοκρατίαν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν (αὐτὴν) ἑτέρων ἄρχειν.

διὰ — τὸ — ἀδεές] Schol. ἐπεὶ γὰρ ἀλλήλους οἱ πολῖται οὔτε φοβοῦνται οὔτε ἐπιβουλεύουσιν, οἴονται μηδὲ ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ἐπιβουλεύεσθαι. Vid. 2, 37. Quod hic ἀδεές et ἀνεπιβούλευτον, id. 1, 68. init. dixerat τὸ πιστόν, et locus ille plane similis est. Mox τὸ αὐτό est τὸ ἀδεές.

οὐκ ἐπικινδύνως — μαλακίζεσθαι] i. e. καὶ οὐχ ἡγεῖσθε μαλακίζεσθαι (und bedenkt nicht, dass ein jeder Fehltritt, wozu ihr euch entweder durch Anderer Zureden, oder durch euer Mitleiden ver-

ὅτι τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸς ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς καὶ ἄκοντας ἀρχομένους, [οἳ] οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοὶ ἀκροῶνται ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰσχύι μᾶλλον ἢ

leiten lasset, eine Schwachheit sey), ἐπικινδύνως ἐς ὑμᾶς (die euch selbst zur grössten Gefahr gereicht), καὶ οὐκ ἐς τὴν των ξυμμάχων χάριν (ohne euch von den Bundsgenossen Dank zu verdienen). Negatio pertinet ad ἡγεῖσθε, non ad ἐπικινδύνως, et in particulis καὶ οὐκ antithesis est, quam verba Scholiastae optime explicant: καὶ οὐχ ἡγεῖσθε τοῦτο, ὅτι ἄν τε λόγῳ παραχθέντες ὑπ' αὐτῶν, ἄν τε οἰκτείραντες αὐτοὺς μαλακώτερον καὶ πρᾳότερον προςενεχθῆτε, οὐκ ἐκείνοις τι χαρίζεσθε, ἀλλ' αὐτοὶ κινδυνεύετε καταφρονούμενοι· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἴσασι χάριν ὑμῖν. Itaque καὶ οὐκ nusquam Thuc. scribit, ubi οὐδέ scribendum est, ut ne Latine quidem recte dicitur *nec*, ubi opus est particulis *et non*, quamquam scio aliter fecisse Tacitum, velut 1. Ann. 35. Si praesenti loco οὐδέ pro καὶ οὐ ponas, hic sensus erit: und bedenket weder, dass ein jeder Fehltritt — eine Schwachheit sey, die euch selbst zur grössten Gefahr gereicht, noch dass ihr euch von den Bundsgenossen Dank verdienet. At καὶ οὐκ unice huic loco aptam sententiam efficit, ut altera pars enunciationis probat, ubi hoc dicit, socios ita demum dicto audientes fore, si gravi saevoque imperio contineantur, non si leniter habeantur. De exosa Atheniensium dominatione v. Krueg. ad Dionys. p. 326. Et μαλακίζεσθαι idem est, quod μαλακίᾳ ἁμαρτάνειν sive ποιεῖν τι.

οἳ οὐκ ἐξ ὧν] Οἳ deest Aug. Cl. Ven. C. (in quo s. v. al. man. script.) F. Pal. It. Vat. cod. Bas. (in quo corrector καὶ ὡς ante οὐκ inseruit), Gr. D. E. m. Ar. Chr. Dan. Bar. Laur. Lugd. Parm. Ald. ed. Bas. Schol. In Cass. desiderantur omnia inter ἀρχομένους et ἀλλ' ἐξ, sed man. rec. in marg. scripta sunt. In eodem etiam ἀλλ' ab emendatore erat, abrasa priore scriptura. Unus ex Scholiastis legisse videtur ὅτι οὐκ ἐξ ὧν etc. Dicit enim, repetendum esse σκοποῦντες, cum hac explicatione: οὐδὲ ὅτι ἀκροῶνται ὑμῶν οὐ δι' ἅπερ χαρίζεσθε αὐτοῖς οὐδὲ δι' εὔνοιαν, ἀλλὰ διὰ φόβον. At Arn. adnotavit, aeque difficile esse intelligere, cur optimus quisque liber omiserit ὅτι, ac cur οἵ. Neque magis agnoscitur οἳ a Scholiasta, cuius haec verba extant: βλαπτόμενοι αὐτοί· ἀσαφὲς τὸ χωρίον, ὅτι ἀπὸ αἰτιακῆς εἰς εὐθεῖαν μετέβη ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐννοίας, ὅπερ ἐστὶ παρὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν· ὤφελε γὰρ βλαπτομένους καὶ ἀκροωμένους εἰπεῖν ὁ γράφων, ἀλλ' ὡς καινῶν συντάξεων εὑρετὴς καὶ τῆς παλαιᾶς Ἀτθίδος ἐπιστήμων τοῦτο οὐ πεποίηκεν. Imo ὤφελε γὰρ ἀκροωμένους εἰπεῖν, quia βλαπτόμενοι pertinet ad χαρίζησθε, cuius verbi subiectum sunt non socii, sed Athenienses. Deleto igitur relativo Popp. existimabat, oratione variata transitum a participio in verbum finitum factum esse, ut 1, 57. in verbis δεδιώς τε ἔπρασσεν et 4, 4. in verbis καὶ ξυνετίθεσαν. (v. Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 31. 110. 145. 324.) At hi ipsi loci docent, copulam τε vel καί abesse non posse. Herm. pro οὐκ reponi volebat οὐδ', abiecto οἵ, aut servato οὐκ deleri verba ἀκροῶνται ὑμῶν, quae ex interpretatione oriri potuissent.

οὐκ ἐξ ὧν — ἀλλ' ἐξ ὧν] Verba ἐξ ὧν utrimque resolvenda per ἐξ ἐκείνων ἅ, neque enim abhorret ab usu Graecae linguae dicere: περιγίγνεσθαί τινός τι. Quare mihi non probatur ratio Lehneri in Actt. Philol. Monacc. Vol. 3. p. 33., qui alterum ἐξ ὧν dictum ait pro ἐξ ἐκείνων οἷς, ita ut ἰσχύι sit appositio, quod et regulis attractionis adversatur, neque ἰσχύι potest appositio esse. Mirum porro est, Popponem αὐτοί iungere cum ἀκροῶνται, dum existimat, αὐτοί quodammodo

τῇ ἐκείνων εὐνοίᾳ περιγένησθε. πάντων δὲ δεινότατον εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν καθεστήξει ὧν ἂν δόξῃ πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χείροσι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης μετὰ ἀκολασίας, οἵ τε φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον ἄμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε ἀεὶ λεγομένων ἐς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὡς ἐν ἄλλοις μείζοσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τὰ πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ' ἀπιστοῦντες τῇ ἐξ ἑαυτῶν ξυνέσει ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώτεροι δὲ τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω, ὡς οὖν χρὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας

vice pronominis relativi fungi. Significat structurae genus, de quo Herm. ad Vig. p. 707, 28. agit. Sed αὐτοί nisi hic *ipsi* significet, plane ferri non potest, quum hoc pronomen tantum in casibus obliquis pronominibus nostris ihn, sie, es respondere in vulgus notum sit. Imo αὐτοί cum βλαπτόμενοι iungendum, et haec verba referenda sunt ad illa ἐπικινδύνως ἐς ὑμᾶς. Sensum Bau. bene reddidit: *audiunt vos secundum illa, propter illa, iis impulsi, quae cum vi imperatis, non ex iis, quae vos illis indulgeatis cum vestra ipsorum fraude, vestro ipsorum damno.* Deinde φαυλότεροι sunt *mediocres, simplices homines*, schlichte Leute, quibus modo memoratam ἀμαθίαν (Arglosigkeit) tribuit, sicut τοῖς ξυνετωτέροις adsignanda est ἡ δεξιότης. Sic rursus 3, 82. ex adverso positos ἀμαθεῖς et δεξίους legas. Timaeus: φαῦλον, ἁπλοῦν, ῥᾴδιον, εὐτελές, ubi v. Ruhnk. Iacobi: Menschen von geringerem Verstande. Vid. Eurip. Phoen. 498. Plut. V. Brut. 12. Buttm. ad Plat. Men. 33. p. 57. De verbis πρὸς τοὺς ξυνετωτέρους v. Matth. p. 1182.

περιγίγνεσθαι] Dicit eos reprehendere, reiicere omne consilium, quod non ipsi attulerint, malentes nihil boni fieri, nisi ipsi fecerint vel suaserint. Apte Arn. confert dicta ab Tacito 1. Hist. 26. de C. Labeone: *Consilii quamvis egregii, quod non ipse adferret, inimicus et adversus peritos pervicax.* Mox verba οὐκ ἂν δηλώσαντες etc. significant: *quasi non possent ostendere in aliis rebus gravioribus* v. Matth. p. 1197., „ubi tamen verba, quibus participium solutum est, non sunt Graeca." Popp.

τῇ ἐξ ἑαυτῶν ξυνέσει] Praepositionem ἐξ pauci libri om., at eam non spernendam esse probant inter alia loci, quos adfert Popp. 1, 1. p. 201.: Thuc. 2, 39. 7, 70. Conf. Matth. §. 380. adn. 4. Mox κριταὶ — ἀγωνισταί converte mehr unparteiische (ἀπὸ τοῦ ἴσου) Richter als Mitsprecher oder eifrige (leidenschaftliche, eigennützige) Verfechter. „Thuc. utitur allegoria ἐνεργεστάτῃ et ex Graecorum quidem sensu uberrima, cuius hic sensus est: sie kämpfen nicht mit, sondern entscheiden nur über den Sieg. Graecis erat usitatissimum, omne negotium paulo contentiosius ἀγῶνα appellare." Heilm. Arn. confert c. 42. ἀπὸ τοῦ ἴσου φαίνεσθαι ἄμεινον λέγοντα.

ὡς οὖν χρή] Ὡς olim perperam sine accentu scribebatur, sed vel sic contra vulgaria grammaticae praecepta (Buttm. Gr. §. 149. 1. ed. 13. Matth. Gr. min. §. 628. fin.) dictum est. Et Cass. in marg. γρ. ἐν τισιν ὃ χρή. Ita etiam Aug. et m. In Chr. ὡδ' οὖν χρή. Vid. ta-

μὴ δεινότητι καὶ ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπαιρομένους παρὰ δόξαν τῷ 38*ὑμετέρῳ πλήθει παραινεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ καὶ θαυμάζω μὲν τῶν προθέντων αὖθις περὶ Μυτιληναίων λέγειν καὶ χρόνου διατριβὴν ἐμποιησάντων, ὅ ἐστι πρὸς τῶν ἠδικηκότων μᾶλλον· ὁ γὰρ παθὼν τῷ δράσαντι ἀμβλυτέρᾳ τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύνασθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον ὂν μάλιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει· θαυμάζω δὲ καὶ ὅςτις ἔσται ὁ ἀντερῶν καὶ ἀξιώσων ἀποφαίνειν τὰς μὲν Μυτιληναίων ἀδικίας ἡμῖν ὠφελίμους οὔσας, τὰς δ' ἡμετέρας ξυμφορὰς τοῖς ξυμμάχοις βλάβας καθισταμένας. καὶ δῆλον*

men Heind. ad Plat. Protag. §. 44., quamquam exempla, quae ibi leguntur, non plane similia sunt, quum aliud *ὡς* praecedat (sicut vicissim *τοῖος* ante *οἷος* servamus, *τόν* ante *ὅν* et similia). Itaque in *ὧδ'* propensiores sumus. Popp. At *ὡς* accentu carens, minore interpunctione antea posita, malim cum Fritzschio ad Lucian. p. 199., quem Popp. in Commentt. citat, addens, accentum imponere It., quam formam tueri Bornemannum ad Xen. M. S. 3, 1, 4. Mox *παρὰ δόξαν* Port. convertit *aliter quam sentimus*; Schol. *παρὰ τὸ δοκοῦν καὶ φαινόμενον, ἐξ οὗ παρὰ τὴν ἀλήθειαν*. Alii *adversus quam ipse populus scivit.* At „si haec sententia esset, non legeremus *παρὰ δόξαν*, sed *παρὰ τὸ δόξαν*. Et Diodotus in adversaria oratione idem videtur dicere verbis c. 42. *οὕτω γὰρ ἥκιστα ἂν παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν λέγοι.*" Arn.

38. *πρὸς τῶν ἠδικηκότων*] v. Matth. p. 1178. Dein *ἀμύνασθαι* est pro *τὸ ἀμύνασθαι* v. ibidem §. 542. init. Verba *ὅτι ἐγγυτάτω* etc. Schaef. Appar. Demosth. Vol. 2. p. 37. convertit *poena ex continenti adiecta sceleri*, adde *eandem iram refert, quacum iniuria illata est, eoque optime vindictam tuetur.*

τὰς δ' ἡμετέρας ξυμφοράς] Si iniuriae a Mytilenaeis illatae Atheniensibus damnosae sunt, sequitur, mala ex illis iniuriis nata sociis, qui hostes facti sunt, utilia fore. Nam ex mala re Atheniensium suam bonam quaerunt. Quid igitur opus sit, cum perpaucis libris *οὐ* intrudere: *οὐ τοῖς ξυμμάχοις βλάβας καθισταμένας*? Haec scriptura apta foret, si consilium oratoris esset Mytilenaeos monere et dehortari. *Βλάβας* Atheniensibus per socios illatas ipse Cleon. c. 39. vers. fin. exponit. Mox pro *τὸ πάνυ δοκοῦν* exspectes *τὸ πάνυ δόξαν*. Verum Cleoni ita loqui licuit, quasi populus nondum sententiam mutaverit. *Τὸ δοκοῦν* est decretum de Mytilenaeis, quod pridie factum erat. Sensus verborum *ὡς οὐκ ἔγνωσται* est: *et patet, eloquentia fretum talem oratorem id quod aperte decretum est, contra nos demonstraturum esse, non decretum fuisse.* Et *ἐκ τῶν τοιῶνδε ἀγώνων* est *ex his certaminibus sic comparatis.* „Articulus enim, de quo Matth. p. 265. 7. male agit, ante *τοιοῦτος* et *τοιόςδε* ibi addi potest, ubi aut certa res antea descripta designatur, aut universum genus antea descriptorum. Sed quum aut aliquis ex hoc genere indicatur, aut pronomen ad sequentia spectat, ut in locutione frequentissima *ἔδοξε τοιάδε*, articulus apponi nequit. In verbis 3, 38. *τοῖς τοιαῦτα λέγουσι*, ubi pariter ad antecedentia pronomen pertinet, articulum plerique libri expungi iusserunt. Saepe tamen, ubi, quoniam pronomen ad superiora spectat, addi poterat, negligitur. Ita semper in *τοιαῦτα εἶπον*, et apud substantiva abstracta saepe, ut 2, 18. 54., quamquam non semper." Popp. Mox *ἆθλα* Schol. exponit *κέρδη*. Conf. 3, 82. *ἆθλα ἐποιοῦντο*, ubi Schol. *ἔπαθλα, ἀντὶ τοῦ κέρδη*. Et *ἀγωνοθετοῦντες*. Schol. exponit *κρίναντες*. Etenim propter *ἆθλα*, quae praecesserunt, pro proprio

ὅτι ἢ τῷ λέγειν πιστεύσας τὸ πάνυ δοκοῦν ἀνταποφῆναι ὡς οὐκ ἔγνωσται ἀγωνίσαιτ' ἄν, ἢ κέρδει ἐπαιρόμενος τὸ εὐπρεπὲς τοῦ λόγου ἐκπονήσας παράγειν πειράσεται. ἡ δὲ πόλις ἐκ τῶν τοιῶνδε ἀγώνων τὰ μὲν ἆθλα ἑτέροις δίδωσιν, αὐτὴ δὲ τοὺς κινδύνους ἀναφέρει. αἴτιοι δ' ὑμεῖς κακῶς ἀγωνοθετοῦντες, οἵτινες εἰώθατε θεαταὶ μὲν τῶν λόγων γίγνεσθαι, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων, τὰ μὲν μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὖ εἰπόντων σκο-

verbo posuit ἀγωνοθετεῖν, deliberationem significans non quasi rem serio transactam, sed apertum ostentandae eloquentiae ludum. Conf. finem cap. huius et 3, 67. ποιήσατε δὲ τοῖς Ἕλλησι παράδειγμα οὐ λόγων τοὺς ἀγῶνας προθήσοντες, ἀλλ' ἔργων i. e. οὐ κρίσιν ποιήσοντες λόγων ἀλλ' ἔργων.

θεαταὶ μὲν τῶν λόγων — ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων] Schol. ὥςπερ ἀκροαταὶ τῶν σοφιστικῶν λόγων ἡδονῆς γίγνονται κριταί, οὐ πραγμάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑμεῖς τοὺς λόγους σκοπεῖτε, οὐ τὰ πράγματα. Amat haec historicus exprobrare popularibus, neque uno modo eandem sententiam expressam protulit, ut 5, 113. ἀλλ' οὖν μόνοι γε ἀπὸ τούτων τῶν βουλευμάτων — τὰ μὲν μέλλοντα τῶν ὁρωμένων σαφέστερα κρίνετε, τὰ δὲ ἀφανῆ τῷ βούλεσθαι ὡς γιγνόμενα ἤδη θεᾶσθε. Nam ut Heliod. Aethiop. 8. p. 379, 14. Bourd. dicit, homines ex optato res sibi eventuras confingunt: ἃ γὰρ ἐπιθυμεῖ ψυχή, καὶ πιστεύειν φιλεῖ. Charit. 6, 5. p. 139, 20. φύσει γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὃ βούλεται τοῦτο καὶ οἴεται, ubi v. Dorv. Demosth. Ol. 3. p. 33. ὃ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται. Thuc. 4, 108. med. καὶ γὰρ ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς (incolis urbium, qui ab Atheniensibus desciverant) ἐψευσμένοις μὲν (τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως) ἐπὶ τοσοῦτον, ὅση ὕστερον διεφάνη, τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσαφεῖ, ἢ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ· εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι, οὗ μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ προςίενται, λογισμῷ αὐτοκράτορι διωθεῖσθαι. In eandem sententiam h. l. dicit: τὰ μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὖ εἰπόντων σκοποῦντες, ὡς δυνατὰ γίγνεσθαι et 3, 3. dixerat: μεῖζον μέρος νέμοντες τῷ μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι. Atqui, ait Isocr. de Pac. 8. p. 179., χρὴ τοὺς νοῦν ἔχοντας περὶ μὲν ὧν ἴσασι μὴ βουλεύεσθαι (περίεργον γὰρ) ἀλλὰ πράττειν ὡς ἐγνώκασι, περὶ ὧν δ' ἂν βουλεύωνται, μὴ νομίζειν εἰδέναι τὸ συμβησόμενον, ἀλλ' ὡς δόξῃ μὲν χρωμένους, ὅ, τι ἂν τύχῃ δὲ γενησόμενον, οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν. Solent autem haec inter se contraria poni: ἀκοαὶ — λόγοι, λόγοι — ὄψεις, ἔργα — λόγοι, ut ab Athenagora ap. Thuc. 6, 40. καὶ εἴ τι μὴ αὐτῶν (rumorum, qui de Atheniensibus contra Syracusas navigantibus ferebantur) ἀληθές ἐστιν (ὥςπερ οὐκ οἴομαι), οὐ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀγγελίας καταπλαγεῖσα καὶ ἑλομένη ὑμᾶς ἄρχοντας αὐθαίρετον δουλείαν ἐπιβαλεῖται, αὐτὴ δ' ἐφ' ἑαυτῆς σκοποῦσα τούς τε λόγους ἀφ' ὑμῶν ὡς ἔργα δυναμένους κρινεῖ, καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἐλευθερίαν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀκούειν ἀφαιρεθήσεται, ἐκ δὲ τοῦ ἔργῳ φυλασσομένη μὴ ἐπιτρέπειν (τὴν στρατηγίαν) πειράσεται σώζειν. Similiter Athenienses increpat Solon 19. εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπη αἱμύλου ἀνδρός· εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε. Et apud Aesch. Ag. 786. Dii coelites δίκας οὐκ ἀπὸ γλώσσης κλύουσιν, ubi v. Bloomf. Sententia ergo loci, quem tractamus, haec: *quod auditis ex oratoribus vestris, ut vobis persuadere conantur, ita vobis videtur esse*, oratio enim vobis pro facto est (θεαταὶ τῶν λόγων), *quod factum, ita factum fingitis, ut auditis et persuaderi vobis patimini* (ἀκροαταὶ τῶν ἔργων). Huc etiam pertinet locus Platonis de Rep.

πουῦντες ὡς δυνατὰ γίγνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, οὐ τὸ δρασθὲν πιστότερον ὄψει λαβόντες ἢ τὸ ἀκουσθὲν ἀπὸ τῶν λόγῳ καλῶς ἐπιτιμησάντων· καὶ μετὰ καινότητος μὲν λόγου ἀπατᾶσθαι ἄριστοι, μετὰ δεδοκιμασμένου δὲ μὴ ξυνέπεσθαι ἐθέλειν· δοῦλοι ὄντες τῶν ἀεὶ ἀτόπων, ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων· καὶ μάλιστα μὲν αὐτὸς εἰπεῖν ἕκαστος βουλόμενος δύ-

6, 12. p. 498. D. Steph. τὸ μέντοι μὴ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις τοὺς πολλούς, θαῦμα οὐδέν. οὐ γὰρ πώποτε ἴδον γενόμενον τὸ νῦν λεγόμενον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοιαῦτ' ἄττα ῥήματα ἐξεπίτηδες ἀλλήλοις ὡμοιουμένα, *non mirum* (dicere videtur) *multitudinem dictis meis fidem abrogare, quippe quae tantum ea, quae sub oculos cadunt, credat, speciem vero viri nunquam ob oculos habuerit, qualem nobis fingimus* i. e. virtute et sapientia, qui cogitari potest praestantissimum. Re igitur id, quod dico, nunquam experti sunt; multo magis talia dicta audiverunt (et dicta pro visis acceperunt: ἴδον) de industria inter se assimilata, orationes alteram ex altera imitando expressas, quippe omnes ex theatris rhetorum profectas. Ubi Schol. p. 409. Bekk. πικρὸν τὸ λέγειν, ait, ὅτι ἔργῳ μὲν τὰ νῦν λεγόμενα καλῶς οὐκ εἶπον (leg. εἶδον). καὶ γὰρ ὁ Θουκυδίδης, ἐπιπλήττων τοὺς Ἀθηναίους, λέγει ὅτι „ὑμεῖς θεαταὶ μὲν ἐστε τῶν λόγων, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων.“ Mox τὰ πεπραγμένα pendent a σκοποῦντες. Ac quum iam contrariorum positio, quae fieri solet, insit in verbis ὄψει et ἀκουσθέν, ac quum optimi libri δρασθέν pro θεαθέν habeant, melius fuit δρασθέν exhiberi. Structura haec videtur esse: οὐ τὸ δρασθὲν ὄψει λαβόντες, ὃ πιστότερον ἦν, ἢ τὸ ἀκουσθὲν λαβεῖν ἀπὸ τῶν λόγῳ καλῶς ἐπιτιμησάντων, et λαμβάνειν est deuten, etwas so oder so nehmen. Vid. 4, 17. 106.

δοῦλοι — ἀτόπων] i. e. ihr versteht es trefflich, euch von den durch ihre Neuheit auffallenden Reden täuschen zu lassen, und bewährt gefundenen Vorschlägen nicht folgen zu wollen. Ihr seid beständig Sclaven von dem Ausserordentlichen und Abenteuerlichen, und alles Gewöhnliche ist euch verächtlich. Aptissime Bloomf. contulit Arist. Equ. 1115. ὦ δῆμε etc.

καὶ μάλιστα μὲν — ἀποβησόμενα] Repetendum ὑμεῖς αἴτιοι, ut sit καὶ μάλιστα μὲν ὑμεῖς αἴτιοι αὐτὸς εἰπεῖν ἕκαστος βουλόμενος δύνασθαι. Porro verba μὴ δοκεῖν pendent ex βουλόμενος ἕκαστος sive βουλόμενοι. Participium ἀνταγωνιζόμενοι resolvendum in τῷ ἀνταγωνίζεσθαι. Vocabulum τοιαῦτα ita intelligo: *talia dicentes, qualia dicendi periti*, ut sensus non alius sit, quam si scripsisset τοῖς εὖ λέγουσι. Adverbium ὀξέως plerique omnes interpretantur scharfsinnig, velut Garv. Bred. Popp., quia δεξιότητος, γνώμης, ξυνέσεως laudem omnes studiosissime affectasse ex superiori capite cognitum sit. At hoc studium iam verbis καὶ μάλιστα μὲν αὐτὸς — δοκεῖν τῇ γνώμῃ expressum est. Nec Thuc. ὀξέως alio sensu habet, quam *celeriter*, ut 1, 70. 2, 11. 89. 4, 34., ubi contrarie ponitur βραδυτέρους, 5, 64. 6, 9. 10. 8, 96.; *acriter*, hitzig, ut 4, 126. 6, 11. extr. 12. extr., leidenschaftlich 3, 82.; *studiose*, eifrig, ut 2, 8., ubi contrarie ponitur τὸ ἀμβλύ, *lentum*, 6, 34. Verbis ὀξέως τι etc. aliud quid incipit; qui enim ἀνταγωνίζεσθαι dicantur, qui προεπαινέσαι dicuntur? Imo ὁ ὀξέως τι λέγων hic contrarie ponitur τῷ εὖ λέγοντι. Itaque vox in malam partem accipienda est, significans, opinor, *temerarie* (unbesonnen). Malum certe sensum vocis esse probant etiam verba: καὶ προνοῆσαι βραδεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποβησόμενα, quippe mala negat tales homines praevidere extitura ex iis, quae alium temerarie dicentem laudaverant. Sunt etiam, qui ὀξέως iungentes cum προεπαινέσαι interpretentur:

νασθαι, εἰ δὲ μή, ἀνταγωνιζόμενοι τοῖς τοιαῦτα λέγουσι μὴ ὕστεροι ἀκολουθῆσαι δοκεῖν τῇ γνώμῃ, ὀξέως δέ τι λέγοντος προεπαινέσαι καὶ προαισθέσθαι τε πρόθυμοι εἶναι τὰ λεγόμενα καὶ προνοῆσαι βραδεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποβησόμενα· ζητοῦντές τε

sed ut videantur propere prius idem comprobasse. Quos satis refellit Popp.: „Nam primum collocatio verborum, ut ὀξέως ad λέγοντος referatur, magis suadet. Deinde si hoc adverbium ad προεπαινέσαι pertineat, et propter προ quodammodo redundat, et pro τὶ λέγοντος potius λέγοντος (τινός) τι desideres." Infinitivi ἀκολουθῆσαι et προεπαινέσαι pendent ab δοκεῖν. Hoc dicit: *omnes cupere aut non videri secuti esse sententiam bene loquentium, aut ubi quis temeraria, at novitate* (καινότητι) *auditores ducentia loquitur, iam prius idem suasisse et calculo suo comprobasse.* Hic ergo verborum ordo est: καὶ (αἴτιοι ὑμεῖς) μάλιστα μὲν αὐτὸς εἰπεῖν ἕκαστος βουλόμενος δύνασθαι, εἰ δὲ μή, τῷ ἀνταγωνίζεσθαι τοῖς εὖ λέγουσι (βουλόμενοι) μὴ ὕστεροι ἀκολουθῆσαι δοκεῖν τῇ γνώμῃ, προεπαινέσαι δὲ ὀξέως τι λέγοντος.

καὶ προαισθέσθαι τε πρόθυμοι] i. e. καὶ πρόθυμοι (ὄντες) προαισθέσθαι τε εἶναι τὰ λεγόμενα καὶ βραδεῖς (ὄντες) προνοῆσαι. Ubi *εἶναι* pendet a προαισθέσθαι et significat: es sey wirklich so, was gesagt wird, sive ut totum dicam: und weil ihr gleich bei der Hand seid mit der Versicherung, es sei schon früher eure Meinung gewesen, es müsse so mit der Sache stehen, wie der Redner sage. Quod proprie ita dicendum erat: πρόθυμοι λέγειν vel δοκεῖν προαισθέσθαι. Neque vero praegnans haec vis, ut notio *videndi, dicendi* tacite intelligatur, rara est aut apud Graecos, aut Latinos, ut apud Soph. Antig. 402. αὕτη τὸν ἄνδρ' ἔθαπτε, πάντ' ἐπίστασο, *iam dic te omnia scire.* Eadem brevitate poeta v. 1065. τελῶν dixit pro τελεῖσθαι λέξων i. e. ὀψόμενος. Sic Tacit. 16. Ann. 16. habet *ne oderim* hoc sensu: *ne odisse dicar* sive *videar.* Alia plura exempla dabunt Doederl. in Nieb. Mus. Rhenan. 2, 2. p. 255. et Ern. ad Tacit. 4. Ann. 52. Hoc praeterea tenendum, qui infinitivi ex βουλόμενοι pendent, eos infinitivos praesentis esse, quique rursus ex his praesentibus, eos aoristi infinitivos: βουλόμενοι — δύνασθαι — δοκεῖν (ἀκολουθῆσαι — προεπαινέσαι). Itidemque qui infinitivi ex (ὄντες) πρόθυμοι — βραδεῖς pendent, ii sunt aoristi: προαισθέσθαι — προνοῆσαι, und daran seid ihr Schuld, denn vor allen Dingen will jeder selbst reden können, wo aber nicht, den Beredten widersprechen, damit er nicht so hintennach bloss beizutreten scheine der aufgestellten Meinung, aber wo einer etwas durch seine Unbesonnenheit Auffallendes sagt, es schon früher vor dem Redner gerathen zu haben, und ihr seid gleich bei der Hand, voraus bemerkt haben zu wollen, dass es mit dem von solchen Rednern Gesagten sich wirklich so verhalte, aber langsam in der Berechnung der Folgen. Nec tamen inficiandum, τε, quod est post προαισθέσθαι, melius abesse, nisi quis post καί repetat ὑμεῖς αἴτιοι, ita: καὶ ὑμεῖς αἴτιοι, προαισθέσθαι τε πρόθυμοι — καὶ προνοῆσαι βραδεῖς. Melius tamen oratio sic procederet: ὑμεῖς αἴτιοι καὶ πρόθυμοι ὄντες προαισθέσθαι — καὶ βραδεῖς προνοῆσαι etc. Atque haec nimis arte per sensum iuncta sunt cum verbis ὀξέως δέ τι — προεπαινέσαι, quam ut interpositis verbis ὑμεῖς αἴτιοι divellere liceat. Quare legendum puto προαισθέσθαι γε, w e n i g s t e n s vorhergesehen zu haben (wenn auch nicht zuerst ausgesprochen). Tota series structurae haec est: αἴτιοι δ' ὑμεῖς — ἀγωνοθετοῦντες — καὶ — ἄριστοι — καὶ ἕκαστος βουλόμενος — καὶ πρόθυμοι — καὶ βραδεῖς — ζητοῦντές τε — φρονοῦντες δέ — ἁπλῶς τε — ἡσσώμενοι καὶ — ἐοικότες.

ἄλλο τι, ὡς εἰπεῖν, ἢ ἐν οἷς ζῶμεν, φρονοῦντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόντων ἱκανῶς· ἁπλῶς τε ἀκοῆς ἡδονῇ ἡσσώμενοι καὶ σοφιστῶν θεαταῖς ἐοικότες καθημένοις μᾶλλον ἢ περὶ πόλεως
39 βουλευομένοις. ὧν ἐγὼ πειρώμενος ἀποτρέπειν ὑμᾶς ἀποφαίνω Μυτιληναίους μάλιστα δὴ μίαν πόλιν ἠδικηκότας ὑμᾶς. ἐγὼ γάρ, οἵτινες μὲν μὴ δυνατοὶ φέρειν τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν ἢ οἵτινες ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντες ἀπέστησαν, ξυγγνώμην ἔχω· νῆσον δὲ οἵτινες ἔχοντες μετὰ τειχῶν καὶ κατὰ θάλασσαν μόνον φοβούμενοι τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ τριήρων παρασκευῇ οὐκ ἄφρακτοι ἦσαν πρὸς αὐτούς, αὐτόνομοί τε οἰκοῦντες καὶ τιμώμενοι ἐς τὰ πρῶτα ὑπὸ ἡμῶν τοιαῦτα εἰργάσαντο, τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπεβούλευσάν τε καὶ ἐπανέστησαν μᾶλλον ἢ ἀπέστησαν, ἀπόστασις μέν γε τῶν βίαιόν τι πασχόντων ἐστίν, ἐζήτησάν τε μετὰ τῶν πολεμιωτάτων ἡμᾶς στάντες διαφθεῖραι; καίτοι δεινότερόν ἐστιν ἢ εἰ καθ' αὑτοὺς δύναμιν κτώμενοι ἀντεπολέμησαν. παράδειγμα δὲ αὐτοῖς οὔτε αἱ τῶν πέλας ξυμφοραὶ ἐγένοντο ὅσοι ἀποστάντες ἤδη ἡμῶν ἐχειρώθησαν, οὔτε ἡ παροῦσα εὐδαιμονία παρέσχεν ὄκνον μὴ ἐλθεῖν ἐς τὰ δεινά· γενόμενοι δὲ πρὸς τὸ μέλλον θρασεῖς καὶ ἐλπίσαντες μακρότερα μὲν τῆς δυνάμεως, ἐλάσσω δὲ τῆς βουλήσεως, πό-

ἄλλο τι — ἢ ἐν οἷς] Notanda synesis pro ἢ ἐκεῖνο ἐν ᾧ Gottl. v. Matth. §. 437. adn. 3.

ἀκοῆς ἡδονῇ] Schol. *ἀκοῆς ῥητορικῶν λόγων καινότερα καὶ παράδοξα ὑμῖν εἰσηγουμένων. σοφιστὰς δὲ λέγει οὐ τοὺς σοφιζομένους τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγομένους, τοὺς διδασκάλους τῶν ῥητορικῶν προβλημάτων· θεατὰς δὲ αὐτοὺς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀκροατάς· ἡδονῇ δὲ ἀντὶ τοῦ κολακείᾳ.* Vid. quos Duk. citavit Scalig. 4. Animadv. in locos Controv. Tit. 5. et Cresoll. Theatr. Rh. 1, 1.

39. *μίαν πόλιν*] *Εἷς* h. l. non auget vim superlativi (de quo usu v. Zumpt. Gr. Lat. §. 84. B. 9. p. 481. ed. 4. et Matth. p. 859.), sed sensus hic est: das meiste Unrecht hat uns für Eine Stadt Mytilene zugefügt. De verbis *πασχόντων ἐστίν* v. Matth. p. 622. init.

τῆς βουλήσεως] Schol. *ἐβούλοντο γὰρ οὐ μόνον ἀποστῆναι ἡμῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ καθελεῖν τὴν δύναμιν τῆς πόλεως, διὰ τὸ λοιπὸν ἀδεῶς ζῆν.* Mox *ἢ παρὰ δόξαν* intellige, quasi scriptum sit *ἢ τὰ παρὰ δόξαν τυχόντα.* Et verba *εἴωθε — τρέπειν* posita sunt pro *εἴωθε δὲ ἡ εὐπραξία ἐκείνας τὰς πόλεις ἐς ὕβριν τρέπειν, αἷς ἂν μάλιστα ἀπροσδόκητος ἔλθῃ.* Schol. *εἴωθε δὲ πρὸς ὕβριν τρέπειν ἡ εὐπραξία τῶν πόλεων ἐκείνας, αἷς ἂν αὐτὴ ἐξαίφνης ἐγγένηται καὶ ἀπροσδόκητος.* Philisti imitationem huius loci indicavit Clemens Al. Stromat. p. 618. D. (p. 738. Oxon.) v. ad Fragmm. Philist. p. 172 sq. Mox verba *μηδὲν διαφέροντας* Schol. ita explicat: *ἔδει τοὺς Μυτιληναίους οὕτω τιμᾶσθαι ὑφ' ἡμῶν, ὡς οὐδὲν διαφέροντας τῶν ἄλλων.* Aliquot libri *διαφερόντως*, adiectivum tuentur Heind. ad Plat. Phaedr. p. 322. Huschk. ad Tibull. 1. El. 7, 52. De verbo *ὑπερφρονεῖν* cum accus. v. Matth. p. 696. adn. 2. Deinde verba *ἡμῖν γε ὁμοίως* significant *nostra quidem ratione uno omnes modo*, qui etiamsi postea inter se discordes facti sunt, non sunt nostra causa facti, sed frumenti causa. v. cap. 27. Verba *οἷς γ' ἐξῆν* etc. intellige: *quum iis, si qui ab altera factione* (optimatibus) *pressi ad nostrum auxilium conversi essent, nunc liceret iterum My-*

λεμὸν ἤραντο, ἰσχὺν ἀξιώσαντες τοῦ δικαίου προθεῖναι· ἐν ᾧ γὰρ ᾠήθησαν περιέσεσθαι, ἐπέθεντο ἡμῖν οὐκ ἀδικούμενοι. εἴωθε δὲ τῶν πόλεων αἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἔλθῃ, ἐς ὕβριν τρέπειν· τὰ δὲ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐτυχοῦντα ἀσφαλέστερα ἢ παρὰ δόξαν· καὶ κακοπραγίαν, ὡς εἰπεῖν, ῥᾷον ἀπωθοῦνται ἢ εὐδαιμονίαν διασώζονται. χρῆν δὲ Μυτιληναίους καὶ πάλαι μηδὲν διαφέροντας τῶν ἄλλων ὑφ' ἡμῶν τετιμῆσθαι, καὶ οὐκ ἂν ἐς τόδε ἐξύβρισαν· πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. κολασθήτωσαν δὲ καὶ νῦν ἀξίως τῆς ἀδικίας, καὶ μὴ τοῖς μὲν ὀλίγοις ἡ αἰτία προστεθῇ, τὸν δὲ δῆμον ἀπολύσητε. πάντες γὰρ ἡμῖν γε ὁμοίως ἐπέθεντο, οἷς γ' ἐξῆν ὡς ἡμᾶς τρεπομένοις νῦν πάλιν ἐν τῇ πόλει εἶναι. ἀλλὰ τὸν μετὰ τῶν ὀλίγων κίνδυνον ἡγησάμενοι βεβαιότερον ξυναπέστησαν. τῶν τε ξυμμάχων, σκέψασθε, εἰ τοῖς τε ἀναγκασθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἑκοῦσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐτὰς ζημίας προσθήσετε, τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ βραχείᾳ προφάσει ἀποστήσεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ᾖ ἢ σφαλέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἑκάστην πόλιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. καὶ τυχόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἕξομεν· καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν καθεστηκόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις ξυμμάχοις πολεμήσομεν. οὔκουν δεῖ προςθεῖναι ἐλπίδα 40

tilenae esse, *per nos restitutis.* Etenim Mytilenaeos e plebe mox dicit *μετὰ τῶν ὀλίγων* periculum commune subire maluisse. Mox de verbis *τίνα — ὅντινα* v. Matth. p. 906. Oratio sic procedit: *τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε — ἕκαστον βραχείᾳ προφάσει ἀποστήσεσθαι.* Pro *ἕκαστον* id posuit, quod ad sensum idem est: *τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ*, pro oratione directa interrogationem.

40. *προςθεῖναι ἐλπίδα*] Duo libri Cass. Pal. *προθεῖναι*, Vall. *proponere*; ceteri *προςθεῖναι*, quorum illud est *offerre spem*; hoc, si Graece dicitur, *addere spem*. Illud recte dicitur, si orator in universum de sociis loquitur; hoc, si seorsum de Mytilenaeis. Atqui scriptor de Mytilenaeis; itaque vulgata *προςθεῖναι* servanda videtur. Mox *πιστήν* idem est, quod *πισύνην*, *fretam*, weder auf Ueberredung vertrauend, noch durch Bestechung erkauft. His repetit, quae supr. c. 38. dixerat: *καὶ δῆλον ὅτι ἢ τῷ λέγειν πιστεύσας* etc. Mox post *ξυγγνώμην* non est opus supplere *τοῦ ἁμαρτεῖν* (coll. Matth. §. 542. adn. 1. b), neque mihi *ἁμαρτεῖν* videtur appositio accusativi *ξυγγνώμην*. Imo sensus hic esse videtur: sie werden nicht von uns anerkannt erhalten, dass sie auf menschliche Weise gefehlt haben. Nam *ξυγγνώμη* eo sensu accipiendum, quem illustravi ad 2, 74., ut sit das Mitwissen et proinde das Anerkenntniss: *non ignoscemus eis*, *quod conscii eis sumus*, *eos per humanam imbecillitatem peccasse.* Idem quod *ξυγγνώμονα εἶναι* est *συγγινώσκειν*, quare Herodot. 1, 89. eadem structura usus scripsit: *συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια*, *conscii tibi*, *te iuste agere.* Paulo post *ξύγγνωμον* est *ξυγγνώμης ἄξιον*, et post *καὶ τότε* supple *διεμαχεσάμην μὴ δεῖν ξυγγνώμην λαβεῖν τοὺς Μυτιληναίους.* De *μὴ μεταγνῶ-*

οὔτε λόγῳ πιστὴν οὔτε χρήμασιν ὠνητήν, ὡς ξυγγνώμην ἁμαρτεῖν ἀνθρωπίνως λήψονται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν· ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τότε πρῶτον καὶ νῦν διαμάχομαι μὴ μεταγνῶναι ὑμᾶς τὰ προδεδογμένα, μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ ἐπιεικείᾳ, ἁμαρτάνειν. ἔλεός τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι, καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε καθεστῶτας αἰεὶ πολεμίους· οἵ τε τέρποντες λόγῳ ῥήτορες ἕξουσι καὶ ἐν ἄλλοις ἐλάσσοσιν ἀγῶνα, καὶ μὴ ἐν ᾧ ἡ μὲν πόλις βραχέα ἡσθεῖσα μεγάλα ζημιώσεται, αὐτοὶ δὲ ἐκ τοῦ εὖ εἰπεῖν τὸ παθεῖν εὖ ἀντιλήψονται· καὶ ἡ ἐπιείκεια πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπιτηδείους καὶ τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι μᾶλλον δίδοται ἢ πρὸς τοὺς ὁμοίους τε καὶ οὐδὲν ἧσσον πολεμίους ὑπολειπομένους. ἕν δὲ ξυνελὼν λέγω, πειθόμενοι μὲν ἐμοὶ τά τε δίκαια ἐς Μυτιληναίους

ναι v. Matth. p. 1307. n. 1. ab init. Arn. recte ita intelligit: *μὴ μεταγνόντας λύειν*. Possis etiam ita resolvere: *μὴ μεταγνῶναι καὶ γνῶναι μὴ δεδόχθαι*. Paulo post scriptor *ἔλεος* ponit pro praegresso *οἶκτος*. Haec vocabula ita differunt: *οἶκτος* vel potius *οἰκτισμός* est *miseratio*, Bedauern, Mitleid äussern; *ἔλεος* est *miseritudo* s. *misericordia*, Mitleid fühlen. Miserationi ex adverso ponitur *felicem praedicare*; misericordiae *invidia*. Doederl. Lat. Synon. Vol. 2. p. 171 sq. Et *ἐπιείκειαν* dixerim *clementiam* esse. Deinde *πρὸς τοὺς ὁμοίους* est gegen Leute von gleicher Gesinnung, quod statim ipse explicat verbis *καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὔτ' ἀντοικτιοῦντας* etc.

ἐξ ἀνάγκης] sc. qui ut in gratiam redeant, fieri non iam potest. Mox *βραχέα* adiectivum est pro adverbio. v. Matth. §. 446. Et *τὸ παθεῖν εὖ* intellige *χρήματα*, largitionem pecuniae, *κέρδη*. Pro *πρὸς τοὺς ὁμοίους* etc. Thiersch. scribi vult *πρὸς τοὺς ὁμοίως τε καὶ οὐδὲν ἧσσον πολεμίους ὑπολειπομένους*. Sed vulgaris scriptura sic explicari potest: *οἱ ὅμοιοι πολέμιοι* hostes sunt, qui in odio sibi constant, et licet clementer habiti, tamen (*οὐδὲν ἧσσον*) hostilem animum servant. Recte igitur Arn. *ὁμοίους* explicat per such as they were before. Eadem significatio obtinet 2, 80. et Schol. *τοὺς ὁμοίους, τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ διαθέσει ὄντας, οἷοί περ ἦσαν πρότερον*. Et *τοῖς μὲν οὐ χαριεῖσθε* converte: *ab his nullam gratiam inibitis*, et *δικαιώσεσθε* de *vobismet ipsis iudicium feretis iniquum*, tyrannos vos professi. Nam si Mytilenaei impune defecerunt, iure defectio facta esse existimabitur, vosque non iure imperare. Schol. *δικαίως καθ' ὑμῶν ἀποδείξετε, ὅτι τυραννικῶς ἄρχετε*. „*Δικαιώσετε* corrigendum monuit Elmsl. ad Eurip. Med. p. 97. Ac sane Attici, etsi in nonnullis fluctuant inter utramque formam, hanc tamen, nisi fallor, legem sibi sanxerunt, ut quae futura media significatione passiva usu essent frequentata, ea ut activa; quae autem activa, ea ut passiva ne dicerent. Cui legi non nescio equidem contraria reperiri, sed quae pleraque manifesto sint vitiosa." DIND. At *δικαιώσεσθε* Buttm. Gr. max. 2, 1. p. 53. adn. negat passivo sensu tam frequenter usitatum esse, ut aures non facile acceperint, prout series orationis accipi iuberet. Popponi medium hic, quod eius vis iam in addito pronomine *ὑμᾶς* inest, pro activo positum videtur, ut 1, 73. *ἢ σφᾶς αὐτοὺς βεβαιώσασθαι*. Nisi in verbo *δικαιώσεσθε* (ut in simili *κολάζειν*) futurum medii vim activi habere putamus. Deinde ad *οὐ χρεὼν* supple *ἄρχειν*.

καὶ τὰ ξύμφορα ἅμα ποιήσετε, ἄλλως δὲ γνόντες τοῖς μὲν οὐ χαριεῖσθε, ὑμᾶς δὲ αὐτοὺς μᾶλλον δικαιώσεσθε. εἰ γὰρ οὗτοι ὀρθῶς ἀπέστησαν, ὑμεῖς ἂν οὐ χρεὼν ἄρχοιτε. εἰ δὲ δὴ καὶ οὐ προςῆκον ὅμως ἀξιοῦτε τοῦτο δρᾶν, παρὰ τὸ εἰκός τοι καὶ τούςδε ξυμφόρως δεῖ κολάζεσθαι, ἢ παύεσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ ἀκινδύνου ἀνδραγαθίζεσθαι. τῇ τε αὐτῇ ζημίᾳ ἀξιώσατε ἀμύνασθαι καὶ μὴ ἀναλγητότεροι οἱ διαφεύγοντες τῶν ἐπιβουλευσάντων φανῆναι, ἐνθυμηθέντες ἃ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας ὑμῶν ἄλλως τε καὶ προϋπάρξαντας ἀδικίας. μάλιστα δὲ οἱ μὴ ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες ἐπεξέρ-

εἰ δὲ δὴ καὶ οὐ προςῆκον] Schol. εἰ μὲν ἀδίκως ἀπέστησαν οἱ Μυτιληναῖοι, κολασθήτωσαν· εἰ δὲ δικαίως, δῆλον ὅτι ὑμεῖς ἀδίκως ἄρχετε· ᾧ ἕπεται, ὅτι τυραννεῖτε. καὶ κατὰ τοῦτο οὖν πάλιν κολασθήσονται, ὅτι τυράννους ὑμᾶς ἐλογίσαντο, ὁ δὲ τύραννος ἀποτόμως αὐτὰ ἅπερ ποιεῖ εἴωθε ποιεῖν. κατ' ἄμφω οὖν ὀφείλουσι κολασθῆναι, εἴτε ἐννόμως ἄρχομεν εἴτε τυραννοῦμεν. Aut ex iure, ait, eos ulciscemur, aut ex utilitate, et prius quidem locum habebit, si Mytilenaei non iure defecerunt; alterum autem, si iure defecerunt a nobis ut tyrannis. Tum igitur utilitatis prior ratio sit a nobis observanda. Mox τοῦτο δρᾶν est τὸ ἄρχειν βιαίως. Et καὶ τούςδε sc. ut alios sociorum vestrorum, qui defecerunt. Dein ξυμφόρως est τοῦ ξυμφέροντος ἕνεκα ἐν τῇ ἀρχῇ.

ἀνδραγαθίζεσθαι] Schol. ἐὰν δὲ μὴ θέλητε κολάζειν, χρὴ παύεσθαι ὑμᾶς τῆς ἀρχῆς καὶ ἀσκεῖν ἀνδραγαθίαν ἀκίνδυνον, so müsst ihr auch diese gegen Gebühr, wie es euer Bestes erfordert, zur Strafe ziehen oder euch der Herrschaft begeben und die Ehrlichen spielend in einer gefahrlosen Stille leben. Et τῇ αὐτῇ ζημίᾳ etc. Schol. interpretatur: τῇ αὐτῇ ζημίᾳ σπουδάσατε ἀμύνασθαι τοὺς Μυτιληναίους, ᾗ ἂν ἐτιμωρήσαντο καὶ αὐτοὶ ὑμᾶς, περιγενόμενοι ὑμῶν. Idem ad μὴ ἀναλγητότεροι adnotavit: τοῦτό φησιν, ὅτι, ἐπεὶ ἤλγουν οἱ Μυτιληναῖοι ὑφ' ὑμῶν τῶν Ἀθηναίων κρατούμενοι, δεῖ καὶ ὑμᾶς ἀλγῆσαι ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἀποστάσει i. e. *ne minori dolore* (nicht weniger empfindlich), *ne minus moleste ferte eorum defectionem, quam ipsi vestrum imperium tulerunt.* Paulo post οἱ διαφεύγοντες est substantivi instar, ut διαβάλλοντες 3, 4.

οἱ μὴ ξὺν προφάσει] Schol. οἱ ἀδικοῦντές τινα χωρὶς αἰτίας, τουτέστιν ἄνευ τοῦ προηδικῆσθαι. Deinde ἐπεξέρχονται frequens est de ultione verbum. Paulo post verbum διόλλυνται mihi videtur non habere activam vim, sed iungendum esse cum ὑφορώμενοι hoc sensu: sie können es nicht ertragen, Gefahr von dem verschont gebliebenen Feinde fürchten zu müssen. Ita Herm. explicat. Contra ea Doederl. Lectt. Hom. Spec. 3. p. 11 sq. exempla affert verbi ὄλλυσθαι activum sensum habentis Hom. Il. 9, 230. Thuc. 6, 12. τοὺς φίλους ξυναπολέσθαι (ubi tamen Popp. scripsit ξυναπολέσαι), Lys. Bon. Aristoph. §. 55. Quod ut concedamus, tamen praesenti loco διόλλυνται videtur nimis absolute positum, quippe nullo casu adiecto, quam ut activo sensu positum esse hic quidem credamus. Quod autem Doederl. addit: „Fac διόλλυσθαι usurpari de intolerantia metus vel odii, fac etiam Thucydidis dictioni congruere; at de victore hoste agitur ultimam vindictam sumturo, quem quis usquam gentium διόλλυσθαι dicet, dum licet ulcisci?" Imo quis est, qui de vero interitu cogitet? non magis, quam si quis dicat: er glaubt vor Ungeduld zu vergehen. Neque aliter διόλλυνται hic intelligendum: sie glauben zu vergehen, dass sie fürchten sollen etc.

χονται καὶ διόλλυνται, τὸν κίνδυνον ὑφορώμενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ. ὁ γὰρ μὴ ξὺν ἀνάγκῃ τι παθὼν χαλεπώτερος διαφυγὼν τοῦ ἀπὸ τῆς ἴσης ἐχθροῦ. μὴ οὖν προδόται γένησθε ὑμῶν αὐτῶν, γενόμενοι δ' ὅτι ἐγγύτατα τῇ γνώμῃ τοῦ πάσχειν καὶ ὡς πρὸ παντὸς ἂν ἐτιμήσασθε αὐτοὺς χειρώσασθαι, νῦν ἀνταπόδοτε μὴ μαλακισθέντες πρὸς τὸ παρὸν αὐτίκα μηδὲ τοῦ ἐπικρεμασθέντος ποτὲ δεινοῦ ἀμνημονοῦντες. κολάσατε δὲ ἀξίως τούτους τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα σαφὲς

μὴ ξὺν ἀνάγκῃ] Aliquot libri *μὴ ξ. δίκῃ*. „Si lectionem *ἀνάγκῃ* et Vallae ac Porti interpretationem sequimur, sentential erit: *qui ab alio, nulla necessitate ad vim vel iniuriam faciendam coacto, laesus est.* Forsan ita scripserit Thuc., sed tamen altera scriptura *ξὺν δίκῃ* non male respondet praecedenti sententiae, nam qui aliquem *μὴ ξὺν προφάσει* malo afficit, eum utique *μὴ ξὺν δίκῃ* laedit.“ Duk. Et tamen *ξὺν δίκῃ* videtur interpretatio alterius scripturae esse. Schol. *ὁ ἀδίκως τι καὶ πρῶτος παθών*. Recte! Conf. 4, 98. *τὰ μὴ ἀνάγκῃ κακά.* Wer muthwilligerweise i. e. ohne durch eine Beleidigung zur Rache gezwungen zu seyn, beleidigt ist. *Ἀνάγκην* dicit conditionem eius, qui prius ab altero lacessitus cogitur ab lacessente vindictam sumere. His autem verbis explicatur, cur maius periculum ab eo sit, qui non lacessens lacessitus sit. Mox *χαλεπώτερος* est unversöhnlicher. Verba *τοῦ ἀπὸ τῆς ἴσης ἐχθροῦ* contrarie posita sunt illis: *οἱ μὴ ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες*. Erit igitur *ὁ ἀπὸ τῆς ἴσης (μοίρας) ἐχθρὸς* is, qui *μὴ προπαθὼν ἄνευ προφάσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀδικήσας* parem in inimicitia efficienda partem habuit sive der gleichen Antheil an der Verfeindung hatte. Talis inimicus exorabilior est, quam is, qui non prius alterum ad iniuriam lacessens ipse iniuria afficitur, utpote sibi conscius, non sine sua ipsius opera inimicitiam coeptam esse. Mytilenaeos igitur Cleo dicit, quia sine idonea causa Athenienses deficiendo laeserant, duriores futuros fuisse in vindicta ab Atheniensibus sumenda, quum probe scirent, ab Atheniensibus sibi ideo maius periculum instare, quod, qui non prius lacessentes lacessuntur inexorabiliores hostes sint, postquam periculum evaserunt, quam qui post mutuam lacessitionem hostes facti parem in concitanda inimicitia partem habuerunt.

γενόμενοι — τῇ γνώμῃ] Schol. *εἰς ἔννοιαν ἐλθόντες ὧν ἐμέλλετε πάσχειν ὑπὸ Λεσβίων*, stellet euch so lebhaft als möglich vor, wie es euch gegangen seyn würde, und wie ihr alles darum gegeben haben würdet, sie zu bewältigen. Arn. confert 1, 143. *ὅτι ἐγγύτατα τούτου διανοηθέντες*, addens, quia *γενόμενοι τῇ γνώμῃ* nihil aliud est, nisi *διανοηθέντες*, structuram ita procedere: *καὶ ὡς ἂν ἐτιμήσασθε*, non aliter ac si vere *διανοηθέντες* vel simile participium eodem sensu praeditum praecessisset. Deinde *μὴ μαλακισθέντες* est nicht zu einer Schwachheit und zu unzeitigem Mitleid verleitet durch der Mytilenaeer augenblickliche Lage.

κολάσατε — τούτους τε] Popp. *τε* traiectum putat, et scriptorem proprie pergere voluisse *καὶ τοὺς ἄλλους ξυμμάχους τοὺς ἀφισταμένους*. Non puto, quia in sequentibus haec sententia non est; non enim dicit, alios socios puniendos esse, sed exemplo Mytilenaeorum proponendo eos monendos esse, ne pari poenae infligendae locum dent. Puto *τε* transmissum esse, ut 1, 69., quia ab usu huius scriptoris abhorret, dicere *τε δέ*. Paulo post participium *ζημιωσόμενον* non pendet a *παράδειγμα*, sic enim esse deberet *ζημιώσεσθαι*, vel *ὅτι ζημιώσεται*. Multo minus cum his conferri potest attractio in verbis 3, 64. *δῆλον*

καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῆται, θανάτῳ ζημιωσόμενον. τόδε γὰρ ἢν γνῶσιν, ἧσσον τῶν πολεμίων ἀμελήσαντες τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν μαχεῖσθε ξυμμάχοις.

Τοιαῦτα μὲν ὁ Κλέων εἶπε. μετὰ δ' αὐτὸν Διόδοτος ὁ 41 Εὐκράτους, ὅςπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἀντέλεγε μάλιστα μὴ ἀποκτεῖναι Μυτιληναίους, παρελθὼν καὶ τότε ἔλεγε τοιάδε.

Οὔτε τοὺς προθέντας τὴν διαγνώμην αὖθις περὶ Μυτιληναίων αἰτιῶμαι οὔτε τοὺς μεμφομένους μὴ πολλάκις περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι ἐπαινῶ, νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν, ὧν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας 42

ποιήσατε οὐ μηδίσαντες, pro δῆλον ἐποιήσατε, ὅτι οὐκ ἐμηδίσατε, im praesenti loco, ubi aliud subiectum est verbi καταστήσατε, aliud verbi ζημιοῦσθαι, nulla potest eiusmodi attractio esse. Imo ζημιωσόμενον est appositio vocis παράδειγμα, quasi scripsisset: καταστήσατε παράδειγμα, καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῆται, θανάτῳ ζημιωσόμενον.

42. τοὺς προθέντας] Orator respicit verba Cleonis: καὶ θαυμάζω μὲν τῶν προθέντων αὖθις etc., sicut mox verba Diodoti μεμφομένους μὴ πολλάκις περὶ τῶν μεγίστων βουλεύεσθαι spectant ad verba adversarii: εἰ βέβαιον ἡμῖν οὐδὲν καθεστήξει, ὧν ἂν δόξῃ πέρι, et verba νομίζω δὲ δύο etc. ad verba Cleonis καὶ χρόνου διατριβὴν ἐμποιησάντων. Item Diodoti verba τούς τε λόγους etc. ad ista: εἰώθατε θεαταὶ μὲν τῶν λόγων γίγνεσθαι. Itidem verbis χαλεπώτατοι δὲ καὶ etc. Schol. monet respici verba superioris orationis: οὗτοι δὲ ἐκ τοῦ εὖ εἰπεῖν τὸ παθεῖν εὖ ἀντιλήψονται. Mox τοὺς μεμφομένους μή idem est ac si dixisset τοὺς σὺν μέμψει ἄλλων διαμαχομένους μή etc. Mox aliquot libri νομίζω τε, iudice Poppone non bene, quum δέ negationi oppositum sit. Arnoldo orator consulto sententiam sententiae per copulativas particulas (οὔτε — οὔτε — νομίζω τε — τούς τε λόγους) annectens videtur procedere, ut contra singula Cleonis argumenta se dicere significet.

ὧν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας] Festinatio, ait, comes est stultitiae, nam quo quis minus difficultates quaestionis intelligit, eo celerius sententiam fert, quum ex adverso querela fiat, sapientem implicari arcessitis difficultatibus, sive ut Thucydidis verbis utar 3, 82. τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν. Ira, Diodotus pergit, comitem habere reperitur mentem sordidam, rerum ignaram et angustam. Βραχύτης γνώμης est quod nos dicimus narrowness of mind. i. e. angustum ingenium sive angustias iudicii non satis circumspecti providique. Animos ita feros et incultos natura fert ad violentiam; nam ubi ratio parum valet, multum ira valeat, necesse est. Arn. Post εἰ ἄλλῳ τινί supple καὶ οὐχὶ λόγῳ. Paulo post verba προςκατηγοροῦντες ἐπίδειξιν ita intelligo: προςκατηγοροῦντες ἐπίδειξιν ἐπὶ χρήμασι (γεγενημένην), ubi ἐπὶ χρήμασι est pro mercede. Ἐπίδειξις proprie est ostentatio, deinde oratio vel opus ingenii quodcumque ostentandae artis causa propositum. Hic dixeris artificium orationis. Deinde ἀξυνετώτερος ἢ ἀδικώτερος dixit pro μᾶλλον ἀξυνετὸς ἢ ἄδικος, eher unverständig als ungerecht. De duplici comparativo v. Matth. §. 456. Et καὶ ἄδικος idem est ac καὶ ἄδικος εἶναι δοκῶν. Nam non fit revera iniustus, sed videtur, ut monuit Krueg. ad Dionys. p. 297. adn. Et τοὺς τοιούτους intellige, quales sunt οἱ ἐπὶ χρήμασι προςκατηγοροῦντες ἐπίδειξίν τινα: subiectum verbi πεισθείησαν sunt οἱ πολῖται, quod latet in antegresso πόλις.

φιλεῖ γίγνεσθαι, τὸ δὲ μετὰ ἀπαιδευσίας καὶ βραχύτητος γνώμης. τούς τε λόγους ὅςτις διαμάχεται μὴ διδασκάλους τῶν πραγμάτων γίγνεσθαι, ἢ ἀξύνετός ἐστιν ἢ ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει, ἀξύνετος μέν, εἰ ἄλλῳ τινὶ ἡγεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ ἐμφανοῦς φράσαι, διαφέρει δ' αὐτῷ, εἰ βουλόμενός τι αἰσχρὸν πεῖσαι εὖ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἂν ἡγεῖται περὶ τοῦ μὴ καλοῦ δύνασθαι, εὖ δὲ διαβαλὼν ἐκπλῆξαι ἂν τούς τε ἀντεροῦντας καὶ τοὺς ἀκουσομένους. χαλεπώτατοι δὲ καὶ οἱ ἐπὶ χρήμασι προςκατηγοροῦντες ἐπίδειξίν τινα. εἰ μὲν γὰρ ἀμαθίαν κατῃτιῶντο, ὁ μὴ πείσας ἀξυνετώτερος ἂν δόξας εἶναι ἢ ἀδικώτερος ἀπεχώρει· ἀδικίας δ' ἐπιφερομένης πείσας τε ὕποπτος γίγνεται, καὶ μὴ τυχὼν μετὰ ἀξυνεσίας καὶ ἄδικος. ἥ τε πόλις οὐκ ὠφελεῖται ἐν τῷ τοιῷδε· φόβῳ γὰρ ἀποστερεῖται τῶν ξυμβούλων. καὶ πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο ἀδυνάτους λέγειν ἔχουσα τοὺς τοιούτους τῶν πολιτῶν· ἐλάχιστα γὰρ ἂν πεισθείησαν ἁμαρτάνειν. χρὴ δὲ τὸν μὲν ἀγαθὸν πολίτην μὴ ἐκφοβοῦντα τοὺς ἀντεροῦντας ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου φαίνεσθαι ἄμεινον λέγοντα, τὴν δὲ σώφρονα πόλιν τῷ τε πλεῖστα εὖ βουλεύοντι μὴ προςτιθέναι τιμήν, ἀλλὰ μηδ' ἐλασσοῦν τῆς ὑπαρχούσης καὶ τὸν μὴ τυχόντα γνώμης οὐχ ὅπως ζημιοῦν ἀλλὰ μηδ' ἀτιμάζειν. οὕτω γὰρ ὅ τε κατορθῶν ἥκιστα ἂν ἐπὶ τῷ ἔτι μειζόνων ἀξιοῦσθαι παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν λέγοι, ὅ τε μὴ ἐπιτυχὼν ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ χαριζόμενός τι καὶ αὐτὸς προςάγεσθαι τὸ πλῆθος.
43 ὧν ἡμεῖς τἀναντία δρῶμεν καὶ προςέτι ἤν τις καὶ ὑποπτεύηται κέρδους μὲν ἕνεκα τὰ βέλτιστα δ' ὅμως λέγειν, φθονήσαντες τῆς οὐ βεβαίου δοκήσεως τῶν κερδῶν τὴν φανερὰν ὠφέλειαν τῆς πόλεως ἀφαιρούμεθα. καθέστηκε δὲ τἀγαθὰ ἀπὸ τοῦ εὐ-

Porro in verbis ἀπὸ τοῦ ἴσου λέγοντα bis cogita λέγοντα, sic: ἀπὸ τοῦ ἴσου (unparteiisch sive die Sache, nicht die Person ansehend) λέγοντα φαίνεσθαι ἄμεινον λέγοντα.

τῷ τε πλεῖστα εὖ βουλεύοντι] Particulis haec inter se relatio est: τῶν τε — μὴ προςτιθέναι et καὶ — οὐχ ὅπως ζημιοῦν. Prius ἀλλὰ μηδ' est, aber auch nicht, alterum ἀλλὰ μηδ' est sondern nicht einmal: Der Staat muss einestheils dem in den meisten Fällen guten Rathgeber keine erhöhte Ehre bezeigen, aber auch die Ehre, die er schon hat, nicht schmälern, und anderntheils den, der keinen Beifall erhält, nicht nur nicht strafen, sondern auch nicht einmal verunehren. Nam τὸν μὴ τυχόντα γνώμης intellige der eure Meinung nicht trifft, qui *suffragium vestrum non fert*. Itaque non est opus, cum Doederlinio in Neu. Arch. für Philol. etc. 1, 1. p. 139. γνώμης referre ad ζημιοῦν, wegen seiner Meinung zur Strafe ziehen. Conf. 2, 35. τῆς ἑκάστου δόξης τυχεῖν. De formula οὐχ ὅπως v. Matth. p. 1256. init. Herm. ad Vig. p. 790.

ἀτιμάζειν] quod tamen fit, si μὴ τυχὼν γνώμης μετὰ ἀξυνεσίας καὶ ἄδικος (δοκεῖ), ut modo dixerat. Ad ὀρέγοιτο ex praegressis repetendum est ἥκιστα. Verba τῷ αὐτῷ etc. ipse scriptor explicat addendo χαριζόμενός τι καὶ αὐτός. Plenius dixisset τῷ παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν λέγειν.

θέος λεγόμενα μηδὲν ἀνυποπτότερα εἶναι τῶν κακῶν, ὥςτε δεῖν ὁμοίως τόν τε τὰ δεινότατα βουλόμενον πεῖσαι ἀπάτῃ προςάγεσθαι τὸ πλῆθος καὶ τὸν τὰ ἀμείνω λέγοντα ψευσάμενον πιστὸν γενέσθαι. μόνην τε πόλιν διὰ τὰς περινοίας εὖ ποιῆσαι ἐκ τοῦ προφανοῦς μὴ ἐξαπατήσαντα ἀδύνατον· ὁ γὰρ διδοὺς φανερῶς τι ἀγαθὸν ἀνθυποπτεύεται ἀφανῶς πῃ πλέον ἕξειν. χρὴ δὲ πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ἐν τῷ τοιῷδε ἀξιοῦντι ἡμᾶς περαιτέρω προνοοῦντας λέγειν ὑμῶν τῶν δι' ὀλίγου σκοπούντων ἄλλως τε καὶ ὑπεύθυνον τὴν παραίνεσιν ἔχοντας πρὸς ἀνεύθυνον τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν. εἰ γὰρ ὅ τε πείσας καὶ ὁ ἐπισπόμενος ὁμοίως ἐβλάπτοντο, σωφρονέστερον ἂν ἐκρίνετε· νῦν δὲ πρὸς ὀργὴν ἥντινα τύχητε ἔστιν ὅτε σφαλέντες τὴν τοῦ πείσαντος μίαν γνώμην ζημιοῦτε καὶ οὐ τὰς ὑμετέρας αὐτῶν, εἰ πολλαὶ οὖσαι ξυνεξήμαρτον. ἐγὼ δὲ παρῆλθον οὔτε ἀντερῶν περὶ Μυτιλη-44 ναίων οὔτε κατηγορήσων. οὐ γὰρ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας ἡμῖν ὁ ἀγὼν εἰ σωφρονοῦμεν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἡμετέρας εὐβουλίας. ἤν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ

43. *περινοίας*] i. e. die unnöthigen Gedanken, die man sich macht. [Mox] verbis *χρὴ δὲ πρὸς τὰ μέγιστα* etc. significat: Oportet autem nos [i]n rebus gravissimis, quum talis vestra ratio consilia nostra interpre[ta]ndi sit, et nihil nos putetis dicere, nisi nostrae utilitatis cupiditate, [ta]men ulterius spectantes dicere, quam vos, qui tam cito decernitis, [q]uum praesertim nostra consilia probationi subiecta sint, vestra audi[ti]one impune facta. Hac sententia praemissa orator de ratione dicere [p]raeparat, qua in praesenti causa agendum sit, quam mox dicet disce[pt]andam esse non ex eo, quod licitum et iustum sit, sed ex eo, quod [ci]vitati expediat, si non in praesens, at in posterum. v. cap. 44. init. [M]ox *ἐν τῷ τοιῷδε ἀξιοῦντι* est *in tali vestrorum animorum habitu,* [t]amquam ita suspicaces estis. Genitivi *ὑμῶν σκοπούντων* pendent ex [πε]ραιτέρω.

ὑπεύθυνον] Hinc illae *γραφαὶ παρανόμων*, de quibus uberrimus [eg]it Schoem. de Comit. Athen. p. 159 sqq. Mox recte editum est *ὁ [ἐπ]ισπόμενος* pro *ἐπισπώμενος* ex libris haud paucis, quum consilium [or]atoris esse debeat significare non persuasione attractos, sed proprio [iu]dicio (certe ita debebant) secutos. Et praeteritum desideratur. De[in]de verba *πρὸς ὀργὴν ἥντινα τύχητε* eundem sensum habent, ac si [sc]riptum esset *πρὸς ὀργήν, πρὸς ἥντινα τύχητε*, et quum *πρὸς ὀργήν* [id]em sit, quod *ὀργῇ*, pro *ὀργῇ ᾗτινι τύχητε*. Repetenda igitur prae[po]sitio, ut saepe alibi, velut 1, 1. 1, 41. *ἐν καιροῖς τοιούτοις, οἷς.* 3, 18. [I]t. *κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὅν.* 56. *καὶ ἐν καιροῖς οἷς.* 94. *περὶ τὸν [αὐ]τὸν χρόνον, ὅν*, ihr straft in der ersten besten Aufwallung, wenn es [eu]ch zuweilen schlecht geht. Nam verba *πρὸς ὀργήν* quisque videt [iun]genda esse cum *ζημιοῦτε*.

44. *ἤν τε γὰρ ἀποφήνω — ἀγαθὸν φαίνοιτο*] In his Mosqu. Ar. [Ca]r. Dan. habent *εἴ τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν.* Thom. M. 267. *τὸ ἐάν, τὸ ἄν, τὸ κἄν, τὸ ἤν, καὶ τὸ ὅταν ἀεὶ μετὰ ὑποτακτι[κο]ῦ παρὰ τοῖς ἀκριβεστάτοις· εἰ γὰρ καὶ εὕρηται ἅπαξ παρὰ Θουκυ[δί]δῃ ἐν τῇ τρίτῃ· „ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν," καὶ παρὰ [Λ]ουκιανῷ ἐν τοῖς Ἀληθινοῖς* (V. H. 2, 29.) *„ἐὰν καταχθείημεν εἰς τὰς [...]σους"* (et deinde addit alterum Luciani locum ex Vit. Auct. c. 11.), *[ἀλ]λ' οὐ δεῖ ζηλοῦν τὸ ἅπαξ ῥηθέν.* Altero horum Luciani locorum

τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον· ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο.

nunc coniunctivus legitur; altero pro *ἐάν* legitur *εἰ*. Particulam *ἤν* optativo a Graecis iungi, exemplis docere voluit Schaef. Melet. Cr. p. 87., contra quem disputat Popp. Obss. p. 57., in Dissert. de Partic. *ἄν* 1. p. 31. et in Commentt. 2. p. 642., adde eius Thuc. 1, 1. p. 144, ubi docet, hoc fieri in hac atque aliis ex *ἄν* conflatis particulis tantum in oratione obliqua, velut ap. Thuc. 8, 27. Herm. de Praecc. quibusdam Attic. p. XVI. locum ita scribit: *ἤν τε — εἰ μὴ ξυμφέρον, εἴτε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο.* „Non deest, ait, apodosis, quae est in medio, ad utrumque membrum pertinens.“ (Conf. Herm. ad Soph. Antig. 691. 1028. Phil. 269. 454. Oed. C. 89. 779. 1150. 1243.). Atque ita interpretatur: *nam neque si poena dignissimos ostendero, necari propterea iubebo, nisi utile sit; neque si quid excusationis habeant, si damnosum urbi putaverim.* „Neminem, addit, qui praestantissimi scriptoris verba, semper profundae mentis plena ponderare sciat, latere poterit, cur et apodosin in medio posuerit, et in altero membro *εἴτε εἶεν* et *εἰ φαίνοιτο*, non *ἤν ὦσιν* et *εἰ φανεῖται* dixerit. Nimirum alterum cogitatione tantum ponit, alterum reapse obtinere dicit.“ Idem ad Vig. p. 833. „*Εἰ* particula plane est logica et quae simpliciter ad cogitationem refertur; *ἐάν* autem ad experientiae significationem adhibetur.“ Conf. Matth. p. 1021. c. Herm. prius putans, ut videtur, non unam his duabus sententiis apodosin esse posse, ad Vig. p. 822. locum ita scripserat: *ἤν τε γὰρ ἀποφήνω — ξυμφέρον· ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης, εἶεν*, i. e. *si non omni venia indigni, esto* sc. *οὐ κελεύω διὰ τοῦτο καὶ τυχεῖν συγγνώμης.* Ubi certe non offensioni esset participium *ἔχοντες* verbo finito destitutum. Herm. de Partic. *ἄν* 3, 4. Opuscc. Acad. Vol. 4. p. 149. supplet *ἔχοντες ἀδικῶσιν.* Mihi videtur *ὦσι* suppleri sufficere, vel succurras legendo *ἔχοντας*, quamquam libri scripti vetant, qui omnes nominativum tuentur. Hoc verius contra Hermannum monuit Popp. Obss. p. 56., vocem *εἶεν*, *esto* (de qua Herm. l. c. provocat ad Bekk. Anecdd. p. 243, 24. et Timae. Lex. Plat. p. 94.), hac in serie orationis vix aliter intelligi posse, quam *habeant illi veniam.* Idem in Addendis Obss. p. 251. secutus Vallae versionem: *neque eis, si nocentes plane asserere volo, idcirco vitam adimi iubebo: neque si qua venia d i g n o s, idcirco veniam dari, nisi constiterit idem civitati conducere*, legit *ἔχοντας*, delet *εἶεν*, quod ex interpretamento ait esse eius, qui *ἔχοντες*, in quod accusativus transierat, explicare volebat. At verborum *neque idcirco veniam dari iubebo* nullum in Graecis vestigium est. Idem reprehendendum est in proxima, quam proferam, explicatione. Etenim Reisig. Coni. in Aristoph. Vol. 1. p. 278. et ipse *εἶεν* delet; ad *ἔχοντες* supplet *ἀποφανῶσι*, et animo concipit: *οὐ διὰ τοῦτο ξυγγνώμην λήψονται.* Qui autem ex Valla legendum coniiciant *ἔχοντας*, eos ait falsos esse, nam per Latini sermonis naturam interpreti nominativo *digni* uti non licuisse. Matth. p. 1248. sequitur explicationem ab Hermanno in libello De Praecc. quibusd. Att. propositam, nisi quod *ἤν τε* utrimque retinet, in quo eum me sequi profiteor propter tantum librorum scriptorum consensum, ad quos accedit testimonium Thomae M. Burgess. in Bibl. Crit. Seeb. 3, 6. p. 545. ex coniectura legit *ἤν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης, ἐᾶν, εἰ* etc., cum quibus Dind. comparat Plat. Euthyphr. p. 4. B. *εἴ τε ἐν δίκῃ ἔκτεινεν ὁ κτείνας εἴτε μή, καὶ εἰ μὲν δίκῃ, ἐᾶν, εἰ δὲ μή, ἐπεξιέναι.* Quae mihi ratio ideo improbabilis videtur, quia sic scribi debebat: *οὔτε ἤν καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης, ἐᾶν.* Mihi vera videtur ratio primum ab Hermanno excogitata, siquidem unam apodo-

νομίζω δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς μᾶλλον βουλεύεσθαι ἢ τοῦ
παρόντος. καὶ τοῦτο ὃ μάλιστα Κλέων ἰσχυρίζεται ἐς τὸ λοιπὸν
ξυμφέρον ἔσεσθαι πρὸς τὸ ἧσσον ἀφίστασθαι θάνατον ζημίαν
προθεῖσι, καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἐς τὸ μέλλον καλῶς ἔχοντος ἀντ-
ισχυριζόμενος τἀναντία γιγνώσκω. καὶ οὐκ ἀξιῶ ὑμᾶς τῷ εὐ-
πρεπεῖ τοῦ ἐκείνου λόγου τὸ χρήσιμον τοῦ ἐμοῦ ἀπώσασθαι.
δικαιότερος γὰρ ὢν αὐτοῦ ὁ λόγος πρὸς τὴν νῦν ὑμετέραν ὀργὴν
ἐς Μυτιληναίους τάχα ἂν ἐπισπάσαιτο· ἡμεῖς δὲ οὐ δικαζόμεθα
πρὸς αὐτούς, ὥστε τῶν δικαίων δεῖν, ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ
αὐτῶν, ὅπως χρησίμως ἕξουσιν. ἐν οὖν ταῖς πόλεσι πολλῶν 45
θανάτου ζημία πρόκειται καὶ οὐκ ἴσων τῶνδε ἀλλ' ἐλασσό-
νων ἁμαρτημάτων· ὅμως δὲ τῇ ἐλπίδι ἐπαιρόμενοι κινδυνεύ-

in in medio positam utrique protasi inservire vel inde patet, quod, si
ltera protasis ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν aliam apodosin
aberet, quam prior protasis, sequi deberet non ἤν τε καὶ ἔχοντες etc.,
ed οὔτε ἢν καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, ut paulo ante monui.
casum igitur hunc esse puto: sollte ich sie *mehr* oder *minder* schul-
ig befinden, ich werde nicht den Rath geben, sie zu tödten, wenn
s dem Staat nicht zuträglich ist.

νομίζω — βουλεύεσθαι] sc. δεῖν. Mox καὶ τοῦτο, ὃ etc. est: und
etreffend dieses, dass Kleon fest und standhaft behauptet, dass — so
telle dagegen ich ebenfalls in Betreff des für die Zukunft Nützlichen
ine Behauptung auf, und erkenne das Gegentheil. Vid. adn. ad 2, 40.
oll. Matth. p. 894. Nisi forte hoc enunciatum est ex genere eorum,
ı quibus exitus magis est ad sensum factus, quam cum grammatica
atione initii conveniens, ut τἀναντία γιγνώσκω dixisse putandus sit
ro eo, quod ad sensum non differt: καὶ τοῦτο — ἀντιλέγω μὴ ξυμ-
έρον ἔσεσθαι. Vid. adn. ad 1, 32. extr. Paulo post plene sic poterat
icere: ξυμφέρον ἔσεσθαι θάνατον προθεῖναι ζημίαν προθεῖσι. „Conf.
, 111. et 1, 118. εἰ πολεμοῦσιν ἄμεινον ἔσται et Matth. §. 555. adn.
. p. 1089 sq." Arn. Ceterum hic quoque libri variant inter προθεῖσι
t προσθεῖσι. Illud Krueg. ad Dionys. p. 161. ait esse legumlatoris
imina cauturi, hoc magistratus eadem ulciscentis. Atque hic bene
abet προθεῖσι, quum non tam supplicium Mytilenaeorum significetur,
iam poena, quae his irrogata, ceteris, qui defecturi essent, exspe-
anda omnibus foret. Contra cap. proxime sequ. in verbis διεξελη-
ύθασι διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι προστιθέντες, εἴ πως ἧσ-
ον ἀδικοῖντο ὑπὸ τῶν κακούργων, quamquam ferri possit vulgatum,
amen se προτιθέντες scripturum esse Krueg. profitetur, si libri con-
entirent. Et quidem etiam Schol. tueri videtur προτιθέντες, ut qui
notaverit: ἐπραγματεύσαντο περὶ πάσης ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας οἱ
ομοθέται καὶ ἐξέθεντο ποινάς. Quod restat, praesenti loco ora-
ır tangit illa verba Cleonis: καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα
αφὲς καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῆται, θανάτῳ ζημιωσόμενον.

δικαιότερος γὰρ ὢν] i. e. denn da seine Rede gerechter ist (ἰστέον
ὲρ, ὅτι ὁ μὲν Κλέων τὸ δίκαιον προβάλλεται, οὗτος δὲ ὁ Διόδοτος
ὸ συμφέρον. Schol.), so könnte sie gemäss eurem jetzigen Zorne
egen die Mytilenaeer euch leicht hinreissen (indem ihr in diesem
orne mehr geneigt seyn werdet, nach Kleons Rechtsgründen Gerech-
gkeit und Strenge, als nach meinen politischen Gründen Gnade und
ilde auszuüben). Nam πρὸς τὴν ὑμετέραν ὀργήν non aliter dictum
t, quam 4, 106. τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν φόβον (gemäss ihrer Furcht)
ίκαιον εἶναι ὑπελάμβανον.

ουσι καὶ οὐδεὶς πω καταγνοὺς ἑαυτοῦ μὴ περιέσεσθαι τῷ ἐπιβουλεύματι ἦλθεν ἐς τὸ δεινόν. πόλις τε ἀφισταμένη τίς πω ἥσσω τῇ δοκήσει ἔχουσα τὴν παρασκευὴν ἢ οἰκείαν ἢ ἄλλων ξυμμαχίᾳ τούτῳ ἐπεχείρησε; πεφύκασί τε ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν καὶ οὐκ ἔστι νόμος ὅςτις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξεληλύθασί γε διὰ πασῶν τῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι προςτιθέντες, εἴπως ἧσσον ἀδικοῖντο ὑπὸ τῶν κακούργων. καὶ εἰκὸς τὸ πάλαι τῶν μεγίστων ἀδικημάτων μαλακωτέρας κεῖσθαι αὐτάς, παραβαινομένων δὲ τῷ χρόνῳ ἐς τὸν θάνατον αἱ πολλαὶ ἀνήκουσι· καὶ τοῦτο ὅμως παραβαίνεται. ἢ τοίνυν δεινότερόν τι τούτου δέος εὑρετέον ἐστὶν ἢ τόδε γε οὐδὲν ἐπίσχει, ἀλλ' ἡ

45. *καὶ οὐδείς πω*] Citat haec Schol. Plat. p. 338. Bekk. *τὸ δὲ οὐδείς πω ἀντὶ τοῦ πώποτε, καὶ Θουκυδίδης· „οὐδείς πω καταγνούς.“* Heind. ad Plat. Gorg. p. 7. corrigit *ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς πώποτε*, addens: „sicut et Latino et quovis fere sermone utrumvis dicitur: *nondum quisquam* et *nondum unquam quisquam*, ita non tantum *οὐδεὶς πώποτε* obviam est, sed alterum quoque *οὐδείς πω* pervulgatum est.“

πόλις — τίς πω] Hunc locum Passov. in Lexic. et alii tanquam exceptionem eius praecepti Grammaticorum citant, quod *πω* in negantibus enunciationibus poni iubet. Conf. ad Xen. Anab. 5, 4, 6. Hanc autem legem tametsi etiam praeter relativa enunciata (in quibus concedit Buttm. Gr. §. 149. p. 438. ed. 13.), interdum non observari ad Xen. M. S. 4, 2, 24. *εἰς Δελφοὺς ἤδη πώποτε ἀφίκου* demonstravit Bornem., hic tamen legitimum genus dicendi extat, quum *πόλις ἀφισταμένη τίς πω* per interrogationem *quae unquam civitas deficiens* convertenda sint, qualis interrogatio negationem aequat. Popp. Et *ἥσσω τῇ δοκήσει ἔχουσα* est: wo stand je eine Stadt auf, die glaubte, als sie dieses Unternehmen begann, die eigene oder durch Anderer Hülfe geschaffte Rüstung, die sie habe, sey zu schwach. Mox sunt, qui *προςτιθέντες* interpretentur *addentes*. Verum *προςτιθέναι ζημίαν* tam usitatum est sensu *iniungere poenam*, vix ut mihi persuadeatur, h. l. significari additionem poenae usque maioris. Deinde ad *παραβαινομένων* intellige *τῶν νόμων*, quod in proxime superioribus latet et propter cognatas notiones poenarum legibus praescriptarum et propter verbum *κεῖσθαι*. Mox *ἀνήκουσι* Suidas in *ἀνήκω* et Anecdd. Bachm. 1. p. 96, 27. explicant per *τελευτῶσι, λήγουσι*. Capitis poenam antiquissimis temporibus apud Graecos non usitatam fuisse observat Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 161, 52. Itidemque apud Germanos antiquissimos duobus tantum criminibus, at aetate Caroli M. iam permultis lege proposita fuit.

καὶ τοῦτο ὅμως] sc. *τὸ θάνατον ζημίαν προκεῖσθαι*. Alii aliter supplent et Gottl. quidem *τὸ ἀνῆκον ἐς τὸν θάνατον*. Mox *φρόνημά τι* legi vult Kortuem. Hell. Staatsverf. p. 13. et *φρόνημα* iam Reisk. malebat. Verba *αἱ δ' ἄλλαι ξυντυχίαι* etc. sic intellige: die übrigen Zustände reissen zu Gefahren hin durch Leidenschaften der Menschen, ut Popp. convertit. Et ad *ὡς ἑκάστη τις* supple *ξυντυχία*. Deinde verba *ὑπ' ἀνηκέστου τινὸς κρείσσονος* etc. significant: wie jegliche (Lage des Lebens) von einer unbesieglichen Obermacht niedergehalten, beherrscht wird, quae est Bredovii interpretatio, addentis: In jeder Lage des Lebens bildet sich eine besondere Leidenschaft, und in dieser liegt ein Treibendes, das wie mit höherer Gewalt unbesieglich fortreisst. Mox Schol. scribit: *ἥ τε ἐλπίς· πρῶτόν τις ἐρᾷ, εἶτα ἐλπίζει, εἶτα ἐγχειρεῖ.* Et *ἐπὶ παντί· ἀπὸ κοινοῦ ἐξάγουσιν ἐς τοὺς κινδύνους.* Minus hoc quidem recte; nam iungendum est *ἥ τε ἐλπὶς καὶ ὁ ἔρως βλάπτουσιν*,

ἐν πενίᾳ ἀνάγκῃ τὴν τόλμαν παρέχουσα, ἡ δ' ἐξουσία ὕβρει ἐν πλεονεξίαν καὶ φρονήματι, αἱ δ' ἄλλαι ξυντυχίαι ὀργῇ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἑκάστη τις κατέχεται ὑπ' ἀνηκέστου τινὸς κρείσσονος, ἐξάγουσιν ἐς τοὺς κινδύνους. ἥ τε ἐλπὶς καὶ ὁ ἔρως ἐπὶ παντί, ὁ μὲν ἡγούμενος, ἡ δ' ἐφεπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβολὴν ἐκφροντίζων, ἡ δὲ τὴν εὐπορίαν τῆς τύχης ὑποτιθεῖσα πλεῖστα βλάπτουσι, καὶ ὄντα ἀφανῆ κρείσσω ἐστὶ τῶν ὁρωμένων δεινῶν. καὶ ἡ τύχη ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον ξυμβάλλεται ἐς τὸ ἐπαίρειν· ἀδοκήτως γὰρ ἔστιν ὅτε παρισταμένη καὶ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων κινδυνεύειν τινὰ προάγει καὶ οὐχ ἧσσον τὰς πόλεις, ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων, ἐλευθερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς, καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι αὐτῶν ἐδόξασεν. ἁπλῶς τε ἀδύνατον καὶ πολλῆς εὐηθείας, ὅστις οἴεται τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὁρμωμένης προθύμως τι πρᾶξαι ἀποτροπήν τινα ἔχειν ἢ νόμων ἰσχύι ἢ ἄλλῳ τῳ δεινῷ. οὔκουν 46 χρὴ οὔτε τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ ὡς ἐχεγγύῳ πιστεύσαντας χεῖρον βουλεύσασθαι, οὔτε ἀνέλπιστον καταστῆσαι τοῖς ἀποστᾶσιν ὡς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι καὶ ὅτι ἐν βραχυτάτῳ τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μέν, ἤν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γνῷ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς ξύμβασιν δυνατὴ οὖσα

t docuit Kistem., qui primus post ἐπὶ παντί comma, non colon posuit. Et ἐκφροντίζων secundum Hesychium est βουλευόμενος, secundum Thom. M. p. 289. idem quod ἐννοῶν. Verba καὶ ὄντα ἀφανῆ hunc sensum habent: *et quamvis sub aspectum* (ἡ ἐλπὶς καὶ ὁ ἔρως) *minime cadant, tamen maiorem vim habent, quam pericula, quae cernuntur.* Porro ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων idem est, quod ἀπὸ ἐλάσσονος δυνάμεως. Ad ὅσῳ supple κινδυνεύουσι, quod repeti potest ex praegresso κινδυνεύειν, vel supplendum est κινδυνεύειν αὐτὰς προάγει. Mox legitur ἐπὶ πλέον τι αὐτόν — αὐτόν — αὐτῶν — αὐτῶν. Si αὐτόν legis, sensus erit dünkt sich mehr; sin αὐτῶν, hic: *aliquid earum rerum* (libertatis et in alios imperii) *in maius animo concipit* i. e. maiorem libertatem, maius in alios imperium nescio quod animo concipit. Id quod propter bonitatem et sensus et librorum, qui αὐτῶν offerunt, et propter usum linguae praeferendum puto. Denique in verbis πολλῆς εὐηθείας ὅστις etc. genus dicendi mixtum ex εὐηθείας ἐστὶ τὸ οἴεσθαι et εὐήθης ἐστὶν ὅστις οἴεται.

46. ἐχεγγύῳ] Veteres Grammatici explicant per ἰσχυρῷ, ἐγγυῆσαι δυναμένῳ, βεβαίῳ etc. De particula οὐκ in verbis ὡς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι v. Matth. p. 1047. 2. 1232., de verbis ὅτι ἐν βραχυτάτῳ ibidem p. 858. Mox τὴν δαπάνην intelligit compensationem expensorum in bella et continuationem tributorum. Respicit ad verba Cleonis: νῦν δὲ πρὸς ἑκάστην πόλιν ἀποκεκινδυνεύσεται τά τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. Et ἐκείνως δέ idem est, quod εἰ μὴ ἔσται μεταγνῶναι καὶ τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. v. Schaef. ad Demosth. or. de Cherson. §. 64. Mox παρασκευάσασθαι scriptum ex plurimis optimisque libris pro παρασκευάσεσθαι, nam infinitivus futuri et praesentis vel aoristi etiam sibi iungitur, ut 3, 66. 4, 120. 6, 24. „Vulgatam tamen aliquantum commendant Cleonis verba τίνα οἴεσθε ὅντινα οὐ — ἀποστήσεσθαι c. 39.“ Popp. Deinde particula τε in verbis πολιορκίᾳ τε respondet particulae μέν in verbis οὐκ ἄμεινον μέν.

ἔτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἥντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ νῦν παρασκευάσασθαι, πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι ἐς τοὔσχατον, εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ βλάβη δαπανᾶν καθημένοις διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἢν ἕλωμεν πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ' αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε. ὥςτε οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκριβεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἕξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυούσαις χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας. οὗ νῦν τἀναντία δρῶντες ἤν τινα ἐλεύθερον καὶ βίᾳ ἀρχόμενον εἰκότως πρὸς αὐτονομίαν ἀποστάντα χειρωσώμεθα, χαλεπῶς οἰόμεθα χρῆναι τιμωρεῖσθαι. χρὴ δὲ τοὺς ἐλευθέρους οὐκ ἀφισταμένους σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ πρὶν ἀποστῆναι σφόδρα φυλάσσειν καὶ προκαταλαμβάνειν ὅπως μηδ' ἐς ἐπίνοιαν τούτου ἴωσι, κρατήσαντάς τε ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν. 47 ὑμεῖς δὲ σκέψασθε ὅσον ἂν καὶ τοῦτο ἁμαρτάνοιτε Κλέωνι πειθόμενοι. νῦν μὲν γὰρ ὑμῖν ὁ δῆμος ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν εὔνους ἐστὶ καὶ ἢ οὐ ξυναφίσταται τοῖς ὀλίγοις ἢ ἐὰν βιασθῇ ὑπάρχει τοῖς ἀποστήσασι πολέμιος εὐθύς, καὶ τῆς ἀντικαθισταμένης πόλεως τὸ πλῆθος ξύμμαχον ἔχοντες ἐς πόλεμον ἐπέρχεσθε. εἰ δὲ διαφθερεῖτε τὸν δῆμον τῶν Μυτιληναίων, ὃς οὔτε μετέσχε τῆς ἀποστάσεως ἐπειδή τε ὅπλων ἐκράτησεν, ἑκὼν παρέδωκε τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν ἀδικήσετε τοὺς εὐεργέτας κτείνοντες, ἔπειτα καταστήσετε τοῖς δυνατοῖς τῶν ἀνθρώπων ὃ βούλονται μάλιστα· ἀφιστάντες γὰρ τὰς πόλεις τὸν δῆμον εὐθὺς ξύμμαχον ἕξουσι προδειξάντων ὑμῶν τὴν αὐτὴν ζημίαν τοῖς τε ἀδικοῦσιν ὁμοίως κεῖσθαι καὶ τοῖς μή. δεῖ δὲ καὶ εἰ ἠδίκησαν μὴ προςποιεῖσθαι, ὅπως ὃ μόνον ἡμῖν ἔτι ξύμμαχόν ἐστι μὴ πολέμιον γένηται. καὶ τοῦτο πολλῷ ξυμφορώτερον ἡγοῦμαι ἐς τὴν κάθεξιν τῆς ἀρχῆς, ἑκόντας ἡμᾶς ἀδικηθῆναι, ἢ δικαίως οὓς μὴ δεῖ διαφθεῖραι· καὶ τὸ Κλέωνος τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ ξύμφορον τῆς τιμωρίας οὐχ εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ δυνατὸν ὂν

ἐφθαρμένην — στέρεσθαι] Per ludibrium orator fere ipsa verba repetit, quibus Cleon usus erat c. 39. vers. fin. Mox *ἐς χρημάτων λόγον* est in Betracht des Geldes. Arn. confert Demosth. de Fals. Leg. p. 385. Reisk. *καλὸν ἐς ἀρετῆς λόγον*. Herodot. 3, 99. 7, 9, 2. *ἐς τούτου λόγον*. Vid. Wyttenb. ad Iulian. p. 169. Schaef. Mox *ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον* est *in quam paucissimos culpam conferre et de quam paucissimis criminibus*. Rursus respicit ad superiorem orationem c. 39. *καὶ μὴ τοῖς μὲν ὀλίγοις ἡ αἰτία προςτεθῇ, τὸν δὲ δῆμον ἀπολύσητε*.

47. *μὴ προςποιεῖσθαι*] i. e. *dissimulare*. Verbis *καὶ τὸ Κλέωνος* respicit ad verba Cleonis c. 40. *πειθόμενοι μὲν ἐμοὶ τά τε δίκαια ἐς Μυτιληναίους καὶ τὰ ξύμφορα ἅμα ποιήσετε*. Et *ἐν αὐτῷ* intellige *ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι*, quod latet in *τιμωρίας*.

μα γίγνεσθαι. ὑμεῖς δὲ γνόντες ἀμείνω τάδε εἶναι καὶ μήτε 48
ἴκτῳ πλέον νείμαντες μήτ' ἐπιεικείᾳ, οἷς οὐδὲ ἐγὼ ἐῶ προς-
γεσθαι, ἀπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραινουμένων, πείθεσθέ μοι Μυ-
ιληναίων οὓς μὲν Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς ἀδικοῦντας κρῖναι
αθ' ἡσυχίαν, τοὺς δ' ἄλλους ἐᾶν οἰκεῖν. τάδε γὰρ ἔς τε τὸ
ἐλλον ἀγαθὰ καὶ τοῖς πολεμίοις ἤδη φοβερά· ὅςτις γὰρ εὖ
ουλεύεται πρὸς τοὺς ἐναντίους κρείσσων ἐστὶν ἢ μετ' ἔργων
σχύος ἀνοίᾳ ἐπιών.

Τοιαῦτα δὲ ὁ Διόδοτος εἶπε. ῥηθεισῶν δὲ τῶν γνωμῶν 49
ούτων μάλιστα ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον
ὲν ἐς ἀγῶνα ὅμως τῆς δόξης καὶ ἐγένοντο ἐν τῇ χειροτονίᾳ
γχώμαλοι, ἐκράτησε δὲ ἡ τοῦ Διοδότου. καὶ τριήρη εὐθὺς
λλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδήν, ὅπως μὴ φθασάσης τῆς δευ-
έρας εὕρωσι διεφθαρμένην τὴν πόλιν· προεῖχε δὲ ἡμέρᾳ καὶ
υκτὶ μάλιστα· παρασκευασάντων δὲ τῶν Μυτιληναίων πρέσβεων

48. καὶ μήτε — μήτε] Vulgo μηδὲ — μήτε. Correxit Elmsl. ad
urip. Med. 4. 5. conf. Matth. §. 609. p. 1226. et Herm. ad Eurip. l. c.
. 330. Lips.

49. ἦλθον — ὅμως] Quum Athenienses decreti prius facti poeni-
tuisset, exspectandum erat fore ut Diodoti sententiam amplecterentur.
'ametsi audita utraque oratione rursus dubitabant et eventus consul-
ttionis tam anceps erat, ut suffragia paene paria ferrent et modo parvo
umero suffragiorum evincente numerum eorum, quae pro sententia
leonis lata erant, sententia Diodoti comprobaretur.

μὴ φθασάσης τῆς δευτέρας] Cl. in marg. Ven. D. I. προτέρας, at-
ue etiam in F. προ s. δευ ead. man. scr. In Ar. Chr. Dan. ἑτέρας.
Iisi δευτέρας dictum eodem sensu est, quo ἑτέρας, locus sanus non
st. Phavorin. δεύτερον ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τάξεως λέγεται, ἐνίοτε δ' ἐπὶ
ριθμήσεως, fortasse ratione habita huius loci, ubi ἐπ' ἀριθμήσεως
ositam vocem statuas. At differunt tamen δεύτερος et ἕτερος. „Hoc
nim unum ex duobus significat sine ulla vel temporis vel ordinis no-
ttione, unde ille unus et prior et posterior esse potest, δεύτερος autem
lerumque non dicitur nisi de posteriore altero.“ Popp. Arn. particu-
um μή bis vult cogitari, ut sit ὅπως μὴ φθασάσης τῆς δευτέρας μὴ
ὕρωσι διεφθ. etc. Quod fieri nequit: neque exempla, quae affert,
robant fieri posse. Hoc tamen vere monuit, vocem δεύτερος signifi-
are quidem nonnunquam alterutrum, nulla ratione habita ordinis, quo
s excipiunt, quum scriptor nihil spectatum vult, nisi numerum rerum
el personarum, de quibus loquitur. At hic ordinem praecipue Thuc.
esignare voluit: quod si ita est, rationi adversatur admittere, voces
ευτέρας et προτέρας ita adhibitas esse uno loco, ut idem significent.
Iihi quidem vel ἑτέρας vel προτέρας legendum esse vel hinc patere
idetur, quod verbum προεῖχε, quod statim sequitur, postulat, ut sub-
ectum huius ipsius verbi praecesserit, quod potest non aliud esse, nisi
ut προτέρας aut ἑτέρας.

προεῖχε δὲ ἡμέρᾳ] Res ita accidisse videtur: die Lunae (ut exem-
lum ponam) prima concio habita, vesperi prima navis solvit. Abiit
rima nox inter diem Lunae et Martis. Die Martis altera concione
abita vesperi altera navis solvit. Sic prior navis nocte una et die uno
raeverterat.

τῶν Μυτιληναίων πρέσβεων] v. cap. 28. Mox „φθάσειαν pro
φθάσαιεν mos Thucydidis postulabat. Vide 1, 1. p. 228. sed simul

τῇ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιτα καὶ μεγάλα ὑποσχομένων εἰ φθάσαιεν, ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ τοιαύτη ὥςτε ἤσθιόν τε ἅμα ἐλαύνοντες οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ ἄλφιτα πεφυραμένα καὶ οἱ μὲν ὕπνον ᾑροῦντο κατὰ μέρος, οἱ δὲ ἤλαυνον. κατὰ τύχην δὲ πνεύματος οὐδενὸς ἐναντιωθέντος καὶ τῆς μὲν προτέρας νεὼς οὐ σπουδῇ πλεούσης ἐπὶ πρᾶγμα ἀλλόκοτον, ταύτης δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπειγομένης, ἡ μὲν ἔφθασε τοσοῦτον ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα καὶ μέλλειν δράσειν τὰ δεδογμένα, ἡ δ' ὑστέρα αὐτῆς ἐπικατάγεται καὶ διεκώλυσε μὴ διαφθεῖραι. παρὰ τοσοῦτον
50 *μὲν ἡ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου. τοὺς δ' ἄλλους ἄνδρας οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς αἰτιωτάτους ὄντας τῆς ἀποστάσεως Κλέωνος γνώμῃ διέφθειραν οἱ Ἀθηναῖοι· ἦσαν δὲ ὀλίγῳ πλείους χιλίων. καὶ Μυτιληναίων τείχη καθεῖλον καὶ ναῦς παρέλαβον. ὕστερον δὲ φόρον μὲν οὐκ ἔταξαν Λεσβίοις, κλήρους δὲ ποιήσαντες τῆς γῆς πλὴν τῆς Μηθυμναίων τριςχιλίους τριακοσίους*

Matth. §. 198. 6." Popp. Et *ἄλφιτα πεφυραμένα* intellige *panem vino et oleo maceratum. Μᾶζαν* remigum (sic enim eorum cibum Aristoph. Equ. 1105. appellat) credibile est, non semper vino subactam esse, sed tum extra ordinem vino mixtam, quo remiges alacriores essent. Sicut hoc quoque extra ordinem factum esse, Bloomfieldio concesserim, ut hi remiges etiam nocte cursum continuarent, quum alias Graecae naves velis actae, non item remis nocte iter pergerent. Cibum remigum plerumque constitisse farina in placentarum speciem figurata, quae aqua, nonnunquam lacte vel oleo maceraretur, idem adnotavit, qui tamen de lacte verbis Hesiodi *μᾶζα ἀμολγαίη* abutitur, quibus quid significetur, nunc inter nos ex Buttmanni Lexilogo melius constat. Addit Bloomf., communem nautarum cibum a Suida vocari *στρυφνόν*, „quo nomine, ait, si placentas ex farina hordacea factas esse cogitaveris, ille cibus bene appellatur ob siliquas et siccitatem." Conf. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 309. Mox de verbis *τοσοῦτον, ὅσον* etc. v. Matth. p. 897. Vig. p. 129., ibique Herm. p. 726, 88. Et *παρὰ τοσοῦτον ἦλθε* etc. significat: so nahe kam Mytilene der Gefahr. v. Vig. p. 649. Matth. p. 1174. Conf. 7, 2. Exspectes utroque loco Thucydidis vel *ἐς τοσοῦτον κίνδυνον* vel *παρὰ τοσοῦτον ὀλέθρου*, et illo modo Schol. explicat. Nam non prope a periculo aberant, sed in ipso periculo versabantur; at prope ab exitio aberant, ut Arn. adnotavit, nisi *κίνδυνος* etism ipsum malum est, quod timetur ne eveniat.

50. *τριςχιλίους*] Ex Arrowsmithii tabula geographica huius insulae area est 566. mill. quadratorum. Quod si Methymnae agrum totius insulae quintam partem fuisse statuas, relinquuntur quadrata mill. circiter 453 = 289, 920 iugeribus Angl., quibus in 3000 sortes distributis 96 iugera quamque continuisse videas. Clint. Fast. Hellen. p. 398. vers. Krueg. Mox quod dicit *κληρούχους — ἀπέπεμψαν*, „emittebant eos, ut videtur, quo paciscerentur de magnitudine et situ sortium, et cum futuris colonis de conditionibus possidendorum agrorum. Apparet autem, eos non continuasse degere in insula, ex tota memoria rerum Lesbi 8, 22. 23. et Xen. H. Gr. 1, 6. 2, 2., unde manifestum fit, nullos tum Atticos cives ibi habitasse. Apparet praeterea ex 7, 57., ubi Thuc. enumerans copias Atticas Syracusas missas mentionem facit Atticorum Aeginae et Hestiaeae colonorum, quorum utrosque credibile est et numero et opibus inferiores fuisse tribus millibus colonorum Lesbi, si vere Lesbi tales coloni Attici fuissent. Praeterea quum veteres inco-

μὲν τοῖς θεοῖς ἱεροὺς ἐξεῖλον, ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους σφῶν αὐτῶν κληρούχους τοὺς λαχόντας ἀπέπεμψαν· οἷς ἀργύριον Λέσβιοι ταξάμενοι τοῦ κλήρου ἑκάστου τοῦ ἐνιαυτοῦ δύο μνᾶς φέρειν αὐτοὶ εἰργάζοντο τὴν γῆν παρέλαβον δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ πολίσματα οἱ Ἀθηναῖοι ὅσων Μυτιληναῖοι ἐκράτουν, καὶ ὑπήκουον ὕστερον Ἀθηναίων. τὰ μὲν κατὰ Λέσβον οὕτως ἐγένετο,

51 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τὴν Λέσβου ἅλωσιν Ἀθηναῖοι Νικίου τοῦ Νικηράτου στρατηγοῦντος ἐστράτευσαν ἐπὶ Μινώαν τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ Μεγάρων· ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ πύργον ἐνοικοδομήσαντες οἱ Μεγαρῆς φρουρίῳ. ἐβούλετο δὲ Νικίας τὴν φυλακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι, τούς τε Πελοποννησίους, ὅπως μὴ ποιῶνται ἔκπλους αὐτόθεν λανθάνοντες τριήρων τε, οἷον καὶ τὸ πρὶν γενόμενον, καὶ λῃστῶν ἐκπομπαῖς, τοῖς τε Μεγαρεῦσιν ἅμα μηδὲν ἐσπλεῖν. ἑλὼν οὖν ἀπὸ τῆς Νισαίας πρῶτον δύο πύργω προέχοντε μηχαναῖς ἐκ θαλάσσης

nae in agris suis manerent eosque colere pergerent, omnibus voluptatibus urbis Athenarum domini Attici sine idonea causa abstinuissent, si Lesbi habitassent desidia languentes, quum reditus Athenis percipere possent. De tota re κληρούχων, similium colonis Romanorum, quibus agri assignabantur etc., v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. 3, 18.“ Arn. Adde Drum. de causis laps. et interit. civitat. Gr. p. 745 sqq. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 36 sqq. Boeckh. l. c. p. 457 sq. 462 sq., ubi ita disserit: „quamquam Thuc. cleruchos dicit Lesbum missos esse, tamen non credibile est, bis mille septingentos Athenienses ibi remansisse, quum sic totam terram vix elocaturi Lesbiis fuissent; certe multi reversi sunt, at pars eorum in praesidium remanere debebat, quos probabile est cum veteribus incolis commune populi constituisse.“ His adde Wachsm. l. c. p. 40 sqq. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 221, 4. 5.

ὅσων Μυτιληναῖοι] Hae urbes ἀκταῖαι appellabantur. v. Thuc. 4, 12. Strab. 13. p. 896. B. Zander. Beitr. zur Kunde d. Ins. Lesb. p. 28.

51. *αὐτόθεν*] sc. ἀπὸ τῆς Μινώας. Budorum est oppidum et promontorium Salaminis, Minoae obversum. Ad τούς τε Πελοποννησίους Schol. repetit ἐβούλετο, at Krueg. ad Dionys. p. 297. adn. ex antecedentibus verbis φυλακὴν εἶναι repetit φυλάσσεσθαι. Scholiastam sequutus Duk.: „Ita, ait, accusativus τοὺς Πελοποννησίους hic erit pro nominativo, quasi esset καὶ ὅπως οἱ Πελοποννήσιοι μὴ ποιῶνται ἔκπλους. Haec constructio usitatissima est cum verbis οἶδα, ὁρῶ, φοβοῦμαι eorumque synonymis, cuius multa exempla congessit Steph. ad Script. de Dial. Att. p. 51. Nec tamen infrequens cum aliis. De λέγω et ἀγγέλλω vid. quae adnotat Gronov. ad Arrian. 3, 1. Aristoph. Plut. 56. Nub. 144. et Av. 1269.“ At Arn. non attractionem hic esse, sed anacoluthon statuit dicens, accusativum τοὺς Πελοποννησίους deberi verbis τὴν φυλακὴν εἶναι, quae praecesserunt, et mentem scriptoris videri fuisse, ut sequeretur μὴ ποιεῖσθαι λανθάνοντας. Ceterum coniunctio ὅπως etiam alibi sequitur post βούλεσθαι, ut 3, 69. Conf. Matth. §. 531. adn. 2.

αὐτόθεν] Schol. ἐκ τῆς Μινώας. Poppo vult ἐκ τῆς Νισαίας. Utrumque recte fit, nam portus Megarensium tam ad Minoam, quam ad Nisaeam erat. Quin etiam ipsum ἐπίνειον Megarae non solum Nisaea, sed etiam Minoa appellabatur, teste Strab. 9. p. 600. B. Alm.

ἑλὼν οὖν ἀπὸ τῆς Νισαίας] His verbis ex adverso ponuntur verba

καὶ τὸν ἔςπλουν ἐς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου ἐλευθερώσας, ἀπετείχιζε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἠπείρου ᾗ κατὰ γέφυραν διὰ τενάγους ἐπιβοήθεια ἦν τῇ νήσῳ οὐ πολὺ διεχούσῃ τῆς ἠπείρου. ὡς δὲ τοῦτο ἐξειργάσαντο ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕστερον δὴ καὶ ἐν τῇ νήσῳ τεῖχος ἐγκαταλιπὼν καὶ φρουρὰν ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ.

52 Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τούτου καὶ οἱ Πλαταιῆς οὐκέτι ἔχοντες σῖτον οὐδὲ δυνάμενοι πολιορκεῖσθαι ξυνέβησαν τοῖς Πελοποννησίοις τοιῷδε τρόπῳ. προςέβαλον αὐτῶν τῷ τείχει, οἱ δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀμύνεσθαι. γνοὺς δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλετο ἑλεῖν· εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαίμονος, ὅπως, εἰ σπονδαὶ γίγνοιντό ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχωροῖεν ὅσα πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἑκάτεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἴη ἡ Πλάταια ὡς αὐτῶν ἑκόντων προςχωρησάντων· προςπέμπει

τὸ ἐκ τῆς ἠπείρου, ᾗ κατὰ γέφυραν etc., ut sit auf der Seite von Nisaea, quod latus spectabat ortum aestivum. Nicias captis duabus ab hac parte turribus (ἑλὼν πρῶτον δύο πύργω et quidem ἐκ θαλάσσης zur See, von der See aus) viam in portum (ἐς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου) aperuit. Duarum autem illarum turrium altera exstructa erat in prominente inde a Nisaea ungula portus et proinde in continente; altera in adverso latere, et proinde in insula Minoa, ita ut utrimque turres portum ab ortu clauderent, ne cum Arnoldo ambas turres in continente ponas. Captis his turribus Nicias liberum commercium sustulit continentem inter et extremitatem Minoae occasui aestivo obversam exstruens murum in insula eo ipso loco, ubi prius pons super vadis (τενάγεσι) continentem cum insula iungebat (ἀπετείχιζε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἠπείρου i. e. die Seite dem Festlande gegenüber), ᾗ κατὰ γέφυραν διὰ τενάγους ἐπιβοήθεια ἦν τῇ νήσῳ. Tabulam Nisaeae et Minoae hac mente exhibendam curavi, ut verba scriptoris explicarem, non ut verum situm locorum repraesentarem: id quod fieri non potuit. Praesens enim forma huius orae, qualis nuper ab architectis militaribus Anglis in ipsis locis delineata est, nullatenus convenit cum narratione Thucydidis, nam inter alia Minoa insula iam nulla est, quippe in decursu tam longae aetatis continenti iuncta, quod non mirum videbitur considerantibus statum totius huius litoris et quod iam Thucydidis aetate insula exiguo intervallo, eoque vadoso, continente disiuncta erat, et Strab. 9. p. 600. B. Minoam iam ἄκραν dicit ποιοῦσαν τὸν ἐν τῇ Νισαίᾳ λιμένα. Vid. omnino Arn. ed. Thuc. Vol. 2. p. 393 sqq., cuius tabulam tamen dolendum est, sic delineatam esse, ut cum ipsius explicatione non conveniat.

52. πολιορκεῖσθαι] i. e. *sustinere, diutius pati obsidionem*. Bau. Conf. 3, 109. ἀπορῶν, ὅτῳ τρόπῳ πολιορκήσεται. Mox ad εἰρημένον γὰρ ἦν supple μὴ βίᾳ ἑλεῖν.

μὴ ἀνάδοτος εἴη ἡ Πλάταια] Id ipsum postea evenit, ut propterea non redderetur. vid. 5, 17. Mox cum Reiskio in verbis τούς τε ἀδίκους pro τε exspectes μέν. At τε respondet sequenti particulae δέ. v. Herm. ad Vig. p. 836, 317. Verba εἰ (ob, *num*, ut 4, 30. 37.) βούλονται pendent a λέγοντα. Infinitivi παραδοῦναι et χρήσασθαι pendent a βούλονται, et infinitivus κολάζειν a verbis δικασταῖς χρήσασθαι. Licebat etiam scribere sic: καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρήσασθαι, ὥςτε τούς τε ἀδίκους κολάζειν etc. De Quinqueviris v. Pausan. 3, 9, 11. et Od. Muell. Dor. 2. p. 116. adn. 8.

ἐ. αὐτοῖς κήρυκα λέγοντα, εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν κόντες τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρήσασθαι, ούς τε ἀδίκους κολάζειν, παρὰ δίκην δὲ οὐδένα. τοσαῦτα μὲν ὁ κῆρυξ εἶπεν· οἱ δέ, ἦσαν γὰρ ἤδη ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ, παρέδοσαν τὴν πόλιν. καὶ τοὺς Πλαταιέας ἔτρεφον οἱ Πελοποννήσιοι ἡμέρας τινὰς ἐν ὅσῳ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος δικασταὶ πέντε ἄνδρες ἀφίκοντο. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν κατηγορία μὲν οὐδεμία προετέθη, ἠρώτων δὲ αὐτοὺς ἐπικαλεσάμενοι τοσοῦτον μόνον εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθεστῶτι ἀγαθόν τι εἰργασμένοι εἰσίν. οἱ δ' ἔλεγον αἰτησάμενοι μακρότερα εἰπεῖν καὶ προτάξαντες σφῶν αὐτῶν Ἀστύμαχόν τε τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀειμνήστου πρόξενον ὄντα Λακεδαιμονίων. καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε.

Τὴν μὲν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὦ Λακεδαιμόνιοι, πιστεύ- 53 σαντες ὑμῖν ἐποιησάμεθα οὐ τοιάνδε δίκην οἰόμενοι ὑφέξειν,

εἴ τι — ἀγαθόν τι] Gr. om. prius τι, delendum putes alterum τι, quod Popp. tuetur loco Plaut. Asin. 4, 1, 40. *ne quid sui membri commoveat quicquam*, et adire iubet Porson. Addend. ad Eurip. Hecub. . 103. ed. Lips. pr., Herm. ad Soph. Tr. 940. Fritzsch. Quaestt. Lucian. p. 23 sq. Haec quaestio repetitur c. 54. 68. Horum priori loco semel tantum τι extat, altero bis leguntur verba εἴ τι ἀγαθόν τι, ubi tamen Bekk. cum libris plerisque omisit alterum τι, et postremo ne aligo quidem τι post ἀγαθόν reperitur.

οἱ δ' ἔλεγον — καὶ ἔλεγον] Καί Popp. accipit ut dictum pro οἵ, quidem Thuc. pro pronominibus relativis et talibus particulis, quae seriem orationis singulis in locis clare indicant, usurpat eas, quae non vim habent nisi copulandi. Addit, qui postrema verba καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε ad οἱ δ' ἔλεγον, non ad oratores proxime nominatos referrent, eos pleonasmi plane damnandi: οἱ δ' ἔλεγον καὶ ἔλεγον Thucydidem reum facere.

53. πιστεύσαντες etc.] Ordo est καὶ ἐν δικασταῖς δεξάμενοι γενέσθαι, οὐκ ἐν ἄλλοις ἢ ὑμῖν, sive ἐν δικασταῖς μὲν, οὐκ ἐν ἄλλοις δέ etc. „In praepositione ἐν repetita fortasse cum Heilm. haereas. Quae tamen nonnunquam etiam ante appositionem accedit. Conf. Voigtl. ad Lucian. D. M. 14, 5.“ Popp. Ordo participiorum hic est: ποιησάμεθα — οἰόμενοι καί — (δεξάμενοι) ἡγούμενοι. Nexus participiorum δεξάμενοι et ἡγούμενοι talis est, ut δεξάμενοι causam contineat, cur ἡγοῦνται. Idem igitur est ac si scripsisset: καί, ἐπεὶ ἐδεξάμεθα οὐκ ἐν ἄλλοις δικασταῖς γενέσθαι ἢ ὑμῖν, ἡγούμενοι etc. „Tradidimus vobis urbem, tum quia iudicium legitimum exspectabamus, tum quia conditionem ponebamus, ne coram aliis quam vobis iudicibus causam diceremus, ne ab aliis nobis ius diceretur, quam a vobis, ut quos aequos fore existimaremus. In utroque decepti sumus: iure enim supplicamur, hic non iudicatum, sed poenam irrogatum iri, et vos ab aequitate esse alienissimos. Hoc inde colligimus, quod non ante crimina, ad quae responderemus, quibusque accusatio contineretur, edocti sumus; sed ipsi veniam dicendi petivimus, et quod interrogatio etc.“ Bred. Mox ad ὥςπερ καὶ ἔσμεν supple οὐκ ἐν ἄλλοις. Deinde in verbis μὴ — ἡμαρτήκαμεν indicativus significat, Plataeensibus persuasum fuisse, se iure timere, eosque rem futuram propemodum certo praevidisse. v. Herm. Opuscc. Vol. 3. p. 187., ad Vig. p. 810, 270. Matth.

νομιμωτέραν δέ τινα ἔσεσθαι, καὶ ἐν δικασταῖς οὐκ ἐν ἄλλοις δεξάμενοι, ὥσπερ καὶ ἐσμέν, γενέσθαι ἢ ὑμῖν, ἡγούμενοι τὸ ἴσον μάλιστ' ἂν φέρεσθαι. νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν· τόν τε γὰρ ἀγῶνα περὶ τῶν δεινοτάτων εἶναι εἰκότως ὑποπτεύομεν καὶ ὑμᾶς μὴ οὐ κοινοὶ ἀποβῆτε, τεκμαιρόμενοι προκατηγορίας τε ἡμῶν οὐ προγεγενημένης ἣ χρὴ ἀντειπεῖν, ἀλλ' αὐτοὶ λόγον ᾐτησάμεθα, τό τε ἐπερώτημα βραχὺ ὄν, ᾧ τὰ μὲν ἀληθῆ ἀποκρίνασθαι ἐναντία γίγνεται, τὰ δὲ ψευδῆ ἔλεγχον ἔχει. πανταχόθεν δὲ ἄποροι καθεστῶτες ἀναγκαζόμεθα καὶ ἀσφαλέστερον δοκεῖ εἶναι εἰπόντας τι κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ὁ μὴ ῥηθεὶς λόγος τοῖς ὧδ' ἔχουσιν αἰτίαν ἂν παράσχοι ὡς εἰ ἐλέχθη σωτήριος ἂν ἦν. χαλεπῶς δὲ ἔχει ἡμῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ πειθώ. ἀγνῶτες μὲν γὰρ ὄντες ἀλλήλων ἐπεισενεγκάμενοι μαρτύρια ὧν ἄπειροι ἦτε ὠφελούμεθ' ἄν· νῦν δὲ πρὸς εἰδότας πάντα λελέξεται, καὶ δέδιμεν οὐχὶ μὴ προκαταγνόντες ἡμῶν τὰς ἀρετὰς ἥσσους εἶναι τῶν ὑμετέρων ἔγκλημα αὐτὸ ποιῆτε, ἀλλὰ μὴ ἄλλοις χάριν φέροντες 54 ἐπὶ διεγνωσμένην κρίσιν καθιστώμεθα. παρεχόμενοι δὲ ὅμως ἃ ἔχομεν δίκαια πρός τε τὰ Θηβαίων διάφορα καὶ ἐς ὑμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τῶν εὖ δεδρασμένων ὑπόμνησιν ποιησόμεθα καὶ πείθειν πειρασόμεθα. φαμὲν γὰρ πρὸς τὸ ἐρώτημα τὸ βραχὺ εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἀγαθὸν πεποιήκαμεν, εἰ μὲν ὡς πολεμίους ἐρωτᾶτε, οὐκ ἀδικεῖσθαι ὑμᾶς μὴ εὖ παθόντας, φίλους δὲ νομίζοντας αὐτοὺς ἁμαρτάνειν μᾶλλον τοὺς ἡμῖν ἐπιστρατεύσαντας. τὰ δ' ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ πρὸς τὸν Μῆδον ἀγαθοὶ γεγενήμεθα, τὴν μὲν οὐ λύσαντες νῦν πρότεροι, τῷ δὲ ξυνεπιθέμενοι τότε ἐς ἐλευ-

p. 1001. Dissen. de Temp. et Modis Verb. Gr. p. 33 sq. Deinde ἀμφοτέρων intellige δίκης νομιμωτέρας et τοῦ ἴσου. Et verbum τεκμαιρόμενοι construitur tum cum casu participii absoluto (velut hic cum genit. et nominat. participii), tum ponitur sequente ὅτι (ut 1, 1.) et sequente ἀπό, ἐκ, tum dativo iungitur. v. Krueg. ad Dionys. p. 116. coll. Matth. §. 396. 2. p. 724. Paulo post dicit προκατηγορίας οὐ προγεγενημένης, etenim si accusatio contra eos instituta fuisset, iis credere licebat, non iam Spartanos de causa sua decidisse, et sperare fore, ut crimina defensione diluerent. Sic vero ad brevem illam interrogationem nihil restabat, nisi aut negando aut confitendo respondere, quorum utrumque damnosum erat.

προκαταγνόντες] i. e. *praedamnantes nos propterea, quod iudicetis.* De qua breviloquentia et emphasi v. Pflugk. ad Eurip. Heracl. 21. Popp. Et τὰς ἀρετάς est unsere Verdienste. Heilm. ihr möchtet unsere Verdienste gegen euch geringer finden, als die eurigen gegen uns. Mox proprie scribendum erat vel ἀλλὰ μή, ἄλλοις χάριν φέροντες, ἐπὶ διεγνωσμένην κρίσιν ἡμᾶς καθιστῆτε, vel ὑμῶν φερόντων καθιστώμεθα. At enim et ipsi Plataeenses χάριν φέρουσι Thebanis voluntate Spartanorum.

54. νομίζοντας, αὐτούς] i. e. εἰ δὲ φίλους νομίζετε ἡμᾶς, αὐτούς (ihr selbst) ἁμαρτάνειν μᾶλλον etc.

θερίαν τῆς Ἑλλάδος μόνοι Βοιωτῶν. καὶ γὰρ ἠπειρῶταί τε ὄντες ἐναυμαχήσαμεν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, μάχῃ τε τῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ γενομένῃ παρεγενόμεθα ὑμῖν τε καὶ Παυσανίᾳ· εἴ τέ τι ἄλλο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐγένετο ἐπικίνδυνον τοῖς Ἕλλησι, πάντων παρὰ δύναμιν μετέσχομεν. καὶ ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰδίᾳ, ὅτεπερ δὴ μέγιστος φόβος περιέστη τὴν Σπάρτην μετὰ τὸν σεισμὸν τῶν ἐς Ἰθώμην Εἱλώτων ἀποστάντων, τὸ τρίτον μέρος ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπέμψαμεν ἐς ἐπικουρίαν· ὧν οὐκ εἰκὸς ἀμνημονεῖν. καὶ τὰ μὲν παλαιὰ καὶ μέγιστα τοιοῦτοι ἠξιώσα- 55 *μεν εἶναι, πολέμιοι δὲ ἐγενόμεθα ὕστερον. ὑμεῖς δὲ αἴτιοι· δεομένων γὰρ ξυμμαχίας ὅτε Θηβαῖοι ἡμᾶς ἐβιάσαντο, ὑμεῖς ἀπεώσασθε καὶ πρὸς Ἀθηναίους ἐκελεύετε τραπέσθαι ὡς ἐγγὺς ὄντας, ὑμῶν δὲ μακρὰν ἀποικούντων. ἐν μέντοι τῷ πολέμῳ οὐδὲν ἐκπρεπέστερον ὑπὸ ἡμῶν οὔτε ἐπάθετε οὔτε ἐμελλήσατε.*

μόνοι Βοιωτῶν] imo cum Thespiensibus et Haliartiis, testibus Herodoto et Pausania. Popp.

ἠπειρῶται] v. Herodot. 8, 1. Demosth. adv. Neaer. p. 1377. „Herodotus 9, 28. Plataeenses misisse quidem ad Pausaniae exercitum sexcentos testatur, sed pugnam a solis Lacedaemoniis, Tegeatis et Atheniensibus pugnatam scribit. At Plataeenses, ut alias, Atheniensibus coniuncti fuisse existimandi sunt, licet non vera sint, quae Plut. V. Aristid. 20. de virtutis praemio iis dato scribit. Conf. Mitf. H. Gr. 2. p. 301." Popp.

εἴ τέ τι ἄλλο] Si Demostheni in re, quam tacent Herodotus et Plataeenses ipsi apud Thucydidem, fides est, eodem tempore cum altera dimidia parte exercitus ad Thermopylas certarunt. Itaque iratus iis Xerxes Plataeas pariter atque Thespias incolis vacuas combussit. v. Herodot. 8, 50. Diod. 11, 14. Iustin. 2, 12. Plataeenses autem ipsi, quum Graeci ab Artemisio recedentes Chalcidem venissent, statim ad exportandos suos conversi sunt (Herodot. 8, 44.) et in Peloponnesum aufugerunt (c. 50. et Diod.). Pugnae igitur ad Salaminem, ut ex Herodoti recensu singulorum ibi dimicantium populorum apparet, non adfuerunt, quamquam id tradit Demosthenes, minus cautus ille, quam Thucydides. Popp. Mox verba *μέγιστος φόβος* iunge cum *τῶν Εἱλώτων*. Et *ἡμῶν αὐτῶν* intellige *civium nostrorum* non conductitiorum, sociorum, inquilinorum, servorum etc. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 190. Thuc. 1, 101.

55. *δεομένων*] Debebat scribere *δεομένους*. Conf. 4, 20. *ἡμῶν γὰρ καὶ ὑμῶν ταὐτὰ λεγόντων τό γε Ἑλληνικὸν ἴστε, ὅτι ὑποδεέστερον ὂν τὰ μέγιστα τιμήσει.* De re v. adnot. ad 3, 68. extr. Quod hic narratur, factum est Ol. 65, 1. (520.) Mox *οὐδὲν ἐκπρεπέστερον* Schol. recte exponit *οὐδὲν ἔξω τοῦ πρέποντος καὶ τοῦ ἁρμόζοντος*. Vid. adn. ad 1, 38. Ad *οὔτε ἐμελλήσατε* supple *πάσχειν*. „Ex hoc loco, ex 1, 134. 3, 92. et 8, 23. Buttmannum in Gr. max. §. 83. adn. 8. p. 324. aoristum *ἐμέλλησα* in sola *cunctandi* notione inveniri dicentem, falli cognoscimus." Popp. Mox de particula *οὐκ* post *εἰ* in verbis *εἰ δ' οὐκ ἐθελήσομεν* v. Baehr. in Creuz. Melet. crit. Vol. 3. p. 21. Buttm. Gr. §. 148. 2. b. adn. p. 423 sq. (ed. 13.). *Μή* hoc loco falsum esset. v. Herm. ad Vig. p. 833. Paulo post *ἄλλως τε καὶ οὕς* idem est quod *ἄλλως τε καὶ ὅτι αὐτοὺς — προσηγάγετο καὶ πολιτείας αὐτῶν μετέλαβεν.*

εἰ δ' ἀποστῆναι Ἀθηναίων οὐκ ἠθελήσαμεν ὑμῶν κελευσάντων, οὐκ ἠδικοῦμεν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμῖν ἐναντία Θηβαίοις ὅτε ὑμεῖς ἀπωκνεῖτε, καὶ προδοῦναι αὐτοὺς οὐκέτι ἦν καλόν, ἄλλως τε καὶ οὓς εὖ παθών τις καὶ αὐτὸς δεόμενος προςηγάγετο ξυμμάχους καὶ πολιτείας μετέλαβεν, ἰέναι δὲ ἐς τὰ παραγγελλόμενα εἰκὸς ἦν προθύμως. ἃ δὲ ἑκάτεροι ἐξηγεῖσθε

πολιτείας] Conf. infra in orat. Thebanorum c. 63., ubi Plataeenses itidem cives Atheniensium audiunt. Ergo civitatis ius Plataicum iam ante Ol. 88, 2. (427.) institutum fuit, quod vulgo ponunt demum post Plataeas Lacedaemoniis deditas i. e. post Ol. 88, 1. vel 2. (42$\frac{8}{7}$.) institutum esse. v. Meier. de Bon. Damn. p. 52 sq. adnot. 165. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 282. Hoc ideo statuunt, quod Demosth. contr. Neaer. p. 1375 sqq. et Isocr. Panath. c. 35. Plataeenses civitate Attica post dirutas Plataeas donatos esse memoriae prodiderunt. Quam discrepantiam oratorum et Thucydidis ut tolleret, Meier. Thebanum oratorem ap. Thuc. 3, 63. ait minus accurate locutum *ἐπιγαμίαν, ἔγκτησιν, ἀτέλειαν τοῦ μετοικεῖν, ἰσοτέλειαν* nomine *πολιτείας* comprehendisse, qualia civitates amicae inter se communicare solerent, et Plataeensibus quoque multo ante plenum ius Plataicum data esse probabile sit. Non discrepat, quod Arn. protulit: „ius civitatis, quod sibi traditum esse orator hic commemorat, intelligendum est de privatis iuribus civium, iure connubii et commercii, non de publicis iuribus suffragiorum in concionibus ferendorum et magistratuum obtinendorum.“ Ac profecto publicis his iuribus, etiamsi Plataeensibus iam ante Plataeas dirutas tributa fuissent, non poterant nisi Athenis habitantes frui. At in superstites Plataeensium, qui ex urbe obsessa vel alio modo Athenas fuga devenerant publica et sacra iura civium collata esse, praeterquam quod cautum est, ne eorum ratio haberetur in creandis archontibus et in quibusdam sacerdotiis, quae quibusdam familiis propria essent, probabile fit ex decreto Atheniensium ap. Demosth. or. contr. Neaer. p. 1380. Reisk. Hoc decretum factum esse non in gratiam universorum Plataeensium, sed tantum eorum, qui in Attica consedissent, haec verba declarant: postquam enim dictum est, Archontibus fieri licere non ipsis profugis, sed eorum posteris (*τοῖς ἐκ τούτων*), hoc additur: *κατανεῖμαι δὲ (δέδοκται) τοὺς Πλαταιέας εἰς τοὺς δήμους καὶ τὰς φυλάς. ἐπειδὰν δὲ νεμηθῶσι, μὴ ἐξέστω ἔτι Ἀθηναίῳ μηδενὶ γίγνεσθαι Πλαταιέων, μὴ εὑρομένῳ παρὰ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων.* Archontibus autem vel pleno iure civitatis donatis ideo fieri non licuit, quia ipsi phratriis exclusi nullam in colendis Apolline *πατρῴῳ* et Iove *ἑρκείῳ* partem habebant, quam demum liberi eorum adipiscebantur recepti, ut videtur, in phratriam avi materni. v. Herm. Antt. Gr. p. 188, 5. 6. coll. p. 284, 5. et de toto iure Plataico ibidem p. 221, 2. 3. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 149, 10. c. 271, 38.

ἃ δὲ — ἐξηγεῖσθε] Accusativus *ἅ* est *in quibus* et ponitur ex analogia verborum *χρῆσθαί τινί τι.* v. Matth. §. 409. 6. p. 749. Mox pro *ἑδρᾶτε* Anecdd. Bekk. 1. p. 143. habent *ἑδρᾶτο*, quod Reisk. ex coniectura scriptum volebat, et Popp. sic defendit: „eorum, quae ipsi duces male egerint, culpam sustinere ipsos, et per se intelligitur, neque ad excusandos Plataeenses facit. Sed eorum omnino, quae non recte gerantur, culpam non iis, qui imperio aliorum subiecti sint, sed iis, qui illos regant, tribuendam esse, hoc dicendum est.“ At hoc dici nequit, quia in bellis multa fiunt, quorum culpa, si qua cuiusquam est, non in duces conferri potest, sed in eos, qui parent. Orator dicit, belli gerendi rationem profectam esse ab Atheniensibus et Lacedaemo-

τοῖς ξυμμάχοις, οὐχ οἱ ἑπόμενοι αἴτιοι εἴ τι μὴ καλῶς ἐδρᾶτε, ἀλλ' οἱ ἄγοντες ἐπὶ τὰ μὴ ὀρθῶς ἔχοντα. Θηβαῖοι δὲ πολλὰ 56 μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἠδίκησαν, τὸ δὲ τελευταῖον αὐτοὶ ξύνιστε δι' ἅπερ καὶ τάδε πάσχομεν. πόλιν γὰρ αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν καταλαμβάνοντας ἐν σπονδαῖς καὶ προςέτι ἱερομηνίᾳ ὀρθῶς ἐτι-

niis, non ab ipsis et aliis, quibus illi populi ἡγεμόνες quasi instrumentis usi essent. Hoc certe aliquid est ad excusandos Plataeenses.

56. δι' ἅπερ] post τὸ τελευταῖον ita dictum esse videtur, ut ἢ ἐν οἷς post ἄλλο τι c. 38. extr.

ἱερομηνίᾳ] i. e. *festa mensis solennitate.* Ea modo est dies, quae dicitur νουμηνία, modo omnis menstrua ἑορτώδης ἡμέρα. Et I. hoc quidem stabilitur testimoniis Harpocrationis, et ex eo Suidae atque Hesychii. Suidas: ἱερομηνία, ἱερὰ ἑορτὴ κατὰ μῆνα. Sic etiam Etym. M. addens: ἡ ἐν τῷ μηνὶ ἱερὰ ἡμέρα. Et Schol. Pind. Nem. 3, 2. ἱερομηνίαι λέγονται αἱ ἐν τῷ μηνὶ ἱεραὶ ἡμέραι οἷαι δήποτε θεοῖς ἀνειμέναι. II. Thuc. 2, 4. Plataeas a Thebanis τελευτῶντος τοῦ μηνός occupatas dicit. Hoc non repugnat alteri significationi vocis ἱερομηνία, qua νουμηνίαν significari diximus. Nam quae nocte τελευτῶντος τοῦ μηνὸς gesta sunt, orator Plataeensium νουμηνίᾳ (ἱερομηνίᾳ) gesta dicere poterat. Expugnatio postrema mensis nocte coepta primo die proximi mensis continuata et finita est. Et Schol. ad Pind. l. c. haec habet: αἱ τῶν μηνῶν ἀρχαὶ ἱεραί εἰσι τοῦ Ἀπόλλωνος, quin disertis verbis id declarat Schol. in Nazianz. Stelit. 2. p. 106. ap. Albert. ad Hesych. Vol. 2. p. 26. τὰς νουμηνίας οἱ Ἕλληνες ἱερομηνίας ἐκάλουν κυρίως· καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὴν ἑορτήν et ibidem M. Apostol. Lex. Ms. Gr. — Lat. ἱερομηνία, *Kalendae, solennitates mensis.* Ibidem apud Albertium Hemsterh. adnotavit: „Quam νεομηνίαν ex Psalmo Gregor. Nyss. Vol. 3. p. 339., eandem mox ἱερομηνίαν dixit. Vid. Aristid. Vol. 1. p. 256. C." Adde Petit. Legg. Att. p. 157. Wess. III. Quinetiam sunt, qui omnem diem festum ἱερομηνίαν dictum esse putent, ut auctor Gloss. ἱερομηνία, *festivi ludi*, Budaeus, Camerar. al. Atque hoc ipso loco „Haack. et Arn. nihil nisi diem festum ἱερομηνίαν valere putant, quibus nos propterea calculum adiiciamus, quod et pluralis αἱ ἱερομηνίαι c. 65. a Bloomfieldio impugnatus librorum omnium auctoritate stabilitur, et Buttm. in Indic. ad Demosth. Mid. p. 175., cui Dissen. ad Pind. Nem. 3, 2. in ed. min. suffragatur, ἱερομηνίαν non a μήν sed a μήνη (*luna, dies*) ducendum, ab ἑορτή ita tantum differre docet, ut ἑορτή ipsam sacram solennitatem (ein Fest), ἱερομηνία tempus, diem sacro consecratum (einen Fest-Feiertag) significet." Popp. IV. Extat quarta interpretatio: Schol. Pind. οἱ δὲ ἱερὸν μῆνα καθόλου λέγουσι κεκλῆσθαι (ἱερομηνίαν), ἐν ᾧ τὰ Νέμεα ἄγεται. Et paulo post: τὸν οὖν Δημητριῶνα μῆνά φησι Φιλόχορος ὅλον ψηφίσασθαι τοὺς Ἀθηναίους ἱερομηνίαν λέγεσθαι, οἷον ὅλον ἑορτήν. „Νεομηνία igitur primum proprie ἱερομηνία vocabatur, cuius tamen vocabuli notio usu ita extendebatur, ut non solum Kalendas, sed quemvis diem festum alicuius mensis, et postremo quasvis ferias ex pluribus diebus, quam uno, imo ex integro mense constantes, ut Nemea, mensem Carneum ap. Thuc. 5, 54., significaret. Quid? quod apud Lucianum Vol. 2. p. 789. de ἱερομηνίᾳ quatuor mensium legimus." Bloomf. Adde Dorv. ad Charit. p. 515. Duk. ad Thuc. 5, 54. Mox verus verborum ordo est τὸν νόμον καθεστῶτα πᾶσιν. v. Krueg. de Xen. Anab. p. 42. Deinde Wellau. ap. Popp. plenam orationem hanc esse monuit: εἰ γὰρ μὴ τοῖς ἡμῶν ἀδικήμασιν, ἀλλ' ὑμῶν τε τῷ χρησίμῳ καὶ ἐκείνων τῷ πολεμίῳ τὸ δίκαιον λήψεσθε. Verba autem τὸ δίκαιον λή-

μωρησάμεθα κατὰ τὸν πᾶσι νόμον καθεστῶτα τὸν ἐπιόντα πολέμιον ὅσιον εἶναι ἀμύνεσθαι, καὶ νῦν οὐκ ἂν εἰκότως δι' αὐτοὺς βλαπτοίμεθα. εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίῳ τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν εἶναι, πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μᾶλλον τότε ὅτε ἐν μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις ὑμεῖς ἐπέρχεσθε δεινοί· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ βάρβαρος, οἵδε μετ' αὐτοῦ ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν ἁμαρτίας εἰ ἄρα ἡμάρτηταί ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν, καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσω εὑρήσετε καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ

ψεσθε „videntur esse phrasis praegnans pro *iudicium facere* et *decretum exsequi*. Similis huic idiomati est locutio λαμβάνειν δίκην. Sed in hac altera significatio *sumendi poenas* sola inest.“ Bloomf. Ad verba οἱ ἄλλοι Ἕλληνες — τότε supple ὠφέλιμοι ἦμεν. Conf. 1, 86. ἡμεῖς ὅμοιοι καὶ τότε καὶ νῦν ἐσμέν.

τῶν Ἑλλήνων τινά] i. e. καὶ ἐν καιροῖς, ἐν οἷς σπάνιον ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀντιτάξασθαι ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει. „Plurimi enim Graeci Xerxis imperio se subiecerunt. Conf. Herodot. 7, 132. 138.“ Popp. Mox ἀσφαλείᾳ est um ihrer Sicherheit willen, et verba πρὸς τὴν ἔφοδον iunge cum τὰ ξύμφορα. Dativus αὐτοῖς refertur et ad ξύμφορα et ad ἔφοδον, ut sit das Nützliche für sich in Bezug auf den Angriff auf sie (die Griechen). De verbis τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα v. Thuc. 2, 71. Plut. V. Aristid. c. 20. 21. Deinde in verbis περὶ τῶν αὐτῶν nihil vetat, quominus αὐτῶν pro neutro accipias. In verbis καίτοι χρή haec videtur mens scriptoris esse: Lacedaemonios, qui omnia praesenti utilitati suae postponant, decere alia quoque cogitare, et, dum praesens commodum suum curant, aeternas leges honestatis, quibus vera utilitas continetur, non negligere. Ex vulgari scriptura ἔχωσι commode sensus non elicitur, quem ratio flagitat. Quare cum Heilm. malim ἔχουσι. Pro ἡμῖν Cass. Ven. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Gr. D. E. Mosqu. m. Ar. Chr. Dan. marg. Steph. habent ὑμῖν, sicut I. s. v. al. man. Si ἡμῖν retines, sententia erit generalis, sin ὑμῖν praefers, ad Lacedaemonios, sicut reliqua, dirigetur. Totum locum ita converto: Dennoch sollte man über dasselbe Verfahren sich gleichbleibend dasselbe Urtheil fällen, und kein anderes Verfahren für heilsam achten, als wenn man rechtschaffenen Bundesgenossen zu jeder Zeit unverrückte Dankbarkeit beweist und wohl auch irgend einmal der augenblickliche Nutzen erreicht wird. Haec ita intelligenda sunt, quasi scripsisset: καὶ τὸ παραυτίκα που ἡμῖν ὠφέλιμον ἅμα τῷ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς βέβαιον τὴν χάριν ἔχειν καθιστῆται. Particula που indicat, id non semper fieri nec semper fieri debere, ut *praesens* statim utilitas consequatur ex honestate, eoque simul significatur, τὸ ἐς ἀεὶ ὠφέλιμον ex fide propria et fide aliorum honoranda consequi secundum proverbium Ehrlich währt am längsten. Quodsi retineas vulgatam ἔχωσι et ἡμῖν, oratio primum non ad Lacedaemonios convertitur, sed ἄνθρωποι supplendum erit, deinde autem ratione intolerabili mutata persona ἡμῖν sequetur, quod non magis, quam illud, ferri potest. Alia ratio est loci 1, 42. ξύμφορα δὲ, εἰ πολεμήσει, ἄλλα εἶναι. Nam ibi πολεμήσει recte dictum pro πολεμήσετε, quia scriptor incepit per τις, nec rursus mutatur persona, ut praesenti loco per ἡμῖν.

ἀρετὴν τῇ Ξέρξου δυνάμει ἀντιτάξασθαι, ἐπῃνοῦντό τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτοῖς ἀσφαλείᾳ πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ βέλτιστα. ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρῶμεν Ἀθηναίους ἑλόμενοι δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν ἀεὶ βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχουσι, καὶ τὸ παραυτίκα που ὑμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται. προσκέψασθέ τε ὅτι νῦν μὲν παράδειγμα τοῖς 57 πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθίας νομίζεσθε· εἰ δὲ περὶ ἡμῶν γνώσεσθε μὴ τὰ εἰκότα, οὐ γὰρ ἀφανῆ κρινεῖτε τὴν δίκην

57. μὴ τὰ εἰκότα] i. e. εἰ περὶ ἡμῶν γνώσεσθε μὴ τὰ εἰκότα, ἀλλὰ τὰ ἀπεικότα. SINTEN. ad Plut. Them. c. 1. p. 2 sq. De tripode v. 1, 132. Mox ἀπωλλύμεθα dedi ex Cass. et corr. Aug. pro vulgata ἀπολλύμεθα. Sensus est: *qui, quum Medi terra nostra potiti essent, peribamus*. Praesens tamen ἀπολλύμεθα excusationem habere videri possit comparanti Germanicam linguam: denn so unglücksvoll ist unser Verhängniss! erst gehen wir nach dem Siege der Perser zu Grunde, jetzt müssen wir vor euch, unseren ehemaligen besten Freunden, unterliegen, den Thebanern. Deinde verba τὴν πόλιν εἰ μὴ παρέδομεν — διαφθαρῆναι Popp. male intelligere ait eos, qui iis non infortunium, quo urbs per bellum Persicum afflicta est, describi, sed inde a verbis καὶ νῦν ἐν ὑμῖν non de alio nisi de bello Peloponnesiaco scriptorem loqui putent hoc modo, ut Plataeenses dicantur, nisi urbem Lacedaemoniis dedidissent, futurum fuisse ut fame absumerentur, quum vero potestati eorum se permisissent, eo devenisse ut, ne capitis damnarentur, metuerent. Huic interpretationi obstare ait voculas τότε μὲν — νῦν δέ, ut quae, quum in νῦν ἐν ὑμῖν Θηβαίων ἡσσώμεθα, et in τῶν τότε ξυμμάχων ὠφελεῖ οὐδείς temporibus Persici et Peloponnesiaci belli distinguendis inserviant, etiam in τότε μέν, τὴν πόλιν εἰ μὴ παρέδομεν, λιμῷ διαφθαρῆναι, νῦν δὲ θανάτου κρίνεσθαι eodem modo intelligendae sint. Plataeensium igitur hanc ait mentem esse oportere, sibi, quum Xerxes appropinquaret, urbem deserendam fuisse, in qua, si remansissent, futurum erat, ut a Persis obsidione clausi, quum auxilii spes nulla esset, deficiente commeatu expugnarentur. Quam Popponis interpretationem falsam esse, vel verbum παρέδομεν arguit, quippe quo non significetur, urbem desertam, ante adventum hostium relictam, sed obsessoribus traditam esse. Ne dicam, absurdum esse, Plataeenses, dicentes δύο ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ὑπέστημεν alterum horum certaminum intelligere prorsus fictum, quod nunquam incurrerant, sed incurrere poterant rebus multo aliter, quam evenerunt, evenientibus (ut Arn. animadvertit), quamquam ne timendum quidem erat, ne urbs Plataeensium a Persis obsidione cingeretur, quum immensa illa hostium multitudo oppidum primo impetu captura fuisset. Et quid obstant particulae τότε μὲν — νῦν δέ, quominus inde a verbis καὶ νῦν ἐν ὑμῖν omnia ad bellum Peloponnesiacum referantur? Quidni enim his particulis illic bellum Persicum a Peloponnesiaco, hic iisdem belli Peloponnesiaci duo tempora, alterum antiquius, alterum recentius discernantur? quum praesertim praeter Persicum bellum nihil sit, quo οἱ τότε ξύμμαχοι referantur. Minime igitur dubito, quin Heilm. recte senserit interpretatus: wir haben nun schon zum andernmal einen so harten Stand. Vor Kurzem hätten wir Hungers sterben müssen, wo

τήνδε, ἐπαινούμενοι δὲ περὶ οὐδ' ἡμῶν μεμπτῶν, ὁρᾶτε ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξωνται ἀνδρῶν ἀγαθῶν πέρι αὐτοὺς ἀμείνους ὄντας ἀπρεπές τι ἐπιγνῶναι, οὐδὲ πρὸς ἱεροῖς τοῖς κοινοῖς σκῦλα ἀπὸ ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνατεθῆναι. δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθῆσαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράψαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πανοικησίᾳ διὰ Θηβαίους ἐξαλεῖψαι. ἐς τοῦτο γὰρ δὴ ξυμφορᾶς προκεχωρήκαμεν, οἵτινες Μήδων τε κρατησάντων ἀπωλλύμεθα, καὶ νῦν ἐν ὑμῖν τοῖς πρὶν φιλτάτοις Θηβαίων ἡσσώμεθα καὶ δύο ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ὑπέστημεν, τότε μὲν τὴν πόλιν εἰ μὴ παρέδομεν, λιμῷ διαφθαρῆναι, νῦν δὲ θανάτου κρίνεσθαι. καὶ περιεώσμεθα ἐκ πάντων Πλαταιῆς οἱ παρὰ δύναμιν πρόθυμοι ἐς τοὺς Ἕλληνας ἐρῆμοι καὶ ἀτιμώρητοι· καὶ οὔτε τῶν τότε ξυμμάχων ὠφελεῖ οὐδείς, ὑμεῖς τε, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἡ μόνη ἐλπίς, 58 δέδιμεν μὴ οὐ βέβαιοι ἦτε. καίτοι ἀξιοῦμέν γε καὶ θεῶν ἕνεκα τῶν ξυμμαχικῶν ποτε γενομένων καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας καμφθῆναι ὑμᾶς καὶ μεταγνῶναι εἴ τι ὑπὸ Θηβαίων ἐπείσθητε, τήν τε δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι αὐτοὺς μὴ κτείνειν οὓς μὴ ὑμῖν πρέπει, σώφρονά τε ἀντὶ αἰσχρᾶς κομίσασθαι χάριν, καὶ μὴ ἡδονὴν δόντας ἄλλοις κακίαν αὐτοὺς ἀντιλαβεῖν· βραχὺ γὰρ τὸ τὰ ἡμέτερα σώματα διαφθεῖραι, ἐπίπονον δὲ τὴν δύςκλειαν αὐτοῦ ἀφανίσαι. οὐκ ἐχθροὺς γὰρ ἡμᾶς εἰκότως τιμωρήσεσθε, ἀλλ' εὔνους, κατ' ἀνάγκην πολεμήσαντας. ὥςτε

wir nicht die Stadt übergeben hätten, und jetzo stehen wir vor einem Gericht, wo es auf unser Leib und Leben angesehen ist. De phrasi *θανάτου κρίνεσθαι* (vulgo *δίκῃ* interponebatur, sed om. a plurimis et bonis libris) v. Matth. p. 684. adn. 3.

58. *τὴν — δωρεάν*] i. e. *καὶ ἀξιοῦμεν ὑμᾶς τὴν δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι τοὺς Θηβαίους, μὴ κτείνειν* etc., wir bitten euch, von ihnen, den Thebanern, die Gegengefälligkeit zu verlangen, dass ihr nicht tödten sollet die euch zu tödten nicht ziemt. „In verbis *δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι* respicitur id, quod antea c. 53. dictum est *δέδιμεν μὴ ἄλλοις χάριν φέροντες* etc." Arn. Kruegero indigna coniectura est, quam protulit ad Dionys. p. 158. *ἀνταπαιτῆσαι αὖ, τοὺς μὴ κτείνειν* etc. i. e. *hanc a vobis gratiam reposcimus, ut eos ne interimatis, quos a vobis occidi non par est.* Qui supplicium deprecantur, non reposcunt gratiam, veniam petunt. Et ineptum foret dixisse *ἀνταπαιτῆσαι ἀξιοῦμεν*, pro *ἀνταπαιτοῦμεν*. Adde quod Popp. monuit, eam emendationem linguae rationi contrariam esse, quum nec articulum ante relativum pro demonstrativo positum a relativo ita divelli liceat (id quod exempla huius usus a Matth. §. 287. prolata probare dixit), nec Thuc. usquam alibi hunc Platonicum articuli usum sibi indulserit.

σώφρονα χάριν] i. e. wir bitten euch, dass ihr euch eine vernünftige Gefälligkeit erweisen lasset, statt eine schändliche zu erweisen, sive *ut vitae nostrae parcatis potius, quam supplicium in gratiam Thebanorum de nobis sumatis*, deinde *κακίαν ἀντιλαβεῖν* significat *malitiam vicissim accipere hominum iudicio* i. e. malitiae famam subire. v. Schoem. Obss. in Thuc. p. 18 sq. De lege vetante, ne supplices trucidentur v. Feith. 3. Antt. Hom. 14., quem Duk. citavit.

καὶ τῶν σωμάτων ἄδειαν ποιοῦντες ὅσια ἂν δικάζοιτε καὶ προνοοῦντες ὅτι ἑκόντας τε ἐλάβετε καὶ χεῖρας προϊσχομένους, ὁ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησι μὴ κτείνειν τούτους, ἔτι δὲ καὶ εὐεργέτας γεγενημένους διὰ παντός. ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πατέρων τῶν ὑμετέρων θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐτιμῶμεν κατὰ ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ ἐσθήμασί τε καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, ὅσα τε ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὡραῖα, πάντων ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες, εὖνοι μὲν ἐκ φιλίας χώρας, ξύμμαχοι δὲ ὁμαίχμοις ποτὲ γενομένοις. ὧν ὑμεῖς τοὐναντίον ἂν δράσαιτε, μὴ ὀρθῶς γνόντες. σκέψασθε δέ· Παυσανίας μὲν γὰρ ἔθαπτεν αὐτοὺς νομίζων ἐν γῇ τε φιλίᾳ τιθέναι καὶ παρ' ἀνδράσι τοιούτοις· ὑμεῖς δὲ εἰ κτενεῖτε ἡμᾶς καὶ χώραν τὴν Πλαταιίδα Θηβαΐδα ποιήσετε, τί ἄλλο ἢ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ παρὰ τοῖς αὐθένταις πατέρας τοὺς ὑμετέρους καὶ ξυγγενεῖς ἀτίμους γερῶν ὧν νῦν ἴσχουσι καταλείψετε; πρὸς δὲ καὶ γῆν ἐν ᾗ ἠλευθερώθησαν οἱ Ἕλληνες δουλώσετε, ἱερά τε θεῶν οἷς εὐξάμενοι Μήδων ἐκράτησαν ἐρημοῦτε, καὶ θυσίας τὰς πατρίους τῶν εἱσαμένων καὶ κτισάντων ἀφαιρήσεσθε. οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας δόξης, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τάδε οὔτε ἐς τὰ κοινὰ τῶν 59

ἐσθήμασι] Arn. adnotavit, morem mortuos sepeliendos opulentis vestibus induendi vel tales vestes in rogum conferendi et una concremandi, quem memorant Plut. V. Al. M. c. 21. Marc. 30. Pelop. 33. Lucian. de Luct. c. 11. Vol. 7. p. 211. Bip., et quem explicat Dorv. ad Charit. p. 241. 243., nihil spectare ad id, quod hic memoratur, ad vestes quotannis in mortuorum tumulis oblatas. Melius Levesqu. contulit Tacit. 3. Ann. 2. De causis huius superstitionis quaerit Arn. et Plataeensium annui huius sacri totam rationem multis describit Plut. V. Aristid. c. 21. De verbis τί ἄλλο ἢ — καταλείψετε v. Matth. p. 917. 11. Et αὐθένταις Schol. exponit per φονεῦσιν. Αὐθένται κυρίως οἱ αὐτόχειρες καὶ οἱ πολέμιοι· οἱ δὲ νῦν αὐθέντας τοὺς κυρίους καὶ δεσπότας. αὐθέντας δὲ τοὺς Θηβαίους ὧδέ φησι. Prima explicatio vera est; nam Thebani steterant a partibus Persarum. v. Lobeck. ad Phryn. p. 120. Herm. ad Soph. Antig. 1160. Mox ἐρημοῦντες praesens pro futuro est. At Matth. §. 181. 2. c. et Buttm. Gr. max. Vol. 1. p. 403. pro futuro ἐρημώσετε acceperunt. Porro τὰς πατρίους θυσίας intelligit sacra, quae instituerant patres eorum, qui loquuntur, et Spartanorum, ad quos loquuntur. Quae si cum terra Plataeensium in Thebanos conferent, primis conditoribus eripient. „Quamquam non erat lege vetitum, aliena sacra suscipere, ut patet ex 4, 98. καὶ γὰρ Βοιωτοὺς καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βίᾳ νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόντας, οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι." Arn., contra quem Popp. monuit, eo loco de templis alienis occupandis et Diis illarum regionum vindicandis agi; praesente autem loco de sacrificiis, quae a Thebanis futurum fuisse ut negligerentur.

τῶν εἱσαμένων] Ita Pal., nisi quod spiritu leni utitur. Cass. Ven. C. ἑσαμένων, sed Cass. abrasa secunda litera. Alterutrum probandum fuisse ex Buttm. Gr. max. §. 108. II. adn. 7. et Matth. Ind. Verb. Anomal. in ἝΩ apparet; illud ob Herodoti et Plutarchi auctoritatem praestare visum est. Vulgo ἐσσαμένων. Popp.

59. οὐ πρὸς — δόξης] i. e. οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας δόξης τάδε ἐστίν, οὔτε τὸ ἁμαρτάνειν, οὔτε τὸ ἡμᾶς διαφθεῖραι· φείσασθαι δὲ

Ἑλλήνων νόμιμα καὶ ἐς τοὺς προγόνους ἁμαρτάνειν οὔτε ἡμᾶς τοὺς εὐεργέτας ἀλλοτρίας ἕνεκα ἔχθρας μὴ αὐτοὺς ἀδικηθέντας διαφθεῖραι, φείσασθαι δὲ καὶ ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ οἴκτῳ σώφρονι λαβόντας, μὴ ὧν πεισόμεθα μόνον δεινότητα κατανοοῦντας, ἀλλ' οἷοί τε ἂν ὄντες πάθοιμεν καὶ ὡς ἀστάθμητον τὸ τῆς ξυμφορᾶς, ᾧτινι ποτ' ἂν καὶ ἀναξίῳ ξυμπέσοι. ἡμεῖς τε, ὡς πρέπον ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεία προάγει, αἰτούμεθα ὑμᾶς θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι πεῖσαι τάδε, προφερόμενοι ὅρκους οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὤμοσαν μὴ ἀμνημονεῖν, ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τά-

πρὸς ὑμετέρας δόξης ἐστίν. Deinde Graece dici potest tum *φείσασθαι οἶκτον λαβόντας*, tum *φείσασθαι οἴκτῳ λαβόντας* sc. *αὐτόν* (*τὸν οἶκτον*), pro *φείσασθαι οἴκτῳ* utrumque. Conf. 5, 15. *ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀνδρῶν κομίσασθαι* sc. *αὐτούς*. Soph. El. 47. v. Erf. ad Soph. Ant. 23. et Herm. ad Oed. C. 475. Dativus *οἴκτῳ σώφρονι* ut exquisitius et ex auctoritate librorum optimorum vulgatae *οἶκτον σώφρονα* praelatus est.

ἀλλ' οἷοί τε] Schol. *τουτέστιν εὐεργέται τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑμῶν αὐτῶν, διὰ τὰ ἐν Ἰθώμῃ.* Mox attractionis genus est pro *καὶ ὡς ἀστάθμητον, ᾧ τινι ποτ' ἂν καὶ ἀναξίῳ ἡ ξυμφορὰ ξυμπέσοι.* Et *τὸ τῆς ξυμφορᾶς* „non prorsus est idem, quod *ἡ ξυμφορά*, sed potius convenit cum phrasi Angl. nature of misfortune sive every thing about misfortune.“ Arn.

αἰτούμεθα — παραδοθῆναι] Hunc locum a nullo fere interprete recte intellectum esse Popp. ait. „Cohaerent, ait, verba *αἰτούμεθα ὑμᾶς μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις μηδὲ — παραδοθῆναι.* In medio inserta sunt praesidia, quibus Plataeenses utebantur, ut precum compotes fierent. Quemadmodum igitur scriptum est *ἐπιβοώμενοι* et *προφερόμενοι*, ita sequi debebat *γιγνόμενοι* et *ἐπικαλούμενοι*, pro quibus mutata structura verba finita inferuntur.“ Quid autem est, quod ita statuamus, quo fit ut tota enunciatio turbetur? „Et haec explicatio, Poppo postea ipse adiecit, copulam apud *ἱκέται* flagitaret, quae omissa ambiguitatem pareret, quum *ἐπιβοώμενοι ἱκέται γιγνόμεθα* potius ita iungeres, quasi illo hoc accuratius definiretur. Quoniam autem illic copulam excidisse parum verisimile videtur, Herm. *γιγνόμεθα* delendum esse audacius coniecit. Haack. in ed. 2. verba *αἰτούμεθα ὑμᾶς*, pluribus interiectis, graviori enunciatione *ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν* repetita arbitratur, id quod nobis videtur durius et insolentius.“ Mihi structura haec esse videtur: *αἰτούμεθα ὑμᾶς πεῖσαι τάδε — αἰτούμεθα ὑμᾶς μὴ ἀμνημονεῖν — ἱκέται γιγνόμεθα καὶ ἐπικαλούμεθα μὴ γενέσθαι, μηδὲ — παραδοθῆναι.* Cum priori *αἰτούμεθα ὑμᾶς* iuncta est per participium sententia *ἐπιβοώμενοι θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων*, cum altero *αἰτούμεθα ὑμᾶς* item per participium iuncta haec sunt: *προφερόμενοι ὅρκους, οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὤμοσαν.* Verba autem *ἱκέται γιγνόμεθα ὑμῶν τῶν πατρῴων τάφων καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας* iungenda sunt cum *μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις* et sequentibus vel propter ea, quae extremo capite proximo orator dixerat: *σκέψασθε δέ· Παυσανίας μὲν γὰρ ἔθαπτεν αὐτοὺς νομίζων* etc., ubi v. adn.: Wir flehen zu den Gräbern eurer Väter um Schutz und bitten euch um ihrer Gebeine willen, lasset uns nicht den Thebanern unter die Hände gerathen und überliefert eure besten Freunde nicht ihren ärgsten Feinden etc. Dii *ὁμοβώμιοι* „sunt, quibus communiter in eadem ara sacra fiunt. Nam etiam pluribus Diis nonnunquam una ara sacrabatur. v. Kuhn. ad Polluc. 6, 155., ubi

καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κεκμηῶτας μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θη-
ς μηδὲ τοῖς ἐχθίστοις φίλτατοι ὄντες παραδοθῆναι. ἡμέ-
τε ἀναμιμνήσκομεν ἐκείνης ἧ τὰ λαμπρότατα μετ' αὐτῶν
ντες νῦν ἐν τῇδε τὰ δεινότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. ὅπερ
ναγκαῖόν τε καὶ χαλεπώτατον τοῖς ὧδε ἔχουσι, λόγου τε-

adnotat de sex aris duodecim Diis Olympiae consecratis, est ex
. Pind. Ol. 5, 10., qui binos deos, qui in eadem ara colebantur,
όμους vocat, quemadmodum et Strab. 11. p. 512. Persicos quos-
δαίμονας, quibus eadem aedes et ara sacra erat. Adde Spanh.
3. ad Morell. p. 183. Quod eosdem ὁμωχέτας vocatos dicit
., id est e Thuc. 4, 97., ubi v. Schol. Hesych. et Suid." Duk.
ιοβώμιοι θεοί hic videntur dei esse culti in aris, quae universis
is communes erant, velut Olympiae, Delphis. Heilm.: Gotthei-
lie wir Griechen insgesammt und auf gemeinschaftlichen Altären
ren.
εκμηῶτας] Pollux 3, 107. κεκμηκότας τοὺς ἀποθανόντας Θουκυ-
εἴρηκε. Cum Polluce I. Pal. Lugd. (qui habet κεκμήκοτας) cod.
(et hic quidem ex emend.) marg. Steph. et Schol. faciunt, quare
. Lexil. 2. p. 239. adn. non putat, vulgatam probam esse, quum
aperta poeticae formae ratio excogitari possit, quam tamen reli-
ripti libri habent, et iure in exemplaribus editis, donec causa et
corruptelae aperta sit, retineri ait. Adde eiusdem Gr. max. Vol.
162.
ιετ' αὐτῶν πράξαντες] Alii libri sive αὐτῶν sive ἑαυτῶν, quod
anus 18. p. 1172. Putsch. dicit dictum esse pro ἀλλήλων. Ac
in vulgata est, quod me pridem pupugit. Μετ' αὐτῶν nimirum
ur ad patres Spartanorum, quibuscum Plataeenses sese dicunt
sse apud urbem suam contra Persas. Quum vero hi ipsi, qui
ntur, aequales sint praesentium Lacedaemoniorum; temporum ra-
pugnat, quominus cum patribus horum adversus communes hostes
verint, nisi sic te expedias, πράξαντες sive resoluto participio
ξαμεν esse *noster populus pugnavit*. Sic vero obstat κινδυνεύομεν,
ad solos nunc loquentes pertinere potest. Et μεθ' ἑαυτῶν „ideo
μετ' ἀλλήλων non potest, quod et verbum primae personae se-
r, et, si πράξαντες de Plataeensibus et Lacedaemoniis una acci-
um esset, ad ambos etiam verba κινδυνεύομεν παθεῖν spectare
ent, quod sententia non permittit." Popp. Verba μετ' αὐτῶν
tur vel delenda esse, vel mutanda in κατ' αὐτῶν sc. Θηβαίων.
sententia per relativum incipiens ὅπερ δέ etc. e more Graecorum
osita; relativum autem per appositionem λόγου τελευτᾶν explica-
ut 4, 125. 5, 6. 7, 80. v. Matth. §. 476. extr. Genitivus porro
us cum τελευτᾶν, ut iungi solet cum λήγειν vel παύεσθαι. Eo-
modo βίου τελευτᾶν Xen. Cyrop. 8, 7, 17. dixisse, Popp. adnota-
Eodem modo intelligi possunt verba 3, 104. ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου.
atth. p. 668. §. 355. Ita etiam ἐπισχεῖν et παραλύειν cum genitivo
onstruitur 2, 65. et 8, 31. Sensus igitur idem est, ac si scripsisset:
μενοι δέ, ὅπερ ἀναγκαῖόν τε καὶ χαλεπώτατον τοῖς ὧδε ἔχουσι,
γου τελευτᾶν δηλονότι, λέγομεν etc. Et verba αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ
s Ammiani Marcell. 17, 9. verbis *ignavissimo mortis genere*. Schol.
ος (Od. 12, 342.) λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν." Duk. citat Casaub.
Dionys. A. R. 6, 86. Cerd. ad Virg. 9. Aen. 340., quibus adde
ck. ad Soph. Ai. 1048. Mox haud pauci libri habent καταστήσαν-
unde Popp. non iniuria coniecit reponendum esse δίκαιοι κατα-
ντες.

λευτᾶν, διότι καὶ τοῦ βίου ὁ κίνδυνος ἐγγὺς μετ᾽ αὐτοῦ, παυόμενοι λέγομεν ἤδη ὅτι οὐ Θηβαίοις παρέδομεν τὴν πόλιν, εἱλόμεθα γὰρ ἂν πρό γε τούτου τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ λιμῷ τελευτῆσαι, ὑμῖν δὲ πιστεύσαντες προςήλθομεν. καὶ δίκαιον, εἰ μὴ πείθομεν, ἐς τὰ αὐτὰ καταστήσαντας τὸν ξυντυχόντα κίνδυνον ἐᾶσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ἑλέσθαι. ἐπισκήπτομέν τε ἅμα μὴ Πλαταιῆς ὄντες οἱ προθυμότατοι περὶ τοὺς Ἕλληνας γενόμενοι Θηβαίοις τοῖς ἡμῖν ἐχθίστοις ἐκ τῶν ὑμετέρων χειρῶν καὶ τῆς ὑμετέρας πίστεως ἱκέται ὄντες, ὦ Λακεδαιμόνιοι, παραδοθῆναι, γενέσθαι δὲ σωτῆρας ἡμῶν καὶ μὴ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς διολέσαι.

60 Τοιαῦτα μὲν οἱ Πλαταιῆς εἶπον. οἱ δὲ Θηβαῖοι δείσαντες πρὸς τὸν λόγον αὐτῶν μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοί τι ἐνδῶσι, παρελθόντες ἔφασαν καὶ αὐτοὶ βούλεσθαι εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνοις παρὰ γνώμην τὴν αὐτῶν μακρότερος λόγος ἐδόθη τῆς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίσεως. ὡς δ᾽ ἐκέλευσαν, ἔλεγον τοιάδε.

61 Τοὺς μὲν λόγους οὐκ ἂν ᾐτησάμεθα εἰπεῖν, εἰ καὶ αὐτοὶ βραχέως τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρίναντο, καὶ μὴ ἐπὶ ἡμᾶς τραπόμενοι κατηγορίαν ἐποιήσαντο καὶ περὶ αὐτῶν ἔξω τῶν προκειμένων καὶ ἅμα οὐδὲ ᾐτιαμένων πολλὴν τὴν ἀπολογίαν καὶ ἔπαινον ὧν οὐδεὶς ἐμέμψατο. νῦν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἀντειπεῖν δεῖ, τῶν δὲ ἔλεγχον ποιήσασθαι, ἵνα μήτε ἡ ἡμετέρα αὐτοὺς κακία ὠφελῇ μήτε ἡ τούτων δόξα, τὸ δ᾽ ἀληθὲς περὶ ἀμφοτέρων ἀκούσαντες κρίνητε. ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς διάφοροι ἐγενόμεθα πρῶτον ὅτι ἡμῶν κτισάντων Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιωτίας

61. τὸ ἐρωτηθέν] V. Matth. p. 749. et de passivo ᾐτιαμένων v. ibidem p. 931. fin. Genitivus iste pendere putari non potest nisi ab ἀπολογίαν, si quidem ᾐτιαμένων est neutrum (wegen nicht angeschuldigter Dinge), nec potest iungi cum αὐτῶν. Neutrum esse hinc apparet, quod ipsi quidem Plataeenses accusati esse negari non possunt, at a Thebanis dicuntur se defendisse propter res non exprobratas. Καί, quod est ante ἅμα, intellige *insuper*, ut 1, 2. in verbis καὶ ἀτειχίστων ἅμα ὄντων. De πρὸς μὲν τὰ — τῶν δέ v. Reiz. de Accent. Incl. p. 13. Wolf. coll. p. 69., ubi docet, utramque particulam et μέν et δέ semper in partitione atque oppositione articulum pronominalem sequi debere, non praecedere. Quam ob causam iam H. Steph. de Att. Lingu. idiomatis p. 184. notavit, καινοπρεπῶς Thucydidem loqui in isto loco (πρὸς μὲν τὰ — τῶν δέ), nam aliam hanc esse quam usitatam sedem particulae μέν. „Et sane, addit, haec sedes eius ante articulum pronominalem adeo inusitata est, ut Schol. acceperit articulum τά, quasi esset nomen indefinitum τινά. Quod fieri non potest.“ Adde Krueg. ad Dionys. p. 160. et Matth. p. 579. adn. 3., ibique citata sub lit. i. Conf. 3, 82. ἐπὶ δὲ τῷ ἀγάλλονται, 6, 66. παρὰ δὲ τὸ κρημνοί.

ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιωτίας] Boeoti expulsi ex Thessalia per Thessalos occupaverunt Cadmeam, quae deinde Boeotia appellabatur, circiter annis 60 post bellum Troianum. v. Thuc. 1, 12. Paulo post potiti sunt Plataeis, Orchomeno et nonnullis aliis oppidis prius non subiectis, expulsa inde colluvie populorum, qui ibi prius habitaverant, Hyantibus, Thracibus, Pelasgis et al., qui inter antiquissi-

καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς ἃ ξυμμίκτους ἀνθρώπους ἐξελάσαντες ἔσχομεν οὐκ ἠξίουν οὗτοι, ὥςπερ ἐτάχθη τὸ πρῶτον, ἡγεμονεύεσθαι ὑφ' ἡμῶν, ἔξω δὲ τῶν ἄλλων Βοιωτῶν παραβαίνοντες τὰ πάτρια, ἐπειδὴ προςηναγκάζοντο, προςεχώρησαν πρὸς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰ ἡμᾶς ἔβλαπτον, ἀνθ' ὧν καὶ ἀντέπασχον. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ βάρβαρος ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, 62 φασὶ μόνοι Βοιωτῶν οὐ μηδίσαι, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοί τε ἀγάλλονται καὶ ἡμᾶς λοιδοροῦσιν. ἡμεῖς δὲ μηδίσαι μὲν αὐτοὺς οὔ φαμεν διότι οὐδ' Ἀθηναίους, τῇ μέντοι αὐτῇ ἰδέᾳ ὕστερον ἰόντων Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας μόνους αὖ Βοιωτῶν ἀττικίσαι. καίτοι σκέψασθε ἐν οἵῳ εἴδει ἑκάτεροι ἡμῶν τοῦτο ἔπραξαν. ἡμῖν μὲν γὰρ ἡ πόλις τότε ἐτύγχανεν οὔτε κατ' ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον πολιτεύουσα οὔτε κατὰ δημοκρατίαν· ὅπερ δέ ἐστι νόμοις μὲν καὶ τῷ σωφρονεστάτῳ ἐναντιώτατον, ἐγγυτάτω δὲ τυράννου, δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν εἶχε τὰ πράγματα. καὶ οὗτοι ἰδίας δυνάμεις ἐλπίσαντες ἔτι μᾶλλον σχήσειν, εἰ τὰ τοῦ Μήδου κρατήσειε, κατέχοντες ἰσχύι τὸ πλῆθος ἐπηγάγοντο αὐτόν· καὶ ἡ ξύμπασα πόλις οὐκ αὐτοκράτωρ οὖσα ἑαυτῆς τοῦτ' ἔπραξεν, οὐδ' ἄξιον αὐτῇ ὀνειδίσαι ὧν μὴ μετὰ νόμων ἥμαρτεν. ἐπειδὴ γοῦν ὅ τε Μῆδος ἀπῆλθε καὶ τοὺς νόμους ἔλαβε, σκέψασθαι χρὴ Ἀθηναίων ὕστερον ἐπιόντων τὴν

mos Boeotiae incolas numerantur. Vid. Strab. 9, 2, 3. Arn. add. Od. Muell. Orchom. p. 396. Mans. Spart. 3, 2. p. 59. Klütz. de Foed. Boeot. p. 14 sq. Plass. H. Gr. Antiquiss. p. 614. Propter verba ὥςπερ ἐτάχθη τὸ πρῶτον v. Heyn. Opuscc. Acad. Vol. 1. p. 323 sq. Naturam principatus, quem Thebani postulabant, explicat idem p. 313. De passiva vi verbi ἡγεμονεύεσθαι v. Matth. p. 922. Propter verba ἐπειδὴ προςηναγκάζοντο v. Heyn. ibid. p. 314. adn.

62. διότι οὐδ' Ἀθηναίους] Pro Ἀθηναίους aliquis fortasse exspectaverit Ἀθηναῖοι, quin supplendum sit ἐμήδισαν, sed est eadem attractio, quae frequentior est in comparationibus. Popp. v. Matth. §. 448. Porro quid oligarchia sit, docet Luzac. de Socr. Civ. p. 68. v. adn. ad 2, 37. „Ἰσόνομος refertur ad aequabilitatem iuris, qua omnes cives utuntur in causis privatis et contra iniurias privatorum, quum sub forma oligarchiae, omnium deterrima, quam scriptor δυναστείαν appellat, ii, qui imperium tenebant, etiam in causis privatorum supra leges positi, cives pro libidine vexare et ludibrio habere possent. Vid. Aristot. Polit. 4, 5.“ Arn. Add. Od. Muell. Orchom. p. 407. Poppo ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον putat dictam esse τὴν ἀπὸ γένους ὀλιγαρχίαν seu ἀριστοκρατικὴν ὀλιγαρχίαν, quatenus in ea omnes nobiles ὁμότιμοι seu ὅμοιοι erant. Sic vero scriptor paulo post diceret Thebis eam formam imperii fuisse, quam hic fuisse negat.

ἐγγυτάτω δὲ τυράννου] Tacit. 6. Ann. 42. *Paucorum dominatio regiae libidini propior est.* v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 109, 11.

ὀλίγων ἀνδρῶν] Schol. Ἀτταγίνου καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν τῶν μηδισάντων μάλιστα. v. Herodot. 9, 15. 85 sqq. Ad verba μὴ μετὰ νόμων supple οὖσα, in keiner gesetzlichen Verfassung. Quare paulo post dicit ἐπειδὴ τοὺς νόμους ἔλαβε i. e. nachdem der Staat seine gesetzliche Verfassung wieder erhielt, ubi simul tenendum est, duo verba ἀπῆλθε et ἔλαβε, quamquam diversis subiectis, iuxta se posita esse.

τε ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν πειρωμένων ὑφ' αὑτοῖς ποιεῖσθαι καὶ κατὰ στάσιν ἤδη ἐχόντων αὐτῆς τὰ πολλά, εἰ μαχόμενοι ἐν Κορωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἠλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ τοὺς ἄλλους νῦν προθύμως ξυνελευθεροῦμεν ἵππους τε παρέχοντες καὶ παρασκευὴν ὅσην οὐκ ἄλλοι τῶν ξυμμάχων. καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν μηδισμὸν τοσαῦτα ἀπολο- 63 *γούμεθα. ὡς δὲ ὑμεῖς μᾶλλόν τε ἠδικήκατε τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀξιώτεροί ἐστε πάσης ζημίας, πειρασόμεθα ἀποφαίνειν. ἐγένεσθε ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ, ὡς φατέ, Ἀθηναίων ξύμμαχοι καὶ πολῖται. οὐκοῦν χρῆν τὰ πρὸς ἡμᾶς μόνον ὑμᾶς ἐπάγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ξυνεπιέναι μετ' αὐτῶν ἄλλοις, ὑπάρχον γε ὑμῖν, εἴ τι καὶ ἄκοντες προςήγεσθε ὑπ' Ἀθηναίων, τῆς τῶν Λακεδαιμονίων τῶνδε ἤδη ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίας γεγενημέ-*

ἐχόντων αὐτῆς τὰ πολλά] post pugnam apud Oenophyta. vid. 1, 108. De pugna apud Coroneam v. 1, 113.

63. *ἀξιώτεροι*] i. e. digniores poena, quam nos, quos incusatis Graeciam prodidisse. Tenendum est, Thebanis multis annis post hoc tempus usque exprobratam esse agendi rationem, quam per bellum Persicum sequuti erant, et dictos esse usque sententiae obnoxios, quam Graeci foederati de omnibus civitatibus tulerant, quae arma cum Barbaris iunxissent, ut terra eorum Apollini sacraretur, ut decimae redituum Deo constanter solverentur, documento terram eorum eius Dei esse. v. Herodot. 7, 132. Xen. H. Gr. 6, 3, 20. 5, 35. ARN. At Thebanos cogitare non licet se dignos poena confessos esse. „*Vos iniuste egisse et digniores esse poena.* Quibusnam digniores? Thebanis vero. At eos poena dignos quis dicebat? Nisi forte *διὰ τὸν Μηδισμόν*. At ne hunc quidem tunc puniendum in Thebanis quisquam dicebat [certe ipsi non dicebant]. Solvendus ille comparativus in *μᾶλλον ἄξιοι*, ut *μᾶλλον* non ad *ἄξιοι* pertineat, sed ad totum: *digni estis poena potius* quam venia aut beneficio.“ BAU. Mox verba *ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ* „significant *ad auxilium contra nos ferendum.*“ ARN. Melius Port. *ut nos ulcisceremini.* Nam *ἡμετέρᾳ* pro *ἡμῶν* et hoc pro *καθ' ἡμῶν* dictum esse, iure cum Poppone asperneris. Mox alii libri *ἐπάγεσθαι*, alii *ὑπάγεσθαι*, quod sensum arcessendi non habet. v. Schaef. Melet. crit. p. 104. Arn. *ὑπάγεσθαι* intelligit *arcessere quasi subsignanum auxilium.* Contra quem Popp. disputat: „Haec vis huius verbi exemplis non est demonstrata, quae eo minus reperiantur, quod ipsa acies subsidiaria *οἱ ἐπίτακτοι*, non *οἱ ὑπόταχτοι*, vocari solet; deinde paulo post de eodem facinore Plataeensium legitur *ἐπάγεσθαι*; denique Athenienses non ut pro subsidio consisterent, sed ut praesentes auxilium ferrent, a Plataeensibus arcessitos esse ex horum et Thebanorum virium comparatione et narratione Herodot. 6, 108. apparet.“ Ad verba *ὑπάρχον γε ὑμῖν* supple *τὸ μὴ ξυνεπιέναι.*

τῆς ξυμμαχίας] Schol. *διὰ τὴν ἐπὶ τῷ Μήδῳ συμμαχίαν ὑμῶν*, quo facilius esse debebat ad Lacedaemonios, socios quondam et amicos, redire et vinculum veteris amicitiae renectere. Mox *ὁμοίας χάριτας* dicit, quae salva iustitia et conferuntur et referuntur. Hic *αἰσχρὸν μᾶλλον* est *potius turpe*. Thebani dixerant, Plataeenses Atheniensibus non parem gratiam retulisse, sed indignam, quippe quae cum dedecore coniuncta esset, et ideo dicit *non parem gratiam*, quod beneficium ab Atheniensibus collatum non iniustum erat, gratia autem a Plataeensibus relata iniusta. Et tamen, aiunt, hoc potius turpe est,

νης, ἣν αὐτοὶ μάλιστα προβάλλεσθε· ἱκανή γε ἦν ἡμᾶς τε ὑμῶν ἀποτρέπειν καὶ τὸ μέγιστον, ἀδεῶς παρέχειν βουλεύεσθαι. ἀλλ' ἑκόντες καὶ οὐ βιαζόμενοι ἔτι εἵλεσθε μᾶλλον τὰ Ἀθηναίων. καὶ λέγετε ὡς αἰσχρὸν ἦν προδοῦναι τοὺς εὐεργέτας· πολὺ δέ γε αἴσχιον καὶ ἀδικώτερον τοὺς πάντας Ἕλληνας καταπροδοῦναι οἷς ξυνωμόσατε ἢ Ἀθηναίους μόνους, τοὺς μὲν καταδουλουμένους τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ ἐλευθεροῦντας. καὶ οὐκ ἴσην αὐτοῖς τὴν χάριν ἀνταπέδοτε οὐδὲ αἰσχύνης ἀπηλλαγμένην. ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀδικούμενοι αὐτούς, ὡς φατέ, ἐπηγάγεσθε, τοῖς δὲ ἀδικοῦσιν ἄλλους ξυνεργοὶ κατέστητε. καίτοι τὰς ὁμοίας χάριτας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὲν ὀφειληθείσας, ἐς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδομένας. δῆλόν τε ἐποιή-64 σατε οὐδὲ τότε τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα μόνοι οὐ μηδίσαντες, ἀλλ' ὅτι οὐδ' Ἀθηναῖοι, ὑμεῖς δὲ τοῖς μὲν ταὐτὰ βουλόμενοι ποιεῖν, τοῖς δὲ τἀναντία. καὶ νῦν ἀξιοῦτε, ἀφ' ὧν δι' ἑτέρους ἐγένεσθε ἀγαθοί, ἀπὸ τούτων ὠφελεῖσθαι. ἀλλ' οὐκ εἰκός· ὥσπερ δὲ Ἀθηναίους εἵλεσθε, τούτοις ξυναγωνίζεσθε. καὶ μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμοσίαν ὡς χρὴ ἀπ' αὐτῆς νῦν σώζεσθαι. ἀπελίπετε γὰρ αὐτὴν καὶ παραβάντες ξυγκατεδουλοῦσθε μᾶλλον Αἰγινήτας καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ξυνομοσάντων

pares gratias non referre, quam non referre eas, quae cum iustitia quidem contractae sunt, sed sine iniustitia solvi nequeunt. Ὁμοία χάρις ἐνταῦθά ἐστι τὸ, ἐφ' οἷς εὖ τις πέπονθε καὶ ὅπως, ἐπὶ τούτοις καὶ οὕτω τὴν χάριν τῷ εὖ δεδρακότι ἀπομετρεῖν· οἷον εἴς τις εὖ παρά τινος πέπονθεν, ἐν ᾧ χρόνῳ ἠδικεῖτο παρά τινος. οὗτος ἀδικουμένῳ τῷ εὖ δεδρακότι ὀφείλει ἀντιμετρῆσαι τὴν χάριν, οὐ μὴν ἀδικοῦντι· αὕτη γὰρ ὁμοία χάρις, ἣν μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρόν. τὰς δὲ μετὰ δικαιοσύνης μὲν ὀφειληθείσας (ὡς οἱ Πλαταιεῖς εἰ μετὰ δικαιοσύνης ἄρα εὐηργέτηνται παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἅτε δὴ ἀδικούμενοι ὑπὸ τῶν Θηβαίων, καὶ τοῦτ' ἔστι χάρις ὀφειλομένη μετὰ δικαιοσύνης), εἰς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδομένας (ὡς οἱ αὐτοὶ Πλαταιεῖς ἐπὶ τῷ δουλῶσαι τοὺς Ἕλληνας, ὅ ἐστι χάρις ἀποδιδομένη εἰς ἀδικίαν), οὐκ αἰσχρὸν μὴ ἀντιδοῦναι ταύτας. Dukas. Mox supple ἢ μὴ ἀντιδιδόναι τὰς μετὰ δικαιοσύνης etc., quod supplementum fieri debere quum non vidisset, Schol. putavit, particulam οὐκ ante αἰσχρὸν deesse. „Cic. de Off. 1, 15. *Non reddere beneficium* (μὴ ἀντιδιδόναι χάριν) *viro bono non licet* (αἰσχρόν), *modo id facere possit sine iniuria* (τὰς ὁμοίας χάριτας). At si non referri potest nisi cum iniuria (εἰς ἀδικίαν ἀντιδιδομένας), non referre (μὴ ἀντιδιδόναι) non turpe est viro honesto (οὐκ αἰσχρόν)." Arn.

64. ὅτι οὐδ' Ἀθηναῖοι] Supple ἐμήδισαν, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐμηδίσατε τοῖς μὲν ταὐτὰ etc. Mox in verbis ἀφ' ὧν — ἀπὸ τούτων „proprie aut ex attractionis legibus ἀπὸ τούτων omittendum, aut attractione neglecta ἃ ἐγένεσθε ἀγαθοί scribendum erat. Nam sententia est: *ex iis rebus utilitatem percipere, in quibus bonos aliorum causa vos praebuistis.*" Popp.

ἄλλους τινάς] οἷον Σαμίους καὶ Βυζαντίους (1, 117.) καὶ Θασίους (1, 101.) καὶ ἄλλους. Dukas. Hi eo quidem tempore, quo Plataeenses cum Lacedaemoniis societatem inierunt, nondum ξυνώμοσαν, sed postea certe Plataeensium per Athenienses socii liberi fuerunt, donec

ἢ διεκωλύετε, καὶ ταῦτα οὔτε ἄκοντες ἔχοντές τε τοὺς νόμους οὕςπερ μέχρι τοῦ δεῦρο καὶ οὐδενὸς ὑμᾶς βιασαμένου ὥςπερ ἡμᾶς. τὴν τελευταίαν τε πρὶν περιτειχίζεσθαι πρόκλησιν ἐς ἡσυχίαν ὑμῶν ὥςτε μηδ' ἑτέροις ἀμύνειν οὐκ ἐδέχεσθε. τίνες ἂν ὑμῶν δικαιότερον πᾶσι τοῖς Ἕλλησι μισοῖντο, οἵτινες ἐπὶ τῷ ἐκείνων κακῷ ἀνδραγαθίαν προὔθεσθε; καὶ ἃ μέν ποτε χρηστοὶ ἐγένεσθε, ὡς φατέ, οὐ προςήκοντα νῦν ἐπεδείξατε, ἃ δὲ ἡ φύσις ἀεὶ ἐβούλετο, ἐξηλέγχθη ἐς τὸ ἀληθές. μετὰ γὰρ Ἀθηναίων ἄδικον ὁδὸν ἰόντων ἐχωρήσατε. τὰ μὲν οὖν ἐς τὸν ἡμέτερόν τε ἀκούσιον μηδισμὸν καὶ τὸν ὑμέτερον ἑκούσιον ἀττικισμὸν τοιαῦτα ἀποφαίνομεν. ἃ δὲ τελευταῖά φατε ἀδικηθῆναι, παρανόμως γὰρ ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐν σπονδαῖς καὶ ἱερομηνίαις ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πόλιν, οὐ νομίζομεν οὐδ' ἐν τούτοις ὑμῶν μᾶλλον ἁμαρτεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ πρός τε τὴν πόλιν ἐλθόντες ἐμαχόμεθα καὶ τὴν γῆν ἐδῃοῦμεν ὡς πολέμιοι, ἀδικοῦμεν· εἰ δὲ ἄνδρες ὑμῶν οἱ πρῶτοι καὶ χρήμασι καὶ γένει

65

ab his subacti sunt. Popp. Deinde ad ὥςπερ ἡμᾶς supple οἱ ὀλίγαρχοι ἐβιάσαντο. v. cap. 62. Et ἀνδραγαθίαν προὔθεσθε in adn. ad 2, 42. dixi esse *exhibebatis spectandam virtutem*. De ὡς φατέ v. cap. 54. Mox οὐ προςήκοντα etc. est ihr zeigtet eben, dass es nicht in eurem Wesen lag, sondern nur falscher Schein war. v. adnot. ad 2, 89.

ἐς τὸ ἀληθές] i. e. *in verum probata sunt* sive *ita comperta sunt, ut vera voluntatis vestrae ratio appareret*. Popp. Male Interpr. ad Callim. Vol. 1. p. 163. Ern. De verbis ἄδικον ὁδὸν ἰόντων v. Matth. p. 747. 4.

65. ἐν — ἱερομηνίαις] Quod supra c. 56. scriptor singularem posuit, hic pluralem, id ne quem perturbet. Nam pluralis non plures dies festos significat (sic enim iam supra pluralem positurus fuisset), sed sanctitatem diei, siquidem Graeci, ubi indolem et naturam rerum vel personarum (den Character und nicht das Individuelle) indicare volunt, licet singulas res et personas in mente habent, tamen plurali utuntur, an einem Tage, der als Monats-Festtag heilig war. Hic pluralis praecipue apud Tragicos in usu est. Vid. Herm. ad Vig. p. 739, 139. Dein ἡμεῖς αὐτοί est *nos sponte*. v. ibid. p. 733. Et ἀδικοῦμεν significat so sind wir die Schuldigen. v. Matth. p. 957. Miram consecutionem temporum: si nos agrum hostili modo *vastassemus*, *sontes sumus* notavit Popp., Bloomf. excusat dicendo, hunc usum praesentis populari consuetudini plurimarum linguarum communem esse.

ἄνδρες ὑμῶν] Schol. οἱ περὶ Ναυκλείδην. vid. 2, 2. Porro οἱ γὰρ ἄγοντες etc. dictum esse videri cum irrisione verborum oratorum Plataeensium c. 55. οὐχ οἱ ἑπόμενοι αἴτιοι, ἀλλ' οἱ ἄγοντες, Haack. adnotavit. Cavillatio est iniqua, nam alios ἄγοντας oratores illi in mente habuerant, de aliis orator Thebanus loquitur. Mox πλείω παραβαλλόμενοι est *plura periclitati*, sie setzten mehr ein. Ad μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι supple χείρους. Porro dicitur aliquem σωφρονίζειν, qui eum verbis vel factis ab errore retrahit et ad sanam mentem reducit. Nos zur Besonnenheit bringen, interdum witzigen. Praeter has notiones grammatici adnotant istam, ut sit idem fere cum ταπεινοῦν. Vid. Schol. Thuc. 6, 78. 87. Et quidem saepe τῷ ταπεινοῦν τὸ σωφρονίζειν fit: est tamen explicatio nimis restricta. Hic interpretor: sie wollten euch zwingen, vernünftiger zu seyn. Conf. Thuc. 8, 1. ibique Scholl. ex

βουλόμενοι τῆς μὲν ἔξω ξυμμαχίας ὑμᾶς παῦσαι, ἐς δὲ τὰ κοινὰ τῶν πάντων Βοιωτῶν πάτρια καταστῆσαι, ἐπεκαλέσαντο ἑκόντες, τί ἀδικοῦμεν; οἱ γὰρ ἄγοντες παρανομοῦσι μᾶλλον τῶν ἑπομένων· ἀλλ' οὔτ' ἐκεῖνοι, ὡς ἡμεῖς κρίνομεν, οὔθ' ἡμεῖς· πολῖται δὲ ὄντες ὥςπερ ὑμεῖς καὶ πλείω παραβαλλόμενοι, τὸ ἑαυτῶν τεῖχος ἀνοίξαντες καὶ ἐς τὴν αὐτῶν πόλιν φιλίως, οὐ πολεμίως, κομίσαντες, ἐβούλοντο τούς τε ὑμῶν χείρους μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι, τούς τε ἀμείνους τὰ ἄξια ἔχειν, σωφρονισταὶ ὄντες τῆς γνώμης καὶ τῶν σωμάτων τὴν πόλιν οὐκ ἀλλοτριοῦντες, ἀλλ' ἐς τὴν ξυγγένειαν οἰκειοῦντες, ἐχθροὺς οὐδενὶ καθιστάντες,

emendatione Bekkeri, 8, 48. et Hemsterh. ad Polluc. 9, 138. Anecdd. Vol. 1. p. 203.

τῶν σωμάτων — οὐκ ἀλλοτριοῦντες] Schol. *ὠφελοῦντες καὶ τὰς γνώμας καὶ τὰ σώματα, τὰς μὲν γνώμας, ἵνα μὴ κακῶς βουλεύωνται, τὰ δὲ σώματα, ἵνα μὴ διαρπάζωσιν ἀλλήλους μηδ' ἐξελαύνωσι μηδὲ κακῶς ποιῶσι πολῖται πολίτας, ἵνα λάβωμεν τὸ σωφρονεῖν ἀντὶ τῆς ὠφελείας.* Unde patet, eum iunxisse *σωμάτων* cum *σωφρονισταί*, quod fieri nequit, quia sic *ἀλλοτριοῦντες* sine casu esset, et quomodo *τὰ σώματα σωφρονίζεσθαι* potuerint, intelligi nequit. Verbum *σωμάτων* pendet ab *ἀλλοτριοῦντες*, eiusque vera notio petenda est ex adn. ad 1, 141., ubi vidimus, *σώματα* esse cives militiam facientes, qui corpore reipublicae inserviunt, dum alii opibus. Causa cur orator vocabulo *σώματα* usus sit, in aperto est. Antitheton quaesivit vocis *γνώμης*, ut 1, 70. *ἔτι δὲ τοῖς μὲν σώμασιν ἀλλοτριωτάτοις ὑπὲρ τῆς πόλεως χρῶνται, τῇ γνώμῃ δὲ οἰκειοτάτῃ ἐς τὸ πράσσειν τι ὑπὲρ αὐτῆς.* Ceterum *σῶμα* constat significare statum hominum et servos *κατ' ἐξοχήν*. v. Lob. ad Phryn. p. 578. Hoc igitur dedit concinnitati; sensus autem hic est: *ab urbe cives non abalienantes* (idem dixisset dicens *καὶ τῆς πόλεως τὰ σώματα οὐκ ἀποστεροῦντες*, ut 1, 40. *καὶ ἄλλου ἑαυτὸν οὐκ ἀποστερῶν*, ubi pariter exspectes *καὶ ἄλλον ἑαυτοῦ οὐκ ἀποστερῶν*, atque hic *τὰ σώματα τῆς πόλεως οὐκ ἀλλοτριοῦντες.* Conf. quem Bloomf. citat, Sap. Sirach. 11, 35. *ἀπαλλοτριώσας σε τῶν ἰδίων* et adn. ad Thuc. 1, 40.), *sed urbem suorum consanguineorum* i. e. Boeotorum *foederi adiungentes.* Ideo dicit, cives Plataeenses cum Thebanis facientes, ut Nauclidem, noluisse ab urbe cives abalienare (der Stadt den Dienst der Bürger nicht entziehen), quod a victoribus bellorum civilium factionis adversae homines plerumque exilio multabantur, quod revera noluerant Nauclides et qui eum sequebantur. v. Thuc. 2, 2. extr. *Πόλιν* autem (ut quidam faciunt) intelligi Boeotiam, absurdissimum est. Ubi terra *πόλις* dicitur? nec Boeotia Boeotiae adiungi dici potest, sed Plataeas Boeotorum foederi adiungere voluisse homines dicuntur, qui Thebanos adducebant.

ἐς τὴν ξυγγένειαν οἰκειοῦντες] Ephor. apud Ammon. D. Diff. Vocab. p. 70. (ap. Marx. p. 122.) ex emendat. Bekkeri ad Apollon. de Pronom. in Mus. Ant. Stud. Vol. 1. p. 442. *οὗτοι μὲν οὖν συνετάχθησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν· τοὺς δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ὁμόρους προςοικοῦντας ἰδίᾳ Θηβαῖοι προςηγάγοντο πολλοῖς ἔτεσιν· ὕστερον δὲ οἱ σύμμικτοι ἦσαν πολλαχόθεν, ἐνέμοντο δὲ τὴν ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα χώραν καὶ τὴν ἀπεναντίον τῆς Εὐβοίας· ἐκαλοῦντο δὲ Θηβαγενεῖς, ὅτι προςεγένοντο τοῖς ἄλλοις Βοιωτοῖς διὰ Θηβαίων.* Ubi Bekk. legit *προςοικειοῦντες ἰδίᾳ Θηβαῖοι προςηγάγοντο πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον, οἳ σύμμικτοι* etc. et „*προςοικειοῦν*, ait, Thucydidi est *ἐς τὴν ξυγγένειαν οἰκειοῦν.*“ Minus hoc quidem recte, siquidem de *προςοικειώσει* hominum

66 ἅπασι δ' ὁμοίως ἐνσπόνδους. τεκμήριον δὲ ὡς οὐ πολεμίως ἐπράσσομεν· οὔτε γὰρ ἠδικήσαμεν οὐδένα, προείπομέν τε τὸν βουλόμενον κατὰ τὰ πάντων Βοιωτῶν πάτρια πολιτεύειν ἰέναι πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὑμεῖς ἄσμενοι χωρήσαντες καὶ ξύμβασιν ποιησάμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχάζετε, ὕστερον δὲ κατανοήσαντες ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας, εἰ ἄρα καὶ ἐδοκοῦμέν τι ἀνεπιεικέστερον πρᾶξαι οὐ μετὰ τοῦ πλήθους ὑμῶν ἐςελθόντες, τὰ μὲν ὁμοῖα οὐκ ἀνταπέδοτε ἡμῖν, μήτε νεωτερίσαι ἔργῳ, λόγοις τε πείσειν ὥςτε ἐξελθεῖν, ἐπιθέμενοι δὲ παρὰ τὴν ξύμβασιν, οὓς μὲν ἐν χερσὶν ἀπεκτείνατε, οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν· κατὰ νόμον γὰρ δή τινα ἔπασχον· οὓς δὲ χεῖρας προϊσχομένους καὶ ζωγρήσαντες ὑποσχόμενοί τε ἡμῖν ὕστερον μὴ κτενεῖν παρανόμως διεφθείρατε, πῶς οὐ δεινὰ εἴργασθε; καὶ ταῦτα τρεῖς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ πράξαντες, τήν τε λυθεῖσαν ὁμολογίαν καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν ὕστερον θάνατον καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἡμῖν μὴ κτείνειν ψευσθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἢν τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς ὑμῖν μὴ ἀδικῶμεν, ὅμως φατὲ ἡμᾶς παρανομῆσαι καὶ αὐτοὶ ἀξιοῦτε μὴ ἀντιδοῦναι δίκην. οὐκ, ἤν γε οὗτοι τὰ ὀρθὰ γιγνώσκωσι· πάντων δὲ
67 αὐτῶν ἕνεκα κολασθήσεσθε. καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα ἐπεξήλθομεν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ὑμεῖς μὲν εἰδῆτε δικαίως αὐτῶν καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὁσιώτερον τετιμωρημένοι, καὶ μὴ παλαιὰς ἀρετάς, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγένετο, ἀκούοντες ἐπικλασθῆτε, ἃς χρὴ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐπικούρους εἶναι, τοῖς δὲ αἰσχρόν τι δρῶσι διπλασίας ζημίας, ὅτι οὐκ ἐκ προςηκόντων ἁμαρτάνουσι. μηδὲ ὀλοφυρμῷ καὶ οἴκτῳ ὠφελείσθωσαν, πατέρων τε τάφους τῶν ὑμετέρων ἐπι-

diversae stirpis apud Ephorum, apud Thucydidem hominum consanguineorum (Plataeensium et Thebanorum) agitur.

66. *μήτε νεωτερίσαι — λόγοις τε πείσειν*] i. e. *τὸ μήτε νεωτερίσαι ἔργῳ, τό τε λόγοις* (durch Unterhandlungen) *πείσειν*. Infinitivi appositio sunt verborum *τὰ ὁμοῖα*. Lugd. *πεῖσαι*, quod praefert Popp., quum futuri infinitivi notio non apta sit. „Futurum tamen *πείσειν* Haackio in ed. 1. ideo videtur ferri posse, quia de conatu persuadendi tantum sermo sit. Ita Herm.: Ihr habt nicht Wort gehalten, nichts Thätliches *zu unternehmen*, sondern durch Vorstellungen uns zum Abzuge *bewegen zu wollen*. Arnoldio mutatio temporum similis ei videtur, quae c. 46. notata fuerit. Nam *νεωτερίσαι* rem, quae statim et semel gerenda fuerit, *πείσειν* aliquid, quod posterius esse et diutius durare oportuerit, designare." Popp. Verba *τρεῖς ἀδικίας* epexegesis sunt vocis *ταῦτα*. Verba *τήν τε λυθεῖσαν* etc. sic intelligo: *τήν τε ὁμολογίαν λύσαντες, καὶ τὸν ὕστερον θάνατον πράξαντες, καὶ ψευσάμενοι τὴν περὶ αὐτῶν ἡμῖν ὑπόσχεσιν μὴ κτείνειν.*

67. *διπλασίας ζημίας*] Arn. desiderat verbum *ἐπιφέρειν*. At *ζημίας* nunc non est *poenas*, sed Gegenstand der Bestrafung. Popponi *εἶναι διπλ. ζημ.* satis aptum videtur, quum *ἔστι τί μοι ζημία*, *mihi aliquid poenae est* Graece dicatur. Mox *οὐκ ἐκ προςηκόντων* est nicht ihrem Character und Wesen gemäss. v. Matth. p. 1134. Conf. 1, 86. *καίτοι εἰ ἐγένοντο — ἀγαθοὶ τότε, πρὸς δὲ ἡμᾶς κακοὶ νῦν, διπλασίας ζημίας ἄξιοί εἰσιν, ὅτι ἀντ' ἀγαθῶν κακοὶ γεγένηνται.*

βοώμενοι καὶ τὴν σφετέραν ἐρημίαν. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀνταποφαίνομεν πολλῷ δεινότερα παθοῦσαν τὴν ὑπὸ τούτων ἡλικίαν ἡμῶν διεφθαρμένην, ὧν πατέρες οἱ μὲν πρὸς ὑμᾶς τὴν Βοιωτίαν ἄγοντες ἀπέθανον ἐν Κορωνείᾳ, οἱ δὲ πρεσβῦται λελειμμένοι καὶ οἰκίαι ἐρῆμοι πολλῷ δικαιοτέραν ὑμῶν ἱκετείαν ποιοῦνται τούςδε τιμωρήσασθαι. οἴκτου τε ἀξιώτεροι τυγχάνειν οἱ ἀπρεπές τι πάσχοντες τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ δικαίως, ὥςπερ οἵδε, τὰ ἐναντία ἐπίχαρτοι εἶναι. καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν

τὴν νῦν ἐρημίαν] Schol. τοῦτο πρὸς τὸν λόγον τῶν Πλαταιέων (c. 57.) ὅν εἶπον· „καὶ περιεώσμεθα ἐκ πάντων ἐρῆμοι καὶ ἀτιμώρητοι.“ De παρηνόμησαν v. Matth. 1. p. 310. Buttm. Gr. max. 1. p. 345. adn. 6. Mox exspectes ἀνταποδιδόντες vel ἀνταποδώσοντες. „Valla: *minores quam pro merito nunc poenas dabunt*, unde tamen ἀνταποδώσοντες ab eo inventum esse certo non colliges.“ Popp. Praesens ἀνταποδιδόντες vel ἂν ἀνταποδόντες Bekk. in ed. stereot. mavult. Vulgatam Arn. tuetur dicendo, aoristum positum esse pro futuro vel praesenti, quia Plataeenses Thebanis videbantur poenam dedisse, quum primum se in iudicium Quinquevirorum permiserunt. Quam explicationem aliquantum praeterito τετιμωρημένοι initio huius cap. adiuvari, Popp. monuit. Ad τὴν ἴσην τιμωρίαν cogita οἷς οἱ ἡμέτεροι ὑπ' αὐτῶν ἔπαθον, et ad οὐχὶ προϊσχόμενοι supple ὡς οἱ ἡμέτεροι v. cap. 66. Respicitur ad orationem Plataeensium c. 58. ἑκόντας τε ἐλάβετε, καὶ χεῖρας προϊσχομένους etc. Non potest fieri, ut participia ἀνταποδόντες et προϊσχόμενοι pendeant ab παρηνόμησαν, sed pendere debent a πείσονται. Quare sic distinguere malim: κρίναντες· καὶ οὐκ ἀνταποδόντες νῦν τὴν ἴσην τιμωρίαν (ἔννομα γάρ), πείσονται, καὶ οὐχὶ ἐκ μάχης χεῖρας προϊσχόμενοι — ἀλλὰ — παραδόντες. Itaque πείσονται bis cogitandum est: τὴν ἴσην τιμωρίαν πείσονται et ἔννομα γὰρ πείσονται. Quis enim haec ferat: παρηνόμησαν ἀνταποδόντες et προϊσχόμενοι?, quod foret: *peccaverunt, quod vices reddiderunt et quod manus tetenderunt.* Simillimus est locus 6, 38. πρὶν ἐν τῷ παθεῖν ὦμεν, ubi ὦμεν bis cogitandum est. Verba μὴ περιωσθῶμεν et proxime praecedentia rursus per ludibrium verborum, quibus Plataeenses c. 57. utebantur, dicta sunt. De verbis ἔπεσι κοσμηθέντες conf. Soph. Ai. 1085. et adn. ad 2, 41. Paulo post κεφαλαιώσαντες significat wenn ihr das Allgemeine in Einem für Alle aufstellet, sive in Einem Falle das Beispiel für Alle gebet. Sunt, qui hunc locum ita intelligant: in Einem Todesurtheile Alle umfassend. Haec interpretatio falsa est: si enim verba κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας cum sententia interposita (ὥςπερ νῦν ὑμεῖς) iungis, in sententia primaria nihil restat, nisi hoc: ἢν οἱ ἡγεμόνες διαγνώμας ποιήσησθε, id quod nullum sensum praebet aptum. Sin autem eadem illa verba iungis cum sententia primaria (ἢν οἱ ἡγεμόνες κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας ποιήσησθε) pro norma generali id poneretur, quod tantum exemplum est, sumtum ex praesenti causa Plataeensium. Sic enim, qui principatum tenent, iuberentur res omnes semper uno iudicio complecti, quod in praesenti tantum causa iuberi possunt. Imo κεφαλαιώσαντες est summarisch zusammennehmend i. e. in Einem Fall Alle einschliessend sive Einen Fall für alle Fälle gelten lassend, sine ullo personarum respectu, et sine exceptionibus severe et constanter in omnes agendo. Quod quam primum compertum esset, orator dicit, neminem turpia facta oratione tegere conaturum, sed potius quemque culpam vitaturum. De sensu verbi κεφαλαιῶ, quem dixi,

δι' ἑαυτοὺς ἔχουσι· τοὺς γὰρ ἀμείνους ξυμμάχους ἑκόντες ἀπεώσαντο. παρηνόμησάν τε οὐ προπαθόντες ὑφ' ἡμῶν, μίσει δὲ πλέον ἢ δίκῃ κρίναντες καὶ οὐκ ἀνταποδόντες νῦν τὴν ἴσην τιμωρίαν (ἔννομα γὰρ) πείσονται, καὶ οὐχὶ ἐκ μάχης χεῖρας προϊσχόμενοι, ὥςπερ φασίν, ἀλλ' ἀπὸ ξυμβάσεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες. ἀμύνατε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι καὶ ἡμῖν ἄνομα παθοῦσιν ἀνταπόδοτε χάριν δικαίαν ὧν πρόθυμοι γεγενήμεθα, καὶ μὴ τοῖς τῶνδε λόγοις περιωσθῶμεν ἐν ὑμῖν, ποιήσατε δὲ τοῖς Ἕλλησι παράδειγμα οὐ λόγων τοὺς ἀγῶνας προθήσοντες ἀλλ' ἔργων, ὧν ἀγαθῶν μὲν ὄντων βραχεῖα ἡ ἀπαγγελία ἀρκεῖ, ἁμαρτανομένων δὲ λόγοι ἔπεσι κοσμηθέντες προκαλύμματα γίγνονται. ἀλλ' ἢν οἱ ἡγεμόνες, ὥςπερ νῦν ὑμεῖς, κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας ποιήσησθε, ἧσσόν τις ἐπ' ἀδίκοις ἔργοις λόγους καλοὺς ζητήσει.

68 Τοιαῦτα δὲ οἱ Θηβαῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα σφίσιν ὀρθῶς ἕξειν εἴ τι ἐν τῷ

vid. 6, 91. 8, 53. ibique Schol. et de substantivo *κεφάλαιον* (kurzer Inbegriff) 4, 50. 6, 6. 87. conf. adn. ad 1, 40. init. Et verba *πρὸς τοὺς ξύμπαντας* cum Schol. intellige *τοὺς συμμάχους*. Porro exspectes *ἀλλ' ἢν οἱ ἡγεμόνες ποιήσωνται*. Verum sensus hic est: *ἀλλ' ἢν ἡγεμόνες ὑμεῖς ὄντες, ὥςπερ νῦν ὑμεῖς, διαγνώμας ποιήσησθε*. Sic *ὑμεῖς* ad sententiam tum primariam, tum interiectam pertinet, quod sentire veteribus tanto facilius fuit, quod interpunctionibus non assueti minus ea, quae sensu iuncta sunt, disiungebant, wenn Ihr Anführer (sc. vos et Lacedaemonii et quiqui principatus tenetis), wie *Ihr* jetzt thut, ein Urtheil ergehen lasset, in welchem Ihr in Einem Falle für alle Fälle ein Beispiel aufstellet etc.

68. *οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι — ἐποιήσαντο οὐδένα*] Vulgo in his ita legitur: *διότι τόν τε ἄλλον χρόνον — καὶ ὅτε ὕστερον ἃ πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ' ἐκεῖνα, ὡς οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι — ἐποιήσαντο οὐδένα*. Quae verba ita supplendo explicare voluerunt Bred. et Popp.: *οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι — νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα — ὀρθῶς ἕξειν, διότι τόν τε ἄλλον χρόνον ἠξίουν δῆθεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδὰς ἡσυχάζειν, καὶ ὅτε ὕστερον* (*ἠξίουν* vel *προείχοντο αὐτοῖς*), *ἃ πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ' ἐκεῖνα, ὡς οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι — ἀπέκτεινον* etc. Ubi vix dici potest, quam dura sit omissio verbi, quod omissum statuunt *ἠξίουν*, et quam ieiuna oratio, si iterandum esset *προείχοντο αὐτοῖς*, etiamsi hoc supplementum concedatur, quum suffecisset dicere *καὶ ὅτε ὕστερον πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς* etc. Minime autem hoc supplementum excusatur iis locis, quos Arn. protulit, 8, 27., ubi *ἀγωνίσασθαι* recte dicit bis cogitandum esse, quia eius rei necessitas adest, quam tamen suppletionem scriptor facillimam reddidit, verbum, quod suppleri debet, extremo loco ponens, et iam *ἀγωνίσασθαι* aeque facile trahatur ad *ἔξεστιν* et ad *ἔσται*. Hic autem nulla eiusmodi necessitas est. Quis enim dicat: als sie ihnen vorschlugen, was sie ihnen vorschlugen, nämlich neutral zu seyn, pro als sie ihnen vorschlugen, neu-

ἐμῳ ὑπ' αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόνθασι, διότι τόν τε ἄλλον χρό-
ἠξίουν δῆθεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ

zu seyn? Quod enim Arn. cum his comparat Herodot. 1, 91. ᾧ
τηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου, id minime aptum
Nam in tali formula, quali Herodotus hic usus est, ipsa praeci-
vis elocutionis sita est in repetendo post relativum verbo, quod
ıulto faciunt, quia sententiam magis definite efferre ingratum foret;
ıturque igitur ea repetitione verbi post relativum plerumque, ubi
aliquam odiosam esse significare volunt, aut in rebus futuris, quas
rte significare nolunt. v. Matth. §. 486. adn. 2. p. 909 sq. Herm.
Vig. p. 709. Quorum neutrum in hunc locum cadit. Neque hoc
m est, quod contra vulgatam praesentis loci formam mihi dicendum
Nego enim sequi potuisse ὡς οὐκ ἐδέξαντο, sed, ne oratio ab-
a et series verborum intercisa esset, sequi debuisse: οἱ δὲ (Pla-
nses sc.) οὐκ ἐδέξαντο. Quamquam Port., verba ὡς οὐκ ἐδέξαντο
ad sequentia ἡγούμενοι — ἔκσπονδοι εἶναι trahens, hunc verbo-
ordinem esse statuit: καὶ ὡς οὐκ ἐδέξαντο ἃ προείχοντο αὐτοῖς,
ὕστερον προείχοντο, πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι, κοινοὺς εἶναι κατ'
να. Sed Portum satis refellit Poppo: non enim collocationem enun-
ırum, qualis in verbis scriptoris est (ὅτε ὕστερον προείχοντο αὐτοῖς,
προείχοντο αὐτοῖς), a Porto immutandam fuisse in hunc ordinem
ροείχοντο αὐτοῖς et ὅτε ὕστερον προείχοντο. Et nimiam videri
; traiectionem, quum scriptor, si καὶ ὡς ἐδέξαντο copulari voluisset,
ıs καὶ ὡς ὕστερον, ὅτε — ἐκεῖνα, οὐκ ἐδέξαντο scripsisset. Et
ınnitatem laedi, quia in priori parte ambitus διότι τόν τε ἄλλον
ον οὐκ ἠξίουν ad Lacedaemonios spectant, quibus minus bene
ınantur καὶ ὕστερον ὡς οὐκ ἐδέξαντο (Plataeenses, mutato subiecto).
are nescio, addit Popp., an ὡς οὐκ ἐδέξαντο rectius ad sequentia
antur." Tertium est, quod verba τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει non
ılios possunt referri, quam ad Plataeenses. Si enim haec verba
renda essent ad Lacedaemonios, non βουλήσει (*consilio*, Entschluss),
ἀξιώσει (*postulatione*) scriptor dixisset. Id quod etiam Heilm. ad-
vit. Quartum, quod obloquor, hoc est: si verba ἡγούμενοι τῇ
ῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι
Lacedaemonios referuntur, absurdum est, quod inde consequitur.
ınim Lacedaemonii se ἐκσπόνδους esse existimarunt, non ea pot-
ratio esse, cur se iniuriam passos esse dicerent a Plataeensibus,
uscum non iam ἔνσπονδοι essent, quum qui ἔκσπονδοι sunt, non
ἔνσπονδοι, eos inter se hostiliter agere consentaneum sit. Itaque
i quidem persuaderi non potest, locum sanum esse. Vide num
orum aliquot in locum suum transpositione sanari possit, qualem
bendam curavi.

δῆθεν] significat, id quod sequitur, non esse scriptoris opinionem,
id quod suam causam tuentes Lacedaemonii adferrent. Mox ver-
πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι „respexit haud dubie, quod etiam Schol.
et, ad illa Archidami 2, 72. ἡσυχίαν ἄγετε, νεμόμενοι τὰ ὑμέτερα
ὖν, καὶ ἔστε μηδὲ μεθ' ἑτέρων, δέχεσθε δὲ ἀμφοτέρους φίλους,
πολέμῳ δὲ μηδ' ἑτέρους." Duk. Et κοινοὺς est neutral zwischen
ın 'und Sparta, deinde κατ' ἐκεῖνα idem, quod κατὰ τὰς παλαιὰς
σανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδάς, et ὡς ἔκσπονδοι ἤδη ausser
ındlichkeit der Verträge des Pausanias, quia a Thebanis coacti
ıniensium auxilium imploraverant, ipsis Spartanis iubentibus. v.
c. 3, 55. Quare Plataeenses addunt gemäss ihrem gerechten Ent-
usse, sive ut nos diceremus, was man ihnen nicht verdenken
ıte. Porro verba ἡγούμενοι — πεπονθέναι de Lacedaemoniis ac-

τὸν Μῆδον σπονδὰς ἡσυχάζειν καὶ ὅτε ὕστερον πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ' ἐκεῖνα, ἃ οὐκ ἐδέξαντο, ὡς τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη, ἡγούμενοι ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι αὖθις τὸ αὐτὸ ἕνα ἕκαστον παραγαγόντες καὶ ἐρωτῶντες εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσίν, ὁπότε μὴ φαῖεν, ἀπάγοντες ἀπέκτεινον καὶ ἐξαίρετον ἐποιήσαντο οὐδένα. διέφθειραν δὲ Πλαταιῶν μὲν αὐτῶν οὐκ ἐλάσσους διακοσίων, Ἀθηναίων δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν, οἳ ξυνεπολιορκοῦντο· γυναῖκας δὲ ἠνδραπόδισαν. τὴν δὲ πόλιν ἐνιαυτὸν

cipienda sunt. Nam iis explicatur, cur recte se habere illam quaestionem arbitrati sint. Totius loci haec sententia est: angeblich, weil sie (die Lacedaemonier) verlangten, dass sie gemäss den alten Verträgen des Pausanias, geschlossen nach dem Mederkriege, sich ruhig verhalten sollten, sowohl in der übrigen Zeit, als auch zu der Zeit, da sie nachmals vor der Einschliessung der Plataeer in ihre Stadt, ihnen entboten, gemäss jenen Verträgen neutral zu bleiben, was die Plataeer nicht annahmen, als ausser Verbindlichkeit bereits der Verträge, was man ihnen nicht verargen könnte. Daher die Lacedaemonier glaubend, von ihnen Unrecht erlitten zu haben, jeden einzeln vorführen liessen und wiederum dieselbe Frage an ihn stellten etc. Et verba τὸ αὐτὸ — παραγαγόντες etc. sic accipienda sunt: ἕνα ἕκαστον παραγαγόντες καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ ἐρωτῶντες. Traiectio est verborum similis illi in Theocriteis Epigr. 19. Ἀρχίλοχον καὶ στᾶθι καὶ εἴσιδε i. e. στᾶθι καὶ εἴσιδε Ἀρχίλοχον.

τὴν δὲ πόλιν] Quum urbs per annos circiter quadraginta in ruinis iacuisset, deinde per pacem Antalcidae restituta Ol. 98. (388.) rursus anno tertio ante pugnam Leuctricam, quae in Ol. 102, 2. (371.) incidit, a Thebanis eversa, sed a Philippo post proelium ad Chaeroneam i. e. post Ol. 110, 3. (338.) instaurata est. Ita Pausan. 9, 1. Plut. V. Aristid. 11. ab Alexandro, postquam Asia potitus erat, restitutam tradit. Etiam ante bello Persico a Xerxe incendio deleta fuerat. v. Diod. 11, 14. Duk. Mox ἐνιαυτὸν — τινά est *annum circiter*. „Τινά post numeralia respondet Britannico *some* (ut in some two), quod semper habet vim Latini *circiter*. Ἕνα hic relictum est supplendum, quod 6, 61. additum est: καί τινα μίαν νύκτα κατέδαρθον." Bloomf. Verba ἐς ἔδαφος ἐκ τῶν θεμελίων Popponi pleonasmus esse videntur, similis illi 3, 68. κατὰ μίαν ἐπὶ κέρως. Et καταγώγιον exstruxerunt, „quia destructa urbe necesse fuit, ut hospitium instrueretur venturis forte ad venerandam Iunonem." Arn. Deinde iungenda sunt verba διακοσίων ποδῶν πανταχῇ, hoc sensu: von allen Seiten (im Quadrat) 200 Fuss lang. Et οἰκήματα sunt Gemächer, ut dixi ad 1, 134. Mox debebat scribere ἐπίπλοις, χαλκῷ καὶ σιδήρῳ. Verum, ut solet fieri, coepta in sententia interiecta constructio continuatur. Verba ἐν τῷ τείχει Popp. et alii convertunt *intra moenia* i. e. in urbe, cuius usus exemplum velim ex ullo scriptore monstrari. Atque hic aperte τὸ τεῖχος contrarie ponitur ὀροφαῖς et θυρώμασι, et narrat., quid ex his tribus materiae sumtum sit. Melius, opinor, cum Bloomfieldio intellexeris retinacula ferrea, quae opus lapideum firmabant; aes autem partim ornatui, partim usui ibidem in muro urbis fuisse. Certe verba τοῖς ἄλλοις non significant, ferramenta et aera item ex domibus privatorum desumta esse, quum intelligi non possint, nisi ita: *et reliquis, quae invenerant in muro* etc. Nisi forte sumas, τεῖχος in universum significare das Mauer-

μέν τινα Θηβαῖοι Μεγαρέων ἀνδράσι κατὰ στάσιν ἐκπεπτωκόσι καὶ ὅσοι τὰ σφέτερα φρονοῦντες Πλαταιῶν περιῆσαν, ἔδοσαν ἐνοικεῖν· ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμελίων ᾠκοδόμησαν πρὸς τῷ Ἡραίῳ καταγώγιον διακοσίων ποδῶν πανταχῇ, κύκλῳ οἰκήματα ἔχον κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, καὶ ὀροφαῖς καὶ θυρώμασι τοῖς τῶν Πλαταιῶν ἐχρήσαντο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ ἦν ἐν τῷ τείχει ἔπιπλα, χαλκὸς καὶ σίδηρος, κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ, καὶ νεὼν ἑκατόμποδον λίθινον ᾠκοδόμησαν αὐτῇ. τὴν δὲ γῆν δημοσιώσαντες ἀπεμίσθωσαν ἐπὶ δέκα ἔτη, καὶ ἐνέμοντο Θηβαῖοι. σχεδὸν δέ τι καὶ τὸ ξύμπαν περὶ Πλαταιῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὕτως ἀποτετραμμένοι ἐγένοντο Θηβαίων ἕνεκα, νομίζοντες ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἄρτι τότε καθιστάμενον ὠφελίμους εἶναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πλάταιαν ἔτει τρίτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ ἐπειδὴ Ἀθηναίων ξύμμαχοι ἐγένοντο οὕτως ἐτελεύτησεν.

werk (tum domuum, tum moenium), quod vix fuerit, qui comprobet. Quaeras, quid aere et ferro, quod in domibus privatorum erat, factum sit? Id valde probabile est, iam ab Plataeensibus, dum obsidebantur, variis usibus adhibitum esse.

κλίνας] Hos lectos destinatos fuisse opinor in usum ad sacra solennia confluentium hospitum. Bloomfieldii opinio est, fuisse institutos non templi causa, sed deversorii, ut advenae haberent, in quo quietem caperent, quod praeter hos grabatos peregrinatores, crassas paenulas gerentes, nulla alia re sub illo coelo indigerent. Ego vero dubito, num *καταγώγιον* ulla alia re instructum fuerit, nisi iis, quae hospitibus sufficerent a tempestate defendendis. Arn. Equidem mihi videor recte colligere ex multitudine materiae, quam in muro inventam esse probabile est, maiorem numerum lectulorum paratum esse, quam qui uni duobusve templis inserviret, itemque materiam, unde hi lecti facti sunt, rudiorem fuisse, quam quae sacris accommodata esset. Quare in sententiam Bloomfieldii inclino, quum praesertim plane non sit, cur cum Arnoldo sumamus, *καταγώγιον* illud tam nudum omnique instructione destitutum fuisse. Popp. negat, in urbis tam parvae muro tam multa retinacula fuisse, ut inde *κλῖναι* efficerentur. Is lectos totos e ferro factos esse putare videtur. Mox ad *ἑκατόμποδον* cogita *πανταχῇ*. Libri variant inter *ἑκατόμποδον* et *ἑκατόμπεδον*. v. Lobeck. ad Phryn. p. 546. adn. De Heraeo Plataeensium v. Herodot. 9, 52. Pausan. 9, 2, 5. Plut. V. Arist. 18. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 196. et Arn. docent, cur hoc templum non deletum fuerit.

ἐπειδὴ Ἀθηναίων] v. Pausan. 9, 6, 1. Herodot. 6, 108. Meier. de Bon. Damn. p. 53. adn. 166. Kluetz. de Foed. Boeot. p. 44 sqq. Conf. Thuc. 3, 61. extr. „Hoc foedus factum esse Ol. 65, 1. (520.) dicit Od. Muell. Dor. 1. p. 172. 184., at Ol. 65, 2. (519.) ponit Clinton. His obstare dicunt, quod Herodoto 6, 108. teste societas cum Atheniensibus iuncta sit regnante Cleomene, quem anno 491 mortuum idem Herodotus 5, 48. tradit, addens eum *οὐ πολλὸν χρόνον ἄρξαι*. Conf. Matth. Schultz. Appar. crit. rerum Gr. p. 22. Cuius libri censor in Bibl. Crit. *τρίτῳ καὶ ὀγδοηκοστῷ* pro *τρίτῳ καὶ ἐνενηκοστῷ*, quod apud Thuc. est, legi voluit. At Clinton in Append. 3. p. 225. vers. Krueg. Cleomenem iam anno 519 regem fuisse, quamquam ab Herodoto 6, 108. in iis, quae de Plataeensibus in fidem Atheniensium traditis narrentur,

69 *Αἱ δὲ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων αἱ Λεσβίοις βοηθοὶ ἐλθοῦσαι ὡς τότε φεύγουσαι διὰ τοῦ πελάγους, ἔκ τε τῶν Ἀθηναίων ἐπιδιωχθεῖσαι καὶ πρὸς τῇ Κρήτῃ χειμασθεῖσαι, καὶ ἀπ' αὐτῆς σποράδες, πρὸς τὴν Πελοπόννησον κατηνέχθησαν, καταλαμβάνουσιν ἐν τῇ Κυλλήνῃ τρισκαίδεκα τριήρεις Λευκαδίων καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Βρασίδαν τὸν Τέλλιδος ξύμβουλον Ἀλκίδᾳ ἐπεληλυθότα. ἐβούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὡς τῆς Λέσβου ἡμαρτήκεσαν, πλέον τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσαν, δώδεκα μὲν ναυσὶ μόναις παρόντων Ἀθηναίων περὶ Ναύπακτον, πρὶν δὲ πλέον τι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ναυτικόν, ὅπως προφθάσωσι· καὶ παρεσκευάζοντο ὅ τε Βρασίδας καὶ ὁ Ἀλκίδας πρὸς ταῦτα.*

70 *Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν ὑπὸ Κορινθίων*

non diserte *Rex*, sed tantum Cleomenes, Anaxandridae filius, dicatur, etiam loco Herodoti 3, 148. confirmare studet.“ Popp.

69. *ὡς τότε*] i. e. *quum eo, quo supra memoravi tempore* etc. Et verba *ἐκ τῶν Ἀθηναίων* etc. significant, Alcidam iam non solum a Salaminia et Paralo, sed etiam a navibus, post acceptum nuntium, naves Peloponnesiorum circa Delum versari, ex urbe missis in fuga pressum esse. Quare dicit *ἐπιδιωχθεῖσαι*, non *διωχθεῖσαι*, ut monui iam ad 3, 33. Mox ad *σποράδες* supple *γενόμεναι*. Paulo post structura haec est: *ἐβούλοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι* (*ἐβούλοντο μὲν*), *δώδεκα ναυσὶ μόναις παρόντων Ἀθηναίων* (*ἐβούλοντο δὲ*), *ὅπως προφθάσωσι* i. e. *ἐβούλ. προφθάσαι* (conf. 3, 51.), *πρὶν πλέον τι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ναυτικόν*. Quum posterioribus locis *ἐβούλοντο* repeti necesse non esset, *μέν* et *δέ* alio loco (illo, quo nunc sunt) poni opus fuit. Sin *ὅπως* post *βούλεσθαι* sequi nolis pro infinitivo, utrimque post *ἐβούλοντο* cogita *πλεῦσαι*. Obloquitur Popp., Lacedaemonios non ideo Corcyram navigare voluisse, ut pervenirent, priusquam Athenienses maiorem classem collegissent, sed sibi Corcyram conciliaturos fuisse, quod praevertissent. Recte; atque id tam lucidum est, ut scriptor non opus habuerit dicere *ὅπως προφθάσωσι καὶ τὴν πόλιν προσποιήσωνται*.

70. *ἐκ τῶν — ναυμαχιῶν*] vid. 1, 55. Mox *ὀκτακοσίων ταλάντων* etc. est. *quia octingenta talenta Corcyrensium hospites prius fideiusserant.* Genitiv. pendet a *διηγγυημένοι*. „Binae minae pretium erant, quo graviter armati milites, in pugna capti, inter Peloponnesios redimebantur. v. Herodot. 6, 79., ut pretium octingentorum talentorum pro ducentis ferme quinquaginta Corcyraeis (vid. 1, 55.) solutum incredibile videri possit. At tempore Demosthenis, quum solitum pretium redemtionis graviter armati militis non excedebat ternas ad quinas minas (v. Demosth. de Fals. Leg. p. 394. Reisk.), talentum traditur pretium fuisse privati hominis quamquam mediocrium fortunarum (v. Aeschin. de Fals. Leg. p. 274. R.), et legatus quidam Philippi narratur redemtus esse non minus novem talentis. (v. Epist. Philipp. ap. Demosth. p. 159. R.) Itaque ducentos quinquaginta ditissimorum civium Corcyrae i. e. opulentissimorum negotiatorum Graeciae (conf. 1, 25. 55.) credibile fit solvisse pretium paululum excedens terna talenta, quamquam pauperculus miles graviter armatus Peloponnesi, non plus possidens quam paulum agri, vulgo binis minis redemtus fuerit. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 77. 500.“ Arn. Aetatem Aeschinis et De-

ἀφεθέντες τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίοις Κέρκυραν προςποιῆσαι. καὶ ἔπρασσον οὗτοι ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν. καὶ ἀφικομένης Ἀττικῆς τε νεὼς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγουσῶν καὶ ἐς λόγους καταστάντων, ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι ὥςπερ καὶ πρότερον. καὶ ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει, ὑπάγουσιν

mosthenis normam esse Thucydideae et pretium a temporibus, de quibus Herodotus loquitur, usque ad bellum Peloponnesiacum adeo auctum esse, sese credere negat Bloomf., qui propterea cum Valla *octoginta* talentorum summam redemtionis illorum Corcyrensium fuisse vult. Mox dativi τοῖς προξένοις sunt pro ὑπὸ τῶν προξένων. Deinde pro καὶ ξύμμαχοι exspectes καὶ ἐπίμαχοι. v. adn. ad 1, 44. In sequentibus haec structura est: καὶ Πειθίαν ὑπάγουσιν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, ἦν γὰρ ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει. v. adn. ad 1, 72. De δήμου προστάταις v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. Append. 1. p. 435. et de omni civitatis constitutione Corcyraeorum ibidem p. 92.

ἐθελοπρόξενος] Πρόξενοι, ut, quae a Grammaticis traduntur, universa complectar, homines dicebantur privati, quibus in patria urbe degentibus honorificum hospitii ius cum alia civitate publicitus intercedebat: his id muneris erat praecipue iniunctum, ut sedulo prospicerent, ne quid publica istius civitatis res a civibus suis caperet detrimenti, legatos illius venientes hospitio exciperent, ad populum deducerent, utque iis bene esset, procurarent. Valck. ad Ammon. de Diff. Vocab. p. 201. Προξένους conferas cum hominibus, quos nunc Residenten appellant, quatenus res peregrinae civitatis procurabant; quatenus autem in sua ipsorum civitate degentes negotia peregrinae civitatis curant, conferas eos cum viris, quos dicunt Handelsconsuln. Differentiam προξένου, ἐθελοπροξένου et ἰδιοξένου Poll. 3, 59. 60. explicat: καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ ἐθελοπρόξενος· ὁ μὲν πρόξενος, ὅταν πόλεως δημοσίᾳ προξενῇ τις ἐν ἄλλῃ πόλει (in sua ipsius civitate) ὤν, ὡς ὑποδοχῆς τε τῶν ἐκεῖθεν φροντίζειν καὶ προςόδου τῆς πρὸς τὸν δῆμον καὶ ἕδρας ἐν τῷ θεάτρῳ. (Conf. Greg. Cor. p. 552. Suid. in ἰδιόξενος.) ποιεῖ δὲ ταῦτα καὶ ἐθελοπρόξενος, ὁ (οὐκ) ἀνάγραπτον τὴν προξενίαν ἔχων. Ἰδιόξενος δέ ἐστιν ὁ ἰδίᾳ τινὶ τῶν ξένων φίλῳ χρώμενος, ὡς Περικλῆς Ἀρχιδάμῳ (vid. 2, 13.) καὶ καταγωγῆς τε αὐτῷ προνοούμενος, καὶ τὰ ἄλλα συνδιοικούμενος, τῶν ἴσων δὲ καὶ αὐτός, εἴποτε παρ' ἐκεῖνον ἔλθοι, μεταλαμβάνων. Ubi Iungerm. legit οὐκ ἀνάγραπτον, ut qui ἑκὼν id munus susceperit, nullo *civitatis suae* peculiari iussu. Nam Kuhnio ἐθελοπρόξενος esse videtur, qui sua sponte alterius urbis legatos hospitio excipit, quamvis nondum *ab illa urbe* hospes agnitus sit, multo minus in tabulas publice relatum sit, hospitium cum illo contractum esse. „Quum vero, addit Kuhn., ius hospitii ἀνάγραπτον i. e. publico nomine perscriptum est in albo civitatis, tum demum fit πρόξενος.“ Cum Kuhnio consentiunt Wess. ad Diod. 13, 27. et Arn. Vol. 1. p. 259. Non item Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 731., qui ἐθελοπρόξενον eum intelligit, qui non sit *a sua civitate* alienae civitatis πρόξενος constitutus; προξένους eos, qui *a sua civitate* constituti sint, ut peregrinos curarent, qui proinde quodammodo magistratus fuerint. Idque ait significare Scholiastam Thucydidis ad praesentem locum: ἐθελοπρόξενος, ἀφ' ἑαυτοῦ γενόμενος καὶ μὴ κελευ-

αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν. ὁ δὲ ἀποφυγὼν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἑκάστην

σθεὶς ἐκ τῆς πόλεως. οἱ γὰρ πρόξενοι κελευόμενοι ἐκ τῆς ἑαυτῶν πόλεως ἐγένοντο. Attamen raros Boeckh. dicit esse hos proxenos magistratuum speciem habentes. His addo, aliquem Ulpianum ad Demosth. Mid. p. 374. πρόξενος — ἀπὸ τῆς πόλεως χειροτονούμενος ἐπὶ τῷ τοὺς πρεσβεύοντας ὑποδέχεσθαι testem rei a Boeckhio perhibitae advocare posse. Arn. p. 258. proxenos dicit munere suo gratis functos esse, quod aliter fuisse ex Inscriptione apud Mustoxidium Illustrazioni Corciresi (Mediol. 1811) Vol. 1. apparet: Ἔδοξε ταῖ Ἁλιαῖ, πρόξενον εἶμεν τᾶς πόλιος τῶν Κερκυραίων Φιλιστίωνα Θευδώρου Λόκρον, αὐτὸν καὶ ἐκγόνους· εἶμεν δὲ αὐτοῖς γᾶς καὶ οἰκίας ἔγκτασιν καὶ τὰ ἄλλα τίμια ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις γέγραπται· τὰν δὲ προξενίαν γράψαντας εἰς χάλκωμα ἀναθέμεν ὅπει κα δοκῇ προβούλοις προδίκοις καλῶς ἔχειν· τὸν δὲ ταμίαν δόμεν τὸ γενόμενον ἀνάλωμα· Φιλιστίωνα Θευδώρου Λόκρον...... Adde Inscriptiones nr. 1334. Vol. 1. Boeckh. C. I. p. 652 sq. nr. 1335. p. 653. nr. 1841. ibidem Vol. 2. nr. 1842. 43. 44. Praecipue digna est, quae hic memoretur, Inscr. nr. 1840., in qua fundi enumerantur, quos civitas Corcyrae in usum proxenorum paravit. Donatio ita fit, ut proxeni tantum usumfructum eorum agrorum, non dominium habeant. Conf. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 732. b. Hinc in illa inscriptione dicitur καρπεύειν ὅσα ἐπιτάδειοι ὦντι (pro ὅσα ἐπιτήδεων ᾖ αὐτοῖς). Enumerantur in ea nomina proxenorum, genus, modus et situs fundorum sc. arva, vineta etc. Proxeniam simul patet ex his inscriptionibus a parente in filium posterosque aliquando iure hereditario transiisse, sicut docuerat iam prius Koen. ad Greg. Cor. p. 552. Proxeniam alienae civitatis non raro principes viri suscipiebant, ut Nicias Syracusanorum teste Diod. 13, 56., Nymphodorus Atheniensium (Thuc. 2, 29.), Alexander Macedo, Amyntae fil., Atheniensium, Miltiades Lacedaemoniorum proxenus fuit, ut Koen. et Boeckh. monuerunt. Vid. Interpp. ad Hesych. s. v. πρόξενοι, Huellm. Init. H. Gr. p. 152. Valck. ad Ammon. 3, 10., ad Herodot. 6, 57. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 11. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 122. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 219. §. 116. Mox ἀποφυγών est *iudicio absolutus.*

καθ' ἑκάστην χάρακα] i. e. *statumina vitium*, nam ista significat ἡ χάραξ. v. Polluc. 1, 162. Thom. M. p. 911. ἡ χάραξ ἐπὶ ἀμπέλου — ὁ χάραξ ἐπὶ στρατοπέδου. v. Lobeck. ad Phryn. p. 61. Non autem ipsos palos sive canteria ex fano Iovis et Alcinoi, sed tantum materiam, unde statumina pararent, cecidisse cogitandi sunt, quantumvis Bloomf. obloquatur, qui me inscitiae rei arguit et talia statumina negat aliam fabricam requirere, quam ut rami poliantur et in altera parte extrema acuantur. Ego non memini, me usquam tales ramos laevigatos pro statuminibus usurpatos vidisse. In Germania et Francia fulcra faciunt vitibus ex ligno querno, qui pali durant quatuor annos, post quod temporis spatium, in utraque extremitate circumrasi et laevigati denuo fulciendis vitibus adhibentur, dum inversa extremitate humo figuntur. Haec statumina querna magni aestimantur: nihil magis afflixit vinitores in Campania Gallica, quam hi pali per milites foederatorum principum deleti, qui eis passim in alimentum ignium utebantur. Verum Heilm. quoque quaesivit, qui numerus palorum tantus excidi potuerit, ut, etiamsi multa singuli stateres aurei fuerint, quinque opulentissimi cives beatissimae insulae ad mendicitatem redigerentur? Ubi eum prae-

χάρακα ἐπέκειτο στατήρ. ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας, ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν, πείθει ὥςτε τῷ νόμῳ χρήσασθαι. οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυνθάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς

terea errasse puto, quod non statumina, quorum multo maior numerus esse poterat, sed palos (Pfähle) caesos esse accepit (et quod ipsos palos, non palorum materiam). Nisi forte statuas, ad fanum vineta fuisse (nam ipse Thuc. 4, 90. ἄμπελον περὶ ἱερὸν memorat. v. Spanh. ad Callim. H. Pall. 61.), unde statumina auferrent, quae est Arnoldi opinio. „Illi, ait, quos Pithias persequebatur, conductores sacri agri, unde statumina tollebantur, fuisse putandi sunt et possessionem eius verisimile est eis a maioribus relictam esse, ita ut suum esse iudicarent propter longum usum et quasi praescriptione, sicut patricii Romani iniuriam sibi factam putabant, quum lex agraria eos possessione agri publici, quem per multas aetates, quamquam nulla lege usucapionis, sibi arrogaverant, cedere iussit. Itidem igitur nobiles Corcyraei, possessores sacri agri, quos consuevisse eo tanquam suo uti probabile est, quum repente accusati essent sacrilegii, quod caesis arboribus non suis, sed Dei, finem iuris excessissent, sicut patricii Romani non lege se defendere, sed vi, quae per iniuriam vindicaverant, tueri voluerunt." Bloomf. reos putat magno numero statuminum eguisse in suis vinetis, quae ampla videantur fuisse, quum Xen. H. Gr. 6, 2, 6. Corcyram uberem vino fuisse referat. Addere poterat Inscriptionem apud Boeckh. C. I. Vol. 2. nr. 1840., ubi vineta non solum in suburbanis urbis (ἐν τῷ πεδίῳ), sed etiam ἐν τᾷ νάσῳ i. e., ni fallor, in Ptychia insula. Hos palos igitur si per aliquot annos caedere ex alieno fundo, eodemque sacro continuaverint, pretium coniicit aestimatum ad normam eius numeri, quo per unum annum fraudulenter usi essent, maximam summam perficere potuisse. Bred. optimates reos ait videri permagnum numerum arborum cum palorum, tum statuminum in usum cecidisse, partim sibi, partim venditioni. Quod etsi cognitum fuerit, tamen aliquamdiu non animadversum a magistratu fuisse suspicatur, quia ubi non agatur reus, ibi iudicium nullum sit. „Fuitque fortasse, ait, in his potentibus familiis usitatus inde a longo tempore mos, ita quasi iure suo agere, quod delictum nullo cum eventu notari posset nisi ab adversariis ad insigne odium incensis eisdemque potentia minas exsequi valentibus. Quo ipso fieri potuit, ut numerus caesarum arborum valde incresceret." Conf. Mans. Spart. 2. Append. 4. p. 413. Porro stater et tetradrachmon idem sunt. Drachmae pretium aequat quinque nostrae monetae grossos et dimidium. Staterem intelligo argenteum Atticum. Nam stater aureus Atticus aestimabatur viginti drachmarum argenti. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 16. 22. Sin stateribus aureis multati sunt (quod tamen Bloomfieldio minus probabile videtur, quia stater, nullo vocabulo addito, argenteum significare soleat, et aurei tam rarus usus sit, ut, si intelligeretur, adiectivum χρύσεος additum esset), multa efficitur in singula statumina quatuor imperialium et quindecim grossorum. Mox ὀφλόντων est *quum damnati essent.* Alii libri ὀφειλόντων, quod significaret *quum deberent.* v. Buttm. Gr. Ind. Verb. Anomal. Phryn. p. 463. Thom. M. p. 666. Et ὅπως ταξάμενοι etc. est *ut liceret sibi multam exsolvere pensionibus* sive in Fristen-Terminen.

βουλῆς] Miro errore vocem istam pro nominativo habens Suidas ex Scholiis scripsit: βουλῆς βουλῆντος κλίνεται παρὰ Θουκυδίδῃ· σημαίνει δὲ τὸν βουλευτήν. Id quod in lexica nostra manavit. Βουλῆς utro-

ἐστι, μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίοις φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομίζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν βουλὴν ἐςελθόντες τόν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἑξήκοντα. οἱ δέ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ Πειθίᾳ ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν. 71 δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἴη καὶ ἥκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἀλλ' ἢ μιᾷ νηὶ ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλέον πολέμιον ἡγεῖσθαι. ὡς δὲ εἶπον, καὶ ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην. πέμπουσι δὲ καὶ ἐς τὰς Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περί τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσοντας μηδὲν

que loco genitivus est. Verba *τῷ νόμῳ ἐξείργοντο* recte Schol. exponit: *ἐξέπιπτον τῆς βουλήσεως αὐτῶν*, *exciderunt auso*, ut pensionibus multam solverent lege iubente, ut praesens numeraretur. Quam veram esse interpretationem ipsa series narrationis docet. Qui *βουλῆς* supplent post *ἐξείργοντο*, ut sensus sit, reos curia exclusos esse, multo incommodius ex sequentibus id repetunt. Minus etiam accommodate Heilm. et Mans. Spart. 2. p. 81. 414. *ἐξείργοντο* intelligunt *patria expulsi sunt*. Manso praeterea in hoc lapsus est, quod Scholiastam dicit explicare, reos iure suffragii orbatos esse. At *βούλησις* non potest ius suffragii significare. Ad *τῆς αὐτῆς γνώμης* intellige *ὄντες*. v. Krueg. ad Dionys. p. 291.

71. *τό τε λοιπὸν — δέχεσθαι*] Supple *εἶπον*. De verbis *ἀλλ' ἢ μιᾷ νηί* v. Herm. ad Vig. p. 812. Porro recte Poppo accusativum *ἡσυχάζοντας* refert ad *τοὺς δεχομένους* (Corcyraeos), non ad *τοὺς δεχθέντας* coll. 2, 7. *τά τ' ἄλλα ἡσυχάζοντας καὶ Ἀθηναίους δεχομένους μιᾷ νηί*. Deinde verba *ὡς ξυνέφερε* „sic intellige: sofort schickten sie auch Gesandte nach Athen, über das Gethane dort zu berichten, wie es ihr Vortheil forderte.“ Bred.

τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας] Thom. M. p. 281., ubi docet, *ἐκεῖ* locum, non autem motum significare, addit: *οἱ δὲ ἐναλλὰξ ἀμφότερα* (sc. *ἐκεῖ* et *ἐκεῖσε*) *γράφοντες ἁμαρτάνουσιν. Ὅμηρον γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους δοκίμους τῶν ποιητῶν καὶ Θουκυδίδην καὶ Πλάτωνα καὶ Δημοσθένην καὶ Ἀριστείδην εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσει, οὕτως ὡς ἔφημεν εὑρήσει χρωμένους*. Drakenb. adnotavit, Thucydidem tamen aliter h. l. locutum esse, ut qui *ἐκεῖ* cum verbo motum significante iunxerit. Poppo profitetur se dubitare, num *ἐκεῖ* apud probatos scriptores semper de commorando in loco ponatur, hoc certe loco *ἐκεῖ* ait satis natura perfecti excusari. v. Heind. ad Plat. Sophist. p. 427. coll. Matth. p. 1141 sq. et Thuc. 4, 14. *ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ γῇ καταπεφευγυίαις ἐνέβαλλον*. 8, 11. *τὰ περὶ τὴν ἐν τῷ Πειραιῷ τῶν νεῶν καταφυγὴν ἠγγέλθη*. Similia sunt 3, 106. *ᾔσθοντο τοὺς ἐν Ὄλπαις Ἀμπρακιώτας ἥκοντας*. 1, 47. *ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Κορινθίοις ἐν τῇ ἠπείρῳ πολλοὶ τῶν βαρβάρων παραβεβοηθηκότες*. Verbum *ἐμπίπτειν* Graeci nunquam aliter nisi cum *ἔν τινι* iungunt. v. Thuc. 7, 87. Interpp. ad Soph. Ant. 782. Herm. ad Tr. 1006. Mox *ἐπιστροφή* hunc sensum habet: *qui persuaderent, ne quid non accommodatum agerent, unde rerum conversio fieri posset* i. e. unde Corcyraei ab partibus optimatum, quas rei illi praevalidas in illa insula reddiderant, ad partes Atheniensium converterentur. Haec est *rerum conversio* (*ἐπιστροφή*). Ne cum Didotio intelli-

ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μή τις ἐπιστροφὴ γένηται. ἐλθόν- 72 των δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τούς τε πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας ξυλλαβόντες καὶ ὅσους ἔπεισαν κατέθεντο ἐς Αἴγιναν. ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεων ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ, καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ ξυλλεγεὶς ἱδρύθη καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον· οἱ δὲ τήν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὗπερ οἱ πολλοὶ ᾤκουν αὐτῶν καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς τὴν ἤπειρον. τῇ δ' ὑστε- 73 ραίᾳ ἠκροβολίσαντό τε ὀλίγα καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς περιέπεμπον

gas *animadversionem* (attention, considération, damit die Athener nicht aufmerksam gemacht werden), vetat vocula τις, quae sic abesse deberet.

72. ἐλθόντων δέ] Opineris, genitivum participii pro accusativo obiecti positum esse, sed quum alterum obiectum ad τοὺς πρέσβεις accesserit (καὶ ὅσους), genitivus e regulis syntaxis positus esse putandus est.

τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα] Hic potest non alius portus esse, quam qui hodie dicitur Porto Spilea, in septentriones obversus ab isthmo atque peninsula, in qua urbs sita est. Nomen habuisse videtur a fluvio Sta Barbara, qui in hunc portum exit, et quem Hyllum in antiquitate appellatum esse suspicor. Boeckh. C. I. Vol. 2. p. 23. nominatum putat ex tribu Ὑλλέων Dorica, in qua per omnes civitates Dorienses Heraclidae, et proinde etiam Bacchiadae, conditores Corcyrae, censebantur. Alii nomen derivant ab Hyllo, Herculis et Melitae filio. Apud Apollon. Rhod. 4. Argon. 1125. Ὑλλικὸς λιμὴν audit. Huic alter portus ex adverso iacet, orienti et continenti obversus, quemadmodum Thuc. describit. Conspirant pulchre dicta ab Homero Od. 6, 262. et Xenophonte. Falsum est, quod post Mansonem Spart. 2. p. 84. adn. Bred. dixit, portum Hyllaicum eundem portum videri, qui nunc Gouin dicitur, qui et remotior est ab arce, quae in quo colle sita fuit, eum ex Xenophonte H. Gr. 6, 2, 7. constat tantum quinque stadiis ab Urbe remotum fuisse, et tamen ex Thucydidis narratione liquet, arcem ad portum Hyllaicum sitam fuisse: narrat enim, populum una et portum et arcem una nocte obtinuisse, et portus Gouin dictus et ipse continenti atque orienti obversus est, quo tamen situ alter portus ad forum iacens ab Hyllaico portu discernitur. Adde quod c. 81. naves ex portu fori in Hyllaicum navigantes dicuntur περιπλεῦσαι, id quod revera fit navigando circum promontorium Sto Nicolò. Denique Scylax tres Corcyrae urbis portus fuisse tradit, quorum quem κάλλιστον dicit, eum probabile est portum fori, alterum Hyllaicum, tertium eum fuisse, qui ab austro et oriente urbis se inserit. Τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον ap. Thucydidem 3, 75. extr. puto eam insulam esse, quae nunc dicitur Condilonisi; Heraeum enim ipsum erat in dextro latere portus Hyllaici. Nam qui ex portu fori (circum promontorium St. Nicolai) in portum Hyllaicum navigant, proxime post superatum promontorium ad Heraeum deveniunt, ut patet ex narratione c. 81. Quae autem 4, 46. appellatur Ptychia insula, eam credibile est eandem esse, quam nunc dicunt St. Vido. Haec ut ad sensum oculorum demonstrarem, adieci tabulam Corcyrae expressam ex tabula adiecta Cardinalis Quirini Primordiis Corcyrae.

73. ἐς τοὺς ἀγρούς] Hi agri sunt eadem regio, quam Xen. l. c. dicit τὴν χώραν et Inscr. nr. 1840. ap. Boeckh. C. I. Vol. 2. τὸ πε-

ἀμφότεροι τοὺς δούλους παρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος παρεγένετο ξύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις ἐκ τῆς ἠπείρου ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι. 74 *διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις γίγνεται, καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προέχων· αἵ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δείλην ὀψίαν δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεὶ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειεν, ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ᾖ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας· ὥςτε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαρῆναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν. καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἡσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἤπειρον λαθόντες διεκομίσθησαν.* 75 *τῇ δ' ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διιτρέφους Ἀθηναίων στρατηγὸς παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὁπλίταις· ξύμβασίν τε*

δίον (*ἐν τῷ πεδίῳ*). Sita erat ab occasu urbis, inter urbem et Istonen montem. In eadem Inscript. memoratur *ἡ Ἡραΐς*, quae non potest alia regio esse, quam circuitus Heraei, quod c. 75. 81. memoratur. Praeterea ibidem hi loci insulae Corcyrae nominantur *πο* (*τ*) *τᾷ Κωμικοῦ*, *prope Comici* vel *aedes* vel *fundum*, ut interpretatur Boeckh. — *ἐν Σχινοῦρι*... *ἐν τῇ Ἀλλανίδι κώμᾳ* — *ἐμ Μολοχᾶντι* — *ἐν Μίνᾳ ἀπὸ τῶ πόρω ἐσχάτω* — *ἐπὶ Λιπάρᾳ*. Haec videntur nomina vicorum Corcyrae urbis.

74. *περὶ δείλην ὀψίαν*] i. e. um die Zeit des späten Nachmittages. v. Buttm. Lexil. 2. p. 185 sq. Mox *οἱ ὀλίγοι* sunt *optimates*. Propter verba *τοῦ νεωρίου* conf. Hom. Od. 6, 266.

τὰς ξυνοικίας] Aeschin. c. Timarch. p. 137. Reisk. *ὅπου μὲν γὰρ πολλοὶ μισθωσάμενοι μίαν οἴκησιν διελόμενοι ἔχουσι, συνοικίαν καλοῦμεν· ὅπου δ' εἷς ἐνοικεῖ, οἰκίαν.* Itaque *τὰς οἰκίας* praesenti loco refertur ad domos opulentorum, et *τὰς ξυνοικίας* ad domos tenuiorum civium, in quibus aliae partes ab aliis familiis tenebantur. Unde Thuc. addit *φειδόμενοι οὔτε οἰκείας οὔτε ἀλλοτρίας* i. e. parcentes nec propriis domibus nec *ξυνοικίαις* pauperum vicinorum. Arn. v. Ammon. de Differ. Vocab. p. 102 sq. Valck. conf. Od. Muell. s. v. Attica ap. Ersch. et Grub. Encyclop. p. 240. et Plut. V. Sull. 1. Mox de verbis *ἐκινδύνευσε διαφθαρῆναι* v. Matth. p. 1044. b. et de *ὡς ἑκάτεροι* ibidem p. 1284.

75. *Νικόστρατος*] qui ad Mantineam occubuit. Vid. 5, 74. coll. 61. Androt. ap. Schol. Arist. Av. 13. Krueg. ad Dionys. p. 317 sq. Mox *ἔπρασσε* imperfectum significat *compositionem efficere* studebat. Monuit Popp. Deinde Dioscuron templum memorat Inscr. nr. 1874. apud Boeckh. C. I. Vol. 2. *Θεοῖς Διοςκόροις Ἰστωναίοις*, id tamen idem esse, quod Thuc. h. l. habet, propter narrationem rerum gestarum vix credibile est. Thucydidis *Διοσκούρειον* probabile est vel in ipsa Urbe vel prope ab ea fuisse.

ἔπρασσε καὶ πείθει ὥςτε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς Ἀθηναίους ὥςτε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν. καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἔμελλεν ἀποπλεύσεσθαι· οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἧσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν. καὶ ὁ μὲν ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν ἐς τὸ τῶν Διοςκούρων ἱερόν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο. ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὁπλισθεὶς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιὲς διανοουμένων τῇ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστίᾳ, τά τε ὅπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔλαβε καὶ αὐτῶν τινας οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε, διέφθειραν ἄν. ὁρῶντες δ' οἱ ἄλλοι τὰ γιγνόμενα καθίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον ἱκέται καὶ γίγνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων. ὁ δὲ δῆμος δείσας μή τι νεωτερίσωσιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ 76 μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὖσαι παραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας ὥςπερ καὶ πρότερον καὶ Βρασίδας αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει. ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου ἅμα ἕῳ ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ. οἱ δὲ πολλῷ θορύβῳ καὶ πε- 77 φοβημένοι τά τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἑξήκοντα ναῦς καὶ τὰς ἀεὶ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντίους, παραινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε ἐᾶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ ὕστερον πάσαις ἅμα ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν εὐθὺς ηὐτομόλησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμάχοντο· ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννήσιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτάξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἦσαν αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος. καὶ οἱ 78 μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προςπίπτοντες ἐπα-

76. ἔφορμοι οὖσαι] sc. τῇ Κυλλήνῃ, die im Hafen vor Cyllene lagen nach der Fahrt aus Ionien.

77. αἱ δύο] Blume Script. Schol. p. 10. docet, articulo significari illas duas naves ὑπηρετίδας vulgo notas.

78. κατ' ὀλίγας] v. Matth. p. 1155. init. Et καθ' αὐτούς est sie litten durch sich selbst; dein κατὰ κέρας am Flügel, nicht in der Mitte. Mox in ἑαυτῶν ὑποχωρούντων pron. ἑαυτῶν est pro σφῶν. v. Buttm. §. 127. 3. (ed. 13.)

λαιπωροῦντο καθ' αὐτούς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ προςέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ' ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προςβαλόντες] δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν ναῦν. καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο θορυβεῖν. γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δείσαντες μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο ἐπιβοηθοῦσι· καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιοῦντο. οἱ δ' ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑποχωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων. ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου δύσιν.

79 *Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δείσαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἡραῖον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον. οἱ δ' ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ, τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἤπειρον ὅθενπερ ἀνηγάγοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου παραινοῦντος, ὡς λέγεται, Ἀλκίδᾳ, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος· ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμ-*
80 *μην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς. ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες τοῖς τε ἱκέταις ᾖεσαν ἐς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις. καί τινας αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐςβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα [προςδεχόμενοι τὸν ἐπίπλουν]. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δῃώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρυκτωρήθησαν ἑξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προςπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος·*

79. *τῇ δ' ὑστεραίᾳ — ὄντας*] Greg. Cor. p. 71. his verbis utitur, ut doceat usum Atticorum, *μὴ ἀποδιδόναι τὴν σύνταξιν πρὸς τὴν φωνήν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σημαινόμενον*, velut hic legatur *ὄντας* post *πόλιν.* v. Dorv. ad Charit. p. 415. Matth. p. 809. 1095. adn. 3. et Dionys. Hal. p. 802. Reisk. Mox verbis *ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος* hoc dicit: seine Stimme als Kriegsrathes galt nicht so viel wie die des Alcidas, als Befehlshabers.

80. *καὶ τοῖς ἄλλοις*] i. e. *reliquis optimatibus eorumque amicis*, qui non in Iunonis templum aufugerant. Mox alii libri *ἐςβῆναι*, alii *ἐμβῆναι.* Thom. M. p. 369. *ἐςβαίνω εἰς τὴν ναῦν καὶ ἐμβαίνω εἰς τὴν ναῦν· ἀμφότερα γὰρ Θουκυδίδης λέγει. ἐμβαίνω δὲ νηί, ἀναττικόν.* Conf. cap. 81. 4, 25. Dein verba *προςδεχόμενοι τὸν ἐπίπλουν* om. libri bene multi. Bekk. seclusit; Popp. dicit orta ex Scholio, quod ductum sit e verbis *c.* 79. *δείσαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες* etc. Et quidem verba nihil dicunt, quod non iam in superioribus dictum sit. Paulo post ad *ὅμως* supple: quamquam in hoc perturbato rerum statu erant.

ἐφρυκτωρήθησαν] Hinc colligi potest, *φρυκτωρίαν* veterum non tam inopem signorum fuisse, quam Polyb. 10, 40. et Schol. Thuc. 3, 22.

ς οἱ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου αῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν. οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι 81 ῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ τάχος ἐκομίζοντο ἐπ' οἴκου παρὰ τὴν ῆν· καὶ ὑπερενεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως η περιπλέοντες ὀφθῶσιν, ἀποκομίζονται. Κερκυραῖοι δὲ αἰθόμενοι τάς τε Ἀττικὰς ναῦς προςπλεούσας τάς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες τούς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν γαγον πρότερον ἔξω ὄντας, καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύντες ἃς ἐπλήρωσαν ἐς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ὅσῳ περιεκομίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον· καὶ ἐκ τῶν

scribunt, quorum ille dicit eam parum utilitatis attulisse, utpote intra ies paucorum, de quibus conventum esset, indiciorum restrictam. Vel x his verbis Thucydidis existimare licet, Peloponnesiis non solum incatum esse, *hostes advehi*, sed etiam *sexaginta naves* et *Leucade* et *theniensium* advehi. Quemadmodum etiam e verbis 3, 22. apparet, eloponnesios certam quandam rem Thebanis significare voluisse. Scriit super hac re M. I. Stilico Hamburgensis in Disput. περὶ τῆς φρυωρίας sive de Excubiarum accensis ignibus actione ad illustrandum hucydidis librum 3. Witteb. 1714. 4. Proxime secutis duobus seculis is signorum artificium eo usque perfectum est, ut noctium spatiis rofecto telegraphiae nostrae loco fuisse existimari possit, quare etiam omen mutavit in pyrsographiam (Fackelnschrift), de cuius usu per vum suum et paulo ante (annis a Chr. N. 200 — 146.) vigente v. olyb. 10, 38 — 44. Bred., cuius adde Dissert. de Telegraphia Gr. Rom. in Ephemeridd. Genius der Zeit 1797. m. Iun. Conf. Thuc. 61. Rei antiquissima vestigia extant ap. Aesch. Ag. init., quin ap. omer. Il. 18, 207., Theogn. 561. Br. Adde Pausan. Corinth. c. 25. teph. Byz. in Πάρος, ibique fragm. ex libr. 10. Ephori (ap. Marx. 212.) Actt. Philol. Monac. Vol. 2. p. 337. Lips. 5. Mil. Rom. 9. German. et Cerd. ad Virg. 2. Aen. 256. Schol. Aesch. Ag. 3. Rittersh. ad ppian. Cyneg. 4, 128. Valck. ad Herodot. 7, 182. Blomf. ad Aesch. g. 32. Schwebel. ad Onosandr. 25. p. 36. 90. C. Fr. Herm. ad Lucian. Conscr. Hist. p. 353. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 422. et adn. ad 22. Ceterum recte Did. verbum ἐφρυκτωρήθησαν iungit cum ἀπὸ Λευκάδος, quia, si Athenienses iam Leucade profecti fuissent, iam prope orcyram fuissent, priusquam classis Peloponnesiorum litus legens Leucadem pervenire et trans Isthmum portari poterat.

81. ὑπερενεγκόντες — τὸν ἰσθμόν] v. Matth. p. 786. §. 426.

ἐν ὅσῳ περιεκομίζοντο] Haack. haec ita intelligit, singulos ex oppidatium parte, ut quisque obveniebant, occisos esse ab iis, qui in oppido erant. Cur autem id fieret tantum ἐν ὅσῳ αἱ νῆες περιεκομίζοντο? Haec verba satis mihi aperte indicare videntur, viros optimas, qui occidebantur, captos esse in navigiis, quae conscendissent, ut continentem Graeciae aufugerent, id quod video confirmari verbis 85. ὕστερον δὲ οἱ φεύγοντες τῶν Κερκυραίων (διεσώθησαν γὰρ αὐτῶν ἐς πεντακοσίους) etc., ubi Dukas: ἐς τὴν ἤπειρον δηλαδή, οἰκείοις ησάμενοι πλοιαρίοις. Scriptor primum refert, quid Corcyraei in nabus illis triginta vecti egerint mari, deinde, quum ad Heraeum applicuissent, quid terra. Verborum κελεύσαντες et praecedentium genele subiectum est οἱ Κερκυραῖοι, verborum deinde sequentium subiectum est pars illa Corcyraeorum, quae navibus promontorium St. Nicolai superabat.

νεῶν ὅσους ἔπεισαν ἐςβῆναι ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο, ἐς τὸ Ἡραῖόν τε ἐλθόντες τῶν ἱκετῶν ὡς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην

ἀπεχρῶντο] Vulgo *ἀπεχώρησαν*. Ven. *ἀπεχρῶντο*. Aug. in marg. *γρ. ἀπεχρῶντο*. Non aliter Cl. et Taur. in marg. (ut quidem Arn. adnotavit in marg. exemplaris mei). At E. sub. v. al. man. Apud Dionys. p. 884. est *ἀνεχώρησαν*. Denique Parm. in marg. eadem man. *ἀνεχρῶντο*. Vulgatam si retineas, vides non narrari, quid de his hominibus factum sit. Idem in coniectura Hermanni *ἀπεχώρισαν* reprehendendum. Neque ulla horum hominum posthac mentio fit. Krueg. ad Dionys. p. 149. vulgatam ita explicandam putat, ut putet, eos supplices, qui navibus vecti et ceteros Corcyraeos ad Heraeum comitati fuerant, ibi eandem atque illos, qui in Heraeum confugerant, sortem expertos esse. „Fortasse, ait, ipsis illis mari advectis supplicibus insidiose utebantur populares, ut ceterorum supplicum parti persuaderent *δίκην ὑποσχεῖν*.“ Cur autem, si hoc consilium Corcyraeorum erat, optimates istos navibus expositos relinquerent? quidni secum ad Heraeum advectis in illud consilium uterentur? Ne dicam, aliud vulgatae obstare, idque gravissimum, rationem inquam temporum *ἐκβιβάζοντες ἀπεχώρησαν*, ubi dicere debebat *ἐκβιβάσαντες ἀπεχώρησαν*. I. Contra *ἀπεχρῶντο* rectissime cum *ἐκβιβάζοντες* iungitur: *dum exponunt, interimebant*. Quare quum quod vulgo extat, et ad sensum et ad rationem grammaticam absurdum sit, scripturam illam nonnullorum librorum recipiendam putes. Similis confusio verborum facta est 8, 40., ubi vulgo *ἐχρήσαντο*, Bekk. *ἐχώρησαν οἱ* recepit. Aliquid auxilii scripturae *ἀπεχρῶντο* accedit ex Grammaticis, Zonara: *ἀπεχρᾶτο, Ἡρόδοτος ἀντὶ τοῦ ἀρκεῖν ἡγεῖτο· Θουκυδίδης δὲ ἀπεχρῶντο ἀντὶ τοῦ ἀνήρουν*, ex Suida, Phavorino, Anecdd. Bekk. 1. p. 423. Bachm. 1. p. 119, 24., qui glossam Zonarae repetunt. II. Idem verbum ex Aristophanis Lemniis affert Suidas, quem locum Comici ante oculos habuit etiam Pollux 9, 154. *τοὺς ἄνδρας ἀπεχρήσαντο* pro *διεχρήσαντο καὶ ἀπέκτειναν*. Idem 8, 74. *ἐπὶ τοῦ ἀνελόντος ῥητέον ἀνεῖλεν — ἀπεχρήσατο*. Et Hesych. *ἀπεχρήσαντο, ἀπέκτειναν*. Quibus locis moveri possis ad legendum *ἀπεχρήσαντο*. III. Sed fortasse Thuc. nec *ἀπεχρῶντο*, nec *ἀπεχρήσαντο*, sed *ἀνεχρήσαντο* reliquerat, quo ducit etiam, quod apud Dionysium est *ἀνεχώρησαν*. Atque Zonar. Anecdd. Bekk. 1. p. 399. Bachm. 1. p. 92, 22., Hesych. Suidas, Phavorin., Pollux 9, 153. hanc glossam habent: *ἀνεχρήσαντο, διέφθειραν, οὕτω Θουκυδίδης*. Quod verbum quum eo sensu nusquam hic scriptor habere reperiatur, Hemsterh. ad Polluc. ex his Grammaticis corrigi volebat Thucydidem 1, 126., notoque verbo *διεχρήσαντο*, quod ibi legitur, minus notum *ἀνεχρήσαντο* substitui. Quam suspicionem adiuvare videri poterat hoc, quod ibi Laur. et E. habent *ἀπεχρήσαντο*, quod paulo propius abest ab *ἀνεχρήσαντο*, quam *διεχρήσαντο*. Rursus Arn. glossam Grammaticorum *ἀνεχρήσαντο, διέφθειραν* ad praesentem locum retulit, ut *ἀνεχρήσαντο* reciperet pro vulgata *ἀνεχώρησαν*. Ac Tittm. ad Zonaram adnotavit, *ἀναχρᾶσθαι* sensu *occidendi* etiam a Dione Cass. p. 514, 95. adhiberi. Popp. addit locos eiusdem scriptoris 51, 8. 52, 17. 58, 16. et saepius, quamquam aliquoties, ut 47, 34. incerta sit scriptura, aliis libris *κατεχρήσαντο*, aliis *ἀπεχρήσαντο* exhibentibus. Verum *διεχρήσαντο* 1, 126. Thucydidis libri paene omnes tuentur, et *διεχρήσαντο* item sensu *occidendi* habes iterum apud Thucydidem 3, 36. Diiudicandum igitur inter *ἀπεχρῶντο — ἀπεχρήσαντο — ἀνεχρήσαντο*, quorum primum ideo retinui, quod non solum locis Grammaticorum, ut reliqua duo, sed praeterea nonnullis certe libris auctoris commendatur, et imperfecti tempus hic aptissimum est. *Ἀπεχρήσαντο* ideo nolim, quod Grammatici huius

ὑποσχεῖν ἔπεισαν καὶ κατέγνωσαν πάντων θάνατον. οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἱκετῶν ὅσοι οὐκ ἐπείσθησαν ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα, διέφθειραν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγχοντο, οἱ δ' ὡς ἕκαστοι ἐδύναντο ἀνηλοῦντο. ἡμέρας τε ἑπτὰ ἃς ἀφικόμενος ὁ Εὐρυμέδων ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ παρέμεινε Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευον, τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν, ἀπέθανον δέ τινες καὶ ἰδίας ἔχθρας ἕνεκα, καὶ ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλομένων ὑπὸ τῶν λαβόντων· πᾶσά τε

formae usum nominatim Aristophani tribuunt, et non ex Thucydide afferunt.

διέφθειραν — ἀλλήλους] Mirari subit, quod Matth. p. 920 sq. pronomen ἀλλήλους hic pro reciproco ἑαυτούς positum dicit. Nempe aliud est *mutua caedes*, aliud *sua quemque supplicem manu occubuisse.* Mox ad vocem ἀνηλοῦντο quam Suidae glossam Duk. adscripsit, ea pertinet ad 4, 48. Deinde quidam coniecerunt ὡς τὸν δῆμον καταλύουσι. Conf. Herm. ad Vig. p. 700, 8. Vulgata recte habet, nam sensus est: accusabant tantum eos, qui imperii popularis hostes erant, sed eo praetextu usi etiam alios propter privatam inimicitiam necabant. Participium ita resolvas: denjenigen, welche die Volksherrschaft stürzen wollten. Vid. Matth. §. 270. Mobilis est Kruegeri ad Dionys. p. 150. interpretatio, qui postquam dixit τοῖς pro αὐτοῖς accipiendum esse (quod fieri nequit), deinde mutata sententia hic post αἰτίαν ἐπιφέρειν articulum τοῖς eodem modo adhibitum esse scribit, quo post nominandi verba inferri soleat (atque sic explicat Matth. p. 553.), velut ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν, indem sie ihn *einen* Wohlthäter, *einen* Biedermann nannten. Quid, quaeso, haec inter se commune habent? Quod autem Krueg. contra explicationem meam monuit, ex ea populares illud crimen non intulisse videri, nisi parti adversariorum, quod tamen ad omnes pertinuisse appareat, prorsus a mente scriptoris aberravit. Etenim verbis quidem hostes quos dicebant reipublicae (die Staatsfeinde) i. e. universos optimates accusabant, sed re etiam privatos inimicos (die Privatfeinde) praetextum et occasionem odii agitandi nacti necabant. Similem atrocitatem factorum ex proscriptionibus Sullae et Triumvirorum a Plutarcho V. Sull. 31. et Appiano B. C. 4, 35. memorari, Arn. adnotavit. Quae autem loca Krueg. adfert ad probandum, τοῖς pro αὐτοῖς accipiendum esse, ea eodem modo explicanda sunt, quo hic locus; ut taceam, si τοῖς eum sensum haberet, ὡς adiiciendum fuisse ad participium, id quod Kruegerum non fugit; monuit enim in fine adnotationis. De formula τὸν δῆμον καταλύειν, quae idem dicit, quod καταλύειν τὴν δημοκρατίαν (quare Aristot. Polit. 5, 5. promiscue his locutionibus utitur), v. Herald. Obss. et Emend. 2, 49. Salmas. Obss. ad Ius Att. et Rom. c. 10. p. 296., quos Duk. citavit, quibus adde Wolf. ad Demosth. Leptin. p. 232. ed. pr. Casaub. ad Strab. p. 20. D.

ὑπὸ τῶν λαβόντων] sc. τὰ χρήματα, ὑπὸ τῶν δανεισαμένων, ut recte Schol. Ὁ λαβών proprie debitor dicitur, quemadmodum pecunia foenore data appellatur τὰ ληφθέντα. v. Demosth. adv. Timoth. p. 1186. Reisk. Arn. Cum verbis πᾶσα ἰδέα conferre licet Virg. 2. Aen. 369. Tacit. 3. Hist. 28. *omni imagine mortium.* Proxima ita intellige: καὶ πᾶν (id dicit οὐδὲν ὅ τι οὐ) οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γενέσθαι καὶ ἔτι περαιτέρω τούτων ξυνέβη· Quo inutilis fit coniectura Kruegeri ad Dionys. p. 151. καὶ οἵων φιλεῖ etc. Sallust. Iug. 48. *postremo quaecunque dici aut fingi queunt ignaviae luxuriaeque probra, in illo exercitu*

ἰδέα κατέστη θανάτου, καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅ,τι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. καὶ γὰρ πατὴρ παῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ

82 ἱερῷ ἀπέθανον. οὕτως ὠμὴ στάσις προυχώρησε· καὶ ἔδοξε μᾶλλον, διότι ἐν τοῖς πρώτη ἐγένετο, ἐπεὶ ὕστερόν γε καὶ πᾶν ὡς εἰπεῖν τὸ Ἑλληνικὸν ἐκινήθη, διαφορῶν οὐσῶν ἑκασταχοῦ τοῖς τε τῶν δήμων προστάταις τοὺς Ἀθηναίους ἐπάγεσθαι καὶ

cuncta fuere et alia amplius. Dionys. A. R. 11, 39. δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν. Krueg. l. c. et de Xen. Anab. p. 43. mox legit ὠμὴ ἡ στάσις, quod verum videtur.

82. De hoc loco v. Heeren. Ideen 3, 1. p. 516. Gail. Mémoire p. 178. Mans. Spart. 2. p. 87. 416 sqq. Od. Muell. Dor. 2. p. 152 sqq. De formula ἐν τοῖς πρώτη v. Reiz. de Accent. Incl. p. 17. Wolf. Herm. ad Vig. p. 787, 250. Matth. §. 290.

διαφορῶν οὐσῶν — ἐπάγεσθαι] Kistemakero in διαφοραί utrumque inesse videtur, et *commodi* et *opinionis* s. *sententiae* diversa ratio, quasi dicas entgegengesetztes Interesse und daraus Differenzen. At „quamquam pluralis adiectivi διάφορος hac notione diversitatis sententiae et commodorum cum articulo 1, 68. 4, 86., item participium τὰ διαφέροντα et verbum διαφέρει 3, 42. 6, 92. leguntur, tamen substantivum διαφορά, quod viginti duobus locis Thucydidis invenitur, nusquam, opinor, talem significationem habet, sed semper dissidii, contentionis." Arn. Da alle Arten Zwistigkeiten waren, den Vorstehern der Volkspartei, so dass sie die Athener, den Oligarchen, so dass sie die Lacedaemonier herbeiriefen. Auctorem puto ideo infinitivo ἐπάγεσθαι post διαφορῶν οὐσῶν usum esse, quia in διαφορῶν οὐσῶν idem sensus inest, ac si dixisset τῶν διαφορῶν ἐς ἀλλήλους ἕνεκα ζητούντων ἐπάγεσθαι etc. Mox de δήμων προστάταις v. adn. ad c. 70., et de studio factionum res aut ad Athenienses, aut Lacedaemonios trahentium Krueg. ad Dionys. p. 364. adn. 9. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 76. Ad verba οὐκ ἂν ἐχόντων supple τῶν δήμων καὶ τῶν ὀλίγων. Proximorum haec structura esse videtur: πολεμουμένων δὲ (αὐτῶν, genitivus absolutus pro casu, quem sequens verbum postulat i. e. pro dativo, qui penderet ex ἐπορίζοντο) ῥᾳδίως αἱ ἐπαγωγαὶ ἑκατέροις τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις ἐπορίζοντο (se offerebant), καὶ τῇ τῶν ἐναντίων ξυμμαχίας κακώσει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἅμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ξυμμαχίας προςποιήσει. Vocabulum ξυμμαχίας, pertinens ad κακώσει — προςποιήσει — ἐπαγωγαί primo loco posuit, ne opus esset bis vel ter repeti, idque relatum ad κακώσει sensum habet: die Bundesgenossenschaft der Feinde i. e. die Feinde (ut ξυμμαχία sit idem quod τὸ ξυμμαχικόν, ut 4, 118. μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν ξυμμαχίαν et 2, 9. αὕτη μὲν ἡ ξυμμαχία τῶν Λακεδαιμονίων — ἡ ξυμμαχία τῶν Ἀθηναίων — ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων), relatum ad προςποιήσει et ἐπαγωγαί significat *socios.* Dativos κακώσει et προςποιήσει explica *propter imminutionem* et *propter acquisitionem.* Dativum ἑκατέροις paulo remotius a verbo suo ἐπορίζοντο posuit, concinnitatis cum σφίσιν αὐτοῖς causa. Porro idem dativus noto Graecismo pro ἑκατέρων positus est: cogitandum enim ἑκατέρων τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις, *ac pace quidem nullam eius rei speciosam causam habuissent, neque ad illos arcessendos adeo promti fuissent; bello autem coorto utrorumque qui rerum novarum studiosi essent, iis facile se offerebat occasio arcessendi socios, simul imminuendae societatis adversariorum, et sociorum sibimet ipsis acquirendorum causa.*

τοῖς ὀλίγοις τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ ἐν μὲν εἰρήνῃ οὐκ ἂν ἐχόντων πρόφασιν, οὐδ' ἑτοίμων παρακαλεῖν αὐτούς· πολεμουμένων δὲ καὶ ξυμμαχίας ἅμα ἑκατέροις τῇ τῶν ἐναντίων κακώσει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προςποιήσει ῥᾳδίως αἱ ἐπαγωγαὶ τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις ἐπορίζοντο. καὶ ἐπέπεσε πολλὰ καὶ χαλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι, γιγνόμενα μὲν καὶ ἀεὶ ἐσόμενα ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ, μᾶλλον δὲ καὶ ἡσυχαίτερα καὶ τοῖς εἴδεσι διηλλαγμένα, ὡς ἂν ἕκασται αἱ μεταβολαὶ τῶν ξυντυχιῶν ἐφιστῶνται. ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν αἵ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ὀργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ. ἐστασίαζέ τε οὖν τὰ τῶν πόλεων καὶ τὰ ἐφυστερίζοντά που πύστει τῶν προγενομένων πολὺ ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν τοῦ καινοῦσθαι τὰς διανοίας τῶν τ' ἐπιχειρήσεων περιτεχνήσει καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπίᾳ. καὶ τὴν εἰωθυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιώσει. τόλμα μὲν γὰρ ἀλό-

μᾶλλον δὲ καὶ ἡσυχαίτερα] Schol. ad *μᾶλλον δέ* adnotavit *μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον, πῇ μὲν πλέον, πῇ δὲ ἔλαττον, ὡς συνέβαινεν ἑκασταχοῦ.* Illud *μᾶλλον δέ* redit ad *ἐσόμενα μέν* (*μέν* enim ad totum membrum *γιγνόμενα — ἐσόμενα* pertinet). Iungo igitur *μᾶλλον δὲ γιγνόμενα καὶ ἐσόμενα*, ut *μᾶλλον* non sit *potius*, sed in höherem Grade, ut 3, 65. *χείρους μᾶλλον*, et idem significet, ac si *χαλεπώτερα* scripsisset pro *μᾶλλον*. Relationem particularum *μὲν — δέ* ita reddas: nur stärker bald, bald gelinder und in der Art und Weise verschieden i. e. nachdem die Wechsel der Umstände sich ereignen. Mox de periphrasi *τὰ τῶν πόλεων* v. Matth. §. 285. 2. Paulo post sequi debebat *καὶ αἱ ἐφυστερίζουσαί που στασιάζειν πόλεις*, quod notavit etiam Dionys. p. 886. Nam accommodari quidem in istiusmodi circumlocutione structura solet rei, quae circumscribitur (*τῶν πόλεων*), at nonnunquam, ut hic, vocabulo, quod circumlocutioni inservit (*τά*). v. adn. ad 1, 110. Dionys. l. c. locum ita explicat: *οἱ δὲ ὑστερίζοντες ἐπιπυνθανόμενοι* (legit enim *ἐπὶ πύστει* vel potius *ἐπιπύστει* pro *πύστει*) *τὰ γεγενημένα παρ' ἑτέρων ἐλάμβανον ὑπερβολὴν ἐπὶ τὸ διανοεῖσθαί τι καινότερον.* Et *τὴν ὑπερβολήν* Arn. explicat per *τὸ καθ' ὑπερβολὴν καινοῦσθαι τὰς διανοίας.*

τῶν τ' ἐπιχειρήσεων — δικαιώσει] Dionys. p. 887., qui ita interpretatur: *πολλὴν τὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανον εἰς τὸ διανοεῖσθαί τι καινότερον περὶ τὰς τέχνας τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ περὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν τιμωριῶν· τά τ' εἰωθότα ὀνόματα ἐπὶ τοῖς πράγμασι λέγεσθαι μετατιθέντες ἄλλως ἠξίουν αὐτὰ καλεῖν.* Sallust. Cat. 52. *Iam pridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus: quia bona aliena largiri, liberalitas; malarum rerum audacia fortitudo vocatur.* Adde Isocr. *περὶ ἀντιδόσ.* 283. p. 408 sq. Bekk., ibique Orellium p. 291 sq. Areopag. 49. p. 168., ibique Coraem Vol. 2. p. 112. Platon. Polit. 8. p. 560. D. Dionys. A. R. 9, 53. p. 1891. Krueg. Addendis ad Dionys. Hist. p. LIII. et ibidem p. 155. et quae citant Wass. ad h. l. Popp. et Bloomf. De voce *περιτεχνήσει* v. Krueg. l. c. p. LIII. Et *ἀξίωσιν* accipe die Bedeutung der Wörter; *δικαιώσει* idem quod *κρίσει, arbitratu.*

ἐς τὰ ἔργα] Adnotavit Krueg. ad Dionys. p. 153., repugnare ver-

γιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν. τὸ δ' ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προςετέθη, ἀσφάλεια δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι, ἀπο-

borum τὴν εἰωθυῖαν — ἐς τὰ ἔργα conformationem iis, quae de positione articuli Matth. §. 275. disputat; articulum ait ex eius regula inserendum fuisse post ἀξίωσιν, ut esset ἀξίωσιν τὴν ἐς τὰ ἔργα. Articulus utique ponendus erat post ἀξίωσιν, verum non ante ἐς τὰ ἔργα, nam verba traiecta sunt, sic autem in verum ordinem reponenda: τὴν ἀξίωσιν ὀνομάτων (τὴν) εἰωθυῖαν ἐς τὰ ἔργα, ut ἐς pendeat ex εἰωθυῖαν, et sensus sit, qualem Dionys. expressit. Itaque ἐς τὰ ἔργα accipe dicta pro ἐπὶ τοῖς ἔργοις sive τῶν ἔργων, et ad participium εἰωθυῖαν supple εἶναι (τῶν ἔργων) sive λέγεσθαι (ἐπὶ τοῖς ἔργοις). Wyttenb. ad Plut. Moral. Vol. 2. p. 13. Lips.) locum ita interpretatur: *consuetam verborum significationem mutarunt in rebus iustitiae* i. e. nova corruptaque iustitiae opinione mutarunt rerum consueta nomina. Quo virum induxit vox δικαίωσις perperam intellecta, et sequentibus statim exemplis ipsius scriptoris refellitur, ubi non de iustitia loquitur, sed de vitiis virtutum nominibus coloratis et contra, velut eius aetatis hominibus temeritatem placuit fortitudinem appellare et similia. *Civitates igitur seditionibus agitabantur, et illae, in quibus seditiones serius excitabantur, quoniam quae ante se acciderant, fama acceperant, magnam afferebant novitatis circa excogitata exsuperantiam, inventis tum dolosis inimicorum adoriendorum rationibus, tum inauditis ultionum generibus. Quinetiam usitatam in rebus vocabulorum significationem suo arbitratu immutabant.*

τόλμα — εὐπρεπής] Dionys. p. 887., ubi sensum ait magis perspicuum futurum fuisse, sic elatum: τὴν μὲν γὰρ τόλμαν ἀνδρίαν ἐκάλουν, τὴν δὲ μέλλησιν δειλίαν.

τὸ δὲ σῶφρον — ἀργόν] Dionys. p. 888., ubi ait κυριώτερον δ' ἂν οὕτως ἐλέχθη· οἱ δὲ σώφρονες καὶ οἱ συνετοὶ πρὸς ἅπαντα ἐν ἅπασιν ἀργοί. Dein τὸ ἐμπλήκτως ὀξύ est die stürmische Leidenschaftlichkeit. v. Lobeck. ad Soph. Ai. 1345. Et ἀνδρὸς μοίρᾳ etc. *maris animi loco habebatur,* quod solennius dicitur: ἐν ἀνδρείας μοίρᾳ ἐτέθη. v. Vig. p. 112.

ἀσφάλεια δὲ — ὕποπτος] Dionys. p. 954. ἀσφάλεια, sed dativum et nominativum iuxta collocatos habet idem p. 888. In Lugd. ad ἀσφαλείᾳ adscr. gloss. τῇ, m. ἀσφαλεία praebet sine iota subscr. Dativum reponi iusserunt Sylb. Bred. Haack. Popp., amplexi Scholiastae interpretationem: τὸ ἐπὶ πολὺ βουλεύσασθαι (ne interpreteris *insidiari*; hoc enim est ἐπιβουλεύειν), δι' ἀσφάλειαν πρόφασις ἀποτροπῆς ἐνομίζετο. Dativus enim significat um der Sicherheit willen, ut 3, 56., nisi cum Poppone malis significare *cautionem*, ut sit mit Behutsamkeit. „Ἐπιβουλεύεσθαι autem Bau. quaerit, quomodo esse possit *deliberationem iterare*, seu *saepius et attente secum deliberare* et loco 3, 20., ad quem Bloomf. remittit, hunc usum non satis stabiliri fatemur. Vide tamen Zeun. ad Vig. p. 629, 16. et Passov. in Lex. s. v. ἐπί nr. V.“ Popp. Equidem ut verum esse concedam hunc sensum verbi ἐπιβουλεύσασθαι (apud Thuc. 3, 96., quo loco aliquis contra Bauerum forsan utatur, ἐπεβουλεύετο passivum est, recte id ibi adnotante Scholiasta), nequeo tamen concedere illud τό, quod huic verbo praemittitur. Quis enim est, quin videat, scriptorem, si dativo ἀσφαλείᾳ uti voluisset, sic dicturum fuisse: ἀσφαλείᾳ δὲ ἐπιβουλεύσασθαι? Scriptura librorum Ar. Chr. Dan. τοῦ ἐπιβουλεύσασθαι ex corr. facta esse mihi quoque videtur. Quare nominativum, ut vulgo est, retinens, intelligo τὸ ἐπιβουλεύσασθαι esse *quod attinet ad iteratam deliberatio-*

τροπῆς πρόφασις εὔλογος. καὶ ὁ μὲν χαλεπαίνων πιστὸς ἀεί, ὁ δ' ἀντιλέγων αὐτῷ ὕποπτος. ἐπιβουλεύσας δέ τις τυχὼν ξυνετὸς καὶ ὑπονοήσας ἔτι δεινότερος· προβουλεύσας δὲ ὅπως μηδὲν αὐτῶν δεήσει, τῆς τε ἑταιρίας διαλυτὴς καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπεπληγμένος. ἁπλῶς δὲ ὁ φθάσας τὸν μέλλοντα κακόν

nem, ubi τό est accusativus. De hoc usu articuli cum infinitivo v. Herm. ad Soph. Ai. 114. Phil. 1236. Conf. Thuc. 2, 87. οὐχὶ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι. 4, 63. καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης — ταῖς κωλύμαις ταύταις — νομίσαντες εἰρχθῆναι. 7, 67. καὶ τῆς δοκήσεως προςγεγενημένης αὐτῷ τὸ κρατίστους εἶναι εἰ τοὺς κρατίστους ἐνικήσαμεν. 8, 87. καταβοῆς ἕνεκα τῆς ἐς Λακεδαίμονα τὸ λέγεσθαι ὡς οὐκ ἀδικεῖ. Utque ad ἐπιβουλεύσασθαι revertar, videtur mihi significare *in utramque partem deliberare*, hin- und her überlegen, per vim praepositionis ἐπί in compositis, qua est *vicissim* (ut in ἐπιχορῆσθαι hin- und her — gegenseitig — Gebrauch machen), ut sit: die Sicherheit, in sofern man sie durch Hin- und Herüberlegen suchte, mit welcher Seite es zu halten am gerathensten seyn möchte etc. Dem ἀποτροπήν intelligo *detrectationem*, Ausweichung, Scheu es mit einer Partei zu halten.

καὶ ὁ μὲν χαλεπαίνων] Dionys. p. 888. ἐν τούτοις πάλιν ἄδηλον μέν ἐστι τίνα βούλεται δηλοῦν τὸν χαλεπαίνοντα καὶ περὶ τίνος, τίνα δὲ τὸν ἀντιλέγοντα καὶ ἐφ' ὅτῳ. At haec Arn. recte ita exponere videtur, ut his proxime praecedentia explanari dicat. Nam in illis modo dixerat: Requirebatur per factiones a suis hominibus, ut sese iis ita committerent, ut nunquam ab iis recedere possent. Si quis in exercenda adversus partes adversarias inimicitia ita ageret, ut futurae suae securitatis rationem habere videretur, nolens suscipere inimicitiam nunquam deponendam, existimabatur velle deserere causam amicorum suorum. Nunc addens καὶ ὁ χαλεπαίνων, hoc addit: Is qui suadet saevitiam contra hostes, putatur se quasi oppignerare factioni suae per offensas nunquam obliviscendas, quas incurrit apud adversarios; is qui dissuadet saevitiam contra hostes, putatur in posterum quaerere refugium, si forte hostes victores evaserint.

ἐπιβουλεύσας — ἐκπεπληγμένος] Dionys. p. 888. οὔτε ὁ τυχὼν ἐμφαίνει μᾶλλον ὃ βούλεται δηλοῦν, οὔτε ὁ αὐτὸς τυχών τε καὶ ἐπιβουλεύσας νοεῖσθαι δύναται, εἴγε ὁ μὲν τυχὼν ἐπὶ τοῦ κατορθώσαντος καὶ ἐπιτυχόντος ὃ ἤλπισε λέγεται, ὁ δὲ νοήσας ἐπὶ τοῦ προαισθομένου τὸ μήπω πραχθὲν, ἀλλ' ἔτι μέλλον κακόν. καθαρὸς δὲ καὶ τηλαυγὴς ὁ νοῦς οὕτως ἂν ἦν· οἵ τ' ἐπιβουλεύοντες ἑτέροις, εἰ κατορθώσειαν, δεινοί, καὶ οἱ τὰς ἐπιβουλὰς προεπινοοῦντες, εἰ φυλάξαιντο, ἔτι δεινότεροι, ὁ δὲ προειδόμενος, ὅπως μηδὲν αὐτῷ δεήσει μήτ' ἐπιβουλῆς μήτε φυλακῆς, τάς τε ἑταιρίας διαλύειν ἐδόκει καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπεπλῆχθαι. Heilm.: wer Andern Schlingen legte, war gescheut, und wer den Fallstrick entdeckte, hiess vollends ein durchtriebener Kopf; hingegen wer zum voraus seine Maasregeln so nahm, dass er keines von beiden brauchte, von dem hiess es, er sey ein Freundschaftsstörer und fürchte sich vor dem Gegenpart. Et ἑταιρίας est *factionis*, *coitionis* (Klubb), sicut supra adfuit φιλέταιρος, *commodis partium inserviens.* Od. Muell. Dor. 1. p. 196 sq. interpretatur politische Vereine. Nulla ratio, cur intelligas *meram amicitiam* cum Lobeckio ad Soph. Ai. 682. Nam recte Arn. animadvertit, intelligi sodalitia, quorum libro 8. tam saepe mentio fit. Paulo post ὁ φθάσας non cogitandus est, qui evitat insidias (ne haec repugnent modo dictis), sed is qui praevertitur insidias, ipse hosti damnum inferens. Ad verba τὸν μὴ διανοούμενον

τι δρᾶν ἐπῃνεῖτο, καὶ ὁ ἐπικελεύσας τὸν μὴ διανοούμενον. καὶ μὴν καὶ τὸ ξυγγενὲς τοῦ ἑταιρικοῦ ἀλλοτριώτερον ἐγένετο διὰ τὸ ἑτοιμότερον εἶναι ἀπροφασίστως τολμᾶν· οὐ γὰρ μετὰ τῶν κειμένων νόμων ὠφελείας αἱ τοιαῦται ξύνοδοι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς καθεστῶτας πλεονεξίᾳ. καὶ τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις οὐ τῷ θείῳ νόμῳ μᾶλλον ἐκρατύνοντο ἢ τῷ κοινῇ τι παρανομῆσαι. τά τε ἀπὸ τῶν ἐναντίων καλῶς λεγόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ, εἰ προὔχοιεν, καὶ οὐ γενναιότητι. ἀντι-

supple *κακόν τι δρᾶν*. „Laudabile facinus existimabatur, si quis ad suas partes perducere et suo sensu parum religioso implere aliquem potuisset, qui antea illis amplectendis abstinuisset, et iniuriarum socius fieri non cogitasset.“ Arn.

καὶ μὴν καὶ — τολμᾶν] Dionys. p. 890. *τὸ ξυγγενὲς καὶ τὸ ἑταιρικὸν κείμενον μετείληπται, τότε ἀπροφασίστως τολμᾶν ἄδηλον, εἴτε ἐπὶ τῶν φίλων κεῖται νῦν εἴτε ἐπὶ τῶν συγγενῶν. Αἰτίαν γὰρ ἀποδιδοὺς, δι' ἣν τοὺς συγγενεῖς ἀλλοτριωτέρους ἔκρινον τῶν φίλων ἐπιτίθησιν, ὅτι τόλμαν ἀπροφάσιστον παρείχοντο. Σαφὴς δ' ἂν ἦν λόγος, εἰ τοῦτον ἐξήνεγκε τὸν τρόπον, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν σχηματίζων· καὶ μὴν καὶ τὸ ἑταιρικὸν οἰκειότερον ἐγένετο τοῦ συγγενοῦς διὰ τὸ ἑτοιμότερον εἶναι ἀπροφασίστως τολμᾶν.* Schol. *καὶ μὴν καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν φίλων ἀλλοτριώτεροι ἐνομίζοντο διὰ τὸ ἑτοιμότερον τολμᾶν ὑπὲρ τῶν φίλων τοὺς φίλους ἢ τοὺς συγγενεῖς.* In collocatione verborum, qua Thuc. usus est, sane potius *ἀνετοιμότερον* exspectes. Vide ne scribendum sit *διὰ τὸ τ ο ῦ τ ο ἑτοιμότερον εἶναι* etc.

οὐ γὰρ μετὰ — πλεονεξίᾳ] Dionys. p. 890. *ὁ μὲν νοῦς ἐστι τοιόσδε· οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς κατὰ νόμον ὠφελείαις αἱ τῶν ἑταιριῶν ἐγίγνοντο σύνοδοι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παρὰ τοὺς νόμους τι πλεονεκτεῖν.* Schol. *οὐ γὰρ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ὠφελεῖσθαι θέλοντες τοιαύτας ἐποιοῦντο συστάσεις καὶ ἑταιρίας, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ὑπάρχοντας νόμους, διὰ πλεονεξίαν.* Sed sensus, quem Dionys. et Schol. volunt, non inest in verbis scriptoris, nisi aut reponas *ὠφελείᾳ*, quam coniecturam Valla iuvat: *nam huiusmodi sodalitiorum coetus non utilitatis legitimae causa, sed ambitione contra leges in republica obtinentes fiebant*, aut vulgatae interpretationem hanc: *ob commoda, quae leges concederent, percipienda* tuearis loco 2, 39., ubi verba *μετὰ νόμων τὸ πλέον ἢ τρόπων ἀνδρείας* significant *fortitudinem, quam leges efficiunt in civibus*, contrariam ferociae. Nam ut *νόμων* ibi est genitivus subiecti, ita hic erit, ut *νόμων ὠφέλεια* non sit utilitas legibus allata, in leges collata, sed utilitas *νομίμη*, quam leges concedunt. Ita nonnunquam fit, ut substantivum genitivo alius substantivi iunctum loco adiectivi sit, velut ap. Eurip. Bacch. 388. *ὁ τῆς ἡσυχίας βίοτος* pro *βίοτος ἥσυχος*. v. Matth. §. 430. init. Herm. ad Vig. p. 879. Atque haec vera videtur praesentis loci explicatio.

τά τε ἀπὸ τῶν — καὶ οὐ γενναιότητι] Schol. *ἀντὶ τοῦ χρηστότητι καὶ ἁπλότητι τοῖς ὀρθῶς ὑπὸ τῶν ἐξ ἐναντίας λεγομένοις ἐπείθοντο οὐ δι' εὐγνωμοσύνην οὐδὲ δι' ἁπλότητα, ἀλλὰ εἰ ἔργῳ κρείσσους ἦσαν αὐτοὶ τῶν ἐναντίων καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθειστήκεσαν.* Hic *ἔργων φυλακῇ* dictum puto pro *διὰ τὸ ἔργοις πεφυλαγμένοι εἶναι*. Conf. 3, 46. *καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τ ῶ ν ἔ ρ γ ω ν τ ῆ ς ἐ π ι μ ε λ ε ί α ς.* 6, 40. *καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἐλευθερίαν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀκούειν ἀφαιρεθήσεται, ἐκ δὲ τοῦ ἔ ρ γ ῳ φ υ λ α σ σ ο μ έ ν η μὴ ἐπιτρέπειν (τὴν στρατηγίαν) πειράσεται σώζειν.* Ita sensus erit: annehmliche Erklärungen vom Gegentheil wurden an-

τιμωρήσασθαί τέ τινα περὶ πλείονος ἦν ἢ αὐτὸν μὴ προπαθεῖν. καὶ ὅρκοι εἴ που ἄρα γένοιντο ξυναλλαγῆς, ἐν τῷ αὐτίκα πρὸς

genommen wegen Sicherung (nicht durch Wort und Eid, sondern) durch die That (Rüstung, Vorsichtsmaasregeln, velut occupatione oppidorum communitorum, sicut Corcyraei libr. 1. non ante conditiones Corinthiis tulerunt, quam Epidamno capta *ἔργῳ ἐφυλάξαντο*,) wenn man sich durch jene Sicherung im Vortheil fand, (sc. im Fall des Treubruches von Seiten des Gegners) und nicht aus edelmüthigem Vertrauen. Arn. verba *εἰ προὔχοιεν* refert ad *τῶν ἐναντίων*, ut sit *εἰ οἱ ἐναντίοι προὔχοιεν*, id quod nec collocatione verborum iuvatur, nec apta comparatio est, quam Arn. instituit loci 1, 39. *καὶ φασὶ δὴ δίκῃ πρότερον ἐθελῆσαι κρίνεσθαι*, (haec, ait Arn. fuere *τὰ καλῶς λεγόμενα*,) *ἥν γε οὐ τὸν προὔχοντα καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς προκαλούμενον λέγειν τι δοκεῖν δεῖ* etc. Hic, addit Arn., Corinthii *τὰ ἀπὸ τῶν Κερκυραίων προὐχόντων καλῶς λεγόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ* (non fidentes iis quae Corcyraei dicebant, sed *sedulo observantes, quae agebant illi*) *καὶ οὐ γενναιότητι*. Hi, inquam, loci quadamtenus dissimiles sunt. Nam loco primi libri Corcyraei *conditiones ferunt*, postquam se per arma et capta Epidamno in tuto posuerant, et aliter loquuntur, causam suam volentes arbitrio dirimi, quam prius egerant, armis prius utendo quam sub iudice litigando, proptereaque Corcyraei a Corinthiis reprehenduntur. Hic ii, *ad quos conditiones feruntur*, negantur prius eas accipere, quam postquam conditione rerum suarum in tuto positarum praevalent adversus violationem, quae timenda sit, dati iurisiurandi, i. e. *ἔργων φυλακῇ* accipiunt, *οὐ λόγων τῶν ἐναντίων πίστει*, et propterea reprehenduntur, utrique (non nego) propter unam eandemque rem, quod *γενναιότης* (Sinn für Gerechtigkeit, edler Sinn, edles Vertrauen) abest, nec conditiones aut ferunt aut accipiunt nisi ab omni parte tuti, si forte pactum rumpatur. In Corcyraeis conditiones ferentibus *τὸ προὔχοντας καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἐς δίκην προκαλεῖσθαι* vituperatur, hic in iis, quibus conditiones feruntur idem, *τὸ προὔχοντας μόνον καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς* (sive ut hic dixit: *εἰ προὔχοιεν καὶ ἔργων φυλακῇ*) *τὴν πρόκλησιν ἐνδέχεσθαι* vituperatur. Locus igitur libri primi hoc tantum demonstrat, *ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς* non aliud esse, nisi quod hic dicit, *ἔργων φυλακῇ*, utrumque autem indicat res in tuto positas, non observationem actionum hostilium. Aliam viam ingressi sunt Levesqu. et H. Muell., quorum hic hac versione utitur: Gute Vorschläge der Gegner wurden, um vor ihren Angriffen, waren die Gegner überlegen, sich zu wahren, nicht in edlem Vertrauen angenommen. Ubi ne moneam, *ἔργων* minus commode acceptum esse, hoc praecipue tenendum est, quod verba sic accepta sequentibus repugnant. Mox enim scriptor dicet, iuraiuranda armorum sistendorum causa non data aut accepta esse, nisi neutris partibus praevalentibus, et ibi tantum data esse, ubi aliarum rerum fiducia deesset. Etenim verba *εἰ προὔχοιεν* accipienda sunt de iis, qui latas conditiones accipiunt, et de opibus satis validis contra hostem, qui ne pactum frangat, metuitur, non de opibus satis validis ad hostem ultro impugnandum. Talis enim hostis armis usurus erat, non conditiones laturus. Quid sit *γενναιότης* in pactis ineundis docet scriptor 4, 19. *νομίζομέν τε τὰς μεγάλας ἔχθρας μάλιστ᾽ ἂν διαλύεσθαι βεβαίως, οὐκ ἢν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρατήσας τὰ πλέω τοῦ πολέμου κατ᾽ ἀνάγκην ὅρκοις ἐγκαταλαμβάνων μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῇ, ἀλλ᾽ ἢν, παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι πρὸς τὸ ἐπιεικὲς καὶ ἀρετῇ αὐτὸ νικήσας, παρὰ ἃ προσεδέχετο, μετρίως ξυναλλαγῇ* etc.

καὶ ὅρκοι — δύναμιν] Dionys. p. 891. *ἐν τούτοις ὑπέρβατόν τε*

τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι ἴσχυον οὐκ ἐχόντων ἄλλοθεν δύναμιν· ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι ὁ φθάσας θαρσῆσαι, εἰ ἴδοι ἄφρακτον, ἥδιον διὰ τὴν πίστιν ἐτιμωρεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς, καὶ τό τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο καὶ ὅτι ἀπάτῃ περιγενόμενος ξυνέσεως ἀγώνισμα προςελάμβανε. ῥᾷον δ' οἱ πολλοὶ

καὶ περίφρασις. οἱ μὲν γὰρ ὅρκοι τῆς ξυναλλαγῆς τὸ σημαινόμενον ἔχουσι τοιοῦτον· οἱ δὲ περὶ τῆς φιλίας ὅρκοι, εἴ που ἄρα γένοιντο. τὸ δὲ ἴσχυον δι' ὑπερβάτου κείμενον τῷ αὐτίκα ἕπεται· βούλεται γὰρ δηλοῦν· ἐν τῷ παραυτίκα ἴσχυον· τὸ δὲ πρὸς τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι οὐκ ἐχόντων ἄλλοθεν δύναμιν σαφέστερον ἂν ἦν οὕτως ἐξενεχθέν· διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἄλλην ἔχειν δύναμιν κατὰ τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι. τὸ δὲ κατάλληλον τῆς διανοίας ἦν ἂν τοιοῦτο· οἱ δὲ περὶ τῆς φιλίας ὅρκοι, εἴ που ἄρα γένοιντο, ἀπορίᾳ πίστεως ἄλλης ἑκατέρῳ διδόμενοι, ἐν τῷ παραχρῆμα ἴσχυον. Schol. καὶ ὁπότε ὅρκους παράσχοιεν ἀλλήλοις περὶ διαλλαγῆς, παραυτίκα μόνον ἴσχυον οἱ ὅρκοι, καὶ μέχρι τούτου ἐπίστευον αὐτοῖς, ἕως ἐν ἀπορίᾳ τοῦ ἄλλως πιστεῦσαι καθεστήκεσαν. ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, εἰ ἦσαν ἐν ἀπορίᾳ τοῦ πιστεῦσαι τῇ ἑαυτῶν δυνάμει καὶ ἐπιθέσθαι τῇ ἑτέρων δυνάμει, ἴσχυον ἐν αὐτοῖς οἱ ὅρκοι· εἰ δὲ συνέβη τινὰ αὐτῶν δυνηθῆναι, παρ' οὐδὲν θέμενος τοὺς ὅρκους ἐπετίθετο. Verba ὅρκοι — ἑκατέρῳ διδόμενοι sic intellige: πρὸς τὸ ἄπορον τὸ ἑκατέρῳ ὂν ὑφ' ἑκατέρου διδόμενοι. „Ὅρκον διδόναι duo significat, et frequentius quidem *iusiurandum offerre*, ut apud Thuc. 5, 77. Herodot. 6, 86. Aristot. Rhet. 1, 16. i. e. einen Eid zuschieben. Rarius illa formula significat einen Eid leisten, ut apud Eurip. Iphig. T. 718. Matth.“ ARN.

ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι — προςελάμβανε] Dionys. p. 892. τὸ παρατυχὸν ἀντὶ τοῦ παραχρῆμα κεῖται (minime: vide paulo inferius), τό τε ἄφρακτον ἀντὶ τοῦ ἀφυλάκτου (imo significat *minus munitum*, non *minus cautum*); καὶ τὸ ἥδιον τιμωρεῖσθαι διὰ τὴν πίστιν μᾶλλον ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς σκοτεινῶς περιπέφρασται καὶ ἐλλείπει τι μόριον εἰς τὸ συμπληρωθῆναι τὴν νόησιν· εἰκάζειν δέ ἐστιν, ὅτι τοῦτο βούλεται λέγειν· εἰ δέ που παρατύχοι τινὶ καιρὸς καὶ μάθοι τὸν ἐχθρὸν ἀφύλακτον, ἥδιον ἐτιμωρεῖτο, ὅτι πιστεύσαντι ἐπέθετο μᾶλλον ἢ φυλαττομένῳ, καὶ συνέσεως δόξαν προςελάμβανε, τό τε ἀσφαλὲς λογιζόμενος, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ περιεγένετο. In verbis καὶ τό τε ἀσφαλές Schol. non τό τε, sed τότε legit, ut apparet ex eius adnotatione: ἐν δὲ τῷ συμβαίνοντι καὶ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ ὁ ἀπὸ τύχης ἐσχηκὼς πρῶτος τὸ θαῤῥῆσαι καὶ δυνηθῆναι ἡδύτερον μᾶλλον διὰ τὴν πίστιν ἐπετίθετο ἤπερ ἐκ τοῦ προφανοῦς μαχόμενος. καὶ τότε μάλιστα ἀσφαλὲς ἐνόμιζε τὸ ἐπιτίθεσθαι διὰ τὸ ἄφρακτον εὑρεῖν τὸν ἐναντίον, τοῦ ὅρκου τῷ θάῤῥει. καὶ διὰ τοῦτο δὲ ἥδιον μετὰ τὸν ὅρκον ἐτιμωρεῖτο, ὅτι δόξαν φρονήσεως ἐλάμβανε, τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὅρκου καὶ τῇ τέχνῃ περιγενόμενος. Male Krueg. ad Dionys. p. 158. τό τε accipit pro τοῦτό τε, nam structura verborum haec est: καὶ ἐλογίζετο τό τε ἀσφαλὲς καὶ ἐλογίζετο ὅτι προςελάμβανε etc., ut inter se respondeant τε et καί, quod est ante ὅτι. Quare etiam coniectura eiusdem et Reiskii καὶ ἔτι ἀπάτῃ reiicienda est: sic enim particula τε post τό supervacanea esset: *opportunitate oblata uter prior virium fiduciam nactus esset, si adversarium minus munitum animadvertisset, ob fidem eum libentius ulciscebatur, quam palam, partim quod hoc tutius putabat, partim quod videbat, prudentiae laudem sibi accedere victoriae praemium.*

ῥᾷον — ἀγάλλονται] Krueg. ad Dionys. p. 159. ὄντες ex abundantia positum existimat, quemadmodum illud participium soleat a

κοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοί, καὶ τῷ
ν αἰσχύνονται, ἐπὶ δὲ τῷ ἀγάλλονται. πάντων δ' αὐτῶν
τιον ἀρχὴ ἡ διὰ πλεονεξίαν καὶ φιλοτιμίαν· ἐκ δ' αὐτῶν καὶ
τὸ φιλονεικεῖν καθισταμένων τὸ πρόθυμον. οἱ γὰρ ἐν ταῖς

aecis post καλεῖσθαι poni, de quo usu v. Matth. p. 1091. sq. et lo-
m sic interpretatur: *Vulgus facilius nefarios callidos se dici patiun-
r, quam bonos simplices: et huius quidem nominis eos pudet, illo
ro gloriantur.* Non probo; nam sic dixisset κακοῦργοι δεξιοὶ ὄντες
ἀμαθεῖς ἀγαθοί. Melius Iacobi: denn die meisten Menschen wol-
n lieber für böse und klug als für einfältig und rechtschaffen gelten;
schämen sich des letztern, wie sie sich das andere zur Ehre an-
chnen. Mihi quoque hic sensus videtur: *Vulgus facilius se dici pa-
ntur callidos, dum improbi sunt, quam simplices, dum probi.* Sim-
icitas quippe non habetur pro probitate, sed pro imbecillitate. Sup-
endum igitur ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοὶ ὄντες.

πάντων δ' αὐτῶν — τὸ πρόθυμον] i. e. πάντων δ' αὐτῶν ἦν
τιον ἡ ἀρχὴ ἡ σὺν πλεονεξίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ ἐκ δὲ πλεονεξίας καὶ
λοτιμίας καὶ τὸ πρόθυμον ἐγένετο, ὅτε ἐς τὸ φιλονεικεῖν καθίσταντο.
ae πλεονεξίᾳ et φιλοτιμίᾳ prorsus obliviscebantur primi consilii, quo
ctionem adversus factionem constituere coeperant, suae unorum uti-
atis cupidi, et uno studio inimicitiae exercendae incensi. Quare
mc sequitur sententia rationem reddens per γάρ, qua indicatur,
ibus et quam speciosis sub nominibus factio orta, quibus studiis po-
ea degeneraverit. Recte Schol. πάντων δὲ τῶν εἰρημένων κακῶν
τιον ἦν ἡ ἐπιθυμία τοῦ βούλεσθαι ἄρχειν τῆς γῆς διὰ πλεονεξίαν
ὶ φιλοτιμίαν. ἐκ τούτων δὲ ἡ στάσις ἀρχὴν λαμβάνουσα — ὕστερον
μβάνει ἑτέραν τῶν κακῶν αἰτίαν, τὴν τῶν στασιαζόντων προθυμίαν,
περ εἰς ἕξιν (habitum, malam consuetudinem) ἐρχομένων αὐτῶν
ῦ περιγενέσθαι καὶ μὴ ἡττηθῆναι τῶν ἐναντίων. Quod primum
udium factionum fuerat rei certae et definitae assequendae causa, id
stea degeneravit in merae studium simultatis et in libidinem adver-
riis nocendi. Haec Arn. illustrat exemplis ex memoria temporum
centiorum repetitis: „sic factum est, ait, factionibus circi Constan-
nopoli et cruentis illis certaminibus, quibus subinde plebs Hiberniae
strahebatur. In facinoribus paucis abhinc annis per factiones com-
issis, quae dicebantur Caravats et Shanavasts neither the persons
ho were executed for these outrages nor any one else could tell
hat was the dispute. It was notorius who were Caravats and who
ere Shanavasts and this was all. Edinburgh Annual Regist. 1811.
ol. 1. p. 134.“ Addo locum Washingtonis Irwingii Hist. Novi Ebo-
ci libr. 7. cap. 5. The old factions of Long Pipes and Short
ipes, which had been almost strangled by the Herculean grasp
Peter Stuyvesant, now sprung up with tenfold violence. Not
at the original cause of difference still existed, — but, it has
er been the fate of party names and party rancour to remain long
ter the principles that gave rise to them have been forgotten. No-
ssimum eius rei exemplum est Guelforum et Ghibellinorum in Italia.
ox ἰσονομίας πολιτικῆς est *aequabilitatis iuris inter cives.* Contraria
mitur δύναμις δεσποτικὴ — τυραννικὴ — δυναστεία. v. Luzac. de
cr. Civ. p. 65 sq., ubi disserit de verbis Periclis apud Thucydidem
37. δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς
ὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, et Od. Muell. Dor. 1. p. 197. Pro
tivo προτιμήσει exspectes genitivum προτιμήσεως, qui penderet ex
νόματος, vel variata oratione addere poterat δῆθεν, *anteponentes sci-*

πόλεσι προστάντες μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες ἆθλα ἐποιοῦντο, παντὶ δὲ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἀλλήλων περιγίγνεσθαι. ἐτόλμησάν τε τὰ δεινότατα ἐπεξῄεσάν τε, τὰς τιμωρίας ἔτι μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τῇ πόλει ξυμφόρου προτιθέντες, ἐς δὲ τὸ ἑκα-

licet vel civilem populi aequabilitatem vel moderatam optimatum dominationem. Mox *ἆθλα* etc. est: *certaminis praemia faciebant.*

ἐπεξῄεσάν τε] Interpunctionem emendavit Arn. iungens *ἐτόλμησάν τε* et *ἐπεξῄεσάν τε τὰ δεινότατα*, et comma ponens post *ἐπεξῄεσάν τε*. „Distinctio, ait, haec eadem est, quae paulo superius in hoc cap. reperitur in verbis *τῶν τ' ἐπιχειρήσεων περιτεχνήσει καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπίᾳ*, quorum verborum pars prior refertur ad cruentas aggressiones, quae praecedebant, et altera ad vindictam etiam saeviorem, quae subsequebatur. At dubito, num Graece dicatur *ἐπεξῄεσαν τιμωρίας*, certe usitatius est dicere *ἐπεξῄεσαν τιμωρίαις*. Servata igitur pristina distinctione, quam Popp. quoque retinuit, interpretatio haec erit: they both dared the most horrible actions, and revenged them, heaping on retaliation even beyond the provocation of the first injury." Ad *ἔτι μείζους* cum Poppone supple *ἢ οἱ ἐναντίοι προέθεσαν*.

προτιθέντες] Gr. Schol. Aug. et Dionys. p. 894. *προστιθέντες*. I. *τιθέντες*, marg. al. man. *προστιθέντες*. Ferri potest vulgata *προτιθέντες*, quia loquitur de hominibus imperium tenentibus, quos dixit imperium vel populare vel optimatum tuitos esse. At *προστιθέντες* praeferunt Krueg. ad Dionys. p. 161. et Arn. coll. 3, 45. *διεξεληλύθασί γε διὰ πασῶν ζημιῶν οἱ ἄνθρωποι, προστιθέντες* etc. Huc tamen loco nihil probatur, nisi etiam *προστιθέναι ζημίαν* dici posse, sed alio sensu. Praeterea hanc rationem Arn. profert: *Προτιθέντες τὰς τιμωρίας* foret *denunciantes*, atqui Thuc. non significat auctam severitatem legum, sed homines poenis legitimis abusos, quibus in proditionem rei publicae animadverti sancitum erat, maiore cum saevitia eas inflixisse post factam rerum conversionem et altera factionum, quae prius oppressa erat, vicissim validiore (durch eine Reaction), quam factio inflixerat, quae ante illam rerum conversionem superior fuerat. *Τιμωρίαν προστιθέντες* significat *poenam infligentes*. Conf. 8, 17." Responderis ad haec, infligendo gravius supplicium graviores easdem poenas denunciasse iis, quibus denunciabant. In tam ambiguis praestat stare auctoritate librorum. Ceterum v. adn. ad 3, 44., ubi quod Duk. ait, *προστιθέναι ζημίαν* esse *augere poenam*, id mihi non persuasit, ut qui putem hoc Graece dici *προστιθέναι ζημίᾳ*, non *ζημίαν*. Deinde *φιλονεικίαν* intellige *simultatem*, politische Feindschaft. v. Doederl. Lat. Synon. Vol. 3. p. 73. Hunc locum Latinum fecit Sallust. Cat. 38. *Per illa tempora quicunque rempublicam agitavere, honestis nominibus, alii sicuti iura populi defenderent, pars quo senatus auctoritas maxima foret, bonum publicum simulantes pro sua quisque potentia certabant, neque illis modestia neque modus contentionis erat: utrique victoriam crudeliter exercebant.* Iug. 42. *Alteri alteros vincere quovis modo et victos acerbius ulcisci volunt.* Mox Haack. et Krueg. ad Dionys. p. 161. non recordati, *νομίζειν* huic scriptori cum dativo iungi (velut 2, 38.), varie locum tentarunt. Vocabulum *ἐπιφθόνως* Schol. in bonam partem accipiens interpretatur: *ὥςτε μετ' εὐσεβείας μὲν πρᾶξαί τι οὐδετέρῳ φροντὶς ἦν οὐδὲ σπουδή, οἷςτισι δὲ συνέβαινεν ἐξαπατήσασι διὰ λόγου τινὸς εὐπρεποῦς πρᾶξαί τι γενναῖον, οὗτοι ἐπῃνοῦντο.* At *ἐπιφθόνως* videtur esse *cum invidia* (etwas Gehässiges,

τέροις που ἀεὶ ἡδονὴν ἔχον ὁρίζοντες καὶ ἢ μετὰ ψήφου ἀδίκου καταγνώσεως ἢ χειρὶ κτώμενοι τὸ κρατεῖν ἑτοῖμοι ἦσαν τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν ἐκπιμπλάναι. ὥςτε εὐσεβείᾳ μὲν οὐδέτεροι ἐνόμιζον, εὐπρεπείᾳ δὲ λόγου οἷς ξυμβαίη ἐπιφθόνως τι διαπράξασθαι, ἄμεινον ἤκουον. τὰ δὲ μέσα τῶν πολιτῶν ὑπ' ἀμφοτέρων ἢ ὅτι οὐ ξυνηγωνίζοντο ἢ φθόνῳ τοῦ περιεῖναι διεφθείροντο. οὕτω πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στά-83 σεις τῷ Ἑλληνικῷ, καὶ τὸ εὔηθες, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη, τὸ δὲ ἀντιτετάχθαι ἀλλήλοις τῇ γνώμῃ ἀπίστως ἐπὶ πολὺ διήνεγκεν· οὐ γὰρ ἦν ὁ διαλύσων οὔτε λόγος ἐχυρὸς οὔτε ὅρκος φοβερός, κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ ἐς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου, μὴ παθεῖν μᾶλλον προεσκόπουν ἢ πιστεῦσαι ἐδύναντο. καὶ οἱ φαυλότεροι γνώμην ὡς τὰ πλείω περιεγίγνοντο· τῷ γὰρ δεδιέναι τό τε αὑτῶν ἐνδεὲς καὶ τὸ τῶν ἐναντίων ξυνετὸν μὴ λόγοις τε ἥσσους ὦσι καὶ ἐκ τοῦ πολυτρόπου αὐτῶν τῆς γνώμης φθάσωσι προεπιβουλευόμενοι, τολμηρῶς πρὸς τὰ ἔργα ἐχώρουν. οἱ δὲ κατα-

Abscheuliches). De duabus interpretationibus, quas Heilm. proposuit, altera in adnotatione posita potior est: *religio neutris ulla erat, sed speciosis nominibus facta si obtegebant, cum quid nefarii perpetrassent, melius audiebant.* Si religio, scriptor dicit, hos homines et divini numinis metus retinuisset, multa inauditae etiamtum immanitatis admittere horruissent. Tum autem quae nefaria perpetrabant, aliis temporibus abominata, excusabant, levia esse putabant, speciosis nominibus praetexta defendebant. Quo factum est, ut conscelerati homines, quamquam pari ceteroquin crimine, melius audirent, quam alteri, quibus tali specie fictae simulationis uti non licebat. „Ἄμεινον ἤκουον, ait Schol., est ἐπῃνοῦντο." Certe non abhorrebantur. Porro τὰ μέσα sunt οἱ κοινοί, quos alibi dicit, die Neutralen. Schol. οἱ δὲ μέσοι τῶν πολιτῶν — ὑπ' ἀμφοτέρων ἐφθείροντο, ἢ ὅτι οὐ συνηγωνίζοντο τοῖς στασιώταις παρακαλοῦσιν, ἢ φθονούμενοι ὑπὸ τῶν στασιαζόντων, ὅτι μόνοι ἀπαθεῖς ἦσαν i. e. *superstites et incolumes ex certamine erant.* Heilm. oder weil man es nicht leiden wollte, dass sie so glücklich davon kommen sollten.

83. τὸ εὔηθες] Schol. τὸ ἁπλοῦν, τὸ ἀπόνηρον. σημειῶσαι δὲ τὸ εὔηθες ἐπὶ καλοῦ. Idem monent veteres Lexicographi et Grammatici, ex recentioribus multi, velut Wess. ad Diod. 5, 66., ad Herodot. 3, 140. Blomf. ad Aesch. Prom. 391. Albert. ad Hesych. in εὐήθεια et εὔηθες, Krueg. ad Dionys. p. 161. Foes. Oecon. Hippocr. p. 248. etc. Conferre licet Germanicum Einfalt, Gallicum bonhommie. Sequuntur haec: οὗ τὸ γενναῖον etc. i. e. mit der gewöhnlich am meisten edles Vertrauen verbunden ist, et καταγελασθὲν ἠφανίσθη, *ridiculo fuit et paulatim evanuit*, et διήνεγκεν i. e. κρεῖσσον ἐγένετο.

κρείσσους δὲ ὄντες] Schol. ῥέποντες δὲ οἱ ἄνθρωποι τοῖς λογισμοῖς πρὸς τὸ μὴ ἐλπίζειν τινὰ πίστιν καὶ βεβαιότητα προενοοῦντο μᾶλλον, ἵνα μὴ πάθωσιν αὐτοὶ κακῶς, πιστεῦσαι δὲ οὐκ ἐδύναντο. Hunc puto sensum esse plenius elatum: κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ ἢ πίστει ἐτράποντο μᾶλλον ἐς τὸ ἀνέλπιστον εἶναι τὸ βέβαιον νομίζειν. Et οἱ φαυλότεροι γνώμην sunt *homines mediocris prudentiae.* „Conf. narrationem, quomodo conciderint res Presbyterianorum, et per Iacobinos res Brissotinae sive Girondistarum factionis." Arn.

φρονοῦντες κἂν προαισθέσθαι καὶ ἔργῳ οὐδὲν σφᾶς δεῖν λαμβάνειν ἃ γνώμῃ ἔξεστιν ἄφρακτοι μᾶλλον διεφθείροντο.

84 [Ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολμήθη, καὶ ὁπόσα ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλέον ἢ σωφροσύνῃ ὑπὸ

οἱ δὲ καταφρονοῦντες] i. e. οἱ δὲ διὰ καταφρόνησιν αὐτῶν πεποιθότες, κἂν προαισθέσθαι καὶ δεῖν — λαμβάνειν etc. Heilm. sic Herodot. 1, 66. καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ubi v. interpp., sicut ad eiusdem 1, 59. Adde Xen. H. Gr. 4, 5, 12. κατεφρόνουν δὲ — μηδένα ἂν ἐπιχειρῆσαι σφίσιν.

84. Memorabile extat Scholion in cod. Thuc. Aug. et partim (usque ad verba ἀσαφῆ γάρ) in cod. Cass. ad hoc cap., sani iudicii plenum, quod iuvat paulo accuratius exsequi: τὰ ὠβελισμένα οὐδενὶ τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξε Θουκυδίδου εἶναι. ἀσαφῆ γὰρ καὶ τῷ τύπῳ τῆς ἑρμηνείας καὶ τοῖς διανοήμασι πολὺν ἐμφαίνοντα τὸν νεωτερισμόν. In cod. Aug. ab initio huius cap. usque ad finem ad quemque versum posita sunt signa ÷ et in margine adscriptum est illud Scholion. Etiam Cass., ut dixi, hoc Scholion habet, sed non apparet, quo pertineat, quum signa desint. I. Statim in limine ἐν δ' οὖν falso positum videtur, quia nihil contrarii praecessit, nisi ad locum paulo remotiorem c. 81. extr. διότι ἐν τοῖς πρώτη ἐγένετο — cap. 82. init. τὸ Ἑλληνικὸν ἐκινήθη cum Poppone referas, de qua re paulo post dicam. Frustra compares 1, 3., ubi praemissa, ut fieri solet, apodosi per particulam δὲ incipiente repetuntur; nec 1, 63. ἔδοξε δ' οὖν, ubi δέ ad praecedens μέν refertur. Aliis locis nunc rectius γ' οὖν legitur, velut 1, 10. extr. Nisi forte quis ita suppleat: so war es zwar überall in Griechenland; *aber dem Gesagten zufolge* (δ' οὖν) fing es zu Corcyra zuerst an. Quis autem hoc nisi longe quaerens reperiat? Adde quod vel sic haec verba mera repetitio sunt eius, quod scriptor demum cap. 85. init. dicit: οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι τοιαύταις ὀργαῖς ταῖς πρώταις ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, quae verba probe teneo haec sonare: τοιαῦται οὖν ἦσαν αἱ πρῶται ὀργαί, αἷς οἱ κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, at τὰς πρώτας ὀργάς non intelligo cum Poppone de solis Corcyraeis, sed de Graecis universis: so war der erste Ausbruch der Bürgerkriege, welchen die Corcyraeer in der Stadt gegen einander ausbrechen liessen, quibus verbis scriptor cogitandus est in memoriam revocare, quae c. 81. extr. et 82. init. praemiserat. Intelligo igitur ταῖς πρώταις τῶν Ἑλλήνων, non τῶν ἑαυτῶν, convenienter cum ipsius scriptoris sententia. Quo utique simul indicatur, ut reliquos Graecos, ita Corcyraeos postea tumultuari pergentes atrociora etiam facinora commisisse, quae deinde narrat 3, 85. et 4, 46 sqq. II. Primum enuntiatum per tres optativos δράσειαν — γιγνώσκοιεν — ἐπέλθοιεν, pendentes ex ὁπόσα continuatur, qui nulla sententia primaria inclusi, neque in orbem conformati meo quidem ex sensu orationem languidam reddunt, et gressum lentum frigidumque (schleppend) et proinde ab indole huius scriptoris abhorrent. Neque hic sensus meus extenuatur iis, quae Popp. adnotavit, scriptorem exorsum per καὶ ὁπόσα ὕβρει proprie perrecturum fuisse καὶ ὁπόσα πενίας, sed interposito μέν leviter orationem variasse. Quis est, quem hoc fugiat? quidve hoc prodest ad excusandum, quod dixi, orationis vitium? III. Tertium argumentum ad impugnandum h. l. Popp. ipse repetit ex natura aoristi. Postquam enim Arn. adnotaverat, usum optativorum illorum ex infinita natura sententiae manare: *omnia quae faciant homines* et comparavit 2, 52. ὃν φέροιεν, Popp. respondit: „Arn. et alii optativum hoc modo in relativis enunciationibus *de solo prae-*

τῶν τὴν τιμωρίαν παρασχόντων οἱ ἀνταμυνόμενοι δράσειαν, πενίας δὲ τῆς εἰωθυίας ἀπαλλαξείοντές τινες, μάλιστα δ' ἂν διὰ

terito tempore ad rem, quae saepius *repetita est*, significandam dici, non reputaverunt. Conf. Matth. §. 527. Quoniam igitur *ὁπόσα δράσειαν*, *quae facerent*, seu *quaecunque faciebant*, non *quaecunque faciunt* proprie valent, non sententiam ad omnia tempora et loca spectantem continere, sed de solis Corcyraeis illius aetatis accipienda videantur. Quum tamen et natura sententiae verba generatim intelligi non solum patiatur, sed, quo satis gravis fiat, propemodum flagitet," apparet (addiderim) haec ab homine profecta esse parum Graece docto. IV. Verbis *ὕβρει τὸ πλέον ἢ σωφροσύνῃ* comparatio instituitur inepta, quae hunc historicum imitatur, quippe imitabilem visum existimanti, in locutionum quarundam flosculis inclusam esse maximi scriptoris praestantiam. Quid enim? ubi perpetrata sunt, qualia tunc Corcyrae, quid opus erat dicere, ea *non temperanter* perpetrata esse? V. *Ἀρχόμενοι* dixit respiciens, ut videtur, illa cap. 81. extr. *καὶ ἔδοξε μᾶλλον (ὠμὴ στάσις), διότι ἐν τοῖς πρώτῃ ἐγένετο*, et illa cap. 85. init., quae verba prorsus praeter necessitatem adiecta essent, si locus, quem tractamus, genuinus esset. Hoc insititio panno absciso vide, quam apte extremum c. 83. et iniens 1, 85. coeant. VI. Verba *ὑπὸ τῶν — παρασχόντων* non habent, unde pendeant. Nam Arn. quidem, qui iungit *ἀρχόμενοι ὑπὸ τῶν — παρασχόντων*, hoc sensu: who had been tyrannically governed by that very party, which they now saw in their power, non animadvertit, hunc sensum requirere inversa tempora: *ἀρχθέντες ὑπὸ τῶν παρεχόντων*. VII. Verum est, verbum *ἀνταμυνόμενοι* semel apud Thuc. 4, 19. legi, nec tamen id ex hoc loco inepti imitatoris allaturus tanquam Thucydideum fuisset Herm. ad Soph. Ai. 639., si h. l. data opera tractasset. VIII. Porro quid censes illa *πενίας τῆς εἰωθυίας* et *διὰ πάθους*? Nam et quod consuetum est, id facilius toleratur, neque causa fit novarum rerum, et quid verba *διὰ πάθους* significent, velim edoceri, nisi *per malum*, *per infortunium*, quod quam accommodatum ad h. l. sit, viderint ipsi, qui patrocinium huius imitatoris susceperunt. IX. Auctores seditionis primo loco ponit nescio quos *ὕβρει ἀρχομένους ἀνταμυνομένους*, secundo loco paupertatis exuendae cupidos et fortunarum alienarum concupiscentes, tertio non habendi cupidos, sed *ἀπὸ ἴσου μάλιστα ἐπιόντας*, et hos postremos dicit *ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερομένους*. Haud vidi magis! Verba *ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς* habet iste ex Thuc. 3, 42.; quod reliquum est, ne moneam, *μὴ* ante *ἐπὶ πλεονεξίᾳ* soloecismum esse pro *οὐ*, verba *ἀπὸ ἴσου* quidem sive significare dicantur *paribus viribus*, sive *ex aequo* (quibuscum quam conveniat *ἡ ἀπαιδευσία τῆς ὀργῆς* rursus viderint, qui haec tuentur); — quaecunque igitur est significatio verborum *ἀπὸ ἴσου*, quid censes, haec inter se ex adverso poni: *μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ἀπὸ ἴσου δέ*? Arn. quidem *τοὺς ἀπὸ ἴσου* intelligit homines turbidos, qui neque antea oppressi vindictam sumunt, neque pauperes praedam cupiunt, sed eos quorum saevitia oritur ex studio partium, quo per continuatam simultatem homines incendantur. Quo autem nomine hi *ἀπὸ ἴσου* esse dicantur? Utique vi contrarie positorum *οἱ ἀπὸ ἴσου* hic non alii esse possunt, quam qui non *ἐπὶ πλεονεξίᾳ* certant; ergo erunt *οἱ ἐπὶ φιλοτιμίᾳ* certantes. Nam omnium turbarum civilium originem supr. c. 82. scriptor posuit *τὴν ἀρχὴν τὴν διὰ πλεονεξίας καὶ φιλοτιμίας*. Qui autem ii, qui *φιλοτιμίᾳ* certant, magis *ἀπὸ ἴσου* esse dicantur, quam qui *πλεονεξίᾳ* contendunt? Imitator ante oculos habuisse videtur locum 1, 77. *ἀδικούμενοι οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον ὀργίζονται ἢ βιαζόμενοι· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἴσου δοκεῖ πλεονεκτεῖσθαι, τὸ δ' ἀπὸ τοῦ κρείσσονος*

πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν, παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν, οἵ τε μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες,

κατεναγκάζεσθαι, ubi *ἀπὸ τοῦ ἴσου* est *ex aequo*, *von seines Gleichen.* Tantum igitur abest, ut *ἀπὸ τοῦ ἴσου* sit contrarie ponendum *τῷ πλεονεκτεῖν*, ut *τὸ πλεονεκτεῖν* fiat *ἀπὸ τοῦ ἴσου*. Unde simul patet, recte in Cass. D. Ar. Chr. Dan. et s. v. al. man. in E. legi *ἀπὸ τοῦ ἴσου*, addito articulo. Vulgatam si qui retinebunt, id ut in tam vili capite flocci faciendum est. Profecto haec si Dionysio cognita fuissent, aut pro spuriis, ut spuria sunt, habuisset, aut spatium exercendae criticae amplum non praeteriisset. X. At, puto, meliora, quae sequuntur. Sequitur politici scilicet hominis, *qui venas cuiusque generis, aetatis, ordinis tenet, mentes sensusque degustavit*, *γνωμολογία*, vir plane Thucydideus et ipse Thucydides. Operae pretium est, animadvertere illud *εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν*, et illud *ἀσμένως ἐδήλωσεν ἀκρατὴς ὀργῆς οὖσα* i. e. *vel adversus leges peccare solita* et *libenter* (an *animi causa? gratis?*) *se impotentem irae esse manifestavit.* Quae qui a sano homine proferri potuisse iudices? Quid enim? poteritne aliquis peccare, quin contra leges peccet vel naturae vel hominum? Quid porro *ἡ ἀνθρωπεία φύσις τῶν νόμων κρατήσασα* est, nisi *παρὰ τοὺς νόμους ἀδικήσασα?* Hic ergo sensus exibit: *καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικήσασα ἡ ἀνθρωπεία φύσις, εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν, ἀσμένη ἐδήλωσεν* etc. Belle! An poterit aliquis aliter, quam *οὐκ ἄσμενος* irae impotens esse? Arn. comparavit Graecam dictionem 7, 84. *πίνοντας ἀσμένους*, cum hac interpretatione: *lubentissime ostendit*, exsultare sua turpitudine aperienda videbatur. At gierig trinken i. e. geniessen et gierig ausser sich seyn vor Leidenschaft, Zorn (*ira*, quam Latini *dolorem* dicunt), quo iure haec componas? Talia nemo argutiis Shakspearii, quarum sensus ne ipsarum quidem extra controversiam positus est, collatis recte cogitata esse vincat. De his iisdem verbis Matth. quoque p. 1077. 5. sibi imponi passus est, quippe aliud agens, quam in Thucydide et eius imitatore criticam. XI. Verba *οὐ γὰρ ἂν — τὸ φθονεῖν* hunc bellum sensum continent: Nisi prae invidia omnes leges violassent, et omnia iniusta fecissent, scilicet non omnes leges violassent, neque omnia iniusta fecissent. O *γνώμην*, profecto magno historico dignam! Ea simul docemur, ex invidia nasci vindictae et turpis lucri cupidinem. Haec verba, qui nullam de integritate huius suppostitii foetus suspicionem haberet, Heilm. ita interpretatur: gewiss man würde nicht die heiligsten Pflichten dem Vergnügen an der Rache, noch das Bewusstseyn, Niemand Unrecht gethan zu haben, zeitlichen Vortheilen aufopfern, *wo nicht* der Neid eine so schädliche Gewalt über die Menschen hätte. Ubi ineptus imitator male intellectam formulam *ἐν ᾧ*, quae nihil aliud significat, nisi *quamdiu, dum*, ut 1, 21. 2, 11. vel *ἐν ᾧ χρόνῳ*, ut 7, 29. (v. Matth. p. 1138.) vel *in dem Fall dass, in qua re*, velut 6, 92. (ubi v. Did.), posuit pro *εἰ μή*, quod non licet, quamquam Popp. 1, 1. p. 246. docet, *ἐν ᾧ μή* esse *nisi*, wo nicht, wofern nicht duobus locis, hoc et 6, 55. Minus recte, opinor, nam *ἐν ᾧ* posteriori loco est in welchem Falle. Hoc autem loco Arn. *ἐν ᾧ* refert ad verba *τοῦ μὴ ἀδικεῖν*, hoc sensu: for they would not else have preferred revenge to every most solemn and holy tie, and gain to that secure innocence where envy would have lost its power of mischief. Quid vero, ut alia taceam, faciet verbis *μὴ βλάπτουσαν?* nonne sic in *οὐ βλάπτουσαν* mutanda erunt? vel in *οὐκ ἂν βλάπτουσαν ἰσχὺν εἶχε?* Possit forsan demonstrari, hunc interpolatorem verbis usum esse et locutionibus, quibus Thucydidem; quid ergo? quam idem iisdem verbis et locutionibus ad efferendas ineptias abusus

ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερόμενοι ὠμῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν. ξυνταραχθέντος τε τοῦ βίου ἐς τὸν καιρὸν τοῦτον τῇ πόλει καὶ τῶν νόμων κρατήσασα ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν ἀσμένη ἐδήλωσεν ἀκρατὴς μὲν ὀργῆς οὖσα, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου, πολεμία δὲ τοῦ προὔχοντος· οὐ γὰρ ἂν τοῦ τε ὁσίου τὸ τιμωρεῖσθαι προὐτίθεσαν τοῦ τε μὴ ἀδικεῖν τὸ κερδαίνειν, ἐν ᾧ μὴ βλάπτουσαν ἰσχὺν εἶχε τὸ φθονεῖν. ἀξιοῦσί τε τοὺς κοινοὺς περὶ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι νόμους, ἀφ' ὧν ἅπασιν ἐλπὶς ὑπόκειται σφαλεῖσι κἂν αὐτοὺς διασώζεσθαι, ἐν ἄλλων τιμωρίαις προκαταλύειν καὶ μὴ ὑπολείπεσθαι, εἴ ποτε ἄρα τις κινδυνεύσας τινὸς δεήσεται αὐτῶν.]

85 Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι τοιαύταις ὀργαῖς ταῖς πρώταις ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, καὶ ὁ Εὐρυμέδων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ταῖς ναυσίν· ὕστερον δὲ οἱ φεύγοντες τῶν Κερκυραίων, διεσώθησαν γὰρ αὐτῶν ἐς πεντακοσίους, τείχη τε λαβόντες, ἃ ἦν ἐν τῇ ἠπείρῳ, ἐκράτουν τῆς πέραν οἰκείας

est! Ubi tam multa et non levia in tam exiguo spatio doctrina ingeniosissimorum virorum ad excusandum egent, neque species recti effici potest vel speciosis et longe arcessitis argumentis, quid ibi te Thucydidem habere credas, qui admirationem sui summam excitat, quamprimum intellectus est? Apud quem scriptorem si quid dure, si quid obscure dictum esse videtur, hoc ipsum vel maxime, quamprimum abditi sensus penetrati sunt, germanam postremo illam auctoris virtutem exhibet, *ubertatem, fecunditatem, plurimum succi et sanguinis et non integram modo valetudinem sed etiam vires maximas* (nicht allein richtige Gedanken, sondern inhaltsreiche, die übergenug Stoff zum Nachdenken geben). Hic autem habemus, quod Cicero dixit: *quosdam quum mutila quaedam et hiantia locuti sint, quae vel sine magistro facere potuerunt, germanos se putare Thucydides.* XII. In postremis dicere velle videtur, homines tam seditiosis temporibus violare illas leges, quas si non violarent, sperare possent fore, ut incolumes abirent, si quando ipsi adversariis succubuerint. Ubi non facile invenias, quo referantur verba περὶ τῶν τοιούτων. Arn. respondet: laws which relate to such party quarrels. Quales leges esse ait, ut debellato hosti parcatur, ut vicissitudines rerum mortalium homines recordati ne prosperis rebus elati superbiant et in devictos insultent. Esto! quamquam in Graecis nihil aut ante aut post est de legibus ad factionum studia pertinentibus. Ingratum etiam hoc est, quod καταλύειν dixit, et mox ὑπολείπεσθαι pro ὑπολείπειν, quamquam utrumque dicitur. XIII. Recens haec adiecta esse, probat etiam Scholiorum paucitas (in cod. Aug. nulla sunt, in cod. Lugd. tres, ni fallor, loci glossulis explicantur), et silentium Grammaticorum ac Rhetorum, velut Dionysii Hal. Hic postremus quidem omnia huius loci explicata dedit usque ad huius capitis ipsum initium; de loco, quem impugnamus, οὐδὲ γρύ! Quis est, quem hoc non advertat? Neque imitationes enotatae sunt nisi una Dionis Cassii 52, 34. ἡ φύσις καὶ παρὰ τὸν νόμον πολλοὺς ἁμαρτάνειν ἐξάγει et ὁ νόμος οὐ δύναται τῆς φύσεως ἀεὶ κρατεῖν, quae tamen verba aeque bene trahi possunt ad Thuc. 3, 45. πεφύκασί τε ἅπαντες — ἐξάγουσιν ἐς τοὺς κινδύνους. Sin cum Poppone Dionis verba ex praesenti loco expressa esse arbitrabimur, fatendum erit, hanc miseram aemulationem magni scriptoris iam seculo post Chr. N. tertio insertam fuisse.

γῆς καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ νήσῳ καὶ πολλὰ ἔβλαπτον, καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο ἐν τῇ πόλει. ἐπρεσβεύοντο δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα καὶ Κόρινθον περὶ καθόδου· καὶ ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπράσσετο, ὕστερον χρόνῳ πλοῖα καὶ ἐπικούρους παρασκευασάμενοι διέβησαν ἐς τὴν νῆσον ἑξακόσιοι μάλιστα οἱ πάντες, καὶ τὰ πλοῖα ἐμπρήσαντες, ὅπως ἀπόγνοια ᾖ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς, ἀναβάντες ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι ἔφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τῆς γῆς ἐκράτουν.

86 *Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀθηναῖοι εἴκοσι ναῦς ἔστειλαν ἐς Σικελίαν καὶ Λάχητα τὸν Μελανώπου στρατηγὸν αὐτῶν καὶ Χαροιάδην τὸν Εὐφιλήτου. οἱ γὰρ Συρακόσιοι καὶ Λεοντῖνοι ἐς πόλεμον ἀλλήλοις καθέστασαν. ξύμμαχοι δὲ τοῖς μὲν Συρακοσίοις ἦσαν πλὴν Καμαριναίων αἱ ἄλλαι Δωρίδες πόλεις αἵπερ καὶ πρὸς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων τὸ πρῶτον ἀρχομένου τοῦ πολέμου ξυμμαχίαν ἐτάχθησαν, οὐ μέντοι ξυνεπολέμησάν γε· τοῖς δὲ Λεοντίνοις αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ Καμάρινα· τῆς δὲ Ἰταλίας Λοκροὶ μὲν Συρακοσίων ἦσαν, Ῥηγῖνοι δὲ κατὰ τὸ ξυγγενὲς Λεοντίνων. ἐς οὖν τὰς Ἀθήνας πέμψαντες οἱ τῶν Λεοντίνων ξύμμαχοι κατά τε παλαιὰν ξυμμαχίαν*

85. *τῆς πέραν οἰκείας γῆς*] i. e. ditionis Corcyraeorum terrae, qua in continente potiti erant ex adverso sita.

ὅπως ἀπόγνοια] Schol. *ὅπως ἀπόγνωσις ᾖ τοῦ ὑποστρέψαι καὶ ἀποπλεῦσαι, καὶ ἄλλο τι πρᾶξαι πλὴν τοῦ κρατῆσαι τῆς Κερκύρας.* De omisso *πρᾶξαι* v. Matth. §. 488. 11. 635. 4. Zumpt. Gr. Lat. §. 86. 13. (ed. 4.) Quod ad Istonen attinet, „supersunt hodieque ruinae quaedam castelli ab Imperatore Michael Comneno in Monte St. Agnolo exstructi, qui a vetere portu conspici potest, et mons Istone esse videtur.“ Dodw. Classic. Tour. (Lond. 1819.) p. 33. Palmer. Exercc. Gr. p. 363. Istonen habet pro illo monte, qui nunc dicitur Monte Falario. Vid. quos Boeckh. C. I. Vol. 2. p. 30. citavit. Mox *ἔφθειρον* est *damnis afficiebant, affligebant.*

86. *πέμψαντες*] Expeditionem hanc Lachetis memorat etiam Schol. Arist. Vesp. 240. Causam belli et Gorgiae legationem fuse narrat Diod. 12, 53. „Mirum, Thucydidem tacere Gorgiam, quem legationis Leontinorum principem qui miserunt esse voluerunt, quemque universa Graecia admirata est. At confidenter, ut solet, Diod. *ἦν δὲ τῶν ἀπεσταλμένων ἀρχιπρεσβευτὴς Γοργίας ὁ ῥήτωρ, δεινότητι λόγου πολὺ προέχων πάντων τῶν καθ' ἑαυτόν. οὗτος οὖν καταντήσας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραχθεὶς εἰς τὸν δῆμον διελέχθη τοῖς Ἀθηναίοις περὶ τῆς συμμαχίας — τέλος πείσας τοὺς Ἀθηναίους συμμαχῆσαι τοῖς Λεοντίνοις — τὴν εἰς Λεοντίνους ἐπάνοδον ἐποιήσατο.* Dubitanter se Plat. quidem Hipp. M. p. 282. B., quem secutus est Diod., nec Dionys. Hal. Iudic. de Lys. 3. p. 456., nec Pausan. 6, 17, 4.“ Westerm. Quaestt. Demosth. Vol. 2. p. 11 sq. adn. Adde adn. ad Timaei Fragm. nr. 68. p. 267. Mox *οἱ τῶν Λεοντίνων ξύμμαχοι* sunt Rhegini, quibus vetus amicitia fuit cum Atheniensibus, quae decreto Ol. 86, 4. (433.) facto, et proinde septem ante hanc Gorgiae legationem annis repetita est. Hoc ipsum decretum in lapide Elginiano servatum extat apud Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 111. De societate Spartanorum in Sicilia v. Od. Muell. Dor. 1. p. 195.

καὶ ὅτι Ἴωνες ἦσαν πείθουσι τοὺς Ἀθηναίους πέμψαι σφίσι ναῦς· ὑπὸ γὰρ τῶν Συρακοσίων τῆς τε γῆς εἴργοντο καὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μὲν οἰκειότητος προφάσει, βουλόμενοι δὲ μήτε σῖτον ἐς τὴν Πελοπόννησον ἄγεσθαι αὐτόθεν, πρόπειράν τε ποιούμενοι εἰ σφίσι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι. καταστάντες οὖν ἐς Ῥήγιον τῆς Ἰταλίας τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

87 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος ἡ νόσος τὸ δεύτερον ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα χρόνον τὸ παντάπασιν, ἐγένετο δέ τις ὅμως διακωχή. παρέμεινε δὲ τὸ μὲν ὕστερον οὐκ ἔλασσον ἐνιαυτοῦ, τὸ δὲ πρότερον καὶ δύο ἔτη, ὥςτε Ἀθηναίων γε μὴ εἶναι ὅ,τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. τετρακοσίων γὰρ ὁπλιτῶν καὶ τετρακιςχιλίων οὐκ ἐλάσσους ἀπέ-

87. ἡ νόσος] Omnibus febribus Aethiopicis omnino commune est natura summum ad modum mortifera vis inficiendi, ut neque aetati puerili parcant, neque senectuti. Omnes per longius tempus gentem mortalium vexasse, historia docet. Haec per tres annos Athenienses ipsos affligere non desiit. Quamdiu ceteras Graeciae regiones laeserit, ex veteribus colligi non potest. Galeni autem lues decem ad quindecim annos Romam devastavit. Memoria dignissimum est, febrem, quae illi successit, per plenos quindecim annos saeviisse, et luem illam terribilem et pertinacissimam, quae seculo sexto irrepsit, aetatem quindecim annorum quater absolvisse, quarum indictionum prima speciem febri Atticae haud dissimilem prae se tulit. KRAUSS. Disquis. de Natur. Morb. Att. etc. p. 51 sq.

ὥςτε Ἀθηναίων γε — δύναμιν] Locus valde turbatus a librariis et multa scripturae varietate insignis. Ἀθηναίων γε Cass. Aug. (qui in marg. vulgatum adnotat), Ven. Cl. C. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Laur. Lugd., tacite m. cod. Bas. Gr. D. I. Ar. Chr. Dan. marg. Steph. Vall. In Mosqu. Ἀθηναίους γε. Vulgo Ἀθηναίους τε. Post μᾶλλον sequitur vulgo τούτου ἐπίεσε καί, sed τούτου om. Cass. Aug. Ven. Cl. C. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Gr. D. I. Vind. Ar. Chr. Dan. marg. Steph. Schol. Aug. Pro eo τούτους praebent Laur. Cod. Bas. marg. Aug. (hic insuper dicitur habere μᾶλλον post τούτους ἐπίεσε καί,) Ald. Flor. atque ed. Bas., τούτοις E. Atque ἐπίεσε καί om. Cass. Aug. (in quo in marg. adnotatum), Ven. Cl. C. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Cam. Gr. Consentiunt Vall. *adeo ut nihil magis Atheniensium vires afflixerit* et Schol., addens, in alio libro inveniri id, quod vulgo legitur: ὥςτε Ἀθηναίους τε μὴ εἶναι ὅ τι μᾶλλον τούτου ἐπίεσε καὶ ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. Τούτου tamen et ipse agnoscit, nisi quod in cod. Aug. τούτου apud scholiastam deest. Thucydidem nusquam dicere πιέζειν τὴν δύναμίν τινος, sed ubique πιέζειν τινά, adnotavit Popp., qui coniicit probabiliter: ὥστε Ἀθηναίους γε μὴ εἶναι ὅ τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. Sic ait intelligi, quomodo alicui in mentem venire potuerit, ut ἐπίεσε καί inserendum censeret. Mox οἱ ἐκ τῶν τάξεων videntur graviter armati esse, qui alias conscripti ἐκ καταλόγου dicuntur i. e. ex albo militari, unde dicuntur ὁπλῖται ἐκ καταλόγου 6, 43. et discernuntur ab hoplitis non ad hoc genus militiae obstrictis, qui conscribebantur ex numero thetarum (v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 35.) et ex numero inquilinorum, quin et peregrinorum, firmas sedes Athenis non habentium. (v. ibidem Vol. 1. p. 279. 280.

θανον ἐκ τῶν τάξεων καὶ τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ ἄλλου ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός. ἐγένοντο δὲ καὶ οἱ πολλοὶ τότε σεισμοὶ τῆς γῆς ἔν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Βοιωτοῖς καὶ μάλιστα ἐν Ὀρχομενῷ τῷ Βοιωτίῳ.

88 Καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους καλουμένας· θέρους γὰρ δι' ἀνυδρίαν ἀδύνατα ἦν ἐπιστρατεύειν. νέμονται δὲ Λιπαραῖοι αὐτὰς Κνιδίων ἄποικοι ὄντες. οἰκοῦσι δ' ἐν μιᾷ τῶν νήσων οὐ μεγάλῃ, καλεῖται δὲ Λιπάρα· τὰς δὲ ἄλλας ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι γεωργοῦσι Διδύμην καὶ Στρογγύλην καὶ Ἱεράν. νομίζουσι δὲ οἱ ἐκείνῃ ἄνθρωποι ἐν τῇ Ἱερᾷ ὡς ὁ Ἥφαιστος χαλκεύει, ὅτι τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδοῦσα πολὺ καὶ τὴν ἡμέραν καπνόν. κεῖνται δὲ αἱ νῆσοι αὗται κατὰ τὴν Σικελῶν καὶ Μεσσηνίων γῆν, ξύμμαχοι δ' ἦσαν Συρακοσίων. τεμόντες δ' οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γῆν, ὡς οὐ προςεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐς τὸ Ῥήγιον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα καὶ πέμπτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

89 Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦ ἰσθμοῦ ἦλθον ὡς ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβαλοῦντες Ἄγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου ἡγουμένου Λακεδαιμονίων βασιλέως, σεισμῶν δὲ γενομένων πολλῶν ἀπετράποντο πάλιν καὶ οὐκ ἐγένετο ἐςβολή. καὶ περὶ τούτους τοὺς χρόνους τῶν σεισμῶν κατεχόντων, τῆς Εὐβοίας ἐν Ὀροβίαις ἡ θάλασσα ἐπελ-

Hemsterh. ad Lucian. Tim. c. 51. Vol. 1. p. 425. Bip. Schneid. ad Aristot. Polit. 5, 2, 8. Sturz. Lexic. Xenoph. Vol. 2. p. 688. Conf. adn. ad 7, 20.

88. δι' ἀνυδρίαν] Quamquam aliquot ibi sunt fontes exigui, tamen penuria aquae communis est, quum solum, totum ex scoriis, tophis, pumicibus, pulvere Puteolano et cineribus constans, nullo lapideo strato interveniente, exceptis si forte struibus obduratae in similitudinem vitri materiae, celerrime liquorem absorbeat. Quare incolae magnas cisternas, ubi aquam pluviam servent, exstruere coguntur. SMITH. Commentt. de Sic. p. 249. apud Arn. De Lipara conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 146, 10.

νομίζουσι] In fabulosis, quae perpauca duntaxat attigit, λέγεται ponere solet Thuc., quo historicorum principe mihi quidem minus digna videntur, quae prostant 3, 88., quo libenter referrem scholia e Ms. ad finem p. 219. Duk. i. e. ad 3, 84. relatum: τὰ ὠβελισμένα οὐδενὶ τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξε Θουκυδίδου εἶναι. VALCK. ad Herodot. 7, 198. v. adn. ad 3, 84. init.

89. τῶν σεισμῶν κατεχόντων] i. e. terrae motibus obtinentibus, quum alibi, tum in Euboea. Mox pro ἐπελθοῦσα E. ἐπεξελθοῦσα. Legendum videtur ἐπανελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε γῆς. Mare quippe terrae motu a litore repulsum (ἐπανελθοῦσα, quod deinde dicit κύματος ἐπαναχώρησιν et ἀποστέλλειν, removeri), deinde fluctibus agitatum in partem urbis recidit. Tum ἐπανελθοῦσα, tum ἀπὸ τῆς π ο τ ε γῆς Schol. legisse videtur. At τότε non mutaverim, vulgatum cum Duckerkelio interpretans: *mare illatum per illam regionem, quae tunc terra erat.* Etiam alter Schol. ἐπανελθοῦσα legisse videtur. Utrumque Scholion sic habet: ἐπανελθοῦσα ἡ θάλασσα μέρος ἀπὸ τῆς ποτε οὔσης γῆς ἐπῆλθε καὶ ἀπέλαβε. καλῶς δὲ εἶπε τῆς ποτε οὔσης γῆς ὡς νῦν θα-

θοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὔσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος τι, καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε, τὸ δ' ὑπενόστησε, καὶ θάλασσα νῦν ἐστι πρότερον οὖσα γῆ· καὶ ἀνθρώπους διέφθειρεν ὅσοι μὴ ἐδύναντο φθῆναι πρὸς τὰ μετέωρα ἀναδραμόντες. καὶ περὶ Ἀταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσον παραπλησία γίγνεται ἐπίκλυσις καὶ τοῦ τε φρουρίου τῶν Ἀθηναίων παρεῖλε καὶ δύο νεῶν ἀνειλκυσμένων τὴν ἑτέραν κατέαξεν. ἐγένετο δὲ καὶ ἐν Πεπαρήθῳ κύματος ἐπαναχώρησίς τις, οὐ μέντοι ἐπέκλυσέ γε· καὶ σεισμὸς τοῦ τείχους τι κατέβαλε καὶ τὸ πρυτανεῖον καὶ ἄλλας οἰκίας ὀλίγας. αἴτιον δ' ἔγωγε νομίζω τοῦ τοιούτου, ᾗ ἰσχυρότατος ὁ σεισμὸς ἐγένετο, κατὰ τοῦτο ἀποστέλλειν τε τὴν θάλασσαν καὶ ἐξαπίνης πάλιν ἐπισπωμένην βιαιότερον τὴν ἐπίκλυσιν ποιεῖν· ἄνευ δὲ σεισμοῦ οὐκ ἄν μοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτο ξυμβῆναι γενέσθαι.

90 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐπολέμουν μὲν καὶ ἄλλοι ὡς ἑκάστοις ξυνέβαινεν ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ αὐτοὶ οἱ Σικελιῶται ἐπ' ἀλλήλους στρατεύοντες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ξὺν τοῖς σφετέροις ξυμμάχοις· ἃ δὲ λόγου μάλιστα ἄξια ἢ μετὰ τῶν Ἀθηναίων οἱ ξύμμαχοι ἔπραξαν ἢ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ ἀντιπολέμιοι, τούτων μνησθήσομαι. Χαροιάδου γὰρ ἤδη τοῦ Ἀθηναίων στρατηγοῦ τεθνηκότος ὑπὸ Συρακοσίων πολέμῳ Λάχης ἅπασαν ἔχων τῶν νεῶν τὴν ἀρχὴν ἐστράτευσε μετὰ τῶν ξυμμάχων ἐπὶ Μυλὰς τὰς τῶν Μεσσηνίων. ἔτυχον δὲ δύο φυλαὶ ἐν ταῖς Μυλαῖς τῶν Μεσσηνίων φρουροῦσαι καί τινα καὶ ἐνέδραν πεποιημέναι τοῖς ἀπὸ τῶν νεῶν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τούς τε ἐκ τῆς ἐνέδρας τρέπουσι καὶ διαφθείρουσι πολλούς, καὶ τῷ ἐρύματι προσβαλόντες ἠνάγκασαν ὁμολογίᾳ τήν τε ἀκρόπολιν παραδοῦναι καὶ ἐπὶ Μεσσήνην ξυστρατεῦσαι. καὶ μετὰ τοῦτο

λάσσης οὔσης, δηλονότι διὰ τὸν σεισμόν. Ἄλλοι δὲ οὕτως· ἡ θάλασσα εἰς ἑαυτὴν ἐπαναχωρήσασα καὶ ὑποστρέψασα ἀπὸ τοῦ λιμένος καὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὰ κυματώδη — αὖθις δ' ἐλθοῦσα ἐπὶ τὴν γῆν κατέλαβε μέρος τι ἕτερον τῆς γῆς, ὅπερ πρότερον οὐ κατεῖχε. „Si ἐπελθοῦσα vera scriptura est, hic tantum potest sensus esse: mare non solum terram inundasse, ita ut perpetuo partem eius occuparet, sed cum inundatio summum attigisset, usque longius processisse et partem urbis obtinuisse.“ Arn. Ergo censebimus, scriptorem dedisse ἐπελθοῦσα ἐπῆλθε? Porro τὸ μὲν — τὸ δέ non possunt non nominativi esse. Et verba καὶ θάλασσα — γῆ idem necesse est significent, quod καὶ γῆ πρότερον οὖσα γῆ νῦν θάλασσά ἐστι, nam subiectum non potest esse θάλασσα, ut sit: καὶ θάλασσα πρότερον οὖσα γῆ νῦν θάλασσά ἐστι, id quod absurdum foret. Est ergo und früher gewesenes Land ist jetzt Meer. Deinde falso Od. Muell. Orchom. p. 61. scribit, Atalanten hoc terrae motu a continente Locrorum Opuntiorum avulsam esse. Nam iam multo ante (2, 32.) insula appellatur. Et ἀποστέλλειν neutrum est pro ἐπαναχωρεῖν. Ex contrario positum est ἐπισπωμένην, quod significat reditum aquae prius per terrae motum repulsae.

90. πεποιημέναι] Ar. Chr. Dan. πεποιηκέναι, „unde πεποιηκυῖαι efficit Coraes ad Plut. Vol. 1. p. 375.“ Bekk. Medium hic requiri, non activum, respondit Popp. Vid. Matth. p. 926.

ἐπελθόντων οἱ Μεσσήνιοι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων προσεχώρησαν καὶ αὐτοὶ ὁμήρους τε δόντες καὶ τἄλλα πιστὰ παρασχόμενοι.

91 *Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα μὲν ναῦς ἔστειλαν περὶ Πελοπόννησον, ὧν ἐστρατήγει Δημοσθένης τε ὁ Ἀλκισθένους καὶ Προκλῆς ὁ Θεοδώρου, ἑξήκοντα δὲ ἐς Μῆλον καὶ δισχιλίους ὁπλίτας, ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου. τοὺς γὰρ Μηλίους ὄντας νησιώτας καὶ οὐκ ἐθέλοντας ὑπακούειν οὐδὲ ἐς τὸ αὐτῶν ξυμμαχικὸν ἰέναι ἐβούλοντο προσαγαγέσθαι. ὡς δὲ αὐτοῖς δῃουμένης τῆς γῆς οὐ προσεχώρουν, ἄραντες ἐκ τῆς Μήλου αὐτοὶ μὲν ἔπλευσαν ἐς Ὠρωπὸν τῆς πέραν γῆς, ὑπὸ νύκτα δὲ σχόντες εὐθὺς ἐπορεύοντο οἱ ὁπλῖται ἀπὸ τῶν νεῶν πεζῇ ἐς Τάναγραν τῆς Βοιωτίας. οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ Ἀθηναῖοι Ἱππονίκου τε τοῦ Καλλίου στρατηγοῦντός καὶ Εὐρυμέδοντος τοῦ Θουκλέους ἀπὸ σημείου ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ γῆν ἀπήντων. καὶ στρατοπεδευσάμενοι ταύτην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ Τανάγρᾳ ἐδῄουν καὶ ἐνηυλίσαντο. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μάχῃ κρατήσαντες τοὺς ἐπεξελθόντας τῶν Ταναγραίων καὶ Θηβαίων τινὰς προσβεβοηθηκότας καὶ ὅπλα λαβόντες καὶ τροπαῖον στήσαντες ἀνεχώρησαν, οἱ μὲν ἐς τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς ναῦς. καὶ παραπλεύσας ὁ Νικίας ταῖς ἑξήκοντα ναυσὶ τῆς Λοκρίδος τὰ ἐπιθαλάσσια ἔτεμε καὶ ἀνεχώρησεν ἐπ' οἴκου.*

91. *Ἀλκισθένους*] Alciphronis filium Demosthenem nostrum appellat Themist. de Pace ad Val. p. 138., si scriptura sana. At v. infr. 4, 66. 7, 16. Popp. Mox pro *Προκλῆς* alii libri *Πατροκλῆς*. Atque sic Montefalc. Palaeogr. Gr. p. 342. hic et apud Xenoph. H. Gr. 7, 1, 1. legi vult, dubitantius tamen apud hunc scriptorem, quam apud Xenophontem. v. Sturz. ad Hellanic. p. 246. ed. sec. Wess. ad Herodot. 3, 50. Proclis huius, Theodori filii, iterum mentio fit 3, 98. Alius Procles Atheniensis est, qui memoratur 5, 19. 24.

τῆς πέραν γῆς] Hinc Arn. putat *Πειραϊκὴν* nomen habere; quia Cram. putat, hic legendum esse *τῆς Πειραϊκῆς*. Vid. adn. ad 2, 24. Popp. quoque haec depravata esse indicat, quia Oropus non e regione Meli, sed Euboeae sita sit. At propter hoc ipsum puto agrum Oropi *τὴν πέραν γῆν* ita constanter appellatam esse, ut haec appellatio in nomen proprium abiret, atque Oropi ager hic *ἡ πέραν γῆ* audiat, quamquam Euboea non appellata. Sic *τὸ ἠπειρωτικόν*, quod Thucydidi usque appellativum fuit, (velut c. 94. *τὸ ταύτῃ ἠπειρωτικόν*,) eodem tempore coepit nomen proprium fieri, nec secus *terrae firmae* Veneta et Hispanica (in America australi) ex nominibus appellativis, ut Arn. adnotavit, propria facta sunt. Qui paulo post nominatur, „Hipponicus socer Alcibiadis et unus ditissimorum Graecorum erat. Callias, pater eius, legatus effecisse dicitur, ut rex Persarum famosum illud foedus faceret, ex quo naves eius bellicae intra Cyaneas et Chelidonias insulas navigare vetitae sunt. v. Andocid. c. Alcib. p. 117. Demosth. de Fals. Leg. p. 428. Herodot. 7, 151. Plenam enumerationem eorum, qui deinceps gentis Calliae et Hipponici principes fuerunt, dat Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 14 sqq.“ Arn. Adde Heind. ad Plat. Cratyl. p. 5. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 33, 21. 187, 52. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 334, 10.

Ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Λακεδαιμόνιοι Ἡράκλειαν τὴν 92 ἐν Τραχινίᾳ ἀποικίαν καθίσταντο ἀπὸ τοιᾶσδε γνώμης. Μηλιῆς οἱ ξύμπαντες εἰσὶ μὲν τρία μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχίνιοι· τούτων δὲ οἱ Τραχίνιοι πολέμῳ ἐφθαρμένοι ὑπὸ Οἰταίων ὁμόρων ὄντων τὸ πρῶτον μελλήσαντες Ἀθηναίοις προςθεῖναι σφᾶς αὐτούς, δείσαντες δὲ μὴ οὐ σφίσι πιστοὶ ὦσι, πέμπουσιν ἐς Λακεδαίμονα, ἑλόμενοι πρεσβευτὴν Τισαμενόν. ξυνεπρεσβεύοντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων τῶν αὐτῶν δεόμενοι· ὑπὸ γὰρ τῶν Οἰταίων καὶ αὐτοὶ ἐφθείροντο. ἀκούσαντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι γνώμην εἶχον τὴν ἀποικίαν ἐκπέμπειν, τοῖς τε Τραχινίοις βουλόμενοι καὶ τοῖς Δωριεῦσι τιμωρεῖν. καὶ ἅμα τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου καλῶς αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθίστασθαι· ἐπί τε γὰρ τῇ Εὐβοίᾳ ναυτικὸν

92. ἐν Τραχινίᾳ] Scripsi cum nuperrimis editoribus pro vulgata ἐν Τραχινίαις. Mosqu. ἐν Τραχῖνι. Graece dicitur aut Ἡράκλεια ἡ ἐν Τραχῖνι, aut ἡ ἐν Τραχινίᾳ, ut docent Duk. et Wass. Arn. suspicatur, ἐν Τραχινίαις ortum esse ex titulo nobilissimo fabulae Sophocleae. „Τραχίς proprie erat nomen agri, et Τραχίνιος eius erat possessivum. Sed quum illud nomen postea urbi daretur, Τραχινία usitatior erat appellatio ad significandum agrum." Bloomf. Mox „Matth. §. 319. male nominativum Μηλιῆς (in verbis Μ. εἰσὶ τρία μέρη) pro genitivo dictum vult; Bloomf. peius etiam κατά supplet, quo oratio barbara efficeretur. Tu interpretare simpliciter *Melienses sunt tres partes* i. e. constant ex tribus partibus." Popp. Hierenses, quos hic scriptor nominat, Arn. suspicatur nobiles sacerdotes fuisse, qui Athenis Eupatridae dicebantur, civitatis quondam conditores; Paralios dicit fuisse mixtum populum, qui in decursu temporum circa nobiles augeri solebat. Hos ab origine δῆμον fuisse, qui paulatim civitatem adipiscebantur vel plenam vel minus plenam. Athenis hos homines Paralos appellatos esse, quum in omnibus oppidis maritimis mercatores, nautae et peregrini confluerent, quibus mare, communis gentium traiectus, aditum ad peregrinas terras patefecerat, quique victum parabant ex varietate negotiorum, quae maris vicinitas adiuvat. Trachinios, quemadmodum ὑπεραχρίους Athenarum, addit reliquias fuisse vetustissimorum terrae incolarum, reiectos in montana per populum expugnatorem, qui in locis maxime opimis sedes fixerat. Conf. Od. Muell. Dor. 1. p. 43 sqq. Paucis interiectis ad Δωριῆς ἡ μητρόπολις v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 36. §. 16. et praecipue adn. 7. De verbis τοῦ πολέμου καλῶς v. Matth. p. 645.

ἐπὶ — Εὐβοίᾳ ναυτικόν] Materiam navalem raram esse in Peloponneso, sed Trachiniae montes Clarkio Itin. 3. p. 231. teste adhuc quercubus et pinis refertos esse Bloomf. adnotavit. Mox ἐκ καινῆς est *denuo*. „Iam enim antea urbs ibi fuerat non eiusdem nominis, sed Trachis nominata. Herodot. 7, 199." Haack. Deinde „Strabo perhibet, Heracleam a portu 40, non 20 stadiis abesse. v. Berkel. ad Steph. Byz." Huds. Mutatio faciei terrae prope Thermopylas iacentis, consecuta inde, quod mare recessit, et Sperchius cursum alio vertit (cuius fluvii ostium nunc est ab austro Thermopylarum, postquam praeterfluxit per aliquantum spatii pari usque distantia ab serie scopulorum litus praetexente, et recepit minores fluvios Asopum, Melanem et Dyrantem, qui prius recta in mare excurrebant), — ea igitur mutatio effecit, ut non facile situs variorum oppidorum reperiatur, quae vete-

παρασκευασθῆναι ἄν, ὥςτ' ἐκ βραχέος τὴν διάβασιν γίγνεσθαι, τῆς τε ἐπὶ Θράκης παρόδου χρησίμως ἕξειν. τό τε ξύμπαν ὥρμηντο τὸ χωρίον κτίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ἐν Δελφοῖς τὸν θεὸν ἐπήροντο· κελεύοντος δὲ ἐξέπεμψαν τοὺς οἰκήτορας αὐτῶν τε καὶ τῶν περιοίκων, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν βουλόμενον ἐκέλευον ἕπεσθαι πλὴν γ' Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν. οἰκισταὶ δὲ τρεῖς Λακεδαιμονίων ἡγήσαντο Λέων καὶ Ἀλκίδας καὶ Δαμάγων. καταστάντες δὲ ἐτείχισαν τὴν πόλιν ἐκ καινῆς, ἣ νῦν Ἡράκλεια καλεῖται, ἀπέχουσα Θερμοπυλῶν σταδίους μάλιστα τεσσαράκοντα, τῆς δὲ θαλάσσης εἴκοσι. νεώριά τε παρεσκευάζοντο καὶ ἤρξαντο κατὰ Θερμοπύλας κατ' αὐτὸ τὸ στενόν, ὅπως εὐφύλακτα αὐτοῖς εἴη. (93) οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῆς πόλεως ταύτης ξυνοικιζομένης τὸ πρῶτον ἔδεισάν τε καὶ ἐνόμισαν ἐπὶ τῇ Εὐβοίᾳ μάλιστα καθίστασθαι, ὅτι βραχύς ἐστιν ὁ διάπλους πρὸς τὸ Κήναιον τῆς Εὐβοίας. ἔπειτα μέντοι παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη· οὐ γὰρ ἐγένετο ἀπ' αὐτῆς δεινὸν οὐδέν. αἴτιον δὲ ἦν· οἵ τε Θεσσαλοὶ ἐν δυνάμει ὄντες τῶν ταύτῃ χωρίων καὶ ὧν ἐπὶ τῇ γῇ ἐκτίζετο φοβούμενοι μὴ σφίσι μεγάλῃ ἰσχύι παροικῶσιν, ἔφθειρον καὶ διὰ παντὸς ἐπολέμουν ἀνθρώποις νεοκαταστάτοις, ἕως ἐξετρύχωσαν γενομένους τὸ πρῶτον καὶ πάνυ πολλούς· πᾶς γάρ τις Λακεδαιμονίων οἰκιζόντων θαρσαλέως ᾔει, βέβαιον νομίζων τὴν πόλιν. οὐ μέντοι ἥκιστα οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἀφικνούμενοι τά πράγματά τε ἔφθειρον καὶ ἐς ὀλιγανθρωπίαν κατέστησαν, ἐκφοβήσαντες τοὺς πολλούς, χαλεπῶς τε καὶ ἔστιν ἃ οὐ καλῶς ἐξηγούμενοι, ὥςτε ῥᾷον ἤδη αὐτῶν οἱ πρόςοικοι ἐπεκράτουν.

(94) Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν ἐν τῇ Μήλῳ οἱ Ἀθηναῖοι κατείχοντο καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τριάκοντα

res scriptores in his plagis memorant. At reliquiae Heracleae et arcis eius in colle, et vestigia oppidi inferius siti (secundum Livium 36, 22. in septentrionali ora Asopi), distantisque 4 milliaribus Thermopylis (v. Dodw. Class. Tour Vol. 2. p. 73.), usque conveniunt cum descriptione Thucydidis. Portus Heracleae secundum Strabonem 40 stadiis ab urbe aberat, id quod pulchre convenit cum Thucydide, qui urbem dicit 40 stadiis Thermopylis abfuisse, ubi portus et navalia construebantur. Mare, quod urbe aberat non ultra 20 stadia, non erat mare apud portum, sed pars sinus Maliensis proxima, quo recto itinere perveniri poterat a latere Oetae, in quo Heraclea exstructa erat. Ibi tamen aqua non erat satis profunda, ut portus aperiri posset vel naviculis Graecorum. Itaque Appian. Syr. c. 17. appellat *θάλασσαν τραχεῖαν καὶ ἀλίμενον*. De praesenti statu Thermopylarum v. Guil. Gell. Itin. Gr. p. 238. Arn.

93. *αἴτιον δὲ ἦν*] Hunc locum explanat Matth. p. 611 sq. §. 309. Mox *ὧν ἐπὶ τῇ γῇ* est *adversus quorum terram*. Et *νεοκαταστάτοις* per *νεωστὶ κατῳκισμένοις* explicant Phot. Suid. Phavor. Verbis *ἔστιν ἃ οὐ καλῶς* „respicitur maxime ad Hegesippidam Lacedaemonium, *οὐ καλῶς ἄρχοντα*, 5, 22. Pertinetne huc etiam narratiuncula apud Polyaen. 2, 21?“ Popp.

νεῶν Ἀθηναῖοι περὶ Πελοπόννησον ὄντες πρῶτον ἐν Ἐλλομένῳ τῆς Λευκαδίας φρουρούς τινας λοχήσαντες διέφθειραν, ἔπειτα ὕστερον ἐπὶ Λευκάδα μείζονι στόλῳ ἦλθον, Ἀκαρνᾶσί τε πᾶσιν, οἳ πανδημεὶ πλὴν Οἰνιαδῶν ξυνέσποντο, καὶ Ζακυνθίοις καὶ Κεφαλλῆσι καὶ Κερκυραίων πεντεκαίδεκα ναυσί. καὶ οἱ μὲν Λευκάδιοι, τῆς τε ἔξω γῆς δῃουμένης καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ Λευκάς ἐστι καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες ἠξίουν Δημοσθένην τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀποτειχίζειν αὐτούς, νομίζοντες ῥᾳδίως τ' ἂν ἐκπολιορκῆσαι πόλεώς τε ἀεὶ σφίσι πολεμίας ἀπαλλαγῆναι. Δημοσθένης δ' ἀναπείθεται κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ Μεσσηνίων ὡς καλὸν αὐτῷ στρατιᾶς τοσαύτης ξυνειλεγμένης Αἰτωλοῖς ἐπιθέσθαι, Ναυπάκτῳ τε πολεμίοις οὖσι, καὶ ἢν κρατήσῃ αὐτῶν, ῥᾳδίως καὶ τὸ ἄλλο ἠπειρωτικὸν τὸ ταύτῃ Ἀθηναίοις προςποιήσειν. τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους καὶ ταύτας διὰ πολλοῦ καὶ σκευῇ ψιλῇ χρώμενον, οὐ χαλεπὸν ἀπέφαινον, πρὶν ξυμβοηθῆσαι, καταστραφῆναι. ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδώτοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι, καὶ μετὰ

94. *οἱ ἀπὸ τῶν τριάκοντα νεῶν*] v. cap. 91. Mox „*Ἐλλομένῳ* er spiritum asperum scribi mavult Grashof. in Ephemm. Schol. a. 831. m. Iul. p. 525.“ Popp.

τῆς Λευκαδίας] Libri prope omnes *Ἀρκαδίας*, cuius mentio ab . l. prorsus abhorret. Alteram scripturam certam esse, Popp. docet erbis Dodwelli Itin. Gr. p. 49.: „Thuc. Ellomenum, ut videtur, castrum in peninsula collocat. Qui locus hodieque vetus nomen retinet t est vicus cum ruinis nonnullis in vicinia et portu, cui nomen Ulica, , capite insulae meridiem versus.“ Quibus Popp. postea addidit Vincent. de Ins. Ion. p. 395. Petrizzopulo Saggio sulle prime età dell'Isoa di Leucadia p. 34: Porro tenendum, „Leucadia quum antiquitus eninsula esset, isthmum a Corinthiis per Cypselum et Gargasum illic rissis perfossum esse. Strab. 10, 2. §. 8., sed serius eum necesse sse redditum pristinae formae, quae Thucydidis aetate ei erat, quum ives machinarum ope eum superarent. v. Thuc. 3, 81. 4, 8. Peninsula fuit usque quum Philippus Macedo contra Romanos bellum gereat, sed Livii aetate rursus insula.“ Popp. Mox de templo Apollini v. Od. Muell. Dor. 1. p. 231 sq. Deinde interpretes *ἠπειρωτικόν* litera ninuscula scripserunt, quia *τὸ ἤπειρ.* tum nondum nomen proprium ictum fuerit, id quod et verba *τὸ ταύτῃ* declarant, quae supervacaea essent, si nomen illud fuisset proprium. Et „Athenienses non Epirum, bello Peloponnesiaco minime implicatam, sed Ambraciotas, Leucadios, Oeniadas, qui Lacedaemoniorum in his oris socii erant, ibi adiungere maxime cupiebant, et Aetolis, qui soli potentiores rant, domitis se facile id effecturos sperare poterant, quod in Epirois remotioribus et per se satis validis secus erat.“ Popp. qui monet, uum antea *Ναυπάκτῳ τε πολεμίοις οὖσι* dictum esset, sequi debuisse αὶ *ἄδειαν (καιρὸν) δώσουσι προςποιεῖν*. Mutatam orationem, quasi *τε* on praecessisset, sicut aliquoties post genitivos absolutos, in infinitivum d *ἀναπείθεται* referendum transisse dicit. Mox *κατὰ κώμας ἀτειχίστους* idem est, quod alibi dicit *κωμηδόν*. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 71. De ota re Aetolorum v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 367. §. 183. praecipue adn. 2.

τούτους Εὐρυτᾶσιν, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγονται· τούτων γὰρ ληφθέντων ῥᾳδίως καὶ τἆλλα προςχωρήσειν. 95 ὁ δὲ τῶν Μεσσηνίων χάριτι πεισθεὶς καὶ μάλιστα νομίσας ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως τοῖς ἠπειρώταις ξυμμάχοις μετὰ τῶν Αἰτωλῶν δύνασθαι ἂν κατὰ γῆν ἐλθεῖν ἐπὶ Βοιωτοὺς διὰ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων τὸν Παρνασσόν, ἕως καταβαίη ἐς Φωκέας, οἳ προθύμως ἐδόκουν κατὰ τὴν Ἀθηναίων ἀεί ποτε φιλίαν ξυστρατεύειν ἢ κἂν βίᾳ προςαχθῆναι· καὶ Φωκεῦσιν ἤδη ὅμορος ἡ Βοιωτία ἐστίν· ἄρας οὖν ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς Λευκάδος ἀκόντων Ἀκαρνάνων παρέπλευσεν ἐς Σόλλιον. κοινώσας δὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, ὡς οὐ προςεδέξαντο διὰ τῆς Λευκάδος τὴν οὐ περιτείχισιν, αὐτὸς τῇ λοιπῇ στρατιᾷ, Κεφαλλῆσι καὶ Μεσσηνίοις καὶ Ζακυνθίοις καὶ Ἀθηναίων τριακοσίοις τοῖς ἐπιβάταις

95. *τοῖς ἠπειρώταις ξυμμάχοις*] Acarnanibus, Amphilochis, Locris Ozolis etc. Et *μετὰ τῶν Αἰτωλῶν* est *si Aetoli accesserint*. Mox infinitivus praesentis *ξυστρατεύειν* et aoristi *προςαχθῆναι* infertur, ut 4, 24. eadem tempora post *ἤλπιζον*. Iunctionem particulae *οὐ* cum substantivo *περιτείχισιν* ex h. l. memorat Eustath. ad Hom. Il. 1. p. 111. Rom.

τριακοσίοις τοῖς ἐπιβάταις] Secundum hos numeros Epibatae (classiarii sive Seesoldaten) in singulis triremibus fuere decem. Nam numerus navium, quibus tunc utebantur, triginta fuit. Vid. c. 91. 94. Itaque collatis c. 92. 102. reperimus 400 epibatis impletas fuisse 40 naves, *τετρακοσίοις ὁπλίταις Ἀθηναίων τῶν ἀπὸ τῶν νεῶν*. Ubi (in navibus) *ὁπλῖται* separatim memorantur, hi non ordinarii Epibatae intelligendi sunt, sed milites alicui peculiari rei gerendae destinati: utrum vero Epibatis graviter armati accensendi sint nec ne, non liquido apparet. Graviter armati, ubi separatim memorantur, ex classe Zeugitarum sunt, *ἐκ καταλόγου*; Epibatae plerumque videntur sumti esse ex quarta classe, in qua Thetae censebantur. Arn. Cum his tamen non convenire videtur, quod legitur de his iisdem Epibatis, de quibus praesenti loco agitur, caesis c. 98. *οὗτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ τῆς Ἀθηναίων πόλεως διεφθάρησαν*, quales homines non probabile est Thetas fuisse. Pergit Arn.: „Numerus, qui 6, 43. memoratur septingentorum Epibatarum in centum navibus, quarum sexaginta ut vulgo impletae erant (i. e. naves *ταχεῖαι* erant), et quarum quadraginta milites vehebant (i. e. *στρατιώτιδες* naves erant), difficilis est ad explicandum.“ De differentia *ταχειῶν* et *στρατιωτίδων* triremium v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 300 sq. Pergit Arn.: „Sexaginta illae leviores naves debebant habere sexcentos Epibatas; at centum numerus est neque sexagenario neque quadragenario numero dividuus, ut non facile sit explicare illos septingentos Epibatas descriptos in centum naves.“ Vera videtur ratio Boeckhii Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 301., sumentis, Epibatas non lectos quidem esse ex militibus terrestribus (hoplitis, cetratis, equitibusque), at interdum tamen auctos esse militibus terrestribus. Pergit Arn.: „Numerus quadraginta Epibatarum in una nave, qui memoratur ab Herodoto 6, 15., pertinet ad statum Graecorum rei navalis antiquiorem, quando victoria magis decidebatur per numerum et strenuitatem militum in tabulatis, quam per motiones nautarum (v. Thuc. 1, 49.), et ea ipsa in re Athenienses emendabant rem navalem, quod minuebant numerum epibatarum et confidebant

ϕετέρων νεῶν, αἱ γὰρ πεντεκαίδεκα τῶν Κερκυραίων
ον νῆες, ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλούς. ὡρμᾶτο δὲ ἐξ Οἰ-
ς τῆς Λοκρίδος. οἱ δὲ Ὀζόλαι οὗτοι Λοκροὶ ξύμμαχοι
καὶ ἔδει αὐτοὺς πανστρατιᾷ ἀπαντῆσαι τοῖς Ἀθηναίοις
μεσόγειαν· ὄντες γὰρ ὅμοροι τοῖς Αἰτωλοῖς καὶ ὁμό-
μεγάλη ὠφέλεια ἐδόκουν εἶναι ξυστρατεύοντες μάχης τε
ιᾳ τῆς ἐκείνων καὶ χωρίων. αὐλισάμενος δὲ τῷ στρατῷ 96
Διὸς τοῦ Νεμείου τῷ ἱερῷ, ἐν ᾧ Ἡσίοδος ὁ ποιητὴς
ι ὑπὸ τῶν ταύτῃ ἀποθανεῖν, χρησθὲν αὐτῷ ἐν Νεμέᾳ
παθεῖν, ἅμα τῇ ἕῳ ἄρας ἐπορεύετο ἐς τὴν Αἰτωλίαν.
ρεῖ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτιδανίαν καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύ-
καὶ τῇ τρίτῃ Τείχιον, ἔμενέ τε αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν ἐς
λιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψε· τὴν γὰρ γνώμην εἶχε τἄλλα
ρεψάμενος οὕτως ἐπὶ Ὀφιονέας, εἰ μὴ βούλοιντο ξυγχω-
ἐς Ναύπακτον ἐπαναχωρήσας στρατεῦσαι ὕστερον. τοὺς
τωλοὺς οὐκ ἐλάνθανεν αὕτη ἡ παρασκευὴ οὔτε ὅτε τὸ
ν ἐπεβουλεύετο, ἐπειδή τε ὁ στρατὸς ἐςεβεβλήκει, πολλῇ
ἐπεβοήθουν πάντες, ὥςτε καὶ οἱ ἔσχατοι Ὀφιονέων οἱ
τὸν Μηλιακὸν κόλπον καθήκοντες Βωμιῆς καὶ Καλλιῆς

artificio ac celeritate dirigendarum navium. v. Thuc. 7, 62."
ὴν μεσόγειον vulgo legebatur pro τὴν μεσόγειαν, quod habent
libri. Thucydides nunquam μεσόγειος adiective dicit, sed semper
ια substantive. v. Lobeck. ad Phryn. p. 298.
ι. Νεμείου] Notanda rarior adiectivi Νέμειος forma, quum urbis
ιe certe gentilia Νέμεος et Νεμεαῖος sola agnoscat Steph. Byz.
Haec ipsa diversitas gentilium ad ambiguitatem oraculi contu-
ogitanda est. Ad proxima conf. Proclum Vit. Hesiod. p. 3.
μετὰ τὴν νίκην ἣν αὐτὸν νενικηκέναι φασὶν ἐπὶ τῇ τελευτῇ
άμαντος εἰς Δελφοὺς ἐπορεύθη καὶ ἐδόθη αὐτῷ οὑτοσὶ ὁ χρη-
ei fato destinatum esse in luco Iovis Nemei obire. ὁ δὲ τὴν ἐν
οννήσῳ Νεμέαν φυγὼν ἐν Οἰνόῃ τῆς Λοκρίδος ὑπὸ Ἀμφιφάνους
ανύκτορος τῶν Φηγέως παίδων ἀναιρεῖται καὶ ῥίπτεται εἰς τὴν
σαν, ὡς φθείρας τὴν ἀδελφὴν ἐκείνων Κλυμένην, ἐξ ἧς ἐγεν-
Στησίχορος· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ Οἰνόη Διὸς Νεμείου ἱερόν. Proclus
n dicit pro Oeneone. Ceterum v. Holst. ad Steph. Byz. in Νε-
Fusius causam mortis Hesiodi exponit Plut. Dioclis Conv. vers.
Conv. VII. Sap. c. 19. De participio χρησθέν v. Herm. ad
. 769, 213. Et Crocyleum Eustath. ad Hom. Il. 2. p. 307. insu-
licit, cum oppidum esset. Mox „Thuc. videtur ita incipere, ut
ba πολλῇ χειρὶ ἐπεβοήθουν πάντες non sit additurus. Quibus
ctis οὔτε proprie pro οὐκ ante ἐλάνθανεν ponendum erat."
Porro „καθήκοντες non ita intelligendum est, quasi tribus
am Aetolicae pertinuerint ad ipsum litus sinus Maliensis, sed ta-
ignificat, Bomienses et Callienses non solum occupasse ipsa ca-
vallium a latere Oetae Aetolico (siquidem Strab. 10, 2. §. 5.
fontem Eueni fuisse in terra Bomiensium,) sed etiam pertinuisse
iuga per aliquantum spatii deorsum valles fluviorum, qui versus
Aegaeum cursum habent. Convalles fluviorum, qui ab austro
erchium influunt, apparet partem fuisse ditionis Calliensium,
dmodum Krus. in tabula ponit. Conf. Pausan. 10, 22." Arn.
Od. Muell. ad Tabul. Gr. Septentr. p. 26 sq.

97 ἐβοήθησαν. τῷ δὲ Δημοσθένει τοιόνδε τι οἱ Μεσσήνιοι παρήνουν ὅπερ καὶ τὸ πρῶτον· ἀναδιδάσκοντες αὐτὸν τῶν Αἰτωλῶν ὡς εἴη ῥαδία ἡ αἵρεσις ἰέναι ἐκέλευον ὅτι τάχιστα ἐπὶ τὰς κώμας καὶ μὴ μένειν ἕως ἂν ξύμπαντες ἀθροισθέντες ἀντιτάξωνται, τὴν δ' ἐν ποσὶν ἀεὶ πειρᾶσθαι αἱρεῖν. ὁ δὲ τούτοις τε πεισθεὶς καὶ τῇ τύχῃ ἐλπίσας, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἠναντιοῦτο, τοὺς Λοκροὺς οὐκ ἀναμείνας οὓς αὐτῷ ἔδει προσβοηθῆσαι, ψιλῶν γὰρ ἀκοντιστῶν ἐνδεὴς ἦν μάλιστα, ἐχώρει ἐπὶ Αἰγιτίου, καὶ κατὰ κράτος αἱρεῖ ἐπιών. ὑπέφευγον γὰρ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν λόφων τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως· ἦν γὰρ ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης ὀγδοήκοντα σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Αἰτωλοί, βεβοηθηκότες γὰρ ἤδη ἦσαν ἐπὶ τὸ Αἰγίτιον, προσέβαλλον τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις καταθέοντες ἀπὸ τῶν λόφων ἄλλοι ἄλλοθεν καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ ὅτε μὲν ἐπίοι τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, ὑπεχώρουν, ἀναχωροῦσι δὲ ἐπέκειντο· καὶ ἦν ἐπὶ πολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγωγαί, ἐν οἷς ἀμφοτέροις ἥσσους
98 ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. μέχρι μὲν οὖν οἱ τοξόται εἶχόν τε τὰ βέλη αὐτοῖς καὶ οἷοί τε ἦσαν χρῆσθαι, οἱ δὲ ἀντεῖχον· τοξευόμενοι γὰρ οἱ Αἰτωλοὶ ἄνθρωποι ψιλοὶ ἀνεστέλλοντο· ἐπειδὴ δὲ τοῦ τε τοξάρχου ἀποθανόντος οὗτοι διεσκεδάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐκεκμήκεσαν καὶ ἐπὶ πολὺ τῷ αὐτῷ πόνῳ ξυνεχόμενοι οἵ τε

97. ὅπερ καὶ τὸ πρῶτον] v. cap. 94. Mox Schol. non legit ἐκέλευον, ut patet ex eius explicatione: τῷ δὲ Δημοσθένει τοιόνδε τι παρήνουν οἱ Μεσσήνιοι, ἰέναι αὐτὸν ἐπὶ κώμην ἑκάστην, διδάσκοντες αὐτὸν ὅτι ῥαδία ἐστὶν ἡ αἵρεσις αὐτῶν, πρὶν συστραφῆναι πάντας καὶ ἅμα γενέσθαι. Nec Valla expressit: *Ibi Demosthenem Messenii, tale quiddam quale prius admonendum, faciles esse Aetolos ad debellandum, hortabantur ut quam primum iret ad vicos.* Nolim tamen invitis libris eiicere. „Etenim et durior fit constructio verborum interpositis his: ἀναδιδάσκοντες — αἵρεσις, et Schol. etiam in proximis καὶ μὴ μένειν etc. magis universam sententiam, quam grammaticam singulorum cohaerentiam expendit. Popp. Paulo post de verbis τῇ τύχῃ ἐλπίσας v. Matth. p. 729. e. §. 399.

98. οἱ δὲ ἀντεῖχον] Non posse aliter fieri videtur, quam ut οἱ δέ ad Athenienses referatur; nam si ad sagittarios referretur, tenuissima sententia oriretur. De ὁ δέ in apodosi v. adn. ad 2, 46. Popp. potius μέν quam δέ se exspectasse dicit, posse tamen praesentia verba non male cum Xenophonteis comparari, de quibus Buttm. ad Demosth. Mid. p. 158. disputat. Mox de Toxarcho v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 223. Vol. 2. p. 207.

καὶ αὐτοὶ ἐκεκμήκεσαν] Schol. οὐχ οἱ τοξόται (nam ad hos refertur οὗτοι), ἀλλ' οἱ ὁπλῖται. Mox particulam καί in verbis καὶ ἐπὶ πολύ, quam omnes libri tuentur, deletam voluerat Popp., sed eam nunc ipse tuetur post Kruegerum ad Dionys. p. 274., qui eam docet vim intendendi habere, quemadmodum dicitur καὶ μάλα, καὶ πάλαι, καὶ ἄγαν, καὶ πάνυ, καὶ πολὺ, καὶ τὸ κάρτα et sim. Deinde pro ἐσφερομένους Bekk. coniecit ἐκφερομένους; et τῷ στρατοπέδῳ coniectura Benedicti est pro τῶν στρατοπέδων. Porro τοῖς πεπραγμένοις converte wegen des Geschehenen. v. Matth. p. 728. b.

Αἰτωλοὶ ἐνέκειντο καὶ ἐσηκόντιζον, οὕτω δὴ τραπόμενοι ἔφευγον, καὶ ἐσπίπτοντες ἔς τε χαράδρας ἀνεκβάτους καὶ χωρία ὧν οὐκ ἦσαν ἔμπειροι διεφθείροντο· καὶ γὰρ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῖς τῶν ὁδῶν Χρόμων ὁ Μεσσήνιος ἐτύγχανε τεθνηκώς. οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐσακοντίζοντες πολλοὺς μὲν αὐτοῦ ἐν τῇ τροπῇ κατὰ πόδας αἱροῦντες ἄνθρωποι ποδώκεις καὶ ψιλοὶ διέφθειρον, τοὺς δὲ πλείους τῶν ὁδῶν ἁμαρτάνοντας καὶ ἐς τὴν ὕλην ἐσφερομένους, ὅθεν διέξοδοι οὐκ ἦσαν, πῦρ κομισάμενοι περιεπίμπρασαν· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη τῆς φυγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀθηναίων, μόλις τε ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος, ὅθενπερ καὶ ὡρμήθησαν, οἱ περιγενόμενοι κατέφυγον. ἀπέθανον δὲ τῶν τε ξυμμάχων πολλοὶ καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων ὁπλῖται περὶ εἴκοσι μάλιστα καὶ ἑκατόν, τοσοῦτοι μὲν τὸ πλῆθος καὶ ἡλικία ἡ αὐτή· οὗτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ τῆς Ἀθηναίων πόλεως διεφθάρησαν. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς. τοὺς δὲ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελόμενοι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἀναχωρήσαντες ἐς Ναύπακτον ὕστερον ἐς τὰς Ἀθήνας ταῖς ναυσὶν ἐκομίσθησαν. Δημοσθένης δὲ περὶ Ναύπακτον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμένοις φοβούμενος τοὺς Ἀθηναίους.

99 Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ οἱ περὶ Σικελίαν Ἀθηναῖοι πλεύσαντες ἐς τὴν Λοκρίδα ἐν ἀποβάσει τέ τινι τοὺς προςβοηθήσαντας Λοκρῶν ἐκράτησαν καὶ περιπόλιον αἱροῦσιν ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἄληκι ποταμῷ.

100 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Αἰτωλοὶ προπέμψαντες πρότερον ἔς τε Κόρινθον καὶ ἐς Λακεδαίμονα πρέσβεις Τόλοφόν τε τὸν

99. *περιπόλιον*] Vulgo per literam maiusculam efferebant, quasi nomen proprium esset, at est appellativum, et infr. c. 115. idem *φρούριον* dicitur. v. Polluc. 9, 16. Suid. in *περιπόλους*. Schol. *οὐ χωρίου ὄνομα τὸ περιπόλιον, ἀλλὰ φρουρίου τινός, ἐν ᾧ περίπολοι φρουροῦσιν*. Conf. Thuc. 4, 67. 6, 45. 7, 48., ibique Duk.

100. *προπέμψαντες πρότερον*] sc. ante expeditionem Atheniensium adversus Aetoliam. Nam c. 96. Aetoli dicti sunt hostilia Atheniensium consilia, priusquam effecta essent, comperisse. Inimicitia inter Aetoliam et Naupactum item iam antea c. 94. memorata est et una ex causis, cur Demosthenes expeditionem faceret, haec fuit, ut fidelissimos socios Atheniensium, Naupactios, ab aggressionibus hostium liberaret, qui eo ipso tempore Peloponnesios adibant, ut se in illis evertendis adiuvarent. Arn. Mox *Μενέδατος* hic omnes libri habent, excepto Vat., atque infra c. 109. bis saltem Cl. Ven. Vulgatam *Μενεδαῖος* defendit Valck. ad Herodot. 6, 52. Deinde articulum ante *Σπαρτιᾶται* impugnat Krueg. ad Dionys. p. 294. „Legimus tamen supra c. 25. *Σάλαιθος ὁ Λακεδαιμόνιος*, quod non commode potest significare *notus ille Spartanus.*“ Popp. Porro „apparet ex verbis 4, 38. *αὐτὸς τρίτος ἐφῃρημένος ἄρχειν κατὰ νόμον* plerumque duos duces lectos esse, qui alter alteri sufficiendi succederent post mortem decessoris, quandocumque exercitus Lacedaemoniorum in expeditionem pro-

Ὀφιονέα καὶ Βοριάδην τὸν Εὐρυτᾶνα καὶ Τίσανδρον τὸν Ἀπόδωτον πείθουσιν ὥςτε σφίσι πέμψαι στρατιὰν ἐπὶ Ναύπακτον διὰ τὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγήν. καὶ ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸ φθινόπωρον τρισχιλίους ὁπλίτας τῶν ξυμμάχων. τούτων ἦσαν πεντακόσιοι ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Τραχῖνι πόλεως τότε νεοκτίστου οὔσης· Σπαρτιάτης δ' ἦρχεν Εὐρύλοχος τῆς στρατιᾶς καὶ ξυνηκολούθουν αὐτῷ Μακάριος καὶ Μενεδαῖος οἱ Σπαρτιᾶται.

101 ξυλλεγέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐς Δελφοὺς ἐπεκηρυκεύετο Εὐρύλοχος Λοκροῖς τοῖς Ὀζόλαις· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὁδὸς ἦν ἐς Ναύπακτον, καὶ ἅμα τῶν Ἀθηναίων ἐβούλετο ἀποστῆσαι αὐτούς. ξυνέπρασσον δὲ μάλιστα αὐτῷ τῶν Λοκρῶν Ἀμφισσῆς, διὰ τὸ τῶν Φωκέων ἔχθος δεδιότες· καὶ αὐτοὶ πρῶτον δόντες ὁμήρους καὶ τοὺς ἄλλους ἔπεισαν δοῦναι φοβουμένους τὸν ἐπιόντα στρατόν, πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς Μυονέας, ταύτῃ γὰρ δυςεςβολώτατος ἡ Λοκρίς, ἔπειτα Ἰπνέας καὶ Μεσσαπίους καὶ Τριταιέας καὶ Χαλαίους καὶ Τολοφωνίους καὶ Ἡσσίους καὶ Οἰανθέας. οὗτοι καὶ ξυνεστράτευον πάντες. Ὀλπαῖοι δὲ ὁμήρους μὲν ἔδοσαν, ἠκολούθουν δὲ οὔ· καὶ Ὑαῖοι οὐκ ἔδοσαν ὁμήρους πρὶν αὐτῶν εἷλον κώμην Πόλιν ὄνομα ἔχουσαν.

102 ἐπειδὴ δὲ παρεσκεύαστο πάντα καὶ τοὺς ὁμήρους κατέθετο ἐς Κυτίνιον τὸ Δωρικόν, ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν, καὶ πορευόμενος Οἰνεῶνα αἱρεῖ αὐτῶν καὶ Εὐπάλιον· οὐ γὰρ προςεχώρησαν. γενόμενοι δ' ἐν τῇ Ναυπακτίᾳ, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἅμα ἤδη προςβεβοηθηκότες, ἐδῄουν τὴν γῆν καὶ τὸ προάστειον ἀτείχιστον ὂν εἷλον· ἐπί τε Μολύκρειον ἐλθόντες τὴν Κορινθίων μὲν ἀποικίαν Ἀθηναίων δὲ ὑπήκοον αἱροῦσι. Δημοσθένης δὲ ὁ Ἀθηναῖος, ἔτι γὰρ ἐτύγχανεν ὢν μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτωλίας περὶ Ναύπακτον, προαισθόμενος τοῦ στρατοῦ καὶ δείσας περὶ αὐτῆς, ἐλθὼν πείθει Ἀκαρνᾶνας χαλεπῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀναχώρησιν βοηθῆσαι Ναυπάκτῳ. καὶ πέμπουσι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νεῶν χιλίους ὁπλίτας, οἳ ἐςελθόντες περιεποίησαν τὸ χωρίον· δεινὸν γὰρ ἦν μὴ μεγάλου ὄντος τοῦ τείχους, ὀλίγων δὲ τῶν ἀμυνομένων, οὐκ ἀντίσχωσιν. Εὐρύλοχος δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὡς ᾔσθοντο τὴν στρατιὰν ἐςεληλυθυῖαν καὶ ἀδύνατον ὂν τὴν πόλιν βίᾳ ἑλεῖν, ἀνεχώρησαν οὐκ ἐπὶ Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐς

ficiscebatur. Sic tres nominantur missi, ut praeessent novae coloniae Heracleae 3, 92., idemque numerus bis redit 4, 132. 5, 12., ubi duces Spartani memorantur missi, ut imperium in Chalcidica haberent." Arn.

101. Μυονέας] v. Pausan. 10, 38, 4. De genere communi superlativi δυςεςβολώτατος v. Matth. p. 815. adn.

102. μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτωλίας] pro μετὰ τὰ ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, qui scriptor in mente habuit μετὰ τὴν ἐξ Αἰτωλίας ἀναχώρησιν. Mox Bekk. scriptum volebat δείσας περὶ αὐτῇ, quae est sane consuetior structura. Nec tamen exempla genitivi desunt, ut 7, 75. περὶ τῶν ἐν ἀφανεῖ δεδιότας.

ν Αἰολίδα τὴν νῦν καλουμένην Καλυδῶνα καὶ Πλευρῶνα καὶ τὰ ταύτῃ χωρία καὶ ἐς Πρόσχιον τῆς Αἰτωλίας. οἱ γὰρ μπρακιῶται ἐλθόντες πρὸς αὐτοὺς πείθουσιν ὥςτε μετὰ σφῶν ργει τε τῷ Ἀμφιλοχικῷ καὶ Ἀμφιλοχίᾳ τῇ ἄλλῃ ἐπιχειρῆσαι ι. Ἀκαρνανίᾳ, ἅμα λέγοντες ὅτι ἢν τούτων κρατήσωσι, πᾶν ἠπειρωτικὸν Λακεδαιμονίοις ξύμμαχον καθεστήξει. καὶ ὁ ν Εὐρύλοχος πεισθεὶς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀφεὶς ἡσύχαζε τῷ ρατῷ περὶ τοὺς χώρους τούτους ἕως τοῖς Ἀμπρακιώταις στρατευσαμένοις περὶ τὸ Ἄργος δέοι βοηθεῖν. καὶ τὸ θέρος ελεύτα.

Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος 103 ελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ξυμμάχων καὶ ὅσοι Σικελῶν τὰ κράτος ἀρχόμενοι ὑπὸ Συρακοσίων καὶ ξύμμαχοι ὄντες

Αἰολίδα] Urbem, non, ut Wass. voluit, regionem intelligunt Valck. Theocr. 1, 56. Popp. 1, 2. p. 162. adn. et Casaub. Leott. Theocr. 57 sq. Vol. 2. Reisk., nisi maxime Hesychio: Αἰολικὸν θέαμα, ἡ Καλυδὼν Αἰολὶς ἐκαλεῖτο. Alii Aeolida intelligunt dictam Caly- simul et Pleurona et agros harum urbium, nisi illi Strabone 10, . Contra quod Popp. dixit: „Si Aeolis regio fuit, eam postea Ca- oniam dictam esse cogitari non posse, quum Calydon urbis, non re- nis nomen sit." At facilius Calydon urbem et una urbis agrum nificare existimabitur, quam Aeolida, quod est aperte regionis no- n, urbem significare. Hesychii manco, ut plerumque, loco nihil ef- i paulo post videbimus. Quodsi Aeolida dictam esse unam Calydona iptor dicere voluisset, sic scripsisset: καὶ ἐς Πλευρῶνα καὶ τὰ ταύτῃ ρία etc. Conf. Od. Muell. Orchom. p. 141. Rationi, quam in h. l. licando sequor, aliam Popp. opposuit, volens primum agri Calydonii que Pleuronii potius quam harum ipsarum urbium mentionem iuxta gionem Aeolidem factam esse. Atque Thuc. non solum nominat has bes, sed addit: καὶ ἐς τὰ ταύτῃ χωρία, et singulare est, Popponem olida nunc regionem appellare, quam regionem fuisse paulo superius gavit. Addit, quum urbes Calydon et Pleuron iam Curetum aetate , Strab. l. c.) nominentur, mirum videri, Thucydidem affirmare eam gionem, quae olim Aeolis, bello Peloponnesiaco Calydona et Pleu- na vocatam esse. At hoc Popponis argumentum, si verum esset, eo leret, ut ne Calydona quidem Aeolida vocatam esse (quod tamen ipse pp. verum putat), inde colligi deberet. Denique Popp. locum Xen. Gr. 4, 6, 1. profert, ubi auctor de una Calydone loquens scribat λυδῶνα, ἣ τὸ παλαιὸν Αἰτωλία ἦν, ubi Αἰολίς legi vult. Sane unam lydona Aeolida appellari, non mirum est, quum Pleurone devicta mmuni utriusque urbis agro victrix urbs nomen dedisset. Idemque licare licet de Hesychii loco supra adscripto. Postea rursus hae ur- s suis utraque legibus separatim agere coeperunt: quo facto com- ine nomen exolevit, et suo utraque nomine appellata est. Probabile im, quod Od. Muell. ad tabul. Gr. septentr. p. 27 sq. scribit, ex dua- s aemulis urbibus Pleurone et Calydone hanc proprie sedem Aeolum, am Curetum fuisse, sed his per illos expulsis etiam Pleuronem Aeo- i adnumeratam esse. Bloomf. monet, hanc Aeolida partem fuisse Ae- liae Eueni flexu paene inclusam, et ex Eustathio ad primum vers. m. Catal. Navv. Aeoles hanc regionem vindicasse ut suam, apparere.

103. κατὰ κράτος] mit Gewalt, plerumque mit Waffen-Gewalt. Thuc. 1, 118. ibique Schol. 2, 87. ibique adn. 3, 97. Contrarie po-

ἀποστάντες αὐτοῖς ἀπὸ Συρακοσίων ξυνεπολέμουν, ἐπ' Ἴνησσαν τὸ Σικελικὸν πόλισμα, οὗ τὴν ἀκρόπολιν Συρακόσιοι εἶχον, προςέβαλον· καὶ ὡς οὐκ ἐδύναντο ἑλεῖν, ἀπῄεσαν. ἐν δὲ τῇ ἀναχωρήσει ὑστέροις Ἀθηναίων τοῖς ξυμμάχοις ἀναχωροῦσιν ἐπιτίθενται οἱ ἐκ τοῦ τειχίσματος Συρακόσιοι, καὶ προςπεσόντες τρέπουσί τε μέρος τι τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν νεῶν ὁ Λάχης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Λοκρίδα ἀποβάσεις τινὰς ποιησάμενοι κατὰ τὸν Καικῖνον ποταμὸν τοὺς προςβοηθοῦντας Λοκρῶν μετὰ Προξένου τοῦ Καπάτωνος ὡς τριακοσίους μάχῃ ἐκράτησαν καὶ ὅπλα λαβόντες ἀπεχώρησαν.

104 Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Δῆλον ἐκάθηραν Ἀθηναῖοι κατὰ χρησμὸν δή τινα. ἐκάθηρε μὲν γὰρ καὶ Πεισίστρατος ὁ τύραννος πρότερον αὐτήν, οὐχ ἅπασαν, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐφεωρᾶτο τῆς νήσου· τότε δὲ πᾶσα ἐκαθάρθη τοιῷδε τρόπῳ. θῆκαι ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν Δήλῳ πάσας ἀνεῖλον καὶ τὸ λοιπὸν προεῖπον μήτε ἐναποθνήσκειν ἐν τῇ νήσῳ μήτε ἐντίκτειν, ἀλλ' ἐς τὴν Ῥήνειαν διακομίζεσθαι. ἀπέχει δὲ ἡ Ῥήνεια τῆς Δήλου οὕτως ὀλίγον ὥςτε Πολυκράτης ὁ Σαμίων τύραννος ἰσχύσας τινὰ χρόνον ναυτικῷ καὶ τῶν τε ἄλλων νήσων ἄρξας καὶ τὴν Ῥήνειαν ἑλών, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δηλίῳ ἁλύσει δήσας πρὸς τὴν Δῆλον. καὶ τὴν πεντετηρίδα τότε πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι, τὰ Δήλια. ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ παισὶν ἐθεώρουν ὥςπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγὼν

nitur dolus, vel pactum vel quicunque modus debellandi et imperandi, qui non vi armorum fit. Mox vulgo legebatur ἐπὶ Νῆσσαν. Emendaverunt Cluver. et Bochart. et firmant nonnulli libri Thuc. Conf. Thuc. 6, 94. Urbs postea Aetna appellata est. v. Diod. 11, 76.

104. Δῆλον ἐκάθηραν] In insula Delo Apollini sacra nec parere fas fuit, nec mortuum sepelire. Hinc, quod mortui in insula sepulturae mandati erant, illa Deli κάθαρσις, quam non semel Athenienses procurarunt. v. Diod. 12, 58. Strab. 10. p. 744. Huds. Partu quoque cum alia loca sacra, tum Delum contaminari, veteres credidisse Bloomf. docet ex Arist. Lysistr. 743. Ran. 1080. Mox κατὰ χρησμὸν δή τινα Arn. intelligit *secundum quoddam oraculum, ut profitebantur.* De re v. adn. ad 1, 8. 2, 47. Rhenea Delo distabat quatuor stadiis teste Strab. 10. p. 744. Dein τὰ Δήλια intellige τὴν πεντετηρίδα τῶν Δηλίων. v. Matth. p. 794. 5. De Deliis actis primum post instaurationem dd. 6 et 7 Thargelionis Ol. 88, 3. (426.) v. post Ruhnk. Epist. cr. p. 8. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 217. C. I. Vol. 1. p. 255 sq. Adde C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 11. p. 26. Repetita sunt Ol. 89, 3. (422.) expulsis veteribus insulae incolis. v. Thuc. 5, 1. 8, 108. et Boeckh. Staatsh. ibid. p. 218. Et περικτιόνων quod dicit, intellige incolas Cycladum, de quarum vario apud varios scriptores numero v. Hoeck. Cret. 2. p. 219. Et ἐθεώρουν est sie wallfahrteten. Verbum etiam activum sensum nonnunquam habet. v. Herm. ad Soph. Oed. C. 1085. De Ephesiis v. Locell. ad Xen. Ephes. p. 132. Adde Dionys. A. R. 4, 25. Strab. p. 948.

ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικός, χοροὺς τε ἀνῆγον αἱ πόλεις. δηλοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖςδε, ἅ ἐστιν ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος·

> ἄλλοτε Δήλῳ, Φοῖβε, μάλιστά γε θυμὸν ἐτέρφθης,
> ἔνθα τοι ἑλκεχίτωνες Ἰάονες ἠγερέθονται
> σὺν σφοῖσιν τεκέεσσι γυναιξί τε σὴν ἐς ἀγυιάν·
> ἔνθα σε πυγμαχίῃ καὶ ὀρχηστυῖ καὶ ἀοιδῇ
> μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν καθέσωσιν ἀγῶνα.

ὅτι δὲ καὶ μουσικῆς ἀγὼν ἦν καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων ἐν τοῖςδε αὖ δηλοῖ, ἅ ἐστιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προοιμίου. τὸν γὰρ Δηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς τάδε τὰ ἔπη, ἐν οἷς καὶ ἑαυτοῦ ἐπεμνήσθη·

> ἀλλ' ἄγεθ', ἱλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
> χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι. ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθε

ἐκ προοιμίου] Schol. ἐξ ὕμνου· τοὺς γὰρ ὕμνους προοίμια ἐκάλουν. v. Hemsterh. Anecdd. Vol. 2. p. 111. „At carmina ista non veri hymni, sed eo consilio composita videntur, ut maioribus carminibus decantandis iis praeluderetur. Vid. Fr. A. Wolf. Prolegg. ad Hom. p. CV. Matth. Animadvv. in Hymn. Hom. p. 11 sqq." Popp.

ἄλλοτε — ἀγῶνα] H. Ap. 146 sqq. Herm. Hos versus edidi non quales in exemplaribus Homericis exhibentur vulgo, sed quales in libris scriptis Thuc. leguntur. Idem factum est in versibus paulo inferius a scriptore appositis. Vid. Herm. ad Hom. Hymn. p. 15. 17. Locum Homeri in prosam orationem conversum reddit Aristid. Vol. 2. p. 409. v. Herm. l. l. p. 19.

τοῦ ἐπαίνου] Quum proximi versus vulgo hymnum Homericum non finiant, Ruhnk. hinc argumentum sumsit, quo Thucydidis aetate duos hymnos, quorum alter 178 versus priores complectens Apollinis Delii, alter Delphici laudes persequeretur, nondum in unum coaluisse demonstraret. V. Matth. Animadvv. in Hymn. Hom. p. 15. Popp. Verba τοῦ ἐπαίνου ἐτελεύτα non significant *finem fecit laudis*, *choro Deliaco tributae*, sed *finem fecit hymno in Apollinem*, ut recte intellexit Aristid. Vol. 2. p. 409. διαλεγόμενος (Homerus) ταῖς Δηλιάσι καὶ καταλύων τὸ προοίμιον, Εἴ τις ἔροιθ' ὑμᾶς, φησίν, ὦ κοῦραι etc., ubi Normannus nihil de hac re suspicatus misere se torquet in explicandis verbis καταλύων τὸ προοίμιον. Ruhnk. Epist. crit. p. 91. At Herm. ad v. 173. p. 19. neminem sperat fore, qui verba Thucydidis ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου ἐς τάδε τὰ ἔπη pro Ruhnkenii opinione interpretetur. Etenim sive τοῦ ἐπαίνου iungas cum ἐτελεύτα (conf. 3, 59. τελευτᾶν τοῦ λόγου), sive cum ἐς τάδε τὰ ἔπη, utrumque recte fiet. Hoc tamen dubium videri possit, utrum ἔπαινος sit laus Deliarum, an Apollinis. Praefero prius, quia Deus vix potest dici ἐπαινεῖσθαι. Quod autem Aristides καταλύων τὸ προοίμιον scripsit, intelligens laudes Apollinis, respondendum esse puto, quod Herm. Ruhnkenium de alia re impugnans (quippe defendens v. 173. ed. suae contra Ruhnkenii suspiciones), respondit, Aristidem ex solo Thucydide hunc hymnum cognitum habuisse videri.

ἀλλ' ἄγεθ'] H. Ap. 165 sqq. Herm. Mox de verbis τοὺς χοροὺς ἔπεμπεν „v. Xen. M. S. 3, 3, 12. ibique Ern. et Schn." Popp. Et μεθ' ἱερῶν etc. intellige ἔχοντας τὰ ἱερεῖα καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν, ut est ap. Plut. V. Nic. c. 3., ut adn. Arn. Denique τότε refer ad Ol. 88, 3. (426.)

μνήσασθ', ὁππότε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ἐνθάδ' ἀνείρηται ταλαπείριος ἄλλος ἐπελθών,
Ὦ κοῦραι, τίς δ' ὔμμιν ἀνὴρ ἥδιστος ἀοιδῶν
ἐνθάδε πωλεῖται καὶ τέῳ τέρπεσθε μάλιστα;
ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθ' εὐφήμως,
Τυφλὸς ἀνήρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἐνὶ παιπαλοέσσῃ.

τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος καὶ ἑορτὴ ἐν τῇ Δήλῳ· ὕστερον δὲ τοὺς μὲν χοροὺς οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ἱερῶν ἔπεμπον, τὰ δὲ περὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ πλεῖστα κατελύθη ὑπὸ ξυμφορῶν, ὡς εἰκός, πρὶν δή οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν καὶ ἱπποδρομίας, ὃ πρότερον οὐκ ἦν.

105 *Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Ἀμπρακιῶται ὥςπερ ὑποσχόμενοι Εὐρυλόχῳ τὴν στρατιὰν κατέσχον, ἐκστρατεύονται ἐπὶ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν τριςχιλίοις ὁπλίταις, καὶ ἐςβαλόντες ἐς τὴν Ἀργείαν καταλαμβάνουσιν Ὄλπας, τεῖχος ἐπὶ λόφου ἰσχυρὸν πρὸς τῇ θαλάσσῃ, ὅ ποτε Ἀκαρνᾶνες τειχισάμενοι κοινῷ δικαστηρίῳ ἐχρῶντο· ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς Ἀργείων πόλεως ἐπιθαλασσίας οὔσης πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες οἱ μὲν ἐς Ἄργος ξυνεβοήθουν, οἱ δὲ τῆς Ἀμφιλοχίας ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ὃ Κρῆναι καλεῖται, φυλάσσοντες τοὺς μετὰ Εὐρυλόχου Πελοποννησίους μὴ λάθωσι πρὸς τοὺς Ἀμπρακιώτας διελθόντες, ἐστρατοπεδεύσαντο. πέμπουσι δὲ καὶ ἐπὶ Δημοσθένην τὸν ἐς τὴν Αἰτωλίαν Ἀθηναίων στρατηγήσαντα, ὅπως σφίσιν ἡγεμὼν γίγνηται, καὶ ἐπὶ τὰς εἴκοσι ναῦς Ἀθηναίων αἳ ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον οὖσαι, ὧν ἦρχεν Ἀριστοτέλης τε ὁ Τιμοκράτους καὶ Ἱεροφῶν ὁ Ἀντιμνήστου. ἀπέστειλαν δὲ καὶ ἄγγελον οἱ περὶ τὰς Ὄλπας Ἀμπρακιῶται ἐς τὴν πόλιν κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν πανδημεί, δεδιότες μὴ οἱ μετ' Εὐρυλόχου οὐ δύνωνται διελθεῖν τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ σφίσιν ἢ μονωθεῖσιν ἡ μάχη γένηται ἢ ἀναχωρεῖν βουλομένοις οὐκ ᾖ ἀσφαλές.*

106 *οἱ μὲν οὖν μετ' Εὐρυλόχου Πελοποννήσιοι ὡς ᾔσθοντο τοὺς ἐν Ὄλπαις Ἀμπρακιώτας ἥκοντας, ἄραντες ἐκ τοῦ Προσχίου ἐβοήθουν κατὰ τάχος, καὶ διαβάντες τὸν Ἀχελῷον ἐχώ-*

105. *ὥςπερ ὑποσχόμενοι — κατέσχον*] i. e. ***quemadmodum polliciti Eurylocho exercitum eius detinuerant.*** Huds. vid. c. 92. De *κοινῷ δικαστηρίῳ* v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 116, 29., qui putat iudicium fuisse dirimendis litibus, quae cum accolis septentrionalibus intercederent Acarnanibus. Mox *ἐς τὴν πόλιν* intellige Ambraciam.

δεδιότας] Schol. *μήποτε ἄρα οἱ ἐν τῇ πόλει τῇ Ἀμπρακίᾳ Ἀμπρακιῶται οὐ δυνηθῶσι διελθεῖν τοὺς ἐν ταῖς Κρήναις Ἀκαρνᾶνας φυλάττοντας καὶ τοὺς μετ' Εὐρυλόχου Πελοποννησίους.* Imo *μὴ οἱ μετ' Εὐρυλόχου οὐ δυνηθῶσι διελθεῖν τοὺς ἐν Κρήναις Ἀκαρνᾶνας.* Nam Crenas necesse est sitas fuisse ab oriente et austro Argorum, unde Eurylochus advenire debebat. At Ambracia sita erat ab septentrionibus Argorum, ubi nihil ab Acarnanibus Eurylocho certe impedimenti erat.

106. *τοὺς ἐν Ὄλπαις — ἥκοντας*] i. e. *τοὺς ἐν Ὄλπαις εἰς Ὄλπας ἥκοντας*, ea vis perfecti est, quasi dicas in Olpae angekommen.

ρουν δι' Ἀκαρνανίας οὔσης ἐρήμου διὰ τὴν ἐς Ἄργος βοήθειαν, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχοντες τὴν Στρατίων πόλιν καὶ τὴν φρουρὰν αὐτῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν ἄλλην Ἀκαρνανίαν. καὶ διελθόντες τὴν Στρατίων γῆν ἐχώρουν διὰ τῆς Φυτίας καὶ αὖθις Μεδεῶνος παρ' ἔσχατα, ἔπειτα διὰ Λιμναίας· καὶ ἐπέβησαν τῆς Ἀγραίων, οὐκέτι Ἀκαρνανίας, φιλίας δὲ σφίσι. λαβόμενοι δὲ τοῦ Θυάμου ὄρους, ὅ ἐστιν ἀγροῖκον, ἐχώρουν δι' αὐτοῦ καὶ κατέβησαν ἐς τὴν Ἀργείαν νυκτὸς ἤδη, καὶ διεξελθόντες μεταξὺ τῆς τε Ἀργείων πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ Κρήναις Ἀκαρνάνων φυλακῆς ἔλαθον καὶ προςέμιξαν τοῖς ἐν Ὄλπαις Ἀμπρακιώταις. γενόμενοι δὲ ἀθρόοι 107 ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καθίζουσιν ἐπὶ τὴν Μητρόπολιν καλουμένην καὶ

διὰ τῆς Φυτίας] Boeckh. C. I. Vol. 2. p. 1. scribi vult διὰ τῆς Φοιτίας ex inscriptione Gr., in qua est Φιλοξένου τοῦ Ἡρακλείτου Φοιτιᾶνος (ut Ἀκαρνᾶνος, pro Φοιτιέως). Mox Od. Muell. ad tabul. Gr. septentr. p. 26. legi vult ὅ ἐστιν Ἀγραϊκόν, at Bloomf. monuit locutionis similis 2, 98. init. διὰ Κερκίνης, ἐρήμου ὄρους. Palmerii coniectura 2, 80. legentis καὶ διὰ τῆς Ἀγραίας ἰόντες praesenti loco non firmatur, nam Cnemus illo loco narratur a septentrionibus inde proficisci, quem Limnaeam petiturum necesse erat per terram Argivorum Amphilochorum transire, quo fit, ut vulgata διὰ τῆς Ἀργείας recte habeat. At Eurylochus appropinquat ab austro inde profectus, quem necesse erat Argos petentem per Agraeam transire, siquidem ex praesenti loco certum est, terram Agraeorum inter orientem solem et austrum ab Amphilochis spectasse, imo ad austrum simul et orientem. Dubium videri possit, num Agraea etiam inter orientem atque septentriones ab Amphilochis spectaverit, quod tamen Popp., qui Dolopes habitare facit inter Ambraciotas et Agraeos, et Agraeos inter Dolopes et Amphilochos, recte colligere videtur ex 2, 102., ubi Achelous ex Pindo fluere dicitur, et hoc ordine inde ab septentrionibus ad occasum hibernum terras peragrare: διὰ Δολοπίας, καὶ Ἀγραίων, καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου. Hanc partem situs terrae Agraeae Od. Muell. in tabula Gr. septentr. omisit. Rursus quod Popp. scribit, Eurylochum, quum ab Aetolia Limnaeam pervenisset, per situm locorum potuisse quidem statim regionem Argivorum intrare, sed quo Acarnanes, qui Crenis eum exspectabant, evitaret, ad dextram conversum esse, et longiori quidem, sed tutiori itinere per Agraeos in Amphilochiam irrupisse; erroris arguitur per scriptorem clare dicentem, Eurylochum μεταξὺ τῆς τε Ἀργείων πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ Κρήναις Ἀκαρνάνων φυλακῆς clam Acarnanibus Argos penetrasse, et Olpas devenisse. Dixerit aliquis, Crenas paulo remotius Argis orientem versus sitas fuisse; at dixerit improbabiliter, neque enim cogitare licet, scriptorem omissurum fuisse referre, Eurylochum ab via, quam ingressus erat, eaque, ut videtur, teri solita, et a Limnaea ad dextram conversum esse, et ab consilio Acarnanum alienum fuisset, locum remotiorem legere observando hostium transitui, qui inter se et Argos via communi per has terras ducente exspectari debebat. Unde simul sequitur, Thyamum montem non longe ab Argis ad dextram situm fuisse, sed ad eandem viam, quae per Limnaeam procurrebat, ubi in tabula Od. Muelleri positus est. „Thyamus nunc appellatur Spartanoros (Pouquev. 3, 148.) et continuatio est montis, qui dicitur Macrinoros." Krus. Hellad. 2, 2. p. 302.

107. Μητρόπολιν] Olpis proximam et earum fortassis adeo partem aliquam. Popp. Mox aliquot libri Δημοσθένη, vulgo Δημοσθένην.

στρατόπεδον ἐποιήσαντο. Ἀθηναῖοι δὲ ταῖς εἴκοσι ναυσὶν οὐ πολλῷ ὕστερον παραγίγνονται ἐς τὸν Ἀμπρακικὸν κόλπον βοηθοῦντες τοῖς Ἀργείοις, καὶ Δημοσθένης Μεσσηνίων μὲν ἔχων διακοσίους ὁπλίτας, ἑξήκοντα δὲ τοξότας Ἀθηναίων. καὶ αἱ μὲν νῆες περὶ τὰς Ὄλπας τὸν λόφον ἐκ θαλάσσης ἐφώρμουν· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφιλόχων ὀλίγοι, οἱ γὰρ πλείους ὑπὸ Ἀμπρακιωτῶν βίᾳ κατείχοντο, ἐς τὸ Ἄργος ἤδη ξυνεληλυθότες παρεσκευάζοντο ὡς μαχούμενοι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντὸς ξυμμαχικοῦ αἱροῦνται Δημοσθένη μετὰ τῶν σφετέρων στρατηγῶν. ὁ δὲ προςαγαγὼν ἐγγὺς τῆς Ὄλπης ἐστρατοπεδεύσατο· χαράδρα δ᾽ αὐτοὺς μεγάλη διεῖργε. καὶ ἡμέρας μὲν πέντε ἡσύχαζον, τῇ δ᾽ ἕκτῃ ἐτάσσοντο ἀμφότεροι ὡς ἐς μάχην. καὶ, μεῖζον γὰρ ἐγένετο καὶ περιέσχε τὸ τῶν Πελοποννησίων στρατόπεδον, ὁ δὲ Δημοσθένης δείσας μὴ κυκλωθῇ λοχίζει ἐς ὁδόν τινα κοίλην καὶ λοχμώδη ὁπλίτας καὶ ψιλοὺς ξυναμφοτέρους ἐς τετρακοσίους, ὅπως κατὰ τὸ ὑπερέχον τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυνόδῳ αὐτῇ ἐξαναστάντες οὗτοι κατὰ νώτου γίγνωνται. ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις, ᾖεσαν ἐς χεῖρας, Δημοσθένης μὲν τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων μετὰ Μεσσηνίων καὶ Ἀθηναίων ὀλίγων· τὸ δὲ ἄλλο Ἀκαρνᾶνες ὡς ἕκαστοι τεταγμένοι ἐπεῖχον καὶ Ἀμφιλόχων οἱ παρόντες ἀκοντισταί· Πελοποννήσιοι δὲ καὶ Ἀμπρακιῶται ἀναμὶξ τεταγμένοι πλὴν Μαντινέων· οὗτοι δὲ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μᾶλλον καὶ οὐ τὸ κέρας ἄκρον ἔχοντες ἀθρόοι ἦσαν, ἀλλ᾽ Εὐρύλοχος ἔσχατον εἶχε τὸ εὐώνυμον καὶ οἱ μετ᾽
108 *αὐτοῦ, κατὰ Μεσσηνίους καὶ Δημοσθένην. ὡς δ᾽ ἐν χερσὶν*

„Utrum accusativi talium nominum apud Atticos rectius in *ην* an in *η* flectantur, acriter disceptant viri docti. *Η* post Brunckium praetulit Elmsl. ad Eurip. Suppl. 928. et al. Conf. quos appellat Matth. §. 91. 1. p. 195. At v. etiam Moer. p. 134. Brem. ad Demosth. 1. adv. Aphob. p. 818, 15. Reisk. Dind. praef. ad Demosth. p. VII. Blum. ad Lycurg. Leocr. 30, 13. Thuc. utraque flexione usus est, multo saepius tamen *ην* posuit.“ Popp. Adde Krueg. ad Dionys. p. 289 sq.

καὶ — ὁ δὲ Δημοσθένης δείσας] *Δέ* eiiciunt haud pauci libri, ea particula tamen post parentheses sic infertur, ut simillimo loco 4, 132. *καὶ ἐτύγχανε γὰρ τότε Ἰσχαγόρας — μέλλων — πορεύσειν ὡς Βρασίδαν. ὁ δὲ Περδίκκας — διεκώλυσε τὸ στράτευμα.* 8, 29. *Ἑρμοκράτους δὲ ἀντειπόντος — ὁ γὰρ Θηραμένης — μαλακὸς ἦν περὶ τοῦ μισθοῦ — ὅμως δὲ* etc. 8, 79. *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι — ὑπεχώρησαν ἐς τὴν Σάμον — καὶ ἅμα, προῄσθοντο γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῆς Μιλήτου ναυμαχήσοντας, προςεδέχοντο δὲ καὶ τὸν Στρομβιχίδην.* Sicut *δέ*, ita *ἀλλά*, *καί* post parentheses infertur, ut eodem loco: *οἱ δ᾽ Ἀθηναῖοι — ναυσὶν — αἳ ἔτυχον ἐν Γλαύκῃ — ὁρμοῦσαι — διέχει δὲ ὀλίγον ταύτῃ ἡ Σάμος τῆς ἠπείρου — καὶ ὡς εἶδον* etc. Quibus particulis *ἀλλὰ, δὲ, καὶ* etc. sic usurpatis quodammodo parentheses continuantur. v. adn. ad 1, 72. Dein ad *Πελοποννήσιοι δὲ τεταγμένοι* supple *ἦσαν*.

οἱ μετ᾽ αὐτοῦ] *Τίνας δὲ λέγει τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ; τοὺς Πελοποννησίους; ἀλλ᾽ οὗτοί γε ἀναμὶξ ἦσαν τεταγμένοι τοῖς Ἀμπρακιώταις πανταχῇ ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες. ἀλλά τινας, ὡς ἔοικεν, αὐτῶν περὶ τὸ ἄκρον εἶχεν Εὐρύλοχος.* Dukas.

δη ὄντες περιέσχον τῷ κέρα οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκυκλοῦντο ὸ δεξιὸν τῶν ἐναντίων, οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας Ἀκαρνᾶνες ἐπιγενόενοι αὐτοῖς κατὰ νώτου προςπίπτουσί τε καὶ τρέπουσιν ὥςτε ήτε ἐς ἀλκὴν ὑπομεῖναι φοβηθέντας τε ἐς φυγὴν καὶ τὸ πλέον οῦ στρατεύματος καταστῆσαι· ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸ κατ' Εὐρύοχον καὶ ὃ κράτιστον ἦν διαφθειρόμενον, πολλῷ μᾶλλον ἐφοοῦντο. καὶ οἱ Μεσσήνιοι ὄντες ταύτῃ μετὰ τοῦ Δημοσθένους ὸ πολὺ τοῦ ἔργου ἐξῆλθον. οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ κατὰ ὸ δεξιὸν κέρας ἐνίκων τὸ καθ' ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸ Ἄργος πεδίωξαν· καὶ γὰρ μαχιμώτατοι τῶν περὶ ἐκεῖνα τὰ χωρία υγχάνουσιν ὄντες. ἐπαναχωροῦντες δὲ ὡς ἑώρων τὸ πλέον νενικημένον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀκαρνᾶνες σφίσι προςέκειντο, χαλεῶς διεσώζοντο ἐς τὰς Ὄλπας, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον αὐτῶν, τάκτως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ προςπίπτοντες πλὴν Μαντινέων· ὗτοι δὲ μάλιστα ξυντεταγμένοι παντὸς τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρηαν. καὶ ἡ μὲν μάχη ἐτελεύτα ἕως ὀψέ.

Μενεδαῖος δὲ τῇ ὑστεραίᾳ Εὐρυλόχου τεθνεῶτος καὶ 109 Μακαρίου αὐτὸς παρειληφὼς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπορῶν μεγάλης σσης γεγενημένης ὅτῳ τρόπῳ ἢ μένων πολιορκήσεται ἔκ τε ῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ταῖς Ἀττικαῖς ναυσὶν ἀποκεκλῃμένος, ἢ αὶ ἀναχωρῶν διασωθήσεται, προςφέρει λόγον περὶ σπονδῶν αὶ ἀναχωρήσεως Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνάνων στρατηγοῖς, αὶ περὶ νεκρῶν ἅμα ἀναιρέσεως. οἱ δὲ νεκροὺς μὲν ἀπέδοσαν αὶ τροπαῖον αὐτοὶ ἔστησαν καὶ τοὺς ἑαυτῶν τριακοσίους μάιστα ἀποθανόντας ἀνείλοντο· ἀναχώρησιν δὲ ἐκ μὲν τοῦ προανοῦς οὐκ ἐσπείσαντο ἅπασι, κρύφα δὲ Δημοσθένης μετὰ ῶν ξυστρατήγων Ἀκαρνάνων σπένδονται Μαντινεῦσι καὶ Μενεαΐῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι τῶν Πελοποννησίων καὶ ὅσοι

108. προςπίπτοντες] i. e. *fuga contendentes*. Mox alii libri ἐτεύτα ἐς ὀψέ, alii cum Thoma M. p. 668. et Phavorino (in ὀψέ) ἐτ. ς ὀψέ, alii ἕως et ἐς sive εἰς iunctum habent. Bened. post Dukerum ὀψέ praetulit, quem secuti sunt etiam Popp. et Doederl. in Philol. eitr. aus d. Schw. Vol. 1. p. 308., qui negavit Graece dici τελευτᾶν ς ὀψέ, quum quamvis recte continuatum aliquid esse usque ad aliod tempus dicamus, *finitum esse usque ad hoc tempus* dicere nequeaus. „At ἕως ὀψέ hoc modo intelligendum est: παρέτεινεν ἕως ὀψέ ὀψέ ἐτελεύτα, eaque constructio mihi exquisitior videtur, quam ut rariis tribui possit.“ Lob. ad Phryn. p. 47. adn. Aptissime confer- r 1, 71. μέχρι τοῦδε ὡρίσθω ὑμῶν ἡ βραδυτής. Dukeri haec explitio est, ἐς ὀψέ rursus dicere Thucydidem 8, 23. ἀναγαγόμενος ἐς ψέ, idque hic non reiiciendum videri propter verbum ἐτελεύτα, quod epissime cum praep. ἐς iungatur, velut 1, 51. 3, 78., quo tamen dicta Lobeckio non infirmantur.

109. σπένδονται] E. σπένδεται. Plurali usus est, quia Demohenes μετὰ τῶν ξυστρατήγων idem est, quod *Demosthenes et collegae*; sequentibus Demosthenem solum in mente habens βουλόμενος et ήζων scripsit. Vid. Matth. p. 603. adn. Mox ὥςπερ ὑπῆρχε idem t atque ὡς ἦν αὐτοῖς δυνατόν, ὡς ἐκ τῶν παρόντων δυνατὸν ἦν.

αὐτῶν ἦσαν ἀξιολογώτατοι ἀποχωρεῖν κατὰ τάχος, βουλόμενος ψιλῶσαι τοὺς Ἀμπρακιώτας τε καὶ τὸν μισθοφόρον ὄχλον τὸν ξενικόν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμονίους καὶ Πελοποννησίους διαβαλεῖν ἐς τοὺς ἐκείνῃ χρήζων Ἕλληνας ὡς καταπροδόντες τὸ ἑαυτῶν προὐργιαίτερον ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν τούς τε νεκροὺς ἀνείλοντο καὶ διὰ τάχους ἔθαπτον, ὥςπερ ὑπῆρχε, καὶ τὴν ἀποχώρησιν κρύφα οἷς ἐδέδοτο ἐπεβούλευον. 110 τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἀγγέλλεται τοὺς Ἀμπρακιώτας τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκ τῶν Ὀλπῶν ἀγγελίαν ἐπιβοηθεῖν διὰ τῶν Ἀμφιλόχων, βουλομένους τοῖς ἐν Ὄλπαις ξυμμῖξαι, εἰδότας οὐδὲν τῶν γεγενημένων. καὶ πέμπει εὐθὺς τοῦ στρατοῦ μέρος τι τὰς ὁδοὺς προλοχιοῦντας καὶ τὰ καρτερὰ προκαταληψομένους, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ ἅμα παρεσκευάζετο βοηθεῖν ἐπ' αὐτούς. 111 ἐν τούτῳ δ' οἱ Μαντινῆς καὶ οἷς ἔσπειστο πρόφασιν ἐπὶ λαχανισμὸν καὶ φρυγάνων ξυλλογὴν ἐξελθόντες ὑπαπῄεσαν κατ' ὀλίγους, ἅμα ξυλλέγοντες ἐφ' ἃ ἐξῆλθον δῆθεν· προκεχωρηκότες δὲ ἤδη ἄποθεν τῆς Ὄλπης θᾶσσον ἀπεχώρουν. οἱ δ' Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι μὲν ἐτύγχανον οὕτως ἀθρόοι

καὶ τὴν ὑποχώρησιν] Schol. *καὶ οἷς σπεισάμενος Δημοσθένης Μαντινεῦσι καὶ Μενεδαίῳ συνεχώρησεν ἀναχωρῆσαι, οὗτοι κρύφα ἐβουλεύοντο ἀναχωρεῖν, ἵνα μήτε οἱ Ἀκαρνᾶνες κωλύσωσιν αὐτούς* (*οὐ γὰρ ἐσπείσαντο*), *μήτε οἱ Ἀμπρακιῶται μένειν ἀναγκάσωσι.*

110. *κατὰ τὴν πρώτην — ἀγγελίαν*] v. cap. 105. De verbis *παρεσκευάζετο βοηθεῖν* v. Matth. p. 1036.

111. *καὶ οἱ ἄλλοι*] i. e. mercenarii v. c. 109. Mox verba *οὕτως ἀθρόοι* etc. ita intellige: *qui sic* (per *πρόφασιν τοῦ λαχανισμοῦ καὶ τῆς φρυγάνων ξυλλογῆς*, qua reliqui, quibuscum pactio inita erat, utebantur), *una magno numero* (*ἀθρόοι*) *exierant*, nescii tamen, reliquos illo praetexto usos Olpias abire velle, secundum pactionem. Recte igitur H. Muell.: die andern, die so zufällig in Haufen mit ausgezogen waren, neque hili refert, utrum vulgatam serves, an cum C. Laur. et Mosqu. legas *ξυνεξελθόντες*. Conf. infr. c. 113. *ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν ὑποσπόνδων ξυνεξῄεσαν ἄσπονδοι* hi ipsi Ambraciotae, de quibus hic agitur. At Popp., „haec ratio, ait, ideo displicet, quod Ambraciotae profecti Olpis esse demum postea verbis *ὥρμησαν καὶ αὐτοί* narrantur.“ Num poterant aliter, quam prinsquam reliquos, quibuscum pactum initum erat, *ἔγνωσαν ἀπιόντας*? Videlicet ipsi *ξυνεξῆλθον*, non ut aufugerent, sed ut olera et sarmenta colligerent, quod reliquos quoque facere velle persuasum habebant, donec verum eorum consilium cognoverunt. Porro *ἀποκαταλαβεῖν* est um sie einzuholen, ihnen nachzukommen, nam de retinendis reliquis cogitare non poterant, postquam consilium eorum cognoverunt. Deinde post alios verba *ἠκόντισέ τις* explicandi conatus Schol. addit: *ἴσως δὲ οὐκ ἀδυνατόν ἐστιν, ἕνα πλείω ἀκόντια ἔχοντα πλείους ἀκοντίσαι τῶν στρατηγῶν· δυνατὸν δὲ τὸ ἠκόντισέ τις καὶ ἐπὶ πλήθους λαμβάνεσθαι* (propter *ἀοριστίαν* pronominis *τις*), *οἷον καὶ ἄλλος καὶ ἄλλος ἠκόντισεν.* Ita Homer. saepissime: *ὧδε δέ τις εἴπεσκεν*, so sprach Mancher. Atque hic convertas: einer und der andere schoss. Arn. confert Herodot. 3, 140. *ἀναβέβηκε δ' ἤ τις ἢ οὐδείς* et Xen. Anab. 1, 8, 20. *τοξευθῆναί τις ἐλέγετο.* Bloomf. addit Herodot. 9, 18. *καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καὶ κού τις καὶ ἀπῆκε.* Denique de *διακοσίους τινάς* v. Matth. p. 911. 4.

ξυνελθόντες ὡς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἔθεον δρόμῳ, ἐπικαταλαβεῖν βουλόμενοι. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως, καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπεδίωκον· καί τινας αὐτῶν τῶν στρατηγῶν κωλύοντας καὶ φάσκοντας ἐσπεῖσθαι αὐτοῖς ἠκόντισέ τις, νομίσας καταπροδίδοσθαι σφᾶς· ἔπειτα μέντοι τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀφίεσαν, τοὺς δ' Ἀμπρακιώτας ἔκτεινον. καὶ ἦν πολλὴ ἔρις καὶ ἄγνοια εἴτε Ἀμπρακιώτης τίς ἐστιν εἴτε Πελοποννήσιος. καὶ ἐς διακοσίους μέν τινας αὐτῶν ἀπέκτειναν· οἱ δ' ἄλλοι διέφυγον ἐς τὴν Ἀγραΐδα ὅμορον οὖσαν, καὶ Σαλύνθιος αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀγραίων φίλος ὢν ὑπεδέξατο.

Οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Ἀμπρακιῶται ἀφικνοῦνται ἐπ' Ἰδομένην. 112 ἐστὸν δὲ δύο λόφω ἡ Ἰδομένη ὑψηλώ· τούτοιν τὸν μὲν μείζω νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν προκαταλαβόντες, τὸν δ' ἐλάσσω ἔτυχον οἱ Ἀμπρακιῶται προαναβάντες, καὶ ηὐλίσαντο. ὁ δὲ Δημοσθένης δειπνήσας ἐχώρει, καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἀπὸ ἑσπέρας εὐθύς, αὐτὸς μὲν τὸ ἥμισυ ἔχων ἐπὶ τῆς ἐσβολῆς, τὸ δ' ἄλλο διὰ τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὀρῶν. καὶ ἅμα ὄρθρῳ ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς καὶ οὐ προῃσθημένοις τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νομίσασι τοὺς ἑαυτῶν εἶναι· καὶ γὰρ τοὺς Μεσσηνίους πρώτους ἐπίτηδες ὁ Δημοσθένης προὔταξε, καὶ προσαγορεύειν ἐκέλευε, Δωρίδα τε γλῶσσαν ἱέντας καὶ τοῖς προφύλαξι πίστιν παρεχομένους, ἅμα δὲ καὶ οὐ καθορωμένους τῇ ὄψει νυκτὸς ἔτι οὔσης. ὡς οὖν ἐπέπεσε τῷ στρατεύματι αὐτῶν, τρέπουσι, καὶ

112. *ἐστόν — Ἰδομένη*] Verbum adstructum est praedicato. v. Matth. p. 606. §. 305. Et *ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν* est *clam hostibus itinere facto prius occupaverant* etc. Deinde *ἐπὶ τῆς ἐσβολῆς* est *in aditu in montana*, ubi via inde ab Olpis litus legens, deinde a planis prope mare patentibus recedens intra montes se insinuat; convertas igitur *ad transitum* sive *spatium duobus illis tumulis* (Idomenae) *interiectum*. Conf. 4, 127. *καὶ τὴν ἐσβολήν, ἣ ἐστι μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀῤῥίβαιον, φθάσαντες προκατέλαβον.* „Hac via, ait Arn., utpote brevissima, ipse Demosthenes agmen ducebat, dum alterum agmen per viam super colles ductum terga hostium appetit, ut hostes a fuga intercluderet. Mox ad *ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς* Krueg. ad Dionys. p. 302. supplet *οὖσι*. De variante tempore in *προὔταξε* et *ἐκέλευε* v. Matth. §. 505. II. De locutione *γλῶσσαν ἱέντας* conf. Herodot. 1, 57. 6, 29. Plut. V. Sol. 15. Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 39. De re v. Od. Muell. Dor. 1. p. 190 sq. Et *παρεχομένους* est *fiduciam facientes*, ut 4, 87. 7, 67. Et *τῇ ὄψει* convertes *quod eorum facies cerni non posset.*

νυκτὸς ἔτι οὔσης] Paulo ante *ἅμα ὄρθρῳ ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις*. Est ergo *ὄρθρος*, quum nondum cerni potest et adhuc nox est i. e. tempus, quod praecedit auroram, quo quis adhuc lucerna uti potest. Ita veteres. Recentiores, ut auctor est Phrynichus, *ὄρθρον* dixerunt, quae antiquis erat *ἕως*, *aurora*. Et hanc significationem vo-

τοὺς μὲν πολλοὺς αὐτοῦ διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰ ὄρη ἐς φυγὴν ὥρμησαν. προκατειλημμένων δὲ τῶν ὁδῶν, καὶ ἅμα τῶν μὲν Ἀμφιλόχων ἐμπείρων ὄντων τῆς ἑαυτῶν γῆς καὶ ψιλῶν πρὸς ὁπλίτας, τῶν δὲ ἀπείρων καὶ ἀνεπιστημόνων ὅπη τράπωνται, ἐςπίπτοντες ἔς τε χαράδρας καὶ τὰς προλελοχισμένας ἐνέδρας διεφθείροντο.. καὶ ἐς πᾶσαν ἰδέαν χωρήσαντες τῆς φυγῆς ἐτράποντό τινες καὶ ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πολὺ ἀπέχουσαν, καὶ ὡς εἶδον τὰς Ἀττικὰς ναῦς παραπλεούσας ἅμα τοῦ ἔργου τῇ ξυντυχίᾳ, προςένευσαν, ἡγησάμενοι ἐν τῷ αὐτίκα φόβῳ κρεῖσσον εἶναι σφίσιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, εἰ δεῖ, διαφθαρῆναι ἢ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἐχθίστων Ἀμφιλόχων. οἱ μὲν οὖν Ἀμπρακιῶται τοιούτῳ τρόπῳ κακωθέντες ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώθησαν ἐς τὴν πόλιν· Ἀκαρνᾶνες δὲ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς καὶ τροπαῖα στήσαντες ἀπεχώρησαν ἐς Ἄργος.

113 καὶ αὐτοῖς τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθε κῆρυξ ἀπὸ τῶν ἐς Ἀγραίους καταφυγόντων ἐκ τῆς Ὄλπης Ἀμπρακιωτῶν ἀναίρεσιν αἰτήσων τῶν νεκρῶν οὓς ἀπέκτειναν ὕστερον τῆς πρώτης μάχης, ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν ὑποσπόνδων ξυνεξῄεσαν ἄσπονδοι. ἰδὼν δ' ὁ κῆρυξ τὰ ὅπλα τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀμπρακιωτῶν ἐθαύμαζε τὸ πλῆθος· οὐ γὰρ ᾔδει τὸ πάθος, ἀλλ' ᾤετο τῶν μετὰ σφῶν εἶναι. καί τις αὐτὸν ἤρετο ὅ,τι θαυμάζοι καὶ ὁπόσοι αὐτῶν τεθνᾶσιν, οἰόμενος αὖ ὁ ἐρωτῶν εἶναι τὸν κήρυκα ἀπὸ τῶν ἐν Ἰδομέναις. ὁ δ' ἔφη διακοσίους μάλιστα. ὑπολαβὼν δ' ὁ ἐρωτῶν εἶπεν, Οὔκουν τὰ ὅπλα ταυτὶ φαίνεται, ἀλλὰ πλέον ἢ χιλίων. αὖθις δὲ εἶπεν ἐκεῖνος, Οὐκ ἄρα τῶν μεθ' ἡμῶν μαχομένων ἐστίν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Εἴπερ γε ὑμεῖς ἐν Ἰδομένῃ χθὲς ἐμάχεσθε. Ἀλλ' ἡμεῖς γε οὐδενὶ ἐμαχόμεθα χθές, ἀλλὰ πρώην ἐν τῇ ἀποχωρήσει. Καὶ μὲν δὴ τούτοις γε ἡμεῖς

cis ὄρθρος Thom. M. in ὀρθρεύω etiam e Thuc. 2, 3. ostendit: *φυλάξαντες ἔτι νύκτα καὶ αὐτὸ τὸ περίορθρον*. Duk. Conf. 4, 110. *νυκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὄρθρον*. Propter voces *ὑπὸ τῶν βαρβάρων* v. Thuc. 2, 68.

113. *τῆς πρώτης μάχης*] Schol. *οἱ εἰς Ἀγραίους καταφυγόντες κήρυκα ἔπεμψαν, αἰτήσοντες ἀναίρεσιν νεκρῶν, οὓς ἀπέκτειναν Ἀκαρνᾶνες ὕστερον τῆς πρώτης μάχης. πρώτη μὲν γὰρ μάχη ἐγένετο πρὸς τὸν Εὐρύλοχον καὶ τοὺς Πελοποννησίους, δευτέρα δὲ ἡ ἐν τῇ φυγῇ πρὸς τοὺς Ἀμπρακιώτας, τρίτη δὲ ἡ πρὸς τοὺς ἐν Ἰδομένῃ. ὁ οὖν κῆρυξ τὴν ἀναίρεσιν ᾐτεῖτο τῶν δευτέρᾳ μάχῃ τεθνηκότων, οὐκ εἰδὼς ὅτι τρίτη γέγονε μάχη, ἐν ᾗ πολλοὶ ἀπώλοντο.* v. cap. 107. 108. Mox ad *οὔκουν φαίνεται* supple (*τὰ ὅπλα*) *ὄντα διακόσια*, etenim *φαίνεσθαι* in numerando et rationibus subducendis significat *comparere*, *reperiri*, vorhanden seyn, sich finden, et *φαίνεται* est *ratio constat*, die Rechnung ist richtig, trifft zu. Converte: also trifft die Zahl der Rüstungen *hier* (*ταυτί*) nicht zu (sondern es finden sich mehr als tausend). Conf. 6, 46. *τριάκοντα τάλαντα μόνα φαίνεται*, es finden sich nach der Zählung nur 30 Tal. Dein *εἴπερ γε* est *ja*, wenn anders etc., ellipsi in diverbiis frequentissima. Et *πρώην* est *nudius tertius*. Demosthenes enim vespere secundae pugnae profectus c. 112. primo mane apud Idomenam conflixit. Ergo secunda pugna pridie tertiam fuit, ut adnotavit Popp.

χθὲς ἀπὸ τῆς πόλεως βοηθήσασι τῆς Ἀμπρακιωτῶν ἐμαχόμεθα. ὁ δὲ κήρυξ ὡς ἤκουσε καὶ ἔγνω ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς πόλεως βοήθεια διέφθαρται, ἀνοιμώξας καὶ ἐκπλαγεὶς τῷ μεγέθει τῶν παρόντων κακῶν ἀπῆλθεν εὐθὺς ἄπρακτος καὶ οὐκέτι ἀπῄτει τοὺς νεκρούς. πάθος γὰρ τοῦτο μιᾷ πόλει Ἑλληνίδι ἐν ἴσαις ἡμέραις μέγιστον δὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε ἐγένετο. καὶ ἀριθμὸν οὐκ ἔγραψα τῶν ἀποθανόντων, διότι ἄπιστον τὸ πλῆθος λέγεται ἀπολέσθαι ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως. Ἀμπρακίαν μέντοι οἶδα ὅτι εἰ ἐβουλήθησαν Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι Ἀθηναίοις καὶ Δημοσθένει πειθόμενοι ἐξελεῖν, αὐτοβοεὶ ἂν εἷλον· νῦν δ' ἔδεισαν μὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες αὐτὴν χαλεπώτεροι σφίσι πάροικοι ὦσι. μετὰ δὲ ταῦτα τρίτον μέρος **114** νείμαντες τῶν σκύλων τοῖς Ἀθηναίοις τὰ ἄλλα κατὰ τὰς πόλεις διείλοντο. καὶ τὰ μὲν τῶν Ἀθηναίων πλέοντα ἑάλω, τὰ δὲ νῦν ἀνακείμενα ἐν τοῖς Ἀττικοῖς ἱεροῖς Δημοσθένει ἐξῃρέθησαν τριακόσιαι πανοπλίαι, καὶ ἄγων αὐτὰς κατέπλευσε· καὶ ἐγένετο ἅμα αὐτῷ μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας ξυμφορὰν ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως ἀδεεστέρα ἡ κάθοδος. ἀπῆλθον δὲ καὶ οἱ ἐν ταῖς εἴκοσι ναυσὶν Ἀθηναῖοι ἐς Ναύπακτον. Ἀκαρνᾶνες δὲ καὶ Ἀμφίλοχοι ἀπελθόντων Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους τοῖς ὡς Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους καταφυγοῦσιν Ἀμπρακιώταις καὶ Πελοποννησίοις ἀναχώρησιν ἐσπείσαντο ἐξ Οἰνιαδῶν, οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλυνθίου.

ἐν ἴσαις ἡμέραις] *ἐν τρίσιν ἡμέραις*. Dukas. At alteram pugnam, qua Ambraciotae profecti cum Mantinensibus caesi sunt, postridie primam factam esse nusquam narratum est; sed postridie primam pugnam primum Menedaeus cum Demosthene et Acarnanum ducibus de compositione egit, eamque impetravit, tum mortuos suos humavit, denique discessum parabat cap. 109. Quibus omnibus hunc diem, si non plures, insumtos esse probabile est. Quare quae c. 111. de receptu Eurylochi et Ambraciotarum relata sunt, vix ante tertium diem a prima pugna accidere potuerunt. Popp. De verbis *ὡς πρὸς τὸ μέγεθος* v. Matth. p. 1182.

114. *πλέοντα ἑάλω*] Valla legisse videtur *πλέονα*, at *σκῦλα πλεῖν* dicuntur, ut merces *ἐςπλεῖν* et *ἐκπλεῖν*, ut monuit Popp. Mox verbum *ἐξῃρήθησαν* praedicato accommodatum. Porro „quum Demosthenes 4, 2. homo privatus dicatur, num statim ab reditu in privatam vitam se receperit, ademtumque ei munus fuerit, an in proximum annum non denuo praetor factus sit, examinant Seidl. et Boeckh. in Praef. Soph. Antig. ed. Herm. p. LXXIX. et CX." Popp.

οἵπερ — παρὰ Σαλυνθίου] Vulgo *οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους*, at verba *καὶ Ἀγραίους* om. Cass. Aug. Ven. Cl. F. Pal. It. Vat. H. Reg. (G.) Gr. D. I. Laur., tacite Lugd. Vind. m. Dan. Vall. et aperte ea ex praecedentibus originem traxisse monuit Popp. B. *περὶ Σαλύνθιον* habet et ita a prima man. etiam H. Vulgatae nemo potuit sensum aperire: quare Lindav. Spicil. p. 6. coniecturam *ἔξω Οἰνιαδῶν* proposuit, non Hemsterh.: certe ubi eam ab Hemsterhusio propositam Krueg. ad Dionys. p. 234. dicit, ad Lucian. Vol. 1. p. 324. Bip., ibi non reperitur, quamquam ibi de particula *ἔξω* agitur, sed hoc loco Thucydidis non memorato. Causa autem cur Oenia-

καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο ἑκατὸν ἔτη Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι πρὸς Ἀμπρακιώτας ἐπὶ

des induciis exclusi sint, haec cogitari possit, quod causam suam et arma seiunxerant a reliquis Acarnanibus et soli a partibus Peloponnesiorum steterunt. Thuc. 3, 94. Quid autem attinet res Oeniadarum ad mentionem induciarum cum Peloponnesiis et Ambraciotis, *qui ad Agraeos confugerant*, conclusarum? siquidem non cum universis Peloponnesiis et Ambraciotis illae conclusae sunt. Adde quod verborum οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλύνθιον non potest hic sensus esse: *qui confugerant ad Salynthium*. Nam ea vis verbi μετανέστησαν non est. Putet aliquis sensum esse: *qui ad Salynthium transeuntes sedes ibi fixerant*. Verum sic et ἐξ Οἰνιαδῶν quid sit, non magis constat, neque ibi sedes fixisse dici possunt, qui eo subita fuga delati sunt. His rationibus ductus vulgata deserta recepi coniecturam Hermanni, quae sensum planissimum reddit, eademque facillima literarum mutatione facta est: *Acarnanes vero et Amphilochi — Ambraciotis et Peloponnesiis, qui ad Salynthium confugerant, fide publica interposita, ex Oeniadis abeundi potestatem dederunt, quippe quo a Salynthio discessissent*. Μετανέστησαν videtur significare, Salynthium regulum timore Acarnanum non passum esse diutius illos profugos apud se commorari. Contra coniecturam Hermanni Popp. dubitationes movit, quarum haec summa est: I. Quod pactionem tum demum factam esse statuendum sit, quum Ambraciotae et Peloponnesii ab Agraeis iam ad Oeniades pervenissent. Atqui si hoc iter ante pactionem cum Acarnanibus facere poterant, pactione omnino non opus fuisse, quia ab Oeniadis post discessum classis Atheniensium facile mari domum redire aut aliquamdiu in urbe amica commorari poterant. Huic dubitationi Arn. ita occurrit, ut dicat, naves Ambraciotis et Peloponnesiis defuisse: quibus addo, intutum iis fuisse, etiamsi naves habuissent, per mare ab Atheniensibus perpetuam Naupacti stationem observandorum hostium causa habentibus obsessum navigare. II. Addit Popp.: Exercitus ad Agraeos compulsus, a victoribus obsessus, quomodo victoribus invitis ex Agraeorum agro, qui tota Acarnania ab Oeniadis separatus erat, ad Oeniadas terra pervadere poterat? At hanc obsessionem Popp. de suo addidit: per Acarnaniam Ambraciotae et Peloponnesii non minus facile Oeniadas pervenire poterant, quam Eurylochus pervenerat. Etenim ἐχώρουν δι' Ἀκαρνανίας, οὔσης ἐρήμου διὰ τὴν ἐς Ἄργος βοήθειαν Acarnanum c. 106. Acarnanes autem quum expeditione paulo post Ambraciotarum ad Salynthium fugam finita in patriam redissent, non iam fieri poterat, ut Ambraciotae et Peloponnesii Oeniadis se invitis abirent. III. Cum interpretatione *quo* discesserant, ait Popp., particula καί aegre conciliari potest. At puto hoc tacito quemque in Graecis versatum sensu doceri, καί persaepe non aliter sonare, quam Latinum *et quidem* sive wirklich auch, wie denn auch, ja auch. Hic igitur erit: *quippe quo discessissent*, wohin sie auch wirklich abgegangen waren sive welches ja auch der Ort war, wohin sie aufgebrochen waren. Mox de formula ἐπὶ τοῖςδε ὥςτε v. Matth. p. 895. a. Dein ἢ ὁμήρους Popponis coniectura est pro vulgata ὁμόρους, postea per codicem Taur. (v. Arn. Vol. 2. Praef. p. XII.) firmata. Sed eam „etiam libris Aug. Pal. It. Vat. confirmari inde suspicere, quod ὁμόρους in ed. stereotypa Bekk. ex solo m. enotavit. Sed tacito illorum librorum testimonio eo minus confidendum, quod nec in maioribus exemplis ex It. et Vat. ὁμήρους a se restitutum esse professus est, et ex Pal. nec Frommel. nec Morst. hanc scripturam excitarunt. Tacite tamen Lugd. quoque comprobat." Popp.

οἵςδε ὥςτε μήτε Ἀμπρακιώτας μετὰ Ἀκαρνάνων στρατεύειν καὶ Πελοποννησίους μήτε Ἀκαρνᾶνας μετὰ Ἀμπρακιωτῶν ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖν δὲ τῇ ἀλλήλων καὶ ἀποδοῦναι Ἀμπρακιώτας ὁπόσα ἢ χωρία ἢ ὁμήρους Ἀμφιλόχων ἔχουσι, καὶ ἐπὶ Ἀνακτόριον μὴ βοηθεῖν πολέμιον ὂν Ἀκαρνᾶσι. ταῦτα ξυνθέμενοι διέλυσαν τὸν πόλεμον. μετὰ δὲ ταῦτα Κορίνθιοι φυλακὴν αὐτῶν ἐς τὴν Ἀμπρακίαν ἀπέστειλαν, ἐς τριακοσίους ὁπλίτας, καὶ Ξενοκλείδαν τὸν Εὐθυκλέους ἄρχοντα· οἳ κομιζόμενοι χαλεπῶς διὰ τῆς Ἠπείρου ἀφίκοντο. τὰ μὲν κατ' Ἀμπρακίαν οὕτως ἐγένετο.

Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος ἔς τε 115 τὴν Ἱμεραίαν ἀπόβασιν ἐποιήσαντο ἐκ τῶν νεῶν μετὰ τῶν Σικελῶν ἄνωθεν ἐςβεβληκότων ἐς τὰ ἔσχατα τῆς Ἱμεραίας, καὶ ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους ἔπλευσαν. ἀναχωρήσαντες δὲ ἐς Ῥήγιον Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου Ἀθηναίων στρατηγὸν καταλαμβάνουσιν ἐπὶ τὰς ναῦς διάδοχον ὧν ὁ Λάχης ἦρχεν. οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ ξύμμαχοι πλεύσαντες ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους βοηθεῖν σφίσι πλείοσι ναυσί· τῆς μὲν γὰρ γῆς αὐτῶν οἱ Συρακόσιοι ἐκράτουν, τῆς δὲ θαλάσσης ὀλίγαις ναυσὶν εἰργόμενοι παρεσκευάζοντο

115. μετὰ τῶν Σικελῶν] Ita Bloomf. emendavit pro Σικελιωτῶν, quaerens, qui sint hi Σικελιῶται? Quamquam enim Athenienses socios habebant non solum Leontinos, ut Bloomf. adnotabat, sed etiam ceteras Chalcidicas civitates et Camarinaeos (v. cap. 86.), ut Popp. addidit, tamen hos nec simpliciter τοὺς Σικελιώτας, quasi solos hoc nomen habentes, appellari posse, Popponi; eosque socios Atheniensium oram inhabitasse, Bloomfieldio concedendum est, quum Σικελοί, indigenae insulae, distincti a Σικελιώταις advenis et medias partes insulae incolerent (id quod cum praesenti loco convenit, ubi irruptio a superiori regione facta memoratur), et plerumque cum Atheniensibus facerent. Etiam 7, 57. extr. in libris ad duos omnibus Σικελιωτῶν pro Σικελῶν male legi Arn. adnotavit. Schol. ad Thuc. 5, 5. ἰστέον ὅτι οἱ μὲν Ἕλληνες οἱ ἐν Σικελίᾳ Σικελιῶται λέγονται, οἱ δὲ βάρβαροι οἱ ἐν αὐτῇ Σικελοί. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ Ἰταλιωτῶν. Illi Latinis sunt Sicilienses, hi Siculi. Idem docent Steph. Byz., Eustath., Ammon. alii. Hi Siculi igitur incursionem faciebant ἐς τὰ ἔσχατα i. e. in eam partem agri Himeraeorum, quae maxime mediterranea erat. Deinde Lachetem propter criminationem aliquam per Cleonem intentatam domum revocatum esse, ex Arist. Vesp. 240. et eius Scholiasta, et crimen peculiatus fuisse, ex eadem fab. 241., docet Bloomf., unde corrigendum esse Seidlerum in Praef. ad Soph. Antig. p. LXXIX. ed. Herm. Popp. monuit. „Pro πλεύσαντες est, qui πρεσβεύσαντες malit," ait Bekk., id quod Popp. reiicit, nam activum πρεσβεύειν in sola notione *seniorem esse*, et semel tantum 6, 55. Thucydidem habere, qui saepissime πρεσβεύεσθαι eo sensu, quo hic opus esset (sive *legatum proficisci*, sive *legationem mittere*).

ὀλίγαις ναυσίν] Schol. οἱ Συρακούσιοι τῆς θαλάσσης ὑπὸ ὀλίγων νεῶν εἰργόμενοι, τῶν Ἀττικῶν δηλονότι. De Sophocle, qui statim memoratur, alio a poeta nobilissimo, v. Lessing. V. Soph. p. 24. 133. 165. eundem postea exilio multatum esse constat ex Thuc. 4, 65. et Philochoro apud Scholiastam Arist. Vesp. 240. Denique φρούριον ὃ πρότερον etc. procul dubio idem est, quod c. 99. περιπόλιον appellavit, memorans a Lachete captum esse.

ναυτικὸν ξυναγείροντες ὡς οὐ περιοψόμενοι. καὶ ἐπλήρουν ναῦς τεσσαράκοντα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἀποστελοῦντες αὐτοῖς, ἅμα μὲν ἡγούμενοι θᾶσσον τὸν ἐκεῖ πόλεμον καταλυθήσεσθαι, ἅμα δὲ βουλόμενοι μελέτην τοῦ ναυτικοῦ ποιεῖσθαι. τὸν μὲν οὖν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἀπέστειλαν Πυθόδωρον ὀλίγαις ναυσί, Σοφοκλέα δὲ τὸν Σωστρατίδου καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους ἐπὶ τῶν πλειόνων νεῶν ἀποπέμψειν ἔμελλον. ὁ δὲ Πυθόδωρος ἤδη ἔχων τὴν τοῦ Λάχητος τῶν νεῶν ἀρχὴν ἔπλευσε τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸ Λοκρῶν φρούριον, ὃ πρότερον Λάχης εἷλε· καὶ νικηθεὶς μάχῃ ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἀνεχώρησεν.

116 Ἐῤῥύη δὲ περὶ αὐτὸ τὸ ἔαρ τοῦτο ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς Αἴτνης, ὥςπερ καὶ τὸ πρότερον. καὶ γῆν τινα ἔφθειρε τῶν Καταναίων, οἳ ἐπὶ τῇ Αἴτνῃ τῷ ὄρει οἰκοῦσιν, ὅπερ μέγιστόν ἐστιν ὄρος ἐν τῇ Σικελίᾳ. λέγεται δὲ πεντηκοστῷ ἔτει ῥυῆναι τοῦτο μετὰ τὸ πρότερον ῥεῦμα, τὸ δὲ ξύμπαν τρὶς γεγενῆσθαι τὸ ῥεῦμα ἀφ' οὗ Σικελία ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκεῖται. ταῦτα μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐγένετο. καὶ ἕκτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

116. *μετὰ τὸ πρότερον ῥεῦμα*] Ex h. l. Dodw. Appar. ad Annales Thuc. §. 27. colligit, eruptionem Aetnae, quae teste Diod. 14. 59. Ol. 96, 1. (396.), teste Orosio 2, 18. Ol. 95. (400.) evenit, Thucydidi cognitam fuisse. At quod Thuc. hic *τὸ πρότερον ῥεῦμα* dicit, secundum est ex tribus illis, quae acciderunt inde ab eo tempore, quo Sicilia a Graecis occupata est i. e. inde ab Ol. 10. (740.) „Sole clarius est, tertiam harum trium eruptionum non posse evenisse inter duas, quarum tempus Thuc. edit. Sic enim non minus tempus huius quam superioris eruptionis constituturus fuisset; et quod gravissimum est, hoc ῥεῦμα non licebat ei dicere *τὸ πρότερον*, debebat *τὸ πρῶτον ῥεῦμα* dicere.“ Krueg. V. Thuc. p. 64. Haec secunda eruptio secundum marmor Parium Epoch. 53. p. 169. accidit Ol. 75, 2. (479.) Xanthippo archonte, sedecim annis ante Hieronis victoriam, a Pindaro Pyth. 1. celebratam, cuius versu 29. mentionem Aetnae et incendii eius iniicit, de quo loco v. A. Gell. N. A. 17, 10. Eius incendii aequalis fuit Aeschylus, quippe qui iuvenis pugnae Marathoniae (Ol. 72, 3. 490.) interfuisset, idemque ex eius Prom. 351. liquet, ubi Schol. alteram hanc eruptionem omnino narrat sub Hierone evenisse. Hiero autem Ol. 75, 3. (478.) Syracusarum tyrannus factus est. Auctore ipso Thucydide illa altera eruptio evenit Ol. 76, 2. (475.) Boeckh. Explicc. Pind. Pyth. 1. p. 224. marmor Parium sequitur; Krueg. l. c. apud Thucydidem pro *πεντηκοστῷ* legit *πεντηκοστῷ πέμπτῳ*, statuens, alteram illam eruptionem factam esse Ol. 75, 1. (480.) Tertium incendium illud est, quod Thuc. hic sexto belli Pelop. anno i. e. Ol. 88, 3. (425.) accidisse refert. Primum quoddam addit memoria hominum accidisse *ante illa duo*, non quo anno acciderit, indicat. Non cogitavit igitur de eruptione, quam Diod. et Orosius memorant. Veram rationem huius rei iam Cluver. S. A. 1, 8. Dorv. Siculis p. 241. Heyn. Exc. 10. ad Virg. 3. Aen. Vol. 2. p. 502. Ukert. Geogr. Gr. et Rom. 1, 2. p. 337. et alii docuerant. Conf. Letronn. in Biogr. Univers. de Michaud s. v. Xenophon. Nihilominus Dodwellum temere secuti sunt Popp. 1, 1. p. 31. Dahlm. Herodot. p. 217. Welck. Aeschyl. Trilog. p. 116. Gosselin. ad Strab. Vol. 1. p. 109. adn. 2.

TEMPORA

RERUM IN LIBRO TERTIO MEMORATARUM.

Cap.

1. ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι] Ol. 88, 1. (428.) m. Iul.
8. μετὰ τὴν ἑορτήν] Ol. 88, 1. (428.) 20. Iul.
15. καὶ ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν] Ol. 88, 1. (428.) exeunte Iul., si non m. Aug. ineunte.
18. περὶ τὸ φθινόπωρον ἤδη ἀρχόμενον] circ. 21. Sept. 428. Ol. 88, 1.
20. τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος] Ol. 88, 1. (427.) Ian. vel Febr.
25. τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τελευτῶντος] Ol. 88, 1. (427.) post med. Apr.
26. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους] Ol. 88, $\frac{1}{2}$. (427.) post 24. Apr.
51. μετὰ τὴν Λέσβου ἅλωσιν] Ol. 88, $\frac{1}{2}$. (427.) vere admodum affecto.
86. τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος] Ol. 88, 2. (427.) ante 18. Oct.
87. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος] Ol. 88, 2. (427.) Oct. desinente.
88. Κνιδίων ἄποικοι] Lipara condita Ol. 50. (580.) v. Od. Muell. Dor. 1. p. 124. 2. p. 493.
89. τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους] Ol. 88, $\frac{2}{3}$. (426.) post 13. Apr.
90. τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους] Ol. 88, $\frac{2}{3}$. (426.)
91. τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους] v. cap. 90. Ad idem tempus referuntur c. 92. 94. 99. 100.
103. τοῦ ἐπιγιγνομένου χειμῶνος] Ol. 88, 3. (426.) post 7. Oct.
104. τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος] Eodem tempore. Ad idem tempus refertur c. 105.
115. τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος] Ol. 88, 3. (425.) post Ian.
τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος] Ol. 88, 3. (425.) m. Mart.

ARGUMENTUM LIBRI QUARTI.

Messanam Syracusani et Locri ad defectionem ab Atheniensibus permovent, terram Rheginorum Locri depopulantur 1. Peloponnesii in Atticam incurrunt, Athenienses navigantes in Siciliam Pylum communiunt 2—6. Eiona, Mendaeorum coloniam, Simonides Atheniensis capit, mox rursus expellitur 7. Lacedaemonii Pylum aggressi reiiciuntur, et qui ex illis in Sphacteriam traiecerunt, intercipiuntur 8—14. Oratio Demosthenis 10. Induciae fiunt circa Pylum et incassum transactiones de pace 15—22. Induciae propter Pylum 16. Oratio Lacedaemoniorum 17—20. Induciae rumpuntur; iniustitia Atheniensium; de Pylo vi certatur 23. Res in Sicilia gestae 24. 25. Sphacteria post laboriosam obsidionem a Cleone et Demosthene vi capitur 26—39. Res post captam Pylum gestae 40. 41. Atheniensium expeditio in Corinthiam Nicia duce 42—45. In Corcyra exules, qui Istonen occupaverant, capiuntur et caeduntur 46—48. Anactorium capitur ab Atheniensibus et Acarnanibus 49. Artaphernem cum Regis literis Lacedaemona iter facientem Athenienses comprehendunt. Obitus Artaxerxis 50. Chii moenia deiiciunt 51. Mytilenaeorum exules primo Rhoeteum, deinde Antandrum expugnant 52. Atheniensium expeditio Cythera 53. 54. Lacedaemoniorum apparatus et consternatio 55. Atheniensium Thyream adversus ibi habitantes Aeginetas expeditio 56. 57. Sicilienses pacto inter se inito Athenienses dimittunt 58—65. Oratio Hermocratis 59—64. Atheniensium expeditio in Megarenses, in qua Nisaeam et longos muros capiunt, ipsa enim Megara Brasidas servat 66—74. Antandrus ab Atheniensibus expugnatur. Lamachi adversae res in Ponto 75. Cum Hippocrate et Demosthene a Boeotis quibusdam imperio populari studentibus clam transigitur 76. 77. Brasidae iter in terras Thraciae adiacentes 78—82. Quo postquam pervenit primo contra Arrhibaeum pugnat 83, deinde in Acanthum 84—88. Concio Brasidae Acanthi 85—87. Pugna ad Delium et Delii expugnatio 89—101. Adhortatio Pagondae 92. Admonitio Hippocratis 95. Brasidas proficiscitur adversus Amphipolin, quam capit, auso Eionem expugnandi per Thucydidem excidit 102—108. Megarenses longos muros evertunt; Brasidas, expeditione in Acten facta, plurima eius oppida subiicit 109. Brasidas in Toronen profectus tum urbem, tum Lecythum castellum expugnat 110—116. Induciae annuae Lacedaemoniorum et Atheniensium 117—119. Scione deficit ad Brasidam, de qua Lacedaemonii cum Atheniensibus discordant 120—122. Mende quoque desciscit; apparatus utrimque 123. Brasidae et Perdiccae altera contra Arrhibaeum expeditio, in qua Brasidas extremum periculum incurrit 124—128. Athenienses Mendam recipiunt, Scionen obsidione claudunt 129—131. Perdiccae pactum cum Atheniensibus, Ischagoras subsidia Brasidae adducere non valet 132. Thebani Thespiensium moenia deiiciunt, templum Iunonis Argivum incendio deletur 133. Mantinensium et Tegeatarum pugna in campo Laodicio 134. Brasidas Potidaeam tentat 135.

Δ.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους περὶ σίτου ἐκβολὴν Συρακοσίων 1
ἐκα νῆες πλεύσασαι καὶ Λοκρίδες ἴσαι Μεσσήνην τὴν ἐν Σι-
λίᾳ κατέλαβον, αὐτῶν ἐπαγαγομένων, καὶ ἀπέστη Μεσσήνη
θηναίων. ἔπραξαν δὲ τοῦτο μάλιστα οἱ μὲν Συρακόσιοι
ῶντες προσβολὴν ἔχον τὸ χωρίον τῆς Σικελίας καὶ φοβούμενοι
ὺς Ἀθηναίους μὴ ἐξ αὐτοῦ ὁρμώμενοί ποτε σφίσι μείζονι
ρασκευῇ ἐπέλθωσιν, οἱ δὲ Λοκροὶ κατὰ ἔχθος τὸ Ῥηγίνων,
υλόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς καταπολεμεῖν. καὶ ἐσεβεβλή-
σαν ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίνων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾷ, ἵνα μὴ ἐπι-
ηθῶσι τοῖς Μεσσηνίοις, ἅμα δὲ καὶ ξυνεπαγόντων Ῥηγίνων
γάδων, οἳ ἦσαν παρ' αὐτοῖς· τὸ γὰρ Ῥήγιον ἐπὶ πολὺν χρό-
ν ἐστασίαζε καὶ ἀδύνατα ἦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς Λοκροὺς
ύνεσθαι, ᾗ καὶ μᾶλλον ἐπετίθεντο. δῃώσαντες δὲ οἱ μὲν
οκροὶ τῷ πεζῷ ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν·
ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν
λεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι.

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ ἦρος πρὶν τὸν σῖτον ἐν 2
μῇ εἶναι Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον ἐς τὴν
τικήν· ἡγεῖτο δὲ Ἆγις ὁ Ἀρχιδάμου Λακεδαιμονίων βασιλεύς·
ἐγκαθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν. Ἀθηναῖοι δὲ τάς τε τεσσα-
κοντα ναῦς ἐς Σικελίαν ἀπέστειλαν, ὥσπερ παρεσκευάζοντο,
στρατηγοὺς τοὺς ὑπολοίπους Εὐρυμέδοντα καὶ Σοφοκλέα·
υθόδωρος γὰρ ὁ τρίτος αὐτῶν ἤδη προαφῖκτο ἐς Σικελίαν.
πον δὲ τούτοις καὶ Κερκυραίων ἅμα παραπλέοντας τῶν ἐν τῇ
λει ἐπιμεληθῆναι, οἳ ἐλῃστεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγά-
ν· καὶ Πελοποννησίων αὐτόσε νῆες ἑξήκοντα παρεπεπλεύκεσαν
ῖς ἐν τῷ ὄρει τιμωροί, καὶ λιμοῦ ὄντος μεγάλου ἐν τῇ πόλει
μίζοντες κατασχήσειν ῥᾳδίως τὰ πράγματα. Δημοσθένει δὲ

1. *περὶ σίτου ἐκβολήν*] i. e. um die Zeit, da das Getraide im
hossen ist, Stengel oder Halme bekömmt. Veteres Grammatici
chol. Suidas in *σίτου*, Photius, Eustath. ad Od. 1. p. 1405. Rom., Pol-
c 1, 61. al.) et pars interpretum recentiorum, velut Bloomf. Arn. al.
του ἐκβολήν* et *ἀκμήν* confundunt. Vid. adn. ad 2, 19. Mox *αὐτῶν
αγομένων* redit ad Messenios, quod nomen latet in praegresso *Μεσ-
νην*. Et *προσβολὴν ἔχον* idem est, quod *προσόρμισιν*, *ἔφοδον* (Si-
iae) *παρέχον*. Vid. Thuc. 4, 53. 6, 48. 7, 4. Dein *ἀμφοτέρωθεν*
elligе *e terra sua*, Locride, *et simul maritimis opibus* proficiscentes
essana.

ὄντι ἰδιώτῃ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἐξ Ἀκαρνανίας αὐτῷ δεηθέντι εἶπον χρῆσθαι ταῖς ναυσὶ ταύταις, ἢν βούληται, περὶ
3 τὴν Πελοπόννησον. καὶ ὡς ἐγένοντο πλέοντες κατὰ τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρᾳ ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων, ὁ μὲν Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς ἠπείγοντο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐς τὴν Πύλον πρῶτον ἐκέλευε σχόντας αὐτοὺς καὶ πράξαντας ἃ δεῖ τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι· ἀντιλεγόντων δὲ κατὰ τύχην χειμὼν ἐπιγενόμενος κατήνεγκε τὰς ναῦς ἐς τὴν Πύλον. καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ἠξίου τειχίζεσθαι τὸ χωρίον, ἐπὶ τούτῳ γὰρ ξυνεκπλεῦσαι, καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε καὶ λίθων, καὶ φύσει καρτερὸν ὂν καὶ ἐρῆμον αὐτό τε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας· ἀπέχει γὰρ σταδίους μάλιστα ἡ Πύλος τῆς Σπάρτης τετρακοσίους, καὶ ἔστιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ποτὲ οὔσῃ γῇ. καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον. οἱ δὲ πολλὰς ἔφασαν εἶναι ἄκρας ἐρήμους τῆς Πελοποννήσου, ἣν βούληται καταλαμβάνων τὴν πόλιν δαπανᾶν. τῷ δὲ διάφορόν τι ἐδόκει εἶναι τοῦτο τὸ χω-

2. *ταῖς ναυσὶ ταύταις*] Insignes sunt errores Scholiastae ad Aristoph. Equ. 55., dum scribit de Demosthene: *ἀποσταλεὶς ἐς Σικελίαν διὰ τὸν αὐτόθι πόλεμον*, et dum *Πύλον* confundit cum *Πύλαις*, ubi Leonidas cecidit, et dum Leonidam Macedonum et Lacedaemoniorum regem facit, ubi tamen librarii lapsus subesse videtur.

3. *ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας*] i. e. *πολλήν, μεγάλην μοῖραν τῆς χώρας.* v. Lys. in Agorat. ap. Matth. p. 596 sq. et alia ibidem exempla. Mox *γάρ* in *ἀπέχει γάρ* spectat ad *ἐρημίαν πολλὴν τῆς χώρας*, ut Haack. adnotavit. Utrum vero urbem an promontorium, in quo urbs sita erat, nomine Coryphasii Spartani appellarint, dubium est. „Non Pylum, sed illam partem agri Messeniaci, in qua Pylus sita est. Ita Holst. ad Steph. v. *Πύλος*. Etiam Pausan. Messen. c. 36. promontorium vocat Coryphasium, et in eo Pylum sitam esse dicit. Et Ptolemaeus p. 89. Pylum a promontorio Coryphasio distinguit. Item Strab. 8. p. 348. et Steph. in *Κορυφάσιον*. Idem tamen v. *Πύλος*: *Πύλος πόλις ἐν Μεσσήνῃ· ἐκαλεῖτο δὲ Κορυφάσιον*. Et Schol. ad Thuc. 5, 18. Coryphasium exponit Pylum. Non necessaria quidem videri possit ista interpretatio, nam ibi nomine Coryphasii, quod restitui Lacedaemoniis inter eos et Athenienses convenerat, contineri potest Pylus, quae erat in promontorio Coryphasio. Sed confirmat quodammodo Scholiastae interpretationem ipse Thuc., qui deinde c. 35. scribit, Athenienses Lacedaemoniis ex legibus pacis Pylum reddere noluisse. Casaub. quoque ad Strab. 8. p. 359. verba haec Thucydidis *καλοῦσι δὲ αὐτήν* non ad proxime praecedentia *ἐν τῇ Μεσσηνίων γῇ*, sed ad ipsam Pylum refert, quam quia Strabo sub Coryphasio fuisse dicit, ideo ipsam etiam Coryphasium dictam putat." Duk. Restitui Lacedaemoniis non tantum urbem, sed etiam agrum urbis usque ad Buphradem et Tomea inter eos et Athenienses convenerat. Vid. 4, 118. Verius itaque videtur, Coryphasium intelligere modo agrum, modo urbem, sed ubi de eodem Coryphasio agitur, certe Coryphasium et urbem et agrum significat.

τὴν πόλιν δαπανᾶν] Suidas in v. *δαπ.*: *Θουκυδίδης δὲ τὴν πόλιν δαπανᾶν φησιν ἀντὶ τοῦ εἰς ἀναλώματα μεγάλα ἐμβάλλειν*. Male, nam *πόλιν* est accusativus subiecti. Dein satis erat scribere *διάφορον* sine *μᾶλλον*, nunc hoc adiecit, quasi praecessisset *ἐπιτήδειον* vel si-

ρίον ἑτέρου μᾶλλον, λιμένος τε προςόντος, καὶ τοὺς Μεσσηνίους οἰκείους ὄντας αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον καὶ ὁμοφώνους τοῖς Λακεδαιμονίοις πλεῖστ' ἂν βλάπτειν ἐξ αὐτοῦ ὁρμωμένους καὶ βεβαίους ἅμα τοῦ χωρίου φύλακας ἔσεσθαι. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν 4 *οὔτε τοὺς στρατηγοὺς οὔτε τοὺς στρατιώτας, ὕστερον καὶ τοῖς ταξιάρχοις κοινώσας ἡσύχαζεν, ὑπὸ ἀπλοίας μέχρι αὐτοῖς τοῖς*

mile quid. Et accusativum *τοὺς Μεσσηνίους* Matth. p. 1057. pendere facit ab *ἐδόκει*, mihi propter *τε* in *λιμένος τε προςόντος* et propter sequens *καί* magis altera rationum, cur Demostheni Pylus potior locus ad Spartanos infestandos visa fuerit, his verbis: *καὶ τοὺς Μεσσηνίους — ἔσεσθαι* contineri videtur, quam accusativus ille pendere ab *ἐδόκει*. Accusativus *τοὺς Μεσσηνίους* pendet ab omisso *ἔφη*, quod in oratione indirecta cogitari solere, utpote tota orationis conformatione satis indicatum, inter omnes constat: eines Theils, weil ein Hafen dabei war, und andern Theils *sagte er*, die Messenier würden etc. Denique *αὐτῷ* in verbis *οἰκείους ὄντας αὐτῷ* Schol. observat, alios referre ad Demosthenem, alios ad *χωρίον*, quod praecessit: *οἱ γὰρ μετὰ τοῦ Δημοσθένους ἐληλυθότες ἐκ Ναυπάκτου Μεσσήνιοι συγγενεῖς ὄντες τοῖς περὶ τὴν Πύλον οἰκοῦσι Μεσσηνίοις καὶ ὁμόφωνοι τοῖς Λακεδαιμονίοις τυγχάνοντες ἔμελλον ὁρμώμενοι ἐκ τῆς Πύλου πλεῖστα βλάπτειν τὴν Λακωνικὴν, οὐ διαγιγνωσκόμενοι διὰ τὴν ὁμοφωνίαν, εἴτε πολέμιοί εἰσιν εἴτε οἰκεῖοι.* Verius interpretantur, opinor, hi, qui pronomen ad *χωρίον* referunt, propter *τὸ ἀρχαῖον*, von uralter Zeit her. Quod ad Demosthenem non aptum est. Ceterum quod attinet ad Scholiastae verba *οἱ μετὰ Δ. ἐληλυθότες ἐκ Ναυπάκτου Μεσσήνιοι*, Duk. negat liquere, Demosthenem Messenios a Naupacto secum adduxisse, eos enim postea demum ad illum venisse intelligi ex cap. 9. et 32.

4. *τοῖς ταξιάρχοις*] Alii libri *τοῖς ταξιάρχαις*. Prior forma antiquior est. v. Wyttenb. Ecll. Hist. p. 397. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 223. Vol. 2. p. 207. Et nomina ex *ἄρχειν* facta, quae apud alios modo secundae modo primae declinationis sunt, apud Thuc. semper in *αρχος* desinere, demonstravit Popp. 1, 1. p. 220.

κοινώσας] Moeris docet, *ἀνακοινῶσαι* Atticum et Thucydideum esse, et affert verba tamquam ex eius libris allata *ἀνακοίνωσον τοῖς φίλοις.* Sed *ἀνακοινῶσαι* frustra apud hunc scriptorem quaesiveris, et videntur verba ab eo adscripta particula senarii esse. Mox cum Poppone distinxi *ἡσύχαζεν, ὑπὸ ἀπλοίας,* quum vulgo comma post *ἀπλοίας* ponatur. Nam mare quietum non effecit, ut quiesceret, sed potius ut quod vellet, consequeretur. Vulgatam distinctionem Bred. ita tuetur: Demosthenem otiosum ibi sedisse, quoniam per tempestatem navigare non licuerit, alias enim nihilominus navigaturum fuisse. Sed verbum *ἡσυχάζειν* videtur aliud, quam commorationem significare, videlicet eum non amplius institisse, ut Pylum munirent. Num enim Demosthenes solus otiosus sedebat, quidve non *ἡσύχαζον* legimus? Et *ὑπὸ ἀπλοίας* ante *μέχρι* consulto posuit contrarie positorum causa: sensus enim hic est: *ὑπὸ ἀπλοίας μέχρι αὐτοῖς ὁρμὴ ἐπέπεσε καὶ οὐχ ὑπὸ Δημοσθένους.* Porro *περιστᾶσιν* dedi ex emend. Reiskii, vulgo *περὶ στάσιν.* Sensus est *mutata sententia.* Et *λογάδην* Suidas explicat *ἐπιλέκτως*, Schol. *ἐκλελεγμένους λίθους*, addens *οἱ μὲν τοὺς ἐπιτυχόντας ἤκουσαν, ἄμεινον δὲ τοὺς ἐπιλέκτους, ὡς καὶ ἄνδρας λογάδας. τειχοποιοῦντες γὰρ ἄνευ σιδηρίων οὐκ ἔμελλον τοὺς τυχόντας συνθήσειν λίθους, ὥςτε ἀσθενὲς ἐργάσασθαι τὸ τεῖχος, ἀλλ' ἐπελέγοντο ὁμοίους τοῖς εἰργασμένοις, τουτέστι τετραπέδους.* Conf. 6, 66. *λίθοις λογάδην — ὤρθωσαν*, ubi iterum Schol. *ὅτι λογάδας ἐν τῇ τετάρτῃ λί-*

στρατιώταις σχολάζουσιν ὁρμὴ ἐπέπεσε περιστᾶσιν ἐκτειχίσαι τὸ χωρίον. καὶ ἐγχειρήσαντες εἰργάζοντο, σιδήρια μὲν λιθουργὰ οὐκ ἔχοντες, λογάδην δὲ φέροντες λίθους, καὶ ξυνετίθεσαν ὡς ἕκαστόν τι ξυμβαίνοι· καὶ τὸν πηλόν, εἴπου δέοι χρῆσθαι, ἀγγείων ἀπορίᾳ ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον ἐγκεκυφότες τε, ὡς μάλιστα μέλλοι ἐπιμένειν, καὶ τὼ χεῖρε ἐς τοὐπίσω ξυμπλέκοντες, ὅπως μὴ ἀποπίπτοι. παντί τε τρόπῳ ἠπείγοντο φθῆναι τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ ἐπιμαχώτατα ἐξεργασάμενοι πρὶν ἐπιβοηθῆσαι· τὸ γὰρ πλέον τοῦ χωρίου αὐτὸ καρτερὸν ὑπῆρχε καὶ οὐδὲν ἔδει τείχους.

5 Οἱ δὲ ἑορτήν τινα ἔτυχον ἄγοντες καὶ ἅμα πυνθανόμενοι ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐποιοῦντο, ὡς ὅταν ἐξέλθωσιν, ἢ οὐχ ὑπομενοῦντας σφᾶς ἢ ῥᾳδίως ληψόμενοι βίᾳ· καί τι καὶ αὐτοὺς ὁ στρατὸς ἔτι ἐν ταῖς Ἀθήναις ὢν ἐπέσχε. τειχίσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ χωρίου τὰ πρὸς ἤπειρον καὶ ἃ μάλιστα ἔδει ἐν ἡμέραις ἓξ τὸν μὲν Δημοσθένην μετὰ νεῶν πέντε αὐτοῦ φύλακα καταλείπουσι, ταῖς δὲ πλείοσι ναυσὶ τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ Σικελίαν ἠπείγοντο.

6 Οἱ δ' ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντες Πελοποννήσιοι ὡς ἐπύθοντο τῆς Πύλου κατειλημμένης, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπ' οἴκου, νομίζοντες μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἆγις ὁ βασιλεὺς οἰκεῖον σφίσι τὸ περὶ τὴν Πύλον· ἅμα δὲ πρωὶ ἐςβαλόντες καὶ τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος ἐσπάνιζον τροφῆς τοῖς πολλοῖς, χειμών τε ἐπιγενόμενος μείζων παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν ἐπίεσε τὸ στράτευμα. ὥςτε πολλαχόθεν ξυνέβη ἀναχωρῆσαί τε θᾶσσον αὐτοὺς καὶ βραχυτάτην γενέσθαι τὴν ἐςβολὴν ταύτην· ἡμέρας γὰρ πεντεκαίδεκα ἔμειναν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

7 Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Σιμωνίδης Ἀθηναίων στρατηγὸς Ἠιόνα τὴν ἐπὶ Θρᾴκης Μενδαίων ἀποικίαν, πολεμίαν δὲ οὖσαν, ξυλλέξας Ἀθηναίους τε ὀλίγους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ τῶν

γει λίθους τοὺς ἐπιλέκτους καὶ οὐ τοὺς ἐπιτυχόντας, δῆλον ἐντεῦθεν. Adde 3, 31. Recte igitur Heilm.: so suchten sie nur die besten aus und legten solche zusammen, wie sie am besten passten. Et ὡς ξυμβαίνοι est ὡς ἕκαστα ἔμελλον συναρμόσεσθαι καὶ συμφωνήσειν πρὸς ἀλλήλους. Denique πηλός est *mortarium* (Mörtel), ut 1, 93. A [illegible] hominibus hoc tumultuarium opus confectum esse, ex h. l. memorat Themist. p. 138. A. Putavit igitur, homines quinque triremium Demosthenis operam navasse, et singulis triremibus ducentos homines tribuit (v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 298 sq.). „Verum si animum ad verba scriptoris attendisset, totum opus vidisset profligatum esse non per quinque, sed quadraginta triremium homines." Bloomf. Vid. cap. 5. extr.

5. ὡς — οὐχ ὑπομενοῦντας] v. Buttm. Gr. §. 145. adn. 5. (ed. 13) et de nominativo ληψόμενοι Matth. p. 1121. 1.

6. τῆς Πύλου] v. Matth. p. 659. adn. 2. Mox χειμών est hyems (ein später Winter), non spurca tempestas, pluvia ventisque importuna. Dicit enim παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν, eine strengere Kälte, als man von der Jahreszeit (m. Mai.) hätte erwarten sollen.

ἐκείνῃ ξυμμάχων πλῆθος προδιδομένην κατέλαβε. καὶ παραχρῆμα ἐπιβοηθησάντων Χαλκιδέων καὶ Βοττιαίων ἐξεκρούσθη τε καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς Πελοποννησίων 8 οἱ Σπαρτιᾶται αὐτοὶ μὲν καὶ οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων εὐθὺς ἐβοήθουν ἐπὶ τὴν Πύλον, τῶν δὲ ἄλλων Λακεδαιμονίων βραδυτέρα ἐγίγνετο ἡ ἔφοδος ἄρτι ἀφιγμένων ἀφ' ἑτέρας στρατείας. περιήγγελλον δὲ καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον βοηθεῖν ὅτι τάχιστα ἐπὶ Πύλον καὶ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Κερκύρᾳ ναῦς σφῶν τὰς ἑξήκοντα ἔπεμψαν, αἳ ὑπερενεχθεῖσαι τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν καὶ λαθοῦσαι τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Πύλον· παρῆν δὲ ἤδη καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Δημοσθένης δὲ προςπλεόντων ἔτι τῶν Πελοποννησίων ὑπεκπέμπει φθάσας δύο ναῦς ἀγγεῖλαι Εὐρυμέδοντι καὶ τοῖς ἐν ταῖς ναυσὶν ἐν Ζακύνθῳ Ἀθηναίοις παρεῖναι ὡς τοῦ χωρίου κινδυνεύοντος. καὶ αἱ μὲν νῆες κατὰ τάχος ἔπλεον κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα ὑπὸ Δημοσθένους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο ὡς τῷ τειχίσματι προςβα-

8. οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων] Schol. αὐτῶν τῶν περὶ τὴν πόλιν οἰκούντων. Consentit Od. Muell. Dor. 2. p. 49. adn. 2. De verbis βραδυτέρα ἐγίγνετο v. ibidem p. 26. adn. 3. Mox dicit, Peloponnesiorum naves Corcyrae fuisse sexaginta, idemque dixerat c. 2. et repetit c. 8. Has igitur naves Corcyra arcessiverunt, et tamen c. 11. tantum cum quadraginta tribus navibus ad Pylum escendere conantur. Desunt septendecim naves, quas cogita interdum alicubi in Peloponneso stationem habuisse; nam c. 16. inter Athenienses et Spartanos convenit, ut omnes naves longas, quas tum ad Pylum, tum *in Peloponneso* habent, Spartani Atheniensibus tradant, et tradunt circiter sexaginta. *Circiter* ait, quia Spartani quinque suarum navium in pugna navali, quae c. 14. init. describitur, amiserant. Conf. Philochor. ap. Schol. Arist. Pac. 666. Dind. Porro τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς cum Bloomfieldio intellige naves Eurymedontis et Sophoclis, quae Pylo Zacynthum traiecisse et ibi alicuius necessitatis causa appulisse cogitandae sunt. Nam usitata statio Atticarum navium Zacynthus non erat, neque naves excubitorias Naupacti eo tempore Zacynthi versatas esse, apparet ex c. 13. Terrestris Peloponnesiorum exercitus ad Pylum a Diodoro 12, 61. traditur fuisse duodecim millium militum. Porro Sphacteria num eadem insula sit, quae apud Strabonem et hodieque appellatur Sphagia, valde dubium est, sicut utrum Pylus Thucydidis respondeat Novo an Veteri Navarino (Palaeo-Navarino). Illud si est, Coryphasium cogitandum est promontorium fuisse, quod iacet ad dextram australis introitus in sinum Navarini; alterum si ponitur, Coryphasium quaerendum est in septentrionali brachio sive ungula eiusdem sinus. Sphacteriam nuper quidam coeperunt accipere esse peninsulam Palaeocastro, quae nunc angustis spatiis cum continente cohaeret; sic vero portum Pyli statuunt non esse sinum Navarini, sed lacum, quem nunc dicunt Osmini Aga. In utramque partem disputat Arn. Vol. 2. p. 400 sqq. et disputata duabus tabulis explicat, sed rem sibi liquere negat. Od. Muell. tabul. Peloponnesi Pylum posuit ad radicem montis Aegalei, ubi nunc Dschalova est, secutus Strabonem 8. p. 550 sq., qui antiquiorem Pylum ibi sitam, postea in Coryphasio aedificatam esse scribit.

λοῦντες κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζοντες ῥᾳδίως αἱρήσειν οἰκοδόμημα διὰ ταχέων εἰργασμένον καὶ ἀνθρώπων ὀλίγων ἐνόντων. προςδεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Ζακύνθου τῶν Ἀττικῶν νεῶν βοήθειαν ἐν νῷ εἶχον, ἢν ἄρα μὴ πρότερον ἕλωσι, καὶ τοὺς ἔςπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ ᾖ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν. ἡ γὰρ νῆσος ἡ Σφακτηρία καλουμένη τόν τε λιμένα παρατείνουσα καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένη ἐχυρὸν ποιεῖ καὶ τοὺς ἔςπλους στενούς, τῇ μὲν δυοῖν νεοῖν διάπλουν κατὰ τὸ τείχισμα τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν Πύλον, τῇ δὲ πρὸς τὴν ἄλλην ἤπειρον ὀκτὼ ἢ ἐννέα· ὑλώδης τε καὶ ἀτριβὴς πᾶσα ὑπ᾽ ἐρημίας ἦν καὶ μέγεθος περὶ πεντεκαί-

δυοῖν νεοῖν] Alii libri *δυεῖν*. De utraque forma agunt Thom. M. p. 46. Anecdd. Bachm. 2. p. 128, 2. Varie Eustath., qui ad Il. *κ'*. p. 802. scribit, Atticos *δυοῖν* in genitivo et dativo dicere, *δυεῖν* rarum esse apud veteres, sed tamen eo uti Thucydidem; recentiores autem *δυεῖν* scribere contra analogiam, nam nullam dualem in *ειν* exire. At in Od. *φ'*. p. 1907. veterem linguam Atticam ait diphthongum *οι* in *ει* mutare, ut *δυεῖν* pro *δυοῖν*, *οἶκει* pro *οἶκοι*, *πεῖος* pro *ποῖος* dicant. Phrynich. p. 90. *δυεῖν* in solo genitivo, non item in dativo ponendum esse tradit, eadem Schol. Viteb. ad Eurip. Hec. 45. et Phavorin. Et id praeceptum non vanum esse, docuit Popp. 1, 1. p. 223. Conf. Lennep. ad Phalar. p. 42. et Heind. ad Plat. Cratyl. p. 117. „Spatium, qua angustissimum est, inter extremitatem australem Sphagiae insulae et continentem apud Novum Navarinum, saltem est 1300 ad 1400 cubitorum (yards). Hoc totum intervallum navigabile, nam ibi altitudo maris est quinque orgyiarum (fathoms, Fäden) statim ex adverso Sphagiae, non minus septem orgyiarum sub ipsis moenibus Navarini, quin non minus viginti octo, subinde triginta trium in medio Euripo. Hinc patet, non potuisse in mentem sani hominis venire, talem aditum claudere continua acie navium, quae altera deinceps iuxta alteram, proris extrorsus versis, ponerentur, nec minus certum est, centum Graecas naves longas alteram iuxta alteram per hoc ostium portus aeque facile navigare potuisse, atque octo vel novem. Septentrionalem portus aditum Thucydides dicit tantum duas naves alteram iuxta alteram positas admisisse, et tamen Leak. narrat, latitudinem eius esse circ. 150 cubitorum, et ex tabula Smythii apparet, latitudine aditus illius hanc mensuram etiam excedi. Praeterea hic transitus in praesentia tantum scaphis patet, quia brevibus arenosis in transversum occupatur, quae non plus octodecim digitis aquae obteguntur. Quantumvis leves Graecorum triremes fuisse probabile sit, tamen fieri non potuit, ut naves ducenis hominibus impletae per locum tam vadosum navigarent.“ Arn.

μέγεθος] Hac voce antiqui semper longitudinem significant. Bloomf. Hoc non usquequaque verum est; nam ubi Herodotus narrat, in Araxe fluvio multas insulas esse magnitudine Lesbo propemodum similes (*Λέσβῳ μεγάθεα παραπλησίας* 1, 202.), non longitudinem significat, sed et latitudinem et longitudinem; et ubi Thuc. dicit, Athenienses ignorasse magnitudinem Siciliae (*τοῦ μεγέθους τῆς νήσου* 6, 1.), ipse statim sententiam explicat, addens non longitudinem, sed ambitum insulae. At *μέγεθος*, ubi simpliciter mensura longitudinis, velut stadiorum additur nullo consilio ambitum indicandi, certe consentaneum est, vel longitudinem vel altitudinem significare. Atqui quindecim stadia exaequant 2875 cubita (yards), si stadia ponas esse 575 pedum; sive 3000 cubita, si 600 pedum. Quodsi pedum numerum minorem, eumque

κα σταδίους μάλιστα. τοὺς μὲν οὖν ἔςπλους ταῖς ναυσὶν ἀν-
πρώροις βύζην κλήσειν ἔμελλον· τὴν δὲ νῆσον ταύτην φοβού-
νοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται, ὁπλίτας διε-
βασαν ἐς αὐτήν, καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον ἄλλους ἔταξαν. οὕτω
ιρ τοῖς Ἀθηναίοις τήν τε νῆσον πολεμίαν ἔσεσθαι τήν τε
τειρον ἀπόβασιν οὐκ ἔχουσαν· τὰ γὰρ αὐτῆς τῆς Πύλου ἔξω
ῦ ἔςπλου πρὸς τὸ πέλαγος ἀλίμενα ὄντα οὐχ ἕξειν ὅθεν ὁρμώ-
νοι ὠφελήσουσι τοὺς αὐτῶν, σφεῖς δὲ ἄνευ τε ναυμαχίας καὶ
νδύνου ἐκπολιορκήσειν τὸ χωρίον κατὰ τὸ εἰκός, σίτου τε οὐκ
όντος καὶ δι' ὀλίγης παρασκευῆς κατειλημμένου. ὡς δ' ἐδόκει
ιτοῖς ταῦτα, καὶ διεβίβαζον ἐς τὴν νῆσον τους ὁπλίτας ἀπο-
ηρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόχων. καὶ διέβησαν μὲν καὶ
λλοι πρότερον κατὰ διαδοχήν, οἱ δὲ τελευταῖοι καὶ ἐγκαταλη-
φθέντες εἴκοσι καὶ τετρακόσιοι ἦσαν, καὶ Εἵλωτες οἱ περὶ αὐ-
ύς· ἦρχε δ' αὐτῶν Ἐπιτάδας ὁ Μολόβρου.

Δημοσθένης δὲ ὁρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μέλλοντας προς- 9
ιλλειν ναυσί τε ἅμα καὶ πεζῷ παρεσκευάζετο καὶ αὐτός, καὶ
ς τριήρεις αἵπερ ἦσαν αὐτῷ ἀπὸ τῶν καταλειφθεισῶν ἀνα-

obabiliorem sumas, longitudo Sphacteriae exit propemodum 1⅔ mil-
rii, at Palaeocastro Navarini non excedit quater quintam partem
illiarii geographici, sive longitudinem 1500 ad 1600 cubitorum. Vera
tem longitudo Sphagiae est amplius 2½ milliariorum geographicorum,
proinde multo excedit quindecim stadia. Arn.

ἀντιπρώροις] i. e. naves collocandae erant proris extrorsus in al-
m conversis. Syracusani quum magni portus sui ostium navibus clau-
rent, naves collocabant lateribus in altum conversis et proris in trans-
rsum sive obliquum ostium directis, id quod scriptor dicit *τριήρεσι
λαγίαις* 7, 59. Latitudinem autem ostii magni portus Syracusarum Thuc.
cit fuisse octo stadiorum i. e. 1533 cubitorum. Mox *βύζην* veteres
rammatici explicant per *ἀθρόως, οἷον βύσαντες ταῖς ναυσὶ τὸν ἔςπλουν*.
einde *τὰ ἔξω τοῦ ἔςπλου* intellige litus extra portum utrimque, et ab
ptentrione et ab austro. Paulo post in verbis *σφεῖς δὲ ἄνευ* unus al-
rve liber habet *σφᾶς*, „quod commendant loci 6, 49. 7, 21. de quibus
Ephemm. Hal. a. 1826. p. 523. pr. disputantes comparavimus Buttm.
r. med. §. 142. adn. 1 — 3. (ed. 13.)" Popp. Dein *κατειλημμένου*
nitivus absolutus est pro accusativo, quem verbum *ἐκπολιορκήσειν*
stulat. Nam participium redit ad *χωρίον*. Conf. 2, 8. *ἐς τοὺς Λα-
δαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προειπόντων* etc., pro *προειπόντας*. Bekk.
men in ed. stereot. proposuit *κατειλημμένον*. Denique alii libri
καταληφθέντες, alii *ἐγκαταλειφθέντες* praebent, ut fieri solet. Re-
ptam scripturam Popp. tuetur hac ratione, quod relicti in insula
rte per aliquantum temporis etiam alii sint, sed capti ii soli, qui
stremi transierant. Krueg. ad Dionys. p. 296. praefert alterum per
, quia c. 38. quadringenti viginti universi dicantur traiecti esse, eorum
tem vivi capti esse trecenti nonaginta duo. Hos igitur dicit *ἐγκατα-
φθῆναι*, illos *ἐγκαταλειφθῆναι*. Quasi quorum corporibus potitus sis,
iamsi mortui sint, eos te cepisse dicere nequeas. Auctorem puto
ὶ omissurum fuisse, si scripsisset *ἐγκαταλειφθέντες*. Quare Schol.,
i hoc ipsum in libro suo habebat, dicit *περιττὸς ὁ καί*. De verbis
ὶ *Εἵλωτες οἱ περὶ αὐτούς* v. Od. Muell. Dor. 2. p. 37. 38. adn. 2 sqq.

9. *τὰς τριήρεις*] tres numero. Vid. cap. 5. 8. Mox *ἀνασπάσας*

σπάσας ὑπὸ τὸ τείχισμα προςεσταύρωσε, καὶ τοὺς ναύτας ἐξ αὐτῶν ὥπλισεν ἀσπίσι τε φαύλαις καὶ οἰσυΐναις ταῖς πολλαῖς· οὐ γὰρ ἦν ὅπλα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ πορίσασθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκ ληστρικῆς Μεσσηνίων τριακοντόρου καὶ κέλητος ἔλαβον, οἳ ἔτυχον παραγενόμενοι. ὁπλῖταί τε τῶν Μεσσηνίων τούτων ὡς τεσσαράκοντα ἐγένοντο, οἷς ἐχρῆτο μετὰ τῶν ἄλλων. τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς τῶν τε ἀόπλων καὶ ὡπλισμένων ἐπὶ τὰ τετειχισμένα μάλιστα καὶ ἐχυρὰ τοῦ χωρίου πρὸς τὴν ἤπειρον ἔταξε, προειπὼν ἀμύνασθαι τὸν πεζόν, ἢν προςβάλλῃ· αὐτὸς δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ πάντων ἑξήκοντα ὁπλίτας καὶ τοξότας ὀλίγους ἐχώρει ἔξω τοῦ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ᾗ μάλιστα ἐκείνους προςεδέχετο πειράσειν ἀποβαίνειν ἐς χωρία μὲν χαλεπὰ καὶ πετρώδη πρὸς τὸ πέλαγος τετραμμένα, σφίσι δὲ τοῦ τείχους ταύτῃ ἀσθενεστάτου ὄντος ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ἡγεῖτο προθυμήσεσθαι· οὔτε γὰρ αὐτοὶ ἐλπίζοντες ποτὲ ναυσὶ κρατηθήσεσθαι οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον, ἐκείνοις τε βιαζομένοις τὴν ἀπό-

significat naves in terram tractas, et *προςεσταύρωσε* idem est, quod *ξύλοις ὀρθοῖς προςωχύρωσεν αὐτάς*, quasi diceret *σταυροὺς πρὸς ταῖς ναυσὶν ἐπέθηκεν*, nam (quod Duk. animadvertit) etiam 7, 25. scriptor narrat, Syracusanos vallos in mari defixisse, ut intra illos naves suae stationem haberent, eamque munitionem *σταύρωσιν* vocat. Et ibidem c. 38. Niciam ante naves suas *σταύρωμα* in mari defixum habuisse, quod iis pro clauso portu esset. Sic item naves terra muniri palis solitae esse reperiuntur. Arn. confert Appian. B. C. 5, 33. *τὰς τάφρους προςεσταύρου*, et praesentem locum interpretatur: he hauled his ships up under the fort, and set a stockade close to them, upon them i. e. to cover them. De *ἀσπίσιν οἰσυΐναις* Duk. adire iubet Lips. 3. De Mil. Rom. 2. Et *τριακόντορος*, ait Schol., *ἔστιν ἡ ὑπὸ τριάκοντα ἐρεσσομένη, κέλης δὲ ἔστι μικρὸν καὶ στενὸν πλοῖον.* v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 380 sqq. 403. Deinde ad verba *οἷς ἐχρῆτο μετὰ τῶν ἄλλων* supple *οὓς ὥπλισεν*, ne cum Didotio opineris, nullos Messenios hoplitas ad Demosthenem devenisse, sed ab hoc demum hoplitas factos esse. Verborum *ἐπὶ τὰ τετειχισμένα μάλιστα* etc. hic sensus est, Demosthenem minus bene armatos vel non armatos collocasse in firmissimis munitionum; ipsum cum electis ibi adstitisse, ubi murus minus firmus erat. Hanc partem muri addit probabile fuisse *ἐπισπάσασθαι (τοὺς πολεμίους) προθυμήσεσθαι* i. e. exspectandum erat, ***hostes per hanc infirmitatem muri attractum iri, ut illo loco quantum possent virium exsererent***, quasi scripsisset *ἐπισπάσασθαι* (vel *ἐπισπάσεσθαι*) *τοὺς πολεμίους, ὥςτε προθυμεῖσθαι ταύτῃ τὸ τεῖχος ἑλεῖν.* Futuro *προθυμήσεσθαι* usus est, quia in tota sententia futurae rei significatio inest. Vid. adn. ad 2, 29., et de omisso *ὥςτε* v. Matth. §. 532. d.

οὔτε γὰρ αὐτοὶ — ἐκείνοις τε] Haec verba Heilm. ita accepit: *οὐ γὰρ ἐλπίζοντες αὐτοί τέ ποτε ναυσὶ κρατηθήσεσθαι, ἐκείνοις τε βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν ἁλώσιμον τὸ χωρίον γίγνεσθαι, οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον*, denn da sie zur See allemal die Stärksten zu seyn glaubten und sich nicht vorstellen konnten, dass jene je eine Landung durchsetzen und der Platz von dieser Seite erstiegen zu werden Gefahr laufen würde, so hatten sie solchen hier nicht sonderlich befestigt. Verum hic sensus postularet *οὔτε ἐκείνοις βιαζομένοις — τὸ χωρίον γίγνεσθαι.* Ni fallor, anacoluthon in his verbis inest eiusmodi, ut auctor

βασιν ἁλώσιμον τὸ χωρίον γίγνεσθαι. κατὰ τοῦτο οὖν πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν χωρήσας ἔταξε τοὺς ὁπλίτας ὡς εἴρξων ἢν δύνηται, καὶ παρεκελεύσατο τοιάδε.

Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου, μηδεὶς ὑμῶν 10 *ἐν τῇ τοιᾷδε ἀνάγκῃ ξυνετὸς βουλέσθω δοκεῖν εἶναι, ἐκλογιζόμενος ἅπαν τὸ περιεστὸς ἡμᾶς δεινόν, μᾶλλον δ' ἀπερισκέπτως εὔελπις ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐκ τούτων ἂν περιγενόμενος. ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφῖκται ὥςπερ τάδε, λογισμὸν ἥκιστα ἐνδεχόμενα κινδύνου τοῦ ταχίστου προςδεῖται. ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πλείω ὁρῶ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἢν ἐθέλωμέν τε μεῖναι καὶ μὴ τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν κρείσσω καταπροδοῦναι. τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυςέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὃ μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται, ὑπο-*

orationem ita continuasse putandus sit, quasi pro *ἐλπίζοντες* praecessisset *ἐλπὶς ἦν αὐτοῖς*. Quare cum Scholiasta ad *βιαζομένοις* id ipsum *ἐλπὶς ἦν* suppleo. Ceterum huius loci ratio haec est, ut potius exspectes scriptum *οὔτε γὰρ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον* (haec est altera ratio, cur probabile fuerit, fore ut hostes hac parte aggressionem facerent), *αὐτοὶ οὐκ ἐλπίζοντές ποτε ναυσὶ κρατηθήσεσθαι* (his verbis continetur ratio cur hac parte Demosthenes firmum murum non exstruxerit), *ἐκείνοις τε* (*ἐλπὶς ἦν*) *βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν ἁλώσιμον τὸ χωρίον γίγνεσθαι* (haec est altera ratio, cur probabile fuerit, fore ut hostes hac parte aggressionem facerent). Et duplex huius rei ratio per copulas *οὔτε — τε* repraesentanda erat, non membra sic copulanda fuerunt *οὔτε γὰρ ἐλπίζοντες — ἐκείνοις τε*, quia non haec duo membra inter se cohaerent. Est igitur hoc quoque exemplum frequentis illius traiectionis particulae *τε*. Denique observandum est, *οὐκ* ante *ἰσχυρόν* post *οὔτε* abundare, quod nonnunquam fieri iam alibi adnotatum est.

10. *ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου*] v. Matth. p. 633. Mox ex praegresso *μηδείς* ad *μᾶλλον δὲ χωρῆσαι* arcessendum est *ἕκαστος*, ut 8, 66. *ἀντέλεγεν οὐδεὶς ἔτι τῶν ἄλλων, δεδιὼς καὶ ὁρῶν πολὺ τὸ συνεστηκός*. v. Wolf. ap. Schneid. ad Xen. H. Gr. p. 114. Heind. ad Plat. Gorg. 29., ad Hor. 1. Serm. 1, 3. Krueg. ad Dionys. p. 116. Porro cum illo *ἕκαστος* cogitatione iunge verba *καὶ ἐκ τούτων ἂν περιγενόμενος*, et supple *μᾶλλον δὲ βουλέσθω ἕκαστος ἀπερισκέπτως εὔελπις δοκεῖν ὁμόσε χωρῆσαι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐκ τούτων ἂν περιγενόμενος* i. e. *potius unusquisque non haesitans plenus spei hostibus obviam ivisse videri velit, quum, ut sperari licet, salvus etiam ex hoc periculo discesserit.* Nam *ἂν περιγενόμενος* praeteriti vim habet: *ἐάν, ὡς εἰκός, περιγένηται*. v. Herm. ad Vig. p. 814, 281. Mox Dionys. p. 800. dicit scribendum fuisse *τὸ πλῆθος καταπλαγέντες*. „Sed recte dativus habet, est enim *τῷ πλήθει* dictum pro *ὑπὸ τοῦ πλήθους*, *percelli aliqua re*. Estque verbum h. l. passivum *perterrefieri*, quamquam alibi est medium, habetque accusativum ut *φοβεῖσθαι*. Quo Buttmannum Gr. §. 136. 2. adn. 1. (ed. 13.) non plane vera docere arguitur.“ Popp. Paulo post in verbis *τοῦτε γὰρ χωρίου* particula *τε* respondet verbis paulo inferius sequentibus *τό τε πλῆθος*, quod vel hinc patet, quia, ut Popp. adnotavit, *τὰ ὑπάρχοντα κρείσσω* plurali numero praecesserunt, ideoque plura commoda sequantur necesse est.

ὃ μενόντων ἡμῶν] *Ὅ* om. libri plurimi et vel optimi, tuetur Dionys. p. 801. et Krueg. ad Dionys. p. 233. his verbis 6, 10. *οἴεσθε ἴσως,*

χωρήσασι δὲ καίπερ χαλεπὸν ὂν εὔπορον ἔσται μηδενὸς κωλύοντος. καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἕξομεν μὴ ῥαδίως αὐτῷ

τὰς γενομένας ὑμῖν σπονδὰς ἔχειν τι βέβαιον, αἳ ἡσυχαζόντων μὲν ὑμῶν ὀνόματι σπονδαὶ ἔσονται — σφαλέντων δέ που — ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ἡμῖν οἱ ἐχθροὶ ποιήσονται. Et facile addit o post ω elidi potuisse. Herm. in Ephemm. Ien. 1816. m. Ian. nr. 12. et ὅ et γίγνεται pro spuriis habens abiicit. Verum γίγνεται omnes libri Thuc. et Dionys. servant. In participiis mira casuum enallage est, nam sic potius exspectes: ὃ μένουσιν ἡμῖν ξύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρησάντων δὲ καίπερ χαλεπὸν ὂν εὔπορον ἔσται. Nam non Atheniensibus, sed hostibus eorum εὐεπίβατον erit, si cedent. Id quod Dionysium non fugit: τὸ μὲν γὰρ γίγνεται, ait, τοῦ παρόντος ἐστί, τὸ δὲ ἔσται τοῦ μέλλοντος χρόνου δηλωτικόν. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τὰς πτώσεις ὁ σχηματισμὸς ἀκατάλληλος· ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς γενικῆς πτώσεως ἐξενήνοχε τό τε μετοχικὸν ὄνομα, τὸ μενόντων, καὶ τὸ ἀντωνυμικὸν τὸ ἡμῶν, ἐπὶ τῆς δοτικῆς τὸ ὑποχωρήσασιν· οἰκειότερον δ' ἦν καὶ τοῦτο κατὰ τὴν αὐτὴν ἐξενηνέχθαι πτῶσιν. „Sed diversa, ait Krueg. p. 233., utriusque temporis videtur potestas esse. Atque εὔπορόν ἐστι scriptor non dicere poterat, quia sensu postulante ὑποχωρήσασι (i. e. ἢν ὑποχωρήσωμεν), non ὑποχωροῦσι praemiserat. Pro γίγνεται quidem γενήσεται non ineptum esset, sed praesente quum Demosthenes utatur, certo se sperare significat, Athenienses loco non cessuros esse. Nam de qua re ut praesente loquor, quum futura sit, eam eventuram esse confidam necesse est." Porro Dionys. p. 798. reprehendit scriptorem, quod singularem τὸν πολέμιον pro plurali posuerit. Contra quem abunde dixit Krueg. p. 230. Mox ῥαδίως οὔσης ex bonis libris haud paucis enotatum vulgata ῥαδίας etc. exquisitius visum est. Nam etiam ubi εἶναι et γίγνεσθαι copulae loco sunt, quaedam adverbia, maxime δίχα et χωρίς atque etiam οὕτως (ut 2, 47. οὕτως — γενέσθαι), porro ἅμα (ut ἅμα γενόμενοι cap. 30.) ὁμοῖα et ἴσα, iis adduntur, ut hic ῥαδίως. Vid. Matth. §. 612. p. 1238. Kuster. (Reisig.) ad Xenoph. Oecon. p. 74. Viger. p. 376. Thiersch. Gr. §. 307. 5. Bast. ad Greg. Cor. p. 83. Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 76. Et sic Latini quoque, velut Cic. pr. Rosc. Am. c. 5. *remissius futurum.* Sallust. Iug. 73. *frustra fuit.* Cat. 58. *abunde fuit.* Iug. 14. *tutius essem.* 87. *laxius licentiusque futuros.* 94. *facilius prospectus foret.* Frequentissimum est *impune erat.* Proxima scriptor sic plenius efferre poterat: ἢν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζηται· βιάζεσθαι δὲ αὐτὸν ἐν γῇ χαλεπώτερον ἔσται· ἐπὶ γὰρ ταῖς ναυσὶ etc. Sequentium haec mens esse videtur: Exercitus Lacedaemoniorum non in continenti est, ubi *ceteris paribus* maior nostro futurus esset, sed in navibus collocatus, ubi quibus incommodis laborant, aestu, ventis et similibus, iis nostra paucitas quodammodo compensatur, ita ut multitudo eorum *non ex aequo maior sit*, quam futura esset, si in continenti pugnaturi essent. Heilm. sodann werden ihre Völker, bei aller Ueberlegenheit ihrer Menge, solche nicht auf dem Lande unter gleichen Vortheilen, sondern nur auf den Schiffen brauchen können, welche natürlicher Weise in der See manchen Unfällen unterworfen sind. Et ἀπὸ νεῶν dixit in mente habens motum e navibus pugnantium. V. Matth. §. 596. p. 1193. Dein τὰ καίρια Am. recte intelligit and ships at sea require *many favourable accidents* in order to act with effect. Ad verba τῷ ἡμετέρῳ πλήθει spectat glossa Suidae: πλῆθος παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ ἐπ' ὀλίγων λέγεται, eademque habet Schol. addens Hom. Il. 17, 330., ubi v. Heyn. Vol. 7. p. 342. Bloomf. affert Herodot. 1, 77. Κροῖσος μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στράτευμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων

πάλιν οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, ἢν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζηται· ἐπὶ γὰρ ταῖς ναυσὶ ῥᾷστοί εἰσιν ἀμύνεσθαι, ἀποβάντες δὲ ἐν τῷ ἴσῳ ἤδη. τό τε πλῆθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι· κατ' ὀλίγον γὰρ μαχεῖται καίπερ πολὺ ὂν ἀπορίᾳ τῆς προσορμίσεως. καὶ οὐκ ἐν γῇ στρατός ἐστιν ἐκ τοῦ ὁμοίου μείζων, ἀλλ' ἀπὸ νεῶν, αἷς πολλὰ τὰ καίρια δεῖ ἐν τῇ θαλάσσῃ ξυμβῆναι. ὥςτε τὰς τούτων ἀπορίας ἀντιπάλους ἡγοῦμαι τῷ ἡμετέρῳ πλήθει, καὶ ἅμα ἀξιῶ ὑμᾶς, Ἀθηναίους ὄντας καὶ ἐπισταμένους ἐμπειρίᾳ τὴν ναυτικὴν ἐπ' ἄλλους ἀπόβασιν ὅτι εἴ τις ὑπομένοι καὶ μὴ φόβῳ ῥοθίου καὶ νεῶν δεινότητος κατάπλου ὑποχωροίη, οὐκ ἄν ποτε βιάζοιτο, καὶ αὐτοὺς νῦν μεῖναί τε καὶ ἀμυνομένους παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν σώζειν ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὸ χωρίον.

Τοσαῦτα τοῦ Δημοσθένους παρακελευσαμένου οἱ Ἀθηναῖοι 11 ἐθάρσησάν τε μᾶλλον καὶ ἐπικαταβάντες ἐτάξαντο παρ' αὐτὴν τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἄραντες τῷ τε κατὰ γῆν στρατῷ προςέβαλλον τῷ τειχίσματι καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα οὔσαις τεσσαράκοντα καὶ τρισί· ναύαρχος δὲ αὐτῶν ἐπέπλει Θρασυμηλίδας ὁ Κρατησικλέους Σπαρτιάτης. προςέβαλλε δὲ ἧπερ ὁ Δημοσθένης προσεδέχετο, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἠμύνοντο· οἱ δὲ κατ' ὀλίγας ναῦς διελόμενοι, διότι οὐκ ἦν πλείοσι προσχεῖν, καὶ ἀναπαύοντες ἐν τῷ μέρει τοὺς ἐπίπλους ἐποιοῦντο, προθυμίᾳ τε πάσῃ χρώμενοι καὶ παρακελευσμῷ, εἴ πως ὠσάμενοι ἕλοιεν τὸ τείχισμα. πάντων δὲ φανερώτατος Βρασίδας ἐγένετο. τριηραρχῶν γὰρ καὶ ὁρῶν τοῦ χωρίου χαλεποῦ ὄντος τοὺς τριηράρχους καὶ κυβερνήτας εἴ πη καὶ δοκοίη δυνατὸν εἶναι σχεῖν ἀποκνοῦντας καὶ φυλασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα λέγων ὡς οὐκ εἰκὸς εἴη ξύλων φειδομένους τοὺς πολεμίους ἐν τῇ χώρᾳ περιιδεῖν τεῖχος πεποιημένους, ἀλλὰ τάς τε σφετέρας ναῦς βιαζομένους τὴν ἀπόβασιν καταγνύναι ἐκέλευε, καὶ τοὺς ξυμμάχους μὴ ἀποκνῆσαι ἀντὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν τὰς ναῦς τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ παρόντι ἐπιδοῦναι, ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀποβάντας τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τοῦ χωρίου κρατῆσαι. καὶ ὁ μὲν 12

ᾗ ὁ Κύρου. Proxima Krueg. ad Dionys. p. 133. per attractionem dicta docet pro ἐπισταμένους ὅτι ἡ ἀπόβασις οὐκ ἂν ποτε βιάζοιτο. Deinde ῥόθιον est der Wellenschlag, Bloomf. the dashing surge, et ῥαχία auctore Schol. πετρώδης τόπος, περὶ ὃν περιῤῥήγνυται ἡ θάλασσα καὶ ὁ κλύδων καὶ ἡ τῆς θαλάσσης ὁρμή. Hanc aliud Scholion dicit verbi significationem apud Atticos esse; οἱ δὲ Ἴωνες, addit, τὴν ἄμπωτιν καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῆς θαλάττης. Conf. Eustath. ad Od. 5. p. 1540, 27. Rom. Zonar. Hesych. Interpp. ad Herodot. 8, 129. Heyn. ad Virg. 10. Aen. 302. 303., qui poeta dixit *dorsum iniquum*, sed ille potius intelligens eine Sandbank. Bloomf. ῥαχίαν convertit the very surge of the beach.

11. παρ' αὐτὴν τὴν θάλασσαν] i. e. dicht am Meer. De verbis φυλασσόμενος τῶν νεῶν v. Matth. p. 657.

τούς τε ἄλλους τοιαῦτα ἐπέσπερχε καὶ τὸν ἑαυτοῦ κυβερνήτην ἀναγκάσας ὀκεῖλαι τὴν ναῦν ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν· καὶ πειρώμενος ἀποβαίνει ἀνεκόπη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τραυματισθεὶς πολλὰ ἐλειποψύχησέ τε καὶ πεσόντος αὐτοῦ ἐς τὴν παρεξειρεσίαν ἡ ἀσπὶς περιεῤῥύη ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐξενεχθείσης αὐτῆς ἐς τὴν γῆν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνελόμενοι ὕστερον πρὸς τὸ τροπαῖον ἐχρήσαντο ὃ ἔστησαν τῆς προσβολῆς ταύτης. οἱ δ' ἄλλοι προὐθυμοῦντο μὲν ἀδύνατοι δ' ἦσαν ἀποβῆναι τῶν τε χωρίων χαλεπότητι καὶ τῶν Ἀθηναίων μενόντων καὶ οὐδὲν ὑποχωρούντων. ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη, ὥςτε Ἀθηναίους μὲν ἐκ γῆς τε καὶ ταύτης Λακωνικῆς ἀμύνεσθαι ἐκείνους ἐπιπλέοντας, Λακεδαιμονίους δὲ ἐκ νεῶν τε καὶ ἐς τὴν ἑαυτῶν πολεμίαν οὖσαν ἐπ' Ἀθηναίους ἀποβαίνειν· ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐποίει τῆς δόξης ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἠπειρώταις μάλιστα εἶναι καὶ τὰ πεζὰ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίοις τε καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν.

12. τοιαῦτα ἐπέσπερχε] i. e. mit solchen Worten feuerte er an, quasi sit τοιαῦτα λέγων. Vid. ibidem p. 774. a. Mox παρεξειρεσίαν veteres Grammatici intelligunt τὸν ἔξω τῆς εἰρεσίας τῆς νεὼς τόπον, καθ' ὃ μέρος οὐκέτι κώπαις κέχρηνται. Est igitur der Raum des Vorder- und Hinterschiffes. Hinc ap. Polyaen. 3, 11, 13. est ὑπὸ τὴν παρεξειρεσίαν ἑκατέρου τοίχου. In verbo ἀποβαίνειν conatus est, non actio. Mox pauci quidam libri ἐπήει pro ἐποίει, male. Nam sensus hic est, quasi scripsisset: πολλὴν γὰρ δόξαν ἐποίει ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν τὸ ἠπειρώτας μάλιστα εἶναι καὶ τὰ πεζὰ κρατίστους, τοῖς δὲ τὸ θαλασσίους τε εἶναι καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν. Schoem. Obss. p. 21.: *plurimum gloriae suae* sive *maximam gloriae suae partem efficiebat Lacedaemoniis, quod erant terra optimi; Atheniensibus, quod mari,* h. e. Lacedaemoniorum eo tempore gloria in eo maxime posita erat, quod terra; Atheniensium, quod mari optimi erant. „Ἐπὶ πολὺ τῆς δόξης, ait, nihil aliud est nisi *magnam partem gloriae.* Et saepe ἐπὶ πολύ ita adhibetur, ut praepositio plane otiosa videatur.“ Bred.: so wunderbar wandte sich hier das Schicksal; denn sehr grosser Ruhm pries gerade in jener Zeit diese, die Spartaner, dass sie so ganz ausgezeichnet zu Lande wären und die tapfersten Fussheere besässen; jene, die Athener, dass sie des Meeres so erfahren und durch ihre Flotten bei weitem hervorragten. Tum vero qui putabantur terra fortissimi, mari pugnabant, in propriam terram conantes escendere; qui autem plerumque mari versarentur, illos terra arcebant. Tam incredibilem fortunae et rerum humanarum vicissitudinem Thuc. miratus haec verba adiecit. Minus recte hunc locum cepit Bau.: „Multum gloriae afferebat *tunc temporis* (non primo, non semper, sed in illa causa Pylia) illis et Atheniensibus, quod (nunc) essent continentis pugnatores et terrestri certamine potiores; his(Lacedaemoniis), quod essent (nunc, iam, in hac causa) navales et mari pollerent.“ Dum enim verbis ἐν τῷ τότε nimis angustum sensum tribuit, et τοῖς μέν ad Athenienses, τοῖς δέ ad Lacedaemonios refert, omnia turbat. Profecto non hoc voluit scriptor dicere, in illa causa Pylia Lacedaemonios navales et mari pollentes, at Athenienses tunc quidem maris propugnatores et terrestri pugna potiores visos esse; quippe nec Lacedaemonii mari vicerunt (imo victi sunt), neque uno successu famam, quam Bau. Atheniensibus hic tribui dicit, hi adepti sunt.

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τῆς ὑστεραίας μέρος τι 13 προςβολὰς ποιησάμενοι ἐπέπαυντο· καὶ τῇ τρίτῃ ἐπὶ ξύλα ἐς μηχανὰς παρέπεμψαν τῶν νεῶν τινας ἐς Ἀσίνην, ἐλπίζοντες τὸ κατὰ τὸν λιμένα τεῖχος ὕψος μὲν ἔχειν, ἀποβάσεως δὲ μάλιστα οὔσης ἑλεῖν μηχαναῖς. ἐν τούτῳ δὲ αἱ ἐκ τῆς Ζακύνθου νῆες τῶν Ἀθηναίων παραγίγνονται πεντήκοντα· προςεβοήθησαν γὰρ τῶν τε φρουρίδων τινὲς αὐτοῖς τῶν ἐκ Ναυπάκτου καὶ Χῖαι τέσσαρες. ὡς δὲ εἶδον τήν τε ἤπειρον ὁπλιτῶν περίπλεων τήν τε νῆσον, ἔν τε τῷ λιμένι οὔσας τὰς ναῦς καὶ οὐκ ἐκπλεούσας, ἀπορήσαντες ὅπῃ καθορμίσωνται, τότε μὲν ἐς Πρώτην τὴν νῆσον, ἣ οὐ πολὺ ἀπέχει ἐρῆμος οὖσα, ἔπλευσαν καὶ ηὐλίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίᾳ παρασκευασάμενοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο, ἢν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι σφίσιν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, εἰ δὲ

13. Ἀσίνῃ] Urbs Laconiae; erat et altera eademque antiquior urbs eius nominis in terra Dryopum ad austrum et orientem ab Argolide. v. Od. Muell. Dor. 1. p. 155. Novam Asinen Leak. Itin. Moreae Vol. 1. p. 443. putat sitam fuisse, ubi nunc vicus Saratza, 3½ milliar. geogr. a Gallo promontorio, quod in antiquitate Acritas appellabatur. Mox μάλιστα Krueg. ad Dionys. p. 496. minus recte cum ἑλεῖν iungit, nam hoc dicit scriptor, murum intra portum altiorem quidem fuisse, quam eam muri partem extra portum, quam Brasida maxime duce tentaverant, sed ibi escensionis maiorem commoditatem fuisse, quum in illa parte extra portum maxima difficultas appellendi esset. Quare intra portum escensione facta rem machinis ligneis experiri volebant. Μάλιστα etc. significat: *quum ibi maxime* (magis quam ullo alio loco) litoris escendendi facultas esset. Deinde dedi πεντήκοντα ex Ven. Cl. pro vulgata τεσσαράκοντα, et illud Port. scribendum coniecerat, et Vall. *sexaginta* adeo naves nominat. Cap. 23. naves istae, postquam viginti accesserunt, septuaginta dicuntur fuisse, neque ibi ulla est scripturae varietas. Quadraginta Athenis profectae erant c. 2., quarum quidem quinque Demosthenes retinuit Pyli cap. 5., at harum duas remiserat c. 8., ut apud Zacynthum iam naves essent triginta septem. Atque quum accessissent quatuor Chiae et Naupacto nonnullae, necesse est, universarum numerum maiorem fuisse quadraginta.

ἢν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι] Schol. putat apodosin abesse, ut in illis Homericis ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας — εἰ δέ κε μὴ δώωσιν, ἐγὼ δέ κεν αὐτὸς ἕλωμαι. Vid. adn. ad 3, 3. At mihi Arn. locum ita recte intelligere videtur: παρασκευασάμενοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο, ἢν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι σφίσιν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ, εἰ δὲ μή, ὡς αὐτοὶ ἐπεςπλευσούμενοι ἐπὶ ναυμαχίαν ἐν τῷ ἐντὸς τοῦ λιμένος. Mox relativa sententia ἃ διενοήθησαν, ut fieri solet, per appositionem illustratur infinitivi φράξαι, ut 3, 12. 59. et infr. c. 125. Non aliter Latini, de quibus v. Matth. de Anacoluth. ap. Cic. p. 17. Interpp. ad Cic. de N. D. 2, 9. Dein οὐ μικρῷ Cl. Gr. Vulgo οὐ σμικρῷ. „Nobis σμικρῷ nimio Atticistarum studio elegantiae bis in Thucydidem irrepsisse videbatur 1, 1. p. 210.“ Popp. Utroque loco (hic et 7, 75.) μικρῷ recepi. „Si in describendo portu Pyli Thuc. in mente habuit sinum Navarini, exspectaveris eum plura dicturum fuisse de magnitudine eius, quam haec, quae semel posuit: λιμένι ὄντι οὐ μικρῷ, quum sinus Navarini amplior sit non solum quam omnes portus, qui tunc in Graecia erant, sed etiam quam magnus portus Syracusarum. Profecto qualis nunc est, prorsus dissimilis est com-

μή, ὡς αὐτοὶ ἐπεςπλευσούμενοι. καὶ οἱ μὲν οὔτε ἀντανήγοντο οὔτε ἃ διενοήθησαν φράξαι τοὺς ἔςπλους ἔτυχον ποιήσαντες, ἡσυχάζοντες δ' ἐν τῇ γῇ τάς τε ναῦς ἐπλήρουν καὶ παρεσκευάζοντο, ἢν ἐςπλέῃ τις, ὡς ἐν τῷ λιμένι ὄντι οὐ μικρῷ ναυμαχήσοντες. 14 οἱ δ' Ἀθηναῖοι γνόντες καθ' ἑκάτερον τὸν ἔςπλουν ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰς μὲν πλείους καὶ μετεώρους ἤδη τῶν νεῶν καὶ ἀντιπρώρους προςπεσόντες ἐς φυγὴν κατέστησαν, καὶ ἐπιδιώκοντες ὡς διὰ βραχέος ἔτρωσαν μὲν πολλάς, πέντε δὲ ἔλαβον, καὶ μίαν τούτων αὐτοῖς ἀνδράσι· ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ γῇ καταπεφευγυίαις ἐνέβαλλον. αἱ δὲ καὶ πληρούμεναι ἔτι πρὶν ἀνάγεσθαι ἐκόπτοντο· καί τινας καὶ ἀναδούμενοι κενὰς εἷλκον τῶν ἀνδρῶν ἐς φυγὴν ὡρμημένων. ἃ ὁρῶντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ περιαλγοῦντες τῷ πάθει, ὅτιπερ αὐτῶν οἱ ἄνδρες ἀπελαμβάνοντο ἐν τῇ νήσῳ, παρεβοήθουν, καὶ ἐπεςβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ξὺν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλκον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν, καὶ ἐν τούτῳ κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἕκαστος ᾧ μή τινι καὶ αὐτὸς ἔργῳ παρῆν. ἐγένετό τε ὁ θόρυβος μέγας καὶ ἀντηλλαγμένος τοῦ ἑκατέρων τρόπου περὶ τὰς ναῦς· οἵ τε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ προθυμίας καὶ ἐκπλήξεως ὡς εἰπεῖν ἄλλο οὐδὲν ἢ ἐκ γῆς ἐναυμάχουν, οἵ τε Ἀθηναῖοι κρατοῦντες καὶ βουλόμενοι τῇ παρούσῃ τύχῃ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξελθεῖν ἀπὸ νεῶν ἐπεζομάχουν. πολύν τε πόνον παρασχόντες ἀλλήλοις καὶ τραυματίσαντες διεκρίθησαν, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς κενὰς ναῦς πλὴν τῶν τὸ πρῶτον ληφθεισῶν διέσωσαν. καταστάντες δὲ

munibus portubus Graecorum, qui fere semper per manus hominum clausa artificialibus molibus ostia habebant, quum natura non satis praemuniti fuerunt.“ Arn. Dimidio fere minor portus Pyli fuisse existimandus est, si et id fuerit, quod nunc appellatur lacus Osmini Aga, et ex praesenti ambitu huius lacus magnitudinem aestimes.

14. *ὡς διὰ βραχέος*] Haec iungenda sunt cum *ἔτρωσαν πολλάς* etc., non cum *ἐπιδιώκοντες*. Hoc enim dicit, tanto maiorem numerum laesum esse navium, quo minus spatium effugiendi erat. Et *ἐν τῇ γῇ καταπεφευγυίαις* est die auf dem Lande ihre Zuflucht genommen hatten. Matth. p. 1142. init. male iungit *ἐν τῇ γῇ ἐνέβαλλον*. Vid. adn. ad 3, 71. Mox verba *καί τινας — εἷλκον* Thom. M. p. 50. habet, cuius citationem vulgo ad verba 2, 90. referunt. Infinitivus verbi *κεκωλῦσθαι* absolute sive impersonaliter positus est: es finde ein Hinderniss statt, es wolle mit der Sache nicht recht voran. Suppleri potest τὰ *πράγματα*, quod ipsum plene est 2, 8. Dein *ἔργῳ* est thätlich, nicht bloss als Zuschauer. Pro *ᾧ μή τινι* „malim *ᾧ μή τις*. Ita 2, 8. ἐν *τούτῳ τε κεκωλῦσθαι ἐδόκει ἑκάστῳ τὰ πράγματα, ᾧ μή τις αὐτὸς παρέσται*, ob quae verba *ἑκάστῳ* hic quoque male coniicit Haack. Sed *ᾧ μή τινι* pro *ᾧτινι μή* nec per se placet, nec *ὅςτις* praecedente οὗτος a Thucydide videtur usurpari potuisse.“ Popp. Tametsi *ἑκάστῳ* ideo probandum videtur, quia non se illi impeditos, sed res impeditas esse putabant. Quamquam *ἕκαστος* stare poterit, si *ἐδόκει* non impersonaliter accipias, ut sit *quisque putabat*. In proximis ordo verborum hic est: *ἐγένετό τε ὁ θόρυβος περὶ τὰς ναῦς μέγας καὶ ἀντηλλαγμένος τοῦ ἑκατέρων τρόπου*, quasi dicas ausgetauscht in Hinsicht der Art Beider zu fechten. De verbis *ἐκ γῆς ἐναυμάχουν* v. Matth. p. 1128.

ἑκάτεροι ἐς τὸ στρατόπεδον οἱ μὲν τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ νεκροὺς ἀπέδοσαν καὶ ναυαγίων ἐκράτησαν, καὶ τὴν νῆσον εὐθὺς περιέπλεον καὶ ἐν φυλακῇ εἶχον, ὡς τῶν ἀνδρῶν ἀπειλημμένων· οἱ δ' ἐν τῇ ἠπείρῳ Πελοποννήσιοι καὶ ἀπὸ πάντων ἤδη βεβοηθηκότες ἔμενον κατὰ χώραν ἐπὶ τῇ Πύλῳ.

Ἐς δὲ τὴν Σπάρτην ὡς ἠγγέλθη τὰ γεγενημένα περὶ Πύλον, ἔδοξεν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ ξυμφορᾷ μεγάλῃ τὰ τέλη καταβάντας ἐς τὸ στρατόπεδον βουλεύειν πρὸς τὸ χρῆμα ὁρῶντας ὅ,τι ἂν δοκῇ. καὶ ὡς εἶδον ἀδύνατον ὂν τιμωρεῖν τοῖς ἀνδράσι καὶ κινδυνεύειν οὐκ ἐβούλοντο ἢ ὑπὸ λιμοῦ τι παθεῖν αὐτοὺς ἢ ὑπὸ πλήθους βιασθέντας κρατηθῆναι, ἔδοξεν αὐτοῖς πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, ἢν ἐθέλωσι, σπονδὰς ποιησαμένους τὰ περὶ Πύλον, ἀποστεῖλαι ἐς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις περὶ ξυμβάσεως, καὶ τοὺς ἄνδρας ὡς τάχιστα πειρᾶσθαι κομίσασθαι. 15

δεξαμένων δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον ἐγίγνοντο σπονδαὶ τοιαίδε, Λακεδαιμονίους μὲν τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐναυμάχησαν καὶ τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πάσας ὅσαι ἦσαν μακραὶ παραδοῦναι κομίσαντας ἐς Πύλον Ἀθηναίοις, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν, Ἀθηναίους δὲ τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ἀνδράσι σῖτον ἐᾶν τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Λακεδαιμονίους ἐκπέμπειν 16

καὶ ἀπὸ πάντων] Schol. minus recte: *οἵ τε ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων ξυμμάχων αὐτοῖς προσελθόντες νῦν.* Nam de aliis militibus, quam Peloponnesiis non loquitur. *Καί* est *etiam*, ab universa quoque Peloponneso, non solum parte eius, sc. remotiores quoque, qui antehac nondum advenerant, tunc aderant.

15. *τὰ τέλη*] i. e. Ephoros. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 123. adn. 4. Tittm. Gr. Staatsverf. p. 103. Mox pro *πρὸς τὸ χρῆμα* plerique libri *παραχρῆμα.* Valla utrumque interpretatur. Schol. *πρὸς τὸ χρῆμα· πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ τὸ κατεπεῖγον· δύο γάρ εἰσι λέξεις, τὸ παρὰ καὶ τὸ χρῆμα.* Fortasse legendum *τὸ παρὰ καὶ τὸ πρὸς τὸ χρῆμα.* Dindorfio *πρὸς τὸ χρῆμα* multo aptius exquisitiusque visum est, quamquam illud male factum dicit, quod Duk. *πρὸς τὸ χρῆμα βουλεύειν* coniunxit, quum ad *ὁρῶντας* deberet verba *πρὸς τὸ χρῆμα* referre. „Hoc modo, pergit, loquuti sunt Arist. Av. 1330. *ὅπως φρονίμως πρὸς ἄνδρ' ὁρῶν πτερώσεις.* Dionys. de C. V. p. 190. Schaef. *καὶ αὐτοί τε δὴ κατασκευάζουσιν οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι πρὸς χρῆμα ὁρῶντες οἰκεῖα καὶ δηλωτικὰ τῶν ὑποκειμένων τὰ ὀνόματα,* quae inepte convertit interpres Latinus *rem ipsam oculis subiicientes.* Articulo autem, quo Thuc. carere non potuit, illi recte non sunt usi.“ De verbis *τι παθεῖν αὐτούς* v. Matth. p. 1056. Mox pro *κρατηθῆναι* Cass. (in cuius marg. *γρ. κρατηθέντας*) Aug. Cl. It. Vat. Ven. et teste Bekk. m. *ἢ κρατηθῆναι*, quae scriptura Hermanno non displicebat. Sic sensus erit *ut aut fame aut a multitudine superati morerentur* (*παθεῖν τι*), *caperenturve.* Alii libri *κρατηθῆναι* sine *ἤ.* Valla interpretatur: *ut illi vel fame aliquid paterentur, vel a multitudine opprimerentur caperenturve,* quasi *βιασθῆναι ἢ κρατηθῆναι* legisset. Vulgo inepte *ἢ κρατηθέντας,* in quo si libri conspirarent, se interpretamentum deprehensurum esse profitetur Popp. Mox de verbis *σπονδὰς ποιησαμένους* v. Matth. p. 776. init. Denique ad *τὰ περὶ Πύλον* Schol. adnotavit *καλῶς ἡ προσθήκη· ἵνα νοήσωμεν, εἰς τὰ κατὰ Πύλον μόνα.*

τακτὸν καὶ μεμαγμένον, δύο χοίνικας ἑκάστῳ Ἀττικὰς ἀλφίτων καὶ δύο κοτύλας οἴνου καὶ κρέας, θεράποντι δὲ τούτων ἡμίσεα· ταῦτα δὲ ὁρώντων τῶν Ἀθηναίων ἐςπέμπειν καὶ πλοῖον μηδὲν ἐςπλεῖν λάθρα· φυλάσσειν δὲ καὶ τὴν νῆσον Ἀθηναίους μηδὲν ἧσσον ὅσα μὴ ἀποβαίνοντας, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ Πελοποννησίων στρατῷ μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν. ὅ,τι δ' ἂν τούτων παραβαίνωσιν ἑκάτεροι καὶ ὁτιοῦν, τότε λελύσθαι τὰς σπονδάς. ἐσπεῖσθαι δὲ αὐτὰς μέχρι οὗ ἐπανέλθωσιν οἱ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις· ἀποστεῖλαι δὲ αὐτοὺς τριήρει Ἀθηναίους καὶ πάλιν κομίσαι. ἐλθόντων δὲ τάς τε σπονδὰς λελύσθαι ταύτας καὶ τὰς ναῦς ἀποδοῦναι Ἀθηναίους ὁμοίας οἵαςπερ ἂν παραλάβωσιν. αἱ μὲν σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις ἐγένοντο, καὶ αἱ νῆες παρεδόθησαν οὖσαι περὶ ἑξήκοντα, καὶ οἱ πρέσβεις ἀπεστάλησαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰς Ἀθήνας ἔλεξαν τοιάδε.

17 Ἔπεμψαν ἡμᾶς Λακεδαιμόνιοι, ὦ Ἀθηναῖοι, περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν πράξοντας ὅ,τι ἂν ὑμῖν τε ὠφέλιμον ὂν τὸ αὐτὸ πείθωμεν καὶ ἡμῖν ἐς τὴν ξυμφορὰν ὡς ἐκ τῶν παρόντων

16. σῖτον — μεμαγμένον] sive μᾶζαν, Gerstenbrod. "Ἄλφιτα enim modo significat Gerstengraupen, modo panis quoddam genus inde factum. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 106. At ἄρτος est panis triticeus, ut ex Xen. Oecon. 8, 9. Arn. docuit. Quod autem Thuc. dicit δύο χοίνικας ἀλφίτων, id sine dubio de binis in diem accipiendum est. Vulgo una χοῖνιξ in diurnum alimentum hominis sufficere credebatur. Vid. Perizon. ad Aelian. V. H. 1, 26. De v. κοτύλη v. ad 7, 87." Duk. Adde Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 99. Duae choenices farinae hordeaceae Spartanis in syssitiis solito attributae sunt, ut singulae tantum cotylae vini. Id ex Herodot. 6, 57. monstrat Arn., addens singulas choenices farinae hordeaceae servorum portionem fuisse et Polybii aetate milites Romanos singulas choenices et ipsos accepisse, sed eas triticeae farinae. Mox ὅσα μὴ ἀποβαίνοντας idem est, quod ὅσα φυλάσσειν ἐδύναντο οὐκ ἀποβαίνοντες. Et ὅ, τι δ' ἂν — καὶ ὁτιοῦν recte H. Steph. interpretatur: *quidquid autem horum vel tantillum* etc. Parum apte cum his Popp. confert 5, 18. εἰ δέ τι ἀμνημονοῦσιν ὁποτεροιοῦν καὶ ὅτου πέρι, quia ὅτου πέρι aliud est, quam ὁτουοῦν πέρι. Porro „proprie scribendum erat τοῦτο λύειν τὰς σπονδάς, sed haec levis sententiae immutatio neminem paulo doctiorem offendet." Popp. Princeps eius legationis Archeptolemus erat, teste Aristoph. Equ. 794. Br. Ad hanc legationem spectant etiam dicta a Dionysio p. 843.

17. ὡς ἐκ τῶν παρόντων] i. e. so gut es in der jetzigen Lage der Dinge geschehen konnte. Vid. Vig. p. 570. Paulo post οὐ μηκυνοῦμεν non est dictum pro οὐ ποιήσομεν, quod aliquis existimet, quia praecessit μακροτέρους. Nam sensus hic est: τοὺς δὲ λόγους μακροτέρους ὄντας οὐ μηκυνοῦμεν παρὰ τὸ etc., wir werden unsere Reden verlängern, nicht gegen unsere Gewohnheit, sondern weil es bei uns heimische Sitte ist, nicht viele Worte zu machen, wo eine kurze Rede genügt, mehr aber zu sagen, wo die Umstände gebieten, etwas Nützliches durch Worte zu erinnern, um das Erforderliche in der Handlung auszuführen. „Lacedaemoniorum in loquendo brevitas a ceteris Graecis, ut videtur, supra quam verum erat aucta est, et nonnunquam

κόσμον μάλιστα μέλλῃ οἴσειν. τοὺς δὲ λόγους μακροτέρους οὐ παρὰ τὸ εἰωθὸς μηκυνοῦμεν, ἀλλ' ἐπιχώριον ὂν ἡμῖν οὗ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ ἐν ᾧ ἂν καιρὸς ᾖ διδάσκοντάς τι τῶν προὔργου λόγοις τὸ δέον πράσσειν. λάβετε δὲ αὐτοὺς μὴ πολεμίως μηδ' ὡς ἀξύνετοι διδασκόμενοι, ὑπόμνησιν δὲ τοῦ καλῶς βουλεύσασθαι πρὸς εἰδότας ἡγησάμενοι. ὑμῖν γὰρ εὐτυχίαν τὴν παροῦσαν ἔξεστι καλῶς θέσθαι, ἔχουσι μὲν ὧν κρατεῖτε, προςλαβοῦσι δὲ τιμὴν καὶ δόξαν, καὶ μὴ παθεῖν ὅπερ οἱ ἀήθως τι ἀγαθὸν λαμβάνοντες τῶν ἀνθρώπων· ἀεὶ γὰρ τοῦ πλέονος ἐλπίδι ὀρέγονται διὰ τὸ καὶ τὰ παρόντα ἀδοκήτως εὐτυχῆσαι. οἷς δὲ πλεῖσται μεταβολαὶ ἐπ' ἀμφότερα ξυμβεβήκασι, δίκαιοί εἰσι καὶ ἀπιστότατοι εἶναι ταῖς εὐπραγίαις. ὃ τῇ τε ὑμετέρᾳ πόλει δι' ἐμπειρίαν καὶ ἡμῖν μάλιστ' ἂν ἐκ τοῦ εἰκότος προςείη. γνῶτε δὲ καὶ ἐς τὰς ἡμετέρας νῦν ξυμφορὰς ἀπιδόντες, οἵτινες ἀξίωμα μέγιστον τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες ἥκομεν παρ' ὑμᾶς πρότερον αὐτοὶ κυριώτεροι νομίζοντες εἶναι δοῦναι ἐφ' ἃ νῦν ἀφιγμένοι ὑμᾶς αἰτούμεθα. καίτοι οὔτε δυνάμεως ἐνδείᾳ ἐπάθομεν αὐτὸ οὔτε μείζονος προςγενομένης ὑβρίσαντες, ἀπὸ δὲ τῶν ἀεὶ ὑπαρχόντων γνώμῃ σφαλέντες, ἐν ᾧ πᾶσι τὸ αὐτὸ ὁμοίως ὑπάρχει. ὥςτε οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς διὰ τὴν παροῦσαν νῦν ῥώμην πόλεώς τε καὶ τῶν προςγεγενημένων καὶ τὸ τῆς τύχης οἴεσθαι ἀεὶ μεθ' ὑμῶν ἔσεσθαι. σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν οἵτινες τἀγαθὰ ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο, καὶ ταῖς ξυμφοραῖς οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἂν προςφέροιντο, τόν τε πόλεμον νομίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἄν τις αὐτοῦ

18

ridebatur, id quod apparet ex narratiuncula Herodoti 3, 46." ARN. Mox Dissen. Disquis. Philol. p. 19. emendat οὗ μὲν ἂν βραχεῖς ἀρκῶσι. At pronomini relativo interdum a Thucydide coniunctivum sine ἂν addi, docet Matth. p. 1025. adn. 2. Buttm. ad Plat. 4. Diall. p. 172. 219. Sic 3, 43. ἥν τινα τύχητε est et mox c. 18. οἵτινες τὸν πόλεμον νομίσωσι etc. 7, 77. ἐν ᾧ ἀναγκασθῇ etc.

καὶ μὴ παθεῖν ὅπερ] Schol. ἀεὶ γὰρ ὀρέγονται τοῦ πλείονος ἐλπίζοντες αὐτοῦ τεύξεσθαι. προςυπακοῦσαι δὲ δεῖ ἔξωθεν τό· „καὶ διὰ τοῦτο ἐκπίπτουσι τῆς εὐτυχίας."

18. ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων] i. e. getäuscht in den Ansichten, die wir von den uns *zu Gebote stehenden Streitkräften* hernahmen, ut 2, 62. γνώμῃ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων πιστεύει, er verlässt sich auf eine Berechnung seiner materiellen Hülfsmittel. Ceterum γνώμῃ σφαλέντες minus consueta structura est, quam γνώμης σφαλέντες, „sed etiam dativus cum levi sententiae immutatione verbo recte adiungitur, velut ab Herodot. 7, 9." POPP.

σωφρόνων — οἵτινες — ἔθεντο — νομίσωσι] In his verbis inest commixtio duarum loquutionum: σωφρόνων ἀνδρῶν ἐστὶ θέσθαι καὶ νομίζειν, vel σώφρονες ἄνδρες εἰσὶν οἵτινες ἔθεντο νομίσωσί τε. Ubi simul, ut fieri solet, transitus factus est ab indicativo in coniunctivum, ut contra interdum transitus fit ex coniunctivo in indicativum. Vid. de h. l. Matth. p. 1303. Schoem. Obss. p. 16 sqq., qui ita convertit: *Hi sapientes sunt et in adversis rebus prudentissime se gerunt, qui res secundas propter ambiguam fortunam in tuto collocant, bellumque arbitrantur non suo,*

μέρος βούληται μεταχειρίζειν, τούτῳ ξυνεῖναι, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἡγήσωνται. καὶ ἐλάχιστ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πταίοντες διὰ τὸ μὴ τῷ ὀρθουμένῳ αὐτοῦ πιστεύοντες ἐπαίρεσθαι ἐν τῷ εὐτυχεῖν ἂν μάλιστα καταλύοιντο. ὃ νῦν ὑμῖν, ὦ Ἀθηναῖοι, καλῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς πρᾶξαι, καὶ μήποτε ὕστερον, ἢν ἄρα μὴ πειθόμενοι σφαλῆτε, ἃ πολλὰ ἐνδέχεται, νομισθῆναι τύχῃ καὶ τὰ νῦν προχωρήσαντα κρατῆσαι, ἐξὸν ἀκίνδυνον δόκησιν 19 ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα καταλιπεῖν. *Λακεδαιμόνιοι* δὲ ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς καὶ διάλυσιν πολέμου, διδόντες μὲν εἰρήνην καὶ ξυμμαχίαν καὶἄλλην φιλίαν πολλὴν καὶ οἰκειότητα ἐς ἀλλήλους ὑπάρχειν, ἀνταιτοῦντες δὲ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἄνδρας, καὶ ἄμεινον ἡγούμενοι ἀμφοτέροις μὴ διακινδυνεύεσθαι, εἴτε βίᾳ διαφύγοιεν παρατυχούσης τινὸς σωτηρίας εἴτε καὶ ἐκπολιορκηθέντες μᾶλλον ἂν χειρωθεῖεν. νομίζομέν τε τὰς μεγάλας ἔχθρας μάλιστ' ἂν διαλύεσθαι βεβαίως, οὐκ ἢν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρατήσας τὰ πλέω τοῦ πολέμου κατ' ἀνάγκην ὅρκοις ἐγκαταλαμβάνων μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῇ, ἀλλ' ἢν παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι πρὸς τὸ ἐπιεικὲς, καὶ ἀρετῇ αὐτὸ νικήσας παρὰ

sed fortunae arbitrio administrari. Atque iidem etiam minime labuntur, et quum fortunae diffisi successibus non efferantur, in bona maxime fortuna bellum component. Schol. *σώφρονές εἰσιν, οἵτινες· οἴονται τὰ ἐκ τῶν πολέμων μὴ κατὰ προαίρεσιν ἡμετέραν ἀποβαίνειν, ἀλλὰ κατὰ τύχην.* Verba *καὶ ταῖς ξυμφοραῖς — ἂν προσφέροιντο* per parenthesin interponuntur et arto quodam nexu continentur cum verbis *καὶ ἐλάχιστ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πταίοντες — μάλιστα καταλύοιντο.* Pro *αὐτῶν ἡγήσωνται* Bred. *αὐτῷ (τῷ πολέμῳ) ἡγ.* coniicit. Pluralem aut ad *ἄνδρες*, qui subiectum orationis sunt, aut ad partes belli, quae in collectivo *ὅσον ἂν μέρος* insunt, Popp. refert. Firmamentum tamen aliquod Bredovii coniecturae inde oriri existimat, quod mox *αὐτοῦ* rursus ad bellum spectet. Porro *τὸ ὀρθούμενον*, ait Schol., *τὴν εὐπραγίαν λέγει.* Et *καταλύοιντο* est *ἀναπαύοιντο.* Et *ὃ νῦν ὑμῖν* etc. est: *τὸ ἐν εὐπραγίᾳ καταλύσασθαι καὶ τὸ ἀποθέσθαι τὸν πόλεμον.*

19. *τοὺς ἐκ τῆς νήσου*] i. e. *τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἐκ τῆς νήσου*, ***vicissim poscimus, ut ex insula nobis reddantur, qui ibi inclusi tenentur.*** Et *μᾶλλον χειρωθεῖεν* (ubi *μᾶλλον* est ***magis***, non ***potius***), significat eos, qui non tantum sint inclusi, sed reapse capti.

τὸ αὐτὸ δρᾶσαι — αὐτὸ νικήσας] Exspectaveris *τοῦτο δρᾶσαι* vel ob Scholiastae verba *αὐτὸ τοῦτο δρ.* Mox *αὐτὸ νικήσας* Cass. (in quo rec. man. *ν* adscripsit). Aug. Cl. F. Pal. It. Vat. Reg. (G.) E. Vind. Mosqu. m. Dan. [Laur. Ven. X. sive Marc. *a.* c. Parm. ARN.] Vulgo *αὐτός.* H. Gr. D. I. *αὐτόν. Αὐτὸ* refer ad *τὸ παρεῖναι τοῦτο δρᾶσαι* i. e. *τὸ δύνασθαι μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῆναι.* POPP. Ita sensus erit indem er die Sucht unterdrückt, einen unbilligen Frieden zu machen. Bloomf. et Arn. legunt *αὐτόν* sc. *τὸν ἐχθρόν.* Mihi nulla verborum scriptoris mutatio necessaria videtur. *Τὸ αὐτό* intellige *τὸ ξυμβῆναι*, quod proxime praecessit. Structura haec est: *παρὸν τὸ ξυμβῆναι πρὸς τὸ ἐπιεικές*, ***quum possit pacem componere aequo modo.*** Itaque comma ponendum est post *ἐπιεικές.* In verbis autem *αὐτὸ νικήσας* pronomen redit ad sententiam *τὸ αὐτὸ δρᾶσαι πρὸς τὸ ἐπιεικές* i. e. *ξυμβῆναι πρὸς τὸ ἐπιεικές.* Sensus autem illorum verborum hic est: ***animum virtute inductus ad pacem aequo modo componendam.*** Etenim *νικήσας* prae-

ἃ προςεδέχετο μετρίως ξυναλλαγῇ. ὀφείλων γὰρ ἤδη ὁ ἐναντίος μὴ ἀνταμύνεσθαι ὡς βιασθεὶς, ἀλλ' ἀνταποδοῦναι ἀρετήν, ἑτοιμότερός ἐστιν αἰσχύνῃ ἐμμένειν οἷς ξυνέθετο. καὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς μειζόνως ἐχθροὺς τοῦτο δρῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ πρὸς τοὺς τὰ μέτρια διενεχθέντας· πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἑκουσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησσᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς, πρὸς δὲ τὰ ὑπεραυχοῦντα καὶ παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν. ἡμῖν δὲ καλῶς, εἴπερ ποτέ, ἔχει 20 ἀμφοτέροις ἡ ξυναλλαγή; πρίν τι ἀνήκεστον διὰ μέσου γενόμενον ἡμᾶς καταλαβεῖν, ἐν ᾧ ἀνάγκη ἀίδιον ὑμῖν ἔχθραν πρὸς τῇ κοινῇ καὶ ἰδίαν ἔχειν, ὑμᾶς δὲ στερηθῆναι ὧν νῦν προκαλούμεθα. ἔτι δ' ὄντων ἀκρίτων καὶ ὑμῖν μὲν δόξης καὶ ἡμε-

gnanti vi praeditum idem est, quod τῷ νικᾶν ἑαυτὸν δράσας, ἐπιτελέσας τὸ ξυμβῆναι etc., quasi dicas es über sich erlangend, einen Frieden auf billige Bedingungen zu schliessen. Conf. Soph. Oed. C. 1206. Herm. βαρεῖαν ἡδονὴν νικᾶτέ με i. e. χάριν βαρεῖαν χαρίζεσθαί με ἀναγκάζετε νικῶντες. Ut porro προςεδέχετο passivo sensu accipiamus, vix necesse fuerit, quum accusativus αὐτόν sc. τὸν ἐχθρόν tam perspicue supplendus sit post ἐγκαταλαμβάνων, ut nulla difficultas esse videatur in προςεδέχετο referendo ad substantivum tam distincte intellectum et tam necessarium, ut Arn. adnotavit.

μειζόνως ἐχθρούς] Anecdd. Bekk. 1. p. 107· μειζόνως ἀντὶ τοῦ μεῖζον. Θουκ. τετάρτῳ. v. Elmsl. ad Eur. Heracl. 544. Et τοῦτο δρῶσιν est ἀνταμύνονται. Mox Anecdd. eadem 1. p. 126. citant τοῖς ἑκοῦσιν ἐνδοῦσιν. v. Lobeck. ad Phryn. p. 6. Porro ἀνθησσᾶσθαι solenne verbum est ad significandam amicorum voluntati cessionem. Vid. Lobeck. ad Soph. Ai. 1340., quocum interpretor: *libenter et ipsi vicissim cedunt.* Alibi ἡσσᾶσθαι construitur cum genitivo: hic structuram sequitur verborum ἐνδιδόναι, εἴκειν, ὑπείκειν, quemadmodum vicissim νικᾶσθαι nonnunquam cum genitivo construitur. Vid. Popp. 1, 1. p. 126. De locutione παρὰ γνώμην v. adn. ad 1, 70. Heilm.: ein Feind wird unter diesen Umständen das Aeusserste wagen, wenn ihm auch seine Vernunft Unmöglichkeiten zeigt.

20. πρὸς τῇ κοινῇ] Schol. νῦν μὲν κοινὴν ἔχομεν Πελοποννήσιοι πάντες πρὸς ὑμᾶς ἔχθραν· εἰ δὲ μὴ εἴξετε τοῖς λόγοις ἡμῶν, καὶ ἰδίᾳ Λακεδαιμόνιοι ἐχθροὶ ὑμῶν ἐσόμεθα. At Arn. haec melius ad unos Spartanos sive Dorienses, non omnes Lacedaemonios refert: „odio non solum eritis nationi nostrae propter vulnus tam grave ei inflictum, sed singulis in natione nostra, quandoquidem tam multi nostrum per vos, si inexorabiles manseritis, consanguineos perdituri sunt. Dorienses enim nobiles proprium damnum passuri erant amittendo tam multos gentilium et propinquorum cognatorumque suorum et affinium. V. Thuc. 5, 15."

ὧν προκαλούμεθα] Schol. εἰρήνης. Adde: et iis privabimini, quae ex pace sequuntur tum in Graecorum commodum tum in vestrum honorem, amicitia Spartanorum etc.

ὄντων ἀκρίτων] Schol. ἔτι δὲ ὄντων ἀδιακρίτων καὶ ἀμφιβόλων τῶν πραγμάτων τῶν κατὰ τὴν Σφακτηρίαν, εἴτε ἁλίσκονται οἱ ἄνδρες εἴτε διαφεύγουσι, καὶ ὑμῖν μὲν δόξης προςγινομένης καὶ φιλίας παρ' ἡμῶν, ἐὰν σπεισώμεθα ὥςπερ νῦν ἔχομεν, ἡμῖν δὲ τοῖς Λακεδαιμονίοις, πρὶν αἰσχροῦ τινος πειραθῆναι (ἀντὶ τοῦ πρὶν ἁλῶναι τοὺς ἄνδρας), τῆς συμφορᾶς μετρίως κατατιθεμένης, διαλλαγῶμεν. Ubi κατατιθεμένης etc. est *rebus nostris adversis per modicas tum cessiones nostras tum vestras postulationes compositis.* Nam ut κατατίθεσθαι ξυμ-

τέρας φιλίας προςγιγνομένης, ἡμῖν δὲ πρὸ αἰσχροῦ τινος ξυμφορᾶς μετρίως κατατιθεμένης, διαλλαγῶμεν, καὶ αὐτοί τε ἀντὶ πολέμου εἰρήνην ἑλώμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἀνάπαυσιν κακῶν ποιήσωμεν· οἳ καὶ ἐν τούτῳ ὑμᾶς αἰτιωτέρους ἡγήσονται. πολεμοῦνται μὲν γὰρ ἀσαφῶς ὁποτέρων ἀρξάντων· καταλύσεως δὲ γιγνομένης, ἧς νῦν ὑμεῖς τὸ πλέον κύριοί ἐστε, τὴν χάριν ὑμῖν προςθήσουσιν. ἤν τε γνῶτε, Λακεδαιμονίοις ἔξεστιν ὑμῖν φίλους γενέσθαι βεβαίως, αὐτῶν τε προκαλεσαμένων, χαρισαμένοις τε μᾶλλον ἢ βιασαμένοις. καὶ ἐν τούτῳ τὰ ἐνόντα ἀγαθὰ σκοπεῖτε ὅσα εἰκὸς εἶναι· ἡμῶν γὰρ καὶ ὑμῶν ταὐτὰ λεγόντων τό γε ἄλλο Ἑλληνικὸν ἴστε ὅτι ὑποδεέστερον ὂν τὰ μέγιστα τιμήσει.

21 Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομίζοντες τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμένους δέξεσθαί τε καὶ τοὺς ἄνδρας ἀποδώσειν. οἱ δὲ τὰς μὲν σπονδάς, ἔχοντες τοὺς ἄνδρας ἐν τῇ νήσῳ, ἤδη σφίσιν ἐνόμιζον ἑτοίμους εἶναι ὁπόταν βούλωνται ποιεῖσθαι πρὸς αὐτούς, τοῦ δὲ πλέονος ὠρέγοντο. μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐνῆγε Κλέων ὁ Κλεαινέτου, ἀνὴρ δημαγωγὸς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὢν καὶ τῷ πλήθει πιθανώτατος· καὶ ἔπεισεν ἀποκρίνασθαι ὡς χρὴ τὰ μὲν ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ παραδόντας πρῶτον κομισθῆναι Ἀθήναζε, ἐλθόντων δὲ ἀποδόντας Λακεδαιμονίους Νίσαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν, ἃ οὐ πολέμῳ ἔλαβον ἀλλ' ἀπὸ τῆς προτέρας ξυμβάσεως Ἀθηναίων ξυγχωρησάντων κατὰ ξυμφορὰς καὶ ἐν τῷ τότε δεομένων τι μᾶλλον σπονδῶν, κομίσασθαι τοὺς ἄνδρας καὶ σπονδὰς ποιήσασθαι

φοράν esse possit *infligere, irrogare infortunium*, sic tamen non *πρὸ αἰσχροῦ τινος* dicendum erat, sed *ἄνευ αἰσχροῦ τινος*. Et exemplum, quod probandae significationis causa, quam modo memoravi, Arn. attulit, Xen. Venat. 10, 8. *εἰς τοῦτον τὴν ὀργὴν κατέθετο* significare videtur: an diesem liess er seinen Zorn ausgehen (quasi dicas *in hoc iram deposuit* i. e. iram explevit). De verbis *ὁποτέρων ἀρξάντων* v. Matth. p. 1118. Paulo post *ἡμῶν — καὶ ὑμῶν* genitivi absoluti sunt, pro accusativis, quos sequens verbum postulat. Denique *τὰ μέγιστα τιμήσει* idem est, ac si dixisset (ut verbis Livii 36, 30. dicam), *quodcumque egerimus, ratum civitates Graecae habiturae sunt.* Euphemismum subesse recte observavit Bloomf. pro *domini erimus Graecorum nostro arbitrio obnoxiorum.* Verum ita sine illo euphemismo Spartanis palam loqui non licitum erat propter socios liberos, qui se Graeciae liberatores, ut profitebantur, ultro sequerentur.

21. *δημαγωγός*] De vi huius nominis Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 25, 15. agit. Deinde alias Graeci dicunt (ut Suidas docet) *πιθανοὺς τοὺς εὐπειθεῖς*, at hic *πιθανώτατος* est, ut ait Photius, *ὁ πείθων τοὺς ἄλλους*, non secus atque alibi (ut item Suidas monet), *φοβερούς* a communi usu recedens Thuc. dixit *τοὺς φοβουμένους*. Vid. Albert. in Misc. Crit. p. 285.

ἀπὸ τῆς προτέρας ξυμβάσεως] vid. 1, 115.

ὁπόσον ἂν δοκῇ χρόνον ἀμφοτέροις. οἱ δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπό-22 κρισιν οὐδὲν ἀντεῖπον, ξυνέδρους δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἑλέσθαι οἵτινες λέγοντες καὶ ἀκούοντες περὶ ἑκάστου ξυμβήσονται κατὰ ἡσυχίαν ὅ,τι ἂν πείθωσιν ἀλλήλους. Κλέων δὲ ἐνταῦθα δὴ πολὺς ἐνέκειτο, λέγων γιγνώσκειν μὲν καὶ πρότερον οὐδὲν ἐν νῷ ἔχοντας δίκαιον αὐτούς, σαφὲς δ' εἶναι καὶ νῦν, οἵτινες τῷ μὲν πλήθει οὐδὲν ἐθέλουσιν εἰπεῖν, ὀλίγοις δὲ ἀνδράσι ξύνεδροι βούλονται γίγνεσθαι· ἀλλὰ εἴ τι ὑγιὲς διανοοῦνται, λέγειν ἐκέλευσεν ἅπασιν. ὁρῶντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν οἷόν τε ὂν ἐν πλήθει εἰπεῖν, εἴ τι καὶ ὑπὸ τῆς ξυμφορᾶς ἐδόκει αὐτοῖς ξυγχωρεῖν, μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶσιν εἰπόντες καὶ οὐ τυχόντες, οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ μετρίοις ποιήσοντας ἃ προὐκαλοῦντο, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἄπρακτοι. ἀφι-23 κομένων δὲ αὐτῶν διελύοντο εὐθὺς αἱ σπονδαὶ αἱ περὶ Πύλον, καὶ τὰς ναῦς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπῄτουν, καθάπερ ξυνέκειτο· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐγκλήματα ἔχοντες ἐπιδρομήν τε τῷ τειχίσματι παράσπονδον καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόλογα δοκοῦντα εἶναι οὐκ ἀπεδίδοσαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὴ εἴρητο, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν παραβαθῇ, λελύσθαι τὰς σπονδάς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀντέλεγόν τε καὶ ἀδίκημα ἐπικαλέσαντες τὸ τῶν νεῶν ἀπελθόντες ἐς πόλεμον καθίσταντο. καὶ τὰ περὶ Πύλον ὑπ' ἀμφοτέρων κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν δυοῖν ἐναντίαιν ἀεὶ τὴν νῆσον περιπλέοντες τῆς ἡμέρας, τῆς δὲ νυκτὸς καὶ ἅπασαι περιώρμουν, πλὴν τὰ πρὸς τὸ πέλαγος, ὁπότε ἄνεμος εἴη· καὶ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν αὐτοῖς εἴκοσι νῆες ἀφίκοντο ἐς τὴν φυλακήν, ὥςτε αἱ πᾶσαι ἑβδομήκοντα ἐγένοντο· Πελοποννήσιοι δὲ ἐν τῇ ἠπείρῳ στρατοπεδευόμενοι, καὶ προςβολὰς ποιούμενοι τῷ τείχει, σκοποῦντες καιρὸν εἴ τις παραπέσοι ὥςτε τοὺς ἄνδρας σῶσαι.

Ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι 24 πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὃ παρεσκευάζοντο προςκομίσαντες τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο ἐκ τῆς Μεσσήνης. καὶ μάλιστα ἐνῆγον οἱ Λοκροὶ τῶν Ῥηγίνων κατὰ

22. ξύνεδροι] v. Od. Muell. Dor. 2. p. 187 sq. Mox „futurum simplex ξυμβήσονται est pro futuri periphrastici tempore imperfecto, ut 8, 1. οἵτινες προβουλεύσουσι, ubi pronomen relativum item structuram particulae ὅπως sequitur." Popp. De locutione πολὺς ἐνέκειτο agunt Schaef. Appar. Cr. Demosth. Vol. 2. p. 203. Wessel. ad Diod. 16, 85. Wyttenb. ad Plut. Moral. 1. p. 267. sic Sallust. Jug. 84. *multus instabat*. Mox in libris inepte εἶτε καί, quum οὔτε — οὔτε inter se respondeant. Emendavit Popp.

23. Ἀθηναῖοι μὲν — Πελοποννήσιοι δέ] Saepissime participium in nominativo ponitur, ita ut scriptor verbum ei accommodatum vel praecessisse putet, ut hic, vel subiicere in mente habeat, pro quo deinde structura mutata aliud dictionis genus infertur. Itaque h. l. structuram ita continuavit, quasi antea scripsisset τὰ περὶ Πύλον ἀμφότεροι κατὰ κράτος ἐπολέμουν. Mox περιορμεῖν, ut ait Pollux 1, 122., est τὸ ἐν κύκλῳ περιπλεῖν νῆσον καὶ προςκαθῆσθαι πολιορκητικῶς νήσῳ ἀπὸ νεῶν.

ἔχθραν· καὶ αὐτοὶ δὲ ἐςβεβλήκεσαν πανδημεὶ ἐς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ ναυμαχίας ἀποπειρᾶσθαι ἐβούλοντο, ὁρῶντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς, ταῖς δὲ πλείοσι καὶ μελλούσαις ἥξειν πυνθανόμενοι τὴν νῆσον πολιορκεῖσθαι. εἰ γὰρ κρατήσειαν τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἤλπιζον πεζῇ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμοῦντες ῥᾳδίως χειρώσασθαι, καὶ ἤδη σφῶν ἰσχυρὰ τὰ πράγματα γίγνεσθαι· ξύνεγγυς γὰρ κειμένου τοῦ τε Ῥηγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας τῆς τε Μεσσήνης τῆς Σικελίας, τοῖς Ἀθηναίοις τε οὐκ ἂν εἶναι ἐφορμεῖν καὶ τοῦ πορθμοῦ κρατεῖν. ἔστι δὲ ὁ πορθμὸς ἡ μεταξὺ Ῥηγίου θάλασσα καὶ Μεσσήνης, ᾗπερ βραχύτατον Σικελία τῆς ἠπείρου ἀπέχει· καὶ ἔστιν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τοῦτο, ᾗ Ὀδυσσεὺς λέγεται διαπλεῦσαι. διὰ στενότητα δὲ καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν, τοῦ τε Τυρσηνικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ, ἐςπίπτουσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτὸ 25 καὶ ῥοώδης οὖσα εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίσθη. ἐν τούτῳ οὖν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ναυσὶν ὀλίγῳ πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἠναγκάσθησαν ὀψὲ τῆς ἡμέρας ναυμαχῆσαι περὶ πλοίου διαπλέοντος, ἀντεπαναγόμενοι πρός τε Ἀθηναίων ναῦς ἑκκαίδεκα καὶ Ῥηγίνας ὀκτώ. καὶ νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τάχους ἀπέπλευσαν ὡς ἕκαστοι ἔτυχον ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν

24. *βραχύτατον*] Supple *διάστημα*. Nam si neutrum superlativi pro adverbio ponere voluisset, e more Graecorum dixisset *βραχύτατα*, ut monuit Popp. 1, 1. p. 92. Ad *τοῦτο ᾗ* supple *τὸ μέρος τῆς θαλάσσης*. De h. l. dignissimus est, qui legatur, Dorv. Siculis p. 9. „Charybdis appears to be an agitated water of from seventy to ninety fathoms in depth, circling in quick eddies. It is owing probably to the meeting of the harbour and lateral currents with the main one, the latter being forced over in this direction by the opposite point of Pezzo. This agrees in some measure with the relation of Thucydides, who is the only writer of remote antiquity, I remember to have read, who has assigned this danger its true situation, and not exaggerated its effects.“ Smyth. Memoir of Sicily. p. 123 sq. ap. Arn.

25. *τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καί*] Olim *τότε*, commate post hanc particulam collocato. Quod saltem ante eam cum Kistem. transponendum erat. Sed potius *τό τε* disiunctim scribendum et altera virgula post *Ῥηγίῳ* figenda cum Reisk. al. Valla nec *τότε*, nec *τό τε* expressit. Et ita emendaverat Poppo Obss. p. 63. adn., quum postea in Addendis ab amico se induci passus est, ut priori sententia mutata scriberet *ἐς τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, τότε ἐν τῇ — Ῥηγίῳ*. Quae si vera scriptura esset, plane inutilia et frustra essent adiecta verba *τότε — Ῥηγίῳ*. Nam quum scriptor iam prius regionem, qua pugnatum est, verbis *ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ* initio capitis designaverit, et quum prorsus nulla alia, quam hac ipsa pugna navis illa amitti potuerit, quid potest cogitari ineptius, quam tale additamentum? Retinenda igitur emendatio. Nam quod amicus Popponis obloquitur, a Syracusanis eorumque sociis non satis prudenter factum esse, si vicinis hostibus, a quibus iam victi essent, se separassent, atque aliae naves Messanam, aliae Rhegium abiissent, quod quum nondum cepissent, eos non potuisse ibi tuto loco in statione esse, satis hoc argumentum refellunt verba scri-

ναῦν ἀπολέσαντες· καὶ νὺξ ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥηγίνων· ἐπὶ δὲ τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης συλλεγεῖσαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὥρμουν καὶ ὁ πεζὸς αὐτοῖς παρῆν. προςπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι ὁρῶντες τὰς ναῦς κενὰς ἐνέβαλον, καὶ χειρὶ σιδηρᾷ ἐπιβληθείσῃ μίαν ναῦν αὐτοὶ ἀπώλεσαν τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν Συρακοσίων ἐςβάντων ἐς τὰς ναῦς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ κάλω ἐς τὴν

ptoris διὰ τάχους ἀπέπλευσαν, ὡς ἕκαστοι ἔτυχον, quippe quum tempus non esset, perfugium circumspicere, sed manus hostium quam celerrime effugere.

χειρὶ σιδηρᾷ] Schol. δηλονότι ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐπιβληθείσῃ Ἀττικῇ νηΐ. μίαν οὖν ἀπώλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Unde sequitur, αὐτοὶ ἀπώλεσαν legendum esse, ut est in Cl. (in quo αὐτοῖς est in marg.) F. Reg. (G.) cod. Bas. Gr. D. E. Schol. „Laur. a.“ Arn. Vulgo αὐτοῖς. Scripturam αὐτοί Popp. ascivit, his argumentis inductus: „Syracusani atque socii dicuntur victi in castra se recepisse, una navi amissa. Paulo post Syracusanorum et sociorum naves ad Peloridem collectae in statione erant. Quas quum Athenienses vacuas vidissent, impetu facto unam navem hostibus (αὐτοῖς) *perdiderunt.* Quod fieri nullo modo potest. Sequuntur enim haec: καὶ μετὰ τοῦτο τῶν Συρακοσίων ἐμβάντων ἐς τὰς ναῦς — αὖθις προςβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι — ἑ τ έ ρ α ν ναῦν ἀπολλύουσιν. Ubi Port. convertit: *Athenienses alteram navem amiserunt.* Sed qui, quaeso, ii alteram navem amisisse dicantur, quos nondum legimus, nec legemus, si vulgatam αὐτοῖς sequimur, una privatos esse? Heilm. igitur verbo ἀπολλύναι aliam notionem tribuit, ut sit unbrauchbar machen. At ne ita quidem recte dixeris ἑτέραν, quum Syracusani ex hac interpretatione tres naves amisisse dicerentur. Repugnant praeterea, quae statim subiiciuntur: καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοιουτοτρόπῳ γενομένῃ ο ὐ κ ἔ λ α σ σ ο ν ἔ χ ο ν τ ε ς οἱ Συρακόσιοι παρεκομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα. Sin dicas, unam navem Syracusanos amisisse, duas iis corruptas esse, ideoque recte habere ἑτέραν ναῦν, sane interpretationis regulis non convenit, si verbum ἀπολλύναι in eadem orationis serie bis explicamus *corrumpere* et semel (initio capitis) *amittere.* Denique difficultas inest in verbis προςπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι — ἀποκολυμβησάντων. Qui enim, si naves Syracusanorum et sociorum vacuae erant, una earum corrumperetur Syracusanis et sociis τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων?“ Denique multo probabilius est, manum ferream a Syracusanis iniectam esse, quia his solenne fuisse ex hac historia patet, hoc instrumento adversus Atheniensium naves uti, quum Athenienses non tali ope uti solerent, sed τῷ διεκπλεῖν, περιπλεῖν et simil. Et manus illa ferrea iniecta est ab litore, in quo Syracusani eorumque socii erant, cuique Athenienses et Rhegini nimis appropinquaverant, ut Bloomf. adnotavit. Recte igitur Schol. hunc ait sensum esse: *ferrea manu iniecta ipsi* (αὐτοὶ i. e. Athenienses) *unam navem amiserunt* non cum hominibus, qui in navi fuerant; hi enim enataverant ex hostium manibus. Et mox Athenienses ἑτέραν ναῦν amisisse dicuntur, proptereaque Syracusani in hac quidem pugna non deterius abiisse, quia Athenienses duas, ipsi autem unam tantum navem amiserant.

ἀπὸ κάλω] Schol. τῷ λεγομένῳ παρόλκῳ· οἱ γὰρ κατ' αὐτὴν τὴν γῆν πλέοντες οὐ δύνανται ἐρέττειν. Pollux 1, 113. ἐπλέομεν ἀπὸ κάλων et ἐν χρῷ τῆς γῆς παραπλέοντες, ἐκ κάλων ἕλκοντες τὴν ναῦν.

Μεσσήνην, αὖθις προςβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποσιμωσάντων ἐκείνων καὶ προεμβαλόντων, ἑτέραν ναῦν ἀπολλύουσι. καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοιουτοτρόπῳ γενομένῃ οὐκ ἔλασσον ἔχοντες οἱ Συρακόσιοι παρεκομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, Καμαρίνης ἀγγελθείσης προδίδοσθαι Συρακοσίοις ὑπ' Ἀρχίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, ἔπλευσαν ἐκεῖσε· Μεσσήνιοι δ' ἐν τούτῳ πανδημεὶ κατὰ γῆν καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα ἐστράτευσαν ἐπὶ Νάξον τὴν Χαλκιδικὴν ὅμορον οὖσαν. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τειχήρεις ποιήσαντες τοὺς Ναξίους ἐδῄουν τὴν γῆν, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ταῖς μὲν ναυσὶ περιπλεύσαντες κατὰ τὸν Ἀκεσίνην ποταμὸν τὴν γῆν ἐδῄουν, τῷ δὲ πεζῷ πρὸς τὴν πόλιν ἐςέβαλλον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σικελοὶ ὑπὲρ τῶν ἄκρων πολλοὶ κατέβαινον βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους. καὶ οἱ Νάξιοι ὡς εἶδον, θαρσήσαντες καὶ παρακελευόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ὡς οἱ Λεοντῖνοι σφίσι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ξύμμαχοι

Latini *remulco trahere.* Mox Schol. ἀποσιμωσάντων· ὑπαναχωρησάντων καὶ μετεωρισάντων τὰς ναῦς, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος δυνηθῶσι μετὰ μείζονος ὁρμῆς ἐμβάλλειν τοῖς Ἀθηναίοις. Motum ergo navibus subito in transversum actis incitabant, et incitatarum rostris naves hostium depressuri petebant. *In transversum agebant* (ἀπεσίμωσαν), quia rectae incursioni spatium deerat. Suid. ἀποσιμῶσαι — τὸ μετεωρίσαι τὰς ναῦς. Hoc quoque recte, nam illa in transversum actione ab litore profectae naves altum versus ciebantur. Etym. M. λέγεται καὶ ἐπὶ νεῶν τὸ ἐκ διαστήματος ἐμβάλλειν. Hoc quoque vere ex iis, quae dixi. Hesych. in v. ἀπεσίμωσεν ex emendatione Salmasii: σίμαι γὰρ αἱ μετέωροι προςαναβάσεις. Conf. ibidem in ἀποσιμοῦν, eadem in v. Etym. M. et Coraen ad Heliod. p. 113. Schneid Vocab. Gr. s. v. Phavorin. in ἀποσιμῶσαι ac κρόσσαι, Anecdd. Bekk. 1. p. 434. Bachm. 1. p. 132, 4. Eustath. ad Hom. Il. ζ'. p. 965, 45. Rom. Mox ἀπολλύουσι est, „pro quo Matth. Gr. min. 1. p. 394. ἀπολλύασι legi vult. Vide tamen, quae contra Moer. Attic. ad 7, 51. 8, 10. 42. disputanda sunt. Adde Zeun. ad Xen. Cyrop. 4, 5, 20." Popp. Mox pro Ἀκεσίνην D. Ἀσεχίνην. Fluvius rectius Acesines an Asines vocetur, dubitat Cluver. S. A. 1, 10. Etenim apud Plinium H. N. 3, 8. est *colonia Tauromenium, quae antea Naxos, flumen Asines.* Hinc Cluver: „In Thucydidis igitur exemplaribus vereor ne corruptum illud sit Ἀκεσίνης, quo nomine flumen vocatur Persameniorum in Euphratem defluens ap. Procop. Pers. 1., et item aliud Tauroscytharum ap. Plin. H. N. 4, 12., item Indorum aliud apud eundem Plin. 6, 20." Idem addit, quem hic legimus Acesinem, apud Vibium in Catalogo amnium Asinium dici. Mox ἐςέβαλλον vitiosum esse videtur; nam ἐςβάλλειν Thucydidi nunquam significat *adoriri urbem*, sed *irruptionem facere in terram*, neque unquam cum πρός coniungitur. Quare Popp. scribi vult προςέβαλλον, quae verba iam 2, 79. confusa sunt.

ἐν ἑαυτοῖς] idem videtur atque ἐν ἀλλήλοις. Coraes ad Heliod. p. 7. ταύτην τὴν χρῆσιν (πρὸς ἑαυτοὺς quod Heliod. dixit pro πρὸς ἀλλήλους) Ἡσύχιος, Σουΐδας, Πρισκιανὸς καὶ ἄλλοι πλεῖστοι τῶν Ἀττικῶν εἶναί φασιν. Ὁ μέντοι Εὐστάθιος περὶ αὐτῆς ταῦτα λέγει (Ὀδυσσ. ε', 481.) „τὸ μὲν γὰρ ἑαυτούς, ὥς φασιν οἱ παλαιοί, ἐπὶ τῶν καθ' αὑτὸ λεγομένων τίθεται· οἷον Αἴας καὶ Μενοικεύς, φασίν, ὁ Κρέοντος ἑαυτοὺς ἀνεῖλον, ἤγουν ἑκάτερος ἑαυτόν. τὸ δὲ ἀλλήλους

ἐς τιμωρίαν ἐπέρχονται, ἐκδραμόντες ἄφνω ἐκ τῆς πόλεως προςπίπτουσι τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τρέψαντες ἀπέκτεινάν τε ὑπὲρ χιλίους καὶ οἱ λοιποὶ χαλεπῶς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου· καὶ γὰρ οἱ βάρβαροι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιπεσόντες τοὺς πλείστους διέφθειραν. καὶ αἱ νῆες σχοῦσαι ἐς τὴν Μεσσήνην ὕστερον ἐπ' οἴκου ἕκασται διεκρίθησαν. Λεοντῖνοι δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ξύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεσσήνην ὡς κεκακωμένην ἐστράτευον, καὶ προςβάλλοντες οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν λιμένα ταῖς ναυσὶν ἐπείρων, ὁ δὲ πεζὸς πρὸς τὴν πόλιν. ἐπεκδρομὴν δὲ ποιησάμενοι οἱ Μεσσήνιοι καὶ Λοκρῶν τινες μετὰ τοῦ Δημοτέλους, οἳ μετὰ τὸ πάθος ἐγκατελείφθησαν φρουροί, ἐξαπιναίως προςπεσόντες τρέπουσι τοῦ στρατεύματος τῶν Λεοντίνων τὸ πολὺ καὶ ἀπέκτειναν πολλούς. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποβάντες ἀπὸ τῶν νεῶν ἐβοήθουν, καὶ κατεδίωξαν τοὺς Μεσσηνίους πάλιν ἐς τὴν πόλιν, τεταραγμένοις ἐπιγενόμενοι· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἀνεχώρησαν ἐς τὸ Ῥήγιον. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνες ἄνευ τῶν Ἀθηναίων κατὰ γῆν ἐστράτευον ἐπ' ἀλλήλους.

26 Ἐν δὲ τῇ Πύλῳ ἔτι ἐπολιόρκουν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὸ ἐν τῇ ἠπείρῳ στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενεν. ἐπίπονος δ' ἦν τοῖς Ἀθηναίοις ἡ φυλακὴ σίτου τε ἀπορίᾳ καὶ ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν κρήνη ὅτι μὴ μία ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει τῆς Πύλου καὶ αὕτη οὐ μεγάλη, ἀλλὰ διαμώμενοι τὸν κάχληκα οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ

ἐπί τινων συμπεπλεγμένων κεῖται· οἷον οἱ τοῦ Οἰδίποδος παῖδες ἀλλήλους ἀπέκτειναν, ἤτοι ἕτερος τὸν ἕτερον. Μένανδρος οὖν, φασὶν, ἁμαρτάνει, Οὐκ ἠρκέσαμεν ἑαυτοῖς· ἐχρῆν γὰρ ἀλλήλοις εἰπεῖν." Etym. M. in v. ἀλλήλους cum Eustathio consentit. Adde Suidam in ἀλλήλων, Phavor. in ἀλλήλους et iterum ibidem, ubi vox ἑαυτῶν, ait, ταυτοπάθειαν σημαίνει ἢ ἑτεροπάθειαν· οἷον Αἴας ὁ Τελαμώνιος καὶ Μένοικεὺς ὁ Κρέοντος ἑαυτοὺς ἀπέκτειναν, ἑκάτερος ἑαυτόν· τὸ δὲ ἀλλήλους ἐπὶ τῶν συμπεπλεγμένων etc. ex Commentariis Eustathii transscripta. Adde Anecdd. Bekk. 1. p. 378. Bachm. 1. p. 69, 12. Suid. in ἐγεύσαντο. Eundemque usum explicat Priscian. 18. p. 1172., abusus ille quidem verbis Thuc. 3, 59. De recentioribus hunc usum pronominis tetigerunt Meinek. Rell. Menandr. p. 276. Matth. §. 489. III., qui de loco Thuc. 3, 81. falso iudicat, Heind. ad Plat. Lys. p. 32. ad Parmen. p. 211. Doederl. Lat. Synon. Vol. 3. p. 270. Pergit Coraes: ἀλλ' εἰ Μένανδρος ἁμαρτάνει, ἥμαρτε δήπου καὶ Θουκυδίδης. Profert praeterea Soph. Ant. 53. 145. et minus recte praesenti loco delet praepositionem ἐν. Repugnant eius emendationi haec: 5, 69. extr. 8, 76. καὶ παραινέσεις ἐποιοῦντο ἐν σφίσιν et ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν παρακέλευσιν ἐποιοῦντο.

26. διαμώμενοι] Schol. διακόπτοντες, βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι διαστέλλοντες τὸν κάχληκα καὶ βόθρους ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ποιοῦντες ηὕρισκον ὕδωρ, οἷον ἄν τις εἰς ἀνάγκην πίοι δι' ἄκραν δίψαν. Zonar. διαμησάμενος, διορύξας, addens hoc exemplum: διαμησάμενος πᾶσαν τὴν τοῦ Ὀλύμπου ἄμμον, ubi v. Tittm. Suid.: διαμώμενος, θερίζων· καὶ διαμώμενοι, διασκάπτοντες, ζητοῦντες.

ἔπινον οἷον εἰκὸς ὕδωρ. στενοχωρία τε ἐν ὀλίγῳ στρατοπεδευομένοις ἐγίγνετο, καὶ τῶν νεῶν οὐκ ἐχουσῶν ὅρμον αἱ μὲν σῖτον ἐν τῇ γῇ ᾑροῦντο κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὥρμουν. ἀθυμίαν τε πλείστην ὁ χρόνος παρεῖχε παρὰ λόγον ἐπιγιγνόμενος, οὓς ᾤοντο ἡμερῶν ὀλίγων ἐκπολιορκήσειν, ἐν νήσῳ τε ἐρήμῃ καὶ ὕδατι ἁλμυρῷ χρωμένους. αἴτιον δὲ ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προειπόντες ἐς τὴν νῆσον ἐςάγειν σῖτόν τε τὸν βουλόμενον ἀληλεμένον καὶ οἶνον καὶ τυρὸν καὶ εἴ τι ἄλλο βρῶμα οἷον ἂν ἐς πολιορκίαν ξυμφέρῃ, τάξαντες ἀργυρίου πολλοῦ, καὶ τῶν Εἱλώτων τῷ ἐςαγαγόντι ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι. καὶ ἐςῆγον ἄλλοι τε παρακινδυνεύοντες καὶ μάλιστα οἱ Εἵλωτες, ἀπαίροντες ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ὁπόθεν τύχοιεν καὶ καταπλέοντες ἔτι νυκτὸς ἐς τὰ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς νήσου. μάλιστα δὲ ἐτήρουν ἀνέμῳ καταφέρεσθαι· ῥᾷον γὰρ τὴν φυλακὴν τῶν τριήρων ἐλάνθανον, ὁπότε πνεῦμα ἐκ πόντου εἴη· ἄπορον γὰρ ἐγίγνετο περιορμεῖν, τοῖς δὲ ἀφειδὴς ὁ κατάπλους καθεστήκει· ἐπώκελλον γὰρ τὰ πλοῖα τετιμημένα χρημάτων, καὶ οἱ ὁπλῖται περὶ τὰς κατάρσεις τῆς νήσου ἐφύλασσον. ὅσοι δὲ γαλήνῃ κινδυνεύσειαν, ἡλίσκοντο. ἐςένεον δὲ καὶ κατὰ τὸν λιμένα κολυμβηταὶ ὕφυδροι, καλῳδίῳ ἐν ἀσκοῖς ἐφέλκοντες μήκωνα μεμελιτωμένην καὶ λίνου σπέρμα κεκομμένον· ὧν τὸ πρῶτον λανθανόντων φυλακαὶ ὕστερον ἐγένοντο. παντί τε τρόπῳ ἑκάτεροι ἐτεχνῶντο, οἱ μὲν ἐςπέμπειν τὰ σιτία, οἱ δὲ μὴ λανθάνειν σφᾶς.

27 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πυνθανόμενοι περὶ τῆς στρατιᾶς ὅτι ταλαιπωρεῖται καὶ σῖτος τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ὅτι ἐςπλεῖ, ἠπόρουν καὶ ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμὼν τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι, ὁρῶν-

Vid. Hemsterh. ad Hesych. v. *διαμώμενοι*, Gosselin. ad Strab. Vol. 1. p. 424. Mox *οὓς ᾤοντο* idem est, quod *ὅτι αὐτοὺς ᾤοντο*. Porro in verbis *αἴτιον ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι* etc. verbum *ἦν* praedicato accommodatum est, non subiecto. v. Matth. p. 611. Dorv. ad Charit. p. 565. Pro *προειπόντες* etc. solennius erat dixisse *αἴτιον ἦν τὸ τοὺς Λακεδαιμονίους προειπεῖν*. Arn. confert Liv. 1, 53. *ni degeneratum in aliis huic quoque decori obfecisset*. 4, 59. *pronunciatum repente ne quis praeter armatos violaretur, multitudinem exuit armis*. 7, 22. *tentatum domi per dictatorem ut ambo patricii consules crearentur, rem ad interregnum perduxit*. v. Guenth. in Athenaeo 2, 2. p. 285 sq.

μήκωνα] Schol. *εἶδος βοτάνης ἡ μήκων, ἧς ὁ μὲν ὀπὸς θανάσιμος, ὡς λέγεται, τὸ δὲ σῶμα γλυκύτατον· δύναται δὲ πείνης ἀπαλλάττειν μιγνυμένη μέλιτι*. „Poppy seed mixed with honey. *Papaveris sativi tria genera, candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur*. Plin. H. N. 19, 8. Athenaeus loquitur de pane papaverato i. e. pane consperso ex altera parte papavere, ex altera sesamo. v. Schweigh. et Casaub. ad Athenae. 3, 75. Semina Nigellae Damascenae (Schwarzkümmel) hodieque a Graecis una cum sesamo in eundem usum convertuntur. Vid. Sibthorp. in Walpol. Memoirs Vol. 1. p. 246." Arn. Conf. Billerb. Flor. Class. p. 138. 163.

λίνου σπέρμα] Schol. *τοῦτο δίψης ἀπαλλάττει. θεραπεύει γὰρ αὐτὴν πρὸς ὀλίγον τινὰ καιρόν. ὅθεν καὶ τοῖς πυρέττουσι προςάγεται παρὰ τῶν ἰατρῶν*. Conf. Billerb. l. c. p. 86.

τες τῶν τε ἐπιτηδείων τὴν περὶ τὴν Πελοπόννησον κομιδὴν ἀδύνατον ἐσομένην ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ καὶ οὐδ' ἐν θέρει οἷοί τε ὄντες ἱκανὰ περιπέμπειν, τόν τε ἔφορμον χωρίων ἀλιμένων ὄντων οὐκ ἐσόμενον, ἀλλ' ἢ σφῶν ἀνέντων τὴν φυλακὴν περιγενήσεσθαι τοὺς ἄνδρας ἢ τοῖς πλοίοις ἃ τὸν σῖτον αὐτοῖς ἦγε χειμῶνα τηρήσαντας ἐκπλεύσεσθαι. πάντων δὲ ἐφοβοῦντο μάλιστα τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἔχοντάς τι ἰσχυρὰν αὐτοὺς ἐνόμιζον οὐκέτι σφίσιν ἐπικηρυκεύεσθαι· καὶ μετεμέλοντο τὰς σπονδὰς οὐ δεξάμενοι. Κλέων δὲ γνοὺς αὐτῶν τὴν ἐς αὐτὸν ὑποψίαν περὶ τῆς κωλύμης τῆς ξυμβάσεως οὐ τἀληθῆ ἔφη λέγειν τοὺς ἐξαγγέλλοντας. παραινούντων δὲ τῶν ἀφιγμένων, εἰ μὴ σφίσι πιστεύουσι, κατασκόπους τινὰς πέμψαι, ᾑρέθη κατάσκοπος αὐτὸς μετὰ Θεογένους ὑπὸ Ἀθηναίων. καὶ γνοὺς ὅτι ἀναγκασθήσεται ἢ ταὐτὰ λέγειν οἷς διέβαλλεν ἢ τἀναντία εἰπὼν ψευδὴς φανήσεσθαι, παρῄνει τοῖς Ἀθηναίοις, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ ὡρμημένους τι τὸ πλέον τῇ γνώμῃ στρατεύειν, ὡς χρὴ κατασκόπους μὲν μὴ πέμπειν μηδὲ διαμέλλειν καιρὸν παριέντας, εἰ δὲ δοκεῖ αὐτοῖς ἀληθῆ εἶναι τὰ ἀγγελλόμενα, πλεῖν ἐπὶ τοὺς

27. ὁρῶντες — ἐκπλεύσεσθαι] In his participium ὄντες pendet ex ὁρῶντες, quae est nota structura verborum sentiendi, videndi, audiendi et similium. Vid. Matth. §. 548 sqq. Post ὁρῶντες primo participia ἐσομένην — ὄντες — ἐσόμενον, deinde infinitivi περιγενήσεσθαι — ἐκπλεύσεσθαι sequuntur. Respondent inter se τῶν τε ἐπιτηδείων τὴν π. τ. Π. κομιδὴν ἀδύνατον ἐσομένην et καὶ οὐδ' ἐν θέρει οἷοί τε ὄντες ἱκανὰ περιπέμπειν. Verba autem ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ quomodo cum reliquis cohaereant, equidem non intelligo, nisi quod hoc mihi perspicuum videtur, ea suo loco esse post ἐπιλάβοι, ut sit καὶ ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμὼν τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ, *quum Athenienses comperissent, exercitum suum malis laborare, et commeatus ad illos, qui in insula erant, importari, inopes consilii erant, et verebantur ne hyems praesidium suum* simul *opprimeret* in loco deserto, *quia videbant, tum nullam facultatem fore, res ad victum necessarias circa Peloponnesum advehendi, tum ne aestate quidem se satis commeatuum circummittere posse, tum* etc. Dein quod Popp. 1, 1. p. 154. dicit, infinitivum praesentis ἐπικηρυκεύεσθαι pro infinitivo futuri esse, non intelligo cur futurum opus sit. Etenim iam tum non mittebant caduceatores pacis agitandae causa. Zonaras: ἐπικηρυκεύεσθαι, διὰ κήρυκος συνθήκας τινὰς ἢ πρεσβείας ποιεῖσθαι, ubi v. Tittm. Mox magna pars librorum Θεογένους, alii libri Θεαγένους. Formam Theagenes praetulit Boeckh. ad Schol. Pind. p. 442., sed illud nomen scriptoris rerum Aegineticarum est. Verum utroque modo scribi, formam per α crebrius reperiri, docet Lob. ad Phryn. p. 653. Arn. formam per ο profert ex Xen. H. Gr. 1, 3, 13. 2, 3, 2. et ex inscriptione certe bello Peloponnesiaco aetate non posteriori ap. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 298. „Forsan, addit, Theogenes praesentis loci non alius fuerit, quam quem Aristoph. Vesp. 1378. memorat, quae fabula primum acta est tribus modo annis post res ad Sphacteriam gestas." Paulo post scriptor scribendo φανήσεσθαι non a scriptura per ὅτι ad infinitivum transiit, sed infinitivus cum ἀναγκασθήσεσθαι coniungendus est, id quod ratio particularum ἢ — ἢ docet, quae h. l. obtinet. Mox Bloomf. probabiliter corrigit ὑπεσήμαινεν.

ἄνδρας. καὶ ἐς Νικίαν τὸν Νικηράτου στρατηγὸν ὄντα ἀπεσήμαινεν, ἐχθρὸς ὢν καὶ ἐπιτιμῶν, ῥᾴδιον εἶναι παρασκευῇ, εἰ ἄνδρες εἶεν οἱ στρατηγοί, πλεύσαντας λαβεῖν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, 28καὶ αὐτός γ' ἄν, εἰ ἦρχε, ποιῆσαι τοῦτο. ὁ δὲ Νικίας τῶν τε Ἀθηναίων τι ὑποθορυβησάντων ἐς τὸν Κλέωνα, ὅτι οὐ καὶ νῦν πλεῖ, εἰ ῥᾴδιόν γε αὐτῷ φαίνεται, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν ἐπιτιμῶντα, ἐκέλευεν ἥν τινα βούλεται δύναμιν λαβόντα τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι ἐπιχειρεῖν. ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον οἰόμενος αὐτὸν λόγῳ μόνον ἀφιέναι ἑτοῖμος ἦν, γνοὺς δὲ τῷ ὄντι παραδωσείοντα ἀνεχώρει καὶ οὐκ ἔφη αὐτὸς ἀλλ' ἐκεῖνον στρατηγεῖν, δεδιὼς ἤδη καὶ οὐκ ἂν οἰόμενός οἱ αὐτὸν τολμῆσαι ὑποχωρῆσαι· αὖθις δὲ ὁ Νικίας ἐκέλευε καὶ ἐξίστατο τῆς ἐπὶ Πύλῳ ἀρχῆς καὶ μάρτυρας τοὺς Ἀθηναίους ἐποιεῖτο. οἱ δέ, οἷον ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν, ὅσῳ μᾶλλον ὁ Κλέων ὑπέφευγε τὸν πλοῦν καὶ ἐξανεχώρει τὰ εἰρημένα, τόσῳ ἐπεκελεύοντο τῷ Νικίᾳ παραδιδόναι τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκείνῳ ἐπεβόων πλεῖν. ὥςτε οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων ἔτι ἐξαπαλλαγῇ, ὑφίσταται τὸν πλοῦν, καὶ παρελθὼν οὔτε φοβεῖσθαι ἔφη Λακεδαιμονίους πλεύσεσθαί τε λαβὼν ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδένα, Λημνίους δὲ καὶ Ἰμβρίους τοὺς παρόντας καὶ πελταστὰς οἳ ἦσαν ἔκ τε Αἴνου βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοθεν τοξότας τετρακοσίους· ταῦτα δὲ ἔχων ἔφη πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μέν τι καὶ γέλωτος τῇ κουφολογίᾳ αὐτοῦ, ἀσμένοις δ' ὅμως ἐγίγνετο τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἑτέρου τεύξεσθαι, ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγήσεσθαι, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἢ σφαλεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους 29σφίσι χειρώσασθαι. καὶ πάντα διαπραξάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ,

28. τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι] v. Matth. p. 572. Mox ἐξανεχώρει Thom. M. p. 320. explicat per ἐκφέρομαι et παραβαίνειν adscriptis his ipsis verbis Thucydidis. Melius Schol. ἀνεδύετο ποιεῖν ἅπερ ὑπέσχετο, ἀπέφευγεν i. e. er wich aus, nahm sein Wort zurück. Bloomf. et Arn. he tried to *back out* of what he had said. Ob structuram cum accusativo Popp. comparat verba ὑποχωρεῖν 2, 88. et ὑπεξέρχεσθαι 3, 34, ubi scriptor imitatus est structuram verborum φεύγειν et ἀποδιδράσκειν. Et τὰ εἰρημένα sunt illa, de quibus est in fine cap. praecedentis, ut Duk. monuit. Porro post οὐκ ἔχων ὅπως futurum solennius est; hic sequitur coniunctivus ἐξαπαλλαγῇ. Coniunctivus tamen legitur etiam 2, 52. 5, 65. In proximis commixtio structurarum est, ut Haack. adnotavit; debebat enim scribere vel καὶ ἔκ τε Αἴνου βεβοηθηκότας πελταστὰς καὶ ἄλλοθεν τοξότας, vel ἔτι δὲ πελταστάς τε, οἳ ἦσαν ἐξ Αἴνου βεβοηθηκότες, καὶ ἄλλοθεν τοξότας.

29. καὶ — διαπραξάμενος] Quod genitivi absoluti (ψηφισαμένων Ἀθηναίων) cum participiis ad subiectum relatis (διαπραξάμενος — προςελόμενος) per copulam καί coniuncti sunt, non ita rarum est apud Graecos. Popp., qui ex Thucydide haec exempla adfert: 1, 65. 4, 100. 5, 116. 7, 67. 8, 106. Vide quos idem citavit 2. Commentt. p. 834 sq. Mox alii libri τὴν ἀγωγήν, alii τὴν ἀναγωγήν. Bekk. con-

καὶ ψηφισαμένων Ἀθηναίων αὐτῷ τὸν πλοῦν, τῶν τε ἐν Πύλῳ στρατηγῶν ἕνα προςελόμενος Δημοσθένην, τὴν ἀγωγὴν διὰ τάχους ἐποιεῖτο. τὸν δὲ Δημοσθένην προςέλαβε πυνθανόμενος τὴν ἀπόβασιν αὐτὸν ἐς τὴν νῆσον διανοεῖσθαι. οἱ γὰρ στρατιῶται κακοπαθοῦντες τοῦ χωρίου τῇ ἀπορίᾳ καὶ μᾶλλον πολιορκούμενοι ἢ πολιορκοῦντες ὥρμηντο διακινδυνεῦσαι. καὶ αὐτῷ ἔτι ῥώμην καὶ ἡ νῆσος ἐμπρησθεῖσα παρέσχε. πρότερον μὲν γὰρ αὐτῆς οὔσης ὑλώδους ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀτριβοῦς διὰ τὴν ἀεὶ ἐρημίαν, ἐφοβεῖτο, καὶ πρὸς τῶν πολεμίων τοῦτο ἐνόμιζε μᾶλλον εἶναι· πολλῷ γὰρ ἂν στρατοπέδῳ ἀποβάντι ἐξ ἀφανοῦς χωρίου προςβάλλοντας αὐτοὺς βλάπτειν. σφίσι μὲν γὰρ τὰς ἐκείνων ἁμαρτίας καὶ παρασκευὴν ὑπὸ τῆς ὕλης οὐκ ἂν ὁμοίως δῆλα εἶναι, τοῦ δὲ αὐτῶν στρατοπέδου καταφανῆ ἂν εἶναι πάντα τὰ ἁμαρτήματα, ὥςτε προςπίπτειν ἂν αὐτοὺς ἀπροςδοκήτως ᾗ βούλοιντο· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ἂν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν. εἰ δ' αὖ ἐς δασὺ χωρίον βιάζοιτο ὁμόσε ἰέναι, τοὺς ἐλάσσους ἐμπείρους δὲ τῆς χώρας κρείσσους ἐνόμιζε τῶν πλεόνων ἀπείρων· λανθάνειν τε ἂν τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον πολὺ ὂν διαφθειρόμενον, οὐκ οὔσης τῆς προςόψεως, ᾗ χρῆν ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν. ἀπὸ 30 *δὲ τοῦ Αἰτωλικοῦ πάθους, ὃ διὰ τὴν ὕλην μέρος τι ἐγένετο, οὐχ ἥκιστα αὐτὸν ταῦτα ἐςῄει. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀναγκασθέν-*

fert 6, 29. Arn. vocabula ita discerni ait, ut *ἀγωγή* sit in universum iter, *ἀναγωγή* profectio, illum sensum optime convenire imperfecto *ἐποιεῖτο*, was proceeding to sail, sive was preparing for his voyage. Hesych. *ἀγωγή, ὁδός.* Dein infinitivus *διανοεῖσθαι* post *πυνθανόμενος* est pro participio. v. Matth. p. 1079. adn. 2. Paulo post verba *πολλῷ — ἀποβάντι* Haack. brevius dicta ait pro *αὐτοὺς γὰρ στρατοπέδῳ ἀποβάντι, εἰ καὶ πολὺ ἦν, ὅμως προςβάλλοντας ἐξ ἀφανοῦς χωρίου, βλάπτειν ἂν αὐτό.* Denique pro *προςόψεως* desideres *προόψεως.*

30. *μέρος τι*] Sensus vocis *μέρος* hic idem Arnoldo videtur esse, atque 1, 23. *μέρος τι φθείρασα* et 7, 30., ut non significet *partim*, sed *partem insignem.*

αὐτὸν — ἐςῄει] v. Matth. p. 787. Verbis *τῶν στρατιωτῶν ἀναγκασθέντων* etc. non significantur Spartani, quia non his angustia insulae in causa esse poterat, ut ad litus prandium pararent, quod tamen ita accipiendum esset, si comma post *στενοχωρίαν*, ut vulgo fit, omitteretur. Neque militibus in insula praesidii causa collocatis verbum *προςίσχοντας* convenit. Recte igitur Schol. intelligit Atheniensium milites. Sed ne his quidem angustia insulae causa esse poterat, ut ad litus pranderent, quia quo angustior insula, eo propius a navibus aberant. Comma igitur cum Haackio ponendum est post *στενοχωρίαν* et intelligenda angustia spatii, in quo naves stationem habebant. Peloponnesii enim totum litus portus occupatum tenebant, praeter spatium, quod erat sub ipsis muris Pyli, et litus extra portum tum longius distabat, tum per rupes importunum erat. Itaque fere nihil restabat, ubi escenderent, nisi ipsius Sphacteriae ora. Quare supra c. 26. scripsit *στενοχωρία τε ἐν ὀλίγῳ στρατοπεδευομένοις ἐγίγνετο· καὶ τῶν νεῶν οὐκ ἐχουσῶν ὅρμον αἱ μὲν σῖτον ἐν τῇ γῇ ᾑροῦντο κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὥρμουν.* Sic iam facile intelligentur

των διὰ τὴν στενοχωρίαν, τῆς νήσου τοῖς ἐςχάτοις προςίσχοντας ἀριστοποιεῖσθαι διὰ προφυλακῆς, καὶ ἐμπρήσαντός τινος κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης ἄκοντος καὶ ἀπὸ τούτου πνεύματος ἐπιγενομένου τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλαθε κατακαυθέν. οὕτω δὴ τούς τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους ὄντας, ὑπονοῶν πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῖτον αὐτοῦ ἐςπέμπειν, τό τε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεων τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν, τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο στρατιάν τε μεταπέμπων ἐκ τῶν ἐγγὺς ξυμμάχων καὶ τὰ ἄλλα ἑτοιμάζων. Κλέων δὲ ἐκείνῳ τε προπέμψας ἄγγελον ὡς ἥξων καὶ ἔχων στρατιὰν ἣν ᾐτήσατο, ἀφικνεῖται ἐς Πύλον. καὶ ἅμα γενόμενοι πέμπουσι πρῶτον ἐς τὸ ἐν τῇ ἠπείρῳ στρατόπεδον κήρυκα, προκαλούμενοι εἰ βούλοιντο ἄνευ κινδύνου τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας σφίσι τά τε ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς κελεύειν παραδοῦναι, ἐφ' ᾧ φυλακῇ τῇ μετρίᾳ τηρήσονται, ἕως ἄν τι περὶ τοῦ πλέονος ξυμβαθῇ.

31 οὐ προςδεξαμένων δὲ αὐτῶν μίαν μὲν ἡμέραν ἐπέσχον, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀνηγάγοντο μὲν νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς ὁπλίτας πάντας ἐπιβιβάσαντες, πρὸ δὲ τῆς ἕω ὀλίγον ἀπέβαινον τῆς νήσου ἑκατέρωθεν, ἔκ τε τοῦ πελάγους καὶ πρὸς τοῦ λιμένος, ὀκτακόσιοι μάλιστα ὄντες ὁπλῖται, καὶ ἐχώρουν δρόμῳ ἐπὶ τὸ πρῶτον φυλακτήριον τῆς νήσου. ὧδε γὰρ διετετάχατο. ἐν ταύτῃ μὲν τῇ πρώτῃ φυλακῇ ὡς τριάκοντα ἦσαν

verba *διὰ προφυλακῆς*, unter Aufstellung einer Vorhut (ad verbum, ait Arn., to take ones meals in a state of guarding in advance), quippe custodia passim collocata a repentino Spartanorum impetu sibi cavebant. Arn. confert Xen. H. Gr. 6, 2, 29., ubi de Iphicrate est: *φυλακάς γε μήν, εἰ τύχοι ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀριστοποιούμενος, τὰς μὲν ἐν τῇ γῇ, ὥςπερ προςήκει, καθίστη, ἐν δὲ ταῖς ναυσὶν αἰρόμενος τοὺς ἱστοὺς ἀπὸ τούτων ἐσκόπει.* Ceterum hic quoque locus parum convenire videtur cum portu tam amplo, quam vel sinus Navarini, vel lacus Osmini Aga (si hic unquam portus sive sinus) fuit. Mox *κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης* propemodum idem est, quod *μικρὰν μοῖραν τῆς ὕλης*. Mox Arnoldum sequutus scripsi *τό τε — μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι*. Vulgo *τότε* legitur, post quod Popp. inseruit *δέ*, infinitivum *ποιεῖσθαι* (ut paulo ante infinitivum *ἐςπέμπειν*) ex *ὑπονοῶν* sive quod in eo inest *νομίζων* pendere faciens. Sic vero *μᾶλλον ἂν* aliquem in libris extare velle idem monuit. Arn. tria membra *τούς τε Λακεδαιμονίους — τό τε τοὺς Ἀθηναίους ποιεῖσθαι — τήν τε νῆσον* ad unum verbum *κατιδών* refert, *percipiens, Lacedaemoniorum maiorem numerum esse — Athenienses maiori studio rem putantes graviorem aggredi — insulam escensioni suscipiendae aptiorem esse.* Praeterea vulgo hic legitur *τὸν σῖτον αὐτοῦ ἐςπέμπειν*, quod vix commode explices; quare probaverim Baueri coniecturam *αὐτούς*. Aliis placet *αὐτοῖς*.

31. *πρὸς τοῦ λιμένος*] i. e. an der Seite des Hafens, ut 3, 21. *πρὸς Πλαταιῶν*. 4, 130. *πρὸς Σκιώνης* et al. Sic pars librorum habet et Reisk. voluerat; vulgo legebatur *πρό*.

τῇ πρώτῃ φυλακῇ] Schol. *πρώτην φυλακήν φησιν αὐτοὺς τοὺς φύλακας. ἐπιφέρει γὰρ ὅτι τρία τάγματα ἦν Λακεδαιμονίων τὰ φυλάττοντα τὴν νῆσον, ἓν μὲν ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς νήσου τῷ πρὸς τὸ πέλαγος, ἕτερον δὲ ἐν τῷ ἄκρῳ τῷ πρὸς τὸν λιμένα, ἕτερον δὲ ἐν τῷ*

ὁπλῖται, μέσον δὲ καὶ ὁμαλώτατόν τε καὶ περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν καὶ Ἐπιτάδας ὁ ἄρχων εἶχε, μέρος δέ τι οὐ πολὺ αὐτὸ τὸ ἔσχατον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον, ὃ ἦν ἔκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον καὶ ἐκ τῆς γῆς ἥκιστα ἐπίμαχον· καὶ γάρ τι καὶ ἔρυμα αὐτόθι ἦν παλαιὸν λίθων λογάδην πεποιημένον, ὃ ἐνόμιζον σφίσιν ὠφέλιμον ἂν εἶναι, εἰ καταλαμβάνοι ἀναχώρησις βιαιοτέρα. οὕτω μὲν τεταγμένοι ἦσαν. 32 οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν πρώτους φύλακας, οἷς ἐπέδραμον, εὐθὺς διαφθείρουσιν, ἔν τε ταῖς εὐναῖς ἔτι, ἀναλαμβάνοντας

μέσῳ τῆς νήσου, ὅπου τὸ ὕδωρ. πρώτην οὖν φυλακὴν λέγει τὴν πρὸς τὸ πέλαγος. Quia adiectivum pro substantivo positum est, desideres τὸ μέσον. „Sed etiam similibus in locis 2, 81. καὶ τὸ μέσον μὲν ἔχοντες, 4, 96. μέχρι τοῦ μέσου; ubi editiones articulum addunt, libri eum proscribunt. Sic etiam ante δεξιὸν κέρας deest 6, 67.“ Popp. Leak. Itin. Moreae Vol. 1. p. 401 — 416. inter alia refert, lustrata Sphagia insula descriptionem Thucydidis quantum satis est confirmatam esse, prorsus hodieque agnosci campum et aquae fontem in media insula, collem in extremitate septentrionali, quo Lacedaemonii se receperunt, locos appellendis navibus aptos, quo Helotae commeatum advehebant. Contra quae Arn. Vol. 2. p. 404 sq. animadvertit, facie Palaeocastrum et Sphagiam tam inter se similia esse, ut uterque locus in Thucydidis descriptione significari videri possit. Velut in Palaeocastro solum septentriones versus erigitur, et litus praeruptum est tum ab hac parte tum ab oriente (τὸ ἔσχατον τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον, ὃ ἦν ἔκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον, καὶ ἐκ τῆς γῆς ἥκιστα ἐπίμαχον), dum paulatim deprimitur et inclinatur occasum versus. Apparet in medio Palaeocastro, quod planum terrae dicas, si comparatur cum adiacentibus; utrum vero fons aquae unquam ibi fuerit nec ne, quaestio est, de qua non prius decernas, quam solum ea ratione data opera perscrutatus sis. „Rursus veteres scriptores si audias, magis in eam sententiam inclines, ut putes in Sphagia Spartanos captos esse, nam Strabo eandem insulam Sphagiam et Sphacteriam appellatam esse scribit, id quod hanc eius opinionem fuisse indicat, de Sphagia quae ipsius aetate dicebatur Thucydidem loqui. Auctor Menexeni et ipse loquitur de Spartanis in Sphagia expugnatis.“ Arn. l. c. p. 404. His tamen argumentis nihil proficimus, siquidem teste Plinio H. N. 4, 12. tres Sphagiae ante Pylum iacebant, quarum maximam Sphacteriam fuisse credibile est, mediam quae nunc peninsula est et Palaeocastro appellatur, minimam ad austrum Sphacteriae tabulae meliores geographicae exhibent. Vid. Od. Muell. Dor. 2. p. 455. Denique Arn. p. 405. addit, solum ad septentriones ab Palaeocastro nondum satis exploratum videri, sed tamen prorsus cum descriptione Pyli congruere. „Ibi quoque, ait, praeruptum, partimque scopulosum latus est, versus continentem (τὰ ἐχυρὰ τοῦ χωρίου πρὸς τὴν ἤπειρον c. 9.), dum mare versus paulatim declivis est.“ Vulgo legitur αὐτοῦ τὸ ἔσχατον. F. αὔτω, unde αὐτό ex Baueri coniectura scripsi secutus Bekkerum, qui tamen praefert τοὔσχατον, quod est 3, 46. Denique verbum καταλαμβάνειν Graeci in malam partem usurpant de periculis et casibus, qui necopinati repentino impetu superveniunt. v. Hemsterh. ad Lucian. Somn. 12. Vol. 1. p. 192. Thuc. 2, 18. 54. 4, 20. Quapropter hic pro vulgata βεβαιοτέρα legendum βιαιοτέρα ex libris bene multis.

32. ἔν τε ταῖς εὐναῖς ἔτι, ἀναλαμβάνοντας] Sic Krueg. ad Dionys. p. 302. hunc locum distinguit, negans τε cum sequenti καί iungendum

τὰ ὅπλα καὶ λαθόντες τὴν ἀπόβασιν, οἰομένων αὐτῶν τὰς ναῦς κατὰ τὸ ἔθος ἐς ἔφορμον τῆς νυκτὸς πλεῖν. ἅμα δὲ ἕῳ γιγνομένῃ καὶ ὁ ἄλλος στρατὸς ἀπέβαινον, ἐκ μὲν νεῶν ἑβδομήκοντα καὶ ὀλίγῳ πλειόνων πάντες πλὴν θαλαμίων ὡς ἕκαστοι ἐσκευασμένοι, τοξόται τε ὀκτακόσιοι καὶ πελτασταὶ οὐκ ἐλάσσους τούτων, Μεσσηνίων τε οἱ βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοι ὅσοι περὶ Πύλον κατεῖχον πάντες πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους φυλάκων. Δημοσθένους δὲ τάξαντος διέστησαν κατὰ διακοσίους τε καὶ πλείους, ἔστι δ' ᾗ ἐλάσσους, τῶν χωρίων τὰ μετεωρότατα λαβόντες, ὅπως ὅτι πλείστη ἀπορία ᾖ τοῖς πολεμίοις πανταχόθεν κεκυκλωμένοις, καὶ μὴ ἔχωσι πρὸς ὅ,τι ἀντιτάξωνται, ἀλλ' ἀμφίβολοι γίγνωνται τῷ πλήθει, εἰ μὲν τοῖς πρόσθεν ἐπίοιεν, ὑπὸ τῶν κατόπιν βαλλόμενοι, εἰ δὲ τοῖς πλαγίοις, ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν παρατεταγμένων. κατὰ νώτου τε ἀεὶ ἔμελλον αὐτοῖς ᾗ χωρήσειαν οἱ πολέμιοι ἔσεσθαι ψιλοὶ καὶ οἱ ἀπορώτατοι τοῖ-

esse, et post ἐν ταῖς εὐναῖς ἔτι supplens ὄντας. Recte, opinor; vocabulum εὐθύς explicatur per duo verba ἀναλαμβάνοντας τὰ ὅπλα et λαθόντες τὴν ἀπόβασιν, quod idem valet, ac si dixisset τὴν ἀπόβασιν οὐ προϊδόντας, ut Arn. adnotavit. Mox „Thalamii infimus remigum ordo sunt, medius Zygitae, superior vero Thranitae. Vid. Palmer. in Gr. Auct. p. 176. et Scheff. de Milit. Nav. 2, 2." Huds. et Meibom. in libello de Fabr. Trirem., et qui eum confutavit Oppelium l. c. Schefferum. Quod apud Suidam in v. θαλαμακεῖς legitur: ἡ δὲ ἄνω θρανῖται, ἡ θρανίτης ὁ πρὸς τῇ πρώρᾳ, vel corruptum vel negligenter ex Scholiasta Aristoph. ad Ran. 1106. transscriptum est, nam hic ita scribit: ἡ δὲ ἄνω θρανῖται· θρανίτης οὖν, ὁ πρὸς τὴν πρύμναν· ζυγίτης ὁ μέσος· θαλαμίτης ὁ πρὸς τὴν πρῷραν. Et sic Suidas ipse deinde in θρανίτης. Duk. Vid. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 302. 303. adn. 575. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 361, 61. Bloomf. ad Aesch. Ag. 1607. „Alii, ut Schol. Arist., aiunt Thranitas fuisse ad prymnam, Zygitas in media navi; Thalamios ad proram; atque fateor, hoc multum confirmari verbis Polyaeni 1, 5, 43. p. 530. ἐμβαλεῖν μὴ δύνηται, τῷ τὴν ἐμβολὴν εἶναι κατὰ τὰς πρώρας θρανίτιδας." Bloomf. Mox cum neutro κατεῖχον conf. 8, 28. ἐπὶ Ἴασον ἐν ᾗ Ἀμόργης κατεῖχε. De verbis κατὰ διακοσίους v. Matth. p. 1154. fin.

κεκυκλωμένοις] Alii iidemque multi et boni libri κεκωλυμένοις, quod improbandum esse negat Wass., eiusque correctionem vulgatam esse vult Haack. Popponi quamvis vulgata magis placeat, librorum scriptura, quam defendi posse intellexerit, non posthabenda visa est. Etiam Bened. scripturam κεκωλυμένοις tuetur, dicens hoc vocabulo alibi quoque Thucydidem uti, neque verum esse, undique ab Atheniensibus hostes cinctos fuisse, sed tantum in pugna ineunda impeditos, quia et a tergo et a latere iis Athenienses instabant. Adde et a fronte; quid hoc aliud est nisi κύκλωσις? Et auctor ipse c. 35. extr. hoc nomine appellat.

ἀμφίβολοι] Schol. ἑκατέρωθεν βαλλόμενοι. Hesych. ἀμφίβολοι, ἑκατέρωθεν παραβαλλόμενοι, ὡς Θουκυδίδης. Adde Zonar. p. 144. Appian. B. M. 77.

οἱ ἀπορώτατοι] i. e. denen man am wenigsten beikommen konnte etc. „Ut πρᾶγμα ἄπορον rem significat, quae hominem angit, ita ἄποροι στρατιῶται milites sunt, qui adversarios angunt." Heilm.

ξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις ἐκ πολλοῦ ἔχοντες ἀλκήν. οἷς μηδὲ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν· φεύγοντές τε γὰρ ἐκράτουν καὶ ἀναχωροῦσιν ἐπέκειντο. τοιαύτῃ μὲν γνώμῃ ὁ Δημοσθένης τότε πρῶτον τὴν ἀπόβασιν ἐπενόει καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἔταξεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐπιτάδαν καὶ ὅπερ ἦν 33 πλεῖστον τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὡς εἶδον τό τε πρῶτον φυλακτήριον διεφθαρμένον καὶ στρατὸν σφίσιν ἐπιόντα, ξυνετάξαντο καὶ τοῖς ὁπλίταις τῶν Ἀθηναίων ἐπῄεσαν, βουλόμενοι ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ἐξ ἐναντίας γὰρ οὗτοι καθεστήκεσαν, ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ κατὰ νώτου. τοῖς μὲν οὖν ὁπλίταις οὐκ ἠδυνήθησαν προςμῖξαι, οὐδὲ τῇ σφετέρᾳ ἐμπειρίᾳ χρήσασθαι· οἱ γὰρ ψιλοὶ ἑκατέρωθεν βάλλοντες εἶργον, καὶ ἅμα ἐκεῖνοι οὐκ ἀντεπῄεσαν ἀλλ' ἡσύχαζον· τοὺς δὲ ψιλούς ᾗ μάλιστα αὐτοῖς προςθέοντες προςκέοιντο ἔτρεπον, καὶ οἳ ὑποστρέφοντες ἠμύνοντο, ἄνθρωποι κούφως τε ἐσκευασμένοι καὶ προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς, χωρίων τε χαλεπότητι καὶ ὑπὸ τῆς πρὶν ἐρημίας τραχέων ὄντων, ἐν οἷς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἠδύναντο διώκειν, ὅπλα ἔχοντες. χρόνον μὲν οὖν τινα ὀλίγον οὕτω πρὸς ἀλλή- 34 λους ἠκροβολίσαντο· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐκέτι ὀξέως ἐπεκθεῖν ᾗ προςπίπτοιεν δυναμένων, γνόντες αὐτοὺς οἱ ψιλοὶ βραδυτέρους ἤδη ὄντας τῷ ἀμύνασθαι, καὶ αὐτοὶ τῇ τε ὄψει τοῦ θαρσεῖν τὸ πλεῖστον εἰληφότες πολλαπλάσιοι φαινόμενοι, καὶ ξυνειθισμένοι μᾶλλον μηκέτι δεινοὺς αὐτοὺς ὁμοίως σφίσι φαί-

33. *καὶ οἳ ὑποστρέφοντες*] Articulus est a singulari καὶ ὅς. v. Buttm. Gr. med. §. 126. 5. (ed. 13.) Matth. §. 286. p. 576. §. 484. b. Conf. cap. 68. καὶ οἱ ξυστραφέντες ἀθρόοι ἦλθον.

κούφως τε] i. e. ἠμύνοντο, αὐτοὶ μὲν κούφως ἐσκευασμένοι καὶ δὴ αὐτὸ προλαμβάνοντες ῥᾳδίως τῆς φυγῆς, τῶν δὲ χωρίων χαλεπῶν ὄντων καὶ ὑπὸ τῆς πρὶν ἐρημίας τραχέων. Propter προλαμβάνοντες τῆς φυγῆς conf. Herodot. 3, 105. προλαμβάνειν τῆς ὁδοῦ. Si scriptoris mens erat, χαλεπότητι distinguere a τραχέων, illo significari probabile est ascensum a Spartanis superandum, priusquam cum hoste confligere poterant; nam hostes occupabant τὰ μετεωρότατα τῶν χωρίων c. 32., vel obstacula orta ex combusta silva, velut acervos cinerum, radices et truncos arborum. Arn. Simplicior oratio futura esset deleto τε ante χαλεπότητι, ita ut καί ante ὑπό esset *etiam*, hoc sensu: *difficultate locorum vel prius ab solitudine asperorum.*

34. *μηκέτι δεινοὺς αὐτούς*] v. Matth. p. 1056. Dicit Dionys. p. 873. (ubi v. Krueg. p. 136.), collocationem membrorum huius periodi contortam reddere orationem et ostendit, quo ordine ex sententia sua collocari debuissent, ut oratio clarior et suavior fieret: ἀγκυλωτέρα μὲν οὖν ἡ φράσις οὕτω σχηματισθεῖσα γέγονε καὶ δεινοτέρα, σαφεστέρα δὲ καὶ ἡδίων ἐκείνως ἂν κατασκευασθεῖσα· „τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐκέτι ἀπελθεῖν ᾗ προςπίπτειν δυναμένων, γνόντες αὐτοὺς οἱ ψιλοὶ βραδυτέρους ἤδη, συστραφέντες καὶ ἐμβοήσαντες ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόοι, ἔκ τε τῆς ὄψεως τὸ θαῤῥεῖν προειληφότες, ὅτι πολλαπλάσιοι ἦσαν, καὶ ἐκ τοῦ μηκέτι δεινοὺς αὐτοὺς ὁμοίως σφίσι φαίνεσθαι καταφρονήσαντες, ἐπειδὴ οὐκ εὐθὺς ἄξια τῆς προςδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ἣν ἔσχον ὑπόληψιν, ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι, ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους." Ubi Duk. suspicatur legendum esse

νεσθαι, ὅτι οὐκ εὐθὺς ἄξια τῆς προςδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ὥςπερ ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους, καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοήσαντες ἀθρόοι ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔβαλλον λίθοις τε καὶ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις, ὡς ἕκαστός τι πρόχειρον εἶχε. γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ ἐπιδρομῇ ἔκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς ἄνω, ἄπορόν τε ἦν ἰδεῖν τὸ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ λίθων ἀπὸ πολλῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ κονιορτοῦ ἅμα φερομένων. τό τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν

ἐπελθεῖν ἢ προςπίπτειν, at Krueg. emendat ἐπελθεῖν ἢ προςπίπτοιεν. Verba ὥςπερ ὅτε πρῶτον etc. cohaerent cum μηκέτι δεινοὺς ὁμοίως φαίνεσθαι. Verbum δεδουλωμένοι. Schol. explicat per τεταπεινωμένοι φόβῳ, ἕνεκα τῆς ὑπολήψεως τῶν Λακεδαιμονίων, ἧς εἶχον περὶ αὐτῶν, ὡς ὅτι σφόδρα εἰσὶ πεζομάχοι καὶ πολεμικοί. Bloomf. daunted, overawed, as it were with servile apprehension. Mox οἱ πῖλοι, si Scholiastam audias, sunt τὰ ἐξ ἐρίου πηκτὰ ἐνδύματα, ὥςπερ θωράκιά τινα ὑπὸ τὰ στήθη, ἃ ἐνδυόμεθα· οἱ δὲ τὰ ἐπικείμενα ταῖς περικεφαλαίαις, ubi scribendum videtur τὰ ὑποκείμενα. Istud alterum significat Hesych. πῖλος χαλκοῦς, εἶδος περικεφαλαίας. Itidemque Bar. Haack. et Od. Muell. Dor. 2. p. 271. πίλους intelligunt galeas. Conf. Schneid. Vocab. s. v. et Mans. Spart. 1, 2. p. 198. adn. z. At recte Levesqu. monet, πίλους h. l. non esse pileos, mirum enim futurum fuisse, si Thucydides sola capitum tegumenta observavisset. Sequitur propterea prius Scholion ἃ ὑπὸ στήθη ἐνδυόμεθα, atque Thucydidis verba reddit leurs cuirasses de feutre collat. Polluc. 1, 149. εὐδόκιμα δὲ πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά. Primam vocis πῖλος notionem fuisse docet villum (feutre); ex villis pileos factos esse; sandalia iis esse munita, tentoria tecta. Verbis τὰ στήθη Schol. significat loricam, verbo θωράκια alteram sub illa indutam, quo et tela arcerentur et externa lorica aënea levius insisteret, minus militum artus urens. Ad βαλλομένων supple αὐτῶν et intellige Spartanos. Et τῇ ὄψει est τῇ ὄψεως κωλύσει, nam res ipsa nonnunquam pro rei defectu ponitur. Vid. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 6. p. 25. Schaef. ad Soph. Vol. 1. p. 234. Herm. ad Soph. Ai. 659. Lobeck. ibid. v. 705. Iacobs. ad Liv. p. 389. vel in censura editionis Aeschyli Lafontaineae, Erf. ad Soph. Ai. 674. p. 573 sq. Bibl. d. a. Lit. u. K. 3. p. 108. Welck. ad Theogn. 496. Huschk. ad Tib. 1, 7, 40. Matth p. 1308. adn. Haec observatio adhibenda est Ciceroni de N. D. 2, 19., cui loco simillimus est Horat. 3. Carm. 6, 45. Adde Virg. Ge. 4, 484. Theogn. 496. 691. ἔργει γὰρ τοὺς μὲν χρήματα, τοὺς δὲ νόος. Soph. Tr. 655., ubi Ἄρης οἰστρηθεὶς intelligendus est *furor belli cessans,* Oed. T. 25. Propert. 3, 9, 15. *aurea cui postquam nudavit cassida frontem* i. e. cassida demta. Hinc etiam sanus putandus est locus Livii 33, 7., ubi nebula detexisse montium iuga intelligenda est cessando. Neque aliter apud Horatium intelligenda verba *somno fatigatum meroque* et Homericum Il. κ'. 98. καμάτῳ ἀδδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ. Vid. Buttm. Lexil. Vol. 2. in v. Ἀδῆσαι. Eundemque usum sibi indulgent recentiores, ut Milto Parad. Perd. 1, 71. the sulphureous hail, Shot after us in storm, o'erblown, has laid the fiery surge, that from the precipice of heaven received us falling. Quod exemplum maxime Sophocleo loco, ni fallor, Aiacis simile est, et adiecta voce o'erblown quodammodo originem huius loquendi usus declarat.

τοῖς Λακεδαιμονίοις καθίστατο. οὔτε γὰρ οἱ πῖλοι ἔστεγον τὰ τοξεύματα, δοράτιά τε ἐναποκέκλαστο βαλλομένων, εἶχόν τε οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρήσασθαι ἀποκεκλῃμένοι μὲν τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὸ δὲ τῆς μείζονος βοῆς τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ ἐσακούοντες, κινδύνου τε πανταχόθεν περιεστῶτος καὶ οὐκ ἔχοντες ἐλπίδα καθ' ὅτι χρὴ ἀμυνομένους σωθῆναι. τέλος δὲ τραυματιζομένων ἤδη πολλῶν διὰ τὸ ἀεὶ 35 ἐν τῷ αὐτῷ ἀναστρέφεσθαι, ξυγκλῄσαντες ἐχώρησαν ἐς τὸ ἔσχατον ἔρυμα τῆς νήσου, ὃ οὐ πολὺ ἀπεῖχε, καὶ τοὺς ἑαυτῶν φύλακας. ὡς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα ἤδη πολλῷ ἔτι πλέονι βοῇ τεθαρσηκότες οἱ ψιλοὶ ἐπέκειντο, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι μὲν ὑποχωροῦντες ἐγκατελαμβάνοντο, ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πολλοὶ διαφυγόντες ἐς τὸ ἔρυμα μετὰ τῶν ταύτῃ φυλάκων ἐτάξαντο παρὰ πᾶν ὡς ἀμυνούμενοι ᾗπερ ἦν ἐπίμαχον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπόμενοι περίοδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχύι οὐκ εἶχον, προσιόντες δὲ ἐξ ἐναντίας ὤσασθαι ἐπειρῶντο, καὶ χρόνον μὲν πολὺν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον ταλαιπωρούμενοι ἀμφότεροι ὑπό τε τῆς μάχης καὶ δίψους καὶ ἡλίου ἀντεῖχον, πειρώμενοι οἱ μὲν ἐξελάσασθαι ἐκ τοῦ μετεώρου, οἱ δὲ μὴ ἐνδοῦναι, ῥᾷον δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠμύναντο ἢ ἐν τῷ πρίν, οὐκ οὔσης σφῶν τῆς κυκλώσεως ἐς τὰ πλάγια. ἐπειδὴ 36 δὲ ἀπέραντον ἦν, προσελθὼν ὁ τῶν Μεσσηνίων στρατηγὸς Κλέωνι καὶ Δημοσθένει ἄλλως ἔφη πονεῖν σφᾶς. εἰ δὲ βούλονται ἑαυτῷ δοῦναι τῶν τοξοτῶν μέρος τι καὶ τῶν ψιλῶν περιιέναι κατὰ νώτου αὐτοῖς ὁδῷ ᾗ ἂν αὐτὸς εὕρῃ, δοκεῖν βιάσασθαι τὴν ἔφοδον. λαβὼν δὲ ἃ ᾐτήσατο, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὁρμήσας ὥστε μὴ ἰδεῖν ἐκείνους, κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον τοῦ κρημνώδους τῆς νήσου προσβαίνων καὶ ᾗ οἱ Λακεδαιμόνιοι χωρίου ἰσχύι πιστεύσαντες οὐκ ἐφύλασσον χαλεπῶς τε καὶ μόλις περιελθὼν ἔλαθε, καὶ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἐξαπίνης ἀναφανεὶς κατὰ νώτου αὐτῶν τοὺς μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξε, τοὺς δὲ ἃ προσεδέχοντο

35. ξυγκλῄσαντες] i. e. *conglobati*. Ad καὶ τοὺς ἑαυτῶν φύλακας supple πρός, quae praepositio repetenda est ex praegresso ἐς.

36. κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον] Sic plurimi optimique libri et Schol. Aristid. p. 5. Vulgo παρῆκον, sicut etiam alii libri Scholiastae Aristid. Vulgata hunc sensum habet: *per continentem semper tractum praeruptarum rupium*, jedesmal da, wo sich der klippenvolle Rand der Insel hin erstreckte. Nam Graeci regiones, montes et alia eiusmodi dicunt ἀνήκειν — διήκειν — καθήκειν — παρήκειν, quod Latini *porrigi* — *pertinere* — *pertingere*, ut monuit Duk. Atqui si dux Messeniorum continentem semper tractum rupium sequutus est, hoc sonat, quasi ille tractus subinde fuisset interruptus, et quasi ille rupes ac proinde arduum iter quaesivisset, non evitasset. Imo sensus esse debet: *prout praeruptum insulae litus* aliquem aditum dabat i. e. κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον, jedesmal wo es das schroffe Ufer zuliess. Dein προβαίνων alii libri, alii προσβαίνων, utrumque cum quadam sensus varietate recte. Nam προβαίνειν est *progredi*, προσβαίνειν *progredi et ascendere*. v. Schweigh. ad Polyb. 2, 67, 6.

νεσθαι, ὅτι οὐκ εὐθὺς ἄξια τῆς προςδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ὥςπερ ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους, καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοήσαντες ἀθρόοι ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔβαλλον λίθοις τε καὶ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις, ὡς ἕκαστός τι πρόχειρον εἶχε. γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ ἐπιδρομῇ ἔκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς ἄνω, ἄπορόν τε ἦν ἰδεῖν τὸ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ λίθων ἀπὸ πολλῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ κονιορτοῦ ἅμα φερομένων. τό τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν

ἐπελθεῖν ἢ προςπίπτειν, at Krueg. emendat *ἐπελθεῖν ἢ προςπίπτοιεν*. Verba *ὥςπερ ὅτε πρῶτον* etc. cohaerent cum *μηκέτι δεινοὺς ὁμοίως φαίνεσθαι*. Verbum *δεδουλωμένοι*. Schol. explicat per *τεταπεινωμένοι φόβῳ, ἕνεκα τῆς ὑπολήψεως τῶν Λακεδαιμονίων, ἧς εἶχον περὶ αὐτῶν, ὡς ὅτι σφόδρα εἰσὶ πεζομάχοι καὶ πολεμικοί*. Bloomf. daunted, overawed, as it were with servile apprehension. Mox *οἱ πῖλοι*, si Scholiastam audias, sunt *τὰ ἐξ ἐρίου πηκτὰ ἐνδύματα, ὥςπερ θωράκιά τινα ὑπὸ τὰ στήθη, ἃ ἐνδυόμεθα· οἱ δὲ τὰ ἐπικείμενα ταῖς περικεφαλαίαις*, ubi scribendum videtur *τὰ ὑποκείμενα*. Istud alterum significat Hesych. *πῖλος χαλκοῦς, εἶδος περικεφαλαίας*. Itidemque Bau. Haack. et Od. Muell. Dor. 2. p. 271. *πίλους* intelligunt galeas. Conf. Schneid. Vocab. s. v. et Mans. Spart. 1, 2. p. 198. adn. z. At recte Levesqu. monet, *πίλους* h. l. non esse pileos, mirum enim futurum fuisse, si Thucydides sola capitum tegumenta observavisset. Sequitur propterea prius Scholion *ἃ ὑπὸ στήθη ἐνδυόμεθα*, atque Thucydidis verba reddit leurs cuirasses de feutre collat. Polluc. 1, 149. *εὐδόκιμα δὲ πῖλος καὶ ἐγχειρίδιον Λακωνικά*. Primam vocis *πῖλος* notionem fuisse docet villum (feutre); ex villis pileos factos esse; sandalia iis esse munita, tentoria tecta. Verbis *τὰ στήθη* Schol. significat loricam, verbo *θωράκια* alteram sub illa indutam, quo et tela arcerentur et externa lorica aënea levius insisteret, minus militum artus urens. Ad *βαλλομένων* supple *αὐτῶν* et intellige Spartanos. Et *τῇ ὄψει* est *τῇ ὄψεως κωλύσει*, nam res ipsa nonnunquam pro rei defectu ponitur. Vid. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 6. p. 25. Schaef. ad Soph. Vol. 1. p. 234. Herm. ad Soph. Ai. 659. Lobeck. ibid. v. 705. Iacobs. ad Liv. p. 389. vel in censura editionis Aeschyli Lafontaineae, Erf. ad Soph. Ai. 674. p. 573 sq. Bibl. d. a. Lit. u. K. 3. p. 108. Welck. ad Theogn. 496. Huschk. ad Tib. 1, 7, 40. Matth p. 1308. adn. Haec observatio adhibenda est Ciceroni de N. D. 2, 19., cui loco simillimus est Horat. 3. Carm. 6, 45. Adde Virg. Ge. 4, 484. Theogn. 496. 691. *ἔργει γὰρ τοὺς μὲν χρήματα, τοὺς δὲ νόος*. Soph. Tr. 655., ubi *Ἄρης οἰστρηθεὶς* intelligendus est *furor belli cessans*, Oed. T. 25. Propert. 3, 9, 15. *aurea cui postquam nudavit cassida frontem* i. e. cassida demta. Hinc etiam sanus putandus est locus Livii 33, 7., ubi nebula detexisse montium iuga intelligenda est cessando. Neque aliter apud Horatium intelligenda verba *somno fatigatum meroque* et Homericum Il. κ'. 98. *καμάτῳ ἀδδηκότες ἠδὲ καὶ ὕπνῳ*. Vid. Buttm. Lexil. Vol. 2. in v. *Ἀδῆσαι*. Eundemque usum sibi indulgent recentiores, ut Milto Parad. Perd. 1, 71. the sulphureous hail, Shot after us in storm, o'erblown, has laid the fiery surge, that from the precipice of heaven received us falling. Quod exemplum maxime Sophocleo loco, ni fallor, Aiacis simile est, et adiecta voce o'erblown quodammodo originem huius loquendi usus declarat.

τοῖς Λακεδαιμονίοις καθίστατο. οὔτε γὰρ οἱ πῖλοι ἔστεγον τὰ τοξεύματα, δοράτιά τε ἐναποκέκλαστο βαλλομένων, εἶχόν τε οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρήσασθαι ἀποκεκλῃμένοι μὲν τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὸ δὲ τῆς μείζονος βοῆς τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ ἐςακούοντες, κινδύνου τε πανταχόθεν περιεστῶτος καὶ οὐκ ἔχοντες ἐλπίδα καθ' ὅτι χρὴ ἀμυνομένους σωθῆναι. τέλος δὲ τραυματιζομένων ἤδη πολλῶν διὰ τὸ ἀεὶ 35 ἐν τῷ αὐτῷ ἀναστρέφεσθαι, ξυγκλήσαντες ἐχώρησαν ἐς τὸ ἔσχατον ἔρυμα τῆς νήσου, ὃ οὐ πολὺ ἀπεῖχε, καὶ τοὺς ἑαυτῶν φύλακας. ὡς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα ἤδη πολλῷ ἔτι πλέονι βοῇ τεθαρσηκότες οἱ ψιλοὶ ἐπέκειντο, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι μὲν ὑποχωροῦντες ἐγκατελαμβάνοντο, ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πολλοὶ διαφυγόντες ἐς τὸ ἔρυμα μετὰ τῶν ταύτῃ φυλάκων ἐτάξαντο παρὰ πᾶν ὡς ἀμυνούμενοι ᾗπερ ἦν ἐπίμαχον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπισπόμενοι περίοδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχύι οὐκ εἶχον, προσιόντες δὲ ἐξ ἐναντίας ὤσασθαι ἐπειρῶντο, καὶ χρόνον μὲν πολὺν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον ταλαιπωρούμενοι ἀμφότεροι ὑπό τε τῆς μάχης καὶ δίψους καὶ ἡλίου ἀντεῖχον, πειρώμενοι οἱ μὲν ἐξελάσασθαι ἐκ τοῦ μετεώρου, οἱ δὲ μὴ ἐνδοῦναι, ῥᾷον δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠμύναντο ἢ ἐν τῷ πρίν, οὐκ οὔσης σφῶν τῆς κυκλώσεως ἐς τὰ πλάγια. ἐπειδὴ 36 δὲ ἀπέραντον ἦν, προσελθὼν ὁ τῶν Μεσσηνίων στρατηγὸς Κλέωνι καὶ Δημοσθένει ἄλλως ἔφη πονεῖν σφᾶς. εἰ δὲ βούλονται ἑαυτῷ δοῦναι τῶν τοξοτῶν μέρος τι καὶ τῶν ψιλῶν περιιέναι κατὰ νώτου αὐτοῖς ὁδῷ ᾗ ἂν αὐτὸς εὕρῃ, δοκεῖν βιάσασθαι τὴν ἔφοδον. λαβὼν δὲ ἃ ᾐτήσατο, ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὁρμήσας ὥςτε μὴ ἰδεῖν ἐκείνους, κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον τοῦ κρημνώδους τῆς νήσου προςβαίνων καὶ ᾗ οἱ Λακεδαιμόνιοι χωρίου ἰσχύι πιστεύσαντες οὐκ ἐφύλασσον χαλεπῶς τε καὶ μόλις περιελθὼν ἔλαθε, καὶ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἐξαπίνης ἀναφανεὶς κατὰ νώτου αὐτῶν τοὺς μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξε, τοὺς δὲ ἃ προςεδέχοντο

35. ξυγκλήσαντες] i. e. *conglobati*. Ad καὶ τοὺς ἑαυτῶν φύλακας supple πρός, quae praepositio repetenda est ex praegresso ἐς.

36. κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον] Sic plurimi optimique libri et Schol. Aristid. p. 5. Vulgo παρῆκον, sicut etiam alii libri Scholiastae Aristid. Vulgata hunc sensum habet: *per continentem semper tractum praeruptarum rupium*, jedesmal da, wo sich der klippenvolle Rand der Insel hin erstreckte. Nam Graeci regiones, montes et alia eiusmodi dicunt ἀνήκειν — διήκειν — καθήκειν — παρήκειν, quod Latini *porrigi* — *pertinere* — *pertingere*, ut monuit Duk. Atqui si dux Messeniorum continentem semper tractum rupium sequutus est, hoc sonat, quasi ille tractus subinde fuisset interruptus, et quasi ille rupes ac proinde arduum iter quaesivisset, non evitasset. Imo sensus esse debet: *prout praeruptum insulae litus* aliquem aditum dabat i. e. κατὰ τὸ ἀεὶ παρεῖκον, jedesmal wo es das schroffe Ufer zuliess. Dein. προβαίνων alii libri, alii προςβαίνων, utrumque cum quadam sensus varietate recte. Nam προβαίνειν est *progredi*, προςβαίνειν *progredi et ascendere*. v. Schweigh. ad Polyb. 2, 67, 6.

ἰδόντας πολλῷ μᾶλλον ἐπέῤῥωσε. καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι βαλλόμενοί τε ἀμφοτέρωθεν ἤδη καὶ γιγνόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι, ὡς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι, τῷ ἐν Θερμοπύλαις, ἐκεῖνοί τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν Περσῶν διεφθάρησαν, οὗτοί τε ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι ἀντεῖχον, ἀλλὰ πολλοῖς τε ὀλίγοι μαχόμενοι καὶ ἀσθενείᾳ σωμάτων διὰ τὴν σιτοδείαν
37 ὑπεχώρουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτουν ἤδη τῶν ἐφόδων. γνοὺς δὲ ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης ὅτι εἰ καὶ ὁποσονοῦν μᾶλλον ἐνδώσουσι, διαφθαρησομένους αὐτοὺς ὑπὸ τῆς σφετέρας στρατιᾶς, ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀπεῖρξαν, βουλόμενοι ἀγαγεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίοις ζῶντας, εἴ πως τοῦ κηρύγματος ἀκούσαντες ἐπικλασθεῖεν τῇ γνώμῃ τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ ἡσσηθεῖεν τοῦ παρόντος δεινοῦ. ἐκήρυξάν τε εἰ βούλοιντο τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ σφᾶς αὐτοὺς Ἀθηναίοις ὥςτε βουλεῦ-
38 σαι ὅ,τι ἂν ἐκείνοις δοκῇ. οἱ δὲ ἀκούσαντες παρῆκαν τὰς ἀσπίδας οἱ πλεῖστοι καὶ τὰς χεῖρας ἀνέσεισαν δηλοῦντες προς-

καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι — ὑπεχώρουν] Scriptor initio dicere voluit *οἱ Λακ. γενόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι τοῖς ἐν Θερμοπύλαις περιελθόντων τῶν Περσῶν διαφθαρεῖσιν, ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι ἀντεῖχον*. Ut nunc est structura, verba *ἐκεῖνοί τε γὰρ — οὐκέτι ἀντεῖχον* in parenthesi sunt, post quam sententia primaria continuatur per *ἀλλά* propter illud *οὐκέτι*, quod in parenthesi est. Etenim Graecis usitatum, coeptam in parenthesi structuram in posteriorem partem sententiae primariae extendere. Sublata particula *ἀλλά* nihil in hac structura est, quod a legitimo usu recedat. Krueg. ad Dionys. p. 269. aliam rationem excogitavit, ita locum constituens: *οἱ Λακ. βαλλόμενοί τε ἀμφοτέρωθεν ἤδη καὶ γιγνόμενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι — τῷ ἐν Θερμοπύλαις, (ἐκεῖνοί τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν Περσῶν διεφθάρησαν, οὗτοί τε·) ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκέτι ἀντεῖχον*. Sic vero, quum nihil repeti posset nisi (*οὗτοί τε*) *διεφθάρησαν*, Lacedaemonii per Persas, non per Messenios, circumventi interiisse cogitandi essent non aliter atque populares eorum in bellis Persicis, et postquam praemissum est: *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφθάρησαν*, iam sequeretur hoc tantillum *οὐκέτι ἀντεῖχον*, nimis leve illud prae illo *διεφθάρησαν*. De re v. Herodot. 7, 213 sqq. De formula *ὡς εἰκάσαι* v. Herm. ad Vig. p. 744. Matth. p. 1069. init. Differentiam meri casus *ἀσθενείᾳ* et casus cum praep. *διὰ τὴν σιτοδείαν* docet idem p. 727. adn. 1.

37. *γνοὺς ὅτι — διαφθαρησομένους αὐτούς*] Schol. *τὸ τῆς συντάξεως ἀπαιτεῖ ὅτι διαφθαρήσονται, ἀλλὰ ἡ σύνταξις ἐνήλλακται.* Similia dabunt Heind. ad Plat. Gorg. p. 115. et Matth. p. 1078. adn. 1. p. 1299. Exitus capitis hunc sensum habet, quasi scripsisset *ὥςτε παθεῖν ὅ, τι ἂν ἐκείνοις βουλευομένοις δοκῇ*, ut Arn. adnotavit.

38. *τὰς χεῖρας ἀνέσεισαν*] Hoc signum deditionis erat. v. Interpp. ad Tacit. 1. Hist. 54. Polluc. 1, 168. Mox de Hippagretis Spartanorum agunt Mans. Spart. 1, 1. p. 153. Od. Muell. Dor. 2. p. 241., qui „Ephori, ait, tres hippagretas legebant, quorum singuli centum iuvenes seligebant, ratione delectus reddita. Hi trecenti equites lectissima manus Spartae, decus et principes iuventutis erant, quemadmodum *γέροντες* seniorum lectissimi.“ C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 60, 13. At dubium est, utrum Thuc. hunc secundum ducem non proprio, ut reliquos, sed muneris nomine appellaverit. Arnoldo et Bloomfieldio videtur nomen

ἱεσθαι τὰ κεκηρυγμένα. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ἀνακωχῆς ξυνῆλθον ἐς λόγους ὅ τε Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ἐκείνων Στύφων ὁ Φάρακος τῶν πρότερον ἀρχόντων τοῦ μὲν πρώτου τεθνηκότος Ἐπιτάδου, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν Ἱππαγρέτου ἐφῃρημένου ἐν τοῖς νεκροῖς ἔτι ζῶντος κειμένου ὡς τεθνεῶτος, αὐτὸς τρίτος ἐφῃρημένος ἄρχειν κατὰ νόμον, εἴ τι ἐκεῖνοι πάσχοιεν. ἔλεγε δὲ ὁ Στύφων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅτι βούλονται διακηρυκεύσασθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Λακεδαιμονίους ὅ,τι χρὴ σφᾶς ποιεῖν. καὶ ἐκείνων μὲν οὐδένα ἀφέντων, αὐτῶν δὲ τῶν Ἀθηναίων καλούντων ἐκ τῆς ἠπείρου κήρυκας καὶ γενομένων ἐπερωτήσεων δὶς ἢ τρὶς ὁ τελευταῖος διαπλεύσας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἠπείρου Λακεδαιμονίων ἀνὴρ ἀπήγγειλεν ὅτι Οἱ Λακεδαιμόνιοι κελεύουσιν ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὑμῶν αὐτῶν βουλεύεσθαι, μηδὲν αἰσχρὸν ποιοῦντας. οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι τὰ ὅπλα παρέδοσαν καὶ σφᾶς αὐτούς. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν φυλακῇ εἶχον αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι· τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐν τῇ νήσῳ τἄλλα διεσκευάζοντο ὡς ἐς πλοῦν, καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς τριηράρχοις διεδίδοσαν ἐς φυλακήν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κήρυκα πέμψαντες τοὺς νεκροὺς διεκομίσαντο. ἀπέθανον δ' ἐν τῇ νήσῳ καὶ ζῶντες ἐλήφθησαν τοσοίδε· εἴκοσι μὲν ὁπλῖται διέβησαν καὶ τετρακόσιοι οἱ πάντες· τούτων ζῶντες ἐκομίσθησαν ὀκτὼ ἀποδέοντες τριακόσιοι, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπέθανον. καὶ Σπαρτιᾶται τούτων ἦσαν τῶν ζώντων περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ἀθηναίων δὲ οὐ πολλοὶ διεφθάρησαν· ἡ γὰρ μάχη οὐ σταδία ἦν. χρόνος δὲ ὁ ξύμπας ἐγένετο ὅσον 39 οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐπολιορκήθησαν ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ νήσῳ μάχης ἑβδομήκοντα ἡμέραι καὶ δύο. τούτων περὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἐν αἷς οἱ πρέσβεις περὶ τῶν σπονδῶν ἀπῇσαν ἐσιτοδοτοῦντο, τὰς δὲ ἄλλας τοῖς ἐσπλέουσι λάθρα

proprium esse, ut Hipparchus. Deinde ἐφῃρημένος iunge cum κατὰ νόμον. „Nam scriptor indicat, quod etiam illa εἴ τι ἐκεῖνοι πάσχοιεν ostendunt, horum ducum alios aliis non suffragiis militum, qui in praesidio erant, sed antequam hi in insulam traiiciebantur, publice ex lege subrogatos fuisse, ut in locum priorum, si quid his accidisset, succederent: quemadmodum in militia navali navarcho legatus addi solebat, quem ἐπιστολέα vocat Xen. H. Gr. 1, 1, 15. 2, 1, 5. 4, 8, 11. 5, 1, 5. 6. et 6, 2, 25., de quo Iungerm. ad Pollac. 1, 96. et Scheff. de Mil. Nav. 4, 5. Steph. coniungit ἄρχειν κατὰ νόμον ac convertit: *qui legitimum imperium obtineret.* Nec tamen negat κατὰ νόμον etiam ad ἐφῃρημένος referri posse. Hoc melius est. Nam hic solo verbo ἄρχειν satis indicatur legitimum imperium, et supervacuum est ei addi κατὰ νόμον. Sic paulo ante τῶν μὲν πρότερον ἀρχόντων et supra c. 9. ἦρχε δ' αὐτῶν Ἐπιτάδας, ubi nemo desiderat illa κατὰ νόμον." DUK. Quod ad ἐπιστολέα attinet, v. praeterea Schneid. ad Xen. locos cit. et in Ind. s. v. ac Valck. ad Theocr. Adoniaz. p. 263. Lugd. (p. 87. Heind.)

39. τοῖς ἐσπλέουσι] Neutrum est: durch die zu Schiffe eingeführten Lebensmittel. De verbis ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν v. Matth. p. 844.

διετρέφοντο. καὶ ἦν σῖτος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκατελήφθη· ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρως ἑκάστῳ παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν. οἱ μὲν δὴ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ ἐκ τῆς Πύλου ἑκάτεροι ἐπ' οἴκου, καὶ τοῦ Κλέωνος καίπερ μανιώδης οὖσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥςπερ ὑπέστη.
40 παρὰ γνώμην τε δὴ μάλιστα τῶν κατα τὸν πόλεμον τοῦτο τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο· τοὺς γὰρ Λακεδαιμονίους οὔτε λιμῷ οὔτ' ἀνάγκῃ οὐδεμιᾷ ἠξίουν τα ὅπλα παραδοῦναι, ἀλλὰ ἔχοντας καὶ μαχομένους ὡς ἐδύναντο ἀποθνήσκειν· ἀπιστοῦντές τε μὴ εἶναι τοὺς παραδόντας τοῖς τεθνεῶσιν ὁμοίους. καί τινος ἐρομένου ποτὲ ὕστερον τῶν Ἀθηναίων ξυμμάχων δι' ἀχθηδόνα ἕνα τῶν ἐκ τῆς

§. 449. extr. De *ὑπέστη* v. Thom. M. p. 879. coll. Plat. 2. Alcib. n. l. ab init. Dorv. ad Charit. p. 380. 569. Valck. ad Theocr. 2, 164. Vol. 1. p. 69. Heind.

40. *ἀπιστοῦντές τε*] Ambiguum est, utrum haec verba prioribus an sequentibus annectenda sint. Utraque ratio difficultate laborat. Illud si praeferas, participium et particulam posita esse cogitabis pro verbo finito *ἠπίστουν τε*, ut suppleatur *ἦσαν*, quae ratio nec per se commendatur, quia non intelligitur, cur scriptor particulam *τε* plane supervacuam addiderit, et sententia sequentis periodi flagitare videtur, ut secum illa verba iungantur, et puncto distinguatur post *ἀποθνήσκειν*. Nam propter id ipsum, quod induci non poterant ad credendum, similes mortuorum esse eos, qui arma tradiderant, extitit, qui unum in insula captorum illud interrogaret. Restat, ut anacoluthon in verbis inesse statuas, posito nominativo pro genitivo absoluto participii. Id quod nihil est quo excuses. Itaque nunc in ea sententia sum, ut dicam, repetendum esse *ἠξίουν* ad participium *ἀπιστοῦντες*, hoc sensu: und sie erwarteten es so, dass sie niemand für einen Lacedaemonier hielten, der die Waffen übergab. Propter particulam *μή* post *ἀπιστοῦντες* v. Matth. p. 1048. 6.

δι' ἀχθηδόνα] Schol. *διὰ λύπην. ἡ διάνοια· Ἀθηναίων σύμμαχός τις ἀχθόμενος ἤτοι τοῖς Ἀθηναίοις ὡς φορτικῶς ἄρχουσιν, ἢ ἀχθόμενος ἐπὶ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων συμφορᾷ ἤρετο* etc. At ex responso Spartani apparet, sensum esse, quem Port. expressit *ut ei cum insultatione dolorem inureret* i. e. zur Kränkung, quamquam nescio an sit rectius um der Kränkung willen sive um zu kränken, ut cap. 102. *διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν* et 5, 53. *διὰ τὴν ἔςπραξιν* i. e. um sie einzufassen — um einzutreiben. Nam illud solennius dicitur *ἐπ' ἀχθηδόνι* — *πρὸς ἀχθηδόνα*. Bloomf. haec exempla vocabuli attulit: Philostr. Vit. Ap. 4, 31. *ἐρομένου δὲ Κορινθίου τινὸς κατὰ ἀχθηδόνα.* 8, 16. *ἐπιδόντες τῇ ἀχθηδόνι*, giving way to taunting. Dionys. A. R. 9, 14. p. 1778. Reisk. *ἀχθηδόνα σὺν αἰσχύνῃ Ῥωμαίοις ἀήθη παρέσχεν.* Porro *ἄτρακτον* memorant ex h. l. Pollux 1, 137. Etym. M. et Suidas in v., ubi vid. Kust., adde Galen. in glossis Hippocrateis: *ἄτρακτον οὐ μόνον τὸν εἰς τὸ ἐριουργεῖν* (sic Duk. emendat pro *ἱερουργόν*) *χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ τὸ ξύλον τοῦ βέλους.* Bred. ait, Spartanum illum consulto illa voce usum esse, quae respondeat nostro Wocken et Pfeilholz, contemtim locutum de armis, quibus petiti sint; non enim viritim pugnatum esse, neque cominus (*μάχη οὐ σταδία ἦν* c. 38. extr.); ligna sibi ingessisse hostes, non manus conseruisse, eminus autem ingesta vulnera fortuito in hunc vel illum dirigi. Conf. Herm. ad Soph. Ai. 1099.

νήσου αἰχμαλώτων εἰ οἱ τεθνεῶτες αὐτῶν καλοὶ κἀγαθοί, ἀπεκρίνατο αὐτῷ πολλοῦ ἂν ἄξιον εἶναι τὸν ἄτρακτον, λέγων τὸν οἰστόν, εἰ τοὺς ἀγαθοὺς διεγίγνωσκε, δήλωσιν ποιούμενος ὅτι ὁ ἐντυγχάνων τοῖς τε λίθοις καὶ τοξεύμασι διεφθείρετο.

Κομισθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβούλευσαν δεσμοῖς μὲν αὐτοὺς φυλάσσειν μέχρι οὗ τι ξυμβῶσιν· ἢν δ' οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τούτου ἐς τὴν γῆν ἐςβάλλωσιν, ἐξαγαγόντες ἀποκτεῖναι. τῆς δὲ Πύλου φυλακὴν κατεστήσαντο· καὶ οἱ ἐκ τῆς Ναυπάκτου Μεσσήνιοι ὡς ἐς πατρίδα ταύτην, ἔστι γὰρ ἡ Πύλος τῆς Μεσσηνίδος ποτὲ οὔσης γῆς, πέμψαντες σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐλῄζόν τε τὴν Λακωνικὴν καὶ πλεῖστα ἔβλαπτον ὁμόφωνοι ὄντες. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀμαθεῖς ὄντες ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ λῃστείας καὶ τοιούτου πολέμου, τῶν τε Εἱλώτων αὐτομολούντων καὶ φοβούμενοι μὴ καὶ ἐπὶ μακρότερον σφίσι τι νεωτερισθῇ τῶν κατὰ τὴν χώραν, οὐ ῥᾳδίως ἔφερον, ἀλλὰ καίπερ οὐ βουλόμενοι ἔνδηλοι εἶναι τοῖς Ἀθηναίοις ἐπρεσβεύοντο παρ' αὐτοὺς καὶ ἐπειρῶντο τήν τε Πύλον καὶ τοὺς ἄνδρας κομίζεσθαι. οἱ δὲ μειζόνων τε ὠρέγοντο καὶ πολλάκις φοιτώντων αὐτοὺς ἀπράκτους ἀπέπεμπον. ταῦτα μὲν τὰ περὶ Πύλον γενόμενα. 41

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους μετὰ ταῦτα εὐθὺς Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Κορινθίαν ἐστράτευσαν ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ δισχιλίοις ὁπλίταις ἑαυτῶν καὶ ἐν ἱππαγωγοῖς ναυσὶ διακοσίοις ἱππεῦσιν· ἠκολούθουν δὲ καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλήσιοι καὶ Ἄνδριοι καὶ Καρύστιοι, ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου τρίτος αὐτός. πλέοντες δέ, ἅμα ἕῳ ἔσχον μεταξὺ Χερσονήσου τε καὶ Ῥείτου ἐς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ χωρίου ὑπὲρ οὗ ὁ Σολύγειος λόφος ἐστίν, ἐφ' ὃν Δωριῆς τὸ πάλαι ἱδρυθέντες τοῖς ἐν τῇ πόλει Κοριν- 42

„In eandem sententiam alter illius gentis dixit: οὐ μέλει μοι τοῦτο, ὅτι ἀποθανοῦμεν, ἀλλ' ὅτι ὑπὸ γύνιδος τοξότου. Simile quid in pugna Leuctrica quidam: λεγόντων τινῶν δείξειν τὴν ἡμέραν ταύτην τὸν ἀγαθόν, Πολλοῦ, inquit, τὴν ἡμέραν ἀξίαν εἶναι δυναμένην τὸν ἀγαθὸν δεῖξαι σῶον.“ Wass.

42. πλέοντες δέ, ἅμα ἕῳ] Recte Did. virgulam removit post δέ, quum post ἕῳ poneretur, scriptorem enim ipsum dicere ὡς δὲ αὐτοὺς ἔλαθον νυκτὸς καταπλεύσαντες, idemque confirmat Polyaen. 1, 39. Νικίας ἐπιπλεύσας τῇ Κορινθίᾳ νύκτωρ. Non aliter de h. l. sentiunt Bloomf. et Arn., qui, „si Athenienses, ait, Piraeum liquissent illucescente die aestiva, non solum multo ante tenebras ingruentes ad oram Corinthi perventuri fuissent, sed eorum classis conspicua futura fuisset aliquanto antequam appulisset, ut Corinthiis satis otii fuisset ad parandam defensionem. At Piraeo nocte vel vespera relicto iter eorum hostes celabatur et litus attingebant tenebris usque obtinentibus et ad primam auroram naves appellebant, ita ut Corinthii ignorarent eorum navigationem, donec eos iam appulsos videbant.“ Mox de Solygio colle, unde Dores profecti Aeoles impugnabant, adi Od. Muell. Dor. 1. p. 85., et si qui cognoscere volent, qui populi Aeoles appellati sint, adeant eundem Orchom. p. 140 sqq., ibique adn. 6.

θίοις ἐπολέμουν οὖσιν Αἰολεῦσι· καὶ κώμη νῦν ἐπ' αὐτοῦ Σολύγεια καλουμένη ἐστίν. ἀπὸ δὲ τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου ἔνθα αἱ νῆες κατέσχον ἡ μὲν κώμη αὕτη δώδεκα σταδίους ἀπέχει, ἡ δὲ Κορινθίων πόλις ἑξήκοντα, ὁ δὲ ἰσθμὸς εἴκοσι. Κορίνθιοι δὲ προπυθόμενοι ἐξ Ἄργους ὅτι ἡ στρατιὰ ἥξει τῶν Ἀθηναίων, ἐκ πλείονος ἐβοήθησαν ἐς ἰσθμὸν πάντες πλὴν τῶν ἔξω ἰσθμοῦ·

ὁ δὲ ἰσθμὸς εἴκοσι] Prope confinia Corinthiae et Epidauriae Piraeus portus iacebat. v. Thuc. 8, 10. Inde progressus occasum et septentriones versus pervenis ad collem Solygeum, ad cuius radices Rhetus in mare exit, rivulus pari cum ora linea ab austro versus profluens. Inde a Rheto et Solygeo colle usque ad Chersonesum humile litus porrigitur, quod αἰγιαλὸς hic dicitur, ubi Athenienses appulerunt. Ad Chersonesum et ipsam Chersonesum intrans Oneon mons extenditur profectus Corintho versus. Per hunc montem non licuit, ut ii, qui Cenchreis essent, pugnam in αἰγιαλῷ pugnatam conspicerent, Thuc. c. 44. Nam Chersoneso septentriones versus profectus Cenchreas pervenis, Cenchreis Schoenuntem, ubi tractus ille angustus erat, per quem naves, quae Peloponnesum circumnavigare nolebant, transportari solebant. v. Thuc. 3, 3. 8, 8. Quare hic locus δίολκος appellabatur. v. Strab. p. 380. Siebel. Hellen. p. 223. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 16. Inde a Schoenunte litus ad dextram conversum promontorium fit, in quo situs erat Crommyon vicus κώμη τῆς Κορινθίας, πρότερον δὲ τῆς Μεγαρίδος Strab. p. 380., ἔστι δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς ἀρχῆς Pausan. 2, 1, 4. Crommyone per viam Sironiam iter Megaram patebat. „Distantia Corinthi a loco, ubi Athenienses appellebant, prorsus convenit cum sexaginta stadiis a Thucydide memoratis, atque ex vicinia Cenchrearum et interveniente Oneo apparet, cum pulvis quidem, nec tamen pugna conspicua fieri potuerit. Una difficultas superesse videtur, quod distantiam αἰγιαλοῦ, ubi Athenienses appellebant et isthmi uno consensu omnes libri scripti Thucydidis faciunt viginti stadiorum esse. Hoc nimis parvum videtur intervallum; verum si ponimus extremitatem septentrionalem αἰγιαλοῦ sub Oneo, reperiemus, viginti stadia i. e. duo milliaria et 313 cubita (yards) haud paulo ultra Cenchreas septentriones versus pertinere. Isthmus enim et latiori et angustiori sensu accipi potest, nec novimus, utro sensu aetate Thucydidis id nomen usurpatum fuerit. Probabile est, inditum esse toti tractui inter utrumque iugum Onei, australe, quod porrigitur Corintho ad Chersonesum, et septentrionale, quod prope Schoenuntem ad mare descendit. Cenchreae ipsae sic in isthmo sitae fuerint et intervallum inter has et ipsum medium αἰγιαλὸν non excederet viginti stadia.“ Arn. Vol. 2. p. 399. Wachsm. l. c. p. 299 sq. immerito negare videtur, Oneon seriem montium etiam ad septentriones ab isthmo fuisse. Vid. Reingan. Megar. p. 13 sqq. et Od. Muell. Dor. 2. p. 432. et de Oneo monte ad austrum ab isthmo v. Reingan. ibidem p. 14. et Wachsm. p. 16. In tabulis cum aliis, tum Reinganumii et Od. Muelleri Oneon mons non satis intrat Chersonesum, nec satis officit Cenchreis oculos ad αἰγιαλὸν convertentibus; certissima huius regionis in ipsis locis facta delineatio apud Arnoldum est. Crommyon 120 stadiis a Corintho distabat.

ἐκ πλείονος] Verissime Did. haec verba iungit non cum προπυθόμενοι, sed cum ἐβοήθησαν, quia sensus horum verborum vel syllaba προ in προπυθόμενοι continetur. Etenim ἐκ πλείονος est längere Zeit voraus, sicut 8, 88. εἰδὼς ἐκ πλείονος τὴν Τισσαφέρνου γνώμην, et 4, 67. ἐκ πολλοῦ τεθεραπευκότες τὴν ἄνοιξιν τῶν πυλῶν, indem sie schon lange voraus sich das Thor hatten öffnen lassen. Mox omnes

καὶ ἐν Ἀμπρακίᾳ καὶ ἐν Λευκαδίᾳ ἀπήεσαν αὐτῶν πεντακόσιοι φρουροί· οἱ δ' ἄλλοι πανδημεὶ ἐπετήρουν τοὺς Ἀθηναίους οἷ κατασχήσουσιν. ὡς δὲ αὐτοὺς ἔλαθον νυκτὸς καταπλεύσαντες καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῖς ἤρθη, καταλιπόντες τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν ἐν Κεγχρειᾷ, ἢν ἄρα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα ἴωσιν, ἐβοήθουν κατὰ τάχος. καὶ Βάττος μὲν ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν, 43 δύο γὰρ ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ οἱ παρόντες, λαβὼν λόχον ἦλθεν ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην φυλάξων ἀτείχιστον οὖσαν, Λυκόφρων δὲ τοῖς ἄλλοις ξυνέβαλε. καὶ πρῶτον μὲν τῷ δεξιῷ κέρᾳ τῶν Ἀθηναίων εὐθὺς ἀποβεβηκότι πρὸ τῆς Χερσονήσου οἱ Κορίνθιοι ἐπέκειντο, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ στρατεύματι. καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερὰ καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα. καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθηναίων καὶ Καρυστίων, οὗτοι γὰρ παρατεταγμένοι ἦσαν ἔσχατοι, ἐδέξαντό τε τοὺς Κορινθίους καὶ ἐώσαντο μόλις· οἱ δὲ ὑποχωρήσαντες πρὸς αἱμασιάν, ἦν γὰρ τὸ χωρίον πρόσαντες πᾶν, βάλλοντες τοῖς λίθοις καθύπερθεν ὄντες καὶ παιωνίσαντες

libri offerunt ἐν Λευκαδίᾳ ἀπήεσαν, Bekk. tacite ἀπῆσαν scripsit. Popp. putat, in ἀπήεσαν simul notionem verbi ἀπῆσαν inesse, ut vicissim dicatur παραγίγνεσθαι et παρεῖναι εἰς τινα τόπον. Ac sane eodem modo loquitur Ovid. 3. Fast. 664. *plebs vetus fugit et* *in sacri* *vertice montis abit.* Et Popp. ad Xen. Anab. 4, 7, 17. confert Xen. H. Gr. 7, 5, 10. ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀπήεσαν, i. e. ἀπήεσαν, ait, et ἐν Ἀρκαδίᾳ ἦσαν, quasi dicas sie waren fort in Arcadien. Porro in τὰ σημεῖα scriptor articulum addidit, significans signa, de quibus convenerat. Schol. αὐτοῖς τοῖς Κορινθίοις ἤρθη τὰ σημεῖα παρὰ τῶν φίλων αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ, σημαινόντων αὐτοῖς ὅτι πολέμιοι ἐπῆλθον. Negant Bau. et Bred., ignifera signa hic indicari: haec enim non posse vocabulo σημεῖα dici. Quare αὐτοῖς non referunt ad Corinthios, sed ad Athenienses: *et quum Atheniensibus signa sublata essent* i. e. signa humo fixa et tunc refixa, quo exercitus iter ingredi iuberetur. Quo nihil cogitari potest ineptius. Nam ne dicam, in eadem sententia modo αὐτοὺς ad Corinthios, modo αὐτοῖς ad Athenienses referri, quid signa ab Atheniensibus humo fixa, quibus ipsi castra movere iuberentur, ad Corinthios spectant? Et sequuntur verba καταλιπόντες τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν (Corinthii) ἐβοήθουν κατὰ τάχος. Itane vero hi tum demum profecti sunt, postquam Athenienses appulsi signum profectionis terrestris dederant? Nihil obstat, quominus σημεῖα accipiamus signa Corinthiis ex illa regione, ubi Athenienses noctu appulerant, a suis data. Sic infr. c. 111. postquam scriptor dixit, Brasidam iussisse peltastas suos ὅπως ὁπότε τὸ σημεῖον ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐςδράμοιεν, exeunte cap. subiicit: ἔπειτα τὸ σημεῖον τοῦ πυρὸς, ὡς εἴρητο, ἀνέσχον. Omitto, quod Corinthii ab Atheniensibus longius aberant, quam ut signorum ab his humo fixorum sublationem cernerent.

43. τοῖς λίθοις] i. e. lapidibus, unde construeta erat maceria (αἱμασιά), quam modo memoravit. Arn. Ad πειράσειν Schol. supplet ἐλθεῖν. Popp. comparat cum locutione nostra auf den Flecken einen Versuch machen. Sed hoc sensu ubique genitivus cum hoc verbo iungitur, velut 1, 61. 4, 70. 7, 12. etc. Quare Reisk. et Heilm. coniecerunt περάσειν. Bau. ait, ut φυλάσσειν περὶ χώραν i. e. φυλακὴν ποιεῖσθαι dicatur, ita hic πειράσειν dici pro πεῖραν ποιήσεσθαι. Arn. in ipso πειράσειν latere dicit ἐλθεῖν, comparans locutionem Anglicam they expected that they would try for Solygeia i. e. would try to get there,

ἐπῄεσαν αὖθις, δεξαμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν χερσὶν ἦν πάλιν ἡ μάχη. λόχος δέ τις τῶν Κορινθίων ἐπιβοηθήσας τῷ εὐωνύμῳ κέρᾳ ἑαυτῶν ἔτρεψε τῶν Ἀθηναίων τὸ δεξιὸν κέρας καὶ ἐπεδίωξεν ἐς τὴν θάλασσαν· πάλιν δὲ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀνέστρεψαν οἵ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Καρύστιοι. τὸ δὲ ἄλλο στρατόπεδον ἀμφοτέρωθεν ἐμάχετο ξυνεχῶς, μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων, ἐφ' ᾧ ὁ Λυκόφρων ὢν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἀθηναίων ἠμύνετο· ἤλπιζον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν
44 Σολύγειαν κώμην πειράσειν. χρόνον μὲν οὖν πολὺν ἀντεῖχον οὐκ ἐνδιδόντες ἀλλήλοις· ἔπειτα, ἦσαν γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ἱππῆς ὠφέλιμοι ξυμμαχόμενοι, τῶν ἑτέρων οὐκ ἐχόντων ἵππους, ἐτράποντο οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον, καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα καὶ οὐκέτι κατέβαινον, ἀλλ' ἡσύχαζον. ἐν δὲ τῇ τροπῇ ταύτῃ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας οἱ πλεῖστοί τε αὐτῶν ἀπέθανον καὶ Λυκόφρων ὁ στρατηγός. ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ τούτῳ τῷ τρόπῳ οὐ κατὰ δίωξιν πολλὴν οὐδὲ ταχείας φυγῆς γενομένης, ἐπεὶ ἐβιάσθη, ἐπαναχωρήσασα πρὸς τὰ μετέωρα ἱδρύθη. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὡς οὐκέτι αὐτοῖς ἐπῄεσαν ἐς μάχην, τούς τε νεκροὺς ἐσκύλευον καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνῃροῦντο, τροπαῖόν τε εὐθέως ἔστησαν. τοῖς δ' ἡμίσεσι τῶν Κορινθίων, οἳ ἐν τῇ Κεγχρειᾷ ἐκάθηντο φύλακες μὴ ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα πλεύσωσι, τούτοις οὐ κατάδηλος ἡ μάχη ἦν ὑπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ὀνείου· κονιορτὸν δὲ ὡς εἶδον καὶ ὡς ἔγνωσαν, ἐβοήθουν εὐθύς. ἐβοήθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων, αἰσθόμενοι τὸ γεγενημένον· ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ξύμπαντας αὐτοὺς ἐπιόντας, καὶ νομίσαντες τῶν ἐγγὺς ἀστυγειτόνων Πελοποννησίων βοήθειαν ἐπιέναι, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς πλὴν δυοῖν οὓς ἐγκατέλιπον οὐ δυνάμενοι εὑρεῖν. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπεραιώθησαν ἐς τὰς ἐπικειμένας νήσους, ἐκ δ' αὐτῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τοὺς νεκροὺς οὓς ἐγκατέλιπον ὑποσπόνδους ἀνείλοντο. ἀπέθανον δὲ Κορινθίων μὲν ἐν τῇ μάχῃ δώδεκα καὶ διακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντήκοντα.

44. *κατὰ τὸ δεξιόν*] sc. *τῶν Κορινθίων*. Verba *τούτῳ τῷ τρόπῳ* statim explicantur verbis *οὐ κατὰ δίωξιν πολλὴν, οὐδὲ ταχείας φυγῆς γενομένης*. Et *τὴν ἄλλην στρατιάν* intellige sinistram alam exercitus Corinthiorum. Mox vulgo legitur *τούς τε ἀλλοτρίους νεκρούς*, sed *ἀλλοτρίους* om. libri plerique. „Abr. supposititium habet; ita in sqq. *ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς* legi et 5, 74. *τοὺς νεκροὺς ἐσκύλευον καὶ τοὺς αὑτῶν ἀνείλοντο*, quamquam 4, 97. legimus *τούς τε ἑαυτῶν ἀνελόμενοι νεκροὺς, τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες*.“ Gottl. Mox *εὐθέως* Popp. dicit rarissimum esse apud Thuc. pro *εὐθύς*, legi tamen 8, 74. Deinde in verbis *καὶ ὡς ἔγνωσαν* pauci libri *ὡς* om. „Cur repetit *ὡς*? Nempe ne *ἔγνωσαν* referretur ad *κονιορτόν*, sed ut nova sententia inciperet.“ Bau. Steph.: *ubi pulverem conspexerunt et rem cognoverunt*.

Ἄραντες δὲ ἐκ τῶν νήσων οἱ Ἀθηναῖοι ἔπλευσαν αὐθη- 45 μερὸν ἐς Κρομμυῶνα τῆς Κορινθίας· ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους. καὶ καθορμισάμενοι τήν τε γῆν ἐδῄωσαν καὶ τὴν νύκτα ηὐλίσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ παραπλεύσαντες ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν πρῶτον καὶ ἀπόβασίν τινα ποιησάμενοι ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην τὴν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος, καὶ ἀπολαβόντες τὸν τῆς Χερσονήσου ἰσθμὸν ἐτείχισαν, ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη ἐστί, καὶ φρούριον καταστησάμενοι ἐλῄστευον τὸν ἔπειτα χρόνον τήν τε Τροιζηνίαν γῆν καὶ Ἁλιάδα καὶ Ἐπιδαυρίαν. ταῖς δὲ ναυσίν, ἐπειδὴ ἐξετείχισαν τὸ χωρίον, ἀπέπλευσαν ἐπ' οἴκου.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν ταῦτα ἐγίγνετο, καὶ Εὐ- 46 ρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Πύλου ἀπῆραν ἐς τὴν Σικελίαν ναυσὶν Ἀθηναίων, ἀφικόμενοι ἐς Κέρκυραν ἐστράτευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰστώνης Κερκυραίων καθιδρυμένους, οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν διαβάντες ἐκράτουν τε τῆς γῆς καὶ πολλὰ ἔβλαπτον. προςβαλόντες δὲ τὸ μὲν τείχισμα εἷλον· οἱ δὲ ἄνδρες καταπεφευγότες ἀθρόοι πρός μετέωρόν τι ξυνέβησαν ὥςτε τοὺς μὲν ἐπικούρους παραδοῦναι, περὶ δὲ σφῶν τὰ ὅπλα παραδόντων τὸν Ἀθηναίων δῆμον διαγνῶναι. καὶ αὐτοὺς ἐς τὴν νῆσον οἱ στρατηγοὶ τὴν Πτυχίαν ἐς φυλακὴν διεκόμισαν ὑποσπόνδους, μέχρι

45. *Μεθώνην*] Strab. p. 575. B. Alm. μεταξὺ δὲ Τροιζῆνος καὶ Ἐπιδαύρου χωρίον ἦν ἐρυμνὸν Μεθάνα — παρὰ Θουκυδίδῃ δὲ ἔν τισιν ἀπογράφοις Μεθώνη φέρεται ὁμώνυμος τῇ Μακεδονικῇ. V. tabulam nr. 25. ap. Gu. Gell. in Argol. Locus etiamnunc appellatur Methana.

46. *κατὰ — χρόνον, ὃν*] Vulgo κατὰ — χρόνον καθ' ὃν ταῦτα, sed καθ' ὃν deest in libris compluribus iisque optimae notae. „Quos libros quamquam sequi licet (ut dicitur ἤδη ταῦτα ἐγένετο καί etc.), nos tamen abiecto κατά malimus retineri ὅν, quod propter ultimam syllabam vocis χρόνον facile potuit excidere. Nam ita Thuc. loquitur κατὰ τὸν χρόνον ὃν 3, 17. 18. Conf. 3, 94. et Matth. §. 595. extr." Popp. Verba οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν etc. significant *eo tempore, quo narravi* (3, 85.), *post seditionem* etc. Mox in verbis ὥςτε ἐάν τις ἁλῷ unus D. praebet ἐάν, quod Popp. leviter confirmari ait a Polyaeno 6, 21. Vulgo ἄν, quod ab hoc scriptore alienum esse videtur. Vid. Krueg. ad Dionys. p. 274 sq. Ἄν pro ἐάν praeter h. l. tantum ter repetitur 6, 13. 18. 8, 75., ubi a librariis inlatum esse probabile est. Deinde τοὺς ἐλθόντας Krueg. l. c. p. 150. dictum putat pro αὐτοὺς ἐλθόντας i. e. *eos*, optimates in Ptychiam traiectos, *ubi advenissent*, allatis his locis 5, 27. τοῦ μὴ καταφανεῖς γίγνεσθαι τοὺς μὴ πείσαντας τὸ πλῆθος. 65. ἐβούλετο τοὺς ἀπὸ τοῦ λόφου βοηθοῦντας καταβιβάσαι. 4, 131. ἐκκρούσαντες τοὺς ἐπιόντας ἐστρατοπεδεύσαντο. Qui loci nihil commune cum praesenti habent, quia in iis interpretandum est *eos, qui populo non persuaserunt — eos qui occurrebant — eos qui impetum exceperant.* v. Matth. §. 270. 557. 4. Et his locis omnibus intelligenda pars est numeri alicuius, praesenti loco totus numerus: sie bei ihrer Ankunft. Quare non infitiandum est, exspectari potius αὐτοὺς ἐλθόντας, verum magis etiam velim τούς deleri.

οὗ Ἀθήναζε πεμφθῶσιν, ὥςτε ἐάν τις ἁλῷ ἀποδιδράσκων, ἅπασι λελύσθαι τὰς σπονδάς. οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται τῶν Κερκυραίων δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐλθόντας οὐκ ἀποκτείνωσι μηχανῶνται τοιόνδε τι. τῶν ἐν τῇ νήσῳ πείθουσί τινας ὀλίγους, ὑποπέμψαντες φίλους καὶ διδάξαντες ὡς κατ' εὔνοιαν δὴ λέγειν ὅτι κράτιστον αὐτοῖς εἴη ὡς τάχιστα ἀποδρᾶναι, πλοῖον δέ τι αὐτοὶ ἑτοιμάσειν· μέλλειν γὰρ δὴ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων παραδώσειν αὐτοὺς τῷ δήμῳ τῶν 47 Κερκυραίων. ὡς δὲ ἔπεισαν καὶ μηχανησαμένων τὸ πλοῖον ἐκπλέοντες ἐλήφθησαν, ἐλέλυντό τε αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο οἱ πάντες. ξυνελάβοντο δὲ τοῦ τοιούτου οὐχ ἥκιστα, ὥςτε ἀκριβῆ τὴν πρόφασιν γενέσθαι καὶ τοὺς τεχνησαμένους ἀδεέστερον ἐγχειρῆσαι, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, κατάδηλοι ὄντες τοὺς ἄνδρας μὴ ἂν βούλεσθαι ὑπ' ἄλλων κομισθέντας, διότι αὐτοὶ ἐς Σικελίαν ἔπλεον, τὴν τιμὴν τοῖς ἄγουσι προςποιῆσαι. παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι ἐς οἴκημα μέγα καθεῖρξαν, καὶ ὕστερον ἐξάγοντες κατὰ εἴκοσιν ἄνδρας διῆγον διὰ δυοῖν στοίχοιν ὁπλιτῶν ἑκατέρωθεν παρατεταγμένων, δεδεμένους τε πρὸς ἀλλήλους καὶ παιομένους καὶ κεντουμένους ὑπὸ τῶν παρατεταγμένων, εἴ πού τίς τινα ἴδοι ἐχθρὸν ἑαυτοῦ· μαστιγοφόροι τε παριόντες ἐπε-48 τάχυνον τῆς ὁδοῦ τοὺς σχολαίτερον προςιόντας. καὶ ἐς μὲν ἄνδρας ἑξήκοντα ἔλαθον τοὺς ἐν τῷ οἰκήματι τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξαγαγόντες καὶ διαφθείραντες· ᾤοντο γὰρ αὐτοὺς μεταστήσοντάς ποι ἄλλοσε ἄγειν· ὡς δὲ ᾔσθοντο καί τις αὐτοῖς ἐδήλωσε, τούς τε Ἀθηναίους ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐκέλευον σφᾶς, εἰ βούλονται, αὐτοὺς διαφθείρειν, ἔκ τε τοῦ οἰκήματος οὐκέτι ἤθελον ἐξιέναι, οὐδ' ἐςιέναι ἔφασαν κατὰ δύναμιν περιόψεσθαι οὐδένα.

47. *παρεδέδοντο*] Cass. (in quo tamen ead. man. super ε scriptum ι), Aug. Pal. It. Vat. C. Reg. cod. Bas. Gr. Cl. Ven. Vulgo *παρεδίδοντο*, quod Popponi magis placet, quamquam praecedat *ἐλέλυντο*, der Vergleich war damit aufgehoben, und sie wurden übergeben. Plusquamperfectum Arn. ait positum esse, quia scriptor vult eventum tempore priorem non solum praecedere alterum significare, sed etiam praeparare alterum, quasi dicas (si recte intelligo), der Vertrag war gebrochen und die Folge davon war, dass sie Gefangene der Corcyraeer waren. Cum locutione *ἐπετάχυνον τῆς ὁδοῦ* idem confert Hesiod. opp. et D. 577. apud Matth. §. 338. et infr. c. 60. *τῆς ἀρχῆς προκοπτόντων ἐκείνοις*. Pro *τοὺς — προςιόντας* „fortassis aliquis malit *προϊόντας*, nam haec interdum permutantur." Duk. Vulgatam servat Suid., qui h. l. habet in v. *σχολαίτερον*. „Hic, opinor, opus est *προϊόντας*, quia nulla res indicata est, quo itur, et proinde *προςιόντας* significans *euntes aliquo* et, ubi res quo itur significata est, idem valens, quod *προϊόντας*, in praesenti loco nequit apte adhiberi, cum captivi tantum *procederent*, non aliquo irent." Arn.

48. *μεταστήσοντας*] Vulgo *μεταστήσαντας*. Correctum est in minori ed. Lipsiensi apud Tauchnitzium venali. Mox *σφαγάς* intellige iugulum. v. Iacobs. ad Achill. Tat. p. 661.

οἱ δὲ Κερκυραῖοι κατὰ μὲν τὰς θύρας οὐδ' αὐτοὶ διενοοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ τέγος τοῦ οἰκήματος καὶ διελόντες τὴν ὀροφὴν ἔβαλλον τῷ κεράμῳ καὶ ἐτόξευον κάτω. οἱ δὲ ἐφυλάσσοντό τε ὡς ἠδύναντο καὶ ἅμα οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, οἰστούς τε οὓς ἀφίεσαν ἐκεῖνοι ἐς τὰς σφαγὰς καθιέντες καὶ ἐκ κλινῶν τινων αἳ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦσαι τοῖς σπάρτοις καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες, ἀπαγχόμενοι, παντὶ τρόπῳ τὸ πολὺ τῆς νυκτός, ἐπεγένετο γὰρ νὺξ τῷ παθήματι, ἀναλοῦντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἄνω διεφθάρησαν. καὶ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι, ἐπειδὴ

καὶ ἐκ κλινῶν — διεφθάρησαν] Constructio verborum haec est: οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς *διέφθειρον* οἰστούς τε *καθιέντες* καὶ τοῖς σπάρτοις ἐκ κλινῶν — καὶ τοῖς παραιρήμασιν ἐκ τῶν ἱματίων, ἃ ἐποίησαν (ἀπέσχισαν) *ἀπαγχόμενοι*, παντὶ τρόπῳ — *ἀναλοῦντες* σφᾶς αὐτούς, καὶ (et insuper) *βαλλόμενοι* — διεφθάρησαν. Respondent inter se οἱ δὲ ἐφυλάσσοντο καὶ ἅμα σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, et καὶ βαλλόμενοι — διεφθάρησαν. Sententia σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον tribus membris explicatur: καθιέντες — ἀπαγχόμενοι — παντὶ τρόπῳ ἀναλοῦντες σφᾶς αὐτούς. Pro τοῖς παραιρήμασιν ἐκ τῶν ἱματίων, ἃ ἐποίησαν variata oratione dixit καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες, quum concinnitas postularet, ut post τοῖς σπάρτοις ἐκ κλινῶν diceret τοῖς παραιρήμασιν ἐκ τῶν ἱματίων. Suidas corrupte παραιρήσεται, ἀφαιρήσεται. Θουκυδίδης· „διέφθειρον σφᾶς αὐτούς, οἱ μὲν ἀπὸ κλινῶν σπάρτα, οἱ δ' ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες“ (τουτέστιν ἀφαιρήματα) „ἀπήγχοντο.“ Haec repetuntur a Phavorino in v. et a Schol. Demosth. Phil. 2. p. 46. Par., nisi quod apud hos ambos est σπάρτας, corruptum illud ex σπάρτοις. At σπάρτοις tuetur Pollux 10, 37., usus hac particula huius loci: ἐκ κλινῶν τοῖς σπάρτοις ἀπαγχόμενοι, quo simul tuetur participium ἀπαγχόμενοι, quod Poppo interpretamenti speciem prae se ferre voluerat. Pro παραιρήματα alii libri habent παραιωρήματα vel παρωρήματα. Reisk. reponi volebat aut παραιωρήματα aut παραρτήματα. Conf. Lenz. in Matth. Miscc. Philol. Vol. 1. p. 49 sq. adn. Photius παραιρημάτων, τῶν ἱματίων. Scribe παραιρήματα τῶν ἱματίων ex emend. Albertii ad Hesych. Vol. 2. p. 868. nr. 19. Sic enim legitur apud Moer. p. 299. citato Thucydide et in Anecdd. Bekk. 1. p. 112., denique apud Suidam, Scholiastam Demosth. atque Phavorin. Quamquam Schleusn. Animadv. p. 70., et Curis Novis ad Phot. p. 310. legi vult παραιρημάτων ἐκ τῶν ἱματίων. „Fortasse tamen, addit, ante ἱματίων excidit vox παραραμμάτων, supplenda ex Hesychio, aut notius παραρμάτων, quae Galeno 2. Commentt. in libr. de Art. p. 608, 52. sunt παραιρούμενα ἀπὸ τῶν ἀμφιεσμάτων ὑπὸ τῶν ῥαπτόντων αὐτά.“ Nos Sahlband. Hesych. παραιρήματα· παραράμματα ἱματίων i. e. *adsumenta*. Conf. Hesychii interpretes. Pollux 7, 64. Θουκυδίδης δὲ „ἐκ τῶν ἐσθήτων παραιρήματα,“ τὰ πρὸς ταῖς ὤαις, ἃς παραιρεῖσθαί φησιν, ὡς ἰσχυρὰ εἰς ἀγχόνην. Pierson. ad Moer.: „Illud certum, ait, videtur, si παραιρήματα pro *vestium fimbriis* ponantur, aliud verbum quam ποιεῖν requiri, quod tamen Suidas confirmat. Sin παραιρήματα pro *vestibus* posuerit Thuc., manuscriptorum lectio παραιωρήματα praeferenda est.“ Contra haec valet Scholiastae interpretatio, qui breviloquentiam in verbis παραιρήματα ποιοῦντες inesse ostendit: ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, inquit, τελαμῶνάς τινας ἀποσχίζοντες τῶν ἱματίων, ὥσπερ ζώνας ἐποίουν, καὶ πλέκοντες αὐτά, καὶ ποιοῦντες ὥσπερ σχοινία, οὕτως αὐτοῖς ἐχρῶντο

ἡμέρα ἐγένετο, φορμηδὸν ἐπὶ ἁμάξας ἐπιβαλόντες ἀπήγαγον ἔξω τῆς πόλεως. τὰς δὲ γυναῖκας ὅσαι ἐν τῷ τειχίσματι ἑάλωσαν ἠνδραποδίσαντο. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Κερκυραῖοι ὑπὸ τοῦ δήμου διεφθάρησαν, καὶ ἡ στάσις πολλὴ γενομένη ἐτελεύτησεν ἐς τοῦτο, ὅσα γε κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε· οὐ γὰρ ἔτι ἦν ὑπόλοιπον τῶν ἑτέρων ὅ, τι καὶ ἀξιόλογον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Σικελίαν, ἵναπερ τὸ πρῶτον ὥρμηντο, ἀποπλεύσαντες μετὰ τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων ἐπολέμουν.

πρὸς τὸ ἀπάγχεσθαι. Conf. Interpp. ad Polluc., Steph. Thes. L. Gr. Vol. 1. p. 199. Athenae. 5. p. 208. C., ibique Casaub. p. 364. Denique pro *παντὶ τρόπῳ* Popp. restitutum vult *παντί τε τρόπῳ* ad fulciendam, ut ait, orationem, cuius duo quasi membra sint, alterum *σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, οἰστούς τε — ἀπαγχόμενοι*, alterum *παντί τε τρόπῳ — διεφθάρησαν.* Haec tamen vera sententiae partitio non est, siquidem in altero horum membrorum idem rediret, quod in priori est. Quid enim verbis *ἀναλοῦντες σφᾶς αὐτούς* aliud indicatur, quam verbis *σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον?* Nec Popponis correctionem interpretatio Vallae iuvat: *omni denique ratione.* Nam *denique* addi potuit copulandis verbis *παντὶ τρόπῳ ἀναλοῦντες σφᾶς αὐτούς*, in quibus tertium membrum eorum consistit, quae posui ut partes sententiae *σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον.* Quod si recte a me factum est, nihil refert, utrum *παντί* sine an cum *τε* legere malis. Unde patet, necessariam quidem hanc particulam non esse. Nec mihi probatur ratio Reisigii Coniectt. ad Aristoph. p. 316., qui videtur in h. l. anacoluthon invenisse, quod aut verba *σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον*, aut verbum *διεφθάρησαν* abesse posse putaret. Atqui illa quidem salvo sensu deleri possunt, verbum *διεφθάρησαν* non item, propterea quod qui *ὑπὸ τῶν ἄνω βαλλόμενοι* perierunt, *διεφθάρησαν* quidem, sed non *σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον.* Porro *ἀναλοῦντες* dedi ex coniectura Heilmanni pro vulgata *ἀναδοῦντες.* Nam et Phavorin. ex Thucydide citat *ἀναλοῦντες ἀντὶ τοῦ ἀναιροῦντες*, quae scriptura in vulgatis exemplaribus nusquam reperitur, et *παντὶ τρόπῳ ἀναδοῦντες σφᾶς αὐτούς* inepte diceretur. Quamquam vel ita pro *ἀναδεῖν* verbum latioris ambitus requiri monuit Popp., quum Corcyraei et sagittis iugulo defixis et restibus sese interemerint, *ἀναδεῖν* autem si significare possit *strangulare* (quod non verisimile videtur, quum ubique sit vel *redimire,* vel *religare*), non spectet nisi ad alterum mortis genus. „Ita igitur, addit, pro altero e duobus membris coordinatis (*ipsi se interficiebant — ab hostibus interficiebantur*) poneretur subordinatum. Imo e tribus membris subordinatis unum membrum tolleretur, si vere de h. l. paulo ante disputavi, si quidem idem membrum (*ἀπαγχόμενοι*) repeteretur alio verbo *ἀναδοῦντες.* Et praeter Phavorinum etiam Suidas s. v. *ἀναλοῦντες* et Zonar. scribunt *ἀναλοῦντες, ἀντὶ τοῦ ἀναιροῦντες, Θουκυδίδης· καὶ ἀναλῶν καὶ ἀναλοῦν* (v. Thuc. 2, 24. 6, 12.). „Atque hanc fuisse, addit Popp., scripturam, quam Vall. in cod. suo invenerit, interpretatio eius declarat: *omni denique ratione sibi manus inferentes, tum a superne ferientibus interemti sunt.*“ Adde Thuc. 8, 65. *καὶ ἄλλους τινὰς ἀνεπιτηδείους τῷ αὐτῷ τρόπῳ κρύφα ἀνάλωσαν.*

φορμηδόν] Suid. in v. locum ita adscripsit: *καὶ τοὺς νεκροὺς οἱ Κερκυραῖοι φορμηδὸν ἐπὶ ἁμάξας ἐπιβαλόντες ἀπήγαγον ἔξω τῆς πόλεως.* Schol. *ὡς ἐάν τις πλέξῃ φορμούς, τοὺς καλουμένους ψιάθους, τοὺς μὲν κατὰ μῆκος αὐτῶν τιθέντες ἄλλους δὲ πλαγίως ἐπιβάλλοντες κατ' αὐτῶν· ἐμφαίνει δὲ τοῦτο τῶν Κερκυραίων τὴν ὠμότητα ἐς τοὺς ἀποθανόντας, ὅτι οὐδὲ μετὰ τὸν ἐκείνων θάνατον τοῦ πρὸς ἐκείνους μίσους ἐπαύσαντο.*

ἡ στάσις — ἐτελεύτησεν] v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 219, 30.

Καὶ οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀκαρνᾶνες ἅμα 49 τελευτῶντος τοῦ θέρους στρατευσάμενοι Ἀνακτόριον Κορινθίων πόλιν, ἣ κεῖται ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, ἔλαβον προδοσίᾳ· καὶ ἐκπέμψαντες Κορινθίους αὐτοὶ Ἀκαρνᾶνες οἰκήτορες ἀπὸ πάντων ἔσχον τὸ χωρίον. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀριστείδης ὁ Ἀρχίππου, 50 εἷς τῶν ἀργυρολόγων νεῶν Ἀθηναίων στρατηγός, αἳ ἐξεπέμφθησαν πρὸς τοὺς ξυμμάχους, Ἀρταφέρνην ἄνδρα Πέρσην παρὰ βασιλέως πορευόμενον ἐς Λακεδαίμονα ξυλλαμβάνει ἐν Ἠιόνι τῇ ἐπὶ Στρυμόνι. καὶ αὐτοῦ κομισθέντος οἱ Ἀθηναῖοι τὰς μὲν ἐπιστολὰς μεταγραψάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέγνωσαν, ἐν αἷς πολλῶν ἄλλων γεγραμμένων κεφάλαιον ἦν πρὸς Λακεδαιμονίους, οὐ γιγνώσκειν ὅ, τι βούλονται· πολλῶν γὰρ ἐλθόντων πρέσβεων οὐδένα ταὐτὰ λέγειν· εἰ οὖν βούλονται σαφὲς λέγειν, πέμψαι μετὰ τοῦ Πέρσου ἄνδρας ὡς αὐτόν. τὸν δὲ Ἀρταφέρνην ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστέλλουσι τριήρει ἐς Ἔφεσον, καὶ πρέσβεις ἅμα· οἳ πυθόμενοι αὐτόθι βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου νεωστὶ τεθνηκότα, κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτελεύτησεν, ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Χῖοι τὸ τεῖχος περιεῖλον τὸ 51 καινὸν κελευσάντων Ἀθηναίων καὶ ὑποπτευσάντων ἐς αὐτούς

49. *οἰκήτορες*] Sic codices pauci quidam, sed boni. Vulgo *οἰκήτορας* cum commate post *πάντων*. Alii libri, iique et pauci et malae notae *καὶ οἰκήτορας*. „Aem. Port. supplementum suum *ἀποστείλαντες* debet Scholiastae. Sed admodum dura et, ni fallor, insolens est illa ellipsis. Fr. Porti coniecturae *οἰκήτορες* favet liber Cass. Nec puto haec ita ordinari posse *καὶ ἐκπέμψαντες Κορινθίους οἰκήτορας*.“ Duk. Verba *ἀπὸ πάντων* Schol. explicat *ἀφ' ἑκάστης πόλεως Ἀκαρνανίας ἀπέστειλαν τοὺς οἰκήτορας*.

50. *μεταγραψάμενοι*] Schol. *μεθερμηνεύσαντες*.

Ἀσσυρίων γραμμάτων] Duk. de literis Assyriorum, quibus hae epistolae conscriptae sint, intelligit, itemque Dahlm. Forsch. 1. p. 114. adn., non enim habuisse Persas suas ac proprias literarum formas, sed ad scribendum adhibuisse literas Assyrias, quas pro antiquissimis habet Plin. H. N. 7, 56. Assyrias literas exponi quidem posse Persicas, latissime accepta significatione nominis Assyriae, quo multae gentes comprehenderentur: nam et quosdam, auctore Suida in *Ἀσσύριοι*, dixisse Assyrios esse Persas. Sed nec Thucydidem, nec alios probatos historicos Duk. putat Assyrios pro Persis dixisse. Herodotus quoque 4, 87. *γράμματα Ἀσσύρια* habet, ubi Schweigh. literas Assyrias easdem dicit fuisse quas Babylonicas et Chaldaicas. Assyriae enim et Babyloniae nominibus pro synonymis uti Herodotum, et super h. l. consuli iubet Anquetilium in Actis Academ. Inscriptt. Vol. 31. p. 436. et Heeren. Commentt. Societ. Gotting. Vol. 13. p. 35. *Γράμματα* monet apud Herodotum non tam literas sive characteras intelligenda esse, quam valere *ἐπιγραφήν*, *inscriptionem*, quod praesenti loco Thucydidis secus est. Quod Haack. Persas dialecto Assyria locutos esse putat, constat falsum esse ex Heerenii Ideen 1, 1. p. 146. Equidem puto, characteres Assyrios intelligendos esse.

51. *ἐς αὐτούς*] Recte Popp. monet, haec verba iungenda esse

τι νεωτεριεῖν, ποιησάμενοι μέντοι πρὸς Ἀθηναίους πίστεις καὶ βεβαιότητα ἐκ τῶν δυνατῶν μηδὲν περὶ σφᾶς νεώτερον βουλεύσειν. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα καὶ ἕβδομον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

52. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους εὐθὺς τοῦ τε ἡλίου ἐκλιπές τι ἐγένετο περὶ νουμηνίαν καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἱσταμένου ἔσεισε. καὶ οἱ Μυτιληναίων φυγάδες καὶ τῶν ἄλλων Λεσβίων, ὁρμώμενοι οἱ πολλοὶ ἐκ τῆς ἠπείρου, καὶ μισθωσάμενοι ἔκ τε Πελοποννήσου ἐπικουρικὸν καὶ αὐτόθεν ξυναγείραντες, αἱροῦσι Ῥοίτειον· καὶ λαβόντες δισχιλίους στατῆρας Φωκαΐτας ἀπέδοσαν πάλιν, οὐδὲν ἀδικήσαντες· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπὶ Ἄντανδρον στρατεύσαντες προδοσίας γενομένης λαμβάνουσι τὴν πόλιν. καὶ ἦν αὐτῶν ἡ διάνοια τάς τε ἄλλας πόλεις τὰς Ἀκταίας καλουμένας, ἃς πρότερον Μυτιληναίων νεμομένων Ἀθηναῖοι εἶχον, ἐλευθεροῦν, καὶ πάντων μάλιστα τὴν Ἄντανδρον, καὶ κρατυνάμενοι αὐτήν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης, καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ),

cum *νεωτεριεῖν τι*, non cum *ὑποπτευσάντων*, quia *ὑποπτεύειν ἔς τινα* Graece vix dicatur. Pronomen igitur redit ad Athenienses. At verba *περὶ σφᾶς* redeunt ad Chios, qui quum timerent, ne deiectis moenibus suis male tuti ab Atheniensibus acturi essent, pacti sunt cum illis, ne quid in rebus suis amplius novaretur. Port.: *hoc tamen fecerunt adhibita firma cautione quantum fieri poterat, ne Athenienses quidquam de pristino civitatis suae statu innovarent.* Ubi hoc praeterea adnotandum est, verba *ἐκ τῶν δυνατῶν* rectius iungi cum *ποιησάμενοι πίστεις καὶ βεβαιότητα*, hoc sensu: *pacti tamen, quoad eius fieri poterat, firmissime* (quae est etiam sententia Schoemanni Obss. p. 11.), quam si iungas cum *μηδὲν νεώτερον βουλεύσειν*, ut fecit Krueg. ad Dionys. p. 331. Pro *πρὸς Ἀθηναίους* quivis, puto, exspectet *παρὰ τῶν Ἀθηναίων*, sed Arn. putat breviter dictum esse pro *πράξαντες πρὸς Ἀθηναίους πίστεις σφίσιν αὐτοῖς ἐποιήσαντο*, ut 5, 105. verba *τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐμενείας* idem valent, ac si scripsisset *ἐν τοῖς πρὸς τὸ θεῖον τῆς ἀπ' αὐτοῦ εὐμενείας* (*οὐδ' ἡμεῖς οἰόμεθα λελείψεσθαι*). His addi possunt verba 6, 80. extr. *καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν διαφυγεῖν*, ubi item desideres *τὴν παρὰ ἡμῶν ἔχθραν*, quae verba, si Arnoldum sequaris, ita resolvenda erunt: *καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἡμᾶς τὴν παρὰ ἡμῶν ἔχθραν διαφυγεῖν*.

52. *τοῦ — ἡλίου ἐκλιπές τι*] v. Heis. Eclipses belli Pelop. p. 10 sq. De verbo *ἔσεισε*, es war ein Erdbeben, v. Elmsl. ad Eurip. Heracl. 830. Matth. p. 590. De statere Phocaeensi v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 24. 2. p. 300. C. I. Vol. 1. p. 236. Nummus erat aureus, cuius partes erant *ἕκται Φωκαΐδες*, iique nummi argentei.

ἃς πρότερον] v. 3, 50. Strab. 13. p. 605. 607. De Aeolicis oppidis continentis, quae mox memorat, v. Mel. 1, 18. *Gargara et Asson, Aeoliorum colonias* et Strab. 13. p. 610.

πάντων μάλιστα] Schol. *σημειῶσαι ὅτι πάντων λέγει, καὶ οὐ πασῶν.* v. Vig. p. 416.

καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ] Apertum est, inter se respondere *ναῦς τε ποιεῖσθαι καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ*, ita ut duae causae afferantur, cur exules Antandrum sibi commodissimam iudicaverint, quippe quae et navium et reliqui apparatus facultatem sibi praeberet. Nam cum ὁρ-

ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι τήν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώσειν καὶ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσασθαι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα παρασκευάζεσθαι ἔμελλον.

Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει ἑξήκοντα ναυσὶ καὶ δισχιλίοις ὁπλίταις ἱππεῦσί τε ὀλίγοις καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλησίους καὶ ἄλλους τινὰς ἀγαγόντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Κύθηρα· ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διοτρέφους καὶ Αὐτοκλῆς ὁ Τολμαίου. τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐστιν, ἐπίκειται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν· Λακεδαιμόνιοι δ' εἰσὶ τῶν περιοίκων, καὶ κυθηροδίκης ἀρχὴ ἐκ τῆς Σπάρτης διέβαινεν αὐτόσε κατὰ ἔτος, ὁπλιτῶν τε φρουρὰν διέπεμπον ἀεὶ καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο. ἦν γὰρ αὐτοῖς τῶν τε ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Λιβύης ὁλκάδων προσβολή, καὶ λῃσταὶ ἅμα τὴν Λακωνικὴν ἧσσον ἐλύπουν ἐκ θαλάσσης, ᾗπερ μόνον οἷόν τ' ἦν κακουργεῖσθαι· πᾶσα γὰρ ἀνέχει πρὸς τὸ Σικελικὸν καὶ Κρητικὸν πέλαγος. κατασχόντες οὖν οἱ Ἀθηναῖοι τῷ στρατῷ δέκα μὲν ναυσὶ καὶ δισχιλίοις Μιλησίων ὁπλίταις τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ

53

54

μώμενοι κακώσειν coniuncta verba *τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ* recte intelligi nequeunt. Scribo igitur *καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης, καὶ τὴν ἄλλην παρασκευήν) ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι τήν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώσειν, καί* etc. Sententia, quae causas continet, cur exules Lesbum a se vastatum iri speraverint, ei membro, cuius rationes reddit, praemissa est. Popp. Quam emendationem recipere non haesitassem, nisi et vulgata quodammodo defendi posset ita, ut repetatur *καὶ εὐπορία ἦν τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ*, quanquam solennius poneretur genitivus *τῆς ἄλλης παρασκευῆς*, ut 3, 82. *εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν.* Tametsi in tanto consensu librorum in dativum conspirantium satis habui uncos post *παρασκευῇ* removere, qui vulgo post *ἐπικειμένης* ponebantur. Quia autem in verbis *καὶ ἦν αὐτῶν διάνοια* idem sensus inest, ac si posuisset vel *ᾤοντο*, vel *ἐνόμιζον*, vel *διενοοῦντο*, orationem per *κρατυνάμενοι* et *ὁρμώμενοι* ita continuavit, quasi unum eorum verborum reapse praecessisset.

53. *κυθηροδίκης*] v. Heyn. Opusc. Acad. Vol. 1. p. 323. Od. Muell. Dor. 2. p. 30. De commerciis cum Aegypto vid. ibidem p. 26. De verbo *ἀνέχει* conf. 1, 46. *ἡ ἄκρα ἀνέχει.* v. Anecdd. Bekk. 1. p. 400. „*Tota terra Laconica procurrit in Siculum et Creticum mare versus,* sive Laconiae fines terrestres angusti sunt, fines maritimi amplissimi sunt circuitus; alluitur enim mari tum Siculo tum Cretico. Aperta eius latera a mari erant, ubi Cythera insula fortissimum propugnaculum erat, quia angulum litoris tegebat, qua periculo maxime expositum iacebat. Haec opportunitas Cytherae maxime illustratur rebus gestis a Pharnabazo et Conone, quas Xen. H. Gr. 4, 8, 7. memoriae mandavit. Quum Laconia maximam partem sine portubus esset, hostis eius litus non potuit secure populari, nisi ante Cythera potitus quasi refugio, quo se per tempestatem reciperet, et unde novas aggressiones faceret, quam primum naves solvi licebat.“ Arn. Lege omnino verba Demarati apud Herodotum 7, 235.

54. *δισχιλίοις Μιλησίων ὁπλίταις*] Advexerant universos graviter armatos bis mille, non tot unorum Atheniensium, totidemque Milesiorum, ut sentit Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 398, 28. Vid. cap. 53. Hos

πόλιν Σκάνδειαν καλουμένην αἱροῦσι, τῷ δὲ ἄλλῳ στρατεύματι ἀποβάντες τῆς νήσου ἐς τὰ πρὸς Μαλέαν τετραμμένα ἐχώρουν ἐπὶ τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν τῶν Κυθηρίων, καὶ εὗρον [εὐθὺς] αὐτοὺς ἐστρατοπεδευμένους ἅπαντας. καὶ μάχης γενομένης ὀλίγον μέν τινα χρόνον ὑπέστησαν οἱ Κυθήριοι, ἔπειτα τραπόμενοι κατέφυγον ἐς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ὕστερον ξυνέβησαν πρὸς Νικίαν καὶ τοὺς ξυνάρχοντας Ἀθηναίοις ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν αὐτῶν, πλὴν θανάτου. ἦσαν δέ τινες καὶ γενόμενοι τῷ Νικίᾳ λόγοι πρότερον πρός τινας τῶν Κυθηρίων, διὸ καὶ θᾶσσον καὶ ἐπιτηδειότερον τό τε παραυτίκα καὶ τὸ ἔπειτα τὰ τῆς ὁμολογίας ἐπράχθη αὐτοῖς· ἀνέστησαν γὰρ ἂν οἱ Ἀθηναῖοι Κυθηρίους, Λακεδαιμονίους τε ὄντας καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ τῆς νή-

universos hoplitas unorum Milesiorum, nullosque Atheniensium fuisse vel propterea incredibile est, quod tantum numerum graviter armatorum epibatarum decem naves capere non poterant. vid. adn. ad 3, 95, unde disces, in singulis triremibus plerumque decem epibatas fuisse. Accedit, quod scriptor mox narrat, Athenienses τῷ ἄλλῳ στρατῷ escensionem ad Cythera oppidum maritimum fecisse: eo igitur nullos graviter armatos advexisse cogitandi essent, idque ad expeditionem, qua proelio conflicturi et maius quiddam, quippe ipsum insulae caput expugnaturi erant. Vitium latere videtur in illo numero bis mille graviter armatorum Milesiorum. Mox in verbis εὗρον εὐθὺς αὐτούς C. habet αὐτοὺς εὐθύς, D, I. om. αὐτούς, Ven. om. εὐθύς, in G. εὐθύς extra versum est. Nec Vall. εὐθύς expressit, id quod suspectum esse monet Krueg. ad Dionys. p. 132. Quare εὐθύς a nonnullis editoribus seclusum est, quos secutus sum. Mox τὴν ἄνω πόλιν quod dicit, non significat τὴν ἀκρόπολιν, quae alibi horum verborum vis est, sed eam urbem, quae aliquantum spatii ab illa, quae ad mare erat, distabat. Paulo post articulum τά in verbis τὰ τῆς ὁμολογίας om. Cass. Aug. Cl. F. Pal. It. Vat. G. Gr. D. E. Mosqu. Ar. Chr. Dan. Laur. Ven. Parm. et T. Arnoldi, qui „Fortasse, ait, τὸ παραυτίκα καὶ τὸ ἔπειτα τῆς ὁμολογίας vera scriptoris manus est, *in praesens et serius facta rerum compositio.*“ Puto sensum esse: die gegenwärtig und die später zu erfüllenden Artikel des Vertrages. Arnoldi versio vulgatum τὰ τῆς ὁμολ. requirit. Mox ἄν post ἀνέστησαν γάρ, quod Heilm. subaudiri voluit, recentissimi editores receperunt, ut necessarium. Omnes praeterea editi et universi scripti ignorant illam particulam. Verba sine ἄν posita repugnatura essent verbis c. 57. ἦγον δέ τινας καὶ ἐκ τῶν Κυθήρων ἄνδρας ὀλίγους, οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἕνεκα μεταστῆσαι· καὶ τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο καταθέσθαι ἐς τὰς νήσους καὶ τοὺς ἄλλους Κυθηρίους οἰκοῦντας τὴν ἑαυτῶν φόρον τέσσαρα τάλαντα φέρειν. Multum fallitur Mans. Spart. 2. p. 123 sq. adn. m. in expositione horum verborum. De urbibus Cytherae non convenit inter Thucydidem, Xenophontem H. Gr. 4, 8, 7. et Pausaniam 3, 23, 1., nec magis inter recentiores; vid. Mans. Spart. 1, 2. p. 45. Schneid. Addendis ad Xen. H. Gr. p. 106. et Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 8, 4. Apud Thucydidem res ita habet: dum Milesii Scandeam capiunt, sitam in australi incertum an in occidentali litore, Athenienses cum reliquo exercitu litus Maleae obversum i. e. orientale adeunt, escensione facta primo urbem Cytheriorum maritimam, deinde superiorem capiunt, et pactione cum Cytheriis inita Scandeam illam a Milesiis, qui expugnaverant, recipiunt (τήν τε Σκ. τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες).

σου οὕτως ἐπικειμένης. μετὰ δὲ τὴν ξύμβασιν οἱ Ἀθηναῖοι τήν τε Σκάνδειαν τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες καὶ τῶν Κυθήρων φυλακὴν ποιησάμενοι ἔπλευσαν ἔς τε Ἀσίνην καὶ Ἕλος καὶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ θάλασσαν, καὶ ἀποβάσεις ποιούμενοι καὶ ἐναυλιζόμενοι τῶν χωρίων οὗ καιρὸς εἴη ἐδῄουν τὴν γῆν ἡμέρας μάλιστα ἑπτά.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἰδόντες μὲν τοὺς Ἀθηναίους τὰ 55 Κύθηρα ἔχοντας, προςδεχόμενοι δὲ καὶ ἐς τὴν γῆν σφῶν ἀποβάσεις τοιαύτας ποιήσεσθαι, ἀθρόᾳ μὲν οὐδαμοῦ τῇ δυνάμει ἀντετάξαντο, κατὰ δὲ τὴν χώραν φρουρὰς διέπεμψαν, ὁπλιτῶν πλῆθος, ὡς ἑκασταχόσε ἔδει, καὶ τὰ ἄλλα ἐν φυλακῇ πολλῇ ἦσαν, φοβούμενοι μὴ σφίσι νεώτερόν τι γένηται τῶν περὶ τὴν κατάστασιν, γεγενημένου μὲν τοῦ ἐπὶ τῇ νήσῳ πάθους ἀνελπίστου καὶ μεγάλου, Πύλου δὲ ἐχομένης καὶ Κυθήρων, καὶ πανταχόθεν σφᾶς περιεστῶτος πολέμου ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου, ὥςτε παρὰ τὸ εἰωθὸς ἱππέας τετρακοσίους κατεστήσαντο καὶ τοξότας, ἔς τε τὰ πολεμικὰ εἴπερ ποτὲ μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο, ξυνεστῶτες παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν σφῶν ἰδέαν τῆς παρασκευῆς ναυτικῷ ἀγῶνι, καὶ τούτῳ πρὸς Ἀθηναίους, οἷς τὸ μὴ ἐπιχειρούμενον ἀεὶ ἐλλιπὲς ἦν τῆς δοκήσεώς τι πράξειν.

55. ἱππέας τετρακοσίους] v. Od. Muell. Dor. 2. p. 232 sq. 242. De verbis εἴπερ ποτὲ μάλιστα δὴ v. Matth. p. 1250. e.

τῆς δοκήσεώς τι πράξειν] Reg. (G.) πρᾶξαι, sed ειν inter vers. Haack. ex male intellecta vulgata huius loci scriptura colligit, πρᾶξαι praeferendum esse, cuius haec interpretatio est: denen iede Unterlassung einer Unternehmung ein Abgang war an der Meinung, dass sie etwas ausgerichtet haben, sive qui nisi omnia suscepissent, nihil se assecutos esse putabant. Ac sane haec interpretatio iuvatur iis, quae alibi de Atheniensibus legatus Corinthiorum dicit 1, 70. ἃ μὲν ἂν ἐπινοήσαντες μὴ ἐπεξέλθωσιν, οἰκείων στέρεσθαι ἡγοῦνται· ἃ δ' ἂν ἐπελθόντες κτήσωνται, ὀλίγα πρὸς τὰ μέλλοντα τυχεῖν πράξαντες. Aoristus tamen, quantumvis speciosus, necessarius non est. Quod vero Popp. ex Haackii mente πεπραχέναι requiri dicit, equidem non video, cur sic fieri debeat, et ipse locus modo adscriptus obloqui videtur. At etiam vulgata πράξειν commodam explicationem habet. In ea δόκησίς τι πράξειν nihil aliud est, nisi προςδοκία sive τὰ προςδοκηθέντα, interpretatio autem ad verbum facta haec: denen jede Unterlassung einer Unternehmung ein Zurückbleiben schien hinter ihrer Erwartung dessen, was sie ausführen könnten, sive qui nihil non se putabant et suscipere et susceptum assequi posse. Vere igitur Schol.: οἷς τισιν Ἀθηναίοις τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν ἀεί τι πράττειν καινὸν ὑστέρησις ἐδόκει τῶν προςδοκηθέντων. Possisque eundem sensum aliis verbis ita reddere: οἷς τὸ μὴ ἐπιχειρούμενον ἀεὶ ἐλλιπὲς ἐδόκει ὧν ἔμελλον πράξειν. Vere etiam Heilm.: welche alles, was sie nicht wirklich versuchten, als einen Abgang an dem, was sie nach ihrer Meinung ausrichten zu können glaubten, ansahen. Mox de circumlocutione in verbis τὰ τῆς τύχης v. Elmsl. ad Soph. Oed. T. 977. De forma verbi ἐδέδισαν adi Lobeck. ad Phryn. p. 181. Deinde ἀνεχέγγυον ad verbum est *quia animus eorum non-sponsor factus erat* sive minus confidens, propterea quod prius non consueverant in fortuna adversa versari, weil ihr Muth aufhörte, ihnen Bürgschaft zu leisten, Vertrauen einzuflösen, da sie früher nicht

καὶ ἅμα τὰ τῆς τύχης πολλὰ καὶ ἐν ὀλίγῳ ξυμβάντα παρὰ λόγον αὐτοῖς ἔκπληξιν μεγίστην παρεῖχε, καὶ ἐδέδισαν μήποτε αὖθις ξυμφορά τις αὐτοῖς περιτύχῃ οἵα καὶ ἐν τῇ νήσῳ. ἀτολμότεροι δὲ δι' αὐτὸ ἐς τὰς μάχας ἦσαν, καὶ πᾶν ὅ,τι κινήσειαν ᾤοντο ἁμαρτήσεσθαι διὰ τὸ τὴν γνώμην ἀνεχέγγυον γε- 56 *γενῆσθαι ἐκ τῆς πρὶν ἀηθείας τοῦ κακοπραγεῖν. τοῖς δ' Ἀθηναίοις τότε τὴν παραθαλάσσιον δῃοῦσι τὰ μὲν πολλὰ ἡσύχασαν ὡς καθ' ἑκάστην φρουρὰν γίγνοιτό τις ἀπόβασις, πλήθει τε ἐλάσσους ἕκαστοι ἡγούμενοι εἶναι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ· μία δὲ φρουρά, ἥπερ καὶ ἠμύνατο περὶ Κοτύρταν καὶ Ἀφροδισίαν, τὸν μὲν ὄχλον τῶν ψιλῶν ἐσκεδασμένον ἐφόβησεν ἐπιδρομῇ, τῶν τε ὁπλιτῶν δεξαμένων ὑπεχώρησε πάλιν, καὶ ἄνδρες τέ τινες ἀπέθανον αὐτῶν ὀλίγοι καὶ ὅπλα ἐλήφθη, τροπαῖόν τε στήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα. ἐκ δὲ αὐτῶν περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηράν, καὶ δῃώσαντες μέρος τι τῆς γῆς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν διά τε τὰς ὑπὸ τὸν σεισμὸν σφίσι γενομένας καὶ τῶν Εἱλώτων τὴν ἐπανάστασιν εὐεργεσίας, καὶ ὅτι Ἀθηναίων ὑπακούοντες ὅμως πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἀεὶ ἕστασαν.* 57 *προςπλεόντων οὖν ἔτι τῶν Ἀθηναίων οἱ Αἰγινῆται τὸ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ ὃ ἔτυχον οἰκοδομοῦντες τεῖχος ἐκλείπουσιν, ἐς δὲ τὴν ἄνω πόλιν, ἐν ᾗ ᾤκουν, ἀπεχώρησαν ἀπέχουσαν σταδίους*

gewohnt waren, unglücklich zu seyn. Si enim prius rebus dubiis adsuefacti fuissent, ne tunc quidem animum despondissent.

56. *τοῖς δ' Ἀθηναίοις*] Ordo verborum hic est: *τοῖς δ' Ἀθηναίοις τότε τὴν παραθαλάσσιον δῃοῦσιν ὡς καθ' ἑκάστην φρουρὰν γίγνοιτό τις ἀπόβασις τὰ μὲν πολλὰ ἡσύχασαν, πλήθει τε ἐλάσσους ἕκαστοι ἡγούμενοι εἶναι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ.* Structura similis illi, quae est 3, 15. *καὶ (Λακεδαιμόνιοι) τὴν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐςβολὴν τοῖς τε ξυμμάχοις παροῦσι κατὰ τάχος ἔφραζον ἰέναι ἐς τὸν ἰσθμὸν τοῖς δύο μέρεσιν ὡς ποιησόμενοι, καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἀφίκοντο.* Quem locum comparanti non videbitur necesse esse, cum Arnoldo locum praesentem ita exponere, quasi scriptor dativo *τοῖς Ἀθηναίοις* utens post in mente habuerit ponere *οὐκ ἀντέστησαν*, quia autem *ἡσύχασαν* idem significet, eandem structuram dativi retinuerit. Heilm.: indem sie theils nicht stark genug zu seyn glaubten, theils diese Art zu fechten nicht für ihre Sache hielten. Minus, ut mihi quidem videtur, recte; nam postrema verba hunc sensum habent: quum *ἐς τὰ πολεμικὰ ὀκνηρότεροι* essent, animisque minus fortes et audaces. Mox pro vulgata *Κυνοσουρίας* dedi *Κυνουρίας* cum Poppone, qui docet, hinc illinc sic in libris Thucydidis esse, eam scripturam nominis confirmari ab Herodoto et Stephano Byz., idemque vitium ex Strabone Xylandrum et Hartungum, ex Luciano Palmerium, ex Scholiasta Luciani Dukerum sustulisse. De situ Cynuriae v. Od. Muell. Dor. 1. p. 154. Hodie regionem St. Petri appellari, auctor est Pouquev. Graec. 4. p. 170. Locutioni *πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἕστασαν* multa similia collegit Musgr. ad Soph. Antig. 299.

μάλιστα δέκα τῆς θαλάσσης. καὶ αὐτοῖς τῶν Λακεδαιμονίων φρουρὰ μία τῶν περὶ τὴν χώραν, ἥπερ καὶ ξυνετείχιζε, ξυνεσελθεῖν μὲν ἐς τὸ τεῖχος οὐκ ἠθέλησαν δεομένων τῶν Αἰγινητῶν, ἀλλ' αὐτοῖς κίνδυνος ἐφαίνετο ἐς τὸ τεῖχος κατακλῄεσθαι. ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὰ μετέωρα, ὡς οὐκ ἐνόμιζον ἀξιόμαχοι εἶναι, ἡσύχαζον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι κατασχόντες καὶ χωρήσαντες εὐθὺς πάσῃ τῇ στρατιᾷ αἱροῦσι τὴν Θυρέαν. καὶ τήν τε πόλιν κατέκαυσαν καὶ τὰ ἐνόντα ἐξεπόρθησαν, τούς τε Αἰγινήτας, ὅσοι μὴ ἐν χερσὶ διεφθάρησαν, ἄγοντες ἀφίκοντο ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἄρχοντα ὃς παρ' αὐτοῖς ἦν τῶν Λακεδαιμονίων Τάνταλον τὸν Πατροκλέους· ἐζωγρήθη γὰρ τετρωμένος. ἦγον δέ τινας καὶ ἐκ τῶν Κυθήρων ἄνδρας ὀλίγους, οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἕνεκα μεταστῆσαι. καὶ τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο καταθέσθαι ἐς τὰς νήσους, καὶ τοὺς ἄλλους Κυθηρίους οἰκοῦντας τὴν ἑαυτῶν φόρον τέσσαρα τάλαντα φέρειν, Αἰγινήτας δὲ ἀποκτεῖναι πάντας ὅσοι ἑάλωσαν διὰ τὴν προτέραν ἀεί ποτε ἔχθραν, Τάνταλον δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι.

58 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐν Σικελίᾳ Καμαριναίοις καὶ Γελῴοις ἐκεχειρία γίγνεται πρῶτον πρὸς ἀλλήλους· εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι Σικελιῶται ξυνελθόντες ἐς Γέλαν ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων πρέσβεις ἐς λόγους κατέστησαν ἀλλήλοις, εἴ πως ξυναλλαγεῖεν. καὶ ἄλλαι τε πολλαὶ γνῶμαι ἐλέγοντο ἐπ' ἀμφότερα, διαφερομένων καὶ ἀξιούντων, ὡς ἕκαστοί τι ἐλασσοῦσθαι ἐνόμιζον· καὶ Ἑρμοκράτης ὁ Ἕρμωνος Συρακόσιος, ὅσπερ καὶ ἔπεισε μάλιστα αὐτούς, ἐς τὸ κοινὸν τοιούτους δὴ λόγους εἶπεν.

59 Οὔτε πόλεως ὢν ἐλαχίστης, ὦ Σικελιῶται, τοὺς λόγους ποιήσομαι, οὔτε πονουμένης μάλιστα τῷ πολέμῳ, ἐς κοινὸν δὲ

57. ξυνεσελθεῖν — ἐς τὸ τεῖχος] Τὸ τεῖχος vix aliud esse potest, quam arx sive munitio aliqua Thyreae sive τῆς ἄνω πόλεως, quamquam Bloomf. dubitat. Si enim scriptor τὸ τεῖχος significare voluisset, quod Aeginetae ἔτυχον οἰκοδομοῦντες, et quod φρουρὰ Lacedaemoniorum ξυνετείχιζε, faciendum esset, eius narrationem valde perversam et praeposteram esse. Mox vulgo αὐτοὺς — ἐφαίνετο legebatur: „αὐτούς, ait Duk., defendi quidem potest, sed praefero coniecturam Porti αὐτοῖς, ab omnibus fere mss. confirmatam." Contra quae Popp. monuit, vulgatam non defendi posse, quum non dicendum sit *periculum videbatur, ne ii includerentur*, sed *periculosum iis videbatur includi*. Paulo post Lindav. Spicil. p. 7. non male emendat τοὺς ἐκ τῆς νήσου pro τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, quamquam vulgata quoque ferri potest. „Verba παρὰ τοὺς ἄλλους — καταδῆσαι duo exempla praebent notae brevitatis Thucydideae, nam παρὰ τοὺς ἄλλους καταδῆσαι plene sic dixeris: παρὰ τοὺς ἄλλους ἀπαγαγόντας καταδῆσαι, et pariter τοὺς ἐν τῇ νήσῳ significare debet τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἁλόντας, quod participium supplendum est ex praegresso ἑάλωσαν, vel significare τοὺς ἐν τῇ νήσῳ δεθέντας, quod participium supplendum est ex proximo καταδῆσαι." Arn.

59. οὔτε πονουμένης] Schol. οἱ περὶ καταλύσεως πολέμου παραινοῦντες ἀεὶ ὑποπτεύονται, διὰ φόβον καὶ μαλακίαν τὸν πόλεμον

τὴν δοκοῦσάν μοι βελτίστην γνώμην εἶναι ἀποφαινόμενος τῇ Σικελίᾳ πάσῃ. καὶ περὶ μὲν τοῦ πολεμεῖν ὡς χαλεπὸν τί ἄν τις πᾶν τὸ ἐνὸν ἐκλέγων ἐν εἰδόσι μακρηγοροίη; οὐδεὶς γὰρ οὔτε ἀμαθίᾳ ἀναγκάζεται αὐτὸ δρᾶν, οὔτε φόβῳ, ἢν οἴηταί τι πλέον σχήσειν, ἀποτρέπεται. ξυμβαίνει δὲ τοῖς μὲν τὰ κέρδη μείζω φαίνεσθαι τῶν δεινῶν, οἱ δὲ τοὺς κινδύνους ἐθέλουσιν ὑφίστασθαι πρὸ τοῦ αὐτίκα τι ἐλασσοῦσθαι· αὐτὰ δὲ ταῦτα εἰ μὴ καιρῷ τύχοιεν ἑκάτεροι πράσσοντες, αἱ παραινέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφέλιμοι. ὃ καὶ ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι πειθομένοις πλείστου ἂν ἄξιον γένοιτο. τὰ γὰρ ἴδια ἕκαστοι εὖ βουλευόμενοι δὴ θέσθαι τό τε πρῶτον ἐπολεμήσαμεν καὶ νῦν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀντιλογιῶν πειρώμεθα καταλλαγῆναι, καὶ ἢν ἄρα μὴ προχωρήσῃ ἴσον ἑκάστῳ ἔχοντι ἀπελθεῖν, πάλιν πολεμήσομεν. 60 καίτοι γνῶναι χρὴ ὅτι οὐ περὶ τῶν ἰδίων μόνον, εἰ σωφρονοῦμεν, ἡ ξύνοδος ἔσται, ἀλλ' εἰ ἐπιβουλευομένην τὴν πᾶσαν Σικελίαν, ὡς ἐγὼ κρίνω, ὑπ' Ἀθηναίων δυνησόμεθα ἔτι διασῶσαι· καὶ διαλλακτὰς πολὺ τῶν ἐμῶν λόγων ἀναγκαιοτέρους περὶ τῶνδε Ἀθηναίους νομίσαι, οἳ δύναμιν ἔχοντες μεγίστην τῶν Ἑλλήνων τάς τε ἁμαρτίας ἡμῶν τηροῦσιν, ὀλίγαις ναυσὶ παρόντες, καὶ ὀνόματι

φεύγοντες ταῦτα παραινεῖν. διὸ καὶ ὁ Ἑρμοκράτης τοῦτο ποιεῖ. ἅμα δὲ καὶ αὔξει τὸ ὄνομα τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, ἵνα συγγνώμην ἔχωσιν αὐτῷ οἱ λόγοι μετὰ παῤῥησίας καὶ φρονήματος προερχόμενοι. τὸ δὲ „οὐ πονουμένης" προσέθηκεν, ἵνα μή τις εἴπῃ ὡς ὅτι διὰ τοῦτο ἐρᾷ τῆς εἰρήνης, ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν καταπονεῖται. Pergit scriptor: οὐδεὶς γὰρ ἀμαθίᾳ ἀναγκάζεται αὐτὸ δρᾶν sc. πολεμεῖν, etenim tantum ἀπείρῳ γλυκὺς πόλεμος, ut ait Schol., qui sequentia: τοῖς μὲν τὰ κέρδη etc. ita exponit: συμβαίνει δὲ τοῖς μὲν ἐρῶσι τῶν χρημάτων, τὰ κέρδη ποιεῖν αὐτοὺς καταφρονεῖν τῶν δεινῶν τῶν ἐν τοῖς πολέμοις, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ πλεονεκτηθῆναι παρὰ τῶν ἄλλων καὶ δουλεῦσαί τινι. Dein Anecdd. Bekk. 1. p. 102. adnotaverunt, καταλλαγῆναι dictum esse pro διαλλαγῆναι. Schol. νῦν ἐὰν μὴ προχωρήσῃ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ταύτης τὸ νομίζειν ἕκαστον ἔχοντα τὸ ἴδιον ἀπελθεῖν ἀλλὰ τοὐναντίον ἀδικεῖσθαι, ὕστερον πάλιν πολεμήσομεν, ἂν δόξῃ, μετὰ τὸ ἀπελθεῖν τοὺς Ἀθηναίους. τέως δὲ νῦν βέλτιόν ἐστι τὸ διαλλαγῆναι, ἐν ὅσῳ ἐπίκεινται ἡμῖν οἱ Ἀθηναῖοι.

60. ὀλίγαις ναυσί] Schol. τινὰ τῶν βιβλίων τὸ „ὀλίγαις ναυσίν" οὐκ ἔχουσι. At nostri libri omnes servant et recte servari ait Wass., nam paulo inferius verba πλέονί ποτε στόλῳ ἐλθόντας αὐτούς huc spectare. Proxima καὶ ὀνόματι — καθίστανται Schol. ita exponit: πρόσχημα μὲν ποιοῦνται τὴν πρὸς τοὺς Χαλκιδεῖς συμμαχίαν, ὡς διὰ συγγένειαν νομίμως αὐτοῖς ξυμμαχοῦντες· φύσει δὲ πολέμιοι πᾶσιν ὄντες Σικελιώταις τὸ ἴδιον συμφέρον διὰ τῆς πρὸς τὸ συμμαχεῖν εὐπρεπείας κατασκευάζονται, τουτέστι θηρῶνται. Mox dedi τοὺς μὴ ἐπικαλουμένους ex optimis libris pro vulgata τοῖς μὴ ἐπικαλουμένοις, nam ἐπιστρατεύειν cum accusativo non insolitum. v. Matth. §. 402. a. adn. Valck. ad Eur. Phoen. 292. Hippol. 526. p. 224. Porson. ad Eur. Phoen. p. 267. ed. pr. Deinde genitivum τῆς ἀρχῆς non putaverim cum Haackio pendere ex omisso μέρος (nam non dicit se partim invisse Athenienses, ut in potentia proficerent, neque commode ab illo

ἐννόμῳ ξυμμαχίας τὸ φύσει πολέμιον εὐπρεπῶς ἐς τὸ ξυμφέρον καθίστανται. πόλεμον γὰρ αἰρομένων ἡμῶν καὶ ἐπαγομένων αὐτούς, ἄνδρας οἳ καὶ τοὺς μὴ ἐπικαλουμένους αὐτοὶ ἐπιστρατεύουσι, κακῶς τε ἡμᾶς αὐτοὺς ποιούντων τέλεσι τοῖς οἰκείοις, καὶ τῆς ἀρχῆς ἅμα προκοπτόντων ἐκείνοις, εἰκός, ὅταν γνῶσιν ἡμᾶς τετρυχωμένους, καὶ πλέονί ποτε στόλῳ ἐλθόντας αὐτοὺς τάδε πάντα πειράσασθαι ὑπὸ σφᾶς ποιεῖσθαι. καίτοι 61 τῇ ἑαυτῶν ἑκάστους, εἰ σωφρονοῦμεν, χρὴ τὰ μὴ προςήκοντα ἐπικτωμένους μᾶλλον ἢ τὰ ἑτοῖμα βλάπτοντας ξυμμάχους τε ἐπάγεσθαι καὶ τοὺς κινδύνους προςλαμβάνειν, νομίσαι τε στάσιν μάλιστα φθείρειν τὰς πόλεις καὶ τὴν Σικελίαν, ἧς γε οἱ ἔνοικοι ξύμπαντες μὲν ἐπιβουλευόμεθα, κατὰ πόλεις δὲ διέσταμεν. ἃ χρὴ γνόντας καὶ ἰδιώτην ἰδιώτῃ καταλλαγῆναι καὶ πόλιν πόλει, καὶ πειρᾶσθαι κοινῇ σώζειν τὴν πᾶσαν Σικελίαν, παρεστάναι δὲ μηδενὶ ὡς οἱ μὲν Δωριῆς ἡμῶν πολέμιοι τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δὲ Χαλκιδικὸν τῇ Ἰάδι ξυγγενείᾳ ἀσφαλές. οὐ γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ὅτι δίχα πέφυκε, τοῦ ἑτέρου ἔχθει ἐπίασιν, ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀγαθῶν ἐφιέμενοι, ἃ κοινῇ κεκτήμεθα. ἐδήλωσαν δὲ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χαλκιδικοῦ γένους παρακλήσει· τοῖς γὰρ οὐδεπώποτε σφίσι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν προςβοηθήσασιν αὐτοὶ τὸ δίκαιον μᾶλλον τῆς ξυνθήκης προθύμως παρέσχοντο. καὶ τοὺς

afferuntur verba 7, 56. *τοῦ ναυτικοῦ μέγα μέρος προκόψαντες*, ubi genitivus non magis pendet a *μέρος*), sed ideo positum hunc casum, quod *προκόπτειν* idem est ac *προκοπὴν ποιεῖν* (non *ποιεῖσθαι*, est enim h. l. dicendum non *sibi* sed *alteri* profectus parare), atque Schol. idem sensisse videtur: *τὸ δὲ προκοπτόντων, προσδοποιούντων* (sic etiam Anecdd. Bekk. 1. p. 169.) *καὶ εὐτρεπιζόντων, ἤγουν προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν ποιούντων ἡμῶν τῆς ἀρχῆς ἐκείνων.* Conf. Coraen ad Isocrat. 2. p. 121. De verbis *ὅταν γνῶσιν* v. Matth. p. 1006.

61. *καίτοι χρή*] Schol. *χρή, εἰ σωφρονοῦμεν, ἑκάστους ἡμῶν τῶν Σικελιωτῶν τὰ ἀλλότρια* (i. e. *τὰ μὴ προςήκοντα*) *ἐπικτωμένους καὶ ἁρπάζοντας μᾶλλον τοὺς συμμάχους ἐπάγεσθαι, ἤπερ τὰ ἑτοῖμα βλάπτοντας. τουτέστιν ὅταν τῶν ἰδίων ἡμῶν καλῶς ἐχόντων καὶ ἀδεῶς διακειμένων βουλώμεθα κατὰ πλεονεξίαν ἀλλότρια ἐπικτήσασθαι, τότε δεῖ τοὺς συμμάχους ἐπάγεσθαι καὶ τοὺς κινδύνους ὑφίστασθαι, καὶ μὴ ὅταν ὁ κίνδυνος περὶ τῶν οἰκείων ἡμῶν γίγνηται.* „*τὰ ἑτοῖμα*, *sua*, opponit *τοῖς μὴ προςήκουσιν*, *alienis*. 1, 70. *ὑμεῖς δὲ τῷ ἐπελθεῖν* (*οἴεσθε*) *καὶ τὰ ἑτοῖμα βλάψαι.* Vide ibi Schol." Duk. De verbis *ὅτι δίχα πέφυκε* v. Matth. p. 612. c.

αὐτοὶ τὸ δίκαιον] Schol. *τὸ δὲ αὐτοὶ* (sponte) *τὸ δίκαιον μᾶλλον τῆς ξυνθήκης παρέσχοντο ἀντὶ τοῦ, προθυμότερον ἤπερ ἐχρῆν κατὰ συμμαχίαν ἐβοήθησαν.* *Ἡ ξυνθήκη* est illa *παλαιὰ ξυμμαχία* 3, 86., ex qua civitates Chalcidicae auxilia ab Atheniensibus poscebant. Propter verba *μᾶλλον τῆς ξυνθήκης* (pro *μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ξυνθήκην*) Arn. comparat 1, 85. *ἔξεστι δ' ἡμῖν μᾶλλον ἑτέρων* i. e. *μᾶλλον ἢ ἑτέροις*, et Matth. §. 454. Sed idem dubitat an Porti interpretatio praeferenda sit: *ipsi foederis ius libentius praestiterunt*, non quo *μᾶλλον* sit iungendum cum *προθύμως*, sed ad totam sententiam pertinet: instead, ait, of receiving or requiring aid from the Chalcidians, they themselves rather were forward to offer to them *the full benefit of the*

μὲν Ἀθηναίους ταῦτα πλεονεκτεῖν τε καὶ προνοεῖσθαι πολλὴ ξυγγνώμη, καὶ οὐ τοῖς ἄρχειν βουλομένοις μέμφομαι ἀλλὰ τοῖς ὑπακούειν ἑτοιμοτέροις οὖσι. πέφυκε γὰρ τὸ ἀνθρώπειον διὰ παντὸς ἄρχειν μὲν τοῦ εἴκοντος, φυλάσσεσθαι δὲ τὸ ἐπιόν. ὅσοι δὲ γιγνώσκοντες αὐτὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν, μηδὲ τοῦτό τις πρεσβύτατον ἥκει κρίνας τὸ κοινῶς φοβερὸν ἅπαντας εὖ θέσθαι, ἁμαρτάνομεν. τάχιστα δ' ἂν ἀπαλλαγὴ αὐτοῦ γένοιτο, εἰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβαίημεν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῶν ὁρμῶνται Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐπικαλεσαμένων. καὶ οὕτως οὐ πόλεμος πολέμῳ, εἰρήνῃ δὲ διαφοραὶ ἀπραγμόνως παύονται, οἵ τ' ἐπίκλητοι εὐπρεπῶς ἄδικοι ἐλθόντες εὐλόγως ἄπρακτοι ἀπίασι.

treaty. „Itaque τὸ δίκαιον, addit, τῆς ξυνθήκης est res, *cuius ius et potestatem pactum iis dabat* i. e. auxilium in tempore, quod Athenienses orator dicit promptiores fuisse in offerendo, quam sollicitiores circa accipiendum pro rata parte.“ Heilm.: ohnerachtet diese den Athenern nie einigen Beistand, wozu sie als Bundesgenossen verpflichtet gewesen, geleistet, so haben diese denselben gleichwohl ihre Schuldigkeit mit mehrerem Eifer, als es die Tractaten erforderten, geleistet.

ἑτοιμοτέροις οὖσι] i. e. *non succenseo iis, qui velint imperare, sed iis, qui paratiores sint obedire.* Quibusnam paratiores? Possis intelligere, paratiores ad obediendum, quam illi sint ad imperandum, quo nomine Romanos saepe ridebat Tiberius. Sed nihil habet contextus quod hoc suadeat. Itaque hypallagen statuam, ac si foret: οὐ μέμφομαι τοῖς ἄρχειν βουλομένοις, ἀλλὰ μᾶλλον μέμφομαι τοῖς ἑτοίμοις οὖσιν ὑπακούειν. Bau. Hoc erat, cur Schol. exponeret ἑτοιμοτέροις οὖσιν, ἀντὶ τοῦ ἑτοίμοις. Quamquam locus 2, 40. μὴ διαφεύγειν αἴσχιον (i. e. μᾶλλον αἰσχρόν), quem Bau. comparat, multum dissimilis est, nam ibi μᾶλλον non retrahitur ab comparativo αἴσχιον, quum praesenti loco ab comparativo ἑτοιμοτέροις ad verbum μέμφομαι traducatur, id quod vix ferri potest. Quapropter vide, ne vera sit Arnoldi ratio, qui ἑτοιμοτέροις ὑπακούειν dictum putat pro ἑτοίμοις ὑπακούειν μᾶλλον ἢ ἀντιστῆναι, vel simplicius intelligit ἑτοιμοτέροις τοῦ δέοντος, coll. Matth. §. 457. Mox in verbis ὅσοι δὲ — μηδὲ τοῦτό τις duplex loquendi ratio commixta, altera εἰ δὲ γιγνώσκοντες αὐτὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν μηδὲ τοῦτό τις πρεσβύτατον ἥκει κρίνας — ἁμαρτάνομεν, altera ὅσοι δὲ γιγνώσκοντες αὐτὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν, μηδὲ τοῦτο πρεσβύτατον ἥκομεν κρίναντες — ἁμαρτάνομεν. Neque ἥκει κρίνας est dictum pro ἐστὶ κρίνας, ut voluit Abr. ad Aesch. p. 302., sed est: *si quis huc in hoc concilium venit cum isto iudicio, non antiquissimum esse, commune omnibus periculum omnes avertere*, *fallitur.* Paulo post vulgo legitur διαφορά, pars magna librorum διαφοραί, ex διαφορά Schaef. et Haack. fecerunt διάφσρα. Schol. σκόπει πῶς τὸν πόλεμον εὐφήμως διαφορὰν καλεῖ. Etenim Hermocrates ideo distinguit πόλεμον et διαφοράς, quod bellum geritur cum exteris et vi plerumque dirimitur, bello bellum excipiente; discordia autem popularium pace finitur οὕτως i. e. εἰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβαίημεν. Extrema huius cap. ita exponit Schol. οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ προφάσεως εὐπρεποῦς ἐλθόντες ὡς δῆθεν συμμαχοῦντες τοῖς ἐνθάδε Χαλκιδεῦσιν, εὐλόγως ἄπρακτοι ἀπελεύσονται, διαλλαγέντων ἡμῶν et εὐλόγως φησὶ διὰ τὸ ξυμβῆναι (τοὺς Σικελιώτας). Iunge εὐπρεπῶς ἄδικοι, aus einer ungerechten Ursache und mit einem beschönigenden Vorwand, et εὐλόγως ἀπίασι, sie werden abziehen aus einem guten Grunde, ohne etwas ausgerichtet zu haben.

καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τοσοῦτον ἀγαθὸν εὖ βουλευομένοις εὑρίσκεται· τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; ἢ δοκεῖτε, εἴ τῴ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἴ τῳ τὰ ἐναντία, οὐχ ἡσυχία μᾶλλον ἢ πόλεμος τὸ μὲν παύσαι ἂν ἑκατέρῳ, τὸ δὲ ξυνδιασώσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνοτέρας ἔχειν τὴν εἰρήνην, ἄλλα τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἄν τις διέλθοι, ὥςπερ περὶ τοῦ πολεμεῖν; ἃ χρὴ σκεψαμένους μὴ τοὺς ἐμοὺς λόγους ὑπεριδεῖν, τὴν δὲ αὑτοῦ τινα σωτηρίαν μᾶλλον ἀπ' αὐτῶν προιδεῖν. καὶ εἴ τις βεβαίως τι ἢ τῷ δικαίῳ ἢ βίᾳ πράξειν οἴεται, τῷ παρ' ἐλπίδα μὴ χαλεπῶς σφαλλέσθω, γνοὺς ὅτι πλείους ἤδη καὶ τιμωρίαις μετιόντες τοὺς ἀδικοῦντας καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει τινὶ πλεονεκτήσειν, οἱ μὲν οὐχ ὅσον οὐκ ἠμύναντο ἀλλ' οὐδ' ἐσώθησαν, τοῖς δ' ἀντὶ τοῦ πλέον ἔχειν προςκαταλιπεῖν τὰ αὑτῶν ξυνέβη. τιμωρία γὰρ οὐκ εὐτυχεῖ 62

62. *εἰρήνην — ποιήσασθαι*] i. e. *pacem facere*, contra *εἰρ. ποιῆσαι* est *pacem conciliare*. Popp.

ἢ δοκεῖτε — παύσαι — ξυνδιασώσαι] Vulgo *παῦσαι — ξυνδιασῶσαι*, qui sunt infinitivi, quos explicari non licet. Optativorum autem usus h. l. plane similis est nostro sermoni: oder würde, glaubt ihr, nicht die Ruhe mehr als der Unfriede das Eine beseitigen, das Andere erhalten, verbis *δοκεῖτε* et glaubt ihr perinde ac per parenthesin interpositis, ubi ad optativum *ὅτι* cogitando supplere solent. Similia profert Matth. p. 1029. 3. Conf. adn. ad 2, 72. Ast. ad Plat. Phaedr. p. 394. ad Polit. p. 494. Tum post *δοκεῖτε* sequi debebat non *ἔχειν τὴν εἰρήνην τὰς τιμὰς ἀκινδυνοτέρας*, sed potius *μὴ ἔχειν τὴν εἰρήνην* etc., *num putatis, pacem non magis quam bellum a malis liberare, bona servare, non pacem habere honores a periculo remotiores?* At enim scriptor in altero membro ita loquitur, quasi negationem *οὐ* non cum *μᾶλλον* sed cum primario verbo *δοκεῖτε* coniunxisset, ut structura plane similis sit loco 1, 71. *διαμέλλετε καὶ οἴεσθε τὴν ἡσυχίαν οὐ τούτοις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ πλεῖστον ἀρκεῖν, οἳ ἂν τῇ μὲν παρασκευῇ δίκαια πράσσωσι, τῇ δὲ γνώμῃ, ἢν ἀδικῶνται, δῆλοι ὦσι μὴ ἐπιτρέψοντες· ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖν τε ἄλλους καὶ αὐτοὶ ἀμυνόμενοι μὴ βλάπτεσθαι τὸ ἴσον νέμετε*, ubi sequuntur verba *ἀλλὰ νέμετε* pro *ἀλλ' οἳ ἂν νέμωσι*, quasi negatione cum primario verbo iuncta antea posuisset: *καὶ οὐκ οἴεσθε τὴν ἡσυχίαν τούτοις ἀρκεῖν*. Porro ut hic, ita 1, 3. post verbum *δοκεῖ* oratio ex verbo finito in verbum infinitum transit: *δοκεῖ δέ μοι, οὐδὲ — εἶχεν, ἀλλὰ — οὐδὲ εἶναι ἡ ἐπίκλησις αὕτη* etc., ubi v. adn. Mox de verbis *ἢ τῷ δικαίῳ — πράξειν* agit Matth. p. 731. 5. Porro *τῷ παρ' ἐλπίδα* idem est, quod *τῇ τύχῃ* vel *ξυμφορᾷ παρ' ἐλπίδα αὐτοῦ γεγενημένῃ* sive *τῷ παραλόγῳ*. Verba *μὴ χαλεπῶς σφαλλέσθω* cum Scholiasta intellige ut dicta pro: *μὴ χαλεπαινέτω, εἰ παρὰ τὴν οἰκείαν οἴησίν τε καὶ ἐλπίδα σφαλλόμενος ἐλέγχεται ὑπ' ἐμοῦ*; quamquam melius dixisset *εἰ — σφάλλεται*, omissis *ἐλέγχεται ὑπ' ἐμοῦ*; der werde nicht verdrüsslich, wenn es ihm misslingt. Arn. confert 1, 2. *οὐ χαλεπῶς ἀπανίσταντο*, es fiel ihnen nicht schwer, sich von ihrer Heimath zu trennen. Mox *δικαίως* est weil es der Gerechtigkeit gemäss wäre, wenn es ihm gelänge. Schol. *οὐχ, ὅτι ἀδικεῖται, εὐτυχεῖ δικαίως· οὐ γάρ, ἐπειδὴ ὁ τιμωρούμενος προηδίκηται, διὰ τοῦτο ἐπεξιὼν εὐτυχήσει· δίκαιον μὲν γὰρ τὸν ἀδικηθέντα εὐτυχῆσαι κατὰ τὴν εἴςπραξιν τῆς τιμωρίας, οὐ μὴν καὶ ἀποβαῖνον οὕτως.*

καὶ μὴ τοὺς ἐναντίους οὕτω κακῶς δρᾶν ὥςτε αὐτὸς τὰ πλείω βλάπτεσθαι, μηδὲ μωρίᾳ φιλονεικῶν ἡγεῖσθαι τῆς τε οἰκείας γνώμης ὁμοίως αὐτοκράτωρ εἶναι καὶ ἧς οὐκ ἄρχω τύχης, ἀλλ' ὅσον εἰκὸς ἡσσᾶσθαι. καὶ τοὺς ἄλλους δικαιῶ ταὐτό μοι ποιῆσαι, ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ μὴ ὑπὸ τῶν πολεμίων τοῦτο παθεῖν. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν οἰκείους οἰκείων ἡσσᾶσθαι, ἢ Δωριέα τινὰ Δωριέως ἢ Χαλκιδέα τῶν ξυγγενῶν, τὸ δὲ ξύμπαν γείτονας ὄντας καὶ ξυνοίκους μιᾶς χώρας καὶ περιῤῥύτου, καὶ ὄνομα ἓν κεκλημένους Σικελιώτας. οἳ πολεμήσομέν τε, οἶμαι, ὅταν ξυμβῇ, καὶ ξυγχωρησόμεθά γε πάλιν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς λόγοις κοινοῖς χρώμενοι. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι ἀεί, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα, εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν· ξυμμάχους δὲ οὐδέποτε τὸ λοιπὸν ἐπαξόμεθα οὐδὲ διαλλακτάς. τάδε γὰρ ποιοῦντες ἔν τε τῷ παρόντι δυοῖν ἀγαθοῖν οὐ στερήσομεν τὴν Σικελίαν, Ἀθηναίων τε ἀπαλλαγῆναι καὶ οἰκείου πολέμου, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλευθέραν νεμούμεθα καὶ ὑπὸ ἄλλων ἧσσον ἐπιβουλευομένην.

65 Τοιαῦτα τοῦ Ἑρμοκράτους εἰπόντος πειθόμενοι οἱ Σικελιῶται αὐτοὶ μὲν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνηνέχθησαν γνώμῃ ὥςτε ἀπαλλάσσεσθαι τοῦ πολέμου ἔχοντες ἃ ἕκαστοι ἔχουσι, ταῖς δὲ

ductus emendavi *προειδόμενος* et *ὥςτε αὐτός*. Quod autem attinet ad illum usum particularum *μή* et *μηδέ* pro *οὐ* et *οὐδέ* parum h. l. commodum, is hoc modo excusari posse videtur, quod scriptor, structura ad sensum facta, sic orationem continuasse putandus est, quasi non *ἀξιῶ* praecessisset, sed *προςήκει μοι προειδομένῳ αὐτῶν ξυγχωρεῖν* vel simile quid, post quod *μή* et *μηδέ* prorsus ex norma inferretur. Quae ratio tanto probabilior fiet cogitanti, etiam *ἡγεῖσθαι* sequi, quod item magis convenit cum *προςήκει μοι*, quam cum *ἀξιῶ*, quippe quo praemisso, si verum spectes, *ἡγεῖσθαι* supervacaneum sit, quia notio verbi *ἡγεῖσθαι* in ipso verbo *ἀξιῶ* per se inclusa est. „*Προϊδομένους* si desideres (nam tacent de nostro grammaticae), adi Lucian. Toxar. 39. Aristid. 1. p. 149. sive apud Phot. 2. p. 403. Sed etiam Schaef. Appar. Demosth. Vol. 2. p. 645.“ Popp. De sententia conferri possunt verba 1, 84. *παιδευόμενοι νομίζειν τὰς διανοίας τῶν πέλας παραπλησίους εἶναι καὶ τὰς προςπιπτούσας τύχας, οὐ λόγῳ διαιρετάς* et Periclis verba 1, 140. *ἐνδέχεται γὰρ τὰς ξυμφορὰς τῶν πραγμάτων οὐχ ἧσσον ἀμαθῶς χωρῆσαι, ἢ καὶ τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων*. Ceterum Vall. interpretatus *contentionis insania* Stephano legisse videtur *μωρίᾳ φιλονεικιῶν*. Dein *τοῦτο παθεῖν* intellige *τὸ ἡσσᾶσθαι*. „Veteres editiones iungunt *ποιῆσαι ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν*, recentiores *ποιῆσαι, ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν — παθεῖν*. Popp. ait, si sententia esset *idem mecum sponte facere*, scribi debere *ἀφ' ὑμῶν αὐτῶν*. At sensus potius hic est *idem mecum facere obsequentes sensui proprio recti verique*, facere nullo alio adigente nisi ipsorum iudicio. Idque ipsum verba *ποιῆσαι ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν* dicunt.“ Arn. Mox *χώρας περιῤῥύτου* poeticum sermonem attingit. Vid. Demetr. De Elocut. Sect. 113. p. 49. Schaefer. coll. Hom. Od. τ, 172. Herodot. 1, 174. Alcman. Fragm. 33. p. 50. Welck. Denique „Dio Cass. 2. p. 1005. imitans verba *ὄνομα ἓν κεκλημένους* dicit *ἓν ὄνομα κοινὸν κεκτημένους*. Neque tamen *κεκλημένους* sollicitandum. Vid. Matth. §. 420. p. 769. b.“ Popp.

Καμαριναίοις Μοργαντίνην εἶναι ἀργύριον ταχτὸν τοῖς Συρακοσίοις ἀποδοῦσιν· οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ξύμμαχοι παρακαλέσαντες αὐτῶν τοὺς ἐν τέλει ὄντας εἶπον ὅτι ξυμβήσονται καὶ αἱ σπονδαὶ ἔσονται κἀκείνοις κοιναί. ἐπαινεσάντων δὲ αὐτῶν ἐποιοῦντο τὴν ὁμολογίαν, καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀπέπλευσαν μετὰ ταῦτα ἐκ Σικελίας. ἐλθόντας δὲ τοὺς στρατηγοὺς οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν φυγῇ ἐζημίωσαν Πυθόδωρον καὶ Σοφοκλέα, τὸν δὲ τρίτον Εὐρυμέδοντα χρήματα ἐπράξαντο, ὡς ἐξὸν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι δώροις πεισθέντες ἀποχωρήσειαν. οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀπορώτερα μεγάλῃ τε ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ κατεργάζεσθαι. αἰτία δ' ἦν ἡ παρὰ λόγον τῶν πλειόνων εὐπραγία αὐτοῖς ὑποτιθεῖσα ἰσχὺν τῆς ἐλπίδος.

Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Μεγαρῆς οἱ ἐν τῇ πόλει πιεζόμενοι 66 ὑπό τε Ἀθηναίων τῷ πολέμῳ ἀεὶ κατὰ ἔτος ἕκαστον δὶς ἐςβαλ-

65. *Μοργαντίνην εἶναι*] Morgantine oppidum erat inter Syracusas et Catanen situm. Oppidum autem inter Syracusas et Catanen situm Camarinaei tenere non poterant, quare aut in nomine vel Morgantinae vel Camarinaeorum, pro quibus Catanaeos exspectaveris, necesse est erratum sit, aut praeter notissimam illam Morgantinam alius obscurior eiusdem nominis locus inter Syracusas et Camarinam fuerit oportet. Popp. Idem Motucae seu Motychae agri, de quo Mannert. Geogr. Sic. p. 342., nomen hic latere suspicatur. Aliam Morgantinen inter Syracusas et Camarinam sitam fuisse, Arnoldi opinio est, quia Morgetes quondam latum tractum terrae in interioribus Siciliae possederint. Idem sentit Bloomf., quia Catanaei neutrarum partium belligerantium fuisse videantur, quum Camarinaeos constet ex 3, 86. adversarios Syracusanorum extitisse. Schol. Morgantinen scribit *Σικελικὸν πόλισμα* fuisse, probante Bloomf., nam, ait, procul dubio condita fuit, sicut altera Morgantine ad Simaethum inter Syracusas et Catanam, a Morgetibus, populo Italiae, unde non multo post Siculos in Siciliam traiecerat, et partes quasdam interioris Siciliae occupaverat. Et Morgantinam illam, quae coniectura ponitur, suspicatur sitam fuisse alicubi in interioribus insulae, in confiniis agri Syracusarum et Camarinae. Addit alteram Morgantinam non recte a quibusdam ad ostia Simaethi poni.

κἀκείνοις κοιναί] Schol. *οἷον τοῖς Ἀθηναίοις, ἵνα, ἐάν τις βουληθῇ ἀπὸ Σικελίας πλεῦσαι κατ' αὐτῶν, συμβαλλόμενος Πελοποννησίοις, κωλύωσιν αὐτόν.* Bloomf. opinatur, inducias Leontinis, Rheginis et aliis sociis Atheniensium communes fuisse dici, id quod per pronomen *ἐκείνοις* non licet. Mox in verbis *τῇ τε παρούσῃ εὐτυχίᾳ* particulam *τε* cum Poppone abesse malis. Verba *τῶν πλειόνων εὐπραγίᾳ* Schol. recte explicat per *ἐν τοῖς πλείστοις πράγμασιν εὐπραγίᾳ*.

66. *Μεγαρῆς*] De turbis civilibus Megarensium, inde ab hoc cap. narratis v. Od. Muell. Dor. 2. p. 166 sqq. Reing. Megar. p. 149 sqq. 164 sqq. Alii libri deinde *ἐςβαλλόντων*, alii vel *ἐμβαλόντων* vel *ἐμβαλλόντων*. *Ἐμβάλλειν* apud Thuc. de irruptione in agrum hostilem dici, negat Popp. Conf. 3, 80. 89. 105. „Erat decreto publico cautum, ut *στρατηγοί* Atheniensium patrium iusiurandum iurantes insuper iurarent *ὅτι καὶ δὶς ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβαλοῦσι.* Plut. V. Pericl. c. 30.“ Duk. Unde Did. suspicatur, verbum *ἐμβάλλειν* ex

λόντων πανστρατιᾷ ἐς τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ τῶν σφετέρων φυγάδων τῶν ἐκ Πηγῶν, οἳ στασιασάντων ἐκπεσόντες ὑπὸ τοῦ πλήθους χαλεποὶ ἦσαν λῃστεύοντες, ἐποιοῦντο λόγους ἐν ἀλλήλοις ὡς χρὴ δεξαμένους τοὺς φεύγοντας μὴ ἀμφοτέρωθεν τὴν πόλιν φθείρειν. οἱ δὲ φίλοι τῶν ἔξω τὸν θροῦν αἰσθόμενοι φανερῶς μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ αὐτοὶ ἠξίουν τούτου τοῦ λόγου ἔχεσθαι. γνόντες δὲ οἱ τοῦ δήμου προστάται οὐ δυνατὸν τὸν δῆμον ἐσόμενον ὑπὸ τῶν κακῶν μετὰ σφῶν καρτερεῖν, ποιοῦνται λόγους δείσαντες πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὺς Ἱπποκράτην τε τὸν Ἀρίφρονος καὶ Δημοσθένην τὸν Ἀλκισθένους, βουλόμενοι ἐνδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ νομίζοντες ἐλάσσω σφίσι τὸν κίνδυνον ἢ τοὺς ἐκπεσόντας ὑπὸ σφῶν κατελθεῖν. ξυνέβησάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τείχη ἑλεῖν Ἀθηναίους, ἦν δὲ σταδίων μάλιστα ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Νίσαιαν τὸν λιμένα αὐτῶν, ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας οἱ Πελοποννήσιοι, ἐν ᾗ αὐτοὶ μόνοι ἐφρούρουν βεβαιότητος ἕνεκα τῶν Μεγάρων, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν πειρᾶσθαι ἐνδοῦναι· ῥᾷον δ' ἤδη ἔμελ-

formula illa iurisiurandi in praesentem locum transisse. Arn. comparat Arist. Ach. 761., ubi civis Megarensis conqueritur, sibi per has annuas irruptiones ne caput unum quidem allii relinqui. Addit, Acharnenses fabulam primum actam esse circ. octodecim mensibus ante res, quae hic narrantur i. e. Febr. 425. Adde Thuc. 2, 31. Paulo post τὸν θροῦν dicit *sermones*, *rumores*, ut docet Duk. ex adnotatione Graevii ad Lucian. Revivisc. p. 391. Rursus ita auctor 5, 7. 30. et saepius. Verba μετὰ σφῶν non possunt alio referri, quam ad τοὺς δήμου προστάτας, et τὰ κακά, quae dicit, sunt mala ab Atheniensium annuis incursionibus timenda, quibus demagogi verebantur ne plebs subigeretur. „Ea vexatio futurum esse putabant, ut ita plebem accenderet et simul deprimeret mentes eorum, ut cupidi futuri sint, otium quocunque modo redimendi, et vel revocandi exules optimates, et sic suos ipsorum ductores destituturi sint." Arn. Porro Strab. 9. p. 391. Nisaeam dicit a Megaris remotam fuisse δέκα καὶ ὀκτὼ σταδίους. Thucydidem ex Strabone corrigendum putat Mannert. Geogr. Gr. p. 344., quum Sponius Nisaeam a Megaris duo mill. Italica distare dicat. Contra ex Thucydide Strabonem correctum vult Reingan. Megar. p. 120 sq. 180., quia Foucherot. in delineatione Salaminis insulae et Gell. Itin. Gr. p. 16. cum Thucydide faciant. Bloomf., si quid mutandum sit, emendat δέκα ἢ ὀκτώ. Arn. Vol. 2. p. 396. octo stadia ait 227 cubitis (yards) minus intervallum esse, quam milliare Angl. At in ora maritima Megarae, qualis nunc est, non reperitur locus, quia Megara absit plus milliare Angl., neque locus, qui cogitari potest Nisaea fuisse, qui Megara absit minus milliare Angl. unum et dimidium. „Unde sequitur, addit, distantiam a Thucydide proditam magnas difficultates parere; et stadia illa octodecim Strabonis melius conveniunt cum statu, qualis repertus est, litoris et cum ipsa narratione Thucydidis, quam quod nunc apud eum legitur; certe Brasidam ad Megara accedentem latuisse facilius ad intelligendum est, si inter illum et Athenienses intervallum duorum mill. Angl. fuit, quam si modo 1533 cubitorum in planis terrarum." Mox de verbis ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσωσιν v. Matth. p. 999. Deinde verba αὐτοὶ μόνοι Schol. ita accipit: ἤτοι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ξυμμάχων, ὧν εἶχον ἔξωθεν τῆς Πελοποννήσου. Imo Peloponnesii soli, exclusis Megarensibus. Denique τὴν ἄνω πόλιν Megara dicit.

λον προςχωρήσειν τούτου γεγενημένου. οἱ οὖν Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ 67
ἀπό τε τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις,
ὑπὸ νύκτα πλεύσαντες ἐς Μινώαν τὴν Μεγαρέων νῆσον ὁπλί-
ταις ἑξακοσίοις ὧν Ἱπποκράτης ἦρχεν ἐν ὀρύγματι ἐκαθέζοντο,
ὅθεν ἐπλίνθευον τὰ τείχη καὶ ἀπεῖχεν οὐ πολύ· οἱ δὲ μετὰ
τοῦ Δημοσθένους τοῦ ἑτέρου στρατηγοῦ Πλαταιῆς τε ψιλοὶ καὶ
ἕτεροι περίπολοι ἐνήδρευσαν ἐς τὸν Ἐνυάλιον, ὅ ἐστιν ἔλασσον
ἄποθεν. καὶ ᾔσθετο οὐδεὶς εἰ μὴ οἱ ἄνδρες οἷς ἐπιμελὲς ἦν
εἰδέναι τὴν νύκτα ταύτην. καὶ ἐπειδὴ ἕως ἔμελλε γίγνεσθαι,
οἱ προδιδόντες τῶν Μεγαρέων οὗτοι τοιόνδε ἐποίησαν. ἀκάτιον
ἀμφηρικὸν ὡς λῃσταὶ ἐκ πολλοῦ τεθεραπευκότες τὴν ἄνοιξιν

67. *ἐπλίνθευον τὰ τείχη*] ut fecerant Athenienses antea lateres parando ex hac fossa, quum Minoam munirent 3, 51. Ea fossa erat in insula Minoa, sed *ἀπεῖχεν οὐ πολύ* sc. a longis muris, quos expugnaturi erant. De *περιπόλοις* sive circitoribus dixi ad 2, 46. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 305. b. negat hos *περιπόλους* esse ephebos. „Nam si ephebi, ait, *περίπολοι* fuerunt, non ideo omnes *περίπολοι* sunt ephebi. *Περίπολοι* sunt *circitores*, *speculatores*, quibus opus cuive exercitui, etiamsi nulli ephebi adsint: quos *περιπόλους* quum Thucydides cum *ψιλοῖς Πλαταιεῦσι* componat et hoplitis opponat, patet illos *περιπόλους* fuisse leviter armatos, quum tamen ephebi panoplia usi sint.“ Idem sentire videtur Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 401. 48. b. Mox *τὸν Ἐυάλιον* habet Lugd. cum glossa *τοῦ Ἄρεος ναόν*, F. *τὴν Ἐν.* Mosqu. *τὸ Ἐνάλιον.* Popponi legendum videtur *τὸ Ἐνυάλιον* sive (coll. Lobeck. ad Phryn. p. 370.) *Ἐνυαλιεῖον.* Haack. *τὸν Ἐνυαλίου* aliquando coniiciebat. Dixeram, morem fuisse veterum, deum pro dei templo ponere, quare hic *τὸν Ἐνυάλιον* idem significare putaram quod *τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐνυαλίου.* Respondit Popp., „nisi dubia verba *παρὰ τοῦ Νίσου* 4, 118. huc referas, nusquam alibi ita loqui Thucydidem.“ Tametsi quum memorati usus in antiquitate tam multa exempla sint (v. adn. ad 4, 118.); quid vetat, ne Thucydidem quoque eius participem faciamus? Et Popp. oblitus est *τὸν Μαλόεντα.* Gravius est, quod idem addit, *ὅς* non *ὅ* sequi debuisse, nisi forte quis dicat, structuram ad sensum factam esse. „At difficultas praesentis loci inest in praepositione *ἐς*, quia non verum est, nomen dei sic usurpari, ut prorsus synonymum sit cum templo eius. Quum loquuntur de cultu dei et de templo eius oraculi obtinendi causa adito, consentaneum est, scriptores loqui de deo tanquam persona; at tum oratio conformatur convenienter cum notione personae dei, et praepositio *παρά* usurpatur loco praepositionis *ἐς*, ut aditus ad praesentem deum significetur.“ Non probo, nam sicut *ἐς βασιλέα* dictum reperimus pro *in regiam*, ita *ἐς τὸν Ἐνυάλιον* dicere licebit pro *παρὰ τὸν Ἐνυάλιον*, nec *παρά* hic aptum esset, quum non adirent Enyalium, sed in eius fano se absconderent. Ceterum Enyalium hoc non in Minoa, sed in continente situm fuisse, apparet ex proxime narratis, et erat *ἔλασσον ἄποθεν*, sc. a longis muris, quos tunc aggressuri erant, non a Megaris, cuius urbis aggressionem demum c. 68. post captos longos muros (*ἑαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν*) narrare instituit. Fallitur ergo Reingan. Megar. p. 34. Deinde *ἀκάτιον ἀμφηρικόν* Schol. interpretatur *πλοιάριον ἑκατέρωθεν ἐρεσσόμενον, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν ἐλαυνόντων δικωπίᾳ ἐρέττει.* Memorat vocem Pollux 1, 82.

ἐκ πολλοῦ τεθεραπευκότες] i. e. *quum ex longo inde tempore portam aperiendam sive per largitionem sive alio persuadendi modo curassent, ut piraticam factitantes.* Hoc ideo iis commodum praesenti occa-

τῶν πυλῶν εἰώθεσαν ἐπὶ ἁμάξῃ πείθοντες τὸν ἄρχοντα διὰ τῆς τάφρου κατακομίζειν τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἐκπλεῖν· καὶ πρὶν ἡμέραν εἶναι πάλιν αὐτὸ τῇ ἁμάξῃ κομίσαντες ἐς τὸ τεῖχος κατὰ τὰς πύλας ἐσῆγον, ὅπως τοῖς ἐκ τῆς Μινώας Ἀθηναίοις ἀφανὴς δὴ εἴη ἡ φυλακή, μὴ ὄντος ἐν τῷ λιμένι πλοίου φανεροῦ μηδενός. καὶ τότε πρὸς ταῖς πύλαις ἤδη ἦν ἡ ἅμαξα, καὶ ἀνοιχθεισῶν κατὰ τὸ εἰωθὸς ὡς τῷ ἀκατίῳ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγίγνετο γὰρ ἀπὸ ξυνθήματος τὸ τοιοῦτον, ἰδόντες ἔθεον δρόμῳ ἐκ τῆς ἐνέδρας, βουλόμενοι φθάσαι πρὶν ξυγκλῃσθῆναι πάλιν τὰς πύλας καὶ ἕως ἔτι ἡ ἅμαξα ἐν αὐταῖς ἦν κώλυμα οὖσα προσθεῖναι· καὶ αὐτοῖς ἅμα καὶ οἱ ξυμπράσσοντες Μεγαρῆς τοὺς κατὰ τὰς πύλας φύλακας κτείνουσι. καὶ πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Δημοσθένην Πλαταιῆς τε καὶ περίπολοι ἐσέδραμον οὗ νῦν τὸ τροπαῖόν ἐστι, καὶ εὐθὺς ἐντὸς τῶν πυλῶν, ᾔσθοντο γὰρ οἱ ἐγγύτατα Πελοποννήσιοι, μαχόμενοι τοὺς προσβοηθοῦντας οἱ Πλαταιῆς ἐκράτησαν, καὶ τοῖς τῶν Ἀθηναίων ὁπλίταις ἐπιφερομένοις βεβαίους τὰς πύλας παρέσχον. 68 ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ ἀεὶ ἐντὸς γιγνόμενος χωρεῖ ἐπὶ τὸ τεῖχος.

sione accidebat, quod, si tunc ipsum primum aperiendam curassent, praefectum militarem, qui aperiri sinebat, magis intentum observatores habituri fuissent. Sic vero cum in consuetudinem abiisset, res a praefecto negligebatur. Porta autem, quam simulati illi piratae recludendam curaverunt, non fuit Megarae aut Nisaeae, sed longorum murorum, in quibus per insidias occupandis Athenienses tum maxime versabantur. Id hinc quoque patet, quod praefectum militarem Peloponnesiorum Nisaeae, qui unus ibi imperabat, precibus adeunt. Naviculam noctu *διὰ τῆς τάφρου* ad mare transportant: quippe per fossam, quae praeter longum murum ducta erat, in qua fossa minus periculi erat ne conspiceretur. Hinc ad mare perveniebat, ubi in litore extra portum Nisaeae in aquam immittebatur, ne ab Atheniensibus interciperetur, qui in Minoa stationem habentes aditus in portum potentes essent. Pergit scriptor *ὅπως ἀφανὴς εἴη ἡ φυλακή* i. e. damit die in Minoa stehenden Athener nicht wissen möchten, wovor sie sich in Acht zu nehmen hätten. Optime explanat Schol. *καὶ αὖθις πρὸς ἡμέρας ἀνέφερον αὐτὸ ἐς τὸ τεῖχος, ὅπως ἀφανὲς δῆθεν ᾖ τοῖς Ἀθηναίοις τί χρὴ φυλάττεσθαι. οὐ γὰρ ὄντος οὐδενὸς ἐν τῷ Μεγαρικῷ λιμένι πλοίου φανεροῦ, διὰ τὸ ἐντὸς τειχῶν μεθ' ἡμέραν κρύπτεσθαι τὸ ἀκάτιον, ἄπορον ἦν γνῶναι τοῖς Ἀθηναίοις ὑφ' ὧντινων λῃστεύονται.* Et *ἐν τῷ λιμένι* ait, sc. inter Minoam et Nisaeam. v. Thuc. 3, 51. Mox in verbis *ἤδη ἦν — καί* Reisk. pro *ἤδη* coniecit *ἧδε*. „Sed *ἤδη* cohaeret cum proximo *καί*. Conf. Bornem. ad Xen. Anab. 4, 2, 12.“ Popp. Ad *προσθεῖναι* supple *τὰς θύρας*. Deinde in verbis *τοὺς κατὰ τὰς πύλας φύλακας* articulum *τάς* Haack. ex aliquot libris inseruit; recte: nam „*κατὰ πύλας* aut *in singulis portis* significaret, aut *in aliqua porta*, ut 2, 4. 5, 7.“ Popp. Verbis *ᾔσθοντο γάρ* „explicatur verbum *μαχόμενοι*, *quamquam necopinato superveniebant, Athenienses non sine certamine porta potiebantur, nam Peloponnesiorum praesidium temporis consmen animadvertebat, ut aliquantisper resisteret.*“ Arn.

68. *ἐπὶ τὸ τεῖχος*] i. e. *ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις* longi muri. v. Thuc. 3, 22. *τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν*, ubi v. adn. Verborum *φοβηθέντες — νομίσαντες* structura aut deleto *τε* post *νυκτί* haec

καὶ οἱ Πελοποννήσιοι φρουροὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντισχόντες ἠμύνοντο ὀλίγοι, καὶ ἀπέθανόν τινες αὐτῶν, οἱ δὲ πλείους ἐς φυγὴν κατέστησαν φοβηθέντες, ἐν νυκτί τε πολεμίων προςπεπτωκότων καὶ τῶν προδιδόντων Μεγαρέων ἀντιμαχομένων, νομίσαντες τοὺς ἅπαντας σφᾶς Μεγαρέας προδεδωκέναι. ξυνέπεσε γὰρ καὶ τὸν τῶν Ἀθηναίων κήρυκα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ γνώμης κηρῦξαι τὸν βουλόμενον ἰέναι Μεγαρέων μετὰ Ἀθηναίων θησόμενον τὰ ὅπλα. οἱ δ᾽ ὡς ἤκουσαν, οὐκέτι ἀνέμενον, ἀλλὰ τῷ ὄντι νομίσαντες κοινῇ πολεμεῖσθαι κατέφυγον ἐς τὴν Νίσαιαν. ἅμα δὲ ἕῳ ἑαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει Μεγαρέων θορυβουμένων οἱ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πράξαντες καὶ ἄλλοι μετ᾽ αὐτῶν, πλῆθος ὃ ξυνῄδει, ἔφασαν χρῆναι ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ ἐπεξιέναι ἐς μάχην. ξυνέκειτο δὲ αὐτοῖς τῶν πυλῶν ἀνοιχθεισῶν ἐςπίπτειν τοὺς Ἀθηναίους, αὐτοὶ δὲ διάδηλοι ἔμελλον ἔσεσθαι, λίπα γὰρ ἀλείψεσθαι, ὅπως μὴ ἀδικῶνται. ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς μᾶλλον ἐγίγνετο τῆς ἀνοίξεως· καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῆς Ἐλευσῖνος κατὰ τὸ ξυγκείμενον τετρακιςχίλιοι ὁπλῖται

est: *φοβηθέντες ἐν νυκτὶ πολεμίων προςπεπτωκότων, καὶ τῶν προδιδόντων Μεγαρέων ἀντιμαχουμένων νομίσαντες* etc., aut servato *τε* haec: *φοβηθέντες, ἐν νυκτί τε πολεμίων προςπεπτωκότων καὶ, τῶν προδιδόντων Μεγαρέων ἀντιμαχουμένων, νομίσαντες* etc. Hoc alterum si sequaris, cum Haackio duo fontes timoris Peloponnesiorum statuendi sunt, alter quod impetus ab hostibus nocturnus fiebat, alter quod putabant, cunctos Megarenses se prodidisse. Haec duo coordinata sunt, alterum elatum per genitivum consequentiae, alterum per participii nominativum: *νυκτί τε προςπεπτωκότων — καὶ νομίσαντες.* v. adn. ad 4, 29. init. Eius autem opinionis de proditione cunctorum Megarensium causa interponitur verbis *τῶν προδιδόντων Μεγαρέων ἀντιμαχουμένων.* Itaque *καί* iungendum est cum *νομίσαντες.* Paulo post ordo verborum hic est: *τὸν βουλόμενον Μεγαρέων ἰέναι θησόμενον* (i. e. *καὶ τίθεσθαι*) *ὅπλα μετὰ Ἀθηναίων.* De formula *τίθεσθαι τὰ ὅπλα* v. adn. ad 2, 2. Schoem. Obss. p. 13. ita interpretatur: *proclamavit, ut, cui videretur, iret Atheniensibus se iuncturus.* De formula *ὁ βουλόμενος* v. Locell. ad Xen. Ephes. p. 168. Reisk. Indic. Graec. Demosth. p. 166. Infinitivus *ἰέναι* pendet a *κηρῦξαι,* quia in *κηρύσσειν* sensus inest verborum *κηρύξαντα κελεῦσαι.* v. Schoem. l. c. p. 14 sq. „Talis proclamatio, opinor, fiebat, ubi urbs occupata erat non invita parte civium, ut Thebae 2, 2.“ Bloomf.

ἑαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν] Longos muros intelligit. Hinc demum narratur de conamine in ipsam urbem Megaram facto. Verba *ἄλλοι μετ᾽ αὐτῶν, πλῆθος* „intelligi et defendi possunt, si *πλῆθος* etc. per appositionem accipias. Tamen Abreschii et Reiskii coniectura *ἄλλο μετ᾽ αὐτῶν πλῆθος, ὃ ξυνῄδει* tam facilis et cuivis obvia est, ut si vel uno et altero probato codice niteretur, non dubitarem eam recipere.“ Haack. Mox legebatur *οἱ τὴν νύκτα πορευόμενοι,* at *οἱ* om. nonnulli libri, nec ferri potest articulus, quum sensus esse debeat *equites nocturno itinere advenerant,* cum articulo hic sit: *ii equites, qui noctu iter faciebant, advenerant.* Dein est *ἀνοίγειν τὰς πύλας* sc. Megarae, et *λίπα γὰρ ἀλείψεσθαι,* „quod nullam suspicionem excitaturum erat, nam ad omne opus contentione laboriosum ungebantur.“ Arn. Paulo post Bekk. *οὐδὲ ἐς κίνδυνον* malebat.

τῆς Μεγαρίδος ὄνομα τοῦτο ἔχουσα ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Γερανείᾳ, καὶ αὐτὸς ἔχων ἦλθεν ἑπτακοσίους μὲν καὶ δισχιλίους Κορινθίων ὁπλίτας, Φλιασίων δὲ τετρακοσίους, Σικυωνίων δὲ ἑξακοσίους, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ὅσοι ἤδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰόμενος τὴν Νίσαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὡς δὲ ἐπύθετο, ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθών, ἀπολέξας τριακοσίους τοῦ στρατοῦ πρὶν ἔκπυστος γενέσθαι προςῆλθε τῇ τῶν Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασσαν, βουλόμενος μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἅμα εἰ δύναιτο ἔργῳ τῆς Νισαίας πειρᾶσαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν ἐςελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἠξίου δέξασθαι σφᾶς, λέγων ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν.

71 αἱ δὲ τῶν Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι, οἱ μὲν μὴ τοὺς φεύγοντας σφίσιν ἐςαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλῃ, οἱ δὲ μὴ αὐτὸ τοῦτο ὁ δῆμος δείσας ἐπιθῆται σφίσι, καὶ ἡ πόλις ἐν μάχῃ καθ' αὑτὴν οὖσα ἐγγὺς ἐφεδρευόντων Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις ἐδόκει ἡσυχάσασι τὸ μέλλον περιιδεῖν· ἤλπιζον γὰρ καὶ μάχην ἑκάτεροι ἔσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν προςβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέρως ἔχειν, οἷς τις εἴη εὔνους, κρατήσασι προςχωρῆσαι. ὁ δὲ Βρασίδας ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν ἐς τὸ ἄλλο στράτευμα.

72 Ἅμα δὲ τῇ ἕῳ οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι μὲν καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέγαρα ὡς οὐκ ἀλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἤδη ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιᾶσιν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος, πολλῷ μᾶλλον ἐῤῥώσθησαν, καὶ ἀποστείλαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὁπλίτας καὶ ἱππέας ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντος δὲ ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὁπλιτῶν οὐκ ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν ὁπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκεδασμένων, οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροςδοκήτοις ἐπιπεσόντες τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ἐν γὰρ τῷ πρὸ τοῦ οὐδεμία βοή-

Geraneae orientalem. Vid. Reingan. Megar. p. 106 sqq. De verbis *ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν* v. Matth. p. 951. init.

71. *οἱ μέν*] i. e. ii, qui imperio populari studebant, — *οἱ δέ* i. e. inimici popularis imperii et amici exulum. v. cap. 66.

οἷς τις εἴη εὔνους] Laur. D. E. I. corr. Cl. *οἷς. τι εἴη εὔνουν* D. I. *τισιν εὔνους* E. cum *ὅς* super *οἷς* et *τις* s. v. Vulgo *ὅς τις*. Correxit Heilm. „Scripseris etiam *ὅςτις εἴη εὔνους, κρατήσαντι*." Popp.

72. *ἐν γὰρ πρὸ τοῦ*] His verbis explicatur, cur equites Boeotorum leviter armatis Atheniensium supervenire necopinato potuerint. Mox Aem. Port. *προςελάσαντας* coniecit, cui coniecturae Popp. dixit obstare proximum *καὶ ἀποκτείναντες*. Vulgatam ita tuetur: „sententia est, ait, Athenienses prope Nisaeam, quam tenebant, consulto se recepisse, ut hostes eodem pellicerent." Dativum *πρὸς αὐτῇ τῇ Νισαίᾳ* requiri Arn. ait, nam verbum *προςελάσαντες*, quum impetum equitatus significat, non posse alium sensum habere, quam *impetum in hostes facere*. Boeoti Athenienses Nisaeam usque propulerant, quum

θειά πω τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδαμόθεν ἐπῆλθεν. ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ᾔεσαν, καὶ ἐγένετο ἱππομαχία ἐπὶ πολύ, ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέσθαι. τὸν μὲν γὰρ ἵππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τινὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτὴν τὴν Νίσαιαν προσελάσαντες οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύλευσαν, καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

73 Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐχώρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως, καὶ καταλαβόντες χωρίον ἐπιτήδειον παραταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπιστάμενοι περιορωμένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον σφίσιν ἀμφότερα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μηδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἑκόντας ἄρξαι, ἐπειδή γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἂν τίθεσθαι, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Μεγαρέας ὀρθῶς ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὤφθησαν ἐλθόντες, οὐκ ἂν ἐν τύχῃ γίγνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ ἡσσηθέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ κἂν τυχεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίους μὴ βουληθέντας ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεὶ ἂν περιγενέσθαι αὐτοῖς ὧν ἕνεκα ἦλθον. ὅπερ καὶ ἐγένετο. οἱ γὰρ Μεγαρῆς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ

hi conversa acie vicissim illos incurrerunt et nonnullos occiderunt. Idem monet, *βεβαίως* cum *τελευτήσαντες* iungendum esse; *cum eventu, qui certamen decerneret, non discesserunt.*

73. *περιορωμένους*] Veteres Grammatici explicant per *καραδοκοῦντας, προσδοκῶντας.* v. Wess. ad Diod. 13, 4. Verba *ἅμα μέν* respondent sequentibus *ἐν τῷ αὐτῷ δέ.* „Cum Lacedaemonii animadvertissent, Megarenses circumspectare, qui victurus esset, ut ad eum ipsi concederent, utrumque bene sibi successurum putarunt, et cunctationem, donec illi aggrederentur, quum ipsi ad pugnam se paratos esse ostendissent, et victoriae opinionem, si forte Athenienses vel ipsi proelium detrectarent; eandem autem ob causam etiam cum Megarensibus bene pacem se inituros sperabant." Haack. Deinde in his: *οὐκ ἂν ἐν τύχῃ γίγνεσθαι* verbum impersonaliter accipiendum, hoc sensu: *eventum sibi non incertum et ancipitem futurum fuisse, sed quasi victi essent, statim se urbem Megarensium amissuros fuisse.* Et genitivus *ἡσσηθέντων* pro nominativo positus, quem structura postulat. Idem enim subiectum participii est, quod infinitivi *στερηθῆναι.* Verba *κἂν τυχεῖν μὴ βουληθέντας* Arn. convertit might chance to be unwilling i. e. *evenire posse ut nolint* et provocat ad Matth. §. 553. δ. p. 1085. Mox *ἀμαχεί* optimi libri pro vulgata *ἀμαχητί.* „Omnibus his locis Thucydidis 1, 143. 5, 7. 7, 14. 8, 105. est *ἀμαχεί.*" Duk. conf. Blomf. ad Aesch. Prom. 216.

οἱ γὰρ Μεγαρῆς — ἐς λόγους ἔρχονται] Vulgo verbis *οὕτω δὴ τῷ μὲν Βρασίδᾳ* etc. novum caput incipiebant. Perperam; nam series orationis haec est: *οἱ γὰρ Μεγαρῆς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι* etc. — *οὕτω δή* — *οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς — ἀνοίγουσι τὰς πύλας.*

τείχη ἐξελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογιζόμενοι καὶ οἱ ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίν-

Subiectum sententiae primariae, quia multa interposita sunt, post haec verba interposita alio modo et quidem accuratius definitum repetitur: *οἱ Μεγαρῆς — οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς.* Conf. 1, 18. *ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναίων τύραννοι κατελύθησαν — μετὰ δὲ τῶν τυράννων κατάλυσιν* etc. Interpositorum haec structura est: *ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τείχη ἐξελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων — χρόνον δὲ ἐπισχόντες, καὶ ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλθον πρότερον* (*οἱ Ἀθηναῖοι*) *ἐς τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις οἱ Πελοποννήσιοι ὅθενπερ ὡρμήθησαν.* Subiectum *οἱ Ἀθηναῖοι* post *ἀπῆλθον* consulto repetitum est propter plurima, quae interposita facile efficere potuerunt, ut lecturi subiectum non in mente retinerent. Et „*καί*, quod ante *ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων* etc. est, iniuria nonnullis suspectum. Mutata constructione defendi vidit Kistem.“ Popp. Sententia interposita *λογιζόμενοι — τολμᾶν* scriptor exponit, quibus de causis duces Atheniensium proelium committere noluerint. De nominativo *λογιζόμενοι* Schol. dubitationem movit, qui *ἐνήλλακται*, ait, *ἡ πτῶσις, ἀντὶ τοῦ λογιζομένων καὶ τῶν ἐκείνων στρατηγῶν, τουτέστι τῶν Ἀθηναίων.* At rite nominativo usus est, quia in praegressis *ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοί* Athenienses subiectum sunt et in eo subiecto partim iam continetur subiectum verbi *λογιζόμενοι*, quod est *στρατηγοί* Atheniensium. v. adn. ad c. 118. prop. fin. In verbis *ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς* etc. Heilm. pronomen *αὐτοῖς* refert ad Peloponnesios: zumal da jene bisher in verschiedenen Unternehmungen glücklich gewesen. Rectius Arn. ad Athenienses referens ita exponit: „siquidem plus dimidium consilii exsecuti essent et capta Nisaea Megarenses prorsus a mari seclusissent.“ Apte Did. confert Xen. H. Gr. 6, 4, 22. *ἀπέτρεπεν αὐτοὺς ὁ Ἰάσων διδάσκων, ὡς καλοῦ ἔργου γεγενημένου* (locutio similis huic: *ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προεκεχωρήκει*), *οὐκ ἄξιον αὐτοῖς εἴη διακινδυνεῦσαι* (simile his: *μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίνδυνον*), *ὥστε ἢ ἔτι μείζω καταπρᾶξαι* (simile his: *ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα*), *ἢ στερηθῆναι καὶ τῆς γεγενημένης νίκης* (simile his: *ἢ σφαλέντας τῷ βελτίστῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ βλαφθῆναι*). Pro *τῷ βελτίστῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ* F. C. Reg. (G.) offerunt *τῷ πλείστῳ τ. ὁπλ.* Thom. M. p. 155. habet *τῷ μεγίστῳ τοῦ ὁπλ.* „Non est cur discedamus a vulgata. Sic 3, 89. in proelio adversus Aetolos dicit periisse Atheniensium centum viginti *ὁπλίτας, βελτίστους ἄνδρας.*“ Duk. Verborum *καὶ τῶν παρόντων μέρος ἑκάστων* patet hunc sensum esse: Lacedaemoniis et ceteris sociis magnum esse exercitum et alibi et circa Megara, cuius singulas partes hic periclitari velle, quum ne clade quidem accepta amissuri essent omnia, sed aliae copiae superessent, Atheniensibus autem periculum subiri cum flore ac robore iuventutis universo. Etenim Brasidas ex magna copiarum multitudine selegerat tantum trecentos, quibuscum dimicaret, reliquis circum Sicyona et Corinthum relictis. Vid. c. 70. Itidemque Boeoti fecerant, qui quum et ipsi magno cum exercitu praesto fuissent, parte domum dimissa parte Megara approperaverant, ut modo narravit c. 72. Schol. *οἱ δὲ Πελοποννήσιοι πολλὴν μὲν ἔχοντες δύναμιν αὐτόθι, ἀφ' ἑκάστης δὲ πόλεως αὐτοῖς ὀλίγου μέρους παρόντος, οὐκ ἐφοβοῦντο τὴν ἧτταν νομίζοντες εἰ καὶ κατὰ κράτος ἡττηθεῖεν, οὐ μεγάλως βλάψειν τὰς πατρίδας.* Atqui verborum, ut vulgo leguntur, *τοῖς δὲ ξυμπάσης τῆς δυνάμεως καὶ τῶν παρόντων μέρος ἕκαστον κινδυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν* non potest alius sensus esse, nisi hic: *Peloponnesiis vero universi exercitus et praesentium partem unamquamque periclitari merito velle audere*, qualis sensus ab argumento toto

δυνον, ἐπειδὴ καὶ τὰ πλείω αὐτοῖς προεκεχωρήκει, ἄρξασι μάχης πρὸς πλείονας αὐτῶν ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφαλέντας τῷ βελτίστῳ τοῦ ὁπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης τῆς δυνάμεως καὶ τῶν παρόντων μέρος ἑκάστων κινδυνεῦον εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν, χρόνον δὲ ἐπισχόντες, καὶ ὡς οὐδὲν ἀφ' ἑκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλθον πρότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις οἱ Πελοποννήσιοι ὅθενπερ ὡρμήθησαν· οὕτω δὴ τῷ μὲν Βρασίδᾳ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρχουσιν οἱ τῶν φευγόντων φίλοι Μεγαρῆς, ὡς ἐπικρατήσαντι καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μάχεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας καὶ δεξάμενοι καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πραξάντων ἐς λόγους ἔρχονται. καὶ ὕστερον ὁ μὲν διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις 74 ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θρᾴκης στρα-

narrationis abhorret, ut taceam, plane sic otiosum esse alterum verborum, vel *ἐθέλειν* vel *τολμᾶν*. Scriptor autem hoc velle putandus est: Peloponnesios, *quum* universi eorum exercitus et *singulorum*, qui adsint, pars *periclitetur*, consentaneum esse proelium committere velle. Qui sensus non aliter efficietur, quam si corrigas: *τοῖς δὲ ξυμπάσης τῆς δυνάμεως καὶ τῶν παρόντων μέρος* ἑ κ ά σ τ ω ν κ ι ν δ υ ν ε ῦ ο ν *εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν*. Ita iuxta se posita vides *ξυμπάσης τῆς δυνάμεως* et *τῶν παρόντων ἑκάστων*, *totum* Peloponnesiorum exercitum, et *singulos*, unde ille constabat, populos, et nota extat positio contrariorum per *ξύμπαντες* et *ἕκαστοι*, de qua Popp. Obss. p. 196. egit. Reisk. pro *ἕκαστον* legi volebat *ἐλάχιστον*, ceteris servatis. Popp., si *καί* deleri possit, praefert legi *ἑκάστοις*, secutus Aristidem 2. p. 142. *τοῖς πολεμίοις μέρος ἑκάστοις κινδυνεύειν*. Idem in Ephemn. Hall. negabat se intelligere, quomodo componi opus sit universum exercitum et Peloponnesios, quum hi pars illius fuerint, adeoque notione universi exercitus inclusi. At totus exercitus et singuli populi propterea recte discernuntur, quod Boeotorum (ut his utar), vel aliorum flos iuventutis adesse poterat totus, ideoque hi ipsi periculum metuere poterant (etiamsi reliqui non metuebant), ideoque periculum pugnae abhorrere. Bened. legi volebat: *τοῖς δὲ ξυμπάσης τῆς δυνάμεως ἐκ τῶν παρόντων μέρος ἑκάστων κινδυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν*. „Quod si ita fit, ait Popp., pro *ἑκάστων* legi potest etiam *ἑκάστοις*, hoc sensu: bei jenen aber sey ein Theil der gesammten Macht der Einzelnen (sive bei den Einzelnen), ganz natürlich geneigt nach Verhältniss der Anwesenden etwas aufs Spiel zu setzen.“ Ubi tum *ἐκ τῶν παρόντων* dictum volunt analogice cum *ἐκ τῶν ὑπαρχόντων*, *ἐκ τῶν δυνατῶν*. At *ἐκ τῶν παρόντων* nihil videtur significare posse, nisi *pro praesenti rerum statu*. Extat altera coniectura Reiskii, delentis *καί*, quod si ita fit, retinent *ἕκαστον*, hoc sensu: bei jenen aber sey jeder einzelne Theil der gesammten Macht aller Anwesenden ganz natürlich geneigt, zu wagen, der Gefahr sich auszusetzen. Neque *καί* Heilm. expressit. Porro Poppo tuetur vulgatam *κινδυνεύειν*, hunc dicens sensum esse: sie wären geneigt zu wagen sich der Gefahr auszusetzen i. e. sie wären geneigt, eine Schlacht zu wagen. Quanto autem rectius est hoc: sie wären geneigt zu wagen (es auf eine Entscheidung ankommen zu lassen), weil blos ein Theil nicht nur der gesammten Macht sondern auch der Anwesenden sich in die Gefahr zu begeben hätte. Ubi non solum dicitur, Peloponnesios audere velle, sed etiam (id quod caput rei est), cur velint.

τείαν παρεσκεύαζεν, ἵναπερ καὶ τὸ πρῶτον ὥρμητο· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Μεγαρῆς, ἀποχωρησάντων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἶκον, ὅσοι μὲν τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες ὅτι ὤφθησαν εὐθὺς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολογησάμενοι τοῖς τῶν φευγόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς ἐκ Πηγῶν, ὁρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνησικακήσειν, βουλεύσειν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων ἐποιήσαντο, διαστήσαντες τοὺς λόχους ἐξελέξαντο τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἳ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπρᾶξαι τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τούτων πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανερὰν διενεγκεῖν, ὡς κατεγνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλιγαρχίαν τὰ μάλιστα κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων γενομένη ἐκ στάσεως μετάστασις ξυνέμεινεν.

74. ὁρκώσαντες] Pravi nonnulli libri ὁρκίσαντες. Conf. 8, 75. ὥρκωσαν πάντας. Vid. Lobeck. ad Phryn. p. 361.

ἐξέτασιν ὅπλων] Similis res simili consilio facta describitur a Xenophonte H. Gr. 2, 4, 8. quum Triginta Tyranni Atheniensium homines quosdam suspectos Eleusine in custodiam dari cupiebant. Praetextu exercitum recensendi totam multitudinem incolarum, unde victimae legendae erant, congregabant uno loco; tum, ut mos erat Graecorum militum, semper arma in unum congesta componere, priusquam praetores eos alloquebantur, opportunitas aderat armis potiendi, et non obsistentem comprehendendi, quicunque suspectus esset, quum coram praetore sine hastis scutisque apparere tenerentur. Parva manus vel mercenariorum vel ipsorum optimatum et asseclarum eorum hanc opem praestabat. Accedit quod cives recensebantur in diversis partibus urbis, id quod hic significatur verbis διαστήσαντες τοὺς λόχους, ut facilius opprimi et facultate una resistendi privari possent. Arn. Et ψῆφον φανερὰν ferre iubebantur, quia sic minus timendum erat, ne rei absolverentur, iis qui suffragia ferebant, verentibus contra voluntatem principum dominantis factionis palam suffragia ferre. Aptissime Arn. comparat Lys. c. Agor. p. 467. Reisk. οἱ μὲν γὰρ τριάκοντα ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν βάθρων· δύο δὲ τράπεζαι ἐν τῷ πρόσθεν τῶν τριάκοντα ἐκείσθην· τὴν δὲ ψῆφον οὐκ εἰς καδίσκους, ἀλλὰ φανερὰν ἐπὶ τὰς τραπέζας ταύτας ἔδει τίθεσθαι· τὴν μὲν καθαιροῦσαν ἐπὶ τὴν ὑστέραν, τὴν δὲ σώζουσαν ἐπὶ τὴν προτέραν.

αὕτη — μετάστασις] Popponi articulus ἡ post αὕτη excidisse videbatur. At „γενομένη est *licet facta*, quae est causa, cur articulus non possit ante participium positus esse.“ Blum. in Schol. Script. (Strals. 1825.) p. 2. Mox γενομένη maxima pars librorum. Vulgatam νεμομένη Kistem. interpretatur *administrata* sive *confecta mutatio status*. „Sed dubito, num possit hanc significationem idoneis quidem exemplis ex profanis Graecorum scriptoribus confirmare. Quamvis enim νέμεσθαι de civitate et de civibus dicatur, qui reguntur, tamen minus consuetum est, ut repentina rerum mutatio νέμεσθαι dicatur. Praeterea illud additamentum ἐκ στάσεως praesenti loco longe melius ad lectionem γενομένη quadrat, et plane separatum manebit a reliquis verbis, si lectionem vulgatam νεμομένη retinemus. Denique satis apparet, quam facile librarii utramque lectionem γενομένη et νεμομένη commutare potuerint, quum inprimis illud ξυνέμεινε, quod statim haec verba excipit, longe maiorem huic vocabulorum confusioni occasionem

75 Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, ὥςπερ διενοοῦντο, μελλούσης κατασκευάζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοὶ Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, ὄντες περὶ Ἑλλήςποντον, ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον ἐςεπεπλεύκει, ὡς ᾐσθάνοντο τὴν παρασκευὴν τοῦ χωρίου, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεινὸν εἶναι μὴ ὥςπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ γένηται, ἔνθα οἱ φεύγοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τούς τε Πελοποννησίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικὰ κυβερνήτας πέμποντες καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο, οὕτω δὴ ξυναγείραντες ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες μάχῃ τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπεξελθόντας ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον, ἐς τὸν Πόντον ἐςπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὁρμήσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς ναῦς ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ ῥεύματος. αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ πεζῇ διὰ Βιθυνῶν Θρᾳκῶν, οἵ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφι-

praeberet. Etiam Vallae liber lectionem γενομένη exhibuisse videtur. Nam convertit *hic status ex seditione secutus* etc. Admitto igitur lectionem γενομένη." Bened. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 168.

75. ἀργυρολόγων] sc. νεῶν. v. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 128 sqq. Mox κυβερνήτας timebant, ne Mytilenaei Antandro mitterent, „quia Peloponnesiis eorum magna necessitas erat, ut apparet ex 1, 143. init., ubi Pericles de Atheniensibus: κυβερνήτας ἔχομεν πολίτας καὶ τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν πλείους καὶ ἀμείνους ἢ πᾶσα ἡ ἄλλη Ἑλλάς, i. e. non arcessendi nobis tales sunt foris, ut Peloponnesiis." Bloomf. Mox Popp. post ὕστερον interpungendum esse vidit, quia Lamachus non paulo post captam Antandrum in Pontum navigavit; sed iam antea hoc fecerat, ut modo dictum est verbis Λάμαχος ἐς τὸν Πόντον ἐςεπεπλεύκει. „Falsa, addit, in Thucydidis exemplaribus interpunctio etiam Diodorum in errorem induxit, qui 12, 72. scribit: μετὰ δὲ ταῦτα, i. e. post captam Antandrum, Λάμαχος ὁ στρατηγὸς ἔχων δέκα τριήρεις ἔπλευσεν εἰς τὸν Πόντον καὶ καθορμισθεὶς εἰς Ἡράκλειαν, περὶ τὸν ποταμὸν τὸν ὀνομαζόμενον Κάχητα πάσας τὰς ναῦς ἀπέβαλε." Mox E. καὶ ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι, quo Popp. negat opus esse, coll. Matth. §. 557. p. 1099. 3. Deinde pars librorum ὁρμήσας, pars ὁρμίσας. Utrumque recte dixeris, si iungas cum sequenti τὰς ναῦς. Vid. adn. ad 6, 49. „Calex (quem Eustath. ad Dionys. Perieg. 793. Caleta appellat), procul dubio nihil fuit, nisi torrens, vel certe originem habet in montibus tam prope a mari, ut inundatio eius fieri posset repentina et violentissima, et fluctus probabile est, sicut *fiumari* in Sicilia, tam ingentes delapsos esse, una stirpes et saxorum fragmenta volventes, ut naves in ipsis ostiis in litus tractae facile vel in mare averterentur vel contunderentur." Arn. Chaleca eum rivum esse dicunt, qui nunc Chelit. Mox de Chalcedone dubitatur, sic sit an Calchedon scribendum: Popp. adiri iubet Passov. ad Parthen. p. 61., et se ad Xen. Anab. 6, 6, 38. coll. Goettl. ad Aristot. Polit. p. 323. Arn. verum putat Καλχηδόνα, et provocat ad Eckhel. de Doctr. Nummor. Vol. 2. p. 411., addens non aliter legi apud Herodot. 4, 144., at scriptores Atticos, certe libros eorum scriptos, itemque Romanos amplexos esse Χαλκηδόνα.

κνεῖται ἐς Χαλκηδόνα, τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

76 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης Ἀθηναίων στρατηγὸς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρησιν. τῷ γὰρ Ἱπποκράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιώτια πράγματα ἀπό τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσσετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δημοκρατίαν ὥςπερ οἱ Ἀθηναῖοι τρέψαι· καὶ Πτοιοδώρου μάλιστ' ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐξηγουμένου τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη. Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες προδώσειν· αἱ δὲ Σῖφαι εἰσὶ τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἣ ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον νῦν δὲ Βοιώτιον ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνεδίδοσαν, καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον τὰ μάλιστα, καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννήσου· ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, καὶ Φωκέων μετεῖχόν τινες. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Δήλιον καταλα-

76. *τὸν κόσμον*] Gr. *τὴν πολιτείαν*. Duk. affert Thuc. 8, 48. *ἐκ τοῦ παρόντος κόσμου τὴν πόλιν μεταστήσας*. Ceterum de rebus hic narratis dignus, qui conferatur Od. Muell. Orchom. p. 417. coll. p. 476. Verbum *ξυντελεῖ* significat, Chaeroneam et suum agrum habuisse et suis legibus usam esse, tributa tamen pependisse potentiori Orchomeno et arma cum ea ferre per necessariam societatem obstrictam fuisse, nec suo nomine misisse legatos ad consilia foederis Boeotici. vid. ibidem p. 211. 403. De situ Delii perspicuus locus est Livii 35, 51. Mox vulgo *κινούμενοι* legebatur: boni libri *κινούμενα*. „Quum verbum *βοηθήσωσιν* non minus pertineat ad *ἕκαστοι*, quam ad *ἀθρόοι*, *κινούμενα* causam continet, quamobrem ad suam quisque urbem properaverit, quum Siphae, Chaeronea et Delium eodem tempore moverentur. Accedit, quod infra c. 89. de hac eadem re agens Thuc. dicit *οἱ πράσσοντες οὐδὲν ἐκίνησαν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν*. Cui vulgata placeat, non multum lucretur loco 5, 8. *ὡς εἶδε κινουμένους τοὺς Ἀθηναίους*." Haack. Ad *ἕκαστοι* supple *βοηθήσωσι*, repetens ex *ξυμβοηθήσωσι*. Deinde nonnulli libri *νεωτερίζοιτό τι*, vulgo *νεωτερίζοι τι*. „Adnotat Dionys. p. 796 sq., Thucydidem interdum uti activis pro passivis, ut *κωλύει* pro *κωλύεται*, et *ἐπιμιγνύντες* pro *ἐπιμιγνύμενοι*. Si librorum scriptura hic sine vitio est, eodem referri debet *νεωτερίζοι* pro *νεωτερίζοιτο*. Nam passivam significationem esse in aperto est. Mihi tamen hoc suspectum fit, et nonnihil dubito, an ultima syllaba verbi *νεωτερίζοιτο* exciderit propter affinitatem sequentis voculae *τι*. Cap. 42. *φοβούμενοι μὴ σφίσι τι νεωτερισθῇ τῶν κατὰ τὴν χώραν*." Duk. *Νεωτερίζοι* qui defendit, Bau. comparat Latinum *mutare*, *movere*, *vertere* v. c. *odor nihil mutat, anno vertente, terra movit* et intelligit *ἑαυτό*, sed verbi *νεωτερίζειν* affert nulla exempla. Haack. Arn. subiectum verbi *νεωτερίζοι* putat esse *ἡ πεῖρα*. Ambiguus item sensus est vocis *ἀποστροφῆς*, de qua Schol.: *καὶ οὔσης ἑκάστοις οὐκ ἀπὸ πολλοῦ διαστήματος καταφυγῆς τοῖς τῶν Ἀθηναίων λησταῖς, διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων, καὶ δύνασθαι αὐτοῖς βοηθεῖν, ἄν τι πάθωσιν ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν*. Consentit Arn. Mihi sensus esse videtur: *quum a sua cuique civitate non procul abire liceret*, propterea mox addit: *τοῖς δὲ* (Boeotis) *οὐκ οὔσης ἀθρόας τῆς δυνάμεως*.

βεῖν τὸ ἐν τῇ Ταναγραίᾳ πρὸς Εὔβοιαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίγνεσθαι, ὅπως μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Δήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἀθρόοι, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἕκαστοι κινούμενα. καὶ εἰ κατορθοῖτο ἡ πεῖρα καὶ τὸ Δήλιον τειχισθείη, ῥᾳδίως ἤλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραυτίκα νεωτερίζοιτό τι τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τούτων τῶν χωρίων καὶ ληστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης ἑκάστοις διὰ βραχέος ἀποστροφῆς οὐ μενεῖν κατὰ χώραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρόνῳ τῶν Ἀθηναίων μὲν προσιόντων τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ οὐκ οὔσης ἀθρόας τῆς δυνάμεως, καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπιτήδειον. ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο. ὁ δὲ Ἱπποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως 77 δύναμιν ἔχων ὁπότε καιρὸς εἴη ἔμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς Βοιωτούς, τὸν δὲ Δημοσθένην προαπέστειλε ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπακτον, ὅπως ἐξ ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλέοι ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς προδοθησομένας· ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἴρητο ᾗ ἔδει ἅμα ταῦτα πράσσειν. καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἀφικόμενος, Οἰνιάδας δὲ ὑπό τε Ἀκαρνάνων πάντων κατηναγκασμένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν, καὶ αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνῃ πᾶν, ἐπὶ Σαλύνθιον καὶ Ἀγραίους στρατεύσας πρῶτον καὶ προςποιησάμενος, τἆλλα ἡτοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σίφας ὅταν δέῃ ἀπαντησόμενος.

Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους πορευόμενος 78 ἑπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὁπλίταις ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχῖνι, καὶ προπέμψαντος αὐτοῦ ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους, ἀξιοῦντος διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατιάν, ἦλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας Πάναιρός τε καὶ Δῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορύλαος καὶ Στρόφακος πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὴ ἐπορεύετο. ἦγον δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ Λαρίσης Νικονίδας, Περδίκκᾳ ἐπιτήδειος ὤν. τὴν γὰρ Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὔπορον ἦν διιέναι ἄνευ ἀγωγοῦ, καὶ μετὰ ὅπλων γε δή· καὶ τοῖς πᾶσί γε ὁμοίως Ἕλλησιν ὕποπτον καθεστήκει τὴν τῶν πέλας μὴ πείσαντας διιέναι· τοῖς τε Ἀθηναίοις ἀεί ποτε τὸ πλῆθος τῶν Θεσσαλῶν εὔνουν ὑπῆρχεν. ὥςτε εἰ μὴ δυναστείᾳ μᾶλλον ἢ

77. *Οἰνιάδας δέ*] E. *Οἰν. τε*, quod malim deleto proximo *τε*, cui tantum per duram traiectionem locus est. Popp., qui idem monuit, virgulam vulgo male post *τἆλλα* legi. Huc post *προςποιησάμενος* retrahendam esse vidit Heilm. „Nam, ait Popp., quaenam sint *τἆλλα*, quibus Demosthenes potitus sit, quum, ex quo Ambraciotae victi erant, praeter Aetolos, qui non potuissent tam obiter significari, et Leucadios, quos postea quoque Atheniensium hostes videmus, nemo extra Oeniadas et Agraeos (conf. 3, 111. 114.) in his regionibus superesset, qui Atheniensibus esset infestus. Ceterum *αὐτούς* ad *προςποιησάμενος* supplendum esse apparet."

ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τὸ ἐγχώριον οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἄν ποτε προῆλθεν. ἐπεὶ καὶ τότε πορευομένῳ αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι τῶν τἀναντία τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεῖ ποταμῷ ἐκώλυον, καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευόμενον. οἱ δὲ ἄγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, αἰφνίδιόν τε παραγενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν. ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρασίδας τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ αὐτοῖς φίλος ὢν ἰέναι, καὶ Ἀθηναίοις πολεμίοις οὖσι καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε οὐκ εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἔχθραν οὖσαν ὥστε τῇ ἀλλήλων γῇ μὴ χρῆσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων οὐκ ἂν προελθεῖν, οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι, οὐ μέντοι ἀξιοῦν γε εἴργεσθαι. καὶ οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα ἀπῆλθον. ὁ δὲ κελευόντων τῶν ἀγωγῶν πρίν τι πλέον ξυστῆναι τὸ κωλῦσον ἐχώρει οὐδὲν ἐπισχὼν δρόμῳ. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ ᾗ ἐκ τῆς Μελιτίας ἀφώρμησεν, ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐς Περαιβίαν. ἀπὸ δὲ τούτου ἤδη οἱ μὲν τῶν Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ πάλιν ἀπῆλθον, οἱ δὲ Περαιβοὶ αὐτὸν ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν κατέστησαν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα κεῖται. τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδας Θεσσαλίαν φθάσας διέδραμε πρίν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφίκετο ὡς Περδίκκαν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν.

79 ἐκ γὰρ τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει, δείσαντες οἵ τε ἐπὶ Θρᾴκης ἀφεστῶτες Ἀθηναίων καὶ Περδίκκας ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλκιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὁρμήσειν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν αἱ οὐκ ἀφεστηκυῖαι ξυνεπῆγον κρύφα, Περδίκκας δὲ πολέμιος μὲν οὐκ ὢν ἐκ τοῦ φανεροῦ, φοβούμενος δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθηναίων καὶ μάλιστα βουλόμενος Ἀῤῥιβαῖον τὸν Λυγκηστῶν βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε ῥᾷον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἡ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακο-

78. τὸ ἐγχώριον] i. e. κατὰ τὸ ἐγχώριον sc. ἔθος. Duk. Dionys. p. 799. habet τῷ ἐπιχωρίῳ, contra auctoritatem omnium librorum Thucydidis. Atque Dionysii scripturam non librariis deberi, ipse docet scribens καὶ γὰρ ἐνταῦθα οὐδέτερον πεποίηκε τὸ θηλυκόν. ἦν δὲ τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τῆς λέξεως τοιόνδε τι· ὥστε εἰ μὴ δυναστείᾳ μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τῇ ἐπιχωρίῳ οἱ Θεσσαλοί. Scripturam Dionysii i Herm. in Censura Obss. Popp. explicari posse dicit: wenn die Thessaler sich nicht der Monarchie (imo der willkührlichen Herrschaft) mehr, denn der Democratie (imo einer gesetzlichen Verfassung) als einheimischer Verfassung bedienten. Sed commodior vulgata est. De civitatum Thessaliae forma v. Od. Muell. Dor. 2. p. 68. Wachsm. 1, 1. p. 129 sq.

ἐτέλεσε] Phot. ἐτέλεσε, κατήνυσε. Θουκ. etc. Popp. adiri iubet Markl. ad Eurip. Suppl. 1142. Wessel. ad Diod. 16, 18. Mox de ὑπηκόοις Θεσσαλῶν v. Od. Muell. Dor. 1. p. 25. et inprimis 2. p. 65.

79. ἐκ — τῆς Πελοποννήσου — ἐξήγαγον] Recte ἐξήγαγον pro

πραγία. τῶν γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ 80 οὐχ ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς μάλιστα, εἰ ἀντιπαραλυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους αὐτῶν στρατιάν, ἄλλως τε καὶ ἑτοίμων ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστάσει σφᾶς ἐπικαλουμένων. καὶ ἅμα τῶν Εἱλώτων βουλομένοις ἦν ἐπὶ προφάσει ἐκπέμψαι, μή τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς Πύλου ἐχομένης νεωτερίσωσιν. ἐπεὶ καὶ τόδε ἔπραξαν, φοβούμενοι αὐτῶν τὴν νεότητα καὶ τὸ πλῆθος· (ἀεὶ γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἵλωτας τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθεστήκει·) προεῖπον αὐτῶν ὅσοι ἀξιοῦσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγενῆσθαι σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὡς ἐλευθερώσοντες, πεῖραν ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ φρονήματος, οἵπερ καὶ ἠξίωσαν πρῶτος ἕκαστος ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν καὶ ἐπιθέσθαι. καὶ προκρίναντες ἐς δισχιλίους οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε καὶ τὰ ἱερὰ περιῆλθον ὡς ἠλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον ἠφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ᾔσθετο ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ Βρασίδᾳ αὐτῶν ξυνέπεμψαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας, τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας ἐξήγαγεν. αὐτόν τε Βρασίδαν 81 βουλόμενον μάλιστα Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προὐθυμήθησαν

ἐπήγαγον, quia magna difficultas erat, Peloponnesios ex Peloponneso amovendo adducere. Arn.

80. τῶν γὰρ Ἀθηναίων] Isto γάρ explicatur proxime praecedens sententia de rebus adversis Spartanorum. At scriptor, quae dixit, valde in breve contracta dixit: nam hoc, opinor, in mente habuit: *οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐνέκειντο τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ ἥκιστα τῇ ἐκείνων γῇ (τῇ Πύλῳ.) τότε δὲ ἤλπιζον ἀποστρέψαι αὐτοὺς* etc. Paulo inferius *τῶν Εἱλώτων* genitivus partitivus est und sie wollten gerne von den Heloten welche unter einem Vorwande wegschicken. Ad *βουλομένοις ἦν* supple *Λακεδαιμονίοις*. De hac formula v. Koen. ad Greg. Cor. p. 376. Dorv. ad Char. p. 467. Matth. §. 388. e. Dein dubium est, utrum verba *φοβούμενοι — τὸ πλῆθος* iungenda sint cum *τόδε ἔπραξαν*, an cum *προεῖπον*. De verbis *ἀεὶ γὰρ τὰ πολλά* etc. vid. Matth. Gr. Gr. in usum scholar. p. 630. 3. Verborum *καὶ προκρίναντες — διεφθάρη* idem sensus est, ac si scripsisset *καὶ προκρίναντες Λακεδαιμόνιοι ἐς δισχιλίους Εἵλωτας, στεφανωθέντας καὶ τὰ ἱερὰ περιελθόντας, ὡς ἠλευθερωμένους, ἠφάνισαν*. Conf. adn. ad 3, 34. De re v. Od. Muell. Dor. 2. p. 44. Plut. V. Lyc. c. 28. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 91, 3. Denique propter verba *μισθῷ πείσας* adi Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 310, 8.

81. *προὐθυμήθησαν*] i. e. *cupide exoptarunt*. Haack. Popp. addit, Thucydidem hoc verbum saepe cum accusativo iungere, alibi tamen semper accusativum rei esse. De Brasida per totam antiquitatem famigeratissimo v. Dorv. ad Charit. p. 609. Paulo inferius verba *ξυμβαίνειν — βουλομένοις* intellige denn wenn sie Frieden mit Athen schliessen wollten, was auch wirklich der Fall war etc. Et *μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας* scriptor dixit in mente habens *μετὰ τὴν ἐκ Σικελίας ἀναχώρησιν*, vel, quae sententia Arnoldi est, sensus est after what befell them from Sicily i. e. *post id, quod ex Sicilia iis accidit.* Denique *ἡ ἐσβολὴ τῆς Λύγκου* est: *fauces, per quas Lyncus aditur.* „Hae fauces eaedem sunt, quas Livius 31, 39. ait convalle Erigoni in Eor-

δὲ καὶ οἱ Χαλκιδῆς ἄνδρα ἔν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστήριον εἶναι ἐς τὰ πάντα καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό τε γὰρ παραυτίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλά, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἷλε τῶν χωρίων, ὥςτε τοῖς Λακεδαιμονίοις γίγνεσθαι ξυμβαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν καὶ ἀποδοχὴν χωρίων, καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου λώφησιν· ἔς τε τὸν χρόνῳ ὕστερον μετα τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἡ τότε Βρασίδου ἀρετὴ καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρᾳ αἰσθομένων, τῶν δὲ ἀκοῇ νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθηναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. πρῶτος γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ πάντα ἀγαθὸς ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί εἰσιν.

82 Τότε δ' οὖν ἀφικομένου αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τόν τε Περδίκκαν πολέμιον ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ τῶν ταύτῃ ξυμμάχων

83 φυλακὴν πλέονα κατεστήσαντο. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ Ἀῤῥιβαῖον τὸν Βρομεροῦ Λυγκηστῶν Μακεδόνων βασιλέα ὅμορον ὄντα, διαφορᾶς τε αὐτῷ οὔσης καὶ βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐςβολῇ τῆς Λύγκου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν πρὸ πολέμου Ἀῤῥιβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων ἢν δύνηται ποιῆσαι. καὶ γάρ τι καὶ Ἀῤῥιβαῖος ἐπεκηρυκεύετο, ἑτοῖμος ὢν Βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν· καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινά, ἵνα προθυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἑαυτῶν χρῆσθαι. ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκεσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ὡς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥςτε ἐκ τοῦ τοιούτου κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ Ἀῤῥιβαίου ἠξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη Βρασίδαν τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον δὲ καθαιρέτην ὧν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνῃ πολεμίων, ἀδικήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ ξυνέσται Ἀῤῥιβαίῳ. ὁ δὲ ἄκοντος καὶ ἐκ διαφορᾶς ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν πρὶν ἐςβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

daeam patere. Per easdem probabile est viam Egnatiam a Romanis munitam fuisse, quam Strab. 7, 7, 4. refert procurrisse per terras Lyncestarum et Eordaeorum Edessam Pellamque." Arn.

83. *μέσῳ δικαστῇ*] Schol. *ἀντὶ τοῦ μεσίτῃ καὶ διαιτητῇ.* Sic Latini vocabulo *medius* ad significandum arbitrum vel sequestrem utuntur. Vid. interpr. ad Horat. 2. Carm. 19, 28. Heins. ad Ovid. 1. Fast. 287. Gesn. Thes. L. L. s. v. De verbis *ἀνθ' ἡμίσεος* v. Buttm. Gr. max. 1. p. 252. 2. p. 409.

84 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθὺς ὁ Βρασίδας ἔχων καὶ Χαλκιδέας ἐπὶ Ἄκανθον τὴν Ἀνδρίων ἀποικίαν ὀλίγον πρὸ τρυγήτου ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ δέχεσθαι αὐτὸν κατ' ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἵ τε μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάγοντες καὶ ὁ δῆμος. ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἔτι ἔξω ὄντος πεισθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαί τε αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλεύσασθαι, δέχεται· καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος, ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος, ὡς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν, ἔλεγε τοιάδε.

85 Ἡ μὲν ἔκπεμψίς μου καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὦ Ἀκάνθιοι, γεγένηται τὴν αἰτίαν ἐπαληθεύουσα ἣν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν Ἀθηναίοις, ἐλευθεροῦντες τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν· εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πολέμου δόξης, ᾗ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ

84. *καὶ ἀκούσαντας*] E. *ἀκούσαντες*. Quod quia *τὸ πλῆθος* primus casus est, non displiceat. Popp. Mox *ὡς Λακεδαιμόνιος* est für einen Lacedaemonier (kein übler Redner). Conf. Matth. p. 1283. Schol. *οἱ γὰρ Λάκωνες βραχυλόγοι. Ὅμηρος· ἤτοι μὲν Μενέλαος ἐπιτροχάδην ἀγόρευε, Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως* Il. 3, 213., ubi v. Heyn. Vol. 4. p. 493. Aliter haec explicat Od. Muell. Dor. 2. p. 387.: „quod Thuc. de eloquentia Brasidae sic loquitur *ἦν οὐδὲ ἀδύνατος* etc., non significat Lacedaemonios non potuisse dicere, sed modum eorum dicendi peculiarem significat." At *ὡς* in tali formula facultatem significat. Hoc dicit: wenn man bedenkt, dass Brasidas ein Spartaner war, und dass die Spartaner nicht viel auf Redekunst hielten und sich wenig damit abgaben. V. Thuc. 1, 84., ibique adn. Alterum dicendum erat *οἷον Λακεδαιμόνιος*.

85. *τῆς ἀπὸ τοῦ — πολέμου δόξης*] Horum verborum puto eundem sensum esse, quem verborum c. 18. *ἀπὸ δὲ τῶν — ὑπαρχόντων γνώμῃ σφαλέντες*, durch eine falsche Berechnung unserer Streitkräfte getäuscht. De dativo *τῇ ἀποκλήσει* v. Matth. p. 729. Mox Valla sic interpretatur: *existimantes praeter id, quod fecimus, huc ad socios venire nos posse, hoc autem animo etiam ad cupidos esse venturos.* Vocem *ἀφικέσθαι* non expressit, eamque ex Scholiastae interpretatione irrepsisse putat Krueg. ad Dionys. p. 291., quum ex vulgata lectione nec futurum *ἥξειν* aptum sit, nec commoda sententia. Quam illa voce abiecta talem esse dicit: *ad eiusmodi homines arbitrabamur nos venturos esse, qui priusquam revera socii nostri forent, sociorum tamen sensibus erga nos affecti essent.* Verum neque ex interpretatione Vallae sensu cassa quidquam colligi potest, et vulgata servari potest admittens hanc interpretationem: *credideramus fore ut veniremus ad eos, qui prius quam reapse veniremus, voluntate certe socii essent.* Post *τῇ γνώμῃ* supple *ὄντας*, ut 3, 70. Schol. *ἐλπίσαντες τὴν παρουσίαν ἡμῶν ἀσμένοις ὑμῖν ἔσεσθαι, οὓς γε καὶ πρὶν ἀφικέσθαι τῇ γοῦν προαιρέσει φίλους εἶναι, ἥξειν τε ὁπότε βουλοίμεθα, ὡς παρὰ φίλους ἀφικέσθαι.* Nisi rhetoricam antithesin captasset, scriptor non mutato sensu ita locutus esset: *οἰόμενοι παρ' ὑμᾶς ξυμμάχους ἥξειν ὄντας, καὶ πρὶν ἀφικέσθαι.* In verbis *οἰόμενοί τε — ἥξειν* traiectionem particulae *τε* Arn. adnotavit, debuisse enim scriptorem dicere *οἰόμενοι ἥξειν τε — καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι.* Maiorem difficultatem eadem particula habet post *κίνδυνον.* „*Τε* defendi potest more Thucydidis, in *παρεχόμενοι* a verbo finito ad participium transeuntis." Haack. Talem transitum Thuc.

ὑμετέρου κινδύνου ἠλπίσαμεν Ἀθηναίους καθαιρήσειν, μηδεὶς μεμφθῇ· νῦν γὰρ ὅτε παρέσχεν ἀφιγμένοι καὶ μετὰ ὑμῶν πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυμάζω δὲ τῇ τε ἀποκλήσει μου τῶν πυλῶν καὶ εἰ μὴ ἀσμένοις ὑμῖν ἀφῖγμαι. ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἰόμενοί τε παρὰ ξυμμάχους καὶ πρὶν ἔργῳ ἀφικέσθαι τῇ γοῦν γνώμῃ ἥξειν, καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι, κίνδυνόν τε τοσόνδε ἀνεῤῥίψαμεν, διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῷ ἔχετε, ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρᾳ αὐτῶν ἐλευθερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν ἐπίω, ἧσσόν τις ἐμοὶ πρόςεισι, δυςχερὲς ποιούμενοι εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον ὑμᾶς καὶ πόλιν ἀξιόχρεων παρεχομένους καὶ ξύνεσιν δοκοῦντας ἔχειν μὴ ἐδέξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἕξω πιστὴν

nec habet nec potest habere, quamquam vicissim post participium passim verbum finitum infert. Qui ab Haackio allati sunt loci 2, 78. 4, 40. 1, 25., eorum duo emendata interpunctione ei sunt erepti, de tertio v. adn. Hic *κίνδυνον ἀνεῤῥίψαμεν παρεχόμενοι* vel ad sensum accommodatius est quam *καὶ παρεσχόμεθα*. *Τε* igitur uncis notavimus. Popp. Prorsus mihi improbandum videtur, quod Arn. proposuit, repetens post *ἡμεῖς μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι* sive *ἀφίγμεθα* sive *πάρεσμεν*, et faciens ab hoc omisso verbo pendere *οἰόμενοί τε* — *κίνδυνόν τε ἀνεῤῥίψαμεν* — *καὶ παρεχόμενοι*. De locutione *κίνδυνον ἀνεῤῥίψαμεν* v. Elmsl. ad Eurip. Heracl. 149. Casaub. ad Sueton. Caes. c. 32. Paulo inferius in verbis *οὐ μόνον ὅτι* ellipsis est; plena oratio haec est: *οὐ μόνον λέγω, ὅτι*. De verbis *οἷς ἂν ἐπίω, ἧσσόν τις* vid. Matth. §. 434. p. 811. Deinde in verbis *εἰ ἐπὶ οὓς* — *ἐδέξασθε* subiectum accommodatum est pronomini, quo relativum refertur. Legitima verborum constructio haec est: *εἰ ἐπὶ οὓς πρῶτον ἦλθον, ὑμεῖς καὶ πόλιν ἀξιόχρεων παρεχόμενοι καὶ ξύνεσιν δοκοῦντες ἔχειν, μὴ ἐδέξασθε*.

καὶ τὴν αἰτίαν] Schol. *καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐμῆς ἐξόδου λέγων οὐ πιστευθήσομαι, ἀλλὰ προφασίζεσθαι δόξω, ἐλευθεροῦν ἐπαγγελλόμενος τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῷ ἀδικεῖν τι αὐτούς, ἢ ἀδύνατος εἶναι βοηθεῖν πρὸς Ἀθηναίους, ἂν ἐπίωσι τοῖς συμμάχοις.* Infinitivi *ἐπιφέρειν* et *ἀφῖχθαι* pendent a *τὴν αἰτίαν ἕξω*, ubi tum *αἰτία* sensum accusationis induit, cum idem verbum relatum ad *ἀποδεικνύναι* significet rationem, causam, ut Arn. monuit. Porro non levem offensionem verba *ὥςτε οὐκ εἰκός* etc. habere videri possint. Audiamus Heilmannum: is „Ὥςτε, ait, quum indicet, aliquid ex aliqua re effici et colligi posse, patet illis verbis ex antecedentibus prorsus absurdam rem colligi. Etenim si apud Nisaeam Athenienses non audebant cum Brasida dimicare, sequitur potius contrarium eius, quod hic dicitur, *maiorem* videlicet, quam Athenienses apud Nisaeam habebant, apparatum ab iis exspectandum esse. Sed Thuc. idem voluisse videtur, ac si scripsisset *ὥςτε οὐκ εἰκὸς ὂν νηίτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀποστεῖλαι, οὐ δικαίως φοβεῖσθε αὐτούς.*“ Non vidit, *οὐκ ἴσον* idem valere, quod *μείζονα*. v. adn. ad 1, 35. 143. Brasidas negat se infirmiorem esse, quam ut Athenienses propugnet, siquidem hi non ausi sint secum apud Nisaeam dimicare. „At *maiorem*, ait, probabile est eos adducturos exercitum. Quare qui negant mecum suas vires iungere, eos cogam ut iungant.“ Popponis haec sententia est: „Athe-

ἀποδεικνύναι, ἀλλ' ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἣν ἐπίωσιν, ἀφῖχθαι. καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ' ἣν νῦν ἐγὼ ἔχω ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος, οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες προςμῖξαι, ὥςτε οὐκ εἰκὸς νηίτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος ἐφ' ὑμᾶς ἀποστεῖλαι. αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, 86 *ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα, ὅρκοις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μεγίστοις ἢ μὴν οὓς ἂν*

nienses apud Nisaeam robur exercitus habebant, *τὸ βέλτιστον τοῦ ὁπλιτικοῦ* c. 73. Tum Brasidas hic loquitur paulo magniloquentius (*ἐφολκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα λέγει*, ut est apud auctorem c. 108.). Id quod vel inde patet, quod Athenienses apud Nisaeam maiori numero facit fuisse, quum contra, fuisse compertum habeamus ex c. 73. „Haec igitur, ait, scriptoris mens est: *maiorem* **et lectiorem** *exercitum*, quam quali apud Nisaeam usi sunt, Athenienses foris non possunt mittere, tantundemque militum *certe mari advectum* non iterum contra hostes collocabunt in acie, ac quum apud Nisaeam non ausi essent dimicare, *ne nunc quidem erit, cur eos timeatis.*" Vides Heilmanni et Popponis sententias congruere. Qui si recte interpretati essent, primum opus esset legi *νηιτικόν* pro *νηίτῃ*, deinde hoc falsum est, Athenienses non tantum et tam lectum, qualis apud Nisaeam fuit, exercitum iterum sistere potuisse. Nam si non maiorem, certe aequalem ei, quem apud Nisaeam habebant, mittere poterant. Deinde id quod Popp. Brasidam facit dicere, Athenienses *non lectiorem*, quam is, qui apud Nisaeam fuit, exercitum emittere potuisse, non sequitur ex illo, quod Athenienses apud Nisaeam cum Brasida congredi noluerunt, sed ex illo, quod reapse lectiorem non habuerunt. Id quod nos quidem, docente Poppone, ex loco ab eo allato colligimus, Acanthii autem non poterant scire, nisi Brasidas dicebat. Atqui is non dixit. Exspectes igitur in verbis Brasidae, si Heilm. et Popp. vera dixerunt, hoc additamentum: *οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι πλέονες ὄντες καὶ ἔχοντες αὐτῶν ὁπλιτικοῦ τὸ βέλτιστον, προςμῖξαι.* Repeto summam verborum Brasidae: „Ne quis forte dicat, me contra Athenienses propugnando parem non esse. Noluerunt Athenienses apud Nisaeam contra me pugnare, unde probabile fit, non eos missuros esse parem maritimae certe apud Nisaeam expeditioni exercitum, *sed terrestrem quoque vestrum*, Acanthiorum, et si qui alii socii sunt, quos non in partes meas pertraxero. Quo necesse fit, ut, quum qui non mecum, adversus me futuri sint, eos qui recusant, mecum iungi cogam." Pro *ἐφ' ὑμᾶς* fortasse ex Cass. rectius legas *ἐφ' ἡμᾶς*, id quod propterea praefero, quia sociorum copiae adversus socios non possunt dici mitti, sed contra Brasidam et quos adduxerat milites. Negare autem Brasidam, Atheniensibus quidem solis repugnando se imparem esse, neque itidem dicere, se Atheniensibus et sociis cum illis iunctis parem esse, apparet ex verbis *τὰ πρὸς Ἀθηναίους* i. e. unfähig zu widerstehen, was die Athener betrifft. Quare infra c. 108. dicit, *ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρατιᾷ οὐκ ἠθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι ξυμβαλεῖν.* Quare socios Thuc. ibidem ait post captam Amphipolin fiduciam habuisse, neminem prorsus contra se a partibus Atheniensium profecturum esse: *καὶ ἐπίστευον μηδένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι.* Ceterum *νηίτῃ στρατῷ* est *maritimae expeditioni*, idemque iterum habes apud Thuc. 2, 24. et *νηίτῃ στόλῳ* ex Procopio Suidas attulit.

86. *τὰ τέλη*] i. e. Ephoros. [v. Od. Muell. Dor. a. p. 123. adn. 7. De locutione *ἢ μήν* i. e. gewiss und wahrhaftig v. Buttm. Gr. §. 149.

ἔγωγε προςαγάγωμαι ξυμμάχους ἔσεσθαι αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν ἢ βίᾳ ἢ ἀπάτῃ προςλαβόντες, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑμῖν δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντες. οὔκουν ἀξιῶ οὔτ' αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι, πίστεις [τε] διδοὺς τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι, προςχωρεῖν τε ὑμᾶς θαρσήσαντας. καὶ εἴ τις ἰδίᾳ τινὰ δεδιὼς ἄρα μὴ ἐγώ τισι προςθῶ τὴν πόλιν ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ γὰρ ξυστασιάσων ἥκω, οὐδὲ ἀσαφῆ τὴν ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ τὸ πάτριον παρεὶς τὸ πλέον τοῖς ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι δουλώσαιμι. χαλεπωτέρα γὰρ ἂν τῆς ἀλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ ἡμῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταιτο, ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς Ἀθηναίους ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν φαινοίμεθα ἐχθίονα ἢ ὁ μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατα-

p. 440. (ed. 13.) In proximis supple *καὶ ἅμα προςαχθήσεσθαι οὐχ ἵνα* etc.

ἀξιῶ οὔτ' αὐτός] *Αὐτός* nobis suspectum, nec ab ullo interprete translatum: etenim non opponuntur *οὔτ' αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι* — *προςχωρεῖν τε ὑμᾶς*, quae posteriora cum *οὔκουν* cohaerere nequeunt, sed *οὔθ' ὑποπτεύεσθαι οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι*. At quum *αὐτός* expungi nequeat, neque hyperbaton, quod 1, 1. p. 301. statuimus, nunc placeat, fortasse coniicias *οὐκοῦν ἀξιῶ οὔτ' αὐτὸς ὑποπτεύεσθαι* — *οὐδὲ τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι, προςχωρεῖν τε ὑμᾶς*. Magis tamen placet, ut *ἄλλως* (*temere*) vel *ἀδίκως* pro *αὐτός* reponatur. Popp. Mox idem *πίστεις γε* scripsit Popp. In Ar. Chr. Dan. particula *τε* om. Deinde pro *οὐδὲ ἀσαφῆ* alii libri *οὐδὲ ἀσφαλῆ*. „Vulgatam, ait Popp., retinet Hemsterh. ad Lucian. Necyom. 7. nec sollicitarunt recentiores.“ Iure; etenim adverbium et adiectivum saepe fungitur vice totius sententiae, velut hic, ubi sensus idem est, ac si scripsisset: *οὐδὲ ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, ἢ ἀσαφὴς ἂν εἴη, εἰ* etc., vel sic: *οὐδὲ ἀσαφῆ τὴν ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, ἐπιφέροιμι δ' ἄν, εἰ* etc. Conf. Soph. Antig. 70. Simillimus autem locus est ipsius auctoris 3, 11. *ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο μὴ ἂν τούς γε ἰσοψήφους ἄκοντας, εἰ μή τι ἠδίκουν οἷς ἐπῄεσαν, ξυστρατεύειν*. Idemque usus adiectivorum et adverbiorum ne Latinis quidem inusitatus, de quo v. Heind. ad Hor. 2. Serm. 2, 90. Schol. *γράφεται ἀσφαλῆ, καὶ ὁ νοῦς ἔχει ὧδε· οὐδὲ γὰρ φανερὰν ἐπιφέρειν νομίζω τὴν ἐλευθερίαν, εἰ, καταλείψας τὸ πάτριον (ἤγουν τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν) δουλώσω τὸ πλέον τοῖς ὀλίγοις* etc. Ad *χαλεπωτέρα* supple *ἡ ἀσαφὴς ἐλευθερία*.

ἀντὶ πόνων χάρις] Solent hae voces inter se contrarie poni. Sic apud Dionysium de C. V. p. 78. e libris restitui *καὶ τὸ μεταβάλλειν ὥςπερ χάριν ἔχει τινά, οὕτω καὶ πόνον*, ubi attuli verba Sophoclis Oed. C. 229. Et similiter Dionys. l. c. p. 207. componit *εὐπαθείας* et *πόνους*. Hinc explicandus Eurip. Helen. 1441., ubi hic sensus est: *mortui nihil sentiunt; quibus quod gratum te fecisse putes, nihil est nisi sine gratia labor.* Mox verba *ὁ μὴ ὑποδείξας* Schol. explicat per *ὁ μὴ προεπαγγειλάμενος. τὸν Ἀθηναῖον αἰνίττεται.* Totam sententiam ita puto explicandam esse: *οἷς τε τοὺς Ἀθηναίους ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, ἐκείνων αὐτοὶ ἂν φαινοίμεθα ἐχθίονα κατακτώμενοι.* Deinde *περιωπήν* veteres Grammatici explicant *τὴν φροντίδα καὶ τὴν περίσκεψιν ἢ περιάθρησιν, ἢ πρόνοιαν, ἢ ἐξέτασιν* (Umsicht).

κτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἴσχιον τοῖς γε ἐν ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν γὰρ ἰσχύος δικαιώσει, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ δὲ γνώμης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν τῶν ἡμῖν ἐς τὰ μέγιστα διαφόρων ποιούμεθα. καὶ οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὅρκοις βε-87 βαίωσιν λάβοιτε ἢ οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγκαίαν παρέχεται ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον. εἰ δ' ἐμοῦ ταῦτα προϊσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε εἶναι, εὖνοι δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ὑμῖν φαίνεσθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι αὐτήν, τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προςαναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐγχωρίους

87. *καὶ οὐκ ἂν μείζω*] i. e. *neque praeter iusiurandum maiorem fidem accipere possitis quam ea, quibus res ipsa cum verbis meis comparata persuasionem evincit, ita conducere, ut dixi.* Suppleo igitur: *ἢ ἐκείνοις οἷς τὰ ἔργα* etc., quod est idem ac si dixisset *οὐκ ἂν μείζω βεβαίωσιν λάβοιτε ἢ τὰ ἔργα, ἃ ἐκ τῶν λόγων ἀναθρούμενα δόκησιν ἀναγκαίαν παρέχεται*, sive masculinum malis supplere, hic sensus erit: und keine grössere Gewährleistung nebst dem Eide könntet ihr erlangen, als *von denen, für welche* ihre Thaten, verglichen mit ihren Werken, die Ueberzeugung bewirken, dass es in gleichem Maasse auch nützlich ist, so zu handeln, wie zu sprechen. Pro *ἀναθρούμενα* Gr. *ἀφομοιούμενα*. E. *ἀναθεωρούμενα*. Suidas: *ἀναθρούμενα, ἀνασκοπούμενα*. „Scriptura Gr. videtur orta ex interpretatione Scholiastae." Duk. Verba *ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον* pendent ex *δόκησιν*. Mox dedi *ὑμῖν φαίνεσθαι*, Valla *vobis*, pars librorum *ἡμῖν*, quod mihi sic tantum hic ferri posse videtur, si simul *φαίνεται*, verbum finitum, cum nominativo ponatur, particula *μή* in *οὐ* mutata, ut de more Graecorum ab oratione indirecta in directam transitus fiat, quod h. l. fieri nequit. Paulo inferius in verbis *τῶν μὲν Λακεδαιμονίων — οἱ δὲ Ἕλληνες* casus variantur. Genitivus *Λακεδαιμονίων* pendet ab *ἀνάγκας*. Et *τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ* est durch euer Wohlwollen. Hoc cum ironia dictum est, et refertur ad verba superius posita: *εὖνοι δ' ὄντες*. Praeclara vero erga nos benevolentia, ait, si inimicos nostros vestra pecunia sublevatis! Minus recte Heilm. verba *οὐ γὰρ δὴ εἰκότως — ἐλευθεροῦν* interpretatur: das heisst nicht billig gehandelt, und wir Lacedämonier sind auf keine Weise gehalten, Leuten, die es bloss aus persönlichem Eigennutz nicht haben wollen, die Freiheit zu verschaffen. Quippe verba *μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ* iungit cum *μὴ βουλομένους*, quod per collocationem articuli *τούς* fieri non potest. Iungenda sunt cum *ἐλευθεροῦν*. Schol. recte explicat: *οὐ γὰρ ἂν εὐλόγως ἐγχειροῖμεν ἐλευθεροῦν τοὺς Ἕλληνας, οὐδ' ἂν δικαίως τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦσθαι ἐλευθεροῦν ἐπεχειροῦμεν, εἰ μὴ κοινῇ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι τοῦτο συνέφερε.* Neque Brasidas dicit se nolle Acanthios liberare, sed coacturum illos, ut vel inviti libertatem accipiant. Et *μὴ αἰτίᾳ* est *nisi alicuius boni publici causa.* v. Herm. ad Vig. p. 802., sineremus vos, ait, in servitio Atheniensium manere, nisi communis Graecorum salutis causa, cui vos impedimento estis, vel invitos vos liberare deberemus: *nec decenter hoc faceremus, neque debemus Lacedaemonii, nisi alicuius boni publici causa, eos qui nolunt liberare.* Ubi tamen potius exspectaveris: *οὐδ' ἂν Λακεδαιμόνιοι τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν ἐπεχειροῦμεν, εἰ μὴ ὠφείλομεν κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτίᾳ.* Atque sic accepit Schol. *οὐ γὰρ ἂν εὐλόγως* etc.

ποιήσομαι ὡς ἐπ' ἀγαθῷ ἥκων οὐ πείθω, γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δῃῶν πειράσομαι βιάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προςεῖναι δέ τί μοι καὶ κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ, εἰ μὴ προςαχθήσεσθε τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χρήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ εἰκότως γ' ἂν τάδε πράσσοιμεν, οὐδὲ ὀφείλομεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινὸς ἀγαθοῦ αἰτίᾳ τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα, παῦσαι δὲ μᾶλλον ἑτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους ἂν ἀδικοῖμεν εἰ ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες ὑμᾶς τους ἐναντιουμένους περιίδοιμεν. πρὸς ταῦτα βουλεύεσθε εὖ, καὶ ἀγωνίσασθε τοῖς τε Ἕλλησιν ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας, καὶ αἴδιον δόξαν καταθέσθαι, καὶ αὐτοὶ τά τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι.

88 Ὁ μὲν Βρασίδας τοσαῦτα εἶπεν. οἱ δὲ Ἀκάνθιοι, πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφότερα, κρύφα διαψηφισάμενοι, διά τε τὸ ἐπαγωγὰ εἰπεῖν τὸν Βρασίδαν καὶ περὶ τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους ἀφίστασθαι Ἀθηναίων, καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς ὅρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαιμονίων ὀμόσαντα αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἦ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους αὐτονόμους οὓς ἂν προςαγάγηται, οὕτω δέχονται τὸν στρατόν. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος Ἀνδρίων ἀποικία ξυναπέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει τούτῳ ἐγένετο.

88. *διαψηφισάμενοι*] plerique libri; vulgo *ψηφισάμενοι*. Abreschii interpretationem *calculis et suffragiis certantes* Bau. et Popp. reiecerunt, quorum hic ait *διαψηφίζεσθαι* esse *omnes deinceps suffragia ferre*. „Verum haec explicatio admitti nequit, ubi verbum singulari numero ponitur, velut ap. Demosth. Timocr. p. 747. Reisk. *διαψηφιοῦμαι περὶ αὐτοῦ οὗ ἂν ᾖ ἡ δίωξις*, neque altera explicatio (*ferre suffragium alterutram in partem, suffragiis certare*) adhiberi potest, ubi in unam omnes partem suffragia ferunt, ut ap Demosth. Aphob. p. 842. *ᾗ δίκαιόν ἐστι, ταύτῃ διαψηφίσασθε*. Videlicet *διαψηφίζεσθαι* utramque notionem habet, ac, si proprie loquaris, tantum pluribus suffragia ferentibus adhiberi potest; ubi singuli suffragia ferunt, non proprie usurpatum nihil significat nisi *suffragium ferre* propter frequentem usum verbi de suffragiis plurium. Vox *κρύφα* significat, suffragia globulis, quod dicimus, non manibus lata èsse, ut fieri solebat. Athenis constanter verbo *ψηφίζεσθαι* utebantur vel quum *χειροτονίᾳ* et non *ψήφοις* suffragia ferebant: quo factum est, ut Thuc. adderet *κρύφα* indicaturus, in praesenti causa, ut secretius fieret, suffragia lata esse *ψήφοις*. Vid. Schoem. de Comit. Athen. p. 122 — 125.“ Arn. Paulo post verba *πιστώσαντες — ὅρκοις* nón nominato auctore cum interpretatione Scholiastae leguntur apud Suidam in v. *πιστώσαντες*. Denique neutri *τὰ τέλη* licebat pluralem verbi iungere ex regula in vulgus nota, de qua v. Lobeck. ad Phryn. p. 425. et *αὐτόν* iunge cum *ἐξέπεμψαν* (Brasidam), *οὓς* pendet ab *ὀμόσαντα*, qui est nominativus subiectum habens *τὰ τέλη*, welche die Ephoren beschworen hatten, als sie den Brasidas aussandten. Nam ex cap. 86. cognovimus, Brasidam ab eo magistratu illud iusiurandum postulasse.

Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου, ὡς τῷ 89 *Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει στρατηγοῖς οὖσιν Ἀθηναίων τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδοτο, καὶ ἔδει τὸν μὲν Δημοσθένην ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆσαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δήλιον, γενομένης διαμαρτίας τῶν ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρατεύειν, ὁ μὲν Δημοσθένης πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας καὶ ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς ξυμμάχων, ἄπρακτος γίγνεται μηνυθέντος τοῦ ἐπιβουλεύματος ὑπὸ Νικομάχου ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φανοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς· καὶ βοηθείας γενομένης πάντων Βοιωτῶν, οὐ γάρ πω Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὤν, προκαταλαμβάνονται αἵ τε Σίφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὡς δὲ ᾔσθοντο οἱ πράσσοντες τὸ ἁμάρτημα, οὐδὲν ἐκίνησαν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας Ἀθηναίους πανδη-* 90 *μεὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ ξένων ὅσοι παρῆσαν ὕστερος ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δήλιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκότων ἀπὸ τῶν Σιφῶν· καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δήλιον ἐτείχιζε τοιῷδε τρόπῳ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. τάφρον μὲν κύκλῳ περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεὼν ἔσκαπτον, ἐκ δὲ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλ-*

89. *Νικομάχου*] Hunc virum Phocensem Arn. suspicatur inter incolas Chaeroneae fuisse, quam partim Phocenses habitasse, dictum est c. 76. Mox ad *προκαταλαμβάνονται* intellige *ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν*. De verbis *οἱ πράσσοντες* „adnotat Casaub. ad Polyb. p. 185. (Vol. 1. p. 839. Ern.), *πράσσειν* saepe idem esse ac *prodere*, eamque significationem huius verbi cum ex hoc Thucydidis, tum ex aliorum scriptorum locis ostendit, et Spanh. ad Arist. Plut. 410. ex cap. 110. huius libri. Sic etiam h. l. accipit Schol., (quamquam non recte *ἁμαρτίαν* exponit *προδοσίαν*, pro *διαμαρτίαν τῶν ἡμερῶν*, quam c. praecedenti Thuc. memorat, vel *τὸ ἁμάρτημα* imperatorum Atheniensium), et c. 74. *τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πραξάντων*, c. 76. *τῷ Ἱπποκράτει τὰ Βοιώτια πράγματα ἀπό τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράττετο.* Item c. 110. *οἱ δὲ πράσσοντες αὐτῷ* et c. 113. *οἱ δὲ πράσσοντες* itidem de proditione interpretatur. Habet haec vox in universum significationem clandestinae molitionis et studii partium. Unde etiam illi, qui id agunt, ut alios sibi concilient et in suas partes pertrahant, quique aliorum rebus student ac favent, dicuntur *πράσσειν*. Thuc. 1, 57. 4, 1. 73.“ Duk.

90. *τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος*] Valde mihi suspecta sunt haec verba, primum quod superflua sunt, quum statim sequatur *περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεών*, atque supr. c. 76. iam dixerit *Δήλιον καταλαβεῖν τὸ ἐν τῇ Ταναγραίᾳ Ἀπόλλωνος ἱερόν*, deinde quod minus apto loco ponuntur post verba *τοιῷδε τρόπῳ*, quibus alibi semper ipsa rei descriptio subiungitur. Haack. Negat Popp., utrumvis argumentum idoneum esse, quum Thuc. et tales repetitiones atque interpretationes amet, et appositionem nonnunquam a nomine suo avellat, ut 1, 47. 3, 35. 5, 30. 7, 37. Mox de verbis *τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεών* v. adn. ad 1, 134. Schol. *ἱερὸν ναοῦ διαφέρει· ἱερὸν μὲν αὐτὸς ὁ προσιερωμένος τόπος τῷ θεῷ· νεὼς δὲ ἔνθα ἵδρυται αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ.* Ammonius *ἱερὰ τοὺς περιβόλους τῶν ναῶν* esse dicit. v. Interpp. ad Polluc. 1, 6. 9, 40. Paulo post *ἀντὶ τείχους* etc. est *ut pro muro esset*, ut 2, 75. *ἀντὶ τοίχων* est *ut loco parietum* etc. Verba *ἄμπελον — ἐσέβαλλον* Heilm. ait duplicem explicationem admittere, ut vel sic intelligantur: *ἄμπελον*,

λον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν, καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες, ἄμπελον κόπτοντες τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον, καὶ λίθους ἅμα καὶ πλίνθον ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαιροῦντες, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα. πύργους τε ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκοδόμημα οὐδὲν ὑπῆρχεν· ἧπερ γὰρ ἦν στοά, καταπεπτώκει. ἡμέρᾳ δὲ ἀρξάμενοι τρίτῃ ὡς οἴκοθεν ὥρμησαν ταύτην τε εἰργάζοντο καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὡς τὰ πλεῖστα ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν ἀπὸ τοῦ Δηλίου οἷον δέκα σταδίους ὡς ἐπ' οἴκου πορευόμενον, καὶ οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι εὐθὺς ἐχώρουν, οἱ δ' ὁπλῖται θέμενοι τὰ ὅπλα ἡσύχαζον· Ἱπποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυλακάς τε καὶ τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὡς χρῆν ἐπιτελέσαι.

91 Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρῆσαν καὶ

ἣν ἔκοπτον περὶ τὸ ἱερὸν φυτευθεῖσαν, ἐσέβαλλον τοῖς σταυροῖς i. e. er liess längst derselben Pfähle einrammeln und solche mit den Ranken aus dem bei dem Tempel befindlichen Weinberge, den er aushauen liess, durchflechten; vel sic: *palos defixerunt, vineae, quae circum templum erat, materia excisa, et humum effossam interiecerunt*, ut ἐσέβαλλον trahatur ad praecedens χοῦν. Sed priorem explicationem magis firmari ait verbis c. 100., ubi Boeoti narrantur eo potissimum machinam igniferam admovisse, ᾗ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ξύλοις ᾠκοδόμητο. Sed ibi τὰ ξύλα esse possunt πύργοι ξύλινοι, qui memorantur c. 90. et ἄμπελος cogitari potest in vallum iniecta esse. Protulit tertiam interpretationem Popp., qui plenam sententiam hanc putat esse: καὶ σταυροὺς παρακαταπηγνύντες ἐσέβαλλον ἄμπελον, κόπτοντες αὐτὴν περὶ τὸ ἱερὸν, καὶ λίθους ἅμα καὶ πλίνθον ἐσέβαλλον, καθαιροῦντες αὐτὰ ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγύς. Prima dictarum rationum si obtineret, negat deesse posse τε post ἄμπελον. Quod mihi non magis necesse esse videtur, quam si ipsius explicationem amplectaris. Mihi Heilmanni ratio hoc potius nomine reprehendenda videtur, quod ἐσέβαλλον duplici sensu accipit, altero, quo refertur ad ἄμπελον et significat *innectere*; altero, quo refertur ad λίθους etc., quo significat *inicere*. Quae ambiguitas etiam magis sententiam impediret. Χοῦν autem propterea nolim repetere, tum quia χοῦς non potest una dici ἀναβάλλεσθαι idemque ἐσβάλλεσθαι, tum quia sic verba ἄμπελον κόπτοντες τὴν περὶ τὸ ἱερόν non aliter sonant, quam si dicas, ἄμπελον inservisse palis figendis, quod fieri nequit, sive ἄμπελον vites intelligas, sive vitium statumina. Quare in Popponis sententiam discedendum videtur. Ἄμπελος (dixeris Faschinen aus Weinranken) inserviebat densandae humo, quae intra palos ingerebatur. Harum vitium stramina et humus alternatim inserta fuisse putanda sunt. Hinc cap. 100. legimus verba iam allata ᾗ μάλιστα etc. i. e. wo eben eine Schichte Faschinen war.

τὸ μὲν στρατόπεδον] Ad haec respicit fortasse Antiatticista in Bekk. Anecdd. 1. p. 113. στρατόπεδον ἀντὶ τοῦ στρατεύματος. Θουκυδίδης τετάρτῳ· „τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησεν." Sed quamquam saepe Thuc. στρατόπεδον de exercitu et ἀναχωρεῖν de receptu exercitus dicit, ipsa tamen illa verba nec in quarto libro, nec, si recte meminimus, alibi apud eum leguntur. Popp.

ᾐσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ' οἴκου, τῶν ἄλλων βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μάχεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσί, μάλιστα γὰρ ἐν μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν, ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα, Παγώνδας ὁ Αἰολάδου βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριανθίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ, βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι καὶ νομίζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεῦσαι, προςκαλῶν ἑκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

Χρῆν μέν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μηδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν 92 ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἢν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι φθείρειν, καὶ εἰσὶ δήπου πολέμιοι, ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν. νυνὶ δ' εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐν-

91. *Βοιωταρχῶν, οἵ εἰσιν ἕνδεκα*] Od. Muell. Orchom. p. 404., cuius in sententia sunt etiam Schneid. ad Xen. H. Gr. 5, 4, 2. et Kluetz. de Foed. Boeot. p. 79., haec verba ita interpretatur, cum Pagonda *duodecim* Boeotarchas fuisse. Verum quod non scriptum est *οἵ ἦσαν*, sed *οἵ εἰσι*, Popp. 1, 2. p. 292. cum Boeckhio C. I. Vol. 1. p. 729. a. et reliquis interpretibus Thucydidis *οἵ* ad solum nomen *Βοιωταρχῶν*, non ad verba *τῶν ἄλλων* refert, ideoque omnino *undecim* fuisse statuit, quod tradit etiam Schol. ad 2, 2. Add. C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 179 sqq. p. 358. et inprimis p. 359, 12. „Si *οἵ* refertur ad *τῶν ἄλλων*, et non simpliciter ad *Βοιωταρχῶν*, necessario sequitur, numerum universorum fuisse *tredecim*, nam praesens *εἰσι* indicat, verbis *τῶν ἄλλων* non distingui unum Pagondam, sed Boeotarchas Thebanos.“ Arn., addens, quum numerus Boeotarcharum aliis temporibus alius fuerit, non decerni posse, utrum tempore belli Pelop. undecim an tredecim fuerint; se magis putare, tredecim fuisse. Undecim arbitratur fuisse Bloomf.

92. *τὸ προμηθές*] Schol. *ἡ προμήθεια τοῦ μέλλοντος καὶ ἡ πρόνοια οὐχ ὁμοίου χρῄζει διαλογισμοῦ τῶν τε ὑπερμαχούντων τῆς ἰδίας γῆς καὶ τῶν ἐχόντων μὲν τὴν ἰδίαν, ὀρεγομένων δὲ γῆς ἀλλοτρίας καὶ ἐπιόντων. ἐμφαίνει δέ, ὅτι χρὴ ἡμᾶς ὑπερμαχοῦντας τῇ ἡμῶν αὐτῶν τόλμῃ χρήσασθαι καὶ ἀπονοίᾳ μᾶλλον ἤπερ λογισμῷ.* Heilm.: wer von einem Andern angefallen wird, der kann in Ansehung seines Eigenthums nicht so bedachtsam und nachdenkend verfahren, als einer, der das Seinige ungestört besitzt und nur aus einer Begierde nach Mehrerem Andere mit gutem Vorbedacht angreift. Eadem sententia est 1, 86. *καὶ ὡς ἡμᾶς πρέπει βουλεύεσθαι ἀδικουμένους, μηδεὶς διδασκέτω· ἀλλὰ τοὺς μέλλοντας ἀδικεῖν μᾶλλον πρέπει πολὺν χρόνον βουλεύεσθαι.* Mox *πολλῷ μᾶλλον* Chr. pro *πολλῷ μάλιστα.* v. Matth. §. 461. init. De verbis *πρός τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας* etc. v. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 100 sq. Falluntur, qui in verbis *οὐ καὶ μὴ — ἀλλὰ καί* suppleri posse putant *μόνον* ad illud *μή*, velut Duk. provocans ad Liv. 28, 11. *ut non praeda, sed armati quoque in periculo fuerint.* Sic enim non *μή*, sed *οὐ* scribi debebat. *Μή* h. l. est *ne dicas*, pro quo alibi usitatius dicitur *μὴ ὅτι*, de qua formula v. Viger. p. 458. ibique

δέχεται λογισμόν, καὶ ὅςτις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν τινι ἐπέρχεται. πάτριον δὲ ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας ὁμοίως ἀμύνεσθαι. Ἀθηναίους δὲ καὶ προςέτι ὁμόρους ὄντας πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρός τε γὰρ τοὺς ἀστυγείτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δὴ οἳ καὶ μὴ τοὺς ἐγγὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄποθεν πειρῶνται δουλοῦσθαι, πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν; παράδειγμα δὲ ἔχομεν τούς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὡς αὐτοῖς διάκειται· καὶ γνῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι περὶ γῆς ὅρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶσαν, ἢν νικηθῶμεν, εἷς ὅρος οὐκ ἀντίλεκτος παγήσεται· ἐςελθόντες γὰρ βίᾳ τὰ ἡμέτερα ἕξουσι. τοσούτῳ ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε ἔχομεν. εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέλας ὥςπερ Ἀθηναῖοι νῦν ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχάζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα καὶ ἢν καιρὸς ᾖ πολέμου ἄρχοντα ἧσσον ἑτοίμως κατέχειν. πεῖραν δὲ ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τούςδε· νικήσαντες γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασιαζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι τοῦδε κατεστήσαμεν. ὧν χρὴ μνησθέντας ἡμᾶς τούς τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τούς τε νεωτέρους πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων παῖδας πειρᾶσθαι μὴ αἰσχῦναι τὰς προςηκούσας ἀρετάς, πιστεύσαντες δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσαμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμόσε χωρῆσαι τοῖςδε, καὶ δεῖξαι ὅτι ὧν μὲν ἐφίενται πρὸς τοὺς μὴ ἀμυνομένους ἐπιόντες κτάσθωσαν, οἷς δὲ γενναῖον τήν τε αὑτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχῃ καὶ τὴν ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ᾽ αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν.

93 Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους. καὶ κατὰ τάχος ἀναστήσας ἦγε τὸν στρατόν· ἤδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέρας ὀψὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προςέμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν λόφου

Herm. p. 804, 267. Similis est formula οὐ μόνον, quam modo c. 85. legimus.

ὡς αὐτοῖς διάκειται] Schol. ὡς αὐτοῖς ὑποτέτακται, ὡς ἔχει πρὸς αὐτούς. Verba εἷς ὅρος οὐκ ἀντίλεκτος interpretor uns wird Eines übrig bleiben, wogegen nichts zu thun seyn wird. In verbis ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων breviloquentia inest pro ἐπικινδυνοτέραν ἑτέρων παροικήσεως τὴν παροίκησιν. Ad verba εἰώθασί τε οἱ etc. vid. Matth. p. 735. Mox κατέχειν est *sustinere*. v. Schweigh. Lex. Polyb. s. v. Et τὰς προςηκούσας ἀρετάς dicit τὰς συγγενικάς, ut ait Schol., comparans Homeri verba μηδὲ γένος πατέρος αἰσχυνέμεν, de quibus v. Heyn. Vol. 5. p. 232. Paulo post de verbis ὅτι — κτάσθωσαν adi Matth. p. 1270. Verbum ἀνανταγώνιστοι (vulgo ἀναγώνιστοι) Hesych. interpretatur per ἀήττητοι.

ὄντος μεταξὺ οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσέ τε καὶ παρεσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει ὄντι περὶ τὸ Δήλιον ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρχονται, πέμπει ἐς τὸ στράτευμα κελεύων ἐς τάξιν καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε, καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ τὸ Δήλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιντο ἐν τῇ μάχῃ. Βοιωτοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυνουμένους· καὶ ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφάνησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα, τεταγμένοι ὥςπερ ἔμελλον, ὁπλῖται ἑπτακιςχίλιοι μάλιστα καὶ ψιλοὶ ὑπὲρ μυρίους, ἱππῆς δὲ χίλιοι καὶ πελτασταὶ πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι καὶ οἱ ξύμμοροι αὐτοῖς· μέσοι δὲ Ἁλιάρτιοι καὶ Κορωναῖοι καὶ Κωπαιῆς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θεσπιῆς καὶ Ταναγραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρᾳ ἑκατέρῳ οἱ ἱππῆς καὶ ψιλοὶ ἦσαν. ἐπ᾽ ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν καὶ εἴκοσι Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι ἔτυχον. αὕτη μὲν

93. *τῷ δὲ Ἱπποκράτει — ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη*] Duplex structura confusa *τῷ Ἱπποκράτει ὡς ἠγγέλθη* et *ὁ Ἱπποκράτης, ὡς αὐτῷ ἠγγέλθη — πέμπει*. Ad verba *ὥςπερ ἔμελλον* Schol. supplet *μαχέσασθαι*, itidemque Heilm. At Krueg. ad Dionys. p. 118. supplendum putat *τάσσεσθαι*, quod sane ratio linguae postulat: „sententia est, Boeotis hostes non subito supervenisse, neque eos improviso coactos esse aciem mutare, sed eandem in pugna tenuisse, quam ante conceperant.“ Arn. Porro quo sensu Chaeronea ad Orchomenum pertinere (*ξυντελεῖν*) supra c. 76. dicta est, eodem hic quidam Thebanorum *ξύμμοροι* dicuntur. Vid. Od. Muell. Orchom. p. 403, 4. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 728. b, In universum eo tempore Thebani aequum censebant, reliquos Boeotos sibi parere. Vid. Thuc. 3, 61. Herm. ad Soph. Oed. C. 400. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 370.

ἐπ᾽ ἀσπίδας — πέντε — καὶ εἴκοσι] i. e. *viceni quini deinceps unus post alterum* sive 25 Mann in die Tiefe. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 235. „In celebri pugna apud Leuctra Thebani aciem composuerant in altitudinem quinquaginta hominum, Xen. H. Gr. 6, 4, 12. Syracusani in pugna, quam primam cum Atheniensibus commiserunt, sedecim collocati erant deinceps unus post alterum, Thuc. 6, 67. eaque erat usitata altitudo phalangis Macedonicae, Polyb. 18, 13. Quamdiu Athenienses eadem arte militari utebantur, phalanx eorum, composita ex quatuor generibus militum, quae ex quatuor superioribus classibus conscribebantur, mihi videtur composita fuisse in aciem certe viginti milites altam, et fortasse plus viginti. Contra Atheniensium et Lacedaemoniorum ordines de more tantum octo milites unum post alterum continebant per bellum Peloponnesiacum, Thuc. 4, 94. 5, 68. 6, 67., quamquam postea Lacedaemonii, pugnantes Leuctris et alibi adversus Thebanos, ordines altiores formabant, Xen. H. Gr. 6, 4, 12. Causas huius differentiae probabile est hinc ortas esse, quod phalanx Atheniensium et Spartanorum tota ex civibus eiusdem classis et armaturae composita erat, quum in Boeotia et Macedonia, sicut Romae, admixtos haberet multos cives tenuiores, qui impares parandae plenae armaturae, et minus apti proinde ad pugnandum in fronte aciei, pone commilitones melius armatos collocabantur, ut impetui horum meris numeris maio-

94 Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσμος ἦν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὁπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρατόπεδον ἐτάξαντο, ὄντες πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις, ἱππῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρῳ τῷ κέρᾳ. ψιλοὶ δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν ὡπλισμένοι οὔτε τότε παρῆσαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ δὲ ξυνεςέβαλον ὄντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοί τε πολλοὶ ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ' οἴκου, οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστώτων δὲ ἐς τὴν τάξιν καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἱπποκράτης ὁ στρατηγὸς ἐπιπαριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ ἔλεγε τοιάδε.

95 Ὦ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγου μὲν ἡ παραίνεσις γίγνεται, τὸ ἴσον δὲ πρός τε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται καὶ ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ δὲ μηδενὶ ὑμῶν ὡς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προςῆκον τοσόνδε κίνδυνον ἀναῤῥιπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἀγὼν ἔσται· καὶ ἢν νικήσωμεν, οὐ μή ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐςβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε τε προςκτᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρώτην ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἳ τούςδε μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν ποτὲ ἔσχον.

rem vim adderent. Eadem tactica utebantur, ubi homines, sicut Syracusis, nullum in militia phalangis usum habebant, et nulli disciplinae adsueverant." Arn., cuius conf. adnotationem ad 2, 9.

94. *Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μέν*] Schol. *Ἀθηναίων, σχῆμα Ὁμηρικόν.* Dicere debebat: schema Graecum, nam omnibus sine discrimine in usu est. Ita modo c. 90. legimus *οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλεῖστοι*, et c. 70. *αἱ δὲ τῶν Μεγαρέων στάσεις — οἱ μὲν — οἱ δέ.* Vid. Eustath. ad Hom. Od. 12. p. 1713, 53. Rom. Mox *ἐκ παρασκευῆς ψιλοί* sunt ein *regulirtes* Corps von Leichtbewaffneten. Sic 5, 56. *μάχη ἐκ παρασκευῆς* dicitur eine regelmässige Feldschlacht. „Tenendum est, in recensu virium militarium Atheniensium, quem Pericles initio belli instituit (2, 13.), nullos *ψιλούς* memorari; in prima expeditione Siciliensi centum viginti *ψιλοί* i. e. *ψιλοὶ ἐκ παρασκευῆς ὡπλισμένοι* enumerantur, verum additur, eos exules Megarenses fuisse (6, 43.). Porro *ἀκοντισταί* sive *ψιλοί*, qui in navibus Atheniensium per ultimam pugnam, qua debellabatur, militabant, dicuntur vel Acarnanes vel milites alicuius peregrinae terrae fuisse (7, 60.). Num hoc tribui debet multitudini militum in classe Atheniensium necessariae, qua fieret, ut omnes cives classium tenuiorum occuparentur? nonne eodem contribuisse videtur cura, quam Athenienses in alendos sagittarios impendebant, ut unum genus levis armaturae, ita ut militiam iaculatorum et funditorum, qui per excellentiam *ψιλοί* appellabantur, negligerent?" Arn. Mox pro *πανστρατιᾶς* Pal. *πανστρατιᾷ*, „qui unus casus huius vocabuli sane alibi legitur, sed hic reliquorum verborum natura dativum non fert." Popp.

95. *τὸ ἴσον δὲ πρός τε*] De ratione particularum *δέ — τε* vid. adn. ad 1, 69. De *παραστῇ δὲ μηδενί* (*ne cuiquam in mentem veniat*) v. Dorv. ad Charit. p. 438., de verbis *οὐ προςῆκον* Matth. p. 1111.

Τοιαῦτα τοῦ Ἱπποκράτους παρακελευομένου καὶ μέχρι μὲν 96 μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλέον οὐκέτι φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὡς διὰ ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιωνίσαντες ἐπῄεσαν ἀπὸ τοῦ λόφου. ἀντεπῄεσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προςέμιξαν δρόμῳ. καὶ ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἦλθεν ἐς χεῖρας, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθε· ῥύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ ἄλλο καρτερᾷ μάχῃ καὶ ὠθισμῷ ἀσπίδων ξυνεστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσσᾶτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπίεσαν τούς τε ἄλλους ταύτῃ, καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων, καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καί τινες καὶ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἠγνόησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσσᾶτο τῶν Βοιωτῶν, καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγε· τὸ δὲ δεξιόν, ᾗ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει

96. *ὡς διὰ ταχέων*] v. ibidem p. 1283. Porro verba *καὶ ἐνταῦθα* „respiciunt ad c. 91. ubi *προςκαλέσαι ἑκάστους κατὰ λόχους* Pagondas dicebatur.“ Haack. Mox qui *ῥύακες* dicuntur, „eos probabile est elices fuisse, per quos Asopus receptis Thermodonte et Scamandro, Tanagra veniens in mare immittebatur. Conf. Plut. de Daem. Socr. c. 11.“ Od. Muell. in v. Boeotia ap. Ersch. et Grub. Encycl. Vol. 11. p. 255. Verba *ὠθισμῷ ἀσπίδων* „Vall. interpretatur *umbonibus se propellentes.* Val. Max. 3, 2, 23. *umbonum impulsu.* Vid. Lips. 3. de Mil. Rom. 2.“ Duk. Mox in verbis *ὑποχωρησάντων — αὐτοῖς* pronomen *αὐτοῖς* referendum est ad Thespienses, hoc sensu: da den Thespiern die Nebenmänner sive da ihre Nebenmänner gewichen waren. Quo Thespienses latus denudati ab Atheniensibus circumventi sunt. Varia igitur subiecta sunt participiorum *ὑποχωρησάντων* et *κυκλωθέντων.* Et *πρὸς τὸ μαχόμενον* intellige *τὸ μέρος τῶν Βοιωτῶν τὸ ἔτι μάχην ὑπομένον*, sive *πρὸς τὸ οἰκεῖον καὶ μὴ ἡττημένον.* Verba *κατὰ βραχὺ* Dorv. ad Charit. p. 265. de tempore accipit; de spatio intelligenda sunt c. 14. init. 96. vers. fin. Hic utramque notionem iunctam esse cogitare licet: tunc quidem paululum et temporis et spatii insecuti sunt, reversuri procul dubio ad partem sui per Athenienses pressam; quum vero missi a Pagonda circum collem equites advenirent, *ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραῤῥηγνύντων* communis omnium fuga insecuta est. Herodicus Cratetius apud Athenae. 5, 55. p. 215. F. rem ita narrat: *Παγώνδου δύο τέλη περιπέμψαντος τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον. τότε γὰρ οἱ μὲν πρὸς τὸ Δήλιον τῶν Ἀθηναίων ἔφυγον, οἱ δ᾽ ἐπὶ θάλατταν, ἄλλοι δὲ ἐπὶ Ὠρωπὸν, οἱ δὲ εἰς Πάρνηθα τὸ ὄρος. Βοιωτοὶ δ᾽ ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππεῖς οἱ τε ἑαυτῶν καὶ Λοκρῶν.* (Unde firmatur scriptura *οἱ ἱππῆς οἵ τε αὐτῶν* librorum Cass. Aug. Pal. It. Vat. C. Reg. (G.) cod. Bas. Gr. E. Ar. Chr. Dan. Vall. *equites tum ipsorum, tum Locrensium.* Vulgo *οἵ τε ἱππῆς αὐτῶν.* D. *οἱ ἱππεῖς* sine *τε* et *αὐτῶν.*) *τοιούτου οὖν κυδοιμοῦ καὶ φόβου καταλαβόντος τοὺς Ἀθηναίους, μόνος Σωκράτης βρενθυόμενος καὶ τὼ ὀφθαλμὼ παραβάλλων εἱστήκει ἀναστέλλων τὸ Βοιωτῶν καὶ Λοκρῶν ἱππικόν.* Haec postrema desumta sunt ex Platonis Conv. c. 36. Athenaeus negat vera esse, quae de Socratis militia a multis prodita sunt. v. Casaub. ad Athenae. p. 215. C. Allat. ad Epist. Socr. 1. p. 144. Interpp. ad Diog. Laert. 2, 2, 22. Luzac. de Socr. Civ. p. 49.

τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παγώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὡς ἐπόνει τὸ εὐώνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως, τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομίσαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι· καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπό τε τοῦ τοιούτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραῤῥηγνύντων, φυγὴ καθειστήκει παντὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς τὸ Δήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος, οἱ δὲ ὡς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας. Βοιωτοὶ δὲ ἐφεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἵ τε αὐτῶν, καὶ οἱ Λοκροί, βεβοηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς γιγνομένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾷον τὸ πλῆθος τῶν φευγόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ οἵ τε ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Δηλίου, φυλακὴν ἐγκαταλιπόντες, εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως ἔτι, ἀπεκομίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἴκου.

97 καὶ οἱ Βοιωτοὶ τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι νεκρούς, τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ φυλακὴν καταλιπόντες, ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Τάναγραν, καὶ τῷ Δηλίῳ ἐπεβούλευον ὡς προςβαλοῦντες. ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ, ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει

παραῤῥηγνύντων] Umbonum impulsu (*ἀσπίδων ὠθισμῷ*) se invicem propellebant (*ὤσαντο*) et paulatim disiiciebant. Id *παραῤῥηγνύναι* dicitur hic et 5, 73. 6, 70. et eodem modo pugnatum est apud Mantineam et Syracusas. Popp. Athenienses aliquanto ultra locum, quem initio obtinuerant, progressi erant cum cornu dextero, quo factum est ut, quum sinistrum loco suo per Thebanos pelleretur, Atheniensium ordines rumperentur, et milites in dextero cornu et latus et vel terga aperta habentes cederent fugamque capesserent. Arn. Mox ad *εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως* supple: quamvis ab hoste victi essent.

97. *ἐπεβούλευον*] i. e. *consilium ceperunt.* vid. Abresch. ap. Albert. ad Hesych. Vol. 1. p. 1344. Mox *ἀποστρέψας* est er sagte, er solle umkehren. Porro ad verba *ἱερῶν — ἀπέχεσθαι* memineris, laesa sacra templaque vel in bello Graecos omnes summum nefas duxisse, cuius poena certo insecutura esset, de qua re v. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 196 sq. De voce *χέρνιψ*: „ita agit Athenae. 9, 18. *ἔστι δὲ ὕδωρ, εἰς ὃ ἀπέβαπτον δαλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ λαμβάνοντες, ἐφ' οὗ τὴν θυσίαν ἐπετέλουν, καὶ τούτῳ περιῤῥαίνοντες τοὺς παρόντας ἥγνιζον.* Vide Casauboni notas.“ Huds. Nos Weihwasser. Adde Casaub. ad Theophr. Char. c. 16. Eustath. in Hom. Il. 24. p. 1351, 54., qui docet extra usum sacrorum *χέρνιβα* dici *τὸ κατὰ χεῖρας ὕδωρ*, quae aqua ante coenam manibus adfundebatur. Adde eundem ad Od. 1. p. 1400, 59. Polluc. 2, 149. Et *ἀνασπάσαντας* Schol. explicat *ἀνιμησαμένους, ἤγουν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος ἀνιμωμένους πρὸς τὰς κοινὰς χρείας χρῆσθαι.* Suidas refert, Pherecratem *ἀνασπᾶν* dixisse pro *ἀντλεῖν ὕδωρ.* V. Vit. Thuc. §. 2. adn. 18. Porro *ὁμωχέτας*, ait Suid., *Θουκυδίδης τοὺς συννάους θεοὺς καὶ ὁμωροφίους. Βοιωτικὴ δὲ ἡ λέξις.* Eadem Phot. et Hesych. Vid. adn. ad 3, 59. Od. Muell. Orchom. p. 149, 5. Wachsm. Antt. Gr. 2, 2., p. 220, 39.

πρὶν ἂν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν Βοιωτῶν, ὅτι οὐ δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ νόμιμα τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι, Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τειχίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσι πάντα γίγνεσθαι αὐτόθι, ὕδωρ τε ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι· ὥςτε ὑπέρ τε τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτοὺς ἐπικαλουμένους τοὺς ὁμωχέτας δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλλω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπιόντας ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν. τοσαῦτα τοῦ κήρυκος εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες 98 παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἑαυτῶν κήρυκα τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε ἀδικῆσαι ἔφασαν οὐδὲν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἑκόντες βλάψειν· οὐδὲ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐςελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον τοῖς Ἕλλησιν εἶναι, ὧν ἂν ᾖ τὸ κράτος τῆς γῆς ἑκάστης ἤν τε πλέονος ἤν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ ἀεὶ γίγνεσθαι, τρόποις θεραπευόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ

98. πρὸς τοῖς εἰωθόσι] i. e. esse Graecorum institutum, ut penes quos fuerit imperium cuiusque regionis, sive magnae sive parvae, semper etiam penes eosdem sit dominium ipsorum templorum, iis caeremoniis colendorum, quibus coli possunt, *praeter eas, quae moribus iam receptae sunt*, i. e. „templa fiunt expugnantium, non solum si omnes, qui in usu erant, ritus observantur, sed etiam si ii, quos observari licet. Nihil requiritur, ut diis satis fiat, nisi ut templa eorum colantur quoad fieri potest maxime. Hoc unum, etsi non observatio omnium rituum et caeremoniarum usitatarum fieri possit, sufficit ad culpam profanationis effugiendam. Verba idem dicunt, ac si scripsisset θεραπευόμενα τοῖς τε εἰωθόσι τρόποις καὶ οἷς ἂν καὶ δύνωνται." Arn. Mox optimi libri εἰ μὲν — δυνηθῆναι pro vulgata δυνηθεῖεν. Infinitivus pro verbo finito in oratione obliqua sequitur etiam post εἰ et alias coniunctiones. Vid. Matth. p. 1057 sq. Herm. ad Vig. p. 832. et de Latinis Scheller. Gr. p. 678. f. Dein structura haec est: ἀλλὰ βιάζεσθαι ἔφασαν χρῆσθαι τῷ ὕδατι ἀμυνόμενοι ἐκείνους (Thebanos) ἐπελθόντας προτέρους ἐπὶ τὴν σφετέραν. Paulo inferius τὸ πολέμῳ pro τῷ πολέμῳ habet par praestantissimorum librorum Aug. Cl. Quodsi convertamus verba inde a πᾶν δ' εἰκός cum Porto: *consentaneum autem esse, veniam aliquam vel ab ipso deo dari omnibus, qui bello aut aliqua periculi necessitate coacti aliquid admittunt,* patet dicendum fuisse non τῷ πολέμῳ sed τὸ πολέμῳ, quod probatur Schneidero in v. συγγνώμων. Neque placet articulus iunctus cum πολέμῳ, ubi hac voce utitur sensu generali. Verum restat praeterea, quod offendat in τι, quod apparet abundare, et quod in ξύγγνωμον, quod quum passivo sensu (verzeihlich) usurpatur, non de persona usurpatur, sed de re, ut in ξύγγνωμον τὸ ἀκούσιον 3, 40. Propter id ipsum Bau. πᾶν vult intelligi jede Sache. Idem κατειργόμενον explicat per *expressum, coactum*. Sed hoc quidem praeter usum, nisi quis malit ex D. κατειργασμένον, quod et ipsum reiiciendum est. „Nam, ait Popp., et verba δεινῷ τινι et quodammodo ipsum compositum κατεργάζεσθαι, et natura libri D. prohibent, ne eius scripturam probemus." Reisk. coniecit κατειργομένῳ, sed etiam huic coniecturae lex criticae et vox

γὰρ Βοιωτοὺς καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐξαναστήσαντές τινα βίᾳ νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόντας οἰκεῖα νῦν κεκτῆσθαι. καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον δυνηθῆναι τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ' ἂν ἔχειν· νῦν δέ, ἐν ᾧ μέρει εἰσίν, ἑκόντες εἶναι ὡς ἐκ σφετέρου οὐκ ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ ὕβρει προςθέσθαι, ἀλλ' ἐκείνους, προτέρους ἐπὶ τὴν σφετέραν ἐλθόντας, ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι χρῆσθαι. πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργόμενον ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. τούς τε νεκροὺς πολὺ μειζόνως ἐκείνους ἀντὶ ἱερῶν ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι ἀσεβεῖν ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ μὴ πρέποντα κομίζεσθαι. σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπιοῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς, οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων ἔτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ

πᾶν adversatur, „ubi, ait idem, exspectaveris vel *πάνυ* vel *παντί.* Vall. denique distinguit post *πολέμῳ* et convertit: *omnia vero licere bello, et adversitate aliqua circumventis veniam esse quandam etiam apud deos.* Mihi *τὸ πολέμῳ* praeferendum esse videtur, quamvis etiam *τῷ πολέμῳ* tuearis. Et *ξύγγνωμος* hic est is, cui ignoscitur. Non enim repugnat primitivae notioni vocis *ξύγγνωμος* (v. adn. ad 2, 74.), etiam de hominibus voce uti. Denique *τι* post *ξύγγνωμον* recte a Valla expressum est. Ceterum *ξύγγνωμόν τι* in Pal. rec. man. superscr. et *ξύγγνωμόν τινα* praebent Cam. (non tamen ex cod. Bas.), caput Schol. et inde marg. Steph. De *ὀνομασθῆναι ἐπὶ* v. Matth. p. 770. b.

τὰ μὴ πρέποντα] Cass. Schol. *τὰ προςήκοντα* Mosq. *τὰ μὴ προςήκοντα* Taur. ap. Arn. Vol. 2. p. XII. Vulgo sine negatione *τὰ πρέποντα,* et sic etiam Cl., sed *τά* in rasura, ubi olim plures literae extabant. *Ἱεροῖς* ablativus est, hoc sensu: für Tempel, quod sensit, qui in Reg. (G.) addidit *ὥςπερ τιμήματι.* Verbum *κομίζεσθαι* contrarium significat verbi *ἀποδιδόναι, sibi auferre, recuperare.* Port. *Boeotos multo magis impie facere, qui pro templis militum cadavera restituere vellent, quam eos, qui nollent templis* (restituendis) *recuperare ea, quae deceret.* Sed is legit *τὰ πρέποντα* sine negatione *μή*, quae particula recte a nuperrimis editoribus mihi videtur recepta esse. Etenim Atheniensibus non licebat dicere, se *quae deceret* templo reddendo recipere, ea hoc modo redimere noluisse. Haack. dicit, se *τὰ πρέποντα* intelligere *τὴν τῶν νεκρῶν ἀπόδοσιν*, quia moris fuerit, victo hosti nulla lege interposita *τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους* permittere, ipsa religione impellente. Probarem, si adiectum esset *τὰ πρέποντα καὶ ἄνευ ἱερῶν ἀποδόσεως γίγνεσθαι.* Schol. recte interpretatur: *τοὺς Θηβαίους ἀξιοῦντας κομίζεσθαι μὲν τὸ ἱερὸν τὸ ἐπὶ Δηλίου, ἀνταποδιδόναι δὲ τοὺς νεκροὺς τοῖς Ἀθηναίοις, ἀσεβεῖν μᾶλλον ἤπερ τοὺς Ἀθηναίους μὴ θέλοντας κομίσασθαι τὰ μὴ πρέποντα τοῖς ἱεροῖς μηδὲ νεκροὺς θεῶν ἀντικαταλλάττεσθαι.*

σαφῶς τε] i. e. *iubebant Boeotos sibi aperte permittere, ut tollerent mortuos non abeuntibus* sive *non cum conditione abeundi, sed inducias ad tollendos mortuos ineuntibus.* Pro *σπένδουσιν* Popp. coniecit *σπεύδουσιν*, alibi enim, sensum *pactum faciendi* a Thucydide reddi per medium *σπένδεσθαι.*

δορὶ ἐκτήσαντο, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι. οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ 99 εἰσίν, ἀπιόντας ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀποφέρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιγνώσκειν τὸ ποιητέον, νομίζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκροὺς ἐν μεθορίοις τῆς μάχης γενομένης κεῖσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βίᾳ σφῶν κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς ἐκείνων· τὸ δὲ Ἐκ τῆς ἑαυτῶν εὐπρεπὲς εἶναι ἀποκρίνασθαι ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν. ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακτος.

Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθὺς μεταπεμψάμενοι ἔκ τε τοῦ Μηλιέως 100 κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ βεβοηθηκότων αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε δισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθότων Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ Μεγαρέων ἅμα, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Δήλιον, καὶ προσέβαλον τῷ τειχίσματι, ἄλλῳ τε τρόπῳ πειράσαντες καὶ μηχανὴν προσήγαγον, ἥπερ εἷλεν αὐτό, τοιάνδε. κεραίαν μεγάλην δίχα πρίσαντες

99. ἀπεκρίναντο] Quodsi in Boeotia versari vobis videamini, pactum inter nos componamus, ut vobiscum quod vultis auferatis, dummodo terra nostra excedatis; sin locus, ubi iacent mortui, vestrae est ditionis, agite, eos auferte, si valetis. Quo significare voluerunt, Oropiam quidem, in qua caesi iacebant, ditionis Atticae esse, non tamen fore, ut Athenienses (αὐτούς) se invitis (βίᾳ σφῶν) suorum cadaveribus (αὐτῶν) potiantur. Boeoti enim mortuis custodiam apposuerant. Bred.

οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο] Schol. οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο προφάσει ὡς δῆθεν Ἀθηναίων οὔσης τῆς γῆς. τί γὰρ καὶ ἔδει περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ τοῖς Βοιωτοῖς σπένδεσθαι; Quod dicit, non oportuisse inducias fieri pro caesis, quia in terra Attica iacuissent, non in Boeotia, non audiendus est. Nam Boeoti fas et religionem esse cognitum habere debebant, caesos devictis hostibus ex induciis, ubicunque iacerent, sepeliendos tradere, sive in suo sive in hostium agro iacerent. At quum Boeoti Atheniensibus vitio darent templi violatam sanctitatem, ne ipsos quidem sese obstrictos putabant servandae erga sacrilegos religioni et reddendis per inducias mortuis. Hoc scriptor dicere videtur: sie stünden ja auch nicht (οὐδ' αὖ δῆθεν) in Unterhandlung wegen des Landes der Athener (sondern wegen des Tempels und der Todten). Quasi dicerent: vos recusatis transigere nobiscum de Delio reddendo, quod est ditionis nostrae; ne nos quidem vobiscum de parte aliqua vestrae ditionis. Vos respondetis: Delium lege armorum nostrum est, agite, eripite id nobis; nos respondemus: auferte vos item quod vultis vi armorum, auferte mortuos vestros, si valetis.

100. μηχανὴν — τοιάνδε] Talem fere machinam depingit Apollod. p. 21. Conf. Aeneae Comm. Tact. 33. 34. et Jul. Africanum c. 44. Wass. Nobilis est locus apud veteres Grammaticos. Vid. Harpocr. Hesych. Phavorin. in Ἐπὶ Δηλίῳ Theon. Progymn. c. 11. Polluc. 2, 77. Mox ad καθεῖτο pertinere videtur glossa Zonarae καθεῖντο, ἐκρέμαντο. Heilm.: sie nahmen eine lange Stange, sägeten solche mitten von einander, höhleten sie von einem Ende zum andern aus, und fügeten sie sodann genau wieder aneinander, wie eine Röhre. An das eine Ende befestigten sie hiernächst mit einer Kette einen Kessel, in wel-

ἐκοίλαναν ἅπασαν, καὶ ξυνήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὥςπερ αὐλόν, καὶ ἐπ' ἄκραν λέβητά τε ἤρτησαν ἁλύσεσι καὶ ἀκροφύσιον ἀπὸ τῆς κεραίας σιδηροῦν ἐς αὐτὸν νεῦον καθεῖτο, καὶ ἐσεσιδήρωτο ἐπὶ μέγα καὶ τοῦ ἄλλου ξύλου. προςῆγον δὲ ἐκ πολλοῦ ἁμάξαις τῷ τείχει, ᾗ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ξύλοις ᾠκοδόμητο· καὶ ὁπότε εἴη ἐγγύς, φύσας μεγάλας ἐςθέντες ἐς τὸ πρὸς ἑαυτῶν ἄκρον τῆς κεραίας ἐφύσων. ἡ δὲ πνοὴ ἰοῦσα στεγανῶς ἐς τὸν λέβητα, ἔχοντα ἄνθρακάς τε ἡμμένους καὶ θεῖον καὶ πίσσαν, φλόγα ἐποίει μεγάλην. καὶ ἧψε τοῦ τείχους, ὥςτε μηδένα ἐπ' αὐτοῦ ἔτι μεῖναι, ἀλλὰ ἀπολιπόντας ἐς φυγὴν καταστῆναι καὶ τὸ τείχισμα τούτῳ τῷ τρόπῳ ἁλῶναι. τῶν δὲ φρουρῶν οἱ μὲν ἀπέθανον, διακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν. τῶν δὲ ἄλλων τὸ πλῆθος ἐς τὰς ναῦς ἐςβὰν ἀπεκομίσθη ἐπ' οἴκου.

101 *Τοῦ* δὲ Δηλίου ἑπτακαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ ληφθέντος μετὰ τὴν μάχην, καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κήρυκος οὐδὲν ἐπισταμένου τῶν γεγενημένων ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον αὖθις περὶ τῶν νεκρῶν, ἀπέδοσαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οὐκέτι ταὐτὰ ἀπεκρίναντο. ἀπέθανον δὲ Βοιωτῶν μὲν ἐν τῇ μάχῃ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντακοσίων, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγῳ ἐλάσσους χιλίων καὶ Ἱπποκράτης ὁ στρατηγός, ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων πολὺς ἀριθμός.

Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ Δημοσθένης ὀλίγῳ ὕστερον, ὡς αὐτῷ τότε πλεύσαντι τὰ περὶ τὰς Σίφας τῆς προδοσίας πέρι οὐ προὐχώρησεν, ἔχων τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν νεῶν, τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Ἀγραίων, καὶ Ἀθηναίων τετρακοσίους ὁπλίτας, ἀπόβασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικυωνίαν. καὶ πρὶν πάσας τὰς ναῦς καταπλεῦσαι βοηθήσαντες οἱ Σικυώνιοι τοὺς ἀποβεβηκότας ἔτρεψαν, καὶ κατεδίωξαν ἐς τὰς ναῦς, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. τροπαῖον δὲ στήσαντες τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν. ἀπέθανε δὲ καὶ Σι-

chen von der Stange her ein eisernes Blasrohr herunterging, wie denn auch das Holz von der Stange selbst anf eine ziemliche Strecke mit Eisen beschlagen war. Dein *ἐπὶ μέγα* est idem quod *μέγα μέρος*. Et *ἐς τὸ πρὸς ἑαυτῶν ἄκρον* est in das nach ihnen hingerichtete Ende der Stange. Paulo post *ἐςβὰν ἀπεκομίσθη* habent libri et plurimi et optimi. Vulgo *ἐμβὰν ἀπεκομίσθησαν*. „Posterius, quod quamquam alibi *πλῆθος* cum plurali iungitur (conf. Matth. §. 302. et adn. ad 1, 106.), hic propter *ἐςβάν* durius esset, ex c. 96. fin. ortum est. *Ἐςβῆναι* et *ἐμβῆναι*, quorum illud praefert Thuc., sine discrimine dici vidimus 3, 80. 4, 25. etc.“ Popp.

101. *ψιλῶν δέ*] Haec discrepare videntur cum iis, quae leguntur c. 94. extr. *ψιλοὶ δὲ οὐ παρεγένοντο, ὅτι μὴ ὀλίγοι*. Sed quum h. l. dicat, *καὶ σκευοφόρων*, quibus adiectis maxime numerum auctum esse credibile est, non est de lectionis veritate dubitandum. Haack, nec scriptor dixerat, Atheniensibus defuisse leviter armatos, sed tantum *ψιλοὺς ἐκ παρασκευῆς ὡπλισμένους* (ein regulirtes Corps leicht bewaffneter). Mox exspectes *Σπαρδόκου* seu *Σπαρδάκου*, sicut 2, 101, sed ibi Steph. *Σπαραδόκου* restitutum vult. Denique Popp. adnotat, *ἐβασίλευσεν* significare *rex factus est*.

τάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ, στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοὺς καὶ νικηθεὶς μάχῃ. Σεύθης δὲ ὁ Σπαραδόκου ἀδελφιδοῦς ὢν αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θρᾴκης ἧσπερ καὶ ἐκεῖνος.

102 Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Βρασίδας ἔχων τοὺς ἐπὶ Θρᾴκης ξυμμάχους ἐστράτευσεν ἐς Ἀμφίπολιν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐφ' οὗ νῦν ἡ πόλις ἐστὶν ἐπείρασε μὲν πρότερον καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος φεύγων βασιλέα Δαρεῖον κατοικίσαι, ἀλλὰ ὑπὸ Ἠδώνων ἐξεκρούσθη, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον ἐποίκους μυρίους, σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, πέμψαντες, οἳ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ ὑπὸ Θρᾳκῶν· καὶ αὖθις ἑνὸς δέοντι τριακοστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι Ἅγνωνος τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἠδῶνας ἐξελάσαντες ἔκτισαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. ὡρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἠιόνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον, πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχον ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως, ἣν Ἀμφίπολιν Ἅγνων ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφότερα περιῤῥέοντος τοῦ Στρυμόνος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν, τείχει μακρῷ ἀπολαβὼν ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν περιφανῆ ἐς θάλασσάν τε καὶ τὴν ἤπειρον ᾤκισεν. ἐπὶ ταύτην οὖν ὁ Βρασίδας ἄρας ἐξ Ἀρνῶν τῆς Χαλ- 103 κιδικῆς ἐπορεύετο τῷ στρατῷ. καὶ ἀφικόμενος περὶ δείλην ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ᾗ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν ἐς

102. *Ἀμφίπολιν*] De rebus huius urbis v. A. G. Becker in Interpr. Germ. Demosth. Philippicarum Vol. 1. p. 9. et inprimis Voemel. Prolegg. in Demosth. Phil. 1. p. 32 sqq. Mox *ἑνὸς δέοντι* meliores libri, vulgo *δέοντος*. „In his casus participii plerumque convenit cum casu nominis, ut hic in Cl. et Cass. *ἑνὸς δέοντι τριακοστῷ ἔτει*. Interdum sine respectu ad casum nominis in genitivo ponitur, ut in ceteris Mss. *ἑνὸς δέοντος τριακοστῷ ἔτει*, *anno trigesimo, deficiente uno*." Duk. Conf. Matth. §. 141. adn. 1. Viger. p. 70. Deinde plurima pars librorum *ἐκαλοῦντο*, vulgo *ἐκαλεῖτο*. Verbum structuram non subiecti, sed praedicati sequitur. v. Dorv. ad Charit. p. 565. Matth. §. 305. Paulo inferius vocabulo *περιφανῆ* offensus est Bred., exspectans potius *περίφρακτον* vel simile quid. Sed ita nomen Amphipolis urbs non recte tulisset. Interpretari debebat: welche Hagnon Amphipolis nannte, weil er sie, während der Strymon auf zwei Seiten herumfloss, um sie rings einzuschliessen, durch eine lange Mauer von einem Arm des Flusses zum andern vom übrigen Land abgesondert, *so rings sichtbar nach dem Meer und dem festen Lande zu* angelegt hatte. Quae perspicua erunt intuenti tabulam Amphipolis, quam ab Hawkinsio, qui in locis delineavit, acceptam Arn. editioni suae adiecit, ego repetendam curavi. *Περιφανῆ* „intelligendum de latere septentrionali et australi collis, et non de summo eius vertice. Pars urbis supina iacebat a latere vici Turcici Yenikjui, pars spectabat mare et ostia Strymonis; murus longus collem secabat ductus fere a septentrione in austrum versus." Arn.

103. *Αὐλῶνα*] Eustath. ad Hom. Od. 4. p. 1483, 56. Rom. *ἀρσενικῶς δέ φασιν ὁ αὐλὼν παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ τοῖς καταλογάδην συγ-*

θάλασσαν, καὶ δειπνοποιησάμενος ἐχώρει τὴν νύκτα. χειμὼν δὲ ἦν καὶ ὑπένειφεν· ᾗ καὶ μᾶλλον ὥρμησε, βουλόμενος λαθεῖν τοὺς ἐν τῇ Ἀμφιπόλει πλὴν τῶν προδιδόντων. ἦσαν γὰρ Ἀργιλίων τε ἐν αὐτῇ οἰκήτορες, εἰσὶ δὲ οἱ Ἀργίλιοι Ἀνδρίων ἄποικοι, καὶ ἄλλοι οἳ ξυνέπρασσον ταῦτα, οἱ μὲν Περδίκκᾳ πειθόμενοι, οἱ δὲ Χαλκιδεῦσι. μάλιστα δὲ οἱ Ἀργίλιοι, ἐγγύς τε προσοικοῦντες καὶ ἀεί ποτε τοῖς Ἀθηναίοις ὄντες ὕποπτοι καὶ ἐπιβουλεύοντες τῷ χωρίῳ, ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ καιρὸς καὶ Βρασίδας ἦλθεν, ἔπραξάν τε ἐκ πλείονος πρὸς τοὺς

γραφεῦσι, παρὰ δὲ ποιηταῖς θηλυκῶς etc. Haec transcripsit ex Athenae. 5, 15. p. 189. C. „Hoc nomen alii proprium urbis cuiusdam, alii appellativum, hoc est *vallem* interpretantur. Decidi quodammodo haec controversia poterit, si Xerxis iter apud Herodotum cum Brasidae, Lacedaemoniorum ducis, itinere apud Thucydidem conferatur. Ac Xerxes quidem a Novem Viis Edonorum, hoc est ab Amphipoli progressus in occasum praeteriit Argilum et per Silea campum Stagirum contendit, Herodot. 7, 115. Brasidas vero ab Arnis Chalcidices, haud procul a Stagiro, in ortum progressus, per Aulona et Bromiscum ivit Argilum, indeque Amphipolin. Qui duo haec itinera in tabula mea Thraciae, vel etiam in Danvillii tabula Graeciae veteris paulo accuratius consideraverit, ei sine dubio in mentem veniet, vel nominum horum Σιλεύς et Αὐλών, quorum illud Herodotus, hoc Thucydides habet solus, alterutrum esse corruptum, vel esse ea diversa eiusdem rei nomina, vel denique Aulona partem esse campi Sileos, hoc est fauces fortasse, per quas ibatur Arnis Bromiscum et Bromisco Arnas. Utcunque res se habet, nemini tamen non verisimilius, ut opinor, videbitur, nomen Aulon, consideratum in se, appellativum esse, quam proprium; certe pro urbis alicuius nomine vix ac ne vix quidem a quoquam in posterum habebitur. Incertitudo rei fecit, ut nomen Aulon in tabula mea Thraciae omitterem.“ Gatter. Herodoti et Thuc. Thrac. §. 30. Apparet, Brasidam iter Arnis Amphipolin fecisse spatio paulo minus viginti quatuor horarum, non adsistens nisi Bromisci, ubi milites prandium sumebant. Distantiae locorum non faciles sunt ad eruendum. Bromisci fama erat Euripidem obiisse. In itinerario Hierosolymitano corruptum nomen Peripidis reperitur Amphipoli viginti milliaria distare, hac adnotatione adiecta: „Ibi positus est Euripides poeta.“ Ammianus Marcellinus 27, 4, 8. de eodem loco loquitur, dicens *Arethusa convallis et statio, in qua visitur Euripidis sepulchrum*, ubi *Arethusa convallis et statio* aperte est Aulon et Bromiscus Thucydidis, cum ipsum nomen Aulon clamet, convallem indicari, per quam Bolbe lacus in mare se exonerat. At non habemus, unde discamus intervallum inter Arnas et Bromiscum, quum situs Arnanum prorsus incognitus sit. Arn. Apud Stephanum Byz. Βορμίσκον est, in uno alteroque libro Thucydidis Βρομίσκον, in H. Βρομύσκον, vulgo Βρωμίσκον.

ἔπραξάν τε] In his verbis hyperbaton est; sic enim debebat scribi: Ἀργίλιοι ἔπραξάν τε ἐκ πλείονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ — καὶ ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ καιρὸς, καὶ Βρασίδας ἦλθεν, δεξάμενοι αὐτὸν — κατέστησαν, vel ordine verborum servato dicere debebat πράξαντες ἐκ πλείονος etc. Vid. adn. ad 1, 37. Mox Acacium et Dukerum secutus verba ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ iunxi cum sequentibus κατέστησαν τὸν στρατόν. Dein loco adverbii πρόσω Pal. habet πρὸς ἕω. Cass. in marg. man. rec. καὶ πρὸ ἕω. Dixeram, mihi vehementer probari scripturam marg. Cass., ut quae doceat, quare nocte potissi-

ἐμπολιτεύοντας σφῶν ἐκεῖ, ὅπως ἐνδοθήσεται ἡ πόλις, καὶ τότε δεξάμενοι αὐτὸν τῇ πόλει καὶ ἀποστάντες τῶν Ἀθηναίων, ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ κατέστησαν τὸν στρατὸν πρόσω ἐπὶ τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ. ἀπέχει δὲ τὸ πόλισμα πλέον τῆς διαβάσεως, καὶ οὐ καθεῖτο τείχη ὥςπερ νῦν, φυλακὴ δέ τις βραχεῖα καθειστήκει· ἣν βιασάμενος ῥᾳδίως ὁ Βρασίδας, ἅμα μὲν τῆς προδοσίας οὔσης, ἅμα δὲ καὶ χειμῶνος ὄντος καὶ ἀπροςδόκητος προςπεσών, διέβη τὴν γέφυραν, καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἀμφιπολιτῶν οἰκούντων κατὰ πᾶν τὸ χωρίον εὐθὺς εἶχε. τῆς δὲ διαβάσεως 104

mum Brasidas exercitum traiecerit, quippe imprudentibus Amphipolitanis, paulo a traiectu remotius habitantibus, probante Valck. ad Herodot. 8, 83. At Poppo iure negat idoneam causam esse, cur a librorum scriptura recedatur, temporis enim notionem iam satis inesse in *ἐκείνῃ τῇ νυκτί*, vocem *πρόσω* autem significare Argilios non satis habuisse Brasidam in suam urbem recipere, sed hac ipsa nocte eum protinus seu ulterius (vorwärts) ad pontem Strymonis duxisse. Addit tamen, vocabulum *πρόσω*, ab Herodoto, Xenophonte aliisque frequentatum, apud Thucydidem alibi non extare.

πλέον τῆς διαβάσεως] i. e. urbs non attingebat pontem, non pertinebat usque ad pontem, sed collis occidentali parte restricta iacebat. „Cum Brasidas Strymonem traiecit, nondum Amphipoli erat, sed tantum ab urbe distabat, ut traiicere posset clam incolis. Urbs iacebat superne in colle, at pons, ut videtur, extabat prope extremum flexum Strymonis, qui spectat inter austrum et orientem, eo ipso loco, ubi via ad radices Cerdylii collis oram maritimam legens primum perventura erat ad flumen.“ Arn., qui interpretatur: the town is further off, than the passage of the river. Verba *οὐ καθεῖτο* etc. significant es waren noch nicht, wie jetzt, Mauern von der Stadt bis an die Brücke hinabgezogen. Etenim intra collem, in quo Amphipolis sita erat, et pontem murus longus flumen tangebat. „Murus longus procurrebat trans collem inde a flexu Strymonis septentrionali, legens oram partis collis inferioris, alia parte paulo editius supereminente. Sic ductus erat a brachio fluminis ad brachium (*ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμόν*), nec tamen locum attingebat, ubi Brasidas Strymonem traiecit. Nam ille, quum oram maritimam legeret sub colle Cerdylio, ad flumen perventurus erat aliquanto magis ad orientem ab eo loco, ubi longum murum ad flumen finem habuisse ponimus. Et videor mihi ex verbis Thucydidis recte colligere, urbem, vel antequam historiam conscribebat, ulterius orientem versus porrectam esse, ita ut probabile sit, novum murum longum secuisse mediam eandemque editissimam partem collis, et flumen tetigisse non procul ab extremo flexu, per quem austrum versus circumagitur, postquam collem Amphipolis orbe circumfluxit. Ponens, Amphipolim in decursu temporum in editius excrevisse, et aedificiis connexam per acclive iugum velut insurrexisse, continuatam inde a vico Yenikjui, donec attingebat summum editissimumque collem, non aliud pono, quam quod reapse Syracusis accidit. Ibi urbs producta est inde a primitiva sede, quae in Ortygia insula erat, donec paulatim cacumen Epipolarum escendit; at tempore, quo ab Atheniensibus obsidebatur, moenia urbis trans inferiorem partem collis procurrebant ad primum sive imum clivum Epipolarum, et Athenienses Labdalo descendentes Syracusas petebant, sicut Cleonem videbimus ab editissima parte collis ad moenia Amphipolis descendere voluisse, quae tum superabant partem clivi minus editam, quamquam serius trans ipsum verticem collis ducebantur.“ Arn. Vol. 2. p. 410 sq. 411 sq.

αὐτοῦ ἄφνω τοῖς ἐν τῇ πόλει γεγενημένης, καὶ τῶν ἔξω πολλῶν μὲν ἁλισκομένων, τῶν δὲ καὶ καταφευγόντων ἐς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπολῖται ἐς θόρυβον μέγαν κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ἀλλήλοις ὕποπτοι ὄντες. καὶ λέγεται Βρασίδαν, εἰ ἠθέλησε μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τῷ στρατῷ τραπέσθαι, ἀλλ' εὐθὺς χωρῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, δοκεῖν ἂν ἑλεῖν. νῦν δὲ ὁ μὲν ἱδρύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐπέδραμε, καὶ ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον ὡς προσεδέχετο ἀπέβαινεν, ἡσύχαζεν· οἱ δ' ἐναντίοι τοῖς προδιδοῦσι, κρατοῦντες τῷ πλήθει ὥστε μὴ αὐτίκα τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, πέμπουσι μετὰ Εὐκλέους τοῦ στρατηγοῦ, ὃς ἐκ τῶν Ἀθηναίων παρῆν αὐτοῖς φύλαξ τοῦ χωρίου, ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου, ὃς τάδε ξυνέγραψεν, ὄντα περὶ Θάσον, ἔστι δὲ ἡ νῆσος Παρίων ἀποικία, ἀπέχουσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμίσεος ἡμέρας μάλιστα πλοῦν, κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀκούσας κατὰ τάχος ἑπτὰ ναυσὶν αἳ ἔτυχον παροῦσαι ἔπλει, καὶ ἐβούλετο φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν Ἀμφίπολιν, πρίν τι ἐνδοῦναι, εἰ δὲ μή, τὴν

105 Ἠιόνα προκαταλαβών. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Βρασίδας δεδιὼς καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Θάσου τῶν νεῶν βοήθειαν καὶ πυνθανόμενος τὸν Θουκυδίδην κτῆσίν τε ἔχειν τῶν χρυσείων μετάλλων ἐργασίας ἐν τῇ περὶ ταῦτα Θρᾴκῃ καὶ ἀπ' αὐτοῦ δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ἠπειρωτῶν, ἠπείγετο προκατασχεῖν, εἰ δύναιτο, τὴν πόλιν, μὴ ἀφικνουμένου αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν Ἀμφιπολιτῶν, ἐλπίσαν ἐκ θαλάσσης ξυμμαχικὸν καὶ ἀπὸ τῆς Θρᾴκης ἀγείραντα αὐτὸν περιποιήσειν σφᾶς, οὐκέτι προςχωροῖ. καὶ τὴν ξύμβασιν με-

104. *τῶν ἐπὶ Θρᾴκης*] It. Vat. H., quod fortasse verius, sed a Valla quoque lectum esse ex eius interpretatione *ad alterum ducem Thraciae praesidem* non eruas. Popp. Vulgo *τόν*. Articulum om. B. Mox It. Vat. H. corr. Cl. *ἡμισείας ἡμέρας*, quam Grammaticorum manifestam correctionem Popp. dicit, citato Buttm. Gr. max. 1. p. 252. Vulgo *ἡμίσεος ἡμέρας*, quod idem comparat cum *μέσον ἡμέρας*, *μέσον νυκτῶν*, arguitque Matthiaeum §. 119. b. adn. 4. p. 241. male in his locutionibus articulum desiderare. Verba quae affert ex Thuc. 4, 83. *ἀνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς*, hunc sensum habent: die Hälfte des Unterhaltes, den er bisher gegeben hatte. Ceterum ad has res, in terris *ἐπὶ Θρᾴκης* gestas, magna ex parte pertinet Inscriptio ap. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 301 sq. nr. 171., vid. Boeckh. p. 304. 305.

105. *κτῆσιν ἔχειν*] v. Matth. p. 1079. init. Pro *ἐν τοῖς πρώτοις* Bekk. legendum esse coniecit *ἐν τοῖς πρῶτον*. Port.: *hinc opibus valere inter primores eorum, qui continentem incolebant.* „Thuc. non dicit se unum esse continentis Thraciae ex populo, nec se inter primores eius terrae opibus et gratia valere, sed vocem *ἠπειρωτῶν* indigenis barbaris restringens verbis *δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις* idem significat, quod alibi usitatius dicitur verbis *δύνασθαι παρὰ τοῖς πρώτοις*, *gratia valebat apud primores continentis incolas.*" Arn. Idem monet, verbis *τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας* etc. conditionem indicari, qua incolae Amphipolis, qui non Athenienses, plena civitate usuri essent i. e. iure civium tum publico et sacro, tum privato singulorum. Conf. Wachsm. Antt. Gr. 1, 2. p. 447. nr. 7.

τρίαν ἐποιεῖτο, κήρυγμα τόδε ἀνειπών, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Ἀθηναίων τῶν ἐνόντων τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας μετέχοντα μένειν, τὸν δὲ μὴ ἐθέλοντα ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν. οἱ δὲ πολλοὶ ἀκούσαντες 106 ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς γνώμας, ἄλλως τε καὶ βραχὺ μὲν Ἀθηναίων ἐμπολιτεῦον, τὸ δὲ πλεῖον ξύμμικτον. καὶ τῶν ἔξω ληφθέντων συχνοὶ οἰκεῖοι ἔνδον ἦσαν· καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν φόβον δίκαιον εἶναι ἐλάμβανον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἄσμενοι ἂν ἐξελθεῖν, ἡγούμενοι οὐκ ἐν ὁμοίῳ σφίσιν εἶναι τὰ δεινά, καὶ ἅμα οὐ προςδεχόμενοι βοήθειαν ἐν τάχει, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, πόλεώς τε ἐν τῷ ἴσῳ οὐ στερισκόμενοι καὶ κινδύνου παρὰ δόξαν ἀφιέμενοι. ὥςτε τῶν πρασσόντων τῷ Βρασίδᾳ ἤδη καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ διαδικαιούντων αὐτά, ἐπειδὴ καὶ τὸ πλῆθος ἑώρων τετραμμένον καὶ τοῦ παρόντος Ἀθηναίων στρατηγοῦ οὐκέτι ἀκροώμενον, ἐγένετο ἡ ὁμολογία καὶ προςεδέξαντο ἐφ' οἷς ἐκήρυξε. καὶ οἱ μὲν τὴν πόλιν τοιούτῳ τρόπῳ παρέδοσαν, ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ αἱ νῆες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψὲ κατέπλεον ἐς τὴν Ἠιόνα. καὶ τὴν μὲν Ἀμφίπολιν Βρασίδας ἄρτι εἶχε, τὴν δὲ Ἠιόνα παρὰ νύκτα ἐγένετο λαβεῖν· εἰ γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἕῳ ἂν εἴχετο. μετὰ δὲ τοῦτο ὁ 107 μὲν τὰ ἐν τῇ Ἠιόνι καθίστατο, ὅπως καὶ τὸ αὐτίκα, ἢν ἐπίῃ ὁ Βρασίδας, καὶ τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἕξει, δεξάμενος τοὺς ἐθελήσαντας ἐπιχωρῆσαι ἄνωθεν κατὰ τὰς σπονδάς· ὁ δὲ πρὸς

106. ἐμπολιτεῦον] Fallitur Haack. de accusativis absolutis loquens et ἐξόν ac talia comparans. Popp. Nominativus ἐμπολιτεῦον sequitur, quia τὸ ἐμπολιτεῦον ex parte inest in subiecto praegressi nominativi ἀλλοιότεροι. Vid. adn. ad 1, 10. 4, 118. Verborum πρὸς τὸν φόβον hic sensus est: *qui erat metus eorum* sive gemäss ihrer Furcht. Conf. 3, 44. Mox ἐλάμβανον idem significat, quod ὑπελάμβανον, quod ipsum libri haud pauci praebent et Popp. praefert, dubitans, num λαμβάνειν cum infinitivo coniungi possit; verbum in talibus ait significare *accipere in bonam aut malam partem, interpretari.* Equidem non intelligo, cur λαμβάνειν cum infinitivo iunctum minus sensum *accipiendi* habeat, quam sine infinitivo, cum nihil admodum intersit, utrum res, quam locum habere accipimus, substantivo, an infinitivo (qui tam saepe vice substantivi fungatur), aut adverbio significetur. Varia cum hac structura verbum λαμβάνειν, *accipere*, deuten, auslegen, extat apud Thuc. 2, 42. 3, 38. 4, 17. 6, 27. 53. 61. Proximorum haec sententia esse videtur: Athenienses conditiones a Brasida latas accipiebant, quia libenter urbem relinquebant, putantes non perinde *atque ante conditiones a Brasida latas* sibi periculum imminere, quum Brasidas aequas sibi quoque conditiones ferret, nec sperantes, cito auxilium venturum. Reliquae multitudini conditiones Brasidae placebant, quod non perinde *atque ante conditiones a Brasida latas* civitate privati erant, quum Brasidas conditionem ferret, ut quicunque vellent, aequabilitate iuris usi in suarum rerum possessione manerent, et quod periculo praeter opinionem liberati erant. De verbis παρὰ νύκτα ἐγένετο v. Matth. p. 1044. a. Viger. p. 646.

107. ἐπιχωρῆσαι] Sic libri quamplurimi et optimi. Vall. *transire.* Vulgo ἀποχωρῆσαι, quod qui librarii dederunt, „ii in mente habuisse videntur verba ἀπιέναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον cap. 105. extr. Sed

μὲν τὴν Ἠιόνα κατά τε τὸν ποταμὸν πολλοῖς πλοίοις ἄφνω καταπλεύσας, εἴ πως τὴν προὔχουσαν ἄκραν ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίη τοῦ ἔςπλου, καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα, ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθη, τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀμφίπολιν ἐξηρτύετο. καὶ Μύρκινός τε αὐτῷ προςεχώρησεν Ἠδωνικὴ πόλις, Πιττακοῦ τοῦ Ἠδώνων βασιλέως ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν Γοάξιος παίδων καὶ Βραυροῦς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται Θασίων ἀποικίαι. παρὼν δὲ καὶ Περδίκκας εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν ξυγκαθίστη ταῦτα.

108 Ἐχομένης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μέγα δέος κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προςόδῳ καὶ ὅτι μέχρι μὲν τοῦ Στρυμόνος ἦν πάροδος Θεσσαλῶν διαγόντων ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους σφῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τῆς δὲ γεφύρας μὴ κρατούντων, ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης ἐπὶ πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς Ἠιόνα τριήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύ-

h. l. agitur de receptione eorum, qui *ad eum concedere* volebant." Haack. Verbo ἐπιχωρεῖν Thucydidem alibi non uti, adnotavit Popp. Bloomf. exemplum attulit ex Arrian. Exp. Al. M. 2, 11, 13. ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἐπεχώρει. Et ἄνωθεν intellige *Amphipoli*, quae urbs a mari remotior erat, quam Eion. Dein Myrcinum in partes Brasidae transiisse narrat Pittaco mortuo, quem inde colligas rebus Atheniensium studuisse.

Γαληψός] Vulgo *Γάψηλος*. Reg. *Γαψηλός*. Certatim viri docti, et in his Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 1. p. 335, 54. correxerunt *Γαληψός*. Citat Duk. Casaubonum ad Excerpta Strabonis fragm. libr. 7. Maussac. et Vales. ad Harpocr. h. v. Horum Casaub. (p. 511. Alm.) praesenti loco corrigit et ipse *Γαληψός*. Apud Thuc. 5, 6. tantum Ar. Chr. Dan. habent *Γαψηλόν*. Quum scriptor utroque loco urbem istam Thasiorum coloniam fuisse dicat; quum in illo ipso loco, quo Gatter. (Comment. de Thrac. p. 93. 102.) Danvillium secutus collocavit Gapselum, Straboni sita sit Galepsus (*εἶτα αἱ τοῦ Στρυμόνος ἐκβολαί· εἶτα Φάγρης, Γαληψός, Ἀπολλωνία, πᾶσαι πόλεις· εἶτα τὸ Νέσσου* sive *Νέστου στόμα*); quum accedat Diodori 12, 68., ubi res easdem, quas hic Thuc., narrat, Scylacis, Plutarchi Vit. P. Aem. 23., Hesychii, Etymologi M. p. 219, 45., Suidae, Harpocrationis, Zonarae, et Stephani Byz. auctoritas, qui et ipse in suo Thucydidis exemplari *Γαληψός* invenit (*Γαληψὸς, πόλις Θρᾴκης — Θουκυδίδης τετάρτῃ ἑτέραν λέγει, „καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη*"), non dubitavi *Γαληψός* recipere. „Gatter. recte discernit Galepsum praesentis loci Thucydidis ab urbe cognomine, quae in litore Sithoniae iacebat. Hanc Xerxis classis praetervehebatur legens litus inde a Torone Olynthum versus, Herodot. 7, 122. At Galepsus, de qua hic agitur, clare refertur a Strabone sita fuisse a Strymone orientem versus, idemque apparet ex narratione Thucydidis 5, 6., ubi Cleon narratur, capta rursus Torone, Amphipolin versus navigasse, et dum Eione versatur, tum Stagirum tum Galepsum missis exercitus sui partibus recuperasse, quae oppida utrimque sita fuerunt prope ostia Strymonis, prius paululum austrum, alterum paululum orientem versus remotum ab iis ostiis." Arn.

108. *μὴ κρατούντων — τηρουμένων*] Genitivi absoluti pro accu-

νασθαι προελθεῖν· τότε δὲ ῥάδια ἤδη [ἐνομίζετο] γεγενῆσθαι. καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐφοβοῦντο μὴ ἀποστῶσιν. ὁ γὰρ Βρασίδας ἔν τε τοῖς ἄλλοις μέτριον ἑαυτὸν παρεῖχε καὶ ἐν τοῖς λόγοις πανταχοῦ ἐδήλου ὡς ἐλευθερώσων τὴν Ἑλλάδα ἐκπεμφθείη. καὶ αἱ πόλεις πυνθανόμεναι αἱ τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι τῆς τε Ἀμφιπόλεως τὴν ἅλωσιν καὶ ἃ παρέχεται, τήν τε ἐκείνου πρᾳότητα, μάλιστα δὴ ἐπήρθησαν ἐς τὸ νεωτερίζειν, καὶ ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς αὐτὸν κρύφα, ἐπιπαριέναι τε κελεύοντες καὶ βουλόμενοι αὐτοὶ ἕκαστοι πρῶτοι ἀποστῆναι. καὶ γὰρ καὶ ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἐψευσμένοις μὲν τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐπὶ

sativis, quos sequens verbum postulat. Uterque autem genitivus recte ad Lacedaemonios refertur, quum τηρουμένων non, ut Schol. vult, medium sit, sed passivum. Dein dubia sunt verba ἄνωθεν — τοῦ ποταμοῦ, nam et per traiectionem intelligi possunt, ut sint pro ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης λίμνης ἐπὶ πολὺ τοῦ ποταμοῦ i. e. *quod a superiori pontis parte lacus erat longe propter flumen porrectus*; vel cum Porto, Heilmanno et Arnoldo iungi poterit λίμνης τοῦ ποταμοῦ i. e. *quod superne longus lacus* sive *longum stagnum erat fluminis* sive *flumen longo spatio stagnabat.* Eodem modo accepit etiam Abr. ad Hesych. v. λίμνη. Arn. comparat 5, 7. τὸ λιμνῶδες τοῦ Στρυμόνος, convertens: a lake formed by the river i. e. lacus ortus diluvie aquarum utrimque ripas excedentium et vicina inundantium. „Leak., ait, non exiguam sive paludem sive lacum esse narrat, qualia stagna Mincii apud Mantuam." Bloomf. igitur non recte comparans lacum Lemanum, *per quem* Rhodanus fluit, praefert priorem rationem, praesentem locum explicandi, quia non probabile sit, Strymonem per se stagna gignere prope decem mill. longa et duo ad quatuor mill. lata. Mox in verbis οὐκ ἂν δύνασθαι structura ἀπὸ κοινοῦ est; nam qui sequitur infinitivus δύνασθαι, non habet unde pendeat, nisi ex verbo primario κατέστησαν ἐς δέος repetas ἤλπισαν, quod quum verbum mediae significationis sit et tam metum quam spem indicet, commode arcessi potest. Paulo post alii libri προελθεῖν, alii προςελθεῖν, quod Haack. recepit, dicens de *accessu* ad urbem agi. „; Imo scriptor declarat Athenienses intellexisse, quamdiu ipsi Amphipolin tenerent, Lacedaemonios ad Strymonem accedere (ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος πάροδος) posse, *ulterius* (trans Strymonem) *progredi* non posse." Popp. Dein neutrum ῥάδια (vulgo ῥᾳδία, ad quod supplent ἡ πάροδος) postulat suppleri προελθεῖν. Neutrum praebent vett. edd. Et in ἐνομίζετο libri variant, alii ἐνόμιζε (ἐνόμιζεν), alii ἐνόμιζον habentes, quod probatur Bekkero, modo scribas ῥάδια. Hinc Valla: *tunc autem Athenienses haec facilia factu existimabant.* „Neque vulgata lectio ἐνομίζετο, utut plana videatur, nec quod unus corruptus D. habet, ἐνόμιζον placet mihi, quum praecedentia modo infinito proferantur, adeoque et haec τότε δέ etc. similiter proferri debeant. At vero alia lectio, quam caeteri codd. omnes repraesentant, ἐνόμιζε, locum omnino nequit habere. Quare, si me audias, otiosum et inconcinnum id supplementum intrusum ab aliquo enarratore putes." Kistem., quem secuti Haack. et Popp. ἐνομίζετο uncis secluserunt. Tale interpretamentum si admittas, ne structura ἀπὸ κοινοῦ quidem in antecedentibus statui necesse erit. Ad quam structuram explicandam mihi hoc ipsum ἐνόμιζον etc. inventum esse videtur. Mox καὶ γὰρ ἄδεια etc. est denn sie glaubten dabei ruhig seyn zu können und sicher gegen einen Angriff der Athener etc. vid. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 184 sq.

τοσοῦτον ὅση ὕστερον διεφάνη, τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσαφεῖ ἢ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ, εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι, οὗ μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ προςίενται, λογισμῷ αὐτοκράτορι διωθεῖσθαι. ἅμα δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν τοῖς Βοιωτοῖς νεωστὶ πεπληγμένων, καὶ τοῦ Βρασίδου ἐφολκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα λέγοντος, ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρατιᾷ οὐκ ἠθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι ξυμβαλεῖν, ἐθάρσουν καὶ ἐπίστευον μηδένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι. τὸ δὲ μέγιστον, διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον ἐν τῷ αὐτίκα, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον Λακε-

ἐψευσμένοις — κρίνοντες] Anacoluthon: nominativus κρίνοντες est pro dativo κρίνουσι, quia in verbis ἄδεια ἐφαίνετο αὐτοῖς eadem sententia est, ac si dixisset: ἐνόμιζον ἄδειαν εἶναι ἑαυτοῖς. Quibus iam adiicitur alius nominativus εἰωθότες, aliter ille explicandus, et propterea admissus, quia in αὐτοί, quod subiectum est participii κρίνοντες, nomen οἱ ἄνθρωποι certe ex parte inest. Sententiam Schol. ita exponit: τοῦτο ἐξηγητικόν ἐστι τοῦ προτέρου εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι οὗ μὲν ἂν ἐπιθυμῶσι, τούτου ἐλπίζειν τεύξεσθαι ἄνευ λογισμοῦ· τοῦτο γάρ ἐστιν ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι. οὗ δὲ ἂν μὴ ἐπιθυμῶσι, τοῦτο μόνον λογισμῷ ἐξακριβοῦντες ὡς ἀνέλπιστον παραιτεῖσθαι. Conf. Krueg. ad Dionys. p. 274, 15. Αὐτοκράτορι est willkührlich, eigenmächtig, quo sensu eadem voce usus est supra c. 64. Huc porro faciunt verba 3, 3. καὶ οὐκ ἀπεδέχοντο τὸ πρῶτον τὰς κατηγορίας, μεῖζον μέρος νέμοντες τῷ μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι. Adde Dorv. ad Charit. p. 541. „Sie meinten dabei völlige Sicherheit zu haben, da sie über die Macht der Athener sich in einem so hohen Grade täuschten, wie gross nachher diese Macht sich zeigte (i. e. indem sie durchaus nicht gemeint, dass die Macht der Athener so gross sey, wie gross sie nachher sich zeigte), der grosse Haufe aber mehr nach dunkelm (malim unsicherem) Wunsche als nach sicherer Einsicht urtheilte: wie denn die Menschen pflegen das, was sie wünschen, unüberlegter Hoffnung zu vertrauen (malim einzuräumen vel zu versprechen); was sie aber nicht verlangen, durch willkührliche Schlüsse von sich zurückzuweisen.“ Bred. Et ἐφολκά Schol. explicat ἐπαγωγά, ut legitur 4, 88. Conf. Eustath. ad Hom. Od. ξ. p. 1761, 43. Rom.

ἐπὶ Νίσαιαν] habent quidem omnes libri, sed suspectum est pro ἐπὶ Νισαίᾳ, nam solent in his adhibere casum tertium. Thuc. 3, 54. ἐναυμαχήσαμεν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ Lucian. 2. V. H. p. 678. ἐπὶ Δηλίῳ ἐμάχετο. Harpocr. ἐπὶ Δηλίῳ μάχῃ. Et sic millies apud omnes. Ex ι adscripto facile fieri potuit ν, ut saepe in aliis. Duk. Quem vera dixisse crederemus, nisi ita aut αὐτῷ aut τῇ ἑαυτοῦ στρατιᾷ supervacanea essent. Nunc praegnantem, quem dicunt, sensum agnoscimus; nam plene c. 85. στρατιᾷ τῇδε ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος, οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι, πλέονες ὄντες, προςμῖξαι. Conf. Thiersch. Gr. §. 313. 16. c. et not. 1, 1. p. 292 sq. Popp. Itane dicemus, αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν praegnanter dictum esse pro αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν βοηθήσαντι? an hoc concedemus, vel αὐτῷ vel τῇ ἑαυτοῦ στρατιᾷ delenda esse, si legatur ἐπὶ Νισαίᾳ? Minime! Αὐτῷ τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρατιᾷ nihil est, nisi ihm mit seinem Heere allein. Imo igitur in ξυμβαλεῖν haec vis praegnans est: ἐπιβοηθῆσαν καὶ ξυμβαλεῖν. Quo satis, opinor, vulgata ἐπὶ Νίσαιαν defenditur.

διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον] i. e. διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχειν, nam vel sic dicere poterat, vel omittere διὰ τό, quo facto ἔχον absolute positum esset, ut ἐξόν, δῆλον ὄν. Totum dictum est pro διότι ἡδονὴν εἶχε. Et ὀργών-

δαιμονίων ὀργώντων ἔμελλον πειράσεσθαι, κινδυνεύειν παντὶ τρόπῳ ἑτοῖμοι ἦσαν. ὧν αἰσθόμενοι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φυλακάς, ὡς ἐξ ὀλίγου καὶ ἐν χειμῶνι, διέπεμπον ἐς τὰς πόλεις, ὁ δὲ ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐφιέμενος στρατιάν τε προσαποστέλλειν ἐκέλευε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Στρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὰ μὲν καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀνδρῶν οὐχ ὑπηρέτησαν αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ βουλόμενοι μᾶλλον τούς τε ἄνδρας τοὺς ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι.

Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Μεγαρῆς τά τε μακρὰ τείχη, ἃ 109 σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον, κατέσκαψαν ἑλόντες ἐς ἔδαφος, καὶ Βρασίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως ἅλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν καλουμένην. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως διορύγματος ἔσω προὔχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὄρος ὑψηλὸν τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. πόλεις δὲ ἔχει Σάνην μὲν Ἀνδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὔβοιαν πέλαγος τετραμμένην, τὰς δὲ ἄλλας Θύσσον καὶ Κλεωνὰς καὶ Ἀκροθώους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δῖον· αἳ οἰκοῦνται

των Schol. exponit ὡρμημένων, προθυμουμένων. Deinde ἐφιέμενος Thom. M. p. 397. explicat per πέμπων, quam vim verbum medium habere negat Popp. 1, 1. p. 183. probans explicationem Neophyti Ducae: ὁ δὲ Βρασίδας αὖθις ἔστειλε μετὰ πάσης ἐφέσεως εἰς τὴν Λακεδαίμονα ζητῶν νὰ στείλωσιν εἰς αὐτὸν ἐκεῖθεν προσέτι καὶ ἄλλην δύναμιν. Sic iungendum erit ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἐκέλευε, quibuscum Popp. comparat πράσσειν ἔς τινα τόπον. Haack. et Arn. itemque Bloomf. ἐφιέμενος intelligunt *mandans*, *legatis cum mandatis Spartam missis*. Arn. comparat Hesych. ἐφιέμενος, ἐντελλόμενος. Aesch. Prom. 4. ἐπιστολὰς, ἅς σοι πατὴρ ἐφεῖτο. Pers. 226. Schütz. De verbis φθόνῳ ἀπό v. Matth. p. 1130. et propter verba τῶν πρώτων ἀνδρῶν adi Od. Muell. Dor. 2. p. 83.

109. τά τε μακρὰ τείχη] Vera iunctura particulae τε haec est: Μεγαρῆς τε τὰ μακρὰ τείχη — καὶ Βρασίδας etc. De fossa Xerxis sic est in Walpolii libro Memoirs (1818.) p. 224. „Brevi venimus ad illum locum Isthmi, qui nunc dicitur Problakas, ubi Xerxes fertur fossam duxisse classi suae triremium. Ea longitudinem habet circiter unius milliarii et quadrantis, et latitudinem viginti quinque cubitorum (yards); quae mensura non ita multum differt a duodecim stadiis, quae Herodotus memorat. Invenimus fossam repletam limo iuncisque, ita tamen ut per totum investigari possit etc. „Mox probabilis coniectura est Palmerii et Salmasii legentium Ἀκραθώους, si quidem oppidum nomine suo ab vicinia montis Athonis insignitum esse videtur. Dein διγλώσσους nominat barbaros, quippe et sua lingua patria usos et Graeca, quam per commercia cum Graecis addidicerant. Propter τὸ Πελασγικὸν adi Od. Muell. Orchom. p. 444. Verba καὶ — Τυρσηνῶν Dionys. A. R. 1. p. 67. Reisk. recitat. Vid. Od. Muell. l. c. Append. 1. Etrusker 1. p. 75 sqq. p. 76. adn. Wachsm. Antt. Gr. 1, 1. p. 308. nr. 5. Pelasgi isti, si Od. Muellerum Orchom. p. 307. (coll. p. 301.) audias, in Boeotia antiquissimis temporibus habitabant, unde a Boeotis expulsi, qui ex Thessalia migraverant, in Atticam transiere. In Attica per aetatem unam egerunt, unde in Lemnum Imbrumque traiecti Minyas vicissim ipsi expulerunt. Conf. adn. ad 1, 12. 2, 17.

ξυμμίκτοις ἔθνεσι βαρβάρων διγλώσσων. καί τι καὶ Χαλκιδικὸν ἔνι βραχύ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικόν, τῶν καὶ Λῆμνόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων, καὶ Βισαλτικὸν καὶ Κρηστωνικὸν καὶ Ἥδωνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίσματα οἰκοῦσι. καὶ οἱ μὲν πλείους προςεχώρησαν τῷ Βρασίδᾳ, Σάνη δὲ καὶ Δῖον ἀντέστη, καὶ αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδῄου.
110 ὡς δ' οὐκ ἐςήκουον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορώνην τὴν Χαλκιδικήν, κατεχομένην ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ αὐτὸν ἄνδρες ὀλίγοι ἐπήγοντο, ἑτοῖμοι ὄντες τὴν πόλιν παραδοῦναι. καὶ ἀφικόμενος νυκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὄρθρον τῷ στρατῷ ἐκαθέζετο πρὸς τὸ Διοςκούρειον, ὃ ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς μάλιστα σταδίους. τὴν μὲν οὖν ἄλλην πόλιν τῶν Τορωναίων καὶ τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ἐμφρουροῦντας ἔλαθεν· οἱ δὲ πράσσοντες αὐτῷ εἰδότες ὅτι ἥξοι, καὶ προςελθόντες τινὲς αὐτῶν λάθρα ὀλίγοι, ἐτήρουν τὴν πρόςοδον, καὶ ὡς ᾔσθοντο παρόντα, ἐςκομίζουσι παρ' αὐτοὺς ἐγχειρίδια ἔχοντας ἄνδρας ψιλοὺς ἑπτά· τοσοῦτοι γὰρ μόνοι ἀνδρῶν εἴκοσι τὸ πρῶτον ταχθέντων οὐ κατέδεισαν ἐςελθεῖν· ἦρχε δὲ αὐτῶν Λυσίστρατος Ὀλύνθιος· οἳ διαδύντες διὰ τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος τείχους καὶ λαθόντες τούς τε ἐπὶ τοῦ ἀνώτατα φυλακτηρίου φρουρούς, οὔσης τῆς πόλεως πρὸς λόφον, ἀναβάντες διέφθειραν καὶ τὴν κατὰ Καναστραῖον πυλίδα
111 διῄρουν. ὁ δὲ Βρασίδας τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν ὀλίγον προελθών, ἑκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει, ὅπως ὁπότε πύλαι τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον ἀρθείη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐςδράμοιεν. καὶ οἱ μὲν χρόνου ἐγγιγνομένου καὶ θαυμάζοντες κατὰ μικρὸν ἔτυχον ἐγγὺς τῆς πόλεως προςελθόντες· οἱ δὲ τῶν Τορωναίων ἔνδοθεν παρασκευάζοντες μετὰ τῶν ἐςεληλυθότων, ὡς αὐτοῖς ἥ τε πυλὶς διῄρητο καὶ αἱ κατὰ τὴν ἀγορὰν πύλαι τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος ἀνεῴγοντο, πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περιαγαγόντες ἐςεκόμισαν, ὅπως κατὰ νώτου καὶ ἀμφοτέρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδότας ἐξαπίνης φοβήσειαν, ἔπειτα τὸ σημεῖόν τε τοῦ πυρός, ὡς εἴρητο, ἀνέσχον καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς λοιποὺς ἤδη τῶν πελταστῶν
112 ἐςεδέχοντο. καὶ ὁ Βρασίδας ἰδὼν τὸ ξύνθημα ἔθει δρόμῳ, ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἐμβοήσαντά τε ἀθρόον καὶ ἔκπληξιν πολλὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει παρασχόντα. καὶ οἱ μὲν κατὰ τὰς

110. *καὶ προςελθόντες*] Vat. *προελθόντες*, „quod significaret, eos urbe exiisse ad certum quoddam spatium, ibique adventum Brasidae praestolatos esse; id quod a sensu Thucydidis alienissimum est. Nam is non dicit extra urbem praestolatos, sed intra, postquam semel eum in castris adierant (*προςελθόντες*), et ibi rem cum eo transegerant." Arn. Canastraeum quod dicit extremo capite, promontorium est Pallenae peninsulae, obversum Toronae, quae iacebat in adverso litore Sithoniae, mediae peninsulae ex tribus, quae ab hac continente in mare Aegaeum excurrunt. Vid. Liv. 44, 11. init.

112. *ἐμβοήσαντα — παρασχόντα*] Cass. Aug. Cl. Ven. Pal. It. Vat. H. F. C. Reg. (G.) Gr. Mosqu. [T. Arn.] ac *παρασχόντα* etiam cod.

πύλας εὐθὺς ἐςέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τετραγώνους, αἳ ἔτυχον τῷ τείχει πεπτωκότι καὶ οἰκοδομουμένῳ πρὸς λίθων ἀνολκὴν προςκείμεναι. Βρασίδας μὲν οὖν καὶ τὸ πλῆθος εὐθὺς ἄνω καὶ ἐπὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως ἐτράπετο, βουλόμενος κατ' ἄκρας καὶ βεβαίως ἑλεῖν αὐτήν· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος κατὰ πάντα ὁμοίως ἐσκεδάννυντο. τῶν δὲ Τορωναίων γιγνομένης 113 τῆς ἁλώσεως τὸ μὲν πολὺ οὐδὲν εἰδὸς ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ πράσσοντες καὶ οἷς ταῦτα ἤρεσκε μετὰ τῶν ἐςελθόντων εὐθὺς ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἔτυχον γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁπλῖται καθεύδοντες ὡς πεντήκοντα, ἐπειδὴ ᾔσθοντο, οἱ μέν τινες ὀλίγοι διαφθείρονται ἐν χερσὶν αὐτῶν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πεζῇ, οἱ δὲ

Bas. et I. Vulgo ἐμβοήσαντας et παρασχόντας, quibus in m. α est superscr. B. ἐμβοήσαντες pariter cum α super ες. „Vulgatum quamquam cum στρατόν recte coniungeretur, tamen ob ἀθρόον damnandum esse patet. Nam hoc non posse cum Haackio pro ἀθρόως, quod ipsum adverbium nec Thuc. habet nec in tali nexu Xenophon, accipi consuetudo linguae satis docet. Nec prosa oratio veterum scriptorum, si pauca notissima adiectiva excipimus, talem singularis (nam de plurali v. Krueg. ad Xen. Anab. 6, 1, 15.) neutrius generis adiectivorum usum fert. Conf. Buttm. Gr. med. §. 115. 4. (ed. 13.) Thuc. 5, 58. 6, 49.“ Popp. Idem Obss. p. 239. in singularibus βοήσαντα et παρασχόντα duo esse monuerat, quae dubitationem moveant. Primum enim pluralis unde ortus sit, non intelligi, qui exquisitior sit, quam quem librariis tribuas, nisi forte contrarium probes ex fine cap. 100. Deinde participia ἐμβοήσαντας sive ἐμβοήσαντα et παρασχόντας sive παρασχόντα cum ἀναστήσαντες commode coniungi non posse. „Ita enim, ait, Brasidas diceretur milites excitasse, quum clamorem sustulissent et metum Toronaeis incussissent, quasi clamor prius sublatus et urbis incolae prius in timorem coniecti essent, quam Peloponnesii ad oppidum accessissent.“ Quare emendat καὶ ὁ Βρασίδας — ἔθει δρόμῳ, ἀναστήσας τὸν στρατόν· ἐμβοήσαντές τε ἀθρόοι καὶ ἔκπληξιν — παρασχόντες, οἱ μὲν κατὰ τὰς πύλας εὐθὺς ἐςέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τετραγώνους etc. Ad haec respondeas, rursus non intelligi, qui ex tam plana oratione mutatio facta sit in accusativum, qui difficilior sit, cum στρατόν iunctus, quam quem librariis tribuas; neque obstare aoristos, quominus oratio recte conformata dicatur, si singulares adsciscas. Etenim quum milites prope urbem accessissent, paulisper adstiterunt, signum irruptionis exspectantes. Quo dato clamore sublato, per eumque oppidanis terrore iniecto, Brasidas raptim milites duxit. De formula κατ' ἄκρας vid. Dorv. ad Charit. p. 574. Heyn. ad Hom. Il. Vol. 6. p. 505. Blomf. ad Aesch. Choeph. 679. Matth. p. 1152. 3. a. Mox τὸ πλῆθος est die Mehrzahl sive der Hauptheil seiner Truppen, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος multitudo est militum incompositorum, Macedonum et Thracum, qui spe rapinae ad exercitum accesserant, in nullam rem intenti. Denique iidem sunt, quos c. 104. narrat, traiecto Strymone continuo ad praedationes discurrisse.“ Bloomf.

113. οἱ μέν τινες — αὐτῶν] Pronomen traiectum est. v. Heind. ad Plat. Phaedon. p. 166. Haack. falso iungit αὐτῶν cum ἐν χερσίν. Proximorum haec sententia est: „aufugerunt in Lecythum castellum, quod tenebant ipsi soli, occupata extrema Toronae parte, quae *in angusto isthmo* in mare porrecta et ab reliqua urbe intercepta erat. Non igitur urbs erat Lecythus, sed pars Toronae extrema eiusque castellum.“ Popp. Verba ἐν — ἰσθμῷ Arn. aliter accipit, hanc structuram

ἐς τὰς ναῦς, αἳ ἐφρούρουν δύο, καταφυγόντες διασώζονται ἐς τὴν Λήκυθον τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοί, καταλαβόντες ἄκρον τῆς πόλεως ἐς τὴν θάλασσαν ἀπειλημμένον ἐν στενῷ ἰσθμῷ. κατέφυγον δὲ καὶ τῶν Τορωναίων ἐς αὐτοὺς ὅσοι ἦσαν σφίσιν

114 ἐπιτήδειοι. γεγενημένης δὲ ἡμέρας ἤδη καὶ βεβαίως τῆς πόλεως ἐχομένης ὁ Βρασίδας τοῖς μὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων Τορωναίοις καταπεφευγόσι κήρυγμα ἐποιήσατο τὸν βουλόμενον ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐξελθόντα ἀδεῶς πολιτεύειν, τοῖς δὲ Ἀθηναίοις κήρυκα προςπέμψας ἐξιέναι ἐκέλευεν ἐκ τῆς Ληκύθου ὑποσπόνδους καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας ὡς οὔσης Χαλκιδέων. οἱ δὲ ἐκλείψειν μὲν οὐκ ἔφασαν, σπείσασθαι δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἡμέραν τοὺς νεκροὺς ἀνελέσθαι. ὁ δὲ ἐσπείσατο δύο. ἐν ταύταις δὲ αὐτός τε τὰς ἐγγὺς οἰκίας ἐκρατύνατο καὶ Ἀθηναῖοι τὰ σφέτερα. καὶ ξύλλογον τῶν Τορωναίων ποιήσας ἔλεξε τοῖς ἐν τῇ Ἀκάνθῳ παραπλήσια, ὅτι οὐ δίκαιον εἴη οὔτε τοὺς πράξαντας πρὸς αὐτὸν τὴν λῆψιν τῆς πόλεως χείρους οὐδὲ προδότας ἡγεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ δουλείᾳ οὐδὲ χρήμασι πεισθέντας δρᾶσαι τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ ἐλευθερίᾳ τῆς πόλεως· οὔτε τοὺς μὴ μετασχόντας οἴεσθαι μὴ τῶν αὐτῶν τεύξεσθαι· ἀφῖχθαι γὰρ οὐ διαφθερῶν οὔτε πόλιν οὔτε ἰδιώτην οὐδένα. τὸ δὲ κήρυγμα ποιήσασθαι τούτου ἕνεκα τοῖς παρ' Ἀθηναίους καταπεφευγόσιν, ὡς ἡγούμενος οὐδὲν χείρους τῇ ἐκείνων

esse existimans: *ἐς τὴν θάλασσαν ἀνέχον, καὶ ἀπειλημμένον ἐν στενῷ ἰσθμῷ.* „Cum verbis *ἀπειλημμένον ἐν ἰσθμῷ*, ait, compara 6, 1. *ἐν εἴκοσι σταδίων μάλιστα μέτρῳ διείργεται*, et 7, 8. *τὴν γνώμην μηδὲν ἐν τῷ ἀγγέλῳ ἀφανισθεῖσαν.* Notio praepositionis haec videtur esse, causam Lecythi a Torone et Siciliae a continente separatae sitam fuisse illic in angusto isthmo, hic in angusto freto, quae utrimque interveniebant.“ Vere, opinor; nam *ἐν* saepe nihil aliud significat, nisi *per.* Vid. Matth. §. 577. p. 1141. Mox in verbis *σφίσιν ἐπιτήδειοι*, quum Thucydides pronomen reflexivum *σφῶν* nunquam cum demonstrativo *αὐτῶν* permutet, desideres potius *αὐτοῖς.* „At hic inde a verbis *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι*, quod est subiectum, ad Athenienses omne narrationis argumentum spectat, et sub finem capitis eosdem, tamquam notionem primariam, scriptor mente retinuit, ut, licet iam ad aliud subiectum oratio transierit, tamen ad illud primarium subiectum pronomen *σφίσιν* in enunciato relativo referatur. Conf. 1, 30. *μέχρις οὗ Κορίνθιοι περιόντι τῷ θέρει πέμψαντες ναῦς καὶ στρατιάν, ἐπεὶ σφῶν οἱ ξύμμαχοι ἐπόνουν, ἐστρατοπεδεύοντο ἐπὶ Ἀκτίῳ καὶ περὶ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος, φυλακῆς ἕνεκα τῆς τε Λευκάδος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ὅσαι σφίσι φίλιαι ἦσαν.* Ac praesentis quidem loci haud prorsus eadem ratio, sed non multo diversa. Quod quo evidentius appareat, verba proxime antecedentia ita fere accipienda, quasi dixisset: (*οἱ Ἀθηναῖοι*) *ὑπεδέξαντο καὶ τῶν Τορωναίων καταφυγόντας, ὅσοι ἦσαν σφίσιν ἐπιτήδειοι.* Cuius verbi *ὑποδέχεσθαι* notionem quod hac explicatione intulimus, id ne quis incommodo sententiae factum putet, monemus, Toronensium horum perfugium munitum locum fuisse, quem Athenis tenebant (*διασώζονται ἐς τὴν Λήκυθον, τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοί*). Talem igitur reflexionem, in qua magis sententia, quam constructio verborum valet, etiam Latini agnoscunt. Vid. Grotef. Gr. Lat. §. 136. b. c. (ed. 2.)“ Blum. Script. Scholast. p. 18.

φιλίᾳ· οὐδ' ἂν σφῶν πειρασαμένους αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων δοκεῖν ἧσσον, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ δικαιότερα πράσσουσιν, εὔνους ἂν σφίσι γενέσθαι, ἀπειρίᾳ δὲ νῦν πεφοβῆσθαι. τούς τε πάντας παρασκευάζεσθαι ἐκέλευεν ὡς βεβαίους τε ἐσομένους ξυμμάχους, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἤδη ὅ,τι ἂν ἁμαρτάνωσιν αἰτίαν ἕξοντας· τὰ δὲ πρότερα οὐ σφεῖς ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἐκείνους μᾶλλον ὑπ' ἄλλων κρεισσόνων, καὶ ξυγγνώμην εἶναι, εἴ τι ἠναντιοῦντο. καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα εἰπὼν καὶ παραθαρσύνας, διελθουσῶν τῶν 115 σπονδῶν τὰς προςβολὰς ἐποιεῖτο τῇ Ληκύθῳ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἠμύναντό τε ἐκ φαύλου τειχίσματος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλξεις ἐχουσῶν. καὶ μίαν μὲν ἡμέραν ἀπεκρούσαντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ μηχανῆς μελλούσης προςάξεσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἀφ' ἧς πῦρ ἐνήσειν διενοοῦντο ἐς τὰ ξύλινα παραφράγματα, καὶ προσιόντος ἤδη τοῦ στρατεύματος, ᾗ ᾤοντο μάλιστα αὐτοὺς προςκομιεῖν τὴν μηχανὴν καὶ ἦν ἐπιμαχώτατον, πύργον ξύλινον ἐπ' οἴκημα ἀντέστησαν, καὶ ὕδατος ἀμφορέας πολλοὺς καὶ πίθους ἀνεφόρησαν καὶ λίθους μεγάλους, ἄνθρωποί τε πολλοὶ ἀνέβησαν. τὸ δὲ οἴκημα λαβὸν μεῖζον ἄχθος ἐξαπίνης κατερράγη, καὶ ψόφου πολλοῦ γενομένου τοὺς μὲν ἐγγὺς καὶ ὁρῶντας τῶν Ἀθηναίων ἐλύπησε μᾶλλον ἢ ἐφόβησεν, οἱ δὲ ἄποθεν, καὶ μάλιστα οἱ διὰ πλείστου, νομίσαντες ταύτῃ ἑαλωκέναι ἤδη τὸ χωρίον φυγῇ ἐς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ναῦς ὥρμησαν. καὶ 116 ὁ Βρασίδας ὡς ᾔσθετο αὐτοὺς ἀπολείποντάς τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶν, ἐπιφερόμενος τῷ στρατῷ εὐθὺς τὸ τείχισμα λαμβάνει, καὶ ὅσους ἐγκατέλαβε διέφθειρε. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τοῖς τε πλοίοις καὶ ταῖς ναυσὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐκλιπόντες τὸ χωρίον ἐς Παλλήνην διεκομίσθησαν· ὁ δὲ Βρασίδας,

114. *οὐδ' ἂν — εὔνους ἂν*] Heilm. scriptum vult *οὐδ' αὖ*. Particulam *ἂν* in una eademque sententia, praesertim post parenthesin, iterari non rarum. Vid. Matth. §. 600. Herm. ad Vig. p. 814. Greg. Cor. p. 43. ibique interpp. Mox idem *τῶν Λακεδαιμονίων* post *σφῶν* deleri vult; temere hoc quoque. Articulum *τό* in verbis *τὸ ἀπὸ τοῦδε* om. pauci quidam libri. At v. Matth. §. 283. De *σφεῖς* v. Buttm. Gr. med. §. 142. adn. 3. (ed. 13.)

115. *ἄποθεν*] an *ἄπωθεν* rectius scribatur, dubitant. Vid. Lobeck. ad Phryn. p. 9.

116. *καὶ — ὁρῶν*] i. e. *ὡς τε ᾔσθετο καὶ ὡς ἑώρα τὸ γιγνόμενον*. Mox *ὅτε ἔμελλε βάλλειν* Cass. Aug. It. Vat. [T. Arn.] Vulgo *προςβάλλειν*, et *πρός* etiam in H. s. v. al. man. Pal. *προςβαλεῖν*. Simplex si verum, subaudiendum est *ταῖς μηχαναῖς*. Conf. 8, 84. *ὥρμησαν ἐγκραγόντες ἐπὶ τὸν Ἀστύοχον ὥςτε βάλλειν*. Vel supplendum *τῷ πυρί*, quae est Arnoldi sententia, quia machina instituta erat *πῦρ ἐνήσειν*. „At puto, ait, Popponem recte vulgatam *προςβάλλειν* restituisse: certe *βάλλειν* non potest eandem significationem habere, quam verbum compositum.“ Et *ἀνασκευάσας* est *sublata aedificiorum supellectile; ἀνῆκε reliquit deo sacrandum*. Herodot. 2, 65. *τῶν εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱρά*. „Sacrando tam amplum spatium Brasidae consilium fuisse videtur impedire, ne hostis Lecytho forte recuperato adversus Lacedaemonios uteretur.“ Bloomf.

ἔστι γὰρ ἐν τῇ Ληκύθῳ Ἀθηνᾶς ἱερόν, καὶ ἔτυχε κηρύξας, ὅτε ἔμελλε προςβάλλειν τῷ ἐπιβάντι πρώτῳ τοῦ τείχους τριάκοντα μνᾶς ἀργυρίου δώσειν, νομίσας ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἢ ἀνθρωπείῳ τὴν ἅλωσιν γενέσθαι, τάς τε τριάκοντα μνᾶς τῇ θεῷ ἀπέδωκεν ἐς τὸ ἱερὸν καὶ τὴν Λήκυθον καθελὼν καὶ ἀνασκευάσας τέμενος ἀνῆκεν ἅπαν. καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἅ τε εἶχε τῶν χωρίων καθίστατο καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπεβούλευε. καὶ τοῦ χειμῶνος διελθόντος ὄγδοον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ.

117 Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἅμα ἦρι τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους εὐθὺς ἐκεχειρίαν ἐποιήσαντο ἐνιαύσιον, νομίσαντες Ἀθηναῖοι μὲν οὐκ ἂν ἔτι τὸν Βρασίδαν σφῶν προςαποστῆσαι οὐδὲν πρὶν παρασκευάσαιντο καθ' ἡσυχίαν, καὶ ἅμα εἰ καλῶς σφίσιν ἔχοι, καὶ ξυμβῆναι τὰ πλείω, Λακεδαιμόνιοι δὲ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ἡγούμενοι ἅπερ ἔδεισαν φοβεῖσθαι, καὶ γενομένης ἀνακωχῆς κακῶν καὶ ταλαιπωρίας μᾶλλον ἐπιθυμήσειν αὐτοὺς πειρασαμένους ξυναλλαγῆναί τε καὶ τοὺς ἄνδρας σφίσιν ἀποδόντας σπονδὰς ποιήσασθαι καὶ ἐς τὸν πλείω χρόνον. τοὺς γὰρ δὴ ἄνδρας περὶ πλείονος ἐποιοῦντο κομίσασθαι, ὡς ἔτι Βρασίδας εὐτύχει· καὶ ἔμελλον ἐπὶ μεῖζον χωρήσαντος αὐτοῦ

117. ἐκεχειρίαν] Falsus est Schol. Aristoph. Equ. 793., qui ait Aristophanem eo ipso loco ad istas inducias spectare. Spectat potius ad pacem 4, 15 — 20. memoratam et ad legationem, cuius caput Archeptolemus erat, de quo v. adn. ad 4, 16. extr. Gravius etiam erravit Bloomf., inducias praesentis loci confundens cum pace Niciae, quam constat demum post Cleonis obitum conclusam esse. Mox ξυμβῆναι τὰ πλείω est einen Definitivfrieden schliessen. Arn. confert 4, 30. ἕως ἄν τι περὶ τοῦ πλέονος ξυμβαθῇ et ibi Scholiastam: ἕως τέλειαι σπονδαὶ γένωνται καὶ παντὸς τοῦ πολέμου ἀπαλλαγή. Idem „ἐς τὸν πλείω χρόνον, ait, significat illud longius temporis spatium plurium annorum, in quos pax fieri solebat, contrarie brevi tempori induciarum."

ὡς ἔτι Βρασίδας] Schol. Aristoph. Pac. 478. ἕως ὅ τε. Ἕως utique amplectendum iudicarunt Reisk. et Bekk. Nec Popponi ὡς videtur significare posse *dum*. „Si germanum est, ait, debet *quia* valere, ut c. 79. ὡς τὰ τῶν Ἀθηναίων εὐτύχει, δείσαντες ἐξήγαγον. At ne particula quidem *quia* sensus aptus efficitur. Imo sensus hic esse debere videtur: pluris faciebant illos recipere, quam ad maiora Brasidam sic progredi pati, ut illis priventur, ad caedem Atheniensium ira commota." Propter quod conferri iubet c. 41. init. κομισθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐβούλευσαν δεσμοῖς μὲν αὐτοὺς φυλάσσειν, μέχρι οὗ τι ξυμβῶσιν· ἢν δ' οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τούτου ἐς τὴν γῆν ἐμβάλλωσιν, ἐξαγαγόντες ἀποκτεῖναι. Consentit Arn.; ὡς cum Poppone melius converti *quia* (*quia Brasidas usque prospere pugnabat*), hunc enim usitatiorem sensum voculae ὡς esse. At scriptor non dicit ὡς, sed ὡς ἔτι, ut mihi sensus esse videatur: quum adhuc Brasidas fortuna prospera utebatur, tum Lacedaemonios pluris fecisse viros captivos recipere, quam vel ante vel postea, ubi spes eorum victoriae non tanta esset, neque adeo tantum virorum desiderium. Proximis καὶ ἔμελλον hoc mihi scriptor videtur dicere: futurum fuisse, ut, postquam Brasidas in maius profecisset, et sua arma cum potestate Atheniensium exaequasset, Lacedaemonii viris in insula captis privarentur, quippe in captivitate retentis (non occisis, ut Popp. opinatur, non ac-

καὶ ἀντίπαλα καταστήσαντος τῶν μὲν στέρεσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι κινδυνεύειν καὶ κρατήσειν. γίγνεται οὖν ἐκεχειρία αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ξυμμάχοις ἥδε.

Περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ 118 Πυθίου δοκεῖ ἡμῖν χρῆσθαι τὸν βουλόμενον ἀδόλως καὶ ἀδεῶς

curate inspecto cap. 41. init.); utque cum ceteris militibus, quibus tunc uterentur, ex aequo contra Athenienses pugnantes in periculum discrimenque summae belli adducerentur. Itaque τῶν refero ad viros in Sphacteria captos, τοῖς δέ autem ad milites, quibus contra Athenienses utebantur praeter viros in Sphacteria captos. Porro haec explicatio postulat, ut pro κρατήσειν legatur κρατήσεσθαι. Vulgatam certe patet corruptam esse. Reisk. igitur coniecit καὶ προσπταίσειν, Coraes καὶ μὴ κρατήσειν, Haack. εἰ κρατήσειαν, pro quo dicendum fuisse εἰ κρατήσοιεν vel potius εἰ κρατήσουσι, ut Schol. habet, Popp. monuit. Idemque proposuit, quod ego praetulerim, καὶ κρατήσεσθαι. Arn. de h. l. ita sentit: *probabile esse, si Brasidas arma Spartanorum cum Atheniensium exaequasset, fore ut cives suos Sphacteriae captos amittant, quamquam quod ad Athenienses attinet, pares congressi cum iis sperare poterant, sese victores discessuros.* Ubi plura monenda sunt: nam ἀμύνεσθαί τινι sensu *pugnandi contra aliquem* Thucydideum non est. Excusat quidem Arn. dicens, ἀμυνόμενοι idem esse, quod μαχόμενοι τοῖς Ἀθηναίοις ἵνα ἀμύνωνται αὐτούς, verum „ἀμύνεσθαι dici ut ἀγωνίζεσθαι, μάχεσθαι et similia, nemo demonstravit. Habent quidem τούς δ' ἐκ D. E., sed τούς natura illorum librorum non commendatur." Popp. Praeterea probarem, τοῖς δέ ad Athenienses referri, si ex adverso Spartani positi essent; multo facilius per τῶν μὲν — τοῖς δέ duo genera militum Spartanorum inter se referuntur. Neque *quamquam*, quod Arn. infersit, in Graecis est. Denique κινδυνεύειν a Thucydide non dicitur, nisi de re mala, quae timendum est ne accidat; itaque non potest esse, ut Arn. interpretatur, to have a fair chance.

118. Formula induciarum, ab Atheniensibus cum Lacedaemoniis factarum. Inde ab initio leges sive capita proponuntur, quibus Lacedaemonii inducias fieri voluerunt; inde a verbis Ἔδοξε τῷ δήμῳ. Ἀκαμαντίς etc. verba Atheniensium sequuntur, quibus conditiones a Spartanis propositas ratas habuerunt. Vide de hac formula et in universum de formulis ac praescriptionibus senatusconsultorum, decretorum et populiscitorum Schoem. De Comit. Athen. p. 131. „Dobraeus existimat, omnia capita huius pacti Athenis conscripta et deinceps ordine a Lacedaemoniis rata habita esse; post ea sequi formulam, qua totum Athenienses comprobant, verbis ἔδοξε τῷ δήμῳ. Contra plurima pars commentatorum in hac opinione sunt, Lacedaemonios totam formulam composuisse et singula eius capita confirmasse; posthac eam Athenas missam esse, ut ab Atheniensibus quoque sanciretur. Proinde totum putant inde ab initio capitis usque ad verba ἐνιαυτὸν ἔσονται continere inducias rite a Lacedaemoniis perscriptas et ratas factas: post quae verba deinde sequitur approbatio Atheniensium. Hoc firmatur verbis, quae proxime praecedunt auctoritatem Atheniensium: εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε δικαιότερον τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα διδάσκετε. Mihi quidem res ita se habuisse videtur. Induciae primum proponebantur ab Atheniensibus, quantum quidem colligas ex c. 117. Legati, non tamen plena potestate induti, Spartam mittebantur rem ibi transacturi, et conditiones exponebantur, de quibus inter legatos et magistratus Spartanorum conveniret. Sic per Spartanos sancita Athenas remittebantur, ut per Athenienses rata fierent, hac cum

κατὰ τοὺς πατρίους νόμους. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις ταῦτα δοκεῖ καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς παροῦσι· Βοιωτοὺς δὲ καὶ Φω-

postulatione, ut, si non acciperentur, legati cum plena potestate Spartam mitterentur, ne mora fieret per pactum ad Spartanos remittendum, ab iis denuo perpendendum et rursus Athenas perferendum, ut populiscito Atheniensium ratum fieret. Ac quum capita primum Spartae constituta essent et hinc Athenas, tanquam a magistratibus Spartanis proposita, venissent, verba formulae Lacedaemoniis mandantur, ut satis declarare videntur usus nominis Coryphasii loco Pyli, et verba *ἡμᾶς* atque *αὐτούς* in capite de Cytheris." Arn.

I. *Περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ*] Primo hoc capite Atheniensibus aliquid conceditur, quum Delphi rebus Lacedaemoniorum vehementer omni tempore studerent, ut Atheniensibus difficillimum futurum fuisset, bello saeviente aditum ad templum habere. Alterum caput de aerario sacro recte a Bloomfieldio intelligitur hoc consilio receptum esse, ne Lacedaemonii pecunias Delphicas in suos usus converterent, quemadmodum eos ineunte bello facere in animo habuisse cognoscimus ex 1, 121. Ut paucis absolvam, mens duorum priorum capitum haec est, ut genti Graecorum commune templum Delphicum esse declaretur, et non uni Doricae stirpi, quae semper Lacedaemoniorum voluntas fuerat." Id. Mox vulgo est *ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις*. At *ἄλλοις* om. libri bene multi; quod quamquam inutile videatur, tamen temere ortum esse Popponi improbabile videtur, qui se ad Xen. Cyrop. 3, 2, 18. et Ind. Anab. conferri iubet. Aug. sic habet: *περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, κ α τ ὰ τ α ῦ τ α· τ ά τ ε δ ὲ ἔ δ ο ξ ε Λ α κ ε δ α ι μ ο ν ί ο ι ς κ α ὶ τ ο ῖ ς ξ υ μ μ ά χ ο ι ς*. Habent haec etiam F. [et T. Arn.], nisi quod *τάδε* pro *τάτε δέ* et *τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις* praebent. „Et sane simile additamentum aliquis desideret, quum in vulgata *τούτων* ad sequentia debeat pertinere, cui explicationi nec particulae *μὲν οὖν* favent, nec ipsa verba *περὶ τούτων ἔδοξε*, quae si interpretere *convenerunt de his, ut* etc., non *ἔδοξε*, sed *ὡμολόγησαν* vel simile verbum exspectes. Heilm. quidem convertit: in Ansehung unserer gegenwärtigen Händel finden die Lacedaemonier — für gut. Sed *περὶ τούτων* quomodo *de rebus* seu *certaminibus praesentibus* significet, non perspicimus. Facillime etiam repetita *Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς* (*ἄλλοις*) *ξυμμάχοις* effecerint, ut nonnulla hic exciderent." Popp. Lugd. *περὶ μὲν οὖν τούτων τ ά δ ε ἔδοξε*, quo dicta a Poppone quodammodo comprobantur, siquidem verba *τάδε ἔδοξε* videntur reliquiae esse sententiae, quam Aug. F. [et T. Arn.] supplent. Tametsi in hoc supplemento aegre vocabulo *ἔτι* vel simili (velut *ἔτι δὲ τάδε ἔδοξεν*) careri, recte Popp. addidit. „Haack. iungit verba *ἐπὶ τῆς αὐτῶν — ἑκατέρους* cum *ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι*, hoc sensu, Lacedaemonios illa duo de Delphis concedere sub hac lege, ut Athenienses *statum quo*, qui dicitur comprobent i. e. ut quae utraeque partes possident, ea retineant. At, opinor, si sic esset, legeremus *εἰ ποιοῖντο*, non *ἐὰν ποιῶνται*." Arn. Imo, si Haackii rationem sequaris, ita desideres: *περὶ μὲν οὖν τούτων τ ά δ ε ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται* etc. Verum restat alia via, vulgatam tuendi, si structuram sic fieri velis: *περὶ μὲν οὖν τούτων ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι, ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους* etc. Quamquam ne hoc quidem satisfacit, quia hac collocatione verborum res ita proponitur, quasi ex duobus prioribus capitibus omnia reliqua pendeant, et in illis duobus summa rerum insit. Porro pauci quidam libri *ἐπὶ τοῖς αὐτῶν*, quocum Duk. confert c. 105. *τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ μέ-*

κέας πείσειν φασὶν ἐς δύναμιν προςκηρυκευόμενοι. περὶ δὲ τῶν χρημάτων τῶν τοῦ θεοῦ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως τοὺς ἀδικοῦντας ἐξευρήσομεν, ὀρθῶς καὶ δικαίως τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καὶ τῶν ἄλλων οἱ βουλόμενοι, τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι πάντες. περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν ἔχομεν, τοὺς μὲν ἐν τῷ Κορυφασίῳ ἐντὸς τῆς Βουφράδος καὶ τοῦ Τομέως μένοντας, τοὺς δὲ ἐν Κυθήροις μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν ξυμμαχίαν, μήτε ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς δὲ ἐν Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῶν Πυλῶν τῶν παρὰ τοῦ Νίσου ἐπὶ τὸ Ποσειδώνιον, ἀπὸ δὲ

νειν. At ibi bona seu facultates designari, monet Popp. coll. 8, 86. Buphras et Tomeus, qui paulo post leguntur, nomina sunt montium, ut videtur, in continente prope Pylum (Coryphasium). Certe apud Stephanum Byz. legitur *Τομαῖον ὄρος παρὰ τὸ Κορυφάσιον τῆς Πύλου, ἐοικὸς σμίλῃ* (scalpro), ubi initium loci Stephani Popp. docere ait, legendum esse *Τομεύς*. Buphradis negat praeterea apud veteres mentionem fieri, addens Buphradem et ipsum montem factum esse a Boccagio in Tabula Messeniae, itemque a Reichardo, adde ab Od. Muellero in Tabula Peloponnesi, cui tamen in Dor. 2. p. 455. cum aliis fluvius fuisse videtur, quemadmodum etiam Tomeus.

ἐς τὴν ξυμμαχίαν] Abstractum pro concreto, pro *ἐς τὸ ξυμμαχικόν* sive *ἐς τοὺς ξυμμάχους*. Heilm. monet verborum 2, 9. *αὕτη μὲν ἡ ξυμμαχία τῶν Λακεδαιμονίων — ἡ ξυμμαχία τῶν Ἀθηναίων — ξυμμαχία μὲν αὕτη ἑκατέρων*. Dein minusculam literam in *πυλῶν* (in verbis *ἀπὸ τῶν πυλῶν*) maiusculae primus substituit Bekk. Nam sensus esse videtur *porta, quae ducit* per moenia Nisaeae *ab Niso*. Porro pro *τῶν παρὰ τοῦ* Cass. Aug. (sed hic a corr., videtur fuisse *παρά*), F. D. I. E. Lugd. Vind. [T. Arn.] *τῶν ἀπὸ τοῦ*, „quod aut verum est, aut vim saltem eius praepositio *παρά* habet. Diiudicandum hoc quodammodo ex proximo nomine; nam cum *Νίσου* melius convenit *παρά*, cum *Νισαίου* melius *ἀπό*." Popp. Etenim pro *τοῦ Νίσου* Cass. Aug. (sed hic a corr.) F. D. I. Lugd. Vind. Mosqu. [T. Arn.] *τοῦ Νισαίου*, quod non improbatur Popponi, qui interpretatur *portae, quae a Nisi sacello ducit ad Neptuni templum*. Vulgata dubitat, num ita explicanda sit: *a porta, quae a Niso nomen habet*. Haack. coniecit *παρὰ τῷ Νίσου* i. e. *quae est apud aedem Nisi*. Mihi Nisus heros pro Nisi fano et pro regione oppidi, in qua hoc fanum erat, dictus esse videtur. Quamvis enim Popp. obloquatur, antiquos quidem deorum nomina pro templis ponere, at praeter locos Thuc. 1, 128. 4, 67., etiam alio nomine suspectos, apud Thucydidem nulla huius usus exempla esse, oblitus esse videtur, totam regionem Syracusarum urbis ibique exstructum fanum Fortunae a nomine Deae Tycam appellata fuisse. Conf. adn. ad 4, 67. Paulo post *καὶ τὴν νῆσον* puta Minoam, non, ut Bloomf. opinatur, Sphacteriam, et supple *καὶ τὴν νῆσον, ἥνπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας μένειν Ἀθηναίους*. Bred. supplere volebat *μένειν Μεγαρέας*. At quid Megarensibus est cum Minoa, quam Athenienses ceperant, neque iis ereptam esse usquam legimus. Vid. 3, 51. Et volebant Lacedaemonii, ut paulo superius est, *μένειν ἑκατέρους* (Spartanos et Athenienses), *ἔχοντας ἅπερ νῦν ἔχομεν*. Mox vulgo *μήτε ἐπιμισγομένους*, quod quomodo tam diu ferri potuerit, Popp. miratur.

τοῦ Ποσειδωνίου εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέφυραν τὴν ἐς Μινῴαν, (μηδὲ Μεγαρέας καὶ τοὺς ξυμμάχους ὑπερβαίνειν τὴν ὁδὸν ταύτην,) καὶ τὴν νῆσον, ἥνπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας, μηδὲ ἐπιμισγομένους μηδετέρους μηδετέρωσε· καὶ τὰ ἐν Τροιζῆνι, ὅσαπερ νῦν ἔχουσι καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς Ἀθηναίους. καὶ τῇ θαλάσσῃ χρωμένους, ὅσα ἂν κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τὴν ξυμμαχίαν, Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους πλεῖν μὴ μακρᾷ νηί, ἄλλῳ δὲ κωπήρει πλοίῳ, ἐς πεντακόσια τάλαντα ἄγοντι

καὶ τὰ ἐν Τροιζῆνι] Supple (quamvis durum sit, sed res non aliter patitur) *ἔχοντας μένειν Λακεδαιμονίους ὅσαπερ νῦν ἔχουσι καί* etc. Mans. Spart. 2. p. 135. not. 1. et post eum Bred. cogitaverunt de supplendo hic quoque *Μεγαρέας*. At quid Megarensibus esset cum Troezene? Alii supplent *ἔχοντας μένειν Ἀθηναίους ὅσαπερ νῦν ἔχουσι*, quod sane propterea commodius esset, quod in superioribus quoque idem subiectum (Athenienses) est. Sed quid tum fiet verbis *καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς Ἀθηναίους?* Quinam erunt isti *πρὸς Ἀθηναίους ξυνθέμενοι?* et quam dura futura esset variatio subiectorum in verbis *ὅσα περ ἔχουσι* (Athenienses), et *οἷα ξυνέθεντο* (nescio qui) *πρὸς Ἀθηναίους!* Quod autem qui supplent *ἔχοντας μένειν Ἀθηναίους*, provocant ad Thucydidem 1, 115., ubi Athenienses narrantur Troezenem Lacedaemoniis reddidisse induciis post Periclis bellum Euboicum factis, et addunt, partem Troezenis deinde recuperasse, abutuntur loco Thuc. 4, 45. *ἀφίκοντο* (Athenienses) *ἐς Μεθώνην τὴν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος. καὶ ἀπολαβόντες τὸν τῆς Χερσονήσου ἰσθμὸν ἐτείχισαν, ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη ἐστί, καὶ φρούριον καταστησάμενοι ἐλῄστευον τὸν ἔπειτα χρόνον.* Nam Troezen extra Chersonesum istam sita fuit, atque ex 4, 21. et sqq. constat, Cleonem a Lacedaemoniis frustra redditionem Troezenis et aliorum locorum postulasse, quae Athenienses iis illis induciis post Periclis bellum Euboicum conclusis concesserant. Ad hasque ipsas inducias refero verba *οἷα ξυνέθεντο* i. e. in der Art, wie sich hierüber die Lacedaemonier im 30jährigen Frieden (1, 115.) mit den Athenern vertragen hatten. — Non iam dubito, dici posse *ἐν Τροιζῆνι* pro *ἐν Τροιζηνίᾳ*, neque enim secus legitur *ἐν Ἐπιδαύρῳ* pro *ἐν Ἐπιδαυρίᾳ* 5, 80. et *ἐν Ἐρετρίᾳ* pro *ἐν Ἐρετραίᾳ* 8, 95. si sequaris libros, qui praeter Dan. omnes illud habent. Atque Methonen (Methanam) agri Troezeni fuisse, perspicue dicit Pausan. 2, 34, 1.

ἄλλῳ δὲ κωπήρει] i. e. *navibus remigio actis, praeterquam navibus longis*. v. Dorv. ad Charit. p. 294. „Similiter navigatio Persarum restricta est, idque tam utile navali suo imperio Athenienses esse duxerunt, ut, quum Persarum auxilio quammaxime egerent, nihil de illa restrictione remittere vellent 8, 56. At inserendo verba *κωπήρει πλοίῳ* etc. et restringendo summam amphorarum et navigationem intra litora Peloponnesi et sociorum includendo aliud praeterea spectabant, ut mercaturam Peloponnesi, inprimis cursus eorum maritimos in Orientem, in Aegyptum Phoeniciamque tollerent, qui fieri non possent nisi per naves onerarias velis actas.“ Arn.

ἐς πεντακόσια τάλαντα] Magnitudo navium frumentariarum modiis aestimabatur, vinariarum amphoris, quae alias merces vehebant in pondere consistentes, talentis vel centumpondiis sive centenariis; dicit Salmas. in Obss. ad Ius Att. et Rom. p. 734. Duk. v. inprimis Barthelem. Voy. d. j. Anach. Vol. 7. p. 264. „Quingenta talenta circiter 450 centumpondia (Centner), sive ex gravissimis sc. Aegineticis aestimes, 475 centumpondia exaequant.“ Bred. Postremo τέλος

μέτρα. κήρυκι δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολούθοις ὁπόσοις ἂν δοκῇ περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου καὶ δικῶν ἐς Πελοπόννησον καὶ Ἀθήναζε σπονδὰς εἶναι ἰοῦσι καὶ ἀπιοῦσι, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, μήτε ἐλεύθερον μήτε δοῦλον, μήτε ἡμᾶς μήτε ὑμᾶς. δίκας τε διδόναι ὑμᾶς τε ἡμῖν καὶ ἡμᾶς ὑμῖν κατὰ τὰ πάτρια, τὰ ἀμφίλογα δίκῃ διαλύοντας ἄνευ πολέμου. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις ταῦτα δοκεῖ· εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε δικαιότερον τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα διδάσκετε· οὐδενὸς γὰρ ἀποστήσονται ὅσα ἂν δίκαια λέγητε, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε οἱ ξύμμαχοι. οἱ δὲ ἰόντες τέλος ἔχοντες ἰόντων, ᾗπερ καὶ ὑμεῖς ἡμᾶς κελεύετε. αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται. ἔδοξε τῷ δήμῳ. Ἀκάμαντις ἐπρυτάνευε, Φαίνιππος ἐγραμμάτευε, Νικιάδης ἐπεστάτει. Λάχης

ἔχοντες est mit Vollmacht versehen. Schol. ἀντὶ τοῦ αὐτοκράτορες ὄντες.

II. ἔδοξε τῷ δήμῳ] Si qui cum Atheniensibus paciscerentur, debebant illi pacta primum rata habere; tum a populo Attico aut confirmabantur aut reiiciebantur; quod de Symbolis (von den Staatsverträgen) monstravit Schoem. in opere de Re Iudiciar. Atheniensium. Conf. potissimum Or. de Halones. p. 78., ubi κυροῦν est de confirmandis decretis, non de iudicio. Idem in σπονδαῖς faciendis observatum esse docet hoc exemplum Thucydidis." Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 112.

Ἀκάμαντις ἐπρυτάνευε] Primus Clisthenes populum Atticum in decem tribus descripsit, senatumque multiplicavit, quinquagenis ex singulis tribubus senatoribus sortitis, ut universorum numerus efficeretur quingentorum. Quinquageni autem illi uniuscuiusque tribus senatores decimam anni partem senatui comitiisque praesidebant, Prytanum per id tempus nomine insigniti. Quare quum, quo tempore hoc populiscitum factum est, tribus Acamantis prytanes dedisset, praescriptio haec est: Ἀκάμαντις ἐπρυτάνευε. Tempus illud, per quod prytanes erant, tricenorum quinorum aut senorum, pro lunaris anni modo, dierum, Prytania dicebatur. Praesidebant autem singulae senatorum tribus non certo quodam et definito ordine, sed eo, qui sorte evenisset. Sed prytanes ipsi munera sua non simul omnes, sed per vices obibant, in quinas decurias sorte distributi, quarum singulae septenos dies reliquis omnibus praesidebant, et praesides vel πρόεδροι ab re appellabantur. His autem praesidibus ad singulos e septenis dies singuli praeerant Epistatae item sorte ducti, penes quos arcis et aerarii claves erant. Iam vero praesides illi cum Epistata et in senatu et in comitiis res consultandas proponebant, et ubi satis erat disceptatum, senatum populumve in suffragium mittebant. Sed adiuncti iis erant ex reliquis novem tribubus, quarum non erat eo tempore prytania, singuli viri, ab Epistata sorte ducti, qui et ipsi Proedri appellabantur, suumque habebant Epistatam et quorum officium erat, videre ut in ipsa consultatione rite omnia et legitimo ordine fierent. Schoem. De Comit. Athen. p. XV. Conf. Boeckh. Staatsh. d. Ath. Vol. 2. p. 411. Wachsm. Antt. Gr. 2, 1. p. 435. C. Fr. Herm. Antt. Gr. §. 127.

ἐγραμμάτευε] Scribae erant tum senatus tum populi, tum alii, qui ἀντιγραφεῖς dicebantur τῆς βουλῆς aut τῆς διοικήσεως, quos *conscriptores* latine dixeris. Ex illis unus erat γραμματεὺς κατὰ πρυτανείαν, quaque prytania a senatoribus sorte ductus, cuius munus Pollux fuisse

εἶπε, τύχῃ ἀγαθῇ τῇ Ἀθηναίων, ποιεῖσθαι τὴν ἐκεχειρίαν καθὰ ξυγχωροῦσι Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν· καὶ ὡμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἐκεχειρίαν εἶναι ἐνιαυτόν, ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἰόντας ὡς ἀλλήλους πρέσβεις καὶ κήρυκας ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, καθ' ὅτι ἔσται ἡ κατάλυσις τοῦ πολέμου. ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς

dicit, ut psephismata aliasque literas publicas custodiret, ea nimirum, quae per suam prytaniam scripta essent. Hunc fuisse illum putat Schoem., qui oratoribus aderat in conscribendis psephismatis, eiusque nomen ante archontem Euclidem psephismatis praescribebatur. Vid. de Comit. Athen. p. 318. Porro Laches, qui sequitur, est nomen eius, qui rogationem tulit (εἶπε), cuiusque rogatu populus inducias faciendas decrevit. Vid. ibidem c. 8. p. 281 sqq.

ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν] i. e. *initium induciarum esto ab hac die*, qui est usus loquendi Graecorum in actis publicis, de quo v. Boeckh. C. I. Vol. 1. p. 29. med. Ad verbum est: *hic dies incipit foedus*, v. ibidem p. 877. Conf. Thuc. 5, 19. Demosth. Timocr. p. 713. Reisk. coll. Arn. ad praesentem locum Thuc.

τετράδα ἐπὶ δέκα] Difficultas hoc in loco inesse visa est, quod in mentione induciarum ab Atheniensibus cum Spartanis initarum Elaphebolionis mensis diem 14 cum mensis Spartani Gerastii die 12 scriptor c. 119. init. aequiparet, itemque Elaphebolionis diem ab fine sextum cum mensis Spartani Artemisii die a fine quarto in mentione pacis biennio post factae 5, 19. Namque ponere scriptorem

diem 14 Elaphebol. = 12 Gerast.
diem 24 Elaphebol. = 26 Artemis.,

unde, si Elaphebolionem componas cum Gerastio, effici, diem 26 Elaphebolionis respondere diei 24 Gerastii, nec posse convenire cum mensis Artemisii die quocunque. Ideler. Handb. d. Chronol. Vol. 1. p. 362. „Nemo, ait, mirabitur, si biduo inter se discrepant menses (Spartanus et Atticus), quorum uterque phasibus lunae computaretur. Differentia autem mensium Laconicorum, quos duos Attico uni Elapheboliori aequiparat, indicio est, Lacedaemoniis alium cyclum intercalarem fuisse, quam Atticis.“ At praesenti loco per Elaphebolionem Atticum et Gerastium Laconicum diversa tempora declarantur, neque Attico mensi Elapheholioni mensis Laconicus Gerastius respondet. Etenim Elaphebolione Lacedaemoniorum legati *Athenis* cum Atheniensibus pacem concluserunt: ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος i. e. pax initium habeto hoc ipso die (quo in concione Atheniensium conclusa est). Mense Gerastio Lacedaemoniorum socii pacem a Lacedaemoniis antea Athenis initam et ipsi iureiurando firmarunt *Spartae*. Seorsum Spartani pacem concluserunt, seorsum socii Spartanorum conclusam firmaverunt. Hoc serius factum est, unde probabile fit, Gerastium proximum mensem fuisse post Artemisium; nam ultra mensem pacis per socios confirmationem dilatam esse vix crediderim, quum Atheniensium propter Brasidae profectus, quos timebant, plurimum interesset, eam quantocius firmari. Socios autem seorsum pacem firmasse, non caret exemplo: sic Philippus rex Macedonum pacem Philocrateam cum Atheniensibus per legatos suos Athenis conclusit, serius rogante Demosthene legatio quinque virorum in Macedoniam missa est, qui regem et socios regis firmandae eiusdem pacis causa iusiurandum adigerent. Vid. Prolegg. ad Demosth. Oratt. de Rep. habitas 2. p. 3—16.

πρυτάνεις πρῶτον περὶ τῆς εἰρήνης βουλεύσασθαι Ἀθηναίους καθ' ὅτι ἂν ἐςίῃ ἡ πρεσβεία περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου· σπείσασθαι δὲ αὐτίκα μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ τὰς παρούσας ἦ μην ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν.

119 Ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὤμοσαν καὶ οἱ ξύμμαχοι Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γεραστίου δωδεκάτῃ. ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λακεδαι-

τοὺς στρατηγοὺς — τοὺς πρυτάνεις] His accusativis usus est, quia haec subiecta ex parte insunt in notione subiecti verbi primarii *βουλεύσασθαι*. Nam sensus idem est, ac si dixisset *ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας Ἀθηναίους, στρατηγοὺς καὶ πρυτάνεις, βουλεύσασθαι Ἀθηναίους*, pro *ἐκκλησίαν δὲ ποιησάντων τῶν στρατηγῶν καὶ πρυτανέων βουλεύσασθαι Ἀθηναίους*. Mox verba *καθ' ὅτι ἂν ἐςίῃ* etc. intelligo auf welche Basis eine Gesandtschaft wegen Beendigung des Krieges die Unterhandlungen eröffnen solle. Atque sic video etiam Bloomfieldium accepisse: to consider whether and on what terms an embassy for peace may be admitted. Arn. ita intelligit: „populus deliberato, utrum certus quidam numerus virorum, plena potestate instructorum, iubeatur cum Spartanis transigere (id quod Lacedaemonii postulaverant in transactionibus, dum Sphacteria obsidebatur c. 22.), an legati Spartanorum in concione publica conditiones ferant.“ Verum quum Athenienses illud prius dicta occasione tam indignabundi reiecissent, non credibile est, eos hoc tempore dubios fuisse, utrum horum duorum, quae Arn. dicit, praeferendum sit. Porro *τὰς πρεσβείας τὰς παρούσας* intellige legatos, qui Athenis aderant Spartanorum et sociorum, ex quibus certe non aderant legati Boeotorum, Phocensium atque aliorum, qui serius Spartae pacem firmabant c. 119. Boeotis et Phocensibus se persuasuros, ut pacem ineant, initio instrumenti pacis hoc ipso capite ineunte Lacedaemonii pollicentur. Phocenses enumerantur inter socios Spartanorum ineunte bello 2, 9. „Hos socios Athenienses amiserant inde a pugna apud Coroneam, post quam factio optimatum superior evasit non solum in Boeotia, sed etiam in terris vicinis.“ ARN. Vol. 2. p. 192.

119. *καὶ ὤμοσαν*] Cass. Vat. Laur. F. C. Reg. (G.) cod. Bas. Gr. D. E. Vind. m. Ar. Chr. Dan. marg. Steph. Sed Cass. Lugd. Vind. m. Ar. Chr. Dan. [T. ARN.] marg. Steph. post *ξυνέθεντο* collocant, quem ordinem Popp. 1, 1. p. 304. probavit. Vulgo *ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὡμολόγησαν καὶ οἱ ξύμμαχοι, Ἀθηναίοις* etc. Virgulam post *ξύμμαχοι* posuit Bekk., quasi verba *καὶ ὡμολόγησαν καὶ οἱ ξύμμαχοι* in parenthesi essent. At ex iis, quae ad finem proxime praecedentis capitis disputavi, apparebit, comma post *ξυμμάχοις* delendum, et *καὶ ὤμοσαν καὶ οἱ ξύμμαχοι* legendum esse. Nec *καὶ ὤμοσαν*, nec *καὶ ὡμολόγησαν* agnoscunt Cl. Ven. atque teste Bekk. etiam Aug. Sensus est: *Haec pacti sunt Lacedaemonii et fidem iureiurando dederunt etiam socii* (Lacedaemoniorum, qui non iam Athenis praestitissent), *Atheniensibus et sociis* (Atheniensium) *mensis Laconici Gerastii die duodecimo.* Nomina, quae sequuntur, pleraque perperam scribi a Scholiasta Aristoph. Equ. 791. eumque hinc corrigendum esse, Duk. monuit. Ex his Spartani legati iam Athenis iureiurando civitatem suam obstrinxerant paci in annum servandae; sociorum legati, qui quidem adfuerant, Athenis; ceteri Spartae iurabant; duces Atheniensium et Athenis fidem iureiurando dederant Spartanis et legatis, quotquot aderant sociorum, tum iidem Spartam profecti sociis reliquis vicissim iureiurando nomen Atheniensium obstringebant. *Ἐχετιμίδα* in Pal. rec. manu superscr. In Chr. *Ἐχεμενίδα*. Schol. Aristoph. Equ. 791. *Ἐχετιμίδης*. Vid. Valck.

μονίων μὲν οἵδε, Ταῦρος Ἐχετιμίδα, Ἀθήναιος Περικλείδα, Φιλοχαρίδας Ἐρυξιδαΐδα, Κορινθίων δὲ Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφαμίδας Ἀριστωνύμου, Σικυωνίων δὲ Δαμότιμος Ναυκράτους, Ὀνάσιμος Μεγακλέους, Μεγαρέων δὲ Νίκασος Κεκάλου, Μενεκράτης Ἀμφιδώρου, Ἐπιδαυρίων δὲ Ἀμφίας Εὐπαΐδα, Ἀθηναίων δὲ οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Διιτρέφους, Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου. ἡ μὲν δὴ ἐκεχειρία αὕτη ἐγένετο, καὶ ξυνῄεσαν ἐν αὐτῇ περὶ τῶν μειζόνων σπονδῶν διὰ παντὸς ἐς λόγους.

120 Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας αἷς ἐπήρχοντο, Σκιώνη ἐν τῇ Παλλήνῃ πόλις ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων πρὸς Βρασίδαν. φασὶ δὲ οἱ Σκιωναῖοι Πελληνῆς μὲν εἶναι ἐκ Πελοποννήσου, πλέοντας δ' ἀπὸ Τροίας σφῶν τοὺς πρώτους κατενεχθῆναι ἐς τὸ χωρίον τοῦτο τῷ χειμῶνι ᾧ ἐχρήσαντο Ἀχαιοί, καὶ αὐτοῦ οἰκῆσαι. ἀποστᾶσι δ' αὐτοῖς ὁ Βρασίδας διέπλευσε νυκτὸς ἐς τὴν Σκιώνην, τριήρει μὲν φιλίᾳ προπλεούσῃ, αὐτὸς δὲ ἐν κελητίῳ ἄποθεν ἐφεπόμενος, ὅπως εἰ μέν τινι τοῦ κέλητος μείζονι πλοίῳ περιτυγχάνοι, ἡ τριήρης ἀμύνοι αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπιγενομένης οὐ πρὸς τὸ ἔλασσον νομίζων τρέψεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὑτὸν διασώσειν. περαιωθεὶς δὲ καὶ ξύλλογον ποιήσας τῶν Σκιωναίων ἔλεγεν ἅ

ad Theocr. 1, 125. Vol. 1. p. 42. Heind. Pro Ἐρυξιδαΐδα idem ad Herodot. 4, 150. corrigit Ἐρυξιλαΐδα.

120. *αἷς ἐπήρχοντο*] Schol. *εἰς ἀλλήλους ἑκάτεροι.* „Ἐπέρχεσθαι, ubi dicitur vel de duobus hominibus, vel de duabus partibus, est *commeare, invicem visere, adire*, ut ἐπιγαμία est *connubium*, ἐπεργασία et ἐπινομία *commercium agrorum et pascuorum.*". Addere poterat ἐπιχρῆσθαι, *vicissim uti* 1, 41. init. Pro *Παλλήνῃ* vitiose legebatur *Πελλήνῃ*, quamquam constat, Chersonesum, in qua Scione erat, Pallenam dictam esse. At *Πελληνῆς* qui sequuntur, cives Pellenae, urbis Achaicae, sunt. Pausan. 7, 26. *Πελληνεῖς — Ἀχαιῶν οἰκοῦσιν ἔσχατοι.* Steph. Byz. *Πελλήνη, πόλις Ἀχαΐας.* Incolae Pallenae Thraciae Chersonesi *Παλληναῖοι* audiunt, ut docuit Valck. ad Theocr. Adon. p. 352. A. Latini *Pellenenses* et *Pallenaei*.

ἀμύνοι αὐτῷ] Libri quam plurimi *αὐτῇ*. *Αὐτή* legi voluit Bened., quam scripturam Herm. de solo triremis adspectu intelligit. „Brasidas, ait, parvo intervallo navi celoce sequitur. Cui si alia navis non triremis quidem, sed tamen grandior forte obviam venerit, *ipsa* navis longae sive triremis, quae Brasidam comitatur, *specie* terretur, neque audet celocem aggredi. Ita auxiliatur *τριήρης αὐτή*, *solus triremis adspectus.* Sin occurret navis longa, quae par sit triremi Brasidae, non in celocem impetum faciet, sed in maius navigium." Sed ita Popp. potius *αὐτὴ ἡ ὄψις τῆς τριήρους* requirit, et „ᾗ in *αὐτῇ*, ait, fortasse ex diversa scriptura verbo *ἀμύνοι* superscripta ortum sit. Sed totum hoc pronomen, quod Polyaen. Strateg. 7, 47. omisit, et ab interpretibus addi potuit, nobis suspectum." Arnoldi sententia est, si *αὐτῇ* verum sit, intelligendum esse *ultro*: „contra minorem navem, ait, triremis ultro itura est auxilium ei ferens; contra grandiorem coacta erit pugnare, quia illa se aggredietur." Et provocat ad Herm. in Vig. adn. 123. b. §. 4.

τε ἐν τῇ Ἀκάνθῳ καὶ Τορώνῃ, καὶ προςέτι φάσκων ἀξιωτάτους αὐτοὺς εἶναι ἐπαίνου, οἵτινες τῆς Παλλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ποτίδαιαν ἐχόντων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ οὐκ ἀνέμειναν ἀτολμίᾳ ἀνάγκην σφίσι προςγενέσθαι περὶ τοῦ φανερῶς οἰκείου ἀγαθοῦ· σημεῖόν τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἰ τεθήσεται κατὰ νοῦν τὰ πράγματα· πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακεδαιμονίων φίλους καὶ τἄλλα τιμήσειν. καὶ 121 οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις καὶ θαρσήσαντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς πρότερον μὴ ἤρεσκε τὰ πρασσόμενα, τόν τε πόλεμον διενοοῦντο προθύμως οἴσειν καὶ τὸν Βρασίδαν τά τ' ἄλλα καλῶς ἐδέξαντο καὶ δημοσίᾳ μὲν χρυσῷ στεφάνῳ ἀνέδησαν ὡς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ ἐταινίουν τε καὶ προςήρχοντο ὥςπερ ἀθλητῇ. ὁ δὲ τό τε παραυτίκα φυλακήν τινα αὐτοῖς ἐγκαταλιπὼν διέβη πάλιν καὶ ὕστερον οὐ πολλῷ στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσε, βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς τε Μένδης καὶ τῆς Ποτιδαίας ἀποπειρᾶσαι, ἡγούμενος καὶ τοὺς Ἀθηναίους βοηθῆσαι ἂν ὡς ἐς νῆσον, καὶ βουλόμενος φθάσαι· καί τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο ἐς τὰς πόλεις ταύτας προδοσίας πέρι. καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύταις. ἐν 122

121. *προςήρχοντο ὥςπερ ἀθλητῇ*] Vocem non capiunt interpretes, ideoque addidi *officii causa*. Locum mirifice illustrat Pind. Pyth. 4, 425. *πρὸς δ' ἑταῖροι καρτερὸν ἄνδρα φίλας ὤρεγον χεῖρας, στεφάνοισί τέ μιν ποίας ἔρεπτον, μειλιχίοις τε λόγοις ἀγαπάζοντο.* Attius Meleagr. *Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent.* Huc spectant illa deplorata et intellecta adhuc nemini Prisciani verba 18. p. 1202. *προςήρχοντο ὡς ΔΕΔΕΝΓΗΗ*, lege *ὥςπερ ἀθλητῇ*. Valer. Fl. 4, 324. *at manus omnis heroum densis certatim amplexibus urguent: armaque ferre iuvat, fessasque attollere palmas.* Conf. Oppian. Halieut. 1, 199. Wass. Pollux 3, 152. pro *προςήρχοντο* habet *προςήεσαν* et memoria lapsus Xenophontem pro Thucydide nominat. Vide ibi interpretes. *Προςήρχοντο* quosdam interpretari *tanquam victorem athletam salutandi et honorandi causa adibant*, iam Steph. ad h. l. adnotavit. *Ἀθλητὴν* hic Olympionicen interpretatur Muret. V. L. 15, 7. Sed ad omnes hieronicas pertinere potest. Duk. Quantum Graeci admirati sint virtutem in omni genere solennium ludorum spectatam, luculenter apparet ex narratione Herodoti de Democede, fugitivo regis Persarum medico, qui mandatum ad regem dedit, ut appareret, esse ipsum quoque in patria spectatum virum, Milonem luctatorem sibi filiam despondisse uxorem. Arn. Charito p. 132, 5. cum pugilibus deductis in stadium cum *pompatico favore* (ut Apuleius vocat) comparat Chaeream et Dionysium in tribunal manu advocatorum et faventis populi deductum. Sed hoc aliud est neque comparari licet cum honorifica deductione et salutatione, quae fiebat, postquam iam victoriam adepti et *ἱερονῖκαι* declarati erant. Verum quando primum pugiles intrabant, ab amicis et populo favente quisque in stadium deducebantur, ut monuit Dorv. p. 513.

βοηθῆσαι ἂν — νῆσον] Schol. *ἤγουν ὡς ναυτικοὺς ταχέως ἂν ἐλθεῖν εἰς βοήθειαν.*

τούτῳ δὲ τριήρει οἱ τὴν ἐκεχειρίαν περιαγγέλλοντες ἀφικνοῦνται παρ' αὐτόν, Ἀθηναίων μὲν Ἀριστώνυμος, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀθήναιος. καὶ ἡ μὲν στρατιὰ πάλιν διέβη ἐς Τορώνην, οἱ δὲ τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐπὶ Θρᾴκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα. Ἀριστώνυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατῄνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Βρασίδας δὲ ἀντέλεγε πολλά, ὡς πρότερον, καὶ οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν. ὡς δ' ἀπήγγειλεν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστώνυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἑτοῖμοι ἦσαν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως ἀντεποιοῦντο Βρασίδᾳ πιστεύοντες, δίκῃ τε ἑτοῖμοι ἦσαν περὶ αὐτῆς κρίνεσθαι. οἱ δὲ δίκῃ μὲν οὐκ ἤθελον κινδυνεύειν, στρατεύειν δὲ ὡς τάχιστα, ὀργὴν ποιούμενοι εἰ καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἤδη ὄντες ἀξιοῦσι σφῶν ἀφίστασθαι, τῇ κατὰ γῆν Λακεδαιμονίων ἰσχύϊ ἀνωφελεῖ πιστεύοντες. εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως μᾶλλον ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν· δύο γὰρ ἡμέραις ὕστερον ἀπέστησαν οἱ Σκιωναῖοι. ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποιήσαντο, Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες, Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ τἆλλα ἡσυχάζοντες ἐς τοῦτο παρεσκευάζοντο.

123 *Ἐν τούτῳ δὲ Μένδη ἀφίσταται αὐτῶν, πόλις ἐν τῇ Παλλήνῃ, Ἐρετριέων ἀποικία. καὶ αὐτοὺς ἐδέξατο ὁ Βρασίδας, οὐ νομίζων ἀδικεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ φανερῶς προςεχώρησαν· ἔστι γὰρ ἃ καὶ αὐτὸς ἐνεκάλει τοῖς Ἀθηναίοις παραβαίνειν τὰς σπονδάς. διὸ καὶ οἱ Μενδαῖοι μᾶλλον ἐτόλμησαν, τήν τε τοῦ Βρασίδου γνώμην ὁρῶντες ἑτοίμην, τεκμαιρόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς Σκιώνης ὅτι οὐ προὐδίδου, καὶ ἅμα τῶν πρασσόντων σφίσιν ὀλίγων τε ὄντων καὶ ὡς τότε ἐμέλλησαν οὐκέτι ἀνέντων ἀλλὰ περὶ σφίσιν αὐτοῖς φοβουμένων τὸ κατάδηλον καὶ καταβιασαμένων παρὰ γνώμην τοὺς πολλούς. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθὺς πυθόμενοι, πολλῷ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες, παρεσκευάζοντο ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς πόλεις. καὶ Βρασίδας προςδεχόμενος τὸν ἐπίπλουν αὐτῶν ὑπεκκομίζει ἐς Ὄλυνθον τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας καὶ γυναῖκας τῶν Σκιωναίων καὶ Μενδαίων, καὶ τῶν Πελοποννησίων*

122. *κατῄνει*] i. e. Aristonymus ceteris quidem assentiebatur et socios induciis non teneri concedebat etc., qui ante illas defecerant. Ad *ἀνωφελεῖ* Schol. supplet *ἐν θαλάσσῃ*. Biduo post factas inducias Scionaeos descivisse dicit, i. e. die 16 Elapheb. Ol. 89, 1. (d. 26 Mart. 423.)

123. *φανερῶς*] Schol. *ἀντὶ τοῦ ἑκουσίως, ἄνευ προδοσίας*. Mox *τότε* in verbis *ὡς τότε ἐμέλλησαν* refertur ad tempus ante auditas inducias, quae modo iis nuntiatae erant. „*Et simul quia illi ex eorum numero, qui defectionem paraverant, e factione optimatum erant, et quum semel, ut ante* (cap. 121.) *memoravi, rem aggressi essent, noluerunt postea rem coeptam deserere.*“ Arn.

αὐτοῖς πεντακοσίους ὁπλίτας διέπεμψε καὶ πελταστὰς τριακοσίους Χαλκιδέων, ἄρχοντά τε τῶν ἁπάντων Πολυδαμίδαν. καὶ οἱ μὲν τὰ περὶ σφᾶς αὐτοὺς ὡς ἐν τάχει παρεσομένων τῶν Ἀθηναίων κοινῇ εὐτρεπίζοντο.

Βρασίδας δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν ἅμα 124 ἐπὶ Ἀῤῥιβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Λύγκον. καὶ ἦγον ὁ μὲν ὧν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὁπλίτας, ὁ δὲ πρὸς τοῖς αὐτοῦ περιλοίποις τῶν Πελοποννησίων Χαλκιδέας καὶ Ἀκανθίους καὶ τῶν ἄλλων κατὰ δύναμιν ἑκάστων. ξύμπαν δὲ τὸ ὁπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισχίλιοι μάλιστα. ἱππῆς δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν Μακεδόνων ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλος ὅμιλος τῶν βαρβάρων πολύς. ἐσβαλόντες δὲ ἐς τὴν Ἀῤῥιβαίου καὶ εὑρόντες ἀντεστρατοπεδευμένους αὐτοῖς τοὺς Λυγκηστάς, ἀντεκαθέζοντο καὶ αὐτοί. καὶ ἐχόντων τῶν μὲν πεζῶν λόφον ἑκατέρωθεν, πεδίου δὲ τοῦ μέσου ὄντος, οἱ ἱππῆς ἐς αὐτὸ καταδραμόντες ἱππομάχησαν πρῶτα ἀμφοτέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασίδας καὶ ὁ Περδίκκας, προελθόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ λόφου μετὰ τῶν ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὁπλιτῶν καὶ ἑτοίμων ὄντων μάχεσθαι, ἀντεπαγαγόντες καὶ αὐτοὶ ξυνέβαλον, καὶ ἔτρεψαν τοὺς Λυγκηστάς, καὶ πολλοὺς μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ διαφεύγοντες πρὸς τὰ μετέωρα ἡσύχαζον. μετὰ δὲ τοῦτο τροπαῖον στήσαντες δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς μένοντες, οἳ ἔτυχον τῷ Περδίκκᾳ μισθοῦ μέλλοντες ἥξειν. ἔπειτα ὁ Περδίκκας ἐβούλετο προϊέναι ἐπὶ τὰς τοῦ Ἀῤῥιβαίου κώμας καὶ μὴ καθῆσθαι, Βρασίδας δὲ τῆς τε Μένδης περιορώμενος μὴ τῶν Ἀθηναίων πρότερον ἐπιπλευσάντων τι πάθῃ, καὶ ἅμα τῶν Ἰλλυριῶν παρόντων οὐ πρόθυμος ἦν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν μᾶλλον. καὶ ἐν τούτῳ διαφερομένων αὐτῶν ἠγγέλθη ὅτι καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ 125

124. *ἐπὶ Ἀῤῥιβαῖον τὸ δεύτερον*] Quomodo acciderit, ut Brasidas tam brevi intervallo hostilia rursus contra eum coeptaret, quocum modo amicitiam iunxerat, Thucydides neglexit exponere. Mitf. „utrum Arrhibaeus, ait, pacta violaverit, an Brasidas amicitiam Perdiccae servare cupiens ultro pacem cum Arrhibaeo ruperit, non docet auctor.“ Forsan utrumque contribuerit, ut Brasidas et Arrhibaeus rursus inter se hostiliter agerent. Bloomf. Mox *περιορώμενος* Thom. M. p. 710. explicat per *φροντίζων*.

125. *καὶ οἱ Ἰλλυριοί*] *καί* om. Vat. H. Mosqu. Si germanum est, sane non ad *οἱ Ἰλλ.*, sed ad totam sententiam pertinet, significans *adeo*. Popp. *Quod praeter alias rationes, cur se reciperent, Illyrii reapse se cum Arrhibaeo iunxerant.* Arn. Deinde *χρωθέν* nominativum esse, qui ab Atticis pro genitivo ponatur, putat Greg. Cor. p. 40., quem sequitur Matth. §. 564. At H. Steph. et Buttm. accusativum esse putant, positum pro genitivo absoluto. In verbis *ὅπερ φιλεῖ — ἐκπλήγνυσθαι* relativum ad totam praecedentem sententiam refertur et per appositionem *ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι* explicatur, ubi nos addimus nämlich: was zu geschehen pflegt bei grossen Heeresmassen, dass sie nämlich, ohne zu wissen warum, in Schrecken gerathen. Ita per appositionem infinitivi vox *ὥσπερ* explicatur 8, 22. *στρατεύονται*

μετ' Ἀῤῥιβαίου προδόντες Περδίκκαν γεγένηνται· ὥςτε ἤδη ἀμφοτέροις μὲν δοκοῦν ἀναχωρεῖν διὰ τὸ δέος αὐτῶν, ὄντων ἀνθρώπων μαχίμων, κυρωθὲν δὲ οὐδὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς ὁπηνίκα χρὴ ὁρμᾶσθαι, νυκτός τε ἐπιγενομένης, οἱ μὲν Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθὺς φοβηθέντες, ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι, καὶ νομίσαντες πολλαπλασίους μὲν ἢ ἦλθον ἐπιέναι, ὅσον δὲ οὔπω παρεῖναι, καταστάντες ἐς αἰφνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἴκου, καὶ τὸν Περδίκκαν τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὡς ἔγνω, ἠνάγκασαν πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν, ἄποθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο, προαπελθεῖν. Βρασίδας δὲ ἅμα τῇ ἕῳ ὡς εἶδε τοὺς Μακεδόνας προκεχωρηκότας, τούς τε Ἰλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀῤῥιβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι, ξυναγαγὼν καὶ αὐτὸς ἐς τετράγωνον τάξιν τοὺς ὁπλίτας καὶ τὸν ψιλὸν ὅμιλον ἐς μέσον λαβών, διενοεῖτο ἀναχωρεῖν. ἐκδρόμους δέ, εἴ πῃ προςβάλλοιεν αὐτοῖς, ἔταξε τοὺς νεωτάτους, καὶ αὐτὸς λογάδας ἔχων τριακοσίους τελευταῖος γνώμην εἶχεν ὑποχωρῶν τοῖς τῶν ἐναντίων πρώτοις προςκεισομένοις ἀνθιστάμενος ἀμύνεσθαι. καὶ πρὶν τοὺς πολεμίους ἐγγὺς εἶναι, ὡς διὰ ταχέων παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις τοιάδε.

(Chii) τριςκαίδεκα ναυσὶν ἐπὶ τὴν Λέσβον, ὥςπερ εἴρητο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, δεύτερον ἐπ' αὐτὴν ἰέναι, καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν Ἑλλήςποντον. v. Matth. §. 476. p. 892. Krueg. ad Dionys.. p. 291. Praesenti loco simillimus est alter 7, 80. οἷον φιλεῖ καὶ πᾶσι στρατοπέδοις, μάλιστα δὲ τοῖς μεγίστοις, φόβος καὶ δείματα ἐγγίγνεσθαι, ubi φόβος et δείματα epexegesis sunt vocabuli οἷον. Quamquam autem epexegesis est etiam praesenti loco, tamen ad φιλεῖ Popp. vidit aliquid supplendum esse, et hinc patet, quod φιλεῖ per se non habet plenam notionem. „An plena, ait, notio est, si dicas was *pflegt*, dass grosse Heere aus unbekannten Ursachen in Schrecken gerathen?" Supplet igitur vel συμβαίνειν vel γίγνεσθαι, ut *fieri* supplendum est in formula *ut solet* apud Sallustium et locis allatis a L. Bosio. „Itaque, addit, videmus ποιεῖν additum apud Thuc. 5, 70. ὅπερ φιλεῖ τὰ μεγάλα στρατόπεδα ποιεῖν."

πρὶν ἰδεῖν] Ἀττικῶς, ut Schol. dicit, pro *cum Brasida colloqui*. Steph. in Append. ad Scriptt. de Dial. p. 198. putat, huius Atticismi etiam exemplum apud Lucianum D. D. 9. extare, ubi Neptuno interroganti ἔστιν, ὦ Ἑρμῆ, ἐντυχεῖν τῷ Διΐ; Mercurius respondet, οὐδαμῶς, et quibusdam interiectis, ὥςτε οὐκ ἂν ἴδοις αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι, nam ibi ἰδεῖν τὸν Δία idem esse, quod ἐντυχεῖν τῷ Διΐ. Et in Ev. Luc. 8, 20. ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες, hic enim ἰδεῖν σε itidem haud dubie poni pro tecum colloqui, quia Matth. 12, 46. de eadem re dicit ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Mihi nondum satis de hoc Atticismo liquet. Nam ἰδεῖν omnibus his locis, ut et in eo, quod hic habet Schol., ἰδεῖν τι (i. e. διά τι) σε ἐβουλόμην, dici potest per figuram, qua antecedens pro consequente ponitur: quemadmodum et ipsum ἐντυγχάνειν, quod proprie non est *cum aliquo colloqui*. Duk. v. Hemsterh. ad Lucian. D. D. 24. Vol. 2. p. 276. Bip. Latini eodem sensu *visere*, velut Hor. 1. Serm. 9, 17., Angli to see, Franco-Galli aller voir.

126 Εἰ μὲν μὴ ὑπώπτευον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ὑμᾶς τῷ τε μεμονῶσθαι καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόντες καὶ πολλοὶ ἔκπληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν ἅμα τῇ παρακελεύσει ἐποιούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων βραχεῖ ὑπομνήματι καὶ παραινέσει τὰ μέγιστα πειράσομαι πείθειν. ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προςήκει τὰ πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἑκάστοτε, ἀλλὰ δι' οἰκείαν ἀρετήν, καὶ μηδὲν πλῆθος πεφοβῆσθαι ἑτέρων, οἵγε μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἥκετε ἐν αἷς [οὐ] πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλειόνων μᾶλλον ἐλάσσους, οὐκ ἄλλῳ τινὶ κτησάμενοι τὴν δυναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δέ, οὓς νῦν ἀπειρίᾳ δέδιτε, μαθεῖν χρὴ ἐξ ὧν τε προηγώνι-

126. *πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειψιν*] Particulae *μέν* respondet *δέ* in verbis *βαρβάρους δέ*. Tria milites perturbabant, quod deserti erant a sociis — quod hostes numero praevalebant — quod hostes erant barbari. De duobus prioribus Brasidas breviter loquitur; tertium fusius pertractat inde a verbis *βαρβάρους δέ* usque ad finem orationis. Verba *τὰ μέγιστα* significant *res gravissimas. Pauca verba sufficiant vos monere, quorum meminisse vestra maxime interest.* Arn. . Dein in verbis *ἐν αἷς οὐ πολλοί* etc. Reisig. Coni. ad Aristoph. p. 30. scriptorem putat addidisse *οὐ*, quasi superius *μή* abesset. At eiusmodi anacoluthon vix locum habuerit in sententia tam simplici et brevi. Alii legere volunt *οἱ πολλοί*, at ex eo quod ad *ὀλίγων* articulus non additus est, Krueg. ad Dionys. p. 383. colligit, ne *οἱ πολλοί* quidem veram lectionem esse. Quare cum Haackio punctum ponit post *ἥκετε*. At veteribus, qui nullam interpunctionem adhiberent, talis sententiae conformatio non eum sensum dedisset, quem scriptor voluit; etenim non aliter haec verba lectari fuissent, quam nos, puncto post *ἥκετε* non moniti. Malim cum Bauero deleri *οὐ*, nisi forte *οἱ πολλοί* retinere malis hoc sensu, ut sint *plebs, democratici,* quemadmodum 8, 94., quo sensu articulum addi necesse est. Arn. *τοιούτων* ait referri ad verba *πλῆθος πεφοβῆσθαι*, et ante *ἐν αἷς* supplet *ἀλλά* sicut 6, 68. *οὐκ ἐν πατρίδι (ἔσται ὁ ἀγὼν) ἐξ ἧς κρατεῖν δεῖ* „i. e., ait, *οὐκ ἐν πατρίδι, ἀλλ' ἐν γῇ ἐξ ἧς κρατεῖν δεῖ κ. τ. λ.* Utroque loco perturbatio structurae oritur hinc quod scriptor cogitatione mutaverat sedem praegressae particulae negativae, quasi pro *μηδὲ ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων* et *οὐκ ἐν πατρίδι* scripsisset *ἀπὸ πολιτειῶν οὐ τοιούτων* et *ἐν τῇ οὐ πατρίδι οὔσῃ.*" Atqui talia sibi permittere mea quidem opinione foret leges linguae pervertere. Melius idem haec: „Sensus est: neve timete multitudinem hostium vestrorum; non enim cives reipublicae estis, ubi multitudo timori est, sed pauci regunt multitudinem, non multi paucos." Nam Spartae paucitas Doriensium et Heraclidarum multitudini Helotarum et Perioecorum imperabat. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 21.

ἐξ ὧν τε] Recte hunc locum interpretari videtur Heilm.: so könnt ihr euch sowohl aus den Proben, die ihr vordem mit den Macedoniern aus ihrem Mittel gemacht, als aus demjenigen, was ich theils richtig schliessen kann, theils aus sicheren Nachrichten weiss, leicht überzeugen, dass sie nicht so fürchterlich seyn werden. Verbum *προηγώνισθε* Schol. recte accipit dictum pro *προεπολεμήσατε*. In verbis *Μακεδόσιν αὐτῶν* pronomen refertur ad *βαρβάρων*, estque idem ac si dixisset *αὐτῶν οὖσιν, qui ex barbarorum numero sunt.* Intelligit Macedones non Perdiccae, sed Lyncestas, de quibus v. Od. Muell. Maced. p. 20 sq. 32. et adn. ad Thuc. 2, 99. Nam *τῶν Μακεδόνων εἰσὶ καὶ*

σθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ' ὧν ἐγὼ εἰκάζων τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι οὐ δεινοὺς ἐσομένους. καὶ γὰρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῆ ὄντα τῶν πολεμίων δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθὴς προσγενομένη περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τις ἂν αὐτοῖς τολμηρότερον προσφέροιτο. οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν· καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι, ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὁμοῖοι· οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ

Λυγκησταί ipse scriptor ibi dicit. Atque cum his Lacedaemonii pugnaverant, non cum Macedonibus Perdiccae, qui etiamtum socii Spartanorum erant. Quid? quod Macedones, quamquam Graecae originis, sed illius valde permixtae, usque Philippi, Alexandri M. patris, aetate barbaros reliquis Graecis visos esse constat. Vid. Iacobs. ad Demosth. orationum de Rep. interpret. Germ. p. 148. 497. ed. pr. Voemel. Commentt. ad Demosth. Oratt. Phil. p. 128 sq. Mox melior pars librorum *εἰκάζων*, vulgo *εἰκάζω*. Vall. *quae ego partim coniectura, partim fama intelligo.* Participio respondet dativus *ἀκοῇ*.

καὶ γὰρ ὅσα] Schol. *ὅσοι πολέμιοι ἀσθενεῖς ὄντες δόκησιν ἰσχύος παρέχουσι τοῖς ἐναντίοις, περὶ τούτων τἀληθῆ μαθόντες οἱ δι' ἐναντίας θαρσύνονται μᾶλλον· ὅσοι δὲ τῷ ὄντι εἰσὶν ἰσχυροί, τούτους εἰ μή τις ἔμπροσθεν μάθοι, τολμηρότερον καὶ οὐκ ὀρθῶς αὐτοῖς προσενεχθήσεται.* Apodosis incipere debebat *περὶ τούτων διδαχὴ ἀληθὴς* etc., vel servatis verbis *περὶ αὐτῶν* praecedere *καὶ γὰρ εἴ τινα μὲν τῷ ὄντι* etc. Mox Bekkero *προγενομένη* aptius videtur, quam *προσγενομένη*, quemadmodum statim sequitur *προειδώς*. In proximis exspectes *οἷς δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, τούτοις μὴ προειδώς τις ἂν τολμηρότερον προσφέροιτο.* Sed *αὐτοῖς* scripsit, quasi praecessisset *εἰ δέ τισι βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν* etc. Et *μέλλησιν* intellige *minas*, imponirendes, schrecken wollendes Wesen, quare vocem extremo hoc ipso capite ita cum *ἀπειλαῖς* iunxit, ut sensum reddas dicendo Drohungen, die imponiren wollen. Schol. supplet *μέλλησιν τοῦ ἐπιέναι*.

πλήθει ὄψεως] Heyn. ad Homer. Il. Vol. 7. p. 244. historicum dicit conversione orationis usum esse, ut sit pro *ὄψει πλήθους*. Coraes monet, alterum ex his substantivis vice adiectivi fungi, ut haec compares cum *ἄστρων εὐφρόνη* et similibus, de quibus v. Herm. ad Vig. p. 890. At *ὄψις* Corai est *externa species* et *ὄψις πολλή multa* „i. e. *pulchra*, ait, *externa species.*“ Mihi quidem significare videtur *multitudinem, quae conspicitur*, die Menge im Anblick, die gesehene Menge. „Similia Manlius Cos. adversus Gallos cohortatur apud Livium 38, 17. vid. Lips. 4. Mil. Rom. 11.“ Duk. Adde Gail. Obss. p. 232. Male iudicant, qui negationem *οὔτε* in verbis *οὔτε γὰρ ἔχοντες* etc. et ad *ἔχοντες* et ad *αἰσχυνθεῖεν ἂν* pertinere existimant, quum hic sensus sit, und sie schämen sich nicht, indem sie, sive weil sie Ordnung zu halten gewohnt sind, eine Stellung zu verlassen etc. i. e. und die Liebe zur Ordnung flösst ihnen nicht Scham genug ein, eine Stellung nicht zu verlassen etc.

ἥ τε φυγή] Qualis erat etiam aliorum barbarorum, velut Parthorum fuga apud Horat. 1. Carm. 19, 11. Virg. 3. Ge. 31. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 247. Schol. *ὁμοίως καὶ τὸ φυγεῖν καὶ τὸ διώκειν καλὸν φαίνεται τοῖς βαρβάροις, καὶ οὐκ ἐξετάζεται, πότεροί εἰσιν ἀνδρειό-*

ἡ ἔφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει· αὐτοκράτωρ δὲ μάχη μάλιστ᾽ ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σώζεσθαί τινι πρεπόντως πορίσειε· τοῦ τε ἐς χεῖρας ἐλθεῖν πιστότερον τὸ ἐκφοβήσειν ἡμᾶς ἀκινδύνως ἡγοῦνται· ἐκείνῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ προϋπάρχον δεινὸν ἀπ᾽ αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ ὄν, ὄψει δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὃ ὑπομείναντες ἐπιφερόμενον καὶ ὅταν καιρὸς ᾖ κόσμῳ καὶ τάξει αὖθις ὑπαγαγόντες, ἔς τε τὸ ἀσφαλὲς θᾶσσον ἀφίξεσθε καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπὸν ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἔφοδον δεξαμένοις ἄποθεν ἀπειλαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἳ δ᾽ ἂν εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὔψυχον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὀξεῖς ἐνδείκνυνται.

Τοιαῦτα ὁ Βρασίδας παραινέσας ὑπῆγε τὸ στράτευμα. οἱ 127 δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλῇ βοῇ καὶ θορύβῳ προσέκειντο, νομίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν καὶ καταλαβόντες διαφθείρειν. καὶ ὡς αὐτοῖς αἵ τε ἐκδρομαὶ ὅπῃ προσπίπτοιεν ἀπήντων, καὶ αὐτὸς

τεροι, οἱ φεύγοντες ἢ οἱ διώκοντες. Dein αὐτοκράτορα μάχην dicit τὴν αὐτεξούσιον, ubi et fugere et pugnare licet, nullo dedecore. Et κατασπέρχον Schol. exponit per κινοῦν ἐς δειλίαν, ἐκπλῆττον. Imo est *excitans ad animose pugnandum*, quippe ipsos excitans, qui hos tumultus cient et proeliorum externos apparatus moliuntur, quemadmodum infantes in tenebris timorem cantu solari solent.

οἳ δ᾽ ἂν εἴξωσιν αὐτοῖς] Distinctionem post αὐτοῖς locandam puto; nam vix Graece dici potest εἴκειν τινὶ κατὰ πόδας. Est autem oratio elliptica, quam ita suppleas: οἳ δ᾽ ἂν εἴξωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας διώκοντες, ἐλθόντες vel aliud eorum, quae locutioni κατὰ πόδας iungi solent, τὸ εὔψυχον ἐνδείκνυνται. Duk. Bloomf. comparat 3, 98. κατὰ πόδας αἱροῦντες, ἄνθρωποι ποδώκεις καὶ ψιλοί, διέφθειρον.

127. ὑπῆγε] Schol. ἠρέμα καὶ κατ᾽ ὀλίγον ἦγεν. „Thom. M. p. 867. ὑπάγειν hic exponit προάγειν et vetat ὑπάγειν dici pro ἀπέρχεσθαι. Non dubium est, quin ὑπάγειν saepe ponatur pro προάγειν i. e. εἰς τοὔμπροσθεν πορεύεσθαι, quod etiam Harpocr. e Demosthene, Ammonius ex Eupoli, et Schol. Demosth. ad Chersonesiacam p. 62. docent. Sed sententia huius loci non patitur, ut ὑπάγειν aliter accipiatur quam pro ὑποχωρεῖν. Hoc apparet ex iis, quae in fine cap. 125. Thuc. dicit: ὑποχωρῶν τοῖς τῶν ἐναντίων πρώτοις προςκεισομένοις, et quae mox cap. sequ. νομίσαντες φεύγειν αὐτόν et ἡσυχαζόντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν. Nam haec plane ostendunt, Brasidam cum suis non progredi, sed paulatim retro cedere voluisse. Eadem est significatio huius verbi in iis, quae paulo superius leguntur: κόσμῳ καὶ τάξει αὖθις ὑπαγαγόντες et 5, 10. ὑπάγειν ἐπὶ τῆς Ἠιόνος. Apud Aristophanem quoque Nub. 1301. ὕπαγε, τί μέλλεις; ὕπαγε est *abi, discede*, ut intelligitur ex eo, quod praecedit, ut: οὐκ ἀποδιώξεις σαυτὸν ἐκ τῆς οἰκίας; sic ὑπαγωγή pro ἀναχώρησις apud Thuc. 3, 97: καὶ ἦν ἐπιπολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγωγαί.“ Duk.

αἱ ἐκδρομαί] Schol. οἱ τεταγμένοι δηλονότι πρὸς τὸ ἐκτρέχειν. Vid. cap. 125. vers. fin. „Sic proximo cap. τὴν κύκλωσιν idem valet quod τοὺς τεταγμένους πρὸς τὸ κυκλοῦσθαι, et 5, 23. ἡ δουλεία est corpus servorum, 8, 64. φυγή corpus exulum, 8, 102. τῷ φιλίῳ ἐπίπλῳ classis amicorum, qui erant ἐπιπλέοντες.“ Arn. In proximis particula traiecta est, nam sic se debebant membra orationis excipere: οἱ λοι-

ἔχων τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δεχόμενοι ἠμύνοντο, ἡσυχαζόντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν, τότε δὴ τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἀπέσχοντο., μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακολουθοῦν προςβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπί τε τοὺς φεύγοντας τῶν Μακεδόνων, οἷς ἐντύχοιεν, ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐςβολήν, ἥ ἐστι μεταξὺ δυοῖν λόφοιν στενὴ ἐς τὴν Ἀῤῥιβαίου, φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὖσαν ἄλλην τῷ Βρασίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προςιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ 128ἄπορον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὡς ἀποληψόμενοι. ὁ δὲ γνοὺς προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν ᾤετο μᾶλλον ἂν ἑλεῖν τῶν λόφων, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ ὡς τάχιστα ἕκαστος δύναται ἄνευ τάξεως πειρᾶσαι ἀπ' αὐτοῦ ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη ἐπιόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα κύκλωσιν σφῶν αὐ-

ποὶ χωρήσαντές τε — ἐπὶ τοὺς φεύγοντας — οἷς ἐντύχοιεν, ἔκτεινον, καὶ τὴν ἐςβολὴν — φθάσαντες προκατέλαβον.

128. *τοὺς ἤδη ἐπόντας*] ex coniectura scripsimus. Libri ἐπιόντας, quod excuses quidem sic, ut barbaros aut dicas prius fauces quidem inter duos colles (cap. 127. fin.) sitas seu vallem occupasse, sed iam ipsum iugum ascensuros, aut collibus prius occupatis nunc adeo longius occursuros fuisse, quum Peloponnesii iis obviam facti sint. Sed quum barbari utraque ratione nimiae stultitiae arguantur, et maxime propter verba, quae statim adduntur, *ἐκράτησαν τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου*, ubi *in montem ascendentes* ne cum Haackio intelligas lingua vetat, nostrum praeferendum erat, quod etiam verbis *πλείονα κύκλωσιν αὐτόσε*, quae nostrum locum ab *ἐςβολῇ* et *τῷ ἀπόρῳ* distingui non patiuntur, commendatur. Idem vitium c. 131. deprehendemus. Popp. Fauces patebant trans iuga montium, qui convalles Aestraei et Erigoni dirimunt, et angustias, per quas Thuc. c. 127. ait aditum fieri in terram Arrhibaei credibile est locum fuisse, ubi via, postquam dorsum montis superavit, unum rivorum sequebatur, qui defluunt in Erigonum. Transitum in Lyncum factum esse tum superando dorsum montium, tum fauces penetrando, apparet ex Polyb. 18, 6., ubi eum transitum appellat *τὰς εἰς τὴν Ἐορδαίαν ὑπερβολάς*, et magis etiam ex Thuc., qui describens Brasidae receptum c. 128. narrat, eum penetratis faucibus verticem dorsi assecutum salvum abiisse. Vid. Cram. Gr. Ant. Vol. 1. p. 193. 202. Transitus igitur fiebat per fauces, ubi rivus intra colles coartabatur hoc loco solito propius coeuntes. Lyncestae his faucibus occupatis sub adventum Brasidae parabant hos colles utrimque obsidere, quo facto terga Brasidae clausuri erant. Pars copiarum Lyncestarum iam in editis locorum erat, plures etiam latera convallis inde a rivo escendebant (*ἐπιόντας* sic tuearis, quamquam commodior est coniectura *ἐπόντας*), quum Brasidas subito impetu in altum enisus verticem iugi attigit. Lyncestae quum viderent eum ex convalle erupisse escendendo alterum eius latus, non iam per convallem adverso monte progrediebantur, sed desistebant eum persequendo. Arn. Vol. 2. p. 138. 212.

τὴν πλείονα κύκλωσιν] Schol. *πρὶν τοὺς πολλοὺς* (imo *τοὺς πλείους*) *τῶν κυκλοῦν τοὺς Λακεδαιμονίους μελλόντων παρεῖναι.* Paulo inferius iunge *τῆς τροπῆς σφῶν*, et *σφῶν* refer ad barbaros. v. Krueg. ad Dionys. p. 98. Dein „Arnissae nullus veterum meminit, praeter Thucydi-

τόσε προςμῖξαι. καὶ οἱ μὲν προςπεσόντες ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων ῥᾷον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ ἐφοβήθησαν, τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρασίδας δὲ ὡς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον ἰὼν αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἄρνισσαν πρῶτον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται τῇ προαναχωρήσει τῶν Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγεσιν αὐτῶν βοεικοῖς, ἢ εἴ τινι σκεύει ἐκπεπτωκότι, οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι, τὰ μὲν ὑπολύοντες κατέκοπτον, τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τούτου τε πρῶτον Περδίκκας Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηθες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ ἀναγκαίων ξυμφόρων διαναστὰς ἔπρασσεν ὅτῳ τρόπῳ τάχιστα τοῖς μὲν ξυμβήσεται, τῶν δὲ ἀπαλλάξεται.

129 Βρασίδας δὲ ἀναχωρήσας ἐκ Μακεδονίας ἐς Τορώνην καταλαμβάνει Ἀθηναίους Μένδην ἤδη ἔχοντας, καὶ αὐτοῦ ἡσυχάζων ἐς μὲν τὴν Παλλήνην ἀδύνατος ἤδη ἐνόμιζεν εἶναι διαβὰς τιμωρεῖν, τὴν δὲ Τορώνην ἐν φυλακῇ εἶχεν. ὑπὸ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν τῇ Λύγκῳ ἐξέπλευσαν ἐπί τε τὴν Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥςπερ παρεσκευάζοντο, ναυσὶ μὲν πεντήκοντα, ὧν ἦσαν δέκα Χῖαι, ὁπλίταις δὲ χιλίοις ἑαυτῶν καὶ τοξόταις ἑξακοσίοις καὶ Θρᾳξὶ μισθωτοῖς χιλίοις καὶ ἄλλοις τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων πελτασταῖς· ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Διιτρέφους. ἄραντες δὲ ἐκ Ποτιδαίας ταῖς ναυσὶ καὶ σχόντες κατὰ τὸ Ποσειδώνιον ἐχώ-

dem et Ptolemaeum, qui in Taulantiis reposuit; at alii rectius ad Erigonum fluvium, qui per Paeoniam fluens in Axium editur." WASS. Porro αὐτοὶ ὀργιζόμενοι etc. est *ipsi*, non iussi a Brasida, *quia succensebant*, κατέκοπτον etc. Et καὶ ἐς τὸ λοιπόν etc. est: *odium adversus Lacedaemonios concepit, animo propter Athenienses antea ipsi invisos minus consuetum.* Verba τῇ γνώμῃ pendent ex οὐ ξύνηθες. Verba τῶν ἀναγκαίων ξυμφόρων puto male intellexisse, quicunque pro genitivis acceperunt pendentibus ex suppresso ἕνεκα. Nec sunt ἀναγκαῖα ξύμφορα *calamitates fatales*, quamquam hoc sensu ἀνάγκη et ἀναγκαῖος usurpari abunde docuit Dorv. ad Charit. p. 609., sed quod nos dicimus natürliches, durch seine Verhältnisse gebotenes Interesse. Etenim Perdiccae intererat, a partibus Peloponnesiorum stare propterea, quod et quo magis in illo tractu terrarum ad Thraciam sitarum Athenienses proficiebant, eo angustioribus finibus regnum ipsius circumscribebatur, et ipsi periculum a nimia illorum vicinia potentiaque et auxilio, quod Athenienses principibus Perdiccae aemulis praestabant, imminebat. Lacedaemonii enim mari nihil pollentes per Thessaliam tantum, si Thessali concederent, in illas oras pervenire poterant. Converto igitur er wurde von seinem natürlichen Interesse abtrünnig.

129. *Ποσειδώνιον*] Hoc est alterum promontoriorum, quibus Pallene peninsula in altum et quidem Thessaliam versus eminet. v. Liv.

ρουν ἐς τοὺς Μενδαίους. οἱ δὲ αὐτοί τε καὶ Σκιωναίων τριακόσιοι βεβοηθηκότες, Πελοποννησίων τε οἱ ἐπίκουροι, ξύμπαντες δὲ ἑπτακόσιοι ὁπλῖται, καὶ Πολυδαμίδας ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἔτυχον ἐξεστρατοπεδευμένοι ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. καὶ αὐτοῖς Νικίας μὲν, Μεθωναίους τε ἔχων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ψιλοὺς καὶ λογάδας τῶν Ἀθηναίων ὁπλιτῶν ἑξήκοντα καὶ τοὺς τοξότας ἅπαντας, κατὰ ἀτραπόν τινα τοῦ λόφου πειρώμενος προςβῆναι καὶ τραυματιζόμενος ὑπ' αὐτῶν οὐκ ἠδυνήθη βιάσασθαι· Νικόστρατος δὲ ἄλλῃ ἐφόδῳ ἐκ πλείονος παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ ἐπιὼν τῷ λόφῳ ὄντι δυςπροςβάτῳ καὶ πάνυ ἐθορυβήθη καὶ ἐς ὀλίγον ἀφίκετο πᾶν τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων νικηθῆναι. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ὡς οὐκ ἐνέδοσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οἱ Ἀθηναῖοι ἀναχωρήσαντες ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ οἱ Μενδαῖοι νυκτὸς ἐπελθούσης ἐς τὴν
130 πόλιν ἀπῆλθον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες ἐς τὸ πρὸς Σκιώνης τό τε προάστειον εἷλον καὶ τὴν ἡμέραν ἅπασαν ἐδῄουν τὴν γῆν οὐδενὸς ἐπεξιόντος· ἦν γάρ τι καὶ στασιασμοῦ ἐν τῇ πόλει· οἱ δὲ τριακόσιοι τῶν Σκιωναίων τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου. καὶ τῇ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προϊὼν ἅμα ἐς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄου, Νικόστρατος δὲ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὰς ἄνω πύλας, ᾗ ἐπὶ Ποτιδαίας ἔρχονται, προςεκάθητο τῇ πόλει. ὁ δὲ Πολυδαμίδας, ἔτυχε γὰρ ταύτῃ τοῖς Μενδαίοις καὶ ἐπικούροις ἐντὸς τοῦ τείχους τὰ ὅπλα κείμενα,

44, 11. init. Dobraeus non intelligit hoc promontorium sed Neptuni templum prope Mendam et quidem Potidaeam versus situm: rationes, cur sic putaret, non subiecit. Numerus in *ἑπτακόσιοι ὁπλῖται* Popponi corruptus videtur, nam supr. c. 123. Brasidam quingentos Peloponnesiorum hoplitas transmisisse dici, qui trecentis Scionaeis et insuper Mendaeis, quorum utrorumque plurimos graviter armatos fuisse verisimile sit, iuncti maiorem numerum efficiunt. Coniicit, legendum esse *ἐνακόσιοι*. Paulo post *ἄλλῃ ἐφόδῳ ἐκ πλείονος* est idem quod *ἄλλῃ μακροτέρᾳ ὁδῷ*, auf einem Umwege.

130. *τι — στασιασμοῦ*] v. Matth. p. 828. 3. Verba *κατὰ τὸ στασιωτικόν* Arn. intelligit in the spirit of party „i. e. magis cogitabant de simultatibus inter optimates et democraticos, quam de re publica.“ Mox pro *δέοιτο* Vind. *δέοι τό*. „Imo *δέοι*, sine *τό*, legendum. In simili re c. 68. *οὐκ ἔφασαν χρῆναι οὔτε ἐπεξιέναι οὔτε ἐς κίνδυνον φανερὸν τὴν πόλιν καταγαγεῖν*. Non desunt tamen vestigia verborum *δεῖσθαι* et *δεῖν* commutatorum. Vid. Schaef. ad Dionys. de C. V. p. 94. et Buttm. ad Plat. Menon. c. 12. Qualia vide quomodo explicet Herm. ad Soph. Oed. C. 576.“ Popp. Mox legebatur *ἐπισπασθέντος τε*, sed *τε* om. Cass. Aug. It. Vat. Ven. *Τε* deleto *θορυβηθέντος* absolute cum Haackio accipiendum putat Popp., *tumultu exorto*. Pro *περιοργής* Cass. Aug. *περιοργῆς*, vulgo *περὶ ὀργῆς*, pro quo alii libri *ὑπὸ ὀργῆς*, alii *ὑπ' ὀργῆς*. Veram scripturam servavit Phot. *περιοργὴς, ὡς περιχαρὴς ἐν δ' Θουκυδίδης εἴρηκεν ὀργιζόμενον*. Cui accedit Suidas: *περιοργής· ὠργισμένος*. Hesych. adverbium *περιοργῶς* novit. Vid. Matth. p. 1176. Mox *φοβηθέντων* pro *φοβηθέντας* dictum Schol. adnotavit.

διατάσσει τε ὡς ἐς μάχην, καὶ παρῄνει τοῖς Μενδαίοις ἐπεξιέναι. καί τινος αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου ἀντειπόντος κατὰ τὸ στασιωτικὸν ὅτι οὐκ ἐπέξεισιν οὐδὲ δέοιτο πολεμεῖν, καὶ ὡς ἀντεῖπεν ἐπισπασθέντος τῇ χειρὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ θορυβηθέντος, ὁ δῆμος εὐθὺς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα περιοργὴς ἐχώρει ἐπί τε Πελοποννησίους καὶ τοὺς τὰ ἐναντία σφίσι μετ' αὐτῶν πράξαντας. καὶ προςπεσόντες τρέπουσιν, ἅμα μὲν μάχῃ αἰφνιδίῳ, ἅμα δὲ τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων φοβηθέντων· ᾠήθησαν γὰρ ἀπὸ προειρημένου τινὸς αὐτοῖς τὴν ἐπιχείρησιν γενέσθαι. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, ὅσοι μὴ αὐτίκα διεφθάρησαν, κατέφυγον, ἥνπερ καὶ τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἤδη γὰρ καὶ ὁ Νικίας ἐπαναστρέψας πρὸς τῇ πόλει ἦν, ἐςπεσόντες ἐς τὴν Μένδην πόλιν, ἅτε οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως ἀνοιχθεῖσαν, ἁπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὡς κατὰ κράτος ἑλόντες διήρπασαν, καὶ μόλις οἱ στρατηγοὶ κατέσχον ὥςτε μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαφθείρεσθαι. καὶ τοὺς μὲν Μενδαίους μετὰ ταῦτα πολιτεύειν ἐκέλευον ὥςπερ εἰώθεσαν, αὐτοὺς κρίναντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς, εἴ τινας ἡγοῦνται αἰτίους εἶναι τῆς ἀποστάσεως· τοὺς δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπετείχισαν ἑκατέρωθεν τείχει ἐς θάλασσαν, καὶ φυλακὴν ἐπικαθίσταντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώρουν. οἱ δὲ ἀντεπεξελθόντες αὐτοὶ καὶ 131 Πελοποννήσιοι ἱδρύθησαν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ πρὸ τῆς πόλεως, ὃν εἰ μὴ ἕλοιεν οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἐγίγνετο σφῶν περιτείχισις. προςβαλόντες δ' αὐτῷ κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ μάχῃ ἐκκρούσαντες τοὺς ἐπόντας, ἐστρατοπεδεύσαντό τε καὶ ἐς τὸν περιτειχισμὸν τροπαῖον στήσαντες παρεσκευάζοντο. καὶ αὐτῶν οὐ πολὺ ὕστερον ἤδη ἐν ἔργῳ ὄντων οἱ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ Μένδῃ πολιορκούμενοι ἐπίκουροι βιασάμενοι παρὰ θάλασσαν τὴν φυλακὴν νυκτὸς ἀφικνοῦνται, καὶ διαφυγόντες οἱ πλεῖστοι τὸ ἐπὶ τῇ Σκιώνῃ στρατόπεδον ἐςῆλθον ἐς αὐτήν.

132 Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης Περδίκκας τοῖς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς ἐπικηρυκευσάμενος ὁμολογίαν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ Βρασίδου ἔχθραν περὶ τῆς ἐκ τῆς Λύγκου ἀναχωρήσεως, εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν. καί, ἐτύγχανε γὰρ τότε Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος στρατιὰν

131. τοὺς ἐπόντας] Sic Popp. correxit vulgatam ἐπιόντας, quam dicit ita sonare, quasi Scionaei et Peloponnesii colle, in quo consederant, relicto Atheniensibus obviam processerint eosque aggressi sint; id quod stolidum esse dicit. Krueg. ad Dionys. p. 150. vulgatam defendens convertit *hostes sibi occurrentes*, *impetum excipientes*, quorum hoc per ἐπιόντας significari nequit, illud a Poppone merito reiectum videtur.

132. καὶ ἐτύγχανε γάρ] Particulae καὶ γάρ, ubi *etenim* significant, nunquam alia voce interposita a Thucydide separantur. Verba igitur ἐτύγχανε γάρ — ὡς Βρασίδαν in parenthesi esse putanda sunt. Cui rationi specie quidem δέ obstat, quod est in verbis ὁ δὲ Περδίκ-

μέλλων πεζῇ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν· ὁ δὲ Περδίκκας, ἅμα μὲν κελεύοντος τοῦ Νικίου, ἐπειδὴ ξυνεβεβήκει, ἔνδηλόν τι ποιεῖν τοῖς Ἀθηναίοις βεβαιότητος πέρι, ἅμα δ' αὐτὸς οὐκέτι βουλόμενος Πελοποννησίους ἐς τὴν αὐτοῦ ἀφικνεῖσθαι, παρασκευάσας τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ ξένους, χρώμενος ἀεὶ τοῖς πρώτοις, διεκώλυσε τὸ στράτευμα καὶ τὴν παρασκευήν, ὥςτε μηδὲ πειρᾶσθαι Θεσσαλῶν. Ἰσχαγόρας μέντοι καὶ Ἀμεινίας καὶ Ἀριστεὺς αὐτοί τε ὡς Βρασίδαν ἀφίκοντο, ἐπιδεῖν πεμψάντων Λακεδαιμονίων τὰ πράγματα, καὶ τῶν ἡβώντων αὐτῶν παρανόμως ἄνδρας ἐξῆγον ἐκ Σπάρτης, ὥςτε τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστάναι καὶ μὴ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐπιτρέπειν. καὶ Κλεαρίδαν μὲν τὸν Κλεωνύμου καθίστησιν ἐν Ἀμφιπόλει, Πασιτελίδαν δὲ τὸν Ἡγησάνδρου ἐν Τορώνῃ.

133 Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει Θηβαῖοι Θεσπιέων τεῖχος περιεῖλον, ἐπικαλέσαντες ἀττικισμόν, βουλόμενοι μὲν καὶ ἀεί, παρεστηκὸς δὲ ῥᾷον ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους μάχῃ ὅ,τι ἦν αὐτῶν ἄνθος ἀπολώλει. καὶ ὁ νεὼς τῆς Ἥρας τοῦ αὐτοῦ θέρους ἐν Ἄργει κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς ἱερείας λύχνον τινὰ θείσης ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα καὶ ἐπικαταδαρθούσης, ὥςτε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα. καὶ ἡ Χρυσὶς μὲν εὐθὺς τῆς νυκτὸς δείσασα τοὺς Ἀργείους ἐς Φλιοῦντα φεύγει· οἱ δὲ ἄλλην ἱέρειαν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ προκειμένου κατεστήσαντο Φαεινίδα ὄνομα. ἔτη δὲ Χρυσὶς τοῦ πολέμου τοῦδε ἐπέλαβεν ὀκτὼ καὶ ἔνατον ἐκ μέσου, ὅτε ἐπεφεύγει. καὶ ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος περιετετείχιστό τε παντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ' αὐτῇ φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

134 Ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ μὲν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε διὰ τὴν ἐκεχειρίαν, Μαντινῆς δὲ καὶ Τεγεᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέρων ξυνέβαλον ἐν Λαοδικίῳ τῆς Ὀρεστικῆς.

κας. At tamen *δέ* sic post parenthesin inferri tralaticium est. Mox *τοὺς ἡβῶντας* intellige iuvenes infra triginta annos natos. v. Od. Muell. Dor. 2. p. 87, 4. Tum *παρανόμως* Heilm. convertit den Tractaten zuwider. Schol. *ὡς οὐκ ὄντος νομικοῦ ἐξάγειν τοὺς ἡβῶντας, ἢ οὐκ ὄντος νομικοῦ ἄρχοντας καθιστάναι ταῖς πόλεσι τοὺς ἡβῶντας, ἀλλὰ τοὺς προβεβηκότας καθ' ἡλικίαν.* Prior harum rationum probatur Mansoni Spart. 2. p. 140. adn., qui intelligit *praeter instituta Spartanorum.* Porro ante trigesimum vitae annum Spartanis non licebat in foro publicisque negotiis versari, teste Plut. V. Lyc. 25., unde Manso colligit, iis ne harmostis quidem fieri ante id aetatis licuisse. Quocum consentit Od. Muell. l. c. Extremo capite „unus Dobraeus vidit, *Πασιτελίδαν* legendum esse pro vulgata *Ἐπιτελίδαν.*" Arn. Vide 5, 3.

133. *Θεσπιέων τεῖχος*] v. Od. Muell. Orchom. p. 413. De verbis *ὅ, τι ἦν αὐτῶν* Matth. p. 828. adn. De Chryside conf. Pausan. 2, 17, 7. Ad verba *καὶ ἔνατον ἐκ μέσου* Scholiastae haec adnotatio est: *τὸ ὄγδοον ἐπλήρωσε, τὸ δὲ ἔννατον ἡμιτελὲς ἦν, ὥςτε τὰ πάντα πεντήκοντα ἓξ ἥμισυ ἔτη διήνυσεν ἡ Χρυσὶς ἱέρεια.* Id patet ex 2, 2.

134. *ἐν Λαοδικίῳ*] Supple *πεδίῳ.* Apud Polyb. 2, 51. est τὰ

σθῖδος, καὶ νίκη ἀμφιδήριτος ἐγένετο· κέρας γὰρ ἑκάτεροι τρέψαντες τὸ καθ' αὑτοὺς τροπαῖά τε ἀμφότεροι ἔστησαν καὶ σκῦλα ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν. διαφθαρέντων μέντοι πολλῶν ἑκατέροις καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης καὶ ἀφελομένης νυκτὸς τὸ ἔργον οἱ Τεγεᾶται μὲν ἐπηυλίσαντό τε καὶ εὐθὺς ἔστησαν τροπαῖον, Μαντινῆς δὲ ἀπεχώρησάν τε ἐς Βουκολίωνα καὶ ὕστερον ἀντέστησαν.

Ἀπεπείρασε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασίδας τελευτῶντος καὶ πρὸς ἔαρ ἤδη Ποτιδαίας. προςελθὼν γὰρ νυκτὸς καὶ κλίμακα προςθεὶς μέχρι μὲν τούτου ἔλαθε· τοῦ γὰρ κώδωνος παρενεχθέντος οὕτως ἐς τὸ διάκενον πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν 135

Λαοδίκια sc. πεδία. Deinde a Pausania 8, 3, 1. conditor Oresthii (apud alios Orestii) urbis Ὀρεσθεύς filius Lycaonis dicitur, a quo Ὀρεσθάσιον, postea autem mutato nomine ab Oreste, Agamemnonis filio, Ὀρέστειον appellata esse perhibetur. Ὀρεσθίδος est in libris quamplurimis, vulgo Ὀρεσιίδος, sicut est etiam apud alios scriptores. Nec secus 5, 64. in Ὀρέστειον libri inter θ et τ fluctuant. „Situs campi Laodicii et Oresthidis non magis exploratus est, quam ratio ea nomina scribendi. Leak. Moreae Vol. 2. p. 318. Oresthasium existimat fuisse in vertice montis Tzimbarú, qui imminet valli Alphei. Quod si ita se habet, pugna commissa est in hac ipsa valle prope locum, quo serius Megalopolis aedificata est, in terra Parrhasiorum, quae eo tempore Mantinensibus parebat, Thuc. 5, 33.“ Arn. Accuratius haec exsequitur Od. Muell. Dor. 2. p. 442. et praecipue p. 445.

135. κώδωνος] i. e. tintinnabulo sive campanula. Apud Sophoclem Ai. 17. Lobeck. vocem interpretatur per σάλπιγξ. Etenim κώδων proprie anterior et latior pars tubae, unde sonus exit, intelligenda videtur, v. Interpp. ad Hesych. s. v. κώδων, Eustath. apud Lobeck. l. c. Schol. Soph. Ai. 17. Polluc. 6, 110. Forma orificii tubae, quam tintinnabula, pocula, aliaeque multae res communem habent, in causa fuit, ut κώδων tum campanulam, tum eiusmodi formae poculum significaret, velut apud Etym. M. in ἀκρατοκώθωνες, dummodo sumere licet, idem vocabulum esse κώθων et κώδων, de qua re mihi non liquet. Item propter similitudinem vel formae vel soni alius generis instrumenta eadem voce appellantur, in quibus est ἠχεῖον i. e. scenicum instrumentum ad sonum per theatrum augendum distribuendumque inventum. Vid. Vitruv. 5, 5, 1. et Schneid. ad Ecll. Phys. p. 175. Etiam in alia vocabulum ex forma transiit. Sic apud Hesych. κώδων est μήκων, κάλυξ. Ex sono tintinnabuli vel tubae garrulus homo κώδων audit; apud Plautum Trinummo (4, 2, 162.) Sycophanta tintinnabulum appellatur, et κωδωνίζειν est *divulgare*. Vid. Toup. ad Longin. 23, 4. Arist. Pac. 1078. Demosth. c. Aristag. 1. p. 495. De instrumentis, quae, quum hinnitu equorum inflarentur, sonum tibiarum similem reddebant, vox κώδων ponitur a Polluce 10, 56. Converte igitur cum Lipsio Poliorc. Dial. 9. p. 279. *dum is, qui circuit, tintinnabulum porrigit atque ita locum paulisper deserit.* Hoc est τὸ διάκενον i. e. τὸ μέσον κενόν, quod scriptor dicit. Schol. διάκενον μὲν τὸ ἀφύλακτον λέγει (die Zwischenzeit, da der Posten entfernt war), ἔλαθε δὲ ὁ Βρασίδας προςθεῖναι τὴν κλίμακα. ἕως γὰρ ὁ περιιὼν μετὰ τοῦ κώδωνος ἄλλῳ παρεδίδου τὸν κώδωνα, χρόνου ἐγγιγνομένου, ἔλαθε προςθεὶς τὴν κλίμακα. Duplex autem genus erat harum circuitionum, cum aut per singulos milites munus vigiliarum obeuntes campanula traderetur, aut περιπολάρχης (der Officier, der die Ronde hatte) cum campanula circuitionem face-

παραδιδόντα αὐτὸν ἡ πρόςθεσις ἐγένετο· ἔπειτα μέντοι εὐθὺς αἰσθομένων πρὶν προςβῆναι ἀπήγαγε πάλιν κατὰ τάχος τὴν στρατιὰν καὶ οὐκ ἀνέμεινεν ἡμέραν γενέσθαι. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα καὶ ἔνατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

ret ad explorandam vigilantiam vigilum, qui tenebantur ipsi respondere, quamprimum sonum audiebant. Prius harum circuitionum genus praesenti loco obtinet, et explicatur ab Aenea Tact. cap. 22. vers. fin. „Si militum circuitione, ait, ad vigilias obeundas opus est, *ἀκινδύνων καὶ εἰρηναίων ὄντων* (unde colligas, alterum genus tempore periculosiori usitatum, a Potidaeatis autem securioribus neglectum fuisse), scytalam quandam (non tintinnabulum) a praetore notatam primo vigili, ad quem venerit, circitor tradat, hic proximo, alius alii; donec scytala, per totam urbem circumlata, orbe impleto ad praetorem relata fuerit. Praemonendi autem sunt circitores, ne ultra proximos vigiles scytalam perferant. Si, quum venit circitor, desertum a vigile locum invenerit, ut cui scytalam tradat non habeat, singulis, qui scytalam pertulerunt, faciendum, ut ei reddant, a quo acceperunt (*πάντα ἀποδιδόναι παρ' οὗ ἔλαβε τὴν σκυταλίδα*), ut praetor rem intelligat, desertae stationi prospiciat et mox in desertorem animadvertat." Ubi Casaub. (p. 197. Orell.) minus recte adnotavit, scytalam tradendam fuisse illi, qui circuitionem primus obiret; hunc vero lignum acceptum ad proximam vigilum stationem deferre debuisse, atque ibi tradere *τῷ φύλακι* *id est illi vigilum, qui in circumeundi munere ipsi esset successurus*, quasi in singulis stationibus plures vigiles fuissent, id quod nec cum verbis auctoris convenit, nec cum tempore, quo tales circuitiones fieri solebant, pacatiori, nec, quomodo *διάκενον* extare potuerit, sic intelligitur. Alterum genus circuitionum per *περιπολάρχην* factum significant Schol. Arist. Av. 842. *οἱ περίπολοι τὰς φυλακὰς περισκοποῦντες, ἐρχόμενοι ἐπὶ τοὺς φύλακας, κώδωνας εἶχον, καὶ διὰ τούτων ἐψόφουν, πειράζοντες τὸν καθεύδοντα, καὶ ἵνα οἱ φυλάττοντες ἀντιφθέγγωνται.* Adde Schol. ad v. 1160. Lysistr. 486. Hesych. *κωδωνοφορεῖν — οἱ περιπολάρχαι ἐπὶ τοὺς φύλακας ἐρχόμενοι κώδωνα διέσειον καὶ οὕτως ἐξεπείραζον τὸν καθεύδοντα.* Adde Phot. Suid. Etym. M. p. 267, 44. 273, 47. Schol. Demosth. de Fals. Leg. p. 250. Bas. Huc pertinet etiam Plut. V. Arat. c. 7.

TEMPORA

RERUM IN LIBRO QUARTO MEMORATARUM.

Cap.

1. *περὶ σίτου ἐκβολήν*] Ol. 88, 3. (425.) Apr. exeunte.
2. *τοῦ ἦρος πρὶν τὸν σῖτον ἐν ἀκμῇ εἶναι*] Ol. 88, 3. (425.) m. Mai. Conf. 1. 6. *πρωὶ ἐςβαλόντες, καὶ τοῦ σίτου ἔτι χλωροῦ ὄντος.*
7. Vid. cap. 2.
24. *ἐν τούτῳ δέ*] Ol. 88, 3. (425.)
25. *ἐν τούτῳ οὖν*] Eodem anno.
27. *ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμὼν τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι*] Ol. 88, 4. (425.) m. Iul.
39. *ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ*] — adde *χρόνος δὲ ὁ ξύμπας ἐγένετο ὅσον οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐπολιορκήθησαν ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ νήσῳ μάχης ἑβδομήκοντα ἡμέραι καὶ δύο* — Ol. 88, 4. (425.) Iul. exeunte vel Aug. ineunte.
42. *μετὰ ταῦτα εὐθύς*] Ol. 88, 4. (425.) m. Aug.
46. *κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον*] Vid. cap. 42.
49. *ἅμα τελευτῶντος τοῦ θέρους*] Ol. 88, 4. (425.) m. Sept.
50. *τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος*] Ol. 88, 4. (425.) inde a die 26 Sept. De morte Artaxerxis, regis Persarum v. Wessel. ad Diod. 12, 64. C. Ley de Fat. Aegypt. sub reg. Pers. p. 85.
51. *τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος*] Ol. 88, 4. (424.) ante d. 21 Mart.
52. *ἡλίου ἐκλιπές τι ἐγένετο*] Ol. 88, 4. (424.) d. 21 Mart. *τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἱσταμένου*] Ol. 88, 4. (424.) intra 22 et 31 Mart.
53. *ἐν τῷ αὐτῷ θέρει*] Ol. 88, 4. (424.)
58. *τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους*] Ol. 89, 1. (424.) post d. 18 Iul.
66. *τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους*] Vid. cap. 58. Eodem referuntur c. 75. *τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους*, c. 76. *ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει*, c. 78. *κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους.*
84. *ἐπὶ Ἄκανθον τὴν Ἀνδρίων ἀποικίαν*] Condita Ol. 31. (656.) v. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 151, 7. *ὀλίγον πρὸ τρυγήτου*] Ol. 89, 1. (424.) ineunte Sept.
89. *τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος*] Ol. 89, 1. (424.) statim post 15 Oct.
101. *ἑπτακαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ*] Ol. 89, 1. (424.) m. Nov.
102. *τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος*] sub finem anni 424. Ol. 89, 1. *Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος*] Ol. 70, 3. (498.) *ἔτεσι δύο καὶ τριάκοντα ὕστερον*] Ol. 78, 3. (466.) *αὖθις ἑνὸς δέοντι τριακοστῷ ἔτει*] Ol. 86, 1. (436.) Conf. C. Fr. Herm. Antt. Gr. p. 162, 20.

Cap.

104. *Θάσος — Παρίων ἀποικία*] Condita circ. Ol. 15. (720.) v. ibidem p. 143, 6.

109. *τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος*] Ol. 89, 1. (423.)

117. *ἅμα ἦρι τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους*] Ol. 89, 1. (423.) inde a d. 10 Apr.

118. *τετράδα ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός*] Ol. 89, 1. (423.) die 24 Mart. Hae induciae in annum conclusae finem habiturae erant Ol. 89, 2. (422.) d. 14 Elapheb. (d. 14 Mart.)

129. *ὑπὸ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν τῇ Λύγκῳ*] Ol. 89, ½. (423.) ante Sept.

133. *ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει*] Ol. 89, 2. (423.) m. Sept.
τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος] Ol. 89, 2. (423.) Oct. ineunte.

134 *ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι*] Ol. 89, 2. (423.) post d. 4 Oct.

135. *τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος — καὶ πρὸς ἔαρ ἤδη*] Ol. 89, 2. (422.) sub finem m. Mart.

ERRATA *).

Pag. 18. v. 3. lege: nisi quis *iudicium Niebuhrii* etc. — 20. v. 12. ab ult.: civis *Attici*. — 28. v. 18. lege: p. 226. pro p. 126. — ibidem v. 22.: *H. A.* 12, 40. — 42. v. 12. ab ult.: *At qui* tandem etc. — 45. adn. 5. v. penult.: Herodot. et Thuc. p. 4. 18. — ibid. v. ult. dele: s. b. — 48. adn. 14. lege: *Ley* de Fatis. — 50. adn. 4. v. 2.: *nominatim*. — ibid. v. 20.: *ampliorem*. — 52. v. 2.: *stadii*. — 64. adn. ad §. 17. v. 1. l.: *auctorem*. — 71. v. ult. lege: 6, 36. — 79. III, 2. v. ult.: *in ed.* Thuc. — 80. ad IV, 2. v. 3. lege: *m.* Monacensis. — 81. v. 17.: *Banbury*. — 90. adn. v. 2.: μηδὲ et ἀπελέγχει. — ibid. v. 11. *super*. — 92. adn. v. 2.: ut 1, 38. φέρουσα etc. — v. 19. ab ult. distingue: usae fuerant,) — v. 15. ab ult. lege: *secus* muliebre. — 103. v. ult.: intercedat; Etiamsi etc. — 105. v. 19. ab ult.: ita narrat v. 246.: Quum ad etc. — ibid. v. 3. ab ult.: simili *errore, quo* Ovid. etc. — 114. v. 2.: ac *si scriptum* esset. — 122. v. 5. *et de verbo* θέσθαι etc. — 123. v. 1. *des* Verf. — ibid. v. 6.: *iuxta se ponantur*. — ibid. v. 3. ab ult.: at serius *exta* diis etc. — 125. adn. v. 8.: *conficere volebant*. — 131. v. 3. ab ult.: qui supplet ταύτης. — 136. in adn. super κατὰ ξυνθήκας v. 2. lege: ῄ pro ἦν. — ibid. v. 14.: *disceptantor*. — ibid. in adn. super διὰ τὸ δέχεσθαι v. 4. ab ult.: *aquationis* causa. — 138. adn. v. 15.: *positu*. — 139. adn. v. 13.: *at* idem ita agit. — 140. adn. v. penult. lege: ἄγραφοι. — 141. v. 6.: se *nulli* officio etc. — 142. adn. v. 1.: Schol., *Suidas*, Zonar. — ibid. v. 11.: quondam in *vos* collato. — 147. adn. v. 11.: Ἐνυάλιος. — 149. v. 5. ab ult.: Neutrum agnoscit Valla. Recte Steph.: „Nominativus — referendum constat.“ Etenim Corcyraei etc. — 152. v. 3.: et inter *hos* classes etc. — 155. v. 9.: τοῦ Ἀριστέως γνώμῃ ῄν idem sensus est etc. — 165. v. 7. ab ult.: *perexigua*. — 173. v. 12. ab ult.: *At* ὑμᾶς etc. — 182. v. 7.: *Elmsl.* — v. 9.: Schol. *monet* verborum etc. — ibid. v. 21.: *disserendo*. — 192. v. 9.: *Dan.* pro Pan. — 198. v. 7.: ex *pactione*. — 200. v. 6. ab ult. lege:

---

*) Monemus, ut aequum est, eum, qui emaculandis typothetarum speciminibus operam tribuit in posterioribus huius voluminis plagulis, eandem non praestitisse in prioribus.

l. c. — 203. v. 11. ab ult.: *Blomf.* et sic etiam alias pro *Bloomf.*, ubi interpres Aeschyli, non Thucydidis, significatur. — ibid. v. antepenult. lege: *pactionem.* — 205. v. 13. pone signum parentheseos post verba: ab Artaxerxe. — 221. v. 11. lege: *It.* pro Id. — 231. v. 2.: *si* vel sponsione etc. — v. 5. ab ult.: *cur* tandem etc. — 235. v. 8. ab ult.: v. Matth. p. 1203. — 241. v. penult.: ὃ τοῦτο etc. — 267. v. 11.: *sua* cuique etc. — 488. v. 21.: ὅσα ἐπιτήδειον. — 564. v. 22.: *Persarmeniorum.* — 572. v. 15.: ad *puppim.* — 580. v. 21.: *cur* pulvis quidem etc. — 617. v. 2. ab ult. adnotatio incipiens a verbis: denique ἡ ἐςβολή etc. pertinet ad cap. 83. — 638. v. 12. ab ult.: *Arnarum.* — 644. v. 5. ab ult.: ἐπιβοηθῆσαι. — 661. in verbis scriptoris v. 2. ab ult. mendum ex editione prima repetitum est, lege: οὐ παρόντων etc. — Denique signa " — „ non semper recte posita aut loco vel priori vel posteriori omissa sunt. Subinde verba scriptoris cum adnotatione non congruunt, velut 1, 95. p. 193. legendum μίμησις ἡ στρατηγία pro ἡ στρ. et 4, 118. p. 653. τῶν πυλῶν exarandum erat cum litera minuscula. In normam, quam sequor, orthographicam peccatum est p. 133. 1, 35. v. 7., ubi scribendum erat εἴρξουσι.

Megara
Murus transv.
Suburbium
Nisaea
T. Nept.
T. Nisi
Enyalion
Vada
P. NISAEAE
MINOA I.
Turris
Turris

Vol. I.

GRAE-
CIA
Ptychia I.
Istone
A G R I
Arx
Corcyra
P. Leucimne
Sybota I.
CORCYRA

Port
Cÿllene
Chelonater
Myrtuntion
CAVA ELIS
[Turnani]
Hyrmine
Ladon
Pÿlos
ELIS
[Gastuni]
Phea
Ephÿra
Ichthÿs
PHEA